Ra 'Ra'yo Testamento

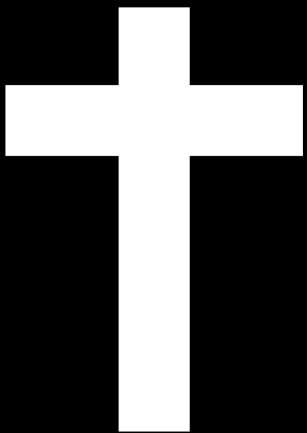

New Testament in Otomi, Mezquital (MX:ote:Otomi, Mezquital)

Ra 'Ra'yo Testamento

New Testament in Otomi, Mezquital (MX:ote:Otomi, Mezquital)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Mezquital

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomi, Mezquital

ote

Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Mezquital

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c6437f19-566b-5232-8b2a-5c88e5a5622b

Contents

NSAN MATEO 1
NSAN MARCO 64
NSAN LUCA 104
NSANJUA 171
RA ECHO 220
RA ROMANU 280
RÁ MƱDI RA CORINTIO 306
RÁ ÑOHO RA CORINTIO 332
RA GALATA 349
RA EFESIO 359
RA FILIPENSE 368
RA COLOSENSE 374
RÁ MƱDI RA TESALONICENSE 380
RÁ ÑOHO RA TESALONICENSE 385
RÁ MƱDI RA TIMOTEO 388
RÁ ÑOHO RA TIMOTEO 395
RA TITO 400
RA FILEMÓN 403
RA EBREO 405
RA SANTIAGO 425
RÁ MƱDI RA PEDRO 432
RÁ ÑOHO RA PEDRO 440
RÁ MƱDI RA XUUA 445
RÁ ÑOHO RA XUUA 452
RÁ HÑU RA XUUA 453
RA JUDA 454
RA APOCALIPSI 456

NSAN MATEO
RA MA̱CA HOGA T'ØDE NÚ'A̱ BI 'YOFO NSAN MATEO

Yá mʉdi ja̱'i de ra Jesucristo
(Lc. 3:23-24)

1 Nurá mʉdi nuna t'ofona̱ ma da ma̱ to'o gue'ʉ yá mbøxita ra Jesucristo. 'Na
de gue'ʉ ndu ra Davi ne ndu ra Abrá.
2 Ra Abrá bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Isaac, y ra Isaac bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ
rá thuhu ra Cobo, y ra Cobo bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Judá co ma'ra yá
cu.
3 Ra Judá co rá 'bɛhña̱ rá thuhu ra Tamar bi mɛ'tsa yoho yá t'ʉ yá thuhu ra
Fare ne ra Sara. Y ra Fare bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Esrom, y ra Esrom bi
mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Aram.
4 Y ra Aram bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Aminadab, y ra Aminadab bi
mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Naasón, y ra Naasón bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu
ra Salmón.
5 Y ra Salmón co rá 'bɛhña̱ rá thuhu ra Raab bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra
Boos, y ra Boos co rá 'bɛhña̱ rá thuhu ra Rut bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra
Obed, y ra Obed bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Isaí.
6 Y ra Isaí bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Davi nú'a̱ bi nda̱ de ya me Israel. Y
ra nda̱ Davi bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Salomó, y nurá na̱na̱ ra Salomó go
gue'a̱ mrá 'bɛhña̱ hma̱ha̱ ndu ra Uría.
7 Y ra Salomó bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Roboam, y ra Roboam bi mɛ'tsa
'nará t'ʉ rá thuhu ra Abías, y ra Abías bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Asa.
8 Y ra Asa bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Josafa, y ra Josafa bi mɛ'tsa 'nará
t'ʉ rá thuhu ra Joram, y ra Joram bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Usía.
9 Y ra Usía bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Jotam, y ra Jotam bi mɛ'tsa 'nará
t'ʉ rá thuhu ra Acás, y ra Acás bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Esequía.
10 Y ra Esequía bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Manase, y ra Manase bi mɛ'tsa
'nará t'ʉ rá thuhu ra Amón, y ra Amón bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Josía.
11 Y ra Josía bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Jeconía co ma'ra yá cu. Y nuya
pa'ʉ mi ts'ixa nts'a̱hni ya me Israel pa ja ra hnini Babilonia.
12 Ha nuya pa'ʉ ra Jeconía bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Salatiel, y ra
Salatiel bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Sorobabel.
13 Y ra Sorobabel bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Abiu, y ra Abiu bi mɛ'tsa
'nará t'ʉ rá thuhu ra Eliaquim, y ra Eliaquim bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra
Asor.
14 Y ra Asor bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Sadoc, y ra Sadoc bi mɛ'tsa 'nará
t'ʉ rá thuhu ra Aquim, y ra Aquim bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Eliud.
15 Y ra Eliud bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Eleasar, y ra Eleasar bi mɛ'tsa
'nará t'ʉ rá thuhu ra Matán, y ra Matán bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Cobo.
16 Y ra Cobo bi mɛ'tsa 'nará t'ʉ rá thuhu ra Jose nú'a̱ to'o rá da̱me ra Maria.
Y ra Maria go gue'a̱ rá na̱na̱ ra Jesu nú'a̱ bi thu'mbabi nehe ra Cristo nú'a̱ rá
'mɛhni Ajua̱ pa e da nda̱.
17 Y de gatho yá mbøxita, yá da̱nga xita ne yá xita'a̱, desde ra Abrá asta ra
Davi mi 'rɛt'amagoho'ʉ. Nepʉ yá mbøxita, yá da̱nga xita ne yá xita'a̱, desde
ra Davi asta nu mi ts'ixa nts'a̱hni ya me Israel pa ja ra hnini Babilonia mi

'rɛt'amagoho ya xita. Y yá mbøxita, yá dạnga xita ne yá xita'ạ, desde mi ts'ixa nts'ạhni asta bi 'mɨi ra Jesucristo mi 'rɛt'amagoho ya xita.

Rá 'bɨi ra Jesucristo
(Lc. 2:1-7)

18 Y nunabya go guehna ra 'bede de rá 'bɨi ra Jesucristo: Ra Maria xqui t'adi pa da nthạtui ra Jose, pe himbi 'mɨhui 'bestho. Nepɨ nu'ạ́ bi nda'thi co rá ts'ɛdi rá Mạca Ndạhi Ajuạ.

19 Pe ra Jose mrá hojạ'i hangue himbi ne da 'bɛtua rá tsa ra Maria co ya jạ'i, mi ne da hyɛpɨ mant'ạguitho pa ya hinxa nthạtuihmạ.

20 Nu'ạ́ bi beni gue ya hinda nthạtui ngue'ạ bi bạdi gue ya mi da'thi'ạ. Pe Ajuạ bi mɛhna 'nará ɛnxɛ pa bi zofo dega t'i ne bi 'ñembabi:

—Nu'i nugue Jose rá t'ɨ'i ra ndạ Davi, oguí beni gui hyɛpɨ. Oguí tsu gui nthạtui ra Maria, ngue'ạ nu'ạ́ da'thi pe co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi.

21 Nu'ạ́ ma da mɛ'tsa 'nara zi bạtsi, y nura zi bạtsi'ạ gui hñu'mbabi drá thuhu ra JESU, ngue'ạ go gue'ạ ma da pøhø yá jạ'i de yá ts'oqui.

22 Bi njabɨ pa bi nja ngu nú'ạ xqui mạnga 'na de nuyá 'mɛhni Ajuạ maya'bɨ gue bi 'ñena:

23 'Nara nxutsi ma da nda'thi da 'mɨ rá bạtsi
ne da thu'mbabi rá thuhu Emanuel.
Nú'ạ ra thuhu'ạ rí bøni da 'ñena, Ajuạ 'bɨi con guecjɨ.

24 Nepɨ bi nuhu ra Jose, ne bi nthạtui ra Maria ngu nú'ạ xqui xipa rá ɛnxɛ Ajuạ.

25 Pe himbi hñuxui asta himbi 'mɨi rá mɨdi t'ɨ, ne bi hñu'mbabi rá thuhu ra Jesu.

2

'Raya bạdi e bi c'ạ'tsa ra zi bạtsi

1 Nú'ɨ ya pa mrá ndạ ra Erode, gue'bɨ bi 'mɨi ra Jesu ja ra hnini Belé de ra hai Judea. Ne de nuya pa'ɨ 'raya hoga bạdi bi 'ñehe de yabɨ ya hai ngue mbøxhyadi. Bi 'ñehe'ɨ ne bi zøhø ja ra hnini Jerusale.

2 Nepɨ bi 'ñani'ɨ bi 'ñena:

—¿Habɨ de guecua di 'bɨi rá ndạ ya xodyo nú'ạ ja guehya xa 'mɨi? Ngue'ạ stá hanthe 'nara tsø de bøxhyadi y dí pạhe gue go gue'ạ 'nara nt'udi gue xa 'mɨi 'nara ndạ, hangue stá ehehe pa ga nsundahe'ạ.

3 Y nu mi 'yøde ra ndạ Erode njabɨ, xi bi ntsu ne bi du rá mɨi, ne gatho ya me Jerusale bi ntsu nehe, ne bi du yá mɨi.

4 Ra ndạ Erode 'bestho bi zohna ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de rá ley ra Moise pa bi 'yambabi'ɨ te mi mạnga yá hɛ'mi, habɨ dí 'mɨi ra Cristo nú'ạ ma da ndạ.

5 Y nu'ɨ́ bi 'ñembi:

—Ma da 'mɨi Belé de ra hai Judea, ngue'ạ njabɨ bi 'yofo rá 'mɛhni Ajuạ gue bi 'ñena:

6 Nú'ahɨ gyá menguhɨ Belé de ra hai Judá,
ma'na xa t'e'ts'a ri nsuhɨ de gatho ma'ra ya hnini de ra hai Judá,
ngue'ạ de gue'ahɨ ma da bønga 'nara ndạ
nú'ạ da supa rá hnini Ajuạ nú'ạ rá thuhu Israel.

7 Nu'bɨ́ ra Erode bi ñạsɛui 'ramats'ɨ ya bạdi ne bi 'yambabi'ɨ ha'mɨ xqui hyanda ra tsø.

8 Nepɨ bi 'ñembi:

—Rí maha Belé, 'yohʉ gui 'ñanihʉ xá hño habʉ di 'bʉi ra bạtsi, y nu xcrí tsʉhʉ
güi penjʉ gui xicaguihʉ pa ga ma ga nsundaga nehe.
9 Y nu mi 'yøde nú'ạ bi mạnga ra ndạ, nu'ɥ́ bi ma. Nepʉ nú'ạ ra tsø xqui
hyant'ʉ mbøxhyadi mi 'bɛt'o de gue'ʉ mi utua ra 'ñu asta himbi tsøni habʉ mi
'bʉi ra zi bạtsi ja bi 'maini ra tsø.
10 Nepʉ ya bạdi bi hyanda ra tsø bi 'mai ja 'nara zi ngu, ne xi bi johya'ʉ.
11 Y bi yʉt'i'ʉ ja ra ngu ne bi hyanda ra zi bạtsi co ra Maria nurá nạnạ'ạ,
ne bi ndandiñạhmu'ʉ pa bi nsunda ra zi bạtsi, ne bi xo'tsa yá 'mɛ'tsi mi hñạ,
ne bi umba ya 'baha dega oro ne ra t'uts'i ne 'nara ñʉni mi yʉni xá cʉhi mrá
thuhu ra mirra.
12 Ha nuya bạdi bi xipabi Ajuạ dega t'i gue hinda mengui'ʉ pa da xipabi ra
Erode habʉ xqui zʉdi ra zi bạtsi. Hangue nu'ɥ́ bi pacua ra 'ñu pa bi mengui
ja yá hai.

Ra Jose bi zixa ra bạtsi co rá nạnạ pa Egipto

13 Nu mi menga ya bạdi, Ajuạ bi mɛhna 'nará ɛnxɛ pa bi zofo ra Jose dega
t'i ne bi 'ñembi:
—Nangui ne tsixa ra zi bạtsi co rá nạnạ, pøñhʉ yabʉ de guecua. Rí maha ja
ra hai Egipto gui 'ba'tuahʉ ra ndạ Erode ngue'ạ nu'ạ́ ma da hyonga ra zi bạtsi
pa da hyo, y ja bá 'bʉhʉni asta hinga xi'a'i güi penjʉ.
14 Nu'bɥ́ ra Jose bi nangui 'bestho ra xuui'ạ ne bi zixa ra zi bạtsi co rá nạnạ
pa bi ma Egipto.
15 Y ja bá 'bʉhni'ʉ asta himbi du ra Erode. Hangue bi nja ngu nú'ạ xqui
mạnga rá 'mɛhni Ajuạ gue Ajuạ bi 'ñena: “Dá pɛnpa ra noya ma T'ʉ pa da bøni
de Egipto.”

Ra ndạ Erode bi manda da tho ya t'ʉca ts'ʉnt'ʉ nú'ʉ mi 'bʉ Belé

16 Nepʉ ra Erode xi bi bø rá cuɛ nts'ɛdi ngue'ạ xqui hyat'a ya bạdi. Hangue
bi manda da tho gatho ya zi bạtsi nú'ʉ mi 'bʉi gatho rá ngʉni Belé, nú'ʉ mi
pɛ'tsa yo njɛya pa rí gại, ngue'ạ xqui xipa ya bạdi gue ya mi pɛ'tsa ngu yo
njɛya de xqui hyanda ra tsø.
17 Y bi njabʉ ngu nú'ạ xqui mạnga ra Jeremía rá 'mɛhni Ajuạ ne bi 'ñena:
18 Bi nt'øde ya dạnga ts'oni ja ra hai de Ramá ne ya hmafi,
ngue'ạ ra Raque xqui thopabi gatho yá zi bạtsi,
hangue mi zoni ne himbi za to bi hyo'ti.
19 Nepʉ ya de bi du ra Erode, nu'bɥ́ Ajuạ bi mɛhna ma'na'qui 'nará ɛnxɛ pa
bi zofo ra Jose dega t'i nuni Egipto, ne bi 'ñembi:
20 —Nangui ne tsixa ra zi bạtsi co rá nạnạ ne rí maha ja ri haihʉ Israel
ngue'ạ ya xa du nú'ạ to'o mi honga ra zi bạtsi pa xa hyo hmạhạ.
21 Nu'bɥ́ nu'ạ́ bi nangui bi zixa ra zi bạtsi co rá nạnạ y bi mengui pa ja yá
hai Israel.
22 Pe ra Jose bi 'yøde gue ra Arquelao rá t'ʉ ra Erode go mrá mpøte de rá
'bɛfi rá dada ne bi ndạ ja ra hai Judea, hangue mi tsu da zøni ja nú'ạ ra hai'ạ.
Nu'bɥ́ Ajuạ bi xipi dega t'i gue da ma ja ra hai Galilea.
23 Y bi zøni'ʉ bi 'mʉhni ja 'nara hnini rá thuhu Nasare, pa bi njabʉ ngu nú'ạ
xqui mạnga 'rayá 'mɛhni Ajuạ gue ra Jesu ma da t'embabi gue ra me Nasare.

3

Ra Xuua Xi'tsate mi zofo ya jạ'i ja ra mbonthi
(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 'Mɛfa bi mʉdi ra Xuua Xi'tsate bi zofo ya jạ'i ja 'nara mbonthi nuni Judea.

2 Ne mi xipa ya ja̱'i mi ena:
—Ntsø'mhʉ ne ñobrihʉ ngue'a̱ ra nda̱ de mahets'i ya 'bestho xa 'ñepʉ pa da nda̱.
3 Nura Xuua go gue'a̱ ra ja̱'i xqui ma̱nga ra ba̱di Isaía maya'bʉ gue ma da 'ñehe, ne bi 'ñena:
'Nara ja̱'i ma da ña̱ nts'ɛdi ja ra mbonthi ne ma da 'ñena:
"Hocuahʉ xá hño rá 'ñu ra zi Hmu,
ju̱anhʉ gatho ya ts'aca'ñu."
4 Y nu'a̱ mrá he ra Xuua, mri hñe dega xicameyo, ne mri ngʉt'a 'nara ngʉt'i dega xifri. Y numrá hñuni'a̱, mi tsi ya hoga nc'oto ne ya t'afi dega sefi.
5 Y xi mi tsøni ndunthi ya ja̱'i habʉ mi 'bʉ'a̱ pa da 'yøde nú'a̱ mi ma̱ñ'a̱, nuya me Jerusale ne gatho ya me Judea, ne gatho nuya ja̱'i mi 'bʉi ja rá nthets'i ra da̱the Jordá.
6 Nepʉ ra Xuua mi xi'tsa ya ja̱'i ja ra da̱the Jordá nú'ʉ mi nju̱ani de yá ts'oqui.
7 Y ndunthi ya fariseo ne ya saduceo mi tsøni habʉ mi xi'tsate ra Xuua. Nu'ʉ́ mi t'embi gue ya fariseo ne ya saduceo po nú'a̱ ra jamfri mi pɛ'tsi'ʉ. Ora bi hyanda ra Xuua mi tsønini'ʉ bi 'ñembabi:
—¡Nú'ahʉ gyá ts'o'mʉihʉ guí njahʉ ngu ya zate qu'eña̱! ¿Hanja xcá ehehʉua? ¿Ha guí ne gui 'ba'tuabihʉ hma̱ha̱ rá cuɛ Aju̱a̱ xa 'ñepʉ?
8 Mahyoni gui 'yøthʉ nú'a̱ xá hño pa da hnequi gue xi maju̱ani ya xcá ntsø'mhʉ de ri ts'oquihʉ.
9 Ogrí 'ñets'ihʉ gui 'ñeñhʉ gue ngue'a̱ yá t'ʉ'a'ihʉ ra Abrá hinda ma da zʉ'ahʉ rá cuɛ Aju̱a̱. Ngue'a̱ nuga dí xi'ahʉ gue Aju̱a̱ tsa da 'yøt'e asta nuya ya do nehe da nja̱'i y da nt'ʉ de ra Abrá.
10 Y dí xi'ahʉ gue nubya ya 'bʉi 'na to'o ha̱ ra t'ɛ́gui pa da zɛcua yá 'yʉ ya za. Gatho nú'ʉ ya za hingui unga yá hoga fruta da ts'ɛqui pa da thøt'a ja ra tsibi.
11 Nuga dí xi'ts'a'ihʉ co ra dehe ngue'a̱ ya gá ntsø'mhʉ de ri ts'oquihʉ, pe xa 'ñepʉ ma'na bra 'bɛfa de gueque nú'a̱ to'o ma da xi'ts'a'ihʉ co ra Ma̱ca Nda̱hi nú'a̱ ma da 'mʉi ja ri corasohʉ ne xi di ja rá ts'ɛdi ngu ra tsibi. Nú'a̱ bra 'bɛfa de guecagui xi ma'na ja rá ts'ɛdi y hindí 'ñepcagui nixi ga ha̱'tsuabi yá thiza.
12 Y nu'á̱ ha̱, go gue'a̱ tsa da mica ra trigo ne da munts'a nú'a̱ xá hño pa da mɛ'tsi, y nura paha da 'ueque pa da tsa̱t'a ja ra tsibi nú'a̱ hinhya'mʉ ma da huet'i.

Rá sistehe ra Jesu
(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

13 'Mɛfa ra Jesu xqui 'ñehe de Galilea pa mri ma ja ra da̱the Jordá habʉ mi 'bʉ ra Xuua pa da nxistehe'a̱.
14 Pe ra Xuua himi ne da xi'tsa ra Jesu, ne bi 'ñembi:
—¿Ha xcá ehe pa go ga xi'ts'a'i? Nu'i go rí 'ñepi gui xiscagui.
15 Nepʉ ra Jesu bi da̱di bi 'ñembi:
—Go da xiscaguigue pa njabʉ ga ø'tuabihʉ gatho yá hmanda Aju̱a̱.
Nu'bʉ́ ra Xuua bi xi'tsa ra Jesu.
16 Y nu mi uadi bi nxistehe, bi bøts'e de ja ra dehe, nepʉ bi xogui mahets'i ne bi hyanda rá Ma̱ca Nda̱hi Aju̱a̱ bá ca̱i ngu 'nara zi domitsu ne bi 'ñe bi zøhø ja gue'a̱.
17 Y bi nt'øde 'nara noya de mahets'i ne bi 'ñena:
—Nuni go guehni ma hma̱ca T'ʉ, ne xi dí hopa rá 'mʉi.

4

Ra ts'ondạhi mi xaxa ra Jesu
(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

1 Nepн rá Mạca Ndạhi Ajuạ bi zixa ra Jesu ja ra 'yo'mtha pa ja da nthɛuini
ra ts'ondạhi pa da japi hmạhạ da 'yøt'a 'nara ts'ot'øt'e.
2 Nuni ja bi beheni ra Jesu hinte bi zi ñote ma pa ne ñote xuui, ne 'mɛfa bi
zн ra thuhu.
3 Nepн de gue'ạ bi zøni ra ts'ondạhi há mi 'bнi'ạ, ne bi mнdi bi xaxi ne bi
'ñembabi:
—'Bн go gue'e rá T'н'i Ajuạ, japa nuya ya do da nthuhme xạ.
4 Pe nu'ạ́ bi dạti ne bi 'ñembabi:
—Xa nt'ofo ja ra Mạca T'ofo gue ra jạ'i hingue hønsɛ po ra thuhme da 'mнi,
gatho nú'ạ mạ Ajuạ go gue'ạ umba rá te ra jạ'i.
5 Nepн ra ts'ondạhi bi zixa ra Jesu ja ra mạca hnini Jerusale, ne bi pø'tsa
mañạ ja ra ndạnijạ.
6 Ne bi 'ñembabi:
—'Bн xi majuạni rá T'н'i Ajuạ, 'yɛnga ra sagui pa nja'ti, ngue'ạ xa nt'ofo ja
ra Mạca T'ofo ne ena njaua:
Ajuạ da pɛhna yá ɛnxɛ pa da su'a'i
ne da mip'a ri 'yɛ
pa njabн hingui tsama'ñн ri ua nu xcrí tsønga ja ra hai.
7 Nepн ra Jesu bi 'ñembabi'ạ:
—Xa nt'ofo nehe ja ra Mạca T'ofo: "Oguí xaxa Ajuạ ri Hmu pa gui 'ñena gue
da max'a'i."
8 Nepн ma'na'qui ra ts'ondạhi bi zixa ra Jesu ja 'nara t'øhø xi mrá hñets'i pa
bi yopa xaxi, ne bi 'ñutuabi gatho ya hnini de rá ngнni ra ximhai con gatho yá
hño nú'ạ mi ja.
9 Y bi 'ñembi:
—Gatho nuyн ya hnini guí handi ga 'ra'i 'bн gui ndandiñạhmu ne gui
nsundagui.
10 Nepн ra Jesu bi 'ñembi:
—'Uegue de gueque Satá. Xa nt'ofo ja ra Mạca T'ofo gue Ajuạ ri Hmu go
gue'ạ gui nsunda, ne hønsɛ'ạ gui pɛpabi.
11 Nepн ra ts'ondạhi 'bestho bi 'uegue de ra Jesu, ne bi zø yá ɛnxɛ Ajuạ bi
umbabi te da zi.

Ra Jesu bi mнdi rá 'bɛfi nuni Galilea
(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

12 'Mɛfa bi 'yøde ra Jesu gue ra Xuua Xi'tsate mi ofadi. Nu'bн́ nu'ạ́ 'bestho
bi mengui pa ja ra hai Galilea.
13 Y ja bá 'bнhni ja ra hnini Nasare. Nepн de guehni bi ma bá 'bн Ncapernau
guetbн ja rá ñạni ra ndehe habн mi ja yá hai ra Sabuló ne ra Neftalí.
14 Y bi njabн ngu nú'ạ xqui mạnga ra bạdi Isaía de nú'ạ ra hai'ạ ne bi 'ñena:
15 De yнhyadi de ra dạthe Jordá ja jani rá hai ra Sabuló ne rá hai ra Neftalí,
ja thohnitho ra 'ñu rí ma pa ja ra ndehe,
ja guehni ra hai Galilea habн 'bнi ndunthi ya jạ'i nú'н hingyá xodyo.
16 Y nuya mengu de nú'ạ ra hai'ạ xqui 'mɛdi hmạhạ
ja 'nara dạnga 'bɛxuui,
pe nubyá hạ, ya bi nja ra hyats'i ja nú'ạ ra hai'ạ.
Njabн gue'ạ xqui mạnga ra bạdi Isaía.
17 Desde ya pa'н ra Jesu bi mнdi bi zofo ya jạ'i ne bi 'ñembabi:

—Ntsø'mhʉ ne ñobrihʉ ngue'ą ya xa zøhø ra Ndą de mahets'i pa da ndą.

Ra Jesu bi zofo goho ya mɛhuą pa dyá nxadi'ą
(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

18 Y ra Jesu mi 'yo ja ra ñąnga ndehe Galilea y bi hyandi mi 'yoni yoho ya
'ñøhø mri ncu, 'na de gue'ʉ rá thuhu ra Simu nú'ą bi thu'mbabi nehe ra Pedro,
ha nu'ą ma'na rá thuhu ra Andre, nú'ɨ́ mi ɛnt'a yá xit'ą ja ra ndehe ngue'ą
myá mɛhuą.
19 Nepʉ ra Jesu bi zofo'ʉ ne bi 'ñembi:
—Bá ehʉ tɛngaguihʉ y ga u't'a'ihʉ gui mpɛhuąhʉ dega ją'i.
20 Nu'bɨ́ 'bestho nu'ɨ́ bi zopʉ yá xit'ą nepʉ bi dɛni.
21 Y bi 'ño 'na tʉi'ʉ nepʉ bi hyandi mi 'yoni má yoho ya 'ñøhø mri ncu, 'na
rá thuhu ra Cobo y nu ma'na rá thuhu ra Xuua yá t'ʉ ra Sebedeo, mi o mbo
ra motsa co yá dada mi pø'ta yá xit'ą. De guehni ra Jesu bi zofo'ʉ.
22 Nepʉ 'bestho bi zohni'ʉ yá motsa ne yá dada ne bi dɛna ra Jesu.

Ra Jesu mi xahna ndunthi ya ją'i
(Lc. 6:17-19)

23 Nu'bɨ́ ra Jesu bi ma bá gat'i gatho rá ngʉni Galilea y mi cʉt'a ja yá niją
ya mengu de guehni pa mi xahni, y mi hącuabi gatho nu'ąraza ra hñeni mi
pɛ'tsi'ʉ, y mi 'yo mi zofo'ʉ mi embi gue ya xqui zøhø ra Ndą de mahets'i pa da
ndą.
24 Y bi ntʉnga ra noya gatho ja ra hai Siria, y bá ts'impabi gatho ya da'thi
nú'ʉ mi pɛ'tsa nu'ąraza ra hñeni ne nú'ʉ mi pɛ'tsa ya ts'ondąhi ne nú'ʉ xqui
'bɛ yá mfeni ne nú'ʉ mi doua, y gatho mi øthe'ą.
25 Y ndunthi ya ją'i bi dɛna ra Jesu, ya me Galilea, ya me Decapoli, ya me
Jerusale, ya me Judea, ne ya me ri'nandi ra dąthe Jordá.

5

Ra Jesu bi nxahnate ja 'nara t'øhø

1 Ha nu mi hyanda ra Jesu gue ndunthi ya ją'i mi 'ñoui, nu'bɨ́ nu'ą́ bi 'uegue
de gue'ʉ ne bi bøxa ja 'nara t'øhø ne ja bá hudini'ą. Nepʉ bi zønga yá nxadi ne
ja bi munts'iuini.
2 Y ra Jesu bi mʉdi bi xahni'ʉ ne bi 'ñembi:

Nú'ʉ to'o di johya
(Lc. 6:20-23)

3 —Nją́pi nú'ʉ to'o hingui 'ñets'i ja yá mfeni; nú'ɨ́ go gue'ʉ ma da 'mʉi habʉ
ri manda Ajuą, ne da hñąni'ʉ gatho ya ją́pi nú'ʉ yá mɛti Ajuą.
4 Nją́pi nú'ʉ to'o tu yá mʉi; nú'ɨ́ go gue'ʉ ma da thu'mba yá mʉi.
5 Nją́pi nú'ʉ to'o tsɛtatho gatho nú'ą te epabi; nú'ɨ́ go gue'ʉ ma da t'umbabi
ra ximhai pa go dyá mɛti'ʉ.
6 Nją́pi nú'ʉ to'o ne da 'yøt'e nú'ą xá hño con gatho yá mʉi; nú'ɨ́ go gue'ʉ da
umba Ajuą ngu nú'ą ne'ʉ.
7 Nją́pi nú'ʉ to'o ja yá nthecate; nú'ɨ́ ma da zʉtua rá nthecate Ajuą nehe.
8 Nją́pi nú'ʉ to'o xá nt'axi yá mfeni; nú'ɨ́ ma da hyanda Ajuą.
9 Nją́pi nú'ʉ to'o utua yá miqu'eiui hanja da 'mʉi te rá entho; nú'ɨ́ go gue'ʉ
ma da thu'mbabi dyá bątsi Ajuą.
10 Nją́pi nú'ʉ to'o thogui ya nt'ʉtsate ngue'ą øt'e nú'ą xá hño; nú'ɨ́ go gue'ʉ
ma da 'mʉi habʉ ri manda Ajuą, ne da hñąni'ʉ gatho ya ją́pi nú'ʉ yá mɛti Ajuą.

11 Ha nu'ahɨ́ Ajuạ da jạp'a'ihɨ ora tsañ'ahɨ ya jạ'i ne ɨtsa'ihɨ ne jɨ'ts'ahɨ ya nc'uamba ngue'ạ guí tɛngaguihɨ.
12 Xi da johyahɨ ngue'ạ Ajuạ ma da 'ra'ahɨ 'nara dạnga thạhạ nuni mahets'i. Njabɨ nehe bi t'ɨtsa yá 'mɛhni Ajuạ nú'ɨ mi 'bɨi ante de gue'ahɨ.

Nu'ahɨ guí njahɨ ngu ra u ne ra ñot'i pa ya meximhai
(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

13 Nu'ahɨ guí njahɨ ngu ra u ri cɨqui habɨ t'ɨ'tsi, ngue'ạ guí utuahɨ ra hoga nt'udi ri miqu'eihɨ. Ha nu'bɨ ra u di otho rá 'ñu, nu'bɨ́ ¿hanja strá cɨhi 'bɨ? Nu'ạ ga øthɨ, ga føthɨbɨ pa da net'a ya jạ'i ngue'ạ hinte ri muui.
14 Nu'ahɨ guí njahɨ ngu 'nara ñot'i grí yo'tuahɨ ri miqu'eihɨ. Nja ngu 'nara hnini bí tø mañạ de 'nara t'øhø hinda za da t'ạgui, njabɨ nu'ahɨ nehe, hinda za gui 'ñạguihɨ ra hoga'mɨi.
15 Nehe 'bɨ ga tsøguehɨ 'nara ñot'i ne ga co'mhɨ co 'nara caho, nu'bɨ́ hinte da yot'i. Pe nu'bɨ ga tøtehɨ habɨ ga tøtehɨ, nu'bɨ́ hạ, da yot'i gatho mbo ra ngu.
16 Nehe njahɨbɨ gui udihɨ 'nara hoga'mɨi ja yá thandi ri miqu'eihɨ pa da hyant'a ri hoga'mɨihɨ, ne njabɨ nu'ɨ́ da nsunda Ajuạ ra Dada nú'ạ bí 'bɨi mahets'i.

Ra Jesu bi mạ de rá ley ra Moise

17 Oguí beñhɨ gue stá ehe pa ga huata ra ley nú'ạ bi zogui ra Moise, nixi pa ga huata nú'ạ bi 'yofo ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ ma Dada. Nuga stá ehe pa ga øt'e gatho nú'ạ bi 'yofo'ɨ, ne pa ga xi'ahɨ te rí bønga nú'ạ bi 'yofo'ɨ.
18 Xi majuạni dí xi'ahɨ gue hinda nhuata mahets'i ni ra ximhai asta gue'bɨ hinda t'øt'e gatho nú'ạ mạnga ra Mạca T'ofo, ni 'nara noya ni 'nara letra hinda ma da gotho.
19 Nu'ạ tó'o hinda 'yøt'a gatho nuya hmanda mạnga ra Mạca T'ofo, masque nú'ɨ xi ya t'ɨca hmanda, ne njabɨ nehe da 'ñutua ma'ra ya jạ'i pa hinda 'yøt'e, nú'ạ ra jạ'i'ạ hinte ma da muui ja rá hmanda Ajuạ. Pe nu'ạ tó'o da 'yøt'a gatho nuya ya hmanda ne njabɨ da 'ñutua ma'ra ya jạ'i pa da 'yøt'e, nú'ạ ra jạ'i'ạ ma da muui ja rá hmanda Ajuạ.
20 Dí xi'ahɨ, oxqui ma gui øthɨ ngu øt'a ya fariseo ne ya xahnate de ra ley, nú'ɨ́ hu yá mɨi gue øt'a gatho nú'ạ mạnga ra ley pe ya yohmi, ngue'ạ njabɨ hinda za gui 'bɨhɨ ja rá hmanda Ajuạ.

Ra Jesu bi mạ de ra cuɛ
(Lc. 12:57-59)

21 Ya xa t'u't'ahɨ ngu nú'ạ xqui t'utuabi ndu ri xitahɨ maya'bɨ, gue oxqui hñotehɨ, ngue'ạ nu'ạ tó'o hote ma da duxa ra ts'oqui ne pɛ'tsi te da dạdi.
22 Pe nuga dí xi'ahɨ gue nu'ạ tó'o da bø rá cuɛ co rá miqu'eiui, nú'ạ́ ya bi duxa ra ts'oqui ne pɛ'tsi te da dạdi. Ne nu'ạ tó'o da zanga rá miqu'eiui ne da 'ñembi gue ra 'bɛmfeni, nú'ạ́ ya bi duxa ra ts'oqui ne pɛ'tsi te da dạdi ja ra ts'ɨtbi. Y nu'ạ tó'o ri ɨtsa rá miqu'eiui ne ni pa dí hyandi ne da 'ñembi gue hinte rá fạdi, nú'ạ́ ma dí gut'i ja ra nidu habɨ bí zø ra tsibi pa nzạntho.
23 'Bɨ 'na de gue'ahɨ gui hạmpahɨ 'nara 'baha Ajuạ ja ra nijạ ne ja gui beñhɨni gue xcá tsø'tuahɨ rá mɨi 'nari miqu'eihɨ,
24 ja da tsohɨni hmạhạ ri 'bahahɨ ne penjɨ rí maha gui 'yaphɨ ra pumbate ri miqu'eihɨ, ne nu'bɨ́ hạ, bá e gui umfɨ ri 'bahahɨ Ajuạ.
25 Nu'bɨ 'nari ncontrahɨ da ñạp'ahɨ ne da zix'ahɨ ja ra ts'ɨtbi, cohɨ 'nara cohi ja ra 'ñu pa ya hingui tsøñhɨ ja ra nzaya, ngue'ạ nu'bɨ gui tsøñhɨni da manda'ạ da jo'ahɨ fadi.

26 Majuạni dí xi'ahʉ gue hinda za gui pøñhʉ de ra fadi asta hingui juthʉ
gatho ra thai nú'ạ guí tuhʉ.

Ra Jesu bi mạ de ra nts'inga medinthạti

27 Ya xa t'u't'ahʉ ngu nú'ạ xqui t'utuabi ndu ri xitahʉ maya'bʉ, gue oxqui
nzinga medinthạtihʉ.
28 Pe nuga dí xi'ahʉ gue nu'ạ tó'o da hyanda 'nara 'bɛhñạ ne da hyøque, ya
bi duxa ra ts'oqui, ja ra uɛnda ya bi zinga 'nara medinthạti masque høns ɛ te
bi beni de gue'ạ.
29 'Bʉ nuri dahʉ ra 'ñɛi da ja'ahʉ gui 'yøthʉ 'nara ts'oqui, ma'na xá hño gui
hñạihʉ ne gui føthʉbʉ pa hingui 'yøthʉ 'nara ts'oqui. Ngue'ạ ma'na xá hño da
'mɛdi 'na xɛni de ri ndo'yohʉ que da t'ɛnt'a gatho ri ndo'yohʉ ja ra nidu.
30 'Bʉ nuri 'yɛhʉ ra 'ñɛi da ja'ahʉ gui 'yøthʉ 'nara ts'oqui, ma'na xá hño gui
hyɛcjʉ ne gui føthʉbʉ pa hingui 'yøthʉ 'nara ts'oqui. Ngue'ạ ma'na xá hño da
'mɛdi 'na xɛni de ri ndo'yohʉ que da t'ɛnt'a gatho ri ndo'yohʉ ja ra nidu.

Ra Jesu bi mạ de ra nxuni
(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 Ya xa t'u't'ahʉ ngu nú'ạ xqui t'utua ndu ri xitahʉ maya'bʉ, gue nu'ạ tó'o
da hyɛpʉ rá 'bɛhñạ mahyoni da hoca 'nara hɛ'mi dega nxuni.
32 Pe nuga dí xi'ahʉ gue nu'ạ tó'o da hyɛpʉ rá 'bɛhñạ ne hinxa dimba 'nara
ts'oqui xa 'yøt'e co ma'na ra jạ'i, nu'bʉ́ nurá dạme'ạ ri japi da 'yøt'a 'nara
ts'oqui 'bʉ da hñuxui ma'na ra 'ñøhø. Nehe nura 'ñøhø to'o da nthạtui nura
'bɛhñạ'ạ, ya ra zinga medinthạti.

Ra Jesu bi mạ de nú'ʉ ri jura

33 Nehe ya xa t'u't'ahʉ ngu nú'ạ xqui t'utua ndu ri xitahʉ maya'bʉ, gue
oxqui jurahʉ nú'ạ hingo majuạni, ngue'ạ nú'ạ guí jurahʉ ja rá thandi Ajuạ
pɛ'tsi te gui 'yøthʉ.
34 Pe nuga dí xi'ahʉ, oxqui jurahʉ de 'na ni de ma'na, nixi por mahets'i
ngue'ạ ja bí 'bʉhni Ajuạ,
35 nixi po ra ximhai ngue'ạ ja guecua net'a Ajuạ, nixi por Jerusale ngue'ạ
go gue'ạ rá mạca hnini ra Ndạ de mahets'i.
36 Nixi gui jurahʉ po ri ñạxuhʉ, ngue'ạ hinda za gui japhʉ ni 'nari stạhʉ da
t'axqui o da po'tsi.
37 Hingue mahyoni gui jurahʉ. 'Bʉ gui mạñhʉ ra hñạ hạ, nu'bʉ hina hina,
ngue'ạ 'bʉ gui jurahʉ go bí ehe de ra ts'ondạhi.

Ra Jesu bi mạ gue hingui ho to da 'ñɛcate
(Lc. 6:29-30)

38 Ya xa t'u't'ahʉ ngu nú'ạ xqui t'utua ndu ri xitahʉ maya'bʉ, gue nu'ạ tó'o
da zɛmba rá da 'na, nehe'ạ da ts'ɛmba rá da, y nu'ạ tó'o da do'tua 'nará ts'i
'na, nehe'ạ da tho'tua 'nará ts'i.
39 Pe nuga dí xi'ahʉ, oxqui nø'tuabihʉ ya ts'o'mʉi. Nu'bʉ da mɛ't'ahʉ ri
hmihʉ ra 'ñɛi, umfʉ nehe ra ngạhạ da mɛ't'ahʉ.
40 'Bʉ 'nara jạ'i da ne da ñạp'a'i pa da hñạn'a ri pahnihʉ, umfʉ ri pat'ihʉ
nehe.
41 'Bʉ 'nara jạ'i da ne da tu't'ahʉ 'nara 'bats'i pa gui 'yohʉ 'na kilometro,
hñạ'tsuahʉ ma'na kilometro.
42 'Bʉ 'nara jạ'i te da 'ya'ahʉ, umfʉ, ne 'bʉ 'nara jạ'i da ne te gui hmiphʉ,
oxqui cømbahʉ, hmiphʉ.

Mạdihʉ nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ
(Lc. 6:27-28, 32-36)

43 Ya xa t'u't'ahʉ ngu nú'ą xqui t'utua ndu ri xitahʉ maya'bʉ, gue gui
mądihʉ ri miqu'eihʉ ne gui ʉtsahʉ nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ.
44 Pe nuga dí xi'ahʉ gue gui mądihʉ nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ. 'Yaphʉ Ajuą da jąpi
nú'ʉ to'o tsañ'ahʉ. 'Yø'tuahʉ ra hño nú'ʉ to'o ʉtsa'ihʉ, ne 'yapabihʉ Ajuą po
nú'ʉ to'o nøñ'ahʉ ne ɛc'ahʉ.
45 Ngue'ą nu'bʉ gui øthʉ njabʉ, nu'bʉ́ ha, grí hñątsʼihʉ Ajuą ra Dada bí 'bʉi
mahets'i nú'ą to'o ri japi da bøxa ra hyadi pa ya hoją'i ne pa ya ts'o'mʉi, ne ri
japi da 'uąi pa ya hoją'i ne pa ya ts'o'mʉi.
46 'Bʉ grí mądihʉ hønsɛ nú'ʉ to'o ri mą'ahʉ, ne nu ma'ra ya ją'i hingrí
mądihʉ, hinte ma thąhą ma gui hñąnihʉ. ¿Ha gue hingui øt'a njabʉ ya ts'o'mʉi
gá ją'i nehe?
47 'Bʉ hønsɛ ri cuhʉ guí zɛnguahʉ ne nu ma'ra ya ją'i hingui umfʉ ra
nzɛngua, ¿te ma hño guí øthʉ 'bʉ? ¿Ha gue hingui øt'a njabʉ nehe nú'ʉ hingyá
gamfri?
48 Mahyoni gui hñoją'ihʉ con gatho ri miqu'eihʉ, ngu Ajuą ra Dada bí 'bʉi
mahets'i ra hoją'i con gathoguihʉ.

6

Ra Jesu bi mą de ya hoga 'bɛfi

1 'Yøthʉ ya hoga 'bɛfi, pe oguí øthʉ pa gui pønga ri hmihʉ, ngue'ą 'bʉ gui øthʉ
njabʉ, hinte ma thąhą da 'ra'ahʉ Ajuą ra Dada nú'ą bí 'bʉi mahets'i.
2 Hangue ora guí uñhʉ 'nara mfats'i pa ya hyoya, oguí xiphʉ ma'ra te xcá
øthʉ ngu øt'a ya 'ñets'i. Nú'ʉ́ ne dra zʉnt'ua ra trompeta ja yá thandi, ja ya
nija ne ja ya tai pa da pønga yá hmi. Xi majuąni dí xi'ahʉ gue nu'ʉ øt'a njabʉ
ya bi hñąnga yá thąhą, hangue ya hinte ma thąhą tø'mi.
3 Pe nu'ahʉ́, 'bʉ gui uñhʉ 'nara mfats'i pa ya hyoya, osti pądi ri 'yɛhʉ ra
ngąhą te pɛ ri 'ñɛihʉ. Pąsɛhɛhʉ, oto xqui petuahʉ.
4 Ha masque mant'ągui gui unga ri mfats'ihʉ, pąhʉ gue Ajuą ra Dada handi
te xcá øt'ehʉ mant'ągui, y nu'ą́ ma da gu't'ahʉ, pe hinda gu't'ahʉ mant'ągui.

Ra Jesu bi 'ñudi hanja da t'apa Ajuą
(Lc. 11:2-4)

5 Ora guí aphʉ Ajuą, oxqui 'yaphʉ ja yá thandi ya ją'i ngu øt'a ya 'ñets'i pa
da pønga yá hmi. Nu'ʉ́ ri ho da 'yapa Ajuą má 'bai ja ya nija ne ja ya tai. Xi
majuąni dí xi'ahʉ, ya bi hñąnga yá thąhą, hangue ya hinte ma thąhą tø'mi.
6 Pe nu'ahʉ́, ora guí aphʉ Ajuą, cʉthʉ mbo ri nguhʉ ne gui cot'a ri gosthihʉ,
ne njabʉ ha, gui 'yaphʉ Ajuą ra Dada nú'ą 'bʉi habʉ hindi hnequi. Y nu'ą́ da
'yøde nú'ą guí aphʉ mant'ągui, ne ma da gu't'ahʉ, pe hinda ma da gu't'ahʉ
mant'ągui.
7 Ora guí aphʉ Ajuą, oxi xqui yoptahʉ ya noya ngu øt'a nú'ʉ ma'ra ya ją'i
hingyá gamfri, ngue'ą nu'ʉ́ hu yá mʉi gue 'bʉ da 'yøt'a njabʉ, Ajuą da 'yøde
ne da umbabi nú'ą adi'ʉ.
8 Pe nu'ahʉ́ oxqui ma gui njahʉbʉ ngu øt'e'ʉ, ngue'ą Ajuą ra Dada ya pądi
te ø't'ahʉ ra 'bɛdi.
9 Nu'ahʉ́ 'yaphʉ Ajuą njaua:
Ma zi Dada'ihe guí 'bʉi mahets'i,
drá nsunda ri mąca thuhu.
10 Bá ehe gui ndą,
ne dá t'øt'a ri paha nuua ja ra ximhai ngu bí t'øt'e nubʉ mahets'i.
11 'Racje te ga tsihe nubya rapaya.

12 Ne pungaguihe ma thaihe ngu dí pumbahe nehe nú'ʉ to'o tucje.
13 Ne oxqui hocje ga øthe ya ts'oqui. Ña̱ngaguihe de ra nts'o,
ngue'a̱ go gue'e grá nda̱, ne ja ri ts'ɛdi ne ri nsunda pa nza̱ntho. Njabʉ gue'a̱.
14 Nu'bʉ gui pumbahʉ nú'ʉ to'o ø't'ahʉ ra nts'o'mʉi, Ajua̱ ra Dada bí 'bʉi
mahets'i nehe ma da pun'a ri ts'oquihʉ.
15 Pe 'bʉ hingui pumbahʉ nú'ʉ to'o ø't'ahʉ ra nts'o'mʉi, nu'bʉ́ nixi Ajua̱ ra
Dada hinda pun'a'ihʉ ri ts'oquihʉ nehe.

Ra Jesu bi ma̱ de ra ayuno

16 Ora grí ayunahʉ, oguí øt'ehʉ co ra dumʉi ngu øt'a ya 'ñets'i pa da fa̱di gue
ri ayuna. Majua̱ni dí xi'ahʉ gue ya bi hña̱nga yá tha̱ha̱, hangue ya hinte ma
tha̱ha̱ tø'mi.
17 Pe nu'ahʉ́, ora grí ayunahʉ, eca ri ña̱xuhʉ ne xʉca ri hmihʉ ngu xcá
nza̱ihʉ,
18 pa hinda fa̱di ua grí ayunahʉ. Hønsɛ Ajua̱ ra Dada nú'a̱ 'bʉi habʉ hindi
hnequi, go gue'a̱ da ba̱di nú'a̱ guí øt'asɛhɛhʉ. Nu'á̱ go handi nú'a̱ guí øthʉ
mant'a̱gui, y ma da gu't'ahʉ, pe hinda ma da gu't'ahʉ mant'a̱gui.

Pɛ'tsa ri hñohʉ nuni mahets'i
(Lc. 12:33-34)

19 Oguí nehʉ gui pɛ'tshʉ ndunthi ya hño nuua ja ra ximhai habʉ da zip'ahʉ
ya zu'ue ne da dec'ahʉ ra mboxcua ne da bep'ahʉ ya be.
20 Pɛ'tsa ri hñohʉ nuni mahets'i habʉ bí jo'o ya zu'ue, ne otho ra mboxcua,
nixi ya be hinda za da yʉt'ini da bep'ahʉ.
21 Ngue'a̱ habʉ guí pɛ'tsa ri hñohʉ, ja guehni oda ri mfenihʉ.

Ra ñot'i de ma ndo'yohʉ
(Lc. 11:34-36)

22 Nuri dahʉ go gue'ʉ di yot'a gatho ri ndo'yohʉ. Hangue nu'bʉ ri dahʉ 'bʉi
xá hño, nu'bʉ́ di yot'a xá hño gatho ri ndo'yohʉ.
23 Pe nu'bʉ ri dahʉ hingui 'bʉi xá hño, nu'bʉ́ gatho ri ndo'yohʉ 'bʉi ja ra
'bɛxuui. Nehe guí njahʉbʉ guí 'bʉhʉ ja ra 'bɛxuui 'bʉ hinguí huxa ri thandihʉ
xá hño ja Ajua̱.

Hingui tsa to da mɛpa yoho ya hmu
(Lc. 16:13)

24 Hinda za gui pɛphʉ yoho ya hmu, ngue'a̱ njabʉ 'na grí ʉtsahʉ ha nu ma'na
guí ma̱dihʉ, y 'na de gue'ʉ guí pɛphʉ xá hño ha nu ma'na hina. Njabʉ nehe
hinda za gui pɛphʉ Ajua̱ 'bʉ hønsɛ oda ri mfenihʉ ya hño de ra ximhai.

Ajua̱ su gatho yá ba̱tsi'a̱
(Lc. 12:22-31)

25 Hangue dí xi'ahʉ oguí tu ri mʉihʉ 'bʉ otho te gui tsihʉ ne 'bʉ otho te
gui hyehʉ, ngue'a̱ ma'na ri muui da 'yoda ri mfenihʉ Ajua̱ que da 'yoda ri
mfenihʉ nú'a̱ te gui tsihʉ ne nú'a̱ te gui hyehʉ.
26 Hyanthma̱hʉ ya zi ts'ints'ʉ, nu'ʉ́ hingui pot'i nixi xofo ni pɛ'tsa yá 'mɛ'tsi,
pe Ajua̱ ra Dada go gue'a̱ umbi te da zi'ʉ. Xihma̱'ihʉ, ¿ha gue hingue ma'na
gyá hma̱dihʉ que gue'ʉ?
27 ¿To'o 'na de gue'ahʉ tsa gui japhʉ ma'na strá hñets'i ri ndo'yohʉ co ri
mfenisɛhɛhʉ? Jo'o ni 'na.
28 Nu'bʉ́, ¿hanja guí tu ri mʉihʉ 'bʉ otho te gui hyehʉ? Hyanthʉ hanja gra
nhye ya zi døni 'bai ja ra mbonthi y jo'o to'o ri jamasu. Nu'ʉ́ hindi mpɛfi nixi
tu yá mʉi.

29 Dí xi'ahʉ gue nixi ra ndạ Salomó masque mi he ya hoga he ne xi mi jababi, pe hints'ʉ mi hnequi mahotho'ạ ngu ya zi døni.
30 'Bʉ Ajuạ heta ya døni de ra mbonthi nú'ʉ xá nc'amibya pe dixudi ya da 'yot'i nepʉ da ts'ạt'i, xi nu'ahʉ, ¿hanja hinguí camfrihʉ gue Ajuạ ma'na da jamasu'ihʉ que ya døni?
31 Hangue odi tu ri mʉihʉ gui 'ñeñhʉ: "¿Te ga tsihʉbya? o ¿te ga hehʉbya?"
32 Ngue'ạ nuya 'ñạgamfri nzạntho tu yá mʉi 'bʉ othobi te da zi ne te da hye. Pe nu'ahʉ odi tu ri mʉihʉ, ngue'ạ Ajuạ ra Dada bí 'bʉ mahets'i ya go pạ'ạ te gatho ø't'ahʉ ra 'bɛdi.
33 Hyoñhʉ 'mɛt'o hanja da za gui 'bʉhʉ xá hño ja rá hmanda Ajuạ ne gui 'yohʉ ngu nú'ạ ri ho'ạ, y njabʉ Ajuạ hinda 'bɛ't'ahʉ gatho nú'ạ te guí hoñhʉ.
34 Hangue oguí tu ri mʉihʉ de nú'ạ te da 'ñe'ahʉ dixudi, nguetho nu'bʉ gui pạhmạhʉ te 'bɛ gui thohʉ dixudi, nu'bʉ́ ma'na da du ri mʉihʉ, ngue'ạ hyastho dí thohʉ te dí thohʉ.

7

Oguí 'øhʉ ri miqu'eihʉ
(Lc. 6:37-38, 41-42)

1 Oguí 'øhʉ ri miqu'eihʉ pa njabʉ hinto da 'yø'a'ihʉ nehe.
2 Ngue'ạ 'bʉ guí 'øhʉ ri miqu'eihʉ, nu'bʉ́ Ajuạ ma da hñạp'ahʉ nguɛnda de gatho nú'ạ ri 'ñøtehʉ ne hinda yo rá mʉi'ạ de gue'ahʉ.
3 Nu'ahʉ́ guí 'øhʉ de nú'ạ øt'a ri miqu'eihʉ, ¿hanja hingo guí jamasuhʉ nú'ạ te guí øtqu'ehʉ? Nu'ahʉ́ go guí hanthʉ nura t'ʉca paxi o ja rá da ri miqu'eihʉ, ¿hanja hingo guí hanthʉ nú'ạ ra xɛca za o ja ri dahʉ?
4 ¿Hanja da za gui 'ñemfʉ ri miqu'eihʉ: "Hoqui ga hạp'a ra paxi o ja ri da," 'bʉ hingo xcá hạhʉ 'mɛt'o nú'ạ ra xɛca za o ja ri dahʉ?
5 Nu'ahʉ gyá 'ñets'ihʉ, go da hñạihʉ 'mɛt'o nú'ạ ra xɛca za o ja ri dahʉ, pa njabʉ ma'na gui hyanthʉ xá hño pa gui hñạmfʉ nú'ạ ra paxi o ja rá da ri miqu'eihʉ.
6 Oxqui umfʉ ra mạca noya nú'ʉ ya jạ'i hingui pạ da su, ngue'ạ nu'ʉ́ nja ngu ya zate tsat'yo ne da 'yø't'ahʉ ra nts'o'mʉi, nehe nja ngu ya ts'ʉdi ts'ontho nú'ạ t'umbi.

'Yadihʉ ne da t'a'ahʉ
(Lc. 11:9-13; 6:31)

7 'Yadihʉ ne da t'a'ahʉ. Hyonihʉ ne gui tsʉdihʉ. Oxqui tsaya gui 'yapabihʉ Ajuạ y nu'ạ́ ma da 'øde ri nt'adihʉ.
8 Ngue'ạ nu'ạ tó'o adi da t'umbabi, ne nu'ạ tó'o honi da zʉdi, y nu'ạ tó'o apabi Ajuạ da 'øtua rá nt'adi.
9 ¿To'o 'na de gue'ahʉ nú'ahʉ gyá dadahʉ 'bʉ ri bạtsihʉ da 'ya'ahʉ 'nara thuhme y go gui umfʉ 'nara do? Jo'o.
10 ¿O 'bʉ da 'ya'ahʉ 'nara huạ y go gui umfʉ 'nara qu'eñạ? Hina ¿ngue hạ?
11 Tsatho nu'ahʉ́ xi gyá ts'o'mʉihʉ pe guí pạhʉ gui umfʉ te da zi xá hño ri bạtsihʉ, xihmạ Ajuạ ra Dada bí 'bʉi mahets'i, ¿ha gue hinda 'ra'ahʉ gatho nú'ạ xá hño 'bʉ gui apabihʉ?
12 Nu'ạ guí nehʉ da 'yø't'ahʉ ya jạ'i, 'yø'tuahʉ njabʉ nehe'ʉ. Guehna mạnga njabʉ nú'ạ bi 'yofo ra Moise ne nú'ạ bi 'yofo nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ.

Cʉthʉ ja ra ts'i'ma gosthi
(Lc. 13:24)

13 Cʉthʉ ja ra gosthi nú'ą xá nts'i'mi pa grí maha habʉ ja ra te pa nzą̱ntho.
Ngue'ą nu'ʉ tó'o cʉt'a ja ra gosthi xá ngʉni gue'ʉ rí ma ja ra nidu, y nura 'ñu
de nú'ą ra gosthi'ą xi rá ngʉni, y ndunthi to'o cʉt'a ja nura gosthi'ą.
14 Pe xi rá nts'i'mi nura gosthi habʉ cʉt'i nú'ʉ to'o rí ma ja ra te, y nura 'ñu
de nú'ą ra gosthi'ą xi rá nts'i'mi, ha ts'ʉtho nú'ʉ to'o cʉt'a ja nura gosthi'ą.

Ya 'bai gá za fąditho po yá fruta
(Lc. 6:43-44)

15 Jamasuhʉ hinda ts'oc'a ri mfenihʉ nú'ʉ ri 'ñet'a mɛfi de Ajuą̱, nú'ʉ ma da
'ñepʉ pa da ne da hya'ahʉ, ngue'ą nu'ʉ́ ri 'ñet'a hoją̱'i ne ri 'yo ngu ya zi dɛti,
pe de mbo yá mfeni nja ngu ra dumanthuhu gá mi'ño.
16 Nu'ahʉ ma gui pą̱hʉ to'o'ʉ ngue'ą̱ da hnequi ja yá ts'o'bɛfi øt'e'ʉ. Ngue'ą̱
nuya ts'o'mʉi hingui tsa da 'ñudi ya hoga 'bɛfi, nja ngu ya xin'mini hingui tsa
da unga ya obxi, ne ya 'bint'o hingui tsa da unga ya igo.
17 Gatho ya hoga 'bai gá za unga ya hoga fruta, pe nuya ts'o 'bai gá za hingui
tsa da unga ya hoga fruta.
18 Y 'nara hoga 'bai gá za hingui tsa da unga nú'ą̱ hingrá hoga fruta, nixi
nú'ą̱ hingrá hoga 'bai gá za hingui tsa da unga ya hoga fruta.
19 Y gatho nuya 'bai gá za hingui unga ya hoga fruta ma da ts'ɛt'i ne da
ts'ąt'i.
20 Y njabʉ ma gui pą̱hʉ to'o gue'ʉ ri 'ñet'a mɛfi de Ajuą̱ co nuyá ts'o'bɛfi di
øt'e'ʉ.

Hinga gatho ya ją̱'i ma da yʉt'a habʉ bí manda Ajuą̱
(Lc. 13:25-27)

21 'Bʉi ndunthi to'o engagui: “Ma zi Hmu'i, ma zi Hmu'i”, pe nu'ʉ́ hinda za
da yʉt'a mahets'i habʉ bí manda Ajuą̱ ma Dada 'bʉ hinda 'yø'tua rá paha'ą̱.
22 Nu sta zø rá ngą̱ts'i ra pa ndunthi ma da 'ñengagui: “Ma zi Hmu'ihe, ma
zi Hmu'ihe, nuje dá xañhe ri noya, ne co ri ts'ɛdigue dá ɛñhe ya ts'ondą̱hi, ne
co ri ts'ɛdigue dá øthe ndunthi ya dą̱nga nt'udi.”
23 Pe nuga ma ga thą̱tuabi'ʉ ne ga embabi: “Hinstá pą̱'agahʉ, 'uehʉ de
gueque nú'ahʉ gyá ts'oją̱'ihʉ.”

Ra 'bede de yoho ya 'ñøhø bi hyoca 'ra 'nayá ngu
(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

24 Nu'ą̱ tó'o da 'yøde nuya ya noya dí xi'ahʉ ne da 'øt'e njabʉ, nú'ą́ ri
nhyɛcuaui 'nara ją̱'i xi bi nja rá mfeni bi hyoca rá ngu ja ra medo.
25 Ne 'mɛfa bi da ndunthi ya dą̱'ye, bi zø ya nzøthe, bi nja ndunthi ya bʉnthi,
pe nurá ngu'ą̱ himbi øt'e ngue'ą̱ xqui hyoca ja ra medo.
26 Pe nu'ą̱ tó'o da 'yøde nuya ya noya ne hinda 'øt'e, nú'ą́ ri nhyɛcuaui 'nara
ją̱'i nú'ą̱ bi 'ñotho rá mfeni bi hyoca rá ngu ja ra 'bomu.
27 Ne 'mɛfa bi da ndunthi ya dą̱'ye, bi zø ya nzøthe, bi nja ndunthi ya bʉnthi,
nepʉ nurá ngu'ą̱ bi øt'e ne bi 'mɛdi gatho.
28 Ha nu mi uadi ra Jesu bi mą̱nga nuya ya noya, nuya ją̱'i xi bi 'yø nts'ɛdi
de nú'ą̱ xqui xipabi'ʉ,
29 ngue'ą̱ mi zofo'ʉ co rá ts'ɛdi Ajuą̱, hingue ngu mi øt'a ya xahnate de ra
ley.

8

Ra Jesu bi 'øthe 'na mi henga ra lepra
(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

1 Nu mi gą̱i ra Jesu de ja ra t'øhø habʉ mi utuate, xi bi dɛna ndunthi ya ją̱'i.

2 Ne bi nthɛui 'nara jạ'i mi tsʉ 'nara hñeni rá thuhu ra lepra nú'ạ tsit'atho
ra ngø. Nura jạ'i'ạ bi ndandiñạhmu ja rá ua ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Ndada, 'bʉ gui nehmạ, da za gui 'yøthegui.
3 Nu'bɨ́ ra Jesu bi hñuxa rá 'yɛ ne bi 'ñembi:
—Hạhạ dí ne ga øthe'i, y ya gá ñạni.
Y ngu bi uadi bi mạnga njabʉ, 'bestho bi ñạni ra da'thi.
4 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembi:
—Oto xqui ma gui xipi. Rí ma ja ra nijạ hạ, pa da hyant'a ra macjạ, ne gui
unga ri 'baha nú'ạ bi mạnga ra Moise, pa njabʉ da bạdi ya jạ'i gue ya xcá ñạni.

Ra Jesu bi 'yøthebi 'nará 'bɛgo 'nara ndạ gá soldado me Nroma
(Lc. 7:1-10)

5 Nepʉ ra Jesu bi yʉt'i ja ra hnini Ncapernau y ja bi nthɛuini 'nara ndạ gá
soldado de ra hai Nroma.
6 Y nura ndạ'ạ bi bạntebi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Ndada, 'nama 'bɛgo bi nts'onate ne hingui tsa da 'ñạni, ne xi tsi'ti.
7 Nu'bɨ́ ra Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Maha, ma ga øthe.
8 Nu'bɨ́ nura ndạ gá soldado bi dạtui ne bi 'ñembi:
—Hina, hiní 'ñepcagui gui cʉt'a mbo ma ngu. Nugui nu'ạ dí pạdi gue hønsɛ
co ri noya gui mạ, numa 'bɛgo da ñạni.
9 Ngue'ạ nugui 'bʉi to'o ri mandagui nehe, pe nequi drí manda. Dí pɛ'tsa ya
soldado ja ma hmanda, y 'bʉ ga emba 'na de gue'ʉ: "Rí mani", da ma, o 'bʉ ga
emba ma'na: "Bá ehe", nu'ạ́ da 'ñehe. Ha nu'bʉ ma 'bɛgo ga embi: "Pɛ nuna
'bɛfinạ", nu'ạ́ da mɛfi.
10 Mi 'yøde njabʉ ra Jesu xi bi 'yø ndunthi ne bi 'ñembabi nú'ʉ mri dɛni:
—Majuạni dí xi'ahʉ, nugui hinstá tsʉdi ni 'nara me Israel nú'ạ xi di ja rá
jamfri ngu nura jamfri pɛ'tsa nuna 'ñøhøni.
11 Dí xi'ahʉ gue ndunthi ya jạ'i maxøgue ra ximhai nú'ʉ hingyá me Israel
ma da yʉt'a mahets'i habʉ bí manda Ajuạ ne da hñu ja ra mexa mahyɛgui co
ra Abrá, co ra Isaac, ne co ra Cobo.
12 Pe ya me Israel nú'ʉ rí 'ñepa hmạhạ da hñu ja ra mexa, Ajuạ hinda ma da
hopi da yʉt'a mahets'i. Nu'ạ ma da njạ, ma da mɛhni'ʉ ja ra 'bɛxuui, y nuni
ja di zohmạni ne ja di gusthmạni yá ts'i.
13 Nepʉ ra Jesu bi 'ñemba ra ndạ gá soldado:
—Rí ma ri ngu ngue'ạ nuri jamfri xa muui ndunthi, ne xa njabʉ ngu xcá
ne.
Y nurá 'bɛgo ra ndạ gá soldado 'bestho bi ñạni nura ora'ạ.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá to ra Pedro
(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

14 'Mɛfa de gue'ạ ra Jesu bi ma ja rá ngu ra Pedro, y ja mi 'bɛnini rá to ra
Pedro mi umba ra nzø.
15 Nepʉ ra Jesu bi hñu'tsua rá 'yɛ y 'bestho bi tsaya ra nzø mi tsʉdi. Nepʉ
'bestho bi nangui ra 'bɛhñạ ne bi hyocui te bi zi'ʉ.

Ra Jesu bi 'yøthe ndunthi ya da'thi
(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

16 Ya de mi put'a nde ra Jesu bá ts'impabi ndunthi ya da'thi, 'ra mi pɛ'tsa ya
ts'ondạhi. Y co 'nada ra noya bi mạ bi 'yɛnga nú'ʉ ya ts'ondạhi mi pɛ'tsi'ʉ, ne
bi 'yøthe gatho nú'ʉ to'o mi hñeni.

17 Gatho nuya bi 'yøt'a ra Jesu pa bi nja ngu nú'ạ xqui mạnga maya'bʉ ra bạdi Isaía ja ra Mạca T'ofo bi 'ñena: “Nu'ạ́ go gue'ạ bi hñạga ma hñenihʉ, ne bi hñạsca gatho ma ʉguihʉ.”

Yoho ya jạ'i to'o mi ne da dɛna ra Jesu
(Lc. 9:57-62)

18 Ne 'mɛfa bi hyanda ra Jesu ndunthi ya jạ'i xqui the'tsi'ạ. Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi 'ñemba yá nxadi:
—Maha ri'nandi ra ndehe.
19 Y ante da ma'ʉ, 'nara xahnate de ra ley bi joni habʉ mi 'bai ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Xahnate, nugui dí ne ga tɛn'a'i pa habʉ gatho gui ma ga ma nehe.
20 Ra Jesu bi dạtui bi 'ñembi:
—Ya haho ja yá hñạdo, ne ya ts'ints'ʉ ja yá 'bafi, pe Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i otho ni habʉ da mɛ rá ñạxu.
21 Nepʉ 'na de yá nxadi ra Jesu bi 'ñembi:
—Ma zi Hmu'í, 'raca nsɛqui ga ma ga agui ma dada, nepʉ ga pengui ga tɛn'a'i.
22 Ra Jesu bi dạtui bi 'ñembi:
—Bá ehe tɛngagui, tsopʉ nú'ʉ xa du go dá 'yagui nú'ʉ yá mi'ñạgamfriui.

Ra Jesu bi japi bi tsaya ra bʉnthi
(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

23 Nepʉ de gue'ạ ra Jesu bi bøxa ja ra motsa co yá nxadi pa bi ma ri'nandi ra ndehe.
24 Ne de mi 'yo'ʉ ja ra ndehe mi dạmfri'ʉ bi nja 'nara dạnga bʉnthi xi nts'ɛdi asta mi ne da pʉnts'a ra motsa ne mi tonts'a ra dehe pa mbo. Ha nura Jesu mi ạhạ.
25 Nu'bʉ́ yá nxadi 'bestho bi ma bá ats'i ne bi 'ñembi:
—Ma zi Hmu'ihe, ñạngaguihe ngue'ạ ya ma da mpʉnts'a ra motsa mbo ra dehe.
26 Y nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Pa te guí tsuhʉ? ¿Ha gue otho ri jamfrihʉ?
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'mai pa bi zʉi ra bʉnthi ne ra ndehe. Y 'bestho ra ora'ạ bi ntsaya.
27 Nu mi hyanda njabʉ yá nxadi xi bi 'yø ne mi 'ñémbi'ʉ:
—¡Te ma ts'ɛdi hạní gue asta ra ndạhi ne ra dehe øtua rá noya!

Ra Jesu bi 'yɛmba ya ts'ondạhi yoho ya 'ñøhø myá me Gadara
(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

28 Nepʉ bi zønga ra Jesu ri'nandi ra ndehe co yá nxadi ja 'nara hai rá thuhu Gadara, y ja bi nthɛuini yoho ya 'ñøhø bi bønga habʉ mi ja ya nt'agui. Nú'ʉ ya 'ñøhø'ʉ mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi xi xmá nts'o, ha xi mi pite ndunthi, nixi mi tsa to da 'ranga nú'ạ ra 'ñu'ạ habʉ mi 'bʉ'ʉ.
29 Nuya 'ñøhø'ʉ bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñemba ra Jesu:
—¿Te guí hongua habʉ dí 'bʉhe nú'i Jesu rá T'ʉ'i Ajuạ? Hingui tsøta ra ora pa gui huatcahe, nu'bʉ́ ¿hanja xcá ehe gui xaxcahe?
30 Guetbʉ de guehni mi 'yoni 'na tax'o ya ts'ʉdi mi ñuni.
31 Y ya ts'ondạhi bi 'yapa nsɛqui ra Jesu ne bi 'ñembi:
—'Bʉ ma gui 'yɛnje de guecua, 'racje nsɛqui ga cʉthe ja nuyʉ ya ts'ʉdi bí 'yoni.
32 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi:
—Hạhạ, rí maha, ja da bá cʉthʉni.

Nu'bɨ́ 'bestho ya ts'ondạhi bi bøni de nú'ʉ yoho ya 'ñøhø ne bi ma bá cʉt'a ja ya ts'ʉdi. Nepʉ nura ora'ạ gatho ya ts'ʉdi bi nest'ihi bi hñøt'a ja 'nara ma'ye pa bi ma bá zo ja ra ndehe y gatho bi jạt'i.

33 Y nuya mapts'ʉdi bi nest'ihi co ra ntsu asta bi zønga ja ra hnini ne bi xipa ya jạ'i te bi 'yø'tua ra Jesu nú'ʉ yoho ya 'ñøhø xqui 'yɛmbabi'ʉ ya ts'ondạhi.

34 Nu'bɨ́ gatho ya mengu de nú'ạ ra hnini'ạ bi ma bá c'ạ'tsa ra Jesu pa bi 'yapa ra favo da ma de guehni pa da ma ma'na ra hnini.

9

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara da'thi himi tsa da 'ñạni
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

1 Nu'bɨ́ ra Jesu bi yopa bøxa ja ra motsa ne bi 'raxa ri'nandi ra ndehe pa bi yopa menga ja rá hai.

2 Mi zønga rá hai bi ts'i'tsua 'nara 'ñøhø mrá ts'onate himi tsa da 'ñạni ne xqui t'ɛnts'a ja 'nara 'bebo. Y nu mi hyanda ra Jesu gue xi mi ja yá jamfri nú'ʉ ya jạ'i to'o mi ndude ra da'thi, nu'bɨ́ bi 'ñembabi ra da'thi:

—Ma zi t'ʉ'i, johyabya ngue'ạ ya stá pun'a'i ri ts'oqui.

3 Nu'bɨ́ nu 'raya xahnate de ra ley mi 'bʉhni bi mʉdi bi benga ya ts'omfeni ne mi 'ñémbi 'na ngu ma'na: "Nuna 'ñøhøni ri 'ñet'a Ajuạ."

4 Ra Jesu bi bạtho nú'ạ mi beñ'ʉ y bi 'ñembabi:

—¿Hanja guí beñhʉ nú'ʉ ya ts'omfeni de guequi?

5 Pa guequi hinte rá hñei ga pumba yá ts'oqui nuna 'ñøhø nixi pa ga embi: "Nangui ne 'ño".

6 Pe pa gui pạhʉ gue Nú'ạ To'o e bi Njạ'i ja rá ts'ɛdi nuua ja ra ximhai pa da pumba yá ts'oqui ya jạ'i, ma ga øt'a njaua pa gui pạhʉ.

Nepʉ bi 'ñemba nú'ạ ra da'thi:

—Nangui, jʉxa ri mfidi rí ma ri ngu.

7 Nu'bɨ́ ra da'thi 'bestho bi nangui bi ma rá ngu.

8 Y mi hyanda ya jạ'i nú'ạ bi nja, nu'ɨ́ xi bi 'yø, ne bi xøcambeni Ajuạ ngue'ạ nú'ạ́ xqui umba ra ts'ɛdi 'nara jạ'i pa bi 'øt'e njabʉ.

Ra Jesu bi zofo ra Mateo pa drá nxadi
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

9 Nepʉ ra Jesu bi ma de guehni y bi hyanda 'nara 'ñøhø rá thuhu ra Teo mrá ngʉxbojạ mi hudi ja rá mexa. Y ra Jesu bi 'ñembabi:

—Bá ehe tɛngagui.

Nepʉ ra Teo 'bestho bi 'mai ne bi dɛni'ạ.

10 Nepʉ ra Jesu bi ma ja rá ngu ra Teo ne ja bi hñudini bi ñuniui yá nxadi co ma'ra ya 'ñạtsa ngʉxbojạ ne ma'ra ya ts'ojạ'i xqui zønini.

11 Y mi hyanda ya fariseo gue ra Jesu bi hñuhui bi ñuniui ya ts'ojạ'i, nu'bɨ́ nuya fariseo'ʉ bi 'yambabi yá nxadi ra Jesu ne bi 'ñembabi:

—Xi ri xahnatehʉ ¿hanja ri ñuniui gatho nuyʉ ya ts'ojạ'i?

12 Nu mi 'yøde ra Jesu bi mạnga njabʉ ya fariseo, nu'bɨ́ bi 'ñembabi:

—Nura jạ'i hinte ma hñeni pɛ'tsi hingui øt'a ra thoni pa ra 'ñethi, pe nu'ʉ tó'o ri hñeni hạ, honga ra 'ñethi.

13 Rí ma gui nxadihʉ pa gui pạhʉ te mạnga ja ra Mạca T'ofo nu habʉ bi 'ñena Ajuạ: "Nugui ma'na dí ne gui mpɛ'tsuahʉ ra nthecate 'na ngu 'na que gui tsincahʉ ya mbo'ni pa gui hyohʉ gui 'bahaguihʉ." Nugui hinstuá ehe pa ga zofo ya hojạ'i, nugui stuá ehe pa ga zofo ya 'øt'ats'oqui pa da ñobri'ʉ.

Ra Jesu bi t'ambabi de ra ayuno
(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

14 Nepʉ de gue'a̱ yá nxadi ra Xuua Xi'tsate bi 'ñehe bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja nuje ne ya fariseo dí ayunahe ndunthi ya i'qui, ha nuri nxadigue hinhya'mʉ ri ayuna'ʉ?
15 Y ra Jesu bi 'ñembi:
—'Bʉ da nja 'nara nthą̱ti ne ra nąvio da mbitabi yá amigo, nuyá amigo rí 'ñepi da johyaui ra nąvio ne hinda du yá mʉi. Nehe numa nxadi nja ngu nuyá amigo ra nąvio. Pe sta zø ra pa ga ma de guecua, nu'bʉ́ ha̱, da za da ayuna ma amigo co ya dumʉi.
16 Hinxá hño da 'bø'ta 'nara zɛdutu co 'nara 'ra'yo dutu, ngue'a̱ 'mɛfa da nunts'a ra 'ra'yo dutu ne da gʉt'a ra zɛdutu, nepʉ njabʉ ma'na da ntʉnga ra zɛdutu.
17 Nehe hinxá hño da sit'a ra vinu ja 'nara zɛbota, ngue'a̱ nu'bʉ di tsɛdi ra vinu, nu'bʉ́ da ntʉ́nga ra zɛbota ne nú'a̱ te di po da mfani ne ma'na da ts'oca ra zɛbota. Hangue mahyoni da sit'a ra vinu ja 'nara 'ra'yo bota pa njabʉ masque xi di ja rá ts'ɛdi ra vinu, hinda ntʉ́nga ra bota.

Bi ña̱ni rá t'ixu ra Jairo, nehe bi ña̱ni nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi dʉnba rá he ra Jesu
(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

18 Ngu bi uadi bi mąnga njabʉ ra Jesu, bi zøhø habʉ mi 'bʉi'a̱ 'nara nda̱ de ja yá nija̱ ya xodyo, ne bi ndandiña̱hmu ne bi 'ñembi:
—Dá e ga xi'i gue ja ts'ʉ rí du ma t'ixu. Hangue dí bąnte'i gui ma gui hñu'tsua ts'ʉ ri 'yɛ pa da yopa nte.
19 Nu'bʉ́ ra Jesu 'bestho bi ma co yá nxadi ne bi mɛui nú'a̱ ra nda̱'a̱.
20 Y de mi 'yo'ʉ ja ra 'ñu mi pani 'nara 'bɛhña̱ mi hena 'nara hñeni mi xo'tua ya ji y ya mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya mi njabʉ. Nu'á̱ bi joni ja rá xʉtha ra Jesu pa bi dʉnbabi rá he.
21 Ngue'a̱ mi bensɛ ja rá mfeni nura 'bɛhña̱'a̱ ne mi ena: “Dí camfri gue 'bʉ høns ɛ ga thʉnbabi rá ña̱ni rá he ga ña̱ni 'bestho de ma hñeni.”
22 Ha ra Jesu bi mpʉnts'i bi hyandi ne bi 'ñembi:
—Ma zi t'ixu'i, johyabya ngue'a̱ co ri jamfri xcá ña̱ni.
Y nura 'bɛhña̱ 'bestho bi ña̱ni ra ora'a̱.
23 Nepʉ bi zønga ra Jesu co yá nxadi ja rá ngu nú'a̱ ra nda̱ ja xqui du rá t'ixu. Y mi 'bʉhni ya mɛ'mda mi pɛ'mda, ne ndunthi ya ja̱'i xi mi zoni.
24 Y ra Jesu bi 'ñemba ya ja̱'i:
—Pøñhʉ ts'ʉ pa thi. Nura nxutsi a̱ha̱, hingue xa du.
Pe ya ja̱'i mi thentho ra Jesu.
25 Pe ngu bøni'ʉ pa thi, ra Jesu bi yʉt'i habʉ mi 'bɛnga ra nxutsi ne bi mipa rá 'yɛ, nepʉ nu'á̱ 'bestho bi nangui.
26 Y gatho nú'a̱ ra hai de guehni bi ntʉnga ra noya de nú'a̱ ra nxutsi xqui yopa nte de ra du.

Ra Jesu bi 'øthe yoho ya goda

27 Nepʉ nu mi ma ra Jesu de guehni, yoho ya goda bi dɛni'a̱ ne bi ña̱ nts'ɛdi'ʉ bi 'ñena:
—¡Nú'i rá T'ʉ'i ra nda̱ Davi, pɛscahe ra nthecate!
28 Pe ra Jesu bi thotho ne bi ma bá cʉt'a ja 'nara ngu, ha nuya goda bi dɛni'a̱ y bi yʉt'i'ʉ nehe. Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha guí camfrihʉ gue da za ga øthe'ihʉ?
Nu'ʉ́ bi 'ñembi:

—Hąhą, Ndada, da za.
29 Nu'bɨ́ ra Jesu bi hñu'tsua rá 'yɛ ja yá da'ʉ ne bi 'ñembi:
—Dá njabʉ ngu nú'ą xcá camfrihʉ.
30 Y 'bestho ra ora'ą bi xogui yá da'ʉ. Nepʉ ra Jesu bi hñu'mba ra hñą ne bi 'ñembi:
—Oxqui ma gui mąñhʉ to'o bi 'yøthe'ihʉ.
31 Pe nu mi bøni de guehni'ʉ bi xipa gatho nuya mengu de guehni gue go ra Jesu xqui 'yøthe'ʉ.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara gone

32 Y ngu bi bønga ya goda de guehni, bá ts'impa ra Jesu 'nara gone mi pɛ'tsa 'nara ts'ondąhi.
33 Nepʉ ra Jesu bi 'yɛmba nú'ą ra ts'ondąhi mi pɛ'tsa nura gone, ne nu'ą́ 'bestho bi za bi ñą. Nuya ją'i xi bi 'yø, ne mi 'ñémbi'ʉ 'na ngu ma'na:
—Masque nújʉ go guecjʉ rá hniniguihʉ Ajuą, pe hinhya'mʉ stá hanthʉ 'nara nt'udi xi ra dąngui ngu nú'ą stá hanthʉbya.
34 Pe nuya fariseo bi 'ñena'ʉ:
—Nuní hąnpa rá ts'ɛdi ra ndą de ya ts'ondąhi pa ɛnga ya ts'ondąhi.

Ra Jesu xi bi hueca ya ją'i

35 Nura Jesu mi 'yo gatho ja ya dąnga hnini ne ya t'ʉca hnini, ne mi cʉt'a ja ya niją pa ja mi utuateni, ne mi øthe gatho ya da'thi, ne mi zofo ya ją'i mi embi gue ya xqui zøhø ra Ndą de mahets'i pa da ndą.
36 Y mi hyanda ra Jesu gatho nuya ją'i, xi bi huequi'ʉ ngue'ą 'ñena ya zi dɛti jo'o to'o da su y mi tu yá mʉi ngue'ą himi pądi to'o da dɛni'ʉ.
37 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Majuąni dí xi'ahʉ, nuua xi ja ndunthi ra sofo pe jo'o ya mɛfi.
38 Hangue 'yapabihʉ Ajuą nú'ą to'o rá mɛti nuna ra 'bɛfi pa da mɛhna ya mɛfi da gʉxa nuna sofoną.

10

Ra Jesu bi zohna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi
(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

1 Nu'bɨ́ ra Jesu bi zohna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi xqui huahni, ne bi umba ra ts'ɛdi'ʉ pa da 'yɛnga ya ts'ondąhi ne da 'yøthe gatho ya hñeni.
2 Nuya guehya yá thuhu nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá apostol xqui hñuts'i: rá mʉdi ra Simu nú'ą bi hñu'mbabi drá thuhu ra Pedro, ne ra Andre rá cu, ne ra Cobo, ne ra Xuua rá cu, di yoho'ʉ yá t'ʉ ra Sebedeo.
3 Nepʉ ra Lipe, ne ra Tolo, ra Toma, ne ra Teo nú'ą mrá ngʉxboją, ne nú'ą ma'na ra Cobo rá t'ʉ ra Alfeo, ne ra Lebeo nú'ą bi thu'mbabi nehe ra Tadeo.
4 Nepʉ nú'ą ma'na ra Simu nú'ą xqui 'ñoui ya cananista, ne ra Juda Iscariote nú'ą to'o bi da ra Jesu.

Ra Jesu bi mɛhna yá nxadi pa da zofo ya ją'i
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

5 Nu'bɨ́ gatho nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ra Jesu bi mɛhni ne bi 'ñembi'ʉ:
—Nubyá oxqui ma gui zohʉ nú'ʉ hingyá me Israel, nixi ya me Nsamaria.
6 Rí maha go da bá zohʉ ya me Israel nú'ʉ go gue'ʉ rá hnini Ajuą xa 'mɛdi ngu ya zi dɛti.
7 Rí maha gui umfʉ nt'øde gue ya xa zøhø ra Ndą de mahets'i pa da ndą.

8 'Yøthehн nú'н to'o di tsн ra lepra, ne nú'н di pɛ'tsa ma'ra ya hñeni, ne japhн
da nte ma'na'qui nú'н xa du, ne 'yɛmbahн ya ts'ondąhi nú'н to'o di pɛ'tsi. Ngu
stá 'ra'athohн nuna ts'ɛdiną, njabн nehe ma gui fats'ithohohн ya ją'i.
9 Oxqui ma gui hąxhн ra bojąpa ja ra 'ñu, nixi ra t'axi nixi ra oro nixi ra
cobre.
10 Ne oxqui hąxhн ni 'nara 'bats'i, ni ri mponga dutuhн ni ri mponga
zɛxthihн nixi ri bordohн, ngue'ą ra mɛfi rí 'ñepi da t'umbabi nú'ą te ø'tua ra
'bɛdi.
11 Ne nu xcrí tsøñhн ja 'nara dąnga hnini o 'nara t'нca hnini, gui hyoñhн
'nara ją'i nú'ą dra hojąi, ne ja gui 'bнhнni ja rá ngu'ą asta hingui pøñhн de
nú'ą ra hnini'ą.
12 Y nu xcrí cнthн ja nú'ą ra ngu'ą, gui 'yapabihн Ajuą da ją̨pi nuya mengu
de nú'ą ra ngu'ą.
13 'Bн nuya mengu de nura ngu'ą da 'ra'ahн ntsaya, nu'bн́ Ajuą ma da ją̨pi'н.
Pe nu'bн hinda 'ra'ahн ntsaya, Ajuą hinda ma da ją̨pi'н.
14 'Bн ni 'nara mengu de nú'ą ra hnini'ą hinda gamfri nú'ą gui xiphн ne
hinda hñuxa nt'øde, nu'bн́ pøñhн de nú'ą ra ngu'ą o de nú'ą ra hnini'ą ne gui
fɛ'ma ri uahн pa da hyø nú'ą ra hai xa nthu'ti de nú'ą ra hnini'ą.
15 Majuąni dí xi'ahн, ra pa de ra ngąxhmai nú'ą ra hnini hinda hñuxa nt'øde
nú'ą gui xiphн, ma'na ma da ndąngui yá ts'oqui nura hnini'ą que ra hnini
Sodoma ne Gomorra.

Ya nt'нtsate ne ya nts'o'mнi

16 Nubyá dí pɛhn'a'ihн gui maha gui 'yohн ngu ya zi dɛti madetho ja ya zate.
Hangue xi da nsuhн ngu 'nara qu'eñą, pe oguí øthн ra nts'o'mнi, njahн ngu
'nara zi domitsu hingui øt'a ra nts'o'mнi.
17 Ne xi da nsuhн, ngue'ą ya ją'i ma da zix'ahн ja ya ts'нtbi, ne ma da zix'ahн
ja yá nija'н pa ja dí nap'a'ihнni.
18 Nú'н́ ma da zix'ahн ja ya ts'нtbi y asta ja ya dąnga ndą po rá nguecagui.
Hangue njabн da za gui damajuąnihн de guecagui ja yá thandi ya ndą ne nú'н
hingyá me Israel.
19 Nu sta ts'ix'ahн nts'ąhni, osta ma da du ri mнihн de nú'ą te ma gui mąñhн,
nixi gui beñhн 'mɛt'o nú'ą ma gui mąñhн, ngue'ą nura ora ma gui ñąahн, Ajuą
go da 'ra'ahн ya noya.
20 Nu'ahн́ hingo ma gui ñąsɛhн; nurá Mąca Ndąhi Ajuą ra Dada go gue'ą ma
da xi'ahн te ma gui mąñhн.
21 Nuya pa'н nuya ją'i ma da 'ñнtsasɛui yá cu ne da da pa da tho. Ya dada
ma da da yá bątsi y ya bątsi ma da nø'tua yá dada, ne da da pa da tho nehe.
22 Gatho ya meximhai ma da нtsa'ihн ngue'ą guí mąñhн ma noya. Pe nu'ą
tó'o da zɛti asta rá ngąts'i, nú'ą́ go gue'ą da mpøhø.
23 Nu'bн da t'нtsa'ihн ja 'nara hnini, pøñhн de guehni, rí maha ma'na ra
hnini. Majuąni dí xi'ahн, hingri juatho gui 'yohн gatho ya hnini de ra hai
Israel ha Nú'ą To'o bi e bi Ną̨'i ya da yopa zøhø ma'na'qui.
24 'Nara xahnate ma'na ja rá nsu que rá nxadi; 'nara hmu ma'na ja rá nsu
que rá 'bɛgo.
25 Nura nxadi mahyoni da thogui ngu tho rá xahnate, nehe ra 'bɛgo
mahyoni da thogui ngu tho rá hmu. Nja ngu 'nara dada 'bн da t'embabi gue
go ra Beelsebú, nu'bн́ ya mengu rá ngu da t'embabi'н mahyɛgui nehe.

To'o mahyoni gui tsuhн
(Lc. 12:2-9)

26 Hangue dí xi'ahʉ oxqui tsuhʉ nú'ạ ma gui thoguihʉ. Masque 'bʉ te da
t'øt'a'ihʉ mant'ạgui, pe rá ngạts'i ra pa ja ma da hnequini gatho nú'ạ te xa
t'øt'ahʉ, ngue'ạ gatho nú'ạ te t'øt'e mant'ạgui ma da fạdi.
27 Nú'ạ dí u't'a'ihʉ sɛhɛ mant'ạgui ma gui utuahʉ gatho ya jạ'i. Nehe nú'ạ
dí xi'asɛhʉ zi njante ma gui mạñhʉ nts'ɛdi pa da 'yøde gatho ya jạ'i.
28 Oxqui tsuhʉ to'o da hyo'ahʉ, ngue'ạ nuri almahʉ hinda za to da
hyop'ahʉ. Nu'ạ tó'o mahyoni gui tsuhʉ, nu Ajuạ, ngue'ạ nu'ạ́ hạ, tsa da
mɛhn'a ri almahʉ ne ri ngøqu'eihʉ ja ra nidu.
29 Nuya zi ts'ints'ʉ hints'ʉ ri muui asta 'ba yoho por ñodmi, ne hingui tagui
tusɛ'ʉ 'bʉ hingo rá paha Ajuạ ra Dada.
30 ¿Xihmạ'ihʉ? Nu'ahʉ ma'na grí muuihʉ ja rá thandi Ajuạ, ngue'ạ asta nuri
stạhʉ 'mede.
31 Hangue oxqui ma gui ntsuhʉ, ngue'ạ ma'na grí muuihʉ que ya zi ts'ints'ʉ.

Nú'ʉ to'o damajuạni de ra Jesu ja yá thandi ya jạ'i
(Lc. 12:8-9)

32 Nu'ạ tó'o ma da damajuạni de guequi ja yá thandi ya jạ'i, nequi nehe ma
ga damajuạni de gue'ạ ja rá thandi ma Dada bí 'bʉi mahets'i.
33 Pe nu'ạ tó'o da ncøni de guequi ja yá thandi ya jạ'i, nequi nehe ma ga
xipa ma Dada nú'ạ bí 'bʉi mahets'i gue himbi ne bi gamfrigui.

Ma da hegue ya jạ'i po rá ngue ra Jesu
(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

34 Oguí hu ri mʉihʉ gue ngue'ạ stá ehe ya hinda nja ra tuhni ja ra ximhai;
nu'ạ́ ma da nja ngue'ạ stá ehe.
35 Nuya t'ʉ da nø'tua yá dada, ne ya t'ixu da nø'tua yá nạnạ, ha nuya ts'ihuɛ
da nø'tua yá suegra.
36 Y njabʉ nuyá ncontra ya jạ'i ma da bønsɛ de ja yá ngu'ʉ.
37 Nu'ạ tó'o ma'na go ri mạdi rá dada o rá nạnạ que guecagui, nú'ạ́ hinda
za da dɛngagui. Nehe nu'ạ tó'o ma'na go ri mạdi rá t'ʉ o rá t'ixu que guecagui,
ne'ạ hinda za da dɛngagui.
38 Nehe nu'ạ tó'o hinda 'ñɛi pa da dɛngagui masque da tho ya nt'ʉtsate ne
ya 'bɛtsa, nú'ạ́ hinda za da dɛngagui.
39 Nu'ạ tó'o ri mạdi rá te nuua ja ra ximhai, ma da 'bɛdi rá te pa nzạntho,
pe nu'ạ tó'o da dɛngagui masque da du po rá nguequi, ma da zʉdi rá te pa
nzạntho.

Ya hoga thạhạ de mahets'i
(Mr. 9:41)

40 Nu'ʉ tó'o da 'ra'ahʉ ntsaya, go guequi ri 'raca ntsaya. Ha nu'ʉ tó'o da
'raca ntsaya, go ri umba ntsaya ma Dada nú'ạ to'o bá pɛncagui.
41 Nu'ạ tó'o da umba ntsaya 'nará 'mɛhni Ajuạ, ma da hñạnga ra thạhạ nehe
ngu ma da hñạni 'nará 'mɛhni Ajuạ. Ha nu'ạ tó'o da umba ntsaya 'nara jạ'i
ngue'ạ øte Ajuạ, ne'ạ ma da hñạnga ra thạhạ ngu nú'ạ ma da hñạni nú'ạ øte
Ajuạ.
42 Nú'ahʉ ma nxadi'ihʉ, 'bʉ tó'o da 'ra'ahʉ mạdi ts'ʉ ra dehe gui tsihʉ ngue'ạ
ma nxadi'ihʉ, majuạni dí xi'ahʉ gue nura jạ'i'ạ hinda ma da 'bɛdi rá thạhạ.

11

Ra Xuua Xi'tsate bi mɛhna yoho yá nxadi pa bá c'ạ'tsa ra Jesu
(Lc. 7:18-35)

1 Nu mi uadi ra Jesu bi xipabi te ma da mɛfi nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi,
nú'ą́ bi ma ja ya hnini de nú'ą ra hai'ą pa da mąnga ra mąca noya.
2 Y de mi ofadi nura Xuua Xi'tsate bi 'yøde de nú'ą mi øt'a ra Jesu. Nu'bʉ́ bi
mɛhna yoho yá nxadi nú'ʉ mri 'ñoui pa da 'yambabi'ą,
3 ne bi 'ñembi:
—¿Ha go gue'i rá 'mɛhni'i Ajuą nú'ą dí tø'mhe, o ga tø'mhe ma'na da 'ñepʉ?
4 Ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembi:
—Rí maha gui xiphʉ ra Xuua de nú'ą guí ødehʉ ne nú'ą guí hanthʉ.
5 Bá xiphʉ gue ya goda xo yá da, ya doua ri 'yo, ya gogu øde, nu'ʉ tsʉ ra lepra
ñąni, nu'ʉ xa du ri yopa nte, ha nuya zi hyoya nehe øde ra mąca noya.
6 Njąpi nú'ą to'o camfri gue go guecagui rá 'mɛhnigui Ajuą.
7 De mi menga yá nxadi ra Xuua Xi'tsate, ra Jesu bi mʉdi bi xipa ya ją'i de
rá 'bɛfi ra Xuua, ne bi 'yø'tua ya nt'ani bi 'ñembabi:
—Xi de gá maha ja ra mbonthi, ¿te rá 'bɛ uá hanthʉni? ¿Ha gue uá hanthʉ
'nara 'ñøhø mi otho rá ts'ɛdi 'ñena 'nara dox'o ri ndudetho ra ndąhi? Hina
¿ngue hą?
8 Nu'bʉ́, ¿te rá 'bɛ ma uá hanthʉ? ¿Ha gue uá hanthʉ 'nara 'ñøhø xqui hye
'raya dutu mahotho? Hina ¿ngue hą? Ngue'ą nu'ʉ tó'o pɛpa ya ndą nuua ja ra
ximhai, go gue'ʉ 'bʉi ja yá dąnga ngu ya ndą ne go gue'ʉ ri nhye xi xá hño.
9 Nu'bʉ́, ¿te rá 'bɛ gá ma uá hanthʉ? ¿Ha gue hingue 'nará 'mɛhni Ajuą?
Hąhą, 'nará 'mɛhni Ajuą. Y hingue hønsɛ gue'ą rá 'bɛfi'ą.
10 Nura Xuua Xi'tsate go gue'ą bá ehe bá 'bɛt'o de guequi, ne gue'ą xqui mą
Ajuą ma Dada ja ra Mąca T'ofo ne bi 'ñena:
Nugui dí pɛhna 'na to'o ri 'bɛt'o de gue'i
pa da hyoc'a ri 'ñu.
11 Xi majuąni dí xi'ahʉ de gatho nuya ją'i xa 'mʉiua ja ra ximhai xa njo'o ni
'na di ja rá nsu ngu ra Xuua Xi'tsate, pe nu'ą tó'o xa yʉt'a ja rá hmanda Ajuą,
ma'na xa njąpi que ra Xuua.
12 Nu mi mʉdi bi nxi'tsate ra Xuua, nú'ą́ bi dąma nupa yá mfeni ya ją'i pa
da dąma ñobri pa da yʉthmą'ʉ ja rá hmanda Ajuą. Y nu'ʉ tó'o øt'a ra ts'ɛdi pa
da yʉt'i, cʉt'i ja rá hmanda Ajuą.
13 Ngue'ą nu mi zøhø ra Xuua, gue'bʉ bi nja ngu nú'ą xqui mąnga ra Moise
ne ma'ra yá 'mɛhni Ajuą nú'bʉ mi mą gue da 'ñehe ra Ndą de mahets'i pa da
ndą.
14 Nehe bi mąñ'ʉ gue ra bądi Elía mi pɛ'tsi da yopa mengui, y ya bi njabʉ
ngu nú'ą xqui mąñ'ʉ ngue'ą ra Xuua go gue'ą rá mpøte ra Elía. Camfrihʉ nú'ą
dí xi'ahʉ.
15 Nu'ą tó'o pɛ'tsa ra paha da gamfri nuya ya noya dí xi'ahʉ, dá gamfri.
16 ¿Ngu to'o ga hyɛcuabihʉ nú'ʉ ya ją'i hingui camfrigui? Nu'ʉ́ ri nhyɛcuaui
ya bątsi nú'ʉ hu ja ra tai 'ñeni ne pɛ'mda, ne ri ntsʉhui ma'ra yá mibątsiui.
17 Ne embabi: “Nuje dá mpɛ'mdahe ne hingá ne gá neihʉ. Dá maha ja ra
nt'agui dá nzonihe, pe nu'ahʉ nixi himbi du ri mʉihʉ. Nu'bʉ́ ¿te guí nehʉ?”
Njabʉtho nehe nú'ʉ ya dąnga ją'ibya, nú'ʉ́ ni 'nara t'øt'e hingui ho.
18 Nura Xuua Xi'tsate mi t'embi gue mi pɛ'tsa ra ts'ondąhi ngue'ą hinto mri
ñuniui nixi mri ntsiui ya tixfani.
19 Nepʉ 'mɛfa de ra Xuua bi zø Nú'ą To'o bi e bi Ną'i, nu'ą́ hą, to'oraza ri
ñuniui ne ri ntsiui, hangue ya ją'i bi 'ñena: “Ndi, nuni ra 'ñøhø xi ra ts'o'yo y ra
tixfani, xi ri ñuniui ne xi ri ntsiui ya tixfani ne ya ts'ojąi.” Pe nugui dí xi'ahʉ
gue nuya ją'i beni njabʉ, hinte yá fądi'ʉ, ngue'ą ri hnequitho nú'ʉ to'o pɛ'tsa
ra mfądi, ngue'ą ri hnequitho ja yá 'bɛfi.

Ya hnini dega ts'o'yødɛ
(Lc. 10:13-15)

20 Nepʉ ra Jesu bi mạ nehe de nú'ʉ ya hnini habʉ xqui thogui xqui 'yøt'a ya dạnga nt'udi. Y bi zʉi nú'ʉ ya jạ'i de nuya hnini'ʉ ngue'ạ himbi ntsø'mi de yá ts'oqui masque bi hyanthmạ'ʉ rá ts'ɛdi Ajuạ. Bi 'ñembi:

21 —¡Huecate'ihʉ nú'ahʉ gyá menguhʉ Corasí ne gyá me Betsaidahʉ! Ma xi dra castiga'ihʉ ngue'ạ masque xcá hyanduahʉ rá ts'ɛdi Ajuạ pe hinxcá ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ. 'Bʉ nuya me Tiro ne ya me Sidó xqui hyanthmạhạ'ʉ gatho nú'ạ xcá hyanthʉbya, nú'ʉ́ xa ntsø'ma hmạhạ de yá ts'oqui, ne xa hñehmạ'ʉ dega dumʉi ne xa ncoxa ra 'bospi.

22 Hangue dí xi'ahʉ gue nú'ạ ra pa de ra ngạxhmai ma'na dya dạngui ri ts'oquihʉ que ra hnini Tiro ne ra hnini Sidó.

23 ¡Huecate'ihʉ nú'ahʉ gyá menguhʉ Ncapernau! Guí hu ri mʉihʉ gue ra dạngui ri nsuhʉ, pe hina, ngue'ạ ma gui nhuatihʉ ngue'ạ hinxcá ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ. 'Bʉ nuya me Sodoma xqui hyanthmạhạ nuya ya dạnga nt'udi ngu nú'ạ xcá hyanthʉbya, nu'bʉ́ hinxra huatihmạ, di jatho nú'ạ ra hninihmạ.

24 Hangue dí xi'ahʉ gue nú'ạ ra pa yá ngạts'i ya pa ma'na dya dạngui ri ts'oquihʉ que ra hnini Sodoma.

Bá ehʉ pa gui tsayahʉ
(Lc. 10:21-22)

25 Nepʉ ra Jesu bi 'yapa Ajuạ rá Dada ne bi 'ñena:

—Dí xøcambeni'i ma Dada'i nú'i grá Ndạ de mahets'i ne de ra ximhai. Dí 'ra'a njamạdi ngue'ạ xcá utua ri noya nú'ʉ to'o hingyá bạmhyạ, y nu'ʉ tó'o ya bạmhyạ ne ya 'ñets'i himbi zo yá mfeni.

26 Y gatho nú'ạ xcá øt'e go gue'ạ ri paha, ma Dada'i.

27 'Mɛfa ra Jesu bi 'ñemba yá nxadi:

—Ma Dada bi 'racagui gatho ra mfạdi. Jo'o to'o pạtca ma mfeni, hønsɛ ma Dada bí 'bʉi mahets'i, nú'ạ́ hạ, go gue'ạ pạtca ma mfeni. Nehe jo'o to'o xa bạtua rá mfeni ma Dada, hønsɛ nuga hạ, ngue'ạ go gueque rá T'ʉgui, nehe nú'ʉ to'o stá huahni, ne'ʉ pạtuabi rá mfeni ma Dada ngue'ạ go stá utuabi'ʉ.

28 Bá ehʉ gatho nú'ahʉ grí mpɛfihʉ ne xi grí nduhʉ pa ga tsʉc'a ri 'bats'ihʉ pa gui tsayahʉ.

29 Ngu 'nara nt'ɛi dega ndạmfri thu'tsua ra yugo pa da t'ɛi, njabʉ nehe nu'ahʉ gui hñạñhʉ nú'ạ ra yugo ga hu'ts'ahʉ pa da za ga u't'ahʉ ma hoga'mʉi, pa da za gui nhyojạ'ihʉ nehe ngugui, ngue'ạ nuga drá hojạ'i y hindrá 'ñets'i, y njabʉ ya hinda zabi'ihʉ nixi da du ri mʉihʉ.

30 Ngue'ạ nura yugo dí hu'ts'ahʉ hinda ʉñ'ahʉ, y nú'ạ ra 'bats'i dí tu't'ahʉ hingui ma gui tsamahñʉhʉ.

12

Ya nxadi bi doca ya ngạhạ gá trigo ra pa dega tsaya
(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

1 'Nara pa ra Jesu co yá nxadi bi 'ranga ja 'nara uạtrigo. Y nura pa'ạ mi nsabdo, y gue'ạ ra pa dega tsaya. Ne nuya nxadi mi tsʉ ra thuhu hangue bi mʉdi bi docua yá ngạhạ ya trigo pa bi zi'ʉ.

2 Y mi hyanda njabʉ ya fariseo bi 'ñemba ra Jesu:

—¿Hanja øt'a njabʉ ri nxadi? Nuyʉ́ hindí 'ñepi da 'yøt'a njabʉ nú'ạ ra pa dega tsaya.

3 Pe ra Jesu bi dạtuabi'ʉ bi 'ñembi:

—¿Ha hinxcá hñɛ'thʉ habʉ mạ de nú'ạ bi 'yøt'a ra Davi nú'bʉ mi tsʉ ra thuhu co nú'ʉ mri 'ñoui?
4 Nu'ạ́ bi yʉt'a mbo rá nijạ Ajuạ ne bi zi nú'ʉ ya thuhme xqui njạpi. Ha nú'ạ́ ne nú'ʉ mri 'ñoui hingo mri 'ñepa hmạhạ xa zi nura thuhme'ạ, hønsɛ ya macjạ hạ.
5 ¿Ha hinxcá hñɛ'tihʉ nehe ja rá ley ra Moise gue nuya macjạ di mpɛfi ja ra ndạnijạ masque ya pa dega tsaya pe hinte ma ts'oqui øt'e?
6 Ha nuga dí xi'ahʉ gue 'bʉcua nú'ạ to'o ma'na ja rá nsu que ra ndạnijạ.
7 Mahyoni gui pạhʉ te rí bønga nuya ya noya bi mạnga Ajuạ ma Dada ja ra Mạca T'ofo ne bi 'ñena: "Nuga ma'na dí ne gui mpɛ'tsuahʉ ra nthecate 'na ngu 'na que gui tsincahʉ ya mbo'oni pa gui hyohʉ gui 'bahaguihʉ." 'Bʉ gri pạhmạhʉ te rí bønga nuya ya noya, nu'bʉ́ hinxcá ñạpahmạhʉ nú'ʉ hinte ma ts'oqui tu.
8 Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i go gue'ạ pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da manda masque ra pa dega tsaya.

'Nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ
(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

9 Y ra Jesu bi thogui de guehni ne bi ma bá cʉt'a ja ra nijạ.
10 Y ja mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ. Y nuya fariseo mi 'bʉhni bi 'yamba ra Jesu ne bi 'ñembi:
—¿Ha gue rí 'ñepi gui 'yøthe 'nara jạ'i nura pa dega tsaya?
Nu'ʉ́ mi ambabi njabʉ pa da ñạpahmạ'ạ.
11 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿To'o 'na de gue'ahʉ gri pɛ'tshʉ 'nara zi dɛti, nepʉ da zo ja 'nara o'tsi ne hingui hñạihʉ ngue'ạ ra pa dega tsaya? Pɛ'tsi gui hñạihʉ.
12 ¿Ha gue hingue ma'na di muui 'nara jạ'i que 'nara dɛti? Hangue mahyoni ga øthʉ ya hoga 'bɛfi masque ra pa dega tsaya.
13 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi nú'ạ ra 'ñøhø to'o xqui 'yot'a rá 'yɛ:
—Hạua ri 'yɛ.
Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi tʉnga rá 'yɛ, nepʉ 'bestho bi ñạni ne bi gohi ngu mi nja nú'ạ ma'na rá 'yɛ.
14 Nu'bʉ́ ya fariseo bi bøni de guehni pa bi 'ñʉ'ti hanja da za da hyohmạ ra Jesu.

Ra bạdi Isaía xqui mạ de ra Jesu

15 Pe nu'ạ́ bi bạtho te mi beni'ʉ ne bi ma de guehni y bi dɛna ndunthi ya jạ'i. Y mi øthebi gatho nú'ʉ to'o mi hñeni.
16 Ne bi hñu'mba ra hñạ ya da'thi nú'ʉ xqui 'yøthe gue hinto da xipabi de nú'ạ xqui 'yø'tuabi'ʉ.
17 Bi mạnga ra Jesu njabʉ pa bi nja ngu nú'ạ xqui mạnga ra bạdi Isaía gue Ajuạ bi 'ñena:
18 Guehna ma hoga 'mɛhni stá pɛhni
ne guehna ma hmạdi ne xi dí hopa rá 'mʉi.
Ga umbabi ma Mạca Ndạhi pa da zofo gatho ya jạ'i 'bʉ ja rá ngʉni ra ximhai, pa da bạdi'ʉ gue ma ga hạ'mba nguɛnda.
19 Nu'ạ́ hinto ma da ntsanoyaui,
nixi to'o ma da ma'tiui ja ya 'ñu.
20 Ma hoga 'mɛhni ma da nupa yá mfeni nú'ʉ to'o hints'ʉ tsɛdi yá jamfri, ngu 'ñena 'nara dox'o xa dehmi,
ne ma da mɛ'tsua ra nthecate nú'ʉ to'o ja xa gamfri, ngu 'ñena 'nara t'ʉca ñot'i hints'ʉ di yot'atho.

Ne ma da 'ñudi ra hoga'mʉi asta hinda 'mɛdi ra nts'o'mʉi.
21 Y ya jạ'i de gatho rá ngʉni ra ximhai ma da gamfribi rá noya'ạ.

Bi t'embabi ra Jesu gue mi hạnpa rá ts'ɛdi ra ndạ de ya ts'ondạhi
(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

22 Nepʉ ra Jesu bá ts'impabi 'nara jạ'i mrá gone ne mrá goda ngue'ạ mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi, y nu'ạ́ bi 'yɛmbabi. Y 'bestho ra ora'ạ bi za bi ñạ ne bi hyandi.
23 Hangue gatho ya jạ'i mi 'bahni xi bi 'yø ne bi 'ñémbabi'ʉ 'na ngu ma'na:
—¿Ha go guehni rá t'ʉ ra ndạ Davi nú'ạ to'o xqui mɛhni Ajuạ pa da ndạ 'bʉ?
24 Y nu mi 'yøde ya fariseo bi mạnga ya jạ'i njabʉ, nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'ñémsɛ'ʉ:
—Nuní hingue co rá ts'ɛdisɛ ɛnga ya ts'ondạhi, nuní hạnpa rá ts'ɛdi ra Beelsebú nú'ạ ra ndạ de ya ts'ondạhi.
25 Pe ra Jesu bi bạtuatho yá mfeni'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ 'nara hnini da hyegue ne da ntunsɛhɛ, nu'bʉ́ da 'mɛtho nú'ạ xa mɛfi'ʉ. Ha nu'bʉ 'nara 'mʉi da ntunsɛhɛ, hinda za da 'mʉi xá hño, da nhuata ra 'mʉi.
26 Xi ra ts'ondạhi, ¿hanja da za da 'yɛnga rá mits'ondạhiui? Hinda za, ngue'ạ nu'bʉ njabʉ da 'ñotho yá ts'ɛdi 'na ngu 'na ne da nhuati gatho.
27 Guí eñhʉ gue nuga dí ɛnga ya ts'ondạhi co rá ts'ɛdi ra ndạ de ya ts'ondạhi. Xi ri 'mɛhnihʉ, ¿con to'o rá ts'ɛdi ɛnga ya ts'ondạhi 'bʉ? Go dá xi'ahʉ'ʉ.
28 Nuga dí ɛnga ya ts'ondạhi co rá ts'ɛdi rá Mạca Ndạhi Ajuạ ma Dada, hangue njabʉ pạhʉ gue ya xa zøhø ra Ndạ de mahets'i pa da ndạ.
29 Hinda za da yʉt'a 'nara be ja rá ngu 'nara jạ'i nú'ạ xi di o rá ts'ɛdi 'bʉ hingue 'mɛt'o da mihi ne da du'ti pa da bepi nú'ạ te pɛ'tsi.
30 Nu'ʉ tó'o hingui 'yo con gueque, nú'ʉ́ di ʉtsagui. Nehe nu'ʉ tó'o hingui faxqui ga munts'a ma sofo, nú'ʉ́ go xantho.
31 Dí xi'ahʉ gue gatho ya ts'oqui øt'a ya jạ'i ne gatho ya ts'one mạñ'ʉ, ma dra pumbabi'ʉ. Pe nu'ạ tó'o da zamba rá Mạca Ndạhi Ajuạ, nura jạ'i'ạ hindra pumbabi.
32 Nu'ạ tó'o da zani Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i, nu'ạ́ dra pumbabi, pe nu'ạ tó'o da zanga ra Mạca Ndạhi hindra pumbabi nixi nubya ni pa nzạntho.

Ya 'bai gá za fạditho po yá fruta
(Lc. 6:43-45)

33 'Nara hoga 'bai gá za unga ya hoga fruta, ha 'nara ts'o 'bai gá za unga ya ts'o fruta. Hangue njabʉ da za gui pạdihʉ nda'ạ ra hoga 'bai gá za y nda'ạ hingrá hoga 'bai gá za.
34 Nu'ahʉ xi gyá ts'o'mʉihʉ guí njahʉ ngu ya qu'eñạ tsate. ¿Hanja da za gui mạñhʉ ya hoga noya 'bʉ guí beñhʉ ya ts'omfeni? Ngue'ạ nú'ạ guí beñhʉ ja ri mfenihʉ go gue'ạ guí mạñhʉ nehe.
35 Nu'ạ tó'o benga ya hoga mfeni mạnga ya hoga noya, ha nu'ạ tó'o benga ya ts'omfeni mạnga ya ts'onoya.
36 Nuga dí xi'ahʉ gue gatho nú'ạ te gui mạñhʉ ne hingui jamasuhʉ, pɛ'tsi te gui thạdihʉ nura pa'ạ ma da thạp'ahʉ nguɛnda.
37 Ngue'ạ Ajuạ go gue'ạ ma da hñạp'ahʉ nguɛnda de gatho nú'ạ guí mạñhʉ, ne ja ma da hnequini tengu ri hñojạ'ihʉ ne tengu ri nts'o'mʉihʉ.

Ya ts'ojạ'i adi 'nara nt'udi
(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

38 Nepʉ 'raya xahnate de ra ley ne ya fariseo mi 'bʉhni bi 'ñembabi ra Jesu:

—Xahnate, dí nehe gui 'ñutcahe 'raya nt'udi pa ga pa̱he ua xi majua̱ni go xpá mɛñ'a'i Ajua̱.
39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi da̱tuabi ne bi 'ñembi:
—Nu'ahʉ́ gyá ts'oja̱'ihʉ ne gyá 'ña̱gamfrihʉ hangue guí adihʉ 'nara nt'udi gui hyanthʉ pa gui camfrihʉ. Pe nuga, hinga ma ga u't'a'ihʉ ni 'nara nt'udi. Hønsɛ nda'a̱ da t'u't'ahʉ, nú'a̱ ra nt'udi de ra Joná rá 'mɛhni Ajua̱.
40 Nu'á̱ bi 'yo hñu pa ne hñu xuui mbo rá mʉi 'nara da̱nga hua̱. Njabʉ nehe Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i ma da 'mʉi hñu pa ne hñu xuui mbo ra hai.
41 Ha 'mɛfa bi ma ra Joná bá zofo ya ja̱'i de ra hnini Ninive, ha nu'ʉ́ 'bestho bi ntsø'mi de yá ts'oqui. Ha nubyá 'bʉcua 'na to'o ma'na xi ja rá nsu que ra Joná, pe nu'ahʉ hinxcá camfrihʉ. Hangue ja rá nga̱ts'i ra pa ma xi da ña̱p'a'ihʉ ya me Ninive, ngue'a̱ masque xcá hyanduabihʉ rá ts'ɛdi Ajua̱ pe hinxcá camfrihʉ.
42 Nehe nú'a̱ ra 'bɛhña̱ mrá nda̱ de ra hai Arabia mi 'yøde gue ra Salomó xi mi ja ndunthi rá mfa̱di. Nú'á̱ bá ehe bi c'a̱'tsi'a̱ masque xi nts'ɛdi mi yabʉ rá hai, pa da 'yøde nú'a̱ mi ma̱ñ'a̱. Pe nubyá 'bʉcua 'na to'o ma'na xi ja rá nsu que ra Salomó, pe nu'ahʉ hinxcá camfrihʉ. Hangue ja rá nga̱ts'i ra pa ma da ña̱p'ahʉ nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱ ngue'a̱ masque xcá hyanduabihʉ rá ts'ɛdi Ajua̱ pe hinxcá camfrihʉ.

Ra Jesu bi ma̱ 'nara 'bede de ra ts'onda̱hi bi mengui
(Lc. 11:24-26)

43 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:
—Nu'bʉ 'nara ts'onda̱hi da bønga de ja 'nara ja̱'i, nura ts'onda̱hi'a̱ 'yo habʉraza ja ya mbonthi honi hma̱ha̱ habʉ da 'mʉi, pe hingui tsʉdi. Nu'bʉ́ ma da ma̱nsɛ'a̱ ne da 'ñena:
44 "Pøde ma ga pengui habʉ dá pøni pa ja ga yopa 'bʉhni." Ha nu stí mengui'a̱ da zʉdi nú'a̱ ra 'ñøhø ne guet'atho rá mfeni ngu bi zogui ra ts'onda̱hi, nu'bʉ́ nja ngu 'nara ngu xa 'bast'i ne xá nt'axi pe hinto 'bʉi.
45 Nu'bʉ́ nú'a̱ ra ts'onda̱hi'a̱ da ma da tsi má yoto ya ts'onda̱hi nú'ʉ ma'na xi strá nts'o que gue'a̱, nepʉ da yʉt'a ja nú'a̱ ra 'ñøhø nú'a̱ mi guet'atho rá mfeni. Nu'bʉ́ nu'á̱ ma'na strá nts'o rá mfeni que rá mʉdi. Hangue nú'ahʉ gyá ts'oja̱'ihʉ ma gui njahʉbʉ nehe 'bʉ hingui ñobrihʉ.

Rá na̱na̱ ne yá cu ra Jesu
(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

46 Y de mi utuate ra Jesu, bi zøhø rá na̱na̱ ne yá cu mi 'bai møte ra ngu habʉ mi utuate'a̱ ne mi ne da ña̱ui'a̱.
47 Nu'bʉ́ 'nara ja̱'i bi 'ñemba ra Jesu:
—'Bacua møte ri na̱na̱ co ri cu hoñ'i gui ña̱ui 'na̱.
48 Pe nura Jesu bi da̱tuabi nú'a̱ to'o bi xipabi njabʉ ne bi 'ñembi:
—¿To'o ma na̱na̱ga, ne to'o ma cuga?
49 Nepʉ co rá 'yɛ bi 'ñudi yá nxadi ne bi 'ñena:
—Nuya go guehya ma na̱na̱ ne ma cu.
50 Nu'a̱ tó'o ø'tua rá paha ma Dada bí 'bʉi mahets'i, go gue'a̱ ma cu ne ma nju ne ma na̱na̱.

13

Ra 'bede de ra mot'i
(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Nepʉ ra pa'a̱ ra Jesu bi bøni de nú'a̱ ra ngu habʉ mi 'bʉi, ne bi ma bá hudi ja ra ña̱nga ndehe.

2 Nepн bi ma ndunthi ya ja̱'i bá c'a̱'tsi'a̱, nu'bы́ nu'á̱ bi bøxa ja 'nara motsa
ne ja bi hñudini, ne gatho ya ja̱'i bi gohini ja ra ña̱nga ndehe.
3 Nepн bi metuabi'н 'raya 'bede pa bi 'ñutuabi. Nurá mнdi ra 'bede bi mede,
bi ma̱ de 'nara mot'i ne bi 'ñena:
—'Nara mot'i bi ma da mpot'a ja rá hua̱hi.
4 Y nu mi mнdi bi mpot'i, bi dagui 'raya zi nda ja ra 'ñu. Y nuya nda'н bi zi
ya ts'ints'н.
5 Y nu ma'ra ya nda bi dagui ja ya 'bodo habн mi otho ndunthi ra hai, y
nuya nda'н 'bestho bi føts'e ngue'a̱ hinxmá pidi ra hai.
6 Y nu mi pat'a ra hyadi bi huixqui ne bi 'yot'i ngue'a̱ mi otho yá 'yн.
7 Nu ma'ra ya nda bi dagui mbo ja ya 'mini, ne mi te ya 'mini bi xumi ne bi
hyo nú'a̱ xqui 'bot'i.
8 Ha nu ma'ra ya nda bi dagui ja ra hoga hai, y nú'н ya nda'н xi bi c'onts'i
xá hño ne bi hogui, 'raya 'bai bi unga 'na nthebe ya nda, nu ma'ra ya 'bai bi
unga hñu'rate, ha nu ma'ra ya 'bai bi unga 'natema'rɛt'a ya nda.
9 Nu'a̱ tó'o pɛ'tsa ra paha da 'yøde nuya ya noya dí ma̱, dá 'yøde.

Hanja ra Jesu bi zofo ya ja̱'i dega 'bede
(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

10 Nepн yá nxadi bi joni habн mi hudi ra Jesu pa bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí zofo ya ja̱'i njabн co nú'н ya 'bede?
11 Ra Jesu bi da̱tuabi'н ne bi 'ñembi:
—Nuga dí ma̱nga njabн ngue'a̱ nuyы́ hingui tsa da zo yá mfeni nú'a̱ dí ma̱
de hanja ri nda̱ Ajua̱, nú'a̱ hinxqui fa̱di ma'mɛt'o. Ngue'a̱ nuyы́ hinxa t'umba
ra mfa̱di pa da ba̱di, pe nu'ahн ha̱, xa t'a'ahн ra mfa̱di pa gui pa̱hн.
12 Y nu'ahн ma'na ma gui pa̱hн ngue'a̱ xa t'a'ahн ra mfa̱di, nja ngu xa hma̱
gue nu'a̱ tó'o jababi, ma'na ma da mɛ'tsi, ha nu'a̱ tó'o othobi, ma da tha̱cuabi
nú'a̱ ts'н pɛ'tsi.
13 Nuyы́ dí petuabi njabн ngue'a̱ ja yá thandi pe hingui handi, ja yá nt'øde
pe hingui øde, ne ja yá mfeni pe hinte yá fa̱di.
14 Hangue bi njabн ngu nú'a̱ xqui ma̱nga ra ba̱di Isaía maya'bн ne bi 'ñena:
Ma gui 'yødehн pe hinda zo ri mfenihн.
Ma gui hyanthн pe hingui ma gui pa̱dihн te rí bøni nú'a̱ guí hanthн.
15 Ngue'a̱ xi xa megui ri mfenihн,
ne hinguí ne gui hñuxhн nt'øde nú'a̱ guí ødehн,
ne hinguí ne gui pa̱hн nú'a̱ guí hanthн.
Nu'ahн hinguí ne gui hanthн,
nixi gui 'yødehн,
nixi gui pa̱hн,
ngue'a̱ hinguí ne gui ntsø'mhн pa ga pun'a ri ts'oquihн.
Nuna guehna bi ma̱nga ra ba̱di Isaía de ya 'ña̱gamfri ja̱'i.
16 Pe nu'ahн xa ja̱p'ahн Ajua̱, ngue'a̱ xcá hyanthн co ri thandihн, ne xcá
'øhн co ri nt'ødehн.
17 Xi majua̱ni dí xi'ahн gue ndunthi yá 'mɛhni Ajua̱ nú'н mi 'bнi maya'bн ne
ma'ra ya hoja̱'i mi nehma̱'н xa hyandi ngu nú'a̱ guí hanthнbya, pe himbi za
bi hyandi'н. Ne mi nehma̱ da 'yøde nuya ya noya guí ødehнbya, pe himbi za
bi 'yøde'н.

Ra Jesu bi ma̱ te rí bønga nura 'bede de ra mot'i
(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

18 Nubyá 'yøhн xá hño te rí bønga nú'a̱ ra 'bede stá xi'ahн de ra mot'i.

19 Nu'ʉ ya nda bi dagui ja ra 'ñu go gue'ʉ ngu nú'ʉ to'o bi 'yøde ra noya de
hanja ri ndạ Ajuạ ne himbi zo yá mfeni. Nu'bʉ́ bi yʉt'a ra ts'ondạhi ja yá
mfeni pa bi pu'tua gatho nú'ạ xqui bạhmạ'ʉ.
20 Nu'ʉ ya nda bi dagui ja ra 'bodo go gue'ʉ ngu nú'ʉ to'o bi 'yøde ra mạca
noya ne 'bestho bi gamfrihmạ co 'nara johya,
21 pe hinxqui zɛ yá jamfri, hangue nu mi tho ya ts'othogui ne ya nt'ʉtsate
po rá ngue ra mạca noya, nu'ʉ́ 'bestho bi 'uegue.
22 Nu'ʉ ya nda bi dagui ja ya 'mini go gue'ʉ ngu nú'ʉ to'o bi 'yøde ra mạca
noya pe 'bestho bi 'bɛ yá jamfri ne bi 'uegue ngue'ạ nsøctho mi oda yá mfeni
ra bojạ ne ma'ra ya t'øt'e de ra ximhai.
23 Pe nu'ʉ ya nda bi dagui ja ra hoga hai go gue'ʉ ngu nú'ʉ to'o bi 'yøde ra
mạca noya ne bi zo yá mfeni, ne xi bi zɛdi yá jamfri. Nu'bʉ́ go gue'ʉ xi bi unga
ra sofo nja ngu ya nda, 'ra bi unga 'na nthebe, ha nu ma'ra bi unga hñu'rate,
ha nu ma'ra bi unga 'natema'rɛt'a.

Ra 'bede de ya ts'ondạpo ja ra huạhi dega trigo

24 Nepʉ ra Jesu bi metuabi'ʉ ma'na ra 'bede ne bi 'ñembi:
—Nurá hmanda ra Ndạ de mahets'i nja ngu 'nara mot'i bi mot'a ra trigo ja
rá huạhi.
25 Pe nu mi 'ñạhạ yá mɛfi, bi zø 'nará ncontra'ạ ne bi mo'tua 'raya ts'ondạpo
ja rá huạhi. Nepʉ de gue'ạ 'bestho bi ma.
26 Ha nu mi føxa ra trigo, nehe bi føxa ya ts'ondạpo.
27 Nepʉ ya 'bɛgo bi ma bá ambabi ra mehuạhi ne bi 'ñembi: "Ndada, ¿ha gue
hingo ra trigo gá pot'a ja ri huạhi? ¿Hanja go bi c'onts'a nehe 'raya ts'ondạpo?"
28 Nu'bʉ́ ra mehuạhi bi dạtuabi yá 'bɛgo bi 'ñembabi: "Zại 'nama ncontra
to'o bi mot'a nú'ʉ ya ts'ondạpo." Nu'bʉ́ ya 'bɛgo bi 'ñemba ra mehuạhi: "¿Ha
guí ne ga ma ga c'ʉ'tshe nú'ʉ ya ts'ondạpo?"
29 Nu'bʉ́ bi dạdi ra mehuạhi bi 'ñena: "Hina, oxqui ma gui c'ʉ'tshʉ ya
ts'ondạpo, ngue'ạ nu'bʉ gui c'ʉ'tshʉ ya ts'ondạpo, ¿xi'bʉ gui c'ʉ'tshʉ nehe ra
trigo?
30 Hophʉ da te mahyɛgui, cabo gue nú'ạ ra pa de ra sofo ga 'bɛpa ya xofo
da hyɛts'i 'mɛt'o nú'ʉ ya ts'ondạpo, ne da du'ti pa da tsạt'i, ha nura trigo da
munts'i pa da mɛ'tsa ja ra troha."

Ra 'bede de ra nda gá mostasa
(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

31 Nepʉ ra Jesu bi metuabi'ʉ ma'na ra 'bede ne bi 'ñembi:
—Rá hmanda Ajuạ mahets'i nja ngu 'nara nda dega mostasa nú'ạ bi mot'a
'nara jạ'i ja rá huạhi.
32 Nú'ạ ra nda'ạ ma'na xi ra zi lotsi de gatho ma'ra yá nda ya ndạpo, pe nu
sta nte'ạ, ma'na ra dạngui de gatho ma'ra ya ndạpo, ne da nte xi ra dạngui
ngu 'nara 'bai gá za, y asta ja da hyocni yá 'bafi ya ts'ints'ʉ.

Ra 'bede de ra nzoi
(Lc. 13:20-21)

33 Nepʉ bi xipa ma'na ra 'bede bi 'ñembi:
—Nurá hmanda Ajuạ mahets'i nja ngu 'nara 'bɛhñạ bi hyoca ra thuhme ne
bi 'yɛnts'ua ra nzoi nú'ạ ri japi da nets'i ra thuhme, ne mi ngu 'nate kilo ra
arina bi mant'i, ne masque 'na zi tʉqui bi japi, pe bi nets'i gatho.

Ra Jesu bi zofo ya jạ'i dega 'bede
(Mr. 4:33-34)

34 Gatho nú'ạ mi xipa ya jạ'i ra Jesu bi xipabi dega 'bede.

35 Hangue bi njabʉ ngu nú'ą xqui mąnga 'nará 'mɛhni Ajuą maya'bʉ bi
'ñena:
Ma ga petuabi 'raya 'bede ya ją'i,
pa ga utuabi nú'ą hinto xa bądi desde bi mʉdi ra ximhai.

Ra Jesu bi mą te rí bønga ra 'bede de ya ts'ondąpo ja ra huąhi dega trigo

36 Nepʉ ra Jesu bi 'ñedi ya ją'i pa da ma ja yá ngu, y nehe'ą bi ma ja nú'ą ra
ngu habʉ mi 'bʉi. Nepʉ yá nxadi bi ma bá tsʉdi ne bi 'ñembabi:
—Xi da xicje xá hño te rí bønga nú'ą ra 'bede de ya ts'ondąpo bi føxa ja ra
huąhi.
37 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'ą ra mehuąhi bi mot'a ra trigo ja rá huąhi go gue'ą Nú'ą To'o bi e bi
Ną'i.
38 Ha nura huąhi go gue'ą ra ximhai, ha nura trigo go gue'ʉ nú'ʉ 'bʉi ja rá
hmanda Ajuą, ha nuya ts'ondąpo go gue'ʉ nú'ʉ øtua rá hmanda ra ts'ondąhi.
39 Nura ncontra to'o bi mot'a ya ts'ondąpo go gue'ą ra ts'ondąhi. Ha nura
pa de ra sofo go gue'ą rá ngąts'i ra ximhai, ha nu'ʉ ya xofo go yá ɛnxɛ Ajuą.
40 Nja ngu ya xofo da 'ueca ya ts'ondąpo pa da tsąt'i, njabʉ nehe ja rá ngąts'i
ra ximhai ya ɛnxɛ da 'ueca nú'ʉ ya ją'i øtua rá hmanda ra ts'ondąhi.
41 Nú'ą To'o bi e bi Ną'i ma da mɛhna yá ɛnxɛ pa da 'ueca gatho ya
'yøt'ats'oqui ne gatho ya ts'o'mʉi gá ją'i pa hinda yʉt'a mahets'i.
42 Nu'ʉ́ ma da t'eque pa da thøt'a ja ra tsibi nú'ą ma da nzø pa nząntho, y
nuni ja di zohmąni ne ja di gusthmąni yá ts'i.
43 Nepʉ nu'ʉ tó'o 'yo xá hño ja rá thandi Ajuą ma da yot'i'ʉ ngu 'nara dąnga
ñot'i nuni mahets'i habʉ bí manda'ą. Nu'ą tó'o pɛ'tsa ra paha da 'yøde nuya
ya noya dí mą, dá 'yøde.

Ra 'bede de ra boją t'agui

44 Rá hmanda ra Ndą de mahets'i nja ngu ra boją xa t'agui mbo ja ra hai, y
nura boją'ą bi dini 'nara ją'i ne bi yopa go'mithoni ma'na'qui. Nu'bʉ́ nu'ą́ co
ra johya bi dąma pa gatho nú'ą te mi pɛ'tsi pa da danga nú'ą ra hai habʉ xqui
dinga ra boją.

Ra 'bede de 'nara perhla xi di muui ndunthi

45 Nehe rá hmanda ra Ndą de mahets'i nja ngu 'nara duqui nú'ą mi tuca ya
hoga t'axa do yá thuhu ya perhla.
46 Nu mi zʉdi 'nara hoga perhla xi mi muui ndunthi, nu'bʉ́ nu'ą́ bi dąma pa
gatho nú'ą te mi pɛ'tsi pa bi danga nú'ą ra perhla'ą.

Ra 'bede de ya huą ja ra xit'ą

47 Nehe rá hmanda ra Ndą de mahets'i nja ngu 'nara xit'ą bi t'ɛnt'a ja ra
ndehe ne bi gʉ 'rama'na'ño ya huą.
48 Y nu mi ñuts'i ra xit'ą, ya mɛhuą bi hñąi pa ja ra ñąnthe. Ne bi hñudi'ʉ
pa bi huahna ya hoga huą pa bi yʉt'a ja ra 'bøts'e; ha nu'ʉ himyá hoga huą bi
føtbʉ.
49 Ma da njabʉ nehe ja rá ngąts'i ra ximhai, ma da 'ñehe ya ɛnxɛ pa da 'ueca
ya ts'o'mʉi de ja ya hoją'i.
50 Ne nú'ʉ ya ts'o'mʉi ma da thøt'a ja ra tsibi nú'ą ma da nzø pa nząntho, y
nuni ja di zohmąni ne ja di gusthmąni yá ts'i.

Ya ndąxjua t'øt'e ne ya 'ra'yo t'øt'e

51 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—¿Ha gue xa zo ri mfenihʉ gatho nú'ą stá xi'ahʉ?

Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Hạhạ, ma zi Hmu'ihe.
52 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—Xá hño 'bʉ. Nubyá da za gui 'ñudihʉ hingue høns̆ nú'ạ bi mạnga ra Moise ne ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ, pe nehe da za gui 'ñudihʉ ma 'ra'yo nt'utuate dí u't'a'ihʉ de hanja ri ndạ Ajuạ, gui njahʉ ngu 'nara dada de 'nara ngu jʉqui nura ora honi gatho nú'ạ te xa mɛ'tsa maya'bʉ ne ja guehya.

Ra Jesu mi 'bʉhni Nasare
(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

53 Ha nu mi uadi ra Jesu bi mạnga nuya ya zi 'bede, bi ma de guehni.
54 Ne bi ma pa ja rá hai'ạ, y de mi 'bʉhni mi pa ja ra nijạ de guehni pa mi xahna ya jạ'i. Y nu'ʉ́ xi bi 'yø ne bi 'ñena:
—¿Habʉ xuá pạdi nú'ạ ra mfạdi pạhni? ¿Ne há xqui bạhni 'bʉ nuya ya dạnga nt'udi øt'e?
55 ¿Ha gue hingo guehni rá t'ʉ nú'ạ ra yaxi? ¿Ha gue hingo guehni rá t'ʉ ra Maria? ¿Ha gue hingo guehni rá cu ra Cobo ne ra Jose, ne ra Simu ne ra Juda?
56 ¿Ha gue hingyá menguua yá nju nehe? ¿Habʉ xuá bạdini gatho nú'ạ mạ ne gatho nú'ạ øt'e?
57 Y ya jạ'i de guehni mi pø yá cuɛ con gue'ạ ne himbi ne bi gamfri. Hangue nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—'Nará 'mɛhni Ajuạ habʉraza ri 'yo ri hnumansu, pe ja rá haisɛ hina, nixi ja rá ngu.
58 Hangue ra Jesu himbi 'øt'a ndunthi ya dạnga nt'udi de guehni ngue'ạ ya jạ'i himbi ne bi gamfri.

14

Ra Xuua Xi'tsate bi thɛcua rá ñạxu
(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

1 Ha nuya pa'ʉ ra ndạ Erode bi 'yøde de gatho nú'ạ te mi øt'a ra Jesu.
2 Ne bi 'ñembabi yá mfats'i:
—Nura 'ñøhø'ạ go gue'ạ ra Xuua Xi'tsate xa yopa nte, hangue pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da 'yøt'a nuya ya nt'udi.
3 Ra Erode bi benga njabʉ ngue'ạ 'na'qui bi gʉ ra Xuua bi du'ti ne bi got'a fadi ngue'ạ ra Xuua mi hạcua hmạhạ ra Erode gue hinda zimba rá 'bɛhñạ rá cu nú'ạ rá thuhu ra Lipe, ha nura 'bɛhñạ rá thuhu ra Erodía.
4 Ngue'ạ ra Xuua xqui 'ñemba ra Erode:
—Hindí 'ñepi gui 'bʉhui ra Erodía.
5 Hangue ra Erode bi bø rá cuɛ ne mi nehmạ da hyo ra Xuua, pe himbi za bi hyo'ạ ngue'ạ mi tsu ya jạ'i ngue'ạ mi camfri'ʉ gue ra Xuua go 'nara hoga bạdi.
6 Pe 'na'qui bi t'umba rá pa ra Erode, ne nurá t'ixu ra Erodía bi nei ja yá thandi gatho nú'ʉ mi 'bʉhni, y ra Erode xi bi hopa rá hnei.
7 Hangue bi ñạtuabi da umbabi gatho nú'ạ go da 'yadi.
8 Nu'bʉ́ nú'ạ ra nxutsi bi 'ñembabi ra Erode:
—Dí ne gui 'racagui rá ñạxu ra Xuua Xi'tsate ja 'nara manza.
Gue'ạ bi 'yadi'ạ ngue'ạ njabʉ ya xqui xipabi rá nạnạ nú'ạ ra nxutsi.
9 Nu'bʉ́ ra Erode xi bi du rá mʉi, pe himbi za bi gømbi ngue'ạ njabʉ xqui ñạtuabi ne xqui 'yøde nú'ʉ mi huhuini ja ra mexa.
10 Nu'bʉ́ bi manda da thɛcua rá ñạxu ra Xuua nú'ạ mi jot'a fadi.

11 Nepʉ bá thạ ra ñạxu ja 'nara manza pa bi t'umbabi nú'ạ ra nxutsi, ne
nu'ạ́ bi hñạ'tsuabi rá nạnạ.
12 Nepʉ yá nxadi ra Xuua bi ma ja ra fadi habʉ mi jot'i hmạhạ'ạ pa bi
du'tsuabi rá ngøqu'ei pa bi ma bá agui. Nepʉ bi ma'ʉ bá xipa ra Jesu.

Ra Jesu bi 'uinga thogui cʉt'a 'mo ya jạ'i
(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

13 Ha nu mi 'yøde ra Jesu de nú'ạ xqui nja, nu'ạ́ bi bøxa ja 'nara motsa bi
'ranga ja ra ndehe pa gá ma ja 'nara mbonthi habʉ mi jo'o ra jạ'i. Pe ya jạ'i
bi 'yøde gue xqui ma ra Jesu, hangue nu'ʉ́ bi ma 'ñoua desde ja ya hnini pa bi
ma bá c'ạ'tsi'ạ.
14 Ha mi zønga ja ra mbonthi ra Jesu bi hyanda xica jạ'i ya mi 'bʉhni, hangue
nu'ạ́ bi huequi'ʉ ne bi 'yøthe gatho nú'ʉ mi hñeni.
15 Y nu mi nde bi joni yá nxadi ra Jesu habʉ mi 'bai'ạ ne bi 'ñembabi:
—Pɛhna nuyʉ ya jạ'i da ma ja ya hnini pa da dai te da zi, ngue'ạ nuua habʉ
dí 'bʉhʉ go ra mbonthi, ¿te ga umfʉ da ziyʉ? ne ya 'yo rí nde nehe.
16 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Hingo mahyoni ga pɛhni da dai te da ziyʉ. Go da umfʉ te da zi.
17 Nu'bʉ́ nuya nxadi bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hønsɛ cʉt'a ya thuhme ne yoho ya huạ dí hạhe, hinda uadi pa gathoyʉ.
18 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:
—Bá hạncahʉua.
19 Nepʉ bi japabi ya jạ'i da hñudi ja ya zi 'bot'ɛi. Ne mri hñạ nú'ʉ cʉt'a ya
thuhme ne nú'ʉ yoho ya huạ, bi nøts'e pa mahets'i bi 'yapabi Ajuạ da jạpi.
Ne bi hyeca ya thuhme, ne bi umba yá nxadi pa bi hyecua ya jạ'i.
20 Gatho ya jạ'i bi ñuni ne bi niñạ'ʉ. Y gatho nuya zi xɛni bi bongui bi
hmunts'i ne bi ñuxa 'rɛt'amayoho ya 'bøts'e.
21 Mi ngu cʉt'a 'mo ya 'ñøhø nú'ʉ bi ñuni, y nuya 'bɛhñạ ne ya bạtsi himbi
ma 'mede.

Ra Jesu bi 'ño mañạ ra ndehe
(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

22 Nepʉ ra Jesu bi 'bɛpa yá nxadi da yʉt'a ja ra motsa pa da 'mɛt'o'ʉ pa
ri'nandi, ha nu'ạ́ bi gohni pa bi 'ñedi ya jạ'i.
23 Y nu mi uadi bi 'ñehui ya jạ'i bi bøxa ja ra t'øhø pa bá apabi Ajuạ 'nambʉsɛ.
Y ya bi nxuui mi 'bʉhnitho sɛhɛ'ạ.
24 Ha nura motsa habʉ mi pa yá nxadi ya mi pa madetho ra ndehe, ne xi
mi fɛt'a nts'ɛdi ra bʉnthi ja ra ndehe, ne mi ne da mpʉnts'i'ʉ.
25 Ne himi hats'itho ra Jesu mi 'yo mañạ ja ra dehe pa bi ma bá tsʉdi yá
nxadi.
26 Ne nu mi hyanda ya nxadi ra Jesu mi 'yo mañạ ja ra dehe, nu'ʉ́ xi bi ntsu
ne bi 'ñena:
—¡Ay! ¡Ndi hyanthʉ 'nara pite!
27 Pe ra Jesu 'bestho bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí tsuhʉ, go guecagui.
28 Nu'bʉ́ ra Pedro bi dạdi ne bi 'ñembi:
—Ma zi Hmu'i, nu'bʉ xi go gue'a'i, 'bɛpcagui ga 'yo mañạ ja ra dehe pa ga
mabʉ habʉ guí 'yo.
29 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Bá ehe 'bʉ.
Ra Pedro bi gại de ra motsa ne bi mʉdi bi 'ño mañạ ja ra dehe pa bi ma
hmạhạ habʉ mi 'yo ra Jesu.

30 Pe nu mi hyanda ra bʉnthi bi ntsu, nepʉ bi mʉdi bi yʉi ja ra dehe, nu'bʉ́ bi mafi ne bi 'ñena:
—Ma zi Hmu'i, faxcagui pa hinga ja̱t'i.
31 Nu'bʉ́ ra Jesu 'bestho bi mipa rá 'yɛ ne bi 'ñembabi:
—Xi ts'ʉtho ri jamfri. ¿Pa te gá ntsu?
32 Nepʉ nu'ʉ́ bi bøxa ja ra motsa ne 'bestho bi tsaya ra bʉnthi.
33 Ne de ya mi 'bʉi mbo ra motsa, ya nxadi bi nsunda ra Jesu, bi ndandiña̱hmu ne bi 'ñena'ʉ:
—Xi maju̱ani go gue'i rá T'ʉ'i Aju̱a̱.

Ra Jesu bi 'øthe ya da'thi nuni Genesare
(Mr. 6:53-56)

34 Nepʉ bi zøñ'ʉ ja ra hai Genesare ri'nandi de ra ndehe.
35 Ha nu mi hyanda ya mengu de guehni gue bi zønga ra Jesu ja yá hai'ʉ, nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi da̱ma xanga ra noya pa bi sipa gatho ya ja̱'i de nú'a̱ ra hai'a̱. Nepʉ bá ts'impabi ra Jesu ndunthi ya da'thi.
36 Ne nuya da'thi mi adi hønsɛ qué da danbabi rá he, y gatho nú'ʉ to'o bi 'øt'a njabʉ 'bestho bi ña̱ni.

15

Hanja gra nts'oca ya ja̱'i
(Mr. 7:1-23)

1 Nu'bʉ́ 'raya xahnate de ra ley ne 'raya fariseo xqui 'ñehe de Jerusale pa da c'a̱'tsa ra Jesu, ne bi 'yambabi 'nara nt'ani bi 'ñembi:
2 —¿Hanja nuyʉ ri nxadi hingui øt'e ngu mi øt'a ndu ma xitahʉ? Ngue'a̱ nuyʉ́ hingui xʉ'yɛ 'mɛt'o pa da ñuni.
3 Y ra Jesu bi da̱tuabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Nequi ma ga an'ahʉ 'nara nt'ani. ¿Hanja go guí øthʉ nú'ʉ ri nza̱ihʉ ne hingo guí øtuabihʉ yá hmanda Aju̱a̱?
4 Ngue'a̱ Aju̱a̱ bi manda njaua ne bi 'ñena: "Umba ra t'equ'ei ri dada ne ri na̱na̱ ne su'ʉ." Nehe bi 'ñena: "Nu'a̱ tó'o da zanga rá dada ne rá na̱na̱, nu'á̱ pɛ'tsi da du."
5 Pe nu'ahʉ́ guí eñhʉ gue xá hño to'o da 'ñemba rá dada o rá na̱na̱: "Ya hinda za ga fax'a'i, ngue'a̱ nú'a̱ ma stá 'ra'ahma̱, ya stá ña̱'tuabi Aju̱a̱ ga umbi."
6 Hangue guí eñhʉ gue njabʉ hinguá hyoni da jamasu rá dada o rá na̱na̱ 'na. Hangue hinguí øthʉ nú'a̱ ri manda Aju̱a̱, go guí øt'asɛhʉ nú'a̱ go ri nza̱ihʉ.
7 Nu'ahʉ xi gyá yohmihʉ. Hangue maju̱ani nú'a̱ xqui ma̱nga ra ba̱di Isaía de gue'ahʉ ne bi 'ñena:
8 Nuna ra hnininа̱ ri xøcambenigui dega netho,
pe nuyá mfeni go bí 'yo yabʉ de guequi.
9 Hinte ri muui yá søcambeni nú'a̱ øt'e,
ngue'a̱ nu'ʉ yá nt'utuate udi'ʉ go de yá mfenisɛ, ne ma̱ñ'ʉ gue go stá utua'ʉ.
10 Nepʉ ra Jesu bi zofo ra hmuntsja̱'i ne bi 'ñembi:
—Hñuxhʉ nt'øde xá hño ne dá zo ri mfenihʉ nú'a̱ ma ga xi'ahʉ:
11 Hingue co nú'a̱ te cʉt'a ja rá ne ra ja̱'i ri nts'oqui, pe co nú'a̱ te pønga ja rá ne, con gue'a̱ ha̱, ri nts'oqui.
12 'Mɛfa yá nxadi bi joni habʉ mi 'bai ra Jesu ne bi 'ñembi:
—¿Ha gue hinguí pa̱di gue xi bi bø yá cuɛ ya fariseo co nuya noya gá ma̱?
13 Pe ra Jesu bi da̱tuabi yá nxadi ne bi 'ñembi:

—Gatho nú'ʉ ya ndạpo hingo bi mot'a numa Dada bí 'bʉi mahets'i, ma dra c'ʉ'tsi.
14 Hyɛhʉbʉ ya fariseo dí 'yobʉ co yá ngoda, nu'ʉ́ ri zi yá migodaui. Nu'bʉ 'nara goda da gʉhna rá migodaui, da ma ri yoho'ʉ da zoui mahyɛgui ja ra o'tsi.
15 Ra Pedro bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Xicje te rí bønga nú'ạ ra 'bede gá mạ de hanja ri nts'oca 'na.
16 Ra Jesu bi dạdi bi 'ñembi:
—¿Ha gue ni gue'ahʉ hingui tsoda ri mfenihʉ?
17 ¿Ha hinguí pạhʉ gue gatho nú'ạ guí tsihʉ rí ma ja ri mʉihʉ ne thoguitho?
18 Pe nu'bʉ guí beñhʉ ya ts'omfeni, go gue'ʉ da bønga ja ri nehʉ, y nú'ạ go gue'ạ da ja'ahʉ gui nts'oquihʉ.
19 Ngue'ạ ja yá ne ya jạ'i ja guehni pønga yá ts'omfeni, ngu ra nthote, ra nzinga medinthạti, ra nt'ejạ'i, ra mfe, ra nt'e'tsate, ra nts'ante.
20 Gatho nuyá hạ, go guehya ri japi da nts'oca ra jạ'i. Pe nu'ạ tó'o hingui xʉ'yɛ 'mɛt'o pa da ñuni, hingo gue'ạ 'nara ts'oqui øt'e.

'Nara 'bɛhñạ himrá me Israel bi gamfri ra Jesu
(Mr. 7:24-30)

21 Nepʉ ra Jesu bi ma de guehni pa ja ra hai guetbʉ ra hnini Tiro ne Sidó.
22 Ne ja bá nthɛuini 'nara 'bɛhñạ mrá me Canaán y himrá me Israel. Mi mafi ne mi ena:
—Huegagui nú'i Ndada, rá T'ʉ'i ra ndạ Davi. 'Nama t'ixu pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi ne xi nts'ɛdi.
23 Pe ra Jesu hinte bi dạdi. Nu'bʉ́ ya nxadi bi joni habʉ mi 'bai ra Jesu ne bi bạntebi bi 'ñembi:
—Pɛhni dá ma, ngue'ạ xi mafiua møte ja ma xʉthahe.
24 Ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembi'ʉ:
—Nuga xpá 'bɛncagui hønsɛ pa ga munts'a ya me Israel nja ngu ya zi dɛti xa 'mɛdi.
25 Nepʉ nú'ạ ra zi 'bɛhñạ bi ndandiñạhmu ja yá ua ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Faxcagui, Ndada.
26 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi bi 'ñembi:
—Hindí 'ñepi da thạmba yá thuhme ya bạtsi pa go da t'umba ya tsat'yo.
27 Nu'bʉ́ ra 'bɛhñạ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Majuạni guí mạ, Ndada, pe nuya tsat'yo tsi ya xɛca thuhme nú'ʉ tagui de ja yá mexa yá hmu.
28 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembi:
—Nu'i nạná, xi ra dạngui ri jamfri, dá njabʉ ngu nú'ạ xcá 'yadi.
Nu'bʉ́ nurá t'ixu nura 'bɛhñạ'ạ 'bestho bi ñạni nura ora'ạ.

Ra Jesu bi 'yøthe ndunthi ya da'thi

29 Ra Jesu bi ma de guehni ne bi zøni ja rá ñạni ra ndehe Galilea. De guehni bi bøxa mañạ ra t'øhø ne ja bá hudini'ạ.
30 Y bi mani ndunthi ya jạ'i mi zi ya doua, ya do'yɛ, ya goda, ya gone, ne ndunthi ma'ra ya da'thi. Gatho'ʉ bi t'egui ja rá ua ra Jesu ne nu'ạ́ bi 'yøthe'ʉ.
31 Hangue nura hmuntsjạ'i mi 'bʉhni xi bi 'yø nu mi 'yøde bi ñạ ya gone, ne mi hyandi bi nxøgue yá 'yɛ ya do'yɛ, ne bi 'ño ya doua, y ya goda bi hyandi. Hangue ra hmuntsjạ'i bi xøcambeni Ajuạ nú'ạ xøcambeni ya me Israel.

Ra Jesu bi 'uinga thogui goho 'mo ya jạ'i
(Mr. 8:1-10)

32 Nepʉ ra Jesu bi zohna yá nxadi ne bi 'ñembabi:

—Xi drí hueca nuyн ya jạ'i ngue'ạ pɛ'tsa hñu pa drí 'ñohн ha hinte xa ziyн. Hindí ne da mayн co ra thuhu, ngue'ạ xi'bн da uent'a má 'ñu.
33 Nepн yá nxadi bi 'ñemba ra Jesu:
—Xi nuua ja ra mbonthi ¿habн ga tsнhнua ra thuhme pa ga 'uiñhн gatho nuyн ya jạ'i xi ri ndunthi?
34 Nu'bн́ ra Jesu bi 'yambabi'н ne bi 'ñembi:
—¿Hangu ya thuhme guí pɛ'tshн?
Nu'н́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hønda yoto ya thuhme dí pɛ'tshe ne 'raya t'нhuạ.
35 Nu'bн́ ra Jesu bi japa ya jạ'i da hñudi.
36 Ne mri hñạ nú'н yoto ya thuhme ne nú'н ya t'нhuạ, nepн bi umba njamạdi Ajuạ, nepн bi heque bi umba yá nxadi pa da hyecua ya jạ'i.
37 Gatho bi ñuni ne bi niñạ, y gatho nuya xɛni bi bongui bi hmunts'i ne bi ñuxa yoto ya 'bøts'e.
38 Mi ngu goho 'mo ya 'ñøhø nú'н bi ñuni, y nuya 'bɛhñạ ne ya bạtsi himbi ma 'mede.
39 Nepн ra Jesu bi 'ñehui ya jạ'i, ne bi bøxa ja ra motsa pa bi ma ja ra hai Magdala.

16

Ya fariseo ne ya saduceo mi adi da t'utua 'nara dạnga nt'udi
(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

1 Ya fariseo ne ya saduceo bi ma'н bá honga ra Jesu pa da xaxi. Ha nu mi zнdi bi xipabi da 'ñutuabi 'nara nt'udi pa da gamfri'н ua xi xqui 'ñehe'ạ de mahets'i.
2 Nu'bн́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembi'н:
—Nu'ahн 'bн guí hanthн xa thɛnga mahets'i dega nde, nu'bн́ guí eñhн: “Xudi ma da hñoga pa.”
3 Y nu'bн guí hanthн dega xudi xa thɛnga ya guui, nu'bн́ guí eñhн gue ma da nja ra bнnthi 'ye. 'Nagyá yohmihн, ¿hanja go guí pạ gui hyanthн mahets'i pa gui pạhн te 'bɛ ma da nja hyastho, y hanja hingo guí huxhн nguɛnda de ya nt'udi nú'н xqui 'ñehe de mahets'i pa gui pạhн gue ra Ndạ de mahets'i ya xa zøhø?
4 Nu'ahн́ gyá ts'ojạ'ihн xcá 'uegueh н de Ajuạ, hangue guí adihн 'nara nt'udi gui hyanthн pa gui camfrihн. Pe nuga hinga ma ga u't'a'ihн 'nara nt'udi ngu nú'ạ guí adihн. Nura nt'udi ma gui hyanthн, hønsɛ de ra Joná rá 'mɛhni Ajuạ.
Ha nu mi uadi ra Jesu bi mạnga njabн, nu'ạ́ bi 'uegue de gue'н ne bi ma de guehni.

Ra nzoi de ya fariseo
(Mr. 8:14-21)

5 Nepн ra Jesu ne yá nxadi bi 'raxa ja ra ndehe pa ri'nandi, y yá nxadi bi pumfri da hñạts'i te da zi'н.
6 Ne ra Jesu bi 'ñembabi'н:
—Jamasuhн de yá nzoi ya fariseo ne ya saduceo.
7 Nu'bн́ nu'н́ bi 'ñémsɛ'н 'na ngu 'na:
—Nuní bi mạnga njabн ngue'ạ hindá hạhн ra thuhme pa ga tsihн.
8 Ha nura Jesu bi bạdi nú'ạ mi mạñ'н ne bi 'ñembabi:
—Nu'ahн xi ts'нtho ri jamfrihн. ¿Hanja guí tu ri mнihн de nú'ạ te gui tsihн?
9 ¿Hanja hingo tso ri mfenihн nú'ạ dá xi'ahн? ¿Ha hinguí beñhн nú'н cнt'a ya thuhme dá hecuabi nú'н cнt'a 'mo ya 'ñøhø, ne hangu bi bongui xạ?

10 Nehe ¿ha gue hinguí beñhʉ nú'ʉ má yoto ya thuhme dá hecuabi nú'ʉ má goho 'mo ya 'ñøhø, ne hangu bi bongui xa̱?
11 ¿Hanja hingo bi zo ri mfenihʉ de ra nzoi dá xi'ahʉ? Hindá xi'ahʉ de ra thuhme ngu guí beñhʉ. Dá xi'ahʉ gue gui jamasuhʉ de yá nzoi ya fariseo ne ya saduceo.
12 Nu'bʉ́ ha̱, ja bi zo yá mfeni'ʉ gue ra Jesu mi xipabi da jamasu de yá nt'utuate ya fariseo ne ya saduceo, hingo mi xipabi de yá nzoi ya thuhme.

Ra Pedro bi ma̱ gue ra Jesu go gue'a̱ ra Cristo
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

13 Mi zøngüi yá nxadi ja ra hai guetbʉ Cesarea de Filipo, ra Jesu bi 'yambabi'ʉ bi 'ñembi:
—Xi ya ja̱'i ¿te ma̱ de Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i, to'o gue'a̱ ena?
14 Nu'ʉ́ bi da̱di bi 'ñena:
—'Ra ena gue go gue'a'i grá Xuua Xi'tsate, ma'ra ena gue go gue'a'i grá ba̱di Elía, ha nu ma'ra ena gue go gue'a'i grá Jeremía o 'na de gue nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Aju̱a̱.
15 Nepʉ bi yopa 'yambabi'ʉ ma'na'qui ne bi 'ñembi:
—Xi'ahʉ, ¿to'o guí beñhʉ go gueque?
16 Ra Pedro bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nu'i go gue'a'i grá Cristo nú'i bá pɛñ'a'i Aju̱a̱ pa gui nda̱, ne go rá T'ʉ'i Aju̱a̱ nú'a̱ te.
17 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'i Simu rá t'ʉ'i ra Joná, xa ja̱p'a'i ma Dada bí 'bʉi mahets'i, ngue'a̱ go bi xi'asɛhɛ'a̱ to'ogui, hingo bi xi'a'i 'nara ja̱'i.
18 Nubyá dí xi'i gue grá Pedro, ne nuri thuhu rí bøni da 'ñena 'nara do. Ne nu'i guí nja ngu ra do habʉ ma ga hoca ma nija̱. Y numa nija̱ ma'na ma da nja rá ts'ɛdi que ra du.
19 Nu'i go ma ga hux'a'i ngu grá hña̱nsoqui pa gui xocua ra gosthi to'o da yʉt'a ja rá hmanda Aju̱a̱, pa njabʉ nu'a̱ gui 'yøt'a nuua ja ra ximhai, gue'a̱ rí t'øt'e mahets'i, ne nu'a̱ gui ma̱ gue hinda t'øt'e nuua ja ra ximhai, gue'a̱ hinda t'øt'e nehe nuni mahets'i.
20 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi hñu'mba ra hña̱ yá nxadi gue hinda ma̱ñ'ʉ gue go mi gue'a̱ ra Cristo nú'a̱ bá pɛhna Aju̱a̱ pa da nda̱.

Ra Jesu bi ma̱ de rá du
(Mr. 8:31-9:1; Lc. 9:22-27)

21 Desde gue'bʉ ra Jesu bi mʉdi bi xipabi yá nxadi gue mi mahyoni da ma'a̱ pa Jerusale nuni habʉ mi pɛ'tsi da sufri ja yá 'yɛ ya nda̱xjua nda̱ ne ya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley. Nehe bi xip'ʉ gue mi pɛ'tsi da du'a̱, pe rá hñupa mi pɛ'tsi te da yopa nte.
22 Nu'bʉ́ ra Pedro bi njʉquiui ra Jesu 'nambʉ, ne bi mʉdi bi zʉi ne bi 'ñembi:
—Hina, ma zi Hmu'i, Aju̱a̱ hinda ne gui thogui njabʉ.
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi mpʉnts'i ne bi 'ñemba ra Pedro:
—¡'Uegue de gueque nu'i Satá! Ngue'a̱ nu'i guí ne gui hña̱gagui ga ø'tua rá paha ma Dada. Nura mfeni guí beni go yá mɛti ya ja̱'i, hingo rá mɛti Aju̱a̱.
24 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Nu'a̱ tó'o ne da dɛngui pa dua nxadi, hingui tsa da 'yøt'a rá paha sɛhɛ. Nú'á̱ mahyoni da 'ñɛi pa da dɛngagui masque da tho ya nt'ʉtsate ne ya 'bɛtsa.

25 Ngue'ą nu'ą tó'o mądi rá te ne hinda zɛta ya nt'ʉtsate, nú'ą́ da 'bɛdi rá te
pa nzą̨ntho, ha nu'ą tó'o da zɛta ya nt'ʉtsate po rá ngueque, nu'ą́ ma da zʉdi
rá te pa nzą̨ntho.
26 ¿Ne te di muui 'nara ją'i 'bʉ drá mɛti gatho nú'ą te ja ja ra ximhai ne nu'ą́
go da 'mɛdi? Ngue'ą ni 'na de nuya hño'ʉ hinda za da pøhøbi rá te.
27 Nu'ą Tó'o bi e bi Nją'i ma da yopa 'ñehe co rá nsunda rá Dada, ne ma da
tsi yá ɛnxɛ. Y nú'ą ra pa'ą ma da gu'tuabi 'na ngu 'na ngu tengu nú'ą xa 'yøt'e.
28 Xi majuą̨ni dí xi'ahʉ gue 'ra de gue'ahʉ hingui ma gui tuhʉ asta hingui
hyanduahʉ rá nsunda ra Ndą de mahets'i Nú'ą bi e bi Nją'i.

17

Bi mpadi rá 'bai ra Jesu
(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

1 Nurá 'rato ma pa ra Jesu bi zixa ra Pedro, ra Cobo, ne ra Xuua rá cu, ne bi
ma ja 'nara t'øhø xá hñets'i pa da 'mʉsɛuini.
2 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi hyanda ra Jesu bi mpadi, nurá hmi'ą xi bi yot'i ngu ra hyadi
y rá he xi xmá nt'axi ngu 'nara ñot'i.
3 Ne 'bestho ra ora'ą ya nxadi bi hyandi bi zøhø ndu ra Moise ne ndu ra Elía
nú'ʉ myá 'mɛhni Ajuą ne bi ñą̨ui ra Jesu.
4 Nu'bʉ́ ra Pedro bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, xi xá hño ga 'bʉhʉua. 'Bʉ gui nehmą, ga hoca hñu ya zi ją'tsi,
'na pa gue'e, 'na pa ra Moise, ha nu ma'na pa ra Elía.
5 Y de mi ñą ra Pedro bi go'mi'ʉ 'nara t'axaguui mri huɛxqui, y nu ja ra
guui'ą bi nt'øde 'nara noya bi 'ñena:
—Nuni go guehni ma hmą̨ca T'ʉ, ne xi dí hopa rá 'mʉi. 'Yødehʉ nú'ą da
mą̨ni.
6 Y nu mi 'yøde ya nxadi nuna noyaną xi bi ntsu, ne co ra ntsu bi dagui
ma'mɛmfo.
7 Nu'bʉ́ ra Jesu bi joni pa bi dani'ʉ ne bi 'ñembi:
—Nanjʉ, oguí tsuhʉ.
8 Y nu mi gʉxa yá da ya nxadi, ya hønsɛ ra Jesu bi hyandi mi 'bahni sɛhɛ.
9 Ha nu mi gą̨i'ʉ de ja ra t'øhø ra Jesu bi hñu'mba ra hñą yá nxadi bi 'ñembi:
—Oto ma gui xiphʉ de nú'ą gá hyanthʉ bi nja, asta nú'ą ra pa da yopa nte
Nú'ą To'o bi e bi Nją'i, nu'bʉ́ hą, gue'bʉ gui mą̨ñhʉ.
10 Nu'bʉ́ yá nxadi bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—¿Hanja enga ya xahnate de ra ley gue 'mɛt'o ma da 'ñehe ra Elía ne 'mɛfa
da 'ñehe Nú'ą To'o ma da 'ñe da Nją'iua?
11 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dą̨di:
—Xi majuą̨ni ra Elía ma da 'ñehe pa da hyocua yá mfeni ya ją'i.
12 Pe nubyá dí xi'ahʉ gue ra Elía ya bi 'ñehe, pe himbi gamfri ya ją'i ua go mi
gue'ą, y nu'ą́ bi 'yø'tuabi gatho nú'ą go bi ne ya ją'i. Nehe ya ją'i ma da jabʉ
Nú'ą To'o bi e bi Nją'i, ngue'ą nu'ʉ́ ma da 'yø'tuabi ra 'ñʉ'ą.
13 Nu'bʉ́ ya nxadi bi bą̨di gue mi xipabi de ra Xuua Xi'tsate.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara bąsją'i mrá ndusɛhɛ
(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

14 Nepʉ mi zønga ra Jesu co yá nxadi habʉ mi 'bʉ ra hmuntsją'i, bá ehe 'nara
'ñøhø bi ndandiñą̨hmu habʉ mi 'bʉ ra Jesu ne bi 'ñembi:
15 —Ndada, huega ma t'ʉ ngue'ą ra ndusɛhɛ ne xi nts'ɛdi. Ndunthi ya
'mi'qui tso ja ra tsibi ne tso ja ra dehe.

16 Hangue por gue'ạ stá tsimpabi ri nxadi pa da 'yøthe hmạhạ, pe nuyɥ
hinxa za xa 'yøthe.
17 Nu'bɥ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—¡Nu'ahн 'nagyá 'ñạgamfrihн ne 'nagyá ts'ojạ'ihн! ¡Asta ha'mн gui cam-
frihн! ¡Asta ha'mн ma ga tsɛ't'a'ihн ri 'mнihн! Bá tsincahнua xạ.
18 Nu'bɥ ra Jesu bi zнi ra ts'ondạhi, ne 'bestho bi bøni de nú'ạ ra ts'нnt'н'ạ,
ne nu'ạ́ bi ñạni 'bestho.
19 'Mɛfa ya nxadi bi ñạsɛui ra Jesu 'nambн ne bi 'ñembi:
—¿Hanja nuje himbi za dá ɛñhe nú'ạ ra ts'ondạhi?
20 Ra Jesu bi dạdi bi 'ñembi:
—Ngue'ạ 'na tнqui ri jamfrihн. Xi majuạni dí xi'ahн gue nu'bн gri
pɛ'tshmạhн ri jamfrihн masque ngu drá ndạngui 'nara zi nda gá mostasa,
nu'bɥ asta da za gui 'ñembahmạhн nuna t'øhø da mponi de guecua pa rí ma
ma'na lado, y 'bestho da mponi de habн ja. 'Bн di ja ri jamfrihн, da za gui
'yøthн gatho nú'ạ go gui nehн.
21 Pe pa da bønga ya ts'ondạhi ngu nú'ạ dá ɛni, mahyoni gui 'yaphн Ajuạ ne
gui ayunahн.

Ra Jesu bi yopa mạ de rá du
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

22 Ne de ya mi 'bнhni ra Jesu nuni Galilea bi 'ñemba yá nxadi:
—Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ma da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya jạ'i,
23 nepн nu'ɥ́ ma da hyo. Pe rá hñupa'ạ ma da yopa nte.
Pe mi 'yøpya'н xi bi du yá mнi nts'ɛdi.

Ra Jesu bi gut'a ra bojạ pa ja ra nijạ

24 Nu mi zønga ra Jesu co yá nxadi ja ra hnini Ncapernau, nú'н to'o mi cobra
ra bojạ de ra nijạ bi 'ñe bi 'yamba ra Pedro bi 'ñembi:
—Xi ri xahnatehн, ¿ha gue hingui jut'a ra bojạ pa ra nijạ?
25 Ra Pedro bi dạdi ne bi 'ñembi:
—Hạhạ, jut'i.
Nepн ra Jesu co yá nxadi bi yнt'a mbo ra ngu habн mi nzại mi oxi'н. Y ra
Jesu bi 'yambabi ra Pedro bi 'ñembi:
—Nu'i Pedro, xi nú'ạ ra bojạ ri cobra nú'н ya ndạ de ya hnini, ¿ha gue go ri
cobrabi nú'н ja te yá njaui o nú'н hinte yá njaui?
26 Ra Pedro bi 'ñembabi ra Jesu:
—Nú'н hinte yá njaui go gue'н ri cobrabi.
Nu'bɥ ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—Nu'bɥ nú'н ja te yá njaui ya ndạ hingui jut'i.
27 Pe pa hinda bø yá cuɛ nú'н to'o cobra ra bojạ, grí ma ja ra ndehe, hñạxa
ri ansuelo ne 'yɛnt'a ja ra dehe, y nurá mнdi ra huạ gui jн, xocua rá ne, y ja
gui hñạhni nú'ạ ra bojạ rí 'ñepi ga juthн.

18

Nú'ạ to'o ma'na ma da nja rá nsu
(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

1 Ha nuya pa'н yá nxadi bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—¿To'o ma dra dạngui nuni mahets'i habн bí manda Ajuạ?
2 Nu'bɥ ra Jesu bi ma'ta 'nara zi bạtsi ne bi 'ba'ma madetho de gue'н,
3 ne bi 'ñembabi yá nxadi:

—'Bʉ hingui pata ri 'mʉihʉ ne gui njahʉ ngu nuna ra zi bạtsi, nu'bʉ́ hinda za gui cʉthʉ mahets'i habʉ bí manda Ajuạ ma Dada.
4 Nu'ạ tó'o ne dra dạngui nuni mahets'i habʉ bí manda Ajuạ, mahyoni da nt'ʉqui ngu nuna ra zi bạtsi hingrá 'ñets'i.
5 Ha nu'ạ tó'o da umba ntsaya 'na ngu nuna ra zi bạtsi de ma thuhuga, ja ra uɛnda go guecagui ri 'raca ntsaya.

Ra Jesu bi mạ gue ga nsuhʉ pa hinga øthʉ ya ts'oqui
(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

6 Nu'ạ tó'o da 'yʉ'ta 'na de gue nuya ya zi bạtsi camfrigui, nura jạ'i'ạ ma'na xá hño dra ts'ʉtua 'nara do strá hñʉ ja rá 'yʉga ne da thøt'a ja ra dehe.
7 ¡Huecate ra meximhai ngue'ạ xi ja ya nt'ʉ'tate! Nzạntho ma da nja ya nt'ʉ'tate, pe ¡huecate ya 'yʉ'tate!
8 Hangue nu'bʉ 'nari ua o 'nari 'yɛ da ja'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui, ma'na xá hño hyɛqui ne 'yɛmbʉ. Ngue'ạ ma'na xá hño gri doua o gri do'yɛ gui tsønga mahets'i habʉ bí ja ra te pa nzạntho que dri xøgue gatho ri ndo'yo ne da t'ɛnt'a'i ja ra nidu habʉ zø ra tsibi nú'ạ hinhya'mʉ da huet'i.
9 Nehe nu'bʉ 'nari da da ja'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui, ma'na xá hño hñại ne 'yɛmbʉ. Ngue'ạ ma'na xá hño dri 'bɛdi 'nari da gui tsønga mahets'i habʉ bí ja ra te pa nzạntho que dri xøgue ri da ne da t'ɛnt'a'i ja ra nidu habʉ zø ra tsibi.

Ra 'bede de 'nara zi dɛti xqui 'mɛdi
(Lc. 15:3-7)

10 Jamasuhʉ hingui ʉtsahʉ nuyʉ ya zi bạtsi, ngue'ạ nzạntho 'bʉi yá ɛnxɛyʉ ja rá thandi ma Dada bí 'bʉ mahets'i.
11 Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i bá ehe pa da pøhø nú'ʉ xa 'mɛdi.
12 Te guí beñhʉ 'bʉ 'nara ma'yo pɛ'tsa 'na nthebe ya dɛti ne da 'mɛdi 'na de gue'ʉ, ¿ha gue hingue da zohmạni ja ra t'øhø nú'ʉ goho'rate ne 'rɛt'amagʉto ya dɛti pa da ma da hyonga nú'ạ ma'na xa 'mɛdi?
13 Y nu sta zʉdi, nu'bʉ́ nú'ạ ra ma'yo xi da johya ngue'ạ bi zʉdi nú'ạ 'nará dɛti xqui 'mɛdi, y nixi hingui oda rá mfeni nú'ʉ goho'rate ne 'rɛt'amagʉto hinxa 'mɛdi.
14 Njabʉ nehe nuri Dadahʉ bí 'bʉi mahets'i hingui ne da 'mɛdi ni 'na de gue nuya ya zi bạtsi.

Ra mpunbi de ya cu
(Lc. 17:3)

15 Nubyá ma ga xi'ahʉ, nu'bʉ 'nari cu da 'yø't'a'i 'nara ts'ocate, grí ma gui c'ạ'tsi ne gui ñạsɛui. 'Bʉ da 'yøde nú'ạ gui xipi, nu'bʉ́ ya xcá yopa mạ́hui ri cu.
16 Pe nu'bʉ hinda 'yø't'a'i, nu'bʉ́ tsixa yoho o hñu ya cu pa da 'yøde nú'ạ ma gui mạñhʉ, pa njabʉ nú'ʉ́ go gue'ʉ da za da damajuạni.
17 Ha nu'bʉ nú'ạ ra cu'ạ hinda 'yøte nú'ʉ yoho o hñu gui tsits'i, nu'bʉ́ xipabi gatho ya gamfri ja ra nijạ. Y nu'bʉ nixi con gue'ʉ hinda 'yøte'ạ, nu'bʉ́ dá t'øt'a ra uɛnda gue ya hingrá gamfri ne dá thandi ngu 'nara dạga 'yøt'ats'oqui.
18 Xi majuạni dí xi'ahʉ gue nu'ạ gui 'yøthʉ nuua ja ra ximhai, gue'ạ rí t'øt'e mahets'i, ne nu'ạ gui mạñhʉ gue hinda t'øt'e nuua ja ra ximhai, gue'ạ hinda t'øt'e nehe nuni mahets'i.
19 Nehe ma ga xi'ahʉ gue nu'bʉ yoho de gue'ahʉ gui 'yøthʉ 'nara cohi nuua ja ra ximhai de nú'ạ ma gui 'yadihʉ, nu'bʉ́ da 'ra'ahʉ ma Dada bí 'bʉi mahets'i nú'ạ gui 'yadihʉ.
20 Ngue'ạ nu habʉ di 'bʉ yoho o hñu di xøcambenigui, nuni ja dí 'bʉhni madetho de gue'ʉ.

21 Nu'bɨ́ ra Pedro bi joni habɨ mi 'bai ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ¿hangu ya 'mi'qui mahyoni ga pumbabi 'nama miqu'ei'be
'bɨ da 'yøtca 'nara ts'ocate? ¿Ha gue asta rá yoto 'mi'qui?
22 Ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembi:
—Hindí eñ'i gue hønsɛ yoto 'mi'qui gui pumba ri miqu'eiui, nuga dí eñ'i gue
asta hñu'rate ma 'rɛt'a 'mi'qui ya yoto pɛ'tsi gui pumbi, ne ya nixi gui 'yøthɨ
ra uɛnda rá ndunthi ya 'mi'qui gui mpumbahɨ.

Ra 'bede de ra ts'o'bɛgo himbi mɛ'tsa ra nthecate

23 Nubyá ma ga xi'ahɨ 'nara 'bede. Nura Ndạ de mahets'i nja ngu 'nara
hmu bi 'ñɨt'uɛndaui yá 'bɛgo.
24 Y nu mi mɨdi ra hmu da 'yøt'a ra uɛnda, bi zønga 'nará 'bɛgo xi mi tupabi
ndunthi ra bojạ.
25 Ha nura 'bɛgo'ạ himi tsa da gu'tuabi nú'ạ mi tupabi rá hmu, hangue ra
hmu bi manda da 'ba nura 'bɛgo co rá 'bɛhñạ ne yá bạtsi ne gatho nú'ạ te mi
pɛ'tsi pa dra jo'tsuabi rá bojạ.
26 Nu'bɨ́ nura 'bɛgo'ạ bi ndandiñạhmu ja rá ua rá hmu ne bi bạntebi bi
'ñembi: "'Yøtca ra mạte gui tøbgagui ne ga ju't'a'i gatho nú'ạ dí tu'a'i."
27 Nu'bɨ́ ra hmu bi yo rá mɨi de rá 'bɛgo, bi pumba gatho nú'ạ mi tupi, ne
bi hyɛgui bi ma.
28 Ha nu mi ma de guehni nura 'bɛgo'ạ bi nthɛui 'nará mi'bɛgoui nú'ạ mi
tupa 'na zi tɨquitho ra bojạ. Bi dạma mihi ne bi mɨdi bi mi'tua rá 'yɨga ne bi
'ñembi: "Nubyá ma gui jutqui gatho nú'ạ guí tuqui."
29 Nu'bɨ́ nú'ạ rá mi'bɛgoui mi tupabi, bi ndandiñạhmu ja rá ua'ạ ne bi
bạntebi bi 'ñembi: "'Yøtca ra mạte gui tøbgagui ne ga ju't'a'i gatho nú'ạ dí
tu'a'i."
30 Pe nu'ạ́ himbi ne, bi zixa fadi asta himbi gu'tua gatho rá bojạ nú'ạ mi
tupi.
31 Nu'bɨ́ nu mi hyanda ma'ra yá mi'bɛgoui xi bi ɨ yá mfeni'ɨ ne bi ma bá
xipabi yá hmu de gatho nú'ạ xqui hyandi'ɨ.
32 Nu'bɨ́ ra hmu bi zohna nú'ạ ra nduthai xqui pumbabi ne bi 'ñembi: "Nu'i,
'na xi grá ts'ojạ'i. Gatho nú'ạ ra bojạ nguí tucagui go dá pun'a'i ngue'ạ gá
bạntegui ga tøp'a'i.
33 ¿Ha gue himri 'ñep'a'i nehe xcá yo ri mɨi co ri mi'bɛgoui ngu dá yo ma
mɨiga con gue'e?"
34 Nu'bɨ́ nura hmu co rá cuɛ bi manda da ts'ixa fadi nú'ạ ra ts'o'mɨi gá 'bɛgo
pa da hna'mbabi asta hinda gu'tua gatho nú'ạ mi tupa rá hmu.
35 Nehe njabɨ ma Dada bí 'bɨ mahets'i ma da 'yøt'e con gue'ahɨ 'bɨ hingui
pumbabihɨ nuri miqu'eihɨ 'bɨ da 'yø't'a'ihɨ 'nara ts'ocate.

19

Ra Jesu bi mạ de ra nxuni
(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

1 Nu mi uadi ra Jesu bi mạnga nuya noyaya, bi bøni de guehni Galilea ne bi
ma ri'nandi ra dạthe Jordá pa habɨ mi o 'na xɛni rá hai Judea.
2 Ne xi bi dɛni ndunthi ya jạ'i ne ja bá øtheni ndunthi ya da'thi.
3 Nepɨ ya fariseo bi ma bá c'ạ'tsa ra Jesu pa da xaxi ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue po nu'ạraza ra t'øt'e da za da nxungüi rá 'bɛhñạ 'nara 'ñøhø?
4 Ne ra Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:

—¿Ha gue hinxcá hñe'thʉ ja ri leyhʉ gue Ajuạ go gue'ạ bi hyoca ra 'ñøhø ne ra 'bɛhñạ desde rá mʉdi?
5 Nehe mạ gue ra 'ñøhø da 'uegue de rá dada ne rá nạnạ pa go da 'mʉhui rá 'bɛhñạ, y de ri yoho'ʉ da 'natho.
6 Hangue dí xi'ahʉ gue nu'ɨ́ di 'natho, hingue di yoho. Hangue nu'ạ da pɛhna Ajuạ, hinda za go da 'ueca 'nara jạ'i.
7 Ya fariseo bi 'ñembabi ra Jesu:
—Nu'bɨ́ ¿hanja ra Moise bi manda da thoca 'nara t'ofo dega nxuni pa da za da hyɛpʉ rá 'bɛhñạ 'nara 'ñøhø?
8 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Ra Moise bi unga nsɛqui da njabʉ ngue'ạ xi xá me ri corasohʉ, pe Ajuạ desde rá mʉdi hingá njabʉ mi ne'ạ.
9 Nuga dí xi'ahʉ gue nu'ạ tó'o da nxungüi rá 'bɛhñạ ne hinxa dimba 'nara ts'oqui xa 'yøt'e co ma'na ra jạ'i, nu'bɨ́ nurá dạme nú'ạ ra 'bɛhñạ 'bʉ da nthạtui ma'na ra 'bɛhñạ, nu'bɨ́ ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui. Nehe nú'ạ to'o da nthạtui nú'ạ ra 'bɛhñạ xa thɛpʉ, nú'ạ ra 'ñøhø ya ra zinga medinthạti.
10 Nu'bɨ́ yá nxadi bi 'ñembabi ra Jesu:
—Nu'bʉ njabʉ, ma'na xá hño hinda nthạta 'na 'bʉ.
11 Bi dạdi ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Pe hinda za gatho da 'yøt'a njabʉ, hønsɛ nú'ʉ to'o xa 'mʉi pa hinda nthạti.
12 'Bʉi 'raya 'ñøhø hingui tsa da nthạti ngue'ạ desde bi 'mʉi ya mi njabʉ. Nehe 'bʉi ma'ra ya 'ñøhø hingui tsa da nthạti ngue'ạ nu'ɨ́ 'mɛfa ja xa njabʉ. Ne 'bʉi ma'ra ya 'ñøhø hingui nthạti ngue'ạ ma'na ri ho da mɛpabi Ajuạ to'o ra Ndạ de mahets'i. Nu'ạ tó'o tsa da hñạni nuna ts'ofonạ, dá hñạni.

Ra Jesu bi jạpa ya bạtsi
(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

13 Nepʉ bá ts'impabi 'raya zi bạtsi ra Jesu pa da hñuxa yá 'yɛ ja gue'ʉ ne da 'yapa Ajuạ da jạp'ʉ. Pe nuyá nxadi bi zʉi nú'ʉ to'o mri zi ya zi bạtsi.
14 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Hophʉ da 'ñehe ya zi bạtsi, oguí hạcuabihʉ da 'ñe da zʉcagui, ngue'ạ gatho nú'ʉ to'o 'bʉi ja rá hmanda Ajuạ go gue'ʉ nja ngu nuya ya zi bạtsi.
15 Y nu mi uadi ra Jesu bi hñuxa yá 'yɛ ja ya zi bạtsi, nu'ạ́ bi ma de guehni.

'Nara bạsjạ'i mrá rico bi ñạui ra Jesu
(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

16 'Mɛfa bi 'ñe 'nara bạsjạ'i pa da 'yø'tua 'nara nt'ani ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Nu'i Xahnate, 'nagrá hojạ'i, ¿te 'bɛ da za ga øt'e pa da za ga pɛ'tsa ra te pa nzạntho?
17 Bi dạdi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—¿Hanja guí engui gue drá hojạ'i? Hønsɛ Ajuạ go gue'ạ ra hojạ'i. Pe nu'bʉ guí ne gui pɛ'tsa ra te pa nzạntho, 'yøt'a gatho nú'ạ ri manda Ajuạ.
18 Bi dạdi ra bạsjạ'i ne bi 'ñena:
—¿Te ma hmanda'ʉ?
Ra Jesu bi 'ñembi:
—Oxqui hñote, oxqui nzinga medinthạti, oxqui mpe, oxqui jʉxa ya nc'uamba.
19 Umba ra t'equ'ei ri dada ne ri nạnạ ne su'ʉ, mạdi ri miqu'eiui ne gui su ngu grí nsu sɛhɛ.
20 Bi dạdi ra bạsjạ'i ne bi 'ñembi:
—Desde stá mbạtsi stá øt'a gatho núya guí xiqui. Xibya, ¿te ma'na ri 'bɛdi ga øt'ebya?

21 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ guí ne gui 'bʉi xá hño, grí ma bá pa gatho nú'ą guí pɛ'tsi ne hecua ya hyoya, pa njabʉ da za gui hñąnga 'nari dąnga thąhą nuni mahets'i. Nepʉ bá ehe gui tɛngagui.
22 Nu mi 'yøde njabʉ nú'ą ra bąsją'i bi ma xi mi tu rá mʉi ngue'ą xi mrá rico.
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Xi majuąni xi xá hñei da yʉt'a 'nara rico ja rá hmanda Ajuą.
24 Xi majuąni dí xi'ahʉ gue ma'na xá hñei da yʉt'a 'nara rico ja rá hmanda Ajuą que da thogui 'nara cameyo ja rá gu 'nara 'yofri.
25 Y nu mi 'yøde njabʉ ya nxadi xi bi 'yø ne bi 'ñena:
—Nu'bʉ njabʉ, ¿to'o ja da za da mpøhø?
26 Ha ra Jesu bi nhyandui yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Co yá mfenisɛ ya ją'i hingui tsa da mpøhø, pe co rá ts'ɛdi Ajuą hą, hinte rá hñei.
27 Nepʉ ra Pedro bi 'ñembi:
—Nu'i guí pądi gue nuje stá tsoguihe gatho nú'ą te ndí pɛ'tshe pa ga tɛn'ahe. Nu'bʉ́ ¿te ma thąhą ma ga hąñhe 'mɛfa?
28 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Xi majuąni dí xi'ahʉ gue nurá ñoho ra 'mʉi nu sta yopa 'ñehe Nú'ą To'o bi e bi Nją'i pa da manda co rá nsunda, nu'bʉ́ gue'bʉ nú'ahʉ xcá tɛngaguihʉ ma da thux'ahʉ gui mandahʉ nehe nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya 'mʉi de Israel.
29 Y gatho nú'ʉ to'o xa zogui yá ngu o yá cu o yá nju o yá dada o yá nąną o yá 'bɛhñą o yá bątsi o yá hai po rá nguecagui, nu'ʉ́ ma da hñąnga ma'na nthebe rá ndunthi de nú'ą xa zogui, ne ma da 'mʉi pa nzątho.
30 Ha nu'ʉ tó'o ya dąnguibya, nura pa'ą ma da notsi'ʉ, ha nu'ʉ tó'o ya notsibya, nura pa'ą ma da ndąngui'ʉ.

20

Ra 'bede de 'raya mɛfi bi yʉt'a mi xudi, ma'ra mi nde ma pa, ha nu ma'ra mi nde

1 Nurá hmanda Ajuą ma ga hyɛcuahʉ ngu 'nara me uą'obxi. Nura me uą'obxi'ą xi mi pɛ'tsa ndunthi ya uą'obxi. Ne 'nara pa xi 'nitho bi ma bi hyonga 'raya mɛfi.
2 Y bi gohui ra cohi nuya mɛfi gue da gu'tuabi nú'ą tąhą 'nara mɛmapa. Nepʉ bi mɛhni da mpɛfi ja yá uą'obxi.
3 Y mi nzʉnga gʉto bi ma ma'na'qui bá honga ma'ra ya mɛfi ne bi zʉdi 'raya ją'i mi 'bahni ja ra tai mi otho yá 'bɛfi.
4 Ne bi 'ñembabi: "¿Ha hinguí ne gui faxcahʉ ra 'bɛfi ne ga ju't'ahʉ nú'ą rí 'ñepi gui tąhʉ?" Nepʉ nu'ʉ́ bi mɛui 'bestho.
5 Nepʉ mi nde ma pa nura 'ñøhø bi ma ma'na'qui bá honga ma'ra ya mɛfi, nepʉ ngu nzʉnga hñu bi yopa ma ma'na'qui bá tsi ma'ra ya mɛfi ne bi ncohui da gu'tui nú'ą rí 'ñepi.
6 Ngu nzʉnga cʉt'a bi ma ma'na'qui ne bi nthɛui ma'ra ya ją'i mi otho yá 'bɛfi ne bi 'ñembabi: "¿Hanja guí 'bathʉua gatho ra pa? ¿Ha gue otho ri 'bɛfihʉ?"
7 Nu'ʉ́ bi dądi ne bi 'ñembi: "Ngue'ą hinto xa 'racje ra 'bɛfi." Nura hmu bi 'ñembabi: "Nu'bʉ́ faxcahʉ ra 'bɛfi nepʉ ga ju't'ahʉ nú'ą rí 'ñepi gui tąhʉ."
8 Ha nu mi yʉ ra hyadi nura hmu bi 'ñemba ra 'bɛtri: "Zohna gatho ya mɛfi, ne gatho gui ju'tuabi maxøgue 'na pa. Ju'tuabi 'mɛt'o nú'ʉ bi yʉt'a 'mɛfa, nepʉ 'mɛfa gui ju'tuabi nú'ʉ bi yʉt'a rá mʉdi."

9 Ha nu mi zøhø nú'ʉ xqui yʉt'a ra 'bɛfi nzʉnga cʉt'a nde, nu'ʉ́ bri ju'tuabi
maxøgue 'na pa.
10 Ne mi zøhø nú'ʉ xqui yʉt'a ra 'bɛfi desde mi xudi, nu'ʉ́ mi hu yá mʉi gue
ma xa dạhạ ma'na ndunthi, pe nu'ʉ́ bri ju'tuabi mahyɛgui ngu nú'ʉ xqui yʉt'a
mi nde.
11 Y nu mi hñạnga yá thạhạ, xi bi bø yá cuɛ co ra hmu,
12 ne bi 'ñembi: "Núyʉ́ bi yʉt'a 'mɛfa ne hønsɛ 'na ora bi mpɛfi ne gá ju'tuabi
ngu nú'ạ dí tạhe, ha nuje xi stá mpɛhe gatho ra pa co ra pahyadi."
13 Nu'bʉ́ ra hmu bi 'ñembabi 'na de gue'ʉ: "Xi'ague, ¿ha gue dí ø't'a 'nara
nts'o'mʉi? ¿Ha gue hindá cohʉ ra cohi gue ga ju't'a nú'ạ tạhạ 'nara mɛmapa?
14 Hñạxa nú'ạ rí 'ñe'a'i y grí ma. Nuga dá ju'tuabi núyʉ bi yʉt'a 'mɛfa ngu
nú'ạ gá tạhạ ngue'ạ dá ne dá øt'e njabʉ.
15 ¿Ha go ma gui hñạgaguigue nú'ạ ga ne ga øt'e co ma bojạ? ¿Hanja grí
hyøcuabi rá thạhạ ri mimɛfiui ngue'ạ nuga drá hojạ'i con guehyʉ?"
16 Ngue'ạ nu'ʉ dri 'bɛfa go gue'ʉ dya mʉdi, y nu'ʉ ya mʉdi go gue'ʉ da 'mɛfa.
Ndunthi da ts'ofo, pe ts'ʉtho nú'ʉ xa thahni.

Ra Jesu bi yopa mạ de rá du
(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

17 Nepʉ ra Jesu bi ma pa Jerusale, ne de má 'ñu bi 'ueque 'nambʉ nú'ʉ
'rɛt'amayoho yá nxadi pa bi umba nt'øde ne bi 'ñembi:
18 —Pạhʉ gue nu xcrá tsøñhʉ Jerusale, ja ma dra jʉni Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i,
ne dra t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley, ne nu'ʉ́ ma
da hyøxa ra thai pa da tho.
19 Nepʉ ma da 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ nuya jạ'i hingyá xodyo pa da 'yø'tua ra
nt'eni ne da 'na'mbi, ne da pont'i, ne ja da duni, pe rá hñupa ma da yopa nte'ạ
ma'na'qui.

Rá nạnạ ra Cobo ne ra Xuua bi 'yapa 'nara favo ra Jesu
(Mr. 10:35-45)

20 Nepʉ rá nạnạ ra Cobo ne ra Xuua yá t'ʉ ra Sebedeo, bá 'ñoui yá t'ʉ habʉ
mi 'bai ra Jesu ne bi ndandiñạhmu pa da 'yadi nú'ạ mi beni da 'yadi nú'ạ ra
'bɛhñạ.
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñemba nura 'bɛhñạ:
—¿Te rá 'bɛ guí ne gui 'yadi?
Nepʉ ra 'bɛhñạ bi dạdi bi 'ñena:
—Dí ne gue nuya yoho ma t'ʉ da hñudi con gue'e nu xcrí ndạ, 'na da hñudi
ja ri 'ñɛi ha nu ma'na ja ri ngạhạ.
22 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi nú'ạ ra 'bɛhñạ ne bi 'ñemba ra Cobo ne ra Xuua:
—Nixi guí pạhʉ nú'ạ guí ahʉ. ¿Ha guí hanthʉ gui tsɛthʉ ya ts'othogui ngu
nú'ạ ma ga tsɛtiga?
Nu'ʉ́ bi dạdi:
—Hạhạ, da za ga tsɛthe nehe.
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Xi majuạni ma gui thohʉ nehe ya ts'othogui ngu nú'ʉ ma ga thoguiga, pe
nu'ạ guí nehʉ gue gui hñudihʉ ja ma 'ñɛi ne ja ma ngạhạ, hingo tsa ga mạngá.
Numa Dada hạ, go gue'ạ tsa da mạ ne pạdi to'o ma da umbabi nuya hudi'ʉ.
24 Nu mi bạdi nú'ʉ má 'rɛt'a ya nxadi de nú'ạ te xqui 'yadi nú'ʉ má yoho ya
nxadi mri ncu, nu'bʉ́ bi bø yá cuɛ'ʉ co nú'ʉ yoho mri ncu.
25 Nepʉ ra Jesu bi zofo yá nxadi ne bi 'ñembi:
—Guí pạhʉ gue nuya ndạ de ja ya hnini, nu'ʉ́ go ri dạma 'ñexasɛ pa da
manda gatho ya jạ'i, nehe nuyá mfats'i'ʉ øt'e njabʉ nehe.

26 Pe nu'ahʉ oxqui njahʉbʉ. Ngue'ą̱ 'bʉ 'na de gue'ahʉ gui nehʉ gui
ndą̱nguihʉ, mahyoni gui 'mɛgohʉ.
27 Ha nu'ą̱ tó'o ne gue go dra mʉdi de gue'ahʉ, nu'ą́ go gue'ą̱ mahyoni da
'mɛgo.
28 Gui njahʉ ngu Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i, nú'ą́ himbá ehe pa da 'ñe ya 'bɛgo,
nu'ą́ bá ehe pa go bi 'mɛgo, ne pa da unga rá te pa da pumba yá ts'oqui ya ją̱'i.

Ra Jesu bi 'yøthe yoho ya goda
(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Y de mi bønga de Jericó ra Jesu co yá nxadi, xi ndunthi ya ją̱'i bi dɛni'ʉ.
30 Y de má 'ñu mi huhni yoho ya zi goda. Ha nu mi 'yøde'ʉ gue mi pani ra
Jesu, bi mafi ne bi 'ñembabi:
—Nu'i Ndada, rá T'ʉ'i ra ndą̱ Davi, huegaguihe.
31 Ya ją̱'i bi go'tuabi yá ne pa ya hinda sigui da mafi hmą̱hą̱. Pe nu'ʉ́ ma'na
xi mi mafi ne mi ena:
—Nu'i Ndada, rá T'ʉ'i ra ndą̱ Davi, huegaguihe.
32 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'mai ne bi 'ñembabi:
—¿Te 'bɛ guí ne ga ø't'ahʉ?
33 Nu'ʉ́ bi dą̱di ne bi 'ñena:
—Dí ne gui xoga ma dahe, Ndada.
34 Nu'bʉ́ ra Jesu xi bi huequi'ʉ, ne bi hñu'tsua yá 'yɛ ja yá da, ne nu'ʉ́ 'bestho
bi xo yá da ne bi hyandi. Nepʉ nu'ʉ́ bi dɛni'ą̱.

21

Ra Jesu bi yʉt'a Jerusale
(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Nu mi zøni ra Jesu co yá nxadi nuni Betfagué ja rá ua ra t'øhø 'bo Olivo ya
mi guetbʉ pa Jerusale, nú'ą́ bi mɛhna yoho yá nxadi da 'mɛt'o,
2 ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha pa nuna t'ʉca hnini bí jani. Ha nu xcrí tsøñhʉni ma gui tsʉhʉni
'nara zi burru di thą̱tni ne dri zi rá bą̱tsi. Xcrí tsʉhʉ güi xo'thʉ ne güi tsincahʉ
gatho yoho.
3 'Bʉ di 'bʉpʉ 'na, ne da nja te da xi'ahʉ, 'ñembabihʉ njaua: "Ra zi Hmu bí
honi." Nu'bʉ́ nura ją̱'i 'bestho da ho'ahʉ güi tsincahʉ.
4 Gatho bi njabʉ pa bi nja ngu xqui mą̱nga rá 'mɛhni Ajuą̱ bi 'ñena:
5 Rí maha Jerusale nú'ą̱ ra hnini thu'mbabi nehe gue rá thuhu Sion, ne xiphʉ
ya mengu de guehni:
"Ndi hyanthʉ bra 'ñehni ri Ndą̱hʉ, e da zʉ'ahʉ,
ne hingrá 'ñets'i ngue'ą̱ bra tøgue 'nara zi t'ʉbru rá bą̱tsi 'nara burru nú'ą̱ ya
pą̱ ra ndu."
6 Nu'bʉ́ yá nxadi bi ma ne bi 'yøt'a nú'ą̱ xqui 'bɛpabi.
7 Nepʉ bá tsimpabi nú'ą̱ ra zi burru mri 'ñoui rá bą̱tsi. De guehni ya nxadi
bi xi'tsua yá pat'i'ʉ, nepʉ ra Jesu bi tøgue.
8 Y nura hmuntsją̱'i, 'ra mi hą̱nca yá pat'i pa mi pøgue ja ra 'ñu, ha nu ma'ra
mi tot'a ya 'yɛza pa mi pøgue nehe ja ra 'ñu.
9 Ne ndunthi mri 'bɛt'o ne ndunthi mi 'bɛfa, mi mafi'ʉ ne mi ena:
—¡Xá nsunda rá 'ñehe rá T'ʉ ra ndą̱ Davi! ¡Ajuą̱ da ją̱pi núni xpá mɛhni pa
da ndą̱ ja guecjʉ! ¡Xá nsunda Ajuą̱ bí 'bʉi mahets'i!
10 Y ngu bi yʉt'a ja ra hnini Jerusale xi bi nthøxni ya ją̱'i ne mri 'ñémbabi'ʉ
'na ngu 'na:
—¿To'oni 'bʉ?

11 Nu'bʉ́ nú'ʉ to'o mi dɛni, bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nuni go guehni ra Jesu rá 'mɛhni Ajuạ ne ra me Nasare de Galilea.

Ra Jesu bi 'yɛnga nú'ʉ mri mpa mbo ra ndạniją
(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

12 Nepʉ ra Jesu bi yʉt'a ja ra ndạniją, ne bi 'yɛni gatho nú'ʉ to'o mri mpa ne mri ntai, ne bi pʉnts'ua yá mexa ya mpatabojạ, ne bi pʉnts'ua yá thuhni ya ma domitsu.
13 Y bi 'ñembabi:
—Xa nt'ofo gue ma ngu ra ngu dega søcambeni, pe nu'ahʉ́ xcá 'yøt'athohʉ ra ngu dega mfe.
14 Ne mi 'bʉhni 'raya goda ne ya doua ja ra ndạniją. Nú'ʉ́ bi joni habʉ mi 'bai ra Jesu, y nu'ą́ bi 'yøthe'ʉ, ne bi ñạni.
15 Ha nuya ndạ gá macją ne ya xahnate de ra ley bi hyanda nuya dạnga t'øt'e bi 'yøt'a ra Jesu. Ne bi 'yøde nuya bạtsi mi mafi ja ra ndạniją ne mi eñ'ʉ: "¡Xá nsunda rá 'ñehe rá T'ʉ ra ndạ Davi!" Nu'bʉ́ nuya ndạ gá macją ne ya xahnate de ra ley xi bi bø yá cuɛ'ʉ.
16 Ne bi xipabi ra Jesu bi 'ñembi:
—¿Ha gue hinguí øde nú'ạ te mạnga nuyʉ ya bạtsi?
Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Hạhạ, dí øde. Xi nu'ahʉ ¿ha gue hinxcá hñe'thʉ ja ra Mạca T'ofo habʉ ena njaua?:
Asta ya bạtsi ne ya 'uɛne nú'ʉ tsʉtho,
Ajuạ bi 'yøt'e pa bi xøcambeni'ạ xi xá hño.
17 Nu'bʉ́ ra Jesu bi zoguini ya ndạ gá macją ne ya xahnate de ra ley, ne bi ma Betania pa ja bá oxini.

Ra Jesu bi japi bi 'yot'a 'nara 'bai gá igo
(Mr. 11:12-14, 20-26)

18 Rá hyax'ạ bi menga pa Jerusale, ne de má 'ñu bi zʉ ra thuhu.
19 Y ja rá hyo ra 'ñu bi hyandi mi 'bahni 'nara 'bai gá igo, ne bi ma pa habʉ mi 'bai pa bi hyonga 'raya igo pa da zihmạ, pe hinte mi tøgue ni 'na, hønsɛ yá xi mi c'amtho. Nu'bʉ́ bi 'ñembabi ra 'bai gá igo:
—Hinhya'mʉ ma da nøgue ri igo.
Y 'bestho nura ora'ạ bi 'yot'a nú'ạ ra 'bai gá igo.
20 Y nu mi hyanda ya nxadi nú'ạ xqui nja, xi bi 'yø ne bi 'ñemba ra Jesu:
—¿Hanja 'bestho bi 'yot'a nuna 'bai gá igo?
21 Ra Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, 'bʉ xi gri pɛ'tshʉ ndunthi ra jamfri ne hingri dʉhʉhʉ, nu'bʉ́ da za gui 'yøthʉ ya t'øt'e ngu núna dá øt'e. Nehe da za gui 'ñemfʉ nuna ra t'øhø da mponi rí ma pa ja ra ndehe, ne da mponi.
22 Gatho nú'ạ gui 'yadihʉ ne guí camfrihʉ, gatho da za gui hñạñhʉ.

Ra Jesu bi t'ambabi te ma nsɛqui mi hạ
(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

23 Nepʉ ra Jesu bi yʉt'a ma'na'qui ja ra ndạniją Jerusale, ne bi nxahnate. Y nura ora mi xahnate, bi joni habʉ mi 'bai'ạ yá ndạxjua ndạ ya xodyo ne ya ndạ gá macją, ne bi 'yambabi:
—¿To'o rá 'mɛhni'i pa gui 'yøt'a nuya ya t'øt'eya? ¿To'o bi 'ra'a nsɛqui pa gui 'yøt'a njabʉ?
24 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nequi ma ga øt'ahʉ 'nara nt'ani. Nu'bʉ gui xicjʉ, nequi ga xi'ahʉ to'o rá 'mɛhnigui pa dí øt'a njaua.
25 Xi nú'ą ra sistehe mi øt'a ra Xuua Xi'tsate, xi'ą ¿to'o go bá pɛhn'ą, Ajuą o ya ją'i?
Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi mʉdi bi 'ñámbasɛ'ʉ ne mri 'ñémbabi:
—¿Te ga thątuahʉbya? Nu'bʉ ga emfʉ gue Ajuą go bá pɛhni, nu'bʉ́ nu'ą́ da 'ñengaguihʉ: "Nu'bʉ́ ¿hanja hingá camfrihʉ nú'ą mi mąñ'ą?"
26 Ha nu'bʉ xi ga emfʉ gue ra Xuua go bá pɛhna ya ją'i, nu'bʉ́ nu'ʉ́ da nja te da 'yøtcahʉ, ngue'ą gatho'ʉ beni gue ra Xuua go mrá 'mɛhni Ajuą.
27 Nu'bʉ́ ya ndą gá macją ne ya ndąxjua ndą bi dątuabi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Hindí pąhe.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nequi hinga xi'ahʉ to'o bá pɛncagui pa dí øt'a nuya ya t'øt'e.

Ra 'bede de yoho ya t'ʉ bi 'bɛhna 'bɛfi

28 Nepʉ ra Jesu bi yopa 'ñembabi ya ndą gá macją:
—¿Te guí nuhmąguehʉ? 'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa yoho yá t'ʉ, ne bi 'ñemba 'na de gue'ʉ: "Rí ma ra 'bɛfibya ja ra uą'obxi."
29 Nu'bʉ́ nura t'ʉ'ą bi dądi ne bi 'ñena: "Hina, papá, hinga ma." Pe 'mɛfa bi ntsø'msɛ ne bi ma ra 'bɛfi.
30 Nepʉ ra dada bi 'ñembabi nú'ą ma'na rá t'ʉ: "Rí ma ra 'bɛfibya ja ra uą'obxi." "Hąhą, papá, ga ma", bi 'ñembi. Pe nixi himbi ma.
31 Hangue de ri yoho ya t'ʉ, ¿nda'ą gue'ą bi 'yøtua nú'ą bi 'bɛpabi rá dada?
Bi dądi ya ndą gá macją ne bi 'ñena:
—Nú'ą ra t'ʉ bi mɛhna rá mʉdi.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuąni dí xi'ahʉ gue ya dąga 'yøt'ats'oqui ne ya ts'ją'i go gue'ʉ ri 'bɛt'o que gue'ahʉ pa da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą.
32 Ngue'ą ra Xuua Xi'tsate bi 'ñehe bi 'ñu't'ahʉ ra hñoją'i, pe nu'ahʉ́ hingá ne gá camfrihʉ nú'ą bi mąñ'ą. Pe nuya dąga 'yøt'ats'oqui ne ya ts'ją'i, nu'ʉ́ hą, bi gamfri nú'ą bi mąnga ra Xuua ne bi ñobri'ʉ. Pe nu'ahʉ́ masque gá hyanthʉ bi ñobri'ʉ, pe hingá ne gá ñobrihʉ y nixi gá camfrihʉ nú'ą bi mąñ'ą.

Ra 'bede de ya ts'omɛfi
(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

33 Nepʉ ra Jesu bi yopa 'ñemba ya ndą gá macją:
—'Yøhʉ ma'na ra 'bede ma ga xi'ahʉ: Mi 'bʉ 'nara 'ñøhø xi mi pɛ'tsa ndunthi ya hai, y nuya hai'ʉ ja bi gąxni ndunthi ya obxi ne bi guts'i. Nepʉ ja bi hyocni yoho ya ngu, 'na pa habʉ da thɛ'ma ra ngui gá obxi, ha nu'ą ma'na pa ra dø'ma huąhi.
Y nepʉ bi umba hñandi yá uą'obxi 'rayá mɛfi. Nepʉ nu'ą́ bi ma yabʉ.
34 Ha nu mi nja ra nthʉqui, nura me uą'obxi bi mɛhna 'rayá 'bɛgo pa da c'ą'tsa ya hyanthuąhi pa da hñąnga nú'ą made mri 'ñepabi.
35 Pe nú'ʉ ya hyanthuąhi bi gʉmpa yá 'bɛgo ra me uą'obxi, 'na bi na'mbabi, nu ma'na bi hyo, ha nu ma'na bi tɛdo.
36 Nepʉ rá ño'qui, ra me uą'obxi bi mɛhna ma'na ndunthi yá 'bɛgo, pe nehe'ʉ bri jabʉ ngu bi t'ø'tuabi nú'ʉ yá mʉdi.
37 Rá ngąts'i ra me uą'obxi bi mɛhnasɛ rá t'ʉ ne bi 'ñena: "Numa t'ʉ hą, ma da t'øte."
38 Pe nu mi hyanda ya hyanthuąhi nura t'ʉ, nu'ʉ́ bi 'ñémbi 'na ngu 'na: "Nuni go guehni ma da ts'ocuabi ya hai. Maha ga hohʉ pa go ga cohʉ nuya hai."

39 Nu'bɨ́ ya hyanthuạhi bi gɨ ra t'ɨ ne bi gɨqui de ra uạ'obxi, ne bi hyo.
40 Xi nura me uạ'obxi, ¿te ma da 'yø'tuabi nú'ɨ ya hyanthuạhi nu sta yopa
mengui ja rá hai?
41 Nu'bɨ́ ya ndạ gá macjạ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ra me uạ'obxi hinda hueca nuya ts'ojạ'i. Ma da hyo'ɨ, y nuya uạ'obxi ma
da umba hñandi ma'ra yá mɛfi. Ne nu'ɨ́ hạ, ma da umba ra me uạ'obxi made
nú'ạ rí 'ñepabi.
42 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembabi ya ndạ gá macjạ:
—Ha gue hinxcá hñe'thɨ ja ra Mạca T'ofo nú'ạ mi mạnga rá 'mɛhni Ajuạ
ma'mɛt'o ne bi 'ñena:
Nú'ạ ra do bi føthmạbɨ 'na lado nuya hyøngu,
nubya gue'ạ ra mɨdi do de rá nijạ Ajuạ.
Y nusɛ'ạ go bi mɛgui nura do'ạ pa da hyø rá nijạ,
ne dí hanthɨ gue xi rá nsunda nú'ạ bi 'yøt'e.
43 Hangue dí xi'ahɨ gue ma da thạn'ahɨ nú'ạ ra ts'ɛdi guí pɛ'tshɨ pa gui
cɨthmạhɨ ja rá hmanda Ajuạ, ne ma go da t'umbabi ma'ra ya jạ'i nú'ɨ to'o
ma da 'yø'tua nú'ạ da 'bɛpabi Ajuạ.
44 Nu'ạ tó'o da fe'tsa nura do'ạ da cuent'ua yá ndo'yo, y nu'ạ tó'o da zɛ'mi da
qu'ɛ'ti.
45 Y nu mi 'yøde ya ndạ gá macjạ ne ya fariseo nuya ya noyaya, nu'ɨ́ bi unga
nguɛnda gue go mi sipabi'ɨ.
46 Hangue nu'ɨ́ mi ne da gɨhmạ ra Jesu, pe mi tsu ya jạ'i ngue'ạ nuya jạ'i
mi beni gue ra Jesu go 'nará 'mɛhni Ajuạ.

22

Ra 'bede de ra nthạti

1 Ra Jesu bi yopa zofo ya ndạ gá macjạ ne ya ndạxjua ndạ, ne bi xipa ma'na
ra 'bede, ne bi 'ñembi:
2 —Ra Ndạ de mahets'i ma ga hyɛcuahɨ ngu 'nara ndạ bi 'yøt'a 'nara ngo
ngue'ạ bi nthạta rá t'ɨ.
3 Bi mɛhna yá 'bɛgo pa da tsi nú'ɨ mi thø'mi da 'mɨ ja ra ngo. Pe nu'ɨ́ himbi
ne bi 'mɨhni.
4 Nepɨ nú'ạ ra ndạ bi mɛhna ma'na'qui ma'ra yá 'bɛgo ne bi 'ñembi: "Bá
xiphɨ nú'ɨ to'o dí tø'mhe gue ya stá hñocje, ne ya stá hohe ya ndạmfri ne
ma'ra ya hnoca mbo'oni. Ya gatho xa nthoqui, 'ñemfɨ da 'ñehe ra ngo."
5 Pe nú'ɨ to'o mi thø'mi hingo bi jamasu nú'ạ bi xipa nuya 'mɛhni, 'na bi
mada ra 'bɛfi ja yá huạhi, ha nu ma'na bi ma da nu rá 'bɛfi ja ra hnini,
6 ha nu ma'ra bi gɨmpa yá 'mɛhni ra ndạ, bi na'mbi nepɨ bi hyo.
7 Ha nu mi bạdi ra ndạ nú'ạ te xqui t'ø'tuabi yá 'mɛhni, xi bi bø rá cuɛ.
Hangue nu'ạ́ bi mɛhna yá soldado pa bi hyo nú'ɨ ya hyote, nepɨ bi ts'ạ'tuabi
yá hnini'ɨ.
8 Nepɨ ra ndạ bi 'ñembabi yá 'bɛgo: "Ya ja gatho pa ra ngo, pe nú'ɨ to'o ndí
tø'mi himbi ne bi 'ñehe, bi nts'oc'baha.
9 Hangue nubyá grí maha ja ya dạ'ñu, ne bá tsihɨ gatho nú'ɨ gui tsɨhɨbɨ."
10 Nu'bɨ́ bi ma ya 'bɛgo bá munts'a gatho nú'ɨ bi zɨdi ja ya 'ñu, ya ts'o'mɨi
ne ya hojạ'i. Njabɨ bi ñuxa nura dạnga ngu habɨ bi nja ra ngo.
11 Nu'bɨ́ ra ndạ bi yɨt'a mbo habɨ mi ja ra ngo pa bi zɛngua nú'ɨ xqui zøhø.
Ne bi hyanda 'na mi 'bɨhni nú'ạ hinxqui hye ra he dega ngo.
12 Hangue nu'ạ́ bi 'ñembabi: "Amigo, ¿hanja gá cɨt'iua hingá he nú'ạ ra he
dega ngo?" Pe nu'ạ́ hinte bi dạdi.

13 Nu'bы́ ra ndạ̱ bi 'ñembabi yá 'bɛgo: “Thạ̱'tuahы yá ua ne yá 'yɛ nuna jạ̱'i,
ne bá føthыbы møte ja ra 'bɛxuui pa ja dí nzonini ne ja dí gustri yá ts'i.”
14 Nu mi uadi ra Jesu bi metuabi ra 'bede'ы bi 'ñembi:
—Ngue'ạ̱ ndunthi da ts'ofo, pe ts'ыtho nú'ы xa thahni.

Ra Jesu bi mạ̱ de ra bojạ̱ nú'ạ̱ adi ya ndạ̱ de ya hnini
(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

15 Nu'bы́ nu mi 'yøde ya fariseo nuya noyaya, nu'ы́ bi njыqui pa bi mạ̱mbi
hanja da za da xaxa ra Jesu dega noya.
16 Nu'bы́ bi mɛhna yá mfats'i'ы mahyɛgui co 'rayá mfats'i ra ndạ̱ Erode pa
bá ø'tua 'nara nt'ani ne bi 'ñembi:
—Xahnate, dí pạ̱he gue nu'i guí mạ̱nga nú'ạ̱ majuạ̱ni, ne guí udi xi xá hño
rá noya Ajuạ̱, ne hinto guí tsu, nixi guí huahna ya jạ̱'i.
17 Hangue dá e ga an'ahe te guí xicje, ¿ha gue xá hño ga juthe nú'ạ̱ ra bojạ̱
adi ra ndạ̱ Cesa, o hina?
18 Pe ra Jesu bi bạ̱tuatho yá ts'omfeni'ы, hangue bi 'ñembi:
—Nu'ahы́ 'nagyá yohmihы, ¿pa te guí xaxcahы?
19 'Ñutcahыua nú'ạ̱ ra bojạ̱ adi ra ndạ̱ Cesa.
Nu'bы́ nu'ы́ bi 'ñutuabi nú'ạ̱ ra bojạ̱ mi adi.
20 Ha ra Jesu bi hyandi bi 'ñembabi:
—¿To'o rá c'oi núna huxcua ja ra bojạ̱, ne te rá 'bɛ mạ̱ngua?
21 Ha nu'ы́ bi dạ̱di ne bi 'ñena:
—Rá c'oi ra ndạ̱ Cesa.
Nu'bы́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Umfы ra ndạ̱ Cesa nú'ạ̱ rí 'ñepabi'ạ̱, y nehe umfы Ajuạ̱ nú'ạ̱ rí 'ñepabi.
22 Nu mi 'yøde njabы'ы, xi bi 'yø nts'ɛdi. Nepы bi zohni ra Jesu, bi ma'ы.

Ya saduceo bi 'yamba ra Jesu de rá ñoho ra te
(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Nú'ạ̱ ra pa'ạ̱, bi zøhø habы mi 'bы ra Jesu 'raya saduceo nú'ы mi camfri
gue hinda yopa nte nú'ы xa du. Nu'ы́ bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:
24 —Xahnate, ra Moise bi mạ̱ gue 'bы 'nara 'ñøhø da du ne hinda zogui ni
'nará bạ̱tsi, nu'bы́ 'na de gue nú'ы yá cu nú'ạ̱ ra 'ñøhø bi du da nthạ̱tui nú'ạ̱ ra
'bɛhña̱ bi gohi sɛhɛ pa da pøtua rá 'bai ndu rá cu, ne da mɛ'tsua ya bạ̱tsi pa da
thu'mbabi rá thuhu ndu rá cu.
25 Nuje dá pạ̱he yoto ya 'ñøhø mri ncu, nu'ạ̱ rá mыdi bi nthạ̱ti pe 'mɛfa bi
du, ne himbi zocuabi ni 'nara bạ̱tsi. Nepы 'mɛfa nurá 'bɛhña̱ bi nthạ̱tui 'nará
cu ndu rá dạ̱me.
26 Nehe bi du nú'ạ̱ rá ñoho ra 'ñøhø, nehe nú'ạ̱ rá hñu, ne bi njabы gatho nú'ы
yoto ya 'ñøhø bi nthạ̱tui 'nadra 'bɛhña̱, ne 'mɛfa bi uadi bi du 'rama'na gatho
nú'ы yoto.
27 Y rá ngạ̱ts'i bi du ra 'bɛhña̱ nehe.
28 Nu'bы́ xi sta yopa nte gatho nú'ы xa du, ¿to'o xi majuạ̱ni drá 'bɛhña̱ nú'ạ̱
ra 'bɛhña̱ bi nthạ̱tui gatho nú'ы yoto ya 'ñøhø mri ncu?
29 Nu'bы́ ra Jesu bi dạ̱tuabi ne bi 'ñembi:
—Xi xá nts'o ri mfenihы ngue'ạ̱ hinguí pạ̱hы ra Mạ̱ca T'ofo nixi rá ts'ɛdi
Ajuạ̱.
30 Ngue'ạ̱ nura pa da yopa nte nú'ы xa du, ya hinda ma da nthạ̱ti ya jạ̱'i,
ngue'ạ̱ nu'ы́ ma da nja ngu ya ɛnxɛ nú'ы bí 'bыi mahets'i.
31 Pe de nú'ạ̱ rá ñoho ra 'mыi, ¿ha gue hinxcá hñe'thы nú'ạ̱ bi mạ̱nga Ajuạ̱ ne
bi 'ñena?:

32 “Nuga go rá Ajuągui ra Abrá, ne ra Isaac, ne ra Cobo.” Ajuą go gue'ą ra
Ajuą de nú'ʉ te, hingue de nú'ʉ xa du. Hangue ra Abrá ne ra Isaac ne ra Cobo
bí te ja rá thandi Ajuą.
33 Ne nu mi 'yøde ya ją'i nurá nt'utuate ra Jesu, xi bi 'yø.

Ra hmanda nú'ą ma'na ra dąngui
(Mr. 12:28-34)

34 Nu mi bądi ya fariseo gue ra Jesu xqui go'tua yá ne ya saduceo, nu'bʉ́ bi
munts'i'ʉ pa da nu te da 'yøt'e.
35 Nepʉ 'na de gue'ʉ mrá xahnate de ra ley bi ma bá xaxa ra Jesu, bi 'yø'tua
'nara nt'ani ne bi 'ñembi:
36 —Xahnate, ¿nda'ą gue'ą ra hmanda ma'na ra dąngui de gatho nú'ʉ ya
hmanda huxa ja ra ley?
37 Ha ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembi:
—“Mądi Ajuą ri Hmu con gatho ri mʉi, con gatho ri ts'εdi, ne con gatho ri
mfeni.”
38 Nuna go guehna xi ra dąngui ne ra mʉdi hmanda.
39 Y nurá ñoho ra hmanda ngut'atho, nú'ą ena gui mądi ri miqu'eiui ne gui
su ngu grí nsu sεhε.
40 Ne gatho nú'ą bi mąnga ra Moise ja ra ley, ne nú'ą bi mąnga ma'ra yá
'mεhni Ajuą, ne nuya yoho ya dąnga hmanda, go ri 'natho.

¿Ha gue ra Cristo go rá t'ʉ ra ndą Davi?
(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

41 De mi 'bʉhnitho ya fariseo, ra Jesu bi 'yø'tuabi 'nara nt'ani nehe,
42 ne bi 'ñembabi:
—Xi'ahʉ, ¿te xi guí mąñhʉ de ra Cristo rá 'mεhni Ajuą nú'ą ma da ndą? ¿To'o
guí emfʉ gue rá t'ʉ'ą?
Ya fariseo bi dądi ne bi 'ñena:
—Rá t'ʉ ra ndą Davi.
43 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'bʉ́ ¿hanja ra Davi po rá ts'εdi ra Mąca Ndąhi bi mą gue ra Cristo go
gue'ą rá Hmu? Ngue'ą ra Davi bi 'ñena:
44 Ajuą ra Dada bi 'ñembabi ma zi Hmu:
“Bá ehe gui hñudiua ja ma 'ñεi
asta hinga tsiñ'a'i gatho ri ncontra pa da gohi'ʉ de nja'ti ri ua.”
45 Ha nu'bʉ go drá t'ʉhmą ra Davi nura Cristo, nu'bʉ́ ¿hanja bi 'ñenga ra Davi
gue go rá Hmu?
46 Nu'bʉ́ ya fariseo himbi za te bi dądi, y desde ra pa'ą ya ni 'na de gue'ʉ
himbi za bi 'yø'tua ma'ra ya nt'ani ra Jesu.

23

Ra Jesu bi mą de yá ts'o'bεfi ya fariseo ne ya xahnate de ra ley
(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

1 Nepʉ ra Jesu bi zofo yá nxadi ne ra hmuntsją'i ne bi 'ñembabi:
2 —Nubya ya fariseo ne ya xahnate de ra ley u't'a'ihʉ te rí bøni da mąnga
ra ley nú'ą bi 'yofo ra Moise.
3 Hangue gatho nú'ą da xi'ahʉ'ʉ 'yøt'ehʉ, ne ostí ma da zabi'ihʉ gui 'yøthʉ.
Pe nehe oxqui tεnbahʉ yá ts'o'bεfi'ʉ. Nu'ą udi'ʉ gue'ą xá hño, pe nu'ʉ́ hingo
øt'e nú'ą udi'ʉ.
4 Nu'ʉ́ tutua ya ją'i ya 'bats'i xi xá hñʉ, pe nu'ʉ́ ni ts'ʉ yá mfats'i.

5 Nu'ɥ́ øt'a yá 'bɛfi ja yá thandi ya ja̱'i pa da pønga yá hmi, asta cueta ya t'ofo
ja yá de ne tsʉta ya pants'a xifri ja yá 'yɛ y ja xa nt'ofoni 'raya xɛni de ra Ma̱ca
T'ofo, ne nuyá he ma'na xá ma de yá he ma'ra ya ja̱'i pe yá nt'ets'itho.
6 Nu'ɥ́ de ja 'nara ngo ri ho da hñudi ja ya mʉdi hudi pa da ñuni, ne ri ho da
hñudi ja ya hoga hudi nuni ja yá nija̱ pa da t'e'tsua yá nsu.
7 Nu'ɥ́ ri ho dra zɛnjua ja ra tai co ndunthi ra t'equ'ei, ne ri ho da t'embabi
gue go gue'ʉ xi ya hoga xahnate.
8 Pe nu'ahɥ́ oxqui hohʉ to'o da 'ñe'ts'a ri nsuhʉ da 'ñeñ'ahʉ gue go gyá
xahnatehʉ, ngue'a̱ gatho'ihʉ grí ncuhʉ, ne 'natho ri xahnatehʉ 'bʉi, y nú'á̱
go gue'a̱ ra Cristo nú'a̱ to'o bá pɛhna Ajua̱ pa da nda̱.
9 Y nixi nú'ʉ to'o xahn'a'ihʉ nuua ja ra ximhai, oxqui emfʉ gue go gue'ʉ ri
dadahʉ, ngue'a̱ 'natho ri Dadahʉ 'bʉi, y nú'á̱ go gue'a̱ bí 'bʉi mahets'i.
10 Y nixi oxqui ma gui hohʉ da t'eñ'ahʉ gue go gyá nda̱hʉ, ngue'a̱ 'natho ri
nda̱hʉ 'bʉi, y nú'á̱ go gue'a̱ ra Cristo nú'a̱ to'o bá pɛhna Ajua̱ pa da nda̱.
11 'Bʉ 'na de gue'ahʉ da ne to'o da nda̱ngui, mahyoni go gue'a̱ dri 'bɛgohʉ.
12 Ngue'a̱ nu'a̱ tó'o ri 'ñexasɛbya, 'mɛfa da ua rá nt'ets'i, pe nu'a̱ tó'o hingrá
'ñets'ibya, 'mɛfa go ma da t'e'tsua rá nsu ja rá thandi Ajua̱.
13 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ,
huecate'ihʉ ngue'a̱ ma xi dra castiga'ihʉ! Xcá co'thʉ ra gosthi pa hinto da
yʉt'a ja rá hmanda Ajua̱, nixi guí cʉthʉ, ha nixi guí hophʉ to'o da yʉt'i.
14 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, huecate'ihʉ ngue'a̱
ma xi dra castiga'ihʉ! Xi grí xadihma̱hʉ ja ri nija̱hʉ ja yá thandi ya ja̱'i 'ñena
hinte guí øthʉ, pe 'nagyá yohmihʉ ngue'a̱ guí ha̱nbahʉ yá ngu ya 'bɛnte viuda,
hangue Ajua̱ ma'na ma da castiga'ihʉ.
15 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ,
huecate'ihʉ ngue'a̱ ma xi dra castiga'ihʉ! Nu'ahʉ grí mahʉua grí mahʉni guí
hoñhʉ ya ja̱'i pa gui 'ñutuabihʉ nú'a̱ ri jamfrihʉ, y nu'bʉ ya bi gamfri'ihʉ, nu'bɥ́
ma'na guí ts'ocuahʉ yá mfeni, ne ma'na ya gá 'yɛnthʉ ja ra nidu ngu nú'a̱
habʉ grí maha nehe.
16 ¡Nu'ahɥ́ guí ne gui 'ñuhma̱hʉ ra 'ñu, pe nixi guí pa̱hʉ habʉ grí maha nehe,
huecate'ihʉ ngue'a̱ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'a̱ guí eñhʉ gue 'bʉ 'nara ja̱'i
da jura po ra nija̱, hinte ri muui nú'a̱ bi jura. Pe 'bʉ da jura po ra oro nú'a̱ ja
mbo ra nija̱, nu'bɥ́ ha̱, guí eñhʉ gue ri muui nú'a̱ bi jura.
17 ¡'Nagyá 'bɛmfenihʉ, ya xcá 'bɛhʉ ra 'ñu! ¿Nda'a̱ ma'na ri muui, ra nija̱ o
nú'a̱ ra oro ja mbo ra nija̱? Ra nija̱ gue'a̱ ma'na ri muui, ngue'a̱ ja xra ja̱pini
ra oro.
18 Nehe guí eñhʉ gue 'bʉ to'o da jura po ra ata hinte ri muui nú'a̱ bi jura. Pe
nu'bʉ da jura por nú'a̱ ra 'baha xa thuxa ja ra ata, nu'bɥ́ ha̱ guí eñhʉ gue ri
muui nú'a̱ bi jura.
19 ¡'Nagyá 'bɛmfenihʉ, ya ma'na xcá 'bɛhʉ ra 'ñu! ¿Nda'a̱ ma'na ri muui, ra
ata o nú'a̱ ra 'baha xa thuxni ja ra ata? Ra ata gue'a̱ ma'na ri muui ngue'a̱ ja
bri ja̱pini nú'a̱ ra 'baha'a̱.
20 Hangue nu'a̱ tó'o ri jura po ra ata, hingue hønsɛ po ra ata ri jura, nehe ri
jura po gatho nú'a̱ ra 'baha xa thuxni nehe.
21 Ne nu'a̱ tó'o ri jura po ra nija̱, hingue hønsɛ po ra nija̱ ri jura, nehe ri jura
po Ajua̱ ngue'a̱ nu'á̱ ja 'bʉhni'a̱.
22 Nu'a̱ tó'o ri jura po mahets'i, hingue hønsɛ po mahets'i ri jura, nehe ri
jura po rá hudi Ajua̱ ne por guesɛ Ajua̱ ngue'a̱ go gue'a̱ rá hudi'a̱.

23 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ,
huecate'ihʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Nu'ahʉ́ guí 'uecjʉ 'rɛt'a de ra bɛxo
pa Ajuạ de nú'ạ guí tạhʉ 'bʉ guí pahʉ ra zi xạc'ri, o ra zi ani, o ra zi cominu.
Pe hingo guí øthʉ nú'ạ ma'na mahyoni ngu mạnga ra ley, hinguí udihʉ ra
hoga'mʉi, nixi otho ri nthecatehʉ, ne hinguí øthʉ nú'ạ guí mạñhʉ.
24 Nu'ahʉ́ guí ne gui 'ñuhmạhʉ ra 'ñu, pe nixi guí pạhʉ habʉ grí maha nehe.
Nu'ahʉ́ guí njahʉ ngu 'nara jạ'i nú'ạ faxa ra t'afi pa hinda tho ya t'ʉca zu'ue,
pe sta zi, tut'atho ya dạnga zu'ue, y nixi bi za te 'bɛ bi dut'i.

25 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ,
huecate'ihʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Guí njahʉ ngu ra xʉt'a vaso ne
ra xʉt'a manza, xʉqui hønsɛ de thi ha nu de mbo xi rá nts'o. Njabʉ mbo ri
mfenihʉ nehe hinxá nt'axi ngue'ạ gyá ndustehʉ ne gyá ts'o'yohʉ.
26 'Nagyá godahʉ. Hyɛhʉbʉ 'mɛt'o ya ts'omfeni pa njabʉ strá nt'axi'ihʉ ne
pa da za gui 'yøthʉ nú'ạ xá hño.

27 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ,
huecate'ihʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Guí njahʉ ngu ya pantyo xi xá nt'axi
de thi ne ri hnequi mahotho, pe mbo xi rá dạma nts'o.
28 Hangue nu'ahʉ́ guí njahʉbʉ nehe ngue'ạ guí 'ñɛt'a hojạ'ihʉ pe guí beñhʉ
ya ts'omfeni ne gyá yohmihʉ.

29 ¡Nú'ahʉ xahnatehʉ de ra ley ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ,
huecate'ihʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Guí jamasubihʉ yá pantyo nú'ʉ yá
'mɛhni Ajuạ xa du, ne guí cạthʉ mahotho nuyá pantyo nu ma'ra ya hojạ'i xa
du.
30 Ne guí eñhʉ: “Nu'bʉ ya gra 'bʉhmạhe nuya pa'ʉ, nu'bʉ́ hinstá faxhe ndu
ma xitahe pa xa hyopa nú'ʉ yá 'mɛhni Ajuạ.”
31 Hangue nu'ahʉ́ guí mạnsɛhʉ gue go gue'a'ihʉ gyá t'ʉhʉ de nú'ʉ to'o bi
hyopa yá 'mɛhni Ajuạ.
32 Hangue nú'ạ hingo bi juata ndu ri xitahʉ, ma go gui juadi gui 'yøthʉbya.

33 ¡Nu'ahʉ́ guí njahʉ ngu ya qu'eñạ, hingui ma gui c'othʉ de ya dạnga ʉgui
nú'ʉ ma gui thohʉ ja ra nidu!
34 Ma ga pɛhn'ahʉ ma'ra ya 'mɛhni ne ma'ra ya bạmhyạ ne ma'ra ya
xahnate. 'Ra de gue'ʉ ma gui hyohʉ, nu ma'ra ma gui tsʉthʉ ja ra pont'i, ha nu
ma'ra ma gui na'mbabihʉ ja ri nijạhʉ, ne hinhyabʉ ma gui hophʉ da 'mʉi'ʉ.
35 Y njabʉ ma go gui juthʉ nehe de nú'ʉ ya hojạ'i xa tho, bi mʉdi co ra Abé
asta ra Sacaría nú'ạ mrá t'ʉ ra Berequía. Nura Sacaría go gue'ạ gá hyohʉ mbo
ri nijạhʉ guetbʉ ja ra ata.
36 Xi majuạni dí xi'ahʉ gue nu'ahʉ́ ma go gui tuxhʉ gatho nuya thaiya.

Ra Jesu bi du rá mʉi po ya me Jerusale
(Lc. 13:34-35)

37 Nu'ahʉ me Jerusale, guí tɛdohʉ ne guí hophʉ yá 'mɛhni Ajuạ nú'ʉ bí
pɛhn'ahʉ. ¡Hangu ya i'qui dá ne ga munts'ahmạ'ihʉ ngu 'nara zi øni huixa
yá zi t'ʉ'ni, pe nu'ahʉ́ hingá nehʉ!
38 Nu'bʉ́ nuri nguhʉ ma da gosɛ.
39 Ngue'ạ dí xi'ahʉ gue ya hingui ma gui yopa hyandgaguihʉ asta hinga
yopa pengui. Nu'bʉ́ hạ, nu'ahʉ́ ma gui 'ñeñhʉ: “Xá nsunda nú'ạ to'o bá pɛhna
Ajuạ pa da ndạ ja guecjʉ.”

24

Ra Jesu bi mạ gue da nhuata ra ndạniją
(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Nepн ra Jesu bi bøni de ra ndạniją, ne ya mi 'ba'ñu'ạ yá nxadi bi e bi zнdi
pa bi 'ñutuabi gatho nuya ngu de ra ndạniją.
2 Nu'bы́ ra Jesu bi 'ñembabi'н:
—Xi majuạni dí xi'ahн, gatho nuya nguyн ma da nhuati ne hinda ma da
gohi ni 'nara do mañạ co ma'na rá midoui.

Ya nt'udi ante rá uadi ra ximhai
(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 De guehni bi ma ra Jesu co yá nxadi pa ja ra t'øhø 'bo Olivo, ne ja bá huhni
ra Jesu. Nepн bi joni yá nxadi pa bi 'yamba sɛhɛ'ạ ne bi 'ñembi:
—Dí ne xi gui xicje ha'mн ma da nja nú'ạ gá mạ, ne te ma nt'udi ma ga
hanthe pa ga pạhe gue ya ma gui yopa penguiua ma'na'qui, ne pa ga pạhe
ha'mн rá uadi ra ximhai.
4 Nu'bы́ ra Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Jamasuhн oto sti ma da hya'ahн.
5 Ngue'ạ ma da 'ñehe ndunthi nú'н to'o di ñạ de ma thuhu ne di eñ'н: "Nugui
go drá Cristo bá pɛncagui Ajuạ pa ga ndạ." Y njabн ma da hyat'a ndunthi ya
ją'i.
6 Nehe ma gui 'yødehн da hmạ de ya tuhni nú'н ya ja, ne nú'н hingui jatho.
Pe nu'ahы́ osti ma da du ri mнihн, ngue'ạ pɛ'tsi te da njabн. Pe hingo gue'ạ rá
uadi ra ximhai ngue'ạ ri 'bɛtho ma'ra te da nja.
7 Ngue'ạ ma da ntuhna ya hnini co ma'ra ya hnini. Ma da nja ra dạnga
thuhu ne ya dạnga hñeni, ne ma da nja ya mbimhai habнraza.
8 Y gatho nuya dumнiya, guehya ya mнdi нgui.
9 Nú'н hingyá gamfri ma da gн'ahн da nap'ahн o da hyo'ahн, ne toraza da
нtsa'ihн ngue'ạ xcá camfriguihн.
10 Ha nuya pa'н ndunthi ma da 'bɛdi yá jamfri, ne ma da 'ñнtsa 'na ngu
ma'na, ne ndunthi ma da da yá miqu'eiui.
11 Y ma da 'mн ndunthi ya hyate bạdi, da 'ñena gue go xuá mɛhna Ajuạ, ne
ma da hyat'a ndunthi ya ją'i.
12 Ndunthi ya ją'i ma da 'bɛdi ra hmạte ngue'ạ ma'na xi ma da ndạngui ra
ts'oqui gatho ja ra ximhai.
13 Pe nu'ạ tó'o hinda 'uegue de Ajuạ, nú'ạ́ go gue'ạ ma da mpøhø.
14 Ma da nt'øde ra noya gue ra Ndạ de mahets'i ma da 'ñehe pa da ndạ. Nuná
ma da nt'øde ja gatho rá ngнni ra ximhai pa njabн da 'yøde gatho ya ją'i de
gatho ya hnini. Nepн de gue'ạ ja dí uadi ra ximhai.
15 Ra Dañe nú'ạ mrá 'mɛhni Ajuạ bi 'yofo de nú'ạ ra ts'ot'øt'e ma da nja
mbo ja ra ndạniją de Jerusale pa da nts'onga ra ndạniją. —Nu'ạ tó'o da hñe'ta
nuna t'ofonạ mahyoni da bạdi xá hño te mạ.— Ha nu xcrí hyanthн da t'øt'a
njabн mbo ra ndạniją, nu'bы́ njabн gui pạhн gue ya bi zø ra ora.
16 Nu'bы́ nu'ahн me Judeahн, ma gui 'bathн grí maha ja ya t'øhø.
17 Y 'bн gri 'yohн ja rá patio ri nguhн, oxqui ma gui cнthн 'mɛt'o pa te gui
hñạxhн, ngue'ạ mahyoni gui dạma maha.
18 'Bн gri 'yohн ra 'bɛfi ja ya huạhi, oxqui penjн ja ri nguhн pa gui hñạxa ri
hehн.
19 Huecazite nú'н ya 'bɛhñạ di da'thi ne dya nzн nuya pa'н.
20 'Yaphн Ajuạ gue nú'ạ ra pa xcrí 'bathн, hindi ta ya tsɛ nixi dra pa dega
tsaya.

21 Ngueˈa̱ nuya paˈʉ ma da nja ndunthi ya tsˈothogui núˈʉ hinhyaˈmʉ xa
hnequi desde bi mʉdi ra ximhai, ne nixi hinda ma da yopa nja maˈnaˈqui.
22 Aju̱a̱ ma da ˈyøtˈe pa hinda njabʉ ndunthi ya pa, ngueˈa̱ nuˈbʉ da njabʉ
ndunthi ya pa, nuˈbʉ́ da du gatho. Pe po rá ngue ya gamfri, Aju̱a̱ ma da ˈyøtˈe
pa da thogui ˈbestho núˈʉ ya pa dega tsˈothogui.
23 Nuˈbʉ ˈna toˈo da ˈñeñˈahʉ gue nuua ja ˈbʉcua ra Cristo núˈa̱ bá pɛhna
Aju̱a̱ pa da nda̱, o bí ˈbʉi ringuehni, oxqui ma gui camfribihʉ.
24 Ngueˈa̱ ma da ˈmʉi ˈraya ja̱ˈi da ˈñena gue go di gueˈʉ ra Cristo núˈa̱ bá
pɛhna Aju̱a̱ pa da nda̱, ne ma da ˈmʉ maˈra ya hyate ba̱di. Núˈʉ́ ma da ˈñudi
ndunthi ya da̱nga ntˈudi ne da ˈyøtˈa ya tˈøtˈe ˈñena xi maju̱a̱ni pa da hyatˈa ya
ja̱ˈi, ne da nehma̱ˈʉ da hyatˈa ya gamfri nehe.
25 Ya stá ˈbɛtˈoˈihʉ ra noya de núˈa̱ ma da nja, hangue ostí ma da thaˈahʉ.
26 Hangue ˈbʉ da tˈeñˈahʉ gue ra Cristo bí ˈbʉi ja ra mbonthi, oxqui ma gui
mahani. O ˈbʉ da tˈeñˈahʉ: “Ndi bá ehʉ ja ˈbʉcua mbo ra ngu”, oxqui ma gui
camfribihʉ.
27 Ngueˈa̱ nurá yoˈñehe Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi xcrá tha̱mfrihʉ da da̱ma zøhø
ne da hnequi gatho ja ra ximhai nja ngu ˈnara huɛi ri yotˈa mbøxhyadi ne asta
yʉhyadi.
28 Nuya paˈʉ ma da nja ngu ya pada ri muntsˈi habʉ ˈbɛni núˈa̱ te xa du.

Ra Jesu bi ma̱ hanja ma da yopa mengui ja ra ximhai
(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

29 Ngu da thogui nuya paˈʉ dega tsˈothogui, ˈbestho ma da ˈmɛxuui ra hyadi,
ne ra za̱na̱ hinda ma da yotˈi. Ya tsø ma da dagui de mahetsˈi, y mahetsˈi ma
da huaṯˈi ntsˈɛdi.
30 Nepʉ ma da hnequi ˈnara ntˈudi nuni mahetsˈi de rá yoˈñehe Núˈa̱ Toˈo bi
e bi Nja̱ˈi, ne gatho ya ja̱ˈi de ra ximhai ma da nzoni nu stí hyandi da zøhø, nu
sta ˈñehe ja ˈnara guui con gatho rá tsˈɛdi ne co rá nsunda pa da e da nda̱.
31 Ma da ntˈøde ˈnara trompeta, nepʉ Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi ma da mɛhna
yá ɛnxɛ gatho ja rá ngʉni ra ximhai pa da muntsˈa gatho núˈʉ xa huahniˈa̱.
32 ˈYøhʉ nuna ra ˈbede de ra igo: Nu xcrí hyanthʉ gue ya ja yá ˈroho ne ya
ja yá xi, nuˈbʉ́ gui pa̱hʉ gue ya ma da zøhø ya pa dega pahyadi.
33 Hangue nu xcrí hyanthʉ da nja gatho ngu núˈa̱ dí xiˈahʉ, pa̱hʉ gue Núˈa̱
Toˈo bi e bi Nja̱ˈi ya ma dua yopa pengui.
34 Xi maju̱a̱ni dí xiˈahʉ gue gatho nuya ma da mʉdi da nja ante da du nuya
ja̱ˈi ˈbʉibya ja ra ximhai.
35 Mahetsˈi ne ra ximhai ma da uadi da thogui, pe numa noya hinhyaˈmʉ
da uadi, ma da nja pa nza̱ntho.
36 Ni ˈna hinto pa̱di ra pa nixi ra ora nurá yoˈñehe Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi,
nixi núˈá, nixi ya ɛnxɛ bí ˈbʉ mahetsˈi hingui pa̱di, hønsɛ ma Dada ha̱, go pa̱di
haˈmʉ da ˈñehe.
37 Ha nu sta yopa ˈñehe Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi, ma da nja ngu núˈʉ ya pa de
ra Noé.
38 Nuya paˈʉ ante da ñuxa ra dehe ja ra ximhai, ya ja̱ˈi mi ñuni mi tsithe ne
mi øtˈanthati ngu xi yá nza̱i. Mi øtˈa njabʉ asta núˈa̱ ra pa bi yʉtˈa ra Noé ja ra
da̱nga motsa núˈa̱ xqui hyoqui.
39 Nepʉ mi da̱mfriˈʉ bi ñuxa ra dehe ja ra ximhai ne bi ja̱tˈi gatho núˈʉ ya
tsˈoja̱ˈi. Ma da njabʉ nehe núˈa̱ ra pa rá yoˈñehe Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi.
40 Nuya paˈʉ, ˈbʉ yoho ya ˈñøhø di ˈyo ra ˈbɛfi ˈnadbʉ ja ra hua̱hi, sta da̱mfri
da tsˈixa ˈna de gueˈʉ, ha nu maˈna da gohni.

41 'Bʉ yoho ya gʉni di 'bʉ 'nadbʉ, sta dạmfri da ts'ixa 'na de gue'ʉ, ha nu
ma'na da gohni.
42 Hangue ndø'mhʉ, ngue'ạ hinguí pạhʉ ha'mʉ ma da høhø ri Hmuhʉ.
43 Ya guí pạhʉ, 'bʉ 'nara me ngu di pạhmạ te ma ora da høhø 'nara be, nu'bʉ́
hinda 'ñạhạ'ạ pa hinda hopa ra be da xocua rá ngu pa da bepabi.
44 Hangue ne'ahʉ xi da ndø'mhʉ, ngue'ạ xcrí thạmfrihʉ da høhø Nú'ạ To'o
bi e bi Njạ'i.

Ra hoga 'bɛgo ne ra ts'o'bɛgo
(Lc. 12:41-48)

45 Nu'ạ tó'o ra hoga 'bɛgo ne xi ra hojạ'i tsa da t'ɛnt'ua rá 'yɛ rá ngu rá hmu,
nehe da t'ɛnt'ua rá 'yɛ ya 'bɛgo nú'ʉ hoqui te da ts'i ora mahyoni.
46 Nu'bʉ́ xi da johya nú'ạ ra hoga 'bɛgo nu sta høhø rá hmu da zʉdi di øt'a
ngu nú'ạ rí 'ñehe.
47 Xi majuạni dí xi'ahʉ, nura hmu'ạ ma da hñuxa dega 'bɛtri nú'ạ ra 'bɛgo
pa da supa gatho nú'ạ te pɛ'tsi.
48 Pe xi'bʉ nura 'bɛgo'ạ da bøni dra ts'o'mʉi y da beni gue rá hmu hinga
'bestho da dạma mengui,
49 nepʉ nu'ạ́ da mʉdi da na'mba yá mi'bɛgoui, ne da ma da ñuniui ne da
ntsiui ya tixfani.
50 Ha sta dạmfri da høhø rá hmu nú'ạ ra ora hindi tø'mi.
51 Nu'bʉ́ nura hmu'ạ ma xi da ncuɛ co nurá 'bɛgo'ạ, hangue da umba 'nara
dạnga castigo, ne da mɛhna habʉ 'bʉ ya yohmi pa ja dí nzonini ne ja dí gustri
yá ts'i.

25

Ra 'bede de 'rɛt'a ya nxutsi

1 Nurá yo'ñehe ra Ndạ de mahets'i ma ga hyɛcuahʉ ngu ra 'bede de 'nara
nthạti bi nja. 'Rɛt'a ya nxutsi bi hñạxa yá ñot'i dega aceite pa bi ma bá thạdi
nú'ạ ra 'ñøhø mi ma da nthạti.
2 Ha de nú'ʉ 'rɛt'a ya nxutsi, cʉt'a xqui hñoqui co yá ñot'i, pe nú'ʉ má cʉt'a
hinxqui hñoqui.
3 Ha nú'ʉ cʉt'a hinxqui hñoqui, himbi hñạxa ndunthi ra aceite pa da xit'a ja
yá ñot'i.
4 Pe nu'ʉ má cʉt'a xqui hñoqui hạ, bi ñu'tsa yá ñot'i co ra aceite, nehe bi
hñạxa 'nara xito mi ñuts'i pa sta thegue nú'ạ mi po ja ra ñot'i da xit'a ma'na.
5 Hinga 'me bi høhø nú'ạ mi ma da nthạti, hangue gatho nú'ʉ 'rɛt'a ya nxutsi
bi zʉ ra t'ạhạ ne bi 'ñạhạ.
6 Y ngu made ra xuui bi nt'øde 'nara hmafi ne bi t'emba ya nxutsi: "¡Ya xa
'ñecua núni ma da nthạti, bá ehʉ gui thạdihʉ!"
7 Nu'bʉ́ 'bestho bi nuhu gatho nú'ʉ 'rɛt'a ya nxutsi ne bi mʉdi bi tsøgue yá
ñot'i.
8 Ha nú'ʉ cʉt'a hinxqui hñoqui, 'bestho bi 'ñembabi nú'ʉ má cʉt'a xqui
hñoqui: "Xɛcje ts'ʉ ri zi aceitehʉ ngue'ạ ya huet'atho ma ñot'ihe."
9 Ne nú'ʉ ya nxutsi xqui hñoqui bi dạtuabi nú'ʉ má cʉt'a ne bi 'ñembi: "Hina,
hinga xɛ'ahe, xi'bʉ ga njahebʉ ngu'ahʉ. Ma'na xá hño grí maha gui tañhʉ
habʉ bí 'ba. Bá tañhʉ pa gue'ahʉ."
10 Pe de bi ma'ʉ da danga ra aceite, nura ora'ạ bi høhø nú'ạ mi ma da nthạti.
Nu'bʉ́ nú'ʉ cʉt'a ya nxutsi xqui hñoqui bi mɛui ne bi yʉt'ui'ʉ mbo habʉ mi ma
da nja ra ngo dega nthạti. Nepʉ 'bestho bi jot'a ra gosthi.

11 Ha 'mɛfa bi zøhø nú'ʉ ma'ra ya nxutsi ne bi 'ñeñ'ʉ: “¡Xogaguihe ra gosthi,
zi Hmu, xogaguihe!”
12 Pe nú'ą̱ to'o mi ma da nthą̱ti bi dą̱tuabi'ʉ ne bi 'ñembi: “Xi majuą̱ni dí
xi'ahʉ gue hindí pą̱'ahʉ to'o'ihʉ.”
13 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñena:
—Hangue nu'ahʉ hñocjʉ ne xi da ndø'mhʉ, ngue'ą̱ hinguí pą̱hʉ te ma pa ni
te ma ora ma da zøhø Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i.

Ra 'bede de 'nara hmu bi zocua ra boją̱ yá 'bɛgo

14 Nehe rá yo'ñehe ra Ndą̱ de mahets'i ma ga hyɛcuahʉ ngu rá 'bede 'nara
hmu co yá 'bɛgo. Nú'ą̱ ra hmu ya mi 'ba'ñu da ma ja ma'na ra hai yabʉ, ne bi
zohna 'rayá nzą̱i 'bɛgo pa bi zocuabi rá boją̱ pa da xu de da pengui.
15 'Na de gue'ʉ bi zocuabi cʉt'a 'mo, ma'na bi zocuabi yo 'mo, ha nu'ą̱ ma'na
bi zocuabi 'na 'mo. Ngu rá ndą̱ngui rá mfą̱di cada 'na, gue'ą̱ rá ndunthi ra
boją̱ bi ts'ocuabi. nepʉ ra hmu bi gʉ rá 'ñu bi ma.
16 Nú'ą̱ ra 'bɛgo xqui ts'ocuabi cʉt'a 'mo, nu'ą́ bi ma bi pʉnts'a nura boją̱'ą̱
ne bi dą̱hą̱ má cʉt'a 'mo.
17 Ha nu'ą̱ tó'o xqui ts'ocua yo 'mo mbɛxo, bi pʉnts'a nú'ą̱ ra boją̱'ą̱, ne bi
dą̱hą̱ má yo 'mo.
18 Pe nu'ą̱ tó'o xqui ts'ocua 'na 'mo mbɛxo, nu'ą́ bi ma bá xei 'nara o'tsi ne
bi 'yagui nú'ą̱ ra boją̱ xqui zocuabi rá hmu.
19 Bi thogui ndunthi ya pa, nepʉ bi zøhø ra hmu bi 'ñʉt'uɛndaui yá 'bɛgo.
20 Bi zøhø 'mɛt'o nú'ą̱ xqui ts'ocua cʉt'a 'mo, ne bi umba rá hmu nú'ą̱ má
cʉt'a 'mo xqui dą̱hą̱ de nú'ą̱ xqui ts'ocuabi, ne bi 'ñembabi: “Gá tsogagui cʉt'a
'mo, pe nubyá jaua nuna má cʉt'a 'mo stá tą̱hą̱ de nú'ą̱ gá tsogagui.”
21 Nu'bʉ́ ra hmu bi dą̱di ne bi 'ñena: “Xi xá hño ri 'bɛfi. Nu'i xi 'nagrá hoga
'bɛgo. Nubyá ma ga tsoc'a'i ma'na ndunthi ra boją̱ pa gui japi da xu, ngue'ą̱ xi
xcá pą̱di xcá japi da xu nú'ą̱ 'na tʉi dá tsoc'a'i. Nubyá bá ehe pa ga johyahʉ.”
22 'Mɛfa bi zøhø nú'ą̱ to'o xqui ts'ocua yo 'mo, ne bi 'ñemba rá hmu: “Gá
tsogagui yo 'mo, pe nubyá jaua nuna má yo 'mo stá tą̱hą̱ de nú'ą̱ yo 'mo gá
tsogagui.”
23 Nu'bʉ́ ra hmu bi dą̱di ne bi 'ñembabi: “Xi xá hño ri 'bɛfi. Nu'i xi 'nagrá
hoga 'bɛgo. Nubyá ma ga tsoc'a'i ma'na ndunthi ra boją̱ pa gui japi da xu,
ngue'ą̱ xi xcá pą̱di xcá japi da xu nú'ą̱ 'na tʉi dá tsoc'a'i. Nubyá bá ehe pa ga
johyahʉ.”
24 Pe nu mi zøhø nú'ą̱ ra 'bɛgo xqui ts'ocua 'na 'mo, nu'ą́ bi 'ñembabi rá hmu:
“Nuga dí pą̱di gue xi grí japa ri 'bɛgo da mpɛfi nts'ɛdi ne guí xofo habʉ hingo
xcá pot'i, ne guí munts'a ra trigo habʉ hingo xcá piqui.
25 Hangue nuga dá tsu'i, xi'bʉ ga tuxa ra thai, hangue dá ma dá agui ri boją̱
ja ra hai. Pe nubyá jaua núna gá tsogagui.”
26 Bi dą̱di ra hmu ne bi 'ñembabi: “Nu'i 'nagrá ts'o'mʉi ne 'nagrá dą̱hñe 'bɛgo,
'bʉ guí beni gue dí xofo habʉ hingo stá pot'i ne dí munts'i habʉ hingo stá
piqui,
27 nu'bʉ́ ¿ha gue himi tsa xcá nu te xcá 'yøt'e pa xa xu ma boją̱ dá tsoc'a'i pa
xa t'acagui rá thą̱hą̱ ma boją̱ núbya dá tsøhø?”
28 Nepʉ ra hmu bi 'ñembabi nú'ʉ to'o mi 'ñoui: “Hñą̱mbabihʉ nú'ą̱ ra boją̱ dá
tsocuabi nuni ra dą̱hñe 'bɛgo, ne umfʉ nú'ą̱ to'o pɛ'tsa 'rɛt'a 'mo.
29 Ngue'ą̱ nu'ą̱ tó'o pɛ'tsi, ma'na ma da t'umbabi pa asta da bonguabi. Pe
nu'ą̱ tó'o ts'ʉtho pɛ'tsi, nu'ą́ da thą̱mbabi nú'ą̱ ts'ʉ pɛ'tsi pa ya hinte da mɛ'tsi.

30 Hangue nú'ạ ra 'bɛgo hinte rá 'bɛfi, ma'na xá hño jʉhʉ ne 'yɛnthʉ ja ra
'bɛxuui pa ja dí nzonini ne ja dí gustri yá ts'i.”

Ra Jesu ma da hñạ'mba nguɛnda ya jạ'i de ra ximhai

31 Nu sta 'ñehe pa da ndạ Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i, ma da 'ñoui gatho yá ɛnxɛ,
ne ma da hñudi ja rá mạca hudi con gatho rá nsunda.
32 Nuni ja ma da munts'ini gatho ya jạ'i de gatho rá ngʉni ra ximhai, y nura
Ndạ ma da 'ueca 'na ngu 'na, ngu øt'a ya ma'yo co ya zi dɛti ne ya t'ạxi.
33 Nu'ạ́ ma da 'ba'ma ja rá 'ñɛi gatho ya zi dɛti, ne nu ja rá ngạhạ ja ma da
'bam'ni gatho ya t'ạxi.
34 Nu'bʉ́ ma da 'ñembabi nú'ʉ di 'bai ja rá 'ñɛi: “Bá ehʉ nu'ahʉ xa jạp'ahʉ
ma Dada. Ma gui cʉthʉbya nuni mahets'i habʉ bí manda ma Dada nuni habʉ
xqui thoqui pa gue'ahʉ de ante da thoca ra ximhai.
35 Dí 'ñepi gui cʉthʉni ngue'ạ nú'bʉ mi tsʉca ra thuhu, go gue'ahʉ gá 'racjʉ
te dá tsi. Ne nú'bʉ mi tsʉca ra nduthe, go gue'ahʉ gá 'racjʉ ra dehe dá tsi. Ne
nú'bʉ ndí ne'ñu, go gue'ahʉ gá 'racjʉ ntsaya dá oxi.
36 Ne nú'bʉ mi otho te ga he, go gue'ahʉ gá 'racjʉ te dá he. Ne nú'bʉ ndrí
hñeni ne dá ofadi, go gue'ahʉ gá ma gá c'ạscahʉ.”
37 Nu'bʉ́ nú'ʉ to'o xa 'yøt'e xá hño ma da dạdi ne da 'ñena: “Ma zi Hmu'ihe,
¿ha'mʉ dá hant'ahe gue mi tsʉ'a ra thuhu nepʉ dá 'ra'ahe te gá tsi? O ¿ha'mʉ
dá hant'ahe gue mi tsʉ'a ra nduthe nepʉ dá 'ra'ahe ra dehe?
38 O ¿ha'mʉ dá hant'ahe gue ngrí ne'ñu nepʉ dá 'ra'ahe ntsaya gá oxi? O
¿ha'mʉ dá hant'ahe gue mi otho te gui hye, nepʉ dá 'ra'ahe te gui hye?
39 O ¿ha'mʉ dá hant'ahe ngrí hñeni o nguí ofadi nepʉ dá ma dá c'ạ'ts'ahe?”
40 Nu'bʉ́ ra Ndạ da dạtuabi ne da 'ñena: “Xi majuạni dí xi'ahʉ gue nu'bʉ gá
faxhʉ 'na de guehyʉ ma cu hinte mri muui ja yá thandi ya jạ'i, pạhʉ gue go
guecagui gá faxcahʉ.”
41 Nepʉ ra Ndạ da 'ñembabi nú'ʉ di 'bai ja rá ngạhạ: “Nu'ahʉ 'uehʉ de
gueque. Nu'ahʉ xa zʉ'ahʉ rá cuɛ Ajuạ, grí maha pa ja ra nidu habʉ zø ra tsibi
pa nzạntho, nuni habʉ xa thoqui pa ra ts'ondạhi ne yá ts'o'ɛnxɛ.
42 Ngue'ạ mi tsʉca ra thuhu pe nu'ahʉ́ hingá 'racjʉ te dá tsi. Ne mi tsʉca ra
nduthe pe nu'ahʉ́ hingá 'racjʉ ra dehe dá tsi.
43 Ne nú'bʉ ndí ne'ñu, nu'ahʉ́ hingá 'racjʉ ntsaya dá oxi. Ne mi otho te ga
he pe nu'ahʉ́ hingá 'racjʉ te dá he. Ne nú'bʉ ndí hñeni ne ndí ofadi, nu'ahʉ́
hingá ma gá c'ạscahʉ.”
44 Nu'bʉ́ nú'ʉ ya ts'ojạ'i ma da dạdi ne ma da 'ñena: “Ma zi Hmu'i, ¿ha'mʉ
dá hant'ahe mi tsʉ'a ra thuhu o ra nduthe, o ngrá ne'ñu, o bi 'ñotho te gui hye
o gá hñeni o gá ofadi, nepʉ hindá fax'ahe?”
45 Nepʉ ra Ndạ da dạtuabi ne da 'ñembi: “Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'bʉ hingá
faxhʉ 'na de nuyʉ ma zi cu hinte mri muui pa ja ri thandihʉ, pạhʉ gue go
guecagui hingo gá faxcahʉ.”
46 Nu'bʉ́ nuya ts'ojạ'i ma da ma pa ja ra nidu habʉ da 'mʉi pa nzạntho. Ha
nu'ʉ tó'o xa 'yøt'e xá hño ma da yʉt'a mahets'i habʉ bí ja ra te pa nzạntho.

26

Ya ndạ gá xodyo bi 'ñʉ'ti pa hanja da za da gʉ ra Jesu
(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Nu mi uadi ra Jesu bi mạnga gatho nuya noyaya, bi 'ñembabi yá nxadi:

2 —Ngu guí pa̱hʉ gue hønsɛ yo pa ri 'bɛdi pa da t'øt'a ra ngo dega pascua, ne
nuya pa'ʉ gue'bʉ ma dra da Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i pa dra pont'i ne da tho.
3 Ne nura pa'a̱ bi ma̱nga njabʉ ra Jesu, nuyá nda̱xjua nda̱ ya xodyo ne ya
nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley, bi munts'i'ʉ ja rá ngu ra Caifá nú'a̱ to'o
xi mrá da̱nga nda̱ gá macja̱.
4 Nuni ja guehni bi 'ñʉ'ti'ʉ pa hanja da za da hyat'a ra Jesu pa da za da gʉ
ne da hyo.
5 Ne bi bensɛ'ʉ bi 'ñémbi'ʉ:
—Nubyá hinga ma ga øthʉ núna dí beñhʉ ga øthʉ ngue'a̱ ra ngo, pa hinda
ñʉnts'a ya ja̱'i.

'Nara 'bɛhña̱ bi go'tsua ja rá ña̱xu ra Jesu 'nara hoga ñʉni
(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

6 Ha nura Jesu mi 'bʉhni ja ra t'ʉca hnini Betania ja rá ngu ra Simu nú'a̱
to'o xqui ña̱ni de ra lepra nú'a̱ ra hñeni tsit'atho ra ngø.
7 Ha ra Jesu mi hudi ja ra mexa, ne de gue'a̱ bi zønga 'nara 'bɛhña̱ mi ha̱ 'na
ngu ra zi xito xqui thoqui de 'nara hoga do rá thuhu ra alabastro, mi po 'nara
dehe xi mi yʉni xá cʉhi ne xi mri muui ndunthi, ne bi go'tsua ja rá ña̱xu ra
Jesu nú'a̱ ra dehe'a̱.
8 Ha nu mi hyanda ya nxadi nú'a̱ mi øt'a nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱, bi bø yá cuɛ ne bi
'ñena:
—¿Hanja bri fantho nuna dehe xi rá ma̱di?
9 Nuna deheni xa za xa 'ba hma̱ha̱, ngue'a̱ ri muui ndunthi ra boja̱, ne xa
t'umba hma̱ha̱ 'nara mfats'i ya hyoya.
10 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yøde nú'a̱ mi ma̱ñ'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí ma̱ñhʉ njabʉ de nú'a̱ bi 'øt'a nuni ra zi 'bɛhña̱? Nuní xa 'øt'a
'nara hño pa guequi.
11 Oguí høcjʉ nú'a̱ xa goxcagui, ngue'a̱ nuya hyoya ma gui 'bʉhʉ nza̱ntho
con gue'ʉ, pe nugui hingá nza̱ntho ma ga 'bʉi con gue'ahʉ.
12 Nuní bi goxcagui nú'a̱ ra dehe yʉni xá cʉhi pa nu xcrá nt'agui.
13 Xi maju̱ani dí xi'ahʉ gue habʉraza de ra ximhai da hma̱nga ma noya,
nehe da hma̱ de nú'a̱ xa 'øtcagui nuni ra zi 'bɛhña̱ pa 'nara feni de guehni.

Ra Juda bi pa ra Jesu
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

14 Nepʉ 'na de gue nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya nxadi mrá thuhu ra Juda Iscariote
bi ma bá c'a̱'tsa ya nda̱ gá macja̱,
15 y nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hangu guí 'racjʉ pa ga da'a'ihʉ ja ri 'yɛhʉ ra Jesu?
Nu'bʉ́ 'bestho ra ora'a̱ bi gohui'ʉ 'nara cohi, ne ya nda̱ gá macja̱ bi umbabi
ra Juda Iscariote 'natema'rɛt'a ya t'axboja̱.
16 Y desde ra pa'a̱ ra Juda mi honi hanja da za da da ra Jesu ja yá 'yɛ'ʉ.

Ra nt'oxi nú'a̱ bi zi ra Jesu co yá nxadi ante da du
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

17 Nepʉ bi dat'a ya pa de 'nayá ngo ya xodyo, gue'a̱ ra ngo de ya thuhme
nsi ra nzoi. Y nú'a̱ ra mʉdi pa de ra ngo, yá nxadi ra Jesu bi ma bá tsʉdi pa bi
'yambabi ne bi 'ñembi:
—¿Habʉ guí ne ga hocje ra hñuni dega pascua?
18 Ha ra Jesu bi da̱tuabi ne bi 'ñembabi:

—Rí maha ja ra hnini bá c'ą'tshʉ 'nara 'ñøhø ne gui 'ñembabihʉ: “Bá pɛncahe ra Xahnate gue ga xi'ahe njaua ngu nú'ą bá mą: Ya ma da dat'a ma ora, ne pɛ'tsi te ga øthe ra hñuni dega pascua co ma nxadi ja ri ngu.”
19 Nu'bɨ́ ya nxadi bi 'øt'e ngu nú'ą xqui 'bɛpabi ra Jesu, hangue nu'ɨ́ ja bá hocni ra hñuni dega pascua.
20 Nu mi nxuui ra Jesu bi hñudi ja ra mexa con gatho nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi.
21 Ha de mri ñuñ'ʉ, ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuąni dí xi'ahʉ gue 'na de gue'ahʉ ma gui dagaguihʉ.
22 Nu'bɨ́ gatho yá nxadi bi du yá mʉi, ne nu'ɨ́ 'na ngu 'na bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Ma zi Hmu'i, ¿ha gue go guecagui?
23 Y ra Jesu bi dątuabi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Nú'ą to'o drí ñu'mebya ja 'nadra manza, nú'ą́ go gue'ą ma da dagagui.
24 Nú'ą To'o bi e bi Nją'i ya 'yo ra 'ñu pa da t'øt'e ngu nú'ą mąnga ra Mąca T'ofo, pe huecate nú'ą ra ją'i to'o ma da da'ą. Ma'na xá hño hinxa 'mʉhmą nú'ą ra ją'i'ą.
25 Nepʉ ra Juda nú'ą to'o mi ma da da ra Jesu bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—Xahnate, ¿ha gue go guecagui?
Ra Jesu bi dątuabi ne bi 'ñembi:
—Hąhą, go nu'i.
26 Nura ora mri ñuni'ʉ, ra Jesu bi gʉ ra thuhme, bi 'yapa Ajuą rá Dada da jąpi, ne bi heque, nepʉ bi umbabi yá nxadi, ne bi 'ñembabi:
—Tsihʉ nuna thuhme, nuna go guehna ma ndo'yo.
27 Nepʉ bi gʉ ra vaso nú'ą mi po ra vinu, ne bi umba njamądi Ajuą rá Dada, nepʉ bi umba yá nxadi ne bi 'ñembi:
—Tsihʉ nuna vinu grí gathohʉ.
28 Nuna go guehna ma ji ma da mfani pa da put'a yá ts'oqui gatho ya ją'i. Nehe go guehna ra seña de ra 'ra'yo cohi.
29 Pe dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ma'na'qui nuna ra vinu dega obxi con gue'ahʉ nuua ja ra ximhai. Ma ga yopa tsi ma'na ra 'ra'yo vinu con gue'ahʉ, pe nuni mahets'i habʉ bí manda ma Dada.

Ra Jesu bi mą gue ra Pedro mi ma da gøni'ą
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

30 Ha nu mi uadi bi duta 'nara jąhñą, bi ma'ʉ pa ja ra t'øhø 'bo Olivo.
31 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nura nxuuibya gatho'ihʉ ma da du ri mʉihʉ ne ma gui tsogasɛhʉua. Ngue'ą Ajuą ma Dada mąnga njaua ja ra Mąca T'ofo: “Ma ga ho ra ma'yo, y nuyá dɛti ri su'ą ma da nxani habʉraza,” njabʉ ena.
32 Hangue nugui ma da thogagui, pe nu xcrá yopa nte, ma ga 'bɛt'o de gue'ahʉ pa Galilea.
33 Nu'bɨ́ ra Pedro bi dątuabi ne bi 'ñembi:
—Masque gatho ma'ra da 'uegue de gue'a'i, pe nugui hinhya'mʉ ga 'uegue de gue'a'i.
34 Ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—Xi majuąni dí xi'a'i gue núbya dí nxuui ma gui cøngagui hñu'qui ante da mafi ra me'nją.
35 Nu'bɨ́ ra Pedro bi dądi ne bi 'ñena:
—Masque ga tuui mahyɛgui pe hinhya'mʉ ga cøñ'a'i.
Y gatho ma'ra ya nxadi bi mą njabʉ nehe.

Ra Jesu mi apabi Ajuạ rá Dada nuni Getsemani
(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

36 Nepн ra Jesu bi zøhøni co yá nxadi ja nú'ạ ra luga rá thuhu Getsemani,
ne bi 'ñembabi'н:
—Cohнua, nugui ma ga thogui má ts'н ringuehni pa ga apabi Ajuạ ma Dada.
37 Nu'bн́ nu'ạ́ bi zixa hñu yá nxadi, ra Pedro ne nú'н yoho yá t'н ra Sebedeo,
bi thogui má ts'н ringuehni. De guehni ra Jesu bi mнdi bi ntsø'mi ne xi bi du
rá mнi.
38 Ne bi 'ñembabi nú'н hñu yá nxadi:
—Xi tu ma mнiga asta dí ne ga tu co ra dumнi. Cohнua, oxqui ạhạhн, ma ga
aphн Ajuạ mahyεgui.
39 Y ra Jesu bi thogui má ts'н de habн bi gohi yá nxadi, nepн bi mε rá hmi ja
ra hai, ne bi 'yapa Ajuạ rá Dada ne bi 'ñembi:
—Ma Dada'i, nu'bн da zahmạ, dá thoguitho nuna ts'othogui ma ga thogui,
pe nu'bн hina, 'yøt'e nú'ạ go ri pahague, hingo nú'ạ go ga nega.
40 Nu'bн́ ra Jesu bi mengui pa habн xqui gohi nú'н hñu yá nxadi, ne nu'н́ bi
zнdi mi ạhạ, hangue ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—¿Ha gue hinxa za xcá tsεthн ra t'ạhạ mạdi 'na ora mahyεgui con guequi?
41 Nuhuhн ne 'yaphн Ajuạ pa gui tsεthн ya ts'othogui. Xi majuạni dí xi'ahн
gue ri mfenihн ja rá ts'εdi, pe nuri ndo'yohн otho rá ts'εdi pa gui tsεthн.
42 Ra Jesu bi menga ma'na'qui habн xqui 'yapa Ajuạ rá mнdi, ne bi 'ñena
ma'na'qui njaua:
—Ma Dada'i, 'bн hinda za da thoguitho nú'н ya ts'othogui ma ga thogui,
nu'bн́ 'yøt'e nú'ạ go ri pahague.
43 Nepн ra Jesu bi yopa mengui ma'na'qui habн xqui zogui nú'н hñu yá
nxadi, ne bi zнdi mi ạhạ ne nixi mi tsa da zøt'a yá da ngue'ạ xi mi tsεdi ra
t'ạhạ.
44 Nu'bн́ ra Jesu bi zoguini'н ma'na'qui, ne nu'ạ́ bi yopa menga rá hñu'qui
pa habн mi apabi Ajuạ, ne guet'ạtho ya noya bi mạ ngu nú'н xqui mạñ'ạ.
45 Nepн bi yopa menga ma'na'qui pa habн xqui zogui nú'н hñu yá nxadi ne
bi 'ñembabi'н:
—Nubyá hạ, dá zн ri t'ạhạhн ne tsayahн xá hño. Ya bi zø ra ora gue ya ma
dra da ja yá 'yε ya 'yøt'ats'oqui Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.
46 Nanjн maha, ngue'ạ ya xa 'ñepн nú'ạ to'o ma da dagagui.

Bri jн nts'ạhni ra Jesu
(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

47 Ts'a ra ora mi mạnga njabн ra Jesu, bi zøhø ra Juda 'na de nú'н
'rεt'amayoho ya nxadi, mbra 'ñoui ndunthi ya jạ'i, 'ra mbra hñạ ya huai ha
nu ma'ra mbra hñạ ya za. Nuya jạ'i'н bá pεhna yá ndạxjua ndạ ya xodyo ne
ya ndạ gá macjạ.
48 Ra Juda nú'ạ to'o xqui pa ra Jesu ya xqui umba 'nara seña nuya jạ'i ne
xqui 'ñembabi:
—Nú'ạ gui hyanthн ga tsн'tsuabi rá hmi, nú'ạ́ go di gue'ạ, ne gui dạma jнhн.
49 Nu'bн́ ra Juda bi ma bá tsнdi ra Jesu. Nepн bi zεnjua ne bi 'ñembi:
—¡Ajuạ da jạp'a'i, Xahnate!
Ne 'bestho bi zн'tsi.
50 Nu'bн́ ra Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Xi'ague, ¿te rá 'bε xqui 'ñeque?
Nu'bн́ ya jạ'i 'bestho bi gн ra Jesu pa bi zixa nts'ạhni.

51 Y ngu bri jʉ ra Jesu, 'na de gue nú'ʉ mri 'ñoui'ą bi c'o'tsa rá mahuai ne bi hyɛcua 'nará gu 'nará 'bɛgo ra ndą gá macją.
52 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi nú'ą mi hą ra mahuai:
—Pɛ'tsa ri huai ja rá nt'o, ngue'ą gatho nú'ʉ to'o hote co ra huai, co ra huai dí tho nehe.
53 Nugui da zahmą ga apa ma Dada dua pɛncagui ya 'motho gá ɛnxɛ, y nu'ą́ dua pɛncahmą 'bestho.
54 Pe nu'bʉ́, ya hinda za da nja ngu nú'ą mąnga ra Mąca T'ofo nú'ą ena gue mahyoni ga thogui ngu nú'ą dí thoguibya.
55 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi ya ją'i:
—¿Sague drá be pa e gui jʉgaguihʉ co ya huai ne ya za? Hyastho ndí 'bʉi ja ra niją pa ndí xahn'a'ihʉ ne hinhya'mʉ gá jʉgaguihʉ.
56 Pe pɛ'tsi gatho da njabʉ pa da nja ngu nú'ą bi mąnga yá 'mɛhni Ajuą ja ra Mąca T'ofo.
Nu'bʉ́ gatho yá nxadi bi hyɛhni ra Jesu ne bi 'bat'i'ʉ.

Ra Jesu ja yá thandi ra hmunts'a ndą gá xodyo
(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

57 Nu'bʉ́ nú'ʉ to'o xqui gʉ ra Jesu bi zits'i pa habʉ mi 'bʉi ra dąnga ndą gá macją nú'ą mrá thuhu ra Caifá, nehe ja xqui munts'ini nuya xahnate de ra ley ne ya ndąxjua ndą.
58 Ha nura Pedro mi 'bɛfatho zi yabʉ mri dɛna ra Jesu, bi zøni asta ja rá patio rá ngu ra dąnga ndą gá macją. Nuni ja bi gohni'ą habʉ mi 'bʉi ya gʉnts'ąhni pa da hyandi'ą te da t'øtua ra Jesu.
59 Ha nuya ndą gá macją ne ya ndąxjua ndą mahyɛgui con gatho ma'ra ya ndą gá xodyo mi honi to'o da mąnbabi ra Jesu masque dega nc'uamba, pa da za da tho.
60 Pe himbi za te bi ts'ʉtuabi, masque ndunthi ya ją'i bi gʉ'tsua ya nc'uamba.
61 Pe 'mɛfa bi 'mʉhni yoho ya c'uamba ją'i bi 'ñena:
—Nuna 'ñøhøni bi 'ñena gue da za da yø'tuabi rá niją Ajuą ne rá hñupa da za da yopa 'ba'ma ma'na'qui.
62 Nu'bʉ́ nura dąnga ndą gá macją bi 'mai ne bi 'ñemba ra Jesu:
—¿Ha gue hinte gui thądi? ¿Ha gue majuąni nú'ą hmą de gue'i?
63 Pe ra Jesu hinte bi dądi. Nu'bʉ́ nura dąnga ndą gá macją bi 'ñembabi:
—De rá thuhu Ajuą nú'ą te, xi da xicje, ¿ha gue go gue'i grá Cristo rá T'ʉ'i Ajuą bá pɛhn'a'i pa gui ndą?
64 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dątuabi ne bi 'ñena:
—Hąhą go guecagui, ngu nú'ą gá mą. Nehe dí xi'ahʉ gue nuya pa xa 'ñepʉ ma gui hyanthʉ Nú'ą To'o bi e bi Nją'i ma da hñudi ja rá 'ñɛi Ajuą nú'ą ja rá ts'ɛdi. Y nehe ma gui hyanthʉ dua ehe ja ya guui.
65 Nu'bʉ́ nura dąnga ndą gá macją bi dʉnga yá he ngue'ą bi beni gue ra Jesu xqui ñąma'ñʉ de Ajuą, ne bi 'ñena:
—Nuna 'ñøhøni ri 'ñet'a Ajuą. ¿Te ga 'bɛphʉ ma'ra to'o da xicjʉ de guehni? Ya gá 'yøsɛhʉ nú'ą te bi mą.
66 ¿Te guí mąñhʉ?
Ha nu'ʉ ma'ra bi dądi ne bi 'ñena:
—Nuní go 'nara dąnga nduthai, hangue rí 'ñepi da tho.
67 Nu'bʉ́ 'ra de gue'ʉ bi zo'tsuabi rá hmi ne bi na'mbi, ha nu ma'ra bi mɛ'ti,
68 ne bi 'ñembabi:

—Nu'i guí ena gue go gue'i grá Cristo xuá mɛhn'a'i Ajuạ pa gui ndạ. Nu'bứ, 'bʉ grá bạdi, xicje xạ, ¿ʈo'o nú'ạ bi nap'a'i?

Ra Pedro bi gønga ra Jesu
(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

69 Nura ora'ạ, ra Pedro mi huhnitho ja ra patio, nepʉ 'nara nxutsi mrá 'bɛgo bi ma bá tsʉdi'ạ ne bi 'ñembabi:
—Ne'i go gue'i nguí 'ñoui ra Jesu nú'ạ ra me Galilea, ¿ha ngue hạ?
70 Ha nura Pedro bi ncøni de ja yá thandi gatho ya jạ'i mi 'bʉhni ne bi 'ñena:
—Nixi dí pạdi nú'ạ guí mạ.
71 Nepʉ nu'ấ ya mi pa ja ra gosthi, ne ma'na ra nxutsi mrá 'bɛgo bi hyandi'ạ ne bi 'ñembabi nú'ʉ ma'ra ya jạ'i mi 'bahni:
—Nuna dạmeni mri 'ñoui ra Jesu me Nasare nehe.
72 Nepʉ ra Pedro bi yopa ncøni ma'na'qui, ne bi jura bi 'ñena:
—Nixi stá pạdi nú'ạ ra 'ñøhø guí mạ.
73 'Mɛfa bi joni ya jạ'i habʉ mi 'bai'ạ ne bi 'ñembabi:
—Xi majuạni ne'a'i go gue'i 'na de gue'ʉ, ngue'ạ mfạta ri noya gri ñạ.
74 Nu'bứ ra Pedro bi mʉdi bi jura ne bi ntsante ne bi 'ñena:
—Hindí pạ nú'ạ ra 'ñøhø guí mạñhʉ.
Y 'bestho nura ora'ạ bi mafi ra menjạ.
75 Nu'bứ ra Pedro bi zo rá mfeni de nú'ạ xqui xipa ra Jesu ne xqui 'ñembi: "Nu'i ma gui cøngagui hñu'qui ante da mafi ra menjạ." Nu'bứ ra Pedro bi bøni pa thi ne xi bi nzoni con gatho rá mʉi.

27

Ra Jesu bi ts'ixa habʉ mi ja rá ts'ʉtbi ra Pilato
(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

1 Nurá hyax'ạ gatho yá ndạxjua ndạ ya xodyo ne ya ndạ gá macjạ bi gohi 'nara cohi pa hanja da za da hyo ra Jesu.
2 Nepʉ bi du'ti'ʉ pa bi zits'i bá ɛnt'ua ja rá 'yɛ ra Poncio Pilato nú'ạ to'o mrá ndạ de Judea.

Rá du ra Juda

3 Ra Juda nú'ạ to'o xqui da ra Jesu, nu mi hyandi'ạ gue ma da tho ra Jesu, xi bi du rá mʉi ne bi ma bá co'tsua yá bojạ nuya ndạ gá macjạ ne ya ndạxjua ndạ, nú'ạ 'natema'rɛt'a ya t'axbojạ xqui t'umbi.
4 Ne bi 'ñena:
—Nugui stá øt'a 'nara dạnga ts'oqui, ngue'ạ stá da 'nara 'ñøhø nú'ạ hinte tu, ma da tho, da manga rá ji.
Nepʉ nu'ứ bi dạdi ne bi 'ñembi:
—¿Nu'ấ te go tsa ga pạcahe de gue'ạ? Nu'ấ go rí ma ri uɛndague.
5 Nu'bứ ra Juda bi føta nú'ạ ra bojạ mbo ra nijạ, nepʉ bi ma bá nzʉdisɛ dega 'yʉga pa bi nhyo sɛhɛ.
6 Nu'bứ nuya ndạ gá macjạ bi munts'a nú'ạ ra bojạ'ạ ne bi 'ñeñ'ʉ:
—Nuna bojạnạ hingui tsa ga ʉthʉ ja ra 'mɛ'tsbojạ de ra nijạ, ngue'ạ guehna 'nara njut'i de rá ji 'nara jạ'i.
7 Nepʉ bi go 'nara cohi gue con gue nura bojạ'ạ da dañ'ʉ 'nara hai rá thuhu ra Hai dega Hyoca Traste, pa ja da t'aguini ya nzøhøjạ'i.
8 Hangue asta mapaya nura hai'ạ rá thuhu ra Hai dega Ji.
9-10 Njabʉ bi nja ngu nú'ạ xqui mạnga ra bạdi Jeremía bi 'ñena: "Bri jʉ nú'ạ 'natema'rɛt'a ya t'axbojạ pa bi thanga 'nara hai nú'ạ mrá mɛti 'nara hyoca

traste. Njabʉ bi 'bɛpcagui Ajuạ ga øt'e. Ngue'ạ ya me Israel bi 'ñena gue nú'ạ ra jạ'i'ạ da 'ba po 'natema'rɛt'a ya t'axbojạ."

Ra Jesu bi 'mai ja rá thandi ra Pilato
(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

11 Ra Jesu ya mi 'bahni ja rá thandi ra Pilato nú'ạ to'o mrá ndạ de Judea. Ha ra Pilato bi 'ñani, bi 'ñembabi:
—¿Ha go gue'i grá dạnga Ndạ de ya xodyo?
Ha ra Jesu bi dạtuabi:
—Hạhạ go guecagui, ngu nú'ạ gá mạ.
12 Nepʉ ya ndạ gá macjạ ne ya ndạxjua ndạ bi ñạpabi ra Jesu, pe nu'ạ́ hinte bi dạdi.
13 Nu'bʉ́ ra Pilato bi 'ñembabi ra Jesu:
—¿Ha hinguí øde gatho nú'ạ te hmạ de gue'i?
14 Pe ra Jesu hinte bi dạtuabi. Por guehna ra Pilato xi bi 'yø.

Ra Jesu bi sɛcuabi gue da tho
(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

15 Nú'ạ ra nzại de Judea gue ra ndạ pɛ'tsi da hyɛgui 'nara 'yofadi nú'ʉ go da huahna ya jạ'i nú'ʉ ya pa de rá ngo ra pascua.
16 Ha nuya pa'ʉ mi ofadi 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Barraba nú'ạ xqui t'øde ndunthi de gue'ạ ngue'ạ xi mrá ts'ojạ'i.
17 Y nu'bʉ́ nura ora bi munts'a ya jạ'i, ra Pilato bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—¿To'o guí nehʉ ga hɛgui, ra Barraba o nuni ra Jesu t'embi ra Cristo ra ndạ?
18 Ngue'ạ ra Pilato mi pạdi hanja ya ndạ gá xodyo xqui zi'tsuabi ra Jesu ngue'ạ mi tsu da hñạnbabi'ạ yá nsu.
19 Ha nu de mi huhni ra Pilato ja rá hudi, nurá 'bɛhñạ bá pɛnpa ra noya ne bi 'ñembi: "Ote xqui ma gui hñøt'e de gue nú'ạ ra hoga jạ'i'ạ, ngue'ạ manxuui dá 'uipa 'nará t'i xi xá nts'o."
20 Pe ya ndạ gá macjạ ne ya ndạxjua ndạ bi 'yʉ'ta gatho ya jạ'i pa da 'yadi'ʉ gue go da thɛgui ra Barraba, ne go da tho ra Jesu.
21 Nu'bʉ́ ra Pilato bi 'yambabi ma'na'qui ya jạ'i ne bi 'ñembi:
—¿Nda'ạ de ri yoho guí nehʉ ga hɛgui?
Nu'bʉ́ ya jạ'i bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nura Barraba.
22 Hangue ra Pilato bi yopa 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Nu'bʉ́ ¿te ga øt'e co nuni ra Jesu xa thu'mbi ra Cristo ra ndạ?
Nu'bʉ́ ya jạ'i bi dạdi ne bi 'ñena:
—¡Manda da tho ja ra pont'i!
23 Nu'bʉ́ ra Pilato bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Pe te ma ts'oqui xa 'yøt'ni?
Pe nu'ʉ́ ma'na xi mi mafi nts'ɛdi mi ena:
—¡Manda da tho ja ra pont'i!
24 Nu mi hyanda ra Pilato gue ma'na 'yo mri ñʉnts'i ya jạ'i ne himi tsa te da 'yøt'e'ạ, nu'bʉ́ bi manda da thạmpa ts'ʉ ra dehe, ne bi nxʉ'yɛ ja yá thandi gatho ya jạ'i, ne bi 'ñena:
—Nugui hingo ma ga thạdi de nurá ji ma da manga nuna ra hoga 'ñøhø nu stí du. Nu'ahʉ ya go guí pạhʉ te ma gui thạdihʉ.
25 Nu'bʉ́ bi dạdi gatho ya jạ'i ne bi 'ñena:
—¡Nuje ne gatho ma bạtsihe ma go ga thạdihe de nú'ạ ra ji ma da mfani!
26 Nu'bʉ́ ra Pilato bi hyɛgui ra Barraba, ne bi manda bri fɛt'a ra Jesu, nepʉ bi 'yɛnt'uabi'ạ ja yá 'yɛ yá soldado pa da hyo'ʉ.

27 Nu'bɨ́ ya soldado bi zixa ra Jesu pa habɨ mi 'bɨi ra dạnga ts'ɨtbi, ne ja bá
cot'athoni gatho ya soldado.
28 Nepɨ bi møque'ɨ ne bi hyetuabi 'nara thɛnga he.
29 Ne bi hñu'tsuabi ja rá ñạxu 'nara corona dega 'mini xqui 'bet'e, ne bi
'yɛnt'ua ja rá 'yɛ ra 'ñɛi 'nara ts'ɨt'o. Nepɨ bi ndandiñạhmu'ɨ ja rá thandi'ạ,
ne mi ø'tuatho ra nt'eni mi embi:
—¡'Bɨi pa nzạntho, nu'i ri t'equ'ei rá Ndạ'i ya xodyo!
30 Nepɨ bi zots'i'ɨ ne bi hñạmba nú'ạ ra ts'ɨt'o mi o ja rá 'yɛ ne con gue'ạ bi
na'mba ja rá ñạxu.
31 Nepɨ de mi uadi'ɨ bi 'yø'tua ra nt'eni ra Jesu, bi møcuabi nú'ạ ra thɛnga
he xqui hyetuabi, nepɨ bi yopa hyetua nú'ɨ yá dutu xi mi he. Nepɨ bi zits'i'ɨ
pa da pont'i ja ra pont'i pa ja dí duni.

Ra Jesu bri thøta ja ra pont'i
(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

32 Ne de má 'ñu bi nthɛui'ɨ 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Simu mrá me Cirene.
Nepɨ nú'ạ ra 'ñøhø'ạ bri japi bi duxa nú'ạ ra pont'i habɨ mi ma da ts'ɨta ra
Jesu.
33 Njabɨ bi zøni ja ra luga rá thuhu Golgota nú'ạ rí bøni da 'ñena Ñạxmadu.
34 Nuni ja bá t'umbabini ra Jesu ra vinu xqui nthạnts'i co 'nara ndạpo xi
xmá nju, pe mi za gue xmá nju himbi ne bi zi.
35 Nu mi uadi ya soldado bi pont'a ra Jesu, nu'bɨ́ nu'ɨ́ bi rifabi yá dutu pa
bi hñegue'ɨ. Njabɨ bi nja ngu nú'ạ xqui mạnga rá 'mɛhni Ajuạ nú'ạ bi 'ñena:
"Nú'ɨ́ bi rifagui ma dutu pa bi hñegue'ɨ."
36 Nepɨ ya soldado ja bi hñudini pa bi su ra Jesu.
37 Y xqui t'ofo ja ra pont'i mañạ de ja rá ñạxu nda'ạ ra ts'oqui xqui 'yøt'e
ngu mi mạñ'ɨ pa ja bi duni. Y nú'ạ xqui t'ofoni mi mạ gue nu'ạ́ go ra Ndạ de
ya xodyo.
38 Nehe bri pont'a yoho ya be habɨ bri pont'a ra Jesu, 'na ja rá 'ñɛi, ne nú'ạ
ma'na ja rá ngạhạ.
39 Y nú'ɨ to'o mi thoguini mi bɨt'a yá ñạxu ne mi xaxi,
40 mi embabi:
—Nú'i xcá mạ gue gui yø'ta ra nijạ, nepɨ rá hñupa gui yopa 'ba'mi, mpøhø
de gue'asɛ, ne cại de ra pont'i 'bɨ xi majuạni go gue'i rá T'ɨ'i Ajuạ.
41 Nehe ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley, co ya fariseo ne ya ndạxjua
ndạ mi nønga ra Jesu ne mi 'ñémsɛ'ɨ:
42 —Ma'ra hạ, bi za bi pøhø, pe nubyani hinda za da mpøhø sɛhɛ. Nu'bɨ go
xi guehmạni yá Ndạ ya me Israel, dá gạibya de ra pont'i pa ga camfrihɨ.
43 Nuni xa hñuxa rá jamfri ja Ajuạ, hangue dá ñạmbya Ajuạ 'bɨ gue xi
majuạni Ajuạ ri mạdi, cabo xa xicsɛhɨni ne xa 'ñena gue go guehni rá T'ɨ Ajuạ.
44 Nehe nú'ɨ yoho ya be xcrí pont'i mahyɛgui co ra Jesu bi xaxi'ɨ nehe.

Ra Jesu bi du
(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

45 Y ngu mi 'nɛt'yoho ra hyadi, bi mɨdi bi 'mɛxuui gatho ra ximhai ne asta
mi nzɨnga hñu nde ja bi yopa hnequi ma'na'qui.
46 Ne nura ora'ạ ra Jesu bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —Rí bøni da 'ñena, ma Dada'i, ma Dada'i, ¿hanja
xcá hyɛgasɛua?
47 Nu'bɨ́ 'ra de gue nú'ɨ mi 'bɨhni bi 'yøde ne bi 'ñena'ɨ:
—Nuni ra 'ñøhø ma'ta ndu ra bạdi Elía.

48 Nu'bɨ́ 'na de gue nú'ʉ mi 'bʉhni 'bestho bi nest'ihi bá ha̱ 'nara zi sponja
ne bi pobo co ra ju'tsa vinu. De guehni bi tøta ja 'nara ts'ʉt'o, nepʉ bi go'tsuabi
ja rá ne.
49 Pe nu ma'ra bi 'ñena:
—Tsopʉ, ma ga nuhʉ ua da zø ra Elía pa da ña̱ni.
50 Nu'bɨ́ bi yopa ña̱ nts'ɛdi ma'na'qui ra Jesu, nepʉ ra ora'a̱ 'bestho bi du.
51 Nura ora'a̱ bi xø nú'a̱ ra dutu mi naxa mbo ra nda̱nija̱ pa mi cot'a habʉ xi
xmá nsunda, bi mʉdi de maṉ̃a̱ pa rí ga'ti. Ne xi bi nja 'nara mbimhai nts'ɛdi
y asta bi xø ya do.
52 (Nehe bi xoxa ya nt'agui ne bi yopa nte ndunthi ya gamfri nú'ʉ ya xqui
du.
53 Ne nu de ya xqui yopa nte ra Jesu, nu'bɨ́ nú'ʉ xqui bønga de ja ya nt'agui,
bi 'ño ja ra hnini Jerusale habʉ bá handa ndunthi ya ja̱'i.)
54 Ngu bi du ra Jesu, ra nda̱ gá soldado ne yá mfats'i nú'ʉ mi su'a̱ bi za'ʉ ra
mbimhai ne bi hyanda gatho nú'ʉ te bi nja, hangue xi bi ntsu'ʉ ne bi 'ñena:
—Xi maju̱ani nuni ra 'ñøhø go mi guehni rá T'ʉ Aju̱a̱.
55 De zi yabʉtho mi 'bahni ndunthi ya 'bɛhña̱ mi handa nú'a̱ te bi nja. Nuya
'bɛhña̱'ʉ go gue'ʉ xqui mɛpabi ra Jesu ne xqui 'ñoui de Galilea.
56 'Ra de gue'ʉ, ra Maria Magdalena, ne ra Maria nurá na̱na̱ ra Cobo ne ra
Jose, ne rá na̱na̱ nú'ʉ yoho yá t'ʉ ra Sebedeo.

Ra Jesu bi t'agui
(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

57 De ya mi ma da yʉ ra hyadi 'nará nxadi ra Jesu mrá me Arimatea mrá
thuhu ra Jose ne xi mrá rico,
58 bi ma bá c'a̱'tsa ra Pilato pa bi 'yapa nsɛqui da ma da 'yacuabi rá ndo'yo
ra Jesu. Nu'bɨ́ ra Pilato bi manda da t'umbabi nsɛqui pa da ma da 'yagui.
59 Nu'bɨ́ ra Jose bi ma bá tumpa rá ndo'yo ra Jesu, ne bi mant'i co 'nara
t'axa dutu.
60 Nepʉ bi ma bá agui ja ra nt'agui nú'a̱ xqui hyoqui'a̱ ja 'nara hña̱do pa go
xa nt'aguini hma̱ha̱'a̱. Nepʉ bi got'a ra nt'agui co 'nara da̱nga do, ne bi ma'a̱.
61 Ne guetbʉ ja ra nt'agui mi huhni ra Maria Magdalena ne nú'a̱ ma'na ra
Maria.

Ya nsute ja rá nt'agui ra Jesu

62 Rá hyax'a̱, ya xqui thogui nú'a̱ ra pa de ra nthoqui, bi ma ya nda̱ gá macja̱
ne ya fariseo bá c'a̱'tsa ra Pilato,
63 ne bi 'ñembi:
—Nú'i ma nda̱'ihe, dí beñhe gue nú'a̱ ra hyate 'ñøhø nú'bʉ mi tetho bi 'ñena
gue rá hñupa mi ma da yopa nte.
64 Hangue dí nehe gui pɛhna to'o da su ra nt'agui hñu pa, pa hinda 'ñehe yá
nxadi dega xuui ne da be. Nu'bɨ́ ha̱, nuya nxadi ma da 'ñembabi ya ja̱'i gue xa
yopa nte'a̱, ne ma'na strá nts'o nuna nc'uambana̱ de nú'a̱ rá mʉdi.
65 Bi da̱di ra Pilato ne bi 'ñena:
—Ma ga 'ra'ahʉ ya soldado gui tsixhʉ pa gui suhʉ xá hño ra nt'agui asta
habʉ da za.
66 Nu'bɨ́ nuya nda̱ gá macja̱ co ya fariseo bi ma bá su ra nt'agui ne bi
hñu'tsua 'nara seyo ra do, ne bi zohni'ʉ ya soldado pa bi su.

28

Ra Jesu bi yopa nte de ra du
(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Rá hyax'ạ de ya xqui thogui ra pa dega tsaya ne ya mi fʉdi da hyats'i de
ra mʉdi pa de ra semana, ra Maria Magdalena ne ma'na ra Maria bi ma da
c'ạ'tsa ra nt'agui.
2 Y nura ora'ạ bi nja 'nara dạnga mbimhai, ngue'ạ bá cại 'nara ɛnxɛ de
mahets'i, ne ngu bi zøhø habʉ xqui t'agui ra Jesu, bi 'yent'a nú'ạ ra do xqui
jot'a ra nt'agui, nepʉ bi hñudi'ạ mañạ de nura do'ạ.
3 Nura ɛnxɛ'ạ xi mri yot'i ngu 'nara huɛi, ne nurá he xi xmá nt'axi ngu ra
tsɛ.
4 Y nu mi hyanda ya soldado njabʉ, nu'ʉ́ bi umba ra nhuạt'i co ra ntsu ne
bi dagui bi høduˌ
5 Nu'bʉ́ ra ɛnxɛ bi zofo nú'ʉ ya 'bɛhñạ ne bi 'ñembi:
—Oguí tsuhʉ. Nuga dí pạdi gue guí hoñhʉ ra Jesu nú'ạ bi tho ja ra pont'i.
6 Nu'ạ́ ya jo'oua, ngue'ạ ya bi yopa nte ngu nú'ạ xqui mạñ'ạ. Bá ehʉ gui
hyanthʉ habʉ mi t'agui.
7 Nepʉ grí maha 'bestho bá xiphʉ yá nxadi'ạ gue nu'ạ́ ya bi yopa nte, ne
nubyá ya bi 'mɛt'o'ạ pa Galilea, nuni ja ma grí hyanthʉni ma'na'qui. Pa gue'ạ
dá ehe ga xi'ahʉ.
8 Nu'bʉ́ bi ma hnest'ihi nú'ʉ yoho ya Maria, ngu ts'ʉ mi tsu y ngu ts'ʉ mi
johya. Bi ma'ʉ pa bá xipa ya nxadi nú'ạ bi mạnga ra ɛnxɛ.
9 Ne nura ora mi 'yo ra 'ñu'ʉ mi dạmfri bi nthɛui ra Jesu ne nu'ạ́ bi zɛngua'ʉ.
Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi joni habʉ mi 'bai pa bi nsunda'ʉ, ne bi hyʉpabi yá ua.
10 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Oguí tsuhʉ. Grí maha gui xiphʉ nú'ʉ ma cu da ma pa Galilea ne ja grá
nthɛ'beni'ʉ ma'na'qui.

Ya soldado bi xipabi ya ndạ gá macjạ nú'ạ xqui nja

11 De ya xqui ma nú'ʉ ya 'bɛhñạ, 'ra de gue nú'ʉ ya soldado mri su ra nt'agui
bi ma pa ja ra hnini pa bá xipa ya ndạ gá macjạ de gatho nú'ạ te xqui nja.
12 Nu'bʉ́ ya ndạ gá macjạ bi 'ñʉ'tiui ya ndạxjua ndạ pa da umbabi'ʉ ndunthi
ra bojạ ya soldado pa da mạnga 'nara nc'uamba,
13 ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ pɛ'tsi te gui mạñhʉ gue de mi nxuui gá ạhạhʉ, hangue nura ora'ạ
nuyá nxadi ra Jesu bi zøhø ne bi du'tsua'ʉ rá ndo'yo.
14 Ha nu'bʉ da nja ra pa da bạdi ra ndạ de núna xa nja, odi tu ri mʉihʉ,
ngue'ạ nuje go ma ga ñạhe con gue'ạ.
15 Nu'bʉ́ ya soldado bi hñạnga ra bojạ, nepʉ bi ma'ʉ bi 'yøt'e ngu nú'ạ xqui
sipabi. Hangue asta mapaya nuya xodyo camfri gue xi bi njabʉ ngu nú'ạ ra
nc'uamba bi mạnga ya soldado.

Ra Jesu bi umba yá 'bɛfi yá nxadi
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

16 Nu'bʉ́ nú'ʉ 'rɛt'ama'ra ya nxadi bi ma pa Galilea nuni ja ra t'øhø habʉ
xqui xipabi ra Jesu da nthɛui.
17 Y ngu bi hyant'ʉ ra Jesu xi bi nsunda, masque 'ra de gue'ʉ hints'ʉ mi
camfri.
18 Nu'bʉ́ ra Jesu bi joni pa habʉ mi 'bʉi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Gatho ra ts'ʉtbi xa t'ɛndgagui ja ma 'yɛ pa ga ndạ nuni mahets'i ne nuua
ja ra ximhai.
19 Hangue grí maha bá zofohʉ gatho ya jạ'i nú'ʉ 'bʉi ja rá ngʉni ra ximhai
pa dua nxadi nehe'ʉ, ne xi'tshʉ'ʉ de rá thuhu ra Dada, ne de ra T'ʉ, ne de ra
Mạca Ndạhi.

20 Nehe 'ñutuabihʉ'ʉ da 'yøt'e gatho ngu nú'a̱ stá 'bɛp'a'ihʉ. Y nuga nza̱ntho
ma ga 'bʉi con gue'ahʉ asta rá uadi ra ximhai. Njabʉ gue'a̱.

NSAN MARCO
RA MA̱CA HOGA T'ØDE NÚ'A̱ BI 'YOFO NSAN MARCO

Ra Xuua Xi'tsate mi zofo ya ja̱'i ja ra mbonthi
(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Rá ma̱ca hoga t'øde ra Jesucristo rá T'ʉ Ajua̱ bi mʉdi njaua:
2 Ra ba̱di Isaía bi 'yofo nuya ya noya ya maya'bʉ gue Ajua̱ bi xipabi da 'yofo:
Ndi, nuga drá Ajua̱ dí pɛhna ma 'mɛhni pa da 'mɛt'o de gue'e
pa da hyoc'a ri 'ñu.
3 Nuna ra 'mɛhni go guehna ma da ña̱ nts'ɛdi ja ra mbonthi ne da 'ñembabi ya
ja̱'i njaua:
"Hyocjʉ ra 'ñu pa da tho ma Hmuhʉ, ne jua̱ñhʉ ya ts'aca'ñu."
4 Y nu mi 'ñehe ra Xuua Xi'tsate bi njabʉ ngu nú'a̱ xqui ma̱nga Ajua̱, bi 'mʉ
ja ra mbonthi ne mi xipa ya ja̱'i mi ena: "Ñobrihʉ ne nxistehehʉ y Ajua̱ da
pun'ahʉ ri ts'oquihʉ."
5 Ha gatho nuya ja̱'i mi 'bʉ ja ra hnini Jerusale ne gatho rá ngʉni de ra hai
Judea mi pa habʉ mi 'bʉ ra Xuua pa mi øde'ʉ nuya noya mi ma̱ñ'a̱ ne pa mri
nju̱ani de yá ts'oqui ja rá thandi Ajua̱. Y ra Xuua mi xi'tsi'ʉ ja ra da̱the Jordá.
6 Y nú'á mi nhye dega xicameyo, ne mi ngʉt'a 'nara ngʉt'i dega xifri. Mi tsi
ya hoga nc'oto ne ra t'afi dega sefi.
7 Y mi zofo ya ja̱'i ne mi embabi'ʉ:
—Ya xa 'ñepʉ bra 'bɛfa de gueque 'na to'o ma'na ja rá ts'ɛdi de gueque nú'a̱
hindí 'ñepcagui ngugui ga xo'tua yá ntha̱sthi yá thiza.
8 Xi maju̱ani nuga dí xi'ts'a'ihʉ co ra dehe, pe nu'á ma da xi'ts'a'ihʉ co ra
Ma̱ca Nda̱hi.

Rá sistehe ra Jesu
(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

9 Y nú'bʉ mi xi'tsate ra Xuua, bi 'ñehe ra Jesu de ra hnini Nasare de ra hai
Galilea ne bi ma ja ra da̱the Jordá, ne ja bá xi'tsini ra Xuua.
10 Y ngu mi bøxa ra Jesu de ja ra dehe habʉ xqui nxistehe, bi hyandi bi
xogui mahets'i y bá ca̱i rá Ma̱ca Nda̱hi Ajua̱ ngu 'nara zi domitsu, ne bi zøhø
ja gue'a̱.
11 Nepʉ bi nt'øde 'nara noya de mahets'i ne bi 'ñena:
—Go gue'e ma hma̱ca T'ʉ'i, ne xi dí hop'a ri 'mʉi.

Ra Satá mi xaxa ra Jesu
(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

12 Nu'bʉ́ 'bestho ra Ma̱ca Nda̱hi bi zixa ra Jesu ja ra mbonthi.
13 Y nuni ja bá 'bʉhni ñote ma pa habʉ mi 'bʉ ya mba̱nga zu'ue. Ne ra Satá
mi xaxa ra Jesu pa da nts'ocjhma̱ha̱. Y nu mi uadi nú'ʉ ñote ma pa, ya ɛnxɛ
bá ha̱mpi te da zi.

Ra Jesu bi mʉdi rá 'bɛfi nuni Galilea
(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

14 Ha nú'bʉ mi jot'a fadi ra Xuua, ra Jesu bi zøhø ja ra hai Galilea, ne mi
ma̱nga ra hoga noya gue ya xa zøhø ra Nda̱ de mahets'i xpá e pa da nda̱ de
guecua ja ra ximhai.
15 Ne mi ena:

—Ya bi zø ya pa ne 'bestho ma da ndạ de guecua ra Ndạ de mahets'i, hangue ñobrihʉ ne camfrihʉ ra mạca noya.

Ra Jesu bi zofo goho ya mɛhuạ pa dyá nxadi'ạ
(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

16 'Nara pa mi 'yoni ra Jesu ja ra ñạnga ndehe Galilea ne ja bá handri ra Simu ne ra Andre rá cu mi ɛnt'a yá xit'ạ ja ra ndehe pa da mpɛhuạ ngue'ạ nu'ʉ́ myá mɛhuạ'ʉ.

17 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:

—Bá ehʉ, tɛngaguihʉ y nuga ga u't'ahʉ gui mpɛhuạhʉ dega jạ'i.

18 Hangue nu'ʉ́ 'bestho bi zohni yá xit'ạ ne bi dɛna ra Jesu.

19 Nepʉ ra Jesu bi thogui má ts'ʉ ringuehni ne bi hyanda ra Cobo ne ra Xuua yá t'ʉ ra Sebedeo mi o mbo ra motsa mi pø'ta yá xit'ạ.

20 Nu'bʉ́ bi zofo'ʉ, y nu'ʉ́ bi zohni yá dada ja ra motsa co yá 'bɛgo ne bi dɛni'ʉ ra Jesu.

'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi
(Lc. 4:31-37)

21 Nepʉ bi ma'ʉ ja ra hnini Ncapernau, ne nu mi dat'a nsabdo ra pa dega tsaya, ra Jesu bi yʉt'a ja ra nijạ ne mi xahna ya jạ'i.

22 Ha nu'ʉ́ bi 'yø de nú'ạ mi mạ ngue'ạ mi xahni'ʉ ngu 'na to'o mi hạ ra ts'ɛdi pa da t'øt'e nú'ạ mạ, y hingue ngu nú'ʉ ya xahnate de yá ley'ʉ.

23 Ne ja xqui zøhni ja yá nijạ'ʉ 'nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi, ne nu'ạ́ bi mafi bi 'ñena:

24 —Nu'i Jesu grá me Nasare, ¿te ma gui 'yøtcahe? ¿Ha gue xcá ehe pa gui huatcahe? Dí pạhe to'o'i, nu'i go gue'e rá Mạca T'ʉ'i Ajuạ.

25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi zʉi nura ts'ondạhi ne bi 'ñembi:

—¡Co'ta ri ne, pøni de nuna ra 'ñøhø!

26 Nepʉ nura ts'ondạhi bi japa nú'ạ ra 'ñøhø da ndusɛ, ne bi mafi nts'ɛdi, ne bi bøni de gue'ạ.

27 Hangue gatho ya jạ'i bi 'yø ne bi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu ma'na:

—¿Te rí bønga nuna? ¿Te ma 'ra'yo nt'udibyanạ? ¿Te ma ts'ɛdi hạni? ¡Ngue'ạ nuní 'bɛpa ya ts'ondạhi da bøni y nu'ʉ́ øtuabi!

28 Hangue habʉraza ja ra hai Galilea xi bi dạma 'ño ra noya de nú'ạ xqui 'yøt'a ra Jesu.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá to ra Simu Pedro
(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

29 Y mi bønga ra Jesu de ra nijạ bi ma ja rá ngu ra Simu ne ra Andre nú'ʉ mi 'ñoui, bi mɛui'ʉ ra Cobo ne ra Xuua.

30 Ha nurá to ra Simu mi 'bɛni mi umba ra nzø, ne nu'ʉ́ 'bestho bi xipa ra Jesu gue mi hñeni'ạ.

31 Nu'bʉ́ ra Jesu bi ma bi gʉts'i de 'nará 'yɛ, bi 'ba'mi, ne 'bestho ra ora'ạ bi tsayabi ra nzø, nepʉ nú'ạ ra 'bɛhñạ bi umbabi te da zi'ʉ.

Ra Jesu bi 'yøthe ndunthi ya da'thi
(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

32 Ha nura pa'ạ de mi nde bá ts'impabi ra Jesu gatho nú'ʉ to'o mi hñeni ne nuto mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi.

33 Y gatho ya jạ'i de ra hnini bi munts'a ja ra gosthingu habʉ mi 'bʉ ra Jesu.

34 Y nu'ạ́ bi 'yøthe ndunthi ya jạ'i to'o mi pɛ'tsa 'rama'na'ño ya hñeni, ne bi 'yɛni ndunthi ya ts'ondạhi, ne himi hopi da ñạ ya ts'ondạhi ngue'ạ nu'ʉ́ mi pạdi to'o'ạ.

Ra Jesu bi zofo ya ja̱'i nuni Galilea
(Lc. 4:42-44)

35 Rá hyax'a̱ ra Jesu bi nangui hamxuditho ne bøni bi ma ja ra mbonthi
ne ja bá apabini Ajua̱ rá Dada.
36 'Mɛfa bi ma ra Simu ne nú'ʉ to'o mi 'ñoui, bi ma bá honi'a̱.
37 Y nu mi zʉdi'a̱ bi 'ñembi:
—Ndunthi ya ja̱'i hoñ'a'i.
38 Pe ra Jesu bi 'ñena:
—Maha ja ya t'ʉca hnini nú'ʉ ja nthets'i de guecua pa ga zofo'ʉ nehe, ngue'a̱
pa gue'a̱ stá ehe.
39 Nu'bʉ́ bi ma gatho ja rá nthets'i ra hai Galilea, ne ra Jesu bi zofo ya ja̱'i ja
yá nija̱, ne bi 'yɛnga ya ts'onda̱hi.

Ra Jesu bi 'yøthe 'na mi henga ra lepra
(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

40 'Nara 'ñøhø mi tsʉ 'nara hñeni rá thuhu ra lepra nú'a̱ tsit'atho ra ngø, bi
'ñehe bi ndandiña̱hmu ja rá thandi ra Jesu ne bi ba̱ntebi bi 'ñembi:
—Nu'bʉ gui nehma̱, nu'í ja ri ts'ɛdi pa gui 'yøthegui de nuna hñeni tsʉqui.
41 Nu'bʉ́ ra Jesu bi huequi ne bi hñu'tsuabi rá 'yɛ ne bi 'ñembabi:
—Ha̱ha̱ dí ne, y ya gá ña̱ni.
42 Ha nu mi ma̱nga ra Jesu njabʉ, nu habʉ xqui 'ya, 'bestho bi 'yostho ne bi
'mʉi xi xá hño rá ndo'yo.
43-44 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hñu'mba ra hña̱ ne bi 'ñembi:
—Jamasu gue ni 'na hinto gui xipi. Hønsɛ nu'a̱ dí ne, grí ma ja ra nija̱ gui
'ñudi ja ra macja̱ ne ja guehni ma gui unga ra 'baha nú'a̱ bi ma̱nga ra Moise
da t'uni, y njabʉ da fa̱di gue ya xcá ña̱ni de ri hñeni.
Nepʉ bi 'bɛpa nú'a̱ ra 'ñøhø da ma.
45 Pe nu mi ma nú'a̱ ra 'ñøhø bi mʉdi bi xipa gatho ya ja̱'i nú'a̱ xqui t'ø'tuabi
ne xi bi 'yonga ra 'bede. Hangue ra Jesu ya himi tsa da yʉt'a ja ya hnini pa da
zofo ya ja̱'i ngue'a̱ xi xqui munts'a ndunthi. Ne hangue nu'á̱ mi 'bʉitho ja ya
mbonthi, y nehe mi pani ndunthi ya ja̱'i de habʉraza pa mi c'a̱'tsi'a̱.

2

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara ts'onate himi tsa da 'ña̱ni
(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

1 Ne mi thogui 'raya pa ra Jesu bi mengui pa Ncapernau, y ya ja̱'i bi 'yøde
gue xqui zøni'a̱ ja nú'a̱ ra ngu habʉ xqui mihi'a̱.
2 Hangue 'bestho ndunthi ya ja̱'i bi ma habʉ mi 'bʉ'a̱ y asta himbi 'ñɛni
gatho mbo ja ra ngu. Hangue 'ra mi 'baitho møte ra gosthi, y ra Jesu mi xipabi
ra ma̱ca noya.
3 Nepʉ bi zøhø 'raya ja̱'i y goho de gue'ʉ mbra ndude 'nara ts'onate.
4 Y himbi za bi yʉt'i'ʉ habʉ mi 'bʉ ra Jesu ngue'a̱ xqui munts'ini ndunthi ya
ja̱'i. Hangue bi bøx'ʉ maña̱, bi xø'tsa 'nara xɛni de ra xʉngu pa bi ca̱'ma ra
ts'onate co rá 'bebo asta habʉ mi 'bai ra Jesu.
5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi ba̱di gue nu'ʉ́ xi mi ja yá jamfri hangue bi 'ñemba ra
ts'onate:
—Ma t'ʉ'i, dí pun'a'i gatho ri ts'oqui.
6 Ha mi huhni 'raya xahnate de ra ley, ne mi bensɛ njaua ja yá mfeni'ʉ:
7 "¿Hanja ma̱nga njabʉni gue ri 'ñet'a Ajua̱? Ngue'a̱ hønsɛ Ajua̱ go gue'a̱ tsa
da punga ya ts'oqui, y hinto ma'na."
8 Pe ra Jesu 'bestho bi ba̱tho nú'a̱ mi beñ'ʉ ne bi 'ñembi'ʉ:

—¿Hanja guí beñhʉ njabʉ?

9 ¿Ndaˈa̱ maˈna hinxá hñei pa ga xipa ra tsˈonate: “Dí punˈaˈi ri tsˈoqui”, o ga embabi: “ˈBai, jʉxa ri mfidi ne ˈyo”?

10 Nde, pa gui pa̱hʉ gue Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi pɛˈtsa ra tsˈɛdi ja ra ximhai pa da pumba yá tsˈoqui ya ja̱ˈi, ma ga øtˈa njaua:

Nuˈbʉ́ bi ˈñemba ra tsˈonate:

11 —Dí xiˈaˈi, ˈbai, jʉxa ri mfidi ne grí ma ri ngu.

12 Nuˈbʉ́ ˈbestho bi ˈmai ra tsˈonate, ne bi gʉxa rá mfidi ne bøni ja yá thandi gatho ya ja̱ˈi. Hangue nuˈʉ́ xi bi ˈyø ne bi nsunda Aju̱a̱ ne bi ˈñenaˈʉ:

—Ni ˈnaˈqui hinstá hanthʉ ˈnara tˈøtˈe ngu núna stá hanthʉbya.

Ra Jesu bi zofo ra Leví pa drá nxadi
(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

13 Nepʉ ra Jesu bi yo mengui ja ra ña̱nga ndehe ne ja bá muntsˈini ndunthi ya ja̱ˈi ne ja guehni bi xahniˈʉ.

14 Nepʉ bi ma de guehniˈa̱, ne ˈmɛfa bi hyanda ra Leví rá tˈʉ ra Alfeo mi hudi ja rá mexa mi pɛ rá ˈbɛfi dega ngʉxboja̱. Ne bi ˈñembabi:

—Bá ehe tɛngagui.

Nuˈbʉ́ ra Leví bi ˈmai bi dɛniˈa̱.

15 Ne ˈnaˈqui ra Jesu ne yá nxadi mi huhni ja rá ngu ra Leví mi ñungüi ya ˈña̱tsa ngʉxboja̱ ne maˈra ya tsˈoja̱ˈi toˈo himi øtˈe ngu núˈa̱ ma̱nga rá ley ra Moise. Gatho mi huhuiniˈʉ ngueˈa̱ ndunthi de gueˈʉ xqui dɛniˈa̱.

16 Nuˈbʉ́ ˈraya xahnate de ra ley ne ˈraya fariseo núˈʉ ya ja̱ˈi toˈo ntsˈɛdi jamasu rá ley ra Moise, bi hyanda ra Jesu mi ñungüi ya ngʉxboja̱ ne núˈʉ maˈra ya tsˈoja̱ˈi. Hangue nuˈʉ́ bi ˈyambabi yá nxadi ra Jesu bi ˈñembi:

—¿Hanja di ñungüi núyʉ ya ˈña̱tsa ngʉxboja̱ ne núyʉ maˈra ya tsˈoja̱ˈi?

17 Pe ra Jesu bi ˈyøde núˈa̱ mi ma̱ñˈʉ ne bi ˈñembabiˈʉ:

—Nuˈʉ tóˈo ˈyo má hño hingui honga ra medico, pe nuˈʉ tóˈo di hñeni ha̱. Nuga stá ehe pa ga zofo ya ˈyøtˈatsˈoqui pa da ñobri, hingue stá ehe ga zofo núˈʉ øtˈe xá hño.

Ra Jesu bi tˈambabi de ra ayuno
(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

18 ˈNara ˈmiˈqui mri ayuna yá nxadi ra Xuua ne yá nxadi ya fariseo, bi ˈñehe ˈraya ja̱ˈi bi cˈa̱ˈtsa ra Jesu ne bi ˈñembabi:

—¿Hanja nuyá nxadi ra Xuua ne yá nxadi ya fariseo di ayunaˈʉ, pe nuri nxadigue hingui ayuna?

19 Nuˈbʉ́ ra Jesu bi ˈñembabiˈʉ:

—¿Ha gue dí ˈñepi da ayuna nuya ja̱ˈi toˈo xa tsˈohna ja ˈnara ntha̱ti? Hina. Nuˈʉ́ da ñuni xá hño ngueˈa̱ ˈbʉˈʉ co núˈa̱ toˈo ma da ntha̱tui rá ˈbɛhña̱. Mientra ˈbʉˈʉ co ra na̱vio hindí ˈñepi da ayuna.

20 Pe ma da zø ra pa gue sta da̱mfriˈʉ da tsˈixa ra na̱vio, nuˈbʉ́ ha̱, gueˈbʉ da ayuna núˈʉ yá amigoˈa̱.

21 Hindí ˈñepi da ˈbøˈta ˈnara zɛdutu co ˈnara ˈraˈyo dutu, ngueˈa̱ nura ˈraˈyo dutuˈa̱ da gʉtˈa nura zɛdutu y maˈna da ntʉni.

22 Nixi hingui tsa da sitˈa ra ˈraˈyo vinu ja ˈnara zɛbota, ngueˈa̱ ra ˈraˈyo vinu da føca ra zɛbota, y njabʉ da tsˈoca ra bota y da mfanga ra vinu. Maˈna xá hño da sitˈa ra ˈraˈyo vinu ja ˈnara ˈraˈyo bota pa njabʉ hinte da ja.

Ya nxadi bi doca ya nga̱ha̱ gá trigo ra pa dega tsaya
(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

23 'Nara sabdo ra pa dega tsaya ra Jesu bi thogui co yá nxadi ja 'raya huąhi,
y nuyá nxadi bi mʉdi bi doca ya ngąhą dega trigo.
24 Hangue ya fariseo bi 'ñemba ra Jesu:
—Ndi, ri nxadi thoca ya ngąhą gá trigo, y nubyá go ra pa dega tsaya, y ra
ley mą gue hinda t'øt'e njabʉ.
25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—¿Ha hinxcá hñe'thʉ nú'ą bi 'yøt'a ra Davi ne nú'ʉ mi 'ñoui nú'bʉ mi zʉ ra
thuhu y mi otho te da zi'ʉ?
26 Nu'ą́ bi yʉt'a ja rá niją Ajuą ne bi zi nuya thuhme xqui thuxni ja rá thandi
Ajuą, ne bi umba nú'ʉ to'o mi 'ñoui pa da ziui. Y nuya thuhme'ʉ himrí 'ñepi
to'oraza da zi, hønsɛ ya macją. Bi t'øt'a njabʉ nuya pa'ʉ nú'bʉ mrá ndąmacją
ra Abiatar. Y hingrá ts'oqui nú'ą bi 'yøt'a ra Davi.
27 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ra pa dega tsaya bi thuts'i pa rá hño ya ją'i, hingo bi thoca ya ją'i pa da
'mʉi ja rá hmanda ra pa dega tsaya.
28 Hangue Nú'ą To'o bi e bi Ną'i hą ra ts'ɛdi pa da manda masque ra pa
dega tsaya.

3

'Nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ
(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

1 Ra Jesu bi yʉt'a ma'na'qui ja ra niją, ne xqui zønini 'nara 'ñøhø xqui 'yot'a
'nará 'yɛ.
2 Y ya fariseo mi aca ra Jesu ua da 'yøthebi rá 'yɛ nura pa dega tsaya, pa da
za da ñąpabi.
3 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñemba nú'ą ra 'ñøhø xqui 'yot'a rá 'yɛ:
—Bá ecua, 'bai ja yá thandi ya ją'i.
4 Nepʉ bi 'yamba ya fariseo ne bi 'ñembi:
—¿Ha dí 'ñepi 'nara ją'i da 'yøt'a 'nara hño ra pa dega tsaya, o da 'yøt'a nú'ą
hinxá hño? ¿Ha gue xá hño da ñąmba rá te 'nara ją'i, o da hyo'ą?
Pe ya fariseo hinte bi dątuabi.
5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi bø rá cuɛ, ne bi du rá mʉi ndunthi ngue'ą nuya fariseo'ʉ
himi ja yá nthecate. Hangue bi 'ñemba ra da'thi:
—Tʉnga ri 'yɛ.
Y nu'ą́ bi 'yøt'a njabʉ ne 'bestho bi ñąnga rá 'yɛ.
6 Nu'bʉ́ bi bønga ya fariseo ne bi ma bá c'ą'tsua yá mfats'i ra ndą Erode pa
bi 'ñʉ'ti'ʉ hanja da za da hyohmą'ʉ ra Jesu.

Ndunthi ya ją'i mi 'bʉi ja ra ñąnga ndehe

7 Pe nura Jesu bi ma ja ra ñąnga ndehe co yá nxadi, ne bi dɛni'ą ndunthi ya
ją'i me Galilea.
8 Nehe mi dɛni'ą ya me Judea, ne ya me Jerusale, ne ya me Idumea, ne ya
me Tiro, ne ya me Sidó co nú'ʉ ya me ri'nandi ra dąthe Jordá. Mi ehe da
c'ą'tsi'ą ngue'ą xqui 'yøde'ʉ de nú'ʉ ya dąnga nt'udi mi øt'e.
9 Ha ra Jesu bi xipa yá nxadi gue da dąt'a 'nara motsa guetbʉ ja ra ñąnga
ndehe, ngue'ą xi xmá nts'i'mi ja ra hmunts'i co rá ndunthi ya ją'i.
10 Ra Jesu xqui 'yøthe ndunthi ya da'thi, hangue ringue'ą gatho nú'ʉ to'o
mri hñeni mri 'ñent'i pa da zʉdi da dani'ą.
11 Y nu'ʉ tó'o mi pɛ'tsa ya ts'ondąhi, mi hyanda ra Jesu bi ndandiñąhmu'ʉ
ja rá thandi, ne mi mafi mi ena'ʉ:

—Nu'i go gue'e rá T'ʉ'i Ajuạ.
12 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'bɛpabi nú'ʉ ya ts'ondạhi gue hinda xipa ya jạ'i mi to'o'ạ.

Ra Jesu bi zohna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

13 Nepʉ ra Jesu bi bøxa ja 'nara t'øhø ne bi zohna nú'ʉ to'o xqui huahni, ne nu'ʉ́ bi ma bá munts'ini con gue'ạ.
14 Y nu'ạ́ bi hñuxa 'rɛt'amayoho ya nxadi pa da 'ñoui, ne pa da mɛhni da zofo ya jạ'i.
15 Ne bi umba ra ts'ɛdi pa da 'yøthe ya da'thi ne da 'yɛnga ya ts'ondạhi.
16 Y nuya guehya yá thuhu nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi: ra Simu nú'ạ 'mɛfa bi thu'mbabi ra Pedro;
17 ra Cobo ne ra Xuua yá t'ʉ ra Sebedeo nú'ʉ bi thu'mbabi ya Boanerge nú'ạ ne da 'ñena xi ja yá ts'ɛdi ngu ra ngani.
18 Bi thuts'i nehe ra Andre, ra Lipe, ra Tolo, ra Teo, ra Toma, ra Cobo rá t'ʉ ra Alfeo, ra Tadeo, ne ra Simu nú'ạ xqui 'ñoui nú'ạ ra hmunts'i rá thuhu ya cananista,
19 ne ra Juda Iscariote nú'ạ to'o bi da ra Jesu.

Ra Jesu bi t'embabi gue mi hạmpa rá ts'ɛdi ra ndạ de ya ts'ondạhi
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Nu mi gại ja ra t'øhø ra Jesu ne yá nxadi bi yʉt'i'ʉ ja nú'ạ ra ngu xqui mihi.
20 Nu'bʉ́ bi yopa munts'a ma'na'qui ndunthi ya jạ'i asta himi tsa da ñunga ra Jesu ne yá nxadi.
21 Nepʉ bi 'yøde nuya mengu rá ngu ra Jesu gue hinte xqui zi'ạ, hangue bi 'ñehe'ʉ pa da zits'i'ạ ngue'ạ mi eñ'ʉ gue xqui 'bɛ rá mfeni.
22 Nehe 'raya xahnate de ra ley xqui 'ñehe de Jerusale mi 'ñémbi'ʉ:
—Nuni ra Jesu pɛ'tsa ra Beelsebú nú'ạ ra ndạ de ya ts'ondạhi, ne hạmpa rá ts'ɛdi'ạ pa da 'yɛnga nú'ʉ ma'ra yá mits'ondạhiui.
23 Hangue ra Jesu bi ma'ta nuya xahnate'ʉ pa bi xipa 'nara 'bede ne bi 'ñembi:
—¿Ha gue da za ra ts'ondạhi da 'yɛnga yá mits'ondạhiui?
24 Nu'bʉ 'nara hnini da hegue sɛhɛ, da nhuata gatho ra ts'ʉtbi.
25 Y nu'bʉ 'nara 'mʉi da 'ñʉtsa 'na ngu ma'na, hinda za da 'mʉi 'nadbʉ'ʉ.
26 Y nu'bʉ ra ts'ondạhi da ntuhni co yá mits'ondạhiui, nu'bʉ́ da nhuata yá ts'ʉtbi'ʉ.
27 Nixi hinto da za da yʉt'a ja rá ngu 'nara 'ñøhø nú'ạ xi o rá ts'ɛdi, ne da bepabi nú'ạ te pɛ'tsi nu'bʉ hingue 'mɛt'o da du'ti. Njabʉ hạ, da za da bepabi.
28 Majuạni dí xi'ahʉ, gatho ya ts'oqui ne ya ts'one da za dra punbabi ya jạ'i,
29 pe nu'ạ tó'o da ñạma'ñʉ de nú'ạ øt'a ra Mạca Ndạhi, otho rá pumbate, ne da duxa rá ts'oqui pa nzạntho.
30 Bi mạ njabʉ ngue'ạ ya xahnate de ra ley ya mi ñạma'ñʉ de rá 'bɛfi ra Mạca Ndạhi, ngue'ạ xqui mạñ'ʉ gue ra Jesu mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi.

Rá nạnạ ne yá cu ra Jesu
(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Ne 'mɛfa bi zøhø rá nạnạ ra Jesu co yá høcu, bi 'mai'ʉ møte ne bi mɛhni to da tsi'ạ.
32 Ne ndunthi ya jạ'i xqui munts'i ja ra ngu ne mi huhni ja rá nthets'i ra Jesu. Nepʉ ra 'mɛhni bi xipabi ne bi 'ñembi:
—'Bahni ri nạnạ ne ri cu møte bí tøp'a'i.
33 Ha nu'ạ́ bi dạdi:
—¿To'o ma nạnạga, ne to'o ma cuga?

34 Nu'bɨ́ bi nhyani ne bi hyanda gatho nú'ʉ mi huhni ja rá nthets'i ne bi
'ñena:
—Nuyʉ go guehyʉ ma nạnạ ne ma cu.
35 Ngue'ạ nu'ʉ tó'o da 'yø'tua rá paha Ajuạ, go gue'ʉ ma cu, ma nju ne ma
nạnạ.

4

Ra 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

1 Ra Jesu bi yopa mʉdi da xahna ya jạ'i ja ra ñạnga ndehe, ne ja bi thets'ini
ndunthi ya jạ'i, hangue nu'ạ bi 'yøt'e, bi bøts'e bi hñudi ja 'nara motsa mbo ja
ra dehe, ne gatho ra hmuntsjạ'i bi gohi ja ra ñạnga ndehe.
2 Ne mi utua ya jạ'i ndunthi ya t'øt'e co ya 'bede, ne bi 'ñembabi'ʉ:
3 —'Yødehʉ núna ma ga xi'ahʉ de 'nara mot'i.
4 De nu mi xanga ya nda, 'ra bi zo ja ra 'ñu y ya ts'ints'ʉ bi 'ñehe bi gondi.
5 Ma'ra ya nda bi zo ja ra 'bodo habʉ xmá nxini ra hai hangue bi dạma
føts'e.
6 Pe nu mi nzø ra hyadi bi huixqui ne bi 'yot'i'ʉ ngue'ạ mi otho ndunthi yá
'yʉ.
7 Ma'ra ya nda bi zo ja ya 'bo'bini, y ya 'bini bi dạma nte ne bi xumi nú'ʉ ya
nda xqui føts'e, hangue bi 'yot'i ne himbi hogui.
8 Pe nu ma'ra ya nda bi zo ja ra hoga hai, bi føts'e ne bi nte, ne bi unga yá
sofo, 'ra bi unga 'natema'rɛt'a ya nda, ma'ra bi unga hñu'rate, ha nu ma'ra
asta bi unga 'na nthebe ya nda.
9 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:
—Nu'ạ tó'o ja rá nt'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna dí mạ.

Te rí bøni nuya nt'udi
(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

10 Y nu de ya xqui ma ra hmuntsjạ'i, nu'bɨ́ nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ne
nú'ʉ ma'ra xqui gohi, bi 'yambabi'ʉ ra Jesu bi 'ñembi:
—¿Te ne da mạ nú'ạ ra 'bede gá xicje?
11 Y nu'ạ́ bi 'ñembi'ʉ:
—Go rá paha Ajuạ gui pạhʉ nú'ạ himi fạdi maya'bʉ de hanja ri manda Ajuạ,
pe nu'ʉ ma'ra ya jạ'i nú'ʉ hingui dɛna Ajuạ ma da 'yøde co ya 'bedetho.
12 Ma da nja ngu mạnga ra Mạca T'ofo, gue masque da hyandi'ʉ, pe hinda
zo yá mfeni, masque xi da 'yøde, pe hinda bạdi'ʉ, hangue hinda ma da ñobri
pa hindra pumbabi yá ts'oqui.

Ra Jesu bi mạ te rí bønga nura 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

13 Nehe bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue himbi zo ri mfenihʉ nuna ra 'bede de ra mot'i? Nu'bɨ́ ¿hanja da
za gui pạhʉ ma'ra ya 'bede nú'ʉ ma ga xi'ahʉ?
14 Nu'ạ ra mot'i go gue'ạ to'o mạnga ra mạca noya.
15 Y nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'ñu go gue'ʉ to'o bi 'yøde ra mạca noya, y ra
Satá 'bestho bi 'ñehe bi patua yá mfeni pa da pumfri nú'ạ ra mạca noya xqui
sipabi.
16 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'bodo go gue'ʉ to'o bi 'yøde ra mạca noya y
'bestho bi dạma gamfri y ne xi bi johya.

17 Pe ngu nú'ʉ bi 'ñotho yá 'yʉ, go gue'ʉ to'o camfri 'raya zi patho, ne sta
tho ya nt'ʉtsate o ya ts'othogui po rá ngue ra mạca noya, nu'bʉ́ 'bestho da
'uegue'ʉ.
18 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ya 'bo'bini go gue'ʉ to'o bi 'yøde ra mạca noya,
19 pe nu'ʉ́ ri ho ndunthi ya ts'ojohya de ra ximhai, ne beni hanja da za
da mɛ'tsa ndunthi ya t'øt'e ne da dạhạ ndunthi ra bojạ. Hangue nuya ya
ts'onc'at'i hingui hopi da te yá jamfri, ne nú'ạ bi 'yøde da 'mɛditho.
20 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra hoga hai bi unga yá sofo, 'ra bi unga
'natema'rɛt'a ya nda, ne ma'ra bi unga hñu'rate, ha nu ma'ra 'na nthebe, nu'ʉ́
go gue'ʉ to'o bi gamfri ra mạca noya ne xi bi hnequi yá hoga 'bɛfi.

Ra 'bede de ra ñot'i
(Lc. 8:16-18)

21 Ra Jesu bi yopa zofo ra hmuntsjạ'i ne bi 'ñembabi:
—Hinto da tsøgue 'nara ñot'i ne da ye'mba 'nara 'bøts'e o da ja nja'ti de ra
fidi. Hina, dra tøte habʉ da nøgue pa da yot'i xá hño.
22 Njabʉ nehe nú'ạ ja mant'ạguibya, 'mɛfa ma da hnequi, ne nú'ạ hingui
tsa da fạdibya, 'mɛfa ma da fạdi.
23 Nu'ạ tó'o ja rá nt'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna dí mạ.
24 Nehe bi 'ñembi'ʉ:
—Ngu t'ena, co nura t'ɛni guí ɛñhʉ, con guet'atho ma da t'ɛñ'ahʉ, y asta
ma'na da thu'ts'a'ihʉ ri t'ɛnihʉ. Hangue dí xi'ahʉ, jamasuhʉ hanja gui 'yødehʉ
nú'ạ dí mạ, ngue'ạ nu'bʉ gui jamasuhʉ, ma da zo ri mfenihʉ, pe nu'bʉ hingui
jamasuhʉ, hinda za gui pạhʉ.
25 Ngue'ạ nu'ạ tó'o da bạdi nú'ạ dí mạ, ma'na da t'umbabi ra mfạdi, pe nu'ạ
tó'o hinxa bạdi, nú'ạ́ ma da thạcuabi nú'ạ ra mfạdi pɛ'tsi.

Ra 'bede de ra nda nú'ạ 'yo rá te

26 Nehe bi xipabi'ʉ:
—Rá hmanda Ajuạ nja ngu 'nara 'ñøhø pot'a ya nda.
27 Y nú'ạ ra mot'anda'ạ ạhạ dega xuui ne nangui dega xudi bí c'ạ'tsa rá
'bot'i. Ne nú'ạ ra 'bot'i'ạ da føts'e ne da nte, pe nú'ạ ra 'ñøhø hingui pạdi hanja
xa njabʉ.
28 Ra hai øt'e pa da føts'e, da nte, da hneca rá 'bai, ne 'mɛfa da bø yá dạxi.
29 Ne ya sta ñạts'i, 'bestho nura mot'i'ạ da ma da xofo ngue'ạ ya bi zø ra pa
dega sofo.

Ra 'bede de ra nda dega mostasa
(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

30 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:
—Ma ga xi'ahʉ ma'na ra 'bede ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajuạ.
31 Rá hmanda Ajuạ nja ngu 'nara nda dega mostasa, nú'ạ́ ma'na go ra zi
notsi de gatho ma'ra ya nda.
32 Pe nu sta 'bot'a nú'ạ ra nda, ma'na da nte ne da ntʉngui que gatho ma'ra
ya ndạpo, ne da nja yá dạnga 'yɛza asta ya ts'ints'ʉ da za da nøhni.

Ra Jesu bi zofo ya jạ'i dega 'bede
(Mt. 13:34-35)

33 Ra Jesu mi xipabi'ʉ ra mạca noya co ndunthi ya 'bede asta habʉ bi za bi
zo yá mfeni'ʉ.
34 Mi zofo ya hmuntsjạ'i co ya 'bedetho nú'ʉ ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajuạ,
pe nu'bʉ mi 'bʉsɛui yá nxadi mi xipabi'ʉ te rí bøni nú'ʉ ya 'bede xqui xipabi'ʉ.

Ra Jesu bi japi bi tsaya ra bʉnthi
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

35 Y nu mi put'a ra nde ra pa'ạ, ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Ma ga 'raxhʉ ri'nandi ra ndehe.
36 Hangue bi 'ñedi'ạ de ra hmuntsjạ'i, ne nu'ạ́ ne yá nxadi bi gʉ ra motsa habʉ mi o'ạ pa da 'rax'ʉ ri'nandi, ne ma'ra ya jạ'i bi dɛni'ʉ co ya t'ʉca motsa.
37 Y ya de mi 'yo'ʉ ja ra ndehe, bi mʉ 'nara dạnga bʉnthi ne mi tonts'a ra dehe ja ra motsa asta mi ne xa ñuxhmạ.
38 Ha ra Jesu mi ạhạ ja ra ts'ạt'a motsa ne xqui 'yɛnts'a rá ñạxu ja 'nara nthuhñạ, ne yá nxadi bi ma bá a, ne bi 'ñembabi:
—¡Xahnate! 'Matho hinguí tu ri mʉi gue ma ga cʉihʉ ja ra dehe.
39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi nangui ne bi zʉi ra bʉnthi, ne bi 'ñemba ra ndehe:
—¡'Bʉtho!
Y 'bestho bi tsaya ra bʉnthi ne ya himbi 'ñạni ra ndehe.
40 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja guí tsuhʉ? ¿Ha gue otho ri jamfrihʉ?
41 Nu'bʉ́ nuyá nxadi'ạ bi 'yø'ʉ, ne mi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu ma'na:
—¿Te ma ts'ɛdi hạni 'bʉ? ngue'ạ asta ra ndạhi ne ra ndehe øtuabi.

5

Ra Jesu bi 'yɛmba ya ts'ondạhi 'nara 'ñøhø me Gadara
(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

1 Nepʉ ra Jesu ne yá nxadi bi zøni ja ra hai Gadara de ri'nandi ra ndehe.
2 Y ra Jesu bi gại de ra motsa, y 'bestho bi nthɛui 'nara 'ñøhø xqui 'ñehe de habʉ ja ya nt'agui ne mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi.
3 Nura 'ñøhø'ạ ya xi ja mi 'bʉhni ja ya nt'agui, ne hinto mi tsa da zạmi masque dra thạt'i co ya cadena.
4 Ndunthi ya 'mi'qui xcrí thạt'i co ya cadena ja yá 'yɛ ne ja yá ua, pe nu'ạ́ mi c'ʉctho ne mi øt'e ya xɛnitho, ne hinto mi ja rá ts'ɛdi pa da zạmi.
5 Ma pa ra xuui mi 'yo ja ya t'øhø ne ja ya nt'agui ne nzạntho mi mafi ne mi ntsɛni sɛhɛ co ya do.
6 Pe nú'ạ ra 'ñøhø mi hyanda ra Jesu de yabʉ, bi nest'ihi bi ma bá tsʉdi ne bi ndandiñạhmu.
7 Nepʉ bi mafi nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i Ajuạ de mahets'i, ¿te 'bɛ guí ne con guecje? Dí bạnte'ihe ja rá thuhu Ajuạ gue ote xqui ma gui 'yøtcahe.
8 Bi mạ njabʉ ngue'ạ ra Jesu ya xqui 'ñembabi:
—¡Nu'ahʉ ts'ondạhihʉ, pøñhʉ de nuna ra 'ñøhø!
9 Nepʉ ra Jesu bi 'yambi:
—¿Te rá hu'ahʉ?
Y nu'ʉ́ bi dạdi bi 'ñena:
—Xa thu'mgahe ya 'motho ngue'ạ xi dí ndunthihe.
10 Nepʉ nuya ts'ondạhi'ʉ xi bi bạntebi ra Jesu gue hinda 'yɛni de ra hai Gadara.
11 Ne guetbʉ ja ra t'øhø mi 'yoni 'nara dạnga taxo ya ts'ʉdi mi ñuni.
12 Hangue nú'ʉ ya ts'ondạhi bi bạntebi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—'Racje nsɛqui ga ma ga cʉtheni ja ya ts'ʉdi.
13 Nu'bʉ́ ra Jesu bi umba nsɛqui bi ma'ʉ pa bi yʉt'a ja ya taxo ts'ʉdi. Y nuya taxo ts'ʉdi'ʉ bi nest'ihi bi nhyøt'a ja ra ndehe ne bi jạt'i'ʉ. Ne nú'ạ ra taxo mi ngu yo 'mo.

14 Nu'bɨ́ nú'ʉ ya mapts'ʉdi bi nest'ihi bi ma'ʉ pa mbo ra hnini ne gatho rá
nthets'i pa mi xipa ya ja̱'i de nú'a̱ te xqui nja. Nepʉ ndunthi ya ja̱'i bi 'ñehe pa
da hyandi te xqui nja.
15 Nú'ɨ́ bi zøhø habʉ mi 'bʉi ra Jesu ne mi 'bʉhni nehe nú'a̱ ra 'ñøhø to'o mi
pɛ'tshma̱ ya ts'ondạhi, ne bi hyandi'ʉ mi huhni, ya mi he rá dutu ne ya mi ja
rá mfeni. Nu'bɨ́ xi bi 'yø'ʉ ngue'a̱ nu'ɨ́ mi pa̱di gue nura 'ñøhø'a̱ xi mi pɛ'tsa
ndunthi ya ts'ondạhi hma̱ha̱.
16 Nepʉ nuya ja̱'i to'o xqui hyandi te bi tho ya ts'ʉdi ne ra 'ñøhø to'o mi pɛ'tsa
ya ts'ondạhi, bi metuabi ma'ra, ne xi bi 'ño ra 'bede.
17 Hangue ya me Gadara bi mʉdi bi ba̱ntebi ra Jesu gue da bøni de guehni.
18 Y nu mi yopa bøxa ra Jesu ja ra motsa, ra 'ñøhø nú'a̱ to'o mi pɛ'tsa ya
ts'ondạhi bi ba̱ntebi'a̱ gue da hopi da mɛui.
19 Pe ra Jesu himbi hopi, bi 'ñembi:
—Grí ma ri ngu ne bá xipa gatho ri ja̱'i de gatho nú'ʉ ya t'øt'e xa 'yø't'a'i
Aju̱a̱ ngue'a̱ bi huec'a'i.
20 Hangue bi ma nú'a̱ ra 'ñøhø nuni ja ra hai Decápoli ne ja bi 'mʉhni bi xipa
ya ja̱'i de nú'a̱ te xqui 'yø'tuabi ra Jesu, ne gatho to'o bi 'yøde xi bi 'yø'ʉ.

Bi ña̱ni rá t'ixu ra Jairo, nehe bi ña̱ni nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi damba rá he ra Jesu
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

21 Ra Jesu ne yá nxadi bi yopa 'raxa ma'na'qui pa ri'nandi ra ndehe, ne ja
bi mani 'nara hmuntsja̱'i pa bá tsʉdi'a̱ ja ra ña̱nga ndehe habʉ bi zøhø.
22 Nehe bi zønini 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Jairo y mi gue'a̱ 'na de nuya nda̱
de ja yá nija̱'ʉ. Y nu mi hyanda ra Jesu bi ndandiña̱hmu ja yá ua'a̱.
23 Nepʉ bi ba̱ntebi bi 'ñembi:
—Ma zi t'ixu ya ma da du. Maha pa gui hñu'tsua ri 'yɛ pa nu'á̱ da ña̱ni y
hinda du.
24 Hangue ra Jesu bi mɛui'a̱, ne 'nara da̱nga hmunts'i bi dɛni ne xi xmá
nts'i'mi.
25 Nehe mi pani 'nara 'bɛhña̱ mi xo'tua ya ji, ya mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya
mi tsʉ nura hñeni'a̱.
26 Xqui degue gatho rá boja̱ ja ya medico y ni ts'ʉ hinxqui zamahño, ma'na
mi 'yo mri za'yɛ.
27 Nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱ xqui 'yøde nú'a̱ mi øt'a ra Jesu, hangue bi dɛni ja ra
hmuntsja̱'i, bi joni ne bi dambabi rá he.
28 Ngue'a̱ mi bensɛ'a̱ gue masqueønsɛ rá he da dambabi, nu'á̱ da ña̱ni.
29 Y nu mi dambabi rá he, 'bestho bi tsaya ra ji, ne bi za gue ya xqui ña̱ni de
rá hñeni.
30 Y ra Jesu 'bestho bi ba̱tho gue co rá ts'ɛdi xqui ña̱nga 'nara da'thi, hangue
bi ñegui ne bi 'ñena:
—¿To'o xa dangagui ma he?
31 Pe yá nxadi bi 'ñembabi:
—Guí handi gue ra hmuntsja̱'i ri ts'ip'a'i ne guí ena gue to xa dañ'a'i.
32 Nu'bɨ́ ra Jesu bi nhyani ja gatho ra hmuntsja̱'i pa da ba̱di to'o xqui
dambabi rá he.
33 Y nura 'bɛhña̱'a̱ ya mi pa̱di te xqui nja, hangue bi joni co ndunthi ra ntsu
ne mi hua̱t'i'a̱, nepʉ bi ndandiña̱hmu ja yá ua ra Jesu ne bi xipabi te xqui ja'a̱.
34 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembi:
—Ma zi t'ixu'i, ya guí 'bʉi xá hño ngue'a̱ xi xcá camfrigui. Grí ma te rá
'ñentho ne ya hinda ma da yopa menga ri hñeni.

35 Y de mi ñąui ra Jesu nura 'bɛhñą, bi zøhø 'nara 'mɛhni xqui 'ñehe de rá
ngu nú'ą ra ndą de ra niją, ne bi 'ñembi:
—Ya bi du ri t'ixu. ¿Pa te gui xuhña ra xahnate gui tsixa ja ri ngubya?
36 Pe ra Jesu ngu mi 'yøde nú'ʉ ya noya bi mąnga ra 'mɛhni, bi 'ñemba ra
Jairo:
—Odi tu ri mʉi, hønsɛ xi da camfrigui.
37 Nepʉ bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua rá cu ra Cobo, ne himbi hopa
ma'ra ya ją'i da dɛni.
38 Y nu mi zøni'ʉ ja rá ngu nú'ą ra ndą, bi hyandi mi 'bʉhni ndunthi ya ją'i
mi mantho ne xi mi zoñ'ʉ.
39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi yʉt'a ja ra ngu ne bi 'ñemba ya ją'i:
—¿Hanja guí zoñhʉ ne guí manthohʉ? Nura nxutsi ąhątho, hingue xa du.
40 Pe ya ją'i bi dentho. Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'bɛpa gatho ya ją'i da bøni de ra ngu,
nepʉ bi zixa rá nąną ne rá dada ra nxutsi, ne co nú'ʉ mi 'ñoui bi yʉt'a habʉ mi
'bɛni.
41 Y bi mipa rá 'yɛ, ne bi 'ñembi:
—Talitha, cumi. —Nura noya'ą ne da 'ñena: Ma zi t'ixu'i, dí xi'a'i gui nangui.
42 Nepʉ 'bestho bi nangui ne bi 'ño. Hangue ya ją'i xi bi 'yø nts'ɛdi. Y nú'ą
ra nxutsi'ą mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya.
43 Pe ra Jesu bi hñu'mba ra hñą gatho nú'ʉ mi 'bʉhni gue ni 'na hinto da xipi
de nú'ą xqui 'yøt'ą. Nepʉ bi manda gue da t'umba te da zi nú'ą ra nxutsi.

6

Ra Jesu mi 'bʉhni Nasare
(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

1 Ra Jesu bi bøni de guehni bi ma ja rá hai, bi mɛui yá nxadi.
2 Ne ja ra pa dega tsaya bi yʉt'a ja ra niją pa bi nxahnate, ne ndunthi nú'ʉ
to'o mi øde, mi 'yø ne mi ena:
—¿Habʉ xa bądi nú'ą mąni? ¿To'o xa umbabi ra dąnga mfądi? ¿Habʉ xpá
hñą nú'ą ra ts'ɛdi pa da 'yøt'a nú'ʉ ya dąnga nt'udi øt'e?
3 Nuni go guehni ra yaxi, nurá t'ʉ ra Maria, ne go yá cu ra Cobo, ra Jose, ra
Juda ne ra Simu, ne yá nju 'bʉcua con guecjʉ.
Ne nu'ʉ́ mri 'yøtho, himbi gamfri.
4 Hangue ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—'Nará 'mɛhni Ajuą da t'umba ra t'equ'ei habʉ hingo rá hai, ha nu go rá
hai hinto umba ra t'equ'ei, nixi ya mengu rá ngu.
5 Ra Jesu himbi za bi 'yøt'a ndunthi ya nt'udi ja rá hai ngue'ą hinto mi ne
da gamfri. Hønsɛ bi hñuxa yá 'yɛ ja ts'ʉtho ya da'thi pa bi ñąni'ʉ.
6 Y nu'ą́ bi 'yø ngue'ą ni 'na tʉqui himbi ne bi gamfri nuya ją'i, ne bi bøni de
guehni bi ma ja ma'ra ya t'ʉca hnini pa da xahna ya ją'i.

Ra Jesu bi mɛhna yá nxadi pa da zofo ya ją'i
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

7 'Mɛfa ra Jesu bi zohna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ne bi umba ra ts'ɛdi pa
da 'yɛmba ya ts'ondąhi to'o di pɛ'tsi. Nepʉ bi mɛhni'ʉ dega yoho.
8 Ne bi xipabi'ʉ gue hinte da hñąts'i pa ja ra 'ñu, nixi yá 'røzą, nixi nú'ą te da
zi, ni ra boją, hønsɛ yá bordo hą.
9 Nehe bi xipi gue da di'ta yá thiza ne da hñąxa 'nada ra pat'i.
10 Nehe bi 'ñembabi:
—Nu xcrí tsøñhʉ ja 'nara ngu, ja gui 'bʉthʉni asta hingui pøñhʉ de nú'ą ra
hnini'ą.

11 Y nu'bʉ gui tsøñhʉ ja 'nara hnini ne hinto da 'ra'ahʉ ntsaya nixi da 'yøde
nú'ạ gui mạñhʉ, nu'bʉ́ pøñhʉ de guehni. Y de xcrí pøñhʉ, gui huạt'a ri thizahʉ
pa hingui hñạxhʉ nixi ra hai de nura hnini'ạ, y njabʉ da bạdi'ʉ de nú'ạ xa
'yøt'ʉ. Majuạni dí xi'ahʉ gue nu sta zø ra pa da nja ra nsʉca uɛnda, nura
pa'ạ ya mengu de guehni ma'na ma da ncastiga que ya mengu de ra ts'ohnini
Sodoma ne Gomorra.
12 Mi uadi bi mạnga ra Jesu njabʉ, yá nxadi bi ma de guehni pa da zo ya jạ'i
pa da ñobri'ʉ de yá ts'oqui.
13 Ne mi ɛni ndunthi ya ts'ondạhi, ne mi co'tsua ra aceite ya da'thi ne mi
ñạni'ʉ.

Ra Xuua Xi'tsate bi thacua rá ñạxu
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

14 Ha nuya pa'ʉ habʉraza xi xqui nt'øde de nú'ʉ ya dạnga t'øt'e mi øt'a ra
Jesu, asta ra ndạ Erode bi zo rá gu nehe. Hangue bi 'ñena:
—Go gue'ạ ra Xuua Xi'tsate ya xa yopa nte de ra du, hangue nubyá ma'na
ja rá ts'ɛdi pa da za da 'yøt'a nuya dạnga nt'udi.
15 Ma'ra ya jạ'i mi ena:
—Go gue'ạ ra bạdi Elía.
Y nu ma'ra mi ena:
—Go gue'ạ 'nará 'mɛhni Ajuạ ngu nú'ʉ mi 'bʉi maya'bʉ.
16 Ha nu mi 'yøde ra ndạ Erode njabʉ, bi 'ñena:
—Gue'ạ ra Xuua nú'ạ dá tacua rá ñạxu ne ya xa yopa nte ma'na'qui.
17 Bi beni njabʉ ngue'ạ xqui mɛhni to bi gʉ ra Xuua pa bi got'a fadi, ngue'ạ
xqui hñạcuabi hmạhạ gue hinda 'yøt'e drá 'bɛhñạ ra Erodía, ngue'ạ ra Erodía
mrá 'bɛhñạ ra Lipe nú'ạ to'o mrá cu ra Erode.
18 Ra Xuua xqui hñạcuahmạ ra Erode ne xqui 'ñembi:
—Hingui ho gui tsimba rá 'bɛhñạ ri cu.
19 Hangue ra Erodía xi bi ʉtsa ra Xuua ne mi ne to da gats'i pa da hyo, pe
himi tsa,
20 ngue'ạ ra Erode mi su ra Xuua pa hinte da t'ø'tuabi, ngue'ạ mi pạdi gue
mrá hojạ'i ne xmá nt'axi rá mfeni hangue mi pɛ'tsua ra t'equ'ei. Ne mi ho da
'yøde nú'ạ mi mạ, pe himi tso rá mfeni nú'ạ mi øde hangue himi pạdi te da
beni.
21 Pe bi zø ra pa bi nja ngu nú'ạ mi ne ra Erodía. Nu mi da rá pa ra Erode bi
'yøt'a 'nara ngo ne bi 'ñehe gatho yá mfats'i ne ya nzaya ne ya t'ʉca ndạ to'o
mi manda ra hai Galilea.
22 Nuni ja ra ngo bi yʉt'a rá t'ixu ra Erodía ne bi nei ja yá thandi'ʉ. Ha ra
ndạ Erode ne nú'ʉ to'o mi huhui ja ra mexa bi hopa rá hnei. Hangue ra Erode
bi 'ñemba ra nxutsi:
—'Yacagui gatho nú'ạ gui ne y ga 'ra'a'i.
23 Ne bi jurabi ne bi ñạ'tuabi da umbi asta made de habʉ gatho mri manda
'bʉ da 'yadi.
24 Nepʉ bi bønga ra nxutsi ne bá amba ra Erodía nurá nạnạ'ạ ne bi 'ñembi:
—¿Te ga adi 'bʉ?
Y rá nạnạ bi 'ñembi:
—Xipi da 'ra'i rá ñạxu ra Xuua Xi'tsate.
25 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi dạma mengui ja ra ndạ ne bi 'ñembi:
—Dí ne gui 'racagui nubya 'bestho rá ñạxu ra Xuua Xi'tsate ja 'nara manza.

26 Nu'bʉ́ ra ndạ bi du rá mʉi nts'ɛdi. Pe ya xqui jurabi nú'ạ ra nxutsi ne xqui
'yøde gatho to'o mi huhuini ja ra mexa, hangue mi pɛ'tsi te da 'yøt'e nú'ạ xqui
mạ.
27 Hangue bi dạma mɛhna 'nara soldado pa da hñạmpa rá ñạxu ra Xuua.
28 Nepʉ nú'ạ ra soldado bi ma ja ra fadi bá tacua rá ñạxu ra Xuua, ne bi
'yɛnts'a ja 'nara manza pa bá hạmpa ra nxutsi, nepʉ ra nxutsi bi hñạ'tsua rá
nạnạ.
29 Y nu mi 'yøde yá nxadi ra Xuua bi ma ja ra fadi pa bi du'tsua rá ndo'yo
pa bá agui'ʉ.

Ra Jesu bi 'uinga thogui cʉt'a 'mo ya jạ'i
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

30 Nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ra Jesu xqui mɛhni da ma da zofo ya jạ'i,
'mɛfa bá pengui de habʉ xqui ma, ne bi munts'i'ʉ habʉ mi 'bʉi ra Jesu, ne
bi xipi gatho te xqui 'yøt'e'ʉ ne nú'ạ xqui 'ñudi'ʉ.
31 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipabi'ʉ:
—Maha ga 'uegueheʉ 'nambʉ sɛhɛ pa ga ntsayahʉ.
Mi mạnga njabʉ ngue'ạ ndunthi ya jạ'i mi pa y mi tsøhø habʉ mi 'bʉi'ʉ ne
mi otho ra pongui pa da ntsaya nixi pa da ñuni.
32 Hangue bi ma'ʉ co 'nara motsa pa bi 'rani ri'nandi habʉ hinto mi 'bʉi.
33 Pe ndunthi ya jạ'i bi hyandi mi ma'ʉ ne bi hyandatho'ʉ ra Jesu habʉ rí
zøni, hangue nu'ʉ́ ne ndunthi de nú'ʉ mi 'bʉ ja ya t'ʉhnini bi nest'ihi bá gat'i
ja rá hyo ra ndehe ne go rá mʉdi bi zøñ'ʉ.
34 Y nu mi zønga ra motsa ja ra ñạnga ndehe, bi gại ra Jesu ne bi hyanda
nú'ạ ra hmuntsjạ'i xqui zønini, ne xi bi huequi'ʉ ngue'ạ mi ngu ya dɛti jo'o yá
ma'yo, hangue nu'ạ́ bi mʉdi bi xahni'ʉ ndunthi ya t'øt'e.
35 Ha nu de ya mi nde, ya nxadi bi joni habʉ mi 'bai ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ya bi nde ne nuua habʉ dí 'bʉhʉ go ra mbonthi.
36 Xipa ya jạ'i da ma da dai te da zi ja ya ngu ne ja ya hnini nú'ʉ ja guetbʉ
de guecua, ngue'ạ otho te da ziuayʉ.
37 Pe ra Jesu bi dạdi:
—Go da umfʉ te da ziyʉ.
Nu'bʉ́ ya nxadi bi 'ñembi:
—¿Ha gue ga mahe ga tañhe yo nthebe denario dega thuhme pa ga
'uiñheyʉ?
38 Pe ra Jesu bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—¿Hangu ya thuhme guí hạhʉ? Nuhʉ xạ.
Y nu mi hyandi'ʉ bi 'ñembabi:
—Nsøcta cʉt'a ya thuhme ne yoho ya zi huạ dí hạhe.
39 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipa ya jạ'i da 'yøt'a ya t'ʉca hmunts'i ne da hñudi'ʉ ja ra
'bot'ɛi.
40 Hangue bi 'yøt'a ya t'ʉca hmunts'i dega nthebe ne dega ndenthebe, ne bi
hñudi'ʉ.
41 Nu'bʉ́ ra Jesu bi gʉ nú'ʉ cʉt'a ya thuhme ne nú'ʉ yoho ya huạ, ne bi nøts'e
mahets'i ne bi umba njamạdi Ajuạ rá Dada. Nepʉ bi hyeca ya thuhme ne bi
hyecua yá nxadi pa da umba ya jạ'i, ne bi xɛni nú'ʉ yoho ya huạ pa bi thecua
gatho nú'ʉ ya hmuntsjạ'i.
42 Y gatho bi ñuni asta bi niñạ'ʉ.
43 Nepʉ bi hmunts'a gatho ya xɛca thuhme ne ya xɛca huạ nú'ʉ bi bongui,
ne bi ñuxa 'rɛt'amayoho ya 'bøts'e.

44 Ha mi ngu cʉt'a 'mo ya 'ñøhø nú'ʉ bi ñuni, y nuya 'bɛhña̱ ne ya ba̱tsi himbi
ma 'mede.

Ra Jesu bi 'ño mañą̱ ra ndehe
(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

45 Nepʉ ra Jesu bi xipa yá nxadi gue da 'mɛt'o'ʉ co ra motsa pa ri'nandi pa
rí mani ja ra hnini Betsaida, y nu'ą́ bi gohini mi edi ya ja̱'i pa da ma ja yá ngu.
46 Y mi uadi bi 'ñedi'a̱, bi bøxa ja ra t'øhø pa bá apabi Ajua̱ rá Dada.
47 Y ya mi 'mɛxuui ra pa'a̱ ra motsa ya mi 'yo madetho ra ndehe, ha nura
Jesu mi 'bʉtritho ja ra t'øhø sɛhɛ.
48 Y bi hyanda yá nxadi gue ya xqui zabi'ʉ de mi 'yonga ra motsa ngue'a̱ mi
tsɛdi ra bʉnthi ne himi hopi da 'ño. Y nurá hyax'a̱ hamxuditho ra Jesu bi ma
pa ri'nandi mi 'yotho mañą̱ ja ra dehe, ne mi ma da tho'tshma̱ yá nxadi.
49 Pe yá nxadi bi hyandi mi 'yo mañą̱ ja ra dehe ne xi bi mafi'ʉ ngue'a̱ mi
hu yá mʉi gue mi 'nara pite.
50 Ri gatho'ʉ bi hyandi ne xi mi tsu'ʉ. Pe ra Jesu 'bestho bi zofo ne bi
'ñembi'ʉ:
—¡Oguí tsuhʉ, go gueque, oguí tu ri mʉihʉ!
51 Nepʉ bi bøxa ja ra motsa con gue'ʉ ne 'bestho bi ntsaya ra bʉnthi, hangue
yá nxadi xi bi 'yø nts'ɛdi.
52 Himi pa̱di'ʉ te ma ts'ɛdi mi ha̱, nixi xqui zoda yá mfeni hanja xqui japi
da xu ya thuhme, ngue'a̱ xmá me yá coraso'ʉ.

Ra Jesu bi 'øthe ya da'thi nuni Genesare
(Mt. 14:34-36)

53 Nu mi 'rats'i'ʉ pa ri'nandi bi zøni ja ra hai Genesare ne ja bi da̱t'ni yá
motsa.
54 Y ngu bi ga̱i'ʉ de ra motsa, ya ja̱'i 'bestho bi ba̱di gue go mi gue'a̱ ra Jesu.
55 Nepʉ nu'ą́ bi da̱ma ma ja ya ngu gatho rá nthets'i nura hai'a̱ pa bá tsi ya
da'thi co yá 'bebo ne bi ts'its'i pa habʉ xqui t'øde mi 'bʉ ra Jesu.
56 Y habʉraza mi pa'a̱ ja ya da̱nga hnini o ja ya t'ʉca hnini, ya ja̱'i mi tsi
ya da'thi mi pɛgui ja ya 'ñu, ne ora mi thohni ra Jesu mi ba̱ntebi ya ja̱'i gue
da hopa ya da'thi da dambabi masque hønsɛ rá ña̱ni rá he. Ne toraza mi
thambabi, 'bestho mi ña̱ni de yá hñeni.

7

Hanja gra nts'oca ya ja̱'i
(Mt. 15:1-20)

1 'Raya fariseo ne 'raya xahnate de ra ley nú'ʉ xqui 'ñehe de Jerusale bi
munts'i ne bi ma bá c'a̱'tsa ra Jesu.
2 Ne bi hyandi gue 'rayá nxadi ra Jesu bi ñuni nsinque xqui nxʉ'yɛ ngu yá
nza̱i'ʉ, hangue bi ña̱ma'ñʉ'ʉ.
3 (Ngue'a̱ ya fariseo ne gatho ma'ra ya xodyo xi xqui nza̱i da nxʉ'yɛ ante
da ñuni ngue'a̱ njabʉ yá nza̱i ndu yá xita, y nu'bʉ hinda nxʉ'yɛ ngu yá nza̱i
hinda ñuni.
4 Ne 'bʉ ora da menga tai'ʉ, 'bʉ hinda nxʉ'yɛ hinda ñuni. Nehe mi ja ma'ra
yá nza̱i nú'ʉ xqui 'ñutui ndu yá xita: da xʉt'a yá ntsi, nuya 'bada ne nuya ts'øe
dega bøja̱, ne da mɛ'tsa yá mfidi pa da gohi strá nt'axi. Ngue'a̱ mi hu yá mʉi'ʉ
gue co nú'ʉ ya t'øt'e mi øt'e da t'axca yá mfeni ja rá thandi Ajua̱.)
5 Hangue nuya fariseo ne ya xahnate de ra ley bi 'yambabi ra Jesu ne bi
'ñembi:

—¿Hanja nuyʉ ri nxadi hingui øt'e ngu yá nzại ndu ma xitahʉ maya'bʉ? Nuyʉ́ ri ñuni masque hinxa nxʉ'yɛ.

6 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi'ʉ:

—Nu'ahʉ gyá yohmihʉ. Ra bạdi Isaía bi mạ de gue'ahʉ maya'bʉ gue Ajuạ bi 'ñena njaua:

Nuna hnininạ ri nsundagui hønsɛ dega noyatho,
pe nuyá mfeni go bí 'yo yabʉ de gueque.

7 Nu'ʉ́ xøcambenigui pe hinte ri muui yá søcambeni,
nguetho nu'ʉ yá hmanda ri manda'ʉ go yá hmandasɛ, ne mạñ'ʉ gue go stá 'bɛpca'ʉ.

8 Xi majuạni ngu bi mạnga ra Isaía de gue'ahʉ, ngue'ạ nu'ahʉ xcá tsocuahʉ yá hmanda Ajuạ pa go grí dɛnbahʉ yá hmanda ndu ri xitahʉ. Nu'ahʉ nu'ạ ri 'bɛfihʉ, hønsɛ ra nsʉt'a 'bada ne ma'ra ya ntsi, y ma'ra ya t'øt'e de ra nt'axqui.

9 Nehe bi 'ñembabi'ʉ:

—Guí hu ri mʉihʉ gue xá hño nú'ạ xcá tsocuahʉbʉ yá hmanda Ajuạ pa go guí ø'tuahʉ yá nzại ndu ri xitahʉ.

10 Nura Moise bi 'ñena: “Umba ra t'equ'ei ri dada ne ri nạnạ ne gui su'ʉ”, ne “nu'ạ tó'o da zanga rá dada o rá nạnạ dá tho.”

11 Pe nu'ahʉ guí eñhʉ gue xá hño to'o da xipa rá nạnạ ne rá dada njaua: “Nuna ra bojạ ndí 'ra'ahʉ hmạhạ, nubya go ma ga umba Ajuạ ngue'ạ ra Corbán.” (Ra Corbán rí bøni da 'ñena 'nara 'baha xa t'eque pa Ajuạ.)

12 Y njabʉ guí emfʉ ya jạ'i gue ya hinte da umba yá dada ne yá nạnạ, ne ya hinda su'ʉ.

13 Njabʉ guí pumfrithohʉ nú'ạ bi mạ Ajuạ, ne hønsɛ go guí ø'tuahʉ yá nzại ndu ri xitahʉ, y nehe njabʉ guí utua ri bạtsihʉ. Ne ndunthi ma'ra ya t'øt'e guí øthʉ mahyɛgui ngu nuna.

14 Nu'bʉ́ ra Jesu bi yo zofo ra hmuntsjạ'i ma'na'qui ne bi 'ñembi'ʉ:

—'Yødehʉ guí gathohʉ ne dá zo ri mfenihʉ núna ma ga mạ.

15 Nu'ạ cʉt'a ja rá ne ra jạ'i hingo gue'ạ japi da nts'oqui, pe nú'ạ pøni de rá mfeni hạ, go gue'ạ japi da nts'oqui.

16 Nu'ạ tó'o ja rá t'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna dí mạ.

17 Nepʉ bi 'uegue'ạ de ra hmuntsjạ'i, ne bi yʉt'a ja ra ngu nú'ạ xqui mihi, y nuni ja bi 'yambani sɛhɛ yá nxadi te rí bønga nú'ạ xqui xipa ya jạ'i.

18 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—¿Ha gue ne'ahʉ hinte ri fạdihʉ? ¿Ha hinguí pạhʉ gue hingue nú'ạ da zi ra jạ'i go gue'ạ da japi da nts'oqui?

19 Ngue'ạ nú'ạ ts'i cʉt'atho ja rá mʉi 'na, ne pøni ne hingui ts'ocua rá mfeni.

Njabʉ bi mạnga ra Jesu gue xá hño da ts'i gatho ya nzaqui.

20 Nepʉ bi 'ñena:

—Nu'ạ ri japi da nts'ocạ ra jạ'i, nú'ʉ ya ts'omfeni beni.

21 Ngue'ạ de ja rá ts'omfeni 'na, ja bí ehni gatho nuya ya ts'ot'øt'e: ra nts'inga medinthạti, ra nt'e'bɛhñạ, ra nthote,

22 ra mfe, ra ts'onc'at'i, ra nts'o'mʉi, ra nthate, ra nts'o'yo, ra nts'ante, ra nt'ets'i, ne nú'ʉ to'o ri hyøcua nú'ạ te pɛ'tsa ma'na, ne nú'ʉ hingui pạdi nda'ạ ra hño nda'ạ ra 'ñʉ.

23 Gatho nuya ya ts'oqui bí ehe de yá ts'omfeni ya jạ'i, ne go guehya japi da nts'oqui.

'Nara 'bɛhñạ himrá me Israel bi gamfri ra Jesu
(Mt. 15:21-28)

24 Nepʉ ra Jesu bi bøni de guehni ne bi ma ja ra hai guetbʉ ra hnini Tiro ne
Sidó. Ne ja bá cʉt'ini ja 'nara ngu, y himi ne to xa bạdi hmạhạ, pe 'bestho bi
fạtho.
25 Ha guetbʉ de guehni mi 'bʉhni 'nara 'bɛhñạ́ nú'ạ́ mi pɛ'tsa 'nará t'ixu
gue mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi. Ne bi 'yøde gue xqui zøhni ra Jesu, hangue nu'ạ́
'bestho bi ma bá c'ạ'tsi ne bi ndandiñạhmu ja yá ua'ạ.
26 Nura 'bɛhñạ'ạ́ himrá me Israel ngue'ạ́ mrá me Sirofenicia. Nu'ạ́ bi
bạntebi ra Jesu pa da 'yɛmba ra ts'ondạhi nú'ạ́ mi pɛ'tsa rá t'ixu.
27 Pe ra Jesu bi 'ñembabi:
—'Mɛt'o mahyoni ga ø'tua ra hño ya me Israel, ngue'ạ́ nu'bʉ 'mɛt'o ga ø'tua
ra hño ya 'ra'ñojạ'i ngu'i, nu'bʉ́ ga nja ngu nú'ạ́ to'o hạmba yá hñuni ya bạtsi
pa da umba ya tsat'yo.
28 Nu'bʉ́ nú'ạ́ ra 'bɛhñạ́ bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Majuạni nú'ạ́ guí mạ Ndada, pe ya tsat'yo tø'mtho nja'ti de ra mexa pa
da gʉxa ya hangui nú'ʉ da dagui de habʉ ri ñuni ya bạtsi.
29 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi:
—Xcá thạdi xá hño, hangue pengui, grí ma ri ngu ne bá nu ri t'ixu gue ya
xa bønga ra ts'ondạhi de gue'ạ.
30 Y nu mi zønga rá ngu nú'ạ́ ra 'bɛhñạ, bi zʉdi rá t'ixu mi 'bɛnga ja rá fidi ne
ya xqui bønga ra ts'ondạhi de gue'ạ.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara gogu

31 Nepʉ ra Jesu bi ma de guehni habʉ mi 'bʉ guetbʉ ra hnini Tiro, ne bi gat'a
ja ra hnini Sidó ne bi thogui ja ra hai Decapoli pa bi yo menga ja ra ndehe
Galilea.
32 Ne nuni ja bá ts'impani 'nara 'ñøhø mrá gogu ne mrá 'bane, y nú'ʉ to'o
mri zi'ạ bi bạntebi ra Jesu da hñuxa rá 'yɛ ja gue'ạ pa da ñạni.
33 Nu'bʉ́ ra Jesu bi gʉca nú'ạ́ ra da'thi 'nambʉ de ra hmuntsjạ'i, ne bi dint'ua
yá dedo ja yá gu, nepʉ bi zots'i yá dedo ne bi damba rá jạne nú'ạ́ ra 'ñøhø.
34 Nepʉ bi nøts'e pa mahets'i bi 'yɛnga rá ngạ'tsi ne bi 'ñembi:
—¡Efata! —nú'ạ́ ne da 'ñena: ¡Dá xogui ri gu ne ri ne!
35 Y 'bestho bi xo yá gu ne bi za bi 'yøde xá hño, ne bi tuqui rá jạne ne bi za
bi ñạ xá hño.
36 Ha ra Jesu bi hñu'mba ra hñạ́ ya jạ'i gue hinto da xipi, pe nu'ʉ́ ma'na bi
ma bá 'yonga ra 'bede.
37 Y ma'na xi mri 'yø ya jạ'i ne bi 'ñena'ʉ:
—Gatho nú'ạ́ øt'e xi xá hño, asta japi ya gogu da 'yøde, ne ya gone da ñạ.

8

Ra Jesu bi 'uinga thogui goho 'mo ya jạ'i (Mt. 15:32-39)

1 Ja nuya pa'ʉ xi bi munts'a ndunthi ya jạ'i ma'na'qui, ne mi otho te da zi'ʉ,
hangue ra Jesu bi zofo yá nxadi ne bi 'ñembabi:
2 —Xi dí hueca nuya ya jạ'i ngue'ạ́ ya xa 'mʉi hñu pa con gueque ne otho te
da zi.
3 'Bʉ ga pɛhni da ma yá ngu njabʉtho co ra thuhu, xi'bʉ rí umba ra hødu má
'ñu ngue'ạ́ 'ra xqui 'ñehe de yabʉ.
4 Pe yá nxadi bi 'ñembabi:
—¿Hanja da za ga 'uiñhʉ nuyʉ ya jạ'i gue nuua habʉ dí 'bʉhʉ go ra mbonthi?
5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:

—¿Hangu ya thuhme guí hạhʉ?
Nu'ʉ́ bi dạtbi ne bi 'ñembi:
—Hønsɛ yoto.
6 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipa ya jạ'i da hñudi. Nepʉ bi gʉ nú'ʉ yoto ya thuhme ne bi umba njamạdi Ajuạ rá Dada. Nepʉ bi hyeque ne bi umba yá nxadi pa da xɛnbabi ya hmuntsjạ'i.
7 Nehe mi hạ'ʉ 'raya t'ʉca huạ ne bi umba ra Jesu. Nepʉ nu'ạ́ bi 'yapa Ajuạ da jạpi, ne bi xipa yá nxadi da umba ya jạ'i ya zi xɛca huạ.
8 Y gatho ya jạ'i bi ñuni asta xi bi niñạ. Nepʉ ya nxadi bi munts'a ya xɛni nú'ʉ bi bongui y bi ñuxa yoto ya 'bøts'e.
9 Ha mi ngu goho 'mo ya 'ñøhø nú'ʉ bi ñuni, y nuya 'bɛhñạ ne ya bạtsi himbi ma 'mede. Nepʉ ra Jesu bi 'ñedi'ʉ.
10 Ne nu'ạ́ 'bestho bi bøxa ja ra motsa co yá nxadi ne bi 'rats'i bi ma ja ra hai Dalmanuta.

Ya fariseo mi adi da t'utua 'nara nt'udi dega milagro (Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

11 Nepʉ 'raya fariseo bi ma bá tsʉdi ra Jesu ne bi mʉdi bi xaxi, ne bi xipi gue da 'yøt'e pa da hnequi 'nara nt'udi de mahets'i pa da hyandi'ʉ ua xi majuạni mrá 'mɛhni Ajuạ.
12 Nu'bʉ́ ra Jesu xi bi 'yɛnga 'nara ngạ'tsi ne bi 'ñena:
—¿Hanja nú'ahʉ guí 'bʉhʉ mapaya guí ahʉ ga øt'a 'nara nt'udi? Xi majuạni dí xi'ahʉ gue nuga hinga u't'ahʉ ni 'nara nt'udi.
13 Nu'bʉ́ nu'ạ́ 'bestho bi zohni'ʉ ne bi yopa bøxa ja ra motsa pa bi ma ri'nandi ra ndehe.

Ra nzoi de ya fariseo (Mt. 16:5-12)

14 Ha nuyá nxadi xqui pumfri da hñạxa 'raya thuhme, hønsɛ 'natho mi hñạ'ʉ ja ra motsa.
15 Nepʉ ra Jesu bi zofo'ʉ ne bi 'ñembi:
—Jamasuhʉ de yá nzoi ya fariseo ne rá nzoi ra Erode.
16 Nu'bʉ́ yá nxadi bi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu 'na:
—Nuní xicjʉ njabʉ ngue'ạ hindí hạhʉ ra thuhme.
17 Pe ra Jesu bi bạtho te mi beñ'ʉ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja guí 'ñémfʉ gue otho ra thuhme? ¿Ha gue nsøctho'ạ oda ri mfenihʉ? ¿Ha gue hingui tsoda ri mfenihʉ de nú'ạ ra ts'ɛdi dí pɛ'tsi? Xi xá me ri corasohʉ.
18 Ja ri dahʉ pe hinguí hanthʉ, ne ja ri guhʉ pe hinguí øhʉ, nixi guí beñhʉ nú'ạ stá øt'e co nú'ʉ ya thuhme.
19 Xi nú'bʉ ndá xɛni nú'ʉ cʉt'a ya thuhme ne dá 'uinga cʉt'a 'mo ya jạ'i, ¿hangu ya 'bøts'e gá xɛca thuhme bi bongui xạ?
Y nu'ʉ́ bi dạdi bi 'ñena:
—'Rɛt'amayoho 'bøts'e.
20 Nepʉ bi 'ñena:
—Nehe xi nú'bʉ ndá xɛni nú'ʉ yoto ya thuhme ne dá 'uinga goho 'mo ya jạ'i, ¿hangu ya 'bøts'e gá xɛca thuhme bi bongui xạ?
Y nu'ʉ́ bi 'ñena:
—Yoto 'bøts'e.
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembi'ʉ:
—¿Y ne njabʉ hinxa zoda ri mfenihʉ de nuna ra ts'ɛdi dí hñạ?

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara goda nuni Betsaida

22 Nu'bɨ́ ra Jesu ne yá nxadi bi zøni ja ra hai Betsaida, ne ja guehni bá
ts'impabi 'nara goda, y nú'ʉ to'o bá tsi bi bạntebi gue da hñuxa rá 'yɛ ja gue'ạ
pa da ñạni.
23 Nu'bɨ́ ra Jesu bi cʉhna ra goda pa bi gʉca møte de ra hnini, ne bi go'tsuabi
rá jini ja yá da, ne bi hñuxa yá 'yɛ ja gue'ạ, ne bi 'ñembi:
—¿Ha gue ja te guí handi?
24 Y nu'ạ́ bi zøt'a yá da ne bi 'ñena:
—Dí handa ya jạ'i di 'yo pe di hnequi ngu ya za.
25 Nu'bɨ́ ra Jesu bi yopa hñu'tsua yá 'yɛ ja yá da nú'ạ ra goda, ne nu'ạ́ bi ñạni
ne xi bi hyandi xá hño gatho.
26 Nepʉ ra Jesu bi mɛhni da ma rá ngu, ne bi hñạcuabi gue hinda yʉt'a ja ra
hnini pa hinda xipa ya jạ'i de guehni.

Ra Pedro bi mạ gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo
(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 'Mɛfa ra Jesu bi ma co yá nxadi ja ya t'ʉca hnini nú'ʉ mi ja guetbʉ ra dạhni
Cesarea de Filipo. Y de má 'ñu nú'ạ́ bi 'yamba yá nxadi ne bi 'ñembi:
—¿Ha hingá øhʉ ya jạ'i mạ to'oguiga?
28 Nu'bɨ́ nu'ɨ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—'Ra ena gue go gue'e grá Xuua Xi'tsate, ma'ra ena grá bạdi Elía, ha nu
ma'ra ena gue go gue'e 'na de nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ nú'ʉ mi 'bʉi maya'bʉ.
29 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'yambi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Xi'ahʉ, ¿te guí mạñhʉ de gueque?
Y ra Pedro bi dạdi ne bi 'ñembi:
—Nu'i go gue'e grá Cristo xpá mɛñ'a'i Ajuạ pa gui ndạ.
30 Nu'bɨ́ ra Jesu bi hñu'mba ra hñạ gue hinda xipa ma'ra ya jạ'i mi to'o'ạ.

Ra Jesu bi mạ de rá du
(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Nepʉ ra Jesu bi mʉdi bi xipabi yá nxadi nú'ạ ma da t'ø'tuabi, ne bi
'ñembi'ʉ:
—Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i pɛ'tsi ma da sufri ndunthi. Ya ndạxjua ndạ ne ya
ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley ma da ʉtsa asta da hñu yá mʉi da hyo,
pe rá hñupa da yopa nte de rá du.
32 Bi xipi'ʉ co ya noya hinxá hñei, hangue ra Pedro bi gʉqui 'nambʉ ne bi
mʉdi bi zʉi pa hinda 'yøt'e njabʉ.
33 Nu'bɨ́ ra Jesu bi mpʉnts'i ne bi hyanda gatho yá nxadi ne bi zʉi ra Pedro
bi 'ñembi:
—¡'Uegue de gueque, nu'i guí hạmpa rá ts'ɛdi ra Satá hangue guí xica njabʉ!
Ngue'ạ nu'í hinguí mạ ngu nú'ạ mạnga Ajuạ, nu'í guí øt'a nú'ạ go yá paha ya
jạ'i.
34 Nepʉ bi zohna yá nxadi ne ya jạ'i ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ạ tó'o da ne da dɛngagui, hinda za da 'yøt'e nú'ạ go rá paha sɛhɛ.
Mahyoni da dɛngagui masque da tho ya nt'ʉtsate ne ya 'bɛtsa asta rá du.
35 Nu'ạ tó'o da ñạnga rá te por hinda dɛngagui, nú'ạ́ ma da 'bɛdi rá te. Pe
nu'ạ tó'o da 'ñɛi pa da du po rá ngueque ne po ra mạca noya, nú'ạ́ da zʉ rá te
pa nzạntho.
36 ¿Te rá 'bɛ da dạhạ 'nara jạ'i 'bʉ da mɛ'tsa gatho ya hño de ra ximhai, y ne
da 'mɛdi rá te? Otho.
37 Ngue'ạ ni 'na de nuya hño'ʉ hinda za da pøhøbi rá te.

38 Nu'ą̱ tó'o da gøngagui ne da ntsa da mąnga ma noya ja yá thandi ya
'yøt'ats'oqui gá ją̱'i ne ya 'ñą̱gamfri, 'mɛfa necagui ma ga mą̱ gue hindí pą̱di'ą̱
nehe nu xcrá yopa pengaua. Nura pa'ą̱ ma ga 'ño'be ya ɛnxɛ, ne ga hnequi co
rá nsunda Ajuą̱ ma Dada.

9

1 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuąni dí xi'ahʉ, 'ra de gue'ahʉ guí 'bʉhʉua gri tethohʉ ma gui
hyanduahʉ rá ts'ɛdi ra Ndą̱ de mahets'i sta 'ñehe.

Bi mpadi rá 'bai ra Jesu
(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

2 Rá 'rato ma pa, ra Jesu bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua, ne bi ma
sɛhɛ'ʉ ja 'nara t'øhø xá hñets'i. Y ne de guehni ja bi mpadini rá 'bai ra Jesu ja
yá thandi'ʉ.
3 Nurá he xi bi huɛxqui ne xi bi t'axqui ngu ra tsɛ, y jo'o ni 'nara meni nuua
ja ra ximhai da japi da t'axca 'nara he ngu'ą̱.
4 Nepʉ de guehni nuyá nxadi bi hyandi'ʉ gue mi ñą̱ui'ą̱ ndu ra Elía ne ndu
ra Moise nú'ʉ myá 'mɛhni Ajuą̱.
5 Hangue nura Pedro bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma Xahnate'i, ¡pøde xá hño ga 'bʉhʉua! Xi'bʉ ga hocje hñu ya zi ją̱'tsi, 'na
pa gue'e, ma'na pa ra Moise, ha nu ma'na pa ra Elía.
6 Nuya nxadi xi bi ntsu, hangue ra Pedro ngu bi 'bɛ rá mfeni ne himi pą̱
nú'ą̱ mi mą̱.
7 Nepʉ bi go'mi'ʉ 'nara guui, ne de guehni ja ra guui bi nt'øde 'nara noya bi
'ñena:
—Nuna guehna ma hmąca T'ʉ. 'Yøhʉ nú'ą̱ mą̱.
8 Y 'mɛfa ya nxadi bi hyandi gue ya mi jo'oni nú'ʉ ma'ra, hønsɛ ra Jesu mi
'basɛni.
9 Y nu mi gąi'ʉ de ra t'øhø, ra Jesu bi hñu'mba ra hñą̱ nú'ʉ hñu yá nxadi, ne
bi 'ñembi:
—Oto xqui ma gui xiphʉ de nú'ą̱ xcá hyanthʉ asta hinda yopa nte de rá du
Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i.
10 Hangue nú'ʉ hñu ya nxadi hinto bi xipabi de nú'ą̱ xqui hyant'ʉ. Pe nu'ʉ́
mri 'ñámbi 'na ngu ma'na, ne mi eñ'ʉ:
—¿Te rí bønga nú'ą̱ ra noya bi 'ñena gue asta hinda yopa nte'ą̱ de rá du?
11 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'yambabi'ą̱ ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja enga ya xahnate de ra ley gue 'mɛt'o ma da 'ñehe ra Elía nepʉ ja da
'ñehe ra Cristo nú'ą̱ rá 'mɛhni Ajuą̱ pa da e da ndą̱?
12 Nu'bʉ́ nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Hąhą, go rá mʉdi ma da 'ñehe ra Elía pa da zofo ya ją̱'i da ñobri de yá
ts'oqui ja rá thandi Ajuą̱, nepʉ ja da 'ñehe Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i. ¿Xi te mąnga
ja ra Mąca T'ofo de Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i? Nu'ą̱ mą̱, mą̱ gue ma da tho ya ʉgui
ne da t'ʉtsa.
13 Pe de nú'ą̱ gá 'yangahʉ de ra Elía, dí xi'ahʉ gue ya xa zøhø'ą̱, y nuya ją̱'i
bi 'yø'tuabi nú'ą̱ go bi ne'ʉ, ngu xa nt'ofo ja ra Mąca T'ofo njabʉ bi t'ø'tuabi'ą̱.

Ra Jesu bi 'yɛmba 'nara ts'ondąhi 'nara ts'ʉnt'ʉ
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

14 Nu de ya xqui menc'ʉ de ja ra t'øhø y ya mi ma da zøhø habʉ mi 'bʉi nú'ʉ
ma'ra ya nxadi, bi hyanda 'nara dąnga hmuntsją'i xqui got'atho nú'ʉ ma'ra
ya nxadi, ne mi 'bahuini ya xahnate de ra ley mri ntsanoyaui'ʉ.

15 Ha nu mi hyanda ya ja̱'i bi zønga ra Jesu, himi pa̱di te da beñ'ʉ, ne bi
nest'ihi bi ma bá zɛngua.
16 Ha nura Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:
—¿Te ma noya nguí ma̱ñhʉ con guehyʉ?
17 Nepʉ 'nara ja̱'i nú'a̱ mi 'ba ja ra hmuntsja̱'i bi da̱di ne bi 'ñena:
—Ma Xahnate'i, dra zin'aua 'nama t'ʉ pɛ'tsa 'nara ts'onda̱hi xa japi xa
ngone.
18 Y nura ora da 'ñá̱mbabi ri japi da dagui habʉraza, ne asta ri gust'a yá ts'i
ne ɛnts'a ra fʉgui ja rá ne, y ya xi xa papa rá mʉi. Ya stá xipa ri nxadi pa da
'yɛmbahma̱ nura ts'onda̱hi'a̱, pe nuyʉ hinxa za xa 'yɛmbabi.
19 Nu'bʉ́ nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñena:
—¡Gyá 'ña̱gamfrihʉ! ¿Asta ha'mʉ gui camfrihʉ? ¿Asta ha'mʉ ma ga tsɛ't'a ri
'mʉihʉ? Bá tsincahʉua nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ.
20 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi zi'tsuabi nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ, ha nura ts'onda̱hi nu mi hyanda
ra Jesu mi 'bahni, bi japa nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ bi dagui ne mi ta̱ni ne mi ɛnts'a ra
fʉgui ja rá ne.
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yamba rá dada nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ ne bi 'ñembi:
—¿Hangu pɛ'tsi de xa mʉdi njani?
Ha nu'á̱ bi 'ñena:
—Desde mi notsi ya mi njani.
22 Ndunthi ya 'mi'qui ra ts'onda̱hi høt'a ja ra tsibi o ja ya mothe pa da hyo
hma̱ha̱. Hangue 'bʉ da za te gui 'yø'tuahma̱, huegahe gui faxcahe.
23 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'i guí ena: 'Bʉ da za. 'Bʉ ja ri jamfri ha̱, gatho da za.
24 Nu'bʉ́ rá dada nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ bi da̱di nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡DÍ camfri, pe faxcagui pa ma'na ga camfri!
25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hyandi gue ra hmuntsja̱'i mi 'yo rí ts'i'mi'a̱, hangue nu'á̱
'bestho bi 'ñembabi ra ts'onda̱hi:
—Nú'i ts'onda̱hi go xcá japi xa ngone ne xa ngogu nuna ts'ʉnt'ʉ, pe nubyá
nuga dí 'bɛp'a'i gui pøni de guehni ne hinhya'mʉ gui yopa cʉt'a ma'na'qui.
26 Nepʉ nú'a̱ ra ts'onda̱hi bi mafi, ha nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ bi 'ñá̱mba ra ndusɛ
ma'na'qui, y ra ora'a̱ bi bønga ra ts'onda̱hi. Ha nú'a̱ ra ts'ʉnt'ʉ mi 'bɛni 'ñena
xqui du. Ne ndunthi ya ja̱'i bi 'ñena gue xqui du.
27 Pe ra Jesu bi mipa rá 'yɛ pa bi gʉts'i'a̱, nepʉ nura ts'ʉnt'ʉ 'bestho bi 'mai.
28 Y nu mi yʉt'a ra Jesu ja ra ngu nú'a̱ xqui mihi, yá nxadi bi 'yambabi ne bi
'ñembabi:
—¿Hanja himbi za dá ɛñhe nú'a̱ ra ts'onda̱hi?
29 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya ts'onda̱hi ngu nú'a̱ dá ɛnibya, nu'ʉ́ da za da 'yɛni 'na, pe mahyoni da
ayuna 'na ne da 'yapabi Ajua̱ con gatho rá mʉi.

Ra Jesu bi yopa ma̱ de rá du
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

30 Nepʉ nu'ʉ́ bi bøni de guehni, bi gat'i ja ra hai Galilea, y ra Jesu himi ne to
xa ba̱di ua mi 'yoni,
31 ngue'a̱ mi xahna yá nxadi, mi embabi'ʉ:
—Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i ma da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya ja̱'i, ha nu'ʉ́ ma da hyo,
pe rá hñupa ma da yopa nte de rá du.
32 Pe nuyá nxadi himbi ba̱di te mri bønga nuya noya bi xipabi'ʉ, ne mi tsu
da 'yambabi.

Nú'ą to'o ma'na ma da nja rá nsu
(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

33 Nepн bi yopa mengui'н pa Ncapernau ne bi yнt'i mbo ja ra ngu nú'ą xqui
mihi. Nu'bú ra Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:
—¿Tε rá 'bε nguí mąñhн má 'ñu?
34 Pe nu'ú hinte bi dądi, ngue'ą de má 'ñu mi ntsanoyasε'н ne mri 'ñámbi
to'o 'na de gue'н da ua'ą da mą.
35 Nu'bú ra Jesu bi hñudi ne bi zofo nú'н 'rεt'amayoho yá nxadi ne bi
'ñembabi:
—Nu'ą tó'o da ne da ndąngui, osta ma da 'ñets'i. Nu'ą da 'yøt'e, dá mεpa
nú'н ma'ra.
36 Nepн bi 'ba'ma 'nara zi bątsi madetho de yá nxadi, nepн bi dεts'i ne bi
'ñembabi'н:
37 —Nu'ą tó'o da umba ntsaya de ja ma thuhu 'nara zi bątsi ngu núna drí
dεts'i, ja ra uεnda go 'raca ntsaya. Y nu'ą tó'o 'raca ntsaya, ja ra uεnda go
umba ntsaya Ajuą ma Dada nú'ą to'o bá pεncaguiua.

Nu'н tó'o hingui нtsaguihн, go gue'н 'bнi con guecjн
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

38 Nu'bú ra Xuua bi 'ñembi:
—Ma Xahnate'i, stá hanthe 'nara ją'i gue de ri thuhu mi εnga ya ts'ondąhi,
y nuje dá hącuahe gue ya hinda 'yøt'a njabн, ngue'ą nura ją'i'ą hingui 'yo
'nadbн con guecjн.
39 Pe ra Jesu bi dądi:
—Oguí hącuahн, ngue'ą nu'ą tó'o da 'yøt'a 'nara nt'udi de ma thuhuga, nu'ą́
hinga 'bestho ma da pata rá mfeni nixi da ñąma'ñн de gueque.
40 Ngue'ą nú'н hingui нtsaguihн, go gue'н 'bнi con guecjн.
41 Ha nu'ą tó'o da 'ra'ahн mądi ts'н ra zi dehe de ja ma thuhu ngue'ą guí
tεngahн, nura ją'i'ą ma da hñąnga rá thąhą.

Ra Jesu bi mą gue ga nsuhн pa hinga øthн ya ts'oqui
(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

42 Nu'ą tó'o da ts'ocua rá mfeni 'na de gue nuya ya zi bątsi xa gamfrigui,
nú'ą ra ją'i'ą ma'na xá hño da ts'нtua ja rá 'yнga 'nara do strá hñн ne dra thøt'a
ja ra ndehe.
43 Nu'bн 'nari 'yε ja'a'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui, ma'na xá hño hyεqui, ngue'ą
ma'na xá hño gui cнt'a habн bí ja ra te pa nząntho co 'nada ri 'yε, que di ja
yoho ri 'yε ne gui ma ja ra nidu habн hinhya'mн ma da huet'a ra tsibi.
44 Y nuni ja bí 'bнhni nehe ya zu'ue nú'н da zipa yá ngø nú'н to'o da zønini,
ne bí zø ra tsibi pa nząntho.
45 Ha nu'bн 'nari ua ja'a'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui, ma'na xá hño hyεqui,
ngue'ą ma'na xá hño gui cнt'a habн bí ja ra te pa nząntho co 'nada ri ua, que
di ja yoho ri ua ne gui ma ja ra nidu habн hinhya'mн ma da huet'a ra tsibi.
46 Y nuni ja bí 'bнhni nehe ya zu'ue nú'н da zipa yá ngø nú'н to'o da zønini,
ne bí zø ra tsibi pa nząntho.
47 Ha nu'bн 'nari da ja'a'i gui 'yøt'a 'nara ts'oqui, ma'na xá hño hñąi, ngue'ą
ma'na xá hño gui cнt'a habн bí manda Ajuą co 'nada ri da, que di ja yoho ri
da ne gui ma ja ra nidu habн hinhya'mн ma da huet'a ra tsibi.
48 Y nuni ja bí 'bнhni nehe ya zu'ue nú'н da zipa yá ngø nú'н to'o da zønini,
ne bí zø ra tsibi pa nząntho.
49 Ngue'ą gatho'ihн mahyoni gui tsεthн ya ts'othogui ne hingui 'øthн nú'ą
go ri hnesεhн, pa njabн gui pøñhн xá hño ja rá thandi Ajuą. Ma gui njahн nehe

ngu ya 'baha nú'ʉ t'umbabi Ajuạ, nú'ʉ́ pɛ'tsi da dạ ja ra tsibi pa da hogui ne t'ʉ'tsua ra u.
50 Xá hño ra u, pe nu'bʉ ya da 'bɛ rá hño, ¿hanja da za da cʉqui? Hingui tsa. Nu'ahʉ njahʉ ngu ra hoga u, 'yøthʉ xá hño, ne 'bʉhʉ co 'nara hoga'mʉi 'na ngu 'na.

10

Ra Jesu bi mạ de ra nxuni
(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

1 Nepʉ ra Jesu bi bønga de Ncapernau, ne bi 'ño ja ra hai Judea ne ja ra hai ri'nandi ra dạthe Jordá. Y nehe ja guehni bi munts'ni ndunthi ya jạ'i, ne ra Jesu bi mʉdi bi xahni ngu mrá nzại'ạ.
2 Nu'bʉ́ bi jonga 'raya fariseo pa da xaxi, hangue bi 'yamba 'nara nt'ani bi 'ñembabi:
—¿Ha gue ja ra nsɛqui da hyɛpʉ rá 'bɛhñạ 'nara 'ñøhø?
3 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambabi'ʉ nehe, ne bi 'ñembabi:
—Xi ra Moise, ¿te bi xi'ahʉ de gue'ạ?
4 Y ya fariseo bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nura Moise bi unga nsɛqui gue da thoca 'nara t'ofo dega nxuni, ne njabʉ hạ, da za da nxungüi rá 'bɛhñạ 'nara 'ñøhø.
5 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nura Moise bi unga nsɛqui gue da t'øt'a njabʉ ngue'ạ nu'ahʉ́ xi xa megui ri corasohʉ.
6 Pe desde rá mʉdi himi njabʉ, ngue'ạ ra Mạca T'ofo ena gue Ajuạ "bi hyoca ra 'ñøhø ne ra 'bɛhñạ".
7 "Hangue 'nara 'ñøhø da zopʉ rá dada ne rá nạnạ pa go da 'mʉhui rá 'bɛhñạ,
8 y de ri yoho, ya da 'natho." Njabʉ mạnga ra Mạca T'ofo. Hangue nú'ạ ra 'ñøhø ne nú'ạ ra 'bɛhñạ ya ri 'natho, hingue ri yoho.
9 Hangue nú'ʉ xa pɛhna Ajuạ, ni 'nara jạ'i hinda za da 'ueque'ʉ.
10 Y nu mi menc'ʉ pa ja ra ngu habʉ xqui mihi, yá nxadi ra Jesu bi 'yambi'ʉ nehe de ra nxuni.
11 Hangue nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ạ tó'o da hyɛpʉ rá 'bɛhñạ ne da nthạtui ma'na, ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui ngue'ạ xa hyɛpʉ nú'ạ rá mʉdi 'bɛhñạ xa nthạtui.
12 Ha nu'bʉ 'nara 'bɛhñạ da hyɛpʉ rá dạme ne da nthạtui ma'na ra 'ñøhø, ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui ngue'ạ xa hyɛpʉ nú'ạ rá mʉdi dạme xa nthạtui.

Ra Jesu bi jạpa ya bạtsi
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

13 'Mɛfa, bi ts'i'tsua ya bạtsi ra Jesu pa da hñuxa rá 'yɛ ja gue'ʉ pa da jạpi. Pe nuyá nxadi bi mʉdi bi guui nú'ʉ to'o mri zi ya bạtsi.
14 Pe nu mi hyanda ra Jesu gue mi øt'a njabʉ yá nxadi, nu'ạ́ bi bø rá cuɛ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí hạcuahʉ ya zi bạtsi da 'ñe da zʉcagui, ngue'ạ nu'ʉ tó'o da 'mʉi ja rá hmanda Ajuạ, mahyoni da nja ngu nuya ya zi bạtsi.
15 Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o hinda nja ngu 'nara zi bạtsi pa da 'mʉi ja rá hmanda Ajuạ, hinda za da yʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.
16 Nepʉ ra Jesu bi dɛxa ya zi bạtsi ne bi hñuxa yá 'yɛ ja gue'ʉ ne bi 'yapabi Ajuạ rá Dada da jạpi'ʉ.

'Nara bạsjạ'i mrá rico bi ñạui ra Jesu
(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

17 Y de ya mi 'ba'ñu ra Jesu, bi zøhø 'nara 'ñøhø mbra nest'ihi, ne bi
ndandiñąhmu ja yá ua'ą ne bi 'ñembabi:
—Nu'i Xahnate, 'nagrá hoją'i, ¿te 'bɛ da za ga øt'e pa da za ga tsʉ ra te pa
nzą̄ntho?
18 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí engagui drá hoją'i? Hønsɛ 'natho to'o ra hoją'i, y nú'ą́ go gue'ą
Ajuą.
19 Ya guí pą̄di nda'ʉ gue'ʉ ya hmanda: “Oxqui ntsinga medinthąti, oxqui
hñote, oxqui mpe, oxqui jʉ'tsua ya nc'uamba ri miqu'eiui, oxqui hat'a ri
miqu'eiui, umba ra t'equ'ei ri dada ne ri nąną ne su'ʉ.”
20 Nu'bʉ́ nú'ą ra 'ñøhø bi dą̄di ne bi 'ñena:
—Xahnate, gatho nuya hmandaya stá øt'e desde stá mbątsi.
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi hyandi dega hmąte ne bi 'ñembabi:
—'Natho nú'ą grí 'bɛdi gui 'yøt'e. Guí ma gui pa gatho nú'ą guí pɛ'tsi ne
gui hyecuabi ya hyoya. Njabʉ hą, da za gui hñą̄nga ya hoga hño de mahets'i.
Nepʉ gui ehe gui tɛngagui ne gui tsɛta gatho nú'ą da 'ñe'a'i asta ri du.
22 Pe nu mi 'yøde'ą nú'ʉ ya noya bi xipa ra Jesu, xi bi du rá mʉi y bi ma njabʉ
co ra dumʉi, ngue'ą xi mrá rico.
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi mpʉnts'i ne bi hyanda yá nxadi, nepʉ bi 'ñembabi'ʉ:
—¡Xi rá hñei da yʉt'a 'nara rico ja rá hmanda Ajuą!
24 Ha nuyá nxadi himi pą̄di te da beni de nú'ą xqui mąñ'ą. Hangue nu'ą́ bi
yopa xipa ma'na'qui ne bi 'ñembi:
—Ma zi t'ʉ'ihʉ, ¡xi rá hñei da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą nú'ʉ to'o hu yá mʉi
gue co nú'ą te pɛ'tsi ma da mpøhø!
25 Ma'na hinxá hñei da thogui 'nara cameyo ja rá gu 'nara 'yofri que 'nara
rico da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą.
26 Hangue nuyá nxadi'ą ma'na himi pą̄di te da beni, ne mri 'ñémbabi 'na
ngu ma'na:
—Nu'bʉ njabʉ, ¿to'o ja da za da mpøhø?
27 Nu'bʉ́ ra Jesu bi nhyandui'ʉ ne bi 'ñembi:
—Ya ją̄'i hingui tsa da mpøhø sɛhɛ, pe co rá mfats'i Ajuą hą, ngue'ą pa Ajuą
hinte rá hñei.
28 Nepʉ de gue'ą bi dą̄di ra Pedro ne bi 'ñembabi:
—Nuje stá tsohebʉ gatho nú'ą te ndí pɛ'tshe pa dá tɛn'ahe.
29 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dą̄di ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuą̄ni dí xi'ahʉ, nu'ʉ tó'o da zogui yá ngu, yá cu, yá nju, yá dada, yá
nąną, yá bątsi, ne yá hai po rá ngueque ne po rá ngue ra mąca noya,
30 nu'ʉ́ ma da hñą̄nga núbya mapaya 'na nthebe de nú'ą te xa zogui, ngu yá
ngu, yá cu, yá nju, yá nąną, yá bątsi, yá hai, masque co ndunthi ra nt'ʉtsate,
y nepʉ rá ñoho ra 'mʉi ma da hñą̄nga 'nara hoga te pa nzą̄ntho.
31 Pe nu'ʉ tó'o ya dą̄nguibya, nura pa'ą ma da notsi'ʉ, ha nu'ʉ tó'o ya
notsibya, nura pa'ą ma da ndą̄ngui'ʉ.

Ra Jesu bi yopa mą de rá du
(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

32 Nura Jesu bi ne ra 'ñu co yá nxadi pa bi ma Jerusale. Y nú'ą́ go bi 'mɛt'o'ą
de gue'ʉ, y nu'ʉ́ himi pą̄di te da beni de gue'ą. Hangue nu'ʉ́ ngu mi tsu, ne
mri 'bɛfatho de gue'ą. Nepʉ nura Jesu bi 'ueca 'nambʉ nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá
nxadi pa bi yopa xipabi gatho nú'ą mi ma da thogui'ą.
33 Ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nubya drá maha Jerusale, ne dí ne ga 'ra'ahʉ nt'øde de Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i. Nú'ą́ ma dra da de guehni ja yá 'yɛ ya ndą̱ gá macją̱ ne ya xahnate de ra ley, ne nu'ʉ́ ma da 'yɛ'mbi da hyo, ne ma da 'yɛnt'uabi ja yá 'yɛ nú'ʉ hingyá xodyo pa da hyo'ą̱.
34 Nu'ʉ́ ma da 'yø'tua ra buhla ne da na'mbi ne da zots'i, nepʉ ja da hyo'ą̱. Pe rá hñupa ma da yopa nte de rá du.

Ra Cobo ne ra Xuua bi 'yadi 'nara favo
(Mt. 20:20-28)

35 Nepʉ nura Cobo ne ra Xuua nú'ʉ yá t'ʉ ra Sebedeo bi joni ja ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'ihe, dí ne gui øtcahe ra mą̱te gui 'racje nú'ą̱ ma ga a'a'ihe.
36 Nu'bʉ́ nu'ą́ bi dą̱tuabi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿Te rá 'bɛ guí ne ga ø't'ahʉ?
37 Y nu'ʉ́ bi 'ñena:
—Dí nehe ga hudihe 'na ja ri 'ñɛi, 'na ja ri ngą̱hą̱, nu xcrí hñudi ja ri hudi de ri ts'ʉtbi.
38 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nixi hinguí pą̱hʉ nú'ą̱ guí ahʉ. 'Bʉ guí ahʉ njabʉ, ¿ha guí hanthʉ gui tsɛthʉ ya ts'othogui ngu nú'ʉ ma ga thoguiga, ne gui tsɛthʉ ya ʉgui ngu nú'ʉ ma ga tsɛtca?
39 Ha nu'ʉ́ bi dą̱di ne bi 'ñembabi:
—Hą̱hą̱, ga tsɛthe.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Majuą̱ni ma gui tsɛthʉ ya ts'othogui ne ma gui tsɛthʉ ya ʉgui ngu nú'ʉ ma ga tsɛtca.
40 Pe nuga hingo ma ga huancá to'o ma da hñudi ja ma 'ñɛi ne ja ma ngą̱hą̱. Numa Dada go gue'ą̱ pą̱di to'o ma da hñudini.
41 Pe nu mi 'yøde nú'ʉ má 'rɛt'a ya nxadi gue ra Cobo ne ra Xuua mi adi da hñuhui ra Jesu, nu'ʉ́ bi bø yá cuɛ ngue'ą̱ hanja go mi adi da hñuhni'ʉ.
42 Nu'bʉ́ ra Jesu bi zohna yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Guí pą̱hʉ xá hño gue nuya dą̱nga ndą̱ de guecua ja ra ximhai ri manda gatho yá hnini, ne nú'ą̱ go da mą̱ñ'ʉ go gue'ą̱ da t'øt'e.
43 Pe nu'ahʉ́ oxqui ma gui 'yøthʉ njabʉ. 'Bʉ 'na de gue'ahʉ guí ne gui ndą̱nguihʉ, mahyoni go gui pɛphʉ nuyʉ ma'ra.
44 Ne nu'bʉ 'na de gue'ahʉ guí ne gui ndą̱hʉ de nuyʉ ma'ra, mahyoni go gui 'mɛgohʉ.
45 Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i, nu'ą́ hinxpá 'ñehe pa go da 'bɛpabi, nu'ą́ xpá 'ñehe pa go da 'mɛgo ne pa da unga rá te pa da gu'tua gatho yá ts'oqui ya ją̱'i.

Ra Jesu bi 'yøthe ra Bartimeo mrá goda
(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

46 Nepʉ ra Jesu bi zønga Jericó co yá nxadi, ne 'bestho bøni de guehni ne bi dɛni 'nara hmuntsją̱'i. Y nuni ja ra ñą̱nga 'ñu mi huhni 'nara goda mrá thuhu ra Bartimeo mrá t'ʉ ra Timeo, mi huhni mi pɛti.
47 Y nu mi 'yøde gue go mi gue'ą̱ ra Jesu me Nasare nú'ą̱ ya mi ma da thohni, nu'bʉ́ nu'ą́ bi mʉdi bi mafi ne bi 'ñena:
—¡Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i ndu ra ndą̱ Davi, huegagui!
48 Pe ndunthi ya ją̱'i bi zʉi ne bi 'ñembabi da go'ta rá ne. Pe nu'ą́ ma'na xi mi mafi nts'ɛdi mi ena:
—¡Nu'i rá T'ʉ'i ndu ra ndą̱ Davi, huegagui!

49 Mi 'yøde ra Jesu 'bestho bi 'mai, ne bi mɛhni to da tsimpa nú'ạ ra goda. Y
nu'ɥ́ bá ma'ti'ạ ne bi 'ñembabi:
—'Bai bá ehe, oguí tu ri mɥi, bí tøp'a'i 'nạ.
50 Nu'bɥ́ nu'ạ́ 'bestho bi hñạca rá pat'i ne bi dạma 'mai bi ma bá tsɥ ra Jesu.
51 Y ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Te 'bɛ guí ne ga ø't'a'i?
Ha nura goda bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Ma Xahnate'i, dí ne ga yopa handi ma'na'qui.
52 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Grí ma, co ri jamfri ya xcá ñạni.
Y 'bestho ra ora'ạ bi za bi hyandi, ne bi dɛna ra Jesu.

11

Ra Jesu bi yɥt'a Jerusale
(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

1 Ra Jesu ne yá nxadi ya mi ma da zønga Jerusale, ne mi 'yo guetbɥ de
Betfage ne Betania, nehe guetbɥ ra t'øhø 'bo Olivo, hangue ra Jesu bi mɛhna
yoho yá nxadi pa da 'mɛt'o,
2 ne bi 'ñembabi'ɥ:
—Grí maha ja nuni ra t'ɥca hnini bí jani, ne nu xcrí tsøñhɥni gui tsɥhɥ 'nara
zi burru di thạt'i nú'ạ hinto xa tøguetho. Bá xo'thɥ ne bá tsincahɥua.
3 Ha nu'bɥ to'o da 'yañ'ahɥ ne da 'ñeñ'ahɥ hanja guí øthɥ njabɥ, 'ñembabihɥ:
"Ra zi Hmu bí honi, nepɥ 'mɛfa ma ga yopa tsin'ahe ma'na'qui," gui
'ñembabihɥ njabɥ.
4 Nu'bɥ́ nú'ɥ yoho yá nxadi bi ma ja nú'ạ ra t'ɥca hnini, ne ja bá tsɥhni 'nara
zi burru mi thạt'a møte ja 'nara gosthi ja rá hyo ra 'ñu, ne bá xo'ti'ɥ.
5 Y mi 'bahni 'raya jạ'i bi 'ñembabi'ɥ:
—¿Te gui japhɥ nú'ạ ra burru guí xo'thɥ?
6 Ha nuya nxadi bi dạdi ngu xqui xipa ra Jesu, hangue nú'ɥ ya jạ'i bi hyopi
bi zits'i.
7 Nepɥ nu'ɥ́ bá tsimpa ra Jesu nú'ạ ra burru, y bi hñạca yá pat'i'ɥ pa bi
xi'tsua ra burru pa bi tøgue'ạ.
8 Nepɥ ra hmuntsjạ'i bi hñạca yá pat'i pa bi mø ja ra 'ñu, ha nu ma'ra mi
toca ya 'yɛza pa mi pøgue nehe ja ra 'ñu.
9 Y nú'ɥ to'o mri 'bɛfa ne mri 'bɛt'o mi thø ya hmafi mi ena:
—¡Xá nsunda núni xpá mɛncahɥ Ajuạ! ¡Ajuạ da jạpni!
10 ¡Ajuạ da jạpi núni ma da ndạ! Nuni go guehni ra ndạ xqui hñạ'tuabi ndu
ma dadahɥ ra ndạ Davi. ¡Xá nsunda Ajuạ bí 'bɥi mahets'i!
11 Nepɥ ra Jesu bi yɥt'a Jerusale ne gá yɥt'a ja ra ndạniją, ne bi hyanda xá
hño gatho nú'ạ mi jani mbo ra ndạniją. Y coñ'a ya bi nde, nu'ạ́ bi bøni de
guehni bi ma Betania co nú'ɥ 'rɛt'amayoho yá nxadi.

Ra Jesu bi zɥi 'nara 'bai gá igo
(Mt. 21:18-19)

12 Y rá hyax'ạ ra Jesu ne yá nxadi bi bønga de Betania, y de má 'ñu bi zɥ ra
thuhu'ạ.
13 Ne dega yabɥ bi hyanda 'nara 'bai gá igo mi c'amtho, hangue bi ma bá
c'ạ'tshmạ ua mi tø yá igo. Pe nu mi zønini hinte bi zɥdi, mi 'ra'ta yá xi ngue'ạ
mri 'bɛtho da nøgue.
14 Hangue ra Jesu bi 'ñembabi ra 'bai gá igo:
—Hinhya'mɥ ma da yopa nøgue ri igo.

Ha yá nxadi bi 'yøde nú'ą bi mą.

Ra Jesu bi 'yɛnga nú'ʉ mri mpa mbo ra ndąnijąą
(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

15 Nepʉ bi yopa zøñ'ʉ Jerusale, y ra Jesu bi yopa yʉt'a ja ra ndąnijąą ne bi mʉdi bi 'yɛnga gatho nú'ʉ mi 'bʉhni mri mpa ne mri ntai mbo ra nijąą. Bi pʉnts'ua yá mexa nú'ʉ ya mpatbojąą ne yá thuhni nú'ʉ to'o mi pa ya domitsu.
16 Ne ya himbi hopi to bi thoguini pa da hñąxa ya t'øt'e.
17 Nepʉ nu'ą́ bi xipabi ya ją'i ne bi 'ñembabi:
—¿Ha hinguí pąhʉ gue xa nt'ofo ja ra Mąca T'ofo ne ena: "Numa ngu rá thuhu ra ngu dega nsadi pa gatho ya hnini"? Ha nu'ahʉ́ go xcá 'yøt'athohʉ ra ngu dega mfe.
18 Nu'bʉ́ ya xahnate de ra ley ne ya ndą gá macją bi 'yøde nú'ą bi mąnga ra Jesu, hangue nu'ʉ́ bi 'ñʉ'ti pa da hyohmą'ą, ngue'ą mi tsu'ʉ da hñąnba yá nsu, ngue'ą gatho ya ją'i xi mri ho nú'ʉ ya noya mi udi'ą.
19 Ha nu mi put'a ra nde, ra Jesu ne yá nxadi bi bønga de guehni Jerusale.

Ra 'bai gá igo bi 'yot'i
(Mt. 21:20-22)

20 Ha nurá hyax'ą de mi xudi bi thoguini ma'na'qui habʉ mi 'bai nú'ą ra igo xqui zʉi ra Jesu, ne bi hyandi'ʉ gue ya xqui 'yot'i gatho, asta yá 'yʉ.
21 Ra ora'ą ra Pedro bi benga nú'ʉ ya noya xqui mąnga ra Jesu, ne bi 'ñembabi'ą:
—Ma Xahnate'i, handi, nuna 'bai gá igo gá xipi gue ya hinhya'mʉ ma da yopa nøgue yá igo, ya xa 'yot'i.
22 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Camfrihʉ Ajuą.
23 Xi majuąni dí xi'ahʉ gue 'bʉ to'o ja ndunthi rá jamfri ne hinda dʉhʉ, da za da 'ñembabi nuna ra t'øhø gue da mponi dí ma ja ra ndehe, ne da njabʉ ngu nú'ą da 'yadi.
24 Hangue nuga dí xi'ahʉ gue nu'ą gatho gui 'yaphʉ Ajuą ra Dada, camfrihʉ gue nu'ą́ xa 'yø't'ahʉ ri t'adihʉ, y nú'ą gui 'yaphʉ da 'ra'ahʉ.
25 Pe ora gui 'yaphʉ'ą, 'bʉ to xa 'yø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi, pumbahʉ, pa njabʉ Ajuą ra Dada bí 'bʉi mahets'i da pun'a ri ts'oquihʉ nehe nú'ą xcá 'yøthʉ.
26 Ngue'ą nu'bʉ hingui pumbahʉ nú'ʉ to'o xa 'yø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi, Ajuą ra Dada bí 'bʉi mahets'i hinda pun'a ri ts'oquihʉ nehe.

Bi t'ambabi ra Jesu te ma nsɛqui mi hą
(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

27 Nepʉ bi yopa mengui'ʉ pa Jerusale, y ra Jesu bi yopa yʉt'a ja ra ndąnijąą, ne bi joni habʉ mi 'bai'ą ya ndą gá macją ne ya xahnate de ra ley ne ya ndąxjua ndą.
28 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿To'o rá hmanda'ą pa gui 'yøt'a nuya ya t'øt'eya? ¿O to'o xa 'ra'a nsɛqui?
29 Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Dí ne ga an'ahʉ 'nara nt'ani nehe. Nu'bʉ gui xicaguihʉ, necagui ga xi'ahʉ to'o rá hmanda'ą pa dá øt'a njabʉ.
30 ¿Xi to'o bi hñuxa ra Xuua pa bi nxi'tsate? ¿Ha gue Ajuą o ya ją'i?
31 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ mri 'ñémsɛ 'na ngu ma'na:
—Nu'bʉ ga emfʉ gue go Ajuą bi hñuxa ra Xuua, nu'bʉ́ nuní da 'ñenjʉ gue hanja hindá camfrihʉ nú'ą mi mąñ'ą.

32 Ha nu'bʉ ga emfʉ gue go ya ja̱'i xa hñuts'i, xi'bʉ da bø rá cuɛ ra hnini.
Mi ma̱ñ'ʉ njabʉ ngue'a̱ mi tsu ya ja̱'i, ngue'a̱ gatho'ʉ mi ena gue nura Xuua
go mi gue'a̱ 'nará 'mɛhni Ajua̱.
33 Hangue nu'ʉ́ bi da̱di ne bi 'ñembabi ra Jesu:
—Hina hindí pa̱he.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nu'bʉ́ nixi gueque hinga xi'ahʉ nehe to'o rá hmanda pa dá øt'a njabʉ.

12

Ra 'bede de ya ts'omɛfi
(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

1 Ra Jesu bi sigui bi ña̱ui ya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley ne ya
nda̱xjua nda̱, ne bi mʉdi bi xipa 'raya 'bede, ne bi 'ñembabi:
—'Nara pa 'nara 'ñøhø bi ga̱xa 'raya 'bai gá obxi, ne bi guts'i xá hño. Ne bi
hyoqui habʉ da sit'a ra ngui gá obxi nú'a̱ da thɛ'mi, ne bi hyoca 'nara nthø'ma
ua̱'obxi xi rá hñets'i.
Nepʉ nú'a̱ ra ua̱'obxi'a̱ bi umba nhyandi 'raya ja̱'i, ha nú'a̱ ra me ua̱'obxi
bi bøni bi ma yabʉ ya hai.
2 Ha nu mi zøhø ra pa de ya xqui da̱ ya obxi, ra me ua̱'obxi bi mɛhna 'nara
'bɛgo pa ma da c'a̱'tsa nú'ʉ to mi ha̱ nhyandi ra ua̱'obxi pa da hyeca nú'a̱ ra
sofo ya xqui gʉts'i.
3 Pe nú'ʉ to'o mi ha̱ nhyandi ra ua̱'obxi bi gʉ nú'a̱ ra 'bɛgo bi na'mbi ne bi
co'tsi bi mengui, hinte bi umbabi de ra sofo.
4 Nu'bʉ́ nura me ua̱'obxi bi mɛhna ma'na rá 'bɛgo, pe nú'ʉ ya hyanthua̱hi
bi mfats'i bi tɛdo nú'a̱ ra 'bɛgo asta bi zɛmba rá ña̱xu, ne bi xipa ndunthi ya
ts'onoya, ne himbi umba nú'a̱ mri 'ñepabi rá hmu.
5 Nepʉ ra me ua̱'obxi bi yopa mɛhna ma'na rá 'bɛgo, pe nú'ʉ ya hyanthua̱hi
bi gʉ nú'a̱ ra 'bɛgo ne bi hyo. Nepʉ 'mɛfa ra me ua̱'obxi bi mɛhna má ndunthi
ya 'bɛgo. Pe 'ra de gue'ʉ bi hna'mbabi, ha nu ma'ra bi tho.
6 Y ya xi rá nga̱ts'i bi mɛnsɛ rá hma̱ca 'ra t'ʉ, ne bi 'ñena: “Nuga dí pa̱di gue
nu'bʉ ga pɛnsɛ ma t'ʉ, nuya hyanthua̱hi ma da mɛ'tsua ra t'equ'ei.”
7 Pe nu mi hyanda ya hyanthua̱hi gue bi zønga rá t'ʉ ra me ua̱'obxi, nu'ʉ́ bi
'ñʉ'ti ne bi 'ñémsɛ'ʉ: “Go guehni ma da gohui yá hai rá dada. Pe ma ga hohʉ
pa njabʉ go da gocjʉ ya hai.”
8 Hangue nu'ʉ́ bi gʉmpa rá t'ʉ nú'a̱ ra me ua̱'obxi bi hyo'ʉ ne bá føta møte
de ra ua̱'obxi.
9 ¿Pe te guí beñhʉ ma da 'yøt'a nú'a̱ ra me ua̱'obxi co nú'ʉ ya ts'o hyan-
thua̱hi? Nu'á̱ 'nara pa ma da zøhø ne ma da hyo gatho nú'ʉ ya ts'o hyanthua̱hi
ne go ma da umba nhyandi ma'ra ya ja̱'i nura ua̱'obxi'a̱.
10 ¿Ha gue hinxcá hñe'thʉ ja ra Ma̱ca T'ofo habʉ enga njaua?:
Nú'a̱ ra do bi føtbʉhma̱ 'na lado nuya hyøngu,
nubya gue'a̱ ra mʉdi do de rá nija̱ Ajua̱.
11 Y nusɛ'a̱ go bi mɛgui nura do'a̱ pa da hyø rá nija̱, ne dí hanthʉ gue xi rá
nsunda nú'a̱ bi 'yøt'e.
12 Nepʉ nuya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley ne ya nda̱xjua nda̱ bi
beñ'ʉ gue da gʉhma̱ ra Jesu pa da got'a fadi ngue'a̱ bi ba̱di'ʉ gue nu'á̱ mi ña̱
de gue'ʉ ora mi xipa ra 'bede de ya ts'o hyanthua̱hi. Pe nu'ʉ́ mi tsu te da
'yø'tuabi'ʉ nú'ʉ ya hmuntsja̱'i mi 'bʉhni, hangue bi zohni ra Jesu ne bi ma'ʉ.

Ra Jesu bi ma̱ de ra boja̱ nú'a̱ adi ya nda̱ de ya hnini
(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

13 Nepн nu'ɨ́ bá pɛhna 'raya fariseo ne 'rayá mfats'i ra ndạ Erode pa da xaxa
ra Jesu pa da nu ua te da zнtuabi pa njabн da za da ñạpabi.
14 Nepн nuya 'mɛhni bi zøhø habн mi 'bнi'ạ ne bi 'ñembabi:
—Xahnate, dí pạhe gue go gue'e guí mạnga majuạni ne hinguí ø'tua ncaso
nú'ạ mạnga ya jạ'i ne hinguí pata ri noya pa da mạ'a'i ya jạ'i, ngue'ạ nu'i guí
udi xá hño nú'ạ ri ho Ajuạ da t'øt'e. Dí ne gui xicaguihe, ¿ha gue xá hño ga
ju'tuabihe ra bojạ ra ndạ Cesa o hina? ¿Ha gue ga ju'tuahe o hina?
15 Pe ra Jesu 'bestho bi bạtua yá ts'omfeni nuya jạ'i'н, hangue bi 'ñembabi'н:
—Nuga dí pạdi te rá 'bɛ guí beñhн con gueque. Bá hạncahнua 'nara bojạ pa
ga handi.
16 Nu'bɨ́ nu'ɨ́ bá hạnpabi'ạ nú'ạ ra bojạ mi adi. Y nu mi hyandi nú'ạ ra bojạ
bi 'yambabi'н ne bi 'ñembi:
—¿To'o rá c'oi ne to'o rá thuhu núna tøcua ja ra bojạ?
Y nu'ɨ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Rá c'oi ra ndạ Cesa ne go rá thuhu'ạ.
17 Nu'bɨ́ bi dạdi ra Jesu ne bi 'ñembabi'н:
—Nu'ạ rá uɛnda ra ndạ Cesa gui umbabihн ra ndạ Cesa, ha nu'ạ rá uɛnda
Ajuạ go da umbabihн Ajuạ.
Y nu mi 'yøde'н gue bi dạdi njabн, xi bi 'yø'н.

Ya saduceo bi 'yamba ra Jesu de rá ñoho ra te (Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

18 Nepн nu mi uadi ra Jesu bi ñạui ya fariseo ne yá mfats'i ra ndạ Erode,
bi zøhø 'raya saduceo nú'н to'o camfri gue hinto ma da yopa nte de ra du. Bi
'ñehe pa bi 'yamba 'nara nt'ani'ạ, ne bi 'ñembabi:
19 —Xahnate, ra Moise bi zogui nt'ofo gue 'bн 'nara 'ñøhø da du ne da
zogui rá 'bɛhñạ, pe 'bн ni 'nara bạtsi hinda zocuabi, nu'bɨ́ nurá cu de nú'ạ
ra 'ñøhø bi du mahyoni da nthạtui rá 'bɛpo, pa nu'bн da mɛ'tsa 'nara bạtsi,
da thu'mbabi rá thuhu ngu rá thuhu nú'ạ ndu rá mнdi dạme nú'ạ ra 'bɛhñạ,
pa njabн hinda 'mɛdi rá thuhu nú'ạ ra 'ñøhø xa du.
20 Nde nu'bɨ́, 'na'qui mi 'bнi yoto ya 'ñøhø mri ncu. Nepн nú'ạ madạ bi
nthạti, pe bi du ne himbi zocuabi ni 'nara bạtsi.
21 Nepн nú'ạ rá ñoho ra cu bi nthạtui rá 'bɛpo, nepн ne'ạ bi du ha nixi gue'ạ
ni 'nara bạtsi himbi zocuabi nehe. Y rá hñu bi njabн nehe.
22 Ne bi njabн gatho nú'н yoto ya cu bi du pe ni 'na de gue'н himbi zocuabi
ni 'nara bạtsi. Nepн rá ngạts'i, bi du ra 'bɛhñạ nehe.
23 ¿Xi de stí yopa nte de ra du nú'н yoto ya 'ñøhø, nda'ạ de gue'н xi drá dạme
nú'ạ ra 'bɛhñạ'ạ? ngue'ạ gatho nú'н yoto bi nthạtui de guecua ja ra ximhai.
24 Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembi'н:
—Nixi guí pạhн nú'ạ guí mạñhн ngue'ạ hinguí pạhн nú'ạ mạnga ja ra Mạca
T'ofo ne nda'ạ rá ts'ɛdi Ajuạ.
25 Ngue'ạ nu sta yopa nte gatho nú'н ya jạ'i xa du, ya hinda ma da nthạta
ya 'ñøhø nixi ya 'bɛhñạ, ngue'ạ nuni mahets'i gatho ya jạ'i ma da 'mн ngu ya
ɛnxɛ.
26 Nehe, pa gui camfrihн gue ma da yopa nte nú'н xa du, ma ga ben'ahн
nú'ạ bi 'yofo ra Moise ja nú'ạ ra xɛni habн mạ de nú'ạ ra ndạpo mi zø, ne ja
guehni Ajuạ bi zofo ne bi 'ñembi: "Nuga go guecagui rá Ajuạgui ra Abrá, ne
ra Isaac, ne ra Cobo." Njabн xa nt'ofo.
27 Pe Ajuạ go gue'ạ ra Ajuạ de nú'н te, hingo ra Ajuạ de nú'н xa du. Hangue
dí pạhн gue nura Abrá ne ra Isaac ne ra Cobo masque ya jo'oua'н pe bí ja yá
te'н. Hangue nu'ahн hinte ri fạdihн.

Ra hmanda nú'ạ ma'na ra dạngui
(Mt. 22:34-40)

28 Nehe xqui zøhni 'nara xahnate de ra ley ne bi 'yøde mi ñạui ra Jesu ya
saduceo, ne bi 'yøde gue ra Jesu xqui dạdi xá hño nú'ʉ ya nt'ani xqui t'ø'tuabi.
Hangue ne'ạ bi uat'i pa bi 'yamba 'nara nt'ani ne bi 'ñembabi:
—¿Nda'ạ ra hmanda ma'na ra dạngui de gatho?
29 Nu'bɨ́ nura Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembi:
—Ma ga xi'i nú'ạ ra hmanda ma'na ra dạngui de gatho ne ena: "Hñuxhʉ
nt'øde nú'ahʉ me Israelhʉ, Ajuạ ma Zidadahʉ hønsɛ 'natho.
30 Y nú'ạ́ gue'ạ mahyoni gui mạdihʉ con gatho ri mʉihʉ ne con gatho ri
mfenihʉ ne con gatho ri ts'ɛdihʉ." Nuna guehna ra mʉdi hmanda ma'na ra
dạngui de gatho.
31 Ha nuna ma'na ngú'atho ena njaua: "Mạdi ri miqu'eiui ne gui su ngu grí
nsusɛhɛ." Otho ma'ra ya hmanda ma'na ya dạngui de núya dí xi'a'i.
32 Nepʉ nú'ạ ra xahnate de ra ley bi 'ñena:
—Xahnate, majuạni nú'ạ gá mạ gue Ajuạ hønsɛ 'natho ne jo'o ma'na.
33 Hạhạ xá hño to da mạdi Ajuạ con gatho rá mʉi, con gatho rá mfeni, con
gatho rá ts'ɛdi, ne da mạdi rá miqu'eiui da su ngu ri nsusɛ 'na. Gue'ạ ma'na
xá hño que nú'ạ da hyo ya mbo'oni 'na ne da tsạt'i pa da 'bahabi Ajuạ.
34 Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'yøde gue nú'ạ ra 'ñøhø xqui dạdi co 'nara hoga mfeni,
hangue bi 'ñembi:
—Ya ts'ʉtho grí 'bɛdi pa gui cʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.
Y ya hinto bi rezga bi 'yø'tua ma'ra ya nt'ani ra Jesu.

¿Ha gue ra Cristo go rá T'ʉ ra ndạ Davi?
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

35 Ha nu de mi xahnate ra Jesu ja ra ndạnijạ bi 'ñena:
—¿Hanja enga ya xahnate de ra ley gue ra Cristo ma dí 'ñehe de ja yá jạ'i ndu
ra ndạ Davi?
36 Nura Mạca Ndạhi bi 'bɛpa ndu ra ndạ Davi bi 'yofo nuya ya noya ja ra
Mạca T'ofo habʉ ena njaua:
Ajuạ ra Dada bi 'ñembabi ma zi Hmu:
"Bá ehe gui hñudiua ja ma 'ñɛi
asta hinga tsiñ'a'i gatho ri ncontra pa da gohi'ʉ de nja'ti ri ua."
37 Ha nu'bʉ go drá t'ʉhmạ ra Davi nura Cristo, nu'bɨ́ ¿hanja bi 'ñenga ra Davi
gue go rá Hmu?
Y nura hmuntsjạ'i xi bi ho nú'ạ te mi mạnga ra Jesu.

Ra Jesu bi mạ de yá ts'o'bɛfi ya xahnate de ra ley
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

38 Ha nu de mi xahna ya jạ'i ra Jesu bi 'ñembabi:
—Jamasuhʉ pa hingui 'yøthʉ ngu nú'ạ øt'a ya xahnate de ra ley. Nu'ɨ́ ri ho
da hye yá he xi xá ma, ne ri ho'ʉ da zɛngua ya jạ'i co ra t'equ'ei ora 'yo'ʉ ja ra
tai.
39 Ha nu ja yá nijạ'ʉ ri ho da hñudi ja ya mʉdi hudi, ne ri ho da t'ini rá mʉdi
ja ya ngo.
40 Nehe xi øt'a yá nsadi co ndunthi ya noya, qué pa da hñạmba yá ngu
ya viuda nsinque da zo yá mfeni ya jạ'i. Nuya xahnate'ʉ ma da hñạnga yá
castigo ma'na ra dạngui.

'Nara viuda xi mrá zi hyoya bi uni 'nara 'baha ja ra ndạnijạ
(Lc. 21:1-4)

41 Nepн ra Jesu bi hñudi habн mi ja ya 'mɛ'tsbojạ ja ra ndạnijạ pa mi handa
nú'н ya jạ'i to'o mi ɛnt'ini yá ofrenda. Ha mi handa ndunthi ya rico mi unga
yá dạnga ofrenda.
42 Nepн bi zøhø 'nara viuda xi mrá zi hyoya, ne bi 'yɛnt'ni yoho ya zi bojạ
dega cobre nú'н hints'н mri muui.
43 Hangue nura Jesu bi ma'ta yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Xi majuạni dí xi'ahн gue nuna zi hyoya viuda ma'na xa unga 'nara
ofrenda xi ra dạngui ja rá thandi Ajuạ que gatho nú'н to'o ma'na xa 'yɛnt'a
ndunthi yá ofrenda ja ya 'mɛ'tsbojạ.
44 Ngue'ạ gatho nú'н ma'ra to'o xa unga yá ofrenda xa uni de nú'ạ ya xa
bonguabi, pe nuna zi hyoya viuda thogui 'nara dạnga hñoya pe xa unga gatho
nú'ạ xqui mɛ'tsi pa da dai te da zi hmạhạ.

13

Ra Jesu bi mạ gue da nhuata ra ndạnijạ
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

1 Ha nu mi bønga ra Jesu de ja ra ndạnijạ, 'na de nuyá nxadi bi 'ñembabi:
—¡Ma zi Xahnate'i, hyanthmạgue hangu rá hño nuyн ya dạnga ngu xa
thoqui co nuyн ya dạta do!
2 Nu'bы́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nubya guí hanthн hangu yá ndạngui nuyн ya ngu, pe nuga dí xi'ahн gue
ma da zø ra pa da yøt'e gatho, ne ni 'nara do hinda ma da gohi di ntøque co
rá midoui.

Ya nt'udi ante rá uadi ra ximhai
(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

3 Nepн ra Jesu bi ma ja ra t'øhø 'bo Olivo nú'ạ ri nhyandui ra ndạnijạ, ne
ja bi hñuhni'ạ. Ha nura Pedro ne ra Cobo ne ra Xuua ne ra Andre bi ñạsɛui
'nambн ne bi 'ñembabi:
4 —Dí ne gui xicje ha'mн ma da yøt'e nuna nijạ y te ma nt'udi ma da hnequi
nu sta nja nú'ạ guí mạ.
5 Hangue nura Jesu bi mнdi bi xipabi'н ne bi 'ñembabi:
—Jamasuhн hinda ma da hya'ahн ya c'uamba jạ'i de nú'ạ ma da xi'ahн.
6 Ngue'ạ ndunthi de gue'н ma da 'ñehe y da bepca ma thuhu ne da 'ñena:
"Nuga go gueque drá Cristo xpá mɛncagui Ajuạ pa ga ndạ." Njabн nu'ы́ ma
da hyat'a ndunthi ya jạ'i pa da gamfribi'н nú'ạ da mạñ'н.
7 Ma gui 'yøhн nehe de nú'н ya dạnga tuhni ya di ja, ne de nú'н ma da nja.
Pe nu'ahн nu xcrí 'yøhн, oxqui ma gui tsuhн, ngue'ạ mahyoni da njabн, pe
hingo di gue'ạ ya rá ngạts'i ra pa.
8 Ngue'ạ ma da ntuhna ya hnini co ma'ra yá mihniniui, ne ya ndạ co ma'ra
yá mindạui, ne ma da nja ya mbimhai habнraza, ne da nja ra dạnga thuhu,
ne xi da nja ya ñнnts'i. Nuya go guehya ya mнdi ts'othogui ma da nja.
9 Hangue nsuhн, ngue'ạ ma da hnap'ahн mbo ja ya nijạ, ne da ts'ix'ahн ja
ya ts'нtbi ne ja ya gobierhnu ne ja ya dạnga ndạ ngue'ạ guí camfriguihн. Y ja
yá thandi'н ma gui dahн majuạni de gueque.
10 Y mahyoni da nt'øde ma noya gatho ja rá ngнni ra ximhai, nepн ja da nja
ra ngạxhmai.
11 Pe nu sta zø ra ora da ts'ix'ahн pa dra da'ahн ja yá 'yɛ ya ts'нtbi, oxqui ma
gui tu ri mнihн nú'ạ te rá 'bɛ gui thạdihн, nixi gui beñhн 'mɛt'o nú'ạ te ma gui
mạñhн, ngue'ạ nura ora'ạ go Ajuạ ma da xi'ahн hanja gui thạhн, ne gue'ạ gui
mạñhн. Ngue'ạ hingo ma gui ñạsɛhн, nura Mạca Ndạhi ma go da ñạ'ạ.

12 Nu'ʉ tó'o 'bʉ yá cu ma da da pa da tho, ha nuya dada ma da da yá bạtsi,
ha nuya bạtsi asta ma da ñạpa yá dada nehe pa da tho.
13 Gatho ya jạ'i ma da ʉtsa'ihʉ ngue'ạ guí camfriguihʉ. Pe nu'ʉ tó'o da zɛta
gatho nuya ya ts'othogui asta rá ngạts'i, go gue'ʉ da mpøhø.
14 Ma da njabʉ ngu nú'ạ bi mạnga maya'bʉ ra Dañe rá 'mɛhni Ajuạ. Ma da
hnequi nú'ạ xi strá nts'o ne dra ts'omba rá ndạnijạ Ajuạ. (Dá zo ri mfenihʉ
nú'ạ guí he'thʉbya.) Ha nu xcrí hyanthʉ nú'ạ ra ts'ojạ'i sta 'mai habʉ hindí
'ñepi da 'mai, nú'ahʉ gri 'bʉhʉ Judea gui 'bathʉ 'bestho ja ya t'øhø.
15 Nura pa'ạ sta njabʉ, nu'ạ tó'o di 'yo ja rá patio de rá ngu odi cʉt'a mbo pa
da hñạxa nú'ạ te mahyoni ja ra 'ñu.
16 Y nu'ạ tó'o di 'yo ja rá huạhi dri mpɛfi nú'ạ ra ora'ạ, odi pa ja rá ngu pa
da hñạxa rá pat'i.
17 ¡Huecate nú'ʉ ya 'bɛhñạ di da'thi ne nú'ʉ dya nzʉ nuya pa'ʉ, ngue'ạ pa
gue'ʉ xi strá hñei pa da 'bat'i!
18 'Yaphʉ Ajuạ gue nura pa'ạ hindya pa dega tsɛ.
19 Ngue'ạ nuya pa'ʉ ma da nja ya dạnga ts'othogui nú'ʉ hinhya'mʉ xa nja
desde bi hyoca ra ximhai Ajuạ, ne de gue'ạ ya hinhya'mʉ ma da yopa nja
ma'na'qui ngu nú'ʉ ma da nja ya pa'ʉ.
20 Hangue Ajuạ bi beni gue hingá ndunthi ya pa ma da njabʉ, ngue'ạ nu'bʉ
hina, hinto da zɛti. Pe po rá ngue nú'ʉ xa huahni, nu'ạ́ bi beni gue ma'na xá
hño ts'ʉtho ya pa ma da njabʉ.
21 Ha nuya pa'ʉ 'bʉ to da 'ñeñ'ahʉ: “Bá e gui hyanthʉ 'bʉcua ra Cristo bá
pɛhna Ajuạ pa da ndạ”, o 'bʉ to da 'ñeñ'ahʉ: “Maha ringuehni habʉ bí 'bʉ ra
Cristo”, oxqui camfribihʉ.
22 Ngue'ạ ma da 'mʉi ndunthi ya hyate jạ'i, 'ra da 'ñena gue go di gue'ʉ dya
Cristo bá pɛhna Ajuạ pa da ndạ, nu ma'ra da 'ñena gue dyá 'mɛhni Ajuạ pa
da ñạ de gue'ạ. Nu'ʉ́ ma da 'yøt'a ndunthi ya dạnga nt'udi ne da nehmạ da
hyat'a nú'ʉ xa huahna Ajuạ nehe.
23 Pe nu'ahʉ́ beñhʉ xá hño de nú'ạ dí xi'ahʉ ne nsuhʉ. Oxqui hophʉ to da
hya'ahʉ.

Ra Jesu bi mạ hanja ma da yopa mengui ja ra ximhai
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

24 Nú'ʉ ya pa sta thogui nuya ya ts'othogui, ra hyadi ma da 'mɛxuui, ne ra
zạnạ ya hinda ma da yot'i.
25 Ya tsø ma da dagui de mahets'i y gatho nú'ạ te bí ja mahets'i da mbi.
26 Nepʉ Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ma da thandi da 'ñehe xi strá nsunda ja ya
guui con gatho rá dạnga ts'ɛdi.
27 Nepʉ da mɛhna yá ɛnxɛ pa da munts'a gatho nú'ʉ to'o xa thahni nú'ʉ di
'bʉi gatho rá ngʉni ra ximhai.
28 Nu'ahʉ ora guí hanthʉ ra 'bai gá igo ya da bøhø yá 'roho, nu'bʉ́ guí pạhʉ
gue ya xa 'ñepʉ 'bestho ra pahyadi.
29 Njabʉ nehe nu xcrí hyanthʉ sta nja nuya ya ts'othogui, pạhʉ gue rá
ngạts'i ra ximhai ya 'bʉi guetbʉ.
30 Xi majuạni dí xi'ahʉ, gue nuya jạ'i 'bʉibya hinda ma da du asta hinda
mʉdi da nja gatho ngu nú'ạ dí xi'ahʉ.
31 Mahets'i ne ra ximhai da uadi da thogui, pe numa noya hinda uadi da
thogui, pɛ'tsi da njabʉ ngu nú'ạ stá mạ.
32 Hinto pạdi ra pa nixi ra ora ha'mʉ da nja ra ngạxhmai, nixi ya ɛnxɛ de
mahets'i hingui pạdi, nixi rá T'ʉ Ajuạ,ønsɛ Ajuạ ra Dada go gue'ạ pạsɛ.

33 Hangue ndø'mhʉ nzạntho ne 'yaphʉ Ajuạ, ngue'ạ hinguí pạhʉ ha'mʉ da
zø ra ora.
34 Nuga dí nja ngu 'nara 'ñøhø ma da ma yabʉ ya hai, pe ante da ma, da
'yɛnt'ua ja yá 'yɛ yá 'bɛgo gatho nú'ạ te pɛ'tsi, ne cada 'na de gue'ʉ da xipabi te
da mɛfi, ha nura nsugosthi da t'umbabi ra 'bɛfi pa da ndø'mi nu sta mengui'ạ.
35 Hangue nu'ahʉ nzạntho ndø'mhʉ nehe, ngue'ạ hinguí pạhʉ ha'mʉ ga
pengui, ua dega xudi o dega nde o made ra xuui o 'na hmafi ra menjạ.
36 Ngue'ạ xi'bʉ xcrí thạmfrihʉ ga tsøhø ne ga tsʉ'ahʉ gri ạhạhʉ.
37 Núna dí xi'ahʉbya, guehna dí xipabi nehe gatho ma'ra pa da ndø'mi'ʉ.

14

Ra nt'ʉ'ti pa dra jʉ ra Jesu
(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

1 Mri 'bɛdi nsøca yo pa pa ra ngo nú'ạ rá thuhu ra pascua, ne nú'ạ ra ngo
dega ts'ithuhme nsinque rá nzoi. Ha ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley
ya mi nu hanja da za da hyat'a ra Jesu pa da gʉ da hyo.
2 Ne bi 'ñémbabi'ʉ:
—Hinga øthʉ núna dí beñhʉ de ra pa dega ngo, xi'bʉ da bø yá cuɛ ya jạ'i ne
da ñʉnts'i'ʉ.

'Nara 'bɛhñạ bi go'tsua 'nara hoga ñʉni ja rá ñạxu ra Jesu
(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

3 Ha nuya pa'ʉ ra Jesu bi 'mʉhni Betania ja rá ngu ra Simu nú'ạ to'o xqui
ñạni de ra lepra nú'ạ ra hñeni tsit'atho ra ngø. Mi huhni ra Jesu ja ra mexa
mri ñuni, nepʉ bi zøhø 'nara 'bɛhñạ bra hñạ 'na ngu ra zi xito xqui thoqui de
'nara hoga do rá thuhu ra alabastro, mi po 'nara hoga ñʉni xi xmá mạdi mrá
thuhu ra nardo. Ha nú'ạ ra 'bɛhñạ bi do'tsua rá 'yʉga nú'ạ ngu ra zi xito, ne
bi xi'tsuabi ja rá ñạxu ra Jesu nú'ạ ra ñʉni'ạ.
4 Nepʉ 'ra de nú'ʉ mi 'bʉhni bi bø yá cuɛ ne mri 'ñémbabi 'na ngu ma'na:
—¿Hanja bi 'yøt'a njabʉ nuna 'bɛhñạ hønsɛ bi manitho nuna hoga ñʉni?
5 Nu'bʉ xa 'ba hmạhạ xa muui ngu hñu nthebe denario, y nú'ạ ra bojạ'ạ xa
za xa thecuahmạ ya hyoya.
Njabʉ bi mạnga nú'ʉ to'o mi ñạma'ñʉ de nú'ạ ra 'bɛhñạ.
6 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ote guí xiphʉ. ¿Pa te guí ñạma'ñʉhʉ de guehni? Xá hño nú'ạ xa 'yøtcagui.
7 Ngue'ạ nuya hyoya nzạntho ma da 'mʉi con gue'ahʉ, ne nu'ạraza ra pa
gui ne gui umfʉ 'nara mfats'i, da za gui umfʉ. Pe nuga hinga nzạntho ma ga
'bʉcua con gue'ahʉ pa gui 'yøtcahʉ ra hño.
8 Nuna zi 'bɛhñạ bi 'yøt'e nú'ạ xa zʉpa rá ts'ɛdi, xa goscagui ja ma ndo'yo
nuna ra hoga ñʉni pa ma nt'agui.
Bi 'ñenga ra Jesu njabʉ ngue'ạ nu'ʉ́ ya myá nzại mi jo'tsua nuna hoga ñʉni
nú'ʉ xa du.
9 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, habʉraza da hmạnga ra mạca noya, da hmạ de
nuna xa 'yøtca nuna zi 'bɛhñạ pa 'nara feni de guehni.

Ra Juda bi pa ra Jesu
(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

10 Nepʉ nura Juda Iscariote 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi ra Jesu, bi
ma bá ñạui ya ndạ gá macjạ pa da dapabi'ʉ ra Jesu.

11 Ha nu mi 'yøde ya ndą gá macją njabʉ, xi bi johya'ʉ ne 'bestho bi ñą'tuabi
ra boją. Hangue nu'ą́ xi mi 'yo rá mfeni hanja da 'yøt'e'ą pa da da ra Jesu.

Ra nt'oxi nú'ą bi zi ra Jesu co yá nxadi ante da du
(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

12 Ra mʉdi pa de ra ngo dega ts'ithuhme nsi rá nzoi gue'bʉ mi tho ya t'ʉca
dɛti pa ra ngo dega pascua. Ha nura pa'ą ya nxadi bi 'ñembabi ra Jesu:
—¿Habʉ guí ne grá hñocje pa ga tsihʉ ra nt'oxi de ra pascua?
13 Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi yoho yá nxadi:
—Grí maha ja ra hnini ne ja ma grí nthɛhʉni 'nara 'ñøhø di hą 'na xøni ra
dehe, ne nú'ą́ go gue'ą gui tɛñhʉ'ą.
14 Ne nura ngu habʉ da yʉt'i'ą, gui 'ñemfʉ nú'ą ra me ngu: "Bá pɛncahe ra
Xahnate ne bi xicje ga xi'ahe njaua: ¿Habʉ ja ra ngu xcá 'uegagui pa ga tsihe
ra nt'oxi de ra pascua co ma nxadi?"
15 Y nu ja rá tøngu'ą ma da 'ñu't'ahʉ 'nara dąnga ngu. Nuni ja jani gatho
nú'ą te ma ga hoñhʉ, ne ja gui hyocjʉni nú'ą te ga tsihʉ.
16 Hangue nú'ʉ yoho ya nxadi bi ma de guehni pa ja ra hnini y bi zʉdi'ʉ ngu
xqui xipabi ra Jesu. Y ja bi hyocni'ʉ ra nt'oxi de ra pascua.
17 Y ya de mi put'a ra nde bi zønga ra Jesu con gatho nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá
nxadi ja nú'ą ra tøngu'ą.
18 Nepʉ ya de mi huhni mri ñuni mahyɛgui co yá nxadi, bi 'ñena:
—Majuąni dí xi'ahʉ, nú'ahʉ guí 'bʉhʉua guí nt'oxihʉ con gueque, 'na de
gue'ahʉ ma gui dagaguihʉ.
19 Ha nuyá nxadi xi bi du yá mʉi, ne 'rama'na de gue'ʉ mi ambabi ra Jesu
ne mi embabi:
—¿Ha gue go guecagui?
20 Nepʉ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—'Na de gue nú'ahʉ guí 'rɛt'amayohohʉ ma nxadi'ihʉ guí tʉhʉhʉbya habʉ
dí tʉhʉga, 'na de gue'ahʉ ma gui dagaguihʉ.
21 Nú'ą To'o bi e bi Nją'i ma da thogui gatho ngu nú'ą xa t'ofo ja ra Mąca
T'ofo, pe ¡huecate nú'ą ra 'ñøhø to'o ma da da'ą! Ma'na xá hño nixi xa 'mʉhmą.
22 Ha nu de mri ñuni'ʉ, ra Jesu bi gʉ ra thuhme ne bi umba njamądi Ajuą rá
Dada, bi hyeque ne bi umba yá nxadi, ne bi 'ñembabi:
—Ną, tsihʉ, nuna go guehna ma ndo'yo.
23 Nepʉ bi gʉ 'nara vaso mi po ra vinu, bi umba njamądi Ajuą ma'na'qui ne
bi umbabi yá nxadi pa bi zi gatho'ʉ.
24 Ne bi 'ñembabi'ʉ.
—Nuna go guehna ma ji ma ga fani pa da mʉdi ra 'ra'yo cohi, nú'ą ma da
mfani pa gatho ya ją'i.
25 Majuąni dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ra vinu dega obxi de
guecua. Nu'ą́ ma ga yopa tsi ma'na'qui asta nú'ą ra pa grá 'bʉhʉ nuni habʉ
bí manda Ajuą ma Dada, gue'bʉ grá yopa tsi, pe ma'na'ño.

Ra Jesu bi mą gue ra Pedro mi ma da gøni'ą
(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

26 Nepʉ nu'ʉ́ bi duta 'nara ją́hñą, y de guehni bi ma pa ja ra t'øhø 'bo Olivo.
27 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nura nxuuibya gatho'ihʉ ma da du ri mʉihʉ ne ma gui 'uehʉ de gueque.
Ma da nja ngu bi mąnga Ajuą ma Dada ja ra Mąca T'ofo habʉ ena: "Ma ga ho
ra ma'yo, y nuyá dɛti da nxani," njabʉ bi 'ñena.

28 Pe nu xcrá yopa nte de ra du, nuga ma ga 'bɛt'o de gue'ahʉ pa grá ma Galilea.
29 Nepʉ ra Pedro bi 'ñembabi:
—Masque gatho nuyʉ ma'ra da 'uegue, pe nuga hinga 'uegue de gue'e.
30 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—Majuạni dí xi'a'i, nubya dí nxuui ma gui cøngagui hñu'qui ante rá yo hmafi ra menjạ.
31 Nepʉ ra Pedro xi bi nja rá nøt'e bi 'ñena:
—Masque da thogagui, pe nuga hinga cøñ'a'i.
Y gatho nú'ʉ ma'ra ya nxadi guet'atho mi mạñ'ʉ nehe.

Ra Jesu mi apabi Ajuạ nuni Getsemani
(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

32 Nepʉ bi ma'ʉ ja 'nara luga rá thuhu Getsemani, ne ra Jesu bi 'ñembabi 'ra de yá nxadi:
—Ja da hñuhʉua, nuga grá maua ga apabi Ajuạ ma Dada.
33 Y bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua pa bi mɛui. Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi mʉdi xi bi du rá mʉi de nú'ạ ma da thogui.
34 Ne bi 'ñembabi nú'ʉ yá nxadi bi zits'i:
—Xi dí tu ma mʉiga asta dí ne ga tagui ga tu. Ja da tø'mhʉua ne oxqui ma gui ạhʉ.
35 Ha nu'ạ́ bi thogui má ts'ʉ de habʉ bi gohi'ʉ, ne bi ndandiñạhmu, ne bi mɛgui rá hmi ja ra hai pa bi 'yapabi Ajuạ gue nu'bʉ xa zahmạ hinxa thoguihmạ nuya ya ts'othogui.
36 Y bi 'ñena:
—Ma Dada'i, hinte xá hñei pa nú'a gui ne gui 'øt'e. 'Øt'e pa hinga thogui nuya ya ts'othogui. Pe oxqui øt'a ngu nú'ạ go dí nega, 'øt'a ngu nú'ạ ri mạca pahague.
37 Nepʉ mi mengui bi zʉdi nú'ʉ hñu yá nxadi xqui do'ma ra t'ạhạ, ne bi 'ñembabi ra Pedro:
—Nu'i nugue Simu, ¿hanja xcá ạhạ? ¿Ha gue hinxa za xcá 'yapa Ajuạ 'na ora con gueque?
38 Oxqui ạhạhʉ, 'yaphʉ ndunthi Ajuạ pa stí 'ñepʉ ya ts'othogui gui tsɛthʉ. Ngue'ạ guí behmạhʉ ne ja ri pahahʉ pe nuri ndo'yohʉ otho rá ts'ɛdi.
39 Nepʉ bi yopa ma ma'na'qui pa bá apabi Ajuạ co nú'ʉ ya noya bi mạnga ra mʉdi.
40 Nepʉ de mi yopa mengui bi zʉdi yá nxadi xqui yopa do'ma ra t'ạhạ, ne nixi himi tsa da zøt'a yá da, ne ya himi pạdi te da dạdi'ʉ.
41 Ha nu mbá penga rá hñu'qui bi 'ñembabi yá nxadi:
—Nubyá hạ, ạhạhʉ xá hño, ne tsayahʉ, ngue'ạ ya bi zø ra ora gue Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i dra da ja yá 'yɛ ya 'øt'ats'oqui.
42 Ya nanjʉ, maha. Ya xa 'ñepʉ nú'ạ to'o ma da dagagui.

Bri jʉ nts'ạhni ra Jesu
(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

43 Ts'a ra ora mi mạnga njabʉ ra Jesu, 'bestho bi zøhø ra Juda, 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi, ne mbra 'ñoui 'nara hmuntsjạ'i, 'ra mi hạ ya mahuai, ne nu ma'ra mi hạ ya za, xqui mɛhnạ ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley ne ya ndạxjua ndạ pa da gʉ ra Jesu.
44 De má 'ñu ra Juda xqui 'ñembabi nú'ʉ ya jạ'i mbra 'ñoui:
—Ma ga 'ra'ahʉ 'nara seña. Nú'ạ ra 'ñøhø ga tsʉ'tsua rá hmi go di gue'ạ ra Jesu. 'Bestho gui jʉhʉ, ne gui tsixhʉ, oxqui thøhʉ.

45 Y ngu bi zøhø ra Juda habʉ mi 'bai ra Jesu, 'bestho bi joni ne bi 'ñembabi:
—Ma Xahnate'i.
Y nura ora'ą bi zʉ'tsua rá hmi.
46 Nepʉ nú'ą ra hmuntsją'i 'bestho bi gʉ nts'ąhni ra Jesu.
47 Ra ora'ą 'na de gue nú'ʉ mi 'ñoui ra Jesu bi gʉca rá mahuai ne bi dacuabi rá gu 'nará 'bɛgo ra ndą gá macją.
48 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi nú'ʉ ya ją'i to'o xqui gʉ'ą:
—¿Sague drá be pa e gui jʉgaguihʉ co ya huai ne ya za?
49 Nuga hyastho ndí 'bʉi ja ra ndąnijąą con gue'ahʉ ndí utuate ne hingá jʉgaguihʉ. Pe pa da njabʉ ngu nú'ą xa t'ofo maya'bʉ ja ra Mąca T'ofo hangue gue'ą guí øthʉ njabʉbya.
50 Nepʉ gatho yá nxadi bi ma hnest'ihi bi zopʉsɛ ra Jesu.

'Nara ts'ʉnt'ʉ bi nest'ihi nsinque rá he

51 Pe 'nara ts'ʉnt'ʉ xqui tɛ́t'atho 'nara dutu mi dɛna ra Jesu. Nepʉ ya ją'i mi nehmą da gʉ'ą, pe hina ngue'ą hønsɛ rá dutu bi mipabi.
52 Hangue nu'ą́ bi zopʉ rá dutu ne bi ma hnest'ihi nsinque rá dutu.

Ra Jesu ja yá thandi ra hmunts'a ndą gá xodyo
(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

53 Nepʉ ra Jesu bi ts'its'i habʉ mbi 'bʉ ra dąnga ndą gá macją, ne bá munts'ni gatho ma'ra ya ndą gá macją ne ya ndąxjua ndą ne ya xahnate de ra ley.
54 Ha nura Pedro mri dɛna ra Jesu dega yabʉtho, nepʉ bi yʉt'i'ą ja rá patio rá ngu ra dąnga ndą gá macją, ne ja bi hñuhni co ya gʉnts'ąhni mi mpa'ta ja ra tsibi.
55 Ha nuya ndą gá macją ne gatho ra hmunts'a ndą gá xodyo mi ne da hyo ra Jesu, hangue nu'ʉ́ mi honga yoho ya testigo nú'ʉ 'nat'a da mą pa da ñąpabi pa ya da 'yɛ'mbi da hyo, pe himbi nthɛ yá noya nú'ʉ ya testigo.
56 Ndunthi ya ją'i mi jʉ'tsua ya nc'uamba ra Jesu, pe 'rama'na'ño nú'ą mi mąñ'ʉ.
57 'Ra bi 'mai ja yá thandi ya ndą ne mi mąñ'ʉ 'nara nc'uamba bi 'ñena:
58 —Nuje stá øhe xa mąnga njaua: "Ma ga yø'ta nuna ra ndąnijąą bi hyoca ya ją'i, pe rá hñupa ya stá 'ba'ma ma'na nú'ą hingá nthoqui co yá 'yɛ ya ją'i."
59 Pe nixi nú'ʉ to'o mi mąnga njabʉ himbi nthɛ yá noya.
60 Nu'bʉ́ ra dąnga ndą gá macją bi 'mai ne bi 'yambabi ra Jesu:
—¿Ha hinte guí thądi de nú'ą gá øde bi hmą de gue'e? ¿Ha gue majuąni nú'ą bi hmą?
61 Pe ra Jesu ni 'nara noya hinte bi dądi. Hangue ra dąnga ndą gá macją bi yopa 'yambi bi 'ñembi:
—¿Ha gue go gue'e grá Cristo rá T'ʉ'i Ajuą nú'ą xá nsunda xpá mɛñ'a'i pa gui ndą?
62 Nu'bú ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—Hąhą go gueque. Ne ma gui hyanthʉ Nú'ą To'o bi e bi Ną'i da hñudi ja rá 'ñɛi Ajuą nú'ą ja rá ts'ɛdi. Nepʉ ma gui hyanthʉ da yopa menguiua ja ya guui.
63 Hangue nu mi 'yøde njabʉ ra dąnga ndą gá macją bi dʉnga yá he ngue'ą go gue'ą 'nara señą gue pa gue'ą́ ra Jesu xqui ñąma'ñʉ de Ajuą. Nepʉ bi 'ñena:
—¿Pa te ga 'bɛphʉbya ma'ra to'o da e da mąmbabi?
64 Nu'ahʉ́ ya gá 'yøhʉ nú'ą bi mą gue nuní ri 'ñet'a Ajuą. Xibya, ¿te guí beñhʉ de nú'ą xa mąni?
Ne gatho nú'ʉ mi 'bʉhni bi 'ñena:

—Rí 'ñepi da tho.
65 Nepʉ 'ra de gue'ʉ bi mʉdi bi zots'i ra Jesu. Ne bi go'mbabi rá hmi ne xi
mi na'mbi, ne bi 'yambabi'ʉ bi 'ñembi:
—Nú'i grá bạdi, ¡xicjebya to'o bi nap'a'i!
Nehe ya gʉnts'ạhni mi faste mi na'mbabi.

Ra Pedro bi gønga ra Jesu
(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

66 Ha nura Pedro mi 'bʉ nja'ti ja ra patio. Nepʉ bi zøhø 'nara nxutsi mrá
'bɛgo ra dạnga ndạ gá macjạ, ne bi uat'a ja ra tsibi.
67 Nepʉ bi hyandi gue mi 'bahni ra Pedro mri mpa'ti, xi bi nʉ'ti xá hño, nepʉ
bi 'ñembabi:
—A, go gue'e nehe nguí 'ñoui ra Jesu me Nasare, ¿ha ngue hạ?
68 Pe ra Pedro bi ncøni ne bi 'ñena:
—Hina, nixi dí pạdi to'o'ạ, ne nixi dí pạdi nú'ạ guí mạ.
Nepʉ bi bøni bá 'ba ja ra gosthi. Y nura ora'ạ bi mafi ra menjạ.
69 Ha nú'ạ ra nxutsi bi yopa nʉ'ta ma'na'qui ra Pedro, nepʉ bi yopa 'ñemba
nú'ʉ ya jạ'i mi 'bahni:
—Nuni ra 'ñøhø go guehni 'na de nú'ʉ mri 'ñoui ra Jesu.
70 Ra ora'ạ ra Pedro bi yopa ncøni ma'na'qui. Ne 'mɛfa nú'ʉ ya jạ'i mi 'bahni
bi 'ñembabi:
—Xi majuạni go gue'e 'na de nú'ʉ mri 'ñoui ra Jesu, ngue'ạ ne'i grá me
Galilea ngue'ạ mfạtho ora guí ñạ.
71 Nepʉ ra Pedro bi mʉdi bi ntsante ne bi jura bi 'ñena:
—Hindí pạdi to'o nú'ạ ra 'ñøhø guí mạñhʉ.
72 Y 'bestho ra ora'ạ bi mafi ra menjạ rá ño'qui. Nu'bʉ́ ra Pedro 'bestho bi
beni de nú'ạ xqui xipabi ra Jesu gue xqui 'ñembi: “Ante rá yo hmafi ra menjạ,
ya xcá cøngagui hñu'qui.” Nu'bʉ́ ra Pedro xi bi du rá mʉi ne bi nzoni.

15

Ra Jesu bi 'mai ja rá thandi ra Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Nurá hyax'ạ xi 'nitho ya ndạ gá macjạ ne ya ndạxjua ndạ ne ya xahnate
de ra ley, ne gatho ra hmunts'a ndạ gá xodyo bi munts'i 'nadbʉ pa bi go 'nara
cohi'ʉ te da 'yøt'e co ra Jesu. Nepʉ bi dạt'i'ʉ bi zits'i bá ɛnt'ua ja rá 'yɛ ra ndạ
Pilato.
2 Nu'bʉ́ ra ndạ Pilato bi 'yamba ra Jesu bi 'ñembi:
—¿Ha go gue'e grá Ndạ de ya xodyo?
Ha nura Jesu bi dạdi:
—Hạhạ, gue'ạ ngu nú'ạ xcá mạ.
3 Ha nuya ndạ gá macjạ xi mi ñạpabi'ạ.
4 Hangue ra Pilato bi yopa 'yambabi ne bi 'ñembi:
—¿Ha gue hinte guí thạdi de gatho nú'ạ xcá 'yøde xa mạñ'ʉ?
5 Pe ra Jesu hinte bi dạdi. Hangue ra Pilato xi bi 'yø.

Ra Jesu bi sɛcuabi gue da tho
(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

6 Tat'a jɛya ra Pilato mri nzại da hyɛgui 'nara 'yofadi pa nú'ʉ ya pa de ra
ngo, y nzạntho mi hɛgui nú'ạ go da 'yadi nú'ʉ ya jạ'i mi 'yo ja ra ngo.
7 Ha xqui njot'a fadi 'raya jạ'i ngue'ạ xqui 'ñøt'atuhni pa da 'yɛnga ya ndạ
de ra hnini ne xqui nhyote'ʉ. Y 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Barraba.

8 Nu'bɨ́ bi munts'a ya ja̱'i habɨ mi hu ra Pilato pa da 'yadi da thøgue 'nara
'yofadi ngu yá nza̱i.
9 Nu'bɨ́ ra Pilato bi 'yambabi'ɨ ne bi 'ñembi:
—¿Ha guí ne ga hɛc'a'ihɨ núni t'embi ra Nda̱ de ya xodyo?
10 Bi 'ñani njabɨ ra Pilato ngue'a̱ mi pa̱di gue co yá cuɛ ya nda̱ gá macja̱ bi
gɨ ra Jesu ne bi dapabi, ngue'a̱ nu'á̱ xi ya mi dɛni ndunthi ya ja̱'i.
11 Pe nuya nda̱ gá macja̱ bi 'yɨ'ta ya ja̱'i pa bi 'yadi dra thɛgui ra Barraba.
12 Nu'bɨ́ nura Pilato bi yopa 'yamba ya ja̱'i ne bi 'ñembabi:
—Nu'bɨ́, ¿te 'bɛ guí adihɨ ga ø'tua ra Jesu núni guí emfɨ ra Nda̱ de ya xodyo?
13 Nu'bɨ́ ya ja̱'i 'ra gá mafitho bi 'ñena:
—¡Dá 'bont'i pa ja da duni!
14 Nu'bɨ́ ra Pilato bi yopa 'yambabi'ɨ ne bi 'ñembabi:
—¿Te ma ts'oqui xa 'yøt'ni?
Pe nuya ja̱'i ma'na xi mri mantho ne mi eñ'ɨ:
—¡Dí ahe dra 'bont'i!
15 Nu'bɨ́ ra Pilato pa da pønga rá hmi co yá ja̱'i, bi hyɛgui ra Barraba, ne bi
manda bri fɛt'a ra Jesu, nepɨ bi 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ yá soldado pa da zits'i ma da
pont'a ja ra ponza.
16 Hangue ya soldado bi zixa ra Jesu ja ra patio de ra ts'ɨtbi, y ja bi munts'ni
gatho ya soldado.
17 Nepɨ nu'ɨ́ bi hyete ra Jesu co 'nara thɛnga he ngu nú'ɨ he ya nda̱, ne bi
met'a ya 'bini pa bi hoca 'nara corona, ne bi hñu'tsua ja rá ña̱xu.
18 Ha mi ø'tua ra nt'eni'a̱ ne mi zɛngua mi embabi:
—¡'Bɨi pa nza̱ntho, nú'i ri t'equ'ei rá Nda̱'i ya xodyo!
19 Ne mi na'mbabi rá ña̱xu co 'nara ts'ɨt'o ne mi tsots'i. Nepɨ mri
ndandiña̱hmu pa mri nda̱ne'ɨ, 'ñena xi maju̱ani mi numansu.
20 Nepɨ mi uadi bi 'yø'tua ra nt'eni bi møcuabi ra thɛnga he, ne bi yo
hyetuabi nú'ɨ xi myá he. Nepɨ bi zits'i'ɨ pa da pont'i.

Ra Jesu bri pont'i
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

21 De mi bønga de ja ra hnini bi nthɛui'ɨ má 'ñu 'nara 'ñøhø xqui 'ñe ja ra
mbonthi. Nura 'ñøhø'a̱ mrá thuhu ra Simu mrá me Cirene ne go mrá dada
ra Jandro ne ra Rufo. Ha nuya soldado bi japa nú'a̱ ra 'ñøhø da ndudebi rá
ponza ra Jesu.
22 De guehni bi ts'ixa ra Jesu ja 'nara luga rá thuhu Golgota nú'a̱ rí bøni da
'ñena Ña̱xmadu.
23 Nepɨ ya soldado bi umbahma̱ ra vinu xqui nthants'ui ra mirra, pe nu'á̱
himbi ne bi zi.
24 Nepɨ nu'ɨ́ bi pont'a ja ra ponza. Nepɨ bi nhyegue 'ra 'na nú'ɨ yá he, ne
nu ma'na rá he bi ma ra ta̱ha̱ to'o da da̱ha̱.
25 Ne ngu mi nzɨnga gɨto xudi nura ora bri pont'i'a̱.
26 Nuyá nza̱i'ɨ, da thøta 'nara t'ofo ja ra ponza de nú'a̱ xa 'yøt'a nú'a̱ ra ja̱'i
pa hanja bi t'ɛ'mbi bi tho. Hangue ja rá ponza ra Jesu bi thøte gue go ra Nda̱
de ya xodyo.
27 Nehe ja bri pont'ni mahyɛgui con gue'a̱ yoho ya be, 'na ja rá 'ñɛi, nu
ma'na ja rá nga̱ha̱.
28 Hangue bi njabɨ ngu nú'a̱ xqui t'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo habɨ ena: “Nu'á̱ bi
thandi ngu 'nara da̱ga 'yøt'ats'oqui.”
29 Ha nuya ja̱'i nú'ɨ mi thohni nu'a̱raza mi xipa ra Jesu, ne mi bɨt'a yá ña̱xu
ne mi embi:

—¡Hạhạ! ne gue nu'i gá ena gue ma gui yø'ta ra ndạnijạ nepʉ rá hñupa gá ena gue xcá yopa 'ba'ma ma'na'qui,
30 mpøhø sɛhɛ ne cại de nú'ạ ra pont'i xạ.
31 Ne ya ndạ gá macjạ mi øt'a buhlatho de ra Jesu mi 'ñémbi'ʉ:
—Nuní mi ena gue mi pøhø ya jạ'i, pe nubyá hingui tsa go da mpøhø sɛhɛ.
32 'Bʉ xi majuạni go guehni ra Cristo nú'ạ go rá Ndạ ya me Israel, dá gạibya de ra pont'i xạ. Nu'bʉ ga hanthe da gại, nu'bʉ́ hạ, ga camfrihʉ nú'ạ mi mạni.
Ne nú'ʉ xqui mpont'uini mahyɛgui mi ñạma'ñʉ'ʉ nehe de gue'ạ.

Ra Jesu bi du
(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

33 Nepʉ ngu nde ma pa bi 'mɛxuui maxøgue ra ximhai, ne asta ngu nzʉnga hñu nde ja bi yopa hnequi ma'na'qui.
34 Y nura ora'ạ, ra Jesu bi ñạ xi nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —nú'ạ rí bøni da 'ñena: Ma Dada'i, ma Dada'i, ¿hanja xcá hyɛgasɛhɛua?
35 Ne 'raya jạ'i mi 'bahni bi 'yøde nú'ạ mi mạ, ne bi 'ñena:
—'Yøhʉ, nuní ma'ta ndu ra bạdi Elía.
36 Nepʉ 'nara 'ñøhø bi nest'ihi bi pobo 'nara esponja co ra ju'tsa vinu ne bi tøta ja 'nara ts'ʉt'o, ne bi umba ra Jesu pa da zʉt'i. Y nura 'ñøhø'ạ bi 'ñembabi ya jạ'i:
—Ga tø'mhʉ ga nuhʉ ua da zø ra Elía da cạ'mi de ja ra pont'i.
37 Nepʉ ra Jesu bi dø 'nara hmafi xi nts'ɛdi ne bi du.
38 Y nura ora'ạ bi xø nú'ạ ra dạnga dutu mi naxa mbo ra ndạnijạ pa mi juti nú'ạ habʉ ma'na xi xmá nsunda, ne bi xøgue mañạ asta bi zønga nja'ti.
39 Ha nú'ạ ra ndạ gá soldado mi 'bahni guetbʉ habʉ xqui 'bont'a ra Jesu bi hyanda xá hño hanja bi du'ạ, ne bi 'ñena:
—Xi majuạni go mi guehni rá T'ʉ Ajuạ.
40 Ne mi 'bahni nehe 'raya 'bɛhñạ mi handatho de yabʉ, 'ra de gue'ʉ go mi gue'ạ ra Maria Magdalena, ne ra Salomé, ne ma'na ra Maria rá nạnạ ra Jose ne ra Cobo nú'ạ mbạtsi de nú'ạ ma'na ra Cobo.
41 Nú'ʉ ya 'bɛhñạ'ʉ xqui dɛna ra Jesu nú'bʉ mbi 'bʉ Galilea, ne go gue'ʉ mi pɛpi. Nehe mi 'bahni ndunthi ma'ra ya 'bɛhñạ nú'ʉ xqui 'ñoui ra Jesu pa Jerusale.

Ra Jesu bi t'agui
(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

42 Nura pa'ạ bri pont'a ra Jesu, go mi 'nara pa dega nthoqui, ngue'ạ rá hyax'ạ go ra sabdo ra pa dega tsaya.
43 Hangue 'bestho nura pa'ạ, ya mi ma da yʉ ra hyadi, bi ma ra Jose nú'ạ mrá me Arimatea bá nu ra ndạ Pilato, ne bi yʉt'i nsinque ra ntsu pa bi 'yapa nsɛqui da zʉcua rá ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza pa da duts'i ma da 'yagui. Nú'ạ ra 'ñøhø'ạ mi ja rá nsu ne xi mrá fạdi ngue'ạ go mrá ndạ nehe de ra hmunts'a ndạ gá xodyo. Ne'ạ nehe mi tø'mtho ha'mʉ da zøhø rá 'mɛhni Ajuạ pa da ndạ.
44 Pe ra Pilato mi hu rá mʉi gue hinxqui dutho, hangue nu'ạ́ bi zohna ra ndạ gá soldado pa bi 'yambi ua ya xqui du.
45 Y nu mi xipi gue ya xqui du, nu'bʉ́ ra Pilato bi umba nsɛqui ra Jose da duts'i.
46 Nu'bʉ́ ra Jose bi danga 'nara hoga t'axa dutu. Nepʉ bi zʉcua rá ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza, ne bi mant'a ja nú'ạ ra dutu, ne bi duts'i ma bá agui

ja 'nara nt'agui nú'ạ xqui se'ti ja 'nara medo. Nepʉ bi got'i co 'nara dạnga xingdo.
47 Y ra Maria Magdalena y ma'na ra Maria rá nạnạ ra Jose bi hyandatho'ʉ habʉ bi t'acuabi rá ndo'yo ra Jesu.

16

Ra Jesu bi yopa nte de ra du
(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

1 Y de mi nde nú'ạ nsabdo, ya xqui thogui nú'ạ ra pa dega tsaya, ra Maria Magdalena ne ra Salomé ne nú'ạ ma'na ra Maria rá nạnạ ra Jose bi danga 'raya hoga ñʉni pa xa go'tsuahmạ ja rá ndo'yo ra Jesu.
2 Y nurá hyax'ạ ndomingo xi 'nitho nú'ạ ra mʉdi pa de ra semana, bi ma'ʉ pa da c'ạ'tsa ra nt'agui, ne bi zøñ'ʉ pøxhyadi.
3 Ne de má 'ñu mri 'ñámbabi 'na ngu ma'na mi eñ'ʉ:
—¿Ha hindi 'bʉhni 'bʉ to'o da pʉnts'a ra do pa da xogahʉ ra gosthi nt'agui?
4 Pe nu mi zøni'ʉ bi hyandi gue ya xqui t'ent'a nú'ạ ra dạnga do xqui jot'a ra gosthi nt'agui.
5 Nepʉ nu'ʉ́ bi yʉt'a mbo ra nt'agui ne bi hyanda 'nará ɛnxɛ Ajuạ mi hnequi ngu 'nara bạsjạ'i mi huhni ngue yá 'ñɛi'ʉ, ne mi he 'nara t'axa he xi xmá ma. Nu'bʉ́ nu'ʉ́ xi bi ntsu.
6 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí tsuhʉ. Nuga dí pạdi gue guí hoñhʉ ra Jesu me Nasare nú'ạ bri pont'i. Xi jaua habʉ bi 'bɛgui, pe ya jo'oua ngue'ạ ya xa yopa nte ma'na'qui.
7 Rí maha bá xipabihʉ ra Pedro ne nú'ʉ ma'ra yá nxadi gue nu'ạ́ ma da 'mɛt'o pa Galilea, ne ja ma dí nthɛuini'ʉ ngu bi xipi.
8 Nepʉ nú'ʉ ya 'bɛhñạ bi bøni de guehni ja ra nt'agui bi ma hnest'ihi, ne asta mri huạt'i co ra ntsu. Ne hinto bi xipabi nú'ạ xqui hyandi ngue'ạ xi mi 'ñouitho ra ntsu.

Ra Maria Magdalena bi hyanda ra Jesu xqui nangui de ra du
(Jn. 20:11-18)

9 Xudi'ạ ndomingo ya xqui yopa nte ra Jesu de ra du, go rá mʉdi bi nthɛui ra Maria Magdalena nú'ạ to'o xqui 'yɛmbabi yoto ya ts'ondạhi.
10 Nepʉ nura Maria bi ma bá c'ạ'tsa ya nxadi ne bi zʉdi mi tu yá mʉi mi zoni, ne bi xipabi'ʉ gue ya xqui hyanda ra Jesu.
11 Pe mi 'yøde ya nxadi bi mạnga ra Maria Magdalena gue ra Jesu ya xqui yopa nte ne ya xqui nthɛui, pe nu'ʉ́ himbi gamfri.

Ra Jesu bi ñạui yoho yá nxadi
(Lc. 24:13-35)

12 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu xqui mpata rá 'bai bá nthɛui yoho yá nxadi nú'ʉ mri ma pa ja ra mbonthi.
13 Nepʉ nú'ʉ yoho ya nxadi bi dạma mengui pa bá xipa nú'ʉ ma'ra gue nu'ʉ́ xqui nthɛui ra Jesu. Pe nixi njabʉ himbi gamfri'ʉ.

Ra Jesu bi umba yá 'bɛfi yá nxadi
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

14 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu bi zøni habʉ mi 'bʉi nú'ʉ 'rɛt'ama'ra yá nxadi ora mri ñuni'ʉ. Ne bi zʉi'ʉ ngue'ạ hinxqui gamfribi nú'ʉ to'o xqui xipi gue nu'ạ́ ya xqui yopa nte ne xqui ñạui'ʉ.
15 Nepʉ bi 'ñembabi'ʉ:

—Rí maha ja gatho rá ngʉni ra ximhai bá xiphʉ gatho ya ja̱'i nuna ra ma̱ca noya.
16 Nu'a̱ tó'o da gamfri ne da nxistehe da mpøhø, pe nu'a̱ tó'o hinda gamfri
hinda mpøhø, da 'mɛdi pa nza̱ntho.
17 Y nu habʉ di 'bʉi ya gamfri, ma da 'yøt'e'ʉ nuya ya nt'udi: De ma thuhu
da 'yɛnga thi ya ts'onda̱hi; ma da ña̱'ʉ ma'ra ya 'ra'yo hña̱qui;
18 ne nu'bʉ da mihi 'nara qu'eña̱, o da zi 'nara 'ñethi nú'a̱ hote, hinte da ja'ʉ;
nu'ʉ́ da hñuxa yá 'yɛ ja ya da'thi ne da ña̱ni.

Ra Jesu bi ma mahets'i
(Lc. 24:50-53)

19 Mi uadi bi ña̱ui yá nxadi ra Zidada Jesu, nu'á̱ bi ts'ixa pa mahets'i, ne bá
hudi'a̱ ja rá 'ñɛi Ajua̱ rá Dada.
20 Ha nuyá nxadi bi nxani bi ma habʉraza bi ma̱nga ra ma̱ca noya. Ne ra
Zidada Jesu nú'a̱ xqui ma mahets'i go gue'a̱ mi fats'i'ʉ mi øt'a ya da̱nga nt'udi
pa njabʉ bi jamfri nú'a̱ ra ma̱ca noya mi ma̱ñ'ʉ. Njabʉ gue'a̱.

NSAN LUCA
RA MA̱CA HOGA T'ØDE NÚ'A̱ BI 'YOFO NSAN LUCA

Ya mʉdi noya bi 'yofo Nsan Luca

1 Nu'i nda Teofilo, ya guí pa̱di gue ndunthi to'o ya xa 'yofo de gatho nú'a̱ te
xa nja de guecjʉua.
2 Nú'a̱ bi 'yofo'ʉ ma̱ mahyɛgui ngu nú'a̱ ma̱nga nú'ʉ to'o mi 'ñoui ra Jesu
desde ra mʉdi ne xa xicjʉ de rá ma̱ca noya'a̱.
3 Hangue necagui dí ofo nehe de nú'a̱ stá pa̱di. Stá 'ñani xá hño desde ra
mʉdi, ne dí ofo 'ramats'ʉ. Stá beni xá hño ga ofo pa ga pɛhn'abʉ,
4 pa njabʉ gui pa̱di gue xi majua̱ni nú'a̱ xa si'a'i.

'Nara ɛnxɛ bi ma̱ de rá 'bʉi ra Xuua Xi'tsate

5 Ha nuya pa'ʉ mrá nda̱ ra Erode de ja ra hai Judea, ne ja nú'a̱ ra hai'a̱
mi 'bʉhni 'nara macja̱ mrá thuhu ra Sacaría nú'a̱ mi mpɛfi co ya macja̱ nú'ʉ
myá thuhu ya Abías ngue'a̱ nehe'a̱ mrá Abías. Ha nurá 'bɛhña̱ ra Sacaría mrá
thuhu ra Sabe nú'a̱ xqui 'ñehe desde yá ja̱'i ndu ra macja̱ nú'a̱ mrá thuhu ra
Aarón.
6 Nura Sacaría ne rá 'bɛhña̱ mi 'bʉi xá hño ja rá thandi Ajua̱ ne mi ø'tua
gatho yá hmanda'a̱ nú'ʉ huts'i ja ra Ma̱ca T'ofo, ne himbi thimbabi'ʉ ni 'nara
ts'oqui.
7 Pe ni 'nara ba̱tsi hinxqui mɛ'tsi'ʉ ngue'a̱ ra Sabe himi tsa da mɛ'tsa ra
ba̱tsi, ne ya xi myá da̱qu'ei'ʉ.
8 Ha nura Sacaría co ma'ra yá mimacja̱ui nú'ʉ mi mpɛhui mahyɛgui, bi
dat'a ra pa da yʉt'a ja ra nda̱nija̱ pa da xøcambeni Ajua̱.
9 Ne nu'ʉ́ bi 'yøt'e ngu yá nza̱i pa da ba̱di to'o da zo rá thuhu pa da yʉt'a
mbo ra nija̱ da tsa̱t'a ra t'uts'i, y nura Sacaría go gue'a̱ bi zo rá thuhu.
10 Ha nura ora mi tsa̱t'a ra t'uts'i mbo ra nija̱, nura hmuntsja̱'i mbi 'ba thi
de ra nija̱ mi apabi Ajua̱ ngue'a̱ mi gue'a̱ ra ora de ra nsadi.
11 Ts'a mi tsa̱t'a ra t'uts'i ra Sacaría, mi da̱mfri bi hyanda 'nara ɛnxɛ mi
'bahni ja rá hyo ra ata habʉ t'exa ra njʉspi ngue rá nga̱ha̱ ra Sacaría.
12 Ha nu mi hyandi gue mi 'bahni ra ɛnxɛ nixi mi pa̱di te da 'yøt'e co ra ntsu.
13 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi'a̱:
—Sacaría, oguí tsu, ngue'a̱ dá e ga xi'i gue nuri nsadi xuá 'yøde Ajua̱. Nubyá,
nuri 'bɛhña̱ ma da mɛ'ts'a'i 'nari t'ʉ, y nu'á̱ ma gui hñu'mbabi rá thuhu dra
Xuua.
14 Ne nu'i ma xi gui johya ndunthi de ri t'ʉ, ne ndunthi ya ja̱'i ma da johya
nu sta 'mʉi'a̱.
15 Ngue'a̱ nu'á̱ ma da nja rá nsu ja rá thandi Ajua̱, y hinhya'mʉ ma da zi ra
vinu gá obxi nixi ma'ra ya vinu, ne ante da 'mʉi ya di ha̱npa rá ts'ɛdi ra Ma̱ca
Nda̱hi.
16 Y nu'á̱ ma da zofo ya me Israel pa ndunthi de gue'ʉ da ñobri de yá ts'oqui
ne da yopa xøcambeni Ajua̱ ma'na'qui.
17 Ne nu'á̱ go di gue'a̱ ma da 'mɛt'o de ra Zidada, nehe ma da t'umba rá ts'ɛdi
ngu nú'a̱ bi t'umba ra ba̱di Elía, pa da umba 'nara ts'ofo ya dada pa da yopa
ma̱hui yá t'ʉ, ne da zofo ya ts'o'yøde gá ja̱'i pa da nhyoga'yøde'ʉ. Ne nu'á̱ ma
da zo ya ja̱'i pa stí 'ñe ra Zidada da gamfri'ʉ.
18 Ha nura Sacaría bi 'ñembabi ra ɛnxɛ:

—¿Hanja da za ga camfri de nú'ą guí xicagui, gue nugui ne ma 'bɛhñą ya dyá dąqu'ei'be?
19 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:
—Nugui drá Grabie, duí 'bʉi ja rá thandi Ajuą pa dí pɛpabi, hangue nu'ą́ xuá mɛncagui pa e ga xi'a'i nuya ya hoga noya ja juadi dá xi'i.
20 Hangue nubyá dí xi'i nehe, ma gui ngone, hinda za gui ñą asta hinda 'mʉi ri t'ʉ pa ja da za gui yopa ñą ma'na'qui, ngue'ą hinxcá camfrigui nú'ą stá xi'a'i. Pe nu'ą́ ma da njabʉ ngu nú'ą stá xi'a'i, ne nú'ʉ ya pa'ʉ bi mąnga Ajuą, gue'ą ra pa da njabʉ.
21 Ha nú'ʉ ya jąi mi 'bai thi mi tø'mtho da bønga ra Sacaría, ha nu'ą́ xqui ya'ą mbo ra ndąniją, hangue nu'ʉ́ himi pą te da beni.
22 Ha nu mi bønga ra Sacaría himi tsa da ñąui nú'ʉ mi tø'ma thi. Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi bątho gue nu'ą́ xqui hyandua 'nará thedi Ajuą nuni mbo ra nijąi. Y nu'ą́ mi ñąui ya jąi pe dega señatho ngue'ą xqui ngone.
23 Ha nu mi uadi nú'ʉ ya pa de rá 'bɛfi ra Sacaría ja ra ndąniją, bi ma'ą pa ja rá ngu.
24 Ne hints'ʉ ya'ą ya pa ra Sabe bi mʉdi bi nda'thi, y himbi bønga de ja rá ngu cʉt'a zą̃ną. Nu'ą́ mi benga ja rá mfeni ne mi ena:
25 “Ajuą co rá nhyojąi xa 'yøtcagui njaua pa ya hinda nøngagui ya jąi.”

'Nara ɛnxɛ bi mą de rá 'bʉi ra zi Jesu

26 Ha de rá 'rato zą̃ną Ajuą bá yopa pɛhna ra ɛnxɛ Grabie pa bá ehe ja ra t'ʉca hnini nú'ą rá thuhu Nasare de ra hai Galilea,
27 pa bá c'ą'tsa 'nara nxutsi mrá thuhu ra Maria. Nú'ą ra nxutsi'ą ya xqui t'adi pa da nthątui 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Jose nú'ą xqui 'ñehe desde yá jąi ndu ra ndą Davi.
28 Ha nura ɛnxɛ bi yʉt'a ja rá ngu ra Maria ne bi zɛnjua bi 'ñembabi:
—¡Ajuą xa mą'a'i ne 'bʉi con gue'i, ne ma'na xa jąp'a'i que gatho ma'ra ya 'bɛhñą!
29 Ha nu mi hyanda ra ɛnxɛ'ą ne mi 'yøde bi xipa nuya ya noya, ngu bi ntsu ne himbi bądi te mri bønga nú'ą bi xipi.
30 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:
—Maria, oguí tsu, ngue'ą Ajuą xi ri mą'a'i ne xa huahn'a'i.
31 Ne nubyá ma gui nda'thi ma gui pɛ'tsa 'nari t'ʉ, ne gui hñu'mbabi rá thuhu dra JESU.
32 Y nu'ą́ ma da mɛ'tsa 'nara dąnga nsu, ngue'ą nu'ą́ go di gue'ą drá T'ʉ Ajuą bí 'bʉ mahets'i. Y nu Ajuą go gue'ą ma da hñuts'i dega ndą ja ra hnini Israel ngu bi ndą ra Davi nú'ą 'na de yá xita maya'bʉ.
33 Ne nu'ą́ ma da ndą ja ra hnini Israel pa nzą̃ntho, y hinhya'mʉ da ua rá hmanda.
34 Nu'bʉ́ ra Maria bi 'ñembabi ra ɛnxɛ:
—¿Hanja da za da njabʉ gue nugui hinstá nthątatho?
35 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:
—Ra Mąca Ndąhi da 'ñehe da zʉ'a'i ne rá ts'ɛdi Ajuą bí 'bʉi mahets'i da 'ñehe da gop'atho ngu 'nara guui. Hangue nu sta 'mʉi nú'ą ra zi bątsi go di gue'ą drá mąca T'ʉ Ajuą.
36 Ne ri prima ra Sabe masque guí handi ya ra dąqu'ei pe ma da mɛ'tsa 'nará t'ʉ nehe. Mi hmą gue nu'ą́ himi tsa da mɛ'tsa ra bątsi, pe nubyá ya øt'a 'rato zą̃ną da'thi.
37 Ngue'ą pa Ajuą otho ni 'nara t'øt'e xá hñei pa gue'ą.
38 Nepʉ ra Maria bi 'ñembabi ra ɛnxɛ:

—Rá 'bɛgogui Ajuą, dá 'yøt'a ngu xcá xicagui.
Mi uadi bi mąnga ra Maria njabʉ, ra ɛnxɛ bi ma 'bestho.

Ra Maria bi c'ą'tsa ra Sabe

39 De nuya pa'ʉ mi menga ra ɛnxɛ, bi dąma ma ra Maria ja 'nara hnini mbi ja ja ra t'øhø de ra hai Judea,
40 pa rí zønga ja rá ngu ra Sacaría. Y mi zøni bi yʉt'i bi zɛnjua ra Sabe.
41 Y nu mi 'yøde ra Sabe bi nzɛnjuate ra Maria, 'bestho ra ora'ą bi 'ñąnga ra bątsi mbo rá mʉi ra Sabe, y ra Sabe bi hñąnga ra Mąca Ndąhi.
42 Ne bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñemba ra Maria:
—Ajuą xa jąp'a'i que gatho ma'ra ya 'bɛhñą, nehe xa jąpa ri bątsi.
43 Nugui hindí 'ñepcagui e da zøngagui rá nąną ma Zidadahʉ.
44 Ngue'ą nu ndá øde gá nzɛnjuate, numa bątsi co ra johya bi dąma 'ñąni mbo ma mʉi.
45 Ajuą da jąp'a'i ngue'ą xcá camfri nú'ą bi xi'a'i, ngue'ą ma da njabʉ ngu nú'ą xa xi'a'i.
46 Nepʉ bi 'ñena ra Maria:
Nugui xi drí xøcambeni ma zi Hmu con gatho ma mʉi,
47 ne xi ri johya ma coraso de nú'ą xa 'yøtcagui Ajuą ma Pøhøte.
48 Ngue'ą nugui 'nará zi hyoya 'bɛgogui Ajuą, masque njabʉ pe nu'ą́ xa huancagui.
Desde nubya ya jąi ma da 'ñengagui gue Ajuą xa jąpcagui.
49 Ajuą nú'ą xi ja rá ts'ɛdi xa 'yøtca nuya ya dąnga t'øt'e,
y xi rá nsunda rá thuhu'ą.
50 Nu'ą́ nzą́ntho ma da nja rá nthecate pa gatho nú'ʉ to'o da 'yøte'ą.
51 Ne nu'ą́ xa 'yøt'a ya dąnga 'bɛfi co rá dąnga ts'ɛdi,
ne xa dąpa gatho nú'ʉ to'o mri 'ñexa sɛhɛ.
52 Ne xa hñącua yá nsu gatho nú'ʉ to'o xi mi ja yá dąnga nsu,
ne go xa gʉxa ya zi hyoya.
53 Ne gatho nú'ʉ to'o mi othobi, bi t'umbabi,
ha nu'ʉ tó'o mi jabi, bi 'ñothobi.
54 Ne bi maxa ra hnini Israel nú'ʉ pɛpabi,
ne himbi pumfri da huequi'ʉ.
55 Xa 'yøt'a njabʉ ngu xqui ñą'tuabi ndu ma dadahʉ ra Abrá ne gatho yá jąi,
gue hinhya'mʉ ma da pumfri da huequi'ʉ.
Gue'ą gatho bi mąnga ra Maria.
56 Y ra Maria bi gohuini ra Sabe ngu hñu nzą́nąą ja rá ngu'ą, ne 'mɛfa bi menga pa ja rá ngu.

Rá 'bʉi ra Xuua Xi'tsate

57 Nepʉ bi zø ra pa bi 'mʉi rá t'ʉ ra Sabe.
58 Ne nu'bʉ́ gatho yá 'nangu ne nú'ʉ mi ja te yá njaui bi ma bá c'ą'tsi pa bi johyaui ngue'ą bi 'yøde'ʉ gue Ajuą xi xqui jąpi'ą pa bi 'mʉ rá bątsi.
59 Ha nurá hñąto ma pa bi thu'tsua ra seña ja rá ndo'yo ra bątsi ngu yá nzą́i'ʉ, ne ja mi 'bʉhni ma'na'qui yá 'nangu ne nú'ʉ mi ja te yá njaui. Ne mi beni'ʉ xa hñu'mbabi dra Sacaría nehe ngu rá thuhu rá dada.
60 Pe nurá nąnąą himbi ne, hangue bi 'ñena:
—Hina, hinga hu'mbabihʉ njabʉ, ngue'ą ma da thu'mbabi dra Xuua.
61 Ne bi t'embabi ra Sabe:
—¿Hanja ma da thu'mbabi njabʉ gue ni 'nari jąihʉ hingrá thuhu ra Xuua?

62 Nepʉ bi t'utua ra seña ra Sacaría nda'ą ra thuhu mi ne'ą da hñu'mbabi ra bątsi.
63 Nepʉ nu'ą́ ngue'ą xqui ngone hangue bi 'yadi 'na xɛni ra xithɛ, ne ja bi
'yofoni gue nura bątsi drá thuhu ra Xuua. Y gatho ya ją'i xi bi 'yø ngue'ą bi
hñu'mbabi njabʉ.
64 Y ra ora'ą 'bestho bi za bi yopa ñą ra Sacaría, ne bi mʉdi bi xøcambeni
Ajuą.
65 Y gatho nú'ʉ yá 'nangu xi bi ntsu, ne gatho ja ya t'øhø de Judea habʉ mi
'bʉ ya ją'i bi 'ño ra 'bede de nú'ą xqui nja.
66 Ne gatho nú'ʉ to'o mi pądi mi 'yo yá mfeni'ʉ ne mri 'ñámbabi 'na ngu
ma'na, ne mi ena'ʉ:
—¿Te ma nsu ma da t'umbabi nú'ą ra bątsi'ą 'bʉ?
Mi mąnga njabʉ'ʉ ngue'ą Ajuą mi ją́pi'ą co rá ts'ɛdi.

Ra Sacaría bi nsunda Ajuą

67 Nura Sacaría rá dada ra bątsi mi hąnpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi bi mąnga
'raya noya ngu Ajuą bi 'ñutuabi da mą, ne bi 'ñena:
68 Xá nsunda Ajuą ma zi Hmuhʉ nújʉ dyá me Israelhʉ,
ngue'ą nuya pabya ma da 'ñehe 'na to'o da pøhøguihʉ nújʉ go rá hniniguihʉ'ą.
69 Nuya pabya ma dua pɛncahʉ 'nara Pøhøte nú'ą xi ja rá ts'ɛdi.
Nu'ą́ ma da 'ñehe desde yá ją'i ndu ra ndą Davi nú'ą mrá 'bɛgo Ajuą.
70 Gue'ą bi ñątcaguihʉ Ajuą ngu nú'ą bi mąnga yá mąca 'mɛhni'ą desde
maya'bʉ.
71 Bi ñątcahʉ gue da ñąngaguihʉ de ma ncontrahʉ ne de gatho nú'ʉ to'o ri
ʉtsaguihʉ.
72 Nehe mi mą gue mi ma da mɛ'tsua ra nthecate ndu ma xitahʉ,
ne hinhya'mʉ mi ma da pumfri nú'ą ra mąca cohi xqui gohui'ʉ.
73 Guehna ra cohi bi 'yøt'a Ajuą co ndu ma dadahʉ ra Abrá,
74 gue mi ma da ñąngaguihʉ de ma ncontrahʉ
pa ga pɛpabihʉ'ą nsinque 'nara ntsu,
75 ne ga 'yohʉ xá hño ne ga 'bʉhʉ xá nt'axi ja rá thandi'ą gatho ya pa de ma
tehʉ.
76 Y ra Sacaría bi 'ñemba rá bątsi:
Nu'i ma zi t'ʉ'i, go gue'i ma drá 'mɛhni'i Ajuą bí 'bʉ mahets'i,
ngue'ą go ma gui 'bɛt'o de ra Zidada pa gui hocua rá 'ñu'ą.
77 Nu'i go ma gui zopabi rá hnini Ajuą pa da bądi'ʉ ra Pøhøte ne da mpøhø'ʉ,
ne da zʉdi ra pumbate de yá ts'oqui.
78 Ngue'ą Ajuą xa mɛscahʉ ra hmąte ne ra nthecate,
hangue nu'ą́ ma da mɛncahʉ 'nara hyats'i desde mahets'i pa go gue'ą da yotca
ma mfenihʉ,
79 nehe pa da yo'tua yá mfeni gatho nú'ʉ 'bʉ ja ra 'bɛxuui ne nú'ʉ rí ma ja ra
'ñu dega du.
Hangue nu'ą́ ma da 'ñehe pa da yotcahʉ 'nara 'ñu xá hño pa grá 'bʉhʉ te rá
'ñentho.
Nuna guehna bi mąnga ra Sacaría.
80 Y nura zi Xuua 'yo mri te'ą ne 'yo mi umba ra ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi. Ne
bá 'bʉi ja ra mbonthi asta bi zø ra pa bi mʉdi bi zofo ya me Israel.

2

Rá 'bʉi ra Jesucristo
(Mt. 1:18-25)

1 De nuya pa'ʉ, nura dạnga ndạ Augusto Cesa bi manda da t'opabi yá thuhu
gatho ya jạ'i de maxøgue ra hai habʉ mrá ndạ'ạ, pa da 'bede'ʉ.
2 Gue'bʉ mrá gobierhnu ra Cirenio ja ra hai Siria nú'bʉ bi nja nuna ra mʉdi
padro.
3 Gatho ya jạ'i mi pɛ'tsi da menga ja yá hnini cada 'na habʉ myá mengu, pa
da t'opabi yá thuhu'ʉ.
4 Hangue ra Jose bi bønga de ja ra hnini Nasare de ra hai Galilea pa bi ma
ja ra hnini Belé de ja ra hai Judea, ngue'ạ ja mrá menguni ndu ra ndạ Davi,
ha nura Jose ja xqui 'ñehni de ja yá jạ'i ra Davi.
5 Bi ma ja ra hnini Belé pa da t'opabi yá thuhu'ʉ, bi mɛui ra Maria nú'ạ xqui
'yadi pa da nthạtui, ha nu'ạ́ ya mi da'thi de rá bạtsi.
6 Ha de mbi 'bʉi'ʉ ja ra hnini Belé, bi zø ra pa da 'mʉi rá bạtsi ra Maria.
7 Ha de guehni bi 'mʉ rá mʉdi t'ʉ, bi mant'i co yá 'mant'i, ne bi mɛgui habʉ
mi ja 'nara hñunga mbo'ni, ngue'ạ ya mi otho habʉ da t'umba ntsaya'ʉ.

'Raya ma'yo bi c'ạ'tsa ra zi Jesu

8 Ne de guehni guetbʉ de ra hnini Belé mi 'bʉhni 'raya ma'yo ja ra mbonthi
mi su yá dɛti dega xuui.
9 Nepʉ nu'ʉ́ mi dạmfri bi hyandua 'nará ɛnxɛ Ajuạ, ne 'nara dạnga hyats'i
bi yot'a gatho rá nthets'i habʉ mi 'bʉi'ʉ, y ra ora'ạ xi bi ntsu'ʉ.
10 Pe nura ɛnxɛ bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí tsuhʉ, ngue'ạ drá 'ñehe ga xi'ahʉ 'raya hoga noya nú'ʉ pa xi gui
johyahʉ nu'ahʉ ne gatho ma'ra ya jạ'i.
11 Ngue'ạ nubya xa 'mʉi ja rá hnini ndu ra ndạ Davi 'nara Pøhøte pa
gue'ahʉ, y nú'ạ́ go gue'ạ ra Cristo ra zi Hmu bá 'bɛhni pa da ndạ.
12 Y po má nseña gui tsʉhʉ ra bạtsi xa 'bant'i co yá 'mant'i ne xa 'bɛgui habʉ
ja 'nara hñunga mbo'ni.
13 Y de mi uadi bi mạnga njabʉ nura ɛnxɛ'ạ, mi dạmfri'ʉ bi hyanda ma'ra
ya ɛnxɛ de mahets'i mi hnequi mahyɛgui con gue'ạ, mri xøcambeni Ajuạ ne
mi eñ'ʉ:
14 ¡Drá nsunda Ajuạ bí 'bʉ mahets'i,
ne dá 'mʉi co 'nara hoga'mʉi ya meximhai nú'ʉ xa zʉtua rá hmạte'ạ!
15 Nepʉ nu mi menga ya ɛnxɛ pa mahets'i ya ma'yo bi mʉdi bi 'ñémbabi 'na
ngu ma'na:
—Maha Belé, ma ga c'ạ'tshʉ te xuá nja de guehni de nú'ạ xa xicaguihʉ rá
ɛnxɛ Ajuạ.
16 Nepʉ nu'ʉ́ bi ma hnest'ihi, y bi zøni bi zʉdi'ʉ ra Jose ne ra Maria co rá
bạtsi nú'ạ mi 'bɛni ja 'nara hñunga mbo'ni.
17 Y nú'ʉ ya ma'yo mi hyanda ra bạtsi, bi mʉdi bi mede gatho nú'ạ xqui
xipabi ra ɛnxɛ de gue'ạ.
18 Ha gatho nú'ʉ bi 'yøde xi bi 'yø de nú'ạ mi mạñ'ʉ.
19 Pe nura Maria xi mi pɛ'tstho ja mbo rá mfeni nuya ya noya pa da bentho.
20 Nepʉ nuya ma'yo bi mengui xi mri xøcambeni Ajuạ por gatho nú'ạ xqui
'yøde ne xqui hyandi, ngue'ạ nu'ʉ́ xqui zʉdi ngu nú'ạ xqui sipabi'ʉ.

Ra zi Jesu bri dapa ja rá 'yɛ Ajuạ

21 Ne rá hñạto ma pa de xqui 'mʉ ra bạtsi, bi thu'tsua ra seña ja rá ndo'yo
ngu yá nzại'ʉ. Ne bi thu'mbabi ra JESU ngue'ạ gue'ạ xqui xipabi ra ɛnxɛ ra
María desde ante da nda'thi de gue'ạ.

22 Y nu mi ua yá pa ra Maria bi nt'axqui pa da yopa yʉt'a ja ra nija̱ ma'na'qui
ngu xqui 'yofo ra Moise ja ra ley, nepʉ ra Jose ne ra Maria bi zixa ra zi ba̱tsi
pa ja ra nda̱nija̱ Jerusale pa dí dapabi ja rá 'yɛ Ajua̱.
23 Bi 'yøt'a njabʉ'ʉ ngue'a̱ xqui t'ofo ja rá ley Ajua̱ gue gatho nú'ʉ ya mʉdi
ba̱tsi da 'mʉi ne 'bʉ dya ts'ʉnt'ʉ gue'ʉ mahyoni da t'eque pa Ajua̱.
24 Nehe bi ma'ʉ ja ra nda̱nija̱ pa bi hña̱'tsuabi ra 'baha Ajua̱, ngue'a̱ njabʉ
ena ja rá ley Ajua̱ gue 'bʉ 'nara 'bɛhña̱ da 'mʉ rá ba̱tsi, mahyoni da zixa yoho
ya zi joñ'o o yoho ya zi domitsu pa ja dí hyopabini Ajua̱ dega 'baha.
25 De nuya pa'ʉ, mi 'bʉ 'nara 'ñøhø nuni Jerusale mrá thuhu ra Simiu. Nú'á̱
xi mi 'yo xá hño ja rá thandi Ajua̱, ne mi tø'mi da hyanda ra Ña̱nte nú'a̱ to'o
ma da ña̱ni ya me Israel, ne nurá Ma̱ca Nda̱hi Ajua̱ mi 'bʉi con gue'a̱.
26 Ne go gue'a̱ xqui xipabi Ajua̱ gue hinda du asta hinda hyanda ra Cristo
nú'a̱ xqui ma̱ Ajua̱ ma dua pɛhni.
27 Nu'á̱ xqui ma ja ra nda̱nija̱ ngue'a̱ ra Ma̱ca Nda̱hi xqui tsits'i, y ra ora'a̱
mi 'bʉhni mbo, bi yʉt'a ra Jose nehe co ra Maria mri zi ra zi t'ʉca Jesu pa e da
'yɛnt'ua ja rá 'yɛ Ajua̱ ngu xqui ma̱nga rá ley Ajua̱.
28 Nepʉ de guehni ra Simiu bi zinga ra t'ʉca 'uɛne ne bi 'yɛnts'a ja yá 'yɛ ne
bi xøcambeni Ajua̱ bi 'ñena:
29 Nu'i Ajua̱ ma Dada'i, ya da za gui tsixcagui de guecua, ya bi hñu ma mʉi
ngue'a̱ ya stá handi xa njabʉ ngu nú'a̱ gá xicagui.
30 Ya stá handi co ma da ra Pøhøte,
31 núna xcuá pɛhni pa da pøhø gatho ya ja̱'i.
32 Nuna go guehna ngu 'nara ñot'i pa da yo'tua yá mfeni gatho nú'ʉ hingyá
me Israel,
y po rá nguehna ma da nja rá nsu ri hnini Israel.
33 Ha nura Jose ne ra Maria rá na̱na̱ ra Jesu mi 'yøde nú'ʉ ya noya mi ma̱nga
ra Simiu de ra t'ʉca 'uɛne, nú'á̱ xi bi 'yø'ʉ.
34 Nepʉ nura Simiu bi 'yapa Ajua̱ da ja̱pi'ʉ. Ne bi 'ñembabi ra Maria rá na̱na̱
ra Jesu:
—Nuna 'uɛne xuá 'bɛhni pa da pøhø ndunthi ya me Israel, pe ndunthi de
gue'ʉ ma da ʉtsa ne da 'mɛdi'ʉ.
35 Y njabʉ po rá ngue ri t'ʉ ma da hnequi gatho nú'a̱ beni ja yá mfeni cada
'nara ja̱'i. Y pa gue'i ma gui thogui 'nara da̱nga dumʉi ngue'a̱ ma da t'ʉtsa'i ri
t'ʉ.
36 Ne mi 'bʉ 'nara 'bɛhña̱ mrá thuhu ra Ana nú'a̱ mi ña̱ co rá ts'ɛdi rá Ma̱ca
Nda̱hi Ajua̱. Y nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱ mrá t'ixu 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Fanuel,
xqui 'ñehe desde yá ja̱'i ndu ra Aser. Y nu'á̱ ya xi mrá zi da̱qu'ei. Nú'bʉ xi mrá
ba̱tsa nxutsitho bi ntha̱ti, ne nsøcta yoto njɛya bi 'mʉhui rá da̱me.
37 Y ya mi øt'a goho'rate ma goho njɛya xqui mviuda. Nu'á̱ himi pøni de ja
ra nija̱, ngue'a̱ nza̱ntho mi pɛpabi Ajua̱ ma pa ra xuui, mri ayuna ne xi mi
apabi Ajua̱.
38 Ora mi 'bʉhni ra Jose ne ra Maria co ra t'ʉ'uɛne mbo ra nda̱nija̱, ra ora'a̱
bi yʉt'a ra Ana nehe, ne bi umba njama̱di Ajua̱. Nepʉ bi mʉdi bi xipabi de ra
zi ba̱tsi nú'ʉ to'o gatho mi tø'ma ra Ña̱nte nú'a̱ to'o da ña̱nga ra hnini Jerusale.

Ra zi Jesu bi menga ja ra hnini Nasare

39 Nepʉ mi uadi ra Jose ne ra Maria bi 'yøt'a gatho ngu nú'a̱ xqui manda ja
rá ley Ajua̱, bi menga pa ja yá hnini Nasare de ja ra hai Galilea.
40 De guehni ra ba̱tsi mri 'yo rá te, ne 'yo mri nja rá ts'ɛdi, ne 'yo mri nja rá
mfa̱di, y Ajua̱ mi ja̱pabi ndunthi'a̱.

Ra zi Jesu mi 'bнhni ja ra ndąniją

41 Tat'a jɛya mi pa ra Jose ne ra Maria pa da nu ra ngo de ra pascua nuni
Jerusale.
42 Y de mi juata 'rɛt'amayoho njɛya ra Jesu, bi ma ri hñu'н pa Jerusale pa da
nu ra ngo ngu myá nząi'н.
43 Y nu mi ua ra ngo, bá penga ra Jose ne ra Maria, ha nura Jesu bá cohi de
guehni Jerusale nsinque bi bą rá nąną ne ra Jose.
44 Nu'ы́ mi hu yá mнi gue mbra 'ñoui ma'ra ya ją'i nú'н bá pengüi ja ra ngo.
Bi 'ño maxøgue 'na pa ra 'ñu, asta ja 'mɛfa bi 'ñani'н ra bątsi, bi 'ño bi 'yambabi
nú'н mi ja te yá njaui ne yá mpądi.
45 Pe himbi zнdi'н de guehni, hangue bi yopa mengui'н pa Jerusale pa dua
honi.
46 Nepн rá hñupa bi zнdi mi 'bнhni mbo ja ra ndąniją mi huhni madetho de
ya xahnate de ra ley mi østho nú'ą te mi mąñ'н nepн nu'ą́ mi ø'tua ya nt'ani'н.
47 Gatho nú'н ya ją'i to'o mi øde nú'ą mi mąñ'ą xi mri 'yø ngue'ą xi mi ja rá
mfądi'ą ne mi thądi xá hño nú'н ya nt'ani mi t'ø'tuabi nehe.
48 Y nu mi hyanda rá nąną ne ra Jose gue mi huhni co ya xahnate de ra ley,
himi pądi te da beñ'н. Y nurá nąną bi 'ñembabi:
—Ma zi t'н'i, ¿hanja xcá 'yøtcahe njabн? Nugui ne ri dada go dí hoñ'ahe co
ndunthi ra dumнi.
49 Pe ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi'н:
—¿Pa te gui jacjн guí hongaguihн? ¿Ha hinguí pąhн gue nugui mahyoni ga
pɛpa rá 'bɛfi ma Dada?
50 Pe nu'ы́ nixi mi pądi te mri bønga nú'н ya noya bi xipabi'н.
51 Nepн de guehni bi mɛui rá nąną ne ra Jose bi menc'н pa ja ra hnini
Nasare, ne nu'ą́ bi sigui bi 'yøtua yá ts'ofo'н. Ha nurá nąną mi pɛ'stho ja rá
mfeni gatho nú'ą te bi nja co rá t'н.
52 Y nura Jesu 'yo mri te rá mfądi ne rá ndąngui, ne Ajuą xi bi hopa rá 'mнi'ą,
ne ya ją'i nehe.

3

Ra Xuua Xi'tsate mi zofo ya ją'i ja ra mbonthi
(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 De ya xqui ndą 'rɛt'amacнt'a njɛya ra dąnga ndą Tiberio Cesa nú'ą mi 'bн
Nroma ne mrá ndą ja ndunthi ya hai de ra ximhai, nehe gue'bн mrá ndą
ra Poncio Pilato nuni ja ra hai Judea, nehe mrá ndą ra Erode nuni ja ra hai
Galilea, nehe mrá ndą nurá cu ra Erode nú'ą mrá thuhu ra Lipe nuni ja ra hai
Iturea ne ja ra hai Traconite, nehe mrá ndą ra Lisania nuni ja ra hai Abilinia.
2 Gue'bн myá dąnga ndą gá macją ra Anás ne ra Caifá. Ha de nura jɛya'ą
Ajuą bi umba ya noya ra Xuua nú'ą mrá t'н ra Sacaría de mbi 'bн ja ra
mbonthi, pa da zo ya ją'i.
3 Nu'bы́ ra Xuua bi ma gatho rá nthets'i ra dąthe Jordá, ne mi embabi ya
ja'i gue da ñobri de yá ts'oqui ne da nxistehe pa njabн Ajuą da pumbabi yá
ts'oqui'н.
4 Nú'ą́ njabн bi zofo ya ją'i gue da hñoqui'н ja yá mfeni pa nu sta zø ra zi Hmu
da gamfri'н, hangue bi njabн ngu nú'ą xqui 'yofo ra bądi Isaía ja ra Mąca T'ofo
nu habн ena:
Ma da nt'øde 'nara ją'i da ñą nts'ɛdi ja ra mbonthi ne ma da 'ñena:
“Hocuahн xá hño rá 'ñu ra zi Hmu,
juąnhн gatho ya ts'aca'ñu.

5 Gatho ya hñe dra hñu'tsi,
ne dra tɯnga ya ndạnts'i, ne dra yø'ta ya t'øhø,
ne dra juạna ya nønts'a'ñu,
ne da thoqui gatho habɯ hindi 'bɯi xá hño.
6 Y gatho ya jạ'i da hyandi te xa 'yøt'a Ajuạ pa da mpøhø'ɯ.”
7 Nepɯ mi pa ya jạ'i mi c'ạ'tsa ra Xuua pa da xi'tsi'ɯ, y nu'ạ́ mi embabi'ɯ:
—¡Gyá ts'ojạ'ihɯ ngu ya zate qu'eñạ! ¿Ha guí hu ri mɯihɯ gue ngue'ạ xcá ehɯua ya xcá 'ba'tuahɯ rá cuɛ Ajuạ xa 'ñepɯ?
8 Mahyoni gui 'yohɯ xá hño pa da hnequi gue majuạni xcá ñobrihɯ de ri ts'oquihɯ. Oxqui ma gui 'ñexhɯ gui 'ñeñhɯ: “Nuje ma dadahe ndu ra Abrá, hangue hinte ga jahe.” Ngue'ạ nugui dí xi'ahɯ gue Ajuạ da za da japi da njạ'i nuya ya do pa dyá t'ɯ ra Abrá.
9 Dí xi'ahɯ gue 'bɯi guetbɯ Ajuạ, ngu 'na to'o hạ ra t'égui pa da zɛcua yá 'yɯ ya za. Gatho nú'ɯ ya za hingui unga yá hoga fruta ma da ts'ɛt'i ne da thøt'a ja ra tsibi. Njabɯ Ajuạ ma da hyøt'ahɯ ja ra nidu 'bɯ hingui ñobrihɯ ne gui 'yohɯ xá hño.
10 Nepɯ nuya jạ'i bi 'yamba ra Xuua ne bi 'ñembabi:
—Nu'bɯ́ ¿te mahyoni ga øthebya?
11 Nu'bɯ́ ra Xuua bi 'ñembabi:
—Nu'ạ tó'o pɛ'tsa yoho yá pahni, dá umba 'na nú'ạ to'o othobi. Ha nu'ạ tó'o pɛ'tsa te da zi, mahyoni da ñohui nú'ạ to'o othobi.
12 Nehe bi ma bá c'ạ'tsa ra Xuua 'raya 'ñạtsa ngɯxbojạ. Nú'ɯ́ bi ma da nxistehe nehe, ne bi 'yambabi ra Xuua ne bi 'ñembabi:
—Xahnate, xi nuje, ¿te mahyoni ga øthe?
13 Ha nura Xuua bi 'ñembabi:
—Nu'ạ mahyoni gui 'yøthɯ, cobrahɯ ngu nú'ạ mạnga ra ley, oguí cømbahɯ yá bojạ ya jạ'i.
14 Nehe 'raya soldado bi 'ñembabi ra Xuua:
—Xi nuje, ¿te mahyoni ga øthe?
Ha nura Xuua bi 'ñembabi:
—Oto guí pepabihɯ, ne oguí pihɯ ya jạ'i co nú'ạ ra nsu xa t'a'ahɯ, nixi gui hyøxhɯ ra thai ya jạ'i. Nu'ạ gui 'yøthɯ, johyahɯ co nú'ạ guí tạhạhɯ, oguí nehɯ ma'na.
15 Ha nuya jạ'i himi pạdi te da beni de ra Xuua, ua go mi gue'ạ ra Cristo nú'ạ xqui hmạ da 'bɛhni pa da ndạ, ua hina.
16 Nepɯ nura Xuua bi 'ñembabi'ɯ:
—Nugui dí xi'ts'a'ihɯ co ra dehe, pe bra 'bɛfa ma'na nú'ạ to'o ma da xi'ts'a'ihɯ co ra Mạca Ndạhi ne asta ngu di faspi co rá ts'ɛdi. Nú'ạ́ ma'na ja rá ts'ɛdi de guequi ne hiní 'ñepcagui ngugui ga xo'tuabi yá nthạsthi de yá zɛsthi.
17 Nu'ạ́ nja ngu 'nara mɛfi ya o ja rá 'yɛ ra pala pa da mica ra trigo, y nu stí uadi da miqui'ạ, da munts'i da mɛ'tsi, ha nura paha da gạt'a ja ra tsibi. Njabɯtho nehe nú'ạ bra 'bɛfa de guequi ma da munts'a nú'ɯ di 'yo xá hño pa da 'mɯi con gue'ạ, ha nu'ɯ hindi 'yo xá hño ma da hyøt'a ja ra tsibi.
18 Njabɯ ne co ma'ra ya hoga ts'ofo ra Xuua mi utua ya jạ'i de ra mạca hoga t'øde.
19 Y nú'bɯ́ gue'bɯ bi zɯi'ạ ra ndạ Erode ngue'ạ xqui zimbabi rá 'bɛhñạ rá cu nú'ạ mrá thuhu ra Lipe, ne xqui 'yøt'a ma'ra ya t'øt'e xá nts'o.
20 Pe nura Erode himbi ne bi ntsø'mi. Nu'ạ bi 'yøt'e, bi 'yøt'a ma'na ra t'øt'e xi xá nts'o, bi gɯ ra Xuua ne bi got'a fadi.

Rá sistehe ra Jesu
(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Pe ante dra jʉ ra Xuua da jot'a fadi, bi ma ra Jesu habʉ mi xi'tsate'ą̱ pa da
nxistehe'ą̱ nehe. Ne ts'a mi apabi Ajuą̱ ra Jesu, bi xogui mahets'i,
22 y nurá Mą̱ca Ndą̱hi Ajuą̱ bá cąi ngu 'nara domitsu bi zøhø ja gue'ą̱. Ne bi
nt'øde 'nara noya de mahets'i bi 'ñena:

—Nu'i go gue'i ma hmą̱ca T'ʉ'i, xi drí johya de gue'i.

Yá mʉdi ją̱'i de ra Jesucristo
(Mt. 1:1-17)

23 Ra Jesu mi pɛ'tsa ngu 'natema'rɛt'a njɛya nu mi mʉta rá 'bɛfi. Ne mi t'ena
gue nurá dada'ą̱ go mrá Jose. Ha nurá dada ra Jose mrá thuhu ra Elí,
24 ha nurá dada ra Elí mrá thuhu ra Matat, ha nurá dada ra Matat mrá
thuhu ra Leví, ha nurá dada ra Leví mrá thuhu ra Melqui, ha nurá dada ra
Melqui mrá thuhu ra Jana, ha nurá dada ra Jana mrá thuhu ra Jose nehe,
25 ha nurá dada nú'ą̱ ma'na ra Jose mrá thuhu ra Matatía, ha nurá dada ra
Matatía mrá thuhu ra Amós, ha nurá dada ra Amós mrá thuhu ra Naum, ha
nurá dada ra Naum mrá thuhu ra Esli, ha nurá dada ra Esli mrá thuhu ra
Nagai,
26 ha nurá dada ra Nagai mrá thuhu ra Maat, ha nurá dada ra Maat mrá
thuhu ra Matatía nehe, ha nurá dada nú'ą̱ ma'na ra Matatía mrá thuhu ra
Semei, ha nurá dada ra Semei mrá thuhu ra Jose nehe, ha nurá dada nú'ą̱
ma'na ra Jose mrá thuhu ra Judá,
27 ha nurá dada ra Judá mrá thuhu ra Joana, ha nurá dada ra Joana mrá
thuhu ra Resa, ha nurá dada ra Resa mrá thuhu ra Sorobabel, ha nurá dada
ra Sorababel mrá thuhu ra Salatiel, ha nurá dada ra Salatiel mrá thuhu ra
Neri,
28 ha nurá dada ra Neri mrá thuhu ra Melqui nehe, ha nurá dada nú'ą̱
ma'na ra Melqui mrá thuhu ra Adi, ha nurá dada ra Adi mrá thuhu ra Cosam,
ha nurá dada ra Cosam mrá thuhu ra Elmodam, ha nurá dada ra Elmodam
mrá thuhu ra Er,
29 ha nurá dada ra Er mrá thuhu ra Josué, ha nurá dada ra Josué mrá thuhu
ra Elieser, ha nurá dada ra Elieser mrá thuhu ra Jorim, ha nurá dada ra Jorim
mrá thuhu ra Matat nehe,
30 ha nurá dada nú'ą̱ ma'na ra Matat mrá thuhu ra Leví nehe, ha nurá dada
nú'ą̱ ma'na ra Leví mrá thuhu ra Simiu, ha nurá dada ra Simiu mrá thuhu
ra Judá nehe, ha nurá dada nú'ą̱ ma'na ra Judá mrá thuhu ra Jose nehe, ha
nurá dada nú'ą̱ ma'na ra Jose mrá thuhu ra Jonán, ha nurá dada ra Jonán mrá
thuhu ra Eliaquim,
31 ha nurá dada ra Eliaquim mrá thuhu ra Melea, ha nurá dada ra Melea
mrá thuhu ra Mainán, ha nurá dada ra Mainán mrá thuhu ra Matata, ha nurá
dada ra Matata mrá thuhu ra Natán,
32 ha nurá dada ra Natán mrá thuhu ra Davi, ha nurá dada ra Davi mrá
thuhu ra Isaí, ha nurá dada ra Isaí mrá thuhu ra Obed, ha nurá dada ra Obed
mrá thuhu ra Boos, ha nurá dada ra Boos mrá thuhu ra Salmón, ha nurá dada
ra Salmón mrá thuhu ra Naasón,
33 ha nurá dada ra Naasón mrá thuhu ra Aminadab, ha nurá dada ra
Aminadab mrá thuhu ra Aram, ha nurá dada ra Aram mrá thuhu ra Esrom,
ha nurá dada ra Esrom mrá thuhu ra Fare, ha nurá dada ra Fare mrá thuhu
ra Judá nehe,

34 ha nurá dada nú'a̱ ma'na ra Judá mrá thuhu ra Cobo, ha nurá dada ra
Cobo mrá thuhu ra Isaac, ha nurá dada ra Isaac mrá thuhu ra Abrá, ha nurá
dada ra Abrá mrá thuhu ra Taré, ha nurá dada ra Taré mrá thuhu ra Nacor,
35 ha nurá dada ra Nacor mrá thuhu ra Serug, ha nurá dada ra Serug mrá
thuhu ra Ragau, ha nurá dada ra Ragau mrá thuhu ra Peleg, ha nurá dada ra
Peleg mrá thuhu ra Eber, ha nurá dada ra Eber mrá thuhu ra Sala,
36 ha nurá dada ra Sala mrá thuhu ra Cainán, ha nurá dada ra Cainán mrá
thuhu ra Arfaxad, ha nurá dada ra Arfaxad mrá thuhu ra Sem, ha nurá dada
ra Sem mrá thuhu ra Noé, ha nurá dada ra Noé mrá thuhu ra Lamec,
37 ha nurá dada ra Lamec mrá thuhu ra Matusale, ha nurá dada ra
Matusale mrá thuhu ra Enoc, ha nurá dada ra Enoc mrá thuhu ra Jared, ha
nurá dada ra Jared mrá thuhu ra Maalaleel, ha nurá dada ra Maalaleel mrá
thuhu ra Cainán nehe,
38 ha nurá dada nú'a̱ ma'na ra Cainán mrá thuhu ra Enós, ha nurá dada ra
Enós mrá thuhu ra Set, ha nurá dada ra Set mrá thuhu ra Adá, ha nurá Dada
ra Adá, go gue'a̱ Ajua̱ bí 'bʉ mahets'i, ngue'a̱ go bi hyoqui'a̱.

4

Ra ts'onda̱hi mi xaxa ra Jesu
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

1 Mi uadi bi nxistehe ra Jesu bi ma de guehni ja ra da̱the Jordá mi ha̱npa rá
ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi. Nepʉ ra Ma̱ca Nda̱hi bi zits'i ja 'nara mbonthi.
2 Ne ja bá 'bʉhni ñote ma pa. Y de guehni bi zø ra ts'onda̱hi habʉ mi 'bʉi'a̱
pa da xaxi pa xa̱ma̱ xa ts'ocuahma̱ rá mfeni'a̱. Ne nura Jesu hinte xqui zi de
nú'ʉ ñote ma pa'ʉ, ja 'mɛfa bi zʉ ra thuhu.
3 Nepʉ de mi zʉ ra thuhu'a̱, ra ts'onda̱hi bi 'ñembabi:
—'Bʉ go gue'i rá T'ʉ'i Ajua̱, japabi xa̱ da nthuhme nuna ra do.
4 Ha nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Xa nt'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo habʉ ena njaua: “Hingue hønsɛ po ra thuhme
da za da 'mʉ ra ja̱'i, gatho nú'a̱ ma̱ Ajua̱ go gue'a̱ umba rá te ra ja̱'i.”
5 Nepʉ de guehni ra ts'onda̱hi bi zixa ra Jesu ja 'nara t'øhø xi xmá hñets'i pa
bi 'ñutua gatho ya hnini de maxøgue ra ximhai, y 'bestho ra ora'a̱ bi hnequi
gatho ya hnini.
6 Y nura ts'onda̱hi bi 'ñembi:
—Nugui da za ga 'ra'a gatho ra ts'ɛdi ne gatho ra da̱nga nsu de nuya ya
hnini, ngue'a̱ go xa t'ɛntc'a ma 'yɛ gathoyʉ, y nugui da za ga umbabi to'o go
ga nega.
7 Hønsɛ 'bʉ gui ndandiña̱hmu ne gui nsundagui, gatho go da 'yo ri 'yɛyʉ.
8 Pe nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—'Uegue de guequi, nu'i Satá. Ngue'a̱ xa nt'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo gue Ajua̱
ri Hmu go gue'a̱ gui nsunda, ne hønsɛ'a̱ gui pɛpabi.
9 Nepʉ de guehni ra ts'onda̱hi bi zixa ra Jesu ja ra hnini Jerusale ne bi pø'tsa
asta xi maña̱ ra nda̱nija̱ ne bi 'ñembabi:
—'Bʉ go gue'i rá T'ʉ'i Ajua̱, 'yɛnga ra sagui pa rí ga'ti xa̱.
10 Cabo xa nt'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo habʉ ena:
Ajua̱ dua pɛhna yá ɛnxɛ pa da su'a'i.
11 Ne da mip'a ri 'yɛ
pa njabʉ hingui tsama'ñʉ ri ua nu xcrí tsønga ja ra hai.
12 Nu'bʉ́ ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nehe xa nt'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo habʉ ena: “Oguí xaxa Ajua̱ ri Hmu pa gui
'ñena gue da max'i.”

13 Y nu mi uadi ra ts'ondạhi bi 'yøt'a gatho ngu nú'ạ xqui 'yɛ'mbi pa xa
hyathmạ ra Jesu, nu'ạ́ bi 'uegue de ra Jesu 'raya pa.

Ra Jesu bi fʉta rá 'bɛfi nuni Galilea
(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 De guehni ra Jesu bi menga pa ja rá hai Galilea mi hạnpa rá ts'ɛdi ra Mạca
Ndạhi, y bi 'ño rá 'bede'ạ ja gatho rá ngʉni nura hai'ạ.
15 Y nú'ạ́ mi cʉt'a ja ya nijạ pa mi utuate, ne gatho ya jạ'i mi e'tsua rá nsu'ạ.

Ra Jesu mi 'bʉhni Nasare
(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Nepʉ nura Jesu bi ma pa Nasare nú'ạ ra hnini habʉ xqui nte'ạ. Y ra pa
dega tsaya bi yʉt'a ja ra nijạ ngu mrá nzại'ạ, ne ja bi 'maini pa da hñe'ta ra
Mạca T'ofo.
17 Ne bi t'umbabi nú'ạ ra t'ofo xqui 'yofo ra bạdi Isaía, y de mi tʉngui'ạ bi
hyonga nú'ạ ra xɛni habʉ ena njaua:
18 Nurá Mạca Ndạhi Ajuạ 'bʉi con guequi,
ngue'ạ Ajuạ xa hñuxcagui pa e ga xipa ra hoga nt'øde nú'ʉ ya hyoya,
ne xuá pɛncagui pa ga hu'mba yá mʉi nú'ʉ to'o tu yá mʉi,
ne pa e ga pønga nú'ʉ to'o o nts'ạhni de ja ra ts'oqui,
ne pa ga japi da xo yá da ya goda,
ne pa e ga ñạnga nú'ʉ ri sufri de nú'ạ t'ø'tuabi,
19 ne pa e ga mạ gue núbya mapaya ya xa zø ra pa pa Ajuạ da pøhø ya jạ'i po
rá hmạte.
20 Nepʉ mi uadi ra Jesu bi hñe'ta nuya ya noya, bi mants'a ra Mạca T'ofo,
ne bi umba nú'ạ ra maste de ra nijạ. Y bi hñudi'ạ, y gatho nú'ʉ xqui munts'ni
ja ra nijạ xi mi nʉ't'i'ạ.
21 Nepʉ nu'ạ́ bi mʉdi bi zofo'ʉ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nubyá ya bi njabʉ ngu nú'ạ ja juadi dá he'ta ja ra Mạca T'ofo.
22 Y gatho nú'ʉ mi 'bʉhni xi mri 'yø de nú'ʉ ya hoga noya mi mạnga ra Jesu,
ne xi mi ñạmahño'ʉ de gue'ạ. Ne mi 'ñémbabi'ʉ 'na ngu ma'na:
—¡Conque go guehni rá t'ʉ ra Jose!
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Dí pạdi xá hño gue nu'ahʉ́ ma gui 'ñengaguihʉ: "'Bʉ xi majuạni grá
medico, 'ñøthesɛ." Y nehe ma gui 'ñengaguihʉ: "'Yøt'e nehe de guecua ja ma
haihʉ ngu nú'ạ stá øhe xcá 'yøt'a Ncapernau."
24 Ne de gue'ạ bi sigui bi ñạ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ gue ni 'nará 'mɛhni Ajuạ hingui hmạdi de ja rá haisɛ.
25 Dí xi'ahʉ gue nuya pa'ʉ mi 'bʉi ra bạdi Elía mi 'bʉ ndunthi ya viuda nehe
ja ra hnini de Israel. Y nuya pa'ʉ hinxqui 'uại hñu njɛya made, hangue xi xqui
nja 'nara dạnga thuhu ja gatho nuna ra hai.
26 Pe nu Ajuạ himbi mɛhna ra Elía pa da t'ini ja yá ngu nú'ʉ ya viuda mi 'bʉ
ja ya hnini de Israel. Ajuạ bi mɛhni'ạ ma'nambʉ ja rá ngu 'nara viuda nú'ạ
mi 'bʉ ja ra t'ʉca hnini Sarepta gueta ra dạnga hnini Sidó.
27 Nehe de nuya pa'ʉ mi 'bʉi ra bạdi Eliseo, ndunthi ya me Israel mi hena
ra lepra, pe ni 'na de gue'ʉ himbi ñạni de nú'ạ ra hñeni'ạ, hønsɛ ra Naamán
nú'ạ mrá me Siria, nsøc'ạ go gue'ạ bi ñạni de ra lepra mi tsʉdi.
28 Nu mi 'yøde nuya ya noya gatho nú'ʉ xqui munts'ni mbo ra nijạ bi bø yá
cuɛ'ʉ.
29 Ne bi 'mai'ʉ bi gʉca ra Jesu de ja yá hnini'ʉ, ne bi zits'i ja rá hyo ra hnini
habʉ mi ja 'nara ma'ye, y de guehni mi nehmạ'ʉ xa føte pa rí ga'ti.

30 Pe nura Jesu bi 'rantho madetho de ra hmuntsja̱'i ne bi ma.

'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'onda̱hi
(Mr. 1:21-28)

31 Nepн nura Jesu bi ma Ncapernau ma'na ra hnini de ra hai Galilea, ne ja bá xahnani ya ja̱'i nura pa dega tsaya.
32 Y gatho ya ja̱'i xi mri 'yø de nú'a̱ mi udi'a̱ ngue'a̱ mi zote co 'raya noya xi mi pɛ'tsa ndunthi ra ts'ɛdi.
33 Y nuni ja ra nija̱ habн xqui munts'i'н xqui zøhø 'nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'onda̱hi. Nepн nu'á̱ bi dø 'nara hmafi ne bi ña̱ nts'ɛdi bi 'ñena:
34 —Nu'i Jesu grá me Nasare, hyɛgaguiheua. ¿Hanja xcuá ehe pa hønsɛ e gui juatcaguihe? Ngue'a̱ nugui dí pa̱di to'o'i, go gue'i rá Ma̱ca T'н'i Aju̱a.
35 Nura ora'a̱ ra Jesu bi zнi nú'a̱ ra ts'onda̱hi ne bi 'ñembi:
—¡Co'ta ri ne, pøni de nuna ra 'ñøhø!
Nepн nura ts'onda̱hi bi føma nú'a̱ ra 'ñøhø de ja yá thandi ya ja̱'i, nepн bi bønga ra ts'onda̱hi bi ma nsinque te bi 'yø'tuabi nú'a̱ ra 'ñøhø'a̱.
36 Y gatho ya ja̱'i bi ntsu ne mri 'ñémbabi 'na ngu ma'na:
—¡Xi te ma ts'ɛdi ha̱ni gue co nuyá noya ri 'bɛpa ya ts'onda̱hi da bøni, y nu'ú øte!
37 Y gatho rá nthets'i nú'a̱ ra hai'a̱ bi 'ño ra 'bede de nú'a̱ bi 'yøt'a ra Jesu.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá to ra Simu Pedro
(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

38 Nepн ra Jesu bi bøni de guehni ja ra nija̱ ne bi ma ja rá ngu ra Simu. Ne mi 'bɛnga rá to ra Simu xi mi umba ra nzø nts'ɛdi. Nepн bri ba̱ntebi ra Jesu gue da nu nura da'thi'a̱.
39 Nu'bú ra Jesu bi ma bá nu, bi ndoqui ne bi japa ra nzø da ntsaya. Y 'bestho ra ora'a̱ bi tsayabi ra nzø, ne bi nanga nú'a̱ ra 'bɛhña̱ pa bi hyocui te da zi'н.

Ra Jesu bi 'yøthe ndunthi ya da'thi
(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

40 Ngu bi yн ra hyadi nú'a̱ ra pa'a̱, gatho to'o mi hena nu'a̱raza ra hñeni bi ts'ixa habн mbi 'bн ra Jesu. Nepн nu'á̱ mi huxa yá 'yɛ ja 'rama'na ya da'thi, y gatho mi ña̱ni 'bestho.
41 Nehe ndunthi ya da'thi nú'н mi pɛ'tsa ya ts'onda̱hi mi ɛmbabi, ne asta mi mafi'н mi ena:
—Nu'i go gue'i rá T'н'i Aju̱a.
Pe nura Jesu mi tsнi nú'н ya ts'onda̱hi ne himi hopi da ña̱, ngue'a̱ nu'ú mi pa̱di gue go mi gue'a̱ ra Cristo nú'a̱ bá pɛhna Aju̱a pa da nda̱.

Ra Jesu bi zofo ya ja̱'i nuni Galilea
(Mr. 1:35-39)

42 Rá hyax'a̱ 'nitho ra Jesu bi bøni de ra hnini Ncapernau bi ma ja 'nara mbonthi habн hinto mi 'bнi. Pe nuya ja̱'i xi bi 'ño bi hyoni'a̱ asta xi bi zøni habн mi 'bнi'a̱, ngue'a̱ nu'ú himi ne da hyɛgui da ma'a̱.
43 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'н:
—Mahyoni ga ma ga umba ra hoga nt'øde ma'ra ya hnini gue ya xa zø ra Nda̱ de mahets'i pa da nda̱, ngue'a̱ pa gue'a̱ xuá 'bɛncagui pa ga e ga ma̱.
44 Njabн mi 'yo ra Jesu ne mi cнt'a ja ya nija̱ nuni Galilea pa mi unga ra hoga nt'øde.

5

Bi ñuxa ya motsa co ya huạ
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

1 'Nara pa ra Jesu mi 'bʉ ja rá hyo ra ndehe de Genesare, y nuni bi zøni
ndunthi ya jạ'i ne bi munts'i habʉ mi 'bʉi'ạ, asta mri ts'i'mi'ạ ngue'ạ nu'ʉ́ mi
ne da 'yøtua rá noya Ajuạ.
2 Nepʉ nura Jesu bi hyanda yoho ya motsa gueta rá hyo ra ndehe hinto mi
oni, ngue'ạ nú'ʉ ya mɛhuạ mi cʉni xqui bøni de guehni pa da menga yá xit'ạ
ja rá hyo ra ndehe.
3 Nepʉ nura Jesu bi yʉt'a ja 'na de nú'ʉ ya motsa nú'ạ mrá mɛti ra Simu, ne
bi 'yapa ra mạte ra Simu da 'yɛt'a ra motsa má ts'ʉ mbo ra dehe, ngue'ạ xi mi
ts'i'ma ya jạ'i. Y bi hñudi ra Jesu mbo ra motsa ne desde guehni bi yopa zofo
ya jạ'i.
4 Y de mi uadi bi zofo ya jạ'i bi 'ñembabi ra Simu:
—'Yɛt'a ra motsa pa habʉ ma'na strá hñe ra dehe, ne ja gui cạthʉni ri xit'ạhʉ
pa gui mpɛhuạhʉ.
5 Ha nura Simu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'i, stá 'yoheua gatho ra xuui, stá mpɛhuạhe pe hinte stá
jʉhe. Pe nubyá go guí xicje gue ga cạthe ma xit'ạhe ja ra dehe, ma ga cạthe.
6 Ha nura Simu ne nú'ʉ ma'ra mi oui mbo ra motsa bi gạt'a yá xit'ạ mbo ra
dehe, y mi hñại xi bá ñuts'i co ya huạ asta bi mʉdi bi ntʉnihmạ co yá hñʉ ya
huạ.
7 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñutua ra seña nú'ʉ ma'ra yá compa mbi o ja ma'na ra motsa
pa e da mats'i. Y nu'ʉ́ bá ehe 'bestho ne bi ñu'tsa nú'ʉ yoho ya motsa co ya
huạ, asta mi ne da yʉi ja ra dehe co yá hñʉ ya huạ.
8 Y nu mi hyanda ra Simu njabʉ, bi ndandiñạhmu ja rá ua ra Jesu ne bi
'ñembabi:
—Hiní 'ñepqui ga 'ñoui, ngue'ạ nugui 'nadrá 'yøt'ats'oqui.
9 Bi 'ñena njabʉ ngue'ạ ngu xi bi ntsu ngue'ạ bi gʉ ndunthi ya huạ, ne gatho
nú'ʉ ma'ra mi oui mbo ra motsa ngu bi ntsu nehe'ʉ.
10 Ne nú'ʉ ma'ra mri mfaxui ra Simu ja ra 'bɛhuạ, go ra Cobo ne ra Xuua
nú'ʉ yá t'ʉ ra Sebedeo, gatho ne'ʉ ngu xi bi ntsu. Pe nura Jesu bi 'ñembabi ra
Simu:
—Oguí tsu, ngue'ạ desde nubya ma ga 'ra'a'i ma'na ri 'bɛfi pa gui mpɛhuạ
dega jạ'i.
11 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'yɛt'a yá motsa pa asta ja rá ñạni ra ndehe ne ja bi zohni yá
motsa con gatho yá mpɛfi dega 'bɛhuạ, nepʉ nu'ʉ́ bi dɛna ra Jesu bi mɛui.

Ra Jesu bi 'yøthe 'na mi hena ra lepra
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

12 'Nara pa mi 'yo ra Jesu ja 'nara hnini, ne ja mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø mi
hena ra lepra, ne xi mi tsi'ti. Y nu mi hyanda ra Jesu, bi ma bá tsʉdi ne bi
ndandiñạhmu ne asta bi mɛgui rá hmi ja ra hai, ne bi 'ñembabi:
—Nú'i ri t'equ'ei Ndada, 'bʉ gui nehmạ, da za gui 'yøthegui.
13 Nepʉ nura Jesu bi hñu'tsua rá 'yɛ, ne bi 'ñembabi:
—Hạhạ, dí ne ga øthe'i. Y nubyá ya xcá ñạni.
Y nu mi uadi bi mạnga njabʉ, 'bestho ra ora'ạ bi ñạni de nú'ạ ra hñeni.
14 Ha nura Jesu bi hñu'mba ra hñạ gue hinto da xipabi de nú'ạ xqui
'yø'tuabi, ne bi 'ñembabi:

—Hønsɛ nu'ą mahyoni gui 'yøt'e, rí ma bá 'ñudi ja ra macją pa da hyandi gue ya xcá ñąni. Ne unga ri hñą'ti ngu nú'ą bi manda ra Moise, gue'ą 'nara seña pa da hyanda ya ją'i gue ya xcá ñąni.

15 Pe ma'na mri ntɯnga ra 'bede de nú'ą mi øt'a ra Jesu, ne nzątho mi munts'a ya ją'i pa da 'yøde nú'ą mi mąñ'ą ne pa da 'yøthebi yá hñeni.

16 Ha nura Jesu njat'ą mi 'uesɛhɛ habɯ mi jo'o ya ją'i pa mbi apabi Ajuą rá Dada.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara da'thi himi tsa da 'ñąni
(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 'Nara pa ra Jesu mi xahna ya ją'i, ne mi huhni 'raya fariseo ne 'raya xahnate de ra ley xqui 'ñehe de Jerusale ne de habɯraza ma'ra ya hnini de ra hai Judea ne de Galilea. Y ra Jesu mi hąnpa rá ts'ɛdi Ajuą pa mi øthe gatho ya da'thi.

18 Nepɯ bi zøhø 'raya 'ñøhø mri du 'nara da'thi xqui 'yɛnts'a ja 'nara 'bebo. Nú'ą ra da'thi'ą himi tsa da 'ñąni ngue'ą mi tuda rá ndo'yo. Y nú'ɯ to'o mri du mi ne da cɯ'ta mbo ja ra ngu asta habɯ mi 'bɯ ra Jesu pa da 'øthe'ą.

19 Pe himbi zɯdi habɯ da yɯt'i'ɯ ngue'ą xi mi ja ra nts'i'mi. Hangue bi bøxa mañą ra ngu, y bá heca 'na xɛni ra techo pa bi za bi cą'ma ra da'thi co rá 'bebo pa habɯ mi 'bai ra Jesu mbo ra ngu madetho de ra mundo ją'i.

20 Ha nu mi hyanda ra Jesu gue nu'ɯ́ mi ja yá jamfri, bi 'ñembabi ra da'thi:

—'Yøde, nuri ts'oqui ya stá pun'a'i.

21 Nepɯ nuya xahnate de ra ley ne ya fariseo nú'ɯ mi huhni bi 'ñensɛ ja yá mfeni'ɯ: "¿Hanja nuni ra 'ñøhø ri 'ñet'a Ajuą? Ngue'ą jo'o ma'na to'o da unga ra pumbate de ya ts'oqui, hønsɛ Ajuą."

22 Pe nura Jesu bi bątua yá mfeni'ɯ, hangue bi 'ñembabi:

—¿Hanja guí beñhɯ njabɯ?

23 ¿Nda'ą ma'na hinxá hñei ga embi, ri ts'oqui ya stá pun'a'i, o ga embi, nangui rí ma?

24 Pe pa gui pąhɯ gue Nú'ą To'o bi e bi Ną'i ja rá ts'ɛdi de guecua ja ra ximhai pa da unga ra pumbate de ya ts'oqui, ma ga øt'a njaua:

Nu'bɯ́ bi 'ñembabi ra da'thi:

—Nangui, jɯxa ri 'bebo, rí ma ri ngu.

25 Hangue 'bestho nú'ą ra ora'ą ra da'thi bi nangui ja yá thandi gatho nú'ɯ mi 'bɯhni, ne bi gɯxa rá 'bebo ne bi ma rá ngu mri xøcambeni Ajuą.

26 Y gatho ya ją'i xi mri 'yø de nú'ą xqui nja y mri xøcambeni Ajuą'ɯ. Ne xi mi tsu'ɯ de nú'ą xqui hyandi ne mi ena'ɯ:

—Nubya stá hanthɯ 'raya dąnga t'øt'e nú'ą hinhya'mɯ stá hanthɯ xa nja.

Ra Jesu bi zofo ra Leví pa drá nxadi
(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 'Mɛfa de gue'ą ra Jesu bi bøni ne bi hyanda 'nara ngɯxboją rá thuhu ra Leví mi hudi ja rá mexa. Nepɯ bi 'ñembabi:

—Bá ehe, tɛngagui.

28 Nu'bɯ́ ra Leví bi 'mai 'bestho ne bi zohni rá 'bɛfi, ne bi dɛna ra Jesu bi mɛui.

29 Ne 'mɛfa, ra Leví bi 'yø'tua 'nara dąnga ngo ra Jesu ja rá ngu, y bi zøhni ndunthi ma'ra ya ngɯxboją nehe, nehe bi zøhni ma'ra ya ją'i ne bi hñudi ja ra mexa mahyɛgui con gue'ɯ.

30 Nepɯ nuya fariseo ne 'raya xahnate de ra ley nú'ɯ myá fariseo nehe, bi mɯdi bi ñąma'ñɯ de yá nxadi ra Jesu ne bi 'ñembabi'ɯ:

—¿Hanja grí ñuñhʉ ne grí ntsihʉ co nuyʉ ya 'ña̱tsa ngʉxboja̱ ne ma'ra ya 'yøt'ats'oqui?
31 Pe nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Nu'ʉ tó'o 'bʉi xá hño ne hindri hñeni, hingui honga ra 'ñethi, pe nu'ʉ tó'o ri hñeni ha̱, honi to'o da 'yøthe.
32 Nugui stuá ehe pa ga zofo ya 'yøt'ats'oqui pa da ñobri de yá ts'oqui, hingue stuá ehe pa ga zofo nú'ʉ to'o beni gue 'bʉi xá hño ja rá thandi Aju̱a̱.

Ra Jesu bi t'ambabi de ra ayuno
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

33 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yø'tua ma'na ra nt'ani ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja ri ayuna ne ri ora ndunthi nú'ʉ yá nxadi ra Xuua ne yá nxadi ya fariseo, ha nuri nxadigue nza̱ntho ri ñuni ne tsithe?
34 Nepʉ nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue da za gui japhʉ da ayuna nú'ʉ 'bʉ ja 'nara ngo dega ntha̱ti 'bʉ 'bʉhnitho ra na̱vio con gue'ʉ? Hina, hinda za.
35 Pe ma da zø ra pa da ts'i'tsuabi ra na̱vio, ya hinda 'mʉi con gue'ʉ, nu'bʉ́ ha̱, gue'bʉ ma da ayuna'ʉ nehe.
36 Nehe bi xipabi ma'na ra 'bede bi 'ñembabi:
—Ni 'nara ja̱'i hingui hɛnga rá 'ra'yo he pa da mø'ta rá zɛhe. Nu'bʉ to'o da 'yøt'a njabʉ, nu'bʉ́ da ts'onga rá 'ra'yo he, y nehe nura xɛca 'ra'yo dutu hinda hogui xá hño ja nura zɛhe.
37 Nehe nixi hinto xit'a ra 'ra'yo vinu ja 'nara zɛbota, ngue'a̱ nura 'ra'yo vinu da føca ra zɛbota, y njabʉ da ts'oca ra bota y da mfanga ra vinu.
38 Hangue mahyoni da sit'a ra 'ra'yo vinu ja 'nara 'ra'yo bota pa njabʉ hinte da ja ra vinu nixi ra bota.
39 Nu'a̱ tó'o tsi nú'a̱ ra vinu ya pɛ'tsa ya pa xa thoqui, hinda ne da zi ra 'ra'yo vinu, ngue'a̱ ena gue ma'na xá cʉhi nú'a̱ ya pɛ'tsa ya pa xa thoqui.

6

Ya nxadi bi doca ya nga̱ha̱ gá trigo ra pa dega tsaya
(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

1 'Nara pa dega tsaya ra Jesu mi 'ñoui yá nxadi bi 'ranga ja 'raya hua̱hi habʉ xqui 'bot'a ra trigo. Ha nuyá nxadi mi tocua yá nga̱ha̱ ne mi ta̱qui mi tsi.
2 Nepʉ 'raya fariseo bi hyandi ne bi 'yambi bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí øthʉ nú'a̱ hingui ho da t'øt'e núbya ra pa dega tsaya?
3 Ha nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha hinxcá hñe'thʉ ja ra Ma̱ca T'ofo habʉ ma̱ de nú'a̱ bi 'yøt'a ndu ra Davi co ma'ra yá compa nú'bʉ mi zʉ ra thuhu'ʉ?
4 Ma̱ gue nu'ʉ́ bi yʉt'a ja rá nija̱ Aju̱a̱ pa bi hña̱xa nú'ʉ ya thuhme xqui thuxa ja rá thandi Aju̱a̱, ne bi zi'a̱ ne bi umbi bi zi gatho nú'ʉ ma'ra yá compa mri 'ñoui. Ha nú'ʉ ya thuhme'ʉ hønsɛ ya macja̱ mri 'ñepi da zihma̱.
5 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i ha̱ ra ts'ɛdi pa da manda masque ra pa dega tsaya.

'Nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

6 Nepʉ ma'na ra pa dega tsaya ra Jesu bi yʉt'a ja ra nija̱ ne bi mʉdi bi nxahnate. Ne mi 'bʉhni 'nara ts'onate xqui 'yot'a rá 'yɛ ra 'ñɛi.
7 Ha nuya xahnate de ra ley ne ya fariseo mi aca ra Jesu pa da hyandi ua da 'yøthe nú'a̱ ra 'ñøhø ra pa dega tsaya, pa njabʉ xa za hanja xa ña̱pabi.

8 Pe nu'á bi bạtuatho yá mfeni'ʉ, ne bi 'ñembabi nú'ạ ra 'ñøhø xqui 'yot'a rá 'yɛ:
—'Bai ne bá e gui 'ba madetho habʉ da hyant'a'i gatho.
Ha nú'ạ ra 'ñøhø 'bestho bi 'mai ne bi ma bá 'ba madetho habʉ bi za bi thandi xá hño.
9 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi nú'ʉ ya xahnate de ra ley ne ya fariseo:
—Ma ga ø't'a'ihʉ 'nara nt'ani: ¿Nda'ạ ja ra nsɛqui da t'øt'e ra pa dega tsaya, ra hñojạ'i o ra nts'o'mʉi? ¿Ha gue da za da t'øthe 'nara da'thi o da thɛpʉtho?
10 Nepʉ nu'á bi nʉ'ta gatho nú'ʉ mi 'bahni ne bi 'ñembabi nú'ạ ra 'ñøhø:
—Tʉnga ri 'yɛ.
Y nú'ạ ra 'ñøhø bi tʉnga rá 'yɛ nú'ạ xqui 'yot'i, ne 'bestho ra ora'ạ bi ñạni nú'ạ rá 'yɛ'ạ.
11 Nepʉ ya fariseo ne ya xahnate de ra ley mi 'bʉhni xi bi bø yá cuɛ ne bi mʉdi bi 'ñámbi 'na ngu ma'na te da za da 'yø'tua ra Jesu.

Ra Jesu bi huahna 'rɛt'amayoho yá apostol
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

12 Ja nuya pa'ʉ bi bøxa ra Jesu ja 'nara t'øhø pa bá apabi Ajuạ rá Dada, y ja guehni bá ora'ạ gatho ra xuui.
13 Nepʉ rá hyax'ạ 'nitho bi zohna gatho yá nxadi, ne bi huahna 'rɛt'amayoho de gue'ʉ pa bi hñuts'i dega apostol.
14 Ha nuya guehya yá thuhu'ʉ: ra Simu nú'ạ bi thu'mbabi nehe ra Pedro; ne ra Andre rá cu ra Pedro; ra Cobo ne ra Xuua, ne ra Lipe ne ra Tolo,
15 ne ra Teo ne ra Toma, ne nú'ạ ma'na ra Cobo rá t'ʉ ra Alfeo; ne ma'na ra Simu nú'ạ xqui 'ñoui ya cananista;
16 ra Juda nú'ạ rá cu ra Cobo; ne ra Juda Iscariote nú'ạ to'o 'mɛfa bi da ra Jesu.

Ra Jesu mi xahna ndunthi ya jạ'i
(Mt. 4:23-25)

17 Nepʉ nura Jesu bá cại de ja ra t'øhø bra 'ñoui nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá apostol, ne bi zøhø'ʉ ja 'nara 'batha habʉ xqui munts'a ndunthi ma'ra yá nxadi ne ndunthi ya jạ'i nú'ʉ myá me Jerusale ne ma'ra ya hnini de ra hai Judea, ha nu ma'ra xqui 'ñehe de ra hnini Tiro ne de Sidó de ja rá hyo ra ndehe. Nuya jạ'i'ʉ bá ehe pa bi 'yøde nú'ạ mi mạnga ra Jesu ne pa bi 'yøthebi yá hñeni.
18 Ne mi ɛmbabi ya ts'ondạhi nú'ʉ to'o mi pɛ'tsi.
19 Y gatho ya jạ'i xi mi nehmạ da dʉnga ra Jesu, ngue'ạ nu'á co rá ts'ɛdi mi hạca gatho ya hñeni.

Nú'ʉ to'o ri jạpa Ajuạ ne nú'ʉ to'o hini jạpi
(Mt. 5:1-12)

20 Nepʉ nura Jesu bi hyanda yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Nú'ahʉ gyá hyoyahʉ, xa jạp'a'ihʉ Ajuạ ngue'ạ xa 'ra'ahʉ gatho ya jạpi nú'ʉ ja habʉ ri manda'ạ.
21 Nú'ahʉ guí thohʉbya ra thuhu, xa jạp'a'ihʉ Ajuạ ngue'ạ hinte ma da 'bɛ't'ahʉ.
Nú'ahʉ guí tu ri mʉihʉbya, xa jạp'a'ihʉ Ajuạ, ngue'ạ ma da hñup'a ri mʉihʉ pa xi gui johyahʉ.
22 Ajuạ da jạp'ahʉ nu stí ʉtsa'ihʉ ya jạ'i, ne nu stí 'yɛñ'ahʉ co ya nt'ʉtsate, ne stí zañ'a'ihʉ asta ni pa dí 'yø't'a ri thuhuhʉ, ngue'ạ nu'ú ma da beni gue xá nts'o'ahʉ po rá ngue Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.

23 Nú'ʉ ya pa xcrí thohʉ njabʉ, xi da johyahʉ ngue'ą ma gui hñąñhʉ 'nara
thąhą xi ra dąngui nuni mahets'i. Nú'ʉ ya jąʼi ma da 'yø't'a'ihʉ njabʉ, njabʉ
nehe bi 'øt'a ndu yá xita co nú'ʉ yá 'mɛhni Ajuą mi 'bʉi maya'bʉ.
24 Pe huecate nú'ʉ to'o xi ri johyabya co ya hño de guecua ja ra ximhai, pe
rá ngąts'i ya hinda ma da johya co nuya hño pɛ'tsi.
25 Huecate nú'ʉ to'o hingui tho ra thuhubya, ngue'ą 'mɛfa hą, ma da tho ra
thuhu.
Huecate nú'ʉ to'o xi ri johyabya, ngue'ą 'mɛfa ma xi da nzoni'ʉ co ra dumʉi.
26 Huecate nú'ʉ to'o xi t'e'tsua yá nsu masque hingui øt'e xá hño. Nu'ʉ tó'o
e'tsua yá nsu, njabʉ nehe bi 'øt'a ndu yá xita'ʉ co ya hyate bądi maya'bʉ.

Mądi ri ncontrahʉ
(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 Pe nú'ahʉ guí øcaguihʉ, dí xi'ahʉ gue gui mądi ri ncontrahʉ, ne 'yø'tuahʉ
ra hño nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ.
28 'Yaphʉ Ajuą da jąpi nú'ʉ to'o tsañ'ahʉ, ne 'yaphʉ Ajuą pa nú'ʉ to'o
ñąma'ñʉ de gue'ahʉ.
29 Ha nu'bʉ to'o da 'ra'ahʉ 'nara mpɛ'ti ja ri hmihʉ, umbahʉ ma'na lado ri
hmihʉ pa da mɛ't'ahʉ nehe, oguí nø'tuahʉ. Ha nu'bʉ to'o da hñąn'a ri pat'ihʉ,
pø ri pahnihʉ nehe, gui umfʉ da hñąts'i.
30 Ha nu'bʉ to'o te da 'ya'a'ihʉ, umfʉ, o nu'bʉ da hñąn'ahʉ 'nara t'øt'e dri
mɛtihʉ, oxqui hąmbabihʉ.
31 Nu'ą guí nehʉ da 'yø't'ahʉ ya jąʼi, 'yø'tuahʉ njabʉ nehe'ʉ.
32 Nu'bʉ nu'ahʉ grí mądihʉ hønsɛ to'o ri mą'a'ihʉ, hinte ri muui nú'ą guí
øthʉ, ngue'ą asta ya ts'o'mʉi gá jąʼi øt'a njabʉ nehe.
33 O nu'bʉ guí ø'tuahʉ ra hño hønsɛ nú'ʉ to'o ø't'ahʉ ra hño, nixi gue'ą hinte
ri muui nú'ą guí øthʉ, ngue'ą asta ya ts'o'mʉi gá jąʼi øt'a njabʉ nehe.
34 Ha nu'bʉ guí hmiphʉ ri bojąhʉ hønsɛ nú'ʉ to'o guí pąhʉ da gu't'a'ihʉ,
hinte ri muui nú'ą guí øthʉ njabʉ, ngue'ą asta nuya ts'o'mʉi gá jąʼi øt'a njabʉ
nehe, hmipabi yá mits'o'mʉiui nú'ʉ to'o tø'mi'ʉ da gu'tuabi.
35 Pe nu'ahʉ́ mądi ri ncontrahʉ, ne gui 'yø'tuahʉ ra hño, ne gui hmihʉ nú'ą
dra mi'ahʉ nsinque gui tø'mhʉ dra jo'ts'ahʉ. Ngue'ą 'bʉ gui øthʉ njabʉ, nu'bʉ́
hą, ma gui hñąnga 'nari dąnga thąhąhʉ. Y njabʉ hą, grí hñąxhʉ Ajuą bí 'bʉi
mahets'i, ngue'ą nu'ą́ ra hojąʼi co ya ts'o'mʉi ne co nú'ʉ otho yá jamądi.
36 Hangue nu'ahʉ pɛ'tsuahʉ ra nthecate gatho ya jąʼi ngu øt'a Ajuą ra Dada.

Oguí 'yøhʉ ri miqu'eihʉ
(Mt. 7:1-5)

37 Oguí 'yøhʉ ri miqu'eihʉ de nú'ą te øt'e, ngue'ą Ajuą handatho nú'ą te guí
øthʉ nehe. Nixi oguí nønga ri miqu'eihʉ, ngue'ą Ajuą go gue'ą ma da hñąp'ahʉ
nguɛnda de gatho nú'ą te guí øthʉ. Pumbabihʉ de nú'ą ø't'ahʉ ya jąʼi, y Ajuą
da pun'a'ihʉ nehe.
38 Ø'tuahʉ ra hño ri miqu'eihʉ, ne Ajuą da 'yø't'ahʉ ra hño nehe. Co nú'ą
ra t'ɛni xcá 'yɛmbahʉ ma'ra, con gue'ą ra t'ɛni ma da 'yɛn'ahʉ Ajuą nehe.
Hangue nu'bʉ gui ø'tua ndunthi ya hño ri miqu'eihʉ, Ajuą ma da co'ts'ahʉ
ma'na ndunthi.
39 Nepʉ nu'ą́ bi xipabi'ʉ 'nara 'bede ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue da za 'nara goda da gʉhna ma'na rá migodaui? ¿Ha gue hinda
daguiui mahyɛgui?
40 Ne bi 'ñembabi nehe:
—Ni 'nara jąʼi nú'ą ja ri nxadi, ma'na di pądi que rá xahnate, pe nu sta uadi
da nxadi xá hño, nu'bʉ́ hą, da nja rá mfądi ngu rá xahnate nehe.

41 ¿Hanja guí handua rá ts'oqui ri cu, nja ngu 'nara zi paxi o ja rá da'ạ, ne
hanja hingo guí handa nú'ạ ra dạnga ts'oqui nja ngu 'nara xɛca za o ja ri
dague?
42 Ne ¿hanja da za gui 'ñembabi ri cu: “Hocagui ga hạp'a ra paxi o ja ri da”,
ne hanja hingo guí handa nú'ạ ra xɛca za o ja ri dague? ¡Nu'i 'nagrá yohmi!
hñại 'mɛt'o nú'ạ ra za o mbo ri da, pa njabʉ da za gui hyanda xá hño ne gui
hñạ'mba ra paxi o mbo rá da ri cu.

Ya 'bai gá za fạditho po yá fruta
(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

43 Ni 'nara hoga 'bai gá za hingui tsa da unga ya ts'o fruta, nixi 'nara ts'o
'bai gá za hingui tsa da unga ya hoga fruta.
44 Gatho ya 'bai gá za fạditho po yá fruta, nda'ạ xá hño, y nda'ạ hingui ho.
Ngue'ạ nura 'bai gá 'mini hingui tsa da unga ya igo, nixi ya cam'yo hingui tsa
da unga ya obxi.
45 Njabʉ nehe 'nara hojạ'i nzạntho øt'a nú'ạ xá hño, ngue'ạ nzạntho benga
ya hoga mfeni. Ha nura ts'o'mʉi gá jạ'i nzạntho øt'a nú'ạ hinxá hño, ngue'ạ
ja rá mfeni nzạntho beni xá nts'o. Njabʉ nehe nú'ạ mạ, bí ehe de ja rá mfeni.

Ra 'bede de yoho ya 'ñøhø bi hyoca 'ra 'nayá ngu
(Mt. 7:24-27)

46 ¿Hanja nzạntho guí engaguihʉ: “Ma zi Hmu'ihe, ma zi Hmu'ihe”, ne
hinguí øthʉ nú'ạ dí xi'ahʉ?
47 Nu'ạ tó'o da 'ñehe da 'yøde nú'ạ dí mạ ne da 'yøt'e, ma ga xi'ahʉ to'o ri
nhyɛcuaui.
48 Nu'ạ́ ri nhyɛcuaui 'nara 'ñøhø nú'ạ bi xe'ta habʉ da hyocua rá ua rá ngu
asta bi zʉdi ra medo, ne ja bi hyocni rá ngu. Ne nu mi 'uạ ya dạ'ye ne bi zø ya
nzøthe bi 'rani habʉ mi ja rá ngu, pe nú'ạ ra ngu'ạ himbi hyømi ngue'ạ xqui
thocua rá ua ja ra medo.
49 Pe nu'ạ tó'o da 'yøde nú'ạ dí mạ ne hinda 'yøt'e nú'ạ dí 'bɛpabi, ri
nhyɛcuaui nú'ạ ra 'ñøhø bi tøta rá ngu mañạ ja ra haitho, himbi 'yacua rá
ua mbo ra hai, y nu mi zøhø ya nzøthe co rá ts'ɛdi bi hyøma nú'ạ ra ngu'ạ, y bi
nhuati gatho.

7

Ra Jesu bi 'yøthebi 'nará 'bɛgo 'nara ndạ gá soldado me Nroma
(Mt. 8:5-13)

1 Mi uadi ra Jesu bi zofo ya jạ'i bi yopa ma ma'na'qui pa ja ra hnini
Ncapernau.
2 De guehni mbi 'bʉ 'nara ndạ gá soldado me Nroma, mi 'bʉhui 'nara
ts'ʉnt'ʉ xi mrá hmạdi 'bɛgo, y nu'ạ́ mi tsʉdi 'nara hñeni asta mi nedu.
3 Pe nu mi 'yøde nú'ạ ra ndạ gá soldado mi hmạ de ra Jesu, bi mɛhna 'raya
ndạ me Israel pa da 'yapa ra mạte da 'ñehe da 'yøthebi nú'ạ rá 'bɛgo mri hñeni.
4 Ha nu mi zøni'ʉ habʉ mi 'bʉi ra Jesu bi bạntebi con gatho yá mʉi da mɛui'ʉ
ne bi 'ñembabi:
—Nú'ạ ra ndạ gá soldado bá pɛncahe rí 'ñepi gui fats'i,
5 ngue'ạ xi ri mạdi ndunthi ma jạ'ihʉ y asta bi manda nehe bi thoga ma
nijạhʉ.
6 Hangue nura Jesu bi mɛui'ʉ. Pe nu ya de mi ma da zønga ja ra ngu, nú'ạ
ra ndạ gá soldado bi mɛhna 'rayá amigo ne bi 'ñembabi:

—Rí maha ua xipabihʉ ra Jesu njaua: Nú'i ri t'equ'ei Ndada, ya ogrí xuhña, ngue'ą nugui hiní 'ñepcagui ngugui gui cʉt'a ja ma ngu.
7 Hangue nixi dá ne dá masɛbʉ pa ga tsi'a'i. Nu'ą dí a'a'ibya, hønsɛ gui mą gue da ñąnga ma 'bɛgo y dí camfri gue da ñąni.
8 Dí camfri gue 'bestho da njabʉ ngu nú'ą gui mą, ngue'ą nugui dí 'bʉi nehe ja yá hmanda ma ndą, ne dí pɛ'tsa ma soldado nehe ja ma hmanda. 'Bʉ ga embabi 'na de gue'ʉ: "Rí ma", nu'ą́ da ma. Ha nu'bʉ ga embabi ma'na: "Bá ecua", nu'ą́ dua ehe. Ha nu'bʉ dí 'bɛpabi 'nara 'bɛfi ma 'bɛgo, nu'ą́ da mɛfi.
9 Ha nu mi 'yøde njabʉ ra Jesu xi bi 'yø nú'ą bi mąnga nú'ą ra ndą gá soldado. Ne bi mpʉnts'i ne bi xipa nú'ą ra hmuntsją'i mri 'ñoui, ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuąni ni 'nara menguua Israel hinstá tsʉdi xi di ja rá jamfri ngu nú'ą ra 'ñøhø'ą masque hingrá me Israel.
10 Ha nu mi menga nú'ʉ ya 'mɛhni ja rá ngu ra ndą gá soldado, bi zʉdi nú'ą ra 'bɛgo ya xqui ñąni.

Ra Jesu bi japi bi yopa nte rá t'ʉ 'nara viuda

11 'Mɛfa de gue'ą ra Jesu mri ma ja 'nara hnini rá thuhu Naín ne mri 'ñoui yá nxadi ne ndunthi ma'ra ya ją'i.
12 Pe ante da zønga ja ra hnini bi hyandi mi pani 'nara 'bɛhñą mrá viuda xqui du rá 'ra t'ʉ y mri ma nt'agui y nehe mi pani con gue'ą 'nara hmuntsją'i.
13 Y nu mi hyanda ra zi 'bɛhñą nura Jesu, xi bi huequi ne bi 'ñembabi:
—Oguí zoni.
14 Nepʉ bi dąst'i'ą habʉ mi pa nú'ʉ to'o mri du, ne bi hñuxa rá 'yɛ ja ra caha, y nú'ʉ to'o mri du bi gohi bi 'mai. Ha nura Jesu bi 'ñembabi nú'ą xqui du:
—Ts'ʉnt'ʉ, nugui dí xi'a'i: ¡Nangui!
15 Nepʉ nú'ą xqui du bi nangui ne bi hñudi ne bi mʉdi bi ñą. Y nura Jesu bi dapabi rá nąną.
16 Ha nu mi hyanda njabʉ gatho ya ją'i, xi bi ntsu'ʉ, ne bi mʉdi bi nsunda Ajuą ne mi ena'ʉ:
—'Nará dąnga 'mɛhni Ajuą xa zøhø ja guecaguihʉ.
Nehe mi ena'ʉ:
—Ajuą xuá mɛhni pa e da maxa rá hnini.
17 Y gatho ja ra hai Judea ne gatho ma'ra ya hnini nú'ʉ mi ja ja rá nthets'i, bi fądi nú'ą xqui 'yøt'a ra Jesu.

Ra Xuua Xi'tsate bi mɛhna yoho yá nxadi pa bá c'ą'tsa ra Jesu (Mt. 11:2-19)

18 Ha de mi ofadi ra Xuua, bi 'yøde de gatho nú'ą xqui 'yøt'a ra Jesu ngue'ą go xqui xipabi nuyá nxadi sɛhɛ'ą. Nepʉ bi zohna yoho de gue'ʉ
19 pa bi mɛhni pa dua ambabi ra Jesu ua xi majuąni go mi gue'ą ra Cristo xqui mɛhna Ajuą pa da ndą, o mahyoni da dø'ma ma'na.
20 Nu'bʉ́ nuyá 'mɛhni ra Xuua bi ma bá c'ą'tsa ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ra Xuua Xi'tsate bá pɛncaheua pa ga an'ahe ua xi go gue'i grá Cristo rá 'mɛhni'i Ajuą xcuá ehe pa gui ndą, o mahyoni ga tø'mhe ma'na.
21 Y nura ora mi zønga yá 'mɛhni ra Xuua, ts'a ra ora'ą ra Jesu mi øthe ndunthi ya da'thi, ne mi ɛnga ya ts'ondąhi, ne mi øthe ndunthi ya goda nehe.
22 Hangue nu'ą́ bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha ne ua xipabihʉ ra Xuua nú'ą ja juadi gá hyanthʉ ne gá 'yøhʉ. Xipabihʉ gue nuya goda xa yopa hyandi, nuya doua xa 'ño, ha nú'ʉ hena ra

lepra xa ñąni, ha nuya gogu xa 'yøde, ha nú'ʉ xqui du xa yopa nte, ha ya hyoya xa 'yøde ra mąca noya nú'ą mą de ra mpøhø.
23 Nehe xipabihʉ gue xi njąpi nú'ą to'o hinda ʉ rá mfeni de nú'ą dí øt'e, dá gamfri hą gue Ajuą go xuá mɛncagui.
24 Ha nu mi menga nú'ʉ yá 'mɛhni ra Xuua, ra Jesu bi mʉdi bi 'yambabi ya ją'i de ra Xuua ne bi 'ñembabi:
—¿To'o gá ma uá hanthʉ ja ra mbonthi? ¿Ha gue uá hanthʉ 'nara ją'i mi otho rá ts'ɛdi ngu ra xithi mri ndudetho ra ndąhi? Hina ¿ngue hą?
25 Nu'bʉ́, ¿to'o uá hanthʉ? ¿Ha gue 'nara 'ñøhø mi he 'raya dutu xi mahotho? Hina, ngue'ą guí pąhʉ gue nuya 'ñøhø he ya dutu xi mahotho ne pɛ'tsa ndunthi ya hño, nu'ʉ́ 'bʉ ja yá ngu ya ndą.
26 Nu'bʉ́, ¿to'o uá hanthʉ? ¿Ha gue 'nará 'mɛhni Ajuą? Hąhą, majuąni uá hanthʉ 'nará 'mɛhni Ajuą, pe hingue hønsɛ gue'ą rá 'bɛfi'ą.
27 Nura Xuua go gue'ą rá 'mɛhni Ajuą nú'ą mąnga ja ra Mąca T'ofo gue mi ma da 'ñehe ne ena njaua:
Dí pɛhna 'nama 'mɛhni pa da mąnga ra 'bɛt'o noya de gue'i,
pa da hyoc'a'i ri 'ñu.
28 Nugui dí xi'ahʉ gue hinxa 'mʉ ma'na ra ją'i ma'na ra dąngui rá nsu que ra Xuua Xi'tsate. Pe nu'ą tó'o da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą nuua ja ra ximhai ma'na ma da njąpi que ra Xuua.
29 Nu mi uadi bi mąnga ra Jesu njabʉ, nu'bʉ́ nú'ʉ to'o xqui hñąnga ra sistehe de ra Xuua, y asta 'raya 'ñątsa ngʉxboją nehe, gatho'ʉ bi mą gue nú'ą øt'a Ajuą xá hño.
30 Pe nuya fariseo ne ya xahnate de ra ley mi ɛ'sta ja yá xʉtha nú'ą mi ne da 'yøt'a Ajuą con gue'ʉ pa da pumba yá ts'oqui'ʉ, hangue nixi hinxqui ne xqui hñąnga ra sistehe nú'ą mi øt'a ra Xuua.
31 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi ya ją'i:
—¿To'o ga hyɛcuaga nuya ya ją'i himbi ne bi gamfri ra Xuua ha nixi hingui ne da gamfrigui nehe?
32 Nuyʉ́ rí hñątsi nú'ʉ ya bątsi hudi ja ra tai 'ñeni ne ma'ta yá mibątsiui ne embi: “Dá pɛ ma thʉzahe, pe hingá neihʉ. Dá tuthe ya thuhu dega dumʉi, pe nixi gue'ą hingá nzonihʉ.”
33 Hangue nú'ahʉ gyá 'ñągamfrihʉ grí hñąxhʉ nú'ʉ ya bątsi'ʉ ngue'ą pa gue'ahʉ otho 'nara t'øt'e nú'ą grí hohʉ. Ngue'ą gá hyanthʉ ra Xuua bi zøhø, ne himi pa mi ñunga ja ya ngo ha nixi himi tsi ra vinu, hangue nu'ahʉ guí emfʉ gue mi pɛ'tsa ra ts'ondąhi.
34 Nepʉ de ra Xuua bi zøhø Nú'ą To'o bi e bi Ną'i, xi ri ntsiui to'o ri ntsiui, ne xi ri ñungüi to'o ri ñungüi, pe nu'ahʉ guí emfʉ gue xi ra ts'o'yo ne ra tixfani ne ri ntsiui nú'ʉ ya 'ñątsa ngʉxboją ne ma'ra ya ts'ojąi.
35 Pe nugui dí xi'ahʉ gue nu'ʉ tó'o pɛ'tsa ra hoga mfądi, go gue'ʉ pądi gue gatho xá hño nú'ą øt'a Ajuą co rá dąnga mfądi'ą.

Ra Jesu bi ñungüi 'nara fariseo rá thuhu ra Simu

36 'Na de ya fariseo bi zohna ra Jesu ja rá ngu pa da ñungüi. Nu'bʉ́ ra Jesu bi ma y mi zøni'ą bi hñudi ja ra mexa.
37 Y ja nú'ą ra hnini'ą mi 'bʉhni 'nara 'bɛhñą xi mrá 'yøt'ats'oqui, y nu mi bądi gue xqui zøhni ra Jesu ja rá ngu nú'ą ra fariseo pa ja da ñunini, bi ma bá c'ą'tsi, ne bi hñąxa 'na ngu ra xito xqui thoqui de 'nara hoga t'axa do rá thuhu ra alabastro, mi po 'nara ñʉni xi mi yʉni xá cʉhi.

38 Nura 'bɛhña̱'a̱ bi da̱st'a ja yá ua ra Jesu, bi nzoni ne bi xixa yá guida ja yá
ua ra Jesu, nepʉ bi o'tuabi co yá sta̱, nepʉ bi zʉ'tsuabi, ne bi go'tsuabi nú'a̱ ra
hoga ñʉni mi ha̱.
39 Y mi hyanda nú'a̱ ra fariseo xqui zohna ra Jesu ja rá ngu, bi benga ja rá
mfenisɛ ne mi ena: "'Bʉ xi majua̱ni dra ba̱di nuna ra 'ñøhø, nu'bʉ́ di pa̱hma̱
gue nuni ra 'bɛhña̱ tha'tua yá ua, guehni 'nara ts'o'bɛhña̱."
40 Ha nura ora'a̱ ra Jesu bi 'ñembabi nú'a̱ ra fariseo:
—Nu'i nugue Simu, dí ne ga xi'a'i 'nara noya.
Ha nura fariseo bi 'ñembabi:
—Xicagui, ma Xahnate'i.
41 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:
—Mi 'bʉ yoho ya 'ñøhø mi tupa ra boja̱ ma'na ra 'ñøhø to'o mi hmi ra boja̱, y
'na de gue'ʉ mi tupabi cʉt'a nthebe ya t'axboja̱, ha nu ma'na mi tupabi made
nthebe.
42 Ha nu'ʉ́ himi tsa da gu'tua rá boja̱ nú'a̱ to'o xqui mipabi. Hangue nú'a̱
ra 'ñøhø mri hmi ra boja̱ bi pumbabi'ʉ, ya himbi cobrabi. Hangue nubyá
xicagui, ¿to'o 'na de gue nú'ʉ yoho ya 'ñøhø bri pumbabi yá thai ma'na ma da
ma̱di nú'a̱ to'o mi hmi ra boja̱?
43 Ha nura Simu bi da̱di ne bi 'ñena:
—Dí enga nú'a̱ ra 'ñøhø ma'na mi tu ndunthi.
Y ra Jesu bi 'ñembabi:
—Majua̱ni nú'a̱ gá ma̱.
44 Nepʉ ra Jesu bi hyanda nú'a̱ ra 'bɛhña̱ ne bi 'ñembabi ra Simu:
—De dá tsøcua ja ri ngu hinxcá 'raca ni ts'ʉ ra dehe pa ga xʉca ma ua, pe
ndi, hyanda nuna 'bɛhña̱, bi xʉga ma ua co yá guida, ne bi otcagui co yá sta̱.
45 Nu'i hinxcá tsʉsqui, pe nuna ra 'bɛhña̱ hingui tsaya tsʉsca ma ua.
46 Nu'i ni ra aceite hinxcá cosca ja ma ña̱xu, pe nuna ra 'bɛnte 'bɛhña̱ xa
goscagui ja ma ua 'nara ñʉni yʉni xi xá cʉhi.
47 Hangue dí xi'a'ibya gue nuna ra 'bɛhña̱ ya xra pumbabi gatho nú'ʉ yá
ts'oqui xi ndunthi xqui 'yøt'e, y hangue por gue'a̱ xi ja ndunthi rá hma̱te. Pe
nu'a̱ tó'o xra pumba yá ts'oqui masque beni gue hints'ʉ mi tu ndunthi, go
gue'a̱ otho ndunthi rá hma̱te.
48 Nepʉ ra ora'a̱ ra Jesu bi 'ñembabi nú'a̱ ra 'bɛhña̱:
—Ya stá pun'a'i gatho ri ts'oqui.
49 Ha gatho nú'ʉ ma'ra ya ja̱'i mi huhni bi mʉdi bi 'ñémsɛ'ʉ ne mi ena:
—¿Xi to'obya nuna ra 'ñøhø gue asta yá ts'oqui ya ja̱'i da za da pumbabi,
ena?
50 Ha nura Jesu bi 'ñembabi nura 'bɛhña̱:
—Co nú'a̱ ri jamfri guí pɛ'tsi ya xcá mpøhø, ha nubyá rí ma te rá 'ñentho.

8

'Raya 'bɛhña̱ mi faxa ra Jesu

1 'Mɛfa de gue'a̱ ra Jesu bá 'yo ja ndunthi ya da̱nga hnini ne ja ndunthi ya
t'ʉca hnini mi zofo ya ja̱'i ne mi xipabi'ʉ ra hoga nt'øde gue ya xa zø ra Nda̱
de mahets'i pa da nda̱. Ne mri 'ñoui nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi.
2 Ne mri 'ñoui nehe 'raya 'bɛhña̱ nú'ʉ xqui 'yøthebi yá hñeni ne ma'ra nú'ʉ
xqui 'yɛnba ya ts'onda̱hi. 'Na de gue'ʉ mrá thuhu ra Maria Magdalena nú'a̱
xqui t'ɛnbabi yoto ya ts'onda̱hi.

3 Nehe mi 'ñoui ra Juana nú'ạ mrá 'bɛhñạ 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Chusa
nú'ạ 'namrá dạnga maste ra ndạ Erode. Mri 'ñoui'ʉ nehe ra Sana ne ma'ra ya
'bɛhñạ nú'ʉ mi faxa ra Jesu ne yá nxadi de nú'ạ mi tsʉpa yá ts'ɛdi'ʉ.

Ra 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

4 Y ndunthi ya jạ'i bøni de yá hnini pa da ma dua c'ạ'tsa ra Jesu. Y nu mi
hyandi bi munts'a ndunthi ya jạ'i bi mʉdi bi xipa 'nara 'bede ne bi 'ñembabi:
5 —'Nara pa 'nara mot'i bi ma ja rá huạhi pa da mpot'i. Y nu mi xanga ya
nda, 'ra bi zo ja ra 'ñu y bi 'rani ya jạ'i bi net'i, ne bi zi ya ts'ints'ʉ.
6 Ha nu ma'ra bi zo ja ya 'bodo habʉ mi otho ndunthi ra hai. Y nu mi c'onts'i
bi 'yot'i 'bestho ngue'ạ mi otho ra xaha.
7 Ha nu ma'ra bi zo habʉ mi ja ya 'mini, ha nu mi c'onts'i bi 'yot'i ngue'ạ bi
xumi ya 'mini ne bi hñạcua yá te.
8 Ha nu ma'ra bi zo habʉ xi xmá hño ra hai, ne nu mi hogui'ʉ bi unga 'nara
hoga sofo, ne cada 'nara 'bai bi unga asta 'na nthebe ya nda.
Y nu mi uadi bi mạnga ra Jesu njabʉ, bi yopa ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñembabi ya
jạ'i:
—Nu'ạ tó'o ja rá t'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna dí mạ.

Hanja ra Jesu bi zofo ya jạ'i dega 'bede
(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Nepʉ nuyá nxadi bi 'yambabi ra Jesu te mri bønga nuna 'bede bi mạ.
10 Ha nu'ạ́ bi dạtuabi'ʉ bi 'ñembabi:
—Nu'ahʉ xa 'ra'ahʉ Ajuạ ra hoga mfạdi pa gui pạhʉ nú'ạ hinxqui fạdi
ma'mɛt'o de hanja ri manda'ạ. Pe nuyʉ ma'ra ya jạ'i dí zofo co ya 'bede pa
da hyandi pe hinda bạdi te 'bɛ'ạ, y da 'yøde pe hinda zo yá mfeni te rí bøni.

Ra Jesu bi mạ te rí bønga nura 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 Nuna 'bede ja juadi dá mạ rí bøni da 'ñena gue nura nda gue'ạ ra mạca
noya.
12 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'ñu go gue'ạ nú'ạ to'o øde ra mạca noya, ne da
'ñehe ra ts'ondạhi da pu'tua rá mfeni pa hinda gamfri y njabʉ hinda za da
mpøhø.
13 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'bodo go gue'ạ nú'ạ to'o øde ra mạca noya ne
hạni co 'nara johya ne 'ñena xi camfri, pe hingui camfri con gatho rá mʉi,
hangue nu sta 'ñepa ya ts'othogui da 'uegue.
14 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ya 'mini go gue'ạ nú'ạ to'o øde ra mạca noya, pe
da mpumfri po rá ngue yá 'bɛfi ne de nú'ạ te gatho pɛ'tsi, ne ngue'ạ di dɛnda
ya t'øt'e de ra ximhai, y njabʉ da 'bɛdi nú'ạ xqui 'yøde, nja ngu nú'ʉ ya nda
himbi unga ra sofo.
15 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra hoga hai go gue'ạ nú'ạ to'o øde ra mạca noya ne
da 'yøt'e con gatho rá mʉi ngu nú'ạ ri ho Ajuạ, ne da zɛ rá jamfri, y go gue'ạ
nja ngu nú'ʉ ya nda bi unga ra hoga sofo.

Ra 'bede de ra ñot'i
(Mr. 4:21-25)

16 Ra Jesu bi mạnga ma'na ra 'bede ne bi 'ñena:
—Jo'o 'nara jạ'i da tsøgue 'nara ñot'i ne da ye'mba 'nara caha o da hñuxa
rí ga'ti de ra mfidi pa hinda yot'i. Nu'ạ da 'yøt'e, da tsøgue ra ñot'i ne da tøte
habʉ da tøte pa da yot'a gatho mbo ra ngu, ne pa njabʉ handa ya jạ'i sta yʉt'i.

17 Njabʉ nehe gatho nú'ạ t'ạguibya, 'nara pa ma da hnequi ja ra ñɔt'i, ne gatho nú'ạ hingui fạdibya, 'nara pa ma da fạdi.
18 Hangue jamasuhʉ pa gui 'yødehʉ xá hño nú'ạ dí xi'ahʉ, ngue'ạ nu'ạ tó'o pɛ'tsa rá mfạdi ne da bạdi da su, nu'ạ́ ma'na ma da t'umbabi ndunthi, pe nu'ạ tó'o hingui su rá mfạdi, da pumfri nú'ạ ts'ʉ pạdi.

Rá nạnạ ne yá cu ra Jesu
(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Nepʉ de mi xahna ya jạ'i ra Jesu, bi zøhø rá nạnạ ne yá cu, pe himbi za bi thogui pa habʉ mbi 'bʉi'ạ ngue'ạ xi xqui munts'ini ndunthi ya jạ'i.
20 Ne bi t'embabi ra Jesu:
—Bi zø ri nạnạ ne ri cu y 'bahni thi bí tøp'a'i gui ñạui 'nạ.
21 Pe nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Nu'ʉ tó'o øde ra mạca noya ne da 'øt'a nú'ạ mạ, nú'ʉ́ go gue'ʉ ma nạnạ ne ma cu.

Ra Jesu bi japi bi tsaya ra bʉnthi
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 'Nara pa ra Jesu bi bøxa ja 'nara motsa co yá nxadi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Maha pa ri'nandi ra ndehe.
Y bi ma'ʉ.
23 Y de mi pa ja ra ndehe bi zʉ ra t'ạhạ ra Jesu ne bi 'ñạhạ. Y mi dạmfri'ʉ bi nja 'nara dạnga bʉnthi ja ra ndehe, y bi mʉdi bi mo ra dehe ja ra motsa asta mi ne xa yʉi'ʉ.
24 Nepʉ nuyá nxadi bi ma bá a ra Jesu ne bi 'ñembi:
—¡Ay, ma zí Xahnate'ihe, ya ma ga cʉihʉ ja ra dehe!
Nu'bʉ́ ra Jesu 'bestho ra ora'ạ bi nangui ne bi zʉi ra bʉnthi ne ra dehe, y 'bestho bi ntsaya gatho.
25 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—¿Te bi ja co ri jamfrihʉ?
Ha nu'ʉ́ xi bi ntsu ne bi 'yø de nú'ạ bi 'øt'a ra Jesu, ne mri 'ñémbabi'ʉ 'na ngu ma'na:
—¿Te ma ts'ɛdi hạni 'bʉ, gue asta ra bʉnthi ne ra dehe zofo, y nu'ʉ́ øte?

Ra Jesu bi 'yɛmba ya ts'ondạhi 'nara 'ñøhø me Gadara
(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Nepʉ de gue'ạ bi 'rats'i de ra ndehe ne bi zønga ja 'nara hai ja rá hyo ra ndehe habʉ rá thuhu Gadara nú'ạ ri nhyanduitho ra hai Galilea.
27 Ha nu mi gại ra Jesu de ja ra motsa, 'bestho 'nara 'ñøhø mrá menguni e bi zʉdi. Nú'ạ ra 'ñøhø'ạ ya mi øt'a ndunthi ya pa mi pɛ'tsa 'raya ts'ondạhi, ne himi he ra dutu, nixi mi 'bʉi ja 'nara ngu ngue'ạ nzạntho mi 'bʉi ja ya nt'agui.
28 Y nu mi hyanda ra Jesu, bi e bi ndandiñạhmu ja yá ua ne bi mafi nts'ɛdi bi 'ñena:
—Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i Ajuạ bí 'bʉ mahets'i, ¿hanja grí nhyøt'e con guequi? Dí bạnte'i gue oxqui ma gui 'yɛngagui de guecua.
29 Bi mạnga njabʉ ngue'ạ ra Jesu ya mi fʉdi mri 'bɛpabi ra ts'ondạhi da bøni de nú'ạ ra 'ñøhø. Ndunthi ya 'mi'qui ra ts'ondạhi xqui gʉ nú'ạ ra 'ñøhø ne mi ø'tua nú'ạ go mi ne. Ha nuya jạ'i ora mi handa njabʉ, da gʉ ne da dạt'i co ya cadena ja yá ua ne ja yá 'yɛ, pe nu'ạ́ mi c'ʉcta nú'ʉ ya cadena, y ra ts'ondạhi mi japi da bønga yabʉ ja ya mbonthi.
30 Ha ra Jesu bi 'yambabi nú'ạ ra 'ñøhø ne bi 'ñembabi:
—¿Te rá hu'i?
Nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñena:

—Drí ndunthihe.
Bi mạnga njabʉ ngue'ạ xi mi pɛ'tsa ndunthi ya ts'ondạhi.
31 Ha nú'ʉ ya ts'ondạhi bi bạntebi ra Jesu gue hinda mɛhna ja ra nidu.
32 Nu de guehni mi 'yoni 'na dạnga taxo ya ts'ʉdi mri ñuni ja ra t'øhø, hangue ya ts'ondạhi bi bạntebi ra Jesu gue da umba nsɛqui da ma da yʉt'a ja nuya ts'ʉdi'ʉ, y nu'ạ́ bi umba nsɛqui'ʉ.
33 Ra ora'ạ ya ts'ondạhi bi bøni de nú'ạ ra 'ñøhø ne bi ma gá yʉt'a ja ya ts'ʉdi, ne gatho ya ts'ʉdi bi nest'ihi gá ma gá hñøt'a ja ra ndehe, ne bi jạt'i'ʉ.
34 Y nu mi hyanda njabʉ nú'ʉ to'o mi taca ya ts'ʉdi xi bi ntsu'ʉ, ne bi ma hnest'ihi bá 'yonga ra 'bede ja ra hnini ne habʉraza de nú'ạ te xqui nja.
35 Y gatho ya jạ'i bi ma da hyanda nú'ạ xqui nja. Y nu mi zønga habʉ mi 'bʉ ra Jesu, ja bi zʉhni'ʉ nú'ạ ra 'ñøhø mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi mi huhni ja yá ua ra Jesu, ya mi he yá dutu ne ya xi mi ja rá mfeni. Y gatho ya jạ'i xi bi ntsu.
36 Nepʉ nú'ʉ to'o xqui hyanda nú'ạ xqui nja bi xipabi'ʉ hanja xqui 'bʉi xá hño nú'ạ ra 'ñøhø'ạ.
37 Y nu mi bạdi njabʉ gatho ya me Gadara bi bạntebi ra Jesu da bøni de guehni ngue'ạ xi xqui ntsu'ʉ. Hangue nura Jesu bi yopa bøxa ja ra motsa ne bi ma de guehni.
38 Nepʉ nú'ạ ra 'ñøhø xqui t'ɛmba ya ts'ondạhi bi bạntebi xa mɛuihmạ ra Jesu, pe ra Jesu bi 'ñembabi:
39 —Hina, hinga tsix'a'i, cohiua, pengui rí ma ri ngu, ne xipabi ya jạ'i nú'ạ xa 'yø't'a'i Ajuạ.
Hangue nu'ạ́ bi mengui ne bi mʉdi bi metuabi ya jạ'i ja gatho nú'ạ ra hnini de nú'ạ xqui 'yø'tua ra Jesu.

Bi ñạni rá t'ixu ra Jairo, nehe bi ñạni nú'ạ ra 'bɛhñạ bi dʉnba rá he ra Jesu (Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

40 Nu mi yopa menga ra Jesu pa ri'nandi ra ndehe, ya jạ'i xi bi johya mi hyandi'ạ, ngue'ạ nu'ʉ́ mi tø'mtho'ạ.
41 Nepʉ bi zøhni 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Jairo mrá ndạ de ra nijạ de guehni. Ne bi ndandiñạhmu ja yá ua ra Jesu ne bi bạntebi gue da mɛui pa ja rá ngu,
42 ngue'ạ mi nedu rá t'ixu. Hønsɛ gue'ạ mrá t'ixu'ạ, ne mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya. Hangue ra Jesu bi mɛui, y nu mi ma, bi dɛna ndunthi ya jạ'i asta mri ts'i'mi'ạ.
43 Y ja nura hmuntsjạ'i'ạ mi pani nehe 'nara 'bɛhñạ ya mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya mi xo'tua ya ji, y ya xqui degue gatho nú'ạ mi pɛ'tsi pa mri 'ñøthehmạ, pe hinxqui za to xqui 'yøthe'ạ.
44 Nura 'bɛhñạ'ạ gá yʉ ja rá xʉtha ra Jesu pa bi dʉnba rá ñạni rá he. Y nura ora'ạ 'bestho bi ñạni, y ya himbi sigui bi xo'tua ya ji.
45 Nepʉ nura Jesu bi 'ñani ne bi 'ñena:
—¿To'o nú'ạ bi dʉnga ma he?
Gatho ya jạ'i bi dạdi bi 'ñena:
—Hinto xa dʉñ'a'i.
Ha nura Pedro ne nú'ʉ ma'ra yá minxadiui bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Xahnate'ihe, guí handi gue ndunthi ya jạ'i ri ts'ip'a'i ne ent'a'i, ha guí ena gue to'o bi dʉñ'a'i.
46 Ha nura Jesu bi 'ñena:
—Dí pạdi bri thʉngagui, ngue'ạ dá tsa dá øthe 'nara jạ'i co ma ts'ɛdi.
47 Nu mi hyanda nú'ạ ra 'bɛhñạ gue ra Jesu xqui bạtho gue xqui thʉnba rá he, nu'bʉ́ nu'ạ́ bá ehe bi ndandiñạhmu ja yá ua'ạ, ne asta mri huạt'i co ra

ntsu. Ne de ja yá thandi nuya ja̱'i bi ma̱ pa te xqui dʉni'a̱, ne bi ma̱ gue ora mi dʉnba rá ña̱ni rá he, ra ora'a̱ bi tsayabi nú'a̱ ra hñeni mi tsʉdi.
48 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi nú'a̱ ra 'bɛhña̱:
—Ma zi t'ixu'i, co ri jamfri xcá ña̱ni. Y nubyá rí ma te rá 'ñentho.
49 Y de mi ña̱ ra Jesu, bi zøhø 'nara 'mɛhni xqui 'ñe ja rá ngu ra Jairo nú'a̱ mrá nda̱ ja ra nija̱, ne bi 'ñembabi:
—Ri t'ixu ya bi du, ya oguí xuhña ra Xahnate.
50 Y nu mi 'yøde njabʉ ra Jesu bi 'ñembabi ra Jairo:
—Oguí tu ri mʉi, høns̱ɛ gui camfrigui y nuri t'ixu ma ga da'a'i di 'bʉi xá hño.
51-53 Y nu mi zøni'ʉ ja rá ngu ra Jairo, ndunthi ya ja̱'i ya xqui munts'ini mi zoni ne mri mantho ngue'a̱ xqui du ra nxutsi. Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí zoñhʉ, ngue'a̱ nura nxutsi hinxa du, a̱ha̱tho.
Pe nu'ʉ́ himbi gamfri nú'a̱ bi ma̱nga ra Jesu, bi nthetho. Nepʉ ra Jesu himbi hopa ma'ra to'o bi yʉt'iui habʉ mi 'bɛnga ra nxutsi, høns̱ɛ ra Pedro ne ra Cobo ne ra Xuua ne rá dada nú'a̱ ra nxutsi ne rá na̱na̱, go gue'ʉ bi hopi bi yʉt'i.
54 Nepʉ nura Jesu bi mipa 'nará 'yɛ nú'a̱ ra nxutsi ne bi 'ñembabi nts'ɛdi:
—Zi nxutsi, nangui.
55 Y 'bestho ra ora'a̱ nú'a̱ ra nxutsi bi yopa nte ne bi nangui. Nepʉ ra Jesu bi manda gue da t'umbabi te da zi.
56 Ha nurá dada rá na̱na̱ xi bi 'yø, y ra Jesu bi hñu'mba ra hña̱ gue hinto da xipi de nú'a̱ xqui nja.

9

Ra Jesu bi mɛhna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

1 Ra Jesu bi munts'a nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi pa bi umba ra ts'ɛdi pa da 'yɛmba nu'a̱raza ra ts'onda̱hi nuya ja̱'i, ne da 'yøthebi yá hñeni.
2 De guehni bi mɛhni'ʉ pa da 'yøthe gatho ya da'thi ne da ma̱nga ra hoga nt'øde gue ya bi zø ra Nda̱ de mahets'i pa da nda̱.
3 Ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Ote xqui ha̱xhʉ pa ja ra 'ñu, oxqui ha̱xhʉ ri bordohʉ, nixi 'nara buxa, nixi nú'a̱ te gui tsihʉ, nixi ra boja̱, nixi ri mponga dutuhʉ.
4 Y nu'a̱ ra ngu habʉ da t'a'ahʉ ntsaya, ja gui 'bʉhʉni asta nú'a̱ ra pa'a̱ gui yopa jʉ ri 'ñuhʉ.
5 Y nu'a̱ ra hnini habʉ hinda ne da t'a'ahʉ ntsaya, pøñhʉ de guehni, ne hua̱thʉ ra hai nú'a̱ di tu ri uahʉ, y nú'á gue'a̱ 'nara seña gue ya hingo guí tha̱dihʉ de yá ts'oqui'ʉ.
6 Y mi uadi bi xipa ra Jesu te da 'yøt'e'ʉ, bi nxani'ʉ bi ma habʉraza ya hnini, bi ma̱nga ra hoga nt'øde y mi øthebi yá hñeni ya ja̱'i habʉraza mi tsøñ'ʉ.

Ra Xuua Xi'tsate bi thɛcua rá ña̱xu
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

7 Ra nda̱ Erode bi zo rá gu nú'a̱ mi øt'a ra Jesu, ne himi pa̱di te da beni'a̱, ngue'a̱ 'rama'na'ño mi ma̱nga ya ja̱'i. 'Ra mi ena gue mi gue'a̱ ra Xuua Xi'tsate xqui yopa nte de ra du,
8 ha nu ma'ra mi ena gue mi gue'a̱ ra ba̱di Elía xqui yopa nte ma'na'qui, ha nu ma'ra mi ena gue mi gue'a̱ 'na de gue nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Aju̱a̱ mi 'bʉ maya'bʉ xqui yopa nte de ra du.
9 Y nura nda̱ Erode bi 'ñena:
—Conque go nucsɛ dá manda bi thɛcua rá ña̱xu ra Xuua. Nu'bʉ́ ¿to'o nú'a̱ xi ja ndunthi rá 'bede?

Y ra ndạ Erode xi mi ne da hyandi'ạ.

Ra Jesu bi 'uinga thogui cʉt'a 'mo ya jạ'i
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Nu mi menga yá nxadi ra Jesu, bi xipabi'ạ gatho nú'ạ xqui 'yøt'e'ʉ. Nepʉ ra Jesu bi zits'i bi mɛui'ʉ ja 'nara luga habʉ mi jo'o ya jạ'i gueta ra hnini Betsaida.
11 Pe mi bạdi ya jạ'i gue mi pani'ạ, bi dɛni'ʉ. Pe ra Jesu himbi co'tsi'ʉ, nu'ạ bi 'yøt'e, bi mʉdi bi xipabi de hanja ri manda Ajuạ, ne mi øthe gatho nú'ʉ mri hñeni.
12 Ne de mi nde nú'ạ ra pa'ạ, nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi bi ma bá tsʉdi ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Da za gui pɛhna ya jạ'i da ma ja ya hnini ne ja ma'ra ya luga hinga yabʉ pa dua honi habʉ da ntsaya ne da hyoni te da zi, ngue'ạ nuua habʉ dí 'bʉhʉ otho ni 'nara ngu y nixi te da ts'i.
13 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ go da umfʉ te da ziyʉ.
Nepʉ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Otho te ga umfe, hønsɛ cʉt'a ya thuhme drí hñạhe, ne yoho ya zi huạ, o ga mahe ga tambahe te da zi ri gathoyʉ.
14 Xi mi ndunthi ya jạ'i, sɛhɛ ya 'ñøhø ngu mi cʉt'a 'mo. Pe nura Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—'Ñehʉ dá hñudi ya zi hmunts'i ngu dega nde nthebe.
15 Njabʉ bi 'yøt'e'ʉ, ne bi hñudi gatho.
16 Ha nura Jesu bi gʉ nú'ʉ cʉt'a ya thuhme ne nú'ʉ yoho ya huạ, ne bi nøts'e pa mahets'i bi 'yapa Ajuạ rá Dada da jạpi. Nepʉ bi hyecuabi bi umbabi yá nxadi pa da hyecuabi ya jạ'i.
17 Gatho ya jạ'i bi ñuni ne xi bi niñạ. Nepʉ bi hmunts'a ya sɛca thuhme xqui bongui y bi ñuxa 'rɛt'amayoho ya 'bøts'e.

Ra Pedro bi mạ gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo
(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

18 'Nara pa ra Jesu bi 'uehuisɛ yá nxadi ne bi 'yapabi Ajuạ'ạ. Nepʉ bi 'yambabi yá nxadi bi 'ñembabi:
—¿Te guí øhʉ mạnga ya jạ'i de guequi? ¿Xi to'ogui, ena?
19 Ha nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—'Ra ena go gue'i grá Xuua Xi'tsate, ha nu ma'ra ena go gue'i grá bạdi Elía, ha nu ma'ra ena go gue'i 'na de nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ mi 'bʉ maya'bʉ ne xa yopa nte de ra du.
20 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Pe xi nu'ahʉ, ¿to'o guí mạ̃hʉ gue go guequi?
Nu'bʉ́ ra Pedro bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nu'i go gue'i grá Cristo xuá pɛhn'a'i Ajuạ pa gui ndạ.

Ra Jesu bi mạ de rá du
(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

21 Pe nura Jesu bi hñu'mba ra hñạ'ʉ gue hinto da xipabi mi to'o'ạ.
22 Ne bi 'ñembabi:
—Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i pɛ'tsi da thogui ndunthi ya ts'othogui, y ya ndạxjua ndạ ne ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley ma da ʉtsa ne hinda ma da gamfri, ne ma da hyo'ʉ. Pe rá hñupa ma da yopa nte ma'na'qui de ra du.
23 Nepʉ 'mɛfa bi zofo ra hmuntsjạ'i xqui munts'ni ne bi 'ñembabi:

—Nu'ą tó'o da ne da dɛngagui pa dua nxadi, odi øt'a nú'ą go rá paha sɛhɛ, mahyoni 'nara pa ngu 'nara pa da zɛta gatho nú'ą da 'ñepabi asta rá du, ne dá dɛngagui.
24 Ngue'ą nu'ą tó'o ne da su rá te ma da 'bɛdi, pe nu'ą tó'o da unga rá te po rá nguequi, nú'ą́ ma da mɛ'tsa rá te pa nzą́ntho.
25 ¿Te ri muui 'bʉ 'nara ją'i drá mɛti gatho ra ximhai y nura ją'i'ą da 'mɛdi pa nzą́ntho?
26 Ngue'ą nu'ą tó'o da ntsa da ñą de guequi ne da ntsa da mą́nga ma noya, necagui nehe núgui dá e dá nją'i, ma ga mą gue hindí pą́ca'ą nu xcrá yopa pengaua pa ga ndą co rá nsunda ma Dada ne de ya mą́ca ɛnxɛ.
27 Xi majuą́ni dí xi'ahʉ gue 'ra de gue'ahʉ guí 'bʉhʉua, hingui ma gui tuhʉ asta hingui hyanduahʉ rá nsunda ra Ndą de mahets'i.

Bi mpadi rá 'bai ra Jesu
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Rá hñą́to ma pa'ą de xqui mą́nga ra Jesu njabʉ, bi bøxa ja 'nara t'øhø pa da 'yapabi Ajuą rá Dada, ne bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua.
29 Y de mri ora'ą, bi mpadi rá hmi, ha nuyá dutu xi bi t'axqui asta mri huɛxqui.
30 Y de guehni bi hneca yoho ya 'ñøhø mri 'bahni mi ñą́ui, y go mi gue'ą ndu ra Moise ne ndu ra Elía.
31 Ne nu'ʉ́ xqui go'ma 'nara hyats'i habʉ mi 'bai, ne mi ñą'ʉ de hanja mi ma da du ra Jesu de guehni ja ra hnini Jerusale.
32 Nura Pedro ne nú'ʉ mri 'ñoui xi mi tsʉhmą ra t'ą́hą'ʉ, pe bi ma ra t'ą́hą nu mi hyanda nura hyats'i mi hnequi ja ra Jesu, ne bi hyandi mi 'bahni nú'ʉ yoho ya 'ñøhø con gue'ą.
33 Y nú'ʉ yoho ya 'ñøhø de ya mi ma da edi ra Jesu, nu'bʉ́ ra Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'i, ¡xá hño ga 'bʉhʉua! Te guí mą, ga hocje hñu ya zi ją'tsi, 'na pa gue'i, 'na pa ra Moise, ha nu'ą ma'na pa ra Elía.
Pe nura Pedro himi pą́di nú'ą mi mą.
34 Y nura ora ts'a mi mą́nga njabʉ'ą, bi zø 'nara guui bi go'ma habʉ mi 'bai'ʉ. Y nu mi go'ma ra guui'ʉ, xi bi ntsu.
35 Nepʉ de ja ra guui bi nt'øde 'nara noya bi 'ñena njaua:
—Nuni go guehni ma hmą́ca T'ʉ. 'Yøhʉ nú'ą da xi'ahʉni.
36 Y nu mi uadi bi nt'øde nú'ą ra noya, bi hyandi'ʉ gue ya hønsɛ ra Jesu mi 'basɛni, y nu'ʉ́ ya hinte bi mą, y nuya pa'ʉ hinto bi xipabi de nú'ą xqui hyandi'ʉ.

Ra Jesu bi 'yɛmba 'nara ts'ondą́hi 'nara ts'ʉnt'ʉ
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

37 Rá hyax'ą bá cą́i'ʉ de ja ra t'øhø, y de guehni bi ma ndunthi ya ją'i pa bá c'ą'tsa ra Jesu.
38 Nepʉ 'nara 'ñøhø mi pani ja ra hmuntsją'i bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñembabi ra Jesu:
—Xahnate, 'yøtca ra mą́te e gui nutca ts'ʉ ma t'ʉ, ngue'ą hønsɛną dí pɛ'tsi,
39 y pɛ'tsa 'nara ts'ondą́hi ri japi da mafi, ne da ntą́ni ne da ndu sɛhɛ, ne ri japi asta da 'yɛnts'a ra fʉgui rá ne. Nts'ɛdi xi ri ʉni, y xi xá hñei da døgue.
40 Ya dá xipahmą ri nxadi da 'yɛmbahmą, pe hinxa za xa 'yɛmbabi.
41 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñena:
—¡Nu'ahʉ 'nagyá 'ñą́gamfrihʉ ne gyá ts'ją́'ihʉ! ¡Asta ha'mʉ ma ga tsɛ't'a ri 'ñą́jamfrihʉ!

Nepн bi 'ñembabi nú'ą ra 'ñøhø:
—Bá tsincaua ri t'н.
42 Pe nu mi ts'i'tsua ra Jesu nú'ą ra ts'нnt'н, ra ts'ondąhi bi fømi pa ja ra hai
ne bi japi bi ntąni ne bi ndu sεhε. Pe nura Jesu bi 'yεnga nú'ą ra ts'ondąhi, ne
'bestho nú'ą ra ora'ą bi ñąni nú'ą ra ts'нnt'н, ne bi yopa dapa rá dada.
43 Y gatho ya ją'i xi bi 'yø de nú'ą rá dąnga ts'εdi Ajuą xqui hnequi.

Ra Jesu bi yopa mą de rá du
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

De nuya pa'н xi mri 'yø ya ją'i de gatho nú'ą xqui 'yøt'a ra Jesu, nu'ą́ bi
'ñembabi yá nxadi:
44 —'Yøhн xá hño núna ma ga xi'ahн ne oxqui pumfrihн: Nú'ą To'o bi e bi
Nją'i ma dra da ja yá 'yε ya ją'i pa da 'yø'tua nú'ą go da ne'н.
45 Pe nuyá nxadi himbi bądi te mri bønga nú'ą bi xipabi'н, ngue'ą himi tsa
da zo yá mfeni'н. Ne nu'ą́ mi tsu da 'yambabi te mri bønga nú'ą xqui xipabi'н.

Nú'ą to'o ma'na ma da nja rá nsu
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

46 Nepн nuya nxadi bi mнdi mri 'ñámbabi 'na ngu ma'na to'o de gue'н mi ma
da ua'ą da mą.
47 Pe nura Jesu bi bątho de nú'ą mi beni'н hangue nu'ą́ bi ma'ta 'nara zi
bątsi bi 'ba'ma ja rá hyo'ą,
48 ne bi 'ñembabi'н:
—Nu'ą tó'o de ma thuhu da numansu 'nara zi bątsi ngu nuna, nugui
go ri numansugui, y nu'ą tó'o ri numansugui, go ri numansu nú'ą to'o bá
pεncagui. Ngue'ą nu'ą tó'o hinda 'ñets'i, nú'ą́ go gue'ą da ndąngui rá nsu.

Nu'н tó'o hingui нtsaguihн, gue'н 'bнi con guecjн
(Mr. 9:38-40)

49 Nepн nura Xuua bi 'ñembabi'ą:
—Ma zi Xahnate'i, stá hanthe 'nara 'ñøhø de ri thuhu εnga ya ts'ondąhi, y
nuje stá hącuabihe ngue'ą nu'ą́ hingui 'yo con guecjн.
50 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ą:
—Oguí hącuahн, ngue'ą nu'н tó'o hingui нtsaguihн, go rí maxcaguihн.

Ra Jesu bi zнi ra Cobo ne ra Xuua

51 De ya mi ma da zø ra pa da yopa mengui ra Jesu pa mahets'i, 'na mfenitho
bi gн ra 'ñu bi ma pa Jerusale.
52 Ne bi mεhna to'o bi 'mεt'o pa da ma ja 'nara hnini de ra hai Nsamaria pa
da hyoni habн da 'ñoxi'н.
53 Pe nuya mengu de guehni himbi ne bi umba ntsaya'н ngue'ą mri nju'ą́ñu
pa Jerusale.
54 Pe nu mi bądi njabн ra Cobo ne ra Xuua nú'н yoho de yá nxadi, bi
'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, ¿ha hinguí ne ga adihн dua cąi ya tsibi de mahets'i pa da
tsąt'a nuna hnini ngu nú'ą bi 'yøt'a ndu ra bądi Elía?
55 Mi mąnga njabн'н, nura Jesu bi nн'ti ne bi zнi bi 'ñembabi:
—Nu'ahн́, nixi guí pąhн te ma ndąhi guí hąnpahн rá ts'εdi pa guí mąñhн
njabн.
56 Nú'ą To'o bá e bi Nją'i, himbá ehe pa da hñącua yá te ya ją'i, nú'ą́ bá ehe
pa da pøhøbi.
Nepн nu'н́ bi thogui pa ma'na ra t'нca hnini.

'Raya ja̱'i to'o mi ne da dɛna ra Jesu
(Mt. 8:19-22)

57 Y de guehni má 'ñu 'nara 'ñøhø bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, dí ne ga tɛn'a'i habʉraza gui ma.
58 Ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Nuya haho ja yá hña̱do, ha nuya ts'ints'ʉ ja yá 'bafi, pe Nú'a̱ To'o bá e bi Nja̱'i otho nixi rá ngu pa habʉ da ntsaya.
59 Nepʉ bi 'ñembabi ma'na ra 'ñøhø:
—Bá ehe ga mɛ pa dua nxadi'i.
Ha nu'á̱ bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, dí ne gui 'raca nsɛqui ga ma ga agui 'mɛt'o ma dada, nepʉ ga pengui ga tɛn'a'i.
60 Nu'bú nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Tsopʉ nú'ʉ xa du da 'ya yá mi'ña̱gamfriui, pe nu'i bá ehe pa gui ma gui ma̱nga ra hoga noya gue ya xa zøhø ra Nda̱ de mahets'i pa da nda̱.
61 Nepʉ bi 'ñembabi ra Jesu ma'na ra 'ñøhø:
—Ma zi Hmu'i, necagui dí ne ga tɛn'a'i, pe 'raca nsɛqui 'mɛt'o ma ga edi ya mengu de ja ma ngu.
62 Pe nura Jesu bi 'ñembabi:
—'Bʉ 'nara ua̱fri hɛca 'nara the ne da ñegui, nurá the ya hinda ma manjua̱ntho. Njabʉ nehe nu'a̱ tó'o ø'tua rá 'bɛfi Ajua̱ ne da beni gatho nú'a̱ bi zogui, hinte ri muui pa ja rá hmanda Ajua̱.

10

Ra Jesu bi mɛhna má hñu'rate ne 'rɛt'a yá nxadi

1 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu bi huahna má hñu'rate ne 'rɛt'a yá nxadi pa bi mɛhni dega yoho da 'mɛt'o'ʉ pa ja ya hnini habʉ mi ma da thogui'a̱.
2 Ne bi 'ñembabi:
—Xi maju̱ani dí xi'ahʉ, xi ndunthi ra sofo pe ts'ʉtho ya xofo. Hangue 'yaphʉ Aju̱a̱ nú'a̱ to'o rá mɛti ra sofo dua pɛhna ndunthi ya mɛfi pa da gʉ'tsua rá sofo.
3 Y nubyá nu'ahʉ ma ga pɛhn'a'ihʉ gui maha ngu ya zi dɛti madetho de ya mi'ño, hangue xi da nsuhʉ.
4 Ne oxqui ha̱xhʉ ni 'nari buxahʉ, nixi ri boja̱hʉ, nixi ri ponga zɛsthihʉ. Ne oxqui 'baihʉ gui nzɛnjuatehʉ 'mɛt'o ja ri 'ñuhʉ.
5 Ora gui cʉthʉ ja 'nara ngu gui nzɛnjuatehʉ njaua: "Aju̱a̱ da ja̱p'ahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho."
6 Ha nu'bʉ ya mengu de nura ngu'a̱ ne da 'mʉ 'nara hoga'mʉi, nu'bú Aju̱a̱ da ja̱pi'ʉ ngu gá xiphʉ. Ha nu'bʉ hina, Aju̱a̱ hinda ja̱pi'ʉ.
7 Nu habʉ da t'a'ahʉ ntsaya, ja gui cohʉni ne nu'ú da 'uiñ'ahʉ, ngue'a̱ 'nara mɛfi rí 'ñepi da t'umbabi te da zi ne gatho nú'a̱ te honi. Y ja gui 'bʉthʉni, oxqui 'yohʉ dega nengu.
8 'Bʉ gui tsøñhʉ ja 'nara hnini ne da t'a'ahʉ ntsaya, tsihʉ gatho nú'a̱ da t'a'ahʉ.
9 'Yøthehʉ ya da'thi nú'ʉ di 'bʉhni, ne xiphʉ ya mengu de guehni gue ra Nda̱ de mahets'i ya xa 'ñepʉ pa da nda̱.
10 Pe nu'bʉ gui tsøñhʉ ja 'nara hnini ne hinda t'a'ahʉ ntsaya, 'bahʉ habʉ da 'yøde'ihʉ ya ja̱'i de guehni ne gui 'ñemfʉ'ʉ:
11 "Ma ga hua̱the ma uahe pa da hyø nú'a̱ ra hai xa ncueta de nuna ri hninihʉ, ngue'a̱ hinxcá camfriguihe nú'a̱ stá xi'ahe. Pe pa̱hʉ xá hño gue ra Nda̱ de mahets'i ya xa 'ñepʉ pa da nda̱, y nuje ya hindí tha̱he de ri ts'oquihʉ."

12 Dí xi'ahʉ gue nura pa de ra nthąnguɛnda ma'na ma da ndąngui rá castigo
nura hnini'ą que ra hnini Sodoma nú'ą bi huata Ajuą.

Ya hnini dega ts'o'yødɛ
(Mt. 11:20-24)

13 ¡Huecate'ihʉ nú'ahʉ gyá menguhʉ Corasí, ne nú'ahʉ gyá me Betsaidahʉ!
Ngue'ą nu'bʉ ya mengu de ra hnini Tiro ne de ra hnini Sidó xa hyanthmąhą
nuya milagro xcá hyanthʉbya, nú'ɥ xa ñobrihmą'ʉ de yá ts'oqui ne xa hñehmą
co ya he dega dumʉi, ne xa ncoxhmą ra 'bospi dega ntsø'mi.
14 Pe nura pa'ą sta thąp'ahʉ nguɛnda, ma'na ma da ndąngui ri castigohʉ
que ra hnini Tiro ne Sidó.
15 Ha nú'ahʉ gyá menguhʉ Ncapernau, guí hu ri mʉihʉ gue rí 'ñep'ahʉ gui
maha mahets'i, pe hina, ngue'ą nu'ahʉ ya xa t'ɛp'a'ihʉ pa gui maha ja ra nidu.
16 Nepʉ bi xipabi yá 'mɛhni:
—Nu'ą tó'o da 'yødɛ nú'ą gui mąñhʉ, go øtcagui, y nu'ą tó'o hinda 'yødɛ nú'ą
gui mąñhʉ, hingo øtcagui, y nu'ą tó'o hingui øtcagui, hingui øta nú'ą to'o bá
pɛncagui.

Nú'ʉ hñu'rate ne 'rɛt'a ya 'mɛhni bi mengui co ndunthi ra johya

17 Nepʉ nu de bá penga nú'ʉ hñu'rate ne 'rɛt'a yá 'mɛhni bi zøhø co ndunthi
ra johya ne bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'ihe, asta ya ts'ondąhi xa 'yøtcahe, ngue'ą stá ɛñhe'ʉ de ri
thuhu.
18 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Hąhą, majuąni dá handa ra Satá bá tagui de mahets'i ngu 'nara huɛi.
19 Y nugui stá 'ra'ahʉ ra ts'ɛdi pa gui nethʉ ya qu'eñą ne ya penzʉ, ne pa gui
tąpabihʉ gatho rá ts'ɛdi ra ts'ondąhi, nsinque te da 'yø't'ahʉ.
20 Pe ogrí johyahʉ ngue'ą xa 'yø't'ahʉ ya ts'ondąhi, johyahʉ ngue'ą nuri
thuhuhʉ bí nt'ofo nuni mahets'i.

Ra Jesu xi bi johya co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Ra ora'ą ra Jesu xi bi johya co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi ne bi 'ñena:
—Ma Dada'i, go grá Ndą de mahets'i ne de gatho ra ximhai, dí xøcambeni'i
ngue'ą xcá utuabi ri noya núyʉ nja ngu ya zi bątsi, y hingo xcá utuabi ya
bąmhyą ne ya nimfeni. Y nu'i ma Dada'i, xcá 'yøt'a njabʉ ngue'ą gue'ą ri
paha'ą.
22 Mi uadi bi mąnga ra Jesu njabʉ bi 'ñena:
—Ma Dada xa 'yɛntc'agui gatho ja ma 'yɛ. Hinto pątcagui ma 'mʉi, hønsɛ
Ajuą ma Dada go gue'ą pątca ma 'mʉi. Ne hinto pątua rá 'mʉi ma Dada,
hønsɛgui go dí pądi, ne nú'ʉ to'o stá huahni pa da bądi.
23 Ne bi mpʉnts'i bi hyanda yá nxadi ne bi 'ñembi 'nambʉ sɛhɛ'ʉ:
—Johyahʉ ngue'ą guí hanthʉ nú'ą te dí øt'e.
24 Ngue'ą nugui dí xi'ahʉ gue ndunthi yá 'mɛhni Ajuą ne ya ndą mi 'bʉi
maya'bʉ mi nehmą xa hyanda ngu nú'ą guí hanthʉbya, pe himbi za bi
hyant'ʉ, ne mi nehmą xa 'yødɛ ngu nú'ą guí øhʉbya, pe himbi za bi 'yødɛ'ʉ.

Ra 'bede de 'nara me Nsamaria nú'ą bi nja rá nthecate co rá miqu'eiui

25 Nepʉ de gue'ą 'nara xahnate de ra ley bi ma bá c'ą'tsa ra Jesu pa da 'yø'tua
'nara nt'ani pa da nu te da dądi'ą, ne bi 'yambabi bi 'ñembi:
—Ma Xahnate'i, ¿te mahyoni ga øt'e pa ga tsʉdi ra te pa nzątho?
26 Nu'bɥ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—¿Te mąnga nú'ą xa t'ofo ja ra ley? ¿Te xcá pądi de guí he'ti?

27 Nura xahnate de ra ley bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ena njaua: Mạdi Ajuạ ri Hmu bí 'bʉ mahets'i con gatho ri mfeni, con gatho ri coraso, con gatho ri ts'ɛdi, ne con gatho ri mʉi, ne mạdi ri miqu'eiui ne gui su ngu grí nsu sɛhɛ.
28 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Gue'ạ majuạni nú'ạ xcá mạ. Nu'bʉ gatho gue'ạ guí øt'e, nu'bʉ́ gui tsʉdi ra te pa nzạntho.
29 Pe nura xahnate de ra ley himi ne to da c'a'tsua rá nt'ani, hangue bi yopa 'yambi ne bi 'ñembabi:
—¿To'o ma miqu'ei'be?
30 Nepʉ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembi:
—'Nara pa 'nara 'ñøhø mri ne ra 'ñu, xqui 'ñe de Jerusale pa mri ma ja ra hnini Jericó, y de má 'ñu bi daca 'raya dacate, ne bi hñạmbabi gatho nú'ạ te mi hạ, asta yá dutu bi møcuabi, ne xi bi hna'mbabi'ạ, ne bi ts'ohni ya mi nedu.
31 Nepʉ de gue'ạ bi toca bi 'rani 'nara macjạ ja nú'ạ ra 'ñu'ạ, ne nu mi hyandi mi 'bɛni ja ra nenga'ñu nú'ạ ra 'ñøhø xqui hna'mbi, nu'bʉ́ nu'ạ́ bá catatho 'na lado bi thoguitho.
32 Nehe bi 'rani 'nara maste de ra nijạ nú'ʉ t'embi ya levita, ne'ạ bi hyandatho nú'ạ ra 'ñøhø mi 'bɛni, y nu'ạ́ bi cata 'nambʉ bi thotho nehe.
33 Nepʉ ja nú'ạ ra 'ñu'ạ bi 'rani 'nara me Nsamaria. Nu mi hyanda nú'ạ ra 'ñøhø mi 'bɛni, xi bi huequi.
34 Nepʉ bi joni bá c'ạ'tsi, ne bi go'tsuabi ra aceite co ra vinu habʉ xqui ts'ɛnbabi, ne bi du'tuabi. Nepʉ bi 'yɛnts'a ja rá burru, ne bi zixa asta ja 'nara meso, ne ja guehni bi su.
35 Nepʉ rá hyax'ạ ante da ma de guehni nú'ạ ra me Nsamaria bi hñại yoho ya t'axbojạ ja rá buxa, ne bi umbabi nú'ạ ra me meso, ne bi 'ñembabi: “Dí tsoc'aua ts'ʉ nuna 'ñøhø gui su. Y nu'bʉ gá gasta má ts'ʉ ra bojạ, nu xcrá yopa pengui ga ju't'a'i.”
36 Nu mi uadi ra Jesu bi mạnga njabʉ, bi 'yamba ra xahnate de ra ley ne bi 'ñembi:
—De nú'ʉ hñu ya 'ñøhø, ¿to'o 'na de gue'ʉ mrá miqu'eiui xi majuạni nú'ạ ra 'ñøhø xqui thaqui?
37 Nepʉ nura xahnate de ra ley bi 'ñembabi:
—Nú'ạ to'o bi nja rá nthecate de gue'ạ.
Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi:
—Hạhạ, gue'ạ mahyoni gui 'øt'e nehe.

Ra Marta ne ra Maria bi umba ntsaya ra Jesu

38 De guehni ra Jesu bi thogui rá 'ñu, nepʉ bi zønga ja 'nara hnini. Y nuni ja mi 'bʉhni 'nara 'bɛhñạ mrá thuhu ra Marta, y nu'ạ́ bi umba ntsaya ra Jesu ja rá ngu.
39 Ra Marta mi 'bʉ 'nará cu mrá thuhu ra Maria. Y nu'ạ́ bi hñudi de rí ga'ti yá ua ra Jesu pa da 'yøde nú'ạ mi mạñ'ạ.
40 Pe nura Marta xi mi ja ndunthi te da mɛfi ja ra ngu. Ne bi dạst'i habʉ mi 'bʉ ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ¿hinguí handi gue ma cu bi zogasɛ gatho ra 'bɛfi? Xipabi ts'ʉ da e da maxcagui.
41 Pe nura Jesu bi 'ñembabi ra Marta:
—Marta, xi guí xøna ri 'bɛfi ne guí tu ri mʉi ngue'ạ ndunthi ri 'bɛfi,
42 pe hønsɛ 'nara 'bɛfi mahyoni gui 'øt'e, ngu nuna hoga 'bɛfi xa huahna ra Maria, y hinda za to'o da hñạcuabi.

11

Ra Jesu bi 'ñudi hanja da t'apa Ajuạ
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

1 'Nara pa ra Jesu bi 'yapabi Ajuạ rá Dada ja 'nara luga, y nu de mi uadi'ạ,
'nará nxadi bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, dí ne gui 'ñutcaguihe hanja ga apabihe Ajuạ ngu mi nja ra
Xuua mi utuabi yá nxadi hanja da 'yapabi Ajuạ.
2 Nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu de xcrí 'yaphʉ Ajuạ gui 'ñeñhʉ njaua:
Ma zi Dada'ihe, guí 'bʉi mahets'i,
drá nsunda ri mạca thuhu.
Bá ehe gui ndạ,
ne dá t'øt'a ri paha nuua ja ra ximhai ngu nú'ạ bí t'øt'e núbʉ mahets'i.
3 'Racje te ga tsihe núbya rapaya.
4 Ne pungaguihe ma ts'oquihe, ngue'ạ necje dí pumbabihe nú'ʉ to'o xa
'yøtcahe ra nts'o'mʉi.
Ne oxqui hocje ga øthe ya ts'oqui, ñạngaguihe de ra nts'o.
5 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Ma ga mạñhʉ gue 'na to'o pɛ'tsa 'nará 'nangu ne drá amigo, nepʉ ngu
made ra xuui da ma ja rá ngu, ne da 'ñembabi: "Drá 'ñehe gui 'yøtca ra favo
gui hmica hñu ya thuhme,
6 ngue'ạ ja núbya bi zøhø ma'na ma amigo xqui 'ñehe de yabʉ ha othogui te
ga umbabi."
7 Nepʉ nu'ạ sta dạdi mbo rá ngu da 'ñena: "Hindí honi gui zocagui, ma
gosthi ya stá cot'i, ne dí huixa ma bạtsi, hangue hingui tsa ga nangui ga 'ra'a'i
nú'ạ guí adi."
8 Pe nugui dí xi'ahʉ gue hinda nangui da umbi ngue'ạ rá amigo, nu'ạ da
nangui da umbi, pe ngue'ạ ya pa hinda sigui da 'yapa rá t'ạhạ.
9 Hangue dí xi'ahʉ, 'yaphʉ Ajuạ nú'ạ guí hoñhʉ ne da 'ra'ahʉ; hyoñhʉ nú'ạ
te ri 'bɛp'ahʉ, ne gui tsʉdihʉ; njahʉ ngu 'nara jạ'i bi zøhø 'rota ra gosthi ne bi
socuabi.
10 Ngue'ạ nu'ạ tó'o da 'yadi, da t'umbabi; y nu'ạ tó'o da hyoni, da zʉdi; y
nu'ạ tó'o da 'rota ra gosthi, da socuabi.
11 Nu'ahʉ gyá dadahʉ, 'bʉ ri bạtsihʉ da 'ya'ahʉ 'nara thuhme, ¿ha gue gui
umfʉ 'nara do? O 'bʉ da 'ya'a'ihʉ 'nara huạ, ¿ha gue gui umfʉ 'nara qu'eñạ?
12 O 'bʉ da 'ya'a'ihʉ 'nara mạdo, ¿ha gue gui umfʉ 'nara penzʉ? Hina, ¿ngue
hạ?
13 Nu'ahʉ masque gyá 'yøt'ats'oquihʉ, pe guí pạ gui umfʉ 'nara hoga t'øt'e
ri bạtsihʉ. ¡Xihmạ ra Dada bí 'bʉi mahets'i, nú'ạ dua pɛnpabi ra Mạca Ndạhi
to'o da 'yapabi'ạ, ne gatho ma'ra ya hño!

Bi t'embabi ra Jesu gue mi hạnpa rá ts'ɛdi ra ndạ de ya ts'ondạhi
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

14 'Nara pa ra Jesu bi 'yɛmba 'nara ts'ondạhi 'nara 'ñøhø xqui japi da ngone.
Ne de mi bønga nú'ạ ra ts'ondạhi, 'bestho bi za bi ñạ nú'ạ ra 'ñøhø. Ha nu mi
hyanda ya jạ'i njabʉ xi bi 'yø'ʉ.
15 Pe 'ra de gue'ʉ bi ñạma'ñʉ ne bi 'ñena:
—Nuni ra 'ñøhø ɛnga ya ts'ondạhi co rá ts'ɛdi ra Beelsebú nú'ạ ra ndạ de ya
ts'ondạhi.
16 Ha nu ma'ra mi xipabi da 'yøt'a 'nara nt'udi de mahets'i, pa da 'ñudi ua
xi majuạni mrá 'mɛhni Ajuạ.

17 Pe nura Jesu bi bạtho te mi beni'ʉ, hangue bi 'ñembabi:
—'Bʉ 'nara hnini da hyegue ne da ntuhni sɛhɛ, nu'bʉ́ da nhuata nú'ạ ra hmanda mi ja. O nu'bʉ 'nara ngu da ntuhnisɛ ya mengu de ra ngu, hinda za da 'mʉ 'nadbʉ'ʉ.
18 Njabʉtho nehe, nu'bʉ ra Satá da ntuhnui yá mits'ondạhiui, nu'bʉ́ da nhuata gatho rá ts'ɛdi'ạ. Nugui dí xi'ahʉ njabʉ ngue'ạ guí eñhʉ gue nugui dí ɛnga ya ts'ondạhi co rá ts'ɛdi ra Beelsebú ra ndạ de ya ts'ondạhi.
19 Pe nu'bʉ gue'ạ gra øt'e, nu'bʉ́ xi ri 'mɛhnihʉ, ¿con te ma ts'ɛdi ɛnga ya ts'ondạhi? Nú'ʉ́ go dá xi'ahʉ'ʉ.
20 Nugui dí ɛnga ya ts'ondạhi pe co rá ts'ɛdi Ajuạ, hangue pạhʉ gue nura Ndạ de mahets'i ya xa zøhø pa da ndạ.
21 Nu'bʉ 'nara 'ñøhø xi o rá ts'ɛdi ne ri hñạ yá arhma pa ri su rá ngu, nu'bʉ́ 'bɛ'tsa xá hño nú'ạ te pɛ'tsa ja rá ngu.
22 Pe nu'bʉ da zøhø ma'na ra 'ñøhø ma'na di o rá ts'ɛdi que gue'ạ, nu'bʉ́ da ntạte nú'ạ bi zøhø ne da hñạmbabi gatho yá arhma nú'ʉ mi hu rá mʉi da mats'i, ne da bepabi gatho nú'ạ di pɛ'tsa ja rá ngu pa da jamɛti'ạ ne da hyecuabi ma'ra.
23 Nu'ạ tó'o hingui 'bʉi con guequi, gue'ạ ri contragui, ne nu'ạ tó'o hingui faxqui ga munts'a ya gamfri, go gue'ạ xani.

Ra Jesu bi mạ 'nara 'bede de ra ts'ondạhi bi mengui (Mt. 12:43-45)

24 Nu'bʉ 'nara ts'ondạhi da bønga de ja 'nara 'ñøhø da 'ño habʉraza ja ra mbonthi honga ra tsaya, pe nu'bʉ de guehni hindua tsʉdi habʉ, nu'bʉ́ da beni ne da 'ñena: "Pøde ga yopa pengui habʉ nduí 'bʉi."
25 Ha nu stua yopa pengui e da zʉdi nú'ạ ra 'ñøhø habʉ mbi 'bʉi, da zʉtua rá mfeni di nja ngu 'nara ngu nú'ạ xa thoqui xi xá hño, xa 'bast'i ne xi strá nt'axi da zʉdi, pe hinto di 'bʉhni.
26 Nepʉ nú'ạ ra ts'ondạhi'ạ da ma dua tsi má yoto yá mits'ondạhiui ma'na strá nts'o que gue'ạ, y da zøhø da yʉt'a gatho ja rá mfeni nú'ạ ra 'ñøhø y ja da 'mʉhni ri gatho'ʉ, y njabʉ nú'ạ ra 'ñøhø'ạ ma'na da ts'ocua rá mfeni que rá mʉdi.

Xa njạpi nú'ʉ to'o øtuabi rá noya Ajuạ

27 Ts'a mi ñạ njabʉ ra Jesu, 'nara 'bɛhñạ mi 'bʉhni bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡Xi njạpi nú'ạ ra 'bɛhñạ de habʉ gá 'bʉi, ne bi tede'i!
28 Pe nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—¡Ma'na xa njạpi nú'ʉ to'o øtuabi rá noya Ajuạ ne øt'e nú'ạ mạ!

Ya ts'ojạ'i adi 'nara nt'udi (Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

29 Ya jạ'i 'yo mri munts'i gatho ja rá nthets'i ra Jesu, nepʉ nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya jạ'i de nuya pabya xi ya ts'ojạ'i, hangue adi 'nara nt'udi ga utuabi pa da bạdi ua xi xuá pɛncagui Ajuạ. Pe nú'ạ ra nt'udi adi'ʉ hinga ma ga utui, hønsɛ nda'ạ da t'utuabi, nú'ạ ra nt'udi de ra bạdi Joná.
30 Ngue'ạ nú'ạ bi tho ra Joná nú'bʉ mi dut'a 'nara dạhuạ ne ja bi gohni hñu pa, mi gue'ạ 'nara nt'udi pa ya me Ninive gue ra Joná go mrá 'mɛhni Ajuạ. Njabʉ nehe Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ma da 'mʉi hñu pa mbo ra hai, y nú'ạ́ go gue'ạ 'nara nt'udi da t'utuabi nú'ʉ ya jạ'i 'bʉi mapaya.
31 Nu stí zø ra pa de ra nsʉca uɛnda, nura pa'ạ ra 'bɛhñạ nú'ạ mrá ndạ de ra hai Arabia ma da 'mai ja rá thandi nú'ạ to'o ma da hñạnga nguɛnda pa da ñạpabi nú'ʉ ya jạ'i 'bʉi mapaya. Ngue'ạ nura 'bɛhñạ'ạ masque xi mi yabʉ

rá hai pe bá ehe e bi 'yøde nú'ạ ra mfạdi mi pɛ'tsa ndu ra Salomó. Pe 'bʉcua 'na ma'na ra dạngui rá nsu que ra Salomó, pe masque njabʉ hinxa ne to'o xa 'yøde nú'ạ mạ.

32 Nehe nura pa de ra nsʉca uɛnda nú'ʉ ya me Ninive ma da 'mai ja rá thandi nú'ạ to'o da hñạnga nguɛnda pa da ñạpabi nú'ʉ ya jạ'i 'bʉi mapaya. Ngue'ạ nú'ʉ ya me Ninive ngu mi 'yøde nú'ạ bi mạnga ra bạdi Joná de nú'ạ xqui mạnga Ajuạ, nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi dạma ñobri 'bestho. Pe 'bʉcua 'na ma'na ra dạngui rá nsu que ra Joná, pe masque njabʉ hinxa ne to'o xa 'yøde nú'ạ mạ.

Ra ñot'i de ma ndo'yohʉ
(Mt. 5:15; 6:22-23)

33 Jo'o 'nara jạ'i to'o da tsøgue 'nara ñot'i ne da 'ñạgui, o da ye'mba 'nara caho. Nu'ạ da 'yøt'e, da øta habʉ da øte, pa da yot'a gatho mbo ra ngu pa di handi nú'ʉ to'o da yʉt'i.

34 Nuri dahʉ gue'ʉ ngu 'raya ñot'i de ri ndo'yohʉ. Nu'bʉ ri dahʉ xá hño, guí hanthʉ habʉ guí 'yohʉ, pe nu'bʉ ri dahʉ hingui ho, hinguí hanthʉ habʉ guí 'yohʉ. Njabʉ ri mfenihʉ nehe, 'bʉ 'bʉi xá hño, nu'bʉ́ da za gui 'yohʉ xá hño ja ra ñot'i, pe nu'bʉ hingui 'bʉi xá hño, hinda za gui 'yohʉ xá hño ngue'ạ guí 'bʉhʉ ja ra 'bɛxuui.

35 Hangue 'yøthʉ 'nara ts'ɛdi pa da 'mʉi xá hño ri mfenihʉ pa da za gui 'yohʉ xá hño ne hingui 'bʉhʉ ja ra 'bɛxuui.

36 Nu'bʉ ri mfenihʉ 'bʉi xá hño, nu'bʉ́ guí 'yohʉ ja ra hoga ñot'i ne guí pạhʉ habʉ guí 'yohʉ, ngue'ạ ri mfenihʉ nja ngu 'nara ñot'i ri yot'a ri 'ñuhʉ.

Ra Jesu bi mạ de yá ts'o'bɛfi ya fariseo ne ya xahnate de ra ley
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

37 Nu mi uadi bi mạnga njabʉ ra Jesu, 'nara fariseo bi zits'i pa da ñungüi ja rá ngu. Y nu mi zøni bi yʉt'i'ʉ, ha nura Jesu bi hñudi 'bestho ja ra mexa.

38 Ha nura fariseo xi bi 'yø mi hyandi gue ra Jesu himbi nxʉ'yɛ 'mɛt'o pa bi ñuni ngu myá nzại'ʉ.

39 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'ạ:

—Nu'ahʉ fariseohʉ guí njahʉ ngu ra xʉt'a vaso ne ra xʉt'a manza, xʉqui hønsɛ møte ha nu mbo xi rá nts'o. Nu'ahʉ́ guí ne gui pønga ri hmihʉ ja yá thandi ya jạ'i, pe oda ri mfenihʉ ra nthate ne ra nts'o'mʉi.

40 ¡'Nagyá 'bɛmfenihʉ! ¿Ha hinguí pạhʉ gue Ajuạ go gue'ạ bi hyoca maxøgue rá 'bai ra jạ'i, de thi rá ndo'yo ne de mbo rá mfeni?

41 Bá faxhʉ ya hyoya con gatho ri mʉihʉ, y njabʉ hạ, da hnequi gue xá nt'axi ri mfenihʉ.

42 ¡Huecate'ihʉ nu'ahʉ fariseohʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'ạ guí 'uecjʉ 'rɛt'a de ra bɛxo pa Ajuạ de nú'ạ guí pahʉ de ra xạc'ri ne ra ruda ne gatho ma'ra ya ndạpo nú'ʉ hints'ʉ ri muui ndunthi, pe nura hño hinguí ø'tuahʉ ri miqu'eihʉ, nixi otho ri hmạtehʉ co Ajuạ. Xá hño gui umfʉ Ajuạ nú'ạ rí 'ñepabi de ya t'øt'e guí pahʉ, pe ma'na mahyoni hingui pumfrihʉ gui 'yøthʉ nzạntho ra hño ne gui pɛ'tshʉ ra hmạte co Ajuạ.

43 ¡Huecate'ihʉ nu'ahʉ fariseohʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'ạ nzạntho guí ne gui hñuhʉ ja ya hoga hudi dega nsu ja ya nijạ, ne nzạntho guí nehʉ dra zɛnjua'ihʉ co ndunthi ra t'equ'ei ja ya tai.

44 ¡Nú'ahʉ gyá xahnatehʉ de ra ley, ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ! ¡Huecate'ihʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'ạ nu'ahʉ guí ts'ocuahʉ yá mfeni ya jạ'i, guí njahʉ ngu ya nt'agui hingui hnequi, ha 'rani ya jạ'i mañạ de gue'ʉ pe nixi pạdi'ʉ tengu rá nts'o mbo.

45 Nepн bi dạdi 'nara xahnate de ra ley ne bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma Xahnate'ihe, ora guí mạ njabн, guí ñạma'ñн de guecje nehe núje dyá
xahnatehe de ra ley.
46 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'н:
—¡Huecate'ihн nu'ahн gyá xahnatehн de ra ley ngue'ạ ma xi dra castiga'ihн
nehe! Ngue'ạ guí japhн ya jạ'i da 'yøt'a 'raya t'øt'e nú'н hingui tsa da 'yøt'e,
pa guí eñhн gue njabн da za da dɛnba rá ley Ajuạ, ha nu'ahн́ nixi guí øtuahн
nurá ley'ạ, ja ra uɛnda guí tutuahн ya jạ'i 'nara 'bats'i xi rá hñн y ni ts'н hinguí
faxhн da ndude.
47 ¡Huecate'ihн ngue'ạ ma xi dra castiga'ihн! Ngue'ạ guí yopa hocuahн yá
pantyo ndu yá 'mɛhni Ajuạ nú'н bi hyosɛ ndu ri xitahн.
48 Njabн ri hnequi gue guí tɛnbathohн yá 'mнi ndu ri xitahн, ngue'ạ nú'н́
go gue'н bi hyo nuya 'mɛhni'н, ha nu'ahн go guí yopa hocuahн yá pantyo,
hangue ri hnequi gue 'nada ri mfenihн co ndu ri xitahн.
49 Hangue sɛhɛ Ajuạ go gue'ạ xqui 'ñena co rá dạnga mfạdi'ạ: “Nú'н́ ma ga
pɛnpa ma 'mɛhni nú'н da mạnga ma noya, pe 'ra de gue'н ma da hyo'н, ha nu
ma'ra ma da нtsa'н.”
50 Hangue nuya jạ'i 'bнibya, Ajuạ ma da hñạ'mba nguɛnda'н de gatho yá
mạca ji yá 'mɛhni Ajuạ xa mfani desde bi mнdi ra ximhai,
51 desde ra Abé asta ra Sacaría nú'ạ bi tho mbo ra ndạnijạ guetbн ja ra ata.
Hangue nugui dí xi'ahн gue Ajuạ ma da 'yambabi nú'н ya jạ'i 'bнi mapaya de
nú'н ya hojạ'i xa tho.
52 ¡Huecate'ihн nu'ahн gyá xahnatehн de ra ley ngue'ạ ma xi dra castiga'ihн!
Ngue'ạ go osɛ ri 'yɛhн rá mfạdi de ra mạca noya, pe nu'ahн́ ni guí hophн ma'ra
to'o da nehmạ da bạdi, ha ni gue'ahн hinguí ne gui pạhн.
53 Nu mi uadi bi mạnga njabн ra Jesu, ya xahnate de ra ley ne ya fariseo xi
bi bø yá cuɛ con gue'ạ, nepн bi mнdi'н xi bi 'yø'tua ndunthi ya nt'ani,
54 ngue'ạ mi ne xa 'yøde'н da ñạma'ñн'ạ pa njabн xa za xa ñạpabi'н.

12

Jamasuhн de ya ts'o nt'udi de ya fariseo ya yohmi

1 Nepн de gue'ạ bi munts'a ya 'motho gá jạ'i, y co yá ndunthi'н mri net'asɛ
'na ngu ma'na. Y nura Jesu bi mнdi bi zofo 'mɛt'o sɛhɛ yá nxadi ne bi 'ñembabi:
—Jamasuhн de yá ts'o nt'utuate ya fariseo, ngue'ạ nu'н́ xi ya yohmi, ne yá
nt'utuate nja ngu ra nzoi tsini.
2 Pe ma da zø ra pa da fạtuabi yá nt'utuate gue xá nts'o, ngue'ạ gatho nú'ạ
t'ạguibya, 'nara pa ma da hnequi, ne gatho nú'ạ t'øt'e mant'ạguibya, ma da
zø ra pa da fạdi.
3 Hangue nugui dí xi'ahн gue gatho nú'ạ guí mạñhн mant'ạgui, 'mɛfa ma da
fạdi habнraza, y gatho nú'ạ guí mạñhн dega njone 'nambн, nu'ạ́ ma da hmạ
nts'ɛdi pa da nt'øde habнraza.

To'o mahyoni gui tsuhн
(Mt. 10:28-31)

4 Nepн ra Jesu bi 'ñembabi'н:
—Nú'ahн guí 'yohн con guequi, oxqui tsuhн nú'ạ to'o da ne da hñạc'a ri tehн
ne 'mɛfa ya hinda za te da 'yø't'a'ihн.
5 Nugui dí xi'ahн, gue nu Ajuạ hønsɛ go gue'ạ mahyoni gui tsuhн'ạ, ngue'ạ
nu'ạ́ da za da hñạc'a ri tehн, ne pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da mɛhn'ahн ja ra nidu nehe.

6 Ya zi ts'ints'ʉ hints'ʉ ri muui asta 'ba cʉt'a por ngʉdmi, ¿ha ngue ha̱? Masque nu'ʉ́ hini muui ndunthi, pe Aju̱a̱ hinhya'mʉ ri pumfri ni 'na de gue'ʉ.
7 Xihma̱'ihʉ, gue asta ri sta̱hʉ Aju̱a̱ pa̱di ri hangu'ʉ. Hangue oguí tsuhʉ, ngue'a̱ ma'na grí muuihʉ que nuya ts'ints'ʉ.

Nú'ʉ to'o damaju̱ni de ra Jesu ja yá thandi ya ja̱'i
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ne dí xi'ahʉ gue gatho nú'ʉ to'o ma da ma̱nga ja yá thandi ya ja̱'i gue xa gamfrigui, necagui ma ga ma̱nga ja yá thandi yá ɛnxɛ Aju̱a̱ gue maju̱ni xa gamfrigui.
9 Pe nu'ʉ tó'o tsu ne cøngagui ja yá thandi ya ja̱'i, necagui ma ga ma̱ ja yá thandi yá ɛnxɛ Aju̱a̱ gue nu'ʉ́ hinstá pa̱di.
10 Nu'a̱ tó'o da ña̱ma'ñʉ de Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i, Aju̱a̱ da pumbabi; pe nu'a̱ tó'o da ña̱ma'ñʉ de ra Ma̱ca Nda̱hi, nu'á̱ hinda pumbabi'a̱.
11 Nu sta ts'ix'ahʉ ja yá nija̱'ʉ o ja yá thandi ya nzaya o ja ma'ra ya nda̱ de ya hnini, oxqui tu ri mʉihʉ nda'a̱ ma gui tha̱dihʉ, nixi oxqui beñhʉ 'mɛt'o nda'a̱ ma gui ma̱ñhʉ,
12 ngue'a̱ nura ora gui ña̱hʉ, rá Ma̱ca Nda̱hi Aju̱a̱ ma da 'ñu't'ahʉ nda'a̱ rí 'ñepi gui ma̱ñhʉ.

Jamasuhʉ de ra nc'at'aboja̱

13 Nepʉ 'na de nú'a̱ ra hmuntsja̱'i bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma Xahnate'i, xipa ts'ʉ ma cu da 'racagui nú'a̱ rí 'ñepqui de nú'a̱ bi zogahe ndu ma dadahe.
14 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'a̱:
—Xi'a'i, ¿pa te guí xiqui njabʉ? ¿Xi to'o xa hñuxcaguiga dega nzaya o dega hyeca hai?
15 Nehe bi 'ñena:
—Jamasuhʉ pa hingui hyøcuahʉ yá hño ra ximhai ne gui ne gui pɛ'tshʉ'ʉ, ngue'a̱ hingue po ya hño de ra ximhai ma da nja rá te ra ja̱'i.
16 Nepʉ bi xipa 'nara 'bede nú'a̱ ra hmuntsja̱'i, ne bi 'ñembabi:
—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xi mi pɛ'tsa ndunthi yá hño, y nuyá hai nehe bi unga 'nara da̱nga sofo.
17 Nepʉ nú'a̱ ra 'ñøhø bi 'ño rá mfeni ne bi 'ñena: "¿Te ga øtbya gue otho habʉ ga pɛ'tsa gatho ma sofo?"
18 Y nu'á̱ bi beni ne bi 'ñensɛ: "Ya dí pa̱di te ma ga øt'e, ma ga yø'ta nuyʉ ma troha, ne ma ga hoca ma'ra ma'na dya da̱ngui, ne ja ga ʉtni gatho ma sofo ne gatho nú'a̱ ma'na te dí pɛ'tsi.
19 Y nu xcrá juadi ga pɛ'tsni gatho, nu'bʉ́ ga embabi ma te: Nubyá ha̱, jani gatho nú'a̱ te gui hyoni pa ndunthi ya jɛya da 'ñepʉ. Nubyá da za gui ntsaya, gui ñuni, gui ntsithe, gui johya ndunthi."
20 Pe Aju̱a̱ bi 'ñembabi nú'a̱ ra 'ñøhø: "'Nagrá 'bɛmfeni, núbya dí nxuui ma gui tu, y gatho nú'a̱ guí pɛ'tsi, ma gui tsopʉ nixi guí pa̱di pa to'o."
21 Njabʉtho nehe nú'a̱ to'o xa munts'a ndunthi yá hño pa guesɛ'a̱, pe nu sta du, ma da hñoya ja rá thandi Aju̱a̱.

Aju̱a̱ ri su gatho yá ba̱tsi
(Mt. 6:25-34)

22 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Nubyá dí xi'ahʉ, oguí tu ri mʉihʉ de nú'a̱ te gui tsihʉ nixi nú'a̱ te gui hyehʉ.

23 Ngue'ạ nuri tehʉ ma'na ri muui que ra hñuni, ha nuri ndo'yohʉ ma'na ri
muui que ra he.
24 Hyanthʉ ya ca, nu'ɩ́ hingui pot'i nixi xofo, nixi otho yá troha, pe Ajuạ go
gue'ạ ri 'uini'ʉ. ¡Pe nu'ahʉ ma'na grí muuihʉ que ya ca, ne ma'na grí muuihʉ
que nu'ạraza ya ts'ints'ʉ!
25 ¿To'o 'na de gue'ahʉ nú'ạ da hñuxa má ts'ʉ rá hñets'i de rá ts'ɛdisɛ? Ni 'na
hinda za da 'yøt'a njabʉ.
26 Nu'bɩ́ ¿hanja guí tu ri mʉihʉ po ma'ra ya t'øt'e de ri tehʉ?
27 Hyanthʉ ya døni hanja gra nhye. Nu'ɩ́ hingui het'i nixi pɛ ma'na ra 'bɛfi,
pe ma'na ri hnequi mahotho que yá hoga he ra ndạ Salomó masque mri hñe
mahotho'ạ.
28 'Bʉ Ajuạ heta ya ndạpo nú'ʉ 'ba ja ra mbonthi da ndømbya, ne rixudi
dra c'ʉ'tsi ne dra ts'ạt'i, xi nu'ahʉ, ¿hanja hinguí camfrihʉ gue Ajuạ ma'na da
he't'ahʉ que gue'ʉ?
29 Hangue odi oda ri mfenihʉ nú'ạ te gui tsihʉ ne nú'ạ te gui hyehʉ, ne odi
tu ri mʉihʉ nú'ạ te ri 'bɛ'a'ihʉ.
30 Ngue'ạ gatho nú'ʉ ya jạ'i hingui camfri, nzạntho oda yá mfeni nú'ạ te da
zi ne te da hye, ne tu yá mʉi'ʉ 'bʉ te 'bɛpabi. Pe ri Dadahʉ nú'ạ bí 'bʉ mahets'i,
nu'ạ́ pạdi xá hño te gatho ø't'ahʉ ra 'bɛdi.
31 Nu'ahʉ, nu'ạ gui 'yøthʉ, 'mɛt'o hyoñhʉ hanja da za gui 'bʉhʉ xá hño ja rá
hmanda Ajuạ, y nu'ạ́ da 'ra'ahʉ gatho nú'ạ te gui hyoñhʉ.

Pɛ'tsa ri hñohʉ nuni mahets'i
(Mt. 6:19-21)

32 Ma zi t'ʉca taxo dɛti'ihʉ, oguí tsuhʉ nú'ạ te da 'bɛ'a'ihʉ, ngue'ạ Ajuạ ri
Dadahʉ go gue'ạ rá paha pa gui 'bʉhʉ ja rá hmanda'ạ, ne nu'ạ́ ma da su'a'ihʉ.
33 Hangue pahʉ gatho nú'ạ guí pɛ'tshʉ, ne hyecuabihʉ ya hyoya, njabʉ gui
øt'a ri 'mɛ'tsihʉ nuni mahets'i nú'ạ hinhya'mʉ da thegue nixi da ts'oqui, ne
nuni hinda za da yʉt'a ya be pa da bep'ahʉ, nixi ya zu'ue hinda zip'ahʉ nú'ạ
xcá pɛ'tshʉ.
34 Ngue'ạ habʉ ja ri 'mɛ'tsihʉ, ja guehni oda ri mfenihʉ.

Hñocjʉ ne ndø'mhʉ ngu 'raya hoga 'bɛgo

35-36 Hñocjʉ ne ndø'mhʉ. Njahʉ ngu 'raya hoga 'bɛgo di zø yá ñot'i ne tø'ma
yá hmu sta menga ja 'nara ngo dega nthạti, ha nu sta gant'a ra gosthi, nu'ɩ́
'bestho da xocuabi.
37 Ma da johya ndunthi nú'ʉ ya 'bɛgo di nuhu sta zø yá hmu. Nugui dí xi'ahʉ
gue nura hmu'ạ da mø ra mexa ne da 'ñei da 'uini.
38 Masque 'bʉ da zøhø made ra xuui o ante da hyats'i, ma da johya ya 'bɛgo
nú'ʉ da ts'ʉdi di nuhu.
39 Nehe dí xi'ahʉ, 'bʉ 'nara jạ'i di pạhmạ ha'mʉ da zøhø ra be ja rá ngu,
nu'bɩ́ nura jạ'i'ạ hinda 'ñạhạ, di su rá ngu pa hinda hyopabi ra be da yʉt'i da
bepi.
40 Hangue ne'a'ihʉ ndø'mihʉ, ngue'ạ nú'ạ ra pa nixi gri beñhʉ, gue'bʉ xcrí
thạmfrihʉ ma dua yopa pengui Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.

Ra hoga 'bɛgo ne ra ts'o'bɛgo
(Mt. 24:45-51)

41 Nepʉ ra Pedro bi 'yambi ne bi 'ñena:
—Ma zi Hmu'i, xi nuna 'bede ja juadi gá mạ, ¿ha gue hønsɛ pa guecje, o pa
gatho ya jạ'i?
42 Nepʉ ra zi Hmu Jesu bi 'ñena:

—Xi 'nara hmu de 'nara ngu, 'bʉ da bøni da ma, ¿to'o da zocuabi rá 'bɛfi pa da su ne pa da 'uimba gatho yá mɛfi? Da zocuabi 'nara hoga 'bɛgo nú'ạ pạ da su gatho, ¿ha ngue hạ?
43 Xi da johya nú'ạ ra 'bɛgo nu sta zø rá hmu di øt'a gatho ngu nú'ạ xqui zocuabi.
44 Majuạni dí xi'ahʉ, gue nú'ạ ra hmu ma da hñuxa nú'ạ ra hoga 'bɛgo pa da supa gatho nú'ạ di pɛ'tsa ja rá ngu.
45 Pe nu'bʉ nú'ạ ra 'bɛgo to'o bi ts'ogui pa da supa rá 'bɛfi rá hmu, da beni gue hi'me dua penga rá hmu, nepʉ nu'ạ́ da mʉdi da na'mbabi yá mi'bɛgoui ne ya 'bɛhñạ nú'ʉ ri 'mɛgo pa da 'uinga ya mɛfi, y nu'ạ́ go xi dri ñuni ne dri nti.
46 Ha nurá hmu da zøhø nú'ạ ra pa'ạ hindi tø'mi. Nu'bʉ́ nura 'bɛgo'ạ ma da castiga rá hmu ngu ma da ncastiga nú'ʉ ma'ra ya ts'o'bɛgo.
47 Nu'ạ ra 'bɛgo pạdi xá hño nú'ạ rá hne rá hmu, ne hinda 'yøt'e, nú'ạ́ xi dra castiga co ya mfɛi.
48 Pe nu'ạ ra 'bɛgo hindi pạdi xá hño tengu rá 'bɛfi rá hmu, ne hinda mɛfi xá hño, dra castiga pe hinga ndunthi ngu nú'ạ ma'na. Ngue'ạ nu'ạ tó'o da t'ɛnt'ua rá 'yɛ ndunthi ra 'bɛfi, go gue'ạ ma'na ma da thạ'mba nguɛnda. Ne nu'ạ tó'o da t'umbabi ndunthi pa da su, gue'ạ nehe ma da t'ambabi ndunthi.

Po rá ngue ra Jesu ma da hyegue ya jạ'i
(Mt. 10:34-36)

49 Nugui ngue'ạ stuá ehe nuua ja ra ximhai, ma da nja ya nt'ʉtsate ne ya hegue po rá nguecagui, ne dí ne da njabʉ 'bestho.
50 Ne nugui pɛ'tsi ga thogui ndunthi ya ʉgui ne ya ts'othogui, ne dí ne da njabʉ 'bestho.
51 Guí hu ri mʉihʉ gue ngue'ạ stuá ehe hinda ma da nja ra tuhni ja ra ximhai. Hina, ngue'ạ por guequi ma da nja ya hegue ne ya tuhni.
52 Desde núbya pa dí 'ñepʉ, 'bʉ 'nara 'mʉi di 'bʉi cʉt'a dya mengu, nu'ʉ́ ma da ntunsɛ ne da hyegue po rá nguequi; 'bʉ di 'bʉi hñu nú'ʉ hingui camfrigui, da ʉtsa nú'ʉ má yoho camfrigui, ha nu'bʉ di 'bʉ yoho nú'ʉ hingui camfrigui, da ʉtsa nú'ʉ má hñu.
53 Ya dada da ʉtsa yá t'ʉ, ha nuya t'ʉ da ʉtsa yá dada. Ya nạnạ da ʉtsa yá t'ixu, ha nuya t'ixu da ʉtsa yá nạnạ. Nuya suegra da ʉtsa yá ts'ihuɛ, ha nuya ts'ihuɛ da ʉtsa yá suegra.

Ya nt'udi de te bra 'ñehe
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

54 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi ya jạ'i:
—Ora gui hyanthʉ da njʉxa ya guui lado yʉhyadi, 'bestho guí eñhʉ gue ma da 'uại, y majuạni da 'uại.
55 Ora da mʉdi ya panthi, guí eñhʉ gue ya ma da zø ra pahyadi, y majuạni ya ma da njabʉ.
56 ¡'Nagyá yohmihʉ! 'Bestho guí huxhʉ nguɛnda nú'ạ ma da nja ngue'ạ guí hanthʉ nú'ạ ri hnequi ja ra ximhai ne mahets'i, pe ¿hanja hingo guí huxhʉ nguɛnda de nú'ʉ ya nt'udi ri hnequibya pa gui pạhmạhʉ to'ogui?

Cohʉ 'nara cohi co ri ncontrahʉ
(Mt. 5:25-26)

57 ¿Hanja hinguí beñhʉ de sɛhɛ'ihʉ nda'ạ xá hño gui 'yøthʉ y nda'ạ hina?
58 Nu'bʉ 'na to'o da zix'a'i pa ja ra ts'ʉtbi, nu xcrí 'yohʉ ja ra 'ñu, 'ramanu gui cohui 'nara cohi de grí yosɛhʉ, pa njabʉ ya hinda zix'a'i ja ra nzaya, ngue'ạ

nu'bʉ gui tsøñhʉ ja ra nzaya, nu'ą́ da 'bɛpa ra polecia da zix'a'i, ha nú'ą ra
polecia ma da go'a fadi.
59 Y de guehni hingui pøni asta hingui jut'i gatho nú'ą gri tu.

13

Mahyoni gui ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ

1 De nuya pa'ʉ bi zønga 'raya ją'i habʉ mi 'bʉ ra Jesu pa bi xipabi gue ra
Pilato xqui hyo 'raya me Galilea. Nú'ʉ ya me Galilea xqui zønga Jerusale pa
da hyo 'raya mbo'ni dega hñą'ti pa Ajuą, nepʉ nura Pilato bi manda da tho'ʉ,
y nuyá ji'ʉ bi nthąnts'ui yá ji ya mbo'ni.
2 Y nura Jesu bi 'ñembabi:
—¿Ha guí hu ri mʉihʉ bi t'ø'tuabi njabʉ nú'ʉ ya ją'i ngue'ą ma'na myá
'yøt'ats'oqui que ma'ra ya me Galilea?
3 Hina. Pe nu'bʉ nú'ahʉ nehe hingui ñobri de ri ts'oquihʉ, ne'ahʉ ma gui
'mɛdihʉ nehe ngu bi 'mɛdi'ʉ.
4 Xi nú'ʉ 'rɛt'amahñąto ya ją'i bi zɛ'ma ra torre de Siloé, ¿ha guí hu ri mʉihʉ
gue ma'na myá 'yøt'ats'oqui'ʉ que gatho ma'ra ya me Jerusale?
5 Hina, pe nu'bʉ hingui ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ, gatho ma gui 'mɛdihʉ nehe
ngu bi 'mɛdi'ʉ.

Ra 'bede de 'nara 'bai gá igo nú'ą himbi nøgue yá fruta

6 Y ra Jesu bi xipa 'nara 'bede ya ją'i ne bi 'ñembabi:
—'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'na 'bai ra igo ja rá uą'obxi, y 'nara pa bi ma bá
c'ą'tsi ua di tøgue yá fruta, pe hinte bi zʉdi.
7 Nepʉ nú'ą ra me uą'obxi bi 'ñembabi nú'ą rá mɛfi mi mpɛ ja ra uą'obxi: “Dí
ne gui tsɛca nuna ra 'bai gá igo, ngue'ą ya hñu njɛya stá ehe dí handi ua di
tøgue yá fruta, pe hinte stá tsʉdi. Hangue ¿pa te hønsɛ xa hñąnga ndunthi ra
hai habʉ 'bai, ne hinte ri uni?”
8 Nepʉ bi 'ñenga nú'ą ra mɛfi dega uą'obxi: “Pøde hina, hinga tsɛcjʉ, ma ga
fønba ra hai ne ga ʉ'ti.
9 Xąmą njabʉ da unga yá fruta, pe nu'bʉ hinda uni, nu'bʉ́ hą, ga tsɛcjʉ.”

'Nara pa dega tsaya ra Jesu bi 'yøthe 'nara 'bɛhñą mrá nc'ostha

10 Nepʉ 'nara pa dega tsaya ra Jesu mi 'bʉ ja 'nara niją mi xahna ya ją'i.
11 Ne mi 'bʉhni 'nara zi 'bɛhñą mi hñeni, ya mi pɛ'tsa 'rɛt'amahñąto njɛya
mi njabʉ. 'Nara ts'ondąhi xqui japi da nc'ostha, nixi himi tsa da juąnga rá
ndo'yo ni 'na tʉi.
12 Nu mi hyandi ra Jesu bi zofo ne bi 'ñembabi:
—Nąná, nubyá ya xcá ñąni de ri hñeni.
13 Nepʉ nu'ą́ bi hñuxa yá 'yɛ ja ra zi 'bɛhñą, y nú'ą ra ora'ą 'bestho bi za bi
juąnga rá ndo'yo xá hño, ne bi mʉdi bi xøcambeni Ajuą.
14 Pe nura ndą de ra niją bi bø rá cuɛ ngue'ą ra Jesu bi 'yøthe nú'ą ra zi 'bɛhñą
ha mrá pa dega tsaya ra pa'ą, ne bi 'ñembabi ya ją'i:
—Dí pɛ'tshʉ 'rato ma pa pa ga mpɛfihʉ. Y nú'ʉ ya pa'ʉ 'bʉ tsʉ'ahʉ ya hñeni,
ua ehʉ pa da t'øthe'ihʉ. Oxqui ma go gui ehʉ nú'ʉ ya pa dega tsaya pa da
t'øthe'ihʉ.
15 Nepʉ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—'Nagyá yohmihʉ, ¿ha gue hinguí xo'thʉ ri ndąmfrihʉ o ri burruhʉ pa gui
tsixhʉ da ntsithe masque ra pa dega tsaya?

16 Ha nuna zi 'bɛhña̱ xqui 'ñehe desde yá ja̱'i ndu ra Abrá, ha ra Satá xa japi
xa hñeni ya øt'a 'rɛt'amahña̱to njɛya, ¿ha gue hiní 'ñepabini da t'ɛmbabi nú'a̱
pɛ'tsni masque ra pa dega tsaya?
17 Y nu mi ma̱nga njabʉ ra Jesu, gatho nuyá ncontra mi 'bʉhni bi mɛ'tsa yá
tsa de nú'a̱ bi ma̱ñ'a̱. Pe nu ma'ra ya ja̱'i mri xøcambeni Ajua̱ nu mi hyanda ya
da̱nga t'øt'e mi øt'a ra Jesu.

Ra 'bede de ra nda dega mostasa
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Nehe bi 'ñena ra Jesu:
—Ma ga xi'ahʉ 'nara 'bede ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajua̱.
19 Nu'á̱ nja ngu 'nara zi nda dega mostasa nú'a̱ da mot'a 'nara 'ñøhø ja rá
hua̱hi. Y nu'á̱ da nte xi dra da̱ngui ngu 'nara 'bai gá za, y asta ja da hyocni yá
'bafi ya ts'ints'ʉ.

Ra 'bede de ra nzoi
(Mt. 13:33)

20 Nehe bi 'ñena ra Jesu:
—Ma ga xi'ahʉ ma'na ra 'bede ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajua̱.
21 Nurá hmanda Ajua̱ ri nhyɛhui ra nzoi nú'a̱ bi mant'a 'nara 'bɛhña̱ co ngu
'nate kilo ra arina pa da hyoca ya thuhme. Bi mant'i xá hño asta xi bi ntsini
gatho ja ra arina, masque mi 'na zi tʉi ra nzoi.

Ra ts'i'ma gosthi
(Mt. 7:13-14, 21-23)

22 Ha nura Jesu bi sigui rá 'ñu pa rí ma Jerusale. Bi thogui ja 'raya da̱nga
hnini ne ya t'ʉca hnini pa mi xahna ya ja̱'i.
23 Y 'nara ja̱'i bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—Ndada, ¿ha gue 'na tʉi ya ja̱'i nú'ʉ ma da mpøhø?
Ha nu'á̱ bi 'ñembabi:
24 —'Yøt'a ra ts'ɛdi gui cʉt'a ja ra ts'i'ma gosthi nú'a̱ rí ma pa ja ra te pa
nza̱ntho. Nugui dí xi'a'i, gue ndunthi di nehma̱ da yʉt'ini, pe ya hinda za.
25 Nja ngu de stí got'a ra gosthi nú'a̱ to'o rá mɛti 'nara ngu, njabʉ nu'ahʉ
'mɛfa ja gri ganthma̱hʉ ne gri eñhʉ: "Ma zi Hmu'ihe, xogahe ra gosthi." Pe
nu'á̱ ma da da̱di ne ma da 'ñeñ'ahʉ: "Hindí pa̱'a'ihʉ, nixi dí pa̱di habʉ gyá
menguhʉ."
26 Nepʉ nu'ahʉ ma gui 'ñembabihʉ: "¿Hanja hinguí pa̱cje? gue ndrí ñuñhʉ ne
ndrí ntsithehʉ, ne ja ma hninihe go gue'i gá 'ñutcahe ri noya."
27 Pe nu'á̱ ma da 'ñeñ'ahʉ: "Dí xi'ahʉ gue hindí pa̱'a'ihʉ, nixi dí pa̱di habʉ
xqui 'ñehʉ. Rí maha de guecua, gatho nú'ahʉ gyá 'yøt'ats'oquihʉ."
28 Y ra ora'a̱ ja guehni ma gui nzonihʉ ne ma xi da du ri mʉihʉ ndunthi nu
xcrí hyanthʉ ndu ri mʉdi xitahʉ ra Abrá, ne ra Isaac, ne ra Cobo, ne gatho yá
'mɛhni Ajua̱ di 'bʉhni habʉ bí manda Ajua̱, y nu'ahʉ hinda ma da tho'ahʉ gui
cʉthʉ, ma gui cohihʉ thi.
29 Ne ma dua ehe ya ja̱'i de habʉraza maxøgue de ra ximhai, desde bøxhyadi
asta yʉhyadi, ne desde mahuifi asta mac'angui, y ma da yʉt'i'ʉ nuni habʉ bí
manda Ajua̱ ne ma dí hñudini'ʉ ja ra mexa pa da ñuni.
30 Y nura pa'a̱ nu'ʉ tó'o ya da̱nguibya, ma da notsi'ʉ, ha nu'ʉ tó'o ya
notsibya, ma da nda̱ngui'ʉ.

Ra Jesu bi du rá mʉi po ya me Jerusale
(Mt. 23:37-39)

31 Y ja nú'a̱ ra pa'a̱ bi zø 'raya fariseo há mi 'bʉ ra Jesu ne bi 'ñembabi'a̱:

—Rí ma de guecua, ngue'ạ nura ndạ Erode ɛc'a'i da hyo'i.
32 Y nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha bá xiphʉ nú'ạ ra c'uamba jạ'i'ạ gue nugui nubya ne rixudi ma ga sigui ga ɛnga ya ts'ondạhi ne ga øthe ya da'thi asta hinga juata ma 'bɛfi.
33 Ne nu xcrá juata ma 'bɛfi de guecua ga jʉ ma 'ñu ga ma pa Jerusale, ngue'ạ ja guehni nzạntho xa thopa yá 'mɛhni Ajuạ, hangue ja grá mani nehe.
34 ¡Nú'ahʉ gyá menguhʉ Jerusale, go gue'ahʉ guí c'anhʉ co ya do gatho nuya 'mɛhni xuá pɛhn'ahʉ Ajuạ y asta guí hohʉ! ¡Hangu ya 'mi'qui dá ne ga munts'ahmạ gatho ri bạtsihʉ, dá nja ngu 'nara zi øni munts'a yá bạtsi pa da huits'i ja yá hua, pe nu'ahʉ hinhya'mʉ gá ne gá 'yødehʉ!
35 Pe desde nubya Ajuạ ma da hyɛc'asɛhʉ ri nijạhʉ. Ne dí xi'ahʉ gue ya hingui yopi gui hyandgaguihʉ asta hinda zø nú'ạ ra pa gui 'ñeñhʉ: "Xi njạpi nuni to'o xuá mɛhna Ajuạ ma Hmuhʉ."

14

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara 'ñøhø nú'ạ mi neni

1 'Nara pa dega tsaya bi ma ra Jesu da ñunga ja rá ngu 'nara ndạ gá fariseo, ha nu ma'ra ya fariseo mi sutho de nú'ạ mi øt'e.
2 Ne ja guehni mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø xi mi neni'ạ.
3 Nepʉ nura Jesu bi 'yambabi ya fariseo ne ya xahnate de ra ley ne bi 'ñembabi:
—¿Te mạnga ja ra ley, ha gue da za da t'øthe 'nara da'thi ja ra pa dega tsaya, o hina?
4 Pe nu'ú ni 'nara noya himbi dạdi, bi hmetho. Nu'bú ra Jesu bi hñuxa rá 'yɛ ja nú'ạ ra 'ñøhø mi neni, ne bi 'yøthe ne bi mɛhni da ma.
5 Nepʉ bi 'ñembabi ya fariseo:
—¿To'o 'na de gue'ahʉ 'bʉ da zo 'nari burruhʉ o 'nari ndạmfrihʉ ja 'nara poso, nepʉ hingui hñạihʉ ngue'ạ ra pa dega tsaya?
6 Y nu'ú himbi za te bi dạdi.

Ya mʉdi hudi ja 'nara ngo dega nthạti

7 Ha ra Jesu bi hyandi mi tsøhø nú'ʉ xqui ts'ohni ja ra hñuni ne mi huahni'ʉ ya mʉdi hudi pa da hñudi ja ra mexa, nu'bú nu'ạ́ bi umbabi'ʉ 'nara ts'ofo ne bi 'ñembabi:
8 —Nu'bʉ dra ts'ohn'a'i ja 'nara ngo dega nthạti, oguí hudi 'bestho ja ya mʉdi hudi, xi'bʉ da zøhø ma'na nú'ạ xa ts'ohni ne ma'na dri ts'apa mfeni que gue'i.
9 Nepʉ nú'ạ to'o xa zohn'a'i da 'ñeñ'a'i: "Tsocuabʉ ra hudi nuni ma'na." Y nú'ạ ra ora'ạ 'nara 'bɛtsa pa gue'i, y gui 'bai ua hudi asta ja ra ñạni.
10 Nu'ạ mahyoni gui 'yøt'e nu'bʉ dra ts'ohn'a'i ja 'nara hñuni, hñudi asta ja ra ñạni, pa nu sta hyant'a'i nú'ạ to'o xa zohn'a'i da 'ñeñ'a'i: "¿Hanja asta ja guí hucua? Thogui rí ma nuni asta ja ya mʉdi hudi." Y njabʉ hạ, da hyanda nú'ʉ ma'ra di huhni ja ra mexa gue xi ts'ap'a mfeni nehe'i.
11 Nugui dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o ri 'ñexasɛ de rá mfeni ma da 'bɛ rá tsa, pe nu'ạ tó'o hini 'ñexasɛ, da t'e'tsua rá nsu.
12 Y bi 'ñembabi ra Jesu nú'ạ to'o xqui zohni:
—Nu'bʉ gui beni gui unga 'nara hñuni o 'nara nt'oxi nuua ja ri ngu, oxqui zohni hønsɛ ri amigo, nixi ri cu, nixi hønsɛ nú'ʉ te ri njaui, nixi nú'ʉ ri 'nangu ja te pɛ'tsi, ngue'ạ nu'ú 'nara pa da zohn'a'i nehe, y njabʉ da co'ts'a'i ngu nú'ạ xcá 'yø'tuabi.

13 Nu'ạ gui 'yøt'e, ora guí øt'ango, zohna ya zi hyoya, ne nú'ʉ ya zi da'thi xa
nza yá ndo'yo hingui tsa da 'ñạni, ne ya zi doua, ne ya zi goda.
14 Nú'ʉ ya zi jạ'i'ʉ hinda ma da co'ts'a'i de nú'ạ gui 'yø'tuabi'ʉ, pe 'mɛfa de
rá ñoho ra 'mʉi nu xcrí yopa nte con gatho nú'ʉ ma'ra to'o xa 'yøt'e xá hño,
ma gui hñạnga ri thạhạ co ndunthi ra johya.

Ra 'bede de 'nara 'ñøhø bi 'ñøt'ango

15 Y nu mi 'yøde njabʉ nú'ʉ ya jạ'i mi huhni ja ra mexa, 'na de gue'ʉ bi
'ñembabi ra Jesu:
—Tengu da johya nú'ạ to'o ma da hñudi da ñuni de guehni habʉ bí manda
Ajuạ.
16 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:
—'Nara pa 'nara 'ñøhø bi 'ñøt'ango ne bi mɛhna yá 'bɛgo pa da zohna ya
jạ'i.
17 Nepʉ nu mi zø ra ora pa ra nt'oxi, bi mɛnpa ra noya co 'nara 'bɛgo pa bá
embabi gatho nú'ʉ xqui mbitabi: "Ya maha 'nạ, ya bí jabʉ ra mexa xa nthoqui
pa gue'ahʉ."
18 Pe gatho nú'ʉ xqui mbitabi bi mʉdi bi 'ya ra pumbate ngue'ạ bi 'ñotho
yá luga. Nu'ạ rá mʉdi bi sipi bi 'ñena: "Gui pungui, pøde hinda za ga ma. Ja
núbya dá juadi dá tanga 'nara hai, y mahyoni ga ma ga c'ạ'tsi."
19 Ha nu ma'na bi 'ñena: "Stá tanga cʉt'a nt'ɛi ya ndạmfri, y dí adi gui
pungui, hinda za ga ma, ngue'ạ mahyoni ma ga nu ua da mpɛfi xá hño."
20 Ha nu ma'na bi 'ñena: "Ja núbya dá juadi dá nthạti, otho ma luga ga ma."
21 Ha nu mi menga nú'ạ ra 'bɛgo ja rá hmu, bi xipabi te gá dạdi cada 'na
nú'ʉ xqui mbitabi. Nu'bʉ́ nura hmu xi bi bø rá cuɛ ne bi 'ñembabi rá 'bɛgo: "Rí
ma ja ra tai ne ja ya 'ñu de ra hnini ua tsincaua gatho nú'ʉ gui tsʉpʉ, gatho ya
zi hyoya ne nú'ʉ xa nza yá ndo'yo ne hingui tsa da 'ñạni, ne ya doua, ne ya
goda, pa ga ñu'me'ʉ."
22 Ne ya 'mɛfa nura 'bɛgo bi 'ñembabi rá hmu: "Ya stá øt'a nú'ạ gá xicagui,
pe ponguitho ya hudi de ja ra mexa."
23 Nepʉ nura hmu bi 'ñembabi rá 'bɛgo: "Nubyá rí ma ja ya dạ'ñu ne ya t'ʉca
'ñu nú'ʉ 'ranga ja ya mbonthi, y gui ja güi tsi gatho nú'ʉ gui tsʉdi pa da ñuxa
nuya hudi ponguitho ja ma mexa.
24 Ngue'ạ nugui dí mạ gue nú'ʉ dá mbitabi ra mʉdi, ni 'na de gue'ʉ hinda
ñuni con guequi."

Nú'ʉ to'o da za da dɛna ra Jesu

25 Ndunthi ya jạ'i mri dɛna ra Jesu, y nu'ạ́ bi mpʉnts'i ne bi 'ñembabi'ʉ:
26 —Nu'ạ tó'o ne dua nxadi, mahyoni ma'na da mạdigui que rá dada, ne rá
nạnạ, ne rá 'bɛhñạ, ne yá bạtsi, ne yá cu, ne rá tesɛ; pe nu'bʉ hina, hinda za.
27 Ha nu'ạ tó'o hinda 'ñɛi da dɛngagui masque da 'bɛdi gatho, hinda za ga
øt'e ma nxadi'ạ.
28 Xi'bʉ 'nara jạ'i da beni da hyoca 'nara dạnga ngu, ¿ha gue hinda beni
'mɛt'o te gatho mahyoni pa da uadi da hyoqui?
29 Pe nu'bʉ hinda beni 'mɛt'o, ne 'bʉ hønsɛ bi fʉtua rá ua rá ngu, nepʉ ya
hinda juati, y gatho nú'ʉ to'o da hyandi ma da nthede de gue'ạ,
30 ne da 'ñena: "Nuna 'ñøhøni hønsɛ bi mʉta rá 'bɛfi, ya himbi za bi juati."
31 O xi'bʉ 'nara ndạ beni da 'ñøt'atuhni co ma'na rá mindạui nú'ạ pɛ'tsa
'nate 'mo ya soldado, ¿ha gue hinda beni 'mɛt'o ua da za da ntạte co nú'ʉ 'rɛt'a
'mo yá soldado?

32 Y nu'bʉ da beni 'mɛt'o gue hinda ntạte, da mɛnpa ra noya ma'na rá
mindạui nú'ạ bra 'ñe yabʉtho, gue ya hinda ntunhui.
33 Hangue nugui dí xi'ahʉ, toraza de gue'ahʉ nu'bʉ hingui tsogui gatho nú'ạ
guí pɛ'tshʉ, hinda za dua nxadi'ihʉ.

Rá ts'ɛdi ra u
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

34 Nura u xá hño, pe nu'bʉ ya bi 'bɛ rá hño, ¿hanja da za da yopa cʉqui?
35 Ya hingui ho nixi pa dra thạnts'a ja ra hai de ya huạhi, nixi pa da t'ʉ'tua
ja yá ua ya ndạpo, nixi pa ni 'nara t'øt'e ya hinxá hño, hangue dra føtbʉ. Nu'ạ
tó'o ja rá t'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna dí mạ.

15

Ra 'bede de 'nara zi dɛti xqui 'mɛdi
(Mt. 18:10-14)

1 Ndunthi ya 'ñạtsa ngʉxbojạ ne ndunthi ma'ra ya ts'ojạ'i bi ma bá tsʉdi ra
Jesu pa da 'yøde nú'ạ mi mạñ'ạ.
2 Hangue nuya fariseo ne ya xahnate de ra ley mi ñạma'ñʉ de gue'ạ, ne mi
ena:
—Nuni ra 'ñøhø nzạntho ñạui ya ts'ojạ'i ne ri ñuni con gue'ʉ.
3 Nepʉ ra Jesu bi xipa 'nara 'bede, ne bi 'ñembabi'ʉ:
4 —Xi'bʉ 'na de gue'ahʉ 'bʉ gri pɛ'tshʉ 'na nthebe ya dɛti pe 'bʉ gui 'bɛhʉ
'na de gue'ʉ, ¿ha gue hingue gui tsohʉni nú'ʉ goho'rate ne 'rɛt'amagʉto pa
gui maha ja ra mbonthi pa gua hoñhʉ nú'ạ xcá 'bɛdihʉ asta hingui tsʉhʉ?
5 Y nu xqui tsʉdihʉ'ạ gui 'yɛnts'a ja ri xi'nxihʉ co ra johya ne gui tuxhʉ.
6 Nepʉ gui zoñhʉ gatho ri amigohʉ ne ri 'nanguhʉ ne gui 'ñembabihʉ: "Ma
ga johyahʉ, ngue'ạ ya stá tsʉdi nú'ạ ma dɛti stí 'bɛhmạhạ."
7 Hangue dí xi'ahʉ, njabʉtho nehe 'bʉ 'nara 'yøt'ats'oqui da ñobri, da nja ra
johya mahets'i, que nú'ʉ goho'rate ne 'rɛt'amagʉto ya jạ'i beni gue 'bʉi xá hño
ne hu yá mʉi gue hinga mahyoni da ñobri.

Ra 'bede de 'nara bojạ xqui 'mɛdi

8 O ne 'nara 'bɛhña pɛ'tsa 'rɛt'a ya bojạ ne da 'bɛdi 'na, da tsø ra ñot'i ne da
mpaxi 'ramats'ʉ pa da hyoni asta hinda zʉdi.
9 Ha nu sta zʉdi'ạ, da zohna gatho yá mpạdi ne yá 'nangu ne da 'ñembabi:
"Ma ga johyahʉ, ngue'ạ ya stá tsʉdi nú'ạ ra bojạ stí 'bɛhmạhạ."
10 Hangue nugui dí xi'ahʉ, njabʉtho nehe 'bʉ 'nara 'yøt'ats'oqui da ñobri,
nu'bʉ́ yá ɛnxɛ Ajuạ bí øt'ango nuni mahets'i.

Ra 'bede de ra nanat'ʉ

11 Ra Jesu bi 'ñena nehe:
—'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa yoho yá t'ʉ,
12 nepʉ nú'ạ mbạtsi bi 'ñembabi rá dada: "Papá, dí ne gui 'racagui nú'ạ rí
'ñepcagui de nú'ạ guí pɛ'tsi." Nu'bʉ́ nura dada bi mʉdi bi hecuabi yá hño, ne
bi umbabi yá t'ʉ.
13 Nepʉ de ya xqui thogui 'raya pa, nú'ạ ra t'ʉ mbạtsi bi munts'a gatho nú'ạ
xqui t'umbabi ne bi hñạts'i, ne bi bøni de guehni, bi gʉ rá 'ñu bi ma pa ma'na
ra hai yabʉ habʉ bá tegue gatho rá bojạ ja 'nara 'mʉi xi xmá nts'o.
14 Pe nu mi degue gatho nú'ạ mi hạ, bi nja 'nara dạnga thuhu ja nú'ạ ra
hai'ạ, ne nu'ạ́ bi mʉdi bi sufri co ra thuhu.

15 Nepʉ de guehni bi ma bá apa ra 'bɛfi 'nara 'ñøhø de nú'ą̱ ra hai'ą̱. Y nura
'ñøhø'ą̱ bi umbabi ra 'bɛfi ne bi mɛhni da supa yá ts'ʉdi.
16 Y ra ora mi ñunga ya ts'ʉdi, nú'ą̱́ mi nehmą̱ da zi nú'ą̱ mi tsi'ʉ, ngue'ą̱ xi
mi tsʉ ra thuhu, pe hinto mi huequi pa da t'umbi te da zi.
17 Nu'bʉ́ nu'ą̱́ bi beni rá ngu ne bi 'ñena: "Hangu ya mɛfi pɛ'tsa ma dada ja
rá ngu, ne bí ja ndunthi te da ts'i, asta pongui. Y nugui, go dí 'youa ya ga tu ra
thuhu.
18 Ma ga yopa penga ja rá ngu ma dada, ne ga embabi: Papá, stá øt'a 'nara
ts'oqui ja rá thandi Ajuą̱ ne ja ri thandigue.
19 Ya hiní 'ñepcagui gui 'ñengagui ri t'ʉgui. 'Yøtc'agui ngu 'nadrá 'bɛgotho de
gue'i; ga embabi njabʉ."
20 Nepʉ nu'ą̱́ bi gʉ rá 'ñu ne bi menga pa ja rá ngu rá dada.
Pe ante da zøni, rá dada bi hyandi ne bi huequi, ne bi nest'ihi bá tsʉdi, y
ngu bi nthɛui, bi hyʉfi ne bi zʉ'tsi.
21 Nepʉ nura t'ʉ bi 'ñembabi: "Papá, stá øt'a 'nara ts'oqui ja rá thandi Ajuą̱
ne ja ri thandigue. Ya hiní 'ñepcagui gui 'ñengagui ri t'ʉgui."
22 Pe nura dada bi 'ñembabi yá 'bɛgo: "Bá hą̱hʉ 'raya he nú'ʉ ma'na strá hño
ne hyethʉ, ne hñu'tsuahʉ 'nara mfo'yɛ, ne ti'tuahʉ.
23 Ne bá tsihʉ nú'ą̱ ra nocandą̱mfri ga hohʉ ne ga tsihʉ. ¡Ma ga øthʉ 'nara
ngo dega johya!
24 Ngue'ą̱ nuna ma t'ʉ ndí hu ma mʉi gue ya xqui duhmą̱, pe hina, y nubyá
dí ja ra uɛnda gue ya xa yopa nte. Stí 'bɛdi, pe nubyá ya dá yopa handi." Y
nu'ʉ́ bi mʉdi bi 'ñøt'ango.
25 Hinga ya'ą̱ bi zøhø nú'ą̱ ra t'ʉ madą̱, mbi 'yo ja ra 'bɛfi. Pe nu mi zøhø
guetbʉ ja rá ngu, bi 'yøde mi ja ya 'bɛ'mda ne ya hnei.
26 Nepʉ nu'ą̱́ bi ma'ta 'na de nuya 'bɛgo pa bi 'yambabi te mi ja.
27 Nepʉ nura 'bɛgo bi 'ñembabi: "Ri cu xa zøhø y nuri dada bi manda bi tho
ra nocandą̱mfri ngue'ą̱ bi zøhø te rá 'ñentho ha hinte xqui ja."
28 Pe nú'ą̱ ra cu madą̱ xi bi bø rá cuɛ ne himi ne da yʉt'i. Ha nurá dada bi
bøni bi bą̱ntebi pa da yʉt'i.
29 Ha nu'ą̱́ bi 'ñembabi rá dada: "Papá, guí pą̱sɛ hangu ya jɛya stá 'bʉhui ne dí
pɛp'a'i, ha hinhya'mʉ stá nts'o'yøde de gue'i. Pe ni 'na'qui hinxcá 'raca mą̱di
'nara zi t'ą̱xi pa ga tsi'be ma amigo.
30 Pe nubyá, nú'ą̱ ri t'ʉ xa zøhø, xua dec'a'i ri boją̱ co ya ts'o'bɛhña̱, nu'ą̱́ hą̱,
go asta gá hyopabi ra nocandą̱mfri."
31 Nepʉ nurá dada bi 'ñembabi: "Ma zi t'ʉ'i, nu'í nzą̱ntho guí 'bʉi con guequi,
y gatho nú'ą̱ dí pɛ'tsi, ri mɛti nehe.
32 Pe nubyá, mahyoni ga johyahʉ ne ga øthʉ 'nara ngo, ngue'ą̱ ri cu ndí hu
ma mʉi gue ya xqui duhmą̱, pe nubyá pa guequi dí ja ra uɛnda gue ya xa yopa
nte. Y stí 'bɛhmą̱hʉ, pe nubyá ya dá yopa hanthʉ."

16

Ra 'bede de 'nara 'bɛtri mi jʉ ndunthi ra boją̱

1 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xi mrá rico ne mi 'bʉi 'nará 'bɛtri. Y ra hmu xqui sipabi
gue nú'ą̱ ra 'bɛtri mi jʉmpa ndunthi rá boją̱.
2 Nu'bʉ́ nura hmu bi zohna nú'ą̱ ra 'bɛtri ne bi 'ñembabi: "Xa sicagui 'raya
noya de gue'i. Hangue dí ne gui dacagui ra uɛnda de ri 'bɛfi, ngue'ą̱ ya hindí
ne gui sigui gui pɛpcagui."

3 Nepʉ nú'ą ra 'bɛtri bi bensɛ ja rá mfeni, ne mi ena: “Xibya, ¿te ga øt'e? Ma
hmu ma da hñąga ra 'bɛfi, ha otho ma ts'ɛdi pa ga pɛ ya hai, y ri 'raca ra 'bɛtsa
'bʉ ga mpɛti.
4 A, nubyá hą, ya dá beni te ma ga øt'e. Ma ga honga ra modo pa da mącagui
nú'ʉ to'o tupabi ma hmu, pa da 'raca nsɛqui ja yá ngu nura pa'ą da thągagui
ra 'bɛfi de guecua.”
5 Nepʉ nu'ą́ bi zohna 'rama'na nú'ʉ to'o mi tupabi rá hmu. Nu'ą ra mʉdi bi
'yambabi ne bi 'ñembabi: “¿Hangu guí tupabi ma hmu?”
6 Nu'bą́ nu'ą́ bi dątuabi bi 'ñena: “Dí tupabi 'na nthebe barri ra aceite.” Ha
nura 'bɛtri bi 'ñembabi: “Jaua ra hɛ'mi habʉ huts'i hangu guí tupa ma hmu, y
dąma hyoqui ma'na habʉ di mą gue hønsɛ nde nthebe barritho gui tu.”
7 Nepʉ nu'ą ma'na bi 'ñembabi: “Xi'a'i, ¿hangu guí tugue?” Nu'ą́ bi 'ñena: “'Na
nthebe huada ra trigo.” Nepʉ nú'ą ra 'bɛtri bi 'ñembabi: “Nehe jaua ra hɛ'mi
habʉ huts'i hangu guí tupa ma hmu. Hyoca ma'na habʉ di mą gue hønsɛ
goho'rate gui tu.”
8 Nepʉ nura hmu bi 'ñe'tsua rá nsu nú'ą ra ts'o'bɛtri ngue'ą bi dąma nti
rá mfeni pa bi gohi xá hño co nú'ʉ to'o mi tu ya thai. Hangue njabʉ nuya
meximhai xi ya nimfeni pa da gohi xá hño co yá mimeximhaiui, pe nú'ʉ xa
gamfri Ajuą hingui øt'e njabʉ.
9 Pe nugui, nu'ą dí xi'ahʉ, masque ra boją da za da hyat'a 'na, pe nehe
co nú'ą ra boją'ą ogyá mit'ihʉ, faxhʉ nú'ʉ ja te ø'tua ra 'bɛdi, pa njabʉ gui
ntsixhʉ'ʉ, pa nu sta uadi ri tehʉ de guecua ja ra ximhai ne sta uadi da thogui
ra boją, nu'bą́ ma da t'a'ahʉ 'nara hoga 'ñehe nu xcrí tsøñhʉ mahets'i habʉ bí
ja ya hoga 'mʉi pa nzątho.
10 Nu'ą tó'o hingui cøni masque 'na tʉi ra boją xa t'umbi da su, nehe hinda
møni 'bʉ da t'umba ndunthi ra boją pa da su. Nu'ą tó'o cøni de nú'ą 'na tʉi xa
t'umbi pa da suhmą, nehe da møni 'bʉ da t'umba ndunthi pa da su.
11 Hangue nugui dí xi'ahʉ, 'bʉ gui cøñhʉ ya hño de nuua ja ra ximhai nú'ʉ
xa t'a'ahʉ pa gui suhmąhʉ, ¿to'o da gamfri de gue'ahʉ pa da 'ra'ahʉ ya hño de
mahets'i pa gui suhmąhʉ?
12 Nu'bʉ hingui pąhʉ gui suhʉ nú'ą hingrí mɛtihʉ, ¿hanja da za da t'a'ahʉ
nú'ą rí 'ñep'a'ihʉ pa gui suhʉ?
13 Ni 'nara 'bɛgo hinda za da mɛpabi yoho ya hmu, ngue'ą njabʉ da za da
ʉtsa 'na, ne go da mąhui nú'ą ma'na, o nzątho go di pɛpabi 'na, y nu ma'na
hina. Njabʉ nehe hingui tsa gui pɛpabihʉ Ajuą ne da 'yoda ri mfenihʉ ra boją.
14 Ha nuya fariseo xi mi ho da mɛ'tsa ndunthi ra boją ne mi 'bʉhni mi huxa
nt'øde'ʉ nú'ą bi mąnga ra Jesu ne xi mi ɛnda yá thede'ʉ.
15 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ ri hnequi 'ñena 'na xi gyá hoją'ihʉ, pe hønsɛ pa gui pønga ri hmihʉ
ja yá thandi ri miqu'eihʉ, pe Ajuą pąt'athohʉ ri mfenihʉ te rá 'bɛ'ą guí beñhʉ,
hangue 'bʉ guí ne gui pønga ri hmihʉ ja yá thandi ri miqu'eihʉ, hingui tsa gui
pønga ri hmihʉ ja rá thandi Ajuą.

Rá ley ra Moise ne ra hoga nt'øde de rá hmanda Ajuą

16 Desde ante da zøhø ra Xuua Xi'tsate ya nguí pɛ'tsuahʉ rá ley ra Moise ne
nú'ą xqui mąnga ma'ra yá 'mɛhni Ajuą. Y desde bi zøhø ra Xuua asta nubya
xcá 'yøhʉ xa si'ahʉ ya noya dega hoga nt'øde de hanja go ri manda Ajuą, y
njabʉ ndunthi xa 'yøt'a ra ts'ɛdi da yʉt'i nu habʉ ri manda Ajuą.
17 Masque mahets'i ne ra ximhai hingui hei pa da uadi, pe ni 'nara noya
nú'ą xa t'ofo ja rá ley Ajuą hinda njabʉtho, pɛ'tsi da njabʉ ngu nú'ą mą.

Ra Jesu bi mạ de ra nxuni
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

18 'Bʉ 'nara 'ñøhø da nxungüi rá 'bɛhñạ pa go da nthạtui ma'na ra 'bɛhñạ, nú'ạ ra 'ñøhø'ạ ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui. Y nu'ạ tó'o da nthạti co 'nara 'bɛhñạ xa nxungüi rá dạme, ne'ạ ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui.

Ra Jesu bi mạ de 'nara 'ñøhø ra rico ne ra Lasaro

19 Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xi mrá rico, ne xi mri hñe xá hño co 'raya hoga dutu xi mahotho. Y mi øt'ango hyastho ja rá ngu co ndunthi ra nthoqui.
20 Ne mi 'bʉi 'nara zi mɛti mrá thuhu ra Lasaro xi mrá hyoya, xqui hñuhni ja rá gosthingu nú'ạ ra rico. Ne mi tsʉ 'nara hñeni mi 'ya maxøgue rá ndo'yo,
21 ne asta ya tsat'yo mi te'tsuabi habʉ mi 'ya. Y nú'ạ ra zi 'ñøhø'ạ mi nehmạ xa zi nú'ạ mi tagui de ja rá mexa nú'ạ ra rico.
22 'Nara pa bi du ra zi hyoya, y ya ɛnxɛ de mahets'i bá ehe e bi zits'i pa bá 'bʉhui ra Abrá nuni mahets'i. Nepʉ 'mɛfa bi du nehe nú'ạ ra rico, ne bi t'agui.
23 Y de mi oni nú'ạ ra rico ja ra nidu xi mri sufri ndunthi, nepʉ nu'ạ́ bi gʉxa yá da ne bi hyandi de yabʉ ra Abrá ya mi 'bʉhuini ra Lasaro nehe.
24 Nepʉ nura rico bi ma'ti ne bi 'ñembabi: "Ma dada'i Abrá, dá nja ri nthecate de guequi, bá pɛhna ra Lasaro da pobo qué yá dedo co 'na zi tʉi ra dehe pa e da pobo qué ma jạne, ngue'ạ xi dí sufri ndunthi nuua ja ra tsibi."
25 Ha nura Abrá bi 'ñembabi: "Amigo, beni gue nu'i nú'bʉ nguí 'bʉi ja ra ximhai xi nguí 'bʉi xá hño, ha nura Lasaro mi sufri ndunthi ra hñoya. Pe nubyá nuní 'bʉi xá hño de guecua, ha nu'i go guí sufribya núbʉ habʉ guí 'bʉi.
26 Ha nixi da za da mabʉ ra Lasaro, ngue'ạ ja 'nara hñe madetho xi xá hñe. Hangue nu'ʉ 'bʉcua hinda za dí mabʉ, ha nu'ʉ bí 'bʉpʉ, hinda za dí 'ñecua nehe."
27 Nepʉ nú'ạ ra rico bi 'ñena: "Ma dada'i Abrá, nu'bʉ́ dí bạnte'i gui pɛhna ts'ʉ ra Lasaro ja rá ngu ma dada
28 habʉ bí 'bʉi má cʉt'a ma cu, pa da zofo pa hinda zøhø de guecua ja ra nidu, e da sufri ngu dí sufriga."
29 Pe nura Abrá bi 'ñembabi'ạ: "Nu'ʉ́ ya bí pɛ'tsa nú'ạ bi 'yofo ra Moise ne nú'ạ bi 'yofo ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ. ¡Go dá 'yøte'ʉ!"
30 Pe nura rico bi 'ñena: "Hạhạ majuạni guí mạ, nú'i ma dada'i Abrá, pe nu'bʉ gui pɛhna 'na de nú'ʉ xa du, nu'ʉ́ dí pạdi da 'yøte ne da ñobri."
31 Pe nura Abrá bi 'ñembabi: "'Bʉ hingo xa 'yøte nú'ạ bi mạnga ra Moise ne ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ, nixi da ne da gamfri nú'ạ da xipabi nú'ạ di yopa nte de ja ra du."

17

Ra Jesu bi mạ gue ga nsuhʉ pa hinga japhʉ da 'yøt'a ya ts'oqui ma'ra
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

1 Ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Nzạntho da nja 'raya t'øt'e pa da japi da nts'oca ya jạ'i, pe ¡huecate nú'ạ ra jạ'i to'o da japi da 'yøt'a 'nara ts'oqui ma'na!
2 Ma'na xá hño nú'ạ ra jạ'i'ạ dra ts'ʉtuahmạ 'nara do strá hñʉ ja rá 'yʉga ne dra føta ja ra ndehe, pa te hønsɛ da japi da 'yøt'a ra ts'oqui ma'na rá miqu'eiui nú'ạ hinxa zɛditho rá jamfri.
3 Hangue nugui dí xi'ahʉ gui nsuhʉ. Nu'bʉ 'nari cuhʉ da 'yø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi, zofohʉ, hñạcuahʉ. Nu'bʉ da ñobri, pumbabihʉ.

4 Masque da 'yø't'ahʉ ra nts'o'mʉi yoto 'mi'qui de ra pa, ne 'bʉ da 'ñehe da
'ya'ahʉ ra pumbate cada ra 'mi'qui, pumbabihʉ.

Ra jamfri ngu 'nara zi nda dega mostasa

5 Ha nuyá apostol ra Jesu bi 'ñembabi:
—Xupca ma jamfrihe.
6 Nepʉ ra zi Hmu Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ xi majuạni gri pɛ'tshʉ ra jamfri masque ngu 'nara zi nda dega
mostasa rá ndạngui, nu'bʉ́ da za gui 'ñembabihʉ nuna dạnga 'bai gá za: "C'ʉts'i
de habʉ guí 'bai ne rí ma gui nt'ʉt'a ja ra ndehe," ha nura za'ạ da 'yø't'a'ihʉ
co nú'ạ ri jamfrihʉ.

'Nara 'bɛgo rí 'ñepi da mɛpa rá hmu, hingo dra 'bɛpi

7 Ra Jesu bi 'ñembabi nehe'ʉ:
—'Bʉ 'nara jạ'i di 'bʉ 'nará 'bɛgo xqui menga 'bɛfi ja ra huạhi o ra 'ba'yo, ¿ha
gue da t'embabi 'bestho: "Thogui hñudi gui ñuni"?
8 Hina. Nu'ạ́ da t'embabi: "'Mɛt'o gui hoca ra nt'oxi, ne hñoquigue pa gui
'raqui te ga tsi. Nepʉ 'mɛfa gui ñunigue nehe."
9 ¿Ha guí beñhʉ da t'umba njamạdi ra 'bɛgo de nú'ạ 'bɛpabi da 'yøt'e? Hina.
10 Njabʉ nehe nu xcrí juahʉ gui pɛphʉ rá 'bɛfi Ajuạ xa 'bɛp'ahʉ, rí 'ñepi gui
'ñeñhʉ: "Hiní 'ñepcahe gui 'yacje ra jamạdi ngue'ạ 'nadyá 'bɛgothohe ne hønsɛ
stá pɛhe nú'ạ mri 'ñepcaguihe ga pɛhe."

Ra Jesu bi 'yøthe 'rɛt'a ya 'ñøhø mi tsʉdi ra lepra

11 De guehni bi thogui ra Jesu bi sigui rá 'ñu pa mri ma Jerusale, bi 'ranga
madetho de yoho ya hai, 'na rá thuhu Nsamaria, ha nu ma'na Galilea.
12 Y ya de mi ma da zønga ja 'nara zi hnini, bi bøni pa bá tsʉdi'ạ 'rɛt'a ya
'ñøhø mi tsʉdi ra lepra nú'ạ mi tsit'atho ra ngø, ne nu'ʉ́ bi gohi zi yabʉtho de
gue'ạ, ngue'ạ xuá nts'uni yá hñeni.
13 Nepʉ bi ma'ti'ʉ bi 'ñembi:
—Jesu, ma zi Xahnate'ihe, dá nja ri nthecate de guecje.
14 Nepʉ nu mi hyanda ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha ua 'ñudihʉ ja ya macjạ.
Nepʉ nu'ʉ́ bi ma, ne de má 'ñu bi ñạni de yá hñeni'ʉ.
15 Y 'na de gue'ʉ de mi za gue bi ñạni, bi mengui mi xøcambeni Ajuạ co ya
hmafi.
16 Ne bi ndandiñạhmu ja rá ua ra Jesu ne bi mɛgui rá hmi asta ja ra hai pa
bi umba njamạdi ngue'ạ xqui 'yøthe'ạ. Y nú'ạ ra 'ñøhø'ạ mrá me Nsamaria.
17 Y nura Jesu bi 'ñani ne bi 'ñena:
—¿Ha gue hingue mi 'rɛt'a bi ñạni? ¿Habʉ bi ma nú'ʉ má gʉto?
18 ¿Ha gue hønsɛ núni hingrá me Israel bá pengui ri xøcambeni Ajuạ?
19 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi nú'ạ ra 'ñøhø:
—'Bai rí ma, ya xcá ñạni ngue'ạ xcá camfrigui.

Ra Jesu bi mạ de rá 'ñehe rá hmanda Ajuạ
(Mt. 24:23-28, 36-41)

20 Nepʉ ya fariseo bi 'yambabi ra Jesu ha'mʉ mi ma da zøhø rá hmanda
Ajuạ nuua ja ra ximhai. Nepʉ nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Nurá hmanda Ajuạ hinga 'nara t'øt'e pa da hnequi.
21 Nixi da za da t'eñ'ahʉ: "Xi jaua", o "Bí jani". Nurá hmanda Ajuạ ya xa
zøhø ne ya 'bʉi con gue'ahʉ.
22 Nepʉ nu'ạ́ bi 'ñembabi yá nxadi nehe:

—Ma da zøhø ra pa gui nehmąhʉ gui hyanthʉ da zøhø 'bestho nú'ą ra dąnga pa, pa gui hyanthʉ da yopa 'ñehe pa da ndą Nú'ą To'o e bi Nją'i, pe hindi tat'atho ya pa pa gue'ą.

23 Ne ma da t'eñ'ahʉ: “Xi 'bʉcua”, o “Xi bí 'bʉhni”. Pe oxqui pahʉ ma gui c'ą'tshʉ, ne oxqui tɛnihʉ nú'ʉ to'o da xi'ahʉ njabʉ.

24 Ngue'ą ngu guí hanthʉ 'nara huɛi nú'ą masɛctho da yot'i maxøgue mahets'i, ma da njabʉ nehe nú'ą ra pa'ą stua yopa pengui Nú'ą To'o e bi Nją'i.

25 Pe mahyoni 'mɛt'o da thogui ndunthi ya ts'othogui. Ne ma da ʉtsa gatho ya ją'i nú'ʉ 'bʉi de nuya pabya.

26 Ngu nú'ą bi nja de nuya pa'ʉ de mi 'bʉi ra Noé, ma da njabʉ nehe nu stua yopa ehe Nú'ą To'o e bi Nją'i.

27 Nu'ʉ́ mri ñuni, mi tsithe, ne mi øt'a nthąti ngu xi yá nzą̱i, ne hinte mi jamasu'ʉ asta nura pa'ą bi yʉt'a ra Noé ja ra arca, ne mi dąmfri'ʉ bi ñuxa ra dehe maxøgue ra ximhai, y gatho ya ją'i bi ją̱t'i.

28 Bi njabʉ nehe nuya pa'ʉ mi 'bʉ ra Lot. Ya ją'i mi øt'e ngu xi myá nzą̱i, mi ñuni mi tsithe, mi mpa ne mi ntai, mi mpot'i ne mi høngu.

29 Pe nu de mi bønga ra Lot de ra hnini Sodoma, bi 'uą ya tsibi ne ra asufre, y bi du dega nzą̱t'i gatho ya ją'i de nú'ą ra hnini'ą.

30 Ma da njabʉ nehe nú'ą ra pa'ą stua yopa pengui Nú'ą To'o e bi Nją'i.

31 De nura pa'ą, 'bʉ 'na di 'ba ja ra patio de rá ngu, hinda yʉt'a mbo rá ngu pa da hñą̱ts'i nú'ą te di pɛ'tsi. Y nu'ą tó'o di 'yo ja rá huą̱hi, ya hinda yopa menga ja rá ngu.

32 Benihʉ de hanja bi ndo'u rá 'bɛhñą ra Lot ngue'ą bi ñegui bi hyanda nú'ą ra hnini bi zopʉ.

33 Nu'ą tó'o ne da su rá te, da 'bɛdi, pe nu'ą tó'o da unga rá te po rá nguequi, nu'ą́ ma da mɛ'tsa ma'na ra hoga te pa nzą̱ntho.

34 Nehe dí xi'ahʉ gue nú'ą ra xuui'ą 'bʉ yoho di 'bonga 'nadbʉ ja yá ą̱hą, 'na da ts'its'i, ha nu ma'na da ts'ogui.

35 'Bʉ yoho ya gʉni di cʉni mahyɛgui, 'na da ts'its'i, ha nu ma'na da ts'ogui.

36 'Bʉ yoho ya 'ñøhø di 'yo ja yá 'bɛfi 'nadbʉ ja ra huą̱hi, 'na da ts'its'i, ha nu ma'na da ts'ogui.

37 Nu mi 'yøde njabʉ ya apostol bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:

—¿Habʉ ma dua nja nú'ą gá mą, ma zi Hmu'ihe?

Nepʉ nu'ą́ bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nuni habʉ di 'bɛni nú'ą xa du, ja ma da munts'ni ya pada pa da zi'ʉ.

18

'Nara nzaya co 'nara viuda

1 Ra Jesu bi xipa 'nara 'bede yá nxadi gue mahyoni da 'yapabi Ajuą nzą̱ntho nsinque da zabi.

2 Ne bi 'ñembi:

—Mi 'bʉi 'nara nzaya ja 'nara hnini, himi tsu Ajuą ne ni 'nara ją'i himi tsu.

3 Ne de nú'ą ra hnini'ą mi 'bʉi 'nara viuda nehe, nzą̱ntho mi pa da c'ą'tsa nú'ą ra nzaya pa da ñą̱ni de rá ncontra'ą.

4 Pe bi thogui ndunthi ya pa nura nzaya himbi umba ra mfats'i nú'ą ra viuda. Pe 'mɛfa bi 'ño rá mfenisɛ nú'ą ra nzaya ne bi 'ñena: “Masque nugui hindí tsu Ajuą, nixi 'nara ją'i hindí tsu,

5 pe hingo rá ngue'ą ma ga øta nú'ą xica ra viuda, pa hingue xi stí tsøtcatho ma mʉi.”

6 Ra zi Hmu Jesu bi 'ñena:
—Guehna bi mạnga nú'ạ ra ts'o nzaya.
7 Xihmạ Ajuạ, ¿ha gue hinda ñạni nú'ʉ to'o xa huahni, nú'ʉ apabi'ạ ma pa
ra xuui? ¿Ha gue hinda mats'i 'bestho'ʉ?
8 Dí xi'ahʉ gue hạ, 'bestho da mats'i. Xi sta yopa mengui Nú'ạ To'o e bi Njạ'i,
¿ha gue da zʉdi ndunthi to'o di camfri 'bʉ? Ya hina.

'Nara fariseo co 'na de nuya 'ñạtsa ngʉxbojạ

9 Ra Jesu bi mạnga ma'na ra 'bede pa nú'ʉ to'o ri 'ñets'i gue ya hojạ'i ne xi
ya denate, ne bi 'ñena:
10 —Yoho ya 'ñøhø bi ma ja ra nijạ pa da 'yapabi Ajuạ, 'na mrá fariseo, ha
nu ma'na mrá 'ñạtsa ngʉxbojạ.
11 Ha nura fariseo bi 'yapabi Ajuạ má 'bai ne mi ena njaua: "Dí jamạdi ma
Zidada'i, ngue'ạ nugui hindí nja ngu ya 'yøt'ats'oqui, ya be, ya ts'o'mʉi ne ya
zinga medinthạti, nixi dí nja ngu nuni ra 'ñạtsa ngʉxbojạ 'bahni.
12 Nugui dí ayuna yo'qui ra semana, ne nzạntho dí 'ra'a 'rɛt'a centavo cada
ra bɛxo nú'ạ dí tạhạ," njabʉ bi 'ñena.
13 Pe nú'ạ ra 'ñạtsa ngʉxbojạ bi gohi ts'ʉ zi yabʉ de ra fariseo, ne nixi bi
ne bi gʉxa yá da pa mahets'i ngue'ạ mi pạdi gue xi mrá nduts'oqui, pe xi mi
apabi Ajuạ con gatho rá mʉi ne mi ena: "¡Ma Zidada'i, dá nja ri nthecate de
guequi, ngue'ạ xi majuạni nugui 'nadrá dạnga 'yøt'ats'oqui!"
14 Hangue bi 'ñenga ra Jesu:
—Dí xi'ahʉ gue nú'ạ ra 'ñạtsa ngʉxbojạ bi zʉdi ra pumbate de yá ts'oqui, ne
bi menga ja rá ngu ya hinte má ts'oqui mi tu. Pe nura fariseo himbi zʉdi ra
pumbate de yá ts'oqui. Ngue'ạ nu'ạ tó'o ri 'ñexasɛ, nú'ạ́ go gue'ạ ma da 'bɛ rá
tsa. Ha nu'ạ tó'o hini 'ñexasɛ, nú'ạ́ 'mɛfa ma da t'e'tsua rá nsu.

Ra Jesu bi jạpa ya bạtsi
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Bá ts'impabi ya zi bạtsi ra Jesu pa da hñuxa yá 'yɛ ne da jạpabi'ʉ. Pe nu
mi hyanda njabʉ yá nxadi bi zʉi nú'ʉ to'o mri zi yá bạtsi.
16 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Hophʉ ya bạtsi da e da zʉcagui, oguí hạcuahʉ, ngue'ạ nu'ʉ tó'o da 'mʉi ja
rá hmanda Ajuạ, mahyoni da nja ngu nuya ya zi bạtsi.
17 Nehe dí xi'ahʉ gue nu'ạ tó'o hinda nja ngu 'nara zi bạtsi pa da 'mʉi ja rá
hmanda Ajuạ, hinda za da yʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.

'Nara rico bi ñạui ra Jesu
(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Ne de gue'ạ 'nara ndạ de ja ra nijạ bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Nu'i Xahnate, 'nagrá hojạ'i, ¿te da za ga øt'e pa ga tsʉdi ra te pa nzạntho?
19 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí engagui gue drá hojạ'i? Jo'o ma'na ra hojạ'i, hønsɛ Ajuạ.
20 Nu'i guí pạdi xá hño ya hmanda de ra ley habʉ ena: "Oxqui ntsinga
medinthạti, oxqui nhyote, oxcrí mpe, ne oxqui jʉ'tsua ya nc'uamba ri
miqu'eiui, ne umba ra t'equ'ei ri dada ne ri nạnạ ne su'ʉ."
21 Ha nú'ạ ra 'ñøhø bi 'ñena:
—Gatho núyá stá øt'e desde ndí bạtsi.
22 Ha nu mi 'yøde ra Jesu njabʉ, bi 'ñembabi:
—Ri 'bɛdi gui 'yøt'a ma'na. Rí ma gui pa gatho nú'ạ guí pɛ'tsi, ne gui hecuabi
ya hyoya. Njabʉ hạ, ma grí tsʉdi ya hño de mahets'i. Ne bá ehe gui tɛngagui.

23 Pe nu mi 'yøde njabʉ nú'ạ ra ndạ xi bi du rá mʉi ngue'ạ xi mrá dạnga rico.
24 Nu mi hyanda ra Jesu gue xi bi du rá mʉi, bi 'ñena:
—¡Xi xá hñei da yʉt'a 'nara rico ja rá hmanda Ajuạ!
25 Ma'na hingui hei da thogui 'nara dạnga mbo'ni ngu ra cameyo ja rá gu 'nara 'yofri que 'nara rico da yʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.
26 Ha nú'ʉ to'o bi 'yøde nu mi mạnga njabʉ, bi 'ñena:
—Nu'bʉ njabʉ, ¿to'o'ạ da za da mpøhø?
27 Nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'ạ jʉmpabi xá hñei ya jạ'i, pa Ajuạ otho 'nara t'øt'e strá hñei.
28 Nepʉ nura Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, nuje stuá tsoguihe gatho nú'ạ ndí pɛ'tshe pa go stuá tɛn'ahe.
29 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Majuạni dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o da zogui rá ngu, o rá dada, o rá nạnạ, o yá cu, o rá 'bɛhñạ, o yá bạtsi po rá ngue ra mạca noya,
30 nu'ạ́ ma da hñạni nuua ja ra ximhai ma'na ndunthi que nú'ạ xa zogui, ne 'mɛfa ma da hñạnga ra te pa nzạntho nuni mahets'i.

Ra Jesu bi yopa mạ de rá du
(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

31 Y nura Jesu bi 'ueque 'nambʉ nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi, ne bi 'ñembabi:
—Nubya grá maha pa Jerusale habʉ ma da nja ngu nú'ạ xa 'yofo yá 'mɛhni Ajuạ de nú'ạ ma da thogui Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.
32 Ma da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya jạ'i nú'ʉ hingyá me Israel, ne nu'ʉ́ ma da 'yø'tua ra nt'eni, ne ma da ñạma'ñʉ de gue'ạ, ne ma da zots'i.
33 Nu'ʉ́ ma da na'mbi nepʉ da hyo, pe nurá hñupa ma da yopa nte de ra du ma'na'qui.
34 Pe nuya nxadi himi tso yá mfeni de nú'ạ mi xipabi ra Jesu, nixi himi tsa da bạdi'ʉ de nú'ạ mi mạñ'ạ.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara goda nuni Jericó
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

35 De ya mi ma da zønga ra Jesu ja ra hnini Jericó, mi huhni 'nara goda ja ra 'ñu, mi pɛti.
36 Ha nu mi 'yøde'ạ gue mi pani ndunthi ya jạ'i, nu'ạ́ bi 'ñani te rá 'bɛ'ạ xqui nja.
37 Nepʉ nu'ạ́ bi sipabi gue mi pani ra Jesu me Nasare.
38 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i ra ndạ Davi, dá nja ri nthecate de guequi!
39 Ha nuya jạ'i mri 'bɛt'o mi tsʉi ne mi embi gue da go'ta rá ne, pe nu'ạ́ ma'na mri mafi nts'ɛdi ne mi ena:
—¡Rá T'ʉ'i ra Davi, huegagui!
40 Nepʉ ra Jesu bi gohi bi 'mai ne bi mɛhni to'o bá tsi. Y nu mi zøhø habʉ mi 'bai'ạ, bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
41 —¿Te guí ne ga ø't'a'i?
Ha nura goda bi dạdi ne bi 'ñena:
—Dí ne ga handi, Ndada.
42 Y ra Jesu bi 'ñembabi:
—¡Nubya hạ xa njabʉ ngu nú'ạ guí ne! Xcá ñạni ngue'ạ xcá camfrigui.
43 'Bestho ra ora'ạ ra goda bi za bi hyandi, ne bi dɛna ra Jesu, mi xøcambeni Ajuạ. Y gatho nú'ʉ ya jạ'i bi hyandi njabʉ, ne'ʉ bi xøcambeni Ajuạ nehe.

19

Ra Jesu co ra Saqueo

1 Nepн nura Jesu bi yнt'a ja ra hnini Jericó ne mri 'yo mi thogui made ra hnini.
2 Ne de guehni mi 'bн 'nara 'ñøhø xi mrá rico mrá thuhu ra Saqueo, gue'ą̱ mrá ndą̱ de nuya 'ñą̱tsa ngнxboją̱.
3 Nura Saqueo mi ne da hyanda ra Jesu pa da bą̱di to'o'ą̱, pe himi tsa ngue'ą̱ himrá he'tsa ją̱'i y mi 'ñoui ndunthi ya ją̱'i ra Jesu, hangue himi tsa da hyandi'ą̱.
4 Nepн nu'ą́ bi nest'ihi bi 'mɛt'o bi bøxa mañą̱ ja 'nara dą̱nga 'bai gá za pa da za da hyanda ra Jesu, ngue'ą̱ ja ma dí 'rani'ą̱.
5 Nu mi thogui ra Jesu de guehni, bi hyandi gue ja mi tøhni'ą̱. Ne bi 'ñembabi:
—Nu'i Saqueo, bá dą̱ma cą̱i, ngue'ą̱ nubya dí ne ga tsøñ'a'i ja ri ngu.
6 Nepн nura Saqueo mant'ą̱ bi dą̱ma gą̱i ne co ndunthi ra johya bi zixa ra Jesu ja rá ngu.
7 Ha nu mi hyanda njabн ya ją̱'i, bi mнdi bi nøñ'н ra Jesu ngue'ą̱ bi ma bá cнt'a ja rá ngu 'nara ts'oją̱'i.
8 Nepн nura Saqueo bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, ma ga hecua ya hyoya made de numa hño dí pɛ'tsi, ne 'bн to'o stá hat'i, ma ga ju'tua goho 'mi'qui de nú'ą̱ stá hat'i.
9 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Núbya rapaya xa zøhø ra mpøhø nuua ja ri ngu, ngue'ą̱ ne'i xqui 'ñehe desde yá ją̱'i ndu ra Abrá.
10 Ngue'ą̱ Nú'ą̱ To'o bi e bi Nją̱'i, bá ehe pa da hyoni ne da pøhø nú'н xa 'mɛdi.

Ra 'bede de nú'н 'rɛt'a ya 'bɛgo co 'rɛt'a ya boją̱

11 Nu mi uadi bi mą̱nga ra Jesu njabн, bi mнdi bi xipabi ya ją̱'i 'nara 'bede, ngue'ą̱ ya mi ma da zønga Jerusale y nú'н ya ją̱'i mi hu yá mнi gue mi ma da hnequi 'bestho rá hmanda Ajuą̱ nu stí zøni.
12 Hangue nura Jesu bi 'ñembabi:
—Mi 'bнi 'nara 'ñøhø mrá t'н 'nara ndą̱. Nú'ą́ bi ma yabн ja ma'na ra hnini pa da thuts'i dega ndą̱ ja rá hai, nepн da yopa mengui pa da ndą̱.
13 Pe ante da ma'ą̱, bi zohna nú'н 'rɛt'a yá 'bɛgo pa da umbabi 'ra 'nara boją̱, y mahyɛgui rá ndunthi bi umbabi cada 'na de gue'н. Nepн bi 'ñembabi: "'Yøthн ra thoni co nú'ą̱ dá 'ra'ahн pa da xu ri boją̱hн asta hinga pengui." Ne bi gн rá 'ñu bi ma.
14 Pe nú'н ya ją̱'i de rá hai nú'н to'o mi нtsa, bi mɛhna 'raya 'mɛhni pa da ma nehe habн mri ma'ą̱ pa xą̱mą̱ hinxa thuts'i dega ndą̱ de yá hai'н.
15 Pe nu'ą́ bi t'umbabi ra ts'ɛdi pa da ndą̱, ne bi menga ja rá hai. Ha nu mi zøhø'ą̱ bi manda bi ts'ohna gatho nú'н to'o xqui umbabi ra boją̱, pa da bą̱di hangu xqui dą̱hą̱ cada 'na de gue'н.
16 Nu'ą̱ rá mнdi bi zøhø bi 'ñena: "Nú'i ri t'equ'ei Ndą̱, nuri boją̱ gá 'raqui xa xu má 'rɛt'a yá ndunthi de nú'ą̱ gá 'raqui."
17 Ha nura ndą̱ bi 'ñembabi: "Xá hño, xi grá hoga 'bɛgo, xcá japi xa xu nú'ą̱ 'na tнi dá 'ra'i. Nubya ma ga hux'a'i dega ndą̱ pa gui manda 'rɛt'a ya hnini," bi 'ñembi.
18 Ha nu'ą̱ ma'na ra 'bɛgo bi 'ñena: "Nú'i ri t'equ'ei Ndą̱, nuri boją̱ gá 'raqui xa xu má cнt'a yá ndunthi de nú'ą̱ gá 'raqui."

19 Nu'bɨ́ ra ndạ̱ bi 'ñembabi nehe: “Ne'i ma ga hux'a'i dega ndạ̱ pa gui
manda cʉt'a ya hnini.”
20 Nepʉ bi zøhø nú'ạ̱ ma'na bi 'ñembabi: “Nú'i ri t'equ'ei Ndạ̱, jaua ri bojạ̱
núna gá 'raqui. Dá tu'ti ne dá pɛ'tsi xá hño pa hindá 'bɛdi.
21 Dá ntsu xa bø ri cuɛ ngue'ạ̱ nu'i guí japi da mpɛfi 'na ndunthi, ne guí jʉ
guí pɛ'tsi nú'ạ̱ hingo xcá pɛfi, ne guí xofo nú'ạ̱ hinxcá pot'i.”
22 Nepʉ nura ndạ̱ bi 'ñembabi: “Nu'i 'nagrá ts'o'bɛgo, co nú'ạ̱ ri noya gá mạ̱
gá nts'oquisɛ. Nu'bʉ gá pạ̱di gue drí ja'ahʉ gui mpɛhʉ nts'ɛdi ne dí jʉ dí pɛ'tsi
nú'ạ̱ hinstá pɛfi, ne dí xofo nú'ạ̱ hinstá pot'i,
23 nu'bɨ́ ¿hanja hingá tsogui ma bojạ̱ ja ra banco pa xa xu rá thạhạ̱?”
24 Nepʉ bi 'ñembabi nú'ʉ ma'ra ya 'bɛgo mi 'bʉhni: “Hñạ̱mfʉ nú'ạ̱ ra bojạ̱ ne
umbabihʉ nú'ạ̱ to'o bi xu 'rɛt'a 'mi'qui rá ndunthi ra bojạ̱.”
25 Pe nu'ɨ́ bi 'ñembabi: “Nú'i ri t'equ'ei Ndạ̱, pe nu'ạ́ ya pɛ'tsa 'rɛt'a ya bojạ̱.”
26 Ha nura ndạ̱ bi dạ̱di ne bi 'ñena: “Dí xi'ahʉ gue nu'ạ̱ tó'o pạ̱di da xu
nú'ạ̱ t'umbi, da t'umbabi ma'na, pe nu'ạ̱ hingui pạ̱di da xu nú'ạ̱ t'umbi, da
thạ̱mbabi nú'ạ̱ ts'ʉ di pɛ'tsi.
27 Ha nú'ʉ ma ncontra himi ne gue go ga ndạ̱, bá tsincahʉua gatho, ne
hyohʉ ja ma thandi.”

Ra Jesu bi yʉt'a Jerusale
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

28 De mi uadi bi mạ̱nga njabʉ ra Jesu, bi thogui gá ma pa Jerusale.
29 Y de ya mi ma da zønga ja ra hnini Betfage ne ra hnini Betania, gueta ra
t'øhø rá thuhu 'bo Olivo, bi mɛhna yoho yá nxadi,
30 ne bi 'ñembabi:
—Rí maha ja nuni ra hnini bí jani, ne nu xcrí tsøñhʉni ma gui tsʉhʉ 'nara zi
burru di thạt'i de guehni, nú'ạ̱ hinto xa tøguetho. Gui xo'thʉ ne ua tsincahʉua.
31 Nu'bʉ to'o da 'yan'ahʉ hanja guí xo'thʉ, 'ñembabihʉ: “Ma zi Hmuhe bí
honi.”
32 Nepʉ nú'ʉ yoho yá nxadi bi ma ne bi zʉdi ngu xqui xipa ra Jesu.
33 Y ts'a mi xo'ti'ʉ, nú'ʉ to'o myá mɛti bi 'ñembi:
—¿Te gui japhʉ ra burru guí xo'thʉ?
34 Nepʉ nu'ɨ́ bi dạ̱di ne bi 'ñena:
—Ma zi Hmuhe bí honi.
35 Nu'bɨ́ bi ts'i'tsuabi'ạ̱ nura zi burru, ne nu mi zøni'ʉ bi xi'tsua yá pat'i'ʉ
pa bi tøgue'ạ̱.
36 Ne de mri ne ra 'ñu ra Jesu, ya jạ̱'i mi hạca yá pat'i pa mi pøgue ja ra 'ñu
habʉ mi thogui'ạ̱.
37 Ne nu mi donts'a ja ra t'øhø 'bo Olivo pa da gạ̱i, gatho nú'ʉ mri dɛni'ạ̱ bi
mʉdi bi mafi co ra johya ne mi xøcambeni Ajuạ̱ ngue'ạ̱ xqui hyant'ʉ ya dạ̱nga
nt'udi nú'ʉ xqui 'yøt'a ra Jesu.
38 Ne mi ena'ʉ:
—¡Njạ̱pi ra dạ̱nga Ndạ̱ nuni xuá mɛncahʉ Ajuạ̱! ¡Xi rá nsunda ra hoga'mʉi
nuni mahets'i, ne ma da njabʉ de guecua ja ra ximhai nehe! ¡Xi rá nsunda
Ajuạ̱!
39 Nepʉ 'ra de nuya fariseo mi pani ja ya jạ̱'i bi 'ñembabi ra Jesu:
—Xahnate, dí nehe gui hñạ̱cua nuyʉ ya jạ̱'i grí 'ñoui, hinda mafi.
40 Pe nura Jesu bi dạ̱di ne bi 'ñembabi:
—Dí xi'ahʉ gue nu'bʉ núyʉ da go'ta yá ne, nu'bɨ́ da za da mafi asta ya do.

41 Nu mi zøhø ra Jesu gueta ra hnini Jerusale, bi hyandi ne bi huequi ne bi nzoni,
42 bi 'ñena:
—¡Nu'ahʉ me Jerusale, 'bʉ di tsohmạ ri mfenihʉ gue xa zøhø ra pa pa gui mpøhøhmạhʉ! Pe nubyá hinda za gui pạhʉ, ngue'ạ xra t'ạc'a ri mfenihʉ.
43 Ma da zø ya pa xá nts'o pa gue'ahʉ, ngue'ạ nuri ncontrahʉ ma da go't'athohʉ, ne da the'ts'athohʉ, ne hingui c'othʉ de ja yá 'yɛ'ʉ.
44 Ne da hyo'ahʉ ne gatho ri bạtsihʉ, ne ma da nhuata ri hninihʉ, ne hinda ma da gohi ni 'nara do mañạ de rá midoui. Nú'ạ́ gue'ạ ma gui thoguihʉ ngue'ạ hingá pạdi gá hñạñhʉ nuna ra mpøhø Ajuạ bá pɛhn'ahʉ.

Ra Jesu bi 'yɛnga nú'ʉ mri mpa mbo ra ndạnijạ
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

45 Nepʉ ra Jesu bi yʉt'a ja ra ndạnijạ ne bi mʉdi bi 'yɛnga gatho nú'ʉ to'o mi 'bʉhni mri mpa ne mri ntai de guehni,
46 ne bi 'ñembabi:
—Ja ra Mạca T'ofo Ajuạ ena njaua: “Numa ngu ra ngu pa da søcambenigui”; pe nu'ahʉ́ xcá 'yøt'athohʉ ra ngu dega mfe.
47 Hyastho ra Jesu mi 'bʉhni ja ra ndạnijạ ne mi xahna ya jạ'i, pe nuya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley ne gatho ya ndạ de ra hnini, gatho'ʉ mi honi hanja da za da hyo'ạ.
48 Pe himi tsa da 'yøt'a njabʉ'ʉ ngue'ạ gatho ya jạ'i mi huxa nt'øde de nú'ạ mi mạñ'ạ.

20

Ra Jesu bi t'ambabi te ma nsɛqui mi hạ
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

1 'Nara pa ra Jesu mi 'bʉi ja ra ndạnijạ mi zofo ya jạ'i de ra hoga nt'øde. Nepʉ bi zøhø ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley ne ya ndạxjua ndạ.
2 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Dí ne gui xicje to'o xuá mɛhn'a'i pa gui 'yøt'a nuya ya t'øt'eya, ne con te ma nsɛqui guí øt'a njabʉ.
3 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nequi ma ga an'ahʉ 'nara nt'ani:
4 ¿To'o xqui umba ra ts'ɛdi ra Xuua pa bi 'yøt'a ra sistehe? ¿Ha gue Ajuạ, o ya jạ'i?
5 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi mʉdi bri 'ñámbabi 'na ngu ma'na ne bi 'ñémbi:
—¿Te ga mạñhʉbya? Nu'bʉ ga emfʉ gue Ajuạ bi umba ra ts'ɛdi, ma da 'ñengaguihʉ: “Nu'bʉ́ ¿hanja hingá camfrihʉ?”
6 Ha nu'bʉ ga emfʉ gue ya jạ'i, nu'bʉ́ nu'ʉ́ da bø yá cuɛ ne da hyojʉ dega nc'ahni, ngue'ạ nu'ʉ́ beni gue ra Xuua xqui mɛhna Ajuạ.
7 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'ñembabi gue himi pạdi to'o xqui umba ra ts'ɛdi ra Xuua pa mi øt'a ra sistehe.
8 Hangue nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nixi guequi, hinga xi'ahʉ con te ma nsɛqui dí øt'a njaua.

Ra 'bede de ya ts'omɛfi
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

9 Nepʉ nura Jesu bi mʉdi bi xipa ya jạ'i 'nara 'bede ne bi 'ñembabi:
—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xqui gạxa ndunthi ya 'bai gá obxi ja yá huạhi. Y de gue'ạ bi umba nhyandi rá uạ'obxi 'raya hyanthuạhi. Ha nu'ạ́ bi ma de guehni gá ma ja ma'na ra hai ndunthi ya pa.

10 Nu mi zøhø ra pa pa da nja ra sofo de ya obxi, bi mɛhna 'nará 'bɛgo nú'ạ
to'o mrá me uạ'obxi pa da 'yapabi nú'ạ mri 'ñepabi'ạ. Pe ya hyanthuạhi bi
guui dega mfɛi nú'ạ ra 'bɛgo ne hinte bi umbabi.
11 Pe nura me uạ'obxi bi mɛhna ma'na rá 'bɛgo, nehe'ạ bi t'ø'tua ya
nts'o'mʉi ne bi juui dega mfɛi ne hinte bi t'umbabi nehe.
12 Nepʉ bi mɛhna ma'na, pe nú'ʉ ya hyanthuạhi bi gʉ bi na'mbi asta bi zɛni
ne bi guui'ʉ.
13 Nepʉ nura me uạ'obxi bi bensɛ ja rá mfeni ne bi 'ñena: "Xibya, ¿te ga øt'e?
Ma ga pɛhna ma hmạca t'ʉ, xạmạ nu stí hyandi'ʉ gue go di gue'ạ ma t'ʉ, xạmạ
da 'yøte."
14 Pe nú'ʉ ya ts'o hyanthuạhi mi hyandua rá t'ʉ ra me uạ'obxi bi zøhø, bi
'ñémbabi'ʉ: "Nuni go guehni ma da gohui yá hai rá dada, pe ma ga jʉhʉ ga
hohʉ pa go ga cohʉ gatho ya hai."
15 Hangue nu'ʉ́ bi gʉ nú'ạ ra t'ʉ ne bi øni de ja ra huạhi ne bi hyo'ʉ.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambabi ya jạ'i ne bi 'ñembi:
—¿Te guí beñhʉ ma da 'yøt'a nú'ạ ra me uạ'obxi co nú'ʉ ya ts'o hyanthuạhi?
16 Nu'ạ́ ma da 'ñehe ne da hyo gatho'ʉ, ne da umbabi ya hai ma'ra ya
hyanthuạhi.
Nu mi 'yøde njabʉ gatho ya jạ'i bi 'ñena:
—¡Xạmạ Ajuạ hinda hopi da njabʉ!
17 Nepʉ ra Jesu bi hyandi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ́, ¿te ne da mạ nú'ạ huxa ja ra Mạca T'ofo habʉ ena njaua?:
Nú'ạ ra do bi føtbʉ hmạhạ 'na lado nuya hyøngu,
nubya gue'ạ ra mʉdi do de rá nijạ Ajuạ.
18 Nu'ạ tó'o da fe'tsa nura do'ạ, da 'uaca yá ndo'yo, ha nu'ạ tó'o da zɛ'mi, da
qu'ɛ'ti.

Ra Jesu bi mạ de ra bojạ nú'ạ adi ya ndạ de ya hnini
(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

19 Ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley xi mi nehmạ xa gʉ ra Jesu nura
ora'ạ, ngue'ạ bi zo yá mfeni'ʉ gue nú'ạ ra 'bede xqui mạñ'ạ, nu'ạ́ xqui mạ pa
gue'ʉ, pe nu'ʉ́ mi tsu ya jạ'i da bø yá cuɛ.
20 Hangue bi mɛhna 'raya 'yacate nú'ʉ mri 'ñet'a hojạ'i, pa xạmạ xa 'yøde
xa ñạma'ñʉ ra Jesu, pa njabʉ xa za xa ñạpabi co ra gobierhnu.
21 Hangue nu'ʉ́ bi 'yø'tua 'nara nt'ani ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'ihe, dí pạhe gue nu'i guí mạ ne guí udi nú'ạ xá hño, ne
hinguí huahna nú'ạ to'o guí ø'tua ra hño, ngue'ạ nu'i guí udi rá 'ñu Ajuạ nú'ạ
majuạni.
22 Dí ne gui xicaguihe, ¿ha gue rí 'ñepi ga juthe nú'ạ ra bojạ adi ra ndạ Cesa,
o hina?
23 Pe ra Jesu mi pạtuatho yá ts'omfeni'ʉ, bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí ne gui hyacaguihʉ?
24 'Ñutcahʉ 'nara bojạ xạ. ¿To'o rá c'oi núna tøcua, ne to'o rá thuhunạ?
Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Rá c'oi ne rá thuhu ra ndạ Cesa.
25 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi 'ñembabi:
—Umfʉ ra ndạ Cesa nú'ạ rí 'ñepabi, ne umfʉ Ajuạ nú'ạ rí 'ñepabi'ạ.
26 Pe nu'ʉ́ himbi dinba ni 'nara ts'onoya ja yá thandi ya jạ'i ngu nú'ạ mi
ne'ʉ, asta go bi 'yø'ʉ de nú'ạ gá dạdi ra Jesu, ne bi go'tatho yá ne'ʉ.

Ya saduceo bi 'yamba ra Jesu de rá ñoho ra te
(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

27 'Mɛfa 'raya ja̱'i nú'ʉ t'embi ya saduceo bi ma bá c'a̱'tsa ra Jesu. Nú'ʉ́ ena
gue hinda ma da yopa nte nú'ʉ xa du. Ne nu'ʉ́ bi 'ñembabi ra Jesu:
28 —Ma Xahnate'ihe, ra Moise bi zogui nt'ofo gue 'bʉ 'nara 'ñøhø da du ne
da zogui rá 'bɛhña̱ ne himbi mɛ'tsua ni 'nara ba̱tsi, nu'bʉ́ nurá cu nú'a̱ ra
'ñøhø bi du, mahyoni da ntha̱tui nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi gohisɛ, pa 'bʉ da mɛ'tsa
ya ba̱tsi da thu'mba rá thuhu ngu rá thuhu ndu rá 'bɛt'o da̱me.
29 'Na'qui mi 'bʉi yoto ya 'ñøhø mri ncu. Nu'a̱ rá mʉdi bi ntha̱ti pe 'mɛfa bi
du, ne ni 'nara ba̱tsi himbi mɛ'tsua rá 'bɛhña̱.
30 Y nura 'bɛhña̱'a̱ bi ntha̱tui ma'na rá cu ndu rá da̱me, ne'a̱ bi du, ne ni
'nara ba̱tsi himbi zocuabi.
31 Nepʉ nurá hñu rá cu ndu rá da̱me bi ntha̱tui nehe nú'a̱ ra 'bɛhña̱. Y bi
njabʉ 'rama'na asta bi du gatho nú'ʉ yoto, ha nu gatho'ʉ ni 'nara ba̱tsi himbi
zocuabi nú'a̱ ra 'bɛhña̱.
32 Ne 'mɛfa bi du nehe nú'a̱ ra 'bɛhña̱.
33 Hangue xi de stí yopa nte de ra du'ʉ, ¿to'o 'na de gue nú'ʉ yoto bi ntha̱tui
dí 'mʉhui mahets'i?
34 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nuua ja ra ximhai ya 'ñøhø ne ya 'bɛhña̱ ri ntha̱ti.
35 Pe nu sta yopa nte de ra du ne stí 'mʉhni mahets'i nú'ʉ rí 'ñepi da 'mʉhni,
ya hinda ma da ntha̱ti'ʉ,
36 ngue'a̱ ya hinda ma da du ma'na'qui. Ne ma da 'mʉ ngu ya ɛnxɛ, ne dyá
t'ʉ Ajua̱ ngue'a̱ ya da yopa nte'ʉ de ra du.
37 Nusɛ ra Moise xicaguihʉ ja ra Ma̱ca T'ofo gue ma da yopa nte nú'ʉ xa du,
ne ja guehnitho ma̱ de nú'a̱ ra ndapo mi zø, gue ja bi 'ñembabini Ajua̱ gue go
gue'a̱ rá Ajua̱ ra Abrá, ne de ra Isaac, ne de ra Cobo nú'ʉ ya xqui du.
38 Pe Ajua̱ hingrá Ajua̱ de nú'ʉ xa du, go rá Ajua̱ de nú'ʉ te. Hangue ra Abrá
ne ra Isaac ne ra Cobo bí te ja rá thandi Ajua̱, ne gatho ya ja̱'i te ja rá thandi'a̱.
39 Nepʉ 'raya xahnate de ra ley bi 'ñembabi:
—Majua̱ni nú'a̱ gá ma̱, ma Xahnate'ihe.
40 Y de guehni ya hinte bi yopa 'yamba ma'na'qui'ʉ.

¿Ha gue ra Cristo go rá t'ʉ ra nda̱ Davi?
(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja guí ma̱ñhʉ gue nú'a̱ ra Cristo bá pɛhna Ajua̱ pa da nda̱ gue rá t'ʉ
ra Davi?
42 Gue nura Davi bi 'ñena njaua ja ra Ma̱ca T'ofo de ya Salmo:
Ajua̱ ra Dada bi 'ñembabi ma zi Hmu:
"Bá e gui hñudiua ja ma 'ñɛi,
43 asta hinga tsihn'a'i gatho ri ncontra pa da gohi'ʉ de rí ga'ti ri ua."
44 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:
—Nu'bʉ ra Cristo go drá t'ʉhma̱ ra Davi, nu'bʉ́ ¿hanja bi 'ñenga ra Davi gue
go rá Hmu?

Ra Jesu bi ma̱ de yá ts'o'bɛfi ya xahnate de ra ley
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Nepʉ ra Jesu bi zofo yá nxadi, y gatho ya ja̱'i bi 'yøde. Ne bi 'ñembabi:
46 —Nsuhʉ, oxqui øthʉ ngu nú'a̱ øt'a ya xahnate de ra ley, ri ho da 'ño co
'raya he xá ma pa da numansu ya ja̱'i'ʉ. Ne ri ho dra zɛnjua co ndunthi ra
t'equ'ei ja ya tai, ne ri ho da gʉ ya mʉdi hudi ja ya nija̱, ne go gue'ʉ huahna
ya mʉdi hudi habʉ ja ra hñuni.

47 Ne hạnbabi nú'ạ pɛ'tsa ya viuda asta yá ngu nehe, ne pa hinda fạtua yá
ts'ot'øt'e'ʉ, øt'a yá sadi xi xá ma, pe nú'ʉ́ go gue'ʉ ma da hñạnga 'nara castigo
ma'na ra dạngui.

21

'Nara viuda xi mrá zi hyoya bi unga 'nara 'baha ja ra ndạniją
(Mr. 12:41-44)

1 Ha nura Jesu mi 'bʉhni ja ra ndạniją ne mi handa gatho nú'ʉ xi mi ja
ndunthi te mi pɛ'tsi gue mi ʉt'a yá boją ja ra 'mɛ'tsboją de ra nią.
2 Nehe bi hyanda 'nara viuda xi mrá zi hyoya bi 'yɛnt'ni yoho ya zi boją
dega cobre.
3 Nepʉ nura Jesu bi 'ñena:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, gue nuna zi hyoya viuda xa unga ma'na ndunthi
que nú'ʉ ma'ra,
4 ngue'ạ nu'ʉ́ bi uni pe de nú'ʉ yá mbongui, pe nuní, masque co rá zi
nhyoya, bi unga gatho nú'ạ mi pɛ'tsi pa xa zihmạ.

Ra Jesu bi mạ gue da nhuata ra ndạniją
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Nepʉ bi 'yøde ra Jesu gue 'ra de nú'ʉ mi 'bʉhni mri mpede de ra ndạniją,
mi mạñ'ʉ gue mri hnequi xi mahotho co 'raya hoga do xqui thoqui, ne xica
t'øt'e xqui thuxni dega 'baha. Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
6 —Xi majuạni dí xi'ahʉ, gue ma da zø ra pa gatho núyʉ guí hanthʉ ma da
yøt'e gatho, ne hinda gohi 'nara do mañạ de rá midoui.

Ya nt'udi ante rá uadi ra ximhai
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—Ma Xahnate'ihe, ¿ha'mʉ ma da nja nú'ạ gá mạ? ¿Te ma seña ma da hnequi
nu sta zø ra pa da njabʉ?
8 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñena:
—Nsuhʉ, oxqui hophʉ to'o da hya'ahʉ, ngue'ạ ma da 'ñepʉ ndunthi da
bepca ma thuhu ne da 'ñena: "Go guequi drá Cristo, ya xa zø ra pa pa ga ndạ."
Pe oxqui ma gui camfribihʉ'ʉ.
9 Y nehe nu xcrí 'yøhʉ gue di ja ya tuhni habʉraza ne ya ts'othogui habʉraza
ya hai, oxqui ntsuhʉ, ngue'ạ mahyoni da njabʉ, pe beñhʉ gue tobia hindi
gue'ạ rá ngạts'i ra ximhai.
10 Ne bi sigui bi 'ñembabi'ʉ:
—Ma da ntuhna ya hnini co ma'ra yá mihniniui, ne ya hai co ma'ra yá
mihaiui.
11 Ne ma da nja ndunthi ya dạnga mbimhai ne ya dạnga thuhu, ne ma da
nja ndunthi ya ts'o hñeni habʉraza. Ha nu mañạ mahets'i ma da hneca 'raya
nt'udi nú'ʉ asta dri unga ra ntsu.
12 Pe ante da nja nú'ạ dí xi'ahʉ, ma dra t'ʉtsa'ihʉ ne dra jʉ'ahʉ, ma da
ts'ix'a'ihʉ ja ya nią, ne ma da jo'a'ihʉ fadi, ne ma da ts'ix'ahʉ ja ya dạnga
ndạ ne ja ya gobierhnu po rá nguecagui.
13 Ne ja guehni ja ma gui mạñhʉni gue majuạni xcá camfriguihʉ.
14 Oxqui beñhʉ 'mɛt'o nú'ạ te ma gui mạñhʉ, nixi nú'ạ ma gui thạdihʉ pa
gui ñạnga ri tehʉ,
15 ngue'ạ nugui go ma ga 'ra'ahʉ ya noya gui mạñhʉ, ne ra mfạdi. Y njabʉ
nuri ncontra hinda za da dạ'ahʉ.

16 Ngue'ą nusɛ ri dadahʉ, ne ri cuhʉ, ne nú'ʉ ma'ra ja te ri njahʉ, ne ri
amigohʉ, go gue'ʉ ma da ñąp'ahʉ. 'Ra de gue'ahʉ ma da tho'ahʉ,
17 ne gatho ya ją'i ma da ʉtsa'ihʉ po rá nguecagui,
18 pe hinda za te da 'yø't'ahʉ, nixi da c'ʉ'ts'ahʉ ni 'nari stąhʉ 'bʉ hingo rá
paha Ajuą njabʉ.
19 Y nu'bʉ gui tsɛthʉ nú'ą da t'ø't'ahʉ, nu'bʉ́ gui tsʉhʉ ra te pa nzą̨ntho.
20 Nu xcrí hyanthʉ ra hnini Jerusale di 'bʉhni ya soldado gatho ja rá
nthets'i, nu'bʉ́ gui pąhʉ gue 'bestho ma dra nhuati.
21 Ha nu'ʉ di 'bʉi ja ra hai Judea mahyoni 'bestho da 'bat'i ja ya t'øhø, ha
nu'ʉ tó'o di 'bʉi mbo ra hnini Jerusale, mahyoni 'bestho da bøni. Ha nu'ʉ tó'o
di 'yo thi de ra hnini, ostí ma da mengui da yʉt'i.
22 Ngue'ą nuya pa'ʉ ma da hnequi rá cuɛ Ajuą ne ma da nja ya ts'othogui
ngu nú'ą mąnga ra Mąca T'ofo.
23 ¡Huecate nú'ʉ ya 'bɛhñą di da'thi ne nú'ʉ dya nzʉ nuya pa'ʉ! Ngue'ą ma
da nja ndunthi ya dąnga ʉgui, go gue'ą 'nará dąnga cuɛ Ajuą pa nú'ʉ ya me
Jerusale.
24 Ngue'ą nu 'ra ma da du ja ra tuhni, ha nu ma'ra ma dra jʉ ne da ts'ixa
nts'ą̨hni yabʉ ja ma'ra ya hai. Ne ya nzøhø ją'i ma da sigui da manda ra hnini
Jerusale, asta hinda uadi nú'ʉ ya pa da umba nsɛqui Ajuą da ndą'ʉ.

Ra Jesu bi mą hanja ma da yopa mengui ja ra ximhai
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 De nú'ʉ ya pa'ʉ ma da hneca ya nt'udi. Ma da nja te da nja ja ra hyadi ne
ja ra zą̨nąnąne ja ya tsø. Y gatho ya ją'i de maxøgue ra ximhai ma da mpumfri
co ra dąnga ntsu nu sta ñʉni ra ndehe sta mpʉnts'i.
26 Ha nuya ją'i asta di tu yá ts'ɛdi co ra dąnga ntsu de gatho nú'ą ma da nja
de guecua ja ra ximhai. Ha nu mahets'i asta da mbi nehe.
27 Nepʉ ma da thandi Nú'ą To'o e bi Nją'i dua yopa pengui ja ya guui co rá
dąnga ts'ɛdi Ajuą xi strá nsunda.
28 Nu xcrí hyanthʉ da mʉdi da nja nú'ą dí xi'ahʉ, oxqui ntsuhʉ, jʉxa ri
thandihʉ pa mahets'i, ngue'ą 'bestho ja dí 'ñehni ri Ñąntehʉ.
29 Ne bi xipabi 'nara 'bede'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Hyanthʉ ra 'bai gá igo o ma'ra ya ndąpo,
30 ora ya da bøhø yá 'roho, guí pąhʉ gue ya ma da zøhø ra pahyadi.
31 Njabʉ nehe nu xcrí hyanthʉ núya stá xi'ahʉ, pąhʉ gue ra Ndą de mahets'i
ya 'bʉi guetbʉ pa dua yopa ehe ja ra ximhai pa da ndą.
32 Xi majuąni dí xi'ahʉ, gatho nuya ya t'øt'eya ma da mʉdi da nja ante da
du nú'ʉ 'bʉibya ja ra ximhai.
33 Mahets'i ne ra ximhai ma da uadi da thogui, pe numa noya hinhya'mʉ
da uadi, pɛ'tsi da njabʉ ngu nú'ą dá mą.
34 Nsuhʉ, ne oxqui hophʉ ri mfenihʉ da megui po rá ngue ra nts'o'yo ne ra
ntixfani ne ma'ra ya ts'ot'øt'e, ne oxqui tu ri mʉihʉ de nú'ą te da 'yø't'ahʉ ra
'bɛdi. Nsuhʉ pa hingue xcrí thąmfrihʉ da zøhø nú'ą ra pa'ą.
35 Ngue'ą ma da njabʉ ndunthi nú'ʉ 'bʉi habʉraza rá ngʉni ra ximhai, sta
dąmfri da zøhø ra pa, da nja ngu 'nara trampa da dąma njot'i.
36 Hangue ndø'mhʉ ne 'yaphʉ ndunthi Ajuą pa da za gui c'othʉ de gatho
nuya ya ts'ot'øt'e ma da nja, ne pa njabʉ da za gui 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi
Nú'ą To'o e bi Nją'i.
37 Ra Jesu mi xahna ya ją'i dega pa ja ra ndąniją, ha nu dega xuui mi pa ja
ra t'øhø 'bo Olivo.

38 Y gatho ya ja̱'i mi tsøhø hyastho xi 'nitho ja ra ndą̱nija̱ pa mi øde nú'a̱ mi ma̱ñ'a̱.

22

Ra nt'ʉ'ti pa dra jʉ ra Jesu
(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 Ya mi ma da zøhø ra pa de ra ngo dega pascua nú'bʉ mi ts'i ra thuhme nsi rá nzoi.
2 Ya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley mri 'ñʉ'ti pa hanja da za da hyo ra Jesu, pe himi tsa da gʉ ngue'a̱ mi tsu'ʉ ya ja̱'i.
3 Nepʉ de gue'a̱ ra Satá bi yʉt'a ja rá mfeni ra Juda nú'a̱ xqui thu'mbabi nehe ra Iscariote, 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá apostol ra Jesu.
4 Y nu'á̱ bi ma bá c'a̱'tsa ya nda̱ gá macja̱ ne ya nda̱ de ra nija̱ pa bá ña̱ui'ʉ hanja da za da 'yɛnt'ua ra Jesu ja yá 'yɛ'ʉ.
5 Ha nu'ʉ́ xi bi johya ne bi hña̱'tuabi ra boja̱'a̱.
6 Hangue nu'á̱ 'bestho xi mi honi hanja da za da da ra Jesu, ne bi huahna 'nara ora mi jo'o ya ja̱'i.

Ra nt'oxi nú'a̱ bi zi ra Jesu co yá nxadi ante da du
(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

7 Ne bi zø ra pa de ra ngo pa da ts'i ra thuhme nsi rá nzoi, gue'bʉ mi pɛ'tsi da tho 'nara t'ʉdɛti dega hña̱'ti.
8 Nu'bʉ́ ra Jesu bi mɛhna ra Pedro ne ra Xuua ne bi 'ñembabi:
—Rí maha 'bɛt'ohʉ pa grí hocjʉ ra hñuni de ra pascua ga tsihʉ.
9 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿Habʉ guí ne ma grá hocje'a̱?
10 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu xcrí cʉthʉ ja ra hnini gui nthɛhʉni 'nara 'ñøhø di ha̱ 'na 'bada ra dehe. Ne gui tɛnhʉ asta ja nú'a̱ ra ngu habʉ da yʉt'i'a̱.
11 Ne 'ñembabihʉ nú'a̱ to'o ra me ngu: "Ra Xahnate bá pɛhn'a ra noya ga eñ'ahe njaua: ¿Habʉ ja ra ngu xcá 'uegagui pa ga tsihe ra nt'oxi dega pascua co ma nxadi?"
12 Nepʉ nu'á̱ ma da 'ñu't'ahʉ 'nara dą̱nga ngu mañą̱ ja ra tøngu, ya xa thoqui xá hño, ne ja gui hocjʉni ra nt'oxi.
13 Nepʉ nu'ʉ́ bi ma bá nthɛui gatho ngu nú'a̱ xqui xipa ra Jesu. Ne ja bi hyocni'ʉ ra nt'oxi.
14 Y nu mi zø ra ora da ñuni'ʉ, ra Jesu co yá apostol bi hñudi mahyɛgui ja ra mexa.
15 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¡Xi stá ne ga tsihʉ mahyɛgui ra nt'oxi de ra pascua ngu dí 'bʉihʉbya, ante da zø ra ora ga tu!
16 Ngue'a̱ nugui dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ra nt'oxi de ra pascua ma'na'qui asta hinda zøhø nú'a̱ ra pa grá tsihʉ nuni mahets'i habʉ brí manda Ajua̱ ma Dada.
17 Nepʉ nu'á̱ bi gʉ ra vaso ne bi umba njamą̱di Ajua̱ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Na̱, tsihʉ 'ra 'na tsiqui grí gathohʉ.
18 Nugui dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ra vinu dega obxi asta nú'a̱ ra pa grá 'bʉhʉ nuni mahets'i habʉ brí manda Ajua̱ ma Dada.
19 Nepʉ nu'á̱ bi gʉ ra thuhme ne bi umbabi njamą̱di Ajua̱ ne bi hecuabi'ʉ bi umbi, ne bi 'ñembabi:

—Guehna ma ndo'yo ma ga uni po rá ngue'ahʉ. Ora gui tsihʉ, gue'ą 'nara feni de ma du.
20 Nepʉ de ya xqui uadi ra nt'oxi'ʉ, nu'ą́ bi gʉ ra vaso, ne bi 'ñembabi:
—Nuna vinu guehna 'nara señɑ de ra 'ra'yo cohi xa t'øt'e co ma ji nú'ą ma ga fani po rá ngue'ahʉ.
21 Y nubyá 'na de gue nú'ahʉ guí 'bʉhʉua con guequi ja ra mexa, ma gui dagaguihʉ.
22 Nú'ą To'o e bi Nją'i, ya ri ne nuna ra 'ñu xa t'utuabi pa rí ma ja ra du, pe ¡huecate nú'ą to'o ma da da'ą!
23 Nepʉ nu'ɨ́ bi mʉdi bi 'ñámbabi 'na ngu 'na to'o nú'ą mi ma da 'yøt'a njabʉ.

To'o ma'na ma da ndąngui rá nsu

24 Nepʉ nu'ɨ́ bi mʉdi bi 'ñámbabi to'o de gue'ʉ mi ma da ua'ą da mą.
25 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya ndą ri manda yá hnini ngu ya hmu, ha nuya hnini e'tsua yá nsu yá ndą gue xi øt'e xá hño.
26 Pe nu'ahɨ́ hingue rí 'ñepi gui njahʉbʉ. Nu'ą rí 'ñepi gui 'yøthʉ, nu'ą da nja rá nsu de gue'ahʉ, mahyoni da notsi, ha nu'ą tó'o da manda, mahyoni da nja ngu 'nara 'bɛgo.
27 ¿To'o ma'na t'umba ra nsu, ha gue nú'ą to'o da hñudi ja ra mexa, o nú'ą to'o pɛpabi? ¿Ha hingue nú'ą hudi ja ra mexa? Masque njabʉ, pe nugui drá 'bɛgo de gue'ahʉ.
28 Nu'ahʉ hinxcá 'uegueh ʉ de guequi masque xcá hyanthʉ ya ts'othogui nú'ʉ stá thogui.
29 Hangue nugui ma ga 'ra'ahʉ ri nsuhʉ dega ndą, ngu ma Dada xa 'racagui ra nsu pa ga ndą.
30 Ha nu xcrá ndą, ma gui 'bʉhʉni nehe con guequi, ne ga ñuñhʉ. Ne ja ma grá 'ra'ahʉni ri hudihʉ nehe dega ndą pa gui mandahʉ nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya 'mʉi de ya ją'i de Israel.

Ra Jesu bi mą gue ra Pedro mi ma da gøni'ą
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi ra Simu Pedro:
—Nugue Simu, ra Satá xa 'yadi pa da hñąc'a ri jamfrihʉ, ne da 'yø't'ahʉ ngu ra trigo ora 'biqui.
32 Pe nugui stá apabi Ajuą ma Dada por gue'i, gue hinda 'mɛdi ri jamfri. Ha nu xcrí yopa jʉ ri jamfri, gui japi da zɛdi yá jamfri nehe nuyʉ ma'ra ri cu.
33 Ha nura Simu bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, nugui dí 'bʉcua 'bʉ da ts'ix'a'i ra fadi, ga ma nehe, ha nu'bʉ da tho'i, dá thogui nehe.
34 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ą:
—Nugui dí xi'a'i nu'i Pedro, gue núbya dí nxuui ante da mafi ra menją ma gui mą hñu'qui gue hinguí pącagui.

Ra Jesu bi xipa yá nxadi gue ma dra t'ø'tua 'ñena 'nara 'yøt'ats'oqui

35 Ra Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:
—Xi nú'bʉ dá pɛhn'ahʉ hingá hñąxa ri buxahʉ nixi ri ncʉbojąhʉ nixi ri mponga zɛsthihʉ, ¿ha gue bi nja te bi 'yø't'ahʉ ra 'bɛdi?
Nepʉ nu'ɨ́ bi dądi ne bi 'ñena:
—Hina.
36 Nepʉ nu'ą́ bi 'ñembabi:

—Pe nubyá ha̱, dí xi'ahʉ gue nu'ʉ tó'o pɛ'tsa rá buxa ne rá ncʉboja̱, dá hña̱ts'i. Ha nu'a̱ tó'o hingui pɛ'tsa rá huai, dá pa rá pat'i pa da dai.
37 Ngue'a̱ nugui dí xi'ahʉ gue mahyoni da njabʉ ngu ma̱nga ra Ma̱ca T'ofo de guequi habʉ ena: "Nu'á ja ra uɛnda 'nara 'yøt'ats'oqui." Ngue'a̱ gatho nú'a̱ xa nt'ofo de guequi pɛ'tsi da njabʉ.
38 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, jaua yoho ya huai dí pɛ'tshe.
Ha nu'á bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Con sɛhɛ'ʉ yoho.

Ra Jesu bi 'yapabi Ajua̱ rá Dada nuni Getsemani
(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Nepʉ nura Jesu bi bøni bi ma ngu mrá nza̱i pa ja ra t'øhø 'bo Olivo. Ne gatho yá nxadi bi dɛni'a̱.
40 Ha nu mi zøni de guehni, bi 'ñembabi'ʉ:
—'Yaphʉ ndunthi Ajua̱ pa gui tsɛthʉ ya ts'othogui nu stí 'ñepʉ.
41 Nepʉ ra Jesu bi 'uegue de gue'ʉ ts'ʉ zi yabʉ pa bá ndandiña̱hmu bá apabi Ajua̱ rá Dada,
42 ne bi 'ñembabi:
—Ma Dada'i, 'bʉ gui nehma̱, gui 'ueca nuna thogui ma ga thogui, pe hindí ne gui 'yøt'e ngu nú'a̱ ga nega, go da 'yøt'a ngu nú'a̱ ri pahague.
43 Nepʉ nuni habʉ mi apabi Ajua̱'a̱, bi zøhni 'nara ɛnxɛ xqui 'ñehe de mahets'i pa bi umbabi ra ts'ɛdi pa da zɛta ra ts'othogui.
44 Nu'á xi mi tu rá mʉi ndunthi de mi apabi Ajua̱, pe ma'na mi apabi co ndunthi ra ts'ɛdi asta mri xanthe, ne nuyá xanthe ngu myá da̱nga tagui dega ji, mi tʉi ja ra hai.
45 Nu mi uadi bi 'yapabi Ajua̱'a̱, bi mengui pa habʉ xqui zogui yá nxadi, ne bi zʉdi gatho xqui 'ña̱ha̱ ngue'a̱ ya xqui uent'i'ʉ co ra dumʉi.
46 Ha nu'á bi 'ñembabi:
—¿Hanja xcá a̱ha̱hʉ? Nanjʉ, ne 'yapabihʉ Ajua̱ pa gui tsɛthʉ ya ts'othogui.

Ra Jesu bi jʉ 'ñena 'nara be
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Ts'a mi ña̱ui yá nxadi ra Jesu, bi zøhø xi ndunthi ya ja̱'i, ne nura Juda 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya nxadi, mbra 'bɛt'o de ja ya ja̱'i. Ne 'bestho bi uat'a habʉ mi 'ba ra Jesu pa bi zʉ'tsi'a̱.
48 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Juda, ¿ha gue co 'nara ntsʉ'tsi grí da Nú'a̱ To'o e bi Nja̱'i?
49 Ha nú'ʉ mri 'ñoui ra Jesu mi hyandi te ma da nja bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, ¿ha guí ne ga xithe co ya huai?
50 Y 'na de gue'ʉ bi mɛnpa 'nara ntsɛqui 'nará 'bɛgo ra da̱nga nda̱ gá macja̱ ne bi dacua rá gu ra 'ñɛi.
51 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Hyɛhʉbʉ, oguí øthʉ njabʉ.
Nepʉ nu'á bi hñuxa rá 'yɛ ja rá gu nú'a̱ ra 'bɛgo, ne bi ña̱ni 'bestho.
52 Nepʉ bi zofo nuya nda̱ gá macja̱, ne ya nda̱ de ra nda̱nija̱, ne ya nda̱xjua nda̱, gatho nú'ʉ xqui 'ñehe pa e da zits'i'a̱, ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue drá be pa e gui jʉgaguihʉ co ya huai ne ya za?
53 Pe nú'bʉ ndí 'bʉi hyastho con gue'ahʉ ja ra nda̱nija̱, hinte gá 'yøtcahʉ. Pe xibya, go xcuá ehʉ masque dega xuui pa gui jʉgaguihʉ. Ngue'a̱ nuya ya

orabya go ri orahʉ pa gui ndạhʉ de guequi, ne ya orabya go ya ora pa da ndạ ra 'bɛxuui.

Ra Pedro bi gønga ra Jesu
(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

54 Nepʉ de guehni bi gʉ nts'ạhni'ʉ ra Jesu, ne bi zits'i ja rá ngu ra dạnga ndạ gá macjạ, ha nura Pedro mi 'bɛfa dega zi yabʉtho, mri dɛni.
55 Ha nu mi zønga ra Pedro ja rá ngu ra dạnga ndạ gá macjạ, xqui t'udi 'nara faspi ja ra patio, ne ja mi huhni 'raya jạ'i mri mpa'ti, nehe ra Pedro ja bi hñuhni con gue'ʉ.
56 Y de guehni 'nara nxutsi rá 'bɛgo ra dạnga ndạ gá macjạ nu mi hyandi gue mi huhni ra Pedro ja ra tsibi xi bi nʉ'ti'ạ ne bi 'ñena:
—Pøde ne nuni ra dạme go mri 'ñoui ra Jesu nehe.
57 Pe nura Pedro bi gømbabi nú'ạ ra nxutsi ne bi 'ñembi:
—Hina, hindí pạdi to'o'ạ.
58 Nepʉ hinga ya'ạ bi hyanda ma'na ne bi 'ñembabi:
—Pøde ne'i go ngrí 'ñoui ra Jesu.
Ha nura Pedro bi 'ñena:
—Hina, hinga majuạni ndrí 'ño'be'ạ.
59 'Mɛfa de xqui thogui ngu 'na ora bi 'ñena ma'na ra jạ'i:
—Majuạni nuna 'ñøhøni go mri 'ñoui'ạ, ngue'ạ nehni mfạtho gue ra me Galilea.
60 Nepʉ nura Pedro bi 'ñena:
—Dí xi'a'i gue nixi dí pạdi nú'ạ guí mạ.
Y nú'ạ ra ora de ts'a mi mạnga njabʉ, bi mafi ra menjạ.
61 Nú'ạ ra ora'ạ bi ñegui ra zi Hmu Jesu pa bi hyanda ra Pedro, ha nura Pedro 'bestho bi zo rá mfeni de nú'ạ xqui xipabi desde rá mʉdi, xqui 'ñembabi: "Ante da mafi ra menjạ ma gui cøngagui hñu'qui."
62 Hangue nura Pedro bi bøni pa thi, xi bá nzoni nts'ɛdi.

Ya jạ'i mi ø'tuatho ra nt'eni ra Jesu
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

63 Ha nuya jạ'i nú'ʉ to'o mri su ra Jesu xi mi ø'tua ra nt'eni ne mi na'mbabi'ʉ.
64 Y bi go'tua yá da co 'nara dutu ne mi umba ya mpɛ'ti, ne mi embabi'ʉ:
—¡Xicaguihe xạ to'o nú'ạ bi nap'a'i!
65 Ne mi xipabi ndunthi ya ts'onoya.

Ra Jesu ja yá thandi ra hmunts'a ndạ gá xodyo
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Rá hyax'ạ bi munts'a ya ndạxjua ndạ ne ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley. Ne bi ts'ixa ra Jesu pa habʉ mi munts'a nú'ʉ ya dạnga ndạ gá xodyo, y de guehni ja bá t'ambabini ne bi t'embabi:
67 —Xicje, ¿ha gue xi majuạni go gue'i grá Cristo xuá mɛhn'a'i Ajuạ pa gui ndạ?
Nepʉ nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉ ga eñ'ahʉ gue go guequi, hingui camfriguihʉ.
68 Ha nu'bʉ ga ø't'ahʉ 'raya nt'ani, hingui xicaguihʉ, ha nixi gui hyɛgaguihʉ.
69 Pe nuya pa xa 'ñepʉ, Nú'ạ To'o e bi Njạ'i ma da hñudi ja rá 'ñɛi Ajuạ nú'ạ to'o bí pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.
70 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi'ạ ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ́, ¿ha gue go gue'i rá T'ʉ'i Ajuạ?
Ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Hąhą, go guecagui, ngu xcá mąñhʉbya.
71 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñena:
—¡Pa te ma'ra ya testigo ga hoñhʉ gue nucsɛhʉ ya dá øhʉ nú'ą bi mą!

23

Ra Jesu bi ts'ixa habʉ mi ja rá ts'ʉtbi ra Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Y de guehni gatho nuya ndą bi 'mai'ʉ bi zixa ra Jesu ja ra Pilato.
2 Y nuni ja bi mʉdini bi ñąpabi'ʉ ne bi 'ñena:
—Ya stá tsʉhe nuna 'ñøhø mi 'yoni mi ʉ'ta ya ją'i gue hinda gut'a yá njut'i ja ra ndą Cesa, nehe xa 'ñensɛ gue go guehni ra Cristo xuá mɛhna Ajuą pa da ndą, 'ną.
3 Hangue nura Pilato bi 'ñembabi:
—¿Ha go gue'i grá ndą de ya xodyo?
Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—Hąhą, go guequi, ngu gá mą.
4 Ha nura Pilato bi 'ñembabi ya ndą gá macją ne gatho ya ją'i:
—Hinte ma ts'oqui dí tsʉtuabi nuna ra 'ñøhø.
5 Pe nu'ʉ́ ma'na mi ñąte nts'ɛdi, ne bi 'ñena:
—Nuni go guehni xa 'ño xa 'yʉ'ta ya ją'i habʉraza de ra hai Judea, bá fʉdi desde Galilea asta bi zøhø de guecua Jerusale.

Ra Jesu ja rá thandi ra Erode

6 Nu mi 'yøde njabʉ ra Pilato bi 'yambabi ya ją'i ua mrá me Galilea ra Jesu.
7 Y nu'ʉ́ bi 'ñena gue ja mrá menguni'ą, hangue nura Pilato bi mɛhni 'bestho'ą ja ra Erode, ngue'ą go gue'ą mrá ndą de ja ra hai Galilea, pe nú'ʉ ya pa'ʉ xqui zøhø ra Erode ne ja mi 'bʉhni Jerusale.
8 Nu mi hyanda ra Jesu ra ndą Erode, xi bi johya'ą ngue'ą ya mi pɛ'tsa ndunthi ya pa xi mi ne da hyandi'ą ngue'ą xqui 'yøde xqui hmą ndunthi de gue'ą. Ne mi ne da hyandi da 'yøt'a 'nara milagro.
9 Y nu'ą́ bi 'yamba ndunthi ya nt'ani, pe ra Jesu hinte bi dądi.
10 Ja mi 'bʉhni nehe ya ndą gá macją ne ya xahnate de ra ley, y ma'na xi mi ñąte'ʉ.
11 Nepʉ nura Erode co yá soldado bi nthedetho de gue'ą. Nepʉ bi 'yø'tua ra nt'eni bi hyete ngu 'ñena 'nara ndą co 'nara hoga he mahotho. Nepʉ nura Erode bi yopa mɛhna ra Jesu ma'na'qui pa ja ra Pilato.
12 Ra Pilato ne ra Erode mri 'ñʉtsahmą'ʉ, pe nú'ą ra pa'ą bi mą́di'ʉ.

Ra Jesu bri dapa ya ją'i pa da hyo
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

13 Nepʉ nura Pilato bi zohna gatho ya ndą gá macją ne gatho ya ndą de ra hnini, ne gatho ma'ra ya ją'i,
14 ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ go uá tsincahʉua nuna ra 'ñøhø guí eñhʉ gue ʉ'ta ya ją'i, pe nugui stá ø'tua ya nt'ani ja ri thandihʉ, y xcá 'yøhʉ gue hinstá tsʉtua ni 'nara ts'oqui de nú'ą guí mąñhʉ xa 'yøt'e.
15 Nixi ra ndą Erode himbá tsʉtuabi ni 'nara ts'oqui, hangue bá yopa pɛhna ma'na'qui pa guecua. Ya nubyá gá pąhʉ gue nuní hinte ma ts'oqui xa 'yøt'e pa gui ñąphʉ gue rí 'ñepi da tho.
16 Hangue nugui, hønsɛ ma ga manda dra fɛt'i, nepʉ ga hɛgui.

17 Ra Pilato mi pɛ'tsi da hyɛgui 'nara 'yofadi cada ra ngo de ra pascua, ngue'ạ gue'ạ myá nzại nuya gobierhnu de Judea.
18 Pe gatho nú'ʉ ya jạ'i mi 'bʉhni bi mʉdi bi dø ya hmafi ne bi 'ñena:
—Hindí nehe gui thøgue ra Jesu, go da thøgue ra Barraba.
19 Nura Barraba xqui jot'a fadi ngue'ạ xqui gʉxa ya jạ'i pa da 'ñøt'atuhni ja ra hnini, ne ngue'ạ xqui hñote.
20 Pe nura Pilato go mi ne da hyɛgui ra Jesu, hangue bi yopa zofo ya jạ'i ma'na'qui.
21 Pe nu'ʉ́ bi mafi ma'na nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡Nu'ạ dí xi'ahe, gue gui pont'i, gui pont'i!
22 Nurá hñu'qui bi 'ñembabi'ʉ ra Pilato:
—¿Hanja? ¿Te ma ts'oqui xa 'yøt'ni? Nugui hindí tsʉtua ni 'nara ts'oqui nú'ạ rí 'ñepi da tho. Dí xi'ahʉ gue ma ga manda dra fɛt'i, nepʉ ga hɛgui.
23 Pe nu'ʉ́ bi dø ya hmafi ma'na'qui, ne bi ja bi 'yadi gue dra pont'i'ạ. Ne co yá hmafi nú'ʉ ya ndạ gá macjạ ne ma'ra ya jạ'i, bi zʉ yá ts'ɛdi ngu mi ne'ʉ.
24 Hangue nura Pilato bi 'yø'tua nú'ạ myá hne'ʉ.
25 Hangue go bi hyɛgui nú'ạ ra 'ñøhø xqui 'yadi ya jạ'i, nú'ạ mrá thuhu Barraba xqui jot'a fadi ngue'ạ mrá dạga 'yøt'atuhni ne mrá hyote. Ha nura Jesu bi t'ɛnt'ua yá 'yɛ ya jạ'i pa da hyo.

Bi ts'ixa ra Jesu pa dra pont'i
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Y de bi ts'ixa ra Jesu pa dra pont'i, de má 'ñu bi nthɛui 'nara 'ñøhø mrá me Cirene mrá thuhu ra Simu xqui menga ja ra mbonthi, go gue'ạ bri japi bi duxa ra pont'i ne bi 'mɛfa de ja ra Jesu.
27 Ne mri dɛni ndunthi ya jạ'i, y ndunthi ya 'bɛhñạ xi mi zoni ne mri mantho'ʉ por gue'ạ.
28 Pe ra Jesu bi hyandi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Nu'ahʉ 'bɛhñạhʉ me Jerusale, oguí zoñhʉ por guequi, nzonihʉ de gue'asɛhʉ ne por gatho ri bạtsihʉ,
29 ngue'ạ ma da zø ra pa da 'ñena ya jạ'i: "Rá mat'a Ajuạ nú'ʉ to'o hinxa mɛ'tsa ni 'nara bạtsi nixi xa nzʉ."
30 Y nuya pa'ʉ ya jạ'i ma da mafi ne da 'ñembabi ya dạnga t'øhø ne ya t'ʉca t'øhø: "Yøt'e pa gui cobgahe pa hinda zʉcaguihe rá cuɛ Ajuạ."
31 Xi majuạni ma da thogui'ʉ ya ts'othogui, ngue'ạ nu'bʉ nugui dí sufri ha hinte ma ts'oqui dí tu, xihmạ nú'ʉ tu ya ts'oqui.
32 Nehe bi ts'ixa má yoho ya 'ñøhø nú'ʉ xqui t'ɛ'mbi da tho nehe ngue'ạ 'namyá nduts'oqui. Bi ts'its'i pa da tho mahyɛgui co ra Jesu.
33 Ha nu mi zønga ja 'nara zi t'øhø rá thuhu Ñạxmadu, ja bri pont'ini ra Jesu co nú'ʉ má yoho ya 'ñøhø, 'na bri 'ba'ma ja rá 'ñɛi, ha nu'ạ ma'na ja rá ngạhạ.
34 Y nu de mi zʉhni ra Jesu ja ra pont'i, nu'ạ́ bi 'ñena:
—Ma Dada'i, pumbabi gatho nuyʉ ya jạ'i bi 'yøtca njaua, ngue'ạ nuyʉ́ hingui pạdi nú'ạ øt'e.
Ha nú'ʉ ya soldado mi 'bʉhni bi ma ra tạhạ'ʉ pa da nu to'o gue'ạ da dạhạ 'na de nuyá he ra Jesu.
35 Y ndunthi ya jạ'i mi 'bahni bi hyandi bri pont'a ra Jesu, ne asta ya ndạ gá xodyo mi øtbuhlatho de gue'ạ ne mi ena:
—Ma'ra hạ, bi pøhø, pe nu'bʉ xi majuạni go guehni ra Cristo xuá mɛhna Ajuạ pa da ndạ, dí ne ga hanthʉbya da mpøhøsɛ.

36 Nehe nuya soldado mi øtbuhlatho de gue'ą, mi umbabi ra ju'tsa vinu pa
da zi,
37 ne mi embabi'ʉ:
—'Bʉ xi majuąni go gue'i grá Ndą de ya xodyo, mpøhøsɛ núbya xą.
38 Ne xqui thøtua ja rá ñą ra pont'i 'nara t'ofo xqui t'ofo dega griego, ne dega
lati, ne dega ebreo, mi ena njaua: “Go guehna ra Ndą de ya xodyo.”
39 Nepʉ 'na de gue nú'ʉ ya nduts'oqui xqui 'bont'i nehe mahyɛgui, bi
ñąma'ñʉ de gue'ą ne bi 'ñembabi:
—'Bʉ xi majuąni go gue'i grá Cristo xuá mɛhn'a'i Ajuą pa gui ndą, mpøhøsɛ
ne pøhøguihe.
40 Pe nú'ą ma'na ra nduts'oqui xqui 'bont'i nehe, bi zʉi nú'ą bi ñąma'ñʉ, ne
bi 'ñembabi:
—¿Ha hinguí tsu Ajuą pa gá mąnga njabʉ?
41 Guí nu gue dí sufrihʉua mahyɛgui, pe nujʉ́ rí 'ñepi ga sufrihʉ pa ga juthʉ
nú'ą stá øthʉ, pe nuni ra 'ñøhø hinxa 'yøt'a ni 'nara ts'oqui.
42 Nepʉ nu'ą́ bi 'ñembabi ra Jesu:
—Gui bengagui nu xcrí hudi ja ri hudi dega hmanda.
43 Ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Nugui dí xi'a'i gue núbya 'bestho ma gui 'bʉi con guecagui nuni mahets'i.

Ra Jesu bi du
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

44 Y ngu mi nde ma pa bi 'mɛxuui maxøgue ra ximhai, pa asta ngu nzʉnga
hñu nde,
45 ngue'ą nura hyadi himbi yot'i, ha nura dąnga xʉni dutu mi naxa mbo
ra ndąniją pa mi cot'a habʉ ma'na xmá nsunda, bi xøgue desde mañą asta rí
ga'ti.
46 Nepʉ ra Jesu bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Ma Dada'i, nubyá dí ɛnt'a'i ma te ja ri 'yɛ.
Ne mi uadi bi mąnga njabʉ, 'bestho bi du.
47 Ha nu mi hyanda njabʉ ra ndą gá soldado bi xøcambeni Ajuą ne bi 'ñena:
—Xi majuąni nuna 'ñøhøni hinte ma ts'oqui mi tu.
48 Gatho nú'ʉ ya ją'i mi 'bʉhni de mi uadi mi hyanda gatho nú'ą xqui nja,
bi ma de guehni co ndunthi ra dumʉi.
49 Pe gatho nú'ʉ ya ją'i myá mpądi ra Jesu, ne 'raya 'bɛhñą xqui dɛni desde
Galilea, bi gohi zi yabʉtho mi handa gatho nú'ą bi nja.

Ra Jesu bi t'agui
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 Mi 'bʉ 'nara 'ñøhø xi mrá hoją'i mrá thuhu ra Jose, mrá mengu de ra hnini
Arimatea de ra hai Judea. Nu'ą́ mrá ndą nehe de ra hmunts'a ndą gá xodyo.
51 Pe nu'ą́ mi tø'mi da hyandua rá hmanda Ajuą, hangue nu'ą́ himbi ne bi
mfaxui yá mindąui ngu nú'ą xqui ncohi'ʉ ja yá hmunts'i.
52 Hangue nu'ą́ bi ma bá c'ą'tsa ra Pilato pa bá apabi ra nsɛqui da 'yacua rá
ndo'yo ra Jesu.
53 Nepʉ bi cą'ma ja ra pont'i, bi mant'a co 'nara hoga dutu, ne bá pɛgui
ja 'nara 'ra'yo nt'agui nú'ą xqui thoca ja 'nara medo, y ja nú'ą ra nt'agui'ą
hinxqui nt'aguini ni 'nara ją'i.
54 Y nura pa'ą go mrá pa dega nthoqui, ne ya mi ma da mʉdi ra pa dega
tsaya.
55 Ha nuya 'bɛhñą nú'ʉ xqui dɛna ra Jesu desde Galilea bi ma pa bá handa
habʉ xqui t'agui ra Jesu ne hanja xqui 'bɛcuabi rá ndo'yo.

56 Ha nu mi menga ja yá ngu'ʉ, bi hyoca 'raya hoga ñʉni ne 'raya njots'i. Y bi ntsaya'ʉ núʼa̱ nsabdo ngu mi ma̱nga ra ley.

24

Ra Jesu bi yopa nte de ra du
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

1 Ra mʉdi pa de ra semana núʼa̱ ndomingo mi xudi xi 'nitho núʼʉ ya 'bɛhña̱ bi ma pa ja ra nt'agui ne bi hña̱xa núʼa̱ ra hoga ñʉni xqui hyoqui'ʉ, ne bi mɛui ma'ra yá mi'bɛhña̱ui.
2 Y nu mi zøni'ʉ bi zʉdi xqui t'ent'a núʼa̱ ra do xqui jothma̱ ra nt'agui.
3 Ne bi yʉt'i ja ra nt'agui'ʉ pe himbi zʉtuani rá ndo'yo ra zi Hmu Jesu.
4 Ne nu'ʉ́ xi bi du yá mʉi ne himi pa̱ te da 'yøt'ʉ, ne mi da̱mfri'ʉ bi hyandi mi 'bahni yoho ya 'ñøhø xqui hñe t'axi asta mri huɛxqui.
5 Pe nu'ʉ́ co ra ntsu bi ñe'mitho, himbi gʉxa yá da. Ha núʼʉ ya 'ñøhø bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja e guí hoñhʉua ja ya nt'agui núʼa̱ te?
6 Hinjo'oua, ya xa yopa nte. Beñhʉ núʼa̱ bi xi'ahʉ núʼbʉ nguí 'bʉhʉ Galilea.
7 Bi 'ñeñ'ahʉ gue Núʼa̱ To'o e bi Nja̱'i mi pɛ'tsi da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya ts'oja̱'i núʼʉ to'o mi ma da pont'i'a̱, pe rá hñupa mi ma da yopa nteʼa̱ de ra du.
8 Hangue nu'ʉ́ bi beni 'bestho de núʼʉ ya noya xqui xipa ra Jesu.
9 Ha nu mi menc'ʉ de ja ra nt'agui bi ma bá xipa gatho núʼʉ 'rɛt'ama'ra ya apostol ne gatho ma'ra núʼʉ to'o mri dɛnhma̱ ra Jesu.
10 Núʼʉ to'o bi hña̱'tsua ra noya ya apostol go ra Maria Magdalena ne ra Juana ne ra Maria rá na̱na̱ ra Cobo, ne núʼʉ ma'ra ya 'bɛhña̱.
11 Pe nuyá apostol ra Jesu himbi gamfri'ʉ, ne bi 'ñembabi núʼʉ ya 'bɛhña̱ gue xqui 'bɛ yá mfeni.
12 Pe ra Pedro bi nest'ihi bá c'a̱'tsa ra nt'agui, y nu mi zøni'a̱ bi ndoqui bi hyanda mbo ra nt'agui gue høns̱ɛ núʼa̱ ra dutu xqui 'bant'a ra Jesu mi 'bønga 'na lado. Y nu'á bi menga habʉ mi 'bʉi, ne himi pa̱di te da beni de núʼa̱ xqui nja.

Yoho yá nxadi ra Jesu mri ma pa ja ra hnini Emaú
(Mr. 16:12-13)

13 Guet'a̱ ra pa'a̱ yoho yá nxadi ra Jesu mri ne ra 'ñu mri ma pa ja ra hnini Emaú, mi pɛ'tsa ngu 'rɛt'ama'ra kilometro rá ñabʉ de Jerusale.
14 De mri ne ra 'ñu mi mpetue de gatho núʼa̱ xqui nja.
15 Ha de ts'a mri mpetue de núʼa̱ xqui nja, ra Jesu bi zʉdi'ʉ ne bi ncompaui má 'ñu.
16 Ne masque mri 'ñoui'ʉ pe himbi za bi ba̱di'ʉ ua go mi gueʼa̱.
17 Ha ra Jesu bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—¿Te rá 'bɛ guí 'yo má 'ñu guí ma̱ñhʉ? ¿Hanja guí tu ri mʉihʉ?
18 'Na de gueʼʉ mrá thuhu ra Cleofa bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Gatho ya ja̱'i pa̱di núʼa̱ bi nja nuni Jerusale de nuya pabya. ¿Hanja hinte xcá pa̱digue?
19 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Te 'bɛ'a̱ xa nja?
Y nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Ha hinxcá 'yøde de ra Jesu me Nasare, gueʼa̱ mi 'nará 'mɛhni Aju̱a̱, ne mi ha̱npa rá ts'ɛdi'a̱ pa mi ña̱ ne pa mi øt'a ya da̱nga t'øt'e ja yá thandi ya ja̱'i ne Aju̱a̱.

20 Ha nuya ndạ gá macjạ ne nú'ʉ ma ndạhʉ de ma hninihʉ bi gʉ ne bi
'yɛnt'ua ja yá 'yɛ ra Pilato pa bi manda da tho'ạ ja 'nara pont'i.
21 Nuje ndí beñhe ne ndí tø'mhe gue go gue'ạ mi ma da ñạnjʉ nújʉ dyá me
Israelhʉ, pe xi núbya ya pɛ'tsa hñu pa xa du.
22 Ha 'raya 'bɛhñạ de guecje bi ma maxudi xi 'nitho ja ra nt'agui pa bá c'ạ'tsi,
nepʉ picaguihe ena gue ya himi 'bɛni rá ndo'yo ra Jesu.
23 Ne ena gue xqui hyanda 'raya ɛnxɛ nú'ʉ bi xipi gue ya xqui yopa nte de
ra du.
24 Ne de gue'ạ bi ma 'rama compahe pa bá c'ạ'tsa ra nt'agui y eñ'ʉ gue
bi zʉdi ngu nú'ạ xqui mạnga ya 'bɛhñạ, ne eñ'ʉ nehe gue nixi gue'ʉ himbi
hyanda ra Jesu.
25 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja hinxcá beñhʉ nú'ạ xcá hñe'thʉ ja ra Mạca T'ofo, ne hanja hinxcá
camfrihʉ nú'ạ bi mạnga yá 'mɛhni Ajuạ?
26 ¿Ha gue hingue mi mahyoni da thogui njabʉ ra Cristo nú'ạ xuá mɛhna
Ajuạ pa da ndạ, nepʉ da yopa menga mahets'i pa da t'umba rá hudi dega
nsu?
27 Nepʉ nu'ạ́ bi mʉdi bi xipabi'ʉ nú'ạ mạnga ra Mạca T'ofo habʉ mạ de ra
Cristo nú'ạ rá 'mɛhni Ajuạ pa da ndạ, desde ra mʉdi t'ofo de ra Moise ne gatho
nú'ạ bi mạnga ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ.
28 Ha nu mi zøni nú'ạ ra hnini habʉ mri ma'ʉ, ra Jesu bi 'yøt'e ngu mi ma
da thoguitho.
29 Nepʉ nu'ʉ́ bi zạmi da 'ñoxi con gue'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Cohi con guecje, ngue'ạ ya bi nde ne ya ma da nxuui.
Ha nura Jesu bi yʉt'i ja yá ngu'ʉ pa da gohi con gue'ʉ.
30 Ne nu'ʉ́ bi hñudi ja ra mexa pa da nt'oxi. Nepʉ ra Jesu bi gʉ ra thuhme ne
bi jạpabi, ne bi heque pa bi umbabi'ʉ.
31 Nú'ạ ra ora'ạ bi bạdi'ʉ gue go mi gue'ạ ra Jesu, pe nu'ạ́ 'bestho bi 'mɛditho
de gue'ʉ.
32 Ne mri 'ñémbabi'ʉ:
—¡Ne xi majuạni ndí tsahʉ 'nara johya ja ma corasohʉ nú'bʉ mi xicaguihʉ
má 'ñu de ra Mạca T'ofo!
33 Nepʉ nu'ʉ́ 'bestho bi gʉ yá 'ñu bi menga pa Jerusale. Ne ja bi zʉdini nú'ʉ
'rɛt'ama'ra ya apostol xqui munts'i ne ma'ra ya nxadi.
34 Ne bi t'embabi nú'ʉ yoho:
—Xi majuạni xa yopa nte ma zi Hmuhʉ, ngue'ạ ra Simu bi hyandi, ne xa
xicaguihe.
35 Nepʉ nú'ʉ yoho bi metuabi nú'ạ xqui nja ja ra 'ñu, ne hanja bi bạdi'ʉ ra
Jesu nura ora mi hyeca ra thuhme.

Ra Jesu 'bahni madetho de yá nxadi
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Ts'a mi ñạtho de nú'ạ xqui hyandi'ʉ ne nú'ạ xqui nja, mi dạmfri'ʉ ra Jesu
mi 'bahni madetho de gue'ʉ, ne bi 'ñembabi:
—'Bʉhʉ te rá 'ñentho.
37 Pe nu'ʉ́ xi bi ntsu, ne mi hu yá mʉi gue mi handa 'nara thedi.
38 Pe ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí tsuhʉ? ¿Pa te guí beñhʉ ja ri mfenihʉ njabʉ?
39 Hyandga ma 'yɛhʉ ne ma ua, go guecagui drá Jesu. Thangaguihʉ ne
hyandgahʉ xá hño, ngue'ạ 'nara ndạhi hingui pɛ'tsa ra ngø nixi ra ndo'yo
ngu guí hanthʉ dí pɛ'tsi.

40 Y nu mi uadi bi mạnga njabʉ, bi 'ñutuabi'ʉ yá 'yɛ ne yá ua.
41 Pe nu'ʉ́ himi tsa da gamfri ngue'ạ ngu xqui mpumfri'ʉ co ra johya, ne himi pạdi te da beni'ʉ. Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue ja te ga tsihʉ?
42 Nepʉ nu'ʉ́ bi umba 'na xɛni ra huạ xqui hñạxi, ne 'na xɛni ra t'afi dega colmena.
43 Y nu'ạ́ bi hñạni ne bi zi de ja yá thandi'ʉ.
44 Nepʉ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya stá thogui nú'ạ dá xi'ahʉ nú'bʉ ndí 'bʉi con gue'ahʉ, ngue'ạ mi mahyoni da njabʉ gatho nú'ạ xa nt'ofo ja rá ley ra Moise, ne nú'ạ bi mạnga ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ, ne nú'ạ mạnga ja ya Salmo.
45 Nepʉ nu'ạ́ bi xipabi'ʉ nú'ạ mạnga ra Mạca T'ofo pa bi za bi zo yá mfeni,
46 ne bi 'ñembabi:
—Njaua xa nt'ofo gue ra Cristo nú'ạ xuá mɛhna Ajuạ pa da ndạ, mi mahyoni da du, ne rá hñupa mi mahyoni da yopa nte de ra du.
47 Y nehe ena gue co rá ts'ɛdi de rá thuhu'ạ ma da hmạ de gue'ạ gatho rá ngʉni ra ximhai, da mʉdi de guecua Jerusale da ts'ofo ya jạ'i gue da ñobri pa dra pumba yá ts'oqui.
48 Y nu'ahʉbya, ma gui damajuạnihʉ de nuya ya t'øt'e xcá hyanthʉ.
49 Y nugui ma ga pɛhn'a'ihʉ ra Mạca Ndạhi nú'ạ xa ñạ't'ahʉ ma Dada. Pe ja da cohʉua ja ra hnini Jerusale asta hingui hñạñhʉ nú'ạ ra ts'ɛdi'ạ ma dua ehe de mahets'i.

Ra Jesu bi ma mahets'i
(Mr. 16:19-20)

50 Nepʉ ra Jesu bi zixa gatho yá apostol bøni de ra hnini Jerusale pa rí ma'ʉ ja 'nara zi t'ʉca hnini rá thuhu Betania, y nu'ạ́ ja bá jʉxni yá 'yɛ pa bi jạpabi'ʉ.
51 Y nu mi uadi bi jạpabi'ʉ, nu'ạ́ bi 'uegue de gue'ʉ, bi ts'its'i pa mahets'i.
52 Y nu'ʉ́ 'mɛfa de xqui xøcambeni ra zi Hmu Jesu, bi mengui'ʉ pa Jerusale co ndunthi ra johya.
53 De guehni nzạntho mi 'bʉi ja ra ndạnijạ mri xøcambeni Ajuạ. Njabʉ gue'ạ.

NSANJUA
RA MĄCA HOGA T'ØDE NÚ'Ą BI 'YOFO NSANJUA

Ra Noya nú'ą mi 'bʉhui Ajuą bi e bi njąʼi

1 Ante da nja mahets'i ne ra ximhai, nú'ą to'o go ra Noya ya mi 'bʉi, y nu'ą́ mi 'bʉhui Ajuą, ne nu'ą́ go guesɛ'ą Ajuą.
2 Rá mʉdi mi othotho gatho nú'ą te ja, pe nú'ą to'o go ra Noya ya mi 'bʉhui Ajuą.
3 Y Ajuą bi 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ'ą pa go bi hyoca te gatho ja; y nu'bʉ nú'ą́ hinte xa hyoqui, nu'bʉ́ hinte di jahmą.
4 Ne go gue'ą to'o ri unga ra te pa nzą̨ntho, ne go gue'ą ra ñot'i nú'ą ri yo'tua yá mfeni ya jąʼi.
5 Ha nura ñot'i'ą, ri yot'a ja ra 'bɛxuui, ne nura 'bɛxuui hinxa za xa ntąte.
6 Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Xuua bá pɛhna Ajuą pa da zofo ya jąʼi.
7 Ne nu'ą́ bá 'bɛhni pa da damajuąni de nú'ą ra ñot'i, pa da gamfrihmą gatho ya jąʼi ngue'ą go mri damajuąni'ą.
8 Ra Xuua hingo mi gue'ą ra ñot'i, hønsɛ bá 'bɛhni pa da damajuąni de ra ñot'i.
9 Nú'ą to'o go ra ñot'i xi majuąni, bá ehe de guecua ja ra ximhai ne go gue'ą ri yo'tua yá mfeni gatho ya jąʼi.
10 Nú'ą to'o bi hyoca ra ximhai, ja bi 'ñe bi 'mʉcua ja ra ximhai, pe nuya jąʼi himbi bądi ua go mi gue'ą to'o bi hyoca ra ximhai.
11 Bá ehmą de guecua ja rá ximhai'ą, pe nuya mengu rá hai himbi numansu'ą.
12 Pe nu'ʉ́ tó'o bi numansu ne bi gamfribi rá thuhu'ą, nu'ą́ bi umbabi ra ts'ɛdi pa bi mbątsi de Ajuą.
13 Ha nú'ʉ to'o gatho xa gamfri'ą, ya xa yopa 'mʉi ma'ra'yo, hingue dega ji, nixi dega ngø, nixi de rá paha 'nara 'ñøhø, hønsɛ Ajuą go gue'ą xa 'yøt'e pa xa yopa 'mʉi.
14 Nú'ą to'o ra Noya bá e bi njąʼi, ne bi 'mʉi con guecjʉ, ne xi mrá hojąʼi, ne nzą̨ntho mi mąnga nú'ą majuąni. Ne dá handuahe rá nsunda'ą, go gue'ą rá nsunda Ajuą ra Dada nú'ą pɛ'tsa rá 'ra T'ʉ nehe.
15 Hangue nura Xuua bi damajuąni de gue'ą ne bi ñą nts'ɛdi bi 'ñena:
—Go gue'ą nú'ą ndí xi'ahʉ, gue 'mɛfa de gueque mi ma da 'ñehe ma'na, nú'ą ma'na ja rá nsu, ngue'ą nú'ą́ ya go mi 'bʉi rá mʉdi de gueque.
16 Gathoguihʉ stá hąñhʉ de yá hño'ą, ne hinhya'mʉ ri 'bɛtcahʉ rá hñojąʼi'ą.
17 Ha nu Ajuą xqui hñuxa ra Moise pa go bi 'ñutcahʉ tengu rá ley'ą, pe nubyá bá pɛhna ra Jesucristo pa bá hąncahʉ rá hñojąʼi, ne nú'ą́ go gue'ą bi 'ñudi gatho maxøgue nú'ą majuąni.
18 Hinhya'mʉ to xa hyanda Ajuą ra Dada, pe nurá hmąca 'ra T'ʉ'ą bi 'ñutcahʉ tengu rá 'mʉi'ą.

Ra Xuua Xi'tsate bi mą de ra Jesucristo
(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

19 Ha nuya ndą gá xodyo mi 'bʉhni Jerusale bi mɛhna 'raya macją ne 'rayá mfats'i'ʉ nú'ʉ mi t'embi ya levita, pa da c'ą'tsa ra Xuua pa da 'yambabi ua go mi gue'ą ra Cristo nú'ą mi ma da mɛhna Ajuą pa da ndą.
20 Ha nura Xuua bi mąnga nú'ą majuąni, himbi ncøni ne bi 'ñena:

—Hina, hingo guecagui drá Cristo.
21 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ́ ¿to'o'i? ¿Ha gue go gue'e grá bạdi Elía?
Nu'bʉ́ ra Xuua bi 'ñena:
—Hina, hingo guecagui.
Ha nu'ʉ́ bi yopa 'ñembabi ma'na'qui:
—¿Ha gue go gue'e rá dạnga 'mɛhni'i Ajuạ nú'ạ ma da 'ñehe?
Ha nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hina.
22 Ha nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ́ ¿to'o'i ne te ri 'bɛfigue? Xi da xicje pa ma ga xiphe nehe nú'ʉ to'o bá pɛncahe.
23 Ha nura Xuua bi 'ñembabi'ʉ:
—Nuga, hønsɛ 'nadrá 'mɛhni pa ga mạnga ja ra mbonthi nú'ʉ ya noya bi mạnga ra bạdi Isaía ne bi 'ñena: "Juạñhʉ rá 'ñu ra Zidada." Hangue dí xi'ahʉ, ntsø'mhʉ, ngue'ạ ya xa 'ñepʉ pa da ndạ.
24 Ha nuya jạ'i xqui 'bɛhni myá fariseo'ʉ.
25 Hangue nu'ʉ́ bi 'yambabi ra Xuua ne bi 'ñembabi:
—'Bʉ hingo gue'e grá Cristo, nixi grá bạdi Elía, nixi rá dạnga 'mɛhni'i Ajuạ nú'ạ ma da 'ñehe, nu'bʉ́ ¿hanja guí xi'tsate?
26 Ha nura Xuua bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nuga bá 'bɛncagui pa ga xi'ts'a'ihʉ co ra dehe. Pe 'bʉi 'na con gue'ahʉ nú'ạ nixi guí pạtua rá 'bɛfi.
27 Go gue'ạ bra 'bɛfa de gueque, ne ma'na ra dạngui rá nsu de gueque, nixi dí 'ñepqui ngugui ga xo'tua rá nthạsthi de yá thiza'ạ.
28 Njabʉ bi mạnga ra Xuua nuni ri'nandi de ja ra dạthe Jordá ja ra hai Betabara habʉ mi xi'tsate'ạ.

Ra T'ʉca Dɛti nú'ạ bá pɛhna Ajuạ

29 Nurá hyax'ạ ra Xuua bi hyanda ra Jesu mbra e da zʉdi ne bi 'ñembabi ya jạ'i:
—Ndi, hyanthʉ núni bá pɛhna Ajuạ, nja ngu 'nara zi t'ʉca dɛti nú'ʉ tho dega hñạ'ti, y go guehni pu'tua yá ts'oqui ya jạ'i.
30 Ne go guehni ndí xi'ahʉ mi ma da 'ñehe 'mɛfa de gueque ne ma'na ra dạngui rá nsu, ngue'ạ ya go mi 'bʉini rá mʉdi de gueque.
31 Nuga hindí pạtuahmạ tengu rá 'bɛfini, pe bá 'bɛncagui ga xi'ts'a'ihʉ co ra dehe pa njabʉ gatho'ihʉ gyá me Israelhʉ da za gui pạhʉ gue go guehni ra Cristo xpá mɛhna Ajuạ pa da ndạ.
32 Nehe ra Xuua bi mạ de nú'ạ te xqui nja ne bi 'ñena:
—Nuga dá handa ra Mạca Ndạhi bá cại de mahets'i ngu 'nara zi domitsu, e bi zʉdini.
33 Nuga hindí pạtuahmạ tengu rá 'bɛfini, pe nú'ạ to'o bá pɛncagui ga xi'ts'a'ihʉ co ra dehe go gue'ạ bi 'ñengagui: "Ma gui hyanda ra Mạca Ndạhi dua cại de mahets'i, e da zʉdi 'nara zi 'ñøhø pa da 'mʉhui, y nu'ạ́ go gue'ạ ma da xi'ts'ahʉ dega Mạca Ndạhi."
34 Nuga stá handi hangue drí damajuạni gue go guehni rá T'ʉ Ajuạ.

Yá mʉdi nxadi ra Jesu

35 Ha nurá hyax'ạ ra Xuua mi 'bahni ma'na'qui co yoho yá nxadi.
36 Nepʉ bi hyanda ra Jesu mi 'yoni ne bi 'ñena:
—Ndi, hyanthʉ núni bá pɛhna Ajuạ, nja ngu 'nara zi t'ʉca dɛti nú'ʉ tho dega hñạ'ti.

37 Ha nú'ʉ yoho yá nxadi ra Xuua mi 'yøde njabʉ, 'bestho bi dɛni'ʉ ra Jesu.
38 Nepʉ nura Jesu bi mpʉnts'i ne bi hyandi mri dɛni'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿Te 'bɛ grí 'ñehʉ?
Ha nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—Xahnate, ¿habʉ guí 'bʉigue?
39 Nu'bʉ́ nu'ą́ bi 'ñembabi:
—Maha pa gui pąhʉ habʉ dí 'bʉi.
Y bi mɛui'ʉ pa bi bądi habʉ mbi 'bʉi'ą. Bi zøni ngu nzʉnga 'rɛt'a ne bi 'mʉhuini gatho ra pa.
40 Ha nú'ʉ yoho ya nxadi xqui 'yøde nú'ą bi mąnga ra Xuua ne xqui dɛna ra Jesu, 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Andre ne mrá cu ra Simu Pedro.
41 Nú'ą ra Andre'ą bi ma bá dąma c'ą'tsa ra Simu Pedro ne bi 'ñembabi:
—Stá hanthe ne stá pąhe ra Cristo nú'ą xpá mɛhna Ajuą pa da ndą.
42 Nepʉ bi zits'i'ą pa habʉ mbi 'bʉ ra Jesu. Ha nura Jesu mi hyanda ra Simu bi 'ñembabi'ą:
—Nu'i grá Simu rá t'ʉ'i ra Joná. Nubyá go dí hup'a'i grá Pedro. —Nú'ą ra thuhu'ą rí bøni da 'ñena 'nara do.

Ra Jesu bi zofo ra Lipe ne ra Natanael pa dyá nxadi

43 Ha nurá hyax'ą ra Jesu mi beni da ma pa Galilea, pe 'mɛt'o bi ma bá c'ą'tsa ra Lipe ne bi 'ñembabi:
—Bá ehe tɛngagui pa ma nxadi'i.
44 Ha nura Lipe mrá me Betsaida habʉ mrá mengu ra Andre ne ra Pedro.
45 Nepʉ nura Lipe bi ma bá c'ą'tsa ra Natanael ne bi 'ñembabi:
—Stá hanthe ne stá pąhebya ra Cristo nú'ą mi ma da mɛhna Ajuą pa da ndą ngu bi 'yofo ra Moise ja ra ley ne ngu bi 'yofo ma'ra yá 'mɛhni Ajuą maya'bʉ, ne go gue'ą ra Jesu rá t'ʉ ra Jose ra me Nasare.
46 Ha nura Natanael bi 'ñembabi:
—Pøde hinda za da bønga 'na xi di ja rá nsu nuni Nasare.
Nu'bʉ́ ra Lipe bi 'ñembabi:
—Maha pa gui hyandi 'bʉ hingui camfri.
47 Ha nura Jesu mi hyanda ra Natanael bra e da zʉdi bi 'ñena:
—Ndi, hyanthʉ go guehni 'nara me Israel, nuni xi majuąni camfri Ajuą, y hingrá hyate.
48 Nu'bʉ́ nura Natanael bi 'ñembabi ra Jesu:
—¿Hanja guí pącagui?
Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ą:
—Himi xi'atho ra Lipe pa e gui c'ąscagui, dá hant'a'i nguí 'bai ja rá ua 'nara 'bai gá igo.
49 Nu'bʉ́ ra Natanael bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Xahnate, nu'i go gue'e xi majuąni rá T'ʉ'i Ajuą, ne go gue'e grá Ndą de ya me Israel.
50 Nepʉ nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue guí camfrigui hønsɛ ngue'ą dá xi'a'i gue dá hant'a'i ja rá ua ra igo? Ma gui hyanda ma'ra ya t'øt'e ma'na dya dąngui de nú'ą dá xi'a'i.
51 Ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuąni dí xi'ahʉ gue ma gui hyanthʉ da xogui mahets'i, ne gui hyanduahʉ yá ɛnxɛ Ajuą di øts'e ne di cąi nuua habʉ di 'bʉi Nú'ą To'o e bi Nją'i.

2

'Nara nthạti nuni Ncaná de ra hai Galilea

1 Rá dat'mạni bi nja 'nara nthạti nuni ja ra hnini Ncaná de ra hai Galilea,
ne xqui zøni de guehni rá nạnạ ra Jesu.
2 Nehe ra Jesu bi zøni de guehni co yá nxadi ngue'ạ bi ts'ohna ja ra nthạti.
3 Ne de mi 'bнhni'ạ, bi thegue ra vinu, ha nurá nạnạ ra Jesu bi 'ñembabi'ạ:
—Ya bi thegue ra vinu.
4 Ha nura Jesu bi 'ñembabi rá nạnạ:
—¿Pa te go guí xicagui? Gue nuga ri 'bɛta ma ora pa da hneca ma ts'ɛdi.
5 Nepн nurá nạnạ'ạ bi 'ñembabi nú'н to mi faste ja ra ngo:
—'Yøthн gatho nú'ạ da xi'ahнni.
6 Ne mi tihni 'rato ya dạnga mpothe dega do xqui t'ehni pa mi øt'a ra
nt'axqui ya xodyo ngu myá nzại'н. Ne cada 'na de nú'н ya mpothe mri 'ñɛnga
yoho o hñu xøni ra dehe.
7 Nepн nura Jesu bi 'ñembabi nú'н to'o mi 'yoni mi faste:
—Ñu'tshн ra dehe nuya ya mpothe.
Ha nu'ú bi xit'a ra dehe asta habн bi ñuts'i.
8 Nepн ra Jesu bi 'ñembabi'н:
—Nubyá, 'ya'tshн ts'н ne hñạ'tsuahн ra ndạ de nuna ra ngo.
Nu'bú nu'ú bi 'yøt'a ngu nú'ạ bi sipabi'н.
9 Ha nú'ạ ra ndạ de ra ngo bi zamacнhi nú'ạ ra dehe xqui t'øt'e da mvinu, y
nu'ạ́ himi pạdi habн xqui 'ñehe nú'ạ ra vinu, hønsɛ nú'н ya maste xqui 'ya'tsa
ra dehe, go gue'н mi pạdi. Hangue nura ndạ de ra ngo bi zohna nú'ạ ra nạvio
mi øt'ango,
10 ne bi 'ñembabi:
—Nzạntho nú'н to'o øt'ango, 'mɛt'o ri unga nú'ạ ra vinu xá cнhi, nepн de ya
sta niñạ co ra vinu nú'н to'o xa ts'ohni, ja da t'umba nú'ạ hingui cнhi. Pe nu'i,
xcá pɛ'tsta ra hoga vinu ne hinxcá untho asta núbya ja gá uni.
11 Ra Jesu bi 'yøt'a nú'ạ rá mнdi ra dạnga nt'udi nuni Ncaná de Galilea. Ne
njabн bi 'yøt'e pa bi hnequi rá nsunda, ne yá nxadi ma'na bi gamfri gue go
gue'ạ xpá mɛhna Ajuạ pa da ndạ.
12 Nepн nura Jesu bi ma pa Ncapernau, ne bi mɛui rá nạnạ ne yá cu ne yá
nxadi, ne ja bá 'bнhni'н 'raya pa.

Ra Jesu bi 'yɛnga nú'н mri mpa mbo ra ndạnijạ
(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

13 Nepн de guehni ra Jesu bi ma pa Jerusale ngue'ạ mi ma da dat'a ra pa de
ra pascua 'nará ngo de ya xodyo.
14 Ne bi hyanda 'raya ma mi 'bнhni ja ra patio de ra ndạnijạ, 'ra mi pa ya
ndạmfri, 'ra mi pa ya dɛti, ha nu ma'ra mi pa ya domitsu; ne mi huhni 'ra to'o
mi pata ya bojạ.
15 Hangue nura Jesu bi met'a 'nara nthạhi pa bi 'yɛni co ya mfɛi nuya
mbo'oni de mbo ra ndạnijạ mahyɛgui co ya ma, nehe bi xamba yá bojạ nú'н
to'o mi pata ya bojạ, ne bi pнnts'ua yá mexa,
16 ne bi 'ñembabi nú'н to'o mi pa ya domitsu:
—¡Jнcjн pa thi ri domitsuhн, oja guí huxhнua ri 'mahн mbo rá ngu ma Dada!
17 Ha nuyá nxadi bi beni gue njabн xqui t'ofo ja ra Mạca T'ofo habн ena:
“Xi dí te ma vida pa ga sup'a'i ri ngu.” Ne nuyá nxadi bi zo yá mfeni gue nú'н
ya noya mi mạ de ra Jesu.
18 Ha nuya ndạ gá xodyo bi 'ñembabi ra Jesu:

—¿Te ma dạnga nt'udi da za gui 'ñutcahe pa ga pạhe to rá nsɛqui'ạ pa guí øt'a njabʉ?

19 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—'Bʉ gui yø'thʉ nuna ra nijạ, nuga co hñupa ga yopa 'ba'ma ma'na'qui.

20 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'ñena:

—Ñotema'rato njɛya pa bri 'ba'ma nuna nijạnạ, ¿nepʉ nu'i guí ena gue co hñupa ma gui yopa 'ba'ma ma'na'qui?

21 Pe nú'ạ ra nijạ mi mạnga ra Jesu, mi mạ de rá ndo'yo sɛhɛ'ạ.

22 Ha nu de mi nanga ra Jesu de ra du, nu'bʉ́ yá nxadi bi beni'ʉ nú'ʉ ya noya xqui mạñ'ạ. Hangue bi gamfri'ʉ gue bi njabʉ ngu nú'ạ xqui t'ofo ja ra Mạca T'ofo, ne ngu nú'ạ xqui mạnsɛ'ạ gue ma da yopa nte.

Ra Jesu pạtuatho yá mfeni gatho ya jạ'i

23 Ha nu de mi 'bʉhni ra Jesu nuni Jerusale ja ra ngo de ra pascua, ndunthi ya jạ'i bi gamfri gue go mi gue'ạ bá pɛhna Ajuạ pa da ndạ, nguetho nu'ʉ́ bi hyanda ya dạnga nt'udi mi øt'ạ.

24 Pe nura Jesu himi ne da 'ñoui'ʉ ngue'ạ mi pạtuatho yá mfeni'ʉ.

25 Ne himi honi'ạ to'o da xipabi tengu yá 'mʉi ya jạ'i, ngue'ạ nu'ạ́ mi pạtuasɛ yá mfeni'ʉ.

3

Ra Jesu ne ra Nicodemo

1 Ha mi 'bʉ 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Nicodemo mrá ndạ de ra hmunts'a ndạ gá xodyo, ne mrá fariseo.

2 Nu'ạ́ bi ma dega xuui pa bá c'ạ'tsa ra Jesu ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, dí pạhe gue Ajuạ xpá mɛñ'a'i pa gui xancaguihe, ne guí 'bʉi con gue'ạ, ngue'ạ 'bʉ hingrí 'bʉhmạ con gue'ạ hinda za gui 'yøthmạ nuya dạnga nt'udi guí øt'e.

3 Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:

—Xi majuạni dí xi'a'i, nu'ạ tó'o hinda yopa 'mʉi ma'ra'yo hinda za da 'mʉ ja rá hmanda Ajuạ.

4 Nu'bʉ́ ra Nicodemo bi 'ñembabi:

—¿Hanja da za 'nara ndạxjua jạ'i da yopa 'mʉi ma'ra'yo? ¿Ha gue da za da yopa yʉt'a ja rá mʉi rá nạnạ ne da yopa 'mʉi?

5 Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:

—Xi majuạni dí xi'a'i, nu'ạ tó'o hinda 'mʉi de ra dehe ne de ra Mạca Ndạhi, hinda za da yʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.

6 Nuto gatho bi mbạtsi dega jạ'i, gue'ạ 'nara jạ'i, ha nu'ạ tó'o bi yopa 'mʉi ma'ra'yo dega Mạca Ndạhi, gue'ạ 'bʉi dega hoga ndạhi.

7 Oguí 'yø ngue'ạ dí xi'a'i gue mahyoni gui yopa 'bʉhʉ ma'ra'yo.

8 Nura ndạhi 'yo habʉraza, ne guí øde bʉ, pe hinguí pạdi habʉ brí 'ñehe nixi habʉ rí ma. Njabʉ nehe ra Mạca Ndạhi nú'ạ ri mpɛfi ja yá mfeni nuto gatho xa 'mʉi ma'ra'yo de gue'ạ.

9 Nu'bʉ́ bi dạdi ra Nicodemo ne bi 'ñembabi:

—¿Pe hanja da za da njabʉ?

10 Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:

—¡Conque grá xahnate de Israel ne hinguí pạdi nuya ya t'øt'e!

11 Xi majuạni dí xi'a'i, dí mạñhe nú'ạ dí pạhe, ne dí damajuạnihe de nú'ạ stá hanthe, pe nu'ahʉ́ hinguí ne gui camfrihʉ nú'ạ dí damajuạnihe.

12 'Bʉ hinguí camfrihʉ nú'ạ dí xi'ahʉ de nú'ạ jaua ja ra ximhai, nu'bʉ́ ¿hanja
da za gui camfrihʉ 'bʉ ga xi'ahʉ ya t'øt'e de mahets'i?
13 Ni 'nara meximhai hinxa ma mahets'i pa bá hạ ra noya de ya t'øt'e de
guehni, hønsɛ nú'ạ to'o bá cại de mahets'i, go gue'ạ Nú'ạ To'o e bi Njạ'i, go
gue'ạ mạ de ya t'øt'e de mahets'i ngue'ạ ja ra menguni.
14 Y Nú'ạ To'o e bi Njạ'i ma da t'ø'tuabi ngu bi 'øt'a ra Moise bi pø'tsa ra
qu'eñạ dega bøjạ mañạ ja 'nara za nu de mi 'bʉi ja ra 'yo'mtha, njabʉ nehe
mahyoni dra 'bø'tse mañạ ja 'nara za Nú'ạ To'o e bi Njạ'i.
15 Pa njabʉ nuto gatho da gamfri'ạ hinda 'mɛdi, ma da mɛ'tsa ra te pa
nzạntho.

Ajuạ mạdi gatho ya jạ'i de ra ximhai

16 Ajuạ xi bi mạdi nts'ɛdi gatho ya jạ'i de ra ximhai, hangue bá pɛhna rá
'ra T'ʉ, pa nuto gatho da gamfri'ạ hinda 'mɛdi, nú'ʉ́ ma da mɛ'tsa ra te pa
nzạntho.
17 Ajuạ bá pɛhna rá T'ʉ pa guecua ja ra ximhai pa da pøhø ya jạ'i, hingue pa
da mɛhni'ʉ ja ra nidu.
18 Nu'ạ tó'o camfri'ạ hinda 'bɛhna ja ra nidu, pe nu'ạ tó'o hingui camfri'ạ,
gue'ạ ya xa t'ɛ'mbi pa dra 'bɛhna ja ra nidu, ngue'ạ hinxa gamfribi rá thuhu
rá 'ra T'ʉ Ajuạ.
19 Nu'ʉ́ ma dra 'bɛhna ja ra nidu ngue'ạ ra ñot'i bi zøhø ja ra ximhai, pe nu'ʉ́
ma'na ri ho da 'mʉta ja ra 'bɛxuui ngue'ạ hingui ho nú'ạ øt'e'ʉ.
20 Nuto gatho øt'a ya t'øt'e hingui ho, ri ʉtsa ra ñot'i ne hingui cuat'a ja ra
ñot'i ngue'ạ tsu da hnequi yá ts'o'bɛfi.
21 Pe nu'ạ tó'o øt'a ngu nú'ạ mạnga majuạni, gue'ạ cuat'a ja ra ñot'i pa da
hnequi gue nú'ạ øt'e, øt'e co rá ts'ɛdi Ajuạ.

Ra Xuua Xi'tsate bi yopa mạ de ra Jesu

22 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu bi ma pa ra hai Judea co yá nxadi, ne ja bá 'bʉini'ʉ
'raya pa, ne bá øt'a ra sistehe de guehni.
23 Ne nura Xuua mi øt'a ra sistehe nuni Enón gueta Salim, ngue'ạ xi mi ja
ndunthi ra dehe de guehni, ne mi pa ya jạ'i pa mri nxistehe'ʉ.
24 Ne ra Xuua hinxqui jot'atho ja ra fadi.
25 Ha nuyá nxadi ra Xuua mi ntsanoyaui 'rayá mixodyoui de ra sistehe pa
ra nt'axqui.
26 Nepʉ bi ma ya nxadi bá c'ạ'tsa ra Xuua ne bi 'ñembabi:
—Xahnate, nu'i gá damajuạni de nú'ạ ra 'ñøhø gá nuui ri'nandi ra dạthe
Jordá, ha nubyá bí øt'a ra sistehe nehe, y gatho ya jạ'i pa ja rí mani.
27 Nu'bʉ́ ra Xuua bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Hinda za te da mɛsɛ 'na 'bʉ Ajuạ hingo da 'bɛpa 'na.
28 Nu'ahʉ ya xcá 'yøhʉ stá mạ gue hingo guecagui drá Cristo nú'ạ xpá
mɛhna Ajuạ pa da nda, hønsɛ bá pɛncagui pa go ga 'mɛt'o de gue'ạ.
29 Nja ngu 'nara 'ñøhø to'o ri nthạtui 'nara 'bɛhñạ, go gue'ạ rá 'bɛhñạ'ạ. Ne
nurá amigo nú'ạ ra 'ñøhø ra medinthạti di 'bahui ne øts'e te mạ, ne da johya'ạ
nu stí 'yøtua rá noya ne sta hyandi da mɛui rá 'bɛhñạ. Njabʉ nehe xi drí johya
ngue'ạ dí øde de nú'ạ bí øt'a ra Jesu, ne ngue'ạ dí øde gue ndunthi ri dɛni'ạ.
30 Ngue'ạ nu'ạ́ mahyoni ma'na go da nja rá nsu'ạ, ha nuga da uadi ma nsu.

Rá T'ʉ Ajuạ nú'ạ bá ehe de mahets'i

31 Ngue'ạ nu'ạ́ xqui 'ñehe de mahets'i, hangue ma'na ja rá nsu de gatho, pe
nu ngugui drá jạ'itho de ra ximhai, hangue dí pạdi nsøcta nú'ʉ ya t'øt'e jaua
ja ra ximhai.

32 Y nú'á̱ go gue'a̱ ma̱ de nú'a̱ te xpá hyandi ne de nú'a̱ te xpá 'yøde nuni mahets'i, pe masque njabʉ, hinto camfribi nú'a̱ ma̱ñ'a̱.
33 Pe nu'a̱ tó'o da gamfribi nú'a̱ ma̱ñ'a̱, nehe ma̱ gue Ajua̱ ma̱nga majua̱ni.
34 Ngue'a̱ nurá T'ʉ Ajua̱ xpá mɛhni ma̱nga nú'ʉ ya noya bá xipabi Ajua̱, ngue'a̱ nu'á̱ xa umba maxøgue rá ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi.
35 Ajua̱ ra Dada xi di ma̱di rá T'ʉ, hangue xa 'yɛnt'ua gatho ja rá 'yɛ'a̱.
36 Nu'a̱ tó'o camfri ra T'ʉ, go gue'a̱ pɛ'tsa ra te pa nza̱ntho, pe nu'a̱ tó'o hingui ne da gamfri ra T'ʉ, hinhya'mʉ da zʉ ra te pa nza̱ntho, hønsɛ rá cuɛ Ajua̱ ma da zʉdi'a̱.

4

Ra Jesu bi zofo 'nara 'bɛhña̱ me Nsamaria

1 Ha nura Jesu bi ba̱di gue nuya fariseo xqui 'yøde'ʉ gue ma'na mi ndunthi yá nxadi'a̱ ne ma'na mi øt'a ra sistehe'a̱ que ra Xuua.
2 Masque ra Jesu hingo mi øt'a ra sistehe'a̱, pe nuyá nxadi ha̱.
3 Y nu mi 'yøde ra Jesu gue mi hma̱nga njabʉ, bi bøni de guehni Judea pa bi mengui Galilea.
4 Ne mi pɛ'tsi da 'randa Nsamaria.
5 Ne bi zønga ja ra t'ʉca hnini Sicar de Nsamaria guetbʉ habʉ mi o rá hai ndu ra Cobo nú'a̱ xqui zocua ndu ra Jose rá t'ʉ.
6 Ne ja mi jani 'nara poso nú'a̱ bi gohui rá thuhu ra Cobo. Nepʉ nura Jesu ja bi ntsayani ngue'a̱ xqui zabi ja ra 'ñu. Y ya mi ngu nzʉnga 'rato nde.
7 Nepʉ de guehni bi zøhø 'nara 'bɛhña̱ mrá me Nsamaria, e da 'yat'a ra dehe ja ra poso. Ha nura Jesu bi 'yadi ne bi 'ñembabi:
—'Raca ts'ʉ ra zi dehe ga tsi.
8 Ha nuyá nxadi'a̱ xqui ma tai pa da dai te da zi'ʉ.
9 Y nú'a̱ ra 'bɛhña̱ me Nsamaria bi 'ñembabi ra Jesu:
—¿Hanja guí acagui ra dehe, gue nu'i grá xodyo ha nuga drá me Nsamaria?
(Bi 'ñembi njabʉ ngue'a̱ ya xodyo himi tsa nixi da ña̱ui ya me Nsamaria.)
10 Nu'bʉ́ ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ gri pa̱hma̱ nú'a̱ unga Ajua̱, ne 'bʉ gri pa̱hma̱ nú'a̱ to'o a'a'i ra dehe, nu'bʉ́ go xcá 'yacagui, ne nuga stá 'ra'a'i ra dehe dega te pa nza̱ntho.
11 Ha nura 'bɛhña̱ bi 'ñembabi:
—Ndada, hingrí hña̱ con te gui 'yat'a ra dehe, ha nura poso xá hñe. Nu'bʉ́, ¿habʉ ja nú'a̱ ra dehe dega te guí engagui?
12 ¿Ha gue ma'na ja ri nsugue que ndu ma dadahʉ ra Cobo, nú'a̱ to'o bi zogahe nuna poso? Y nu'á̱ ja mi tsitheua co yá t'ʉ ne co yá mbo'oni.
13 Nu'bʉ́ nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Nuto gatho da zi nuni ra dehe da yopa zʉ ra nduthe.
14 Ha nu'a̱ tó'o da zi nú'a̱ ra dehe dí ungá, hinhya'mʉ da yopa zʉ ra nduthe, ngue'a̱ nú'a̱ ra dehe ga umbabi, da nja ngu 'nara pøthe ja rá coraso, di pøhø pa da umba ra te pa nza̱ntho.
15 Nu'bʉ́ nura 'bɛhña̱ bi 'ñembabi:
—Ndada, 'raca ts'ʉ de nú'a̱ ra zi dehe pa hinhya'mʉ da yopa zʉca ra nduthe, ne pa hinhya'mʉ ga eheua ma'na'qui ga 'ñai.
16 Ha ra Jesu bi 'ñembabi:
—Gue da rí ma ua tsi ri da̱me.
17 Nu'bʉ́ nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Jo'o ma da̱me.
Ha nura Jesu bi 'ñembabi:

—Majuạni nú'ạ guí mạ gue jo'o ri dạme.
18 Pe xcá pɛ'tsa cʉt'a ri dạme ne nú'ạ ra 'ñøhø guí 'bʉhuibya, hingo ri dạme'ạ. Hangue majuạni nú'ạ guí mạ gue jo'o ri dạme.
19 Nu'bʉ́ nura 'bɛhñạ bi 'ñembabi:
—Ndada, pøde go gue'e 'nará 'mɛhni'i Ajuạ.
20 Nu'bʉ́ te xi guí mạngue de ndu ma dadahʉ bi xøcambeni Ajuạ nuni ja ra t'øhøni, ha nu'ahʉ gyá xodyohʉ guí mạñhʉ gue mahyoni dra søcambeni Ajuạ nsøctho de guehni Jerusale.
21 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nạná, camfri nú'ạ dí xi'a'i, gue ma da zø ra pa gui xøcambenihʉ Ajuạ ra Dada pe ya hinga nuni ja ra t'øhø, nixi de guehni Jerusale.
22 Nu'ahʉ hinguí pạhʉ nú'ạ guí xøcambenihʉ. Pe nuje hạ, dí pạhe nú'ạ dí xøcambenihe, ngue'ạ ra pøhøte bá ehe de ja ya xodyo.
23 Mi ma da zø ra pa y ya bi zøhø gue nu'ʉ tó'o xi majuạni da xøcambeni Ajuạ ra Dada, ma da xøcambeni dega jamfri ne ngu rí 'ñehe. Ne Ajuạ ra Dada ri ho dra søcambeni'ạ njabʉ.
24 Ajuạ go gue'ạ dega Ndạhi ne hingui hnequi, hangue nu'ạ tó'o da xøcambeni'ạ, mahyoni da xøcambeni dega jamfri ne ngu rí 'ñehe.
25 Nu'bʉ́ nura 'bɛhñạ bi 'ñembabi:
—Nuga dí pạdi gue ma da 'ñehe ra Mesía go ra Cristo nú'ạ ma da mɛhna Ajuạ pa da ndạ. Ne nu stí zø'ạ gatho go ma da xicjʉ'ạ.
26 Ha ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nuga go guecsɛ dí ñạuibya.
27 Y nura ora'ạ bi zøhø yá nxadi, ne nu'ʉ́ bi 'yø ngue'ạ ra Jesu mi ñạui 'nara 'bɛhñạ. Pe nu'ʉ́ hinte bi 'yambabi ra Jesu te mi ambabi nixi hanja mi ñạui'ạ.
28 Nu'bʉ́ nura 'bɛhñạ bi zopʉ rá xøni ne bi menga ja ra hnini ne bi 'ñembabi nú'ʉ mi 'bʉhni:
29 —Maha ma gui hyanthʉ nú'ạ to'o xa xictho te gatho stá øt'e. ¿Ha hingo di gue'ạ ra Cristo 'bʉ, nú'ạ mi ma da mɛhna Ajuạ pa da ndạ?
30 Nepʉ nuya jạ'i'ʉ bá ehe pa e da c'ạ'tsa ra Jesu.
31 Ha nu mi ma nú'ạ ra 'bɛhñạ, nuyá nxadi ra Jesu bi bạntebi ne bi 'ñembabi:
—Xahnate, bá e gui ñuni.
32 Pe nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—Dí pɛ'tsa 'nara hñuni ma ga tsi, nú'ạ nixi guí pạhʉ.
33 Ne nuyá nxadi bi 'ñembabi'ʉ 'na ngu 'na:
—¿Ua to xpá hñạmpi te da zi 'bʉ?
34 Ha ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Numa hñuniga gue'ạ ga ø'tuabi rá paha nú'ạ to'o bá pɛncagui ne ga pɛpa rá 'bɛfi asta hinga juati.
35 Guí mạñhʉ gue di 'bɛ goho nzạnạ pa da nja ra sofo, ¿ha ngue hạ? Pe nuga dí xi'ahʉ: Ndi, hyanthʉ ya 'bot'i ya xa ñạts'i pa da sofo.
36 Nuya xofo hạni yá thạhạ ne jʉts'i 'nara hoga sofo. Hangue nuya xofo ma da johyaui ya mot'i. Njabʉtho nehe nú'ʉ to'o da tʉnga ma noya, ma da hñạnga yá thạhạ ne da munts'a ya jạ'i pa da mɛ'tsa ra te pa nzạntho.
37 Nja ngu enga ya jạ'i: "'Na'ño to'o pot'i, 'na'ño to'o xofo."
38 Hangue nuga stá pɛñ'a'ihʉ pa gui muntshʉ ya jạ'i, ngu 'nara sofo nú'ạ hinxcá pɛfihʉ. Ma'ra xa mpɛfi, ha nu'ahʉ́ guí xopabihʉ yá 'bot'i'ʉ.

39 Ne ndunthi ya mengu nú'ą ra hnini'ą de Nsamaria bi gamfri gue ra Jesu
go mi gue'ą xqui mɛhna Ajuą pa da ndą, ngue'ą nura 'bɛhñą xqui damajuąni
ne xqui 'ñena gue nu'ą́ xa xiptho gatho nú'ą te xqui 'yøt'e.
40 Hangue nu mi zøhni ya me Nsamaria habʉ mi 'bʉ ra Jesu, bi bąntebi gue
da 'mʉhui'ʉ, hangue nu'ą́ bi 'mʉhui'ʉ yo pa.
41 Ne xi ndunthi ma'ra bi gamfri ra Jesu ngue'ą go mi zofosɛ'ą.
42 Ha nu'ʉ́ bi 'ñembabi nú'ą ra 'bɛhñą:
—Nubyá dí camfrihe hingue hønsɛ ngue'ą go gá xicje, dí camfrihe ngue'ą
ya stá øsɛhe te xa mą, ne dí pąhe gue xi majuąni go guehni ra Pøhøte de ya
ją'i gatho rá ngʉni ra ximhai.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá t'ʉ 'nará dąnga maste ra ndą

43 Ha nu mi thogui nú'ʉ yo pa, ra Jesu bi ma pa ja rá hai Galilea.
44 Ne nu'ą́ xqui mąnsɛ ne xqui 'ñena: “Ni 'nará 'mɛhni Ajuą hingui hnu-
mansu ja rá hai.”
45 Ha nu mi zønga Galilea'ą nuya mengu de guehni bi umba ntsaya ngue'ą
xqui hyandi'ʉ gatho ya dąnga nt'udi xqui 'yøt'e'ą nuni ja ra ngo Jerusale,
ngue'ą nehe nuya mengu rá hai xqui ma ja nú'ą ra ngo'ą.
46 Nepʉ nura Jesu bi yopa zønga ma'na'qui nuni Ncaná de Galilea habʉ xqui
'yøt'e da mvinu ra dehe. Y nuni Ncapernau mi 'bʉhni 'nará dąnga maste ra
ndą ne mri hñenga rá t'ʉ.
47 Y nu'ą́ bi 'yøde gue ra Jesu xqui menga de Judea ne ya xqui zønga Galilea,
hangue bi ma há mi 'bʉ'ą pa bá bąntebi da mɛui ja rá ngu pa da 'yøthebi rá t'ʉ
ngue'ą ya mi nedu hmąhą.
48 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ hingui hyanthʉ ya dąnga nt'udi ne ya dąnga t'øt'e, hingui cam-
frihʉ.
49 Ha nura dąnga maste bi 'ñembabi:
—Ndada, maha, pa hinda du ma zi t'ʉ.
50 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Grí ma, ya 'bʉi xá hño ri t'ʉ.
Ha nu'ą́ bi gamfri nú'ą bi xipa ra Jesu, ne bi gʉ rá 'ñu bi ma.
51 Y de mri ne ra 'ñu bi 'ñe yá 'bɛgo bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Ya 'bʉi xá hño ri t'ʉ.
52 Hangue nu'ą́ bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿Te ma ora bi mʉdi bi tsayabi ra hñeni?
Ha nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Mande ngu nzʉnga yoto bi tsayabi ra nzø.
53 Nu'bʉ́ nura dada bi beni gue mi gue'ą ra ora xqui xipabi ra Jesu gue ya
mi 'bʉi xá hño rá t'ʉ. Hangue nu'ą́ ne gatho nú'ʉ mi 'bʉi ja rá ngu bi gamfri
gue ra Jesu go mi gue'ą xqui mɛhna Ajuą pa da ndą.
54 Go gue'ą rá ñoho ra dąnga nt'udi bi 'yøt'a ra Jesu nuni Galilea ne go bi
'yøt'e'ą de bá penga Judea.

5

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara ts'onate nuni Betesda

1 Nepʉ 'mɛfa bi nja 'nará ngo ya xodyo nuni Jerusale, ne ra Jesu bi mani.
2 Y de guehni Jerusale mi ja 'nara mothe xqui thu'mbabi rá thuhu Betesda
de ra hñąqui ebreo, habʉ mi ja cʉt'a ya porta, ne mi gueta ra gosthi hnini
habʉ mi thu'mbabi ra 'Ñu gá Ma'yo.

3 Ha mi 'boni ndunthi ya da'thi, ya goda, ya doua, ne ma'ra ya ts'onate mi tø'mi rá nhuạt'i ra dehe.
4 Ngue'ạ ja ra ora mi cạini 'nará ɛnxɛ Ajuạ ja ra mothe pa mi uạnt'a ra dehe. Ne nu'ạ tó'o rá mʉdi mi cʉt'a mbo ra dehe ora dra huạnt'i, nú'ạ́ go gue'ạ mi ñạni de nu'ạraza ra hñeni mi pɛ'tsi.
5 Ha mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø ya mi pɛ'tsa 'natema'rɛt'a ma hñạto njɛya de mri hñeni.
6 Ha nura Jesu bi hyandi mi 'bɛni ne bi bạdi gue ya'bʉ xqui njabʉ, ne bi 'ñembabi:
—¿Ha guí ne gui ñạni?
7 Ha nura da'thi bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Ndada, jo'o to'o da cʉtcagui mbo ra mothe nura ora sta huạt'a ra dehe, ha nura ora ga nehmạ ga cʉt'i nu ma'na da dạma 'mɛt'o de gueque.
8 Hangue ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nangui, jʉxa ri mfidi ne 'yo.
9 Nu'bʉ́ nura 'ñøhø'ạ 'bestho bi ñạni, ha bi gʉxa rá mfidi ne bi 'ño. Ha nura pa'ạ mrá pa dega tsaya.
10 Hangue ya ndạ gá xodyo bi 'ñembabi'ạ:
—Núbya rapaña go ra pa dega tsaya, ne ma leyhʉ hingui unga nsɛqui gui hñạxa ri mfidibya.
11 Ha nú'ạ ra 'ñøhø xqui ñạni bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'ạ to'o bi 'yøthegui go gue'ạ bi xicagui gue ga jʉxa ma mfidi ne ga 'yo.
12 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi:
—¿To'o bi xi'a'i gui jʉxa ri mfidi ne gui 'yo?
13 Ha nú'ạ ra 'ñøhø xqui ñạni himbi bạdi to'o xqui 'yøthe'ạ, ngue'ạ mi 'bʉhni ndunthi ya jạ'i y nura Jesu ya xqui ma.
14 'Mɛfa ra Jesu bi hyonga nú'ạ ra da'thi mbo ra ndạnijạ ne bi nthɛui ma'na'qui ne bi 'ñembabi:
—Nu'i ya xcá ñạni. Ya oxqui ma gui yopa 'yøt'a ya ts'oqui ma'na'qui, pa hingui thogui ma'ra ya ts'othogui ma'na strá nts'o.
15 Nepʉ nura 'ñøhø'ạ bi ma bá xipa ya ndạ gá xodyo gue go mi gue'ạ ra Jesu xqui 'yøthe'ạ.
16 Hangue por gue'ạ ya ndạ gá xodyo xi mi ʉtsa ra Jesu, ne xi mi ne da hyohmạ, ngue'ạ nu'ạ́ mi øt'a ya dạnga nt'udi de nuya pa dega tsaya.
17 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñena:
—Ajuạ ma Dada hingui tsaya di mpɛfi, njabʉthogui nehe hindí tsaya.
18 Hangue nuya ndạ gá xodyo ma'na xi mi 'ramanu da hyohmạ, ngue'ạ nu'ạ́ himi øta ra ley nú'ạ mi mạ de ra pa dega tsaya, ne ngue'ạ mi mạ gue Ajuạ mrá Dada'ạ, y njabʉ mri nhyɛcuaui Ajuạ.

Ra Jesu mạ de rá ts'ɛdi xa umba Ajuạ rá Dada ngue'ạ go gue'ạ rá T'ʉ'ạ

19 Hangue ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, hinda za te da 'yøt'asɛ rá T'ʉ Ajuạ. Ngue'ạ nu'ạ́ handi te gatho øt'a Ajuạ rá Dada, y nú'ạ handi gue'ạ øt'e nehe, ngue'ạ te gatho øt'a rá Dada, gue'ạ øt'a ra T'ʉ nehe.
20 Ajuạ ra Dada xi mạdi rá T'ʉ, ne utuabi te gatho øt'e'ạ. Ne ma da 'ñutuabi yá 'bɛfi ma'na dya dạngui que nú'ʉ xcá hyanthʉ, pa xi gui 'yøhʉ.
21 Ajuạ ra Dada jʉxa gatho nú'ʉ xa du ne umbabi'ʉ ra te. Njabʉ nehe rá T'ʉ'ạ umbabi ra te to'oraza nú'ạ go da ne'ạ.

22 Ajuạ ra Dada hingui hạ'mba nguɛnda ni 'nara jạ'i, nguetho gatho xa
'yɛnt'ua ja rá 'yɛ rá T'ʉ pa go da hñạ'mba nguɛnda'ạ,
23 pa njabʉ gatho ya jạ'i da numansu ra T'ʉ ngu di numansu'ʉ Ajuạ rá Dada.
'Bʉ to'o hingui numansu ra T'ʉ, nehe hingui numansubi rá Dada nú'ạ to'o bá
pɛhni.
24 Xi majuạni dí xi'ahʉ: Nu'ạ tó'o huxa nt'øde nú'ạ dí mạ ne camfri Ajuạ
nú'ạ bá pɛncagui, pɛ'tsa ra te pa nzạntho, ne hinda 'bɛhna ja ra nidu, ngue'ạ
nu'ạ́ ja ra uɛnda ya xa du ne xa yopa nte pa da mɛ'tsa rá te pa nzạntho.
25 Xi majuạni dí xi'ahʉ, ma da zø ra pa ne majuạni nubya ya ja, gue nú'ʉ xa
du da 'øde nú'ạ mạnga rá T'ʉ Ajuạ, ha nu'ʉ tó'o da hñuxa nt'øde ma da nja yá
te pa nzạntho.
26 Ngue'ạ Ajuạ ra Dada hạsɛ ra ts'ɛdi pa da unga ra te pa nzạntho. Njabʉ
nehe rá T'ʉ bi umba ra ts'ɛdi pa da unga ra te pa nzạntho nehe.
27 Ne xa 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ rá T'ʉ pa go da hñạ'mba nguɛnda gatho ya jạ'i de
ja ra ximhai, ngue'ạ go gue'ạ Nú'ạ To'o e bi Njạ'i.
28 Oguí 'øhʉ ngue'ạ dí xi'a'ihʉ njabʉ. Ngue'ạ ma da zø ra pa nuto gatho xa
du ma da 'øde sta ñạ rá T'ʉ Ajuạ.
29 Y nú'ʉ to'o gatho xa 'øt'a nú'ạ xá hño ma da nangui pa da nja yá te pa
nzạntho, ha nu'ʉ tó'o xa 'øt'a nú'ạ hingui ho ma da nangui pa da 'bɛhna ja
ra nidu.

'Bʉi to'o damajuạni de ra Jesu

30 Nuga hingui tsa te ga øt'asɛ. Nú'ạ xicagui ma Dada, gue'ạ dí øt'e, ne dí
øt'a ra ts'ʉtbi ngu di 'bɛpqui, ne nura ts'ʉtbi'ạ go gue'ạ xá hño ngue'ạ dí ø'tua
rá paha ma Dada nú'ạ to'o bá pɛncagui, hingo dí øt'a nú'ạ go ma pahasɛga.
31 'Bʉ nuga gra mạnsɛ to'ogui, hinte da muui nú'ạ ga mạ.
32 Pe 'bʉi 'na to'o damajuạni to'ogui, ne dí pạdi gue nú'ạ mạñ'ạ xi di muui.
33 Nu'ahʉ xcá pɛnhʉ ya 'mɛhni pa da 'yambabi ra Xuua de gueque, y nu'ạ́
bi damajuạni to'ogui ne bi xi'ahʉ nú'ạ majuạni.
34 Pe pa gueque ni 'nara jạ'i hindí honi to'o da dạdi por gueque. Nuga hønsɛ
dí ben'ahʉ nú'ạ bi mạnga ra Xuua, qué pa gui mpøhøhʉ.
35 Ra Xuua gue'ạ mi nja ngu 'nara ñot'i, mi yo't'a ri mfenihʉ de nú'ạ mi
xi'ahʉ. Ha nu'ahʉ́, gá 'øde hʉ co ra johya nú'ạ te mi mạ, pe hønsɛ 'raya zi
patho.
36 Nuga dí pɛ ya 'bɛfi ngu xa 'racagui Ajuạ ma Dada ga juadi ga pɛfi, y nuya
'bɛfi dí pɛfi go gue'ʉ damajuạni gue go Ajuạ xpá mɛncagui. Y nuya 'bɛfi'ʉ
ma'na ya dạngui pa da fạdi to'ogui que nú'ạ bi mạnga ra Xuua de gueque.
37 Ma Dada to'o bá pɛncagui go gue'ạ damajuạni to'ogui, masque hin-
hya'mʉ xcá 'øhʉ xa ñạ'ạ nixi xcá hyanthʉ tengu'ạ.
38 Ne nurá noya'ạ hinxa zoda ri mfenihʉ, nguetho nu'ahʉ hinxcá cam-
friguihʉ gue nuga go rá 'mɛhnigui'ạ. 'Bʉ xcá camfriguihʉhmạ, nu'bʉ́ gri
pạhmạhʉ te rí bønga ra Mạca T'ofo.
39 Nu'ahʉ hinhya'mʉ guí hɛhʉ ra Mạca T'ofo, xi guí he'thʉ pa xahmạ ja gui
tsʉhmạhʉni ra te pa nzạntho, pe hingui tso ri mfenihʉ de nú'ạ guí he'thʉ,
ngue'ạ ja nura T'ofo'ạ ja mạni de gueque.
40 Ha nu'ahʉ́ hinguí ne gui camfriguihʉ pa da za gui tsʉhmạhʉ nú'ạ ra te
pa nzạntho.
41 Nuga hindí mạnga njabʉ pa da 'ñesca ma nsu ya jạ'i.
42 Dí mạnga njabʉ ngue'ạ dí pạdi gue nu'ahʉ hingrí mạdihʉ Ajuạ.

43 Masque stá ehmạ de rá thuhu Ajuạ ma Dada, pe nu'ahн hinxcá nu-
mansuguihн. Pe nu'bн 'nara jạ'i da 'ñehe de rá thuhusɛ, nu'bн́ hạ, go guí
numansuhн'ạ.
44 Hinguí ne gui camfriguihн ngue'ạ go 'mɛt'o guí 'ñe'tsua nsusɛhн 'na ngu
ma'na, hingo guí hoñhн da 'ñe'ts'a ri nsuhн Ajuạ nú'ạ 'natho.
45 Oguí beñhн gue go nuga ma ga ñạp'a'ihн ja rá thandi Ajuạ ma Dada. Nurá
ley ra Moise go gue'ạ ma da ñạp'a'ihн, nú'ạ ts'a guí camfrihн da ñạñ'a'ihн.
46 'Bн gri camfrihmạhн nú'ạ bi 'yofo ra Moise, nu'bн́ gri camfriguihн hmạhạ
nehe, ngue'ạ nu'ạ́ bi 'yofo de gueque.
47 Ha nu'bн hinguí camfrihн nú'ạ bi 'yofo'ạ, nu'bн́ ¿hanja da za gui camfrihн
nú'ạ dí mạngá?

6

Ra Jesu bi 'uinga thogui cнt'a 'mo ya jạ'i
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

1 Nepн de gue'ạ ra Jesu bi 'ranga ri'nandi ra ndehe Galilea, nú'ạ rá thuhu
nehe Tiberia.
2 Ha mri dɛna ndunthi ya jạ'i ngue'ạ mi handa ya dạnga nt'udi nú'н mi ø'tua
ya da'thi mi ñạni.
3 Nu'bн́ ra Jesu bi bøxa ja 'nara t'øhø ne ja bá huhuini yá nxadi.
4 Ne ya mi ma da dat'a ra pa de ra pascua 'nará ngo ya xodyo.
5 Nu'bн́ ra Jesu bi hyanda nú'н ya jạ'i mi ndunthi xqui dɛni'ạ, nepн nu'ạ́ bi
'ñemba ra Lipe:
—¿Habн ga tañhн ra thuhme 'bн, pa ga 'uiñhн gatho nuya jạ'iyн?
6 Ra Jesu xa bi ne bi mạnga njabн pa bi nu te xa dạdi hmạhạ ra Lipe, ngue'ạ
nu'ạ́ ya mi pạdisɛ te mi ma da 'yøt'e.
7 Ha nura Lipe bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Pøde nixi co yo nthebe denario ra thuhme ga tañhн, hinda uadi, ua 'ra
'na zi xɛni da ziyн.
8 Nepн 'nará nxadi ra Jesu mrá thuhu ra Andre, go gue'ạ mrá cu ra Simu
Pedro, bi 'ñembabi ra Jesu:
9 —'Bнcua 'nara ts'нnt'н hạ cнt'a ya thuhme dega cebada ne yoho ya zi huạ,
¿pe te ri mạña?
10 Nu'bн́ nura Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Xiphн gatho ya jạ'i da hñudi.
Y mi jani 'nara 'bot'ɛi, ne ja bi hñuhni'н, ne ngu mi cнt'a 'mo sɛhɛ ya 'ñøhø.
Ya 'bɛhñạ ne ya bạtsi himi pa 'mede.
11 Nepн nura Jesu bi gн nú'н ya thuhme, ne bi umba njamạdi Ajuạ de nú'ạ
ra thuhme ma da zi'н, ne ja ngá umba yá nxadi nepн ya nxadi bi umba nuya
jạ'i mi huhni. Ne guet'atho bi 'yøt'e co nuya zi huạ, ne bi zi'н asta xi bi niñạ.
12 Ha nu mi uadi'н, ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Bá muntshн gatho ya zi xɛni nú'н bi bongui, pa hinte da 'mɛdi.
13 Ha nu'н́ bi munts'a gatho ya zi xɛca thuhme xqui 'bonguabi'н de nú'н
cнt'a ya thuhme dega cebada. Ne bi ñuxa 'rɛt'amayoho ya 'bøts'e co nuya xɛca
thuhme bi bongui.
14 Ha nu mi hyanda ya jạ'i nú'ạ ra dạnga nt'udi xqui 'yøt'a ra Jesu, nu'н́ bi
'ñena:
—Xi majuạni go guehni rá dạnga 'mɛhni Ajuạ nú'ạ mi hmạ da 'ñecua ja ra
ximhai.

15 Pe ra Jesu mi pa̱tho gue mi ne'ʉ da zixhma̱ha̱ pa da nda̱hma̱'a̱ de gue'ʉ,
hangue nu'a̱ bi 'øt'e, bi ma de guehni bi yopa bøxa ma'na'qui ja nú'a̱ ra
t'øhø'a̱ ri sɛhɛ.

Ra Jesu bi 'ño maṉ̃a̱ ra ndehe
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

16 Y de mi nde, yá nxadi'a̱ bi ma pa ja ra ndehe.
17 Nepʉ de guehni bi yʉt'a ja 'nara motsa pa bi ma'ʉ Ncapernau de ri'nandi
ra ndehe. Ha ya xmá 'mɛxuui, ha ra Jesu hinxqui mengtho de ja ra t'øhø.
18 Ne bi mʉdi bi 'ño 'nara bʉnthi xi mri a̱nga ra dehe.
19 Y ya xqui 'ño ngu cʉt'a o 'rato kilometro de ja ra dehe, nepʉ bi hyant'ʉ ra
Jesu mbra 'yotho maṉ̃a̱ de ra dehe pa da e da zʉdi'ʉ, ne nu'ú̱ xi bi ntsu.
20 Pe nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—¡Nuga go guecagui, oguí tsuhʉ!
21 Nepʉ nu'ú̱ co ra johya bi pø'tsa ja ra motsa ne bi zits'i, ne 'bestho bi zøñ'ʉ
co ra motsa ja ra hai habʉ mri ma'ʉ.

Ya ja̱'i bi hyonga ra Jesu

22 Ha nurá hyax'a̱ nú'ʉ ya ja̱'i xqui gohni ri'nandi ra ndehe ne xqui hyandi
gue 'nada ra motsa mi 'bahni, ne xqui ba̱di gue nuyá nxadi ra Jesu bi masɛ'ʉ
ja nú'a̱ ra motsa, ne ra Jesu himbi mɛui'ʉ.
23 Ne guetbʉ habʉ xqui zi ra thuhme'ʉ nu mi umba njama̱di Aju̱a̱ nura Jesu,
ja bi zøhni ma'ra ya motsa xqui 'ñehe Tiberia.
24 Hangue nu mi hyandi'ʉ gue ya mi jo'oni ra Jesu nixi yá nxadi, nu'bú̱ nu'ú̱
'bestho bi yʉt'a ja nú'ʉ ya motsa ne bi ma pa Ncapernau pa da hyonga ra Jesu.

Ra Jesu go ra thuhme dega te

25 Y ja bá tsʉhni'ʉ ra Jesu ri'nandi ra ndehe ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xahnate, ¿ha'mʉ gá tsøhø de guecua, desde manxuui o ja nubya?
26 Ha nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Xi maju̱a̱ni dí xi'ahʉ, guí hongaguihʉ ngue'a̱ dá 'uiñ'a'ihʉ ne gá niṉ̃a̱hʉ,
hingue ngue'a̱ gá hyanthʉ ya da̱nga nt'udi.
27 Guí øthʉ ra ts'ɛdi pa gui tsʉhʉ nú'a̱ te gui tsihʉ, pe nu'á̱ 'bestho da thegue.
Ma'na xá hño 'øthʉ ra ts'ɛdi gui tsʉhʉ nú'a̱ ra nzaqui unga ra te pa nza̱ntho, y
nu'á̱ hinhya'mʉ da thegue. Go gue'a̱ ra nzaqui da 'ra'ahʉ Nú'a̱ To'o e bi Nja̱'i.
Ne Aju̱a̱ ra Dada xa 'ñu't'a'ihʉ gue xa umba ra ts'ɛdi'a̱ pa da 'ra'ahʉ nú'a̱ ra
nzaqui'a̱.
28 Ha nu'ú̱ bi 'ñembabi:
—Nu'bú̱ ¿te mahyoni ga øthe pa njabʉ da za ga øthe ngu nú'a̱ xa 'bɛpcahe
Aju̱a̱, pa njabʉ da za ga tsʉhe nú'a̱ ra nzaqui guí engaguihe?
29 Nepʉ nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'a̱ mahyoni gui 'øthʉ pa da za gui 'øthʉ ngu nú'a̱ xa 'bɛp'ahʉ Aju̱a̱,
camfrihʉ nú'a̱ to'o xpá mɛhni'a̱.
30 Ha nuya ja̱'i bi 'ñembabi'a̱:
—Nu'bú̱ ¿te ma da̱nga nt'udi da za gui 'øt'e pa ga hanthe ne ga camfri'ihe?
¿Nda'a̱ ra da̱nga t'øt'e ma gui 'øt'egue?
31 Maya'bʉ ndu ma dadahʉ ra Moise mri zi nú'ʉ ma'ra ndu ma dadahʉ ja ra
'yo'mtha, y ja bi zini'ʉ ra thuhme rá thuhu ra maná, ngu xa t'ofo ja ra Ma̱ca
T'ofo habʉ ena: "Nu'á̱ bá pɛmpabi ra thuhme de mahets'i pa bi zi'ʉ."
32 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Xi majuạni dí xi'ahʉ: Hingo ra Moise bi umbabi'ʉ nú'ạ ra thuhme bá ehe de mahets'i nú'ạ bi zi'ʉ. Numa Dada go gue'ạ bi mɛmpabi'ʉ. Y go guet'ạ bá pɛn'ahʉbya ra thuhme de mahets'i nú'ạ unga ra te pa nzạntho.
33 Nú'ạ ra thuhme bá pɛn'ahʉ Ajuạ, go gue'ạ rá T'ʉ bá cại de mahets'i, ne go gue'ạ umba ra meximhai ra te pa nzạntho.
34 Nu'bʉ́ nuya jạ'i bi 'ñembabi:
—Ndada, oxqui ma gui 'bɛtcahe nú'ạ ra thuhme'ạ.
35 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nuga go guecagui drá thuhme dega te pa nzạntho. Nu'ạ tó'o da 'ñe da zʉcagui hinhya'mʉ da zʉ ra thuhu, ha nu'ạ tó'o da gamfrigui hinhya'mʉ da zʉ ra nduthe.
36 Pe nuga ya stá xi'ahʉ gue masque ya xcá hyandgaguihʉ pe hinguí camfriguihʉ.
37 Gatho nú'ʉ to'o xa 'racagui Ajuạ ma Dada da 'ñehe da zʉcagui, ha nu'ạ tó'o da 'ñehe da zʉcagui hinga co'tsi.
38 Ngue'ạ nuga stá cại de mahets'i pa ga ø'tua rá paha nú'ạ to'o bá pɛncagui, hingue nú'ạ go ma pahasɛ.
39 Nurá paha ma Dada nú'ạ to'o bá pɛncagui gue nú'ʉ to gatho xa 'racagui ni 'na de gue'ʉ hinga 'bɛdi, ne nura pa de ra ngạxhmai, ma ga jʉts'i'ʉ pa rí nja yá te pa nzạntho.
40 Ne nurá paha nú'ạ to'o bá pɛncagui gue da nja yá te pa nzạntho nuto da bạdi to'ogui ne da gamfrigui, ne nura pa de ra ngạxhmai, ma ga jʉts'i'ʉ pa rí nja yá te pa nzạntho.
41 Nu'bʉ́ nuya xodyo bi nønga ra Jesu ngue'ạ mi ena: “Nuga go guecagui drá thuhme stá cại de mahets'i.”
42 Ne mi eñ'ʉ:
—Go guehni ra Jesu rá t'ʉ ra Jose, ¿ha ngue hạ? Nujʉ dí pạdihʉ to'o rá dada ne rá nạnạni. Nu'bʉ́ ¿hanja ena gue bá cại de mahets'i?
43 Ha ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí nøntehʉ de nú'ạ stá xi'ahʉ.
44 Ngue'ạ ni 'na hinto tsa da 'ñe da zʉcagui 'bʉ hingo Ajuạ ma Dada nú'ạ to'o bá pɛncagui da zopa rá mfeni pa e da zʉcagui, ne go gue'ʉ ma ga jʉts'i nura pa de ra ngạxhmai pa rí nja yá te pa nzạntho.
45 Njaua xa t'ofo ja yá t'ofo yá 'mɛhni Ajuạ habʉ ena: “Ajuạ ma da 'ñuta gatho ya jạ'i,” ena njabʉ. Hangue gatho nú'ʉ to'o da hñuxa nt'øde te mạnga ma Dada ne da zo ja yá mfeni, nú'ʉ́ go gue'ʉ da 'ñe da zʉcagui.
46 Hingo dí xi'ahʉ gue to'o xa hyanda Ajuạ ra Dada, ngue'ạ hønsɛgui stá handi'ạ, ngue'ạ stá ehe de gue'ạ.
47 Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o camfrigui pɛ'tsa ra te pa nzạntho.
48 Nuga go guecagui drá thuhme dega te pa nzạntho.
49 Maya'bʉ nú'ʉ ndu ri dadahʉ bi zi ra maná nu mi 'bʉi ja ra 'yo'mtha, pe nu'ʉ́ bi du'ʉ.
50 Pe nú'ạ ra thuhme dí mạngá, hingue ngu nú'ạ ra thuhme bi zi nú'ʉ bi du. Nú'ạ ra thuhme dí mạngá bá ehe de mahets'i pa nuto'o da zi hinhya'mʉ da du.
51 Nuga go guecagui drá thuhme dí te, dá ehe de mahets'i. Nu'ạ tó'o da zi nú'ạ ra thuhme dí mạngá, da nja rá te pa nzạntho. Ha nú'ạ ra thuhme dí mạngá, go guehna ma ndo'yo nú'ạ ma ga da pa da nja yá te pa nzạntho ya meximhai.
52 Ha nuya xodyo bi 'ñémbabi'ʉ 'na ngu ma'na:

—¿Hanja da za da 'racjʉ rá ndo'yosɛni pa ga tsihʉ?
53 Ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, 'bʉ hingui tsipabihʉ rá ngø ne rá ji Nú'ạ To'o e bi Njạ'i, hinda nja ri tehʉ pa nzạntho.
54 Nu'ạ tó'o da zicagui ma ngø ne ma ji, gue'ạ da nja rá te pa nzạntho, ne nura pa de ra ngạxhmai nuga ga jʉts'i'ạ pa rí nja rá te pa nzạntho.
55 Ngue'ạ ma ngø nja ngu ra nzaqui, ne ma ji nja ngu ra dehe nú'ạ ts'i pa da nte 'na. Pe numa ngø ne ma ji hingue ngu nuya nzaqui'ʉ, ngue'ạ numa ngø ne ma ji unga ra te pa nzạntho.
56 Nu'ạ tó'o da zicagui ma ngø ne ma ji, go gue'ạ da 'mʉi con gueque, ha nuga ga 'bʉi con gue'ạ.
57 Ajuạ ma Dada nú'ạ to'o bá pɛncagui, nu'ạ́ te, hangue nuga dí te nehe ngue'ạ nu'ạ́ te'ạ. Njabʉ nehe nu'ạ tó'o da zigágui, nu'ạ́ ma da nja rá te ngue'ạ dí tega.
58 Nuga go guecagui drá thuhme stá ehe de mahets'i. Pe hingo dí nja ngu nú'ạ ra maná nú'ạ bi zi ndu ri dadahʉ ne bi du. Ngue'ạ nu'ạ tó'o da zigágui núga drá thuhme, da nja rá te pa nzạntho.
59 Njabʉ bi mạnga ra Jesu nu mi xahnate ja ra nijạ nuni Ncapernau.

Ya noya nú'ʉ unga ra te pa nzạntho

60 Ha ndunthi de nú'ʉ to'o mi 'ñoui'ạ ne myá nxadihmạ, mi 'yøde'ʉ bi mạnga ra Jesu njabʉ, bi 'ñena'ʉ:
—Xi hindrí hohʉ nú'ạ mạni. ¿To ja gue'ạ da gamfribini?
61 Ha nura Jesu bi bạtho gue nu'ʉ́ mi nønte de nú'ạ xqui mạñ'ạ, hangue nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue hingrí hohʉ nú'ạ stá mạ?
62 ¿Xi te gui beñhʉ nú'bʉ xcrí hyanthʉ da yo menga pa mahets'i Nú'ạ To'o e bi Njạ'i?
63 Nú'ạ ra nzaqui dí mạ, go gue'ạ ra nzaqui pa ri ndạhihʉ, hingo pa ri ndo'yohʉ. Ngue'ạ nú'ạ ra nzaqui guí tsihʉ pa ri ndo'yohʉ hinte di muui pa gui tsʉhʉ ra te pa nzạntho. Y nuya noya stá xi'ahʉ go gue'ʉ ra nzaqui pa ri ndạhihʉ, ne go gue'ʉ di 'ra'ahʉ ra te pa nzạntho.
64 Pe 'ra de gue'ahʉ hinguí camfrihʉ.
Ra Jesu bi mạnga njabʉ ngue'ạ desde rá mʉdi ya mi pạtho nú'ʉ to'o himi camfri'ạ, ne ya mi pạtho to'o mi ma da da'ạ.
65 Nehe bi 'ñena:
—Xa njabʉ ngu nú'ạ ya stá xi'ahʉ gue hinda za to da 'ñesɛ da zʉqui 'bʉ hingo Ajuạ ma Dada da zopa rá mfeni pa da e da zʉcagui.
66 Nepʉ ndunthi de nú'ʉ to'o mri 'ñoui ne myá nxadihmạ bi 'uegue'ʉ, ya himbi dɛni'ạ.
67 Hangue nura Jesu bi 'ñembabi nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi xqui huahni:
—Xi'ahʉ, ¿ha gue ma gui 'uegueh nehe?
68 Ha nura Simu Pedro bi dạdi ne bi 'ñembabi'ạ:
—Ma zi Hmu'ihe, ¿to'o ja ga tɛñhe? gue hønsɛ'i guí mạnga ya noya de ra te pa nzạntho.
69 Ha nuje stá camfrihe ne stá pạhe gue go gue'e grá Cristo, rá T'ʉ'i Ajuạ nú'ạ te, xpá mɛn'a'i pa gui ndạ.
70 Nepʉ nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ guí 'rɛt'amayohohʉ stá huan'ahʉ, ¿ha ngue hạ? Pe 'yobʉ 'na de gue'ahʉ ri 'ñoui ra ts'ondạhi.

71 Nu'á̱ bi ma̱ de ra Juda Iscariote rá t'ʉ ra Simu, ngue'a̱ go mi gue'a̱ mi ma da da'a̱, masque go mi gue'a̱ 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya nxadi.

7

Yá høcu ra Jesu himbi gamfri'ʉ gue mi gue'a̱ rá 'mɛhni Ajua̱

1 'Mɛfa ra Jesu bi 'ñonitho ja ra hai Galilea, himbi ne ma bá 'bʉhni Judea ngue'a̱ nuya nda̱ gá xodyo de guehni mi honi hanja da za da hyo'a̱.
2 Ha ya mi ma da dat'a 'nará ngo ya xodyo go mrá ngo dega nthøja̱'tsi.
3 Hangue yá høcu ra Jesu bi 'ñembabi:
—Grí ma pa Judea, pa nuya ja̱'i mri dɛñ'a'i de guehni da za da hyandi'ʉ nehe nú'ʉ ya da̱nga nt'udi guí øt'e.
4 Ngue'a̱ 'bʉ 'nara ja̱'i ne to'o da hyandua rá 'bɛfi, nu'á̱ hinda 'yøt'a rá 'bɛfi mant'a̱gui. Ya gue guí øt'a nuya da̱nga t'øt'e, 'yøt'e'ʉ ja yá thandi gatho ya ja̱'i pa da hyanda nú'a̱ guí øt'e.
5 Nuyá høcu'a̱ bi xipabi njabʉ ngue'a̱ nixi gue'ʉ himi camfri ua go mi gue'a̱ rá 'mɛhni Ajua̱.
6 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Pa gueque hinxa zøta ma ora pa ga mani, pe nu'ahʉ́, otho ri orahʉ.
7 Ya ja̱'i hingui tsa da ʉtsa'ihʉ, pe nuga ha̱, di ʉtsagui, ngue'a̱ dí xipabi de yá ts'o'bɛfi'ʉ.
8 Nu'ahʉ́, go da rí maha ra ngo. Nuga hinga ma, asta hinda zø ma ora pa ga ma.
9 Ha nu mi xipabi njabʉ, bi ma'ʉ, ha nura Jesu bi gotritho Galilea.

Ra Jesu bi ma ra ngo dega nthøja̱'tsi

10 Nepʉ ra Jesu bi ma nehe ja ra ngo, pe asta 'mɛfa. Bi ma pe mant'a̱guitho pa hinto da hyandi.
11 Ha nuya nda̱ gá xodyo nú'ʉ mi ne da hyohma̱'a̱ xi mi honi'ʉ de guehni ja ra ngo ne mi eñ'ʉ:
—¿Habʉ di 'youa'a̱ 'bʉ?
12 Ha ndunthi de nuya ja̱'i mi 'yoni ja ra ngo xi mi ña̱ de gue'a̱. 'Ra mi ena: "Nú'a̱ ra 'ñøhø'a̱ xi ra hoja̱'i"; ha nu ma'ra mi ena: "Hinga maju̱ani, hønsɛ hat'atho ya ja̱'i."
13 Pe nu'ʉ́ mi ña̱ zi njante pa hinto da 'yøde, ngue'a̱ mi tsu yá mixodyoui nú'ʉ myá nda̱ de gue'ʉ.
14 Ts'a mi 'yo made ra ngo ra Jesu bi yʉt'a ja ra nda̱nija̱ pa bi nxahnate.
15 Ha nuya nda̱ gá xodyo xi bi 'yø ne bi 'ñémsɛ'ʉ:
—¿Hanja nuni ra Jesu nts'ɛdi ja rá mfa̱di ha hinxa nxadi?
16 Ha nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'a̱ dí udi, hingo dí ma̱nsɛga. Nu'á̱ bí ehe de Ajua̱ nú'a̱ to'o bá pɛncagui.
17 Nu'a̱ tó'o da ne da 'yø'tuabi rá paha Ajua̱, ma da ba̱di de nú'a̱ ma nt'utuate ua bí ehe de Ajua̱ o ua go dí bensɛga nú'a̱ dí ma̱.
18 Nu'a̱ tó'o bensɛ nú'a̱ ma̱, nú'á̱ go gue'a̱ ne da t'e'tsua rá nsu. Pe nu'a̱ tó'o ne da 'ñe'tsuabi rá nsu nuto bá pɛhni'a̱, nu'á̱ ma̱nga maju̱ani ne hingui hate.
19 Ra Moise xa 'ra'a'ihʉ ra ley, pe ni 'na de gue'ahʉ hinxcá 'yøtehʉ nura ley'a̱. Nu'bʉ gri øthma̱hʉ nú'a̱ ma̱, nu'bʉ́ ¿hanja guí beñhʉ gui hyogaguihʉ?
20 Ha nura hmuntsja̱'i bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nu'i pø guí 'ñoui ra ts'onda̱hi. ¿To'o xa beni da hyo'ague?
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Hønsɛ ngue'ą dá pɛ 'nara 'bɛfi nú'ą ra pa dega tsaya dá japi bi ñąni 'nara da'thi, hangue por gue'ą grí 'yøhʉ.

22 Pe xi nu'ahʉ nehe, nú'ą ra pa dega tsaya guí hu'tsuahʉ ra seña ja yá ndo'yo ri bątsihʉ ngu bi 'yøt'a ndu ri dadahʉ, desde rá mʉdi bi hñuxa nura seña ja yá ndo'yo, ne 'mɛfa ra Moise mi manda da t'øt'a njabʉ nehe, masque hingo bi mʉti. Hangue ringue'ą nu'ahʉbya, ngu da dat'a rá hñątо ma pa de xa 'mʉi ri t'ʉbątsihʉ guí hu'tsuahʉ ra seña, masque ra pa dega tsaya.

23 'Bʉ nu'ahʉ guí hu'tsuahʉ ra seña ri bątsihʉ ra pa dega tsaya hønsɛ pa hingui ts'ocuahʉ rá ley ra Moise, nu'bʉ́ xi ¿hanja guí pø ri cuɛhʉ con gueque ngue'ą stá øthebi maxøgue rá ndo'yo 'nara 'ñøhø nura pa dega tsaya?

24 Guí beñhʉ gue hinxá hño nú'ą dá øt'e, ngue'ą dá øt'e ra pa dega tsaya. Oguí dąma beñhʉ ua hingui ho 'nara t'øt'e asta hingo 'mɛt'o gui pąhʉ ua majuąni hingui ho o hina, pa njabʉ da za gui beñhʉ ngu rí 'ñepi nú'ą ra t'øt'e.

Ra Jesu bi mą de habʉ xqui 'ñehe

25 Ha nu 'raya me Jerusale bi 'ñena:

—¿Ha hingo guehni thoni pa da tho?

26 Xini 'bahni ñą ja yá thandi ya ją'i ne hinte sipabi. ¿Ha gue camfri ma ndąhʉ gue xi majuąni go guehni ra Cristo rá 'mɛhni Ajuą pa e da ndą?

27 Pøde hina, ngue'ą nujʉ dí pąhʉ habʉ ra menguni. Ngue'ą nu stí zø ra Cristo hinto ma da bądi habʉ dra mengu'ą.

28 Ra Jesu bi 'yøde te mi mąnga ya ją'i, hangue nu mi nxahnate'ą ja ra ndąnijąbi ñą nts'ɛdi bi 'ñena:

—¡Guí pącaguihʉ ne guí pąhʉ habʉ drá mengu! Nuga hinstá esɛhɛ. Nú'ą to'o bá pɛncagui go guesɛ'ą Ajuą nú'ą xi majuąni, ne nu'ahʉ́ hinguí pąhʉ'ą.

29 Nuga dí pąca'ą ngue'ą stá ehe de gue'ą, ne go gue'ą bá pɛncagui.

30 Hangue nu mi 'yøde ya ndą gá xodyo bi mąnga ra Jesu njabʉ, ma'na mi ne'ʉ da gʉ'ą pa da zixhmą'ą nts'ąhni, pe hinto bi gʉ ngue'ą himi tsøta rá ora.

31 Pe ndunthi ya ją'i de guehni bi gamfri'ą ne mi eñ'ʉ:

—Xi nu sta zøhø nura Cristo pa da ndą, ¿ha gue ma da 'yøt'a ma'ra ya dąnga nt'udi que nú'ą øt'ni?

Ya fariseo bi mɛhna ya gʉnts'ąhni pa da gʉhmą ra Jesu

32 Y nuya fariseo mi 'yøde bi mąnga njabʉ ya ją'i, nu'bʉ́ nu'ʉ́ ne ya ndą gá macją bi mɛhna 'raya gʉnts'ąhni pa da gʉhmą ra Jesu.

33 Hangue ra Jesu bi 'ñena:

—Ya ts'ʉtho ya pa ma ga 'bʉi con gue'ahʉ, nepʉ ma ga yo pengui habʉ bí 'bʉi nú'ą to'o bá pɛncagui.

34 Ma gui hyongaguihʉ pe hingui ma gui tsʉcaguihʉ, ne hinda za gui mahani habʉ ma ga 'bʉca.

35 Nu'bʉ́ ya ndą gá xodyo mi 'bʉhni bi 'ñémbabi 'na ngu 'na:

—¿Habʉ ma dí mani 'bʉ pa ena gue ya hinda za ga tsʉhʉ? ¿Ha gue ma da ma pa ja yá hai ya me Grecia habʉ bí 'bʉi ma mixodyohʉ nú'ʉ xa nxani, ne ma dí xahna nehe ya me Grecia?

36 ¿Te rí bønga nuya noya xa mąni 'bʉ, ena: “Ma gui hyongaguihʉ pe hingui ma gui tsʉcaguihʉ, ne hinda za gui mahani habʉ ma ga 'bʉca”?

Ra dehe dega te pa nzątho da nja ngu 'nara dąthe

37 Nurá ngąts'i ra pa de ra ngo go gue'ą ma'na ra dąngo nú'ą ra pa'ą, ra Jesu bi 'mai bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñena:

—Nu'ą tó'o tsʉ ra nduthe dá 'ñehe da zʉcagui pa da ntsithe.

38 Ngu mạnga ja ra Mạca T'ofo, nu'ạ tó'o da gamfrigui ma da bøhø ra dehe dega te ja rá coraso ne da nja ngu 'nara dạthe.
39 Ra Jesu bi mạ de ra Mạca Ndạhi nú'ạ mi ma da t'umba nuto mi ma da gamfri'ạ. Pe nura Mạca Ndạhi hinxqui 'bɛhnitho, ngue'ạ ra Jesu hinxqui menguitho ja rá nsunda nuni mahets'i.

Ya jạ'i 'rama'na'ño mi mạñ'ʉ

40 Ha ya jạ'i mi 'yøde nuya ya noya, 'ra mi ena:
—Xi majuạni go guehni rá dạnga 'mɛhni Ajuạ nú'ạ mi hmạ da 'ñehe.
41 Ha nu ma'ra mi ena:
—Go guehni ra Cristo rá 'mɛhni Ajuạ bá e pa da ndạ.
Ha nu ma'ra mi ena:
—¿Pe hanja? ¿Ha dra menguni Galilea ra Cristo?
42 Hina. Ngue'ạ ja ra Mạca T'ofo mạ gue nura Cristo ma da 'ñehe de yá jạ'i ndu ra Davi, ne ma dra me Belé nuni ja ra t'ʉhnini habʉ mrá mengu ndu ra Davi.
43 Ne njabʉ ya jạ'i 'rama'na'ño mi mạñ'ʉ de gue'ạ.
44 Ha nu 'ra mi ne da zixhmạ nts'ạhni, pe hinto bi gʉ'ạ.

Ya dạnga ndạ gá xodyo himbi gamfri'ʉ ra Jesu

45 Ha nuya gʉnts'ạhni xqui 'bɛhni da gʉhmạ ra Jesu bi mengui habʉ mi 'bʉ ya ndạ gá macjạ ne ya fariseo, ne bi t'embabi:
—¿Hanja hinguá tsihʉ?
46 Ha nuya gʉnts'ạhni bi dạdi ne bi 'ñena:
—¡Hindá tsihe ngue'ạ dá ødehe ya hoga noya bi mạ nú'ạ hinhya'mʉ stá øhe to'o xa mạ njabʉ!
47 Nu'bʉ́ nuya fariseo bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue ne'ahʉ ya xa hya'ahʉ'ạ?
48 Guí pạhʉ gue ni 'na de guecje núje dyá ndạhe de ma nijạhʉ ne dyá fariseohe hinstá camfrihe nú'ạ xa mạñ'ạ.
49 Nú'ʉ xa gamfri'ạ go gue'ʉ nú'ʉ hingui pạ ra ley, y go gue'ʉ ya xa t'eque pa ra 'ñʉ.
50 Ha nura Nicodemo mi 'bʉhni nehe xqui munts'ui yá mifariseoui, ne go gue'ạ xqui ma dega xuui pa bá c'ạ'tsa ra Jesu. Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi 'ñembabi gatho nú'ʉ mi 'bʉhni:
51 —Pe numa leyhʉ mạ gue hinto tsa ga tsạmhʉ nts'ạhni 'bʉ hinda nja ra nthanthyạ 'mɛt'o pa ga pạhʉ te 'bɛ'ạ xa 'yøt'e. ¿Ha gue njabʉ mạ, o hina?
52 Nepʉ nu'ʉ́ bi dạtuabi ra Nicodemo ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue ne'i go grá me Galilea pa guí ne gui camfri'ạ? Hñe'ta ra Mạca T'ofo pa gui pạdi gue jo'o ni 'nará 'mɛhni Ajuạ nú'ạ dra me Galilea.

'Nara 'bɛhñạ ra zinga medinthạti

53 Nepʉ gatho ya jạ'i bi ma yá ngu'ʉ.

8

1 Ha ra Jesu bi ma ja ra t'øhø 'bo Olivo.
2 Nepʉ rá hyax'ạ bi mengui'ạ ma'na'qui pa ja ra ndạnijạ, ne ja bi munts'uini gatho ya jạ'i, ne bi hñuhni'ạ pa mi xahni'ʉ.
3 Nepʉ nuya xahnate de ra ley ne ya fariseo bá tsimpabi 'nara 'bɛhñạ xqui ts'ʉdi mri hñuxui 'nara medinthạti, ne bri 'ba'ma madetho habʉ mi 'bʉ ra Jesu co ya jạ'i.
4 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi:

—Xahnate, nuna 'bɛhña̱ bi ts'ʉdi mri hñuxui 'nara medinthạti.
5 Nura Moise 'bɛpcahʉ ja rá ley gue ga hohʉ co ya nc'ahni nuya 'bɛhña̱ ga tsʉhʉ di øt'a njabʉ. Xi'i, ¿te go xi guí mạngue?
6 Nú'ʉ́ bi mạnga njabʉ hønsɛ pa xa 'yøde'ʉ te xa dạdi hmạhạ ra Jesu, pa njabʉ xa za xa ña̱pahmạ. Ha nura Jesu bi ndoqui ne bi 'yofo 'raya noya ja ra hai co rá dedo.
7 Pe nu'ʉ́ mi sigui mi ambabi'a̱, nu'bʉ́ nu'á̱ bi 'mai ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'a̱ tó'o hinxa 'yøt'a ni 'nara ts'oqui, dá føtua 'nara mʉdi nc'ahni nuna ra 'bɛhña̱.
8 Ne bi yopa ndoqui'a̱ ne bi sigui bi 'ñofo ja ra hai co rá dedo.
9 Ha nu mi 'yøde'ʉ nú'a̱ bi mạñ'a̱, bi zosɛ yá mfeni de yá ts'oqui'ʉ, ne bi mʉdi bi ma'ʉ 'rama'na, rá mʉdi bi ma nú'ʉ ma'na mi tsøxa yá jɛya, nepʉ gatho ma'ra, ne ra Jesu bi gosɛuini nú'a̱ ra 'bɛhña̱ mi 'bahni madetho.
10 Nepʉ nura Jesu bi 'mai ne bi hyandi ya mi jo'oni ni 'na, hønsɛ nú'a̱ ra 'bɛhña̱ mi 'bʉhni, ne bi 'ñembabi'a̱:
—Na̱ná, ¿habʉ 'ba nú'ʉ to'o mi ña̱p'a'i? ¿Ha gue ya hinto ne da hyo'i dega nc'ahni?
11 Ha nu'á̱ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ya jo'o, Ndada.
Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'a̱:
—Nixi gueque hinte ma ga ø't'a'i. Grí ma, ne ya oxqui yopa øt'a ma'ra ya ts'oqui.

Ra Jesu go ra ñot'i nú'a̱ yo'tua yá mfeni ya ja̱'i

12 Nepʉ ra Jesu bi yopa zofo ya ja̱'i ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nuga go guecagui drá ñot'i dí yo'tua yá mfeni ya ja̱'i. Nu'a̱ tó'o da dɛngagui hinda 'ño ja ra 'bɛxuui, nu'á̱ da mɛ'tsa ra ñot'i dega te pa nza̱ntho.
13 Nepʉ nuya fariseo bi 'ñembabi'a̱:
—Nu'i guí mạnsɛ gue to'o'igue, hangue hinga majua̱ni nú'a̱ guí ma̱.
14 Nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Masque dí mạnsɛ to'ogui, pe gue'a̱ majua̱ni nú'a̱ dí ma̱, ngue'a̱ nuga dí pạdi habʉ stí 'ñehe ne habʉ grá ma, pe nu'ahʉ hinguí pạhʉ habʉ stí 'ñehe ni habʉ grá ma.
15 Nu'ahʉ gyá meximhaithohʉ, ne guí ha̱ nguɛndahʉ ngu nú'a̱ guí bensɛhʉ. Pe nuga hinstá ehe pa to ga ha̱'mba nguɛnda.
16 Pe nu'bʉ to'o dí ha̱'mba nguɛnda, nu'bʉ́ nú'a̱ dí ma̱ gue'a̱ majua̱ni, ngue'a̱ hingo dí hạnsɛ nguɛnda, go dí ha̱'be nguɛnda ma Dada nú'a̱ to'o bá pɛncagui.
17 Nehe xa t'ofo ja ri leyhʉ, nu'bʉ yoho ya ja̱'i da damajua̱ni ne 'nada nú'a̱ da mạñ'ʉ, go gue'a̱ majua̱ni.
18 Nuga dí mạnsɛ to'ogui, ne ma Dada nú'a̱ to'o bá pɛncagui, ne'a̱ dama-jua̱ni to'ogui.
19 Ha nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—¿Habʉ bí 'bʉ ri Dada?
Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nu'ahʉ hinguí pạcjʉ, hangue nixi ma Dada hinguí pạhʉ. 'Bʉ gri pạhmạhʉ to'oguiga, nehe gri pạhmạhʉ ma Dada.
20 Ra Jesu bi mạnga njabʉ nu de mi xahna ya ja̱'i mbo ra 'mɛ'tsboja̱ ja ra ndạnija̱, pe hinto bi gʉ nts'a̱hni ngue'a̱ mri 'bɛta rá ora'a̱.

"Hinda za gui mahani habʉ grá maga"

21 Ha nura Jesu bi yopa 'ñembabi'ʉ:

—Nuga ma ga maga, ha nu'ahʉ ma gui hyongaguihʉ pe ya gra jo'o, ne ma gui tuhʉ gri nduda ri ts'oquihʉ, hangue njabʉ hinda za gui mahani habʉ grá maga.
22 Ha nuya ndą gá xodyo bi 'ñémsɛ'ʉ:
—¿Ha gue ma da hñosɛ 'bʉ? Hanja ena, “Hinda za gui mahani habʉ grá maga.”
23 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ gyá meximhaihʉ, ha nuga drá mengu mahets'i. Nu'ahʉ yá mɛti'ihʉ nuna ra ximhai, ha nuga hingo rá mɛtigui nuna ra ximhai.
24 Hangue dí xi'ahʉ gue ma gui tuhʉ gri nduda ri ts'oquihʉ. Ngue'ą 'bʉ hingui camfriguihʉ gue go gueque ngu nú'ą stá xi'ahʉ, ma gui tuhʉ gri nduda ri ts'oquihʉ.
25 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi'ą:
—Xicje, ¿to'o'igue?
Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya stá xi'ahʉ desde rá mʉdi to'ogui.
26 Nuga masque jahmą ma'ra te ga xi'ahʉ de ri 'mʉihʉ ne de nú'ą xcá øthʉ, pe hønsɛ dí xi'ahʉ ngu nú'ą bi xicagui nú'ą to'o bá pɛncagui, y nu'ą́ mąnga majuąni.
27 Pe nú'ʉ mi øde, himbi bądi gue ra Jesu mi ñą de Ajuą ra Dada.
28 Hangue nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu xcrí pø'tshʉ Nú'ą To'o e bi Nją'i pa gui hyohʉ, gue'bʉ ma gui pąhʉ gue go gueque ngu nú'ą stá xi'ahʉ, ne ma gui pąhʉ gue hingo de ma ts'ɛdi sɛhɛ nú'ą dí øt'e, ngue'ą ngu nú'ą xa xica ma Dada gue'ą dí mą.
29 Ha numa Dada nú'ą to'o bá pɛncagui 'bʉi con gueque, hinxa hyɛgasɛ, ngue'ą nzątho dí øt'a nú'ą di ho'ą.
30 Nu mi mąnga njabʉ ra Jesu, bi gamfribi'ą ndunthi ya ją'i.

Nú'ʉ to'o yá bątsi Ajuą ne nú'ʉ to'o o ja rá 'yɛ ra ts'oqui

31 Ha nura Jesu bi xipabi nuya xodyo xqui gamfri'ą, ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ gui sigui gui camfrihʉ ma noya, nu'bʉ́ xi majuąni go ma nxadi'ihʉ.
32 Ne ma gui pąhʉ nú'ą majuąni, ha nu'bʉ gui pąhʉ nú'ą majuąni, ya hingui ma gui 'mɛgohʉ.
33 Ha nu'ʉ́ bi dądi ne bi 'ñembabi'ą:
—Nuje go guecje yá ją'iguihe ndu ra Abrá, ha hinhya'mʉ stá 'mɛgohe. ¿Hanja guí ena gue ya hinga ma ga 'mɛgohe?
34 Nura Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—Xi majuąni dí xi'ahʉ, nu'ą tó'o øt'a ya ts'oqui go gue'ą rá 'bɛgo ra ts'oqui.
35 'Nara t'ʉ cohi pa nzątho ja rá ngu, pe 'nara 'bɛgo da nja ra pa da bøni da ma.
36 Njabʉtho nehe Nú'ą To'o e bi Nją'i, 'bʉ da pøñ'a'ihʉ de ja rá 'yɛ ra ts'oqui, nu'bʉ́ dyá bątsi'ihʉ Ajuą ne ya hindyá 'bɛgo'ihʉ ra ts'oqui.
37 Nuga dí pądi gue nu'ahʉ yá ją'i'ihʉ ndu ra Abrá. Pe nu'ahʉ guí ne gui hyogaguihʉ ngue'ą hingrí hohʉ nú'ą dí mą.
38 Nuga dí mąnga nú'ą xa xicagui ma Dada, ha nu'ahʉ guí øthʉ ngu nú'ą xa mąnga ri dadahʉ.
39 Ha nu'ʉ́ bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Pe nuje ma dadahe ndu ra Abrá.
Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉ xi majuąni go dri dadahmąhʉ ndu ra Abrá, nu'bʉ́ gri øthmąhʉ ngu mi øt'ą.

40 Pe nu'ahʉ guí ne gui hyogaguihʉ masque nuga go stá xi'ahʉ nú'ạ ra noya
xa xicagui Ajuạ. ¡Pe ndu ra Abrá himi øt'e ngu guí øthʉbya!
41 Nu'ahʉ guí øthʉ ngu nú'ạ øt'a ri dadahʉ.
Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'ñembabi ra Jesu:
—Nuje hingue to'oraza ma dadahe, 'nada nú'ạ ma dadahe, go gue'ạ Ajuạ.
42 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉ Ajuạ go dri dadahmạhʉ'ạ, nu'bʉ́ gri mạcjhmạhʉ, ngue'ạ stá ehe de
habʉ ndí 'bʉ'be'ạ. Ngue'ạ hinstá esɛ, nu'ạ́ go bá pɛncagui'ạ.
43 ¿Hanja hingui tso ri mfenihʉ nú'ạ dí xi'ahʉ? Nu'ahʉ hingui tso ri mfenihʉ
ngue'ạ hinguí ne gui 'øhʉ nú'ạ dí mạ.
44 Ra ts'ondạhi go gue'ạ ri dadahʉ, ha nu'ahʉ́ go yá bạtsi'ihʉ'ạ, ne nu'ahʉ
go guí nesɛhʉ gui 'yø'tuabihʉ nú'ạ di ho'ạ. Ne nu'ạ́ go gue'ạ ra hyote desde ra
mʉdi. Nu'ạ́ hønsɛ hat'a ya jạ'i ne hinhya'mʉ xa mạnga nú'ạ majuạni. Nuya
nc'uamba mạñ'ạ go xa zansɛ, ngue'ạ nu'ạ́ xi ra c'uamba ne go gue'ạ ra dada
de ya nc'uamba.
45 Nu'ahʉ hinguí camfriguihʉ ngue'ạ dí mạnga nú'ạ majuạni.
46 ¿To'o 'na de gue'ahʉ da zʉtca 'nara ts'oqui? Jo'o. Nuga dí xi'ahʉ nú'ạ
majuạni. Nu'bʉ́ ¿hanja hinguí ne gui camfriguihʉ?
47 Nu'ạ tó'o rá mɛti Ajuạ di ho da 'yøde nú'ạ mạnga Ajuạ. Nu'ahʉ hingo yá
mɛti'ihʉ Ajuạ, hangue hingrí hohʉ gui 'øhʉ nú'ạ mạ.

Ra Jesu ya mi 'bʉi ante de ra Abrá

48 Nepʉ ya xodyo bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ́, majuạni nú'ạ dí mạñhe gue grá me Nsamaria, ne grí 'ñoui ra
ts'ondạhi.
49 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hindrí 'ño'be ra ts'ondạhi. Nuga dí numansu ma Dada, pe nu'ahʉ hinguí
numansuguihʉ.
50 Pe nuga hindí mạnga njabʉ pa gui esca ma nsuhʉ, ngue'ạ 'bʉi 'na to'o
esca ma nsu, ne go hạ nguɛnda'ạ.
51 Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o øtcagui nú'ạ dí mạ, hinhya'mʉ da du'ạ.
52 Nu'bʉ́ ya xodyo bi 'ñembabi:
—Nubyá hạ, dá pạhe gue xi majuạni grí 'ñoui ra ts'ondạhi, ngue'ạ nu'i guí
ena gue nu'ạ tó'o da 'yø't'a'i nú'ạ guí mạ, hinhya'mʉ da du. Conque ra Abrá
ne yá 'mɛhni Ajuạ bi du.
53 ¿Ha gue go ma'na ja ri nsugue que ndu ma dadahe ra Abrá ne ndu yá
'mɛhni Ajuạ? Xi'a'igue ¿to'o go grí nhyɛcuaui?
54 Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nu'bʉ gra exasɛ ma nsu, nu'bʉ́ hinte dri muui. Numa Dada go gue'ạ esca
ma nsu, nú'ạ guí emfʉ gue go gue'ạ ri Ajuạhʉ.
55 Pe nu'ahʉ́ nixi xcá pạhʉ'ạ. Nuga hạ, dí pạca'ạ. 'Bʉ gra ena gue hindí
pạca'ạ, nu'bʉ́ gra c'uambahmạ ngu nu'ahʉ. Nuga dí pạca'ạ, ne dí øte nú'ạ
mạ.
56 Ndu ri dadahʉ ra Abrá mi ne co 'nara johya da hyandgagui ma 'mʉi nuya
pa de ga 'youa ja ra ximhai, ne xi bi johya mí hyandga'ạ.
57 Ha nuya xodyo bi 'ñembabi'ạ:
—Nixi made nthebe njɛya hinguí pɛ'tstho, ¿ne guí ena gue gá hyanda ndu
ra Abrá?
58 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, desde ante da 'mʉi ra Abrá, nuga ya ndí 'bʉi.

59 Hangue nu'ɨ́ bi gʉxa ya do pa da c'anhmạ'ạ ngue'ạ mi nhyɛcuaui Ajuạ.
Pe nura Jesu bi 'bampi'ʉ bi 'ranga madetho de gue'ʉ ne bi bøni de ra ndạnijạ
bi ma'ạ.

9

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara 'ñøhø mrá goda ya de mi 'mʉi

1 Ra Jesu mi 'yo ja 'nara 'ñu, ne de guehni bi hyanda 'nara 'ñøhø ya mrá
goda desde rá 'bʉi.
2 Ha nuyá nxadi bi 'yambabi ne bi 'ñena:
—Xahnate, ¿to'o bi 'yøt'a 'nara ts'oqui pa bi 'mʉi njani, nuni o rá dada o rá
nạnạ?
3 Nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hingo xa 'yøt'a ra ts'oquini, ni rá dada nixi rá nạnạ pa bi 'mʉi njani mrá
goda. Xa njabʉ hønsɛ pa da hnequi rá ts'ɛdi Ajuạ de nú'ạ ma da t'ø'tuabini.
4 Núbya ma patho mahyoni ga pɛpa rá 'bɛfi nú'ạ to'o bá pɛncagui, ngue'ạ
ma da zø ra xuui, ne nu'bɨ́ ya hinda za to da mpɛfi.
5 De núbya dí 'bʉcua ja ra ximhai go guecagui drá ñot'i dí yo'tua yá mfeni
ya jạ'i.
6 Nu mi uadi bi mạnga njabʉ'ạ, bi zo rá jihni ja ra hai ne bi mant'a ts'ʉ ra zi
hai pa bi go'tsuabi ja yá da ra goda.
7 Ne bi 'ñembabi:
—Grí ma bá nxʉca ja ra mothe Siloé. —Nura thuhu'ạ øni da 'ñena, xa
'bɛhni.
Nepʉ nu'ạ́ bi ma bá nxʉqui, ha nu mi mengui ya mi handi.
8 Nepʉ yá 'nangu ne nú'ʉ to'o xqui hyanda ma'mɛt'o gue mrá goda'ạ bi
'ñémbabi'ʉ:
—Go guehni mi hudi mi pɛti, ¿ha ngue hạ?
9 Ha 'ra mi ena:
—Go guehni.
Ha nu ma'ra mi ena:
—Hina. Øde rí hñạts'i hạ, pe hingo guehni.
Ha nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Majuạni go guecaguihmạ.
10 Nu'bɨ́ nuya jạ'i bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—¿Hanja tsa guí handbya?
11 Nu'bɨ́ nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nú'ạ ra 'ñøhø rá thuhu ra Jesu go gue'ạ bi gosca ra bøhai ja ma da ne
bi 'ñengagui: "Grí ma bá nxʉca Siloé." Nepʉ nuga dá ma dá nxʉqui, hangue
'bestho ra ora'ạ dá handi.
12 Ha nu'ɨ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—¿Habʉ bí 'bʉ'ạ?
Ne nu'ạ́ bi 'ñena:
—Hindí pạdi.

Ya fariseo bi 'yø'tua ya nt'ani nú'ạ mrá goda

13 Nepʉ nuya jạ'i'ʉ bi zi'tsua ya fariseo nú'ạ ra 'ñøhø mrá goda.
14 Ha nú'ạ ra pa'ạ ra Jesu bi mant'a ts'ʉ ra hai co rá jihni pa bi go'tsua yá da
nú'ạ ra goda pa bi umba rá thandi, go mrá pa dega tsaya.
15 Nehe ya fariseo bi 'yambabi ra goda hanja xqui nja pa ya mi handi. Ne
nu'ạ́ bi 'ñembabi'ʉ:

—Nú'ą ra 'ñøhø rá thuhu ra Jesu bi gosca ra bøhai ja ma da, ne dá nxʉqui, y hangue dí handbya.

16 Ha nu 'raya fariseo bi 'ñena:

—Nú'ą ra 'ñøhø'ą hinxqui 'ñehe de Ajuą ngue'ą hingui jamasu ra pa dega tsaya.

Pe nu ma'ra mi ena:

—Nu'bʉ 'nadra 'yøt'ats'oquihmą, hinda za da 'yøt'a nuya ya dąnga nt'udi nguną.

Ne 'rama'na'ño mi mąñ'ʉ.

17 Hangue nu'ʉ́ bi yopa 'yø'tua ya nt'ani ra goda ne bi 'ñembabi:

—Xi'a'i, ¿te go guí mąngue de nú'ą to'o bi xoc'a ri da?

Nu'ą́ bi 'ñena:

—Nuga dí ena gue go gue'ą 'nará 'mɛhni Ajuą.

18 Pe nuya ndą gá xodyo'ʉ himi camfri gue go mi gue'ą mrá goda ne ya xqui xo yá da, hangue nu'ʉ́ bi zompa rá dada ne rá nąną.

19 Nepʉ bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñena:

—¿Ha go gue'ą ri t'ʉhʉ guí mąñhʉ gue ya mrá goda desde mi 'mʉi? ¿Hanja handbya 'bʉ?

20 Ha nurá dada ne rá nąnąʼą bi dądi ne bi 'ñena:

—Dí pąhe xá hño gue go gue'ą ma t'ʉhe, ne desde mi 'mʉi ya mrá goda.

21 Pe hindí pąhe hanja xa za xa hyandibya, nixi dí pąhe to'o bi xocua yá da. Ya tsøxa yá jɛya'ą, go da 'yamfʉ'ą, nu'ą́ da za da xi'asɛhʉ.

22 Gue'ą bi dądi rá dada ne rá nąnąʼą nguetho mi tsu yá ndą'ʉ, ngue'ą nuyá ndą'ʉ ya xqui go 'nara cohi gue nu'ą tó'o da mą gue ra Jesu go gue'ą majuąni ra Cristo rá 'mɛhni Ajuą pa e da ndą, nú'ą́ da t'ɛni de ja ra nijąʼą.

23 Hangue nurá dada ne rá nąnąʼą xqui 'ñena: “Ya tsøxa yá jɛya'ą, ne da za gui 'yambasɛhʉ.”

24 Ha nuya ndą gá xodyo bi yopa zohna nú'ą mrá goda ne bi 'ñembabi:

—Xøcambeni Ajuą ne xicje nú'ą majuąni. Ngue'ą nuje dí pąhe gue nú'ą ra 'ñøhø'ą to'o xa xoc'a ri da, go gue'ą 'nara 'yøt'ats'oqui.

25 Ha nura goda bi dądi ne bi 'ñena:

—Nuga hindí pądi ua ra 'yøt'ats'oqui o hina. Hønsɛ nú'ą dí pądi, gue ndrá goda, ha nubyá ya dí handi.

26 Ha nu'ʉ́ bi yopa 'yambabi'ą ne bi 'ñembi:

—¿Te bi 'yø't'a'i nú'ą ra 'ñøhø mri xoc'a ri da?

27 Nu'bʉ́ nu'ą́ bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Ya stá xi'ahʉ ne hinguí ne gui camfrihʉ. ¿Hanja guí ne ga yopa xi'ahʉ ma'na'qui? ¿Ha guí nehʉ gue ne'a'ihʉ dyá nxadi'ihʉ'ą?

28 Ha nu'ʉ́ bi zani'ą ne bi 'ñembabi:

—Nu'i go rá nxadi'i'ą, ha nuje yá nxadiguihe ra Moise.

29 Nuje dí pąhe gue Ajuą mi ñąui ra Moise, pe nura 'ñøhø'ą guí ena, hindí pąhe habʉ xqui 'ñehe'ą.

30 Ha nura goda bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—¡Tengu gue nu'ahʉ hinguí pąhʉ habʉ xqui 'ñehe, ha nu'ą́ bi xoga ma da!

31 Ngue'ą dí pąhʉ gue Ajuą øtuabi yá t'adi nú'ą to'o tsu'ą ne ø'tuabi rá paha'ą, pe nuyá t'adi ya 'yøt'ats'oqui hingui øtuabi.

32 Ngue'ą hinhya'mʉ stá øhʉ to xa xocua yá da 'nara jąʼi nú'ą ya mrá goda desde mi 'mʉi.

33 'Bʉ nú'ą ra 'ñøhø'ą hinxqui 'ñehmą de Ajuą, hinda za da 'yøthmą njabʉ'ą.

34 Ha nu'ʉ́ bi dądi ne bi 'ñembabi:

—Nu'i desde ngá 'bʉi ya ngrá 'yøt'ats'oqui, y njabʉ ¿xi nguí ne gui xancaguihe?
Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yɛnga de ja ra nija̱.

Ra ngoda de rá mfeni 'na

35 Ha nura Jesu bi 'yøde gue xqui t'ɛnga de ja ra nija̱ nú'a̱ mrá goda, bi hyoni, y nu mi yopa zʉdi bi 'ñembabi:
—Nu'i, ¿ha guí camfribi rá T'ʉ Ajua̱?
36 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi da̱di ne bi 'ñena:
—Ndada, ¿to'o'a̱ pa da za ga camfri?
37 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'a̱:
—Ya xcá hyandi, ne nú'a̱ to'o guí ña̱uibya go guesɛ'a̱.
38 Nu'bʉ́ nú'a̱ mrá goda bi 'ñena:
—Ma zi Hmu'i, dí camfri'i.
Ne 'bestho bi ndandiña̱hmu pa bi nsunda'a̱.
39 Ne ra Jesu bi 'ñena:
—Nuga stá eheua ja nuna ra ximhai pa ga øt'a ra ts'ʉtbi, pa nu'ʉ tó'o xa ngoda ja yá mfeni, ga xocua yá mfeni pa da ba̱di, ha nu'ʉ tó'o beni gue ja yá mfa̱di, nja ngu nú'ʉ to'o xa xo yá da, ga japi da ngoda'ʉ.
40 Ha 'raya fariseo nú'ʉ mi 'bahuini'a̱ bi 'yøde nú'a̱ te mi ma̱ñ'a̱, ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue necje dyá godahe?
41 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉ gri godahma̱ha̱hʉ, nu'bʉ́ hingri tuhma̱ ri ts'oquihʉ. Pe nu'ahʉ́ guí eñhʉ gue guí hanthʉ, hangue grí tuhʉ ri ts'oquihʉ.

10

Ra Jesu bi ma̱nga 'nara 'bede de 'nara ngu'ño

1 Xi majua̱ni dí xi'ahʉ, nu'a̱ tó'o hingui cʉt'a ja ra gosthi ngu'ño, ne tonts'a ma'na lado pa da yʉt'i, go gue'a̱ 'nara be ne 'nara dacate.
2 Nú'a̱ to'o taca ya dɛti, go gue'a̱ ra ma'yo, ne go gue'a̱ cʉt'a po ja ra gosthi.
3 Nura nsugosthi xoca ra gosthi pa da yʉt'a ra ma'yo, ha nuya dɛti pa̱tuatho rá noya, ha nu'á̱ da zopa yá thuhu nú'ʉ yá mɛti'a̱ pa da pøni'ʉ.
4 Ha nu stí pønga gatho nuyá mɛti'a̱, nu'á̱ di 'bɛt'o ne ma'ti'ʉ, ne nuyá dɛti di dɛni'a̱ ngue'a̱ pa̱tuatho rá noya.
5 Ngue'a̱ nuya dɛti hingui tɛna ma'na'ño ra ma'yo, nu'ʉ́ da ne'tsua ra 'rihi da ma, ngue'a̱ hingui pa̱tua rá noya'a̱.
6 Ra Jesu bi xipabi'ʉ nuna ra 'bede, pe nu'ʉ́ himbi zo yá mfeni te mri bønga nú'a̱ bi xipabi'ʉ.

Ra Jesu go ra hoga ma'yo

7 Nepʉ ra Jesu bi yopa 'ñembabi'ʉ:
—Xi majua̱ni dí xi'ahʉ, nuga go guecagui drá gosthi habʉ thogui ya dɛti.
8 Gatho nú'ʉ to'o bá 'bɛt'o de gueque go gue'ʉ myá be ne myá dacate ngue'a̱ mi ne da hyat'a ma dɛti pa da dɛni'ʉ. Pe numa dɛti himbi 'yøtuabi nú'a̱ mi ma̱ñ'ʉ, ngue'a̱ hingo myá mɛti'ʉ.
9 Nuga go guecagui drá gosthi. Nu'a̱ tó'o da yʉt'a ja nuna ra gosthina̱ da mpøhø, ne nu'á̱ da nja ngu 'nara zi dɛti di cʉt'i di pøni pa da ñuni.
10 'Nara be bí ehe hønsɛ pa da mpe, ne pa da hñote, ne pa da huata ra taxo. Pe nuga stá ehe pa ga umba yá te ya ja̱'i, ne nura te'a̱ go 'nara hoga te pa nza̱ntho.

11 Nuga go guecagui drá hoga ma'yo, ngue'ạ 'nara hoga ma'yo da unga rá te po rá ngue yá dɛti.
12 Pe 'nara ma'yo 'mɛgo nú'ạ su ya dɛti høns̃ɛ pa da hñạnga rá thạhạ, nu'ạ́ 'bʉ da hyanda 'nara mi'ño bra 'ñehe pa e da za ya dɛti, nu'ạ́ da ne'tsua ra 'rihi da ma ne da zopʉ ya dɛti ngue'ạ hingo yá mɛti y hingo xi majuạni yá ma'yo'ʉ. Ha nura mi'ño da pɛnt'i 'raya dɛti, ha nu ma'ra habʉraza da nxani'ʉ.
13 Njabʉ nú'ạ ra ma'yo 'mɛgo da nest'ihi da ma ngue'ạ hingui tu rá mʉi de ya dɛti ngue'ạ nu'ạ́ 'nara 'bɛgotho.
14-15 Nuga go guecagui drá hoga ma'yo. Ngu pạcagui ma Dada ne dí pạca'ạ, njabʉ nehe dí pạdi ma dɛti ne nu'ʉ́ pạcagui nehe, ngue'ạ ma mɛtiga'ʉ, ne ma ga unga ma te po rá ngue'ʉ.
16 Nehe 'bʉi ma'ra ma dɛti nú'ʉ hingyá mengu de nuna ra ngu'ño, ne nu'ʉ́ mahyoni ga tsi nehe. Ne nu'ʉ́ da 'yøscagui nu xcrá zofo, ne da 'ñehe'ʉ, ne njabʉ da 'nadra taxo ne da 'nadra ma'yo, y nura ma'yo'ạ go guecsɛgui.
17 Ajuạ ma Dada xi ri mạcagui ngue'ạ ma ga unga ma te pa ga tu, ha nu xcrá tu, ma ga yopa nte ma'na'qui.
18 Pe hinto ma da hñạga ma te, ma ga tusɛ. Dí hạ ra ts'ɛdi pa ga tusɛ, ne dí hạ ra ts'ɛdi pa ga yopa nte ma'na'qui. Njabʉ bá 'bɛpcagui ma Dada.
19 Ha nuya xodyo 'rama'na'ño mi mạnga ma'na'qui'ʉ ngue'ạ bi 'yøde te mi mạnga ra Jesu.
20 Ndunthi de gue'ʉ bi 'ñena:
—Nuní 'ñoui ra ts'ondạhi ne xa 'bɛ rá mfeni. ¿Hanja guí øxhʉ nú'ạ te mạ?
21 Ha nu ma'ra mi ena:
—Nuya noya mạni hingyá noya dega ts'ondạhi. ¿Ha gue ra ts'ondạhi da za da xocuahmạ yá da 'nara goda?

Ya ndạ gá xodyo himbi ne bi gamfri ra Jesu

22 Ne nuni Jerusale ja bi t'øt'ni 'nara ngo, ne nú'ạ ra ngo'ạ gue'ạ 'nara feni de nú'ạ ra pa bi yopa 'na'yo ma'na'qui ra ndạnijạ nú'ạ xqui yopa thạni. Ha nuya pa'ʉ myá pa dega tsɛ.
23 Ha ra Jesu mi 'yoni ja ra porta nú'ạ mrá thuhu Salomó, go 'namrá porta nú'ạ ra ndạnijạ'ạ.
24 Ha nuya ndạ gá xodyo bi 'yɛnt'a madetho'ạ ne bi 'yambabi:
—¿Ha'mʉ ma gui hñubga ma mʉihe? 'Bʉ xi majuạni go gue'e grá Cristo rá 'mɛhni'i Ajuạ pa gui ndạ, xi da xicje majuạni pa ga pạhe.
25 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạtuabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Ya stá xi'a'ihʉ ne nu'ahʉ́ hinxcá camfrihʉ. Nuya 'bɛfi dí pɛfi de rá thuhu ma Dada, go gue'ʉ udi to'ogui.
26 Pe nu'ahʉ hinguí camfrihʉ nguetho hingo ma dɛti'ihʉ, ngu ya stá xi'ahʉ.
27 Numa dɛtiga øde nú'ạ dí mạ, ne nuga dí pạca'ʉ, ne nu'ʉ́ tɛngagui.
28 Nuga dí umbabi'ʉ ra te pa nzạntho, ne hinhya'mʉ da 'mɛdi, nixi hinto da zingagui de ma 'yɛ.
29 Numa Dada nú'ạ to'o xa 'racagui'ʉ, ma'na ja rá ts'ɛdi de gatho, ne hinda za to da zinbabi'ʉ de rá 'yɛ'ạ.
30 Nuga ne ma Dada dí 'natho'be.
31 Nu mi ñạ njabʉ nura Jesu, nuya ndạ gá xodyo bi yopa gʉxa ya do pa xa hyohmạ dega nc'ahni'ạ.
32 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ndunthi ya hoga 'bɛfi stá øt'e ja ri thandihʉ nú'ʉ xpá 'ñehe de ma Dada. ¿Nda'ạ de gue nú'ʉ ya 'bɛfi stá øt'e hinxá hño pa guí ne gui c'ancahʉ?

33 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hinga po rá ngue 'nara hoga 'bɛfi dí ne ga c'an'ahe, hønsɛ ngue'ạ guí hạcuabi rá nsu Ajuạ, ngue'ạ nu'i 'nagrá 'ñøhø nguje ne grí nhyɛcuaui Ajuạ.
34 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Xa t'ofo ja ri leyhʉ gue Ajuạ bi zofo ya nzaya nú'ʉ xqui hñuts'i'ạ, ne bi 'ñembi'ʉ: "Nu'ahʉ gyá ajuạhʉ."
35 Y nú'ạ xa t'ofo ja ra Mạca T'ofo hingui tsa to da mạ gue hinga majuạni. Ya gue Ajuạ bi 'ñembabi gue go ya ajuạ nú'ʉ to'o bi hñạni rá noya'ạ,
36 xihmạ nú'ạ to'o bi hñuxa Ajuạ ne bá pɛhniua ja ra ximhai, ¿hanja guí mạñhʉ gue hạcua rá nsu Ajuạ ngue'ạ bi 'ñena gue rá T'ʉ'ạ?
37 Nuga dí øt'a ya t'øt'e ngu øt'a ma Dada. Pe nu'bʉ hindí øt'a ngu øt'a ma Dada, oguí camfriguihʉ.
38 Pe nuga dí øt'a ya t'øt'e nú'ʉ bí ehe ja ma Dada, hangue masque hingo gui camfriguihʉ gue go gueque ngu nú'ạ stá xi'ahʉ, go da camfrihʉ gue nú'ʉ ya t'øt'e dí øt'e bí ehe de Ajuạ, pa njabʉ nehe xi da hñu ri mʉihʉ gui pạhʉ gue Ajuạ ma Dada 'bʉi con gueque ne nuga dí 'bʉi con gue'ạ.
39 Nu'bʉ́ ya ndạ gá xodyo ma'na'qui bi 'ramanu pa xa gʉhmạ'ạ, pe nu'ạ́ bi ma'ạ, himbi za te bi 'yø'tua'ʉ.
40 Nepʉ nura Jesu bi mengui pa ri'nandi ra dạthe Jordá habʉ mi øt'a ra sistehe ra Xuua ma'mɛt'o, ne ja bá 'bʉhni'ạ.
41 Ne ndunthi ya mengu de guehni bi ma bá c'ạ'tsi ne mi eñ'ʉ:
—Nura Xuua hinte ma dạnga nt'udi bi 'øt'e, pe gatho nú'ạ bi xicjʉ de ra Jesu, majuạni xa njabʉ.
42 Y ja guehni ndunthi ya jạ'i bi gamfri gue ra Jesu go mi gue'ạ xpá mɛhna Ajuạ pa da ndạ.

11

Rá du ra Lasaro

1 Y de mi 'bʉhni ra Jesu ri'nandi ra dạthe Jordá, gue'bʉ mri hñenga 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Lasaro mrá me Betania nuni habʉ mrá mengu nehe ra Maria ne ra Marta nú'ʉ myá nju'ạ.
2 Nú'ạ ra Maria mrá nju nura Lasaro go gue'ạ bi go'tsuabi ra hoga ñʉni ja yá ua ra Jesu, nepʉ bi o'tuabi co yá stạ'ạ.
3 Nú'ʉ ya 'bɛhñạ mri ncu bi mɛmpa ra noya ra Jesu gue da t'embi:
—Ma zi Hmu'i, nú'ạ ri hmạdi di hñeni.
4 Ha nu mi sipabi ra Jesu njabʉ, bi 'ñena'ạ:
—Nú'ạ ra hñeni'ạ hingue xi pa da du'ạ. Xa njabʉ pa da hnequi rá nsunda Ajuạ, ne da hnequi rá nsunda rá T'ʉ Ajuạ po rá ngue'ạ.
5 Ha nura Jesu xi mri mạdi gatho nú'ʉ hñu mri ncu.
6 Masque myá hmạdi'ʉ ne bi 'yøde gue ra Lasaro mri hñeni, pe ra Jesu hinga 'bestho bi ma, bá 'bʉhnitho má yo pa habʉ mi 'bʉi'ạ.
7 Nepʉ ja 'mɛfa nu'ạ́ bi 'ñembabi yá nxadi:
—Maha pa Judea ma'na'qui.
8 Ha nuyá nxadi bi 'ñembabi:
—Xahnate, guí nu ya ndạ gá xodyo de guehni ja maha'mʉ mi ne xa hyo'a'i dega nc'ahni. ¿Ha nu'i guí ne gui yopa mani ma'na'qui?
9 Nepʉ nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—¿Ha hinguí pa̱hʉ pɛ'tsa 'rɛt'amayoho ora cada ra pa? Y nu'a̱ tó'o da 'ño dega pa hinda hña̱xa 'nara mfe'tse, ngue'a̱ zø ra ñot'i ja ra ximhai, go gue'a̱ nú'a̱ to'o ø'tua rá paha Ajua̱ ne hinxa juatatho ra 'bɛfi nú'a̱ bi umbi.
10 Pe nu'a̱ tó'o da 'ño dega xuui da hña̱xa ra mfe'tse ngue'a̱ otho ra ñot'i, go gue'a̱ nú'a̱ to'o hingui ø'tuabi rá paha Ajua̱.
11 Mi uadi bi ma̱nga njabʉ ra Jesu ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Ma amigohʉ ra Lasaro bí a̱ha̱, pe nuga ma ga mani pa ga a de rá t'a̱ha̱.
12 Ha nuya nxadi bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, 'bʉ a̱ha̱, nu'á̱ ma da ña̱ni.
13 Pe nura Jesu mi ma̱ gue xqui du ra Lasaro, ha nu'ʉ́ mi hu yá mʉi gue mi ma̱ de ra t'a̱ha̱tho.
14 Nu'bʉ́ ra Jesu bi xipabi'ʉ de nú'a̱ xqui nja ne bi 'ñena:
—Ra Lasaro xa du.
15 Ne nuga xi drí johya ngue'a̱ dá njo'oni ora mi hñeni, ngue'a̱ go 'nara hño pa gue'ahʉ, ngue'a̱ po rá ngue'a̱ ma'na ma gui camfriguihʉ. Maha, ma ga c'a̱'tshʉ'a̱.
16 Nepʉ nura Toma nú'a̱ mi t'embi ra Go, bi 'ñemba yá minxadiui:
—Maha nehe pa grá tuhʉ mahyɛgui con guehni.

Ra Jesu da gʉxa nú'ʉ xa du ne da umba ra te

17 Ha nu mi zønga ra Jesu ja ra hnini Betania, bi sipabi gue ya mi pɛ'tsa goho ma pa xqui t'agui ra Lasaro.
18 Ha nura zi hnini Betania mi guetbʉ Jerusale mi pɛ'tsa ngu hñu kilometro rá ñabʉ.
19 Ha xi ndunthi yá mixodyoui xqui ma da c'a̱'tsa ra Marta ne ra Maria pa da hñu'mba yá mʉi ngue'a̱ xqui du yá cu'ʉ.
20 Ha nu mi 'yøde ra Marta gue ya mi ma da zønga ra Jesu ja yá ngu'ʉ, bi ma bá tha̱di, pe nura Maria bi gotritho ja rá ngu.
21 Nepʉ ra Marta bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, nu'bʉ gri 'bʉhma̱ua hinxa duhma̱ ma cu.
22 Pe masqué, nuga dí pa̱di gue gatho nú'a̱ te gui apabi Ajua̱, nu'á̱ da 'ra'a'i.
23 Ha ra Jesu bi 'ñembabi:
—Ri cu ma da nangui de rá du.
24 Nepʉ nura Marta bi 'ñembabi:
—Dí pa̱di gue ma da nangui de rá du nú'a̱ ra pa de ra nga̱xhmai stí nanga gatho nú'ʉ ma'ra xa du.
25 Nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nuga ga jʉxa nú'ʉ xa du ne ga umbabi'ʉ ra te. Nu'a̱ tó'o da gamfrigui, masque xa du, nu'á̱ ma da nja rá te.
26 Ne nu'a̱ tó'o 'bʉi ne camfrigui, hinhya'mʉ da du. Xi'i, ¿ha gue guí camfri njabʉ?
27 Nepʉ nura Marta bi 'ñembabi:
—Ha̱ha̱, ma zi Hmu'i, nuga dí camfri gue go gue'e grá Cristo, rá T'ʉ'i Ajua̱, go gue'e ndí tøp'a'ihe pa gui 'ñehe nuua ja ra ximhai.

Ra Jesu bi nzoni habʉ mi t'agui ra Lasaro

28 Ha ngu mi ma̱nga njabʉ ra Marta, 'bestho bi mengui pa bá umba nt'øde ra Maria rá cu, ne bi xipi zi njante pa hinto da 'yøde ma'ra, ne bi 'ñembabi:
—Xa zø ra Xahnate bí tøp'a'i 'na̱.
29 Ha nu mi 'yøde'a̱ bi da̱ma 'mai ne bi ma bá c'a̱'tsi'a̱.

30 Ne nura Jesu hinxqui yʉt'atho mbo ra hnini, ja bi gotritho habʉ xqui ma
da dạdi hmạhạ ra Marta.
31 Ha nuya xodyo nú'ʉ mi 'bʉhni ja rá ngu ra Maria mi hu'mba rá mʉi, ngu
xi bi hyandi'ʉ gue ra Maria bi dạma 'mai ne bi bøni de rá ngu, nu'ʉ́ bi dɛni ne
mri 'ñémbabi'ʉ 'na ngu 'na:
—Nuni rí ma da nzoni habʉ bí t'agui rá cu.
32 Nepʉ ra Maria bi zøni habʉ mi 'bʉ ra Jesu, y ngu bi hyandi bi
ndandiñạhmu ja yá ua'ạ ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, nu'bʉ gri 'bʉhmạua hinxa duhmạ ma cu.
33 Ha nu mi hyanda ra Jesu gue ra Maria xi mi zoni ne nú'ʉ ya xodyo mbra
'ñoui mi zoni'ʉ nehe, nu'bʉ́ nu'ạ́ bi ntsø'mi ne bi du rá mʉi.
34 Nepʉ bi 'ñena'ạ:
—¿Habʉ xcá aguihʉ'ạ?
Ha nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, maha ma ga u't'ahe.
35 Nepʉ ra Jesu bi nzoni.
36 Ha nuya xodyo bi 'ñémsɛ'ʉ:
—A, xi mri mạdihmạ.
37 Pe 'ra de gue'ʉ bi 'ñena:
—Nuni go guehni bi xocua yá da nú'ạ ra goda. ¿Ha hinxa zahmạ xa 'yøt'e
nehe pa hinxa duhmạ ra Lasaro?

Ra Jesu bi gʉxa ra Lasaro de rá du

38 Ha nura Jesu bi yopa du rá mʉi, nepʉ bi zøni habʉ xqui t'agui ra Lasaro.
Xqui thi'tsi ja 'nara cʉts'i, ne mi jot'i co 'nara xingdo.
39 Ha ra Jesu bi 'ñena:
—Hñạcjʉ ra do.
Ha nura Marta nú'ạ mrá cu nú'ạ xqui du bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ya strá nxạ ngue'ạ ya pɛ'tsa goho ma pa de xa du.
40 Ha ra Jesu bi 'ñembabi ra Marta:
—¿Ha gue hinstá xi'a'i gue nu'bʉ gui camfri ma gui hyandua rá nsunda
Ajuạ?
41 Nepʉ nuya jạ'i bi hñạca nú'ạ ra do xqui jot'a ra nt'agui. Nepʉ nura Jesu
bi nøts'e pa mahets'i ne bi 'ñena:
—Ma Dada'i, dí 'ra'a'i ra jamạdi ngue'ạ xcá 'yøde nú'ạ stá a'a'i.
42 Nuga dí pạdi nzạntho guí øde nú'ạ dí a'a'i. Pe dá mạnga njabʉ po rá
ngue ya jạ'i 'bʉcua con gueque, pa njabʉ da za da gamfriyʉ gue go gue'e xcá
pɛncagui.
43 Ha mi uadi bi 'yapa Ajuạ njabʉ, nepʉ bi ñạ ntsɛdi bi 'ñena:
—¡Lasaro, bá øni!
44 Ha ra Lasaro 'bestho bá øni mi 'bant'a yá 'yɛ ne yá ua co 'raya xʉni dutu,
ne mi 'bant'a rá ñạxu co ma'na ra dutu. Ha ra Jesu bi 'ñembabi ya jạ'i:
—Xo'tuahʉ ya xʉni dutu.

Ya ndạ gá xodyo bi 'ñʉ'ti pa hanja da za da gʉ ra Jesu (Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

45 Nu'bʉ́ nú'ʉ ya xodyo mri 'ñoui ra Maria mi hyanda nú'ạ bi 'yøt'a ra Jesu,
ndunthi de gue'ʉ bi gamfri'ạ.
46 Pe 'ra bi ma bá xipabi ya fariseo nú'ạ te xqui 'yøt'e'ạ.
47 Nu'bʉ́ nuya ndạ gá macjạ ne ya fariseo bi 'yøt'a 'nara hmunts'i ne bi
'ñena:
—¿Te ga øthʉ? Ngue'ạ nura 'ñøhø'ạ xi øt'a ndunthi ya dạnga nt'udi.

48 Nu'bʉ ga hoptahʉ njabʉ, gatho ya ja̱'i da gamfri'a̱, ne 'mɛfa da 'ñehe ya
me Nroma da hña̱nga ma nija̱hʉ ne da zinga ma ja̱'ihʉ.
49 Pe 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Caifá mrá da̱nga nda̱ gá macja̱ nú'a̱ ra jɛya'a̱,
nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ hinte ri fa̱dihʉ.
50 ¿Ha hinguí pa̱hʉ gue ma'na xá hño da du 'nada ra 'ñøhø pa hinda du gatho
ya ja̱'i, pa njabʉ hinda 'mɛdi ya ja̱'i mengu ma haihʉ?
51 Pe nú'a̱ ra Caifá himbi bensɛ nú'a̱ bi ma̱. Pe ngue'a̱ mrá da̱nga nda̱ gá
macja̱ nú'a̱ ra jɛya'a̱, Ajua̱ bi umbabi nuya ya noya, hangue bi ma̱ gue ra Jesu
mi ma da du po rá ngue ya me Judea.
52 Y hingue høns ɛ po rá ngue ya menguni, pe nehe pa gatho yá ba̱tsi Ajua̱
nú'ʉ xa nxani habʉraza de ra ximhai, pa da 'natho'ʉ.
53 Hangue de gue'bʉ bi 'ñʉ'ti'ʉ pa hanja da hyohma̱'ʉ ra Jesu.
54 Hangue ra Jesu ya himbi sigui bi 'ño habʉraza pa bi ña̱ ja yá thandi ya
xodyo, ne bi ma de guehni Judea pa ja 'nara t'ʉca hnini rá thuhu Efraí, guetbʉ
habʉ ja 'nara 'yo'mtha, ne ja bá 'bʉhuini yá nxadi.
55 Ha ya mi ma da dat'a ra pa de ra pascua 'nará ngo ya xodyo, y ndunthi
ya ja̱'i de habʉraza ya zi t'ʉhnini bi ma Jerusale ante ra ngo pa da nt'axqui
ngu myá nza̱i'ʉ.
56 Ne go gue'ʉ mi 'yo mi honga ra Jesu, y de mi 'bʉhni ja ra nda̱nija̱, mri
'ñémsɛ'ʉ:
—¿Te guí beñhʉ? ¿Ha gue hinda 'ñecua ja ra ngo'a̱ 'bʉ?
57 Ha ya nda̱ gá macja̱ ne ya fariseo xqui manda gue nu'bʉ to'o da ba̱di habʉ
di 'yo'a̱ da xipabi'ʉ, pa da gʉ nts'a̱hni'a̱.

12

'Nara 'bɛhña̱ bi go'tsua 'nara njots'i ja yá ua ra Jesu nuni Betania
(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Y mri 'bɛ 'rato ma pa pa da dat'a ra ngo de ra pascua, nura Jesu bi ma pa
Betania habʉ mi 'bʉ ra Lasaro nú'a̱ xqui gʉts'i de rá du.
2 Y ja bi t'ø'tuani 'nara nt'oxi ra Jesu. Ra Marta go mrá møxmexa, ne nura
Lasaro mi huhuini ra Jesu ja ra mexa co ma'ra ya ja̱'i.
3 Nepʉ ra Maria mri hña̱ nde litro ra hoga ñʉni mi 'ra'ta ra nardo ne xi mri
muui ndunthi, ne bi go'tsuabi ja yá ua ra Jesu, nepʉ bi o'tuabi co yá sta̱, ne bi
mfont'a nú'a̱ ra ñʉni gatho mbo ra ngu.
4 Nu'bʉ́ ra Juda Iscariote nú'a̱ mrá t'ʉ ra Simu ne 'namrá nxadi ra Jesu, ne
go gue'a̱ mi ma da da'a̱, bi 'ñena:
5 —¿Hanja himbi 'ba nú'a̱ ra hoga ñʉni'a̱ xi xá ma̱di? Xa za xa 'bahma̱ po
hñu nthebe denario, ne nura boja̱'a̱ xa thecuahma̱ ya zi hyoya.
6 Nura Juda bi ma̱ njabʉ ngue'a̱ mrá be, ne ngue'a̱ go mi pɛ'tsa ra ncʉboja̱ ne
mi jʉ nú'a̱ go mi ne de ja ra buxa, ne hingue xi maju̱ni mri hueca ya hyoya'a̱.
7 Pe nura Jesu bi 'ñembabi ra Juda:
—Ote guí xipabi. Nuní bi goscagui nuna ñʉni ja ma ua pa nura pa'a̱ de ma
nt'agui.
8 Ngue'a̱ nuya hyoya nza̱ntho ma da 'mʉi con gue'ahʉ, pe nuga hinga
nza̱ntho ma ga 'bʉiua con gue'ahʉ.

Ra nt'ʉ'ti pa dra thohma̱ ra Lasaro

9 Nepʉ xi ndunthi ya xodyo bi sipabi gue ra Jesu mi 'bʉhni Betania, ne bi
ma'ʉ pa bá c'ạ'tsi'ạ, y hingue hønsɛ pa da c'ạ'tsa ra Jesu, nehe pa bá handa ra
Lasaro nú'ạ xqui gʉxa ra Jesu de rá du.
10 Nu'bʉ́ nuya ndạ gá macjạ bi 'ñʉ'ti pa da hyohmạ ra Lasaro nehe.
11 Ngue'ạ po rá ngue ra Lasaro ndunthi ya xodyo xqui 'uegue de gue'ʉ ne
bi gamfri'ʉ ra Jesu.

Ra Jesu bi yʉt'i ja ra hnini Jerusale
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

12 Ha nurá hyax'ạ gatho ya jạ'i nú'ʉ xqui ma ra ngo de ra pascua nuni
Jerusale bi 'yøde gue ra Jesu mi ma da zøni de guehni.
13 Ne nu'ʉ́ bi doca ya dɛnthi ne bi ma bá thạdi ra Jesu ne mi manta'ʉ mi ena:
—¡Xá nsunda Ajuạ! ¡Ajuạ da jạpi nuni to'o bá ehe de rá thuhu'ạ! ¡Ajuạ da
jạpi nuni ma Ndạhʉ nújʉ dyá me Israelhʉ!
14 Ha nura Jesu bi zʉdi 'nara zi t'ʉbru ne bi tøgue'ạ pa bi nja ngu nú'ạ xqui
t'ofo ja ra Mạca T'ofo habʉ ena:
15 Oxqui ntsuhʉ, nú'ahʉ gyá menguhʉ Sión;
ndi, hyanthʉ, xa 'ñepʉ ri Ndạhʉ,
bra tøgue 'nara zi t'ʉbru.
16 Ha nuyá nxadi hinga 'bestho ra ora'ạ bi zo yá mfeni hanja xqui njabʉ.
Pe nú'bʉ mi yopa nte ra Jesu ne bi yopa menga mahets'i, nu'bʉ́ hạ, bi beni yá
nxadi gue xqui t'ofo njabʉ de gue'ạ, ne xqui njabʉ ngu nú'ạ xqui t'ofo.
17 Nú'ʉ ya jạ'i mi 'bʉhni nura ora'ạ ra Jesu bi xipa ra Lasaro da bøni de ra
nt'agui ne bi gʉts'i de ra du, nu'ʉ́ xqui 'yonga ra 'bede de nú'ạ xqui hyant'ʉ.
18 Hangue ndunthi ya jạ'i xqui bøni de ra hnini pa bá thạdi ra Jesu ngue'ạ
xqui 'yøde de nú'ạ ra dạnga nt'udi xqui nja.
19 Nepʉ ya fariseo mri 'ñémsɛ'ʉ:
—¡Ha ngue dí xi'ahʉ gue hinda za te gui 'yøthʉ! Ndi, gatho ya jạ'i di dɛnini,
hinda za to da zạmiyʉ.

'Raya me Grecia mi honga ra Jesu

20 Nehe 'raya me Grecia xqui ma Jerusale ja nú'ạ ra ngo pa da xøcambeni'ʉ
Ajuạ.
21 Y nú'ʉ ya me Grecia bi ma bá tsʉdi ra Lipe nú'ạ mrá me Betsaida de ra
hai Galilea, ne bi 'ñembabi:
—Ndada, dí nehmạhe ga ñạhe co ra Jesu.
22 Nepʉ bi ma nura Lipe bá xipabi ra Andre, ne ri yoho'ʉ bi ma bá xipa ra
Jesu.
23 Ha ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ya bi zø ra ora pa da du Nú'ạ To'o e bi Njạ'i ne da yopa menga pa mahets'i.
24 Xi majuạni dí xi'ahʉ, 'bʉ 'nara nda dega trigo 'bɛ'tsitho ne hinda 'bot'a ja
ra hai, hinda nxạndi. Pe nu'bʉ xa 'bot'i, ma da unga ndunthi ra sofo.
25 Nu'ạ tó'o da mạdi rá te, ma da 'bɛdi, pe nu'ạ tó'o hingui mạdi rá te nuua
ja ra ximhai, nú'ạ́ go gue'ạ ma da mɛ'tsa rá te pa nzạntho.
26 Nu'ạ tó'o da mɛpcagui, mahyoni da dɛngagui, y nu habʉ ga 'bʉiga da
'mʉhni nehe. Ha nu'ạ tó'o da mɛpcagui, ma Dada ma da 'ñe'tsua rá nsu.

Ra Jesu bi mạ de rá du

27 Nubyá xi dí tu ma mʉi. ¿Te ma ga apa Ajuạ ma Dada? ¿Ha ga xipa njaua:
“Ma Dada'i, ñạngagui de nú'ạ ma ga thogui nuna ra orabya”? Pe hinda za ga
embi njabʉ, ngue'ạ pa guehna stá ehe.

28 Ma Dada'i, 'yøt'e nú'ą̱ go ri paha pa dra nsunda'i ri thuhu.
'Bestho ra ora'ą̱ bi nt'øde 'nara noya de mahets'i nú'ą̱ bi 'ñena:
—Ya stá øt'e ne ma ga yopa øt'a ma'na'qui.
29 Ha nura hmuntsją̱'i mi 'bahni ra ora'ą̱ bi 'yøde nú'ą̱ ra noya de mahets'i,
ne 'ra bi 'ñena gue mi 'nara ngani, ha nu ma'ra mi ena gue 'nara ɛnxɛ bi zofo'ą̱.
30 Nepн nura Jesu bi dą̱di ne bi 'ñena:
—Hingo po rá ngueque xa nt'øde nú'ą̱ ra noya, hønsɛ po rá ngue'ahн.
31 Nubyá nú'н ya meximhai hinda ne da gamfrigui ma dra t'ɛ'mbabi pa
dra castiga'н, ne ma dra thą̱cuabi rá ts'ɛdi ra ts'ondą̱hi nú'ą̱ ri ndą̱ ja nuna
ra ximhai.
32 Nuga ma dra ts'нtcagui mañą̱ ja 'nara ponza pa da thogagui, y nu sta
t'øtque njabн, ma da gamfrigui ndunthi ya ją̱'i po rá ngue ma du.
33 Nu'ą́ bi mą̱nga njabн pa da fą̱di te ma du mi ma da du'ą̱.
34 Nepн nuya ją̱'i bi dą̱di ne bi 'ñena:
—Nu'i guí ena gue go gue'e Nú'ą̱ To'o e bi Nją̱'i, ne nuje ndí hu ma mнihe
gue go guet'ą̱ ra Cristo nú'ą̱ mi ma da mɛhna Ajuą̱ pa da ndą̱. Pe nu'i guí ena
gue mahyoni ma dra ts'нta mañą̱ ja ra ponza Nú'ą̱ To'o e bi Nją̱'i. Pe nura ley
mą̱ gue ra Cristo ma da 'mнi pa nzą̱ntho. Nu'bн́ ¿te rá 'bɛfi Nú'ą̱ To'o e bi Nją̱'i?
¿Ha go gue'ą̱ nú'ą̱ mi ma da mɛhna Ajuą̱ pa da ndą̱?
35 Nu'bн́ ra Jesu bi 'ñembabi'н:
—Nuga drá ñot'i dí yo't'a ri mfenihн. Pe ya ts'нtho ya pa dí 'bнi con gue'ahн.
Hangue mientra dí 'bнi con gue'ahн, tɛngaguihн, pa hingui njahн ngu nú'ą̱
to'o bi zн ra 'bɛxuui, ngue'ą̱ nu'ą̱ tó'o 'yo ja ra 'bɛxuui hingui pą̱di habн rí ma.
36 De dí 'bнiua pa ga yo't'a'ihн, camfriguihн, pa njabн dyá mɛti'ihн ra ñot'i.
Ha nu mi uadi bi mą̱nga njabн ra Jesu, bi 'uegue de gue'н bi ma bá 'bнi habн
hinda bą̱di'н.

Hanja ya xodyo himbi gamfri ra Jesu

37 Masque ra Jesu xqui 'yøt'a ndunthi ya dą̱nga nt'udi ja yá thandi nuya
xodyo, pe nu'н́ himbi gamfri.
38 Bi njabн ngu nú'ą̱ xqui 'yofo ra bą̱di Isaía habн ena:
Ma zi Hmu'i, ¿to ja gue'ą̱ xa gamfri ma noyahн?
¿To ja gue'ą̱ xa gamfri'i ngue'ą̱ xcá 'yøt'a ya dą̱nga nt'udi?
39 Nu'н́ himi tsa da gamfri ngue'ą̱ bi njabн ngu nú'ą̱ xqui 'yofo ra bą̱di Isaía ja
ma'na ra xɛni habн ena:
40 Ajuą̱ bi go'tua yá da'н ne bi japi bi megui yá mfeni,
pa himbi hyandi co yá da,
nixi bi bą̱di co yá mfeni,
pa himbi ñobri'н ne pa njabн nuga himbi za dá pøhø'н.
41 Ra Isaía bi mą̱nga njabн de ra Jesu ngue'ą̱ xqui hyandua rá nsunda'ą̱,
hangue mi mą̱ de gue'ą̱.
42 Masque njabн, pe asta 'raya ndą̱ gá xodyo nehe bi gamfri gue ra Jesu go
gue'ą̱ xpá mɛhna Ajuą̱ pa da ndą̱, pe nu'н́ hinto bi xipabi ngue'ą̱ mi tsu ya
fariseo da 'yɛni'н de ra nią̱.
43 Ngue'ą̱ nu'н́ ma'na mi ne da pønga yá hmi ja yá thandi ya ją̱'i que ja rá
thandi Ajuą̱.

Ya ją̱'i tuda yá ts'oqui ngue'ą̱ himbi gamfri nú'ą̱ bi mą̱nga ra Jesu

44 Ra Jesu bi ñą̱ nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Nu'ą̱ tó'o camfrigui, hingue hønsɛ camfriguiga, nehe camfri nú'ą̱ to'o bá
pɛncagui.

45 Ne nu'ą tó'o handga ma 'mɯi, ja ra uɛnda handua rá 'mɯi nú'ą to'o bá pɛncagui.
46 Nuga go guecagui drá ñot'i stá eheua ja ra ximhai pa nuto gatho da gamfrigui ga pøni de ja ra 'bɛxuui.
47 Nu'ą tó'o øde nú'ą dí mą, ne hinda ne da 'yøt'e, nuga hingo ma ga ɛ'mbi pa da ma ja ra nidu, ngue'ą nuga stá ehe pa ga pøhø ya ją'i, hingue pa ga ɛ'mbi da ma ja ra nidu.
48 Nu'ą tó'o hingui numansugui ne hingui ne da gamfri nú'ą dí mą, go gue'ą ma da t'ɛ'mbi pa ja ra nidu, ne numa noya go gue'ą ma da 'yɛ'mbi nú'ą ra pa de ra ngąxhmai.
49 Ngue'ą nuga hinstá bensɛ nú'ą dí mą. Ma Dada nú'ą to'o bá pɛncagui go gue'ą xa 'bɛpcagui pa ga xi'ahɯ nú'ą bi xiqui.
50 Ne dí pądi gue nú'ɯ ya noya xa 'bɛpqui ga mą go gue'ɯ unga ra te pa nzą̨ntho. Hangue dí xi'ahɯ ngu nú'ą xa xicagui ma Dada.

13

Ra Jesu bi xɯcua yá ua yá nxadi

1 Nura pa ante ra ngo de ra pascua, ra Jesu mi pądi gue ya xqui zø ra ora pa da ma de guecua ja ra ximhai pa da yopa mengui habɯ bí 'bɯ Ajuą rá Dada. Nu'ą́ nzą̨ntho bi mądi nú'ɯ to'o yá mɛti'ą, ne xi ra dą̨ngui rá hmąte bi mɛ'tsuabi'ɯ.
2 Ha ra Jesu bi nt'oxiui yá nxadi. Ha ra ts'ondąhi ya xqui yɯt'a ja rá mfeni ra Juda Iscariote nú'ą mrá t'ɯ ra Simu, pa da da ra Jesu.
3 Ha ra Jesu mi pądi gue bá ehe de habɯ mi 'bɯhui Ajuą rá Dada pa da 'mɯcua ja ra ximhai, ne mi pądi nehe gue ya mi ma da yopa mengui pa da 'mɯhui'ą. Nehe mi pądi gue Ajuą rá Dada ya gatho xqui 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ'ą.
4 Hangue nu'ą́ bi 'mai de ja ra mexa habɯ mri nt'oxi'ɯ ne bi hñąca rá pat'i ne bi ngɯt'a 'nara nt'ot'yɛ.
5 Ne bi xit'a ra dehe ja 'nara nsɯ'yɛ, ne bi mɯdi bi xɯcua yá ua yá nxadi. Nepɯ mi o'tuabi co nú'ą ra nt'ot'yɛ mri ngɯt'i'ą.
6 Ha nu mi ma da xɯcuabi yá ua ra Pedro, ra Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ¿ha gue go ma gui xɯga ma uaga?
7 Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Nubyá hingui tsa da zo ri mfeni nú'ą dí øt'e, pe 'mɛfa hą, ma gui pądi.
8 Nura Pedro bi 'ñembabi:
—Nu'i hinhya'mɯ ma gui xɯga ma uaga.
Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Nu'bɯ hinga xɯc'a ri ua, hinte guí pɛ'tsi de gueque.
9 Nu'bɯ́ ra Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, nu'bɯ́, hingue hønsɛ ma ua gui xɯgagui, xɯga ma 'yɛ ne ma ñąxu nehe.
10 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nú'ą to'o ya xa nxaha, ya hinga mahyoni da yopa nt'axca ma'na'qui, hønsɛ da sɯcua yá ua, ngue'ą ya xá nt'axi gatho rá ndo'yo. Ha nu'ahɯ ya xá nt'axi'ihɯ, masque hinga gatho'ihɯ.
11 Nu'ą́ mi pądi to'o mi ma da da'ą, hangue bi 'ñena gue hinxmá nt'axi gatho'ɯ.
12 Ha nu mi uadi bi xɯcua yá ua'ɯ, bi yopa hñuxa rá pat'i ne bi hñudi ma'na'qui ja ra mexa ne bi 'ñembabi'ɯ:
—¿Ha tso ri mfenihɯ nú'ą stá ø't'a'ihɯ?

13 Nu'ahʉ guí enjʉ go gueque ri Xahnateguihʉ ne ri Hmuguihʉ. Nú'ą guí
enjʉ gue'ą majuąni, ngue'ą hą, go guecagui.
14 Hangue ngue'ą núga ri Hmuguihʉ ne ri Xahnateguihʉ ne stá xʉc'a ri
uahʉ, hangue nu'ahʉ́ nehe rí 'ñep'ahʉ gui nxʉcua uahʉ 'na ngu ma'na.
15 Dí u't'a'ihʉ njabʉ pa ne'ahʉ da za gui 'yøthʉ ngu nú'ą stá ø't'a'ihʉ.
16 Xi majuąni dí xi'ahʉ, 'nara 'bɛgo hingo ma'na ri manda'ą que rá hmu,
nixi 'nara 'mɛhni hingo ri manda'ą que nú'ą to'o xa mɛhni.
17 Nu'bʉ gui pąhʉ nú'ą dí xi'ahʉ, ne 'bʉ gui 'yøthʉ, nu'bʉ́ gui nją̨pihʉ.
18 Pe hindí mą de gatho'ihʉ, ngue'ą dí pą'a'ihʉ nú'ahʉ stá huan'a'ihʉ pa dua
nxadi'ihʉ, ne stá huan'ahʉ pa da njabʉ ngu nú'ą mąnga ra Mąca T'ofo habʉ
ena: “Xa gʉgui dega ncontra nú'ąsɛ to'o stá ñu'me.”
19 'Bɛdi da njabʉ ngu nú'ą stá xi'ahʉ, pe nubyá dí xi'ahʉ nú'ą te ma da nja,
pa nu stí njabʉ, da za gui camfrihʉ gue go gueque ngu nú'ą stá xi'ahʉ.
20 Xi majuąni dí xi'ahʉ, nu'ą tó'o da numansu ma 'mɛhni, go gueque nu-
mansugui; ne nu'ą tó'o da numansugui, go numansu nú'ą to'o bá pɛncagui.

Ra Jesu bi mą gue ra Juda ma da da'ą
(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

21 Ha nu mi mąnga njabʉ ra Jesu, bi du rá mʉi, ne bi xipabi yá nxadi te mri
bønga nú'ą mi mą, ne bi 'ñena:

—Xi majuąni dí xi'ahʉ, 'na de gue'ahʉ ma da dagagui.

22 Ha nuya nxadi bi nʉ'tua da'ʉ ngue'ą himi pą̨di to'o 'na de gue'ʉ nú'ą mi
mąñ'ą.
23 Ha 'nara nxadi nú'ą xi mrá hmądi ra Jesu, ja mi huhni ja rá hyo'ą.
24 Y nura Pedro bi 'ñutua ra seña nú'ą ra hmąca nxadi pa da 'yambabi ra
Jesu to'o'ą.
25 Nepʉ nu'ą́ xqui ncahma guetbʉ ja rá tiñą ra Jesu bi 'ñembabi:

—¿To'o 'na de guecje, ma zi Hmu'ihe?

26 Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñena:

—Nú'ą to'o ga umba ra c'athuhme go gue'ą.

Nu'bʉ́ nu'ą́ bi po'mba ra thuhme ne bi umbabi ra Juda Iscariote nú'ą mrá
t'ʉ ra Simu.
27 Ha nura Juda mi hñąnga nú'ą ra c'athuhme gue'ą ra ora bi yʉt'a ra Satá
ja rá mfeni'ą pa da 'yø'tua rá 'bɛfi. Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:

—Nú'ą guí beni gui 'yøt'e, 'yøt'e 'bestho.

28 Pe ni 'na de gue nú'ʉ mi huhni ja ra mexa himbi zo yá mfeni hanja bi
xipabi njabʉ'ą.
29 Ngue'ą nura Juda go mi pɛ'tsa ra ncʉboją, hangue 'ra de gue'ʉ mi hu yá
mʉi gue ra Jesu xqui xipabi gue da ma da danga te mahyoni pa ja ra ngo, o
pa da umbi te da umba ya hyoya.
30 Ne ngu xi bi hñąnga nura c'athuhme, 'bestho bi bøni. Ne ya xmá 'mɛxuui
ra ora'ą.

Ra 'ra'yo hmanda

31 Ha nu mi bønga ra Juda, bi 'ñenga ra Jesu:

—Nubyá ma da hnequi rá nsunda Nú'ą To'o e bi Nją'i po nú'ą ma da thogui.
Ne po rá ngue'ą ma dra nsunda Ajuą.
32 Nepʉ Ajuą ma da umba rá nsu pa di mahyɛguiui yá nsu, ne ma da 'yøt'e
'bestho.

33 Ma zi t'ʉ'ihʉ, ya hinga ma ga 'bʉi ndunthi con gue'ahʉ. Ma gui hyongaguihʉ, ne ngu stá xipa ya ndą gá xodyo, njabʉ nehe dí xi'ahʉbya: Hinda za gui mahani habʉ grá maga.
34 Nubyá 'nara 'ra'yo hmanda dí tsoc'ahʉ: Mą́dihʉ 'na ngu ma'na, nja ngu stá mą'a'ihʉ, njabʉ nehe gui mą́dihʉ 'na ngu ma'na.
35 'Bʉ gui mą́dihʉ 'na ngu ma'na, nu'bʉ́ njabʉ da bądi gatho ya ją'i gue majuąni ma nxadi'ihʉ.

Ra Jesu bi mą gue ra Pedro ma da gøni'ą
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

36 Ha nura Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ¿habʉ ma gui ma?
Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Hinda za ga mɛuibya habʉ grá maga. 'Mɛfa hą, ma gui mani.
37 Ha nura Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ¿hanja hinda za ga mɛuibya? Nuga masque ga tu por gue'e.
38 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—¿Ha gue ma gui tugue po rá nguecagui? Xi majuąni dí xi'a'i, ma gui cøngagui hñu'qui ante da mafi ra menją.

14

Ra Jesu tsixcahʉ pa habʉ bí 'bʉ Ajuą ra Dada

1 Ne ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Oguí tu ri mʉihʉ. Nu'ahʉ guí camfrihʉ Ajuą ma Dada, hangue camfriguihʉ nehe.
2 Nuni habʉ bí 'bʉ Ajuą ma Dada xi bí ja ndunthi ya ngu. Nu'bʉ di othohmą, ya stá xi'ahmąhʉ. Nuga ma ga ma pa ga hoc'a'ihʉ habʉ ma gui 'bʉhʉ.
3 Ne xcrá ma pa ga hoc'a'ihʉ habʉ gui 'bʉhʉ, ma ga yopa pengui pa ga tsix'a'ihʉ pa gui 'bʉhʉ habʉ ma ga 'bʉca.
4 Ne guí pąhʉ habʉ ma ga maga, ne guí pąhʉ ra 'ñu.
5 Nu'bʉ́ nura Toma bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, hindí pąhe habʉ ma gui ma, ¿ne guí enje gue dí pąhe ra 'ñu?
6 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nuga go guecagui drá 'ñu, ne drá majuąni, ne drá te. Hinda za to da zøni habʉ bí 'bʉ ma Dada 'bʉ hingo ga tsixca.
7 'Bʉ xcá pącjhmąhʉ, xcá pąhmąhʉ ma Dada nehe. Ne desde nubya guí pąhʉ'ą, ne xcá hyanthʉ'ą.
8 Ha nura Lipe bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, 'ñutcahe Ajuą ra Dada, ne ya con guet'ą.
9 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Ha hinxcá pącaguitho, nugue Lipe? Y ya øt'a ndunthi ya pa stá 'ñohʉ. Nu'ą tó'o xa hyandgagui xa hyanda Ajuą ma Dada nehe. Nu'bʉ́ ¿hanja guí engaguihʉ gue ga u't'a'ihʉ Ajuą ra Dada?
10 ¿Ha hinguí camfri gue dí 'natho'be Ajuą ma Dada? Nuga hinstá bensɛ nú'ą dí xi'ahʉ, nixi nú'ʉ ya 'bɛfi dí pɛfi hingo dí pɛfi de guecsɛ. Numa Dada to'o dí 'natho'be go gue'ą øt'e gatho, ne go rá 'bɛfisɛ'ą.
11 Camfrihʉ gue nuga dí 'natho'be Ajuą ma Dada. Pe nu'bʉ hinguí camfrihʉ nú'ą dí mą gue dí 'natho'be'ą, camfrihʉ po nú'ʉ ya 'bɛfi stá pɛfi.

12 Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o da gamfrigui, ne'ạ ma da mɛ ya 'bɛfi ngu
nú'ʉ dí pɛfi, ne ma'na dya dạngui ma da mɛfi'ạ nguetho nuga ma ga yopa
pengui pa ga 'bʉ'be ma Dada.
13 Ne gatho nú'ạ te ma gui 'yapabihʉ ma Dada de ma thuhuga, ma ga ø't'a
ri nt'adihʉ, pa dra nsunda ma Dada po rá ngueque rá T'ʉgui.
14 Hangue nu'ạraza te gui 'yadihʉ ja ma thuhu, nuga ga 'ra'ahʉ.

Ra Jesu bi ñạgui ma dua pɛhna ra Mạca Ndạhi

15 'Bʉ grí mạcaguihʉ, 'yøthʉ nuya hmanda dí 'bɛp'a'ihʉ.
16 Ne nuga ma ga apabi Ajuạ ma Dada da mɛn'ahʉ ma'na nú'ạ to'o da
hñup'a ri mʉihʉ, ne nu'ạ́ da mɛn'ahʉ pa da 'mʉi nzạntho con gue'ahʉ, y nu'ạ́
go gue'ạ ra Mạca Ndạhi nú'ạ to'o mạnga majuạni.
17 Ne ya jạ'i nú'ʉ hingyá gamfri hingui tsa da hñạni'ạ, ngue'ạ nu'ʉ́ hingui
pạdi to'o'ạ, ne hingui tso yá mfeni'ʉ tengu'ạ. Pe nu'ahʉ́ guí pạhʉ'ạ ngue'ạ
nu'ạ́ 'bʉi con gue'ahʉ, ne ma da 'mʉi ja ri corasohʉ.
18 Hangue njabʉ nuga hinga ma ga tsoc'asɛhʉ, ma ga yopa pengui
ma'na'qui pa ga 'bʉi con gue'ahʉ.
19 Ne 'bestho ma da zø ra ora ya jạ'i nú'ʉ hingyá gamfri ya hinda ma da
hyandgaua ngue'ạ pa gue'ʉ ma ga njo'o, pe nu'ahʉ́ hạ, ma gui hyandgaguihʉ
ngue'ạ ma ga 'bʉi con gue'ahʉ. Y nuga ma ga yopa nte, hangue ne'ahʉ ma gui
pɛ'tshʉ ra te pa nzạntho ngue'ạ dí tega.
20 Ha nu xcrá njabʉ, ma gui pạhʉ gue dí 'bʉ'be ma Dada, ne nu'ahʉ guí 'bʉhʉ
con gueque, ne nuga dí 'bʉi con gue'ahʉ ja ri corasohʉ.
21 Nu'ạ tó'o øt'a ya hmanda nú'ʉ dí mạ, nú'ạ́ go gue'ạ ri mạcagui. Ha nu'ạ
tó'o ri mạcagui, ma Dada ri mạdi'ạ, nequi ga mạdi'ạ ne ga utuabi tengu ma
'mʉi.
22 Nu'bʉ́ ra Juda, pe hingue nura Juda Iscariote, bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, ¿hanja hønsɛguihe ma gui utcaguihe tengu ri 'mʉi, ha nu
ma'ra ya jạ'i hina?
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Nu'ạ tó'o ri mạcagui ma da 'yøtca nú'ạ dí mạ, ne ma Dada da mạdi'ạ, ne
nuga co ma Dada ga e'be ne ga 'bʉhe 'nadbʉ con gue'ạ.
24 Nu'ạ tó'o hingui mạcagui, hingui øtca nú'ạ dí mạ. Y nú'ạ guí øhʉ dí mạ,
hindí mạnsɛga, numa Dada nú'ạ to'o bá pɛncagui go gue'ạ mạñ'ạ.
25 Dí xi'ahʉ njabʉ núbya de dí 'bʉitho con gue'ahʉ.
26 Pe ra Mạca Ndạhi nú'ạ ma dua pɛhna ma Dada de ja ma thuhu pa da
'mʉi con gue'ahʉ ne da hñup'a ri mʉihʉ, nu'ạ́ ma da 'ñu't'a'ihʉ gatho, ne ma
da ben'a'ihʉ gatho ngu nú'ạ stá xi'ahʉ.
27 Dí ne gui 'bʉhʉ te rá entho nsinque ra dumʉi, hangue dí 'ra'ahʉ ra humʉi,
gue'ạ ngu 'nara tsogui dí tsoc'ahʉ. Y nú'ạ ra humʉi dí 'ra'ahʉ, hingue ngu nú'ạ
di unga ya meximhai. Hangue oxqui tu ri mʉihʉ, nixi gui ntsuhʉ.
28 Nu'ahʉ ya stá xi'ahʉ gue ma ga ma, ne ma ga yopa pengui pa ga 'bʉi con
gue'ahʉ. 'Bʉ gri mạcjhmạhʉ, nu'bʉ́ xcá johyahmạhʉ nu ndá xi'ahʉ gue ma ga
ma habʉ bí 'bʉ ma Dada, ngue'ạ nu'ạ́ go ma'na hạ ra ts'ɛdi de gueque.
29 Nubyá dí xi'ahʉ nú'ạ di 'bɛtho da nja, pa nu stí nja, ma gui beñhʉ, pa
njabʉ ma'na gui camfriguihʉ.
30 Ya hinga ma ga 'bʉi ndunthi con gue'ahʉ pa ga ñạhʉ, ngue'ạ xa 'ñepʉ ra
ts'ondạhi nú'ạ ri ndạ de nuna ximhai, pe nu'ạ́ hingui hạ ra ts'ɛdi pa te da
'yøtcagui.

31 Nuga ma ga hoptho da 'yøtque nú'ą te xa 'yɛ'mgagui, pa njabʉ da bą̃di gatho ya jąʼi gue dí mą̃di ma Dada, ne dí øt'e ngu nú'ą xa 'bɛpcagui'ą. 'Baihʉ, maha.

15

Ra 'bai gá obxi ne yá mai

1 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi: Nuga dí nja ngu 'nara hoga 'bai gá obxi, ha numa Dada nja ngu nú'ą to'o pɛ ra uąʼobxi.

2 Nu'ʉ tó'o 'bʉi con gueque go gue'ʉ nja ngu ya mai de nura hoga 'bai gá obxi'ą. Ne gatho ya mai nú'ʉ hingui unga yá fruta, nú'ą to'o pɛ ra uąʼobxi da zɛqui'ʉ. Pe nu'ʉ di unga yá fruta, nu'ą́ da moqui'ʉ pa ma'na da unga yá fruta.

3 Nu'ahʉ ya xá nt'axi'ihʉ po nura noya stá xi'ahʉ.

4 'Bʉhʉ con gueque, ne nuga ga 'bʉi con gue'ahʉ. Ngu 'nara mai hingui tsa da unsɛ yá fruta 'bʉ hingui tøgue ja rá 'bai, guí njahʉbʉ nehe, hinda za gui uñhʉ ri frutahʉ 'bʉ hingui 'bʉhʉ con gueque.

5 Nuga go guecagui drá 'bai gá obxi, ha nu'ahʉ go gyá maihʉ. Nu'ą́ tó'o 'bʉi con gueque, ne nuga con gue'ą́, go gue'ą́ da unga ndunthi ya fruta, ngue'ą́ nsinque de gueque hinda za te gui 'yøthʉ.

6 Nu'ʉ tó'o ya hingui 'bʉi con gueque, nja ngu ya mai xa ts'ɛqui, da 'yot'i, nepʉ da hmunts'i gatho pa dra thøt'a ja ra tsibi, da nzø.

7 'Bʉ xi gui 'bʉhʉ con gueque, ne 'bʉ ma noya da 'yoda ja ri mfenihʉ, nu'bʉ́ 'yaphʉ Ajuą gatho nú'ą́ go gui nehʉ ne nu'ą́ da 'ra'ahʉ.

8 'Bʉ gui uñhʉ ndunthi ra fruta, nu'bʉ́ da hnequi rá nsunda ma Dada, ne njabʉ ma go dua nxadi'ihʉ.

9 Ngu ma Dada mącagui, njabʉ nehe dí mą́'a'ihʉ. Oxqui 'uegueh̶ʉ de ma hmąte.

10 Nu'bʉ gui 'yøthʉ nuya hmanda dí 'bɛp'ahʉ, nu'bʉ́ guí 'bʉhʉ ja ma hmąte, ngu nuga stá ø'tua yá hmanda ma Dada ne dí 'bʉ ja rá hmąte'ą́.

11 Dí xi'ahʉ njabʉ pa da nja ma johya ja ri corasohʉ, ne pa hinhya'mʉ da 'mɛ ri johyahʉ.

12 Nu'ą́ ma hmanda dí 'bɛp'ahʉ: Mą́dihʉ 'na ngu ma'na ngu stá mą́'a'ihʉ.

13 Nu'ą́ tó'o da du po rá ngue yá amigo, go gue'ą́ ma'na ja rá hmąte ra dą̃ngui de gatho.

14 Ha nu'bʉ gui 'yøthʉ nú'ą́ dí 'bɛp'ahʉ, nu'bʉ́ go ma amigo'ihʉ.

15 Hangue ya hindí hant'ahʉ ngu 'nara 'bɛgo, ngue'ą́ 'nara 'bɛgo hingui pą̃di te pɛ rá hmu. Y nubyá dí hant'ahʉ ngu ma amigo'ihʉ, ngue'ą́ stá xi'ahʉ gatho nú'ą́ xa xicagui ma Dada.

16 Nu'ahʉ hingo xcá huancahʉ, nuga go stá huan'a'ihʉ, ne stá hux'a'ihʉ pa gui maha habʉ ga pɛn'a'ihʉ, ne pa gui uñhʉ ra fruta nú'ą́ hinhya'mʉ da thegue. Ne nú'ą́ te gatho gui 'yapabihʉ ma Dada de ja ma thuhu, nu'ą́ da 'ra'a'ihʉ.

17 Hangue nu'ą́ dí 'bɛp'a'ihʉ, mą́dihʉ 'na ngu ma'na.

Nú'ʉ hingyá gamfri ʉtsa ra Jesu, nehe ʉtsa nú'ʉ to'o camfri'ą́

18 'Bʉ da ʉtsa'ihʉ ya jąʼi, beñhʉ gue go 'mɛt'o bi ʉtsaguiga'ʉ.

19 Nu'bʉ dyá mɛti'ihʉ hmąhą́ ra ximhai, nu'bʉ́ ya meximhai di mą́'a'ihʉ ngu mą̃di yá mimeximhaiui. Pe nu'ahʉ hingyá mɛti'ihʉ ra ximhai ngue'ą́ nuga stá huan'a'ihʉ ne stá 'uec'a'ihʉ de ya ts'ot'øt'e de ra ximhai. Hangue por gue'ą́ ya jąʼi di ʉtsa'ihʉ.

20 Oxqui ma gui pumfrihʉ nú'ą stá xi'ahʉ, gue 'nara 'bɛgo hingo ma'na ja rá nsu que rá hmu. Nu'ʉ tó'o xa ʉtsagui da ʉtsa'ihʉ nehe, ha nu'ʉ tó'o xa 'yøtca nú'ą stá mą, nehe da 'yø't'a'ihʉ nú'ą gui mąñhʉ.
21 Pe nú'ʉ to'o ma da ʉtsa'ihʉ ngue'ą guí camfriguihʉ, nu'ɥ́ ma da 'yø't'a'ihʉ njabʉ ngue'ą hingui pądi'ʉ nú'ą to'o bá pɛncagui.
22 'Bʉ hinstá ehehmą ne hinstá zofohmą ya ją'i, nu'bɥ́ nu'ɥ́ hinte ma ts'oqui di tuhmą'ʉ. Pe nuga dá ehe, ne dá zofo'ʉ. Hangue nubyá nu'ɥ́ tu ya ts'oqui ne hinda za te ma da dądi'ʉ.
23 Nu'ą tó'o ʉtsagui, ʉtsa ma Dada nehe.
24 Nuga dá øt'a ya dąnga nt'udi ja yá thandi'ʉ, nú'ʉ hinhya'mʉ to'o ma'na xa 'yøt'e. Pe masque njabʉ nu'ɥ́ himbi ne bi gamfrigui, hangue nubyá tu yá ts'oqui. Ne masque bi hyanda nuya dąnga nt'udi'ʉ, bi ʉtsagui ne bi ʉtsa ma Dada nehe.
25 Bi njabʉ pa da nja ngu nú'ą xqui t'ofo ja yá ndąxjua ley'ʉ: “Masque hinte ma ts'oqui stá øt'e, pe nu'ɥ́ bi ʉtsagui.”
26 Pe ma ga pɛn'a'ihʉ ra Mąca Ndąhi pa da 'mʉi con gue'ahʉ ne da hñup'a ri mʉihʉ. Nu'ą́ ma da 'ñehe de Ajuą ra Dada, ne mąnga majuąni, ne ma da xi'ahʉ de gueque.
27 Ne'ahʉ ma gui xiphʉ ma'ra ya ją'i de gueque ngue'ą desde rá mʉdi xcá 'bʉhʉ con gueque.

16

1 Dí xi'ahʉ njabʉ pa hingui 'uguehʉ de gueque nu xcrí thohʉ ya nt'ʉtsate.
2 Ma da t'ɛñ'a'ihʉ de ja ya niją. Nehe ma da nja ra pa gue 'bʉ to'o da hyo'ahʉ da beni gue supa rá 'bɛfi Ajuą.
3 Nu'ɥ́ ma da 'yø't'ahʉ njabʉ ngue'ą hinxa bącagui'ʉ nixi xa bą ma Dada.
4 Dí xi'ahʉ njabʉ pa nu stí zø ra pa da njabʉ, da za gui beñhʉ gue ya stá xi'ahʉ.

Rá 'bɛfi ra Mąca Ndąhi

Nurá mʉdi hindá xi'ahʉ nú'ą te ma da nja ngue'ą mi 'bɛtho pa ga ma.
5 Pe nubyá ma ga yopa pengui ga 'bʉ'be nú'ą to'o bá pɛncagui, ne ni 'na de gue'ahʉ hinguí angahʉ habʉ drá ma.
6 Pe go guí tu ri mʉihʉ ngue'ą dí xi'ahʉ njabʉ.
7 Pe dí xi'ahʉ majuąni gue pa gue'ahʉ ma'na xá hño ga ma, ngue'ą 'bʉ hinga ma, hinda 'ñe ra Mąca Ndąhi pa da 'mʉi con gue'ahʉ ne da hñup'a ri mʉihʉ, pe nu xcrá ma, ma ga pɛn'ahʉua'ą.
8 Ha nu stí zø'ą ma da zopa yá mfeni ya ją'i pa da bądi'ʉ gue xi tu ya ts'oqui, ne hanja da za da 'mʉ xá hño, nehe da bądi'ʉ gue Ajuą ma da 'yøt'a ra ts'ʉtbi.
9 Nú'ą ra Mąca Ndąhi'ą ma da 'ñutuabi'ʉ gue xi tu ya ts'oqui ngue'ą hingui camfrigui'ʉ.
10 Nehe nu'ą́ ma da 'ñutuabi'ʉ hanja da 'mʉi'ʉ xá hño, ngue'ą nuga ya ma ga ma pa ga 'bʉ'be ma Dada ne nu'ahʉ ya hingui ma gui hyandgahʉ.
11 Y nu'ą́ ma da 'ñutuabi'ʉ gue Ajuą ma da 'yøt'a ra ts'ʉtbi, ngue'ą nu'ą́ ya xa hñącua rá ts'ɛdi ra ts'ondąhi nú'ą di ndą ja nuna ra ximhai.
12 Ja ma'ra te ga xi'ahmąhʉ, pe nubyá hinga ma ga xi'ahʉ ngue'ą hinda za gui pądihʉ gatho.
13 Pe nu stí zø ra Mąca Ndąhi, ma da 'ñu't'ahʉ pa gui pąhʉ gatho nú'ą majuąni, nguetho nu'ą́ mąnga majuąni, ne hinda ma da mąnsɛ nú'ą da mą, nu'ą́ ma da xi'ahʉ gatho nú'ą ma da xipabi Ajuą ma Dada, ne ma da xi'ahʉ nú'ą te ma da nja.

14 Ne ma da 'yøt'e pa da hneca ma nsunda, ngue'ạ ma da xi'ahʉ ngu nú'ạ te
ga xipabi.
15 Nuga, nu'ạ dí mạ, dí mạ ngu nú'ạ xica ma Dada, hangue dí eñ'ahʉ gue ra
Mạca Ndạhi ma da xi'ahʉ ngu nú'ạ ga xipi.

Nura dumʉi da mpʉnga johya

16 Ya ma da zø ra ora ya hingui ma gui hyandgahʉ, nepʉ hints'ʉ ya'ạ ma gui
yopa hyandgahʉ ma'na'qui, ngue'ạ ma ga yopa pengui habʉ bí 'bʉ ma Dada.
17 Nepʉ 'rayá nxadi bi 'ñémsɛ'ʉ 'na ngu 'na:
—¿Te rí bønga nú'ạ bi xicjʉni nu mi mạ: "Ya ma da zø ra ora ya hingui ma
gui hyandgahʉ, nepʉ hints'ʉ ya'ạ ma gui yopa hyandgahʉ ma'na'qui, ngue'ạ
ma ga yopa pengui habʉ bí 'bʉ ma Dada"?
18 Ne nu'ʉ́ mi 'ñémsɛ'ʉ:
—¿Te rí bønga nuya ya noya xicjʉni: "Ya ma da zø ra ora", ne "hints'ʉ ya'ạ"?
Hingui tso ma mfenihʉ nú'ạ bi mạni.
19 Ha nura Jesu bi bạtho gue mi ne'ʉ da 'yambabi hmạhạ, hangue nu'ạ́ bi
'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue grí 'ñánbahʉ te rí bønga nú'ạ stá eñ'ahʉ gue ya ma da zø ra
ora ya hingui ma gui hyandgahʉ, nepʉ hints'ʉ ya'ạ ma gui yopa hyandgahʉ
ma'na'qui?
20 Xi majuạni dí xi'ahʉ, nu'ahʉ ma gui nzoñhʉ ne ma gui tu ri mʉihʉ, pe ya
jạ'i nú'ʉ hingyá gamfri da johya'ʉ. Ma da du ri mʉihʉ, pe nuri dumʉihʉ ma
da mpʉnga johya nu xcrí yopa hyandgahʉ ma'na'qui.
21 Ma gui njahʉ ngu 'nara 'bɛhñạ ma da 'mʉ rá bạtsi pɛ'tsa xica ʉgui ngue'ạ
ya xa dat'a rá pa, pe nu stí uadi da 'mʉ rá bạtsi, nu'ạ́ ya da pumfri yá ʉgui ne
da johya'ạ ngue'ạ ya bi dá nximhai 'nara bạtsi.
22 Guí njahʉbʉ nehe, guí tu ri mʉihʉ, pe nuga ma ga yopa pengui ga 'bʉi con
gue'ahʉ, ne njabʉ ma xi gui johyahʉ, ne hinto da hñạc'ahʉ nura johya'ạ.
23 Ha nuya pa'ʉ ya hinte ma nt'ani ma gui 'yangahʉ. Xi majuạni dí xi'ahʉ,
nú'ạ te gatho gui 'yapabihʉ ma Dada de ja ma thuhu, nu'ạ́ ma da 'ra'ahʉ.
24 Hinte xcá 'yapthohʉ Ajuạ ma Dada de ja ma thuhu. 'Yaphʉ y nu'ạ́ da
'ra'ahʉ, pa njabʉ nzạntho xi da nja ri johyahʉ.

Ra Jesu bi ntạte de ra ximhai

25 Nú'ạ stá xi'ahʉ, stá xi'ahʉ ngu 'nara 'bede. Pe ma da zø ra pa gue ya hinga
ma ga xi'ahʉ njabʉ, pe ma ga xi'ahʉ de ma Dada co ya noya nú'ʉ 'bestho da
za gui pạdihʉ.
26 Ha nuya pa'ʉ ma gui 'yaphʉ ma Dada de ja ma thuhu, y hinga mathoni
go ga api pa da 'ra'ahʉ nú'ạ te gui 'yaphʉ.
27 Ngue'ạ ma Dada xi mạ'a'ihʉ, ngue'ạ guí mạcaguihʉ ne xcá camfriguihʉ
gue stá ehe de habʉ ndí 'bʉ'be'ạ.
28 Ndí 'bʉ'be ma Dada ne stá ehe pa guecua ja ra ximhai, ne nubyá ma ga
ma de guecua ja ra ximhai pa ga yopa pengui ma'na'qui nuni habʉ bí 'bʉ ma
Dada.
29 Nu'bʉ́ nuyá nxadi bi 'ñembabi:
—Nubyá hạ, ya tso ma mfenihe xá hño nú'ạ guí mạ, ngue'ạ ya hinte grí
hyɛcuabi nú'ʉ ya noya guí mạ.
30 Nubyá hạ, dí pạhe gue guí pạtho gatho, hangue hinga mahyoni to da
'yan'a'i 'nara nt'ani. Hangue dí camfrihe gue Ajuạ bá pɛñ'a'i.
31 Ha nura Jesu bi dạtuabi ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue ya guí camfrihʉ?

32 Pa̱hн gue ma da zø ra pa ne majua̱ni nubya ya xa zøhø, ma gui nxanihн
ne ma gui penjн ja ri nguhн 'na ngu 'na, ne ma gui hyɛgasɛhн, pe nuga hinga
ma ga 'bнsɛga, ngue'a̱ dí 'bн'be ma Dada.
33 Dí xi'ahн njabн pa da za gui 'bнhн te rá 'ñentho nsi ra dumнi ngue'a̱ guí
camfriguihн. Nuua ja ra ximhai ma gui thohн ya thogui, pe oxqui tu ri mнihн,
dá nja ri ts'ɛdihн pa gui tsɛtihн, ngue'a̱ nuga ya stá nta̱te de nuna ra ximhai.

17

Ra Jesu apa Ajua̱ rá Dada po yá nxadi

1 Mi uadi bi ma̱nga njabн ra Jesu, nepн bi nøts'e pa mahets'i ne bi 'yapa
Ajua̱ rá Dada, bi 'ñena:
—Ma Dada'i, ya bi zø ra ora. 'Yøt'e pa da hnequi ma nsunda núga ri T'нgui,
ne pa njabн necá ga øt'e pa da hnequi ri nsunda nehe.
2 Ngue'a̱ nu'i xcá 'yɛntc'a ja ma 'yɛ gatho ya ja̱'i de ra ximhai, pa ga umbabi
ra te nza̱ntho nuto gatho xcá 'raqui.
3 Nú'н to'o pɛ'tsa ra te nza̱ntho go gue'н pa̱di gue go guesɛ'i grá 'nat'a Ajua̱
majua̱ni, ne pa̱cagui núga drá Jesucristo xcá pɛncagui.
4 Nuga stá øt'e pa bi hnequi ri nsunda nuua ja ra ximhai, ngue'a̱ ya stá
jua't'a ri 'bɛfi nú'a̱ gá 'bɛpcagui ga pɛfi.
5 Nubyá, ma Dada'i, 'yøt'e pa nu xcrá yopa mabн, da yopa hnequi ma
nsunda ngu nú'a̱ ndí pɛ'tsi nú'bн ndá 'bнhuibн nú'bн mi othotho ra ximhai.
6 Núyн to'o xcá huahni de ra ximhai ne xcá 'racagui, ya stá utuabiyн
to'o'igue ne tengu ri 'mнi. Nuyн go ri mɛtiyн ne xcá 'racaguiyн, ne nuyн́ xa
'yøt'e ngu ma̱nga ri noya.
7 Nuyн́ ya pa̱di gue gatho nú'a̱ dí pɛfi ne nú'a̱ dí ma̱ go xcá 'bɛpcagui.
8 Ngue'a̱ stá xipabiyн nú'a̱ xcá xicagui, ne nuyн́ xa gamfri, ne xa ba̱di gue xi
majua̱ni stá ehe de habн ndí 'bнhui, ne xa gamfri gue go gue'e xcá pɛncagui.
9 Nuga dí a'a'i gui suyн, hingo dí a'a'i pa gui su nú'н ya ja̱'i hingyá gamfri,
høns ɛ dí a'a'i gui su núyн xcá 'racagui, ngue'a̱ go ri mɛtiyн.
10 Ne gatho nú'a̱ xcá 'racagui go ma mɛtiga, ne gatho nú'a̱ ma mɛtiga go ri
mɛti nehe, ne gatho nú'a̱ ri mɛtigue go ma mɛtiga nehe. Mahyɛgui ma mɛtihн.
Ne ma nsunda di hnequi ja guehyн.
11 Ngu guí pa̱di gue nuga ya hinga ma ga 'bнcua ja ra ximhai, ngue'a̱ ma ga
mabн pa habн guí 'bнi. Pe nuyн́ ha̱, ma da gohi. Ma ma̱ca Dada'i, jamasu co
ri ts'ɛdi núyн to'o xcá 'racagui, pa njabн da 'nathoyн ngu dí 'nathoui.
12 De stá 'bнcua ja ra ximhai stá jamasugayн co ri ts'ɛdi pa hinxa 'uegueyн.
Stá su núyн xcá 'racagui, ne hinto ma'na de guehyн xa 'mɛdi, nsøctho nú'a̱ to'o
dí 'ñepi da 'mɛdi pa da njabн ngu ma̱nga ra Ma̱ca T'ofo.
13 Nubyá ma ga mabн habн guí 'bнi. Pe de dí 'bнcuatho ja ra ximhai, dí a'i
go gui subyayн, pa njabн nuyн́ da mɛ'tsa ra johya ja yá coraso ngu nú'a̱ dí
pɛ'tsca.
14 Nuga stá xipabiyн ri noya, pe nuya ja̱'i nú'н hingyá gamfri di нtsayн
ngue'a̱ nuyн́ ya hingyá mɛti ra ximhai, ngugui nehe hingo rá mɛtigui ra
ximhai.
15 Hindí a'a'i pa gui tsits'i de guecua ja ra ximhai, nu'a̱ dí a'a'i, ña̱niyн de ra
ts'onda̱hi.
16 Nuyн́ ya hingyá mɛti ra ximhai, ngugui nehe hingo rá mɛtigui ra ximhai.
17 Hangue dí a'a'i gui utuabiyн ri noya, pa njabн da 'uegueyн de gatho nú'a̱
xá nts'o ja ra ximhai, ngue'a̱ nuri noya gue'a̱ majua̱ni.

18 Ngu xcá pɛncaguiua ja ra ximhai, njabʉ nehe dí pɛhniyʉ pa da ma gatho
ja rá ngʉni ra ximhai pa da mạnga ri noya.
19 Nuga dí huts'i ga unga ma te po rá nguehyʉ ngue'ạ dí ø't'a'i nú'ạ go ri
paha, pa njabʉ neheyʉ da 'yø't'a'i ri paha ngue'ạ nuyʉ́ pạdi nú'ạ majuạni.
20 Hindí a'a'i pa sɛhɛyʉ, dí a'a'i nehe pa nuto gatho ma da 'yøde nú'ạ da
mạnyʉ, ne da gamfrigui,
21 pa da 'natho'ʉ ngu dí 'nathoui, ngue'ạ nu'i ma Dada'i guí 'bʉi con gueque
ne nuga dí 'bʉi con gue'e. Ne dí a'a'i pa nú'ʉ́ ne nujʉ ga 'nathohʉ, pa njabʉ
gatho ya jạ'i ja ra ximhai da gamfri gue go gue'e xcá pɛncagui.
22 Ngu xcá 'yøt'e pa bi hneca ri nsunda ja ma 'mʉi nuua ja ra ximhai, njabʉ
nehe stá øt'e pa da hneca ri nsunda ja yá 'mʉi'ʉ, pa njabʉ da 'natho'ʉ nehe
ngu dí 'nathoui.
23 Nuga dí 'bʉi con gue'ʉ ne nu'i guí 'bʉi con gueque, y njabʉ da 'natho'ʉ,
pa njabʉ gatho ya jạ'i ja ra ximhai da za da bạdi gue go gue'e xcá pɛncagui ne
grí mạdi'ʉ nehe ngu grí mạcagui.
24 Ma Dada'i, ya nguí mạcagui desde nú'bʉ mi othotho ra ximhai, ne 'nada
ra nsunda habʉ ndí 'bʉhui. Nubyá nú'ʉ to'o xcá 'racagui dí ne da mabʉ núbʉ
habʉ grá ma, y núbʉ́ ma dí hyanda ma nsunda nú'ạ ya ma ga yopa hạni
ma'na'qui.
25 Ma hoga Dada'i, nuya jạ'i hingyá gamfri hingui pạdi to'o'i, pe nuga hạ,
dí pạdi to'o'i, ne núyʉ xcá 'racagui pạdi gue go gue'e xcá pɛncagui.
26 Stá utuabiyʉ to'o'igue ne tengu ri 'mʉi, ne ga sigui ga utuabi, pa njabʉ
ngu grí mạcagui, neheyʉ da mɛ'tsa nú'ạ ra hmạte'ạ ja yá coraso, ne nuga ga
'bʉi con guehyʉ.

18

Bri jʉ nts'ạhni ra Jesu
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

1 Ha nu mi uadi bi mạnga ra Jesu njabʉ, bi ma de guehni co yá nxadi ne bi
'rani ja 'nara hñe rá thuhu Cedró, pa bi zøni'ʉ ja 'nara uạza, nepʉ ja bi yʉt'ini'ʉ.
2 Ha nura Juda nú'ạ bi da ra Jesu, ya mi pạdi nú'ạ ra uạza, ngue'ạ ndunthi
ya 'mi'qui xqui mani'ạ co ra Jesu ne ma'ra yá nxadi, mi munts'ini'ʉ.
3 Nu'bʉ́ ra Juda bi zixa 'na hmunts'i ya soldado ne 'raya gʉnts'ạhni nú'ʉ
xqui mɛhna ya ndạ gá macjạ ne ya fariseo, ne ja bi mani'ʉ ja ra uạza mri hñạ
ya ñot'i ne con te da hñotehmạ.
4 Pe nura Jesu gatho mi pạtho nú'ạ te mi ma da t'ø'tuabi'ạ, hangue bá øni
de ja ra uạza pa bi nthɛui'ʉ, ne bi 'yambabi'ʉ:
—¿To'o guí hoñhʉ?
5 Ha nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ra Jesu nú'ạ ra me Nasare.
Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Go guecagui.
Ne ra Juda nú'ạ to'o bi da'ạ mi 'bahuini ya soldado ne ya gʉnts'ạhni.
6 Ha ngu bi uadi bi mạnga ra Jesu gue go mi gue'ạ, nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi mengui
dega xʉtha ne bi dagui ja ra hai.
7 Nepʉ nura Jesu bi yopa 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿To'o guí hoñhʉ?
Ha nu'ʉ́ bi 'ñena:
—Ra Jesu nú'ạ ra me Nasare.
8 Ha ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:

—Ya stá xi'ahʉ gue go guecagui. 'Bʉ go gueque guí hongaguihʉ, oxqui jʉhʉ ni 'na de núyʉ drí 'ño'be.
9 Ra Jesu bi mạnga njabʉ pa da nja ngu nura noya xqui mạñ'ạ: “Ni 'na hindá 'bɛdi de núyʉ xcá 'racagui.”
10 Nu'bʉ́ nura Simu Pedro mri hñạ 'nara mahuai, ha bi c'o'tsi ne bi dacua rá gu de ra 'ñɛi rá 'bɛgo ra dạnga ndạ gá macjạ. Y nú'ạ ra 'bɛgo'ạ mrá thuhu ra Malco.
11 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—Oguí øt'a njabʉ, pɛ'tsa ri huai. Majuạni ma ga tho ra thogui, ngue'ạ gue'ạ rá paha Ajuạ ma Dada.

Ra Jesu bi ts'ixa ja rá thandi ra dạnga ndạ gá macjạ
(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

12 Nepʉ nuya soldado co yá ndạ ne co ya gʉnts'ạhni nú'ʉ xqui mɛhna ya ndạ gá xodyo bi mihi'ʉ ra Jesu ne bi du'ti.
13 Rá mʉdi bi ts'its'i'ạ habʉ mi 'bʉ ra Anás, ngue'ạ nu'ạ́ go mrá ndøhñạ ra Caifá nú'ạ to'o mrá dạnga ndạ gá macjạ de nú'ạ ra jɛya'ạ.
14 Nura Caifá go gue'ạ xqui mạ ne xqui xipa ya ndạ gá xodyo gue mri 'ñepi hønda 'na da du po rá ngue ya jạ'i.

Ra Pedro bi ncøni gue himi pạdi ra Jesu
(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

15 Ha nura Simu Pedro ne ma'na ra nxadi mri 'bɛfa zi yabʉtho mi dɛnga ra Jesu. Nú'ạ rá ñoho ra nxadi mrá mpạdi nú'ạ to'o mrá dạnga ndạ gá macjạ, hangue nu'ạ́ bi yʉt'a ja ra patio de rá ngu'ạ habʉ xqui jʉ'ta ra Jesu.
16 Pe nura Pedro bi gohi møte de ra gosthi. Nepʉ nú'ạ ra nxadi mrá mpạdi nú'ạ to'o mrá dạnga ndạ gá macjạ bi bøni ne bi ñạui ra 'bɛhñạ nú'ạ mrá nsugosthi pa bi thoca ra Pedro mbo.
17 Nepʉ nú'ạ ra 'bɛhñạ mrá nsugosthi bi 'yambabi ra Pedro ne bi 'ñembi:
—¿Ha hingo gue'e gá 'ñoui dega nxadi nura dạme'ạ?
Nepʉ nura Pedro bi dạdi bi 'ñena:
—Hina, nuga hina.
18 Ha nuya 'bɛgo ne ya gʉnts'ạhni xqui 'ñu ra tsibi ngue'ạ xmá tsɛ, ne mi 'bahni mri mpa'ti, ha nehe ra Pedro mi 'bahuini'ʉ mri mpa'ti'ạ.

Ra dạnga ndạ gá macjạ bi 'yø'tua ya nt'ani ra Jesu
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

19 Ha nú'ạ ra dạnga ndạ gá macjạ bi 'yambabi ra Jesu de yá nxadi ne de rá nt'utuate.
20 Ne nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nuga stá ñạ ja yá thandi gatho ya jạ'i, nzạntho stá udi ma nt'utuate ja ya nijạ ne ja ra ndạnijạ habʉ di munts'a gatho ya xodyo, ne hinstá ñạ mant'ạgui.
21 ¿Hanja go guí angagui? 'Yambabi to'o gatho xa 'yøde te stá mạ. Nú'ʉ́ hạ, pạdi xá hño te stá mạ.
22 Ha nu mi mạnga njabʉ ra Jesu, 'nara gʉnts'ạhni mi 'bahni bi umba 'nara mpɛ'ti'ạ, ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue njabʉ guí thạtuabi ra dạnga ndạ gá macjạ?
23 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ stá ñạma'ñʉhmạ, da za gui xiqui te rá 'bɛ'ạ stá mạ xá nts'o. Xi'ạ gue dá ñạ xá hño, ¿hanja guí nabgagui?
24 Nepʉ de gue'ạ ra Anás bi mɛhni mi thạt'itho pa habʉ mi 'bʉ ra Caifá nú'ạ mrá dạnga ndạ gá macjạ.

Ra Pedro bi yopa ncøni gue himi pądi ra Jesu
(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

25 Ha nura Pedro mi 'bahni mri mpa'ti bi t'ambabi ma'na'qui:
—¿Ha hingo gue'e gá 'ñoui dega nxadi nú'ą ra 'ñøhø'ą?
Ha nu'ą́ bi ncøni ne bi 'ñena:
—Hina, nuga hina.
26 Ha mi 'bahni 'nará 'bɛgo ra dąnga ndą gá macją, ne nu'ą́ mi ja te mrá njaui nú'ą xqui thacua rá gu, ne nura Pedro go xqui 'yøt'a njabн. Nura 'bɛgo'ą bi 'ñembabi ra Pedro:
—¿Ha gue hindá hant'a'ini ja ra uąza con gue'ą?
27 Ha nura Pedro bi ncøni ma'na'qui, ne 'bestho nura ora'ą bi mafi ra menją.

Ra Jesu bri 'ba'ma ja rá thandi ra Pilato
(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

28 Hamxuditho bi ts'ixa ra Jesu de ja rá ngu ra Caifá pa habн mi ja rá ts'нtbi ra Pilato nú'ą mrá gobierhnu, ha nuya xodyo himbi yнt'a mbo ra ts'нtbi pa njabн hinda nts'oqui'н, ne pa njabн da za da zi ra hñuni de ra ngo dega pascua.
29 Nu'bн́ ra Pilato bi bønga møte habн mi 'bai'н pa bi 'yambabi'н ne bi 'ñembi:
—¿Te 'bɛ guí ne gui mąmbabihнni?
30 Nu'н́ bi dądi ne bi 'ñembabi:
—'Bн hinte ma ts'oqui xa 'yøthmą, nixi stá tsin'ahmąhe.
31 Ha nura Pilato bi 'ñembabi'н:
—Tsixhн ne go da 'yø'tuahн ra ts'нtbi ngu nú'ą mąnga ri leyhн.
Ha nuya xodyo bi 'ñena:
—Núje dyá xodyohe hindí pɛ'tshe ra nsɛqui pa ga hohe 'nara ją'i.
32 Bi mąnga njabн'н pa ra Jesu da 'yo ja yá 'yɛ ya me Nroma, ngue'ą nu'н́ hą, mi pɛ'tsa ra nsɛqui pa da nhyote'н ja 'nara ponza. Hangue bi njabн ngu xqui mąnga ra Jesu te ma du mi ma da du'ą.
33 Nepн nura Pilato bi yopa yнt'i ma'na'qui habн mi ja rá ts'нtbi, ne bi zohna ra Jesu pa bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿Ha go gue'e grá Ndą de ya xodyo?
34 Ha ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—¿Ha gue to xa xi'a'i, o go guí mąnsɛ?
35 Ha ra Pilato bi 'ñembabi:
—¿Ha gue drá xodyoga? Nuya mengu ri hai ne ya ndą gá macją go gue'н bá tsi'a'i de guecua. ¿Te xcá 'yøt'e?
36 Nu'bн́ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—Ma nsu dega ndą hingo xa 'raca ya meximhai. Nu'bн go xa 'racjhmą'н, nu'bн́ nú'н to'o gra manda xa ñąnjhmąhą de ja yá 'yɛ ya ndą gá xodyo. Pe numa hmandaga hingo mahyɛgui ngu nú'н jaua ja ra ximhai.
37 Hangue nura Pilato bi 'ñembabi:
—Nu'bн́ nu'i 'nagrá ndągue'bн.
Ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—Hąhą, drá ndą ngu ja juadi gá mą. Pa gue'ą dá e dá 'bнiua ja ra ximhai pa ga xipa ya ją'i nú'ą majuąni. Nuto gatho camfri nú'ą majuąni, go gue'н øde nú'ą dí mą.
38 Nu'bн́ ra Pilato bi 'ñembabi:
—¿To ja gue'ą pądi nú'ą majuąni?

Ra Jesu bi sɛcuabi gue da tho
(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Ha nu mi mạnga njabʉ bi bønga møte pa bá yopa ñạui ya xodyo ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nuga hinte ma ts'oqui dí tsʉtuabi nuna ra 'ñøhø.
39 Numa nzạihʉ dí pɛ'tshʉ dí hɛc'ahʉ 'nara 'yofadi núbya de ra ngo dega pascua. Nu'bʉ́, ¿ha guí nehʉ ga hɛc'ahʉ nuni ri Ndạhʉ nú'ahʉ gyá xodyohʉ?
40 Ha nu'ʉ́ bi mʉdi bi mafi gatho ne bi 'ñena:
—¡Nuní hina, nura Barraba hạ!
Ha nú'ạ ra Barraba mrá dacate'ạ.

19

1 Hangue ra Pilato bi manda bri fɛt'a ra Jesu.
2 Nepʉ nuya soldado mi 'bʉhni bi met'a 'nara corona dega 'bini, ne bi hñu'tsuabi ja rá ñạxu ra Jesu ne bi hyete 'nara thɛnga dutu.
3 Nepʉ bi 'ñembabi'ạ:
—¡'Bʉi pa nzạntho nu'i ri t'equ'ei rá Ndạ'i ya xodyo!
Nepʉ nu'ʉ́ mi umba ya mpɛ'tí'ạ.
4 Ha nura Pilato bi bønga møte ma'na'qui ne bi 'ñembabi ya xodyo:
—Ndi, dra zin'a'ihʉua pa gui pạhʉ gue hinte ma ts'oqui dí tsʉtuabini.
5 Ha ra Jesu bi bønga møte mi hu'tsa nú'ạ ra corona dega 'bini ne mi he nú'ạ ra thɛnga dutu. Nepʉ ra Pilato bi 'ñemba ya xodyo:
—¡Xi 'bacua nuna 'ñøhø!
6 Ha nuya ndạ gá macjạ ne ya gʉnts'ạhni mi mantho'ʉ nu mi hyanda ra Jesu, ne mi eñ'ʉ:
—Nuní drá pont'i, drá pont'i pa da du.
Nu'bʉ́ ra Pilato bi 'ñembabi'ʉ:
—Tsixhʉ, go da bá ponthʉ, ngue'ạ nuga hinte ma ts'oqui dí tsʉtuabini.
7 Nepʉ nuya xodyo bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nuje dí pɛ'tshe 'nara ley, ne nura ley'ạ mạ gue nuní dí 'ñepi da du, ngue'ạ xa 'ñet'a T'ʉ de Ajuạ.
8 Ha nu mi 'yøde ra Pilato nú'ạ mi mạñ'ʉ, ma'na bi ntsu'ạ.
9 Hangue bi zixa ra Jesu ma'na'qui mbo ja ra ts'ʉtbi ne bi 'yambabi bi 'ñembi:
—¿To'o rá 'mɛhni'i?
Pe nura Jesu hinte bi dạdi.
10 Hangue ra Pilato bi 'ñembabi'ạ:
—¿Ha gue hinte guí thạdi? ¿Ha gue hinguí pạdi gue dí hạ ra ts'ɛdi pa ga pont'a'i o pa ga hɛc'a'i?
11 Nu'bʉ́ nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ni 'nara ts'ɛdi hinguí hạ pa da za te gui 'yøtcagui 'bʉ hingo Ajuạ da 'ra'a ra ts'ɛdi. Hangue nú'ạ to'o xa dagagui ja ri 'yɛ, nú'ạ́ go gue'ạ ma'na tu ra ts'oqui que nu'i.
12 Hangue desde ra ora'ạ, ra Pilato mi ne da hyɛguihmạ'ạ, pe nuya xodyo himi tsaya ra hmafi ne mi ena'ʉ:
—¡Nu'bʉ nu'i gui hyɛgui nú'ạ ra 'ñøhø'ạ, nu'bʉ́ hingrí amigo ra dạnga ndạ Cesa, ngue'ạ gatho nú'ạ to'o da 'ñet'a ndạ gue'ạ rá ncontra ra Cesa!
13 Ha nu mi 'yøde ra Pilato nú'ạ mi mạñ'ʉ, nu'bʉ́ nu'ạ́ bi manda da ts'ixa ra Jesu pa møte, nepʉ nehe'ạ bi bøni pa bá hudi ja rá hudi dega ts'ʉtbi ja ra luga mrá thuhu Gabata dega ebreo, rí bøni da 'ñena rá thuhu ra T'ʉt'ado.
14 Y nú'ạ ra pa'ạ mrá pa dega nthoqui de ra ngo dega pascua, ne ngu mi nzʉnga 'rato xudi. Nepʉ ra Pilato bi 'ñembabi ya xodyo:
—¡Ndi, 'bacua ri Ndạhʉ!

15 Pe nu'ɥ́ bi yopa mafi'ʉ ma'na'qui ne bi 'ñena:
—¡Tsits'i, bá pont'i, ne ja dí duni!
Nepʉ ra Pilato bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue guí nehʉ ga pont'a nuna ri Ndąhʉ?
Nepʉ nuya ndą gá macją bi dądi ne bi 'ñena:
—Nura Cesa hønsɛ go gue'ą ma ndąhe, y jo'o ma'na.
16 Hangue ra Pilato bi 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ ya xodyo pa dra pont'i'ą. Hangue nu'ɥ́ bi zinga ra Jesu ne bi zits'i pa da pont'i ngu mi ne'ʉ.

Ra Jesu bri pont'a ja ra ponza
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

17 Ne ra Jesu bi bøni mi ndude rá ponza. Ne bi ts'its'i pa ja ra t'øhø rá thuhu Ñąxmadu, dega ebreo rá thuhu Golgota.
18 Ne ja brá pont'ini'ą co má yoho ya 'ñøhø, 'na cada rá hyo, ha ra Jesu bi 'yoda madetho de gue'ʉ.
19 Y ja ra ponza habʉ bri pont'a ra Jesu xqui thøta 'nara xithɛ ne mi huxni 'raya noya nú'ą bi manda ra Pilato da t'ofo. Mi ena njabʉ: "Ra Jesu ra me Nasare, rá Ndą ya xodyo."
20 Ne ndunthi ya xodyo bi hñe'ta nú'ʉ ya noya, ngue'ą habʉ bri pont'a ra Jesu mi guetbʉ ra hnini Jerusale, y nú'ʉ ya noya'ʉ xqui t'ofo dega ebreo, ne dega griego, ne dega lati.
21 Ne nuyá ndą gá macją ya xodyo bi ma bá embabi ra Pilato:
—¿Hanja gá ofo njabʉ gue go gue'ą rá Ndą ya xodyo? 'Yofo gue nu'ą́ mi mąnsɛ gue rá Ndą ya xodyo.
22 Ha nura Pilato bi dądi ne bi 'ñena:
—Nu'ą stá ofo, ya stá ofo.
23 Ha nu mi uadi bi pont'a ra Jesu nuya soldado, bi gʉmpa yá dutu ra Jesu nú'ʉ xqui 'bøcuabi. Mi goho ya soldado, ne bi hñegue 'ra 'na xɛni nuya dutu'ʉ. Ne bi gʉmpa rá mahe nú'ą himi pɛ'tsa ni 'nará nt'ɛdi, mi xøgue ra xʉni.
24 Nepʉ nu'ɥ́ bi 'ñémbabi'ʉ 'na ngu 'na:
—Hinga ma ga tʉñhʉ, ma ga rifahʉ pa ga nuhʉ to'o drá mɛti.
Hangue bi njabʉ ngu mąnga ra Mąca T'ofo habʉ ena: "Bi nhyegue 'ra 'na xɛni ma dutu, ne bi rifagui nú'ą ma'na ma he." Ne gue'ą bi 'yøt'a ya soldado.
25 Y guetbʉ ja ra ponza mi 'bahni rá nąną ra Jesu, ne 'nara 'bɛhñą nú'ą mrá cu rá nąną ra Jesu, ne ra Maria rá 'bɛhñą ra Cleofa, ne ra Maria Magdalena.
26 Ha nu mi hyanda ra Jesu rá nąną mi 'bahuini nú'ą rá hmąca nxadi'ą, nu'bɥ́ nu'ą́ bi 'ñembabi rá nąną:
—Nubyá 'yøt'a ra uɛnda gue nú'ą guí 'bahuibʉ go gue'ą dri t'ʉbya'ą.
27 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi nehe nú'ą rá hmąca nxadi:
—Ne'i, 'yøt'a ra uɛnda gue nú'ą guí 'bahuibʉ go gue'ą dri nąnąbya'ą.
Y desde gue'bʉ, nura hmąca nxadi bi zits'i'ą ja rá ngu pa bi japamasu.

Ra Jesu bi du
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

28 Y ra Jesu mi pądi gue ya bi uadi gatho, nepʉ pa bi nja ngu nú'ą mąnga ra Mąca T'ofo, nu'ą́ bi 'ñena:
—Tsʉca ra nduthe.
29 Ha mi jani 'nara mohi mi po ra ju'tsa vinu. Nepʉ bri 'bo'mba 'nara sponja co nura ju'tsa vinu ne bri thøta ja 'nara ts'ʉt'o dega isopo, nepʉ bi 'bø'tse asta ja rá ne ra Jesu.
30 Ha nu mi zi nura ju'tsa vinu ra Jesu bi 'ñena:

—Ja xa uadiua gatho nú'ạ xra 'bɛpcagui.
Ne 'bestho ra ora'ạ bi ñe'mi ne bi du.

'Nara soldado bi umba 'nara nsʉni ja rá hyo rá tiñạ ra Jesu co 'nara lansa

31 Ha mrá pa ra nthoqui de ra ngo dega pascua, hangue nuya ndạ gá xodyo
bi ma bá bạntebi ra Pilato pa da manda dra thempa yá ua nú'ʉ xqui 'bont'i
ne da jạ'mba yá ndo'yo de guehni, pa njabʉ ni 'nara anima hinda gohi ja ra
ponza nura pa dega tsaya, ngue'ạ nú'ạ ra pa dega tsaya gue'ạ ra dạngo.
32 Hangue nuya soldado bi uat'i habʉ mi zʉdi 'na de nú'ʉ ya be xqui 'bont'i
mahyɛgui co ra Jesu pa bi thempabi yá ua, nepʉ bri jabʉ nehe nú'ạ ma'na ra
be.
33 Pe nu mi uat'i habʉ xqui 'bont'a ra Jesu, nu'ạ́ ya himbi thempa yá ua
ngue'ạ bi hyandi'ʉ gue ya xqui du'ạ.
34 Pe 'nara soldado bi umba 'nara nsʉni ja rá hyo rá tiñạ co 'nara lansa, nepʉ
'bestho bi bønga ra ji ne ra dehe.
35 Ha nú'ạ to'o pedeṇạ, go 'na to'o bi hyandi, y núna mạ go guehna majuạni,
pa gui camfrihʉ nehe.
36 Bi njabʉ pa bi nja ngu mạnga ra Mạca T'ofo habʉ ena: "Hindra thempabi
ni 'nará ndo'yo'ạ."
37 Y nehe bi njabʉ ngu mạnga ra Mạca T'ofo habʉ ena: "Ya jạ'i bi hyandi
nú'ạ bi sʉnsɛ'ʉ."

Ra Jesu bri t'agui
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

38 Nepʉ ra Jose mrá me Arimatea bi ma bá bạntebi ra Pilato pa da 'yapa
nsɛqui da cạ'mba rá zi ndo'yo ra Jesu de ja ra ponza ne da duts'i'ạ. Ra Jose
xqui gamfri ra Jesu, masque mant'ạguitho ngue'ạ mi tsu yá mixodyoui. Ne
ra Pilato bi umba nsɛqui, hangue bi ma bá cạ'mba rá ndo'yo ra Jesu de ja ra
ponza ne bi duts'i.
39 Nehe ra Nicodemo nú'ạ xqui ma da c'ạ'tsa ra Jesu dega xuui, nehe bi
mani habʉ xqui 'bont'i'ạ. Nu'ạ́ mi hñạ ra mirra mi nthạnts'i co ra aloe, mi
pɛ'tsa 'natema'rɛt'a kilo rá hñʉ.
40 Nepʉ nu'ʉ́ bi du'tsua rá zi ndo'yo ra Jesu, ne bi mant'i co ya xʉni dutu
nú'ʉ xqui t'ʉxa nú'ạ ra mirra ne ra aloe, ngue'ạ mi njabʉ yá nzại yá nt'agui
ya xodyo.
41 Y nu habʉ bri pont'i'ạ, mi jʉmpa guetbʉ 'nara uạza habʉ mi ja 'nara cʉts'i
pa ra nt'agui, ne hinto xqui nt'aguitho ja nura cʉts'i'ạ.
42 Hangue ja bá aguini'ʉ ra Jesu ngue'ạ guehni bi gʉmpa guetbʉ'ʉ de habʉ
xqui 'bont'i'ạ, ne ngue'ạ ya mi ma da mʉdi ra pa dega tsaya de ya xodyo.

20

Ra Jesu bi yopa nte de ra du
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

1 'Nitho nú'ạ ndomingo, tobya himi hats'itho, ra Maria Magdalena bi ma
habʉ xqui t'agui ra Jesu, ne bi hyandi gue xqui t'ent'a ra do nú'ạ xqui jot'a ra
nt'agui.
2 Hangue nu'ạ́ bi ma hnest'ihi pa habʉ mi 'bʉi ra Simu Pedro ne nú'ạ ma'na
ra nxadi nú'ạ xi mrá hmạdi ra Jesu ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Xa thại ra zi Hmu de habʉ mi t'agui ne xa thuts'i, y nubyá nixi hindí pạhe
habʉ xá ts'ogui'ạ.

3 Nepн nura Pedro bi ma 'bestho pa da c'ạ'tsa ra nt'agui co nú'ạ ma'na ra nxadi.
4 Bi ma hnest'ihi ri yoho, pe nú'ạ ma'na ra nxadi ma'na bi 'mɛt'o de ra Pedro, hangue 'mɛt'o bi zønga ja ra nt'agui'ạ.
5 Ngu bi zøni bi ndoqui ne bi nc'ạts'i, nepн bi hyanda ya xнni dutu mi 'bøni, pe nu'á̱ himbi yнt'i.
6 Nepн hinga ya'ạ 'bestho bi zønga ra Simu Pedro nú'ạ mri 'bɛfa, ne nu'á̱ hạ, bi yнt'a mbo ra nt'agui ne bi hyanda ya xнni dutu mi 'bøni.
7 Ne bi hyanda nú'ạ ra dutu xqui thu'tuahmạ rá ñạxu ra Jesu xqui 'bants'i ne 'nambн xqui thuts'i.
8 Nehe nú'ạ xqui zønga ra mнdi, bi yнt'i mbo habн bi t'agui ra Jesu pa bi hyandi, ne bi gamfri gue ra Jesu xqui yopa nte ngu xqui xipi'н.
9 Nu'н́ hinxqui zo yá mfeni de nú'ạ mi mạnga ra Mạca T'ofo habн ena gue mi pɛ'tsi da nangui de ja ra du, ne asta nura ora'ạ ja bi zo yá mfeni'н.
10 Nepн ri yoho bi mengui pa ja yá ngu'н.

Ra Maria Magdalena bi hyanda ra Jesu xqui nangui de ra du
(Mr. 16:9-11)

11 Pe nura Maria mi 'bahni møte guetbн ra nt'agui mi zoni, ne ra ora mi zoñ'ạ bi ndoqui pa bi nc'ạxa mbo ra nt'agui.
12 Ne bi hyanda yoho ya ɛnxɛ mri hñe t'axi, 'na mi hudi habн xqui nja rá ñạxu, ha nu'ạ ma'na habн xqui nja yá ua nuni habн xqui 'bɛgui hmạhạ rá zi ndo'yo ra Jesu.
13 Ha nu'н́ bi 'ñembabi'ạ:
—Nạná̱, ¿hanja guí zoni?
Nu'á̱ bi 'ñena:
—Ngue'ạ xa thại ma zi Hmu ne xa thuts'i, ne hindí pạdi habн xá ts'ogui'ạ.
14 Ne nu mi mạnga njabн'ạ, bi ñegui nepн bi hyanda ra Jesu mi 'bahni, pe nu'á̱ himbi bạdi ua go mi gue'ạ ra Jesu.
15 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nạná̱, ¿hanja guí zoni? ¿To'o guí honi?
Ha nura Maria mi hu rá mнi gue go mi gue'ạ ra nsu uạza, hangue bi 'ñembabi:
—Ndada, 'bн xcá tuts'igue, xicagui habн xcá tsogui pa ga ma ga tuts'i.
16 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—¡Maria!
Ra ora'ạ ra Maria bi mpнnts'i ne bi 'ñembabi dega ebreo:
—¡Raboni! —Nú'ạ ra noya'ạ rí bøni da 'ñena Xahnate.
17 Ha ra Jesu bi 'ñembabi:
—Oguí thangagui ngue'ạ hinstá matho habн bí 'bн ma Dada, pe rí ma bá xipabi nú'н ma'ra ma cu ne gui 'ñembabi'н gue ma ga ma habн bí 'bн ma Dada ne ri Dadahн, ma Ajuạ ne ri Ajuạhн.
18 Nu'bн́ ra Maria Magdalena bi ma bá xipabi ya nxadi gue xqui hyanda ra zi Hmu, ne bi xipabi'н ngu nú'ạ xqui xipabi'ạ.

Ra Jesu bi 'mai madetho de yá nxadi
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

19 Ne nura domingo'ạ de mi nxuui ya nxadi xqui munts'i ne xqui got'a ya gosthi ngue'ạ mi tsu ya ndạ gá xodyo. Nepн bi zønga ra Jesu ne bi 'mai madetho de gue'н ne bi zɛngua bi 'ñembabi'н:
—'Bнhн te rá 'ñentho.

20 Ne nu mi xipabi njabʉ'ʉ, bi 'ñutuabi yá 'yɛ ne rá hyo rá tiña̱. Hangue ya
nxadi xi bi johya ngue'a̱ bi yopa hyanda ra zi Hmu.
21 Nu'bʉ́ ra Jesu bi yopa 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉhʉ te rá 'ñentho. Ngu bá pɛncagui Ajua̱ ma Dada, njabʉ nehe dí
pɛn'ahʉ.
22 Ne nu mi ma̱nga njabʉ bi hui'ti'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Hña̱ñhʉ ra Ma̱ca Nda̱hi.
23 Nuto gatho gui pumbahʉ yá ts'oqui, gue'ʉ dra pumbabi, ne nuto gatho
hingui pumbahʉ, gue'ʉ di tuda yá ts'oqui.

Ra Toma bi hyanda ra zi Hmu gue xqui yopa nte de ra du

24 Pe nura ora mi zønga ra Jesu mi jo'oni ra Toma 'na de nú'ʉ ya
'rɛt'amayoho ya nxadi, nú'a̱ mi t'embi ra Go.
25 Hangue nu ma'ra ya nxadi bi 'ñembabi ra Toma:
—Stá hanthe ra zi Hmu.
Nepʉ nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉ hinga handua yá 'yɛ habʉ bi mfoxa ya clavo, ne 'bʉ hinga thint'a ma
dedo habʉ bi mfoxa ya clavo, ne 'bʉ hinga thint'a ma 'yɛ ja rá hyo rá tiña̱,
hinga camfri.
26 Rá hña̱to ma pa'a̱ bi yopa munts'a ya nxadi ma'na'qui, ne nu'bʉ́ ha̱, mi
'bʉhni nehe ra Toma. Nepʉ bi zønga ra Jesu mi jot'a ya gosthi ne bi 'mai
madetho de gue'ʉ ne bi zɛngua bi 'ñembabi'ʉ:
—'Bʉhʉ te rá 'ñentho.
27 Nepʉ nu'á̱ bi 'ñembabi ra Toma:
—Ha̱ua ri dedo ne thint'a ja ma 'yɛ, ne ha̱ua ri 'yɛ ne thint'a ja rá hyo ma
tiña̱. Ográ 'ña̱gamfri, camfrigui.
28 Nu'bʉ́ ra Toma bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—¡Ma zi Hmu'i, ne ma Ajua̱'i!
29 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Ha gue ya xcá camfri ngue'a̱ xcá hyandgagui, nugue Toma? Dá nja̱pi
nuto gatho camfrigui masque hinxa hyandgagui.

Nuna ra t'ofo bi t'ofo pa gui camfrihʉ

30 Ndunthi ma'ra ya da̱nga nt'udi bi 'yøt'a ra Jesu ja yá thandi yá nxadi, pe
nu'ʉ́ hinxa t'ofo ja nuna ra t'ofo.
31 Pe nuyá bi t'ofo pa da za gui camfrihʉ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesu go gue'a̱
ra Cristo rá T'ʉ Ajua̱, ne pa 'bʉ gui camfrihʉ, da nja ri tehʉ pa nza̱ntho po rá
ngue'a̱.

21

Ra Jesu bi c'a̱'tsa yoto yá nxadi ja ra ña̱nthe

1 'Mɛfa ra Jesu bi yopa hnequi habʉ mi 'bʉi yá nxadi ja ra ndehe rá thuhu
Tiberia. Ne bi yopa hnequi njaua:
2 Ra Simu Pedro mi 'bʉhui 'nadbʉ ra Toma nú'a̱ mi t'embi ra Go, ne ra
Natanael nú'a̱ ra me Ncaná de Galilea, ne yá t'ʉ ra Sebedeo, ne má yoho yá
nxadi ra Jesu, gatho'ʉ 'nadbʉ mi 'bʉi.
3 Ha ra Simu Pedro bi 'ñembabi'ʉ:
—Ma ga ma ra 'bɛhua̱.
Ha nú'ʉ ma'ra nehe bi 'ñena:
—Ga maha nehe.
Nepʉ bi ma'ʉ ne bi yʉt'a ja 'nara motsa, pe nura xuui'a̱ hinte bi gʉ'ʉ.

4 Ha nu mi hyats'i mi 'bahni ra Jesu ja rá hyo ra ndehe, pe nuya nxadi himi pa̱di ua go mi gue'a̱ ra Jesu.
5 Nepʉ nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ts'ʉnt'ʉhʉ, ¿ha hinte xcá jʉhʉ?
Nu'ú bi da̱di ne bi 'ñena:
—Otho.
6 Ha nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ca̱thʉ ra xit'a̱ po ja ra 'ñɛi de ja ra motsa ne njabʉ da za gui jʉhʉ.
Hangue nu'ú bi ga̱t'a ra xit'a̱, ne nu mi gʉts'i xi mi ñuxa ya hua̱ asta himi tsɛdi da pø'tse'ʉ co yá hñʉ ya hua̱ mi cʉ.
7 Nu'bú nú'a̱ rá hma̱ca nxadi ra Jesu bi 'ñembabi ra Pedro:
—¡Go guehni ma zi Hmuhʉ!
Ha ngu mi 'yøde ra Pedro gue go mi gue'a̱ ra zi Hmu, nu'bú bi da̱ma hñuxa rá he nú'a̱ xqui hña̱qui, ne bi hñøt'a ja ra ndehe pa bi zønga ja ra ña̱nthe habʉ mi 'ba ra Jesu.
8 Ne nu ma'ra ya nxadi bi 'yɛt'a ra motsa pa ja ra ña̱ni, mri gʉt'atho'ʉ ra xit'a̱ nú'a̱ mi ñuxa ya hua̱, ngue'a̱ himi yabʉ pa ja ra ña̱ni, ngu mi 'na nthebe metro rá yabʉ.
9 Ha nu mi bøni'ʉ de ra motsa, bi hyanda 'raya dɛspi mi zøni, ne ja mi oxni 'nara hua̱ mi ntha̱xi, nehe mi jani 'raya thuhme.
10 Nu'bú ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Bá ha̱hʉ 'raya hua̱ nú'ʉ ja juadi gá jʉhʉ.
11 Nu'bú ra Simu Pedro bi yʉt'a ja ra motsa ne bi pønga ra xit'a̱ ja ra ña̱nthe nú'a̱ mi ñuxa ya da̱nga hua̱, mi 'na nthebe made ne hñu yá ndunthi'ʉ. Y masque mi ndunthi ya hua̱ pe ra xit'a̱ himbi ntʉni.
12 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Bá e gui ntacohʉ.
Ha nuya nxadi mri ntsapabi da 'yambi to'o'a̱, ngue'a̱ mi pa̱di'ʉ gue go mi gue'a̱ ra zi Hmu.
13 Nepʉ nura Jesu bi joni ja ra tsibi bi hña̱ca ya thuhme ne bi umbabi'ʉ; njabʉ nehe bi 'yøt'e co ra hua̱.
14 Ya rá hñu'qui'a̱ xqui 'ñudi ra Jesu ja yá nxadi nu de ya xqui yopa nte de ra du.

Ra Jesu bi ña̱ui ra Simu Pedro

15 Nu mi ua ntaco'ʉ ra Jesu bi 'yambabi ra Simu Pedro ne bi 'ñembi:
—Nugue Simu, rá t'ʉ'i ra Joná, ¿ha gue ma'na go grí ma̱cagui de guehyʉ ma'ra?
Ha nu'á̱ bi 'ñembabi:
—Ha̱ha̱, ma zi Hmu'i, nu'i guí pa̱di gue drí ma̱'i.
Ne nu'á̱ bi 'ñembabi:
—Supca ma zi t'ʉca dɛti.
16 Nepʉ rá ño'qui ra Jesu bi 'yambabi ma'na'qui, bi 'ñembabi:
—Nugue Simu, rá t'ʉ'i ra Joná, ¿ha grí ma̱cagui?
Ra Pedro bi da̱di ne bi 'ñembi:
—Ha̱ha̱, ma zi Hmu'i, nu'i guí pa̱di gue drí ma̱'i.
Ne nu'á̱ bi 'ñembabi:
—Supca xá hño ma zi dɛti.
17 Nepʉ rá hñu'qui bi 'yambabi ma'na'qui, ne bi 'ñembabi:
—Nugue Simu, rá t'ʉ'i ra Joná, ¿ha grí ma̱cagui?
Ra ora'a̱ bi du rá mʉi ra Pedro ngue'a̱ ya rá hñu'qui bi 'yambabi ua mi ma̱di'a̱, ne bi 'ñembabi:

—Ma zi Hmu'i, nu'i gatho go guí pa̱di, ne guí pa̱di gue xi drí ma̱'i.
Nu'bɨ́ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Supca xá hño ma zi dɛti.
18 Xi maju̱ni dí xi'a'i, nú'bɨ nguí nts'ɨnt'ɨ nguí hesɛ ri he ne nguí 'yo habɨ go nguí ne. Pe nu xcrí nda̱xjua ma gui tɨnga ri 'yɛ, ne ma'na to ma da hye't'a'i ri he, ne da zix'a'i habɨ hingo gui negue.
19 Bi ma̱nga njabɨ'a̱ pa bi xipi te ma du mi ma da du ra Pedro pa da hnequi rá nsunda Aju̱a̱. Ne nu mi ma̱nga njabɨ bi 'ñembabi:
—¡Tɛngagui!

Ra hma̱ca nxadi

20 Nepɨ nura Pedro bi ñegui ne bi hyandi gue mi dɛna nú'a̱ rá hma̱ca nxadi ra Jesu, nú'a̱ xqui hñudi ja rá hyo ra Jesu nú'bɨ mi nt'oxi'ɨ ne xqui 'yambabi to'o mi ma da da'a̱.
21 Ne nu'bɨ́ ra Pedro nu mi hyant'a̱ bi 'yambabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, xi nuni, ¿te go ma da jani?
22 Nu'bɨ́ ra Jesu bi da̱di:
—Nu'bɨ go ga negá nuni da 'mɨi asta ra pa ga pengui, ¿te go grí 'ñanigue? Nu'i go da tɛngagui.
23 Hangue nuna ra 'bedena̱ bi 'ño ja gatho ya gamfri, ne bi beni'ɨ gue nura nxadi'a̱ himi ma da du. Pe ra Jesu himbi 'ñena gue himi ma da du, hønsɛ bi 'ñena: "Nu'bɨ go ga negá nuni da 'mɨi asta ra pa ga pengui, ¿te go grí 'ñanigue?"
24 Nú'a̱ ra hma̱ca nxadi'a̱ go gue'a̱ di damaju̱ni de nuya ya t'øt'e bi nja, ne bi 'yofo ja nuna ra t'ofo. Ne dí pa̱he gue nú'a̱ bi 'yofo gue'a̱ maju̱ni.
25 Nehe ja ndunthi ma'ra ya t'øt'e nú'ɨ bi 'yøt'a ra Jesu. 'Bɨ to da 'yofo gatho'ɨ dí beni gue nuya t'ofo'ɨ hinda 'ñɛni gatho maxøgue rá ngɨni ra ximhai. Njabɨ gue'a̱.

RA ECHO
YA 'BƐFI NÚ'Ʊ BI MƐFI YA APOSTOL

Ra Zidada Jesu bi ñątcahʉ da mɛncahʉ ra Mąca Ndąhi

1 Núga drá Luca, nura mʉdi t'ofo dá ofo ne dá pɛhn'abʉ, zi cu Teofilo, ja
mąni gatho nú'ą te bi 'yøt'a ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne nú'ą bi 'ñudi desde
ra pa'ą bi fʉta rá 'bɛfi,
2 asta ra pa bi yopa mengui pa mahets'i. Pe ante da ma pa mahets'i, bi
zofo yá apostol nú'ʉ xqui huahni, ne po ra Mąca Ndąhi bi xipabi te mi ma
da 'yøt'e'ʉ.
3 'Mɛfa de xqui du ra Jesu ja ra pont'i ne de xqui yopa nte, nú'ą́ bi 'mʉcua
má ñote ma pa, ne mri 'ñudi ja yá apostol pa bi gamfri'ʉ gue ya xqui yopa nte
ma'na'qui, ne pa mi xipabi'ʉ de hanja ri manda Ajuą.
4 Y de mi ñąui yá apostol ante da ma'ą pa mahets'i, bi 'ñembi'ʉ:
—Oxqui ma gui pøñhʉ de guecua Jerusale, ja da 'bʉhʉua asta hingui hąñhʉ
nú'ą xa ñą't'ahʉ Ajuą ra Dada, nú'ą ya stá xi'ahʉ gue ma gui hąñhʉ.
5 Ra Xuua mi xi'tsate co ra dehe, pe nu'ahʉ́ ya 'bestho ma da zø ra pa gui
nxistehehʉ co ra Mąca Ndąhi.

Ra Zidada Jesu bi mengui pa mahets'i

6 Y de mi ñąui yá apostol bi 'ñani'ʉ bi 'ñembi:
—Ma zi Hmu'ihe, ¿ha gue nuya pabya ma gui umba ma'na'qui rá ts'ɛdi ra
hnini Israel pa da ndą?
7 Nu'bʉ́ ra Zidada Jesu bi dątuabi'ʉ ne bi 'ñembi:
—Hingo rí 'ñep'ahʉ gui pąhʉ ha'mʉ ma da 'yøt'a Ajuą ra Dada nú'ą xa
bensɛ'ą da 'yøt'e.
8 Nu'ahʉ, nu'ą ma da nja, ma gui hąñhʉ rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi sta zøhø, ne
ma gui dahʉ majuąni de gueque nuua Jerusale, ne gatho rá ngʉni Judea, ne
nuni Nsamaria, ne gatho maxøgue rá ngʉni ra ximhai.
9 Nu mi uadi bi mąnga njabʉ ra Zidada Jesu bi njʉts'i pa mañą ja yá thandi
yá apostol. Nepʉ bi hyandi'ʉ gue bi go'ma 'nara guui, ne ya himbi za bi yopa
hyant'ʉ ma'na'qui.
10 Nepʉ de mi nøts'e mi handa ra Jesu bi ma pa mahets'i, mi dąmfri'ʉ mi
'bahni yoho ya ɛnxɛ con gue'ʉ, mri hñe dega t'axi.
11 Y nú'ʉ ya ɛnxɛ'ʉ bi 'ñembabi ya apostol:
—Nú'ahʉ gyá me Galileahʉ, ¿te 'bɛ guí nø'tshʉ nuni mahets'i? Nura Jesu
xcá hyanthʉbya xa ma pa mahets'i, go guet'atho ma da yopa menguiua ngu
xcá hyanthʉ bi ma, njabʉ ma da mengui.

Bri thahna ra Matía pa rá mpøte ra Juda

12 Nepʉ yá apostol ra Jesu bi gąi de ja ra t'øhø 'bo Olivo pa bi ma ja ra hnini
Jerusale. Nurá ñabʉ de ra t'øhø pa ja ra hnini pɛ'tsa ngu 'na kilometro.
13 Y nu de mi zøni'ʉ mbo ja ra hnini, bi bøxa ja ra tøngu habʉ xqui mihi'ʉ,
ne ja mi 'bʉhni ri gatho'ʉ, ra Pedro, ra Cobo, ra Xuua, ra Andre, ra Lipe, ra
Toma, ra Tolo, ra Teo, ma'na ra Cobo rá t'ʉ ra Alfeo, ne ra Simu nú'ą mi t'embi
ra Selote, ne ra Juda rá cu ra Cobo.
14 Gatho'ʉ nząntho mi munts'i mi apabi Ajuą co 'nada ra mfeni, mahyɛgui
co yá cu ra Jesu, ne ra Maria rá nąnąą, ne ma'ra ya 'bɛhñą.

15 Ha nuya pa'ʉ bi munts'ini ngu 'na nthebe ne 'nate ya cu, y 'na'qui, ra cu
Pedro bi 'mai madetho de gue'ʉ ne bi 'ñembi'ʉ:
16 —Ma zi cu'ihʉ, pɛ'tsi te xi da njabʉ ngu nú'ą xqui mąnga ra Davi ne bi
'yofo ngu nú'ą xqui xipabi ra Mąca Ndąhi. Ra Davi bi mą de ra Juda nú'ą to'o
bi zixa ya ją'i pa bá jʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesu.
17 Y nujʉ dí pąhʉ gue nu'ą́ go gue'ą nehe mrá nxadi ra Jesu, ne mahyɛgui
ndí pɛphʉ'ą.
18 Nu'ą́ bi pa ma zi Hmuhʉ ra Jesu, y co nú'ą ra boją bi t'umbi, bi thanga
'nara hai. Nepʉ nu'ą́ bi dagui ma'mɛmfo, ne 'bestho bi fø rá mʉi ne bi bønga
yá xefo, y bi du.
19 Y gatho ya me Jerusale bi bądi nú'ą xqui nja, hangue nu'ʉ́ bi hñu'mbabi
nura hai'ą de yá hñąqui'ʉ Aceldama, rí bøni da 'ñena ra Hai dega Ji.
20 Pɛ'tsi te da njabʉ ngu nú'ą xa t'ofo ja ra Mąca T'ofo ja ya Salmo ne ena:
Dá nhuata rá ngu'ą,
oto sti ma da 'mʉini.
Nehe ena:
Nu'ą mrá 'bɛfihmą'ą, dá mɛ ma'na ra ją'i.
21 Hangue mahyoni ga huañhʉbya 'na de nú'ʉ to'o ndí 'ñohʉ gatho nú'ʉ ya
pa ndá 'bʉhʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesu,
22 desde mi xi'tsa ra Xuua asta mi ma mahets'i. Nu'ą tó'o ma ga huahnihʉ
go gue'ą ma da maxcahʉ ga dahʉ majuąni gue ma zi Hmuhʉ ra Jesu ya xa
yopa nte de ra du.
23 Nepʉ bi huahni'ʉ 'nara cu rá thuhu ra Jose nú'ą xqui thu'mbabi ra
Barsabá ne mi t'embi ra Justo, ne bi huahni'ʉ ma'na ra cu rá thuhu ra Matía.
24 Nepʉ bi 'yapabi'ʉ Ajuą ne bi 'ñena:
—Ma zi Dada'ihe, go gue'e guí pątca gatho ma mfenihe, 'ñutcahebya de nuya
yoho ya cu 'bʉcua to'o de guehyʉ xcá huahni.
25 Nu'i go guí pądi nda'ñą de guehyʉ xcá huahni pa da mɛp'a'i ne go di
guehni dri apostol pa drá mpøte ra Juda nú'ą to'o bi nts'oqui ne bi 'uegue
bi ma habʉ mri 'ñepi da ma.
26 Y nu'ʉ́ bi rifa ne bi zo rá thuhu ra Matía, hangue ya bi ma 'mede co nú'ʉ
'rɛt'ama'ra yá apostol ra Zidada Jesu, pa bi yopa nzøt'a nú'ʉ 'rɛt'amayoho.

2

Xa zøhø ra Mąca Ndąhi

1 Nu mi zøhø ra pa de ra Pentecoste yá ngo ya xodyo, gatho ya gamfri xqui
munts'a 'nadbʉ co 'nada ra mfeni.
2 Nepʉ mi dąmfri'ʉ bi nt'øde 'nara ñʉni xi nts'ɛdi xqui 'ñe de mahets'i. Bi
nt'øde gatho mbo ra ngu habʉ xqui munts'i'ʉ ngu 'ñena 'nara dąnga bʉnthi xi
nts'ɛdi.
3 Ne 'mɛfa bi hnequi 'ra ngu ya t'ʉca faspi mañą de ja yá ñąxu cada 'na de
nuto gatho mi 'bʉhni.
4 Y gatho'ʉ bi hñąnga ra Mąca Ndąhi, ne bi mʉdi bi ñą 'rama'na'ño ya
hñąqui cada 'na de gue'ʉ ngu mi japabi ra Mąca Ndąhi da ñą'ʉ.
5 Nuya pa'ʉ mi 'bʉhni Jerusale 'raya xodyo xqui 'ñehe de habʉraza ya hai
de ra ximhai, ne nu'ʉ́ xi mi camfri Ajuą ngu nú'ą xqui t'utuabi.
6 Y nu de mi nt'øde nú'ą ra dąnga ñʉni, ndunthi ya ją'i xi bi dąma munts'i
habʉ mi 'bʉi ya cu, ne bi 'yø ngue'ą mi øde yá hñąqui cada 'na de gue'ʉ.
7 Ne himi pą te da beni, bi 'yø ne mri 'ñémbabi'ʉ:
—¿Ha gue hingo guehyʉ ya me Galilea núyʉ dí øhʉ ñą?

8 Nu'bɨ́ ¿hanja cada 'na de guecjʉ dí ø ma hña̱quihʉ nú'a̱ dá pa̱hʉ desde dá 'bʉhʉ?
9 Ngue'a̱ 'ra de guecjʉ dyá menguhʉ Partia ne de Media, ne de Elam, ne de Mesopotamia, ne de Judea, ne de Capadocia, ne de Mponto, ne de Asia.
10 Ne nu ma'ra de guecjʉ ya me Frigia, ne Pamfilia, ne Egipto, ne 'raya hnini de Africa gueta Cirene. Ne nu ma'ra de guecjʉ ya me Nroma, 'ra majua̱ni ya xodyo ha nu ma'ra bi nxodyo hønsɛ ngue'a̱ ri dɛnga ma leyhʉ.
11 Ne nu ma'ra de guecjʉ ya me Creta ne Arabia. Ha gatho nugaguihʉ dí øhʉ xicjʉ de ma hña̱quihʉ gra ña̱ cada 'na de guehyʉ, ne xicjʉ de nuya da̱nga t'øt'e xa 'yøt'a Aju̱a.
12 Nepʉ nú'ʉ ya ja̱'i'ʉ bi ntsø'mi ne mi tu yá mʉi mri 'ñémba 'na ngu 'na:
—¿Xibya? ¿Te rí bømbyana̱?
13 Ha nu ma'ra mi øtbuhlatho mi ena:
—Nuyɨ́ xa nti.

Ra apostol Pedro bi zofo ya ja̱'i

14 Nu'bɨ́ ra ora'a̱ ra apostol Pedro bi 'mai co nú'ʉ má 'rɛt'ama'ra ya apostol, nepʉ bi ña̱ nts'ɛdi'a̱, bi 'ñena:
—Nú'ahʉ gyá me Judeahʉ ne gatho nú'ahʉ guí 'bʉhʉua Jerusale, 'yøhʉ núna ma ga ma̱ pa gui pa̱hʉ.
15 Núyʉ guí øhʉ ña̱, hindi ti ngu guí beñhʉ, ngue'a̱ ja nzʉnga gʉto xudi.
16 Núna guí hanthʉ, go guehna xqui ma̱nga ra ba̱di Joel gue mi pɛ'tsi da njabʉ, y nubyá ya gá hyanthʉ bi nja ngu nú'a̱ bi ma̱ñ'a̱. Nu'á̱ bi 'yofo njaua:
17 Aju̱a bi 'ñena: Nuya pa da 'ñepʉ,
ma ga pɛmpa ra Ma̱ca Nda̱hi gatho ya ja̱'i de ra ximhai.
Nuri t'ʉhʉ ne ri t'ixuhʉ ma da ña̱ co rá ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi.
Nuya ba̱sja̱'i ma da hyanda 'raya nt'udi,
nuya nda̱xjua ma da 'ui ya t'i.
18 Ne nuya pa'ʉ gatho nú'ʉ pɛpqui, dra 'ñøhø que dra 'bɛhña̱, ma ga pɛmpabi'ʉ ra Ma̱ca Nda̱hi
pa da umba ra ts'ɛdi da ña̱.
19 Ne ma ga u't'ahʉ 'raya da̱nga nt'udi nuni mahets'i
ne nuua ra ximhai,
dega ji, ne dega tsibi, ne dega 'bifi.
20 Ma gui hyanthʉ ra hyadi hinda ma da unga ra ñot'i, ma da 'mɛxuui.
Nura za̱na̱ ngu ma da nji.
Nepʉ de gue'a̱ ja da zøhø nú'a̱ ra pa de rá 'ñehe ra Zidada,
gue'a̱ ra pa ma da hneca rá da̱nga ts'ɛdi'a̱ strá nsunda.
21 Ne gatho nú'ʉ to'o da 'yapa ra Zidada da mpøhø, da pøhø'a̱.
22 Nú'ahʉ gyá me Israelhʉ, 'yødehʉ nuya ya noya ma ga xi'ahʉ: Nu'ahɨ́ guí pa̱hʉ gue ra Jesu nú'a̱ mrá me Nasare bi 'yøt'a gatho nú'ʉ ya t'øt'e ne gatho nú'ʉ ya nt'udi bi 'yøt'e con gue'ahʉ po rá ts'ɛdi Aju̱a, ngu guí pa̱sɛhʉ, y njabʉ bi hnequi gue Aju̱a xqui mɛhni'a̱.
23 Pe nu'á̱ bri da ja ri 'yɛhʉ, nepʉ nu'ahʉ gá daphʉ ja yá 'yɛ ya 'yøt'ats'oqui pa bi pont'a ja 'nara pont'i asta himbi du. Pe gatho nú'a̱ bi nja, bi njabʉ ngue'a̱ Aju̱a go bi bensɛ da njabʉ y nú'á̱ gue'a̱ mrá paha'a̱.
24 Nu'ahʉ gá hyohʉ ra Jesu, pe nu Aju̱a go gue'a̱ bi 'yøt'e pa bi yopa nte ma'na'qui de ra du, ngue'a̱ nura du otho rá ts'ɛdi pa da za̱mi'a̱.
25 Ra nda̱ Davi xqui ma̱ de gue'a̱ ne xqui 'ñena:
Nuga dí pa̱di gue Aju̱a nza̱ntho 'bʉi con gueque
pa da maxcagui ne da ña̱ngagui.

26 Hangue nuga xi drí johya ne dí ña̱ co nura johya dí pɛ'tsi.
Ne dí tø'mi gue nu xcrá tu, ma ga yopa nte de ra du.
27 Ngue'a̱ nu'i, ma Dada'i, hingui ma gui hopi ja da gohni ma te ja ra du,
nixi gui hopi da 'ya ma ndo'yo ja ra hai, ngue'a̱ go ri hma̱ca 'bɛgogui.
28 Ngue'a̱ nu'i xcá 'ñutca ra 'ñu dega te,
ne ma gui 'raca 'nara da̱nga johya nu xcrá 'bʉpʉ mahets'i con gue'e.
Guehna bi ma̱nga ra Davi ja ra Ma̱ca T'ofo.

29 Nú'ahʉ ma cu'ihʉ xcá munts'ihʉua, xi majua̱ni dí xi'ahʉ, xa du ma xitahʉ ra nda̱ Davi ne bi nt'agui'a̱, ne jaua rá nt'agui asta mapaya.

30 Ra Davi mrá 'mɛhni Ajua̱ hangue nu'á̱ bi ma̱ nú'a̱ mri 'bɛdi da nja. Ne mi pa̱di gue mi ma da 'mʉ 'nará t'ʉ pa drá mpøte'a̱, ngue'a̱ njabʉ xqui ña̱'tuabi Ajua̱. Y nú'a̱ ra t'ʉ'a̱ go di gue'a̱ ra Cristo nú'a̱ xqui ña̱'tuabi da mɛhni pa da nda̱.

31 Hangue nura Davi 'ñena ya xqui hyanda nú'a̱ bi nja 'mɛfa, ne bi 'yofo gue mi pɛ'tsi da e da yopa nte ra Cristo nú'a̱ xqui hñuts'i Ajua̱ pa da nda̱, ne himi ma ja da gohni rá te ja ra du, nixi rá ndo'yo nehe hinda 'ya ja ra hai.

32 Y nuna ra Jesu dí ma̱ñhe, nuje dí dahe majua̱ni gue Ajua̱ bi 'yøt'e pa bi yopa nte de ra du.

33 Hangue nubya po rá ts'ɛdi Ajua̱ ra Dada, bi ma pa mahets'i, ne ja bí huhni ja rá 'ñɛi ra Dada. Ne bá pɛhna ra Ma̱ca Nda̱hi ngu nú'a̱ xqui ña̱gui Ajua̱ ra Dada. Hangue gatho nú'a̱ guí hanthʉ ne guí øhʉbya, go ra Ma̱ca Nda̱hi øt'a njabʉ.

34 Pe ra nda̱ Davi hingo bi njʉts'i pa mahets'i, pe nu'á̱ bi ma̱ñ'a̱ bi 'ñena:
Ajua̱ ra Dada bi 'ñemba ma zi Hmu:
"Bá ehe gui hñudiua ja ma 'ñɛi,
35 asta hinga tsiñ'a'i gatho ri ncontra pa da gohi'ʉ ja nga'ti ri ua."

36 Nubyá, mahyoni da ba̱di gatho ya me Israel gue Ajua̱ ra Dada xa hñuxa ra Jesu pa go di gue'a̱ dra Hmu ne da nda̱ ngue'a̱ go gue'a̱ ra Cristo xpá pɛhni'a̱.
Y go gue'a̱ gá ponthʉ ja ra pont'i ne asta hingá hyohʉ.

37 Ha nu mi 'yøde nú'a̱ bi ma̱nga ra apostol Pedro, nú'ʉ ya ja̱'i mi 'bʉhni xi bi du yá mʉi, ne bi 'yambabi ra apostol Pedro ne nú'ʉ ma'ra ya apostol, bi 'ñembi:

—Zi cuhʉ, nu'bʉ́ ¿xi te rá 'bɛ mahyoni ga øthebya?

38 Nepʉ ra apostol Pedro bi 'ñembabi:

—Ñobrihʉ ne gui nxistehehʉ gatho'ihʉ de rá thuhu ra Zidada Jesucristo pa njabʉ dra pun'a ri ts'oquihʉ. Ne njabʉ ha̱, Ajua̱ da pɛn'a'ihʉ ra Ma̱ca Nda̱hi pa da 'mʉ ja ri corasohʉ.

39 Ngue'a̱ nuna hña̱'tina̱ pa gue'ahʉ ne pa ri ba̱tsihʉ ne pa gatho ma'ra ya ja̱'i 'bʉ ja rá ngʉni ra ximhai nú'ʉ da zohna Ajua̱ ma Hmuhʉ.

40 Ra apostol Pedro bi sigui bi zofo ya ja̱'i co ndunthi ma'ra ya noya ne bi 'ñembabi:

—Mpøhøhʉ pa hinda zʉ'ahʉ rá cuɛ Ajua̱ nú'a̱ ma da zʉdi nú'ʉ hingui ne da mpøhø.

41 Nepʉ gatho nú'ʉ to'o bi hña̱ni nú'a̱ ra ts'ofo'a̱ bi nxistehe 'bestho. Hangue nura pa'a̱ bi hñuxa ngu má hñu 'mo ya gamfri.

42 Y nu'ʉ́ bi 'yøt'a gatho nú'a̱ bi xipabi ya apostol. Ne mi 'bʉ'ʉ co 'nadra mfeni, ne nza̱ntho mri munts'a mahyɛgui pa da zi ra Ma̱ca Nt'oxi ne pa mi apabi Ajua̱.

Yá 'mʉi ya mʉdi gamfri

43 Ne gatho ya mengu de guehni xi bi ntsu ngue'ą xqui hyanda ya apostol mi øt'a ndunthi ya dąnga nt'udi ne ya dąnga t'øt'e co rá ts'ɛdi Ajuą.
44 Ne gatho nú'ʉ ya gamfri mi 'bʉi 'nadbʉ ne mri mfax'ʉ 'na ngu ma'na pa hinte da 'bɛpi'ʉ.
45 Ne mi pa gatho nú'ą te mi pɛ'tsi'ʉ ne mi hecuabi gatho nú'ʉ ma'ra ya zi hyoya cu nú'ʉ mi othobi.
46 Ne hyastho 'nara pa ngu 'nara pa mri munts'a ja ra niją co 'nadra mfeni. Ne mi tsi ra Mąca Nt'oxi ja yá ngu'ʉ, ne mri ñuni'ʉ mahyɛgui co ndunthi ra johya ne co 'nara hoga mfeni.
47 Ne mri nsunda Ajuą mahyɛgui. Ne ma'ra ya ją'i mi handi te mi øt'e'ʉ, nu'bʉ́ nuya ją'i'ʉ mi numahño'ʉ. Ne 'nara pa ngu 'nara pa mi 'yo mi camfri ma'ra ya ją'i nú'ʉ mi zofo Ajuą, ne mri munts'a 'nadbʉ'ʉ co nú'ʉ ya mʉdi gamfri.

3

Bi t'øthe 'nara zi doua

1 'Nara pa ra apostol Pedro ne ra apostol Xuua mri ma pa ja ra ndąniją ngu nzʉnga hñu nde, ya mi gue'ą ra ora pa ra søcambeni ja ra niją.
2 Y nuni ja ra gosthi niją nú'ą mrá thuhu Mahotho, ja xqui hñudini 'nara 'ñøhø mrá doua desde xqui 'mʉi. Mi ts'ixa hyastho pa ja mi t'ehni pa mi apabi ra boją gatho nú'ʉ to'o mi thohni mi cʉt'a mbo ra ndąniją.
3 Nu'bʉ́ nu'ą́ bi hyanda ra apostol Pedro ne ra apostol Xuua de mi ma da yʉt'a ja ra ndąniją, bi 'yapabi ra boją.
4 Nepʉ nura Pedro ne ra Xuua bi gohi bi 'mai bi hyanda nú'ą ra zi mɛti, ne ra Pedro bi 'ñembabi:
—Hyandgahe.
5 Ne nura zi doua xi bi gohi bi nʉ'ta nú'ʉ yoho ya apostol, mi hu rá mʉi gue mi ma te da umbahmą'ʉ.
6 Nepʉ ra Pedro bi 'ñembabi:
—Othogui ra t'axi nixi ra oro pa ga 'ra'a'i. Nú'ą dí pɛ'tsi gue'ą ma ga 'ra'i. De rá thuhu ra Jesucristo nú'ą mrá me Nasare dí xi'a'i gui 'bai gui 'yo.
7 Nepʉ bi mipa rá 'yɛ ra 'ñɛi ne bi 'ba'mi, ne 'bestho bi nja yá ts'ɛdi yá ua ne yá gut'ɛgui.
8 Y nura ora'ą 'bestho bi 'yɛnga 'nara sagui ne bi 'mai xá hño, nepʉ bi 'ño, ne bi mɛui ya apostol pa mbo ra niją xi mi ɛnsagui mi xøcambeni Ajuą con gatho rá johya.
9 Y gatho ya ją'i bi hyanda nú'ą mrá doua gue ya mi 'yo ne mi xøcambeni Ajuą.
10 Nepʉ nu'ʉ́ 'bestho bi bądi gue go mi gue'ą mrá douahmą nzątho mi hudi mi a ra boją ja ra gosthi niją mrá thuhu Mahotho. Ne xi bi 'yø'ʉ de nú'ą xqui nja.

Ra apostol Pedro bi mąmba rá noya Ajuą ja ra porta rá thuhu rá Porta ra Salomó

11 'Mɛfa nú'ą ra 'ñøhø mrá doua himi ne da 'uegue de ra apostol Pedro nixi de ra apostol Xuua. Y gatho nuya ją'i mi 'yo de guehni xi mri 'yø de nú'ą xqui hyandi, hangue bi dąma munts'i'ʉ ja ra porta rá thuhu ra Porta de ra Salomó nuni habʉ mi 'bai ra Pedro ne ra Xuua co nú'ą mrá doua.
12 Y nu mi hyanda ra Pedro nú'ʉ ya ją'i xqui munts'ini, bi 'ñembabi:

—Nú'ahʉ gyá me Israelhʉ, ¿hanja xi grí 'yøhʉ, ne hanja xi guí nʉtcahe 'ñena gue co ma ts'ɛdisɛhe go stá japhe xa 'ño nuna 'ñøhø, o 'ñena ngue'ą gue por dí 'yohe xá nt'axi gue por gue'ą stá japhe da ñąni?

13 Nú'ą ra Ajuą mi xøcambeni ra Abrá ne ra Isaac ne ra Cobo ne gatho nú'ʉ ma'ra ndu ma xitahʉ, nú'ą́ go guet'ą ra Ajuą bi japi bi 'ño nuna ra 'ñøhø po rá thuhu ra Jesucristo nurá T'ʉ'ą, pa njabʉ da hneca rá ts'ɛdi nura T'ʉ'ą. Nú'ą́ go gue'ą gá daphʉ ya ndą, ne gá mąñhʉ ja rá thandi ra Pilato gue hinda thɛgui, masque ra Pilato go mi nehmą xa hyɛgui'ą.

14 Pe nu'ahʉ́ hingá nehʉ, masque go gue'ą rá hmąca T'ʉ Ajuą nú'ą hinte ma ts'oqui xqui 'yøt'e. Pe nu'ahʉ́ gá eñhʉ gue ma'na xá hño dra thøgue 'nara hyote.

15 Nepʉ nu'ahʉ gá hyohʉ nú'ą to'o ri 'racjʉ ra te, pe Ajuą bi 'yøt'e pa da yopa nte de ra du. Nuje go dá hanthe bi yopa nte, hangue dí damajuąnihe de gue'ą.

16 Nuna 'ñøhø guí hanthʉ ne guí pąhʉ gue mrá douahmą, go ra Jesu bi 'yøthe ngue'ą dí camfrihe'ą. Hangue bi njabʉ ngu guí hanthʉbya.

17 Nubyá, nú'ahʉ ma cu'ihe, dí pąhe xá hño gue gá dahʉ ra Jesu ngue'ą hinte nguí pąhʉ, ngu nú'ʉ ma ndąhʉ nehe himbi zo yá mfeni nehe nú'ą bi 'yøt'e, hangue gá mfaxhʉ gá hyohʉ ra Jesu.

18 Pe nu Ajuą bi 'yøt'e da nja ngu nú'ą xqui xipa yá 'mɛhni maya'bʉ ne xqui 'yofo'ʉ gue nura Cristo nú'ą rá 'mɛhni pa e da ndą mi pɛ'tsi da thogui ndunthi ya ʉgui asta rá du'ą.

19 Hangue nubya mahyoni gui ñobrihʉ ne gui yopa jonihʉ co Ajuą pa da pun'a ri ts'oquihʉ, y nu'bʉ́ hą, nu'ą́ da 'ra'a'ihʉ 'nara 'ra'yo mfeni ne 'nara hoga'mʉi.

20 Ne da yopa pɛn'a'ihʉ ra Jesu nú'ą to'o ra Cristo nú'ą xqui hñuts'i'ą pa da ndą.

21 Ne nu'ą́ xi majuąni bi yopa mengui mahets'i pa ja dua 'bʉhni asta hinda zø ra pa da yopa hoca Ajuą gatho, ngu nú'ą xqui xipa maya'bʉ yá mąca 'mɛhni da mą.

22 Ngu bi mąnga ra Moise bi xipa ndu ma xitahʉ bi 'ñembi: “Nú'ą Ajuą ma zi Hmuhʉ ma da hñux'ahʉ 'na de gue'ahʉ pa drá 'mɛhni'ą ngu xa hñuxcagui nehe, y nú'ą́ ma gui 'yøtehʉ nú'ą da xi'ahʉ.

23 Ne gatho nú'ʉ to'o hinda ne da gamfribi rá noya nú'ą ra 'mɛhni'ą, nu'ʉ́ dra huati ne da 'mɛdi de ja yá hnini.”

24 Gatho nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuą desde ra Samue pa xqui 'ñecua, xqui mą nehe de nuya pabya dí 'bʉhʉ.

25 Y nú'ʉ ya hñą'ti bi mąnga nuya 'mɛhni'ʉ, gue'ʉ pa gue'ahʉ. Y nú'ʉ ya jąpi de ra cohi xqui gohui Ajuą ndu ma xitahʉ, nehe gue'ʉ pa ri hñohʉ. Hangue Ajuą bi 'ñembabi ra Abrá: “Po 'nari 'roho ma da 'ñehe 'mɛfa, ma ga jąpi gatho ya ją'i de rá ngʉni ra ximhai.”

26 Y nu'ahʉ go yá mʉdi'ihʉ bá pɛn'ahʉ rá T'ʉ Ajuą pa bi zo'ahʉ gui ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ pa njabʉ da jąp'a'ihʉ.

4

Ra apostol Pedro ne ra apostol Xuua bi jot'a fadi ne bi ñąui ya ndą

1 Ra apostol Pedro ne ra apostol Xuua mi 'bʉhnitho ja ra ndąniją mi zofo ya ją'i. Nepʉ bi zøni 'raya macją ne ra ndą de ya nsuniją, ne ya saduceo nú'ʉ himi camfri gue da yopa nte nú'ʉ ya xa du.

2 Nepʉ nu'ʉ́ bi bø yá cuɛ ngue'a̱ ra Pedro ne ra Xuua mi xipabi ya ja̱'i gue ra
Zidada Jesu xqui yopa nte de ra du, hangue mi utuabi'ʉ gue gatho ya ja̱'i ma
da yopa nte.
3 Nu'bʉ́ nuya ja̱'i'ʉ 'bestho bi gʉ nts'a̱hni ra Pedro ne ra Xuua, ne bi zits'i pa
bá cot'a fadi. Y asta rá hyax'a̱ mi ma da nhyanthya̱, ngue'a̱ nú'a̱ ra pa'a̱ ya bi
nde.
4 Pe ya xi mi ndunthi nú'ʉ to'o xqui 'yøde ne xqui gamfri nú'a̱ mi ma̱nga ra
Pedro. Ya ngu mi cʉt'a 'mo ya 'ñøhø xqui gamfri, y himi pa 'mede ya 'bɛhña̱
nixi ya ba̱tsi.
5 Nurá hyax'a̱ bi munts'a nuni Jerusale nuyá nda̱xjua nda̱ ya xodyo ne ya
xahnate de ra ley ne gatho ma'ra ya nda̱ gá xodyo.
6 Gatho'ʉ bi munts'a mahyɛgui co ra Anás nú'a̱ to'o mrá da̱nga nda̱ gá
macja̱, nehe mi 'bʉhni ra Caifá ne ra Xuua ne ra Jandro, ne gatho ma'ra ya
'ñøhø nú'ʉ mi ja te yá njaui ya da̱nga nda̱ gá macja̱.
7 Nepʉ nu'ʉ́ bi manda bá ts'i ra apostol Pedro co ra apostol Xuua ne bri
'ba'ma madetho de gue'ʉ pa bi t'ambabi, ne bi t'embabi:
—¿To'o yá 'mɛhni'ihʉ, ne to'o rá ts'ɛdi guí ha̱mpahʉ pa guí øthʉ njabʉ?
8 Nu'bʉ́ ra Pedro mi ha̱mpa rá ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi pa bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nú'ahʉ gyá nda̱hʉ de ma hninihʉ Israel,
9 ya gue guí angahe de nú'a̱ ra hño bi t'ø'tua nuni ra zi 'ñøhø mrá doua,
10 ma ga xi'ahe hanja bi za bi ña̱nini, pa gui pa̱hʉ ne gatho nú'ʉ ma'ra ya
me Israel. Nuni ra zi 'ñøhø guí hanthʉ 'bahni, nuni bi ña̱ni de rá thuhu ra
Jesucristo nú'a̱ mrá me Nasare nú'a̱ gá ponthʉ ja 'nara pont'i, pe nu'á̱ bi 'yøt'e
Ajua̱ pa bi yopa nte de ra du.
11 Nú'á̱ go gue'a̱ gá ʉtsahʉ, nja ngu nú'ʉ ya hyøngu mi 'bʉi maya'bʉ bi
føthma̱bʉ ra mʉdi do nú'a̱ mi ma xa hyoca rá nija̱ Ajua̱. Pe nubyá go gue'a̱
ra mʉdi do bi mɛgui Ajua̱ pa bi hyø rá nija̱.
12 Jo'o ma'na to'o da za da pøhøguihʉ, hønsɛ ma zi Hmuhʉ ra Jesu, ngue'a̱
jo'o ma'na to'o bá 'bɛhni nuua ja ra ximhai pa da pøhøguihʉ, hønsɛ ra Jesu go
gue'a̱ bá 'bɛhni ne go gue'a̱ tsa da pøhøguihʉ.
13 Nu'bʉ́ nuya nda̱ mi 'bʉhni xi bi 'yø ngue'a̱ bi hyandi gue ra Pedro ne ra
Xuua himi tsu, ne mi pa̱di gue himyá 'ñøhø dega da̱nga mfa̱di ngue'a̱ myá
hyoya ja̱'i. Pe bi ba̱di'ʉ gue mi gue'ʉ 'raya 'ñøhø xqui 'ñoui ra Jesu.
14 Pe nu'ʉ́ himbi za te bi da̱tuabi ra Pedro ngue'a̱ bi hyandi mi 'bahni con
gue'ʉ nú'a̱ ra zi doua xqui ña̱ni.
15 Nu'bʉ́ nú'ʉ ya nda̱ bi 'bɛpabi ra Pedro ne ra Xuua ne nú'a̱ ra 'ñøhø mrá
doua da bøhma̱ de habʉ xqui munts'i'ʉ, ne bi 'ñʉ'ti'ʉ 'na ngu 'na,
16 ne bi 'ñémbi:
—Xibya, ¿te ga øthʉ co nuyʉ ya 'ñøhøyʉ? Ngue'a̱ nú'a̱ xa 'yø'tua nuna 'ñøhø
mrá doua, ya pa̱di gatho ya ja̱'i nuua ja ma hninihʉ Jerusale, y hingui tsa ga
cønihʉ.
17 Ha nujʉ́ ya hindí nehʉ da fa̱di de guehna habʉraza, hangue ma ga
hø'tuahʉ ra hña̱ gue ya hinte da sigui da ma̱, ne ya hinto da zofo de rá thuhu
ra Jesu.
18 Nepʉ bi ts'ohna ma'na'qui ra Pedro ne ra Xuua ne nú'a̱ ra 'ñøhø mrá
doua, ne bi t'embabi'ʉ:
—Ya ote ma xqui ma̱ñhʉ, ne ya oxqui ma gui zofohʉ ma'ra ya ja̱'i de rá
thuhu ra Jesu.
19 Nu'bʉ́ nura Pedro ne ra Xuua bi da̱di ne bi 'ñena:

—¿Ha gue guí beñhʉ xá hño njabʉ ja rá thandi Ajuạ gue go rí 'ñepi ga ø't'ahe ri pahahʉ que rá paha Ajuạ?
20 Ngue'ạ nuje hinda za to'o da hñạgahe ga mạñhe de nú'ạ stá hanthe ne nú'ạ stá øhe.
21 Nu'bʉ́ nú'ʉ ya ndạ hinte bi 'yø'tuabi ra Pedro ne ra Xuua, hønsɛ bi xipabi gue ya hinda sigui da zofo ya jạ'i, nepʉ bi hyɛguitho. Himbi za te bi 'yø'tuabi ngue'ạ mi tsu ya jạ'i xa bø yá cuɛ, ngue'ạ gatho ya jạ'i xi mi xøcambeni Ajuạ po rá ngue nú'ạ ra 'ñøhø xqui ñạni.
22 Ngue'ạ nú'ạ ra 'ñøhø xqui ñạni ya mi pɛ'tsa thogui ñote njɛya.

Ya gamfri bi 'yapabi Ajuạ mahyɛgui

23 Nu mi thɛgui ra apostol Pedro ne ra apostol Xuua bi ma bá c'ạ'tsa nú'ʉ ma'ra ya gamfri pa bi metuabi nú'ạ xqui xipabi ya ndạ gá macjạ ne yá ndạxjua ndạ ya xodyo.
24 Ha nu mi 'yøde ya gamfri, bi xøcambeni Ajuạ co 'nadra mfeni ne bi 'ñena'ʉ:
—Ma zi Hmu'ihe, nu'i go gue'e grá Ajuạ gá hoca mahets'i ne ra ximhai ne ra ndehe ne gatho nú'ạ te ja.
25 Ne nu'i po ra Mạca Ndạhi gá xipa ri 'bɛgo ra Davi da mạnga njaua:
Ya jạ'i bi munts'i pa bi 'ñʉ'ti'ʉ da 'yøt'a ya nts'o'mʉi,
pe nú'ạ ra nts'o'mʉi bi beñ'ʉ da 'yøt'e, hinda za da 'yøt'e.
26 Bi munts'a ya ndạ de gatho ya hnini de ra ximhai
pa bi 'ñʉ'ti'ʉ da ʉtsa Ajuạ ne ra Cristo nú'ạ xa hñuts'i'ạ pa da ndạ.
27 Ngue'ạ xi majuạni ja nuna hnininạ bi munts'a ra ndạ Erode ne ra Poncio Pilato co ya me Israel ne co nú'ʉ hingyá me Israel, pa bi ʉtsa nuri mạca T'ʉ ra Jesu nú'ạ xcuá pɛhni pa da ndạ.
28 Ne bi 'yøt'e'ʉ ngu nú'ạ gá beni ne gá mạnga maya'bʉ gue mahyoni da nja.
29 Nubya ma zi Hmu'ihe, hyanda núna te øtcahe ya jạ'i, ne faxcahe pa hinga ntsuhe ga ñạhe de ri mạca noya, ngue'ạ go dí pɛp'ahe.
30 Ne nu'i go ma gui hñuxa ri 'yɛ ja ya da'thi pa da ñạni'ʉ ne da hyanda ya jạ'i. Ne gui 'yøt'a ndunthi ya nt'udi ne ya dạnga t'øt'e de rá thuhu ri mạca T'ʉ ra Jesu.
31 Ngu xi bi uadi'ʉ bi xøcambeni Ajuạ, bi hmạnga ra ngu habʉ xqui munts'i'ʉ, ne gatho nú'ʉ mi 'bʉhni bi hñạnga rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, ne bi ñạ nts'ɛdi'ʉ de rá noya Ajuạ, ne ya hinto mi tsu.

Gatho nú'ạ mi pɛ'tsa ya gamfri myá mɛti 'na ngu ma'na

32 Y gatho nú'ʉ ya xqui gamfri Ajuạ mi 'nada yá mfeni, ne mi 'nada yá hmạte'ʉ. Ne mi mfax'ʉ 'na ngu ma'na nú'ạ te mi ø'tua ra 'bɛdi, ngue'ạ gatho nú'ạ mi pɛ'tsi'ʉ mrá mɛti mahyɛgui, ne ni 'nara cu himi pɛ'tsa ni 'nara t'øt'e nú'ạ mrá mɛtisɛ.
33 Ne co ndunthi ra ts'ɛdi mi pɛ'tsa ya apostol bi damajuạni gue xqui yopa nte de ra du ma zi Hmuhʉ ra Jesu, ne Ajuạ xi bi mats'i'ʉ.
34 Ha ni 'na de gue'ʉ hinte mi ø'tua ra 'bɛdi, ngue'ạ gatho nú'ʉ to'o mi pɛ'tsa yá hai ne yá ngu bá pa gatho, ne bá hạ gatho nú'ạ ra bojạ mi hạni de yá hai ne de yá ngu,
35 ne bi umbabi ya apostol. Y nuya apostol go gue'ʉ mi hecuabi cada 'nara gamfri ngu nú'ạ te mi ø'tua ra 'bɛdi gue'ạ mi t'umbabi nehe.
36 Ne mi 'bʉhni 'nara cu mrá thuhu ra Jose mrá me Chipre mrá levita. Ne bi hñu'mbabi ya apostol dra Berhna, rí bøni da 'ñena Nú'ạ To'o Hu'mba yá mʉi ya Jạ'i.
37 Nu'ạ́ bi pa 'nará hai'ạ ne bá hạ gatho ra bojạ pa bi umbabi ya apostol.

5

Ra Ananía ne ra Safira ya hyate

1 Pe mi 'bʉ ma'na ra gamfri mrá thuhu ra Ananía ha nurá 'bɛhña mrá thuhu
ra Safira. Nú'ɨ́ bi pa 'nara hai myá mɛti'ʉ.
2 Nepʉ bi beñ'ʉ gue hinda unga gatho ra boja de nú'a xqui pa yá hai, hangue
bi zama 'na tʉi ra boja ra cu Ananía. Ne mi pasɛ co rá 'bɛhña gue xqui zama
ra boja. Nu'bɨ́ ra cu Ananía bi hña xa nú'a ra boja bi hyeque pa bá umbabi ya
apostol, 'ñena gatho ra boja mi ha, pe hina.
3 Nepʉ ra apostol Pedro bi 'ñembabi:
—Ananía, ¿hanja xcá hopi xa hya'a'i ra Satá pa xcá hyathma ra Maca Ndahi?
Ngue'a hingá unga gatho nú'a ra boja gá hani de ri hai gá pa ngu nú'a gá ma
gue mi xøgue ra boja.
4 ¿Ha gue hingo ri mɛtihma ra hai? ¿Ha gue hingo ri mɛtihma ra boja nehe?
¿Hanja gá beni gui 'yøt'e njabʉ? Ya xcá nc'uamba ja rá thandi Ajua, hingue
hønsɛ con guecje.
5 Ha nu mi 'yøde nuya ya noya ra cu Ananía 'bestho ra ora'a bi dagui bi du.
Y gatho nú'ʉ to'o mi 'bʉhni ne gatho nú'ʉ ma'ra to'o bi 'yøde de nú'a xqui nja,
gatho'ʉ xi bi ntsu.
6 Nepʉ nuya bats'ñøhø mi 'bʉhni bi 'mai bá jʉts'i ne bi mant'i bi duts'i'ʉ pa
bi ma bá agui.
7 Nepʉ xqui tho ngu hñu ora bi zøhø rá 'bɛhña ra cu Ananía nehe habʉ mi
'bʉi ya gamfri, pe nu'á nixi mi padi te xqui nja.
8 Nepʉ ra apostol Pedro bi 'yambabi de ra boja, ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue gue'a bi muui nú'a ra hai gá pahʉ?
Nu'bɨ́ nú'a ra nju bi dadi ne bi 'ñena:
—Haha, gue'a bi muui.
9 Nepʉ ra Pedro bi 'ñembabi:
—¿Hanja gá cohui 'nara cohi ri dame pa gui hyathmahʉ rá Maca Ndahi
Ajua? Ndi, 'bapʉ møte ja ra gosthi nú'ʉ to'o ja bá juadi bá ac'a ri dame, y
nubyá e da dux'a'i nehe pa da 'yac'a'i.
10 Y 'bestho nura ora'a ra nju Safira bi dagui bi du ja yá ua ra apostol Pedro.
Ha ngu mi yʉt'a nú'ʉ ya bats'ñøhø bi hyandi gue ya xqui du nú'a ra nju nehe,
'bestho bi duts'i'ʉ pa bi ma bá agui nehe habʉ xqui 'yacuabi'ʉ rá dame.
11 Nepʉ gatho ya gamfri xi bi hña xa 'nara danga tsu, nehe gatho nú'ʉ ma'ra
to'o bi 'yøde de nú'ʉ ya t'øt'e'ʉ, xi bi ntsu'ʉ.

Bi hnequi ndunthi ya nt'udi ne ndunthi ya danga t'øt'e

12 Nuya apostol bi 'yøt'a ndunthi ya nt'udi ne ndunthi ya danga t'øt'e ja
yá thandi ya ja'i. Mri munts'a gatho ya gamfri mahyɛgui 'na mfenitho ja ra
porta nú'a rá thuhu ra Porta de ra Salomó.
13 Gatho nú'ʉ himyá gamfri xi mi tsu da munts'i co ya gamfri, pe nuya ja'i'ʉ
mi e'tsua yá nsu'ʉ.
14 Ne 'nara pa ngu 'nara pa mi 'yo mi camfri ndunthi ya ja'i, ya 'ñøhø ne ya
'bɛhña.
15 Ne 'yo mi fadi, hangue asta mi thuxa ya da'thi pa mbi 'bɛgui co yá mfidi
ja yá hyo ya 'ñu pa nura ora da thohni ra apostol Pedro, hønsɛ co rá xudi'a da
go'ma nú'ʉ ya da'thi, nú'ɨ́ 'bestho da ña ni.
16 Gatho nú'ʉ ya hnini mi ja gueta Jerusale mi pa ya ja'i pa guehni mi tsixa
ya da'thi ne nú'ʉ to'o mi pɛ'tsa ya ts'ondahi, y gatho mi ña ni.

Ya apostol bri jʉ nts'ạhni

17 Nepʉ bi njʉxa ra dạnga ndạ gá macjạ ne ya saduceo nú'ʉ myá mfats'i'ạ,
ngue'ạ xi bi bø yá cuɛ'ʉ ngue'ạ mi ne da nsɛhɛ'ʉ ne ya ndunthi ya jạ'i mri dɛna
ya apostol.
18 Nepʉ bi gʉ nts'ạhni ya apostol ne bi got'a fadi.
19 Nepʉ nú'ạ ra xuui'ạ 'nará ɛnxɛ Ajuạ bá ehe pa bi xoca ra gosthi fadi, ne
bi pønga pa thi ya apostol, ne bi 'ñembabi:
20 —Rí maha ja ra ndạnijạ ua zofohʉni ya jạ'i, ne xipabihʉ ra hoga noya de
nuna ra 'ra'yo te.
21 Nepʉ rá hyax'ạ xi 'nitho, nu'ʉ́ bi ma pa ja ra ndạnijạ ngu nú'ạ xqui xipabi
rá ɛnxɛ Ajuạ. Y ngu mi zøni bi yʉt'a mbo 'bestho pa bi zofoni ya jạ'i.
Y de mi zofo ya jạ'i ya apostol, nura dạnga ndạ gá macjạ ne yá mfats'i bi
'yøt'a 'nara hmunts'i con gatho ya ndạ de ra hnini Israel. Ne bi mɛhna to'o
mi ma dua tsi nú'ʉ ya apostol mi jot'a fadi.
22 Ha nu mi zønga nú'ʉ ya nzints'ạhni ja ra fadi, ya mi jo'oni ya 'yofadi.
Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bá dạma pengui pa bi mạ gue ya mi jo'oni'ʉ,
23 ne bi 'ñena'ʉ:
—Dá tsʉhe ra fadi xi mi jot'i xá hño, ne nuya nsufadi ja mi 'bahni ja ra
gosthi, pe nu ndá xocje ra gosthi hinto dá tsʉheni mbo.
24 Nu mi 'yøde njabʉ nura dạnga ndạ gá macjạ ne ra ndạ de ya nsunijạ ne
ma'ra ya ndạ gá macjạ, xi bi du yá mʉi, ne himi pạdi te da beni, y mri 'ñémbi'ʉ:
—Xibya ¿te rí bømbya'ạ?
25 Nepʉ bi zøhø 'nara jạ'i bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'ʉ ya 'ñøhø gá cothmạhʉ fadi, ya bí 'bʉhni ja ra ndạnijạ bí zofo ya jạ'i
ma'na'qui.
26 Nu'bʉ́ ra ndạ de ya nsunijạ bi mɛui ya gʉnts'ạhni pa bá yopa jʉ ya apostol.
Bá jʉ pe hinte bi 'yø'tuabi'ʉ ngue'ạ mi tsu xa bø yá cuɛ ya jạ'i y xa hyøxa
nc'ahni.
27 Nepʉ bi zixa ya apostol ja ra hmunts'a ndạ gá xodyo, ne ja bi 'ba'mni ja
yá thandi'ʉ. Nepʉ nú'ạ ra dạnga ndạ gá macjạ bi 'ñembabi:
28 —¿Ha gue hindá xi'ahe gue ya hinxcá zofohmạhʉ ya jạ'i ne ya hinxcá
ñạhmạhʉ de rá thuhu ra Jesu? Nu'bʉ́ ¿hanja hinxcá 'yøhʉ? Ya gatho ya jạ'i de
guecua Jerusale xcá zofohʉ de ri noyahʉ. Ne go guí ne gui hyøxcahe ra thaibya
de rá du nú'ạ ra 'ñøhø'ạ.
29 Nu'bʉ́ ra apostol Pedro ne gatho ma'ra ya apostol bi dạdi ne bi 'ñeñ'ʉ:
—Nuje ma'na rí 'ñepi ga øthe Ajuạ que yá hmanda ya meximhai.
30 Ajuạ nú'ạ to'o mi xøcambeni ndu ma xitahʉ go gue'ạ bi 'yøt'e pa bi yopa
nte ra Jesu de ra du, masque nu'ahʉ gá ponthʉ ja 'nara za asta himbi hñu ri
mʉihʉ gá hyohʉ.
31 Y nubyá Ajuạ xa 'ñegui ja rá 'ñɛi pa da ndạ. Y nú'ạ́ go gue'ạ ra Pøhøte
zo'ahʉ gatho nú'ahʉ gyá me Israelhʉ pa gui ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ ne da
pun'ahʉ.
32 Nuje dí dahe majuạni de gue'ạ, ne ra Mạca Ndạhi ri damajuạni de gue'ạ
nehe. Nehe Ajuạ ri umba ra Mạca Ndạhi nú'ʉ to'o øte'ạ.
33 Ha nu mi 'yøde njabʉ ya ndạ xi bi bø yá cuɛ ne asta mi ne xa hyohmạ ya
apostol.
34 Pe mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø mrá fariseo mrá thuhu ra Gamalie, nú'ạ́ mi
'nara xahnate de ra ley, y gatho ya jạ'i xi mi numahño'ạ. Nu'ạ́ bi 'mai ne bi
manda dra pønga 'na zi ora nuya apostol.
35 Nepʉ nura Gamalie bi 'ñembabi gatho nú'ʉ ya jạ'i xqui munts'ini:

—Nú'ahн compahн de Israel, beñhн 'mɛt'o xá hño nú'ạ guí ne gui 'yø'tuahн nuya 'ñøhø'н.
36 Beñhн gue pɛ'tsa 'raya pa bi nanga 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Teuda mi hu rá mнi gue mi pɛ'tsa 'nara nsu ne mi ne da ndạngui de ma'ra, hangue bi dɛna ngu goho nthebe ya 'ñøhø. Pe nura Teuda bi tho, ne gatho nú'н to'o mri 'ñoui bi nxani ne bi nhuati gatho'н.
37 Nepн 'mɛfa de gue'ạ bi 'mн ma'na ra 'ñøhø mrá thuhu ra Juda mrá me Galilea. Ne nú'н ya pa dega nthuxa thuhu, nu'ạ́ bi 'yн'ta ndunthi ya jạ'i pa go bri thɛni'ạ. Ne 'mɛfa nu'ạ́ bi tho nehe, ne bi nxanga gatho yá jạ'i nú'н mri 'ñoui.
38 Hangue nuga dí xi'ahн, ma'na xá hño hyɛhн dí 'yobн nuya 'ñøhø'н. Nu'bн nú'ạ øt'e'н go xa bensɛhɛ, pɛ'tsi ga hanthн da nhuati nehe.
39 Pe nu'bн go rá mɛti Ajuạ nú'ạ øt'e'н, nu'bн́ hinda za gui hñạcuahн. Ngue'ạ 'bн gui 'yøthн njabн, ja ra uɛnda go grí ntuñhн co Ajuạ.
40 Y nú'н mi 'bнhni ja ra hmunts'i bi 'yøde nú'ạ ra ts'ofo'ạ. Hangue bi yopa cн'ta mbo ya apostol pa hønsɛ bi na'mbabi ne bi yopa hyø'tua ra hñạ gue ya hinda sigui da ñạ de rá thuhu ra Jesu, nepн bi hyɛgui bi ma'н.
41 Y de mi bønga ya apostol de guehni, xi mri johya'н ngue'ạ Ajuạ xqui umba nsɛqui da tho 'nara 'bɛtsa po rá thuhu ra Zidada Jesu.
42 Ha hyastho himi tsaya'н da zofo ya jạ'i de ja ra ndạnijạ, ne mi pa ja ya ngu mi mạnga ra hoga nt'øde de ra Zidada Jesucristo.

6

Bri thahna yoto ya maste

1 Nuya pa'н mri xu ma'ra ya gamfri. Ne mi 'bнhni 'raya cu mi ñạ griego. Nepн nu'н́ bi 'ñembabi nú'н ya cu mi ñạ de yá hñạqui ya xodyo, ne mi ambi hanja himi t'umbabi te da zi xá hño nú'н yá viuda ya griego ra ora mi t'umba te da zi ya hyoya ne nú'н ma'ra ya viuda, ngue'ạ nu'н́ hyastho mi t'umbi te da zi.
2 Nepн nú'н 'rɛt'amayoho ya apostol bi zohna gatho ya cu pa bi munts'i ne bi 'ñembabi'н:
—Ma zi cu'ihe, nuje dí 'bнhe pa ga mạñhe rá noya Ajuạ, ne hingui tsa ga tsayahe ni 'na ora pa da za go ga hecuahe nú'ạ te da zi nú'н hingui tsнpabi.
3 Hangue mahyoni gui huañhн yoto ya cu de guecjн nú'н xcá hanthн 'yo xá hño ne hạmpa rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi ne xi di ja yá mfạdi. Nú'н́ go gue'н dyá uɛnda da mɛ nuna 'bɛfinạ.
4 Ha nuje ma ga sigui ga aphe Ajuạ ne ga mạmfe rá noya'ạ.
5 Ha nu mi 'yøde bi sipa njabн ya cu, gatho xi bi ho'н. Rá mнdi, bri huahna ra cu Teba nú'ạ mi pɛ'tsa ndunthi ra jamfri ne mi hạmpa rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi. Nepн bi huahna ra cu Lipe, ne ra cu Procoro, ne ra cu Nicano, ne ra cu Timu, ne ra cu Parmena, ne ra cu Cula nú'ạ ra me Antioquía xqui nxodyo ngue'ạ xqui dɛmba yá ley'н.
6 Ne bi ts'ixa pa habн mbi 'bнi ya apostol pa bi 'yapabi Ajuạ por gue'н. Nepн ya apostol bi hñuxa yá 'yɛ ja nú'н ya cu xqui thahni.
7 Y njabн ma'na mri ntнnga rá noya Ajuạ, ne mri xu ndunthi ya gamfri nuni Jerusale, ne ndunthi ya macjạ bi gamfri rá noya Ajuạ nehe.

Ra Teba bri jн nts'ạhni

8 Ha nura cu Teba xi mi hạmpa rá ts'ɛdi Ajuạ ne mi ja rá mfạdi pa mi pɛpa rá 'bɛfi Ajuạ, mi øt'a ya dạnga t'øt'e ne ya nt'udi de ja yá thandi ya jạ'i.

9 Y nuni ja yá nija̱ ya xodyo nú'a̱ mrá thuhu ya Nza̱i 'Bɛgo xa Thøgue, ja mi 'bʉhni 'raya 'ñøhø nú'ʉ mri 'ñoui 'raya me Cirene, 'raya me Alejandría, 'raya me Cilicia, ne 'raya me Asia, gatho'ʉ bi mʉdi bi ntsanoyaui ra cu Teba.

10 Pe nu'ʉ́ himi tsa te da da̱tuabi'a̱ ngue'a̱ nu'á mi ha̱ ra hoga mfa̱di ne mi ha̱mpa rá ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi pa mi ña̱.

11 Nepʉ nú'ʉ ya ja̱'i'ʉ bi 'yʉ'ta 'raya 'ñøhø ne bi gu'tuabi pa da ma̱nga ya nc'uamba ne da 'ñena njaua: "Nuje stá øhe gue nura 'ñøhø'a̱ xa ña̱ma'ñʉ de ra Moise ne de Aju̱a̱."

12 Hangue bi bø yá cuɛ yá nda̱xjua nda̱ ya xodyo ne ya xahnate de ra ley ne gatho ya ja̱'i. Nepʉ bri jʉ ra cu Teba bi ts'ixa ja ra hmunts'a nda̱ gá xodyo.

13 Ne bri japabi 'raya ja̱'i da hyøxa ra thai ra cu Teba ne bi 'ñena'ʉ:

—Nuna 'ñøhøni hingui tsaya ña̱ma'ñʉ de nuna ra ma̱ca nija̱ ne de rá ley ra Moise.

14 Nuje go stá øhe nú'a̱ xa ma̱ni xa 'ñena gue nú'a̱ ra Jesu mrá me Nasare ma da huata nuna nija̱ ne ma da pata ma nza̱ihʉ nú'ʉ bi 'ñutcahʉ ra Moise ga øthʉ.

15 Nepʉ gatho nú'ʉ to'o mi 'bʉhni ja ra hmunts'i xi mi heta ra cu Teba ne mi handuabi rá hmi gue mi ngu rá hmi 'nará ɛnxɛ Aju̱a̱.

7

Ra Teba bi ma̱mba rá noya Aju̱a̱

1 Nepʉ de gue'a̱ ra da̱nga nda̱ gá macja̱ bi 'yambabi ra cu Teba ne bi 'ñembi:

—¿Ha gue xi majua̱ni xcá ña̱ma'ñʉ de Aju̱a̱ ne de ra Moise?

2 Nu'bʉ́ ra cu Teba bi da̱di ne bi 'ñena:

—Nú'ahʉ ma cu'ihʉ, ne nú'ahʉ ma nda̱'ihʉ xcá muntshʉua 'nadbʉ, 'yøhʉ núna ma ga xi'ahʉ. Aju̱a̱ nú'a̱ xá nsunda bi zofo ndu ma xitahʉ ra Abrá nú'bʉ hinxqui matho pa ja ra hai Arán ne mi 'bʉhnitho Mesopotamia.

3 Ne bi 'ñembabi: "Pøni de guecua ri hai, tsopʉ nú'ʉ ja te ri njaui, ne grí ma pa ma'na ra hai nú'a̱ ma ga u't'a'i pa ja gui 'bʉhni."

4 Nu'bʉ́ bi bøni de guehni habʉ mi 'bʉi, habʉ myá hai ya Caldeo, ne bi ma pa bá 'bʉ ja ra hai Arán. Ha nu mi du rá dada, Aju̱a̱ bá tsi pa guecua habʉ dí 'bʉhʉbya, ja bi 'mʉcua nehe'a̱.

5 Pe nu Aju̱a̱ himbi umbabiua ni 'na xɛni ra hai pa drá mɛti'a̱, pe xqui ña̱'tuabi gue nuna hai habʉ dí 'bʉhʉbya go drá mɛti'a̱ 'mɛfa ne gatho yá ja̱'i de rá ji'a̱ nú'ʉ da 'mʉi 'mɛfa. Pe nuya pa'ʉ ra Abrá hinxqui mɛ'tstho ni 'nara ba̱tsi.

6 Y Aju̱a̱ bi 'ñembabi'a̱: "Nuri ba̱tsi ri 'bɛto ne ri mbong'bɛto ma da 'mʉ ja 'nara hai habʉ hindyá mɛti'ʉ ngue'a̱ dya nzøhøtho de guehni. Ne ja ma da 'mʉhni'ʉ ngu goho nthebe njɛya, ne ma da 'mɛgotho'ʉ, ne ma da t'ø't'ua ndunthi ra nts'o'mʉi."

7 Nehe bi 'ñembabi Aju̱a̱: "Nuga go ma ga ha̱'mba nguɛnda ya ja̱'i de nú'a̱ ra hnini habʉ ma da 'mɛgo'ʉ. Ne 'mɛfa ma ga yopa tsi de guehni pa da 'ñehe da mɛpcagui de guecua."

8 Nepʉ Aju̱a̱ bi gohui 'nara cohi ra Abrá, ne bi manda gue gatho yá ba̱tsi yá 'bɛto ne yá mbong'bɛto da mɛ'tsa 'nara seña ja yá ndo'yo de nú'a̱ ra cohi bi gohi. Hangue nu mi 'mʉi rá t'ʉ ra Abrá nú'a̱ mrá thuhu ra Isaac, nurá hña̱to ma pa de xqui 'mʉi bi 'yø'tua nú'a̱ ra seña xqui gohui Aju̱a̱ da 'yøt'e. Ne guet'a̱ bi 'yøt'a ra Isaac co rá t'ʉ nú'a̱ mrá thuhu ra Cobo, ne guet'a̱ bi 'yøt'a ra Cobo co nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá t'ʉ, y go gue'ʉ yá dada nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya 'mʉi de Israel.

9 Nepн nú'н yá t'н ra Cobo xi bi нtsa 'na de nuyá cu nú'ạ mrá thuhu ra Jose. Hangue nu'ứ bi papabi ya me Egipto nú'ạ yá cu'н, ne bi ts'its'i pa guehni. Pe Ajuạ himbi hyεsε'ạ.
10 Hangue xi bi ñạni de ja yá ts'othogui bi thogui, ne bi umba ndunthi ra mfạdi ne bi mats'i pa njabн ra Faraó bi hopa rá 'mнi. Ra Faraó go gue'ạ mrá ndạ de Egipto. Nepн ra Faraó bi umba 'nará nsu ra Jose pa bi gohi ngu rá ñoho de gue'ạ, ne bi manda maxøgue ja rá ngu ra Faraó.
11 'Mεfa bi nja 'nara dạnga thuhu nuni Egipto ne nuni Canaán, ne bi nja 'raya dạnga dumнi, ne bi 'ñotho te bi zi ndu ma xitahн. Himi tsнdi habн da dai ngue'ạ mi otho te da dañ'н.
12 Nepн ra Cobo bi 'yøde gue mi ja ra trigo nuni Egipto, hangue bi mεhna yá t'н pa guehni. Gue'ạ ra mнdi 'mi'qui bi ma pa Egipto.
13 Nepн nurá ño'qui bi ma'н, ra Jose bi xipabi'н to'o mi gue'ạ pa bi bạdi'н gue go mi gue'ạ myá cu. Hangue nura Faraó bi bạtuabi yá jạ'i ra Jose.
14 Nepн nura Jose bá pεmpa ra noya rá dada pa da ma da 'mн Egipto con gatho ma'ra yá jạ'i. Nu'ứ mi hñu'rate ne 'rεt'amacнt'a.
15 Nepн 'bestho bi ma'н pa Egipto. Y nepн ja bá tuni'ạ, ne ja bá tuni gatho yá t'н, y nú'ứ go gue'н ndu ma xitahн.
16 Ne 'mεfa de ya xqui thogui ndunthi ya jεya de xqui du'н, bá thạmpa yá ndo'yo'н de guehni pa e bi t'acua ja yá hai nuni Siquem 'nara hnini de Canaán. Ne bi t'acuabi nuyá ndo'yo ja 'nara nt'agui xqui danga ndu ra Abrá xqui damba yá t'н ra Amor nuni Siquem.
17 Y ya xqui nxạnda ndunthi yá t'н yá 'bεto ne yá mbong'bεto ra Cobo nuni Egipto, ne ya mi ma da zø ra pa da hñạnga nú'ạ ra hñạ'ti xqui xipabi Ajuạ ra Abrá.
18 Nepн de nú'н ya pa'н bi 'mн ma'na ra ndạ nú'ạ himi pạdi to'o mi gue'ạ ra Jose ne te xqui mεfi'ạ, ngue'ạ ya mi pε'tsa ndunthi ya jεya xqui du'ạ.
19 Nú'ạ ra ndạ'ạ xi bi 'yø'tua ra nts'o'mнi nú'н ndu ma xitahн. Ne bi manda dra japi da 'yεi gatho yá zi 'uεne nú'н myá ts'нnt'н, pa njabн da du gatho'н.
20 Y gue'н ya pa bi 'mн ra Moise, y Ajuạ xi mri hopa rá 'mнi. Nu'ạ́ bi tede rá dada ne rá nạnạ hñu nzạnạ ja yá ngu'н.
21 Nepн bi thogui nú'н hñu nzạnạ, nu'ứ bi ma bá εi ngue'ạ njabн xqui manda ra Faraó da t'øt'e. Pe 'nará t'ixu ra Faraó bá jнxa ra Moise de habн xqui t'εi, nú'ạ mrá zi 'uεnetho, pa bi tede, ja ra uεnda go mrá bạtsi'ạ.
22 Hangue ra Moise bi te ne bi bạtua yá mfạdi ya me Egipto, ne xi mrá nimfeni, ne mi hạ ra ts'εdi pa da ñạ ne pa te da 'yøt'e.
23 Nepн de ya mi pε'tsa ñote njεya ja bi zo rá mfeni da ma da c'ạ'tsa ya me Israel nuyá jạ'i pa bá nu te ngra 'mн'н.
24 Nepн ngu mi zøni habн mi 'bн yá jạ'i, bi hyanda 'nara me Egipto mi na'mbabi 'na de gue'н. Hangue pa bi za bi ñạnga rá jạ'i, ra Moise bi hyo nú'ạ ra me Egipto.
25 Nura Moise mi beni yá jạ'i'ạ xa unga nguεnda gue Ajuạ xqui mεhni'ạ pa da ñạni'н, pe nu'ứ himbi zo yá mfeni ua mrá 'mεhni Ajuạ ra Moise.
26 Nepн rá hyax'ạ bi yopa thohni ra Moise, ne bi hyanda yoho ya me Israel mri ntunsεhε. Ne mi ma da hyeque'н ne bi 'ñembabi: “Nu'ahứ gyá me Israelhн, ne grí ncuhн. ¿Hanja grí ntunsεhн 'na ngu ma'na?”
27 Nepн nú'ạ to'o mi na'mba nú'ạ ma'na, bi umba 'nara nt'ent'i ra Moise ne bi 'ñembabi: “¿To'o xa hñux'ague dega nzaya ne dega ndạ pa go gui hñạgahe nú'ạ dí øthe?

28 ¿Ua gue guí ne gui hyogagui nehe ngu gá øˈtua ra me Egipto mande?”
29 Nu mi ˈyøde njabн ra Moise xi bi ntsu, ne bi ˈbatˈi bi ma pa ja ˈnara hai rá
thuhu Madián, y ja bá ˈbнhni dega nzøhø, y ja bá nthạtini ne bi mɛˈtsa yoho
yá tˈн.

30 Ne ya xqui thogui ñote njɛya de xqui bønga ra Moise de Egipto pa bá ˈbн ja
ra hai Madián, nepн ˈnara pa xqui bønga de rá ngu mbi ˈyo asta ja rá ua ˈnara
tˈøhø rá thuhu Sinaí. Ne de guehni bi hyanda ˈnara ˈbai gá ndạpo mi zø ˈnara
faspi madetho de gueˈạ, ne mi ˈbahni ˈnará ɛnxɛ Ajuạ madetho de ra faspi.
31 Nepн nura Moise himbi bạdi há bi nja, pe bi uatˈa ja ra faspi pa bi hyandi
te rá ˈbɛˈạ, ne bi ˈyøde bi ñạ Ajuạ y bi ˈñembabi:
32 “Nuga go gueque rá Ajuạgui ra Abrá, ra Isaac, ra Cobo, ne gatho núˈн
maˈra ndu ri xitahн.” Nuˈbú ra Moise asta mri huạtˈi co ra ntsu hangue ya
himi nehmạ da sigui da hyanda núˈạ ra faspi mi handi.
33 Ha nu Ajuạ bi ˈñembabi: “Cˈoˈta ri zɛsthi ngueˈạ nuua habн guí netˈi
guehna ˈnara mạca hai xá ntˈaxi.
34 Xi majuạni stá handa nuya tsˈothogui thogui ma jạˈi nuni Egipto, ne stá
øtua yá tsˈoniˈн, ne stá ehe pa ga ñạni. Nubya ma ga pɛñˈaˈi gui yopa penga
Egipto.” Njabн bi xipabi Ajuạ ra Moise.
35 Masque nuyá jạˈi ra Moise xqui нtsaˈạ ne xqui ˈñembi: “¿Toˈo xa hñuxˈague
dega nzaya ne dega ndạ pa go gui hñạgahe núˈạ dí øthe?”, pe xi majuạni go
Ajuạ xqui mɛhna ra Moise pa da ndạ ne pa da zinga núˈн yá jạˈi mbi o ja yá ˈyɛ
ya me Egipto, ngueˈạ njabн xqui xipa rá ɛnxɛ Ajuạ núˈạ bi hnequi madetho
de ˈnara faspi nuni ja rá ua ra tˈøhø Sinaí.
36 Nepн ra Moise bá penga pa Egipto pa bá tsinga gatho ya me Israel núˈн
mbi ˈbнhni. Ne bi ˈyøtˈa ndunthi ya dạnga tˈøtˈe ne ya ntˈudi nuni Egipto ne
ja ra Thɛnga Ndehe, nehe bá øtˈa nuni ja ra mbonthi habн bá ˈyoˈн ñote njɛya.
37 Go guetˈạ ra Moise núˈạ bi xipabi yá jạˈi núˈн myá me Israel bi ˈñembi:
“Ajuạ ma da hñuxˈahн ˈna de gueˈahн pa drá ˈmɛhniˈạ ngu xa hñuxcagui nehe.
Y núˈá ma gui ˈyøtehн núˈạ da xiˈaˈihн.” Njabн bi xipa ra Moise yá jạˈi.
38 Nura Moise go guetˈạ mi ˈñoui ya me Israel nuni ja ra mbonthi, ne ja bi
muntsˈiniˈн ja ra tˈøhø Sinaí. Ne ja bi ñạuini ra Moise rá ɛnxɛ Ajuạ. Nepн ra
Moise bi xipa ndu ma xitahн ngu núˈạ xqui xipa ra ɛnxɛ. Njabн ra Moise bi
hñạnga ra noya dega te pa bi ˈracjн nehe.
39 Pe núˈн ndu ma xitahн himbi ne bi ˈyøta ra Moise, ne himi ne go da ndạ
de gueˈн, ne bi benga ja yá mfeni gue maˈna xá hño da mengui pa Egipto.
40 Ha nu mi ma ra Moise bá ñạui ra ɛnxɛ, nuˈbú nuya jạˈi bi ˈñembabi ra
Aarón: “Stá beñhe gue xá hño ˈbн ga hocjн ˈrama ajuạhн pa go gueˈн dri ˈbɛtˈo
de guecjн, ngueˈạ nura Moise hønsɛ bá jнgaguihн de Egipto pa e bi hyɛgahнua
ja ra mbonthi, ha nuˈá, hadifạˈạ te xua jaˈạ.”
41 Hangue nuˈú bi hyoca ˈnara tˈнntfani dega bøjạ, ne bi thopabi ya mboˈoni
pa bi tˈumbabiˈạ, ne mri nsundaˈн, ne xi mri johya ngueˈạ bi hyandi gue mi
mahotho núˈạ ra cˈoi xqui hyocsɛˈн.
42 Hangue nu Ajuạ ˈbestho bi ˈuegue de gueˈн, ne bi hyɛpн da nsunda ya tsø
ne ra zạnạ ne ra hyadi. Njabн bi ˈyofo mayaˈbн ˈna de yá ˈmɛhni Ajuạ núˈạ
ena njaua:

Nuˈahн gyá me Israelhн, ¿haˈmн rá ˈnandi gá hyohн ˈraya mboˈoni pa gá
ñạtcahн
de núˈн ñote njɛya gá ˈyohн ja ra mbonthi?

43 Hinhya'mн gá øtcahн njabн. Nu'ą nguí øthн, ngrí ndudehн nú'н ri c'oihн gá hocjн pa gui nsundahн,
'na nguí hu'mbabihн ra Moloc,
ha nu'ą ma'na gá hocjн ngu 'nara tsø, nguí hu'mbabihн ra Renfán.
Hangue nubyá ma ga pøñ'a'ihн de ri haihн pa ga pɛñ'ahн asta thogui de ra hai Babilonia.
Guehna bi xipa Ajuą ya me Israel.
44 Nú'ą ra mbonthi habн bi 'ranga ndu ma xitahн, ja guehni xqui hocni'н 'nara ngu dega dutu habн mi 'bɛ'tsa nú'ą ra xingdo habн mi nt'ofo nú'н 'rɛt'a ya hmanda. Nú'ą ra ngu'ą bi thoqui ngu xqui xipa Ajuą ra Moise da hyoqui, ne ngu nú'ą xqui 'ñutuabi.
45 Nepн 'mɛfa nú'ą ra ngu'ą bi gohui ndu ma xitahн nú'н mri zi ra Josue. Nepн bá hą'н pa nuua habн bi ntuncui ya ją'i nú'н himyá me Israel nú'н bi guui Ajuą de guecua nú'bн mi zøcua nú'н ndu ma xitahн. Y ja nura ngu'ą ja bi nsundani'н Ajuą asta mi 'mнi ra Davi nú'ą bi ndą.
46 Y Ajuą xi bi hopa rá 'mнi'ą. Y ra Davi mi nehmą xa hyoca 'nara ngu pa habн dra nsunda hmąhą Ajuą nú'ą rá Ajuą ndu ma xitahн ra Cobo. Pe himbi za bi hyoqui.
47 Pe nu 'nará t'н hą, nú'ą mrá thuhu Salomó, nu'ą́ hą, go gue'ą bi hyocua rá ngu Ajuą nú'ą mi behmą da hyoca rá dada.
48 Masque nu Ajuą bí 'bнi mañą mahets'i, hingui 'bн ja 'nara ngu nú'ą xa thoqui co yá 'yɛ ya ją'i, ngu bi 'ñenga ra bądi Isaía gue Ajuą mi ena njaua:
49 Nuua mahets'i ja guecua ma hudiga habн dí 'bнi dega ndą,
ha nu ja ra ximhai ja guehni dí tøta ma ua.
Nehe ena: ¿Te ma ngu nú'ą ra ngu ma da thogaga 'bн?
O ¿habн ma ga 'bнca 'bн?
50 ¿Ha gue hingue co ma ts'ɛdi stá hocaga gatho nuya t'øt'e ja ja ra ximhai?
51 Y ra cu Teba bi sigui bi 'ñembabi ya ją'i: Pe nu'ahн́ nzątho xi xcá njahнbн, xi xá me ri mfenihн, hinguí ne gui 'øhн. Guí njahн ngu nú'н ya ją'i hingui pą Ajuą, ngue'ą nu'ahн́ hinguí ne gui 'øthн nú'ą xi'ahн ra Mąca Ndąhi ngu mi nja ndu ma xitahн nehe.
52 ¿Hangu hmą yá 'mɛhni Ajuą bi t'ø'tua ra nts'o'mнi? Y nú'н ndu ma xitahн go gue'н bi 'øt'a njabн. Nú'н́ go gue'н bi hyo nú'н to'o mi mą desde rá mнdi gue mi ma da 'ñehe nú'ą ra hoją'i hinda ma da 'øt'a ni 'nara ts'oqui. Ha nu mi zøhø'ą, go gue'ahн gá dahн ne gá hyohн.
53 Nu'ahн gá hñąñhн ya hmanda nú'ą e bi zogahн yá ɛnxɛ Ajuą, pe hinxcá ne xcá 'øthн ngu nú'ą bi hmanda'ihн.

Rá du ra Teba

54 Nepн mi 'øde njabн nuya ją'i nuya noya'н, xi bi bø yá cuɛ nts'ɛdi co ra cu Teba.
55 Pe nura cu Teba mi hąmpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi, ne bi nøxa pa mahets'i ne bi hyandua rá nsunda Ajuą, nehe bi hyanda ma zi Hmuhн ra Jesu mi 'bahni ja rá 'ñɛi Ajuą.
56 Nepн ra cu Teba bi 'ñemba ya ją'i:
—¡Ndi! Dí handa mahets'i xogui, nehe dí handa Nú'ą To'o e bi Nją'i bí 'bai ja rá 'ñɛi Ajuą.
57 Y nura ora'ą gatho nú'н ya ją'i mi 'bahni bi go'ta yá gu ne bi dø ya hmafi, ne bi nest'ihi ri gatho bi mfats'i bi mihi ra cu Teba.

58 Nepʉ de guehni nuya ja̱'i'ʉ bi pønga ra cu Teba de ra hnini, nepʉ bi c'ahni.
Ne mi 'bahni 'nara ba̱sja̱'i mrá thuhu ra Saulo, nú'á̱ nehe go gue'a̱ bi hyandua
rá du ra cu Teba, nehe go gue'a̱ mi supa yá he ya hyote nú'ʉ xqui hña̱qui pa
bi za bi hñote'ʉ.
59 Y nú'a̱ ra ora mi thøxa ya nc'ahni ra cu Teba, nu'á̱ bi 'yapabi Aju̱a̱ ne bi
'ñena:
—Ma zi Hmu'i Jesu, dí a'i gui hña̱ni ma te ja ri ma̱ca 'yɛbya.
60 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi ndandiña̱hmu ne bi 'ñena:
—Ma zi Hmu'i, oxqui ha̱'mba nguɛnda nuyʉ ya ja̱'i de nú'a̱ øtcagui.
Y ngu bi uadi bi ma̱nga njabʉ, 'bestho bi du.

8

Ra Saulo xi bi 'yø'tua ndunthi ra nts'o'mʉi nuya gamfri

1 Ha nura Saulo xqui da̱ rá hña̱ gue da tho ra cu Teba.
Nepʉ 'bestho nú'a̱ ra pa'a̱ bi mʉdi bi nja 'nara da̱nga nt'ʉtsate contra nú'ʉ
xqui gamfri Aju̱a̱ nuni Jerusale. Ne bi nxanga gatho ya gamfri habʉraza
maxøgue ra hai Judea ne Nsamaria, hønsɛ ya apostol himbi bønga de Jerusale.
2 Y nu 'raya cu xi mi ja yá jamfri co Aju̱a̱, go gue'ʉ bi 'ñoni pa bi 'yagui ra cu
Teba, ne xi bi nzoni ndunthi ngue'a̱ xi mri ma̱di'ʉ.
3 Ha nura Saulo xi bi 'yø'tua ndunthi ra nts'o'mʉi ya gamfri, ne 'rama'na ra
ngu mi cʉt'i pa mi jʉca ya 'ñøhø ne ya 'bɛhña̱ pa da zits'i da got'a fadi.

Bi hma̱mba rá noya Aju̱a̱ nuni Nsamaria

4 Ha nú'ʉ ma'ra ya gamfri xqui 'bat'i ne xqui nxani, go gue'ʉ mi 'yo mi
ma̱mba rá noya Aju̱a̱ habʉraza.
5 Ha 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Lipe bi ma pa ja 'nara hnini nuni Nsamaria
pa bá xipa ya ja̱'i de ra Zidada Jesucristo.
6 Y nuya ja̱'i de guehni mri munts'i pa mi huxa nt'øde xá hño de nú'a̱ mi
ma̱nga ra cu Lipe, ne mi handi'ʉ nú'ʉ ya nt'udi mi øt'e'a̱.
7 Ngue'a̱ nu'á̱ mi ɛmba ya ts'ondа̱hi nú'ʉ to'o mi pɛ'tsi, ne nuya ts'ondа̱hi
asta mi mafi da bøni. Ne ndunthi ya ts'onate mi øthe'a̱.
8 Hangue njabʉ bi mɛ'tsa 'nara da̱nga johya nú'a̱ ra hnini'a̱.
9 Ne mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Simu nú'a̱ mrá 'ñete de nú'a̱ ra
hnini'a̱. Nura 'ñete'a̱ xi xqui hyat'a ndunthi ya me Nsamaria, ne xi mri 'ñets'i
co nú'a̱ rá mfa̱di mi pa̱di.
10 Ne gatho nuya ja̱'i de guehni notsi nda̱ngui xi mi huxa nt'øde de nú'a̱ mi
ma̱nga nú'a̱ ra 'ñete'a̱, ne mi eñ'ʉ:
—Nura 'ñøhø'a̱ ha̱mpa rá da̱nga ts'ɛdi Aju̱a̱.
11 Ne gatho ya ja̱'i xi mi huxa nt'øde ngue'a̱ ya ya'mʉ xqui hyat'i'ʉ co rá
nt'ete.
12 Pe nu mi zønga ra cu Lipe ja nú'a̱ ra hnini'a̱ bi ma̱nga ra hoga nt'øde de rá
hmanda Aju̱a̱ ne bi ma̱ de ra Zidada Jesucristo. Nepʉ gatho ya ja̱'i bi gamfri
ne bi nxistehe, ya 'ñøhø ne ya 'bɛhña̱.
13 Nehe nú'a̱ ra 'ñete mrá thuhu ra Simu bi gamfribi rá noya Aju̱a̱ ne bi
nxistehe. Ne nza̱ntho bi 'ñoui ra cu Lipe, mi handa nú'ʉ ya nt'udi ne ya da̱nga
t'øt'e mi øt'e, ne nu'á̱ xi mri 'yø de nú'a̱ mi handi.
14 Nepʉ mi ba̱di nú'ʉ ya apostol mi 'bʉhni Jerusale gue ya me Nsamaria ya
xqui hña̱nga rá noya Aju̱a̱, 'bestho bi mɛhna ra apostol Pedro ne ra apostol
Xuua pa guehni.

15 Y ngu mi zøñ'ʉ bi 'yapabi Ajuạ̱ po ya gamfri de guehni Nsamaria pa bi za
bi hñạ̱nga ra Mạ̱ca Ndạ̱hi,
16 ngue'ạ̱ ni 'na de gue'ʉ hinxqui hñạ̱ni thoho ra Mạ̱ca Ndạ̱hi, hønsɛ xqui
nxistehe de rá thuhu ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
17 Hangue ra Pedro ne ra Xuua bi hñuxa yá 'yɛ ja ya gamfri, nepʉ nu'ʉ́
'bestho ra ora'ạ̱ bi hñạ̱nga ra Mạ̱ca Ndạ̱hi.
18 Ha nu mi hyanda ra Simu nú'ạ̱ mrá 'ñetehmạ̱ gue xqui hñạ̱nga ra Mạ̱ca
Ndạ̱hi nú'ʉ to'o xqui hñu'tsua yá 'yɛ ra Pedro ne ra Xuua, hangue nu'ạ́ asta bi
ñạ̱'tuahmạ̱ ra bojạ̱ nú'ʉ ya apostol,
19 ne bi 'ñembabi:
—'Racaguihʉ nehe nú'ạ̱ ra ts'ɛdi guí hạ̱hʉ, pa njabʉ necagui da za ga huxa
ma 'yɛ ja ya jạ̱'i ne nu'ʉ́ da hñạ̱nga ra Mạ̱ca Ndạ̱hi.
20 Nepʉ ra Pedro bi dạ̱di ne bi 'ñembi:
—Ma'na xá hño 'mɛdiui ri bojạ̱. ¿Hanja xcá beni gue rá ts'ɛdi Ajuạ̱ da za da
thai co ra bojạ̱?
21 Hinguí pɛ'tsa ra nsɛqui nixi rí 'ñep'a'i gui pɛfi nuna 'bɛfinạ̱, ngue'ạ̱ hingui
ho núna xcá beni de ja rá thandi Ajuạ̱.
22 Hangue nu'ạ̱ mahyoni gui 'yøt'ebya, ntsø'mi de nú'ạ̱ ri ts'oqui xcá beni,
ne 'yapabi Ajuạ̱ pa xahmạ̱ da pun'a'i de nú'ạ̱ ra ts'omfeni xcá beni.
23 Ngue'ạ̱ nuga dí handi gue xi 'nagrá ts'omfeni ne 'nagrá 'yøt'ats'oqui.
24 Nepʉ nú'ạ̱ ra Simu bi dạ̱di ne bi 'ñena:
—'Yaphʉ ts'ʉ Ajuạ̱ por gueque, pa hinda njabʉ ngu nú'ạ̱ xcá mạ̱.
25 Ha nú'ʉ ya apostol ngu bi damajuạ̱ni'ʉ de ma zi Hmuhʉ ra Jesu ne bi
mạ̱mba rá noya Ajuạ̱, bi bøni'ʉ de nú'ạ̱ ra hnini'ạ̱. Ne bi thohni ja ma'ra ya
t'ʉca hnini de Nsamaria mi mạ̱nga ra hoga nt'øde de ra mpøhø. Nepʉ nu'ʉ́ bi
yopa menga Jerusale.

Ra Lipe bi xi'tsa 'nara me Etiopía

26 'Mɛfa de gue'ạ̱ 'nará ɛnxɛ Ajuạ̱ bi zofo ra cu Lipe ne bi 'ñembabi:
—Lipe, stá ehe ga pɛñ'a'i grí ma grí cạ̱i, jʉ nú'ạ̱ ra 'ñu nexa Jerusale pa rí
zønga asta ja ra hnini Gasa.
Nú'ạ̱ ra 'ñu'ạ̱ thogui ja 'nara mbonthi.
27 Nepʉ ra cu Lipe 'bestho bi gʉ ra 'ñu bi ma. Ne de má 'ñu bi nthɛui 'nara
'ñøhø mrá me Etiopía. Nú'ạ́ mrá eunuco, ne mi gue'ạ̱ 'namrá dạ̱nga mfats'i
nú'ạ̱ ra 'bɛhñạ̱ mrá ndạ̱ nuni Etiopía ne mrá thuhu ra Candace. Nura 'ñøhø'ạ̱
go gue'ạ̱ mrá mɛ'sbojạ̱ de ja rá ts'ʉtbi nú'ạ̱ ra 'bɛhñạ̱ mrá ndạ̱. Y nu'ạ́ xqui
mengui xqui xøcambeni Ajuạ̱ nuni Jerusale.
28 Ne ya mri menga pa ja rá hai ne mri zi rá carro mri gʉt'a ya fani. Nuni ja
mi huhni mi he'ta ra Mạ̱ca T'ofo nú'ạ̱ bi 'yofo ra bạ̱di Isaía.
29 Nepʉ ra Mạ̱ca Ndạ̱hi bi 'ñemba ra cu Lipe:
—Rí ma ua tsʉ nuna carro xa mani ne rí mɛui.
30 Nepʉ nura cu Lipe bi nest'ihi bi ma bá tsʉ nú'ạ̱ ra carro, ne bi 'yøde nú'ạ̱
ra 'ñøhø mi he'tua rá t'ofo ra bạ̱di Isaía, ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue guí pạ̱di te rí bønga nú'ʉ ya noya guí he'ti?
31 Nepʉ nu'ạ́ bi dạ̱di ne bi 'ñena:
—¿Hanja da za ga pạ̱di te rí bøni 'bʉ hinto da 'ñutcagui?
Ne bi 'ñemba ra cu Lipe:
—Bá pøxa ja ra carro ne bá e ga huhui.
32 Y nú'ạ̱ ra xɛni de ra Mạ̱ca T'ofo mi he'ti'ạ̱ nu habʉ ena njaua:
Nú'ạ́ bi ts'its'i nja ngu 'nara zi dɛti pa da tho;

ne 'besthó himbi xoxa rá ne
nja ngu 'nara zi dɛti bi 'bɛgui pa da t'a̱xi.
33 Mri 'ñenda ya ja̱'i, ne hinto bi ña̱ni;
ha nú'ʉ yá ja̱'i xi bi nts'o'mʉi,
ne bi tha̱cua rá te de guecua ja ra ximhai.
Njabʉ ma̱nga ra Ma̱ca T'ofo.
34 Nepʉ nú'a̱ ra me Etiopía bi 'ñembabi ra cu Lipe:
—Dí ba̱nte'i gui xicagui de nú'a̱ rá 'mɛhni Aju̱a̱, ¿ha gue mi ma̱ de guesɛ'a̱, o mi ma̱ de ma'na ra ja̱'i?
35 Nepʉ nura cu Lipe bi mʉdi bi ña̱, ne bi xipabi gatho ra hoga nt'øde de ma zi Hmuhʉ ra Jesu desde habʉ mi he'ta ra me Etiopía go gue'a̱ 'nara xɛni de ra Ma̱ca T'ofo nú'a̱ xqui 'yofo ra ba̱di Isaía.
36 Nepʉ de mi 'yo'ʉ ja ra 'ñu bi zønga habʉ mi ja 'nara mothe, ha bi 'ñenga nú'a̱ ra me Etiopía:
—Jani 'nara zi mothe po ra dehe. ¿Ha hinda za ja ga nxisteheni?
37 Ha nura cu Lipe bi 'ñembabi:
—'Bʉ xi guí camfri con gatho ri mfeni da za, hanja hina.
Nura me Etiopía bi 'ñena:
—Ha̱ha̱, dí camfri gue ra Jesucristo go gue'a̱ rá T'ʉ Aju̱a̱.
38 Nu'bʉ́ nu'á̱ bi 'bɛpa rá 'bɛgo bi 'ba'ma ra carro, nepʉ bi ga̱i ri yoho'ʉ, ne bi yʉt'a mbo ra dehe. Nepʉ ra cu Lipe bi xi'tsa nú'a̱ ra cu me Etiopía.
39 Y nu mi bøxa ra cu Lipe de ja ra dehe, bi 'mɛtho ngue'a̱ rá Ma̱ca Nda̱hi Aju̱a̱ bi zits'i. Nepʉ nura cu me Etiopía ya himbi yopa hyanda ra cu Lipe ma'na'qui. Y ya mri sɛhɛ'a̱ bi sigui bi ne rá 'ñu co ndunthi ra johya mi pɛ'tsi.
40 Nepʉ nura cu Lipe bi zønga nuni Asoto, ne de mi 'rani de guehni bi mʉdi bi ma̱nga ra hoga nt'øde asta bi zønga nuni Cesarea.

9

Ra Saulo bi gamfri ra Zidada Jesu
(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

1 Ha nuya pa'ʉ ra Saulo mi hu'tsa ya gamfri da hyo, ne bi ma bá nu ra da̱nga nda̱ gá macja̱.
2 Bi ma bá a nsɛqui pa da ma nuni ja yá nija̱ ya xodyo nuni Ndamasco pa da gʉ nú'ʉ ri dɛmba rá jamfri ra Zidada Jesu, gue dra 'bɛhña̱ gue dra 'ñøhø, ne dua tsi pa Jerusale da got'a fadi.
3 Ne de mri ne ra 'ñu ya mi ma da zønga Ndamasco, mi da̱mfri bi got'atho 'nara ñot'i asta mi huɛxqui nú'a̱ ra hyats'i mri 'ñehe de mahets'i.
4 Nepʉ ra ora'a̱ 'bestho bi dagui ma'mɛmfo ja ra hai. Ne bi 'yøde 'nara noya mi ena:
—Saulo, Saulo, ¿hanja guí hongagui pa gui 'yøtca ra nts'o'mʉi?
5 Nu'bʉ́ ra Saulo bi da̱di ne bi 'ñena:
—¿To'o'i, zi Hmu?
Nu'á̱ bi da̱di ne bi 'ñena:
—Nuga go gueque drá Jesu. Ha nu'i guí hongui pa gui 'yøtcagui ra nts'o'mʉi ngue'a̱ guí honi pa gui 'yø'tua ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o xa gamfrigui. Pe nu'i go grí 'ñʉnsɛ, guí nja ngu nú'a̱ øt'a ra nda̱mfri ora tica ra nsʉmboi.
6 Y ra Saulo asta mri hua̱t'i co ra ntsu ne bi 'ñena:
—Ma zi Hmu'i, ¿te rá 'bɛ guí ne ga øt'ebya?
Nu'bʉ́ ra Zidada bi 'ñembabi:

—Nangui ne rí ma ja ra hnini, nuni ja guehni ma da si'a'i nú'ạ rí 'ñep'a'i gui 'yøt'e.
7 Y nú'ʉ ya 'ñøhø mri 'ñoui ra Saulo xi bi ntsu ngue'ạ nu'ɨ́ xqui 'yøde nehe nú'ạ ra noya pe hinxqui hyandi ua to'o mi 'bahni.
8 Nepʉ nura Saulo bi nangui de ja ra hai, ne xi mri zøthmạ yá da pe himbi za bi hyandi. Hangue bri jʉhni bi ts'its'i pa asta ja ra hnini Ndamasco.
9 Y nuni ja bá 'bʉhni hñu pa ne himi handi. Y nú'ʉ hñu pa ni ts'ʉ hinte bi zi.
10 Nuni Ndamasco mi 'bʉhni 'nara gamfri mrá thuhu ra Ananía, y nura Zidada Jesu bi zofo ngu dega t'i ne bi 'ñembabi:
—¡Nugue Ananía!
Nu'ạ́ bi dạdi:
—¿Te'ạ, zi Hmu?
11 Ha nura Zidada bi 'ñembabi:
—Rí ma, jʉ nú'ạ ra 'ñu rá thuhu ra Juạ'ñu, ne thogui ja rá ngu ra Juda, ne ja gui 'ñanini ra Saulo nú'ạ ra me Tarso. Nu xcrí tsøni gui tsʉdi di øt'a rá søcambeni.
12 Nu'ạ́ ya stá xipabi ngu dega t'i gue ma da tsøni 'nara 'ñøhø rá thuhu ra Ananía, ne da hñu'tsua yá 'yɛ pa da yopa hyandi.
13 Nu mi 'yøde njabʉ ra cu Ananía bi dạdi ne bi 'ñena:
—Zi Hmu, stá øde ndunthi de nú'ạ ra 'ñøhø'ạ gue xi mi ø'tuabi ndunthi ra nts'o'mʉi ya cu nuni Jerusale.
14 Ha xa umba nsɛqui ya ndạ gá macjạ pa da za da gʉ gatho nú'ʉ di xøcambeni'i ri thuhu de guecua nehe.
15 Nepʉ ra Zidada bi 'ñemba ra cu Ananía:
—Grí ma gui 'yøt'a nú'ạ dí xi'i, ngue'ạ go gue'ạ ra 'ñøhø stá huahni pa da mɛpcagui ne da 'ñutua ma thuhu ya me Israel ne gatho nú'ʉ hingyá me Israel ne nuyá ndạ'ʉ, pa da bạdi'ʉ to'ogui.
16 Ne nuga go ma ga utuabi gatho nú'ʉ ya ts'othogui pɛ'tsi da thogui po rá ngue ma thuhu.
17 Nu'bɨ́ ra cu Ananía bi ma ne bi yʉt'a ja ra ngu habʉ mi 'bʉ ra Saulo. Ne bi hñu'tsua yá 'yɛ, ne bi 'ñembabi:
—Zi cu Saulo, ra Zidada Jesu nú'ạ to'o gá handa ja ra 'ñu nú'ạ ngrí nehi pa guecua, go gue'ạ xa mɛncagui pa da yopa xo ri da ne gui hñạnga ra Mạca Ndạhi.
18 Ne 'bestho ra ora'ạ bi dagui nú'ạ te mi co'tua yá da, ne 'bestho bi yopa hyandi. Ne nu'ạ́ bi 'mai bi ma bá nxistehe.
19 Ne bi ñuni, nepʉ bi yopa nja rá ts'ɛdi, ne bi 'mʉhni 'raya pa co ya gamfri nuni Ndamasco.

Ra Saulo bi mạmba rá noya Ajuạ ja ra hnini Ndamasco

20 Nepʉ 'bestho bi ma bá damajuạni de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ja yá nijạ ya xodyo, ne mi mạ gue ra Jesu go gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ.
21 Y gatho nú'ʉ to'o mi øde nú'ạ mi mạñ'ạ xi mri 'yø ne mi eñ'ʉ:
—¿Ha hingo guehni núni xi mi ø'tua ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o xøcambenibi rá thuhu ra Jesu nuni Jerusale? ¿Ha hingo guehni xqui 'ñehe da gʉ nts'ạhni ya gamfri pa da zi'tsua ya ndạ gá macjạ?
22 Pe nura cu Saulo ma'na mi jʉ rá ts'ɛdi pa da damajuạni gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo rá 'mɛhni Ajuạ ne xqui hñuts'i'ạ pa da e da ndạ. Y nuya xodyo himbi bạdi te da beni gatho nú'ʉ mi 'bʉhni Ndamasco.

Ra Saulo bi c'ot'i de ja yá 'yɛ ya xodyo

23 Bi thogui ndunthi ya pa, nepн bi mнdi bi mąmbi ya xodyo pa da hyohmą
ra cu Saulo.
24 Pe nú'ą ra cohi bi gohi'н, bi t'umba nt'øde ra cu Saulo gue nu'ń ma pa ra
xuui mi su gatho ya gosthi de nú'ą ra hnini'ą pa xa thohmą'ą.
25 Pe nu mi bądi ya cu njabн, bi 'yεnt'a ra cu Saulo ja 'nara dąnga 'bøts'e
pa bri tonts'a dega xuui pa møte de ra jądo nú'ą mi cot'a ra hnini, pa bi za bi
'bat'i'ą.

Nú'ą ra pa bi zønga ra Saulo nuni Jerusale

26 Nu mi zønga ra cu Saulo Jerusale mi nehmą'ą da munts'iui ya gamfri, pe
nu'ń mi tsu ngue'ą himi camfri'н gue nu'ą́ ya mi 'nara gamfri.
27 Pe nura cu Berhna bi zits'i pa habн mbi 'bн ya apostol, ne bi metuabi
hanja xqui hyanda ra Zidada Jesu ja rá 'ñu ra cu Saulo, ne xqui ñąui. Ne bi
metuabi'н gue nu'ą́ ya xqui ñą de rá thuhu ra Zidada Jesu co ndunthi ra ts'εdi
nuni Ndamasco.
28 Y njabн bi za bi 'mнi co ya gamfri nuni Jerusale.
29 Nu'ą́ himi tsu da mą de rá thuhu ra Zidada Jesu, ne mi ntsanoyaui ya
xodyo nú'н mi ñąca griego, ha nu'ń mi εcuabi da hyo'ą.
30 Pe nu mi bądi njabн ya cu bi zixa ra cu Saulo pa nuni Cesarea, nepн bi
mεhni'н pa Tarso.
31 'Mεfa gatho ya gamfri bi mε'tsa 'nara hoga'mнi nuni Judea ne Galilea ne
Nsamaria, ne mi zεdi yá jamfri, ne mi 'yo'н co ndunthi rá ntsu Ajuą, ne ma'na
mri xu ya gamfri co rá mfats'i ra Mąca Ndąhi.

Ra Enea bi ñąni

32 Ha nura apostol Pedro bi 'ño bi zønga gatho ya gamfri, ne bi ma bá c'ą'tsa
ya cu nú'н mi 'bнhni Lida.
33 Ne ja bi zнhni 'nara 'ñøhø rá thuhu ra Enea, ne ya mi øt'a hñąto jεya
xqui 'mεnga ja ra mfidi ngue'ą mi tsн 'nara hñeni nú'ą nixi mi tsa da ąnga
rá ndo'yo.
34 Nepн ra cu Pedro bi 'ñembabi:
—Enea, ra Zidada Jesucristo xa 'yøthe'i. Nangui jнxa ri mfidi.
Nepн nu'ą́ 'bestho bi nangui.
35 Y gatho ya mengu de guehni Lida ne ya me Sarón bi zogui yá ndąxjua
jamfri ne bi gamfri ra Zidada Jesu co nú'ą xqui hyandi'н.

Ra Dorca bi yopa nte de ra du

36 Nuni Jope mbi 'bн 'nara 'bεhñą mrá gamfri nú'ą mrá thuhu ra Tabita,
dega griego t'embi ra Dorca. Nú'ą́ nząntho mi øt'a ndunthi ra hñojąi'н ne mi
faxa ya hyoya.
37 Ha nuya pa'н bi zн 'nara hñeni ne bi du. Nepн bi sati ngu myá nząi'н ne
bá 'bεgui ja 'nara tøngu.
38 Pe de guehni Jope mi guetbн pa ja ra hnini Lida, ne nuya gamfri de
guehni xqui 'yøde gue ja mbi 'bнhni ra cu Pedro nuni Lida, hangue bi 'bεhna
yoho ya 'mεhni pa dua tsi ne da 'ñembi:
—Dí bąnte'ihe ga maha 'bestho pa Jope.
39 Nepн nura cu Pedro 'bestho bi mεui'н. Ne nu mi zøni bi ts'its'i pa ja ra
tøngu habн xqui munts'a ndunthi ya viuda mi zoni. Ne bi t'utuabi ra cu Pedro
nuya pahni ne ma'ra ya he xqui hyoca ra nju Dorca nú'bн mi te'ą.
40 Nu'bń ra cu Pedro bi 'bεpi da bønga pa thi gatho nú'н mi 'bнhni, ne nu'ą́
bi ndandiñąhmu ne bi 'yapabi Ajuą. Nepн bi zofo nú'ą xqui du ne bi 'ñembabi:
—Tabita, nangui.

Ne nu'á̱ 'bestho bi zøt'a yá da, ne nu mi hyanda ra cu Pedro bi nangui bi hñudi'a̱.
41 Ha nura cu Pedro bi mipa 'nará 'yɛ ne bi 'ba'mi. Nepʉ bi zohna ya viuda
ne ma'ra ya gamfri pa bi 'ñutuabi gue ya xqui yopa nte.
42 Y gatho de guehni Jope bi nt'øde de nú'a̱ xqui nja, ne ndunthi to'o bi
gamfri ra Zidada Jesu.
43 Ha nura cu Pedro bi gohi ndunthi ya pa de guehni Jope ja rá ngu ra cu
nú'a̱ rá thuhu ra Simu dɛxifri.

10

Ra apostol Pedro ne ra Cornelio

1 Mi 'bʉ 'nara 'ñøhø nuni Cesarea mrá thuhu ra Neyo nú'a̱ mrá me Italia ne
himrá xodyo, nehe go mrá nda̱ de nú'ʉ ya soldado myá mengu rá hai'a̱.
2 Nú'á̱ xi mrá hoja̱'i ne xi mi tsu Aju̱a, ne gatho nú'ʉ ya mengu rá ngu. Ne mi
øt'a ndunthi ra hño ngue'a̱ mi faxa ya xodyo nú'ʉ xi myá hyoya. Ne nza̱ntho
mi xøcambeni Aju̱a.
3 Nepʉ 'nara pa ngu mi nzʉnga hñu nde bi hyanda 'nará ɛnxɛ Aju̱a ngu dega
t'i, bi yʉt'a habʉ mi 'bʉi'a̱ ne bi 'ñembabi:
—¡Neyo!
4 Nu mi hyandi xi bi nʉ'ti ne xi bi ntsu, ne bi 'ñena:
—¿Te'a̱, zi Hmu?
Nura ɛnxɛ bi 'ñembi:
—Nuri nt'adi xa 'yøde Aju̱a ne nú'ʉ ri mfats'i xcá 'yøt'e xa hyandi'a̱.
5 Hangue nubya pɛhna 'raya 'mɛhni pa ja ra hnini Jope pa dua tsi ra Simu
nú'a̱ thu'mbabi nehe ra Pedro.
6 Nú'á̱ bí 'bʉi ja rá ngu ma'na ra Simu nú'a̱ ra dɛxifri, 'bʉi guetbʉ ja rá hyo
ra ndehe. Y nú'a̱ ra Pedro go gue'a̱ ma da xi'a'i te rí 'ñep'a'i gui 'yøt'e.
7 Nu mi ma ra ɛnxɛ nú'a̱ mi ña̱ui ra Neyo, bi zohna yoho yá 'bɛgo ne 'namrá
nza̱i soldado nú'a̱ mi xøcambeni Aju̱a nehe.
8 Go gue'ʉ bi xipabi te 'bɛ'a̱ bi nja, ne bi mɛhni pa ra hnini Jope.
9 Ha nurá hyax'a̱ de mi 'yo yá 'ñu'ʉ y ya mi ma da zønga ja ra hnini Jope,
nu'bʉ́ nura ora'a̱ ra cu Pedro bi bøxa ja 'nara tøngu pa da 'yapabi Aju̱a nuni
ja ra hnini Jope, y mi ngu nde ma pa nura ora'a̱.
10 Y xi mi tsʉ 'nara thuhu y ya xa nehma̱ xa ñuhma̱, pe ja mi thocuabi te da
zi. Y nú'a̱ ra ora'a̱ bi hyanda 'nara nt'udi ngu dega t'i.
11 Ne bi hyandi bi xogui mahets'i ne bá ja̱'ma pa ja ra hai 'ñena 'nara da̱nga
dutu mi thu'tsa gatho goho yá ña̱ni.
12 Y ja nú'a̱ ra dutu'a̱ mbra cʉni gatho ya mbo'oni ne gatho ya zu'ue nú'ʉ ja
goho yá ua, ne ya qu'eña̱ ne ya ts'ints'ʉ.
13 Nepʉ bi 'yøde 'nara noya bi 'ñena:
—Pedro, jʉ nuyʉ ya mbo'oni ne ya zu'ue ne hyo pa gui tsi.
14 Nu'bʉ́ nura cu Pedro bi da̱di ne bi 'ñena:
—Hina, zi Hmu, ngue'a̱ hinhya'mʉ stá tsi nú'a̱ xá nts'o ne hingui t'axi.
15 Ne nú'a̱ ra noya'a̱ bi 'ñemba ma'na'qui:
—Oguí embi xá nts'o nú'a̱ xa xʉca Aju̱a ne xá nt'axi.
16 Bi njabʉ hñu'qui, nepʉ bi bøxa ma'na'qui pa mahets'i nú'a̱ ra dutu.
17 Ha nura cu Pedro mi 'bʉhni mi 'yo rá mfeni ne mi ne da ba̱di te mri bønga
nú'a̱ ngu ra t'i xqui hyandi. Nura ora'a̱ bi zøhø yá 'mɛhni ra Neyo ja ra gosthi,
xqui 'ño xqui 'ñani habʉ mi ja rá ngu ra Simu dɛxifri.

18 Ha nu mi zøni ja nú'ą ra ngu'ą bi 'ñani ua ja mi 'bнhni ra Simu nú'ą xqui
thu'mbabi nehe ra Pedro.
19 Pe nura cu Pedro tobya mi oda rá mfeni nú'ą ngu ra t'i xqui hyandi, ne
ra Mąca Ndąhi bi 'ñembi:
—Bi zø hñu ya 'ñøhø hoñ'a'i.
20 'Bai cąi rí mɛui'н. Ne ote xqui ma gui tsu, ngue'ą go stá pɛnca'н.
21 Nepн ra cu Pedro bi gąi habн mi 'ba nú'н yá 'mɛhni ra Neyo, ne bi 'ñembi:
—Nuga go gueque guí honjн. ¿Te xqui 'bɛñ'ahн?
22 Nu'ú bi dądi ne bi 'ñena:
—Xpá mɛncahe ma ndą gá soldadohe ra Neyo, 'nara hoga 'ñøhø xi tsu Ajuą,
ne gatho ya xodyo ñąmahño de gue'ą. Y 'nará ɛnxɛ Ajuą bi xipi gue mahyoni
da mɛhni to'o da e da zix'a'i pa gui ma ja rá ngu'ą, pa da 'yøde nú'ą ma gui
xipabi.
23 Nepн ra cu Pedro bi umba ntsaya'н habн mi 'bнi'ą, ne ja bi 'ñoxini'н con
gue'ą nú'ą ra xuui'ą. Ha nurá hyax'ą ra cu Pedro bi ma con gue'н ne bi mɛ
ma'ra ya cu nú'н mi 'bнhni Jope.
24 Y rá hyax'ą bi zøñ'н nuni Cesarea habн mi 'bн ra Neyo mi tø'mi, ne xqui
zohna gatho nú'н ja te myá njaui, ne nú'н xi myá hmądi'ą.
25 De mi zønga ra cu Pedro ja rá ngu ra Neyo, nu'ą́ bi bøni pa da dądi, ne bi
ndandiñąhmu ja yá ua'ą.
26 Pe nura cu Pedro bi 'ba'mi ne bi 'ñembabi:
—'Bai, ngue'ą nequi 'nadrá 'ñøhø nehe ngu'atho.
27 Y de mi ñą'н bi yнt'a ri yoho mbo ra ngu, ne mi 'bнhni ndunthi ya ją'i xqui
munts'i.
28 Nepн ra cu Pedro bi 'ñembabi'н:
—Nu'ahн guí pąhн gue núje dyá xodyohe hingui tsa ga nthąntshe co nú'ahн
hingyá xodyohн, y nixi tsa ga cнthe ja ri nguhн, ngue'ą 'rama'na'ño ma
jamfrihн. Pe Ajuą xa xicagui gue hinga embabi xá nts'o o hingui t'axi ni 'nara
ją'i.
29 Hangue ngu mi xicagui ya 'mɛhni gue ga eheua, 'bestho duá ehe nsinque
te dá mą. Ne dí ne ga pądi pa te uá tsigaguihн.
30 Nu'bú ra Neyo bi dątuabi ne bi 'ñembi:
—Øt'a goho ma pa ngu ra zi orabya ndí 'bнcua ja ma ngu stí ayuna ne ndí
apabi Ajuą ngu ma nząi dega nde, ndá thąmfri dá handa 'nara 'ñøhø mi he
'raya dutu asta mi huɛxqui.
31 Ne bi 'ñengagui: “Neyo, Ajuą xa 'yø't'a'i ri t'adi ne xa hyanda nú'ą xcá
'yø'tua ya hyoya xcá fats'i.
32 Pɛhna pa ja ra hnini Jope to'o ma dua tsi ra Simu nú'ą xa thu'mbabi nehe
ra Pedro. Nu'ą́ bí 'bн ja rá ngu ma'na ra Simu ra dɛxifri nú'ą bí 'bн guetbн ja
rá hyo ra ndehe. Y nu sta zø'ą ma gui ñąui pa da zo'a'i,” njabн bi 'ñengagui.
33 Hangue 'bestho dá pɛmpн to'o bá hoñ'a'i, ne xá hño'ą xcá ehe. Y nubyá
dí 'bнheua gatho ja rá thandi Ajuą, ne dí ne ga øhe gatho nú'ą xa xi'a'i pa gui
xicje.

Ra apostol Pedro bi mąmba rá noya Ajuą ja rá ngu ra Cornelio

34 Hangue nura cu Pedro bi mнdi bi ñą ne bi 'ñena:
—Nubyá hą, stá pądi gue xi majuąni Ajuą hingui huahna ya ją'i 'ra co
ma'ra.
35 Ngue'ą nu'ą́ ri mądi gatho nú'н to'o 'yo ja rá ntsu'ą ne øt'a nú'ą xá hño,
masque habнraza dya mengu.

36 Ajuạ bi zocje núje dyá me Israelhe pa dá mạ́dihe con gue'ạ po ra Zidada
Jesucristo nú'ạ to'o ma Hmuhʉ drí gathohʉ.
37 Ngu guí pạsɛhʉ nú'ạ bi nja nuni ja ma haihe núje dyá xodyohe, ra Xuua
bi 'yøt'a ra sistehe, 'mɛfa ma zi Hmuhʉ ra Jesu bi fʉta rá 'bɛfi nuni Galilea ne
bi 'ño gatho ja ra hai Judea.
38 Ne guí pạsɛhʉ gue Ajuạ bi umba ra Mạca Ndạhi ra Jesu nú'ạ mrá me
Nasare pa bi umba ra ts'ɛdi. Nú'ạ́ bi 'ño bi 'yøt'a ra hño, ne bi 'yøthe gatho
nú'ʉ mi hñeni ne mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi. Ra Zidada Jesu mi øt'a njabʉ ngue'ạ
Ajuạ mi 'bʉi con gue'ạ.
39 Y nuje go drí damajuạnihe gatho nú'ạ bi 'yøt'a ra Zidada Jesu nuni ja ya
t'ʉca hnini Judea ne ja ra dạnga hnini Jerusale. Y 'mɛfa nu'ạ́ bi ts'ʉta ja 'nara
pont'i asta himbi tho.
40 Pe Ajuạ bi 'yøt'e pa rá hñupa bi yopa nte, ne bi 'yøt'e pa bi hnecanjạ'i pa
dá hanthe ma'na'qui.
41 Pe hingo gatho ya jạ'i bi yopa hyant'ạ, hønsɛguihe dá hanthe, ngue'ạ Ajuạ
xqui huancahe desde rá mʉdi pa ga dahe majuạni de gue'ạ gue nu'ạ́ bi yopa
nte ma'na'qui de ja ra du. Y nu de ya xqui yopa nte de ja ra du, dá yopa ñuñhe
ne dá ntsithehe con gue'ạ.
42 Nepʉ nu'ạ́ bi 'bɛpcahe ga zofohe ya jạ'i ne ga dahe majuạni gue Ajuạ go
xa hñuts'i'ạ pa da hñạ'mba nguɛnda nú'ʉ te, ne nú'ʉ xa du.
43 Nehe gatho yá 'mɛhni Ajuạ mi 'bʉi desde rá mʉdi bi damajuạni de ra
Zidada Jesu gue nu'ạ tó'o da gamfribi rá thuhu dra pumbabi yá ts'oqui.

Bi hñạnga ra Mạca Ndạhi nú'ʉ hingyá xodyo

44 Ha de mi mạnga ra cu Pedro nuya ya noyaya, bá cại ra Mạca Ndạhi ne bi
yʉt'a ja yá coraso gatho nú'ʉ to'o mi øde nú'ạ mi mạnga ra cu Pedro.
45 Ha nú'ʉ ya xodyo myá gamfri nú'ʉ bá 'ñoui ra cu Pedro, xi bi 'yø ngue'ạ
xqui hñạnga ra Mạca Ndạhi nehe nú'ʉ himyá xodyo.
46 Ngue'ạ bi 'yøde mi ñạ nehe de ma'ra ya hñạqui nú'ʉ himi pạdi, ne mri
xøcambeni'ʉ Ajuạ.
47 Nepʉ nura cu Pedro bi 'ñena:
—¿To'o ja da hñạcuabi da nxistehe núyʉ to'o xa hñạnga ra Mạca Ndạhi ngu
stá hạñhʉ?
48 Nu'bʉ́ ra cu Pedro bi 'bɛpabi'ʉ da nxistehe de rá thuhu ra Zidada
Jesucristo. Nepʉ nu'ʉ́ bi bạntebi ra cu Pedro gue da gohi con gue'ʉ ma'ra ya
pa.

11

Ra apostol Pedro bi xipa ya gamfri me Jerusale de rá ts'ɛdi Ajuạ

1 Bi 'yøde nú'ʉ ya apostol ne ma'ra ya gamfri mbi 'bʉ Judea gue ne nú'ʉ
himyá xodyo ya xqui hñạnga rá noya Ajuạ.
2 Ne mi menga ra cu Pedro pa Jerusale, ja bá nuuini nú'ʉ yá mixodyoui ya
myá gamfri pe mri dɛnbatho yá nzại ya xodyo. Nú'ʉ́ bi zʉi ra cu Pedro,
3 ne bi 'ñembabi:
—¿Hanja xcá cʉt'a ja yá ngu nú'ʉ ya 'ñøhø hingyá xodyo ne xcá ñuni con
gue'ʉ?
4 Nu'bʉ́ ra cu Pedro bi metuabi gatho nú'ạ xqui nja desde ra mʉdi ne bi
'ñembabi'ʉ:

5 —Nuga ndí 'bʉhni ndí apabi Ajuạ ja ra hnini Jope, ne dá handa 'nara
nt'udi ngu dega t'i. Bá jạ'mi de mahets'i 'ñena 'nara dạnga dutu mi thu'tsa
gatho goho yá ñạni, ne bi zøhø habʉ ndí 'bʉi.
6 Ne dá handa xá hño te mi cʉni, dá handi mi cʉ gatho ya mbo'oni ne gatho
ya zu'ue nú'ʉ ja goho yá ua, ne ya qu'eñạ ne ya ts'ints'ʉ.
7 Ne dá øde 'nara noya bi 'ñengagui: "Pedro, jʉ nuyʉ ya mbo'oni ne ya zu'ue,
ne hyo pa gui tsi."
8 Ne dá embabi: "Hina, zi Hmu, ngue'ạ hinhya'mʉ stá tsi nú'ạ xá nts'o ne
hingui t'axi."
9 Nepʉ nú'ạ ra noya de mahets'i bi yopa ñạ ne bi 'ñengagui: "Oguí embabi
xá nts'o nú'ạ xa xʉca Ajuạ ne xá nt'axi."
10 Bi njabʉ hñu'qui, nepʉ bi njʉts'i pa mahets'i nú'ạ ra dutu.
11 Ha nú'ạ ra ora'ạ bi zøhø ja ra ngu habʉ ndí 'bʉi hñu ya 'ñøhø xqui 'bɛhni
de Cesarea pa da zixcagui.
12 Y nura Mạca Ndạhi bi 'ñengagui ga mɛ'be'ʉ, masque himyá xodyo. Nehe
dá mɛ'be nú'ʉ má 'rato ya cu, ne dá tsøñhe dá cʉthe ja rá ngu nú'ạ to'o xqui
mɛhna ya 'mɛhni da zixcagui.
13 Nura 'ñøhø'ạ bi xicje hanja xqui hyandua 'nará ɛnxɛ Ajuạ de guehni ja rá
ngu gue nu'ạ́ bi 'ñembabi 'nạ: "Pɛhna 'raya 'mɛhni pa ja ra hnini Jope pa dua
tsi ra Simu nú'ạ xa thu'mbabi nehe ra Pedro.
14 Nu'ạ́ go da xi'a'i hanja da za gui mpøhø ne gatho ya mengu ri ngu."
15 Ha nu ndá fʉdi dá ñạ, bi hñạni'ʉ ra Mạca Ndạhi mahyɛgui ngu dá hạñhe
ra mʉdi nehe.
16 Ra ora'ạ dá beni de nú'ạ xqui mạnga ma zi Hmuhʉ nú'bʉ bi 'ñena: "Ra
Xuua mi xi'tsate co ra dehe, pe nu'ahʉ́ ma gui nxistehehʉ co ra Mạca Ndạhi."
17 'Bʉ Ajuạ njabʉ rá paha xa umbabi'ʉ ra Mạca Ndạhi ngu bi 'racaguihʉ
nújʉ dí camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, to'oguiga pa go ga hạcua rá 'bɛfi
Ajuạ.
18 Ha nu mi 'yøde njabʉ nú'ʉ ya cu mi 'bʉhni Jerusale, ya bi go'tatho yá ne,
ne bi nsunda Ajuạ bi 'ñena:
—¡Njabʉ rá paha Ajuạ gue da ñobri nehe nú'ʉ hingyá xodyo pa da mɛ'tsa ra
te pa nzạntho ngu nú'ạ dí pɛ'tshʉ nehe!

Ya gamfri me Antioquía

19 Desde bi tho ra cu Teba, bi mʉdi bi t'ʉtsa nú'ʉ ma'ra ya gamfri. Hangue
nu 'ra de gue'ʉ bi 'bat'i gá ma Fenicia, ha nu ma'ra Chipre, ha nu ma'ra
Antioquía. Y nu habʉ gá ma'ʉ bá zo yá mixodyoui de rá noya Ajuạ, hinto
ma'ra bá zofo.
20 Pe mi 'bʉ 'raya cu myá me Chipre ne nu ma'ra myá me Cirene, nú'ʉ́ bi
zønga ja ra hnini Antioquía, y bi zofo nehe nú'ʉ ya jạ'i himyá xodyo de ra
hoga nt'øde de ra Zidada Jesu.
21 Ajuạ bi umba ra ts'ɛdi'ʉ ne bi mats'i, ne ndunthi ya jạ'i bi hyɛpʉ yá
ndạxjua jamfri ne bi gamfri ra Zidada Jesu.
22 Ne mi bạdi ya gamfri nú'ʉ mi 'bʉhni Jerusale de nú'ạ mbi ja de guehni
Antioquía, hangue nu'ʉ́ bi mɛhna ra cu Berhna pa guehni.
23 Ne nu mi zøñ'ạ bi hyandua rá 'bɛfi Ajuạ, nu'bʉ́ nu'ạ́ bi bạdi gue Ajuạ xqui
jạpi'ʉ, ne nu'ạ́ xi bi johya. Ne bi zofo gatho nú'ʉ xqui gamfri de guehni gue
xá hño da sigui da gamfri Ajuạ co yá mfeni strá nt'axi ne da zɛdi yá jamfri.
24 Ngue'ạ nú'ạ ra cu Berhna 'namrá hoga cu mi hạmpa rá ts'ɛdi ra Mạca
Ndạhi ne xi mi ja rá jamfri. Y ndunthi ya jạ'i bi gamfri ra Zidada por gue'ạ.

25 Nepʉ ra cu Berhna bi ma pa Tarso pa da hyonga ra cu Saulo, ne de mi zʉdi bi zits'i bi mɛui pa Antioquía.
26 Ne ja bi 'mʉhni'ʉ maxøgue 'na njɛya, ne mri munts'i'ʉ co ya gamfri, ne bi 'ñutuabi ndunthi ya ja̱'i de rá noya Ajua̱. Y nuni Antioquía ja guehni bi mʉdi bi thu'mba ya gamfri gue dya cristiano ngue'a̱ bi gamfri ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
27 De nuya pa'ʉ bi bønga 'rayá 'mɛhni Ajua̱ de guehni Jerusale pa bi ma Antioquía.
28 Ne 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Agabo bi 'mai madetho de habʉ xqui munts'a ya cu ne bi ma̱ gue xqui xipa ra Ma̱ca Nda̱hi gue mi ma da nja 'nara da̱nga thuhu maxøgue rá ngʉni ra ximhai. Y ha̱ bi njabʉ nú'ʉ ya pa mrá nda̱ ra Claudio.
29 Nepʉ nuya gamfri de Antioquía bi beni gue da mɛmpa 'nara mfats'i nú'ʉ ma'ra ya gamfri mi 'bʉ nuni Judea, bi uni cada 'na de gue'ʉ ngu nú'a̱ mi tsʉpa yá ts'ɛdi.
30 Y nú'a̱ ra mfats'i bi uñ'ʉ bi 'bɛmpa nuya nda̱ de ra nija̱ Judea, y go bi hña̱xa ra cu Berhna co ra cu Saulo pa guehni.

12

Bri tho ra apostol Cobo, nepʉ ra apostol Pedro bri jʉ nts'a̱hni

1 Nuya pa'ʉ ra nda̱ Erode bi mʉdi bi 'yø'tua ra nts'o'mʉi ya gamfri.
2 Nú'á bi manda da thɛcua rá 'yʉga ra apostol Cobo rá cu ra apostol Xuua.
3 Ha nu mi hyandi'a̱ gue ya xodyo mri ho njabʉ, nu'bʉ́ bi manda dra jʉ ra apostol Pedro nehe. Ne bri jʉ ja 'nará ngo ya xodyo de rá pa ra thuhme nsinque rá nzoi.
4 Ha nu mri jʉ'a̱ bi jot'a fadi ne bi t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ goho ya hmunts'a soldado pa da su'a̱, cada 'nara hmunts'i mi goho ya soldado. Ngue'a̱ ra Erode mi beni gue de xa ua ra ngo de ra pascua xa pønga de ra fadi pa xa thohma̱ ja yá thandi ya ja̱'i.
5 Pe nu de mi ofadi ra cu Pedro ne mri su xá hño, nuya gamfri himi tsaya mi apabi Ajua̱ por gue'a̱ con gatho yá jamfri.

Ra Zidada bi xocuabi ra apostol Pedro ra gosthi fadi

6 Y nú'a̱ ra xuui'a̱ ante da manda ra Erode dua ts'i de ja ra fadi, ra cu Pedro mi a̱ha̱ de guehni, y mi tha̱t'i co 'nara soldado ja rá 'ñɛi ne ma'na ja rá nga̱ha̱, gatho ri hñu mi tha̱t'i co ya cadena, y nu ma'ra ya soldado mi 'bai ja ra gosthi fadi mri su ra cu Pedro pa hinda bøni.
7 Y masɛctho bi zøhø 'nará ɛnxɛ Ajua̱ ne asta mri yot'a mbo ra fadi, y nura ɛnxɛ bi dʉni ra cu Pedro pa bi 'ya, ne bi 'ñembabi:
—Nxøni da̱ma nangui.
Y nura ora'a̱ 'bestho bi xot'a ya cadena de ja yá 'yɛ ra cu Pedro.
8 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:
—Dʉ'ta ri ngʉt'i ne ti'ta ri thiza.
Y nu'á 'bestho bi 'yøt'a njabʉ. Nepʉ ra ɛnxɛ bi 'ñembabi:
—Pat'a ri pat'i ne maha.
9 Nu'bʉ́ ra cu Pedro bi bøni bi dɛna ra ɛnxɛ, nixi mi pa̱di gue xi majua̱ni xqui 'yøt'a njabʉ ra ɛnxɛ ngue'a̱ mi hu rá mʉi'a̱ gue mi 'ui'tha̱.
10 Ne bi thogui'ʉ habʉ mi 'ba ya mʉdi soldado, nepʉ bi thogui habʉ mi 'ba rá ñoho ra hmunts'a soldado, ne 'bestho bi zønga ja ra da̱nga gosthi dega bøja̱ nú'a̱ mi ja de thi ja ra 'ñu. Y nú'a̱ ra gosthi'a̱ bi xoguisɛ. Nepʉ bi bøni'ʉ pa ja

ra 'ñu. Y de guehni bi 'ño 'na tɨi'ɨ, nepɨ 'bestho ra ora'ą ra ɛnxɛ bi 'uegue de ra cu Pedro.
11 Nu'bɨ́ ra cu Pedro ya bi gɨ rá mfeni, ne bi 'ñensɛ:
—Nubyá hą dí pądi gue xi majuąni Ajuą xpá mɛhni rá ɛnxɛ pa bi ñąngagui de yá 'yɛ ra Erode ne de gatho nú'ɨ mi ne xa 'yøtcagui ya xodyo.
12 De mi beni njabɨ ra cu Pedro bi gɨ ra 'ñu bi ma pa ja rá ngu ra nju Maria nú'ą rá nąną ra cu Xuua, nú'ą xqui thu'mbabi ra Marco nehe. Ne ja mi 'bɨhni ndunthi ya gamfri mi apabi Ajuą por gue'ą.
13 Nepɨ nu'ą́ bi gant'a ra gosthi, ne 'nara nxutsi mrá thuhu ra Rode bi ma ja ra gosthi pa da nu to'o mri gant'i.
14 Y nú'ą ra nxutsi 'bestho bi bątua rá noya gue go mi gue'ą ra cu Pedro. Pe co ra johya mi pɛ'tsi himbi xocua ra gosthi. Bi nest'ihi bá xipabi nú'ɨ ma'ra ya gamfri gue ya mi 'bahni ra cu Pedro ja ra gosthi.
15 Nepɨ nu'ɨ́ bi 'ñembabi:
—¡Xcá 'bɛ ri mfeni!
Pe nu'ą́ xi mi zɛdi gue go mi gue'ą ra cu Pedro. Hangue nu'ɨ́ bi 'ñembabi:
—Hingo gue'ą, ząi go di gue'ą rá ɛnxɛ Ajuą nú'ą su'ą.
16 Pe nura cu Pedro himi tsaya mi gant'a ra gosthi. Ne de mi xoca ra gosthi'ɨ bi hyandi gue go mi gue'ą ra cu Pedro. Nepɨ nu'ɨ́ xi bi ntsu.
17 Pe ra cu Pedro mi utua ra seña co rá 'yɛ gue da go'ta yá ne, ne bi metuabi gue Ajuą xqui pønga ja ra fadi. Nepɨ nu'ą́ bi 'ñembabi'ɨ:
—Xiphɨ ra cu Cobo ne gatho ma'ra ya cu hanja bi za duá pønga ja ra fadi.
Y nu'ą́ 'bestho bi ma de guehni pa ja ma'na ra hnini.
18 Y nurá hyax'ą xi mi tu yá mɨi ya soldado y himi pą te da beni, ngue'ą himi pądi te xqui nja co ra cu Pedro.
19 Nepɨ ra ndą Erode bi manda da yopa thoni'ą, pe himbi za bi ts'ɨdi. Hangue nura ndą Erode bi xɨcua ra uɛnda nú'ɨ ya nsufadi, nepɨ bi manda da tho'ɨ. Nepɨ nu'ą́ bi bønga de guehni Judea, bi ma bá 'bɨ ja ra hnini Cesarea.

Ra ndą Erode bi du

20 Ra ndą Erode xi mri ɨtsa ya me Tiro ne ya me Sidó. Pe nuya mengu de guehni bi go 'nara cohi pa da ma da c'ą'tsa ra Erode, pe 'mɛt'o bi gu'tuabi ra Blasto nú'ą mi supa rá hudi, pa nú'ą́ da zofo ra Erode pa da za da ñąui'ɨ, pa njabɨ da bąntebi gue ya hinda ntuhni'ą con gue'ɨ. Bi 'yøt'e njabɨ ngue'ą ra Erode mi ja rá nsu pa da umba nsɛqui ya me Sidó ne ya me Tiro da ts'ocui te da zi'ɨ ja yá hai.
21 Hangue 'nara pa ra Erode bi zohna ya me Tiro ne Sidó, y nú'ą ra pa'ą xqui nhye dega ndą, bi hñudi ja ra hudi habɨ mi ja ra ts'ɨtbi ne bi mɨdi bi zofo'ɨ.
22 Nepɨ nú'ɨ ya ją'i xqui munts'ni xi mi thø ya hmafi mi ena:
—¡Núni dí øhɨ ñą, go 'nara zidada, hingrá ją'i!
23 Nura ora'ą 'nará ɛnxɛ Ajuą bi japi bi hñenga ra Erode ngue'ą hinxqui umba rá nsu Ajuą pa da ñą njabɨ, ngue'ą nu'ą́ xqui gɨsɛ ra ts'ɛdi. Hangue ra Erode bi zɨ 'nara ts'ohñeni nú'ą bi yɨ 'raya zu'ue mbo rá mɨi, ne 'bestho bi du.
24 Ha nuya pa'ɨ bi 'ño bi ntɨnga rá noya Ajuą habɨraza ya hnini.
25 De mi ua yá 'bɛfi ra cu Berhna co ra cu Saulo nuni Jerusale bi bøni pa bi menga Antioquía, ne bá 'ñoui ra cu Xuua nú'ą xqui thu'mbabi nehe ra Marco.

13

Ra apostol Berhna ne ra apostol Saulo bi mɨdi bi 'ño bi mąmba rá noya Ajuą

1 Mbi 'bʉ ja ra nija̱ nuni Antioquía 'rayá 'mɛhni Ajua̱ ne 'raya xahnate, ra
cu Berhna ne ra cu Simu nú'a̱ xqui thu'mbabi nehe ra Negro, ne ra cu Lucio
nú'a̱ mrá me Cirene, ne ra cu Saulo, ne ra cu Manaén nú'a̱ bi teui mahyɛgui
ra nda̱ Erode.
2 'Nara pa xqui munts'i mi xøcambeni Ajua̱ ne xqui ayuna. Nepʉ ra Ma̱ca
Nda̱hi bi 'ñembabi'ʉ:
—'Uegaguihʉ ra Berhna ne ra Saulo pa da mɛ nú'a̱ ra 'bɛfi stá umbi.
3 Nu'bʉ́ ya cu bi ayuna ne bi 'yapa Ajua̱ po ra cu Berhna ne ra cu Saulo, ne
bi hñu'tsua yá 'yɛ'ʉ, nepʉ bi 'ñehui'ʉ.

Ya apostol bi ma̱mba rá noya Ajua̱ nuni Chipre

4 Nu'bʉ́ ra cu Berhna ne ra cu Saulo xqui mɛhna ra Ma̱ca Nda̱hi da mɛ rá
'bɛfi Ajua̱ ne bi zits'i pa bi ma ja ra hnini Seleucia, ne de guehni bi ma co
ra motsa bi 'raxa ja ra ndehe pa bi ma ja 'nara zi hai rá thuhu Chipre bí o
madetho de ja ra ndehe.
5 Nu mi zønga de guehni ja ra hnini Salamina ja rá hyo ra ndehe bi mʉdi bi
ma̱mba rá noya Ajua̱ mbo ja yá nija̱ yá mixodyoui. Ne mi 'ñoui'ʉ ra cu Xuua
mi faste nehe.
6 Y de ya xqui 'ranga gatho maxøgue ra hai de Chipre bi zʉ ma'na ra zi t'ʉca
hnini mrá thuhu Pafos ja rá hyo ra ndehe. Ne de guehni bi nthɛui 'nara xodyo
mrá thuhu ra Barjesu mrá 'ñete ne mi 'ñet'a ba̱di de Ajua̱.
7 Nú'á̱ nza̱ntho mri 'ñoui ra nda̱ Sergio Paulo nú'a̱ xi mrá nimfeni. Nepʉ
nú'a̱ ra nda̱ bi zohna ra cu Berhna ne ra cu Saulo ngue'a̱ mi ne da 'yøtua rá
noya Ajua̱.
8 Ne nú'a̱ ra 'ñete'a̱ mi t'embi nehe ra Elima rí bøni da 'ñena 'ñete, nú'á̱ bi
nø'tua ra cu Berhna ne ra cu Saulo, ne mi ne da hña̱cuahma̱ ra nda̱ pa hinda
gamfribi nú'a̱ mi udi'ʉ.
9 Nu'bʉ́ ra cu Saulo nú'a̱ xa thu'mbi nehe ra Paulo, mi ha̱mpa rá ts'ɛdi ra
Ma̱ca Nda̱hi ne xi bi nʉ'ta nú'a̱ ra 'ñete,
10 ne bi 'ñembabi:
—¡Nu'i 'nagrá 'yʉ'tate ne 'nagrá c'uamba, rá t'ʉ'i ra ts'onda̱hi grí ʉtsa gatho
nú'a̱ xá hño! ¿Hanja xi guí ts'ocua yá mfeni nú'ʉ ne da gamfri Ajua̱?
11 Nubyá Ajua̱ ma da castiga'i. Ma gui ngoda pa ndunthi ya pa, nixi da za
gui hyanda ra hyadi.
'Bestho ra ora'a̱ bi go'mba yá da 'nara 'bɛxuui, himbi za bi hyandi. Nepʉ
mi honi to'o da gʉhni ngue'a̱ ya himi tsa da hyandi.
12 Nu'bʉ́ nú'a̱ ra nda̱ nu mi hyanda nú'a̱ bi nja, bi gamfri Ajua̱ ngue'a̱ xi bi
ho nú'a̱ bi 'yøde de ra Zidada.

Ra apostol Pablo ne ra apostol Berhna bi 'ño ja ra hnini Antioquía de Pisidia

13 Ra cu Pablo co nú'ʉ ma'ra mi 'ñoui bi gʉ ra motsa de guehni Pafos pa bi
'raxa ja ra ndehe pa bi ma ja ra hnini Perge de ja ra hai Panfilia. Pe nura cu
Xuua bi 'uegue de gue'ʉ, bi menga pa Jerusale.
14 Nepʉ de guehni Perge bi gʉ yá 'ñu bi ma'ʉ pa ja ra hnini Antioquía nú'a̱
bí ja ja ra hai Pisidia, ne bi 'mʉhni 'raya pa. Ne nú'a̱ ra pa dega tsaya bi yʉt'a
ja yá nija̱ yá mixodyoui ne bi hñudini'ʉ.
15 Nepʉ de mi uadi bi the'ta ra Ma̱ca T'ofo nú'a̱ xa 'yofo ra Moise ne nú'ʉ xa
'yofo ma'ra yá 'mɛhni Ajua̱, nu'bʉ́ ya nda̱ de ra nija̱ bi zohna ra cu Pablo ne
ra cu Berhna, ne bi 'ñembabi:
—Zi cuhʉ, 'bʉ guí ne te gui xiphʉ ya ja̱'i pa gui zofohʉ, da za gui xiphʉbya.
16 Nu'bʉ́ ra cu Pablo bi 'mai ne bi 'ñu ra seña co rá 'yɛ pa hinto da ña̱ ne bi
'ñembabi:

—Nú'ahн gyá me Israelhн, ne gatho'ihн guí tsuhн Ajuạ, 'yøhн núna ma ga xi'ahн.
17 Nu Ajuạ nú'ạ ri xøcambeni ma jạ'ihн ya me Israel bi huahna nú'н ndu ma dadahн pa bi jạpi'н, ne bá nxạndi nuni Egipto de mi 'bнhni ngu myá nzøhø'н. Nepн Ajuạ co rá dạnga ts'ɛdi bá pøni'н de nú'ạ ra hai'ạ.
18 Ne bi zɛtua yá nts'o'mнi de guehni ja ra mbonthi ngu ñote njɛya.
19 Nepн Ajuạ bi huata yoto ya hnini de nuni ja ra hai Canaán, pa go bi t'umba nú'н ndu ma dadahн pa ja bi 'mнhni'н.
20 De guehni Ajuạ bi hñuxa ya nzaya pa bi manda'н ngu goho nthebe made ya jɛya, asta bi 'mнi ra bạdi Samue pa bi sigui bi manda nehe'ạ.
21 Nepн nu'н́ bi 'yadi 'nayá ndạ pa da ndạ de gue'н. Y Ajuạ bi umba ra Sau pa bi ndạ ñote njɛya, nú'ạ mrá t'н ra Cis, mi gue'ạ 'nara 'ñøhø desde yá t'н ra Benjami.
22 Y 'mɛfa Ajuạ bi zica ra Sau dega ndạ, pa go bi hñuxa ra Davi. Ne bi mạ de gue'ạ bi 'ñena: “Nuni ra Davi rá t'н ra Isaí, guehni stá hopa rá 'mнi, ne ma da 'yøtca gatho nú'ạ ma pahaga.”
23 Y de ja yá t'н ra Davi bá ehe ra Jesu. Y nú'ạ ra Jesu go gue'ạ xqui hñuxa Ajuạ pa da pøhø ya jạ'i de Israel ngue'ạ njabн xqui ñạgui.
24 Ne ante da mнta rá 'bɛfi ra Jesu, nura Xuua mi zofo gatho ya jạ'i de Israel gue da ñobri ne da nxistehe.
25 Ne de ya mi ma da ua rá 'bɛfi ra Xuua bi 'ñena: “Nuga hingo gueque ngu guí beñhн gue go gueque nú'ạ xi guí tø'mhн. Pe 'mɛfa de gueque xa 'ñepн ma'na nú'ạ to'o ma'na ja ndunthi rá nsu de gueque, nú'ạ hindí 'ñepcagui nixi ga xo'tua yá thiza.”
26 Zi cuhн, nú'ahн yá jạ'i'ihн ra Abrá, ne nú'ahн guí tsuhн Ajuạ, pa gue'ahн xpá 'bɛhni nuna ra noya pa gui mpøhøhн.
27 Nuya me Jerusale ne yá ndạ'н himi pạdi'н to'o gue'ạ ra Jesu, y nixi mi tso yá mfeni'н te 'bɛ'ạ mi ne da mạ nú'н ya noya bi 'yofo maya'bн yá 'mɛhni Ajuạ, masque mi he'ti'н nú'ạ ra pa dega tsaya. Hangue nu'н́ bi 'yɛ'mbi pa da hyo pa bi njabн ngu nú'ạ xqui mạnga maya'bн yá 'mɛhni Ajuạ.
28 Ne masque hinhya'mн bi zнtua 'nara ts'oqui xqui 'yøt'e'ạ pa xa za xa hyohmạ, pe nu'н́ bi 'yapa ra Pilato pa da manda'ạ da tho.
29 Ne bi uadi bi 'yø'tuabi'н gatho ngu nú'ạ xqui 'yofo yá 'mɛhni Ajuạ ja ra Mạca T'ofo, nepн bi jạ'ma de ja ra pont'i pa bá t'agui.
30 Pe nu Ajuạ bi japi bi yopa nte de ra du.
31 Ne nú'н to'o xqui 'ñoui de Galilea pa Jerusale, go gue'н bi hyandi ndunthi ya pa 'mɛfa de xqui yopa nte. Ne nubya go gue'н ri damajuạni de gue'ạ ja ya jạ'i.
32 Hangue nuje dí xi'ahe ra hoga noya gue Ajuạ ya bi 'yøt'e nú'ạ xqui ñạ'tua ndu ma dadahн.
33 Y nú'ạ xqui ñạ'tuabi'н go bi 'racjн nújн dyá bạtsihн de ndu ma dadahн, ngue'ạ bi japi da yopa nte ra Zidada Jesu de ja ra du, ngu xa nt'ofo ja rá ñoho ra Salmo ne ena njaua: “Nu'i go gue'e ma T'н'i, ne nubya ri hnequi ja yá thandi ya jạ'i gue go ri dadagui.”
34 Ajuạ xqui mạ gue mi ma da japi da yopa nte de ra du, ne nurá ndo'yo'ạ hinda 'ya ja ra hai. Hangue bi mạnga njaua ja ra Mạca T'ofo: “Ga 'ra'ahн gatho nú'н ya jạpi stí ñạ'tua ra Davi.”
35 Nehe ja ma'na ra Salmo bi 'ñenga njaua ra Davi: “Stá pạdi gue nu'i hingui ma gui hopi da 'ya ma ndo'yo ja ra hai, ngue'ạ go ri hmạca 'bɛgogui.”

36 Xi majuạni ra Davi bi 'yø'tua rá paha Ajuạ de nú'ʉ ya pa bi nte'ạ ne mi pɛpabi nuyá jạ'i'ạ. Nepʉ bi du ne bi t'agui, ha nurá ndo'yo bi 'ya ja ra hai ngu gatho nú'ʉ ma'ra ndu ma dadahʉ.
37 Pe nura Zidada Jesu himbi 'ya rá ndo'yo ja ra hai, ngue'ạ Ajuạ bi japi bi yopa nte de ra du.
38 Hangue zi cuhʉ, dá zo ri mfenihʉ núna dí xi'a'ihʉ, gue por gue'ạ da za gui tsʉhʉ ra pumbate de ri ts'oquihʉ.
39 Nurá ley ra Moise himi tsa ja da ts'ʉhni ra pumbate, pe nubyá gatho nú'ʉ to'o camfri ra Zidada Jesu, ya xra pumbabi yá ts'oqui.
40 Hangue nubyá jamasuhʉ pa hinda zʉ'ahʉ nú'ạ xa mạnga yá 'mɛhni Ajuạ ne bi 'ñena njaua:
41 Nú'ahʉ guí øtbuhlathohʉ, 'yøhʉ. Ma gui 'yøhʉ nú'ạ ma ga øt'e co ma ts'ɛdi, pe ma gui 'mɛdihʉ.
Ngue'ạ núga drá Ajuạ ma ga øt'a 'nara dạnga t'øt'e de nú'ʉ ya pa gri 'bʉhʉ, pe nu sta si'ahʉ, hingui ma gui camfrihʉ.
42 Y nu mi uadi bi mạnga njabʉ ra cu Pablo, bønga de ja yá nijạ ya xodyo mahyɛgui co nú'ʉ mri 'ñoui. Ý mi 'bʉhni 'ra himyá xodyo, ne bi bạntebi ra cu Pablo da gohi pa ma'na ra pa dega tsaya pa da yopa zofo'ʉ ma'na'qui.
43 Ne mi ua ra hmunts'i ja ra nijạ, ndunthi ya xodyo ne ndunthi ma'ra ya jạ'i nú'ʉ xqui dɛmba yá jamfri ya xodyo, bi gamfri nú'ạ bi xipabi ra cu Pablo ne ra cu Berhna, ne bi mɛui. Ne nu'ʉ́ bi xipi gue mahyoni da zɛdi yá jamfri ne da sigui da 'mʉ ja rá hñojạ'i Ajuạ.
44 Y rá hñạto'ạ ra pa dega tsaya bi munts'a maxøgue nú'ạ ra hnini'ạ pa da 'yøtua rá noya Ajuạ.
45 Pe nu mi hyanda ya xodyo gue xi mi ndunthi ya jạ'i, xi bi bø yá cuɛ ngue'ạ mi ne da nsɛhɛ'ʉ, ne bi mʉdi bi mạ gue nú'ạ mi mạnga ra cu Pablo hinga majuạni, ne bi ñạma'ñʉ'ʉ de gue'ạ.
46 Hangue nura cu Pablo ne ra cu Berhna mi ñạ con gatho ra ts'ɛdi ne bi 'ñembi:
—Rá mʉdi dá xi'ahe rá noya Ajuạ nú'ahʉ gyá xodyohʉ ngue'ạ mahyoni njabʉ. Pe hingá ne gá camfrihʉ, ne guí mạnsɛhʉ gue hindí 'ñep'ahʉ ra te pa nzạntho. Hangue nubyá ma ga zofohe nú'ʉ hingyá xodyo.
47 Ngue'ạ njabʉ bi 'bɛpcahe Ajuạ bi 'ñenje:
Stá hux'a'ihʉ ngu 'nara ñot'i pa gui yo'tuahʉ yá mfeni gatho ya jạ'i, ne pa gui mạñhʉ ra noya dega pøhøte habʉraza maxøgue de ra ximhai.
48 Nu mi 'yøde njabʉ nú'ʉ himyá xodyo xi bi johya ne bi mʉdi bi mạñ'ʉ gue rá noya Ajuạ xá hño, ne bi gamfri gatho nú'ʉ xqui thahni pa da mɛ'tsa ra te pa nzạntho.
49 Ne bi mʉdi bi hmạmba rá noya Ajuạ maxøgue ja nú'ạ ra hai'ạ.
50 Pe nuya xodyo bi 'ñʉ'tiui ya ndạ de ra hnini co ya 'bɛhñạ nú'ʉ xi ya 'yonijạ, pa da t'ʉtsa ra cu Pablo ne ra cu Berhna, ne da juui de nú'ạ ra hnini'ạ.
51 Nu'bʉ́ ra cu Pablo ne ra cu Berhna bi huạt'a ra hai nú'ạ mi tu ja yá thiza, gue'ạ 'nara señạ gue ya hinda ma da ñạui ya jạ'i de guehni ne hinda ma da dạdi de gue'ʉ ngue'ạ nu'ʉ́ himbi ne bi gamfri Ajuạ. Nepʉ nu'ʉ́ bi ma pa ja ra hnini Iconio.
52 Pe nuya gamfri xqui gohini xi mi johya'ʉ ne mi hạmpa rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi.

14

Ra apostol Pablo ne ra apostol Berhna bi mạmba rá noya Ajuạ nuni Iconio

1 Ra cu Pablo ne ra cu Berhna bi zønga ja ra hnini Iconio, nepн bi yнt'a ja yá nija̱ yá mixodyoui pa bi zofo ya ja̱'i de rá noya Ajua̱ co ndunthi ra ts'εdi. Ne ndunthi de gue'н bi gamfri, ngu ya xodyo ngu nú'н himyá xodyo.
2 Pe nú'н ya xodyo himbi ne bi gamfri bi 'yн'ta nú'н himyá xodyo pa da benga ya ts'omfeni de nú'н ya cu.
3 Hangue ra cu Pablo co ra cu Berhna bi gohni ndunthi ya pa, ne himi tsu da ma̱mba rá noya Ajua̱ ngue'a̱ mi camfri gue Ajua̱ mi fats'i'н. Ne nu Ajua̱ mi umbabi'н ra ts'εdi pa da 'yøt'a ya nt'udi ne ya da̱nga t'øt'e de ja yá thandi ya ja̱'i pa da gamfri'н gue nú'a̱ mi ma̱ñ'н go gue'a̱ majua̱ni.
4 Pe nuya mengu de guehni xqui hyegue, 'ra mri dεna ya xodyo ha nu ma'ra mri dεna ya apostol.
5 Nepн 'raya xodyo ne 'ra de nú'н himyá xodyo bi 'ñн'ti'н co ya nda̱ de ra hnini pa da 'yø'tua ra nts'o'mнi ya apostol ne da c'ahni co ya do.
6 Pe nura cu Pablo ne ra cu Berhna bi 'yøde de nú'a̱ mi ma da t'ø'tua'н, hangue bi 'bat'i ne bi ma pa ja ra hnini Listra ne Derbe, ya hnini de ja ra hai Licaonia. Ne bi thexa ja gatho nú'a̱ ra hai'a̱.
7 Ne ja mi ma̱mbani rá noya Ajua̱.

Ya me Listra bi c'ahna ra apostol Pablo co ya do

8 Nuni ja ra hnini Listra mi 'bн 'nara 'ñøhø himi tsa da 'ño ngue'a̱ desde mi 'mнi ya mi njabн, ne hinhya'mн xqui 'ño, ha mi huhnitho.
9 Nura 'ñøhø'a̱ bi 'yøde nú'a̱ mi ma̱nga ra cu Pablo. Nepн ra cu Pablo bi nн'ti ne bi ba̱di gue mi ja rá jamfri pa da ña̱ni.
10 Hangue nura cu Pablo bi 'ñembabi nts'εdi:
—'Bai manjua̱ntho.
Y nura 'ñøhø'a̱ 'bestho ra ora'a̱ bi 'yεnga ra sagui bi 'mai ne bi 'ño.
11 Nepн ndunthi ya ja̱'i de guehni bi hyanda nú'a̱ xqui 'yøt'a ra cu Pablo, ne bi ma̱nga nts'εdi de yá hña̱qui de Licaonia bi 'ñena:
—¡Ma ajua̱hн xa mpнnga ja̱'i ne xuá 'ñehe pa ja ra ximhai, xiyн 'bahni!
12 Hangue ra cu Berhna bi t'embabi gue go mi gue'a̱ ra zidada Jupite, ha nura cu Pablo ra zidada Mercurio ngue'a̱ nú'á̱ go gue'a̱ mi ña̱'a̱. Ngue'a̱ mi gue'н yá thuhu yá ajua̱ ya me Licaonia.
13 Nepн nura macja̱ bá tsi ya nda̱mfri ne bá ha̱ ya thødri pa ja rá nija̱ ra Jupite nú'a̱ mi ja ja ra gosthi hnini, ne ja bi munts'ini co ndunthi ya ja̱'i pa da nsunda'н ya apostol, ne mi ne da hyopa ya nda̱mfri dega hña̱'ti.
14 Pe nu mi ba̱di njabн ya apostol bi dнnga yá dutu co ra dumнi ngue'a̱ hingo rí 'ñepi da t'ø'tuabi'н njabн. Ne bi yнt'a ja ra hmuntsja̱'i ne bi 'ñena njaua:
15 —¿Hanja guí øthн njabн? Nuje dyá ja̱'ihe ngu'ahн. Nuje stá ehehe pa ga xi'ahe gue nuya c'oi grí nsundahн hinte ri muui, hangue mahyoni gui 'uegueh н de gue'н pa gui pεphн Ajua̱ nú'a̱ te, nú'a̱ bi hyoca mahets'i ne ra ximhai ne gatho nú'a̱ te ja.
16 Maya'bн nu'á̱ mi hopta ya ja̱'i da 'yøt'a gatho nú'a̱ go mi beni'н.
17 Pe nza̱ntho xa 'ñutuabi'н tengu rá 'mнi'a̱ ngue'a̱ xa 'yø'tuabi ya hño, ngue'a̱ go gue'a̱ pεhna ra 'ye ne ya hoga sofo, ne 'racjн te ga tsihн, ne hubga ma mнihн pa ga johyahн.
18 Pe masque ra cu Pablo ne ra cu Berhna bi xipa ya ja̱'i njabн pa hinda hyopa ya nda̱mfri nú'a̱ ma xa t'umbi'н dega hña̱'ti, pe xmá hñei pa da hña̱cuabi'н.

19 Ra ora'ạ bi zøhø 'raya xodyo xqui 'ñehe de ra hnini Antioquía ne Iconio.
Nú'ứ bi 'yʉ'ta ya jạ'i pa bi c'ahna ra cu Pablo co ya do. Nepʉ bi gʉt'i'ʉ bi pønga
de ja ra hnini pa bá føte ngue'ạ mi hu yá mʉi'ʉ gue ya xqui du.
20 Y nu de ya xqui munts'a ya gamfri habʉ mi 'bɛnga ra cu Pablo, nú'ạ ra
ora'ạ bi 'mai ne bi yopa yʉt'a ja ra hnini. Nepʉ rá hyax'ạ bi mɛui ra cu Berhna
pa ja ra hnini Derbe.
21 Ne ja bá mạmbani'ʉ rá noya Ajuạ nehe, ne ndunthi ya mengu de guehni
bi gamfri. Nepʉ bi mengui pa bi ma Listra, ne bi 'ranga Iconio, nepʉ bi ma
Antioquía.
22 De nú'ʉ ya hnini'ʉ bi japi da zɛdi yá jamfri nú'ʉ ya gamfri mi 'bʉhni, bi
xipi gue hinda 'uegue de yá jamfri, ne bi xipi gue mahyoni da zɛta ya nt'ʉtsate
ne ya ts'othogui pa da hyandua rá nsunda Ajuạ.
23 Ne bi thahna 'raya cu pa da ndạ cada 'nara nijạ de nuya ya hnini habʉ
xqui 'rani. Nepʉ bi 'yapabi Ajuạ ne bi ayuna, ne nú'ʉ to'o xqui thahni pa da
ndạ bi 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ Ajuạ nú'ạ to'o xqui gamfri'ʉ.

Ra apostol Pablo ne ra apostol Berhna bi mengui pa ja ra hai Antioquía de Siria

24 Nepʉ bi thogui bi ma ja ra hai Pisidia ne bi zøñ'ʉ ja ra hai Pamfilia.
25 Nepʉ nu'ứ bi mạmba rá noya Ajuạ ja ra hnini Perge, nepʉ de guehni bi
ma'ʉ ja ra hnini Atalia.
26 Ne de guehni bi gʉ'ʉ ra motsa pa bi 'raxa ja ra ndehe pa bi menga
Antioquía nuni habʉ xqui t'ɛnt'ua yá 'yɛ Ajuạ pa bi mɛ nú'ạ ra 'bɛfi xqui
t'umbi'ʉ ne ya bi uadi.
27 Ne nu mi zøni bi munts'a mahyɛgui con gatho ya gamfri ne bi xipabi'ʉ
gatho nú'ạ xqui 'yøt'e co rá ts'ɛdi Ajuạ. Ne bi xipi gue Ajuạ bi mats'i pa bi
zofo nehe nú'ʉ himyá xodyo, ne bi xocua yá mfeni'ʉ pa bi za bi gamfri'ʉ ra
Zidada Jesu nehe.
28 Nepʉ ra cu Pablo ne ra cu Berhna bi 'mʉhni ndunthi ya pa co ya gamfri
de guehni.

15

Ya ndạ de ya gamfri bi munts'a Jerusale

1 De nú'ʉ ya pa'ʉ 'raya cu xqui 'ñehe de ra hai Judea pa ja ra hnini Antioquía
bi mʉdi bi xipa gatho ya cu gue pa da mpøhø'ʉ mahyoni da thu'tsua nú'ạ ra
seña xqui mạnga ra Moise da thu'tsua gatho ya xodyo nú'ʉ dya 'ñøhø.
2 Nu'bứ ra cu Pablo ne ra cu Berhna bi ntsanoyaui'ʉ ndunthi. Hangue bi
thahna ra cu Pablo ne ra cu Berhna ne ma'ra ya cu pa da ma pa Jerusale
da c'ạ'tsa ya apostol ne ya ndạ de ra nijạ de guehni, pa da ñạui'ʉ de nú'ạ ra
seña'ạ.
3 Nepʉ ya gamfri de ra nijạ Antioquía bi 'ñehui nú'ʉ ya cu. Ne dega 'ñu bi
'ranga ja ra hai Fenicia ne Nsamaria, ne bi xipa ya cu gue nú'ʉ himyá xodyo
ya xqui hyɛpʉ yá ndạxjua jamfri ne ya xqui gamfribi rá noya Ajuạ nehe.
Nu'bứ gatho ya cu xi mri johya ndunthi.
4 Ne nu mi zønga Jerusale, nuya apostol de guehni ne ya ndạ de ra nijạ co
ma'ra ya cu mi 'bʉhni bi umba'ʉ 'nara hoga 'ñehe. Ne ra apostol Pablo ne nú'ʉ
to'o mi 'ñoui bi xipabi'ʉ gatho nú'ạ xqui 'yøt'e co rá mfats'i Ajuạ.
5 Pe 'raya fariseo mi 'bʉhni nú'ʉ ya xqui gamfri, bi 'mai ne bi 'ñena:
—Mahyoni da thu'tsua nú'ạ ra seña gatho ya gamfri masque hingyá xodyo,
ne dra 'bɛpabi da 'yøt'a gatho nú'ạ mạnga rá ley ra Moise.

6 Nepн ya apostol ne ya ndą de ra niją bi munts'i'н pa da ñą'н de rá ley ra
Moise ne de nú'ą ra seña, ua mahyoni da t'øt'e pa da mpøhø 'na.
7 Nepн de ya xqui ñą'н ndunthi, ra apostol Pedro bi 'mai ne bi 'ñena:
—Zi cuhн, ngu guí pąsεhн ya øt'a ndunthi ya pa Ajuą bi huancagui pa dá
umba ra hoga nt'øde de ra mpøhø nú'н hingyá xodyo pa bi gamfri'н nehe.
8 Ne Ajuą nú'ą to'o pątca gatho ma mfenihн bi 'ñudi gue mi ja yá jamfri'н,
ngue'ą bi umba ra Mąca Ndąhi'н njabн ngu bi 'racjн nehe.
9 Njabн stá pąhн gue Ajuą handgaguihн gue dí mahyεguihн con gue'н,
ngue'ą nu'ą́ bi xнcua yá mfeni ngue'ą bi gamfribi rá noya'ą.
10 Nu'bú ¿hanja hinguí ne gui camfrihн nú'ą xa 'yøt'a Ajuą? ¿Hanja guí japhн
ya cu da 'yøt'a núna himbi za dá øthн, ne nixi ndu ma dadahн himbi za bi
'yøt'e?
11 Hingui tsa ga øthн njabн. Nujú dí camfrihн gue stá mpøhøhн po rá hñoją'i
ra Zidada Jesucristo, y njabн xa mpøhø'н nehe.
12 Nepн mi uadi bi mąnga ra cu Pedro njabн, bi go'ta yá ne gatho pa da 'yøde
nú'ą mi mą ra cu Berhna ne ra cu Pablo. Nu'ú bi mą de gatho ya nt'udi ne ya
dąnga t'øt'e xqui 'yø'tuabi Ajuą nú'н himyá xodyo por gue'н.
13 Y de mi uadi bi ñą'н bi 'ñenga ra cu Cobo:
—Zi cuhн, 'yøhн nú'ą ma ga mąngá.
14 Ra cu Pedro ya bi xicjн hanja Ajuą xqui mнdi xqui jąpa nú'н hingyá xodyo
ne go xqui huahna 'ra de gue'н pa nehe'н drá hnini'ą.
15 Hangue bi njabн ngu nú'ą xqui 'yofo 'nará 'mεhni Ajuą ne bi 'ñena:
16 'Mεfa de guehna ma ga japi da yopa nja rá hmanda ra ndą Davi masque ya
xa du,
ne masque ya xa nhuati ma da yopa nja ngu rá mнdi.
17 Pa njabн gatho ma'ra ya hnini da hyongagui,
ne gatho'н da xøcambenigui ma thuhu.
18 Njabн bi 'ñena Ajuą nú'ą to'o xa 'yøt'a nuya ya t'øt'e nú'н bi 'ñudi maya'bн.
19 Hangue ringue'ą nuga dí beni gue hindí 'ñepi ga xaxhн nú'н hingyá
xodyo nú'н xa hyεpн yá ndąxjua jamfri ne xa gamfri Ajuą.
20 Hønsε mahyoni ga opabihн pa ga hącuahн hinda zipa yá ngø ya mbo'oni
nú'н xa hñą'tua ya c'oi. Nehe ga ophн gue hinda hñuxui 'nara 'bεhñą nú'ą
hingue xi rá 'bεhñą, ne hinda zipa yá ngø nú'н ya mbo'oni hinxra 'bømba yá
ji. Nehe ga xiphн gue hingui ho da zipa yá ji ya mbo'oni.
21 Nuga dí beni ga xiphн njabн ngue'ą desde ya'bн 'bнi to'o he'tuabi rá ley
ra Moise tat'a pa dega tsaya ja gatho ya hnini.
22 Hangue nuya apostol ne nú'н ya ndą de ra niją ne gatho ya gamfri bi
beñ'н gue xá hño da huahna 'raya cu pa da mεhna Antioquía co ra cu Pablo
ne ra cu Berhna. Ne bri thahna yoho ya dąnga cu, ra cu Juda nú'ą xqui
thu'mbabi nehe ra Barsabá, ne ra cu Sila.
23 Ne bi umbabi'н 'nara hε'mi pa da hñą'tsua ya cu nuni Antioquía habн mi
ena:
"Núje dyá apostolhe ne núje dyá ndąhe de ra niją, ne gatho ya cu de guecua
Jerusale, dí pεn'ahebн ra nzεngua nú'ahн ma cu'ihe hingyá xodyohн guí
'bнhнbн Antioquía, ne nú'ahн guí 'bнhнbн ja ra hai Siria ne Cilicia.
24 Stá pąhe gue 'raya cu de guecua xa ma xqui mabн nsinque ma nsεquihe,
ne xpá xax'ahн, y co nú'н yá noya xa xi'ahн'н xa ts'oc'a ri mfenihн. Xa xi'ahн
gue mahyoni gui 'yøthн nú'ą ra seña xqui mąnga ra Moise, ne mahyoni gui
'yøthн gatho nú'ą bi mąñ'ą ja ra ley.

25 Hangue nuje dá beñhe xá hño ga huañhe 'raya cu de guecje pa ga pɛñhebʉ
da ma da c'ạ'ts'ahʉ pa da mɛui mahyɛgui ma zi cuhʉ ra Berhna ne ra Pablo.
26 Nuyʉ ri yoho xa hñuxa yá te pa da mạmba rá noya ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo.
27 Hangue stá pɛn'ahebʉ ra cu Juda ne ra cu Sila, y nú'ʉ́ go ma da xi'asɛhʉ
nehe núna dí xi'ahe.
28 Ra Mạca Ndạhi, necaguihe stá beñhe gue xá hño hinga 'bɛp'ahe ndunthi
ya hmanda, hønsɛ ga 'bɛp'ahe gui 'yøthʉ nú'ạ xi mahyoni.
29 Hangue oxqui ma gui tsiphʉ yá ngø ya mbo'oni nú'ʉ xa hñạ'tua ya c'oi,
ne oxqui ma gui tsiphʉ yá ji ya mbo'oni, ne oxqui ma gui tsiphʉ yá ngø ya
mbo'oni nú'ʉ hinxra 'bømba yá ji, nixi gui hñuxhʉ 'nara 'bɛhñạ nú'ạ hingue
xi ri 'bɛhñạhʉ. 'Bʉ gui jamasuhʉ hingui øthʉ nuya t'øt'e dí xi'ahʉ, nu'bʉ́ gui
'bʉhʉ xá hño. Nsøct'ạ ndí ne ga xi'ahe. Nubyá Ajuạ da max'ahʉ."
30 Nepʉ nú'ʉ to'o xqui 'bɛhni bi ma pa Antioquía. Ne mi zøñ'ʉ bi munts'a
gatho ya gamfri ne nu'ʉ́ bri dapabi ra hɛ'mi.
31 Y nu mi uadi bi hñe'ti'ʉ, xi bi johya co nú'ạ ra dạnga humʉi xqui
'bɛmpabi.
32 Ra cu Juda ne ra cu Sila myá 'mɛhni Ajuạ nehe, ne mi ñạ'ʉ co rá ts'ɛdi'ạ,
hangue bi zofo ya cu ne bi nupa yá mfeni'ʉ pa da zɛ yá jamfri.
33 Ne bi gohni ndunthi ya pa con gue'ʉ. Nepʉ 'mɛfa ya cu me Antioquía bi
'ñedi co 'nara hmạte pa da menjhmạ pa Jerusale habʉ xqui 'bɛhni.
34 Pe nura cu Sila bi beni gue ja da gohni'ạ nuni Antioquía.
35 Nehe ra cu Pablo ne ra cu Berhna ja bi gohni nehe'ʉ, ne mi udi ra hoga
nt'øde de rá noya Ajuạ co ma'ra ya cu de guehni mi mfax'ʉ.

Ra apostol Pablo bi yopa 'ño ma'na'qui bi mạmba rá noya Ajuạ

36 Nepʉ xqui tho 'raya pa, ra cu Pablo bi 'ñembabi ra cu Berhna:
—Maha ma'na'qui, ma ga c'ạ'tshʉ ya cu gatho nú'ʉ ya hnini habʉ dá mạmfʉ
rá noya Ajuạ pa ga nuhʉ te gra ma'ʉ.
37 Ra cu Berhna mi nehmạ xa zixa ra cu Xuua nú'ạ xqui thu'mbabi ra Marco
nehe.
38 Pe ra cu Pablo bi 'ñena gue hinxá hño da zits'i'ạ ngue'ạ 'nara pa mri 'ñoui
bi 'ueguesɛ de guehni Panfilia, ne ya himbi ne bi mɛui'ʉ da mạmba rá noya
Ajuạ.
39 Y por gue'ạ ra cu Pablo ne ra cu Berhna bi ntsanoya'ʉ, nepʉ bi beni gue
ma'na xá hño da ma 'ra 'nambʉ. Hangue nura cu Berhna bi zixa ra cu Marco,
ne bi mɛui ja ra motsa bi 'raxa ja ra ndehe pa bi ma Chipre.
40 Ha nura cu Pablo bi huahna ra cu Sila pa da mɛui. Ne nuya cu de guehni
Antioquía bi 'yɛnt'uabi'ʉ ja yá 'yɛ Ajuạ.
41 Nepʉ bi gʉ yá 'ñu bi ma'ʉ pa ja ra hai Siria ne bi 'ranga Cilicia, ne mi nupa
yá mfeni ya cu mbi 'bʉi de guehni pa da zɛdi yá jamfri.

16

Ra Timoteo bi mɛui ra Pablo ne ra Sila

1 De mi zønga ra cu Pablo co ra cu Sila ja ra hnini Derbe, de guehni bi thogui
pa rí ma Listra, y ja bi nthɛuini 'nara gamfri rá thuhu ra Timoteo, nurá nạnạ
mrá xodyo ne mrá gamfri'ạ, y nurá dada mrá me Grecia.
2 Ha nuya cu mbi 'bʉ Listra ne Iconio mi ñạ xá hño de ra cu Timoteo.

3 Ha nura cu Pablo mi ne da zits'i pa da mɛui'ạ. Pe 'mɛt'o bi japi da thu'tsua
nú'ạ ra seña mạnga rá ley ra Moise, pa hinda bø yá cuɛ nú'ʉ ya xodyo mi
'bʉhni, ngue'ạ gatho'ʉ mi pạdi gue mrá me Grecia rá dada.
4 Nepʉ nu'ɩ́ bi ma de guehni bi thogui pa ja ma'ra ya hnini, ne mi xipa ya
cu nú'ʉ ya noya xqui mɛhna ya apostol ne ya ndạ de ra nijạ nuni Jerusale pa
da 'yøt'e'ʉ.
5 Ne njabʉ ma'na bi te yá jamfri gatho nú'ʉ ya gamfri de nú'ʉ ya hnini habʉ
xqui 'rañ'ʉ. Ne hyastho mi 'yo mi camfri ma'ra ya jạ'i de rá noya Ajuạ, ne mi
munts'ini ma'ra ya cu.

Ra apostol Pablo bi hyanda 'nara me Macedonia ngu dega t'i

6 De guehni bi thogui'ʉ pa bi ma ja ra hai Frigia ne Galacia, ngue'ạ ra Mạca
Ndạhi himbi hopabi da thogui ja ra hai Asia pa da mạmba rá noya Ajuạ de
guehni.
7 Ne bi thogui'ʉ pa bi ma ja ra hai Misia, ne mi ne xa mahmạ'ʉ pa ja ra hai
Bitinia, pe rá Mạca Ndạhi ra Jesu himbi hopi da ma'ʉ.
8 Hangue bi thoguitho de guehni Misia pa bi ma ja ra hnini Ntroa.
9 Ne mi nxuui ra cu Pablo bi hyanda 'nara nt'udi ngu dega t'i. Bi hyanda
'nara 'ñøhø mrá me Macedonia, mi 'bahni ne bi 'ñembabi: “Thogui pa
Macedonia pa grí faxcaheni.”
10 Ne nu mi hyanda njabʉ ra cu Pablo nú'ạ ra nt'udi'ạ ngu dega t'i, 'bestho
dá hñocje pa dá mahe ja ra hai Macedonia, núga drá Luca ne ra cu Pablo ne
nú'ʉ ma'ra ya cu. Dá pạhe gue Ajuạ mi pɛncahe pa ma grá mạñheni ra hoga
nt'øde de ra mpøhø.

Ra Pablo ne ra Sila bi 'ño ja ra hnini Filipo

11 Hangue dá pøñhe de guehni Ntroa dá jʉhe ra motsa pa dá 'raxhe ja ra
ndehe. Ne dá mahe manjuạntho ja ra zi t'ʉca hai rá thuhu Samotracia o
madetho ra ndehe. Nepʉ rá hyax'ạ dá tsøñhe ja ra hnini Neapoli de ra hai
Macedonia.
12 De guehni dá mahe pa Filipo gue'ạ 'nará hnini ya me Nroma, ne gue'ạ
'nara dạnga hnini de ra hai Macedonia. Y ja dá 'bʉheni 'raya pa.
13 Ha ra pa dega tsaya dá pøñhe de ra hnini ne dá mahe ja ra dạthe habʉ
xqui nzại ya jạ'i da ma dua apabi Ajuạ. Ne ja dá huheni habʉ xqui munts'a
'raya 'bɛhñạ, ne dá fʉhe dá xiphe de rá noya Ajuạ.
14 Ne 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Lidia mrá me Tiatira, mi pa ya hoga dutu
xqui jạt'i dega murado, ne mi xøcambeni Ajuạ. Bi 'yøde nú'ạ mi mạnga ra cu
Pablo, y Ajuạ bi xocua rá mfeni pa bi gamfri.
15 Ne bi nxistehe'ạ con gatho ya mengu rá ngu. Nepʉ bi bạnteguihe bi
'ñenje:

—'Bʉ nu'ahʉ guí hanthʉ gue xi majuạni drá gamfri de ra Zidada Jesu, maha
pa ja ra ngu ga 'bʉhʉni.

Ne bi jacje dá 'bʉheni 'raya pa.
16 Ne 'nara pa ndrá mahe habʉ nzạntho mi t'apabi Ajuạ, de má 'ñu dá
nthɛhe 'nara nxutsi mrá 'bɛgo ne mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi nú'ạ mi japi da
xipabi te ma suerte mi pɛ'tsa cada 'nara jạ'i, y nuyá hmu'ạ mi tạhạ ndunthi
ra bojạ po nú'ạ ra 'bɛfi mi pɛfi'ạ ngue'ạ nura nxutsi'ạ mrá bạdi.
17 Nepʉ nu'ɩ́ bi dɛngahe ne bi ñạ nts'ɛdi bi 'ñena:

—Nuyʉ ya dạmeyʉ go guehyʉ yá 'bɛgo Ajuạ de mahets'i, ne utua ya jạ'i
hanja da za da mpøhø.

18 Ndunthi ya pa bi dɛngahe ne nzạntho mi mạnga njabʉ. Pe ra cu Pablo ya himi ne da 'yøde da mạnga njabʉ. Hangue bi mpʉnts'i ne bi zofo nú'ạ ra ts'ondạhi mi pɛ'tsa nú'ạ ra nxutsi ne bi 'ñembi:

—De rá thuhu ra Zidada Jesucristo dí 'bɛp'a'i gui pøni de gue nuna nxutsinạ.

Y nura ora'ạ 'bestho bi bønga ra ts'ondạhi.

19 Ha nu mi hyanda yá hmu gue ya himi tsa da dạhạ ra bojạ co rá 'bɛfi nú'ạ ra nxutsi, bi bø yá cuɛ ne bi gʉ ra cu Pablo ne ra cu Sila pa bi zi'tsua ya ndạ ja ra tai.

20 Ne bi zi'tsua ya nzaya ne bi 'ñembabi:

—Nuya ya 'ñøhø go ya xodyo, ne hønsɛ rí 'ñehe pa da japi da nxaxni ma hninihʉ.

21 Ne udi yá nzại nú'ʉ hindí 'ñepi ga øthʉ ngue'ạ dyá me Nromahʉ y dí ohʉ ja yá 'yɛ ma ndạhʉ me Nroma.

22 Nu'bʉ́ nú'ʉ ya jạ'i xqui munts'ini bi bø yá cuɛ con gue'ʉ, nepʉ ya ndạ bi manda da 'bøcua yá dutu ne dra fɛt'i co ya ts'ʉt'o.

23 Y mi uadi bi hna'mbabi nts'ɛdi, bi jot'a fadi ne bi sipa ra nsufadi gue da su xá hño.

24 Y mi 'yøde njabʉ ra nsufadi, bi cʉ'ta asta xi ra ts'ạt'a fadi, ne bi zɛ'mba yá ua ja 'nara dạnga za habʉ hingui tsa da xocsɛ'ʉ.

25 Pe ngu made ra xuui ra cu Pablo ne ra cu Sila mi apabi Ajuạ ne mi tutuabi ya jạhñạ Ajuạ, ne gatho ma'ra ya 'yofadi mi øde'ʉ,

26 mi dạmfri bi nja 'nara dạnga mbimhai, asta mi 'ñạnga yá ua ya jạdo de ra fadi, ne asta bi xogui gatho ya gosthi fadi, ne bi xot'a gatho ya cadena nú'ʉ mi thạt'a ya 'yofadi.

27 Ha nura nsufadi bi nuhu bi hyanda ya gosthi fadi gatho mi xogui, hangue bi gʉca rá mahuai pa xa hñosɛhmạ'ạ, ngue'ạ mi hu rá mʉi gue ya xqui 'bat'a gatho ya 'yofadi.

28 Pe nura cu Pablo bi ma'ti ne bi 'ñembi:

—Oxqui ma gui hñosɛ. Nuje dí 'bʉheua gatho.

29 Nepʉ nura nsufadi bi 'yadi 'nara ñot'i, ne bi yʉt'i hnest'ihi asta mri huạt'i co ra ntsu, ne bá ndandiñạhmu ja yá ua ra cu Pablo ne ra cu Sila.

30 Nepʉ 'bestho bi pøni pa thi ne bi 'yambabi'ʉ bi 'ñembi:

—'Ñøhøhʉ, ¿te rá 'bɛ ga øt'e pa ga mpøhø?

31 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'ñembi:

—Camfri ra Zidada Jesucristo pa njabʉ gui mpøhø nu'i ne gatho ya mengu ri ngu.

32 Nepʉ ra cu Pablo ne ra cu Sila bi xipa rá noya Ajuạ nú'ạ ra nsufadi ne gatho ya mengu rá ngu.

33 Y mi nxuuitho ra nsufadi bi xʉcuabi'ʉ habʉ xqui t'umba ya mfɛi. Nepʉ nu'ạ́ bi nxistehe 'bestho ne gatho ya mengu rá ngu.

34 Ne bi zixa pa ja rá ngu ne bá umbi te bi zi'ʉ. Y nú'ạ ra nsufadi ne nú'ʉ ya mengu rá ngu xi mri johya ngue'ạ xqui gamfri'ʉ Ajuạ.

35 Nurá hyax'ạ ya ndạ bi mɛhna ya polecia da xipa ra nsufadi gue da hyɛgui ra cu Sila ne ra cu Pablo.

36 Hangue ra nsufadi bi 'ñembabi ra cu Pablo:

—Xuá mɛnca ra noya ya ndạ ga hɛc'ahʉ. Hangue da za gui pøñhʉ ne gui maha te rá entho.

37 Pe ra cu Pablo bi zofo nú'ʉ to bá hạ ra noya pa da thɛgui'ʉ, ne bi 'ñembi:

—Hina, ngue'ą nuje dyá me Nromahe nehe y dí ohe ja yá 'yɛ ma dąnga ndąhʉ me Nroma, ne bri fɛtc'ahe ja yá thandi ya ją'i nsinque bi t'angahe 'nara nt'ani, ne bi jotcaguihe ja ra fadi. Ha nubyá go ne da hyɛgaguihe nsinque to da bądi. Hinda za. Duá esɛ'ʉ pa da pøngaguihe de guecua.

38 Nu'bʉ́ ya polecia bi ma bá xipa njabʉ ya ndą. Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi ntsu nu mi bądi gue myá me Nroma ne mi o ja yá 'yɛ ra dąnga ndą Nroma.

39 Hangue nu'ʉ́ bi ma bá apa ra pumbate ra cu Pablo ne ra cu Sila, bi pøni de ra fadi ne bi bąntebi da bøni'ʉ de ja ra hnini.

40 Ha nu mi bønga fadi'ʉ bi ma ja rá ngu ra nju Lidia. Ne bá hu'mba yá mʉi ya cu. Nepʉ bi ma'ʉ.

17

Ya me Tesalonica bi ñʉnts'i'ʉ

1 Ra cu Pablo ne ra cu Sila bi ma bi 'ranga ja ra hnini Anfipoli ne ja ra hnini Apolonia, ne de guehni bi zønga asta ja ra hnini Tesalonica. Ne ja mi jani 'nará nija ya xodyo.

2 Y nuni ra nija'ą nú'ą ra pa dega tsaya ra cu Pablo ngu xi mrá nząi bi ma bi yʉt'ini hñu semana dega tat'a hñąto pa mi ntsanoyaui ya xodyo.

3 Mi he'ta ra Mąca T'ofo ne mi xipabi'ʉ hanja mi pɛ'tsi da sufri ra Cristo nú'ą rá 'mɛhni Ajuą, ne da du ne da yopa nte. Ne mi embabi:

—Nuna ra Jesu dí xi'ahʉ go guehna ra Cristo bá pɛhna Ajuą pa da ndą.

4 Ne 'ra de ya xodyo bi gamfri ne bi munts'ui ra cu Pablo ne ra cu Sila. Nehe bi gamfri ndunthi ya me Grecia nú'ʉ mri xøcambeni Ajuą, ne ndunthi ya 'bɛhñą nú'ʉ xi myá fądi de ra hnini.

5 Hangue xi bi bø yá cuɛ ya xodyo nú'ʉ himyá gamfri, ne bá munts'a 'raya ts'oją'i mbi 'yo dega dąhñei ja ra hnini pa bi 'yʉ'ti ne bi japi da ñʉnts'i maxøgue ra hnini. Nepʉ bi ma'ʉ ja rá ngu ra cu Jasón pa xa gʉcjhmąhą ra cu Pablo ne ra cu Sila pa xa 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ ya ją'i.

6 Pe nu'ʉ́ mi jo'oni, hangue go bri jʉca ra cu Jasón co ma'ra ya cu, bi ts'ixa ja ya ndą de ra hnini, ne mi mafi nts'ɛdi ya ją'i mi ena:

—Nú'ʉ ya 'ñøhø to'o xa ts'oca gatho ra ximhai co yá ts'ont'udi ya xa zøcjʉua nehe.

7 Nuna Jasón go guehni xa umba nsɛqui ja rá ngu. Gathoyʉ hingui øta ma ndąhʉ Nroma ngue'ą nuyʉ́ mą gue 'bʉ ma'na ra ndą, ne nú'ą ra ndą'ą rá thuhu ra Jesu, 'ną.

8 Y nu mi 'yø njabʉ ya ją'i ne ya ndą de ra hnini, xi bi bø yá cuɛ gatho ne mri ñąhnitho'ʉ.

9 Pe ra cu Jasón ne nú'ʉ to'o mri 'ñoui bi 'yadi'ʉ 'nara fiansa pa bi thɛgui.

Ra Pablo ne ra Sila bi 'ño ja ra hnini Berea

10 Ne ngu bi nxuui ya cu bi mɛhna ra cu Pablo ne ra cu Sila pa bi ma ja ra hnini Berea. Ne nu mi zøni de guehni bi yʉt'a ja yá nija ya xodyo.

11 Y nuya xodyo de guehni Berea xi myá hoją'i'ʉ, hingue ngu ya me Tesalonica. Co ndunthi ra paha bi gamfri'ʉ rá noya Ajuą, ne hyastho mi honga ja ra Mąca T'ofo pa da bądi ua gue xi majuąni nú'ą mi mąñ'ʉ.

12 Hangue ringue'ą ndunthi de gue'ʉ bi gamfri, ne 'raya me Grecia bi gamfri nehe, nehe ndunthi nú'ʉ to'o xi myá fądi ngu ya 'bɛhñą ngu ya 'ñøhø, gatho bi gamfri'ʉ.

13 Pe nu mi 'yøde ya xodyo me Tesalonica gue ra cu Pablo mi mąnga rá noya Ajuą de guehni Berea, bi ma de guehni'ʉ pa bá ʉ'ta ya ją'i.

14 Pe nuya cu de guehni Berea bi dạma zixa ra cu Pablo pa bi ma ja ra
ndehe. Pe ra cu Sila ne ra cu Timoteo ja bi gohnitho'ʉ Berea.
15 Ha nú'ʉ to'o bi zixa ra cu Pablo bi mɛui asta ja ra hnini Atena. Nepʉ nu'ʉ́
bá pengui bá hạ ra noya nú'ạ bá xipa ra cu Pablo gue da xipa ra cu Sila ne ra
cu Timoteo da ma 'bestho pa ja dí nthɛuini.

Ra apostol Pablo bi 'ño ja ra hnini Atena

16 Ha nu de mi 'bʉhni Atena ra cu Pablo mi tø'ma ra cu Sila ne ra cu Timoteo,
xi mi tu rá mʉi ngue'ạ bi hyandi xi mi ja ndunthi ya c'oi nú'ʉ mi nsunda ya
jạ'i de guehni.
17 Hangue bi zofo ya xodyo ja yá nijạ, ne nú'ʉ ma'ra mi xøcambeni Ajuạ de
guehni. Ne hyastho mi 'yoni ja ra tai mi zofo ya jạ'i.
18 Ne bi ntsanoyaui 'raya 'ñøhø de guehni mri nxadi nú'ạ mi utuabi ya jạ'i
nú'ʉ mi t'embi ya epicureo, ne ma'ra mri nxadi de ya estoico. Ne 'ra de gue'ʉ
mi ena:
—¿Te xicjʉ 'bʉ nuna 'ñøhø xi ñạ ndunthi?
Ha nu ma'ra mi ena:
—'Matho mạmba rá noya ma'ra ya zidada.
Nu'ʉ́ bi mạnga njabʉ ngue'ạ ra cu Pablo xqui xipabi'ʉ de ra Zidada Jesu, ne
xqui xipabi gue xqui yopa nte de ra du.
19 Nepʉ de guehni bi zixa ra cu Pablo ja 'nara zi loma rá thuhu Areópago,
ngue'ạ mri nzại ja da munts'ini gatho ya jạ'i pa da nxahni'ʉ 'na ngu ma'na,
ne bi t'ambabi:
—¿Ha da za gui 'ñutcaguihe nuna ra 'ra'yo nt'utuate guí udi?
20 Ngue'ạ guí xicaguihe ya 'ra'yo noya hinstá øhe, hangue dí ne ga pạhe te
rí bønga nuya noya guí mạ.
21 Bi mạnga njabʉ'ʉ ngue'ạ gatho ya me Atena ne ya nzøhø gá jạ'i mi 'bʉi
de guehni mri nzại mri munts'i hønsɛ pa da 'yøde ne da mạ de nú'ʉ ya 'ra'yo
noya xqui 'yøde.
22 Hangue ra cu Pablo bi 'mai madetho de gue'ʉ nuni ja ra Areópago ne bi
'ñena:
—Nú'ahʉ gyá me Atenahʉ, dí handi gue nu'ahʉ́ xi grí xøcambenihʉ gatho
nú'ʉ ri zidadahʉ.
23 Ngue'ạ de dá thogui de guehni ja ri nijạhʉ habʉ guí xøcambeni ri
zidadahʉ, dá handa 'nara ata habʉ nt'ofo ne ena: “Nuna ata ja guecua di
xøcambeni nú'ạ ra ajuạ hinhya'mʉ xa fạdi”, njabʉ ena. Y nú'ạ Ajuạ hinhya'mʉ
xcá pạhʉ, go gue'ạ dí xi'ahʉbya.
24 Nú'ạ Ajuạ to'o bi hyoca ra ximhai ne gatho nú'ạ jaua, go gue'ạ ra Ndạ de
mahets'i ne de ra ximhai. Nu'ạ́ hingui 'bʉ ja ya nijạ nú'ʉ xa hyoca ya jạ'i.
25 Ne nixi hingui ø'tua ra 'bɛdi nú'ạ øt'a ya jạ'i pa gue'ạ, ngue'ạ go guesɛ'ạ
ri 'racjʉ ra te ne ra ndạhi pa ga jʉnshʉ, ne gatho ya t'øt'e nú'ʉ dí hoñhʉ.
26 Ne 'nadra ji bi hyoca gatho ya jạ'i nú'ʉ 'bʉi habʉraza nuua ja ra ximhai.
Ne nu'ạ́ go bi mạ hangu ya jɛya da nte'ʉ ne habʉ da 'mʉ'ʉ.
27 Ajuạ njabʉ bi hyogaguihʉ pa ga hoñhʉ'ạ pa xahmạ ga tsʉdihʉ, masque
nu'ạ́ hingui 'bʉi yabʉ de guecjʉ.
28 Ngue'ạ por gue'ạ dí 'bʉhʉ ne dí 'ñạnihʉ, nja ngu 'rari 'yofohʉ bi 'yofo
njaua bi 'ñena: “Xi majuạni nujʉ́ go yá bạtsiguihʉ Ajuạ”, njabʉ bi 'ñena.
29 Hangue nu'bʉ yá bạtsiguihʉ Ajuạ, hinda za ga eñhʉ gue Ajuạ 'nara c'oi
dega oro o dega t'axi o dega do nú'ạ xa hyoca ya jạ'i ngu nú'ạ beni hanja da
hyocsɛ'ʉ.

30 Ajuạ mi hopi da thoguitho nú'ạ xqui 'yøt'a ya jạ'i maya'bʉ ngue'ạ hinte myá fạdi, pe nubyá ri manda gue da ñobri gatho ya jạ'i.
31 Ngue'ạ Ajuạ xa hñuxa 'nara pa, ne nú'ạ ra pa'ạ ma da hña'mba nguɛnda gatho ya jạ'i de ra ximhai co 'nara hoga ts'ʉtbi. Y nú'ạ to'o bi hñuts'i pa da hñạnga nguɛnda go gue'ạ ra Zidada Jesucristo. Ne ngu 'nara nt'udi de gue'ạ, Ajuạ bi japi bi yopa nte de ra du.
32 Y nu mi 'yøde'ʉ gue ra Zidada Jesu xqui yopa nte de ra du, 'ra mi 'ñạnt'ʉtho, ha nu ma'ra mi ena:
—Ma'na xá hño ma'na ra pa gui xicje nú'ạ guí mạ.
33 Nepʉ ra cu Pablo bi 'uegue de gue'ʉ.
34 Pe 'ra de gue'ʉ bi gamfri ne bi dɛni'ạ. Ne 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra Nisio, mi gue'ạ 'na de nuya ndạ mri munts'ini ja ra Areópago. Nehe 'nara 'bɛhña mrá thuhu ra Damari bi gamfri rá noya Ajuạ, co ma'ra ya mengu de guehni.

18

Ra apostol Pablo bi zofo ya me Corinto

1 Nepʉ de gue'ạ ra cu Pablo bøni de guehni Atena pa bi ma ja ra hnini Corinto.
2 Ne ja bi nthɛuini 'nara cu mrá xodyo mrá thuhu ra Aquila, mrá me Ponto ne ja xqui 'ñehe de ra hai Italia, ne mri 'ñoui rá 'bɛhña mrá thuhu ra Priscila. Nú'ú xqui bøni de ra hnini Nroma ngue'ạ ra ndạ Claudio bi manda da juui de guehni gatho ya xodyo.
3 Ra cu Pablo bi ma bá 'bʉhui ra cu Aquila co rá 'bɛhña ngue'ạ mi 'nada yá 'bɛfi'ʉ, mi hoca ya carpa dega dutu.
4 Ne cada ra pa dega tsaya ra cu Pablo mi pa ja yá nijạ ya xodyo pa mi ñạui'ʉ, nehe mi ñạui nú'ʉ himyá xodyo, y mi zofo'ʉ de rá noya Ajuạ.
5 Ne nu mi zøhø ra cu Sila ne ra cu Timoteo xqui 'ñehe'ʉ de ra hai Macedonia, bi zʉhni'ʉ ra cu Pablo mi ja ndunthi ra 'bɛfi ngue'ạ hyastho mi zofo ya xodyo mi xipabi gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo nú'ạ xqui mɛhna Ajuạ pa da ndạ.
6 Pe nuya xodyo bi nø'tuabi ne bi zani. Nu'bú ra cu Pablo bi hña'ca rá pat'i ne bi huạt'i, gue'ạ 'nara seña gue mi ma da 'uegue de gue'ʉ ne hinda ma da dạdi de yá ts'oqui, ne bi 'ñembabi:
—Nu'ahʉ go ma gui thạdisɛhʉ de ri duhʉ, ngue'ạ nuga ya hinte dí thạdi de gue'ahʉ. Desde nubya ma ga zofo nú'ʉ hingyá xodyo.
7 De guehni ra cu Pablo bi 'uegue de gue'ʉ ne bi ma ja rá ngu 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Justo mi 'bʉ gueta yá nijạ ya xodyo, ne nu'ạ́ mi xøcambeni Ajuạ.
8 Nepʉ 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Crispo mrá ndạ de yá nijạ ya xodyo bi gamfri ra Zidada Jesu con gatho ya mengu rá ngu. Ne ndunthi ya me Corinto bi 'yøtua rá noya Ajuạ mi mạnga ra cu Pablo, bi gamfri'ʉ ne bi nxistehe.
9 Nepʉ 'nara xuui ra Zidada Jesu bi zofo ra cu Pablo ngu dega t'i ne bi 'ñembabi:
—Oguí tsu, sigui gui mạnga ra mạca noya, oguí tsaya gui ñạ.
10 Ngue'ạ nuga dí 'bʉi con gue'e, y hinda za to da 'yø't'a ra nts'o'mʉi. Ngue'ạ ja nuna hnininạ 'bʉi ndunthi ya jạ'i go ma mɛti, y nú'ú ma da gamfrigui.
11 Hangue ra cu Pablo bi gohni 'na njɛya made nuni ja ra hnini Corinto. Ne nzạntho mi zofo ya jạ'i de rá noya Ajuạ de guehni.
12 Pe de nú'ʉ ya pa mrá ndạ ra Galio nuni ja ra hai Acaya, ya xodyo bi 'ñʉ'ti pa da gʉ ra cu Pablo, ne bi zix'ʉ ja ra ts'ʉtbi.
13 Ne bi 'ñembabi ra ndạ:

—Nuna 'ñøhønạ ʉ'ta ya jạ'i pa hinda nsunda Ajuạ ngu mạnga rá ley ra Moise.
14 Ra cu Pablo mi ma da dạhmạhạ, pe ra ndạ Galio bi 'ñemba ya xodyo:
—'Bʉ di jahmạ te xa 'yø't'ahʉ nuna ra 'ñøhø, o xa 'yøt'a 'nara ts'ocate nuua
ja ra hnini, nu'bʉ́ hạ, da za ga øt'a nú'ạ guí mạñhʉ.
15 Pe nú'ạ guí mạñhʉ hønsɛ dega noya ne de ri leyhʉ, go da nuhʉ te gui
'yøthʉ. Nuga hinte dí 'ñɛnt'i con guehna.
16 Nepʉ bi japi da bøñ'ʉ de guehni ja ra ts'ʉtbi.
17 Nu'bʉ́ gatho nú'ʉ himyá xodyo mi 'bʉhni bi mihi ra Soste nú'ạ mrá ndạ
de yá nijạ ya xodyo de nura hnini'ạ, ne ja bi hna'mbabini nts'ɛdi ja rá thandi
ra ndạ Galio, pe nu'ạ́ nixi bi 'yøt'a ncaso, y nixi hinte bi mạ.

Ra apostol Pablo bi menga pa Antioquía, ne ya rá hñu'qui bi mʉdi bi 'ño bi mạmba rá noya Ajuạ

18 Ha nura cu Pablo bi gohi ndunthi ya pa de guehni. Nepʉ de gue'ạ bi 'ñedi
gatho ya cu, ne bi mɛui ra cu Aquila co ra nju Priscila pa bi ma ja ra hai Siria.
Ne de má 'ñu bi 'ranga ja 'nara zi t'ʉca hnini rá thuhu Cencrea. Ne ante da gʉ
ra motsa'ʉ pa da 'raxa ja ra ndehe, 'mɛt'o ra cu Pablo bi 'ñạxa gatho rá stạ pa
bi 'yøt'a ra hñạ'ti ngu nú'ạ xqui mạ.
19 Y nu mi zønga Efeso ra cu Pablo ja bi zoguini ra nju Priscila co ra cu
Aquila, y nu'ạ́ bi ma ja yá nijạ yá mixodyoui pa bá ñạui'ʉ.
20 Y nu'ʉ́ bi bạntebi ra cu Pablo da gohi 'raya pa, pe nu'ạ́ himbi ne.
21 Hangue bi 'ñehui'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Dí pɛ'tsi te grá 'bʉ Jerusale pa ga øt'a ra ngo nú'ạ ya ma da dat'i, pe ma ga
penga ma'na'qui pa ga c'ạ'ts'a'ihʉ 'bʉ Ajuạ go rá paha.
Ne bøni de guehni Efeso, ne bi gʉ ra motsa pa bi 'raxa ja ra ndehe pa bi
ma Cesarea.
22 Nu mi zøni de guehni bi thogui 'bestho pa bi ma Jerusale. Ne nu mi uadi
bi zɛngua gatho ya cu de guehni, bi thogui pa bi ma Antioquía.
23 Nepʉ de ya xqui 'mʉhni 'raya pa, bi bøni ma'na'qui pa bi ma gatho ja ya
hnini de ra hai Galacia ne de Frigia pa da nu te gra ma rá 'bɛfi Ajuạ, ne mi
xipi da zɛdi yá jamfri gatho ya gamfri nú'ʉ mbi 'bʉhni.

Ra Apolo bi mạmba rá noya Ajuạ nuni Efeso

24 Nú'ʉ ya pa'ʉ bi zønga Efeso 'nara xodyo mrá thuhu ra Apolo mrá mengu
ja ra hnini Alejandría. Xi mi pạdi da ñạ xá hño, ne mi pạdi xá hño gatho nú'ạ
mạnga ra Ndạxjua T'ofo.
25 Nu'ạ́ xqui t'utuabi rá noya ra Zidada Jesu desde bi gamfri'ạ, ne xi mrá
ehya mi udi xá hño de nú'ạ mi pạdi de ra Zidada Jesu, masque hønsɛ mi pạdi
de rá sistehe ra Xuua.
26 Ne bi mʉdi bi zofo ya xodyo ja yá nijạ'ʉ, ne himi tsu. Nepʉ mi 'yøde ra
nju Priscila ne ra cu Aquila, bi zixa 'nambʉ pa bi 'ñutuabi ma'na xá hño de rá
noya Ajuạ.
27 Nepʉ nu'ạ́ 'mɛfa mi ne da ma Acaya, y ya cu de guehni Efeso bi xipabi
gue xá hño da ma. Ne nu'ʉ́ bi 'yopa 'nara hɛ'mi pa bi mɛmpa ya cu Acaya pa
da t'umba ra hoga 'ñehe'ạ. Ne nu mi zønga Acaya, nu'ạ́ bi mats'i de guehni
nú'ʉ xqui gamfribi rá noya Ajuạ.
28 Ne xi mi ntsanoyaui ya xodyo ja yá thandi gatho ya jạ'i. Nu'ạ́ mi xipi ngu
nú'ạ mạnga ja ra Ndạxjua T'ofo gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo nú'ạ to'o bá
pɛhna Ajuạ pa da ndạ, ne go gue'ạ nú'ạ mi tø'mi'ʉ.

19

Ra apostol Pablo bi zofo ya me Efeso

1 Nura cu Apolo mi 'bʉhni Corinto, ha nura cu Pablo mbi 'yo ra 'ñu pa mri
ma Efeso, bi 'ranga ja 'raya t'øhø xi myá mboza, ne de gue'ą bi zønga Efeso
habʉ mi 'bʉi 'raya gamfri.
2 Nepʉ nu'ą́ bi 'yambabi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—¿Ha gue gá hñąñhʉ ra Mąca Ndąhi núbya gá camfrihʉ rá noya Ajuą?
Nu'ʉ́ bi dądi ne bi 'ñena:
—Hina, nixi stá øhe ua 'bʉ ra Mąca Ndąhi.
3 Hangue nura cu Pablo bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:
—¿Te ma sistehe xcá hñąñhʉ 'bʉ?
Ne nu'ʉ́ bi dądi ne bi 'ñena:
—Rá sistehe ra Xuua.
4 Ra cu Pablo bi 'ñembabi'ʉ:
—Nura Xuua mi xi'tsa ya ją'i ngue'ą gue'ą ngu 'nara seña gue nuya ją'i'ʉ ya
xqui ñobri de yá ts'oqui. Pe bi xipabi'ʉ nehe gue mahyoni da gamfri nú'ą mi
ma da zøhø 'mɛfa de gue'ą, go gue'ą ra Jesu nú'ą to'o ra Cristo nú'ą bá pɛhna
Ajuą pa da ndą.
5 Ha nu mi 'yøde njabʉ bi nxistehe'ʉ de rá thuhu ra Zidada Jesu.
6 Nepʉ ra cu Pablo bi hñuxa yá 'yɛ ja gatho ya gamfri pa bi hñąnga ra Mąca
Ndąhi. Y nura ora'ą bi ñą'ʉ 'rama'na'ño ya hñąqui ne bi mąñ'ʉ ngu nú'ą xqui
xipabi Ajuą da mą.
7 Ngu mi 'rɛt'amayoho por gatho nú'ʉ xqui hñąnga ra Mąca Ndąhi.
8 Ngu hñu nząną ra cu Pablo bi ma ja yá niją ya xodyo habʉ mbi mąmba
rá noya Ajuą co ndunthi ra ts'ɛdi. Nu'ą́ mi ntsanoyaui ya ją'i ne mi øt'a 'nara
ts'ɛdi pa da gamfri'ʉ nú'ą mi xipabi hanja go ri manda Ajuą.
9 Pe 'ra de gue'ʉ xi xmá me yá coraso hangue himbi ne bi gamfri, hønsɛ mi
tsanba rá noya Ajuą ja yá thandi ya ją'i. Hangue nura cu Pablo bi 'uegue
de gue'ʉ, ne bi zixa nú'ʉ xqui gamfri ja 'nara scuela, ne nura xahnate mi
'bʉhni rá thuhu ra Tiranno. Y ja guehni ra cu Pablo mbi mąmba rá noya Ajuą
hyastho.
10 Njabʉ bi 'øt'a yo njɛya pa bi 'yødebi rá noya ra Zidada Jesu gatho nú'ʉ
mi 'bʉ ja ra hai Asia, ya xodyo ne nú'ʉ himyá xodyo.
11 Y Ajuą bi umba ra ts'ɛdi ra cu Pablo pa bi 'øt'a ya dąnga nt'udi,
12 asta mi thą'tsua yá nthu'tañąxu ne ma'ra yá dutu nuya da'thi pa mi
thani'ą ne mi yopa thą'tsuabi ya da'thi y nu'ʉ́ mi ñąni, y nu'ʉ tó'o mi pɛ'tsa
ya ts'ondąhi nu'ʉ́ mi øni de gue'ʉ.
13 Pe nu 'raya xodyo myá 'ñete mi 'yo'ʉ mi japa ya ts'ondąhi da bøni de ja
ya ją'i, nepʉ nu'ʉ́ bi beni gue da zapi da 'yɛnga ya ts'ondąhi de rá thuhu ra
Zidada Jesu nehe ngu mi øt'a ra cu Pablo. Ne mi embabi ya ts'ondąhi:
—Dí xi'a'ihe gui øni de rá thuhu ra Jesu nú'ą mąnga ra Pablo.
14 Guehna bi 'øt'a nú'ʉ yoto yá t'ʉ ra Seva nú'ą 'namrá ndą gá macją gá
xodyo.
15 Pe nu mi 'yø'tua njaua 'nara ts'ondąhi, nu'ą́ bi dądi ne bi 'ñemba nú'ʉ ya
'ñøhø:
—Nuga dí pąca to'o ra Jesu, ne dí pąca to'o ra Pablo, xi nu'ahʉ, ¿to'o'ihʉ?
16 Ha nú'ą ra 'ñøhø to'o mi pɛ'tsa ra ts'ondąhi bi ma bá jʉ nú'ʉ ya 'ñete co rá
ts'ɛdi ra ts'ondąhi ne xi bi na'mbi nts'ɛdi. Ha nu'ʉ́ bi nest'ihi bi bøni de guehni
myá thɛlo ngue'ą bi thʉmba gatho yá dutu, ne bi hñąxa ndunthi ya nts'ɛni.

17 Y gatho ya xodyo mi 'bʉhni Efeso ne nú'ʉ himyá xodyo bi 'yøde'ʉ nú'ą̱ xqui nja, nu'bʉ́ nu'ʉ́ xi bi ntsu. Ne ma'na xi mri t'e'tsua rá nsu rá thuhu ra Zidada Jesu.
18 Ne ndunthi de nú'ʉ xqui gamfri mi pa mri njuą̱ni de yá ts'oqui.
19 Y ndunthi ya 'ñete bi hñą̱xa yá t'ofo pa bi tsą̱t'a ja yá thandi ya ją̱'i, ha nuya libro'ʉ nu mi t'øt'a ra uɛnda, mri muui ngu made nthebe 'mo ya t'axaboją̱.
20 Njabʉ ma'na mri ntʉnga rá noya Ajuą̱ co ndunthi ra ts'ɛdi.
21 Nepʉ de gue'ą̱ ra cu Pablo bi hñuts'i gue da ma da c'ą̱'tsa ya cu asta ja ra hai Macedonia ne Acaya, nepʉ rí 'ñehe Jerusale, nepʉ de guehni mahyoni rí ma Nroma.
22 Hangue bi mɛhna yoho yá mfats'i da 'mɛt'o pa rí ma Macedonia, bi mɛhna ra cu Timoteo ne ra cu Erasto. Ha nura cu Pablo bi gohnitho ma'ra ya pa de guehni ja ra hai Asia.

Ya me Efeso bi ñʉnts'i'ʉ

23 Nú'ʉ ya pa'ʉ bi ñʉnts'a gatho ya me Efeso ngue'ą̱ bi zønini rá noya Ajuą̱.
24 Mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Demetrio. Nura 'bɛfi mi pą̱di'ą̱ mi øe ya boją̱ dega t'axi. Ne mi 'bʉ yá mfats'i mi hoca ya c'oi de 'nara zinąną̱ rá thuhu Diana pa mi papa ya ją̱'i. Y xi mi tą̱hą̱ ndunthi ra boją̱.
25 Nepʉ 'nara pa ra Demetrio bi munts'a gatho nú'ʉ yá mfats'i ne ma'ra nú'ʉ to'o mi hoca ya c'oi nehe, ne bi 'ñembabi:
—Nu'ahʉ́ guí pą̱dihʉ gue co nuna 'bɛfiną̱ stá tą̱hʉ ndunthi ra boją̱, ne hinte stá 'bɛhʉ.
26 Pe ngu xcá 'øhʉ ne xcá hyanthʉ gue nura Pablo ri 'yo ne mą̱ gue nú'ʉ ya zidada nthoqui, hingyá zidada. Y njabʉ xa hñą̱cua ndunthi ya ją̱'i gue hinda nsunda ya zidada, hingue hønsɛua Efeso, nehe maxøgue gatho ma haihʉ Asia.
27 Nuna guehna ma'na xá nts'obyaną̱, ha go guehna ma 'bɛfihʉ dí hanthmą̱hʉną̱. Nubyá da ne ma ga 'bɛdihʉ zą̱i, asta ne ra nija de ma zinąną̱hʉ Diana nú'ą̱ xi rá nsunda, ma da 'mɛdi nú'ą̱ ra nsu pɛ'tsi. Ha ne gue numa zinąną̱hʉ Diana ri nsunda gatho ya ją̱'i de guecua ja ma haihʉ Asia ne gatho maxøgue ra ximhai.
28 Nu mi 'yøde njabʉ gatho nuyá mfats'i ne gatho nú'ʉ ma'ra to'o mi hoca ya c'oi xi bi bø yá cuɛ'ʉ, ne mi mafi mi ena:
—¡Xi rá nsunda ma zinąną̱hʉ Diana!
29 Ne bi nja ngu ra mpumfri gatho ja ra hnini, ne bri mihi ra cu Gayo ne ra cu Aristarco myá me Macedonia nú'ʉ xqui 'ñoui ra cu Pablo. Ne bri jʉt'i ne bri ts'its'i asta habʉ mi øt'a yá hmunts'i.
30 Ha nura cu Pablo mi ne xa yʉt'ini pa xa zofo ya ją̱'i, pe nuya gamfri himbi hyopi bi yʉt'i.
31 Nehe 'raya ndą̱ de Asia nú'ʉ mi ntsixui ra cu Pablo, bi mɛmpa ra noya gue hinda yʉt'a de guehni.
32 Nura ora'ą̱ xi mbi ja 'nara hmahni ja yá hmunts'i'ʉ, 'rama'na'ño mi mą̱ñ'ʉ, ngue'ą̱ gatho xi xqui mpumfri, ne xi ndunthi de gue'ʉ nixi mi pą̱di hanja xqui munts'i.
33 Pe nu 'ra de gue'ʉ bi xipabi ra Jandro hanja xqui munts'i. Nuya xodyo xqui umba ya nt'ent'i ra Jandro pa da 'mai da ñą̱ ja yá thandi ya ją̱'i. Nepʉ nu'ą̱́ bi 'ñutua ra seña ya ją̱'i co rá 'yɛ pa da go'ta yá ne. Nu'ą̱́ mi ne da ñą̱nga yá mixodyoui nú'ʉ xcrí jʉ.
34 Pe nu mi bą̱di ya ją̱'i gue mrá xodyo'ą̱, nu'ʉ́ bi mafi nts'ɛdi ngu yo ora, ne mi ena:

—¡Xi rá nsunda ma zinạnạhʉ Diana!
35 Nepʉ 'nara ndạ de ra hnini bi go'tua yá ne ya jạ'i ne bi 'ñembi:
—Nú'ahʉ gyá menguhʉua Efeso, habʉraza xa fạdi gue nuua ja ma hninihʉ xi drí suphʉ rá nijạ ma zinạnạhʉ Diana nú'ạ xá nsunda, y drí suphʉ rá c'oi nú'ạ bá cại de mahets'i bá pɛhna ma zidadahʉ ra Jupite.
36 Guí pạhʉ gue xa fạdi habʉraza, oguí tu ri mʉihʉ, ne ote guí øthʉ 'bʉ hinxcá beñhʉ xá hño 'mɛt'o nú'ạ guí ne gui øthʉ.
37 Nuyʉ ya 'ñøhø xcuá tsihʉ hinte xa 'yø't'ahʉ, ha nixi xa ñạma'ñʉ de ma zinạnạhʉ drí nsundahʉ.
38 Y nura Demetrio ne nú'ʉ ma'ra to hoca ya c'oi, 'bʉ ja te da ñạpabi, dá ñạpabi ja ra ts'ʉtbi, ne dá nhyanthyạui ja ra nzaya.
39 Nu'bʉ ja ma'na te gui mạñhʉ, da za gui maha ja ra ts'ʉtbi gui mạñhʉ ja ma hmunts'ihʉ ngu mạnga ra ley.
40 Ngue'ạ pa guecjʉ xá nts'uni. Da za da hñạpcahʉ da t'ena gue xi dyá necatuhnihʉ por nuna ra ñʉnts'i stá øthʉbya, ne hindí pạhʉ te ga thạdihʉ nu sta t'angahʉ.
41 Nepʉ mi mạnga njaua ra ndạ, bi 'ñehui ya jạ'i ne bi ua ra hmunts'i.

20

Ra apostol Pablo bi 'ño ja ra hai Macedonia ne Grecia

1 Ha nu mi uadi nú'ạ ra dạnga ñʉnts'i xqui nja, ra cu Pablo bi zohna gatho ya cu pa bi umba 'nara ts'ofo. Nepʉ bi 'ñehui gatho co 'nara nthʉfi ne bi bøni de guehni bi gʉ ra 'ñu bi ma pa ja ra hai Macedonia.
2 Ne bi yopa zøni habʉ gatho mi 'bʉ ya cu pa bi nupa yá mfeni, nepʉ bi ma pa Grecia.
3 Y nuni ja bi 'mʉhni hñu nzạnạ. Ne 'mɛfa ya mi ma da gʉ ra motsa pa da 'raxa ja ra ndehe pa dí ma Siria, pe bi 'yøde gue ya xodyo xqui go 'nara cohi pa da 'yø'tua ra nts'o'mʉi, hangue nu'ạ́ bi beni gue ma'na xá hño da yopa 'ranga Macedonia.
4 Ne bi mɛui ra cu Sopate mrá me Berea, ne ra cu Aristarco ne ra cu Segundo nú'ʉ myá me Tesalonica, ne nura cu Gayo mrá me Derbe, ne nura cu Tiquico ne ra cu Trofimo myá me Asia, ne ra cu Timoteo. Mri 'ñoui ra cu Pablo bi zønga Macedonia habʉ ndí 'bʉiga núga drá Luca.
5 Nú'ʉ ya cu'ʉ bi 'mɛt'o pa ja ra hnini Ntroa ne ja bá tøbgaheni.
6 Nuje asta mi ua ra ngo de ra nts'ithuhme nsi rá nzoi, dá pøñhe de guehni Filipo, dá jʉhe ra motsa pa dá 'yohe ja ra ndehe cʉt'a ma pa pa dá tsøñhe Ntroa, ne ja dá nthɛheni nú'ʉ ya cu xqui 'mɛt'o, nepʉ ja dá 'bʉheni yoto ma pa.

Ra apostol Pablo bi zofo ya gamfri nuni ja ra hnini Ntroa

7 Y nú'ạ ndomingo bi munts'a gatho ya gamfri pa da zi ra Mạca Nt'oxi. Y ra cu Pablo bi zofo'ʉ de rá noya Ajuạ asta made ra xuui, ngue'ạ mi ma da bøni'ạ rá hyax'ạ 'bestho.
8 Y nu habʉ xqui munts'i'ʉ mrá tøngu y ja mi zøni ndunthi ya ñot'i.
9 Nepʉ 'nara zi ts'ʉnt'ʉ mrá thuhu Eutico mi huhni ja 'nara ventana, xqui do'ma ra t'ạhạ ngue'ạ ra cu Pablo xi bi ñạ ndunthi ya ora. Ne nu mi 'ñạhạ bi dagui desde rá hñu ra tøngu asta nja'ti. Y nu mri jʉts'i 'ñena ya xqui du.
10 Nu'bʉ́ ra cu Pablo bi gại ne bi 'yots'i ne bi hyʉfi nú'ạ ra zi ts'ʉnt'ʉ. Ne bi 'ñembabi ya cu:
—Oguí tsuhʉ, hinxa du, tetho.

11 Nepн nura cu Pablo bi yopa bøxa ma'na'qui habн xqui munts'i'н. Ne bi hyeca ra thuhme pa bi zi'н ra Mạca Nt'oxi, ne bi sigui bi ñạui ya cu asta mi hyats'i, nepн bi ma.
12 Y nu mi ts'ixa nú'ạ ra zi ts'нnt'н ya mi te xá hño, ne gatho ya cu bi hñu yá mнi ne bi johya.

Ra apostol Pablo bi ma de guehni Ntroa pa rí zønga Mileto

13 Nepн dá ncohe ga jнhe ra motsa pa ga 'bɛt'ohe grá mahe ja ra hnini Asón pa ja grá nthɛheni ra cu Pablo ngu nú'ạ stí mạñhe, ngue'ạ nu'ạ́ bi beni da ma 'ñoua.
14 Nepн de guehni Asón dá nthɛhe, nepн nu'ạ́ bi gн ra motsa habн ndí ohe pa dá mahe mahyɛgui ja ra hnini Mitilene.
15 Ne de guehni rá hyax'ạ dá pøñhe pa dá tsøñhe gueta ja ra hnini Quío. Y rá yopa dá tsøñhe ja 'nara dạnga hnini rá thuhu Samo nú'ạ ja ja rá hyo ra ndehe. Nepн ma dá coheni ja ra hnini Trogilio. Ne rá hñupa dá tsøñhe asta ja ra hnini Mileto.
16 Ra cu Pablo himbi hyodi ja ra hnini Efeso ngue'ạ himbi ne bi 'mн ndunthi ya pa ja ra hai Asia. Nu'ạ́ bi dạma nxøni pa da zøni 'nitho ja ra hnini Jerusale, pa sta dat'a ra ngo Pentecoste ya di 'bнhni'ạ 'bн da za.

Ra apostol Pablo bi zofo ya ndạ de ra nijạ nuni Efeso

17 Ne de ya mi 'bнhni Mileto ra cu Pablo bi mɛmpa ra noya ya ndạ de ra nijạ de guehni Efeso gue mi tø'mi nuni Mileto.
18 Ne nu'н́ bá ehe habн mi 'bн ra cu Pablo, y nu'ạ́ bi 'ñembabi'н:

—Nu'ahн guí pạhн xá hño tengu ma 'mнi con gue'ahн desde dá tsøhø de guecua ja ra hai Asia.
19 Stá pɛpabi ma zi Hmuhн con gatho ra hñojạ'i, ne ndunthi ya 'mi'qui xa du ma mнi asta stá nzoni co nú'н ya nts'o'mнi xa 'yøtca ya xodyo asta mi ne da hyogagui'н.
20 Masqué, pe nuga hindá tsaya dá xi'ahн nú'ạ ra hño mri 'ñep'ahн. Ne xi dá u't'a'ihн ja ri hmunts'ihн ne ja ri nguhн.
21 Ne dá zo'a'ihн nú'ahн gyá xodyohн ne nú'ahн hingyá xodyohн pa gui ñobrihн de ri ts'oquihн ja rá thandi Ajuạ, ne gui camfrihн ma zi Hmuhн ra Jesucristo.
22 Nubyá ra Mạca Ndạhi tsixcagui grá ma Jerusale, pe nixi dí pạdi te ma grá thogui de guehni.
23 Hønsɛ dí pạdi gue ja gatho nuya hnini habн drá ma, xicagui ra Mạca Ndạhi gue bí tøbgagui ya fadi ne ndunthi ya ts'othogui.
24 Pe ni 'na de guehya hingui picagui, nixi tu ma mнi, nixi ma te hindí tsu ga 'bɛdi ngue'ạ hinte di muui, qué go ga juata ra 'bɛfi xa 'racagui ma zi Hmu ra Jesu, y nura 'bɛfi'ạ gue'ạ ga mạnga ra hoga noya de rá dạnga hmạte Ajuạ.
25 Ha nubyá dí pạdi xá hño gue nú'ahн stá xi'ahн hanja ri manda Ajuạ, ya hingui ma gui yopa hyandgahн ma'na'qui.
26 Nubyá dí ne ga xi'ahн gue nuga ya hinte dí thạdi de gue'ahн.
27 Ngue'ạ nuga ya stá xi'ahн gatho nú'ạ xa 'ñutcagui Ajuạ de nú'ạ beni'ạ, ne hinte stá cøñ'ahн.
28 Hangue nu'ạ dí xi'ahнbya, nsusɛhн, ne suhн gatho nú'н ya gamfri xa 'yɛnt'a'ihн ja ri 'yɛhн ra Mạca Ndạhi nú'ạ xa hñux'ahн pa gui suphн rá nijạ ra Zidada nú'ạ xa dai co rá mạca ji.

29 Nuga dí pa̱di xá hño gue de xcrá ma de guecua ma da 'ñeрн 'raya ts'oja̱'i
nú'н to'o da ne da huata gatho ya gamfri de ra nija̱, nja ngu 'nara miñ'o hinda
pumba ni 'nara dɛti.
30 Ne ma da 'mнpн 'ra de gue'asɛhн ma da xi'ahн ya nt'udi nú'н hingo
maju̱ani pa da 'ueca ya gamfri da zits'i.
31 Hangue xi da nsuhн, ne beñhн gue nuga stá zo'ahн hñu njɛya ma pa ra
xuui, ne asta stá zont'a'ihн cada 'na de gue'ahн.
32 Nubyá zi cuhн, ra Zidada da max'ahн, ne da te't'a ri jamfrihн co rá ma̱ca
noya'a̱, ne da 'ra'ahн gatho nú'a̱ xa ña̱'tuabi da umbi gatho nú'н to'o yá mɛti'a̱.
33 Nuga hinto stá apa ra boja̱ pa guecsɛhɛ, nixi hinto stá api te ga he.
34 Ngue'a̱ nuga ngu xcá pa̱sɛhн stá mpɛfi co ma 'yɛ pa stá tsнdi nú'a̱ dí honi
pa gueque ne pa nú'н ndrí 'ño'be.
35 Nza̱ntho stá u't'ahн gui 'yøthн ngu stá øt'e, gui mpɛhн pa gui faxhн nú'н
to'o othobi, ne gui bembabihн nú'a̱ bi ma̱nga ra Zidada Jesu ne bi 'ñena:
“Ma'na nja̱pi nú'a̱ to'o ri uni que nú'a̱ to'o ha̱ni.”
36 Nepн mi uadi bi ma̱nga njabн ra cu Pablo, bi ndandiña̱hmu gatho ya cu,
ne bi 'yapabi Aju̱a mahyɛgui.
37 Nepн gatho ya cu bi nzoni ne bi hyнfi ra cu Pablo ne bi zн'tsua rá hmi,
38 ngue'a̱ xi mi tu yá mнi co nú'н ya noya xqui ma̱ñ'a̱ gue ya himi ma da
yopa hyandi ma'na'qui. Nepн bi ma bá eni'н ja ra motsa pa bi nets'i ne bi ma.

21

Bi ma Jerusale ra apostol Pablo

1 Dá 'ueguehe de ya cu dá mahe co ra motsa manju̱antho asta ja 'nara zi
xɛca hai rá thuhu Cos bí o madetho ra ndehe. Nepн rá hyax'a̱ dá thohe ja
ma'na ra hai rá thuhu Roda bí o madetho ra ndehe nehe. Ne de guehni dí
mahe ja 'nara hnini rá thuhu Patara bí ja ja rá hyo ra ndehe.
2 Nepн de guehni Patara dá tsнhe 'nara motsa mri ma pa Finicia dá mahe
con gue'a̱.
3 Ha nu de ndí pahe ja ra ndehe dá hanthe ra hai Chipre mi ja lado nga̱ha̱,
ne dá siguihe asta dá tsøñhe Siria, ngue'a̱ nú'a̱ ra motsa ndrí 'ñohe mi ma
da zogui nú'a̱ mri ndude ja ra hnini Tiro nú'a̱ bí ja ja rá hyo ra ndehe, ja dá
ca̱heni.
4 Ne ma dá tsнheni ya gamfri, ne dá 'bнheni yoto ma pa con gue'н. Ha nu'ń
bi xipa ra cu Pablo gue hinda ma pa Jerusale ngue'a̱ ra Ma̱ca Nda̱hi xqui
xipi'н te ma da thoguini.
5 Pe nu mi uadi nú'н yoto ma pa, dá mahe con gatho ya gamfri, ya
'bɛhña̱ ne ya ba̱tsi, dá pøñhe de ra hnini pa bi nexcahe ja ra motsa, ne dá
ndandiña̱hmuhe gatho ja ra ñanthe pa dá apabihe Aju̱a.
6 Nepн dá edihe ya cu dá nhyнfihe 'na ngu 'na, ne dá pøxhe ja ra motsa dá
mahe. Ha nu'ń bi menga ja yá ngu.
7 De guehni Tiro dí mahe ja ra hnini Tolemaida. Ja dá zɛnguaheni ya cu, y
dá 'bнheni 'na pa con gue'н.
8 Nepн rá hyax'a̱ dá thohe pa dí mahe ja ra hnini Cesarea. Y ja mi 'bнhni ra
cu Lipe nú'a̱ mi ma̱mba rá noya Aju̱a ne mi 'na de gue nú'н yoto ya nda̱ de ra
nija̱, hangue ja dá ma dá oxheni ja rá ngu.
9 Nú'a̱ ra cu Lipe mi pɛ'tsa goho yá t'ixu, y nu'ń hinxqui ntha̱ti, y mi ña̱ co
rá ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi.

10 Ne dá 'bʉheni 'raya pa, ne bi zøhø 'nará 'mɛhni Ajuạ mrá thuhu ra Agabo
xqui 'ñehe de Judea.
11 Bá ehe pa e da c'ạscahe, ne bi hñạmba rá ngʉt'i ra cu Pablo, nepʉ con
gue'ạ bi du'tasɛ yá ua ne yá 'yɛ, ne bi 'ñena njaua:
—Rá Mạca Ndạhi Ajuạ ena gue ya xodyo de guehni Jerusale ma da du'ta
njaua nú'ạ to'o rá mɛti nuna ngʉt'inạ, ne da 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ ya jạ'i nú'ʉ
hingyá xodyo.
12 Nu ndá øhe njabʉ nuje ne ya cu de guehni Cesarea dá bạntebihe ra cu
Pablo gue hinda ma Jerusale.
13 Nepʉ nura cu Pablo bi dạdi ne bi 'ñena:
—¿Pa te guí zoñhʉ? Hønsɛ guí jacjʉ da du ma mʉi nehe. Nuga ya dí 'bʉi pa
da thogagui de guehni Jerusale po rá thuhu ma zi Hmu Jesu, y hingue hønsɛ
pa dra thu'tcagui.
14 Pe himbi za dá hạcuahe ra cu Pablo pa da ma de guehni, ne ya hinte dá
mạñhe, hønsɛ dá embabihe:
—Nu'bʉ́ dá t'øt'a ngu nú'ạ rá paha ma zi Hmuhʉ.
15 Ne de gue'ạ dá hñocje dá mahe pa Jerusale.
16 Ne bi dɛngahe 'raya cu de guehni Cesarea, y 'na de gue'ʉ mrá thuhu ra
Nasó mrá me Chipre, ya mi pɛ'tsa ndunthi ya jɛya xqui gamfri ra Zidada Jesu.
Y mi ja rá ngu nuni Jerusale hangue bi zixcahe pa duá 'bʉheni con gue'ạ.

Ra apostol Pablo bi c'ạ'tsa ra apostol Cobo

17 Y nu ndá tsøñhe Jerusale ya cu de guehni bi 'racje 'nara hoga 'ñehe.
18 Ha nurá hyax'ạ ra cu Pablo bi ma con guecje pa dá c'ạ'tshe ra cu Cobo,
ne ja mi 'bʉhni gatho ma'ra ya dạnga cu de ra nịạ.
19 Nura cu Pablo bi zɛngua'ʉ, ne bi metuabi gatho nú'ạ xqui 'yøt'e co rá
ts'ɛdi Ajuạ pa bi gamfri nú'ʉ ya jạ'i hingyá xodyo.
20 Y nu mi 'yøde njabʉ'ʉ, bi xøcambeni Ajuạ, ne bi 'ñemba ra cu Pablo:
—Nde'bʉ zi cu, pe ya guí pạdi gue ya 'motho de ma mixodyohʉ ya xa gamfri
ra Zidada Jesu, pe nu'ʉ́ mạ gue mahyoni da t'øt'e ngu nú'ạ mạnga rá ley ra
Moise.
21 Ne xa sipabi'ʉ gue nú'i guí utuabi nú'ʉ ma'ra ma mixodyohʉ bí 'bʉ ja
ma'ra ya hai gue hinda 'yøt'a ngu nú'ạ mạnga rá ley ra Moise. Nehe nu'ʉ́ ena
gue xcá xipabi'ʉ gue hinda hñu'tsua nú'ạ ra seña yá bạtsi, ne hinda 'yøt'a ngu
nú'ʉ ma nzạihʉ.
22 Xibya, ¿te ga øthʉ? Ngue'ạ nu sta bạdi ya jạ'i gue guí 'bʉcua ma da munts'i
gatho'ʉ.
23 Hangue ma'na xá hño 'yøt'a núna ma ga xi'ahe: De guecjʉua 'bʉcua goho
ya cu mahyoni da 'yøt'a 'nara hñạ'ti bi ñạ'tuabi Ajuạ.
24 Tsits'i rí mɛ ua nxʉqui con guehyʉ ngu yá nzại ma mixodyohʉ, ne ju'tuabi
yá gasto. Nepʉ nu'ʉ́ da za da 'ñạxi. Y njabʉ hạ, da bạdi gatho ma mixodyohʉ
gue hinga majuạni nú'ạ xa sipabi'ʉ gue go xcá manda njabʉ. Y njabʉ da
bạdi'ʉ gue ne'i guí øt'e ngu nú'ạ mạnga rá ley ra Moise.
25 Pe nú'ʉ ya gamfri hingyá xodyo, ya stá opabihe gue hinga mahyoni da
'yøt'e ngu ma nzạihʉ, hønsɛ gue nu'ạ mahyoni da 'yøt'e, hinda zi ra ngø nú'ạ
xa hñạ'tua ya c'oi, nixi yá ji ya mbo'oni, nixi nú'ʉ ya mbo'oni xa hmi'tua yá
'yʉga hinxa 'bømba yá ji, ne ni 'na de gue'ʉ hinda hñuxui 'nara 'bɛhñạ nú'ạ
hingue xi rá 'bɛhñạ.

Bri jʉ nts'ạhni ra apostol Pablo ja ra ndạnịạ

26 Nu'bɨ́ rá hyax'a̱ ra cu Pablo bi zixa nú'ʉ goho ya cu pa dua nxʉca
mahyɛgui con gue'a̱ ngu yá nza̱i ya xodyo. Ne 'mɛfa bi yʉt'a ja ra nda̱nija̱
pa bi unga nt'ødе ha'mʉ da ua yá pa de ra nsʉqui, ne ha'mʉ da dat'a ra pa da
unga yá hña̱'ti nú'ʉ ya cu'ʉ.
27 Pe ya mi ma da uadi nú'ʉ yoto ma pa de ra nsʉqui, 'raya xodyo me Asia
bi hyanda ra cu Pablo gue mi o mbo ra nda̱nija̱. Nepʉ nu'ɨ́ bi 'yʉ'ta ya ja̱'i pa
bi japi bi ñʉnts'i, nepʉ bi gʉ ra cu Pablo.
28 Ne nu'ɨ́ xi mi mafi mi ena:
—¡Nú'ahʉ gyá me Israelhʉ, faxcaheua! Nuna guehna ra 'ñøhø 'yo habʉraza
ʉ'ta ya ja̱'i da ña̱ma'ñʉ de ma hninihʉ ne de ma leyhʉ ne de ma nija̱hʉ. Ha
nubyá xa cʉ'ta 'raya me Grecia ja ma nija̱hʉ, núyʉ hindi 'ñepi da yʉt'i, y høns ɛ
ri ts'onga ma ma̱ca nija̱hʉ.
29 Mi ma̱nga njabʉ'ʉ ngue'a̱ xqui hyandi'ʉ ra cu Pablo ja ra hnini mri 'ñoui
ra cu Trofimo ra me Efeso. Ha nu'ɨ́ mi hu yá mʉi gue go gue'a̱ xqui zixa ra cu
Pablo ja ra nija̱.
30 Hangue gatho ra hnini bi njʉts'i, ne gatho mri nest'ihi'ʉ habʉraza mbrí
'ñehe. Nepʉ bi gʉ ra cu Pablo ne bi gʉt'i pa bi pøni de ra nija̱, ne 'bestho bi jot'a
ya gosthi nija̱.
31 Ne nu'ɨ́ mi 'ramanu pa xa da̱ma hyo. Pe bi 'yøde ra da̱nga nda̱ gá soldado
gue gatho ra hnini de Jerusale xqui njʉts'i.
32 Hangue nú'á bi munts'a gatho yá soldado ne ma'ra ya nda̱ gá soldado,
ne bi ma hnest'ihi pa habʉ xqui munts'a ya ja̱'i. Nepʉ ngu mi hyanda ya ja̱'i
ra da̱nga nda̱ gá soldado bi zøni mi zi yá soldado, ra ora'a̱ ya himbi sigui bi
na'mba ra cu Pablo.
33 Hangue nura da̱nga nda̱ gá soldado bi gʉ nts'a̱hni ra cu Pablo ne bi
manda dra tha̱t'i co yoho ya cadena, nepʉ 'mɛfa bi 'ñani to'o mi gue'a̱ ne te
xqui 'yøt'e.
34 Nu'bɨ́ nuya ja̱'i xi mi thø ya hmafi ne 'rama'na'ño mi ma̱ñ'ʉ, hangue
njabʉ himbi za bi ba̱di ra da̱nga nda̱ gá soldado de nú'a̱ xqui nja ngue'a̱ mi
mantho'ʉ. Hangue ma'na xá hño bi manda da ts'ixa ra cu Pablo asta ja ra
cuarte.
35 Ha nu mi zøni ja ra 'rendo de ra cuarte ya soldado bi ndudetho ra cu
Pablo ngue'a̱ xi mi ne da na'mbabi ya ja̱'i.
36 Ngue'a̱ gatho ya ja̱'i mri 'bɛfa mi mantho mi ena:
—¡Dá tho nura 'ñøhø'a̱!

Ra apostol Pablo bi ma̱ de rá jamfri

37 Ne de mi ma da jʉ'ta mbo ra cuarte, ra cu Pablo bi 'ñemba ra da̱nga nda̱
gá soldado:
—¿Ha hingui 'raca nsɛqui ga ña̱ ts'ʉ?
Ha nura da̱nga nda̱ gá soldado bi 'ñembabi:
—A, xi guí pa̱di gui ña̱ dega griego.
38 Nu'bɨ́ hingo gue'a'i grá me Egipto nú'a̱ to'o bi 'yøt'a 'nara tuhni ya pɛ'tsa
ya pa, ne bi zixa ja ra mbonthi nú'ʉ goho 'mo ya 'yøt'atuhni.
39 Nepʉ nura cu Pablo bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Hina. Nugá drá xodyo, drá me Tarso nú'a̱ ra da̱nga hnini de ra hai Cilicia.
Ne dí ba̱nte'ibya gui 'raca nsɛqui ga zofo nuyʉ ya ja̱'i 'bahni.
40 Nepʉ nú'a̱ ra da̱nga nda̱ gá soldado bi umba nsɛqui da ña̱. Nu'bɨ́ ra cu
Pablo bi 'mai ja ra 'rendo ne bi 'ñutua ra seña ya ja̱'i co rá 'yɛ pa da go'ta yá ne,
ne ya hinto bi ña̱. Ha nura cu Pablo bi ña̱ dega ebreo ne bi 'ñembabi'ʉ:

22

1 —Nú'ahʉ ma cu'ihʉ guí 'bahʉbʉ, ne nú'ahʉ gyá ndạhʉ de ma nijạhʉ, 'yøhʉ
núna ma ga xi'ahʉ pa gui pạhʉ te rá 'bɛ nú'ạ stá øt'e.
2 Ha nu mi 'yøde'ʉ gue ra cu Pablo bi ñạca ebreo ngu'ʉ, ma'na xi bi go'ta yá
ne, y nura cu Pablo bi 'ñena:
3 —Nuga drá xodyo nehe ngu'ahʉ, ne duá 'bʉi ja ra hnini Tarso de ra hai
Cilicia, pe ja stá te de guecua Jerusale. Ne stá nxadi ja rá hmanda nú'ạ ra
xahnate rá thuhu ra Gamalie. Y nú'ạ́ bi 'ñutcagui xá hño te rí bønga rá ley ndu
ma dadahʉ. Nzạntho xi stá pɛpabi Ajuạ con gatho ma mʉi, ngu nú'ạ guí øthʉ
nehe mapaya.
4 Nuga rá mʉdi ndrí ʉtsa nú'ʉ to'o mi camfri rá noya Ajuạ, asta ndí ho nehe.
Ne ndí tsixa dega nthu'ti ja ra fadi ya 'ñøhø ne ya 'bɛhñạ.
5 Nura dạnga ndạ gá macjạ ne numa ndạhʉ de ma nijạhʉ da za da mạnga
núbya gue nú'ʉ́ bi 'raca nsɛqui co 'nara hɛ'mi pa dá hạ'tsuahmạ nú'ʉ ma
mixodyohʉ de guehni Ndamasco pa da hñe'ti'ʉ. Nuga ndrá mahmạ pa
guehni pa ma ga honga nú'ʉ xqui gamfri rá noya Ajuạ pa ga tsi dega nthu'ti
nuua Jerusale pa dra castiga.

Ra apostol Pablo mi pede de hanja bi gamfri
(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

6 Pe de ndí ne ra 'ñu de ya ma ga tsønga Ndamasco ngu mi nde ma pa,
ndá thạmfri bi gobgatho 'nara ñot'i xqui 'ñe de mahets'i y asta mri huɛxqui
nts'ɛdi.
7 Nepʉ nuga dá tagui ne dá ø 'nara noya mi engagui: “Saulo, Saulo, ¿hanja
guí hongui pa gui 'yøtca ra nts'o'mʉi?”
8 Nepʉ nuga dá ambabi njaua: “¿To'o'i, zi Hmu?” Nepʉ bi 'ñengagui: “Nuga
go gueque drá Jesu drá me Nasare. Ha nu'i guí hongui pa gui 'yøtcagui ra
nts'o'mʉi ngue'ạ guí honi pa gui 'yø'tua ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o xa gamfrigui”,
bi 'ñengagui.
9 Nehe nú'ʉ ndrí 'ño'be bi hyanda nú'ạ ra ñot'i nehe, ne xi bi ntsu. Pe nu'ʉ́
himbi 'yøde nú'ạ ra noya bi zocagui.
10 Ha nuga dá ambi nú'ạ to'o bi zoqui ne dá embabi: “Ma zi Hmu'i, ¿te
mahyoni ga øt'ebya?” Ha nu'ạ́ bi 'ñengagui: “'Bai ne sigui ri 'ñu pa grí ma
Ndamasco. Ne ja guehni ma da si'ani gatho nú'ạ mahyoni gui 'yøt'e.”
11 Y co nú'ạ ra ñot'i'ạ bi jaqui dá ngoda 'bestho. Nepʉ nú'ʉ ndrí 'ño'be go
gue'ʉ bi gʉncagui pa bi za dá tsønga Ndamasco.
12 Ne de guehni ja mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø rá thuhu ra Ananía, ne xi mi øt'a
gatho nú'ạ mạnga ra ley, ne gatho nú'ʉ ma mixodyohʉ mbi 'bʉhni Ndamasco
mi ñạ xá hño de gue'ạ.
13 Y nu'ạ́ bi ma bá c'ạscagui, ne mi zøni bi 'ñengagui njaua: “Zi cu Saulo,
hñạnga ri thandi ma'na'qui.” Ne 'bestho ra ora'ạ bi za dá handa ra Ananía
mi 'bahni.
14 Nepʉ nu'ạ́ bi 'ñengagui: “Ajuạ nú'ạ mi xøcambeni ndu ma dadahʉ go gue'ạ
xqui huahn'a'i desde ra mʉdi pa gui pạtua rá paha'ạ, ne pa gui hyandua rá
T'ʉ'ạ nú'ạ to'o hingui tu ni 'nara ts'oqui, ne pa gui 'yøtua rá noya'ạ nu sta
zo'a'i.
15 Ngue'ạ go nu'i ma gui damajuạni ja gatho ya jạ'i habʉraza de nú'ạ xcá
hyandi ne xcá 'yøde.
16 Xibya, ¿te rá 'bɛ guí tø'mi? Nxøni maha gui nxistehe, ne 'yapabi ra Zidada
da pun'a ri ts'oqui.”

Ra apostol Pablo bi mạ hanja xqui 'bɛhna da zofo ya jạ'i hingyá xodyo

17 Nepн dá penga pa Jerusale ne dá cнt'a ja ra ndạnijạ pa dá apabi Ajuạ, ne
ja dá handini 'nara nt'udi ngu dega t'i.
18 Dá handa ra Zidada, ne bi 'ñengagui: “Nxøni dạma pøni de guecua
Jerusale, ngue'ạ nuya jạ'i de guecua hinda ma da gamfri'i nú'ạ ma gui
damajuạni de gueque.”
19 Hangue nuga dá embabi: “Ma zi Hmu'i, nu'ɥ́ pạdi xá hño gue nuga ndí
cнt'a mbo ja gatho ya nijạ, ne ndí tsixa fadi nú'н to'o mi camfri'i ne ndí tsнhni,
ne ndí na'mbabi.
20 Ne nu mi mfanga rá ji ri hoga mɛfi ra cu Teba nú'ạ mi damajuạni de gue'e,
nequi ndí 'bнhni nehe, ne xi dá ho nú'ạ bi t'ø'tuabi'ạ. Ne go ndí supabi yá dutu
nú'н ya hyote.”
21 Pe nura Zidada bi 'ñengagui: “Grí ma, ngue'ạ ma ga pɛn'a asta habн bí 'bн
nú'н hingyá xodyo pa gui zofo'н.”

Ra apostol Pablo mi o ja yá 'yɛ ra dạnga ndạ gá soldado

22 Ønsɛ gue'н ya noya bi za bi mạnga ra cu Pablo, ngue'ạ ra ora'ạ bi mнdi
bi mafi gatho ya jạ'i ne mi ena njaua:
—¡Nuni dí 'ñepi da tho ngue'ạ ya hindi 'ñepi da nte!
23 Ha nuya jạ'i mi mantho himi ne da go'ta yá ne asta mi pants'a yá dutu
ne mi føta ya hai co yá cuɛ.
24 Nepн nura dạnga ndạ gá soldado bi manda da jot'a ra cu Pablo ja ra
cuarte, ne bi manda dra fɛt'i pa da mạhmạ te ma ts'oqui xqui 'yøt'e, pa njabн
da bạdi hanja mi pø yá cuɛ ya jạ'i con gue'ạ.
25 Pe nu mri thạt'a ra cu Pablo pa dra fɛt'i, nu'bɥ́ bi 'ñembabi 'nara ndạ gá
soldado mi 'bahni:
—¿Ha gue xá hño gui fɛthн 'nara 'ñøhø me Nroma nixi hinxcá pạhн 'mɛt'o
ua xi xa 'yøt'a 'nara ts'oqui ua hina?
26 Ha nu mi 'yøde njabн ra ndạ gá soldado, bi ma bá xipa ra dạnga ndạ gá
soldado ne bi 'ñembabi:
—Jamasu nú'ạ ma gui 'yø'tua nú'ạ ra 'ñøhø, ngue'ạ nu'ạ́ ra me Nroma.
27 Nepн ra dạnga ndạ gá soldado bi ma bá tsнdi ra cu Pablo ne bi 'yambabi:
—¿Ha gue xi majuạni grá me Nroma?
Ra cu Pablo bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hạhạ, majuạni.
28 Nu'bɥ́ nura dạnga ndạ gá soldado bi 'ñembabi njaua:
—Conque nuga xi dá jut'a ndunthi ra bojạ pa bi za dá me Nroma.
Ha nura cu Pablo bi 'ñembabi:
—Pe nuga drá mengu desde dá 'bнi.
29 Ne nu mi 'yøde njabн nú'н to'o mi ma xa mɛthmạ ra cu Pablo, nú'ɥ́ 'bestho
bi 'uegue de gue'ạ. Ne ra dạnga ndạ gá soldado mi bạdi gue xi majuạni mrá
me Nroma, bi ntsu ngue'ạ xqui manda dra thạt'i.

Ra apostol Pablo mi ñạ ja yá thandi ya hmunts'a ndạ gá xodyo

30 Nepн rá hyax'ạ ra dạnga ndạ gá soldado bi 'yøt'e pa da nja ra nthanthyạ
pa da bạdi hanja xqui ñạpabi ya xodyo ra cu Pablo. Hangue bi manda da
thạcua ya cadena nú'н mi thạt'a ra cu Pablo ne bi zohna gatho ya ndạ gá
macjạ ne gatho ya ndạ gá xodyo pa da munts'i. Nepн bri pønga ra cu Pablo
ne bi 'ba'ma ja yá thandi'н.

23

1 Nu'bʉ́ ra cu Pablo bi hyanda gatho ya ndạ gá xodyo xqui munts'ini ne bi
'ñembabi:
—Ma cu'ihʉ, nuga nzạntho stá 'bʉi xá hño ja rá thandi Ajuạ co ma mfeni xá
nt'axi asta mapaya.
2 Nu'bʉ́ ra Ananía nú'ạ mrá dạnga ndạ gá macjạ bi 'bɛpabi nú'ʉ mi 'bahni
guetbʉ ra cu Pablo da mɛ'tua rá ne.
3 Nu'bʉ́ nura cu Pablo bi 'ñemba ra dạnga ndạ gá macjạ:
—¡Ajuạ ma da 'ra'a ri nju'ti, nu'i 'nagrá yohmi! Pa gue'ạ guí hupʉ gui
'yangagui te stá øt'e ngu mạnga ra ley. Nu'bʉ́, ¿hanja hinguí øt'e ngu mạnga
ra ley, gue hønsɛ go grí manda da hnabgagui?
4 Ha nu ma'ra ya jạ'i mi 'bahni bi 'ñembabi:
—¿Ha gue njabʉ gui thạtuabi rá dạnga macjạ Ajuạ?
5 Nu'bʉ́ nura cu Pablo bi 'ñembabi'ʉ:
—Ma cu'ihʉ, nuga hinduí pạhmạhạ ua go guehni ra dạnga ndạ gá macjạ.
Stá pạhmạ hinstá mạ njabʉ, ngue'ạ mạnga ja ra Mạca T'ofo njaua: "Oxqui
ñạma'ñʉ de ni 'nari ndạ de ja ri hnini."
6 Nepʉ ra cu Pablo bi bạdi gue 'ra de gue'ʉ myá saduceo, ha nu ma'ra myá
fariseo. Hangue bi 'ñenga nts'ɛdi:
—Ma cu'ihʉ, nuga nequi drá fariseo ne drá t'ʉ de ya fariseo. Hangue nubyá
xuá ts'igagui pa guecua hønsɛ ngue'ạ dí camfri gue ma da yopa nte nú'ʉ xa
du.
7 Nu de mi mạnga njabʉ ra cu Pablo, ya fariseo ne ya saduceo bi mʉdi bi
ntsanoya'ʉ, ne bi hyegue 'ra 'nambʉ.
8 Ngue'ạ nuya saduceo ena gue nú'ʉ xa du ya hinda ma da yopa nte, ne ena
gue hingui 'bʉ ya ɛnxɛ, nixi ya ndạhi. Pe nuya fariseo hạ, camfri gue ma da
yopa nte nú'ʉ xa du, ne camfri gue 'bʉi ya ɛnxɛ ne camfri gue 'bʉ ya ndạhi.
9 Nepʉ xi bi mʉ ra mahni'ʉ. Y nura ora'ạ bi 'mai 'raya xahnate de ra ley nú'ʉ
myá fariseo ne bi 'ñena:
—Nuna ra 'ñøhø hinte ma ts'oqui dí tsʉtuahʉ. Xi'bʉ xa zofo 'nara ndạhi o
'nara ɛnxɛ, hingui tsa ga nø'tuahʉ rá ts'ɛdi Ajuạ.
10 Ha nu'ʉ́ co yá cuɛ xi mri mantho, hangue ra dạnga ndạ gá soldado xi bi
ntsu ngue'ạ mi hu rá mʉi gue nú'ʉ́ ma xa hyo ra cu Pablo. Hangue bi manda
dua ts'i ya soldado pa da zica ra cu Pablo de ja yá 'yɛ ya xodyo, ne bi yopa
zixa ja ra cuarte.
11 Y nu mi nxuui ra Zidada bi zofo ra cu Pablo ne bi 'ñembabi:
—Pablo, oxqui ntsu, ngue'ạ ngu xcá damajuạni de gueque nuua Jerusale,
njabʉ ma grí damajuạni de gueque nuni Nroma nehe.

Yá ncontra ra apostol Pablo bi 'yøt'a 'nara cohi'ʉ pa da hyohmạ'ạ

12 Ha nurá hyax'ạ 'raya xodyo bi go 'nara cohi pa da hyohmạ ra cu Pablo. Bi
hñuts'i gue hinda ñuni nixi da ntsithe asta hinda 'yøt'e nú'ạ xqui 'yɛ'mbabi'ʉ.
13 Mi thogui ñote ya 'ñøhø nú'ʉ to'o xqui mɛ'tsa nú'ạ ra cohi'ạ.
14 'Mɛt'o bi ma bá c'ạ'tsa ya ndạ gá macjạ ne yá ndạxjua ndạ ya xodyo, ne
bi 'ñembabi'ʉ:
—Nuje stá cohe 'nara cohi xá nts'uni gue hinte ma ga tsihe asta hinga hohe
ra Pablo.
15 Ha nubyá nu'ahʉ ne ma'ra ya ndạ de ma hmunts'a ndạhʉ 'yaphʉ ra
dạnga ndạ gá soldado gue rixudi dua tsin'ahʉ'ạ ja ri thandihʉ. Gui 'ñemfʉ
gue guí ne gui pạhʉ xá hño de nú'ạ xa 'yøt'ạ. Ha nuje ma xi ga acje pa ga
hohe ante da zøhø de guecua.

16 Pe nu 'nará 'bɛdatsi ra cu Pablo bi bạdi gue mi t'ɛcua rá tio, hangue
'bestho bi ma bá xipabi ja ra cuarte.
17 Nu'bɄ nura cu Pablo bi zohna 'na de ya ndạ gá soldado ne bi 'ñembabi:
—Tsi'tsua ra dạnga ndạ gá soldado nuna ts'ʉnt'ʉnạ, ngue'ạ hạ 'raya noya
da xipabi.
18 Hangue nura ndạ bi zi'tsua ra dạnga ndạ nú'ạ ra ts'ʉnt'ʉ, ne bi 'ñembabi:
—Nú'ạ ra Pablo ofadi bi zoncagui pa duá tsin'a nuna ts'ʉnt'ʉ ngue'ạ ne da
xi'a'i 'raya noya 'nạ.
19 Nu'bɄ nura dạnga ndạ gá soldado bi mipa rá 'yɛ ra ts'ʉnt'ʉ ne bi zixa
'nambʉ pa bá ambasɛ ne bi 'ñembi:
—¿Te 'mɛ guí ne gui xicagui?
20 Ha nú'ạ ra ts'ʉnt'ʉ bi 'ñembabi:
—Ya xodyo xa 'yøt'a 'nara cohi gue ma da 'ya'a'i ra favo gui pɛmpa ra Pablo
rixudi ja yá thandi yá hmunts'a ndạ'ʉ, ne ma da 'ñeñ'a'i gue nu'Ʉ ne da bạdi
xá hño nú'ạ te xa 'yøt'e.
21 Pe oxqui camfri nú'ạ da xi'a'ʉ, ngue'ạ ngu ñote ya 'ñøhø acate, ne xa mạ
gue hinda ñuni nixi da ntsithe asta hinda hyo ra Pablo. Nubyá nu'Ʉ hønsɛ
tø'mtho nú'ạ go gui mạngue.
22 Nepʉ nura dạnga ndạ bi 'ñehui nú'ạ ra ts'ʉnt'ʉ ne bi hyu'mba ra hñạ ne
bi 'ñembi:
—Oto xqui xipabi de nú'ạ gá xicagui.

Ra apostol Pablo bi 'bɛhni pa ja ra ndạ Feli

23 Hangue nura dạnga ndạ bi zohna yoho ya ndạ gá soldado ne bi 'bɛpabi
gue da hñoqui co yo nthebe ya soldado dega 'ñoua, ne má hñu'rate ma 'rɛt'a
ya soldado dega ntøgue, ne má yo nthebe ya soldado co ya lansa, pa da ma'ʉ
ja ra hnini Cesarea nzʉnga gʉto nxuui.
24 Nehe bi manda gue da t'umbabi 'na yoho ya fani ra cu Pablo pa da ma
ntøgue, ne da ts'its'i, pe xi dra su xá hño pa dra dapabi ra Feli nú'ạ mrá ndạ ja
ra hai Cilicia.
25 Nehe bi t'umba 'nara t'ofo ya ndạ gá soldado pa da umba ra ndạ Feli,
habʉ mi enga njaua:
26 “Núga drá Claudio Lisia, dí zɛngua'i, nu'i hoga ndạ Feli.
27 Nuna ra 'ñøhø rá thuhu ra Pablo bi gʉ ya xodyo ne mi ma da hyohmạ. Pe
nuga dá pạdi gue ra me Nroma, hangue dá ñạniga co ma soldado.
28 Nuga ndí ne ga pạdi hanja mi ñạpabi'ʉ, hangue dá tsixhe ja yá thandi yá
hmunts'a ndạ'ʉ.
29 Ne nú'ạ dá pạdi gue mi ñạpabi de yá leysɛ'ʉ, hingo te xqui 'yøt'e de ma
leyhʉ pa xa tho nixi pa xa jothmạ fadi.
30 Pe nuga bi sicagui gue nuya xodyo mi ne xa 'yaqui pa xa hyohmạ'ʉ,
hangue 'bestho dá pɛn'abʉ'ạ. Ne dá xipabi nú'ʉ to'o ri ñạpabi gue da ñạpabi
ja ri thandi nú'ạ xa 'yøt'e. Gue'ạ mi ja te ga xi'a'i. Nzɛnguathohʉ.”
31 Nu'bɄ ya soldado bi 'yøt'a ngu nú'ạ bri 'bɛpabi, bi zixa ra cu Pablo dega
xuui asta ja ra hnini Antipatri.
32 Ha nurá hyax'ạ ya soldado nú'ʉ mi 'ñoua bi menga pa ja ra cuarte, ha
nú'ʉ mi pa ntøgue bi thoguiui ra cu Pablo.
33 Ha nu mi zønga Cesarea bi t'umba ra t'ofo ra ndạ Feli, ne ra cu Pablo bi
t'ɛnt'ua ja rá 'yɛ'ạ.
34 Ha mi uadi bi hñe'ta nú'ạ ra t'ofo ra Feli bi 'yambabi habʉ mrá mengu.
Ha nu mi xipabi gue mrá me Cilicia,

35 nu'bɨ́ bi 'ñembabi:
—Ma ga ø te gui mą nu sta 'ñepɨ nú'ɨ to'o ri ñąp'a'i.
Nepɨ bi manda gue dra su xá hño ja nú'ą ra ngu habɨ mi ja rá ts'ɨtbi ra ndą Erode.

24

Ra apostol Pablo bi 'mai ja rá thandi ra ndą Feli

1 De ya mi pɛ'tsa cɨt'a ma pa mi 'bɨhni ra cu Pablo nuni Cesarea, bi zønga ra dąnga ndą gá macją nú'ą mrá thuhu ra Ananía co 'rayá ndąxjua ndą ya xodyo, ne mi 'ñoui'ɨ 'nara pønjyą mrá thuhu ra Tértulo, bi zøñ'ɨ pa da ñąpa ra cu Pablo ja ra ndą Feli.
2 Nepɨ bá ts'i ra cu Pablo pa bi nja ra nthanthyą ja rá thandi ra Feli, y ra Tértulo bi mɨdi bi ñąte ne bi 'ñembabi ra Feli:
—Dí jamądi'ihe, ma hoga ndą'ihe, ngue'ą stá pɛ'tshe 'nara hoga'mɨi ne hinto stá ntuñhe. Po ri dąnga mfats'igue xa 'mɨi xá hño ma hninihe.
3 Gatho nuya ya hño xcá 'yøt'e de guecua ne habɨraza, guehna 'nara dąnga jamądi dí 'ra'ahe, nú'i ma zi hoga ndą'i Feli.
4 Pe pa hinga hąc'ahe ri 'bɛfi, dí bąnte'ihe gui øtca ra favo gui hñuxa nt'øde 'na zi ora de núna ma ga xi'ahe.
5 Nuje stá hanthe gue nuna 'ñøhøni gue nuyá noya mą 'ñena 'nara hñeni teste, ne xa 'ño habɨraza xa heca ya xodyo, ne dí pąhe gue go guehni 'nara ndą de nú'ą ra hmunts'i rá thuhu nasareno.
6 Nuní mi ne xa ts'onga ma nijąhe ngue'ą ya mi tsixa 'raya ją'i hingyá xodyo. Hangue nuje dá jɨhe ne ndí ne stá nhyanthyąhe con gue'ą ngu nú'ą mąnga ma leyhe.
7 Pe nura dąnga ndą gá soldado rá thuhu ra Lisia bi yɨt'a madetho de guecje, ne bi ja bi zingahe nuna ra 'ñøhø.
8 Nepɨ nu'ą́ bi mą gue nú'ɨ to'o mi ne da ñąpa nuna ra 'ñøhø gue da 'ñehe pa guecua pa da e da ngaste con gue'e. Nu'i go da za gui 'yambasɛ pa gui pądi hanja dí ñąphe.
9 Gatho nú'ɨ ya xodyo mi 'bɨhni mi eñ'ɨ gue xi majuąni nú'ą mi mąnga ra Tértulo.
10 Nepɨ nura Feli bi 'ñutua ra seña ra cu Pablo gue da ñą, hangue nura cu Pablo bi mɨdi bi ñą ne bi 'ñena:
—Con gatho ra paha ma ga mą ja ri thandi nú'ą te stá øt'e, ngue'ą dí pądi gue ya øt'a ndunthi ya jɛya grá ndą de nuna hnininą.
11 Da za gui 'ñani pa gui pądi gue nuga ja øt'a 'rɛt'amayoho ma pa dá tsønga de guehni Jerusale pa ga xøcambeni Ajuą.
12 Ne hinto xa zɨcagui to'o dí ntsanoya'be nixi to'o xa zɨqui dí ɨ'ta ya ją'i ja ra ndąniją, nixi ja ma'ra ya niją, nixi ja ra hnini.
13 Nuyɨ ya ją'i hingui tsa da xitca ma hmi de nú'ą te gra ñąpcagui.
14 Nuga ma xi ga xi'a'i nú'ą majuąni. Nuga dí pɛpabi nu Ajuą nú'ą mi pɛpa ndu ma dada, ne drí dɛna 'nara 'ra'yo jamfri nú'ą mąnyɨ gue hinga majuąni. Pe nehe nuga dí camfri gatho nú'ą xa t'ofo ja rá ley ra Moise, ne nú'ą bi 'yofo ma'ra yá 'mɛhni Ajuą.
15 Nuga dí camfri nehe ngu camfriyɨ gue Ajuą da 'yøt'e pa da yopa nte nú'ɨ xa du, ngu ya hoją'i ngu ya ts'o'mɨi.
16 Hangue nząntho stá øt'a ra ts'ɛdi ga 'bɨi xá hño co 'nara hoga mfeni ja rá thandi Ajuą ne ja yá thandi ya ją'i.

17 Øt'a 'raya jɛya ndí 'yo ja ma'ra ya hai, ne duá yopa penga nuua ma hai
pa ga umba 'nara mfats'i ya hyoya ne ga unga ma hñą'ti.
18 Guehna ndí øt'a ja ra ndąniją ha bi zø 'raya xodyo ya me Asia, ne ja bi
zʉcni ya stí nxʉqui ngu yá nzą̨i ma ją'ihe, hingue bi zʉcni co 'nara hmuntsją'i
ndí ʉ'ti pa da ñʉnts'i.
19 'Bʉ nú'ʉ ya xodyo me Asia xa zʉcagui gra øt'a 'nara ts'ocate, nu'bʉ́ go
guehmą'ʉ di ñąpcagui, hingo nuyʉ.
20 Dá mąnga núyʉ ua bi zʉtca 'nara ts'ocate nú'bʉ dá 'ba ja yá thandiyʉ ne
ja yá thandi ma'ra ya ndą de ra hmunts'a ndą gá xodyo.
21 Hønsɛ nu'ą dá mą ja yá thandiyʉ dá ena njaua: “Nubya xcá ñąpcaguihʉ
hønsɛ ngue'ą dí camfri gue ma da yopa nte nú'ʉ xa du.”
22 Ra Feli ya mi pądi xá hño de yá jamfri nú'ʉ to'o xqui gamfri ra Zidada
Jesucristo. Y nu'ą́ bi zoguitho njabʉ de nú'ą mi mąñ'ʉ, ne bi 'ñena:
—Nu sta zøhø ra dąnga ndą gá soldado ra Lisia gue'bʉ ma ga yopa øthʉ ra
nthanthyą pa ga pądi xá hño de nú'ą guí mąñhʉ.
23 Nepʉ ra Feli bi 'bɛpabi 'nara ndą gá soldado gue da su ra cu Pablo mbo ra
fadi, ne da umba nsɛqui nú'ʉ yá ją'i'ą da c'ą'tsi ne da umbi nú'ą te da hyoñ'ą.
24 Nepʉ ya xqui tho 'raya pa, bi yopa zøhø ra ndą Feli mri 'ñoui rá 'bɛhñą mrá
thuhu ra Drusila ne mrá xodyo. Y ra Feli bi manda bi ts'i'tsua ra cu Pablo pa
bi 'yøde'ʉ bi ñą de rá noya ra Zidada Jesucristo.
25 Pe nu mi mʉdi bi mąnga ra cu Pablo nda'ą ri ho Ajuą ga øthʉ ne ga nsuhʉ
pa hinga øthʉ ya ts'oqui, ne mąnga Ajuą gue ma da hñą'mba nguɛnda ya ją'i
de rá ngąts'i ra pa, nu'bʉ́ nura ora'ą ra Feli bi ntsu, ne bi 'ñembabi:
—Grí mahmą, ne nu sta 'ñotho ma 'bɛfi ga yopa zo'a'i pa da za ga ñąhʉ xá
hño.
26 Mi hu rá mʉi ra Feli gue ra cu Pablo mi ma da umba ra boją pa da hyɛgui,
hangue ja guetbʉ mi zohni pa mi ñąui.
27 Rá yo njɛya bi bønga ra Feli dega ndą, ne go bi gohi ra Porcio Festo. Nura
Feli hinhya'mʉ bi hyɛgui ra cu Pablo ngue'ą mi ne da gohi xá hño co ya xodyo.

25

Ra apostol Pablo bi 'mai ja rá thandi ra ndą Festo

1 Ha nu mi zønga ra Festo nuni Cesarea pa da 'mʉi dega ndą, rá hñupa'ą bi
ma pa Jerusale.
2 Ne de guehni nuya ndą gá macją ne ma'ra ya ndą gá xodyo bi ma bá c'ą'tsi
pa bi xipabi nú'ą xqui 'yøt'a ra cu Pablo.
3 Y nu'ʉ́ bi 'yapa ra favo gue da manda da ts'i ra cu Pablo pa Jerusale, ngue'ą
nu'ʉ́ bi benga ma'na'qui xa daca ja ra 'ñu pa xa hyo.
4 Pe nura Festo bi dątuabi'ʉ ne bi xipi gue nura Pablo ja da gotritho ja ra
fadi Cesarea, cabʉ nu'ą́ 'bestho mi ma da mengui pa guehni.
5 Ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Dí xi'ahʉ 'bʉ 'ra de gue'ahʉ guí ne ga maha, maha pa ja grí xicjʉni 'bʉ te
xa 'yøt'a nú'ą ra 'ñøhø'ą.
6 Ra Festo bi 'mʉ Jerusale hønsɛ ngu hñąto ma pa o 'rɛt'a ma pa, ne bi menga
pa Cesarea. Ne rá hyax'ą bi gʉ rá hudi ne bi manda da ts'i'tsua ra cu Pablo.
7 Nepʉ de mi yʉt'a ra cu Pablo de habʉ mi hudi ra ndą, nuya xodyo xqui
'ñehe de Jerusale bi 'yøt'a 'nara nthets'i habʉ mi 'bai'ą, ne bi ñąpabi de
ndunthi ya nthøsthai, pe hinte bi ts'ʉtuabi'ą.
8 Ha nura cu Pablo bi mʉdi bi dądi ne bi 'ñena:

—Nuga hinstá ts'ocuabi yá ley nuyн ma cu ya xodyo, nixi stá ts'onga ma nijạhe, nixi hinte stá ts'ocuabi ra Cesa nú'ạ ma ndạhн Nroma.
9 Pe nura Festo mi ne da gohi xá hño co ya xodyo, hangue bi 'yambabi ra cu Pablo ne bi 'ñembabi:
—¿Ha guí ne ga maha pa Jerusale pa ja grá xнc'ani ra uɛnda de nú'ạ xcá 'yøt'e?
10 Nu'bн́ nura cu Pablo bi dạdi ne bi 'ñena:
—Pøde hina, ngue'ạ dí 'bнcua ja rá thandi ra ts'нtbi de ma ndạhн Nroma, ne ja guecua mahyoni ga nhyanthyạ'be núyн to'o ñạpqui. Y ngu guí pạdi gue nuga hinte stá ts'ocua ma mixodyo'be.
11 Nu'bн stá øt'a 'nara dạnga ts'ocate ne rí 'ñepcagui da thogagui, da za. Nuga hindí tsu ma du. Pe nu'bн hinga majuạni de nú'ạ ñạpcaguiyн, ni 'na hingui pɛ'tsa ra nsɛqui da 'yɛntc'a ja yá 'yɛ ya xodyo. Nuga dí adi gue numa dạnga ndạhн ra Cesa de Nroma go gue'ạ da hñạbga nguɛnda ua xi stá øt'a 'nara ts'ocate ua hina.
12 Nu'bн́ nura Festo bi ñạui rayá mfats'i, nepн bi 'ñembabi ra cu Pablo:
—Nu'i xcá 'yadi gue ma dí hñạp'a nguɛnda ra ndạ Cesa de Nroma de nú'ạ xcá 'yøt'e, hangue nubyá ma gui ma pa guehni.

Ra apostol Pablo bi 'mai ja rá thandi ra ndạ Agripa

13 Nepн de ya xqui thogui 'raya pa, ma'na ra ndạ rá thuhu Agripa bi mɛui rá 'bɛhñạ nú'ạ mrá thuhu ra Berenice, ne bi ma pa Cesarea pa bá zɛngua ra ndạ Festo.
14 Ne bá 'bн de guehni ndunthi ya pa. Y nura Festo bi metuabi ra ndạ Agripa de ra cu Pablo, ne bi 'ñembabi:
—Nuua jot'a ja ra fadi 'nara 'ñøhø bi zogui ra Feli.
15 De duá 'bнhni Jerusale 'raya ndạ gá macjạ ne 'rayá ndạxjua ndạ ya xodyo bi ma bí ñạte'н ne bi xicagui te xqui 'yøt'ạ, ne mi adi'н gue stá manda xa tho.
16 Pe nuga dá embabi'н gue ra ts'нtbi de Nroma hingrá nzại da hyo 'nara jạ'i 'bн hinxa nhyanthyạthoui nú'ạ to'o xa ñạpabi.
17 Hangue ngu dá tsøheua nú'н ya 'ñøhø de Jerusale, rá hyax'ạ dá hudi ja ma hudi, ne dá manda dua ts'i nú'ạ ra 'ñøhø.
18 Pe nú'н to'o mi ñạpabi hinte bi mạ de gue nú'ạ ndí beni. Ngue'ạ nuga ndí beni gue nu'ạ́ mi ts'oca ma leyhн de Nroma.
19 Pe hina, hønsɛ nu'ạ mi ñạte'н, por nuyá jamfri pɛ'tsasɛ'н, ne bi mạ de 'nara 'ñøhø rá thuhu ra Jesu mạñ'н gue xa du, pe nura Pablo ena gue bi yopa nte 'nạ.
20 Ha nuga hinduí pạdihmạ te ga øt'e con gue'н, hangue dá ambabi ra Pablo 'bн mi nehmạ xa ma pa Jerusale pa ja xuá thạ'mbani nguɛnda de nú'ạ mi hñạpabi.
21 Pe nu'ạ́ bi 'yadi gue go da hñạ'mba nguɛnda ma ndạhн ra Augusto Cesa, hangue dá manda da gohitho ja ra fadi asta hinga pɛhna ja ma ndạhн Nroma.
22 Nepн ra ndạ Agripa bi 'ñembabi ra Festo:
—Nequi dí ne ga øde te rá 'bɛ'ạ mạnga nú'ạ ra 'ñøhø'ạ.
Nu'bн́ ra Festo bi 'ñembabi:
—Nu'bн́ 'bestho rixudi ma gui 'yøde te 'bɛ da mạ.
23 Hangue nurá hyax'ạ ra Agripa ne ra Berenice bi zøhø bi yнt'a co ndunthi ra nsu ja ra ts'нtbi, nehe mi 'ñoui ma'ra ya ndạ de ra hnini ne ya ndạ gá soldado. Nepн ra Festo bi manda da ts'i'tsua ra cu Pablo.
24 Nepн bi 'ñena:

—Ma ndạ'ihe Agripa, ne gatho'ihʉ guí 'bʉhʉua con guecje, xi 'bʉcua nuna ra 'ñøhø xi xa ñạma'ñʉ ya xodyo de guehni nuni Jerusale ne de guecua Cesarea, ne hingui tsaya xicagui'ʉ gue mahyoni ga manda da tho.
25 Pe nuga hinstá tsʉtuabini ni 'nara ts'oqui pa da za ga manda da tho. Y nuni xa 'yadisɛ gue da ma pa nuni ja ma ndạhʉ Augusto Cesa pa go da hñạ'mbasɛ ra uɛnda, hangue stá beni ma'na xá hño ga pɛmpabi'ạ.
26 Ha nuga hindí pạdi te ma noya ga ofo pa ga pɛmpa ma ndạhʉ Nroma, hangue stuá tsin'a ja ri thandi, ma ndạ'ihe Agripa, ne ja ri thandihʉ gatho nú'ahʉ guí 'bʉhʉua, pa gui 'yamfʉ ts'ʉ te xa 'yøt'e pa gui xicaguihʉ te ma noya da za ga pɛmpabi ma ndạhʉ.
27 Ngue'ạ nuga dí beni gue hindí 'ñepi ga pɛhna 'nara ts'ạhni ja ma ndạhʉ Cesa 'bʉ hindí pɛhna ra noya hanja xa hñạpabi.

26

Ra apostol Pablo bi mạ de rá jamfri ja rá thandi ra ndạ Agripa

1 Nepʉ ra ndạ Agripa bi 'ñembabi ra cu Pablo:
—Dí 'ra'a nsɛqui gui mạ hanja xa hñạp'a'i.
Hangue nura cu Pablo bi 'ñena:
2 —Con gatho ma paha ma hoga ndạ'i Agripa ma ga xi'a'i hanja ñạpcagui nú'ʉ 'ra de ma mixodyohʉ.
3 Ne drí johya ngue'ạ nu'i guí pạdi xá hño gatho ma nzạihʉ nújʉ dyá xodyohʉ, nehe guí pạdi de gatho nú'ạ te dí mạñhʉ. Hangue nuga drí bạnte'i gui 'yøde gatho núna ma ga mạ.

Ra apostol Pablo bi mạ de rá 'mʉi ante da gamfri

4 Gatho ya xodyo xa bạtca ma 'mʉi desde nú'bʉ ndrá notsi, nú'bʉ ndí 'bʉ'be ma jạ'i ja ma hai ne ja ndá ehe Jerusale.
5 Ne'ʉ nehe pạdi xá hño ne tsa da mạ 'bʉ go da ne'ʉ gue desde ndí ts'ʉnt'ʉ stá 'yo xá hño ja ma jamfrihʉ ngue'ạ ndrá fariseo, ne guí pạdi gue nuya fariseo ma'na ø'tua rá ley ra Moise que gatho ma'ra ma mixodyohʉ.
6 Nubya xa ts'ạncagui de guecua ja ra ts'ʉtbi hønsɛ ngue'ạ dí camfri gue ma da yopa nte nú'ʉ xa du ngu nú'ạ xqui ñạ'tua Ajuạ nú'ʉ ndu ma dadahʉ.
7 Hangue gatho ma mixodyohʉ tø'mi da hñạnga nú'ạ ra hñạ'ti'ạ, ne nzạntho ri xøcambeni Ajuạ ne pɛpabi ma pa ra xuui. Nuna guehna dí tø'mi nehe, ma hoga ndạ'i Agripa, y hangue por gue'ạ xa ñạpcagui'ʉ.
8 ¿Hanja hinguí camfrihʉ gue Ajuạ ma da japi da yopa nte nú'ʉ xa du?

Ra apostol Pablo bi mạ de rá nts'o'mʉisɛ co ya gamfri

9 Nequi nehe rá mʉdi ndí benga ndunthi ya ts'omfeni pa ga ø'tua ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o mi camfri ra Jesu nú'ạ mrá me Nasare.
10 Y njabʉ dá øt'e nuni Jerusale. Stí pønga ra nsɛqui ja ya ndạ gá macjạ pa ndí jʉ ndunthi ya gamfri pa ndí cot'a fadi, ne dá thạdi gue hạ da tho 'ra de gue'ʉ.
11 Ne ndunthi 'mi'qui ndí castiga nts'ɛdi ya gamfri ja yá nijạ ma mixodyohʉ pa ndrí japi da ncøni de yá jamfri xqui mɛ'tsi. Ne xi ndí ncuɛ con gue'ʉ ne ndí pa ja ma'ra ya hnini yabʉ pa nduí honi pa ga ø'tua ra nts'o'mʉi.

Ra apostol Pablo bi mạ ma'na'qui de hanja bi ñobri de yá ts'oqui (Hch. 9:1-19; 22:6-16)

12 Hangue gue'ạ ndrá mahmạ Ndamasco ngue'ạ ya stí pønga ra nsɛqui ja ya ndạ gá macjạ ne xqui 'raca ra ts'ɛdi pa ga jʉ ga cot'a fadi ya gamfri.

13 Pe dí xi'a'i ma ndạ'i, nu ja ra 'ñu ngu mi nde ma pa, nura ora'ạ dá handi
bi gobgatho 'nara ñot'i mahyɛgui co nú'ʉ to'o ndrí 'ño'be, y nura ñot'i'ạ ma'na
mi tsɛdi que ra hyadi.
14 Nepʉ ra ora'ạ dá taguihe gatho, y nuga dá øde 'nara noya bi ñạca ebreo ne
bi 'ñengagui: "Saulo, Saulo, ¿hanja guí hongui pa gui 'øtca ra nts'o'mʉi? Nu'i
grí 'ñʉnsɛhɛ, guí nja ngu ra ndạmfri ora tica ra nsʉmboi."
15 Nepʉ nuga dá embabi: "¿To'o'i, zi Hmu?" Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi 'ñengagui: "Nuga
go gueque drá Jesu. Ha nu'i guí hongui pa gui 'øtca ra nts'o'mʉi ngue'ạ guí
honi pa gui 'øø'tua ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o xa gamfrigui.
16 Nubyá nangui ne 'bai, ngue'ạ nuga go stá zo'i y go stá huan'a'i pa gui
pɛpcagui, ne pa gui damajuạni ja ya jạ'i de nú'ạ xcá hyandibya ne de nú'ạ
ma ga u't'a'i 'mɛfa.
17 Nuga go ma ga ñạñ'a'i de ja yá 'yɛ ya xodyo ne de nú'ʉ hingyá xodyo nuni
habʉ dí pɛñ'a'i gui ma.
18 Nuni ja guehni ma gui zofo ya jạ'i pa da pata yá mfeni pa da 'ño ja ra
mạca ñot'í, ne ya hinda sigui da 'ño ja ra 'bɛxuui. Ne gui xip'ʉ da 'uegue de
ja yá ts'o'bɛfi ra Satá, ne da mɛpabi Ajuạ ma Dada, ne da gamfrigui pa da
hñạnga ra mpumbi de yá ts'oqui, ne pa dyá mɛtigui ngu gatho nú'ʉ ma'ra xa
nt'axca yá mfeni ngue'ạ xa gamfrigui." Njaua guehna bi xicagui ra Zidada.

Ra apostol Pablo himrá ts'o'øde de rá noya ra Zidada

19 Hangue njabʉ, ma ndạ'i Agripa, hindá nts'o'øde de nú'ạ dá øde de
mahets'i.
20 Hangue dá fʉdi dá zofo ya jạ'i 'bestho de guehni Ndamasco, nepʉ dá ma
pa Jerusale ne gatho ja ma'ra ya hnini Judea. Ne dá ma nehe habʉ bí 'bʉ nú'ʉ
hingyá xodyo, dá zofo gue da ñobri'ʉ de yá ts'oqui ne da gamfri Ajuạ, ne da
'øøt'a nú'ạ xá hño pa da hnequi gue majuạni xa pata yá 'mʉi.
21 Y hangue por guehna ma mixodyohʉ bi gʉgagui ja ra ndạnijạ ne mi ne
xa hyogagui.
22 Pe co rá mfats'i Ajuạ asta nubya dí siguitho dí zofo nú'ʉ ja yá nsu ne nú'ʉ
otho yá nsu. Y nuga nzạntho dí mạ ngu nú'ạ bi mạnga ra Moise ne ma'ra yá
'mɛhni Ajuạ de nú'ạ mi pɛ'tsi da nja.
23 Nu'ʉ́ mi mạ gue ra Cristo nú'ạ xqui hñuxa Ajuạ pa da ndạ, mi pɛ'tsi te da
thogui ndunthi ya ts'othogui asta hinda tho. Pe 'mɛfa de rá du'ạ go gue'ạ rá
mʉdi mi pɛ'tsi da yopa nte de ra du. Ne go gue'ạ mi ma da xipa ya xodyo ne
nú'ʉ hingyá xodyo de nú'ạ ra 'ra'yo te da umbi, ne nura 'ra'yo te'ạ nja ngu
'nara ñot'i ri yot'i'ʉ.

Ra apostol Pablo bi zofo ra ndạ Agripa

24 Y nu mi mạnga njaua ra cu Pablo pa bi mạ hanja xqui hñạpi, ra ora'ạ ra
Festo bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñembabi:
—¡Asta xcá 'bɛ ri mfeni, Pablo! Ngue'ạ oda ri mfeni de ya hɛ'mi xcá hñe'ti,
hangue xcá 'bɛ ri mfeni.
25 Pe nura cu Pablo bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Hinstá 'bɛ ma mfeni, ma hoga ndạ'i Festo, ngue'ạ nuga dí mạnga nú'ạ
majuạni.
26 Nuni ra ndạ Agripa, nehni pạdi xá hño de nú'ạ dí mạ, hangue nuga hindí
tsu ga ñạ ja rá thandini. Dí pạdi xá hño gue nuní ya xa unga nguɛnda de gatho
núna dí mạ, ngue'ạ hinxa t'øt'e mant'agui.
27 Ma zi hoga ndạ'i Agripa, ¿ha guí camfri nú'ạ bi mạnga yá 'mɛhni Ajuạ?
Nuga dí pạdi gue nu'i guí camfri nú'ạ bi mạñ'ʉ.

28 Nepʉ nura ndạ Agripa bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ya ma'na tʉi ri 'bɛdi pa gui jacagui ga camfri ra Jesucristo nehe.
29 Hangue nura cu Pablo bi 'ñembabi:
—Hạhạ, co rá mfats'i Ajuạ da njabʉ, ne hinga hønsɛ'i, nehe gatho núyʉ xa 'yøde nú'ạ stá mạmbya. Dí ne da gamfriyʉ ngu stá camfriga nehe, hønsɛ hindí ne dra thạt'i co ya cadena ngu xra jagagui.
30 Nepʉ de ya bi uadi bi ñạ ra cu Pablo, bi 'mai ra ndạ Agripa co ra Berenice ne ra Festo ne gatho nú'ʉ mi huhuini.
31 Ne bi njʉqui'ʉ pa bá ñạsɛ'ʉ 'na ngu 'na, ne bi 'ñémbi:
—Hinte xa 'yøt'a nuna ra 'ñøhø pa rí 'ñepi da tho, nixi pa da mfadi.
32 Nepʉ ra ndạ Agripa bi 'ñembabi ra Festo:
—Ya xa za xa thɛhmạ nuna ra 'ñøhø 'bʉ hinxqui 'yadi da ma ja ma ndạhʉ ra Augusto Cesa pa ja dí thạ'mbani nguɛnda 'bʉ te xa 'yøt'e.

27

Ra apostol Pablo bri ts'ixa nts'ạhni pa Nroma

1 Y mi zø ra pa de nú'ạ xqui benga ra ndạ Festo pa da mɛncahe ja ra hai Italia, ra cu Pablo ne ma'ra ya 'yofadi bi t'ɛnt'ua yá 'yɛ 'nara ndạ gá soldado mrá thuhu ra Julio nú'ạ 'na de yá soldado ra ndạ Augusto Cesa. Y núga drá Luca dá mɛ'be'ʉ.
2 Y bi zixcahe 'nara dạnga motsa xqui 'ñehe de ra hnini Adramitio, ne dá pøñhe de guehni Cesarea pa dá 'raxhe ja ra ndehe dí mahe pa ja ra hai Asia. Nehe drí 'ñohe ra cu Aristarco nura me Tesalonica 'nara hnini de ra hai Macedonia.
3 Y rá hyax'ạ dá tsøñhe ja ra hnini Sidó. Y nura Julio xi bi nhyojạ'i co ra cu Pablo ne bi umba nsɛqui da ma dua c'ạ'tsa ya cu nú'ʉ mi 'bʉ de guehni, ne pa bá t'umbi nú'ạ te mi honi.
4 Nepʉ dá pøñhe de guehni Sidó dá thothe po ra lado mac'angui de ra hai Chipre nú'ạ o madetho ra ndehe. Dá øthe njabʉ pa dá 'banpahe ra bʉnthi mi 'yo.
5 Ne dá 'raxhe ja ra ndehe dá 'ranthe manjuạntho de ra hai Cilicia ne Panfilia, ne dá tsøñhe ja ra hnini Mira de ra hai Licia.
6 De guehni ra ndạ gá soldado ja bi zʉhni 'nara motsa mrá me Alejandría de ra hai Egipto mri ma pa ja ra hai Italia. Nu'bʉ́ dá jʉhe nú'ạ ra motsa'ạ pa dá thoguihe habʉ ndrá mahe.
7 Ndunthi ya pa ndrí 'yohe 'ramats'ʉ ja ra ndehe, xi xmá hñei pa dá tsøñhe gueta Gnido. Nepʉ ngue'ạ mi 'yo ndunthi ra bʉnthi himi hocaguihe ga 'yohe, hangue dá 'rañhe gueta ra hnini Salmón, dá 'bañhe po lado mac'angui de ra hai Creta o madetho ra ndehe.
8 Xi dá 'yohe masque 'ramats'ʉ ngue'ạ mi 'yo ndunthi ra bʉnthi himi hocje ga 'yohe xá hño. Y hingá 'me dá tsøñhe ja rá hyo ra ndehe habʉ xqui thu'mbabi Ya Hoga Gosthi gueta ra hnini Lasea.
9 Ya xqui thogui ndunthi ya pa ndí 'yohe ja ra ndehe, y ya ma'na xi xmá nts'uni pa ga 'yohe ngue'ạ ya mi ma da zøhø ya pa de ya tsɛ, ne gue'bʉ xi 'yo ndunthi ra bʉnthi. Hangue nura cu Pablo bi zofo gatho ya jạ'i,
10 ne bi 'ñembabi:
—Compahʉ, dí handi gue ma ga thohʉ ndunthi ya ts'othogui má 'ñu, da za da yʉi ra motsa con gatho nú'ạ te di cʉ, ha nujʉ́ ga tuhʉ nehe.
11 Pe nura ndạ gá soldado himbi 'yø'tua ncaso ra cu Pablo, ma'na bi 'yøta nú'ạ mi mạnga ra 'yɛt'amotsa ne nú'ạ to'o mrá mɛti.

12 Y ngue'ạ xmá nts'uni da gohni ra motsa ja Ya Hoga Gosthi pa nú'ʉ ya pa'ʉ
de ya tsɛ, hangue ndunthi nú'ʉ to'o mi pani bi beñ'ʉ gue ma'na xá hño da bøni
de guehni pa xahmạ xa zahmạ xa zønga Fenice nú'ạ ja ja ra lado yʉhyadi de
ra xɛca hai Creta, pa ja xa 'mʉhmạni'ʉ nú'ʉ ya pa de ya tsɛ.

Ra dạta bʉnthi ja ra ndehe

13 Nepʉ bi mʉdi bi 'ño 'na tʉi ra ndạhi nú'ạ mri 'ñe ngue mac'angui, hangue
bi beñ'ʉ gue xá hño da sigui da thogui pa habʉ mri ma'ʉ. Hangue dá pøñhe
de guehni habʉ stí ntsayahe, ne dá 'bañhe gueta rá hyo ra hai Creta.
14 Nepʉ hinga ya'ạ bi zʉcje 'nara bʉnthi xi nts'ɛdi mbrí 'ñehe ngue mahuifi
habʉ ndrá mahe.
15 Nura bʉnthi'ạ bi duxa ra motsa ngue'ạ xi mi tsɛdi, ne himi tsa ga tsạmhe.
Hangue dá hɛhe bi duts'i.
16 Dá thothe gueta 'nara zi xɛca hai rá thuhu Clauda o madetho ra ndehe,
ja ra lado habʉ hints'ʉ mi tsɛ ra bʉnthi. Nu'bʉ́ ja dá pø'tsheni ra t'ʉca motsa
pa ja ra dạnga motsa nú'ạ mri gʉt'i, pe xi dá henbahe.
17 Nepʉ de ya dá pø'tshe ra t'ʉca motsa, dá thạthe co ya nthạhi nura dạnga
motsa ne xi dá dʉ'the pa hinda nhuati. Nepʉ nú'ʉ to'o mri 'yɛt'a ra motsa,
mi tsu da pø'tsa pa ja ra 'bomu ja 'nara t'ʉca hai rá thuhu ra Sirte, hangue bi
jạ'ma ya dutu nú'ʉ xqui thuxa mañạ de ra motsa pa da 'ño co ra ndạhi, ne bi
hopabi'ʉ da duxa ra ndạhi.
18 Ha nurá hyax'ạ hinxqui tsayatho nú'ạ ra bʉnthi xi mi tsɛdi, hangue nu'ʉ́
bi føta ja ra ndehe nú'ʉ te mri du ra motsa.
19 Nepʉ nurá hñupa dá føthe nehe ja ra ndehe ma'ra ya t'øt'e nú'ʉ mi pɛpabi
ra motsa.
20 Bi thogui ndunthi ya pa hindá hanthe ra hyadi nixi ya tsø ngue'ạ xi mi
'yo ndunthi ra bʉnthi, hangue ndí hu ma mʉihe gue ya ma stá tuhmạhe.
21 Ya mi pɛ'tsa ndunthi ya pa hinte stí tsihe, hangue ra cu Pablo bi 'mai
madetho de guecje ne bi 'ñena:
—Compahʉ, 'bʉ xcá 'yøhmạhʉ nú'ạ dá xi'ahʉ gue stá cohmạhʉni Creta,
nu'bʉ́ hinstá thohmạhʉ núna dí thohʉ, ne hinxa 'mɛdihmạ gatho nú'ạ stá
'bɛhʉ.
22 Pe nubyá, oguí tu ri mʉihʉ, ngue'ạ ni 'na de guecjʉ hinga ma ga tuhʉ,
masque ra motsa da nxɛni ne da yʉi nuua ja ra ndehe.
23 Ngue'ạ manxuui bi zocagui 'nara ɛnxɛ bá pɛnca Ajuạ nú'ạ to'o dí camfri
ne dí pɛpabi.
24 Y nú'ạ ra ɛnxɛ'ạ bi 'ñengagui: “Pablo, oguí tsu, ngue'ạ mahyoni gui tsønga
Nroma habʉ bí 'bʉ ra ndạ Cesa, ne gui 'ba ja rá thandi'ạ, ne por gue'a'i Ajuạ
ma da ñạnga de ra du núyʉ guí pɛuiua ja ra motsa.”
25 Hangue compahʉ, nubya dí xi'ahʉ, oguí tu ri mʉihʉ, ngue'ạ nuga dí
camfri gue Ajuạ da sujʉ, ngue'ạ dí camfri gue ma da njabʉ ngu nú'ạ bi xicagui
rá ɛnxɛ'ạ.
26 Nu'ạ ma da nja, ma da 'yɛtc'ahʉ ra ndạhi ne ma dí zogahʉ ja 'nara zi xɛca
hai o mbo ra ndehe.
27 Ne ya mi pɛ'tsa 'nɛt'ocʉt'a ndí 'yohe njabʉ co nú'ạ ra bʉnthi, ndí 'yohe ja
ra dạnga ndehe nú'ạ rá thuhu Adria, mi 'yɛtc'ahe ra ndạhi pa habʉraza. Ne
ngu made ra xuui nú'ʉ to'o mi ɛt'a ra motsa bi mʉdi bi unga nguɛnda gue ya
mi ma ga tsøñhe ja 'nara hai.
28 Nu'bʉ́ bi mʉdi bi 'yɛni hangu rá hñe ra dehe, y ya mi pɛ'tsa ntsøca
'natema'rɛt'a ne 'rato metro rá hñe. Nepʉ dá thohe má ts'ʉ de guehni pa ja
ra hai, bi yopa 'yɛni ma'na'qui, y ya mi pɛ'tsa ntsøca 'natemayoto metro.

29 Y co ra ntsu da mfant'ui ya do nura motsa, bi ja̱'ma goho ya bøja̱ de møte
ra motsa asta habн bi zнdi ra hai pa ya hints'н bi ntihi nts'ɛdi, y gathoguihe
ga nehma̱he ya xa hyats'i.
30 Y nú'н to'o mi ɛt'a ra motsa bi má̱mbi gue xahma̱ xa za xa 'bathma̱'н,
hangue nu'н́ bi yopa ca̱'ma ra t'нca motsa ja ra ndehe mi ma̱ntho'н gue pa xa
'yɛnt'a ma'ra ya bøja̱ ja rá ña̱xu ra motsa.
31 Hangue nura cu Pablo 'bestho bi xipabi ra nda̱ gá soldado ne ma'ra ya
soldado ne bi 'ñembabi:
—Nu'bн núyн da ga̱i de guecua ja ra motsa, nu'bн́ hinda za ga pøñhн de
guecua.
32 Nu'bн́ ya soldado bi da̱ma hyɛca ya ntha̱hi de ra t'нca motsa ne bi døgue
bi ma.
33 Nepн rá hyax'a̱ hamxuditho, ra cu Pablo bi xicje drí gathohe gue ga tsihe
te ga tsihe, ne bi ba̱nteguihe bi 'ñenje:
—Nu'ahн, ya øt'a 'nɛt'ocнt'a hinte xcá a̱hн ne hinte xcá tsihн.
34 Dí ba̱nte'ihн gui tsihн te gui tsihн, ngue'a̱ guehna mahyoni pa njabн da
nja ri ts'ɛdihн, ngue'a̱ dí pa̱di gue ni 'na de gue'ahн hingui ma gui tuhн.
35 De mi ma̱nga njabн ra cu Pablo bi gн 'nara thuhme ne bi umba njama̱di
Aju̱a̱ ja yá thandi'н. Nepн bi heque, ne bi mнdi bi zi'a̱.
36 Nepн gathoguihe xi bi hñu ma mнihe, ne dá ñunihe nehe.
37 Y núje ndí pahe ja ra motsa, ndí tsøxhe yo nthebe ne hñu'rate ne
'rɛt'ama'rato.
38 Y ya de dá juahe dá ñuñhe ne dá niña̱he, nú'a̱ ra trigo bi bongui dá føthe
mbo ra ndehe pa ma'na ya hinxmá hñн nú'a̱ mri du ra motsa.

Ra motsa bi nxɛni co rá ts'ɛdi ra dehe

39 Nepн de ya bi hyats'i, nú'н to'o mri 'yɛt'a ra motsa bi hyandi gue ya ma
da zønga ja ra hai pe himi pa̱di te ma hai'a̱. Ne bi hyanda 'nara luga ngu ra
gosthi mbo ra zi xɛca hai habн mri hnequi 'na xɛni ra 'bomu guetbн rá hyo
ra ndehe. Ne nu'н́ bi beni xahma̱ da za da zønga ra motsa asta habн mi ja ra
'bomu.
40 Bi hyɛca ya nthа̱hi nú'н mi tha̱t'a ya bøja̱ nú'н mri gнt'a mbo ja ra dehe.
Nehe bi xo'tua yá nthа̱hi nú'н ya za dega nt'ɛt'a motsa. Nepн bi pø'tsa ya dutu
pa da daca ra nda̱hi ja rá ña̱xu ra motsa. Nepн ra motsa bi 'yent'a ra nda̱hi gá
ma ja rá hyo ra hai.
41 Pe bi zønga habн mi ja yoho yá ts'ɛdi ra dehe, nepн bi 'yent'a ra motsa pa
ja ra 'bomu. Ha nurá ña̱xu ra motsa xi bi yн ja ra 'bomu, hangue ya himbi za
bi 'ño. Ha nu de rí møte bi mнdi bi nxɛni co rá ts'ɛdi ra dehe.
42 Nura ora'a̱ ya soldado mi ne xa hyo gatho ya 'yofadi pa hinda 'ba'tuabi'н
dega ncнnthe.
43 Pe nura nda̱ gá soldado bi hña̱cuabi'н pa hinda hyo, ngue'a̱ nu'á̱ mi ne da
ña̱nga ra cu Pablo. Nepн nu'á̱ bi 'bɛpabi gue da mføte rá mнdi pa ja ra dehe
nú'н to'o mi pa̱ da 'raxa ja ra dehe dega nsaha, pa da zønga asta ja ra hai.
44 Ha nu'н ma'ra nú'н to'o himi pa̱ da 'raxa ja ra dehe dega nsaha, bi 'bɛpabi
da gн 'ra 'na xɛni ra za nú'н xqui xø'tsa ra dehe de ja ra motsa. Y njabн ha̱, bi
za bi zønga gatho'н ja ra hai.

28

Ra apostol Pablo bi 'ño ja ra xɛca hai rá thuhu Malta nú'a̱ o madetho ra ndehe

1 Nu ndá pøñhe gatho de ja ra dehe, ni 'na de guecje hindá jạthe. Nepʉ ja dá pạhe te rá hu nú'ạ ra hai habʉ dá tsøñhe. Gue'ạ 'nara xɛca hai rá thuhu Malta o ja ra ndehe.
2 Nepʉ nuya mengu de guehni xi bi 'øtcahe ndunthi ra hñojạ'i. Ne bi 'ñutcahe 'nara dạnga faspi pa dá mpa'the, ngue'ạ xi xmá tsɛ 'nara 'ye mi 'uại.
3 Nepʉ ra cu Pablo bi xʉ 'raya za pa mi ʉ'tsa ja ra tsibi. Y nura ora'ạ co ra pa bi bønga 'nara zatequ'eñạ habʉ xqui t'u ra tsibi, ne bi 'mat'a ja rá 'yɛ ra cu Pablo.
4 Y nu mi hyanda njabʉ nú'ʉ ya mengu de nú'ạ ra hai'ạ gue ra qu'eñạ mi zʉdi ja rá 'yɛ ra cu Pablo, mri 'ñémbi'ʉ 'na ngu 'na:
—Nuna 'ñøhøni pøde xa hñote. Nuní masque bi c'othmạ rá du de ja ra ndehe, pe nura ts'ʉtbi xa zʉdi de guecua, ya hinda hopi da nte.
5 Pe nura cu Pablo bi huạt'a rá 'yɛ ja ra tsibi pa bi dagui nú'ạ ra zatequ'eñạ, y hinte bi ja ra cu Pablo.
6 Gatho ya mengu de nú'ạ ra hai'ạ mi tø'mi gue xa hyandi xa nenga rá 'yɛ, o xa datho xa du. Mi tø'mtho'ʉ te xa thogui hmạhạ'ạ, pe nu mi hyandi gue ya hinte bi ja, nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi pata yá mfeni. Nepʉ nu'ạ bi beñ'ʉ, gue nura cu Pablo mi gue'ạ 'nara zidada.
7 Guetbʉ de guehni ja mi jani yá hai 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Publio nú'ạ mrá ndạ de maxøgue nú'ạ ra hai'ạ. Nu'ạ́ xi bi 'øtcahe ndunthi ra hñojạ'i ne bi 'racje ntsaya hñu pa ja rá ngu.
8 Y nurá dada'ạ mi 'bɛnga ja ra mfidi mri hñeni mri umba ra nzø ne ra nạst'i. Y nura cu Pablo bi ma bá c'ạ'tsi pa bá apabi Ajuạ por gue'ạ ne bi hñu'tsua rá 'yɛ. Nepʉ 'bestho bi ñạni'ạ.
9 Y nu mi fạdi njabʉ, bi zøhø ndunthi ya da'thi nú'ʉ myá mengu de nú'ạ ra hai'ạ, ne gatho bi ñạni.
10 Ne xi bi numansuguihe, y nu ndá pøñhe de guehni bi 'racje gatho nú'ạ mi pạdi'ʉ gue da 'øtcahe ra 'bɛdi má 'ñu.

Ra apostol Pablo bi zønga Nroma

11 Dá 'bʉheni hñu nzạnạ con gue'ʉ. Nepʉ ja dá jʉheni 'nara motsa nú'ạ xqui gohni nehe nú'ʉ ya pa dega tsɛ. Nú'ạ ra motsa'ạ mrá me Alejandría 'nara hnini de ra hai Egipto. Ne de mbo ra motsa xqui thøteni 'raya c'oi de 'ra nú'ʉ t'embi ya ajuạ, 'na de gue'ʉ rá thuhu ra Casto, ha nu ma'na rá thuhu ra Polu.
12 Nepʉ dá tsøñhe ja 'nara hnini rá thuhu Siracusa, ja dá 'bʉheni hñu pa.
13 De guehni dá thoguihe mahuifi dá mahe ja rá hyo ra ndehe pa dá tsøñhe asta ja ra hnini Regio. Nepʉ rá hyax'ạ bi 'ño ra ndạhi mri 'ñehe mac'angui, nepʉ rá yopa dá tsøñhe ja ra hnini Puteoli de ra hai Italia.
14 Ne de guehni ja dá nthɛheni 'raya cu nú'ʉ bi zixcahe pa ja yá ngu pa dá 'bʉheni con gue'ʉ hñạto ma pa. Nepʉ de ya dá pøñhe de ra hnini Puteoli dá ma dí mahe ja ra hnini Nroma.
15 Y nuya cu de guehni Nroma ya mi pạdi gue ma ga tsøñhe, hangue nu'ʉ́ xqui bøni e da dạcje ja ra dạ'ñu nú'ạ mri ma Nroma, gueta ra tai de ra t'ʉca hnini rá thuhu Foro de Apio ne ra hnini rá thuhu Hñu Ngu. Ha nu mi hyanda ra cu Pablo nú'ʉ ya cu, nu'ạ́ bi umba njamạdi Ajuạ ne bi hñu rá mʉi ne xi bi johya'ạ.
16 Nepʉ de dá tsøñhe Nroma, ra ndạ gá soldado bi 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ ra ndạ gá nsufadi nú'ʉ ya 'yofadi mri zi'ạ. Pe nura cu Pablo bi umba nsɛqui pa bi ts'ixa 'nambʉ bá 'bʉi, ne bá 'bʉhuini'ạ 'nara soldado pa bi su.

Ra apostol Pablo bi mạmba rá noya Ajuạ nuni Nroma

17 Ne rá hñupa de xqui zønga ra cu Pablo nuni Nroma, bi zohna gatho ya
ndạ gá xodyo nú'ʉ mi 'bʉhni. Nepʉ de ya xqui munts'i bi 'ñembabi:
—Ma cu'ihʉ, masque núga hinte stá ø'tua ma mixodyohʉ, nixi stá øt'a 'nara
nts'o'mʉi co nú'ʉ yá nzại ndu ma dadahʉ, pe masque hinte stá øt'e, nuga bri
jʉgagui nts'ạhni nuni Jerusale ne bi t'ɛntc'a ja yá 'yɛ ya me Nroma.
18 Pe nu ndá nhyanthyạhe, himbi ts'ʉtcagui ni 'nara ts'oqui te stí øt'e pa xa
hyocjhmạ'ʉ, hangue nu'ʉ́ mi ne da hyɛgagui.
19 Pe numa mixodyohʉ de guehni himbi ne'ʉ gue da thɛgagui, hangue
ma'na xá hño dá adi ga ehe pa guecua pa go da hñạmga nguɛnda ma ndạhʉ
ra Augusto Cesa, pe hingue pa e ga ñạpabi ma mixodyohʉ.
20 Hangue stá zon'ahʉ pa ga ñạhʉ. Nuga dí 'bacua ja ri thandihʉ dí thạt'i
co ya cadena ngue'ạ dí tø'mi nú'ạ ra hñạ'ti xa ñạtcaguihʉ Ajuạ nújʉ dyá me
Israelhʉ.
21 Nu'bʉ́ nuya ndạ gá xodyo bi 'ñemba ra cu Pablo:
—Nuje ni 'nara hɛ'mi hinte stá hạñhe de guehni Judea de gue'a'i, ne ni 'na
de gue nú'ʉ ma mixodyohʉ xqui 'ñehe de guehni hinte xa xicje de gue'a'i, nixi
xa ñạp'a'i.
22 Dí ne ga øhe nú'ạ guí mạ de nú'ạ guí camfri, ngue'ạ dí pạhe gue habʉraza
ñạma'ñʉ ya jạ'i de nuna ra 'ra'yo jamfri.
23 Nepʉ bi mạ́mbi'ʉ te ra pa mi ma da yopa ñạ'ʉ ma'na'qui. Y nu mi dat'a
nú'ạ ra pa'ạ xqui mạñ'ʉ, ndunthi de gue'ʉ bi zønga habʉ mi 'bʉ ra cu Pablo.
Desde mi xudi bi mʉdi bi ñạ'ạ asta mi nde tobya mi zofo ya jạ'i de hanja ri
manda Ajuạ. Nú'ạ́ mi mạ de rá ley ra Moise ne gatho nú'ạ xqui 'yofo ma'ra
yá 'mɛhni Ajuạ, pa nu'ʉ́ da gamfri nehe gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo nú'ạ
to'o bá pɛhna Ajuạ pa da ndạ.
24 Nepʉ 'ra de gue'ʉ bi gamfri nú'ạ mi mạnga ra cu Pablo, pe nu ma'ra himbi
gamfri.
25 Ne 'ra de gue'ʉ bi ntsanoyasɛ ne bi mʉdi bi ma'ʉ. Pe ante da ma'ʉ ra cu
Pablo bi 'ñembabi'ʉ:
—Go gue'ạ majuạni bi mạnga ra bạdi Isaía po rá Mạca Ndạhi Ajuạ bi xipa
ndu ma dadahʉ, ne bi 'ñena njaua:
26 Rí ma ua xipa nuya jạ'i:
Ma gui 'yødehʉ, pe hinda zo ri mfenihʉ,
ma gui hyanthʉ, pe hingui ma gui pạhʉ te rí bøni nú'ạ gui hyanthʉ.
27 Ngue'ạ xi xa megui ri mfenihʉ,
ne hinguí ne gui hñuxhʉ nt'øde nú'ạ guí ødehʉ,
ne hinguí ne gui pạhʉ nú'ạ guí hanthʉ.
Nu'ahʉ hinguí ne gui hanthʉ,
nixi gui 'yødehʉ,
nixi gui pạhʉ,
ngue'ạ hinguí ne gui ntsø'mhʉ pa ga pun'a ri ts'oquihʉ.
Guehna mạnga ra Mạca T'ofo.
28 Hangue pạhʉ xá hño gue desde nubya ma da t'umbabi ra noya dega mpøhø
nú'ʉ hingyá xodyo. Nuga dí camfri gue nu'ʉ́ hạ, ma da 'yøde ne da gamfri.
29 Ne nu mi uadi bi mạnga njabʉ ra cu Pablo, ya xodyo bi ma ne mri
ntsanoya sɛhɛ'ʉ.
30 Ha nura cu Pablo bi 'mʉhni maxøgue yo njɛya ja 'nara ngu dega njut'i, ne
mi umba ntsaya gatho nú'ʉ mi tsøni pa da ñạui.
31 Ne mi zofo ya jạ'i hanja go ri manda Ajuạ, ne mi xipabi'ʉ de ra Zidada
Jesucristo. Himi tsu da ñạ, ne hinto mi hạcuabi'ạ.

RA ROMANU
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ą BI 'YOPABI YA GAMFRI ME NROMA

Ra apostol Pablo opabi ya gamfri me Nroma

1 Núgui drá Pablo, rá 'bɛgogui ma zi Hmuhн ra Jesucristo. Ajuą ra Dada bi
zoncagui pa ga 'ñapostol, ne xa hñuxcagui pa ga mąmba rá mąca hoga noya'ą.
2 Nuna mąca hoga noyaną, guehna bi ñągui maya'bн Ajuą ja ra Mąca T'ofo
nú'ą bi 'yofo yá 'mɛhni'ą.
3 Y nuna mąca hoga noyaną xicjн de ma zi Hmuhн ra Jesucristo nú'ą to'o rá
T'н Ajuą, ne utcaguihн gue nú'ą ra T'н'ą, de rá ndo'yo, bá ehe de rá ji ra ndą
Davi,
4 pe de rá ndąhi xá nt'axi bi fądi gue go gue'ą rá T'н Ajuą, ngue'ą co rá dąnga
ts'ɛdi bi yopa nte de ja ya du.
5 Po rá ngue'ą, Ajuą xa 'racagui ra 'bɛfi dega apostol pa ga mąnga ra mąca
hoga noya gatho ja ya hnini, pa da gamfri'н ne da 'yøte Ajuą. Guehna ra 'bɛfi
dí pɛfi pa nuya jąi da nsundabi rá mąca thuhu ma zi Hmuhн ra Jesucristo.
6 Hangue nehe nu'ahн, Ajuą xa zohn'a'ihн pa gui tɛnhн ra Zidada Jesucristo.
7 Hangue dí op'ahн gatho'ihн zi cuhн guí 'bнhнbн Nroma, nú'ahн xi ri
mą'ahн Ajuą ne xa zohn'a'ihн pa gui nt'axquihн. Ajuą ma Dadahн ne ma zi
Hmuhн ra Jesucristo da jąp'a'ihн ne da max'ahн pa gui 'bнhн te rá 'ñentho.

Ra apostol Pablo ne da zønga ya cu me Nroma

8 Nuya ya mнdi noya dí op'ahн ja ma carta, dí xi'ahн gue dí umba njamądi
Ajuą ma Dadahн por gatho'ihн de rá thuhu ma zi Hmuhн ra Jesucristo, ngue'ą
habнraza ja ra ximhai hmą gue xi xcá camfrihн xá hño.
9 Ajuą dí pɛpabi con gatho ma coraso pa da ntнnga nú'ą ra mąca hoga noya
nú'ą habн xicjн de rá mąca T'н'ą, y nu'ą́ go gue'ą pądi gue nząntho dí apabi'ą
por gue'ahн.
10 Masque stá tø'ma ndunthi ya pa pa ga mabн ga tsøñ'ahн, pe hinstá tsaya
ga apa Ajuą pa da xoga ra gosthi pa da za ga mabн 'nitho. Hønsɛ go dí tø'ma
nú'ą ra pa da mąñ'ą Ajuą pa ga mabн.
11 Ngue'ą xi dí ne ga mabн ga 'bнi con gue'ahн pa da za ga u't'a'ihн ra mfądi
nú'ą xa 'ñutcagui ra Mąca Ndąhi, pa ma'na da nja ri jamfrihн.
12 Y dí mą gue numa jamfrihн da 'racjн ra ts'ɛdi 'na ngu ma'na. Nuri
jamfrihн da jaqui ma'na da zɛ ma jamfri, ha numa jamfriga da ja'ahн ma'na
da zɛ ri jamfrihн nehe, ngue'ą 'nat'a ma jamfrihн.
13 Ne dí ne gui pądihн, ma zi cu'ihн, gue ndunthi ya i'qui stá huts'i ga mabн
ga tsøñ'a'ihн, pe tobya hinxa za. Dí ne ga mabн pa ga fax'ahн ngu stá faxa
ma'ra ya cu ja ma'ra ya hnini.
14 Ngue'ą xuá 'bɛncagui ga xipa gatho ya jąi nuna mąca hoga t'øde de ra
mpøhø, hangue mahyoni gatho ga zofo, ngu nú'н ñą griego ne ngu nú'н ñą
ma'ra ya hñąqui, ngu nú'н ya bąmhyą ne ngu nú'н hinte yá fądi.
15 Hangue nú'ą ra pa go da ne Ajuą, nugui xi dí ne ga mabн pa ga mąnga ra
mąca hoga t'øde nehe nubн Nroma.

Rá ts'ɛdi ra mąca hoga t'øde

16 Hindí ntsa pa ga mạnga ra mạca hoga t'øde, ngue'ạ go gue'ạ 'nara noya
dega ts'ɛdi nú'ạ xuá pɛhna Ajuạ pa da pøhø gatho nú'ʉ to'o da gamfri, ra mʉdi
ya xodyo, nepʉ gatho nu ma'ra ya jạ'i.
17 Nuna mạca hoga t'ødenạ udi gue Ajuạ mạ gue ya hinte ma ts'oqui tu nú'ʉ
to'o camfri, y nu'ʉ́ 'bʉi xá hño co Ajuạ hønsɛ po yá jamfri. Mạ njabʉ nehe ra
Ndạxjua T'ofo habʉ ena: "Nu'ạ tó'o xa gamfri, ya hinte ma ts'oqui tu, nú'ạ́
pɛ'tsa 'nara 'ra'yo te."

Yá thai tu ya meximhai

18 Ajuạ utuabi ya meximhai tengu rá ndạngui rá cuɛ'ạ, ne brí nhyoqui'ạ
pa dua pɛhna ra castigo de mahets'i pa da zʉdi nú'ʉ ya ts'o'yøde hingui ne
da 'yøt'e xá hño. Ajuạ ri ncuɛ ngue'ạ nuya jạ'i masque pạdi gue 'bʉi Ajuạ ne
pạdi te rí 'ñepi da 'yøt'e'ʉ, pe hingui øt'e, nu'ʉ́ ri sigui co yá 'ñạqu'equ'ei ne yá
ts'oqui.
19 Gatho nú'ạ te da za da fạdi de Ajuạ, nu'ʉ́ xa t'utuabi xá hño, y nu Ajuạ go
guesɛ xa 'ñutuabi'ʉ.
20 Desde nú'bʉ Ajuạ bi hyoca ra ximhai, desde gue'bʉ, Ajuạ bi 'ñutuabi'ʉ
tengu rá 'mʉi'ạ. Gatho nú'ʉ ya t'øt'e ri hnequi, gue'ʉ utuabi ya jạ'i tengu rá
'mʉi Ajuạ nú'ạ hini hnequi, y njabʉ ri hnequi gue Ajuạ 'bʉi ne ja rá ts'ɛdi pa
nzạntho. Hangue ya jạ'i hingui tsa te da dạdi de nú'ạ te xa 'yøt'e'ʉ.
21 Nu'ʉ́, masque bi bạdi Ajuạ, pe himbi ne bi nsunda'ʉ ngu rí 'ñepi, nixi bi
umba njamạdi de gatho ya hño xa hñạni'ʉ. Nu'ạ bi 'yøt'e, bi ts'oca yá mfeni
ne bi megui yá coraso pa himbi za bi bạdi nda'ạ ra hño nda'ạ ra 'ñʉ.
22 Masque mi eñ'ʉ gue xi myá bạmhyạ, pe hinte myá fạdi.
23 Hangue bi zogui nú'ạ ra søcambeni mi 'ñepi da umbabi Ajuạ nú'ạ xá
nsunda ne pɛ'tsa ra te nzạntho, pa go bi xøcambeni ya c'oi nú'ʉ xa thoqui ngu
yá 'bai ya jạ'i nú'ʉ pɛ'tsi da du, nehe ya c'oi nú'ʉ xa thoqui ngu rá 'bai 'nara
ts'ints'ʉ, ne nú'ʉ ngu rá 'bai 'nara mbo'ni, ne nú'ʉ ya c'oi dega qu'eñạ.
24 Hangue Ajuạ bi hyɛtho ya meximhai pa bi 'yøt'a gatho nuya ts'onc'at'i
mi beni ja yá mfeni, y njabʉ bi 'bɛtua sɛhɛ yá tsa yá ndo'yo'ʉ.
25 Ngue'ạ nuya meximhai'ʉ bi zogui nú'ạ Ajuạ majuạni pa go bi dɛna nú'ʉ
t'embabi gue go gue'ʉ Ajuạ; y nuya jạ'i'ʉ go bi nsunda nuya t'øt'e nú'ʉ xa
hyoca Ajuạ, hingo bi nsunda Ajuạ to'o bi hyoca gatho, ne xá nsunda rá
thuhu'ạ pa nzạntho.
26 Hangue Ajuạ bi hyɛtho'ʉ pa bi 'ño ja yá hne dega 'bɛtsa, asta ya 'bɛhñạ bi
hñuxui yá mi'bɛhñạui hingo hønsɛ co ya 'ñøhø ngu nú'ạ xqui manda Ajuạ.
27 Nehe ya 'ñøhø bi mɛ'tsa 'nara ts'onc'at'i pa da hñuxui yá mi'ñøhøui hingo
hønsɛ co ya 'bɛhñạ, y njabʉ 'ñøhø co 'ñøhø bi 'yøt'a ra t'øt'e xi xá nts'o. Hangue
ja guesɛ'ʉ bi hñạni nú'ạ mi 'ñepi da hñạni'ʉ por yá ts'ot'øt'e.
28 Nehe nguetho himbi ho da beni'ʉ de Ajuạ, hangue nu Ajuạ bi hyɛtho'ʉ
pa bi beni ya mfeni xá nts'o ne pa bi 'yøt'e nú'ạ himri 'ñepi'ʉ,
29 ne bi 'yøt'e'ʉ ya t'øt'e hingui ho, ne bi mɛ'tsa ndunthi ya ts'onc'at'i ne ya
ts'omfeni. Myá nduste, myá hyote, myá 'yøt'atuhni, myá hyate, myá ts'o'mʉi,
myá nønte,
30 mi jʉ'tsua ya nc'uamba ma'ra, mi ʉtsa Ajuạ, myá 'ñạqu'equ'ei, mri 'ñexa
sɛhɛ, mi beni hanja da za da 'yøt'a ya t'øt'e xá nts'o, myá ts'o'yøde co yá dada
yá nạnạ.
31 Bi ts'oca yá mfeni hangue himi pạdi nda'ạ ra hño nda'ạ ra 'ñʉ, ne himbi
cumpli yá noya. Ne himbi mɛ'tsa ra hmạte co yá jạ'i, ne himbi mɛ'tsa ra
huecate.

32 Nehe nubya njabʉ, masque pa̱di ya ja̱'i nú'a̱ te xa ma̱ Ajua̱, gue nu'ʉ tó'o øt'a nuya t'øt'e'ʉ rí 'ñepi da du, pe masque pa̱di njabʉ, pe nu'ɨ́ øt'e nuya ya ts'ot'øt'e, y hingue høns̆ɛ øt'e, nehe ri johyaui nú'ʉ ma'ra to'o handi'ʉ øt'a njabʉ nehe.

2

Ajua̱ ma da hña̱'mba nguɛnda yá ts'oqui ya ja̱'i co ra hoga ts'ʉtbi

1 Hangue dá ngu'a̱ dá ngu, otho te grí ncøni nú'i guí 'yø de nú'a̱ te øt'a ma'ra, ngue'a̱ nú'a̱ ra ora guí 'yø de nú'a̱ te øt'a ma'ra, nu'í guí ncondena sɛhɛ, ngue'a̱ guí øt'a nehe ngu øt'a nú'ʉ ma'ra.

2 Dí pa̱dihʉ gue Ajua̱ ma da hña̱'mba nguɛnda co ra hoga ts'ʉtbi nú'ʉ to'o øt'a ya ts'oqui.

3 Hangue 'bʉ nú'i guí 'yø de ma'ra ne guí øt'a nehe ngu øt'e'ʉ, oguí beni gue ma gui mpont'ui rá cuɛ Ajua̱ nú'a̱ ra pa da hña̱p'a nguɛnda.

4 Oxqui beni gue ngue'a̱ Ajua̱ xi ra hoja̱'i con gue'i ne xa zɛ't'a ri nts'o'mʉi ne astabya hinxa castiga'i, gue nu'i da za gui sigui gui 'yøt'a ya ts'oqui. Pa̱di gue Ajua̱ ra hoja̱'i con gue'i pa gui ñobri.

5 Pe nu'í hinguí ne, ngue'a̱ xi rá me ri coraso ne hinguí øde ne hinguí ñobri, hangue ma'na ma da castiga'i nú'a̱ ra pa da hnequi rá cuɛ Ajua̱ pa da 'yøt'a rá hoga ts'ʉtbi'a̱.

6 Y nu'á̱ ma da umbabi nú'a̱ rí 'ñepabi cada 'na ngu nú'a̱ xa mɛfi.

7 Nu'á̱ ma da umba ra te pa nza̱ntho nú'ʉ to'o xa hyomba rá nsunda ne xa hyoni pa Ajua̱ da 'ñe'tsua yá nsu ne xa hyonga ra te pa nza̱ntho, ne hinxa zabi xa 'yøt'a ya hoga 'bɛfi.

8 Pe pa ya ts'o'yøde nú'ʉ 'mɛt'o go øt'a nú'a̱ hingui ho, ne hingo ne da 'yøt'a nú'a̱ xá hño, Ajua̱ ma da umbabi'ʉ 'nara castigo con gatho rá cuɛ.

9 Ma da nja ya da̱nga ʉgui ne ya dumʉi pa gatho nú'ʉ ya ja̱'i øt'a ya ts'oqui, rá mʉdi pa ya xodyo, nepʉ pa gatho ma'ra ya ja̱'i.

10 Pe Ajua̱ ma da cʉ'ta ja rá nsunda gatho nú'ʉ to'o xa mɛfi ya hoga 'bɛfi. Nehe ma da 'ñe'tsua yá nsu ne da umba ra hoga'mʉi, rá mʉdi pa ya xodyo, nepʉ pa gatho ma'ra ya ja̱'i.

11 Ngue'a̱ Ajua̱ hinda ma da huahnitho ya ja̱'i nura ora da hña̱'mba nguɛnda'ʉ.

12 Ajua̱ ma da hña̱'mba nguɛnda gatho ya ja̱'i mahyɛgui, ngue'a̱ gatho nú'ʉ to'o xa 'yøt'a ya ts'oqui masque hinxa ba̱tua rá ley ra Moise, nu'ɨ́ ma dra tha̱'mba nguɛnda ne dra castiga nsinque da the'ta ra ley; ha gatho nú'ʉ bi ba̱di ra ley ne himbi 'yøt'a nú'a̱ ma̱, nu'ɨ́ ma da tha̱'mba nguɛnda ngu nú'a̱ ma̱nga nú'a̱ ra ley'a̱.

13 Ngue'a̱ hingue nú'ʉ xa 'yødetho rá ley ra Moise gue go gue'ʉ 'bʉi xá hño co Ajua̱, hina, pe nú'ʉ to'o øte ra ley ha̱, go gue'ʉ ma da hma̱ gue hinte ma ts'oqui tu.

14 Ne nú'a̱ ra ora nuya ja̱'i hingyá xodyo øt'a sɛhɛ'ʉ nú'a̱ xá hño ngu nú'a̱ ma̱nga rá ley ra Moise, njabʉ ri hnequi gue pɛ'tsa sɛhɛ 'nayá ley, masque hinxa ba̱di rá ley ra Moise.

15 Ja gue'ʉ ri hnequini 'nara ley ngu xa nt'ofo ja yá coraso. Nehe nu'ɨ́ pɛ'tsa 'nayá ts'ɛdisɛ pa da ba̱di ua xá hño nú'a̱ øt'e'ʉ ua hina; nehe yá mfeni xipabi gue hingui ho nú'a̱ øt'e, o ja ra ora xipabi gue xa 'yøt'a xá hño.

16 Nehe ma da njabʉ nú'a̱ ra pa'a̱ sta 'yøt'a ra nsʉca uɛnda Ajua̱ ngu nú'a̱ gra 'mʉi yá mfeni ya ja̱'i, masque nú'a̱ xqui beni mant'a̱gui'ʉ. Ne nú'a̱ to'o

ma da hña̱ nguɛnda go ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Njabʉ udi ra ma̱ca hoga noya nú'a̱ xa 'bɛncagui ga ma̱.

Ya xodyo ne ra ley nú'a̱ bi 'yofo ra Moise

17 Nu'i xodyo, guí beni gue ja ri nsu ngue'a̱ grá xodyo, ne guí camfri gue guí 'bʉi xá hño ngue'a̱ guí pɛ'tsua rá ley ra Moise, ne grí 'ñets'i ngue'a̱ guí nsunda
18 nú'a̱ ra Ajua̱ majua̱ni, ne guí pa̱tua rá paha'a̱, ne guí pa̱di gui huahna nú'a̱ xá hño ngue'a̱ njabʉ u't'a'i ra ley.
19 Ne nu'i guí camfri gue da za gui cʉhna ma'ra ya ja̱'i ja ra uɛnda ya goda, y guí ngu 'nara ñot'i pa nú'ʉ 'bʉi ja ra 'bɛxuui.
20 Y guí camfri gue da za gui utui ma'ra ya ja̱'i nú'ʉ 'ñena ya t'ʉba̱tsitho hinte yá fa̱di, ngue'a̱ nú'a̱ ra ley guí pɛ'tsi ja xcá tsʉhni ra hoga mfa̱di ne nú'a̱ majua̱ni.
21 Nú'i guí utui ma'ra, ¿hanja hingo guí øt'e nehe nú'a̱ guí udi? Y nú'i guí ma̱ gue hinda mpe 'na, ¿ha gue nu'i hinguí mpe?
22 Nú'i guí ma̱ gue hingui tsa da ts'inga 'nara medinthа̱ti, ¿ha gue nu'i hinguí øt'a njabʉ? Nú'i guí ʉtsa ya c'oi, pe ¿ha gue hinguí mpe ja yá nija̱'ʉ?
23 Nú'i grí 'ñets'i ngue'a̱ guí pɛ'tsua rá ley ra Moise, ¿ha gue hinguí 'bɛtua rá tsa Ajua̱ ngue'a̱ hinguí øt'a nú'a̱ ma̱nga nú'a̱ ra ley'a̱?
24 Hangue ja ra Ma̱ca T'ofo 'nará 'mɛhni Ajua̱ bi xipa ya xodyo ne bi 'ñembi: “Ya ja̱'i nú'ʉ hingyá xodyo ña̱ma'ñʉ de Ajua̱ po rá ngue'ahʉ.”
25 Nubyá nura circuncisio go gue'a̱ ngu 'nara seña nú'a̱ xa thuts'i ja ri ndo'yohʉ ne go gue'a̱ ra nt'udi de ra cohi nú'a̱ bi gohi Ajua̱ co ndu ri dadahʉ ra Abrá. Nú'a̱ ra seña'a̱ da max'ahʉ ndunthi 'bʉ gui 'yøthʉ nú'a̱ ma̱nga ra ley. Pe nu'bʉ hingui øthʉ ngu ma̱nga ra ley, nu'bʉ́ ra nt'udi de ra cohi ja ra uɛnda hinga ra nt'udi.
26 Nehe nu'bʉ nú'ʉ ya ja̱'i hingyá xodyo nú'ʉ to'o hingui pɛ'tsa nuna seña, nu'bʉ nú'ʉ pɛfi ya hoga 'bɛfi ngu nú'ʉ ma̱nga ra ley, nu'bʉ́ nehe'ʉ Ajua̱ ma da hyandi gue ja ra uɛnda pɛ'tsa nú'a̱ ra seña de ra cohi.
27 Ne njabʉ nú'a̱ to'o hingrá xodyo, ma da 'ñudi gue nu'i grá 'yøt'ats'oqui, ngue'a̱ nu'á̱ desde bi 'mʉi xa gohi rá ndo'yo ngu bi hyoca Ajua̱ nsi ra seña pe xa 'yøt'a ya hoga 'bɛfi ngu nú'ʉ ma̱nga ra ley, ha nu'i guí pɛ'tsa ra seña de ra cohi ne guí pɛ'tsa rá ley Ajua̱ nt'ofo, pe hinguí øte nura ley'a̱.
28 Hangue ra xodyo xi majua̱ni hingo nú'a̱ de rá 'baitho, ne ra seña xi majua̱ni hingo nú'a̱ hnequi de thi ja rá ndo'yo.
29 Pe nu'a̱ xi majua̱ni ra xodyo, gue'a̱ nú'a̱ to'o øta Ajua̱ ja rá coraso, ha nu'a̱ ra seña xi majua̱ni, gue'a̱ nú'a̱ ja mbo ja rá coraso 'na, nú'a̱ ra seña xa 'yøt'a Ajua̱ ja rá te 'na, hingue nú'a̱ t'øt'e ja rá ndo'yo ngu xa nt'ofo ja ra ley. Y nú'ʉ to'o xi majua̱ni ya xodyo ngue'a̱ øta Ajua̱ ja yá coraso, go gue'ʉ ma da 'ñe'tsua yá nsu Ajua̱, hingo ya ja̱'i.

3

1 Nu'bʉ́, ¿te ma'na ra mfats'i pɛ'tsa ra xodyo? O ¿te ma mfats'i ha̱ni de ja ra seña de ra cohi?
2 Ndunthi ya mfats'i pɛ'tsa ya xodyo nú'a̱ hingui pɛ'tsa nú'ʉ ma'ra ya ja̱'i. 'Na de nuya mfats'i'ʉ gue'a̱ gue Ajua̱ bi umba rá noya'a̱ pa go bi su'ʉ.
3 'Ra de gue'ʉ himbi gamfri nú'a̱ bi ña̱'tuabi'ʉ Ajua̱, pe nu'á̱ hingui ne da 'ñena gue Ajua̱ hinda ma da cumpli nú'a̱ xa ña̱gui.

4 Hanja hina, nu'á ma da cumpli nú'ạ xa ñạgui. Ajuạ hinga ma ga
ec'uambahɯ, ma'na xá hño ga beñhɯ gue gatho ya jạ'i go ya c'uamba y hingo
Ajuạ. Ngu mạnga ja ra Mạca T'ofo habɯ sipa Ajuạ njaua ne ena:
Ma da fạdi gue go gue'i guí mạnga majuạni,
y ma gui ntạte nú'ạ ra pa da 'ñec'uamba'i ya jạ'i.
5 'Nara jạ'i tsa da 'ñena njaua: "Nu'bɯ ma ts'oquihɯ japi da hnequi tengu rá
hoga'mɯi Ajuạ, nu'bɯ́ ¿ha gue ra hoga ts'ɯtbi da castigaguihɯ?" Njabɯ mạnga
nú'ɯ ma'ra ya jạ'i, hingo dí mạngá.
6 Hina, nujú hinda za ga beñhɯ ngu beñ'ɯ. Ngue'ạ nu'bɯ di njabɯ ngu nú'ạ
mạñ'ɯ, nu'bɯ́ ¿hanja da za da 'yøt'a ra ts'ɯtbi'ạ co ra ximhai?
7 'Nara jạ'i tsa da 'ñena njaua: "Nu'bɯ por 'nara nc'uamba ga mạ ga japi da
hnequi rá nsunda Ajuạ ngue'ạ ja ri hnecni gue Ajuạ cumpli rá noya, nu'bɯ́
¿ha gue rí 'ñepabi da castigagui?"
8 Ne asta da za da 'ñena 'nara jạ'i gue 'na da za da 'yøt'a nú'ạ xá nts'o pa
da nja ra hño. 'Ra xa gɯscagui ra nc'uamba y 'bai mạñ'ɯ gue guehna dí udi.
Nuya jạ'i'ɯ rí 'ñepabi da sɛcuabi 'nara castigo.

Gathoguihɯ dí tuhɯ ya thai

9 Hangue ¿te ga beñhɯ? ¿Ha gue ga beñhɯ gue nújɯ dyá xodyohɯ ma'na
dí 'bɯhɯ xá hño que ma'ra ya jạ'i? Hina, hingui tsa; ngue'ạ ya stá mạ gue
gathoguihɯ, ngu ya xodyo ngu nú'ɯ hingyá xodyo, gathoguihɯ dí ohɯ ja rá 'yɛ
ra ts'oqui.
10 Hangue ra Mạca T'ofo enga njaua:
Jo'o ni 'na nú'ạ hindi tu ya ts'oqui. Hạhạ, jo'o ni 'na.
11 Jo'o ni 'nara jạ'i nú'ạ strá nt'axi rá mfeni,
ne jo'o ni 'na to'o di honi Ajuạ.
12 Gatho'ɯ ya ts'o'yøde, gatho'ɯ xa nts'oqui.
Ni 'na hingui øt'a xá hño, hạhạ ni 'na.
13 Yá ne'ɯ xá nts'o, nja ngu 'nara nt'agui xots'i;
ne nzạntho hate'ɯ.
Nehe xá nts'uni yá ne, nja ngu rá ne ra qu'eñạ nú'ạ hote.
14 Pøni ya ts'one de yá ne, ne ya noya dega cuɛ.
15 Co 'na tɯi nu'ú da ma hnest'ihi pa da hyo yá miqu'eiui.
16 Habɯraza 'yo'ɯ øt'a ya nhuati ne tsogui ya ɯgui,
17 y hinxa bạdi'ɯ hanja da 'mɯi'ɯ te rá 'ñentho.
18 Y nu'ú ni ts'ɯ hingui tsupabi rá cuɛ Ajuạ.
19 Nubyá dí pạdihɯ gue nú'ạ mạnga ja rá ley ra Moise, mạ pa nú'ɯ to'o 'bɯ
ja nú'ạ ra ley'ạ pa da mɛ'tsa yá tsa y da go'ta yá ne, pa njabɯ nu'ú ne gatho
ma'ra ya jạ'i de ra ximhai da dø'ma nú'ạ ra castigo ma da hñạni de Ajuạ.
20 Ngue'ạ ni 'nara jạ'i hinxa 'yøt'e gatho nú'ạ manda ja ra ley. Hangue
enga ja ra Mạca T'ofo gue Ajuạ hinda ma da mạ gue ni 'nara jạ'i hingui tu
ra ts'oqui, masque da 'mɯi 'ra da 'ñena gue xa 'yøt'a ngu nú'ạ mạnga ra ley.
Ngue'ạ nu'ạraza ra ley xo'tsuabi yá ts'oqui ya jạ'i.

Ra mpøhø bí ehe po ra jamfri

21 Pe nubya Ajuạ xa 'ñudi 'nara hño pa ra meximhai, y nura hño'ạ, nú'ạ
hanja grá 'bɯhɯ xá hño ja rá thandi'ạ. Pe nura hño'ạ hingui pɛ'tsi te da nu
ni co ni 'nara ley, masque ja dí mạhmạ ja rá ley ra Moise ne ja nú'ạ bi 'yofo
ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ.

22 Nuna dạnga hñonạ mạ gue nu'ạ tó'o camfri ra Zidada Jesucristo ya 'bнi xá hño ja rá thandi Ajuạ. Y nuna hñonạ ja pa gatho nuto da gamfri'ạ, ngue'ạ gatho ya jạ'i mahyɛgui, gue dra xodyo gue hindra xodyo.
23 Y gathoguihн dyá 'yøt'ats'oquihн, ne ni 'na de guecjн hingui tsa ga 'yohн xá hño ngu ri ho Ajuạ.
24 Pe nu'ạ́ xi ra hojạ'i, hangue mạ de rá pahasɛ gue ya hinte ma ts'oqui dí tuhн ngue'ạ dí camfrihн ra Zidada Jesucristo. Ajuạ tsa da mạ njabн ngue'ạ ra Zidada Jesucristo ya bi gutca ma thaihн.
25 Ajuạ bá pɛhna ra Zidada Jesucristo pa bi du ja ra pont'i ngu 'nara hñạ'ti, pa bi hñạga ma ts'oquihн po rá mạca ji bi mani, pa njabн nu'ạ tó'o da gamfri'ạ ya hinda ma da zнtua rá cuɛ Ajuạ. Njabн bi 'yøt'a Ajuạ pa bi 'ñudi rá hoga ts'нtbi, masque himi hnequihmạ ngue'ạ po rá mạca pasencia hinxqui castiga ya jạ'i nuya pa xqui thogui.
26 Ha nubyá, po rá du rá T'н, Ajuạ bi 'ñudi rá hoga ts'нtbi, ne nu'ạ́ mạ gue ya hinte ma ts'oqui tu nú'н to'o camfri ra Zidada Jesu.
27 Hangue nubya hingui tsa to da 'ñets'i. 'Bн xa za 'na xa mɛ ya hoga 'bɛfi ngu nú'н mạnga rá ley ra Moise pa xa mpøhøhmạ, nu'bн́ xa zahmạ xa 'ñets'i. Pe nuto ya hinte ma ts'oqui tu ngue'ạ xa gamfri ra Zidada Jesucristo, nu'ạ́ hingui tsa da 'ñets'i.
28 Ngue'ạ dí pạhн xá hño gue Ajuạ mạ gue ya hinte ma ts'oqui tu nú'ạ to'o camfri ra Zidada Jesu nsinque te da nu co ya 'bɛfi de ra ley.
29 ¿Xi ha gue Ajuạ go ra Ajuạ nsøctho pa ya xodyo? ¿Ha hingrá Ajuạ nehe pa nuya jạ'i hingyá xodyo? Hạhạ, go gue'ạ ra Ajuạ nehe pa gue'н.
30 Ngue'ạ 'nat'a Ajuạ 'bнi, y nú'ạ́ mạ gue ya hinte ma ts'oqui tu ya xodyo nú'н pɛ'tsa ra señạ de ra cohi ja yá ndo'yo nú'bн camfri ra Zidada Jesucristo. Nehe go guet'ạ Ajuạ mạ gue nehe nú'н hingui pɛ'tsa ra señạ ja yá ndo'yo ya hinte tu nú'bн camfri'н ra Zidada Jesucristo.
31 ¿Ha gue dí puthн rá ley ra Moise ngue'ạ dí udihн ra jamfri de ra Zidada Jesucristo? Hina, hinda za da feni njabн, ngue'ạ nujн́ ma'na dí umfн rá ts'ɛdi nura ley'ạ.

4

Ra Abrá himbi mpøhø po nuya hoga 'bɛfi bi 'yøt'e

1 Xi ra Abrá nú'ạ ma mнdi dadahн nújн dyá xodyohн, ¿te rá 'bɛ da za ga beñhн 'bн de gue'ạ?
2 Nu'bн Ajuạ xa mạhmạ gue ra Abrá ya hinte ma ts'oqui mi tu por yá hoga 'bɛfi mi øt'e, nu'bн́ nu'ạ́ xa zahmạ xa 'ñets'i. Pe hina, himbi za bi 'ñets'i ja rá thandi Ajuạ.
3 Ngue'ạ ra Mạca T'ofo enga njaua: “Ra Abrá bi gamfri gue mi ma da hñạni nú'ạ bi ñạ'tuabi Ajuạ, hangue Ajuạ bi mạ gue ra Abrá ya hinte ma ts'oqui mi tu.”
4 Nu'bн 'nara jạ'i øt'a 'nara 'bɛfi, nurá thạhạ da t'umbi hingui t'umtho co ra hñojạ'i; t'umbabi ngue'ạ xa mpɛfi ne thupi.
5 Pe nura jạ'i to'o camfri Ajuạ ne camfri gue hingue po yá hoga 'bɛfi da za da mạ Ajuạ gue ya hinte ma ts'oqui tu, nura jạ'i'ạ, Ajuạ da mạ gue ya hinte tu ngue'ạ bi gamfri'ạ.
6 Nehe ra Davi xicjн gue Ajuạ mạnga nuna noyanạ dega jạpi. Nu'ạ́ ena gue Ajuạ mạ gue 'nara jạ'i ya hinte ma ts'oqui tu nsinque da 'yн'tua nguɛnda de yá 'bɛfi.

7 Ra Davi bi 'yofo njaua:
Njąpi ndunthi nú'ą to'o xra pumba yá ts'oqui.
8 Hąhą, njąpi ndunthi nú'ą hingui mą Ajuą te xa 'yøt'e.
9 Xi nuna ra noya dega jąpi mąnga Ajuą, ¿ha gue mą pa gatho ya ją'i, o hønsɛ pa nú'ʉ pɛ'tsa ra seña de ra cohi bi gohi Ajuą co ya xodyo? Hina, nu'ą́ mą pa gatho. Dí pądihʉ gue Ajuą bi mą gue ya hinte ma ts'oqui mi tu ra Abrá ngue'ą bi gamfri'ą.
10 ¿Ha gue ra Abrá mi pɛ'tsa ra seña ja rá ndo'yo nura ora'ą o hina? Hina, himi pɛ'tsta nú'ą ra seña'ą, mi 'bʉtho njabʉ.
11 Nura seña de ra cohi bi thu'tsua ja rá ndo'yo pe asta 'mɛfa; y nura seña'ą gue'ą ngu 'nara seyo bi hñu'tsuabi Ajuą pa da fądi gue ri muui nú'ą xqui mąñ'ą gue ra Abrá hinte ma ts'oqui mi tu ngue'ą bi gamfri. Ajuą bi mą gue ra Abrá ya hinte mi tu ante da thu'tsuabi nura seña, y njabʉ ra Abrá bi ndada de gatho nú'ʉ to'o camfri masque nu'ʉ́ hinxa mɛ'tsa nú'ą ra seña, pa njabʉ nehe'ʉ Ajuą bi mą gue ya hinte tu'ʉ.
12 Nehe ra Abrá bi ndada de ya ją'i to'o pɛ'tsa ra seña de ra cohi ne camfri, nú'ʉ to'o hingue hønsɛ pɛ'tsa ra seña pe nehe tɛnba rá jamfri ma dadahʉ ra Abrá nú'ą to'o bi gamfri ante da thu'tsua ra seña.

Nujʉ ga hąñhʉ ra hñą'ti nú'bʉ ga camfrihʉ

13 Ajuą bi ñą'tua ra Abrá da umbabi ra ximhai ngu 'nara tsogui pa gue'ą ne pa yá ją'i 'mɛfa de gue'ą. Bi ñą'tuabi pe hingue ngue'ą xqui 'yøta ra ndąxjua ley; nu'ą́ bi ñą'tuabi njabʉ ngue'ą mi camfri ne ya hinte ma ts'oqui mi tu.
14 'Bʉ nú'ʉ to'o ri dɛna ra ndąxjua ley da gohui nú'ą ra tsogui, nu'bʉ́ ra jamfri da bøni gue hinte ri muui, ne nú'ą ra hñą'ti'ą ma da njabʉtho.
15 Pe ra ley ri japi da hnequi rá cuɛ Ajuą ngue'ą dyá ts'o'yødehʉ, pe 'bʉ di otho 'nara ley, nu'bʉ́ ¿hanja gra ts'o'yødehʉ?
16 Hangue nura hñą'ti de ra tsogui ja pa nú'ʉ to'o camfri, pa njabʉ Ajuą da za da unga ra tsogui po rá hñoją'i. Ma dra t'umbi pa gatho yá ją'i ra Abrá, hingue hønsɛ pa nú'ʉ to'o bi nte ja ra ley nepʉ bi gamfri, pe nehe pa nú'ʉ to'o hinxa te ja ra ley ne bi gamfri ngu bi gamfri ra Abrá nú'ą to'o go ra dada de gathoguihʉ nújʉ dyá gamfrihʉ.
17 Ngu mąnga ja ra Mąca T'ofo gue Ajuą bi xipa ra Abrá ne bi 'ñembi: “Stá hux'a'i pa gui ndada de ndunthi ya hnini.” Hangue ja rá thandi Ajuą ra Abrá bi ndada de gatho nú'ʉ to'o camfri. Y nu'ą́ mi camfri gue Ajuą tsa da japi da yopa nte nú'ʉ xa du, y ri manda nú'ą hingui 'bʉitho, pa gue'ą ja ra uɛnda ya 'bʉi.
18 Ne masque ngu xmá hñei, pe ra Abrá mi camfri gue da zøhø nú'ą xqui xipabi Ajuą ne bi sigui bi dø'mi. Hangue njabʉ nu'ą́ bi ndada de ndunthi ya hnini ngu nú'ą xqui xipabi Ajuą ne bi 'ñembabi: “Ma da ndunthi ri bątsi da 'mʉi.”
19 Ra Abrá xi mi ja rá jamfri gue da mɛ'tsa 'nará t'ʉ. Nu'ą́ himi jamasu ua ya mrá dąqu'ei, masque mi ma da got'a 'na nthebe njɛya. Nixi himi jamasu gue ra Sara nurá 'bɛhñą'ą ya mrá dąqu'ei nehe ne hinxqui mɛ'tsa ni 'nara bątsi.
20 Pe de nú'ą xqui hñą'tuabi ni ts'ʉ himbi 'bɛ rá jamfri, nu'ą́ ma'na bi nja rá jamfri, ne bi nsunda Ajuą.
21 Ngue'ą mi pądi xá hño gue Ajuą mi ja rá ts'ɛdi pa da 'yøt'e ngu nú'ą xqui ñą'tui.
22 Hangue por gue'ą Ajuą bi mą gue ya hinte ma ts'oqui mi tu ra Abrá, ngue'ą ra Abrá bi gamfri'ą.

23 Pe nuya noya nú'ʉ ena gue Ajuạ bi mạ gue ya hinte ma ts'oqui mi tu ra
Abrá, himbi t'ofo hønsɛ pa ra Abrá;
24 bi t'ofo pa guecaguihʉ nehe, ngue'ạ Ajuạ mạ mahyɛgui de guecjʉ nújʉ dí
camfrihʉ'ạ. Dí camfrihʉ gue nu'ạ́ pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa bi 'yøt'e bi yopa nte ma zi
Hmuhʉ ra Jesucristo.
25 Nu'ạ́ bri da pa bi du po rá ngue ma ts'oquihʉ, ne bi t'øt'e pa bi yopa nte
pa bi t'udi gue ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ.

5

Ya hño nú'ʉ pɛ'tsa ra gamfri ngue'ạ Ajuạ xa mạ gue ya hinte ma ts'oqui tu

1 Nubyá Ajuạ xa mạ gue ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ ngue'ạ stá camfrihʉ'ạ,
hangue ya dí 'bʉhʉ te rá entho con gue'ạ por ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
2 Nehe ngue'ạ dá camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, hangue ya stá jonihʉ
co Ajuạ ra Dada ne stá tsʉtuahʉ rá hñoja'i'ạ. Y nubyá ya dí 'bʉhʉ ja nú'ạ ra
hñojạ'i'ạ, ne dí tø'mhʉ co ndunthi ra johya nú'ạ ra pa ga 'bʉhʉ ja rá nsunda
Ajuạ.
3 Y hingue hønsɛ dí johyahʉ por gue'ạ, nehe rí 'ñepi ga johyahʉ ora dí thohʉ
ya ts'othogui, ngue'ạ dí pạdihʉ gue ya ts'othogui ri jacjʉ ga zɛdihʉ.
4 Y nu'bʉ ga zɛdihʉ, ga pøñhʉ 'radyá hoga gamfrihʉ, y por guehna ma'na
da ndạngui ma nthø'matehʉ.
5 Y nuna nthø'matenạ hinda ma da njabʉtho nepʉ ga 'bɛ ma tsahʉ, ngue'ạ
ra Mạca Ndạhi nú'ạ xa t'acaguihʉ xa 'ñutcahʉ xá hño gue Ajuạ mạcaguihʉ.
6 Dí pạhʉ gue Ajuạ mạcaguihʉ, ngue'ạ ja nú'ạ ra pa xqui beni'ạ, bá pɛhna
ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo pa bi du po rá nguecjʉ nújʉ ndyá dạdits'oquihʉ,
ngue'ạ nujʉ otho ma ts'ɛdihʉ pa ga mpøhøsɛhʉ.
7 Xi xá hñei to da ne da du po rá ngue 'nará miqu'eiui nú'ạ di øthmạ xá hño,
pe ja ra ora da za 'na da rezga da du po rá ngue 'nara hojạ'i.
8 Pe Ajuạ xa 'ñutcaguihʉ tengu rá ndạngui rá hmạte nú'ạ pɛscahʉ, ngue'ạ
masque 'nandyá dạdits'oquihʉ, pe bá pɛhna ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo pa bi
du po rá nguecjʉ.
9 Y núbya ya gue nu'ạ́ bi du pa bi ñạngaguihʉ co rá mạca ji, ne ya hinte ma
ts'oqui dí tuhʉ, nu'bʉ́ nubyá go dí tø'mhʉ gue nu'ạ́ da ñạngaguihʉ de rá cuɛ
Ajuạ sta 'ñepʉ.
10 Nujʉ ndí ncontrahʉ co Ajuạ, pe nubyá dí mạ́dihʉ con gue'ạ po rá du rá
mạca T'ʉ. Y núbya stá mạ́dihʉ con gue'ạ, dí pạdihʉ gue ma ga mpøhøhʉ po rá
te'ạ.
11 Pe hingue hønsɛ'ạ, nehe nujʉ dí johyahʉ ndunthi ngue'ạ dí 'bʉhʉ xá hño
co Ajuạ por nú'ạ bi 'yøt'e ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ngue'ạ por nú'ạ bi
'yøt'e'ạ ya stá mạ́dihʉ co Ajuạ.

Nú'ạ bi 'yøtcahʉ ra Adá y nú'ạ bi 'yøt'a ra Zidada Jesucristo pa guecjʉ

12 Hangue nu mi yʉt'a ra ts'oqui gatho ja ra meximhai, bi yʉt'i po nú'ạ bi
'yøt'a 'nara 'ñøhø, y go gue'ạ numa mʉdi dadahʉ. Nehe po rá nts'o'yøde'ạ
ra du bi yʉt'i ja gatho ya jạ'i, ngue'ạ xa t'øt'a ra uɛnda gue gatho bi 'yøt'a ra
ts'oqui.
13 Hangue ante da thuxa ra ley ya mi ja ra ts'oqui ja ra ximhai, pe nú'ʉ ya
ts'oqui bi t'øt'e himbi thạnga nguɛnda ngue'ạ hinxqui thusta ra ley, ngue'ạ
hingui tsa da thạnga nguɛnda ya ts'oqui nu habʉ otho ni 'nara ley.
14 Pe madi njabʉ, ra du bi ntạte ja ya jạ'i desde ra Adá asta ra Moise, masque
nú'ʉ ya jạ'i'ʉ himbi 'yøt'a ngu nú'ạ ra nts'o'yøde bi 'yøt'a ra Adá. Nura Adá po

nú'ą bi 'yøt'asɛ hangue bi nja ra du pa gathoguihʉ; njabʉ nehe bi 'ñehe ra Zidada Jesucristo bi 'yøt'asɛ pa bi nja ra te pa nzą̨ntho.

15 Pe nú'ą ra ts'oqui bi 'yøt'a ra Adá hinga ra dą̨ngui ngu nú'ą ra 'baha bi unga Ajuą dega hñoją'i. Po rá ngue rá ts'oqui 'nadra 'ñøhø bi nja ra du pa gatho, pe Ajuą po rá hñoją'i bá pɛhna 'nadra 'ñøhø nehe pa da unga ra te pa nzą̨ntho ngu 'nara 'baha pa gatho ya ją'i po rá hñoją'i nú'ą 'nadra 'ñøhø. Y nura 'ñøhø'ą go gue'ą ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

16 Ra ts'oqui dí tuhʉ por nú'ą bi 'yøt'a 'nada ra ją'i hinga ra dą̨ngui ngu nú'ą ra 'baha xa t'acjʉ. Ajuą bi hñą'mba nguɛnda de nú'ą 'nadra ts'oqui, ne bi 'yɛ'mba ra du pa gatho ya ją'i; pe 'mɛfa Ajuą po rá hñoją'i bi unga nura 'baha'ą masque ya ją'i xi xqui 'yøthmą nduntḥi ya ts'oqui, pe Ajuą bi mą gue ya hinte ma ts'oqui mi tu.

17 Ya gue bi nta̱te ra du po nú'ą ra ts'oqui bi 'yøt'a 'nada ra 'ñøhø, pe nubyá nú'ʉ to'o xa hñą̨ni nú'ą ra 'baha xa unda Ajuą po rá hñoją'i y xa hñą̨ni nura noya gue nu'ʉ́ ya hinte ma ts'oqui tu, nu'ʉ́ ma go da ndą̨'ʉ ja nú'ą ra te xa 'ñepʉ po rá ngue nú'ą bi 'yøt'a 'nada ra 'ñøhø, y nura 'ñøhø'ą go gue'ą ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

18 Hangue por nú'ą ra ts'oqui bi 'yøt'a 'nada ra 'ñøhø, Ajuą bi 'yɛ'mba ra du pa gatho ya ją'i, y nehe por nú'ą ra hoga 'bɛfi bi 'yøt'a 'nada ra 'ñøhø, Ajuą ena pa gatho ya ją'i gue ya hinte ma ts'oqui tu'ʉ ne umbabi'ʉ ra te.

19 Po 'nara ts'o'yøde gá 'ñøhø, bi japi bi nts'oqui gatho ya meximhai, njabʉ nehe po 'nara hoga'yøde, nduntḥi da t'embi gue ya hinte ma ts'oqui tu.

20 Pe 'mɛfa bi nja ra ley pa ma'na bi nduntḥi ya nts'o'yøde. Y masque xa nduntḥi ya nts'o'yøde, ma'na xa ndą̨ngui rá hñoją'i Ajuą.

21 Masque ra ts'oqui xi bi nta̱tehmą ngue'ą bi nja ra du, pe ma'na bi nta̱te rá hñoją'i Ajuą, ngue'ą po rá hñoją'i'ą nu'ą́ mą gue nujʉ ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ, ne xa 'racaguihʉ ra te pa nzą̨ntho po ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

6

Nújʉ stá 'uegueh̶ʉ de ra ts'oqui rí 'ñepi ga 'bʉhʉ 'nara 'ra'yo te co ra zi Hmu Jesucristo

1 Xibya, ¿te ga mą̨ñhʉ? ¿Ha gue ga sigui ga øthʉ ya ts'oqui pa ma'na da ndą̨ngui rá hñoją'i Ajuą pa guecjʉ?

2 ¡Hina! ¡Hinda za ga beñhʉ njabʉ! Nujʉ ma'mɛt'o ndí ohʉ ja rá 'yɛ ra ts'oqui, pe nubyá ya stá pøñhʉ, ya hindí ohʉ ja rá 'yɛ, ja ra uɛnda ya stá tuhʉ. Nu'bʉ́ ¿hanja da za ga sigui ga øthʉ ya ts'oqui?

3 ¿Ha gue hinguí pą̨dihʉ gue nújʉ stá nxistehehʉ stá 'nathohʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne nura ora dá nxistehehʉ ja ra uɛnda dá tuhʉ con gue'ą?

4 Nehe nú'ą ra ora dá nxistehehʉ, ja ra uɛnda dá nt'aguihʉ ngu bi nt'agui'ą ngu 'ñena stí tuhʉ nehe, pa ngu bi yopa nte'ą de ja ra du po rá mą̨ca ts'ɛdi Ajuą rá Dada, njabʉ necaguihʉ stá yopa ntehʉ ma'ra'yo pa ga 'bʉhʉ 'nara 'ra'yo 'mʉi.

5 Ngue'ą nu'bʉ stá 'nathohʉ con gue'ą ngue'ą ja ra uɛnda stá tuhʉ ngu bi du'ą, nu'bʉ́ ma ga 'bʉhʉ 'nara 'ra'yo 'mʉi ngu gra 'mʉ'ą, ngue'ą ja ra uɛnda dá yopa ntehʉ ngu bi yopa nte'ą de ja ra du.

6 Dí pą̨dihʉ gue ma ndą̨xjua 'mʉihʉ bi mpont'i mahyɛgui con gue'ą, pa gue numa ndą̨xjua 'mʉihʉ nú'ą mi pɛpa ra ts'oqui, ngu ya xra huati pa ya hinga 'mɛgohʉ de ra ts'oqui.

7 Ngue'ą nu'ą tó'o ya xa du, ya hingui o ja rá 'yɛ ra ts'oqui.

8 'Bʉ stá tuhʉ mahyɛgui co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, dí camfrihʉ gue ga 'bʉhʉ con gue'ą.
9 Ngue'ą dí pąhʉ gue ma zi Hmuhʉ to'o bi yopa nte de ja ya du, ya hingui pɛ'tsi te da yopa du'ą, ne ra du hinda ma da yopa ntąte de gue'ą.
10 Ngue'ą nu mi du'ą, bi du 'na'quitho pa bi gutca gatho ma ts'oquihʉ, y ya hingui pɛ'tsi te da nu co ra ts'oqui. Y nubyá nu'ą́ bi yopa nte y 'bʉi pa rá nsunda Ajuą.
11 Njabʉ necjʉ ga øthʉ ra uɛnda gue ya stá tuhʉ ne ya hindí pɛ'tshʉ te ga nuhʉ co ra ts'oqui, ne ya dí 'bʉhʉ pa rá nsunda Ajuą ngue'ą dí 'nathohʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
12 Hangue ya oxqui hophʉ ra ts'oqui da sigui da manda ja ri ndo'yohʉ nú'ʉ ma da du. Oxqui hophʉ da ja'ahʉ gui 'øthʉ nú'ą go da ne ri ndo'yohʉ.
13 Oxqui sigui gui pɛphʉ ra ts'oqui nú'ą ja'ahʉ gui 'øthʉ nú'ą hingui ho. Nu'ą gui 'øthʉ, daphʉ ri tehʉ ja rá 'yɛ Ajuą pa gui 'yø'tuahʉ rá paha'ą, ngue'ą nu'ahʉ ja ra uɛnda ya xcá tuhʉ de ra ts'oqui ne xcá yopa ntehʉ ma'ra'yo. Hangue daphʉ ri ndo'yohʉ ne ri ts'ɛdihʉ Ajuą pa gui pɛphʉ rá 'bɛfi'ą.
14 Ngue'ą nura ts'oqui ya hinda ma da ndą de guecjʉ, ngue'ą ya hindí 'bʉhʉ ja rá hmanda ra ndąxjua ley, nubyá dí 'bʉhʉ ja rá hñoją'i Ajuą.

Nújʉ ndí ohʉ ja rá 'yɛ ra ts'oqui, ¿pa te ga yopa penjʉni?

15 Nde'bʉ, ¿ha gue ga øthʉ ya ts'oqui ngue'ą dí 'bʉhʉ ja rá hñoją'i Ajuą ne ya hindí 'bʉhʉ ja rá hmanda ra ndąxjua ley? ¡Hina! ¡Hinda za ga beñhʉ njabʉ!
16 Dí pądihʉ gue dyá 'bɛgohʉ de nú'ą to'o dí øtehʉ. Nu'bʉ guí øtehʉ ra ts'oqui go rá 'bɛgo'ihʉ'ą ne go gue'ą da ja'ahʉ gui 'mɛdihʉ. Ha nu'bʉ guí øthʉ Ajuą go rá 'bɛgo'ihʉ'ą y nu'ą́ da 'yøt'e pa gui 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi'ą.
17 Pe jamądi Ajuą gue masque gá 'mɛgohʉ de ra ts'oqui, pe nubyá ya xcá ndahʉ pa gui 'øtehʉ con gatho ri mʉihʉ ra nt'utuate xa t'u't'ahʉ.
18 Ajuą bi zin'ahʉ de rá 'yɛ ra ts'oqui nú'ą nguí pɛphʉ, pa go gui pɛphʉ'ą ne gui 'øthʉ xá hño ngu ri ho'ą.
19 Núna dí xi'ahʉ, dí hɛc'ahʉ ngu ya 'bɛgo pa da zo ri mfenihʉ. Njabʉ ngu xcá ndahʉ pa gá 'mɛgohʉ ja ra ts'oqui ne nguí nts'o'yødehʉ, njabʉtho nehe ndahʉ ja rá 'yɛ Ajuą pa gui 'øthʉ nú'ą xá hño, ne gui 'bʉhʉ xá nt'axi.
20 Nguetho nú'bʉ nguí 'mɛgohʉ ja ra ts'oqui, himi tsa gui 'øthʉ nú'ą xá hño.
21 ¿Te ma thąhą gá hąñhʉ de nú'ʉ ya t'øt'e xmá nts'o nguí øthʉ? Ha nubyá grí ntsahʉ de gue'ʉ. Ngue'ą nú'ą ra thąhą ri uni nú'ʉ ya t'øt'e xá nts'o, go gue'ą ra du.
22 Pe nubyá ya hingyá 'bɛgohʉ de ra ts'oqui, ya gyá 'bɛgohʉ de Ajuą, hangue ya xcá hąñhʉ 'nara dąnga thąhą, y nura thąhą'ą go gue'ą gui 'bʉhʉ xá nt'axi y rá ngąts'i 'nara te pa nzątho.
23 Nguetho nurá njut'i ra ts'oqui go gue'ą ra du, pe nurá 'baha Ajuą go gue'ą 'nara te pa nzątho nú'ą da 'racjʉ ngue'ą drí 'nathohʉ co ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

7

Dí 'bʉhʉ co ra Zidada, hingue dí 'bʉhʉ ja ra ndąxjua ley

1 Zi cuhʉ, nu'ahʉ guí pądihʉ ya ley, gue mientra ra ją'i te, pɛ'tsi da 'yøt'e ngu mąnga ra ley, pe 'bʉ da du, ya hina.
2 Nja ngu 'nara 'bɛhñą ra medinthąti, mientra te rá dąme pɛ'tsi da 'yøt'e nú'ą mąnga ra ley dega nthąti, pe nu'bʉ ya xa du rá dąme, nura 'bɛhñą'ą ya hingui 'bʉi ja nura ley'ą.

3 Pe nu'bʉ te rá dạme, ne da mɛui ma'na ra 'ñøhø, nura 'bɛhña'ạ da thu'mbabi ra zinga medinthạti; pe nu'bʉ xa du rá dạme, nura 'bɛhña'ạ ya hingui 'bʉi ja nura ley'ạ, ne hinda ma da thu'mbabi ra zinga medinthạti masque da nthạtui ma'na ra 'ñøhø.

4 Njabʉ necaguihʉ ndí 'bʉhʉhmạ ja rá hmanda ra ndạxjua ley. Pe nubyá ja ra uɛnda stá tuhʉ mahyɛgui co ra Zidada Jesucristo nu mi du'ạ, ne ya hindí 'bʉhʉ ja nura ley'ạ. Dá njahʉ ngu nú'ạ ra 'bɛhña bi du rá dạme ne bi nthạtui ma'na, ngue'ạ nujʉ ya hindí 'bʉhʉ ja ra ndạxjua ley, ngue'ạ ya dá 'nathohʉ co ra Zidada Jesucristo nú'ạ to'o bi yopa nte de ra du. Y stá njahʉbʉ pa da za ga øthʉ ya hoga 'bɛfi pa rá nsunda Ajuạ.

5 Ngue'ạ nú'bʉ ndí 'bʉhʉ ja ma ndạxjua 'mʉihʉ xá nts'o, nura ley ma'na bi nupca ma mfenihʉ pa dá øthʉ nú'ʉ ya ts'onc'at'i ndí pɛ'tshʉ, y nu'ʉ́ mri mpɛfi ja gatho ma ndo'yohʉ pa dá øthʉ ya ts'oqui ne pa xa zixcahmạhʉ ja ra du.

6 Pe nubyá ja ra uɛnda stá tuhʉ de ja ra ndạxjua ley, ngue'ạ ya hindí 'bʉhʉ ja rá hmanda nú'ạ ra ley'ạ. Ya hindí ohʉ ja rá 'yɛ ra ley, hangue nubyá da za ga pɛphʉ Ajuạ co 'nara 'ra'yo mfeni nú'ạ bi 'racjʉ ra Mạca Ndạhi, ne hingue ngu ma'mɛt'o nú'bʉ ndí 'bʉhʉ ja rá hmanda ra ndạxjua ley ne ndí pɛphʉ ngu nú'ạ xqui t'ofo.

Ra ts'oqui nú'ạ dí hạhʉ

7 ¿Te ga beñhʉbya? ¿Ha gue ra ndạxjua ley tu ra thai de ra ts'oqui? ¡Hina! ¡Hinda za! Ngue'ạ go gue'ạ bi 'ñutcagui te rá 'bɛ'ạ ya ts'oqui. Ngue'ạ hinduí pạdi hmạhạ ua ra ts'oqui pa dra hyøcua nú'ạ te pɛ'tsi ma'na. Dá pạdi asta nu mi 'ñengagui ra ley: "Oxqui hyøca nú'ạ hinga ri mɛti."

8 Pe nu ndá øde nura hmanda'ạ, nuya ts'onc'at'i bi mpɛfi ja ma ndo'yo pa dá hyøque ndunthi ya t'øt'e, y njabʉ dá tu ra ts'oqui ngue'ạ hindá øt'e ngu nú'ạ mạnga ra ley, ngue'ạ nsi ra ley hingui tsa to da du ra ts'oqui.

9 Ma'mɛt'o hinduí pạhmạ ra ley, y ndí beni gue nduí 'bʉi xá hño ja rá thandi Ajuạ. Pe nu ndá pạdi ra ley, gue'bʉ dá pạdi tengu rá ndạngui ra thai ndí tu, ha nura ts'oqui ma'na bi nja rá ts'ɛdi pa bi cacagui ga pɛpi.

10 Njabʉ ra ley nú'ạ ña'tui ra te pa nzạntho pa to'o da cumplibi, bi 'ñutcagui gue ya dí nehi ra 'ñu pa ja ra du.

11 Ngue'ạ ra ts'oqui mi cacagui ga øt'a nú'ạ mi hạgahmạ ra ley pa hinga øt'e, hangue ra ley bi condenagui ga tu po rá ngue ra ts'oqui.

12 Hangue ra mạca ley xá nt'axi y nú'ạ ri manda'ạ go gue'ạ xá nt'axi ne xá hño y øt'a ra hoga ts'ʉtbi.

13 Nu'bʉ́, ¿ha gue nú'ạ ra hoga ley go gue'ạ bi 'yøtca 'nara 'ñʉ pa xa zixca ja ra du? ¡Hina! ¡Hinga beñhʉ njabʉ! Ngue'ạ nuya ts'oqui stá øt'e go gue'ʉ bi 'yøtcagui nura 'ñʉ pa xa zixcahmạ ja ra du. Y njabʉ xa fạdi que nura ts'oqui xi ra cate, ngue'ạ por nú'ạ ra hoga ley, ra ts'oqui bi jaqui dá 'mɛdihmạ. Hangue po ra ley bi hnequi gue ra ts'oqui nts'ɛdi xá nts'o.

14 Dí pạdihʉ gue ra ley bá ehe de mahets'i. Pe nugui drá jạ'i dega ximhai, ne dí o ja rá 'yɛ ra ts'oqui, hangue otho ma ts'ɛdi pa ga øt'a ngu nú'ạ ri manda ra ley.

15 Nugui hindí pạdi nú'ạ dí pɛfi, ngue'ạ hingo xi ma paha nú'ạ dí pɛfi, pe nú'ʉ ya 'bɛfi dí ʉtsa xcá thạmfri ya dá øt'e.

16 Y nu'bʉ dí øt'e nú'ạ hingui ho ne hingo ma pahaga, nu'bʉ́ numa pahaga ri nthɛ ngu mạnga ra ley, ngue'ạ ra ley mạ gue hinxá hño nú'ạ dá øt'e, hangue dí handi gue ra ley xá hño.

17 Hangue njabʉ hingo de guecsɛ dí pɛfi nuya t'øt'e. Nuya ts'onc'at'i dí pɛ'tsi
ja ma ndo'yo, go gue'ʉ ri jaqui dí øt'a njabʉ.
18 Y nugui dí pa̱di gue hinte ma t'øt'e xá hño dí øt'e ja ma nda̱xjua 'mʉi,
ngue'a̱ ga nehma̱ ga øt'e nú'a̱ xá hño pe hingui tsa ga øt'e.
19 Nguetho nura hño dí ne ga øt'e, hindí øt'e, pe nú'a̱ xá nts'o ne nú'a̱ hingo
ma paha pa ga øt'e, nu'á̱ go gue'a̱ dí øt'e.
20 Pe nu'bʉ nugui ga øt'e nú'a̱ hingo dí ne, nu'bʉ́ ha̱, hingo dí pɛfi nura
'bɛfi'a̱, nuya ts'onc'at'i dí pɛ'tsa ja ma ndo'yo go gue'ʉ ri jaqui dí øt'a njabʉ.
21 Hangue dí pa̱di gue nza̱ntho ri nda̱ 'nara ts'ɛdi ja ma ndo'yo, y ri mpɛfi
njaua: 'bʉ dí ne ga øt'a nú'a̱ xá hño, hingui tsa ngue'a̱ nza̱ntho go dí øt'a nú'a̱
hingui ho.
22 Ngue'a̱ nugui de ja ma mfeni dí ho rá ley Ajua̱,
23 pe ja 'nara ts'ɛdi ma'na'ño nú'a̱ ri nda̱ ja ma ndo'yo. Nura ts'ɛdi'a̱ ri
ntuncui ma paha, ne nza̱ntho jaqui ga øt'a ya ts'oqui pa ma'na rí da̱tc'agui'a̱.
24 ¡Huecategui! Xibya, ¿to da ña̱ngagui de nuna ts'ɛdi ri nda̱ ja ma ndo'yo
nú'a̱ tsixcagui pa ja ra du?
25 Jama̱di Ajua̱ gue ya bi ña̱ngagui'a̱ po ra Zidada Jesucristo. Guehna nú'a̱
dí ma̱: nugui de ma paha dí ne ga pɛpabi rá ley Ajua̱, pe rá ts'ɛdi ra ts'oqui ri
nda̱ ja ma ndo'yo.

8

Ra te nú'a̱ ja po rá ts'ɛdi ra Ma̱ca Nda̱hi

1 Nubyá, Ajua̱ ya hinda ma da condenaguihʉ ni 'na de guecjʉ nújʉ drí
'nathohʉ co ra Zidada Jesucristo ne dí 'yohʉ ngu nú'a̱ utcahʉ ra Ma̱ca Nda̱hi,
y ya hindí ø'tuahʉ rá paha ma ndo'yohʉ.
2 Ngue'a̱ Ajua̱ xa ña̱ngaguihʉ de rá ts'ɛdi ra ts'oqui nú'a̱ mi tsixcahʉ ja ra
du, y nubyá ra Ma̱ca Nda̱hi go gue'a̱ ri mandaguihʉ ne tsixcahʉ ja ra 'ra'yo te
ngue'a̱ drí 'nathohʉ co ra Zidada Jesucristo.
3 Ra nda̱xjua ley mi xicjʉ ndunthi ya 'bɛfi pa stá øthʉ hma̱ha̱, pe himbi za bi
maxcahʉ pa stá øthʉ ngue'a̱ ndí ø'tuahʉ rá paha ma ndo'yohʉ. Pe Ajua̱ ha̱, xa
maxcahʉ ngue'a̱ bá pɛhna rá T'ʉ, bi 'ñe bi nja̱'i ngu nújʉ dyá 'yøt'ats'oquihʉ
pa bi za bi unga rá ma̱ca ndo'yo po ma ts'oquihʉ, y njabʉ Ajua̱ bi hña̱cua rá
ts'ɛdi ra ts'oqui pa hinda sigui da nda̱ ja ma ndo'yohʉ.
4 Ajua̱ bi 'yøt'a njabʉ pa da za ga øthʉ ya hoga 'bɛfi ngu ri manda ra nda̱xjua
ley, ngue'a̱ nubyá go dí øthʉ ngu nú'a̱ rá paha ra Ma̱ca Nda̱hi, y ya hindí øthʉ
nú'a̱ go rá paha ma ndo'yohʉ.
5 Ne dí pa̱dihʉ nu'a̱ tó'o ø'tua rá paha rá ndo'yo, hønsɛ oda rá mfeni nú'a̱
go da ne rá ndo'yo, pe nu'a̱ tó'o ø'tua rá paha ra Ma̱ca Nda̱hi, nu'á̱ ha̱, oda rá
mfeni hanja da 'yø'tua nú'a̱ ri ho ra Ma̱ca Nda̱hi.
6 Nguetho nu'a̱ tó'o hønsɛ oda rá mfeni ra nda̱xjua 'mʉi go gue'a̱ ma da
'mɛdi. Pe nuto oda rá mfeni da 'yøt'e ngu nú'a̱ ri ho ra Ma̱ca Nda̱hi, nu'á̱ pɛ'tsa
ra te nza̱ntho ne 'bʉi te rá 'ñentho.
7 Nguetho nu'a̱ tó'o oda rá mfeni ra nda̱xjua 'mʉi, go gue'a̱ ri ncontraui
Ajua̱, nguetho hingui øte rá ley Ajua̱ ha nixi hinda za da 'yøt'e.
8 Nu'a̱ tó'o ø'tua rá paha rá ndo'yo, hingui tsa da 'yøt'e ngu nú'a̱ ri ho Ajua̱.
9 Pe nu'ahʉ ya xcá tsohʉbʉ nuri nda̱xjua 'mʉihʉ, ne ya hinguí ø'tuahʉ rá
paha ri ndo'yohʉ. Nubyá guí ø'tuahʉ rá paha ra Ma̱ca Nda̱hi ngue'a̱ nu'á̱
'bʉi ja ri corasohʉ. Y nu'a̱ tó'o hingui pɛ'tsa ra Ma̱ca Nda̱hi nú'a̱ bá pɛhna
ra Zidada Jesucristo, nura ja̱'i'a̱ hingo rá mɛti ra Zidada Jesucristo.

10 Pe 'bʉ ra Zidada Jesucristo 'bʉi ja ri corasohʉ, masque ri ndo'yohʉ xa t'ɛ'mbi da du po rá ngue ra ts'oqui, pe nuri ndąhihʉ ma da 'mʉi pa nzątho ngue'ą ya hinte ma ts'oqui guí tuhʉ.
11 Ajuą to'o bi japi bi yopa nte ra Zidada Jesucristo, go gue'ą ma da japi da yopa nte ri ndo'yohʉ nehe ngue'ą ra Mąca Ndąhi 'bʉi ja ri corasohʉ. Nú'ą ri ndo'yohʉ xa du, Ajuą ma da japi da yopa nte po ra Mąca Ndąhi nú'ą 'bʉi ja ri corasohʉ.
12 Hangue ringue'ą zi cuhʉ, hinga mahyoni ga ø'tuabihʉ rá paha ma ndo'yohʉ ngue'ą ya hindí 'bʉhʉ ja rá hmanda'ą.
13 'Bʉ go gui ø'tuahʉ rá paha ri ndo'yohʉ, nu'bʉ́ ma gui tuhʉ. Pe nu'bʉ co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi gui hñącjʉ ya ts'ot'øt'e de ri ndo'yohʉ, nu'bʉ́ hingui ma gui tuhʉ.
14 Nguetho gatho nú'ʉ to'o øt'e ngu nú'ą utuabi ra Mąca Ndąhi, go gue'ʉ yá bątsi Ajuą.
15 Nura Mąca Ndąhi bi t'acjʉ pa ya hinga 'mɛgohʉ ja ra ts'oqui, hangue njabʉ ya hinga yopa ntsuhʉ. Nura Mąca Ndąhi bi t'acjʉ go gue'ą bi 'yøt'e pa dyá bątsiguihʉ Ajuą. Hangue po rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi dí emfʉ Ajuą: "¡Ma hmąca Dada'ihe!"
16 Nguetho ra Mąca Ndąhi gue'ą damajuąni ja ma ndąhihʉ gue yá bątsiguihʉ Ajuą.
17 Y dí pąhʉ gue nuya bątsi gatho nú'ą te pɛ'tsa yá dada go yá mɛti nehe. Hangue necjʉ nehe ma mɛtihʉ nú'ą te pɛ'tsa Ajuą, y mahyɛgui co ra Zidada Jesucristo ma ga hąñhʉ nú'ą ma da 'racjʉ Ajuą ngu 'nara tsogui, pe mahyoni ga tsɛthʉ ya thogui ngu bi zɛta ra Zidada Jesu, pa nehe da za ga 'bʉhʉ ja rá nsunda con gue'ą.
18 Dí pądi gue nuya ts'othogui dí thohʉ nuya pabya ni ts'ʉ ri nhyɛcuaui rá ndąngui de nú'ą ra nsunda ma ga hanthʉ 'mɛfa.
19 Gatho nú'ą xa hyoca Ajuą, ja ra uɛnda ngu tøbgahʉ co ndunthi ra johya nu xcrá hnequihʉ ja rá nsunda Ajuą nújʉ yá bątsiguihʉ'ą.
20 Gatho nú'ą te xa hyoca Ajuą xmá hñohmą pe 'mɛfa bi ts'oqui. Pe hingo de yá pahasɛhɛ'ʉ, go rá paha Ajuą pa bi njabʉ, pe nu'ą́ bi 'yɛ'mbi gue da yopa hogui 'mɛfa.
21 Y nura pa'ą ma da uadi yá nzabi de gatho nú'ą te xa hyoca Ajuą, ngue'ą ma da yopa hogui ma'ra'yo. Hangue gatho nuya t'øt'e ja, ya hinda ma da 'yo ja rá 'yɛ ra ts'oqui nu sta zixcaguihʉ Ajuą de nuna ra ts'oximhai pa grá 'bʉhʉ ja rá nsunda nújʉ yá bątsiguihʉ'ą.
22 Dí pąhʉ gue gatho nú'ą bi hyoca Ajuą, astabya ri sufri ngu ri sufri 'nara 'bɛhñą ma da 'mʉ rá zi bątsi, pe nu sta thogui yá ʉgui'ą, ma da haxamahai.
23 Y hingue hønsɛ nú'ʉ ya t'øt'e bi hyoca Ajuą, necjʉ nehe drí tsahʉ ya ʉgui, ne dí gą'tsihʉ, pe Ajuą xa 'racjʉ ra Mąca Ndąhi ngu 'nara seña de ra johya ma ga pɛ'tshʉ, hangue dí tø'mhʉ gue nu xcrá 'bʉhʉ ja rá nsunda Ajuą ma da 'ñudiguihʉ gue yá bątsiguihʉ'ą co ma ndo'yohʉ strá nsunda nsi ra nzabi ni ra ʉgui.
24 Nu ndá mpøhøhʉ bi t'acjʉ ra nthø'mate gue ma ga 'bʉhʉ habʉ xá nsunda. Pe nu'bʉ ya dí hanthʉ nú'ą xa sicjʉ ga tø'mhʉ, nu'bʉ́ ya hinga mahyoni ga ndø'mhʉ ngue'ą ya dí hanthʉ.
25 Pe nu'bʉ dí tø'mhʉ nú'ą hindí handathohʉ, nu'bʉ́ pɛ'tsi te ga tø'mhʉ asta hinga hanthʉ.
26 Nehe ra Mąca Ndąhi 'bʉi pa da maxcahʉ, ngue'ą de guecsɛguihʉ otho ma ts'ɛdihʉ pa ga tsɛthʉ. Ngue'ą nujʉ́ hindí pąhʉ te ga aphʉ Ajuą nixi hanja

ga ñąhн con gue'ą. Pe ra Mąca Ndąhi ri jacjн ga ngą'tsihн masque hinda za ga
mąñhн te ga mąñhн, nu'bы́ ra Mąca Ndąhi ri bąntebi Ajuą por guecjн.
27 Y Ajuą nú'ą pątca ma mfenihн, pądi nú'ą adi ra Mąca Ndąhi ngue'ą adi
ngu nú'ą rá mąca paha Ajuą y ri bąntebi Ajuą pa yá gamfri'ą.

Ma ga ntątehн co rá mfats'i Ajuą

28 Nújн xa zoncaguihн Ajuą ngu nú'ą xqui beni maya'bн, ne dí mądihн'ą,
dí pądihн gue nu'ą́ ri supca ma tehн pa gatho nú'ą da 'ñepcaguihн go pa ma
hñohн.
29 Ngue'ą Ajuą ya mi pącaguihн desde ra mнdi, hangue nu'ą́ bi huancahн
ne bi hñuxcahн pa ga 'bнhн ngu gra 'mн rá T'н, pa njabн nura T'н'ą dra cu madą
de gathoguihн dyá cuhн.
30 Nujы́ bi hñuxcahн Ajuą pa ga 'bнhн ngu gra 'mн rá T'н, y hingue hønsɛ'ą,
nehe bi zocjн pa dá camfrihн'ą. Y hingue hønsɛ'ą, nehe bi xicjн gue ya hinte
ma ts'oqui dí tuhн. Y hingue hønsɛ'ą, nehe ma da zixcaguihн ja rá nsunda.
31 Nubyá, ya dí pąhн gue Ajuą 'bнi con guecjн, nu'bы́ ¿hanja da za to da
dącaguihн? Hinda za.
32 Ajuą bi unga rá 'ra T'н pa bi du po rá nguecjн. Nu'bы́ ¿ha gue hinda 'racjн
nehe mahyɛgui con gue'ą gatho ma'ra te dí hoñhн?
33 ¿To'o da za da mąmbgahн nújн yá hmądiguihн Ajuą? Jo'o, ngue'ą Ajuą go
guesɛ'ą xa mą gue ya hinte dí tuhн.
34 ¿To'o tsa da condenaguihн? Jo'o, ngue'ą ra Zidada Jesucristo go gue'ą bi
du por guecjн, y 'mɛfa bi yopa nte, y nubya bí 'bнi ja rá nsu ja rá 'ñɛi Ajuą, y
ja guehni brí bąntebi Ajuą por guecjн.
35 ¿Nda'ą gue'ą tsa da 'uegaguihн de rá hmąte ra Zidada Jesucristo? ¿Ha gue
ya ts'othogui, o ya dumнi, o ya njute, o ra thuhu, o ra 'ñąhe, o ra ntsu, o ra du?
Hina, ni 'na.
36 Ngu mąnga ra Mąca T'ofo habн ena njaua:
Nuje stá camfri'ihe, hangue nząntho t'ɛbgaguihe da thoje
ngu 'nara zi dɛti ho ra hyomgø.
37 Pe de gatho nú'ą dí thohн, xi dí tątehн po nú'ą to'o ri mącaguihн.
38 Hangue dí pąhн gue jo'o ni 'na to'o da za da 'uegaguihн de rá hmąte Ajuą,
nixi nú'bн ga tuhн, nixi núbya dí tehн, nixi ya ɛnxɛ, nixi ya ndą gá ɛnxɛ, nixi
nú'ą jabya mapaya, nixi nú'ą ma da nja 'mɛfa,
39 nixi nú'ą ja mañą de mahets'i, nixi nú'ą ja ri ga'ti de ra ximhai; ni 'na
de nú'н xa hyoca Ajuą, hinda za da 'uegaguihн de rá hmąte'ą nú'ą pɛscahн
ngue'ą dí 'nathohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo.

9

Ajuą xa huahna ya me Israel

1 Nugui, nú'ą dí mą, dí mąnga majuąni ngu rí 'ñepcagui ngue'ą dí camfri ra
Zidada Jesucristo. Hangue nú'ą ma ga mą hingrá nc'uamba. Nu ja ma mfeni
dí pądi xá hño gue dí mąnga majuąni ngue'ą go ra Mąca Ndąhi xicagui gue
nú'ą dí mą gue'ą majuąni.
2 Xi 'raca 'nara ntsø'mi y nząntho zonga ma mfeni.
3 Nugui, ga nehmą gue masque go ga 'mɛdiga de rá thandi ra Zidada
Jesucristo, qué pa da mpøhø ma'ra ma mixodyo'be nú'н hinxa gamfritho ra
Zidada Jesucristo.
4 Nú'н́ go gue'н ya me Israel. Ajuą bi hñuts'i'н pa dyá bątsi'ą, ne mi utuabi'н
rá mąca nsunda'ą ja rá ndąnijątн, ne bi gohui'н 'raya cohi. Nehe bi umbabi'н

ra mạca ley, ne bi 'ñutui hanja da xøcambeni'ạ ja rá nijạ'ʉ. Nehe Ajuạ bi ñạ'tuabi'ʉ ya hñạ'ti.
5 Nuyá xita'ʉ go gue'ʉ ra Abrá ne ra Isaac ne ra Cobo ne yá t'ʉ, y ja nuya jạ'i'ʉ ja bi 'ñe bi njạ'ini ra Cristo nú'ạ bá pɛhna Ajuạ pa da ndạ, y nu'ạ́ go guesɛ'ạ Ajuạ, y go gue'ạ rá mɛti gatho nú'ạ te ja ne 'bʉi. Drá nsunda'ạ pa nzạntho. Njabʉ gue'ạ.
6 Pe hiní 'ñepi ga beñhʉ gue Ajuạ hinxa cumpli rá noya co ra hnini Israel, ngue'ạ Ajuạ xqui ñạ'tuabi da jạpi nura hnini'ạ, pe hingue gatho ya me Israel go gue'ʉ rá hnini Ajuạ.
7 Masque bi 'mʉi ndunthi yá 'bɛto yá mbong'bɛto ra Abrá, pe hingue gatho'ʉ t'øt'a ra uɛnda gue yá bạtsi majuạni, hønsɛ nú'ʉ yá bạtsi ra Isaac. Ngue'ạ ja ra Mạca T'ofo ena gue Ajuạ bi xipabi ra Abrá njaua: "Go dri 'bɛto yá bạtsi ra Isaac."
8 Nubyá ne da 'ñena gue hingo gatho nuya bạtsi de rá ji ra Abrá go gue'ʉ yá bạtsi Ajuạ, pe hønsɛ nú'ʉ bi 'mʉi dega hñạ'ti ngu bi 'mʉi ra Isaac.
9 Guehna ra hñạ'ti bi ñạ'tuabi ra Abrá, bi 'ñembabi Ajuạ: "Rijɛya ngubya, ma ga yopa ehe ga c'ạ'ts'a'i, ha nura Sara ma da mɛ'tsa 'nará t'ʉ."
10 Y hingue hønsɛ ra Isaac bi huahna Ajuạ, nehe ra Rebeca bi 'mʉ yoho yá t'ʉ de 'nadra dada, go gue'ạ ndu ma xitahʉ ra Isaac, y de nú'ʉ yoho ya t'ʉ'ʉ, 'natho bi huahna Ajuạ nehe.
11 Y nú'bʉ hinxqui 'mʉitho nú'ʉ ya t'ʉ ne hinte xqui 'yøt'atho nú'ạ xá hño o nú'ạ hinxá hño, Ajuạ ya xqui huahna 'na de gue'ʉ, pa njabʉ da hnequi xá hño gue nu'ạ́ huahna ya jạ'i hingue po yá 'bɛfi'ʉ pe po nú'ạ xa beni'ạ, ngue'ạ nu'ạ́ zohni nú'ạ to'o go da ne'ạ.
12 Hangue ante da 'mʉi nú'ʉ yoho ya t'ʉ'ʉ, Ajuạ ya xqui 'ñembabi yá nạnạ njaua: "Nura cu madạ ma da mɛpi nú'ạ mbạtsi."
13 Y ja ma'na ra xɛni de ra Mạca T'ofo mạ mahyɛgui habʉ Ajuạ ena njaua: "Dá mạdi ra Cobo ha nura Esaú dá ʉtsa."
14 Nu'bʉ́ ¿xi te ga mạñhʉbya? ¿Ha gue ga eñhʉ gue Ajuạ hingui øt'a ra ts'ʉtbi xá hño? Hina, hinga beñhʉ njabʉ.
15 Ngue'ạ go guesɛ'ạ pɛ'tsa ra nsɛqui, hangue bi 'ñemba ra Moise njaua: "Nugui dí huequi nú'ạ go ga ne ga huequi."
16 Hangue dí pạhʉ gue 'nara jạ'i hingui tsʉtua rá hmạte Ajuạ ngue'ạ go da nesɛ ra jạ'i, nixi ngue'ạ da 'yøt'asɛ ra ts'ɛdi. Hina, go Ajuạ beni sɛhɛ to'o gue'ạ ma da huequi'ạ.
17 Nehe ja ra Mạca T'ofo xa t'ofo gue Ajuạ bi xipabi ra Faraó nú'ạ mrá ndạ Egipto, y bi 'ñena njaua: "Stá hux'a'i pa gui ndạ, ngue'ạ dí ne da hneca ma ts'ɛdi ja gue'i pa da fạdi to'ogui ne tengu ma ts'ɛdi ja gatho ra ximhai."
18 Hangue ringue'ạ dí pạhʉ gue Ajuạ ri huequi nú'ạ go da ne'ạ y ri japi da necio nú'ạ go da ne'ạ.
19 Nu'bʉ́, da ne 'nara jạ'i da 'ñengui: "Nu'bʉ́ ¿hanja Ajuạ ri condena ya jạ'i? ¿To'o gue'ạ xa c'a'tsuabi nú'ạ rá paha'ạ?"
20 Pe nugui ga thạtuabi'ạ ne ga embi: "¿To'o'igue pa guí nø'tua Ajuạ? 'Nandi gue ra ts'e dega dohmi ma da nø'tuabi nú'ạ to'o bi hyoqui ne da 'ñembi: '¿Pa te xcá hogagui njaua?'
21 Nura hyocatraste tsa da hyoca nú'ạ go da ne. Nu'ạ́ hạ ra ts'ɛdi pa da hyoca de 'nadra bøhai 'nara ts'e dega nsu y nu ma'na pa ra 'bɛfi hingue dega nsu."
22 Njabʉ nehe Ajuạ masque mi ne xa 'ñudi gue ja rá ts'ɛdi'ạ ne nu'ạ́ ri castiga ya ts'o'mʉi gá jạ'i, pe nu'ạ́ desde maya'bʉ xa mɛ'tsuabi ndunthi ra pasencia ya ts'o'mʉi gá jạ'i, pe 'mɛfa ma da castiga'ʉ ngu xa beni y ngu nú'ạ rí 'ñepabi'ʉ.

23 Nu'á̱ bi 'øt'a njabʉ pa bi 'ñudi tengu rá ndạngui rá nsunda ja guecjʉ,
ngue'ạ xi xa mɛscaguihʉ ra nthecate nújʉ to'o xa beni desde maya'bʉ ma ga
'bʉhʉ 'nadbʉ ja rá nsunda'ạ.
24 Nu'á̱ xa zoncahʉ pa ga 'bʉhʉ con gue'ạ, masque dyá xodyohʉ o hindyá
xodyohʉ.
25 Ra bạdi Osea bi 'yofo de guehna ja ra Mạca T'ofo gue Ajuạ bi 'ñena njaua:
Ma ga hu'mbabi gue ma hnini nú'ʉ hingue ma hninihmạ,
y nú'ʉ hinduí mạdihmạ, go gue'ʉ ma ga mạdi.
26 Nu habʉ bi t'embabi ya jạ'i njaua: "Nu'ahʉ hingo ma hninihʉ",
nuni ja guehni ma da thu'mbabi gue go gue'ʉ yá t'ʉ Ajuạ nú'ạ te.
27 Nehe ra bạdi Isaía bi mạ de ra hnini Israel, y bi 'ñena: "Masque ya me Israel
da ndunthi ngu rá ndunthi ra 'bomu ja ra ñạnga ndehe, pe husthoho to'o ma
da mpøhø de gue'ʉ.
28 Ngue'ạ Ajuạ masɛctho da huata ndunthi de gue'ʉ ngu nú'ạ xqui 'yɛ'mbi
asta hinda gohi 'na zi tʉitho."
29 Nehe go guet'ạ ra Isaía bi 'yofo 'mɛt'o ja ma'na ra xɛni de rá t'ofo'ạ, ne bi
'ñena:
'Bʉ Ajuạ nú'ạ ri ndạ de ya mundo ɛnxɛ mahets'i hinxa huegaguihʉ ne hinxa
zogaguihʉ hmạhạ 'raya jạ'i,
nu'bʉ́ stá njahʉ ngu bi nja ra hnini Sodoma ne Gomorra nú'ʉ bi nhuati gatho.

Ya me Israel ne ra mạca hoga t'øde

30 Nu'bʉ́ dí pạhʉbya gue ya jạ'i hingyá me Israel nú'ʉ himbi 'yøt'a ra ts'ɛdi
pa da 'mʉi xá hño co Ajuạ, go gue'ʉ ya 'bʉi xá hño con gue'ạ, ngue'ạ ya xa
gamfribi rá noya'ạ.
31 Pe nuya me Israel mi øt'a ra ts'ɛdi pa da 'yøt'a nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley
pa xa 'mʉhmạ xá hño co Ajuạ, pe nu'ʉ́ himbi za bi 'mʉi xá hño con gue'ạ.
32 ¿Hanja himbi za bi 'mʉi xá hño? Himbi za ngue'ạ mi honi da 'mʉi xá
hño co Ajuạønda po ya 'bɛfi nú'ạ mạnga ra ley pe hingue po ra jamfri de
ra Zidada Jesucristo. Hangue nu'ʉ́ bi hñạxa 'nara mfe'tse ja nú'ạ xa t'embabi
"ra Mfe'tsado."
33 Ngu ena Ajuạ ja ra Mạca T'ofo:
Dí pɛgui nuni Sión 'nara do pa da mfe'tsa ya jạ'i, 'nara dạnga do nú'ạ japi da
dagui,
pe nu'ạ tó'o da gamfri'ạ hinda ma da 'bɛ rá tsa, ngue'ạ nú'ạ xa gamfri gue'ạ
majuạni.

10

1 Zi cuhʉ, xi dí ne con gatho ma coraso gue da mpøhø ra hnini Israel, y gue'ạ
dí apabi Ajuạ.
2 Dí damajuạni de gue'ʉ gue xi øt'a ra ts'ɛdi pa da dɛni Ajuạ, pe hingui øt'e'ʉ
co ra mfạdi.
3 Ngue'ạ nu'ʉ́ hingui tso yá mfeni nú'ạ xa mạnga Ajuạ de hanja da za da
'mʉi xá hño ja rá thandi'ạ, ne nu'ʉ́ ri 'ramanu de guesɛ'ʉ pa da 'mʉi xá hño
hmạhạ ja rá thandi'ạ, hangue nu'ʉ́ fɛ'tsuabi nú'ạ mạ Ajuạ.
4 Ngue'ạ pa nú'ʉ to'o camfri ra Zidada Jesucristo ya hinte ri muui ra
ndạxjua ley pa da za da 'mʉi xá hño ja rá thandi Ajuạ.
5 Ra Moise bi mạ de nú'ʉ to'o da dɛmba ra ndạxjua ley pa da 'mʉi xá hño
ja rá thandi Ajuạ, ne bi 'ñena gue nu'ạ tó'o da 'yøt'e gatho ngu nú'ạ mạnga ra
ley, go gue'ạ da zʉdi ra te ngue'ạ xa 'yøt'e gatho ngu ri manda.

6 Pe nu'ą tó'o da gamfri ra Zidada Jesucristo pa da 'mɯi xá hño ja rá thandi
Ajuą, ja ra Mąca T'ofo mąnga njaua: “Oxqui bensɛhɛ njaua ja ri coraso ne
gui 'ñena: ¿To'o da za da bøxa ja mahets'i? —nuna guehna pa da tsincahɯ ra
Zidada Jesucristo.
7 Nixi oxqui bensɛhɛ njaua ja ri coraso gui 'ñena: ¿To'o da za da gąi asta habɯ
bí 'bɯ nú'ɯ xa du?” —nuna guehna pa da yopa tsi ra Zidada Jesucristo de ja
ya du.
8 Nu'ą xá hño gui beni, ngu nú'ą mąnga ra Mąca T'ofo ne ena: “Ya xcá 'øde
nú'ą xa mąnga Ajuą, y nú'ą xa mąñ'ą xa zo ja ri mfeni, y nu'ą́ go gue'ą ya xcá
mą.” Njabɯ mąnga ra Mąca T'ofo. Y nú'ą xa mąnga Ajuą go guehna ra noya
dega jamfri dí mąñhɯ, ne ena njaua:
9 Nu'bɯ gui mą gue ra zi Hmu Jesu go gue'ą ri Hmu, ne 'bɯ gui camfri ja
ri coraso gue Ajuą ra Dada bi 'øt'e pa bi yopa nte'ą de ra du, nu'bɯ́ ma gui
mpøhø.
10 Ngue'ą nu'bɯ ga camfrihɯ ja ma corasohɯ, nu'bɯ́ Ajuą ma da mą gue
ya hinte ma ts'oqui dí tuhɯ, y nu'bɯ ga mąñhɯ gue dí camfrihɯ ra zi Hmu
Jesucristo, nu'bɯ́ ga mpøhøhɯ.
11 Ngue'ą enga ja ra Mąca T'ofo njaua: “Nu'ą tó'o da gamfri'ą hinda ma da
'bɛ rá tsa, ngue'ą nú'ą camfri gue'ą majuąni.”
12 Ra Mąca T'ofo bi 'ñena gue nu'ą tó'o da ne da gamfri, dá gamfri, ngue'ą
otho ni 'nara nthahni dega xodyo ni nú'ɯ hingyá xodyo, ngue'ą ra Zidada
go gue'ą ra Zidada pa gatho, nehe ra memati'ą pa gatho nuto da hyomba rá
mfats'i'ą.
13 Ngue'ą ra Mąca T'ofo ena gue gatho nuto da 'yapa ra Zidada da mpøhø,
da pøhø'ą.
14 Pe ¿hanja da za da 'yapabi 'na gue da pøhø 'bɯ hingui camfri gue 'bɯi? Y
¿hanja da za da gamfri 'bɯ hinxa 'øde de gue'ą? Y ¿hanja da 'øde 'bɯ jo'o to'o
da xipabi?
15 Y ¿hanja da za to'o da ma da mąnba rá noya Ajuą 'bɯ hinto xa mɛhni? Y ya
xa 'bɛhni nú'ɯ to'o mąnba rá noya Ajuą, ngue'ą enga ja ra Mąca T'ofo: “¡Hangu
ra johya dí pɛ'tshɯ ngue'ą xa zøhø nú'ɯ to'o bra hñą 'nara hoga t'øde gue gatho
ma da 'mɯi te rá 'ñentho!”
16 Pe hingue gatho ya ją'i xa ne xa 'øde ra mąca hoga t'øde. Ngu xqui mąnga
ra bądi Isaía maya'bɯ, ne bi 'ñena: “Zi Hmu, hinxa ne to xa gamfri numa
noyahɯ.”
17 Hangue pa da za da gamfri 'na, mahyoni da 'øde 'na, y mahyoni dra hmą
de ra Zidada Jesucristo pa njabɯ da nt'øde de gue'ą.
18 Pe dí ena: ¿Ha gue hinxa 'øde'ɯ? ¡Hąhą, xi majuąni ya xa 'øde'ɯ! Ngue'ą
enga ja ra Mąca T'ofo:

Gatho ja ra ximhai xa nt'øde yá noya'ɯ.
Hąhą gatho maxøgue ra ximhai xa njabɯ.

19 Ma'na'qui dí mą: ¿Ha gue himbi unga nguɛnda ya me Israel? Hąhą, bi unga
nguɛnda, ngue'ą ra Moise bi mą rá mɯdi gue Ajuą bi 'ñena:

Nugui ma ga ją́pi nú'ɯ ya ją'i hingo ma hnini hmą, y nu'ahɯ ma da zøt'a ri
mɯihɯ por gue'ą.

Por nuya ją́pi ma ga umba ya 'ñąmfądi gá ją'i, nu'ahɯ ma da bø ri cuɛhɯ.
20 Nepɯ ra bądi Isaía himbi ntsu bi mą gue Ajuą bi 'ñena njaua:

Nu'ɯ himi hongagui go gue'ɯ bi zɯcagui,
ha nu'ɯ himri 'ñanigui dá ma dá tsɯdiga'ɯ.

21 Nehe bi 'ñena de ya me Israel gue Ajuạ bi 'ñena njaua: “Nugui hindá tsaya
dá zofo nuya jạ'i pa xa ñobrihmạ, pe nu'ɥ́ himbi ne bi 'yøde ngue'ạ xi ya
ts'o'yøde ne ya nøt'e.”

11

Ajuạ bi huahna 'raya me Israel hangue nu'ɥ́ bi mpøhø

1 Nu'bɥ́, ¿ha gue ga beñhʉ gue Ajuạ xa hyɛpʉ rá hnini? ¡Hina, hinhya'mʉ!
Ngue'ạ nequi drá me Israel stí 'ñehe de yá jạ'i ra Benjami de rá ji ra Abrá.
2 Ajuạ hinxa zogui rá hnini nú'ạ bi 'ñembi gue go rá hnini'ạ de rá mʉdi.
¿Ha gue hinguí pạhʉ te mạnga ra Mạca T'ofo habʉ mạ de ra Elía, gue nu'ạ́
mi mạnbabi ra hnini de Israel co Ajuạ? Ne bi 'ñena njaua:
3 “Ma zi Hmu'i, nuna hnininạ xa hyop'a'i gatho ri 'mɛhni, ne xa huata gatho
ri ata. Y de gatho nú'ʉ to'o mi camfri'i hønsɛgui dí pongui, y nu'ɥ́ xi honi hanja
da hyogaguihmạ.”
4 Nu'bɥ́ Ajuạ bi dạtuabi njaua: “Dí pɛ'tsitho yoto 'mo ya 'ñøhø pa da
nsundagui, nú'ʉ hinxa ndandiñạhmu ja rá thandi ra c'oi Baal.”
5 Nehe njabʉ nuya pabya xa gohi hønsɛ 'na zi tʉi ya me Israel nú'ʉ xa
huahna Ajuạ co rá hñojạ'i.
6 Y 'bʉ bi huahni co rá hñojạ'i, nu'bɥ́ hingue po yá 'bɛfi øt'e'ʉ. 'Bʉ di gue'ạ
dega 'bɛfi hmạ, nu'bɥ́ Ajuạ hindi øt'e co rá hñojạ'i.
7 Xibya ¿te ga beñhʉ de nú'ạ thogui ya me Israel? Nu'ʉ ya me Israel mi
ndunthi, himbi zʉdi hanja da za da 'mʉi xá hño co Ajuạ, pe nu'ʉ 'na tʉi xqui
thahni, nu'ɥ́ hạ, bi za bi 'mʉi xá hño ja rá thandi Ajuạ. Y nu'ʉ ya me Israel mi
ndunthi, bi meguibi yá mfeni, y himbi ne bi gamfri nú'ạ bi mạnga Ajuạ.
8 Ngu xa nt'ofo ja ra Mạca T'ofo: “Ajuạ bi japi'ʉ bi mpumfri, bi japi bi ngoda
pa hinda hyandi, nehe bi japi bi ngogu pa hinda 'yøde asta mapaya.”
9 Y ra Davi bi mạ de ya jạpi xqui t'umba ya me Israel, bi t'ɛnts'ua ra 'ñʉ ne
bi 'ñena njaua:
Nuyá mexa da 'bø'tsuabi gue'ạ da ngu 'nara xit'ạ ne 'nara trampa habʉ da
zo'ʉ,
y ja da japini da gut'i nú'ạ tu'ʉ.
10 Dá njot'a yá da'ʉ pa hinda hyandi,
y dá ndoqui nzạntho co yá 'bats'i ri du.

Ajuạ hinxa 'mɛdi pa nzạntho nurá hmạte co ya xodyo, hangue nú'ʉ hingyá xodyo rí 'ñepi da su yá jamfri

11 Nu'bɥ́, xi nú'ɥ́, ¿ha gue xa 'bɛtuabi rá hmạte Ajuạ pa nzạntho po yá
'ñạjamfri? ¡Hina, hinhya'mʉ! Pe po yá nts'o'yøde'ʉ bi zʉ ra mpøhø gatho ma'ra
ya hnini, pa njabʉ da nuhu yá mfeni ya me Israel pa da yopa hñạni'ʉ ra jạpi
ngu nú'ạ xa hñạnga ma'ra ya hnini hingyá xodyo.
12 Ya gue po rá nts'o'yøde ra hnini Israel bi nja ra hño pa gatho ya meximhai,
ne bi nja 'nara dạnga jạpi pa nu ma'ra ya hnini hingyá xodyo, nu'bɥ́ ¡tengu
hmạ ra jạpi da hñạnga nú'ʉ hingyá xodyo nú'ạ ra pa ya xodyo da gamfri Ajuạ!
13 Nú'ahʉ hingyá xodyohʉ, ja'ạ dí ne ga xi'ahʉ. Ajuạ bi hñuxcagui dega
apostol pa gue'ahʉ nú'ahʉ hingyá xodyohʉ, hangue dí e'tsua rá nsu ma 'bɛfi
14 pa xahmạ da za ga nupa yá mfeni 'ra de nú'ʉ ma mixodyo'be da ne da
hñạnga nehe nú'ạ ra jạpi xcá hạñhʉ, ne da mpøhø'ʉ.
15 Ya gue Ajuạ bi hyɛpʉ ya xodyo ne go bi jạpi gatho ya meximhai ngue'ạ bi
'yøt'e pa bi za bi 'mʉi xá hño con gue'ạ, nu'bɥ́ ¡tengu ra jạpi ma da umbabi'ʉ

nu sta yopa munts'a ya xodyo ma'na'qui! Ne nura jąpi'ą go gue'ą 'nara 'ra'yo te.

16 Nu'bн Ajuą bi huahna ya mнdi xita de ra hnini Israel pa dyá mɛti'ą, nu'bú gatho ra hnini Israel go rá mɛtitho Ajuą, nja ngu 'nara 'bai gá za, 'bн Ajuą ri jąpa yá 'yн, nehe yá 'yɛza njąpi, y nehe nja ngu ya hme, 'bн ra mнdi hme njąpi, nu'bú gatho ra bola jнni njąpi.

17 Ngu 'nara 'bai gá hoga olivo da ts'ɛcua 'nará 'yɛza ne da cueta 'nará 'yɛza ra mbąnga olivo pa nu'ą́ da zipa rá ngui rá 'yн nú'ą ra hoga olivo, njabн nehe 'raya xodyo bri t'eque de Ajuą ne nú'ahн hingyá xodyohн go xra hmunts'a'ihн pa dyá hnini'ihн Ajuą nehe, ne xcá hñąnihн yá jąpi Ajuą.

18 Masque'ą oxqui ndąnguihн de ya xodyo, ngue'ą guí pądihн gue hingo ya 'yɛza ri umba ra te yá 'yн ra za, nuya 'yн go gue'н ri umba ra te ya 'yɛza.

19 Nu'ahн ma gui 'ñenahн: “Ya 'yɛza bri ts'ɛqui pa bi za bri juetcahн.”

20 Majuąni, bri t'eque'н, pe bri t'eque ngue'ą himbi ne bi gamfri'н. Ha nu'ahн ya rá hnini'ihн Ajuą ngue'ą guí camfrihн. Hangue oxqui ndąnguihн. Nu'ą gui 'yøthн, tsuhн Ajuą.

21 Nu'bн Ajuą xa castiga ya xodyo nú'н to'o ngu ya 'yɛza hingá njuete, nehe nú'ahн hingyá xodyohн y guí njahн ngu ya 'yɛza xa njuete, da za da castiga'ihн nehe.

22 Hangue dá zo ri mfenihн nú'ą bi 'yøt'e Ajuą, njabн ngu ra hoją'i, njabн ra zнte nehe. Bi nhyoją'i con gue'ahн, ha nu'н ya xodyo bi nts'o'yøde, bi 'ueque'н. Hangue nu'ą mahyoni gui 'yøthн, sigui gui 'bнhн ja rá hñoją'i, ngue'ą nu'bн hina, da 'uec'a'ihн nehe.

23 Y nehe nuya xodyo nu'bн hinda sigui yá 'ñąjamfri, nu'bú dra yopa cuete ja ra 'bai gá olivo habн mi tøgue'н, ngue'ą Ajuą ja rá ts'ɛdi pa da yopa cuete'н.

24 Ngue'ą 'bн nú'ahн hingyá xodyohн ngu gyá 'yɛzahн de 'nara mbąnga olivo, xa ts'ɛc'ahн de ri 'baihн, y bi za bri juet'ahн ja ra hoga olivo masque nu'ahн grá mbąnga olivohн, ¡xihmą ya xodyo gue go gue'н ya 'yɛza yá mɛti ra hoga 'bai gá olivo, ma'na da za da ncuete ma'na'qui ja rá 'bai!

Rá ngąts'i ma da mpøhø ra hnini de Israel

25 Zi cuhн, dí ne gui pądihн nuna mfądi xqui nt'ągui hmąhą. Dí ne gui pądihн pa hingui beñhн gue hønsɛ'ihн xa huahn'ahн Ajuą. Pąhн gue masque Ajuą xa japi xa megui yá mfeni ndunthi ya me Israel, pe 'ra de gue'н xa mɛ'tsitho ja rá hnini'ą. Pe hingue pa nząntho ma da megui yá mfeni, hønsɛ asta hinda zøxa ra 'bede de nuya ją'i hingyá xodyo nú'н ma da mpøhø.

26 Nepн de gue'ą gatho ya me Israel ma da mpøhø. Ma da nja ngu xa t'ofo ja ra Mąca T'ofo ne ena:

Nuni Sión nú'ą rá hnini Ajuą ja ma drí 'ñehni ra Ñąnte
nú'ą ma da xнcuabi yá ts'ot'øt'e ya me Israel nú'н yá ją'i ra Cobo.
27 Y nu xcrá xнcuabi yá ts'oqui'н,
ya stá cumpli ma cohi nú'ą stá cohi con gue'н.

28 Pa da za da ntнnga ra mąca hoga t'øde ja ma'ra ya hnini ngu xa beni Ajuą, nu'ą́ xa hyanda ya xodyo ngu yá ncontra'ą, pa go da ją́p'a'ihн nú'ahн hingyá xodyohн. Pe Ajuą mąditho ya xodyo po rá ngue yá xita'н nú'н bi huahni'ą.

29 Ajuą hingui pata rá mfeni. Nú'ą da uni, hinda ma da hñąqui, ne hinda ma da hyɛpн nú'н to'o xa huahni'ą.

30 Nú'ahн hingyá xodyohн hingüí camfrihmąhн Ajuą, pe nubyá co rá nthecate Ajuą bi ją́p'a'ihн ngue'ą ya xodyo himbi ne bi gamfri ra zi Hmu Jesucristo.

31 Nubyá nuya xodyo bi 'ñągamfri, pe bi njabɥ pa 'mɛfa, co rá nthecate Ajuą
da jąpi'ɥ ngu bi jąp'a'ihɥ.
32 Njabɥ Ajuą bi zotho gatho co yá 'ñąjamfri, gue dya xodyo gue hindya
xodyo, pa 'mɛfa da huequi'ɥ mahyɛgui.
33 ¡Xi ra dąngui rá mfądi Ajuą, ngue'ą pądi gatho nú'ą t'øt'e, y pądi hanja
da 'yøt'e gatho nú'ą go da ne! Hinda za to da bądi gatho nú'ą te beni Ajuą, ne
hinda za to da bądi hanja øt'e nú'ɥ ya dąnga 'bɛfi øt'e'ą.
34 "¿To'o gue'ą pątuabi rá mfeni Ajuą? y ¿to'o gue'ą xa 'yo'mbabi rá 'ñu'ą?
35 Y ¿to'o 'mɛt'o xa nja te xa umbabi Ajuą, pa njabɥ Ajuą da co'tsuabi'ą?"
36 Nguetho go guesɛ'ą bi hoqui gatho nú'ą te ja, y gatho o ja rá 'yɛ'ą, y gatho'ɥ
pa rá nsunda'ą. Y nu'ą́ drá nsunda pa nząntho. Njabɥ gue'ą.

12

Ga umfɥ Ajuą gatho ma tehɥ pa ga pɛphɥ ngu ne'ą

1 Nubyá, ma zi cu'ihɥ, xcá hyanthɥ rá ndąngui rá nthecate Ajuą xa 'yøtcahɥ.
Hangue dí bąnte'ihɥ gue gui daphɥ Ajuą gatho ri tehɥ. Gue'ą 'nara hñą'ti strá
nt'axi ngu nú'ą ri ho'ą, ngue'ą nu'bɥ guí øthɥ njabɥ, guí xøcambenihɥ Ajuą co
ri corasohɥ.
2 Oxqui tɛnbahɥ yá 'mɥi nú'ɥ ya ją'i 'yo ja ra ts'oqui. Nu'ą gui 'yøthɥ, tɛnda
ri 'ra'yo mfenihɥ pa njabɥ xi gui 'bɥhɥ 'nara 'ra'yo 'mɥi, y 'bɥ gui njahɥbɥ ma
gui pątuahɥ nda'ą rá paha Ajuą gui 'yøthɥ, y nú'ą rá paha'ą gue'ą nú'ą gui
'yøthɥ nú'ą xá hño ne nú'ą ri ho'ą, ne gui 'bɥhɥ xá hño ja rá thandi'ą.
3 Ajuą xa 'racagui nuna ra nsu dega apostol po rá hñoją'i, hangue ma ga
xi'ahɥ nda'ą rí 'ñɛpi gui 'yøthɥ. Oxqui ma gui beñhɥ gue gyá dąnguihɥ y
masque hina. Benihɥ xá hño ne hyandasɛhɥ hangu rá ndunthi ri jamfrihɥ
nú'ą xa 'ra'ahɥ Ajuą cada 'na de gue'ahɥ.
4 Ngue'ą nja ngu ma ndo'yohɥ dí pɛ'tshɥ ndunthi ya xɛni pe gatho ya xɛni
hingue 'nada yá 'bɛfi pɛfi.
5 Njabɥ nehe masque dí ndunthihɥ, pe dí 'nada ra ndo'yohɥ co ra Zidada
Jesucristo, y gatho nújɥ ngu dyá xɛnihɥ de 'nada ra ndo'yo.
6 Ne 'rama'na'ño ya mfądi ne ra ts'ɛdi xa 'racaguihɥ Ajuą po rá hñoją'i'ą pa
ga pɛfihɥ nú'ą ra 'bɛfi xa 'racaguihɥ. 'Bɥ 'nara cu xa t'umbabi 'nara ts'ɛdi pa
da mąnba rá noya Ajuą, dá mąñ'ą ngu rá ndunthi ra jamfri pɛ'tsi'ą.
7 Nu'ą tó'o xa t'umba ra ts'ɛdi pa da mfaste, dá mfaste. Ha nu'ą tó'o xa
t'umba ra ts'ɛdi pa da nxahnate, dá nxahnate.
8 Nu'ą tó'o xa t'umba ra mfądi pa da unga ra ts'ofo, dá nzote'ą, ha nu'ą tó'o
xa t'umba ra ts'ɛdi pa da unga 'nara mfats'i, dá uni con gatho rá mɥi. Nu'ą
tó'o xa t'umba ra ts'ɛdi pa da ndą, dá ndą con gatho rá mfeni, ha nu'ą tó'o xa
t'umba ra ts'ɛdi pa da mats'i nú'ɥ to'o othobi, dá mats'i con gatho rá mɥi.

Nú'ą rí 'ñɛpi da mɛfi ra gamfri

9 Dá nja ri hmątehɥ pa gatho ya ją'i, pe hingue de maxøts'etho. Ʉtsahɥ nú'ą
xá nts'o, y tɛnhɥ nú'ą xá hño.
10 Mądihɥ 'na ngu 'na co ra hmąte nú'ą xa 'ra'ahɥ Ajuą ngue'ą gyá cuhɥ, ne
'ñumbahɥ ra t'equ'ei 'na ngu ma'na.
11 'Yøthɥ ri 'bɛfihɥ con gatho ri ts'ɛdihɥ. Ostí ma da zɥ'ahɥ ra ndąhñei.
Pɛpabihɥ ma Zidadahɥ ra Jesucristo con gatho ri mɥihɥ.
12 Johyahɥ ngue'ą guí tø'mhɥ ma gui 'bɥhɥ ja rá nsunda Ajuą. Tsɛthɥ gatho
ya ts'othogui, ne oguí tsayahɥ gui 'yaphɥ Ajuą.

13 Faxhʉ ya cu nú'ʉ hingui tsʉpi, ne umfʉ ntsaya nú'ʉ to'o tsøñ'a'ihʉ.
14 'Yaphʉ Ajuạ da mats'i nú'ʉ to'o ø't'ahʉ ra nts'o'mʉi, oxqui tsañhʉ'ʉ.
15 Johyahʉ co nú'ʉ to'o ri johya, ne nzonihʉ co nú'ʉ to'o zoni.
16 'Bʉhʉ mahyɛgui co 'nadra hmạte, oxqui 'ñets'ihʉ nixi gui 'ueguehʉ de ya zi hyoya cu. 'Yohʉ mahyɛgui con gue'ʉ. Oxqui beñhʉ de ri mfenisɛhɛhʉ gue gyá bạmhyạhʉ.
17 Oxqui ø'tuahʉ ra nts'o'mʉi nú'ạ to'o da 'yø't'ahʉ ra nts'o'mʉi. Nu'ạ gui 'yøthʉ, gui jamasuhʉ gui 'yohʉ xá hño ja yá thandi gatho ya jạ'i.
18 'Yøthʉ 'nara ts'ɛdi asta habʉ da za pa gui 'bʉhʉ 'nara hoga'mʉi con gatho ya jạ'i.
19 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, oxqui co'tsuahʉ nú'ạ da 'yø't'ahʉ ya ts'o'mʉi, tsocuathohʉ Ajuạ, ngue'ạ Ajuạ mạ ja ra Mạca T'ofo ne ena: "Nugui hønsɛgui tsa ga co'tsuabi nú'ʉ to'o øt'a ra nts'o'mʉi, nugui go ga unga ra njut'i."
20 Nehe ena njaua: "Nu'bʉ ri ncontra tsʉ ra thuhu, umbabi te da zi, ha nu'bʉ tsʉ ra nduthe, umba ra dehe da zi. Nu'bʉ gui 'yøt'e njabʉ, nu'bʉ́ nu'ạ́ da ntsø'mi ndunthi."
21 Oxqui hoñhʉ hanja gui 'yøthʉ 'nara 'ñʉ. Gatho nú'ạ to'o da 'yø't'ahʉ 'nara 'ñʉ, co'tsuabi co 'nara hño, y njabʉ ma gui ntạtehʉ de ra 'ñʉ.

13

1 Gatho ya jạ'i rí 'ñepi da 'yøte nú'ʉ to'o hạ ra ts'ʉtbi, ngue'ạ go Ajuạ xa hñuxa gatho ya ts'ʉtbi ja ra ximhai. Nehe go gue'ạ xa hñuts'i nú'ʉ to'o hạ ra ts'ʉtbi.
2 Hangue nu'ʉ tó'o nø'tua ra ts'ʉtbi, go gue'ʉ nø'tua nú'ạ xa manda Ajuạ nehe. Y nu'ʉ tó'o nø'tua ra ts'ʉtbi, go honsɛ ra castigo.
3 Ya ndạ hinxa thuts'i pa da zu nú'ʉ to'o øt'e xá hño, nu'ʉ́ xa thuts'i pa da zu nú'ʉ to'o hingui øt'e xá hño. Hangue nu'bʉ hinguí nehʉ te da xi'ahʉ nú'ʉ to'o hạ ra ts'ʉtbi, nu'bʉ́ 'yøthʉ gatho nú'ạ xá hño, y njabʉ nu'ʉ́ da ñạmañho de gue'ahʉ.
4 Nu'ʉ́ go gue'ʉ yá 'bɛgo Ajuạ pa ri hñohʉ. Pe 'bʉ gui 'yøthʉ nú'ạ hingui ho, rí 'ñepi gui tsuhʉ'ʉ, ngue'ạ nu'ʉ́ hạ ra ts'ɛdi pa da castiga'ihʉ, ngue'ạ Ajuạ go gue'ạ xa hñuts'i'ʉ pa da castiga gatho nú'ʉ to'o hingui øt'e xá hño.
5 Hangue mathoni gui 'yøtehʉ'ʉ, ne hingue hønsɛ pa hinda castiga'ihʉ, nehe pa gui 'yøtehʉ nú'ạ xi'ahʉ ri mfenihʉ.
6 Hangue nehe dí juthʉ ya njut'i ja ra gobierhnu, ngue'ạ nu to'o hạ ra ts'ʉtbi go yá mɛfi Ajuạ, ne nu'ʉ́ xi ri 'ramanu da mɛfi nuna 'bɛfinạ.
7 Ju'tuabihʉ gatho nú'ʉ to'o guí tuphʉ. Jut'a ri cotahʉ, jut'a ri rentahʉ. Nu'ʉ tó'o rí 'ñepi gui umfʉ ra t'equ'ei, umfʉ, ha nu'ʉ tó'o rí 'ñepi gui numansuhʉ, numansuhʉ.
8 Oto guí tuphʉ ni 'nara thai, hønsɛ gui beñhʉ gue rí 'ñepi gui mạ́dihʉ 'na ngu ma'na, ngue'ạ nu'ạ tó'o mạdi rá miqu'eiui ya bi cumpli ra ley.
9 Nu'ahʉ guí pạhʉ ya hmanda nú'ʉ mạnga ra ley ne ena: "Oxqui ntsinga medinthạti, oxqui hñote, oxqui mpe, oxqui jʉ'tsua ya nc'uamba ri miqu'eiui, oxqui hyøcua nú'ạ pɛ'tsa ri miqu'eiui." Pe nuya ya hmandaya ne nú'ʉ ma'ra ya hmanda, gue'ạ mahyɛgui nú'ạ ra hmanda ena: "Mạdi ri miqu'eiui ne su ngu grí nsu sɛhɛ."
10 Ngue'ạ nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra hmạte, hingui ø'tua ra nts'o'mʉi rá miqu'eiui, hangue nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra hmạte go gue'ạ ri cumpli ra ley.
11 De dí øthʉ gatho núya ngu dí xi'ahʉ, ga beñhʉ de nuya ya pa dí 'bʉhʉ ne ga japhʉ da nu ma mfenihʉ, ngue'ạ ma Zidadahʉ ya ma'na 'bʉi guetbʉ de nú'ạ ndá camfrihʉ pa e da ñạngaguihʉ de nuya ts'othogui dí thohʉua ja ra ximhai.

12 Ya 'yo rí thogui ra 'bɛxuui, 'yo rí møca ra xudi. Hangue mathoni ga
tsoguihн ya ts'o'bɛfi dega 'bɛtsa ngu nú'н øt'a ya jạ'i dega xuui. Ya ga hñocjн
pa ga øthн ya hoga 'bɛfi dega pa, ngu ri hñoca 'nara soldado pa da ma ja ra
tuhni.
13 Ga 'yohн ngu rí 'ñehe ngu nú'н 'yo dega pa, hinga maha habн ja ya ngo
dega tixfani, nixi ga ntixfanihн. Hinga hñuxhн co nú'н to'o hingue xi ma
'bɛhñạhн, nixi ga 'yohн ja ma'ra ya ts'ot'øt'e. Hinga 'ñøt'atuhnihн, y nixi ga
ne ga nsɛhɛhн.
14 Nu'ạ ga øthн hạ, ma ga honbahн rá mfats'i ra Zidada Jesucristo pa ga
'yohн ngu bi 'ño'ạ, y hinga hoñhн hanja ga øthн yá hne ma ndạxjua 'mнihн.

14

Hinda za to da nøni yá cu

1 Umfн nsɛqui da 'mнi ja ri nijạhн nú'ạ to'o otho ndunthi rá jamfri, pe
hingue pa gui ntsanoyahн con gue'ạ de nú'н ya mfeni xa gн.
2 Ngue'ạ 'ra camfri gue tsa da zi gatho nú'ạ ja te da ts'i; ha nu'н ma'ra tó'o
otho ndunthi yá jamfri hingui ne da zi nu'ạraza, hønsɛ ya zi c'ani.
3 Nu'ạ tó'o tsi gatho nú'ạ te ts'i, odi нtsa nú'ạ to'o hingui tsi. Ha nu'ạ tó'o
hingui tsi gatho nú'ạ te ts'i, odi 'yø de nú'ạ to'o tsi, ngue'ạ nu Ajuạ bi 'yøt'a rá
bạtsi nu mi camfri'ạ.
4 ¿To'o'ihн pa guí 'yøbihн rá 'bɛgo ma'na ra jạ'i? ¿Ha hinguí pạhн gue nurá
hmu nú'ạ ra 'bɛgo'ạ go gue'ạ da mạ ua 'yo xá hño ua hina? Y njabнtho nehe
nuya cu'н, go guesɛ Ajuạ ma da mạ ua xá hño o hingui ho nú'ạ øt'e'н, hangue
nu'ń ma da 'mнi xá hño ja rá thandi Ajuạ ngue'ạ go guesɛ'ạ ja rá ts'ɛdi pa da
mats'i'н.
5 'Ra camfri gue mathoni da thahna 'raya pa pa dra søcambeni Ajuạ, ha nu
ma'ra camfri gue gatho ya pa rí 'ñepi da thandi mahyɛgui. Cada 'na rí 'ñepi
da bạdi xá hño de nú'ạ te beni.
6 Nu'н tó'o ri jamasu de ra pa, øt'e njabн pa da ho ra Zidada, ha nu'н tó'o
hini jamasu de ra pa, nehe øt'e njabн pa da ho ra Zidada. Y nu'н tó'o tsi gatho
nú'ạ te ts'i, nu'ń tsi pa rá nsunda Ajuạ, ngue'ạ ri umba njamạdi Ajuạ. Ha nu'н
hingui tsi gatho nú'ạ te ts'i, nu'ń øt'e'н pa rá nsunda Ajuạ, y umba njamạdi
Ajuạ nehe.
7 Ngue'ạ ni 'na de guecjн hindí tehн pa ga øthн nú'ạ go ga nesɛhн, y nu xcrá
tuhн, hingo nú'ạ ra ora go ga huansɛhн.
8 Ngue'ạ nu'bн dí tehн dí ohн ja rá 'yɛ ra Zidada ne dí 'bнhн pa rá nsunda'ạ,
y nu'bн ga tuhн guet'atho dí ohн ja rá 'yɛ ne dí 'bнhн pa rá nsunda'ạ. Hangue
nujн, nzạntho dí ohн ja rá 'yɛ gue gra tehн gue hina.
9 Ngue'ạ pa guehna bi du ra Zidada Jesucristo y bi yopa nte pa bi Hmu de
nú'н te y de nú'н xa du.
10 Hangue nu'ahн ¿pa te guí 'yø ri cuhн? O ¿pa te guí нtsahн ri cuhн?
Ngue'ạ nu xcrá tuhн gathoguihн ma ga 'baihн ja rá thandi ra Zidada pa go
da hñạbgahн nguɛnda'ạ.
11 Ngue'ạ ma da njabн ngu xa t'ofo ja ra Mạca T'ofo ne ena:
Nugui drá Ajuạ dí te, hangue ma da njabн nú'ạ ma ga mạ nubya, gue gatho
ya jạ'i ma da ndandiñạhmu ja ma thandi,
ne da xøcambenigui.
12 Hangue cada 'na de guecsɛhн ma ga daphн nguɛnda Ajuạ.

Ga nsusɛhн pa hinga japhн ma cuhн da 'yøt'a 'nara ts'oqui

13 Hangue hinga 'ñøhʉ 'na ngu ma'na. Nu'ạ ga øthʉ hạ, ma ga nsusɛhʉ pa hinga japhʉ ma cuhʉ da 'yøt'a 'nara ts'oqui.
14 Nugui dí pạdi xá hño gue gatho nú'ạ ja da ts'i hinxá nts'o, ngue'ạ njabʉ xa 'ñutcagui ra Zidada Jesucristo. Pe nu'ạ tó'o beni gue xá nts'o 'nara t'øt'e nú'ạ ts'i, pa nú'ạ to'o beni njabʉ hạ, xá nts'o.
15 Hangue nu'bʉ guí tsi 'nara t'øt'e nú'ạ beni'ạ ri cu gue hingui ho da ts'i, y njabʉ da du rá mʉi, nu'bʉ́ nu'i ya hinguí 'yo co ra hmạte. Oxqui tsi 'nara t'øt'e nú'ạ da japi da 'mɛdi ma'na, ngue'ạ nehe po rá ngue'ạ bi du ra Zidada Jesucristo.
16 Hangue oguí honi pa hanja da hñạma'ñʉ'i, masque nu'i guí beni gue xá hño nú'ạ guí øt'e.
17 Nújʉ dí 'bʉhʉ ja rá hmanda Ajuạ, hingui oda ma mfenihʉ ya hñuni nixi ya ts'ithe. Nu'ạ oda ma mfenihʉ, nú'ạ ga 'yohʉ xá hño, ne ga 'bʉhʉ te rá entho, ne ga johyahʉ co nú'ạ ra johya ri 'racaguihʉ ra Mạca Ndạhi.
18 Y nu'ạ tó'o pɛpa ra Zidada Jesucristo co nuya hoga 'bɛfiya, Ajuạ ri ho'ạ. Nehe ya jạ'i ma da hyandi gue 'yo xá hño'ạ.
19 Hangue ga øthʉ nú'ạ faxcaguihʉ pa ga 'bʉhʉ 'nara hoga'mʉi 'na ngu ma'na, ne pa ga ntetua jamfrihʉ 'na ngu ma'na.
20 Oxqui ts'ocua rá 'bɛfi Ajuạ por nú'ạ te gui tsi. Xi majuạni gatho nú'ạ te ts'i xá nt'axi, pe hingui ho gui tsi nú'ạ gui japi da nts'oca ri cu.
21 Xá hño hingui tsi ra ngø, nixi gui tsi ra vinu, nixi gui 'yøt'a ni 'nara t'øt'e nú'ạ gui japi da ts'ocua rá mfeni ri cu pa da zo ja ra ts'oqui o pa da ts'ocua rá jamfri.
22 Nu'bʉ guí camfri da za gui tsi gatho nú'ạ te ts'i, nu'bʉ́ zɛ ri jamfri guí pɛ'tsi ne pạsɛui Ajuạ. Nu'ạ tó'o beni gue xá hño nú'ạ øt'e, ne 'mɛfa hinda ma da dʉhʉ de nú'ạ xa 'yøt'e, go gue'ạ njạpi ngue'ạ pạdi gue xa 'yøt'e xá hño.
23 Pe nu'ạ tó'o ri dʉhʉ de nú'ạ te tsi, nú'ạ́ tu ra thai, ngue'ạ hingui tsi co rá jamfri, y gatho nú'ạ dí øthʉ ne 'bʉ dí camfrihʉ gue hinxá hño, gue'ạ 'nara ts'oqui.

15

'Yøthʉ nú'ạ da ho ri miqu'eihʉ

1 Nújʉ dí zɛdihʉ ja ma jamfrihʉ, rí 'ñepi ga pạhʉ hanja ga tsɛtuahʉ ya mfeni xa gʉ nú'ʉ ts'ʉtho yá jamfri, y hinga øthʉ nú'ạ go dí nesɛhʉ.
2 Cada 'na de guecjʉ ga øthʉ nú'ạ da ho ma miqu'eihʉ pa yá hño'ʉ ne pa da te yá jamfri.
3 Ngue'ạ nehe sɛhɛ ra Zidada Jesucristo himbi 'yøt'e nú'ạ go rá paha sɛhɛ. Nu'ạ́ bi zɛtuatho yá 'mʉi nú'ʉ to'o mi ʉtsa'ạ, ngu enga ja ra Mạca T'ofo habʉ bi sipa Ajuạ ne ena: “Stá tsɛtuatho yá nt'ʉtsate nú'ʉ to'o ri ʉtsa'i.”
4 Ngue'ạ gatho nú'ạ bi t'ofo maya'bʉ ja ra Mạca T'ofo, bi t'ofo pa ma nt'utuatehʉ, pa njabʉ ngu nú'ʉ bi zɛta maya'bʉ y ngu bi thu'mba yá mʉi'ʉ, njabʉ ma da thubga ma mʉihʉ nehe pa ma'na da ndạngui ma nthø'matehʉ.
5 Nubyá nu Ajuạ to'o faxcahʉ pa ga ntsɛtuahʉ ne 'racjʉ ra humʉi, dá 'yøt'e pa gui 'bʉhʉ co 'nada ra mfeni ngu bi 'ñutcahʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo,
6 pa njabʉ co 'nadra mfeni ne 'nadra jạhñạ gui nsundahʉ Ajuạ ra Dada nurá Dada ma Zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

Bi sipabi ra mạca hoga t'øde nú'ʉ hingyá xodyo

7 Hangue numahñohʉ 'na ngu ma'na, ngu bi núgaguihʉ ra Zidada Jesucristo pa rá nsunda Ajuạ.

8 Dí mạ gue ra Zidada Jesucristo bi 'ñe bi mɛpabi ya xodyo pa bi cumpli yá
hñạ'ti Ajuạ nú'ʉ xqui ñạ'tuabi ndu yá xita'ʉ, y njabʉ ra Zidada Jesu bi 'ñudi
gue Ajuạ øt'a gatho ngu nú'ạ mạ.
9 Nehe bi 'ñehe pa ya jạ'i hingyá xodyo da nsunda Ajuạ po rá nthecate, ngu
xa t'ofo ja ra Mạca T'ofo ne ena:
Ja ya jạ'i hingyá xodyo nugui ma ga mạnga tengu rá ndạngui ri thuhu,
y ja ga tu't'a'ini ya jạhñạ.
10 Nehe enga ja ra Mạca T'ofo:
Nú'ahʉ hingyá xodyohʉ, johyahʉ mahyɛgui co rá hnini Ajuạ.
11 Nehe ena:
Nsundahʉ Ajuạ gatho nú'ahʉ hingyá xodyohʉ guí 'bʉhʉ ja gatho rá ngʉni ra
ximhai.
ne xøcambenihʉ'ạ po yá dạnga t'øt'e.
12 Nehe ra bạdi Isaía bi 'yofo ja ra Mạca T'ofo ne ena njaua:
Ma da 'mʉ 'nara t'ʉ de yá jạ'i ra Isaí rá dada ra Davi,
y nura t'ʉ'ạ ma da ndạ ja ya jạ'i nú'ʉ hingyá xodyo,
y nu'ʉ́ ma da gamfri'ạ.
13 Ajuạ nú'ạ to'o 'racjʉ ra hoga nthø'mate, dá 'ra'ahʉ ndunthi ra johya
ne ra hmetho ja ri corasohʉ po ri jamfrihʉ, pa njabʉ ma'na da ndạngui ri
nthø'matehʉ po rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi.
14 Ma zi cu'ihʉ, dí camfri gue xi ja ndunthi ri hñojạ'ihʉ ne ja ndunthi ri
mfạdihʉ y tsa gui nzofohʉ 'na ngu ma'na.
15 Masque njabʉ, pe nugui dí resga dí op'a'ihʉ pa ga yopa ben'ahʉ 'raya
t'øt'e ngu nú'ạ ya xcá pạdihʉ. Dí øt'a njabʉ pa ga cumpli nú'ạ ra 'bɛfi xa
'racagui Ajuạ po rá hmạte'ạ.
16 Ngue'ạ nu'ạ́ bi hñuxcagui pa ga pɛpabi ra Zidada Jesucristo pa ga zo ya
jạ'i hingyá xodyo, pa ga xipabi'ʉ rá hoga noya Ajuạ, pa njabʉ nugui da za ga
udi'ʉ ja rá thandi Ajuạ ngu 'nara hñạ'ti xá nt'axi ngu ri ho'ạ nú'ạ xa xʉca ra
Mạca Ndạhi.
17 Hangue po ra Zidada Jesucristo da za ga 'ñets'i de nú'ạ ra 'bɛfi xa 'racagui
Ajuạ.
18 Hiní 'ñepcagui ga 'ñets'i de nú'ạ xa 'yøt'a ma'ra pa bi gamfri ya jạ'i hingyá
xodyo. Pe dí pạdi gue ra Zidada Jesucristo xa mpɛfi ja ma noya ne ja ma 'bɛfi
pa bi gamfri ndunthi de gue'ʉ.
19 Ra Zidada Jesucristo xa 'raca ra ts'ɛdi pa stá øt'a ndunthi ya milagro, ne
stá hạnpa rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, hangue xa za stá mạnga ra mạca hoga
t'øde de ra Zidada Jesucristo maxøgue ja gatho ya hai desde Jerusale asta ra
hai Ilirico.
20 Hangue njabʉ nugui stá øt'a ra ts'ɛdi pa ga ma ga mạnga ra mạca hoga
t'øde habʉ hinxa t'ødetho de ra Zidada Jesucristo pa hinga mpɛfi habʉ ya xa
mpɛ ma'ra.
21 Guet'ạ nehe mạnga ra Mạca T'ofo ne ena:
Nú'ʉ hinxqui siptho de Ajuạ,
y nú'ʉ hinhya'mʉ xqui 'yøde, go gue'ʉ ma da 'yøde ne da bạdi.

Ra apostol Pablo beni da ma Nroma

22 Hangue njabʉ astabya hinxa za stá mabʉ.
23 Pe núbya nguetho ya dá juadi ma 'bɛfi ja nuya hnini de guecua, y ngue'ạ
pɛ'tsa ndunthi ya jɛya stá ne ga mabʉ ga tsøñ'ahʉ,

24 hangue dí tø'mi gue 'nitho ga thogui ga tsøñ'ahʉbʉ má 'ñu nu grá ma Spañɑ, y ga johya ndunthi ga 'bʉi con gue'ahʉ. Nepʉ de gue'ą dí tø'mi gue gui nexcaguihʉ de guepʉ pa ga thogui grá ma Spañɑ.
25 Pe nubyá ma ga ma pa Jerusale pa ga hą'tsuabi 'nara mfats'i nuya zi cu de guehni.
26 Ngue'ą nuya zi cu de guehni Macedonia ne de guecua Acaya co 'nara paha bi unga 'nará mfats'i'ʉ pa ga hą'tsuabi nuya zi hyoya cu bí 'bʉhni Jerusale.
27 Nuya cu me Macedonia ne ya cu me Acaya bi beni gue mri 'ñɛpi'ʉ da 'yø'tuabi njabʉ'ʉ, ngue'ą nu'ɥ́ hingyá xodyo ne xqui hñąni ra mpøhø po yá noya ya xodyo, hangue rí 'ñɛpi'ʉ da maxa ya xodyo nehe co ya hño de ra ximhai.
28 Hangue nu xcrá juadi ga pɛ nuna 'bɛfinɑ pa ga tsocuabi nuna mfats'i ya cu me Jerusale, ja grá thopʉ ga tsøñ'ahʉ má 'ñu nu xcrá ma Spañɑ.
29 Y dí pądi gue nú'bʉ xcrá tsøñ'a'ihʉbʉ, ra Zidada Jesucristo ma da jąp'a'ihʉ ndunthi ngue'ą ma ga zo'ahʉ de rá noya'ą.
30 Nubyá, zi cuhʉ, dí bąnte'ihʉ de rá thuhu ma Zidadahʉ ra Jesucristo y po rá hmąte ra Mąca Ndąhi ri 'racjʉ 'na ngu ma'na, gue gatho'ihʉ gui faxcaguihʉ gui 'yaphʉ Ajuą por guequi.
31 'Yaphʉ Ajuą pa nu'ą́ da ñąngagui de ya me Judea nú'ʉ hingyá gamfri, gue ya zi cu nuni Jerusale da hñąni co 'nara johya nura mfats'i ma ga tsocuabi,
32 pa njabʉ 'bʉ gue'ą rá paha Ajuą ga tsøñ'a'ihʉ co 'nara johya, ne ga tsaya ts'ʉ con gue'ahʉ.
33 Ajuą nú'ą faxcahʉ pa ga 'bʉhʉ te rá entho, dá 'mʉi con gatho'ihʉ. Njabʉ gue'ą.

16

Ya nzɛnjua

1 Ra Febe go gue'ą 'nara hoga nju, ne ja rá nsu, ngue'ą gue'ą 'nara maste de ya gamfri me Cencrea.
2 Hangue umfʉ ntsaya co ra t'equ'ei ja ri hmunts'ihʉ, ngu rí 'ñɛp'a'ihʉ nú'ahʉ gyá gamfrihʉ, y faxhʉ'ą de nú'ą te da 'yø'tua ra 'bɛdi, ngue'ą nu'ą́ xa maxa ndunthi ya ją'i y necagui xa maxcagui nehe.
3 Fat'ajuąhʉbʉ ra zi nju Prisila ne ra zi cu Aquila. Nu'ɥ́ xi bi maxcagui ndunthi ja rá 'bɛfi ra Zidada Jesucristo.
4 Nu'ɥ́ mi resga da unga yá te por guequi, hangue hingo sɛhɛgui dí jamądibi'ʉ, ne gatho nú'ʉ ya cu hingyá xodyo nehe'ʉ ri jamądibi'ʉ.
5 Fat'ajuąhʉbʉ nehe nuya zi cu ri munts'a ja rá ngu nú'ą ra nju Prisila y ra cu Aquila. Fat'ajuąhʉbʉ nehe ma hmąca cuhʉ ra Epeneto, nú'ą́ go gue'ą ra mʉdi bi gamfri ra Zidada Jesucristo nuua Acaya.
6 Fat'ajuąhʉbʉ ra nju Mala, nú'ą́ xi xa max'a'ihʉ ndunthi.
7 Fat'ajuąhʉbʉ ra cu Andronico y ra cu Junio, nú'ɥ́ go gue'ʉ mengu ma hai, nehe go gue'ʉ ndí o'be fadi mahyɛgui'ʉ. Nu'ɥ́ ja yá nsu ja ya apostol, nehe gue'ʉ 'mɛt'o bi gamfri ra Zidada Jesucristo que guequi.
8 Nehe fat'ajuąhʉbʉ ra Amplia numa hmąca cu ja ra jamfri.
9 Nehe fat'ajuąhʉbʉ ra cu Banu nú'ą ma mfats'i ja rá 'bɛfi ra Zidada Jesucristo, nehe ma hmąca cu ra Estaqui.
10 Fat'ajuąhʉbʉ ra cu Apele, nú'ą́ xa bøni 'nara hoga gamfri de ra Zidada Jesucristo. Ne fat'ajuąhʉbʉ nú'ʉ ya cu ya mengu rá ngu ra cu Aristobulo.

11 Fat'ajuạhнbн nehe ra cu Erodio, nú'ạ mengu ma hai. Nehe fat'ajuạhнbн
nú'н 'bн ja rá ngu ra cu Ciso nú'н xa gamfri ra Zidada.
12 Nehe fat'ajuạhнbн ma zi njuhн ra Trifena y ra Trifosa, nú'ы́ ri mpɛfi ja rá
'bɛfi ra Zidada, nehe ma zi njuhн ra Persida, nú'á̱ xa mpɛfi ndunthi ja rá 'bɛfi
ra Zidada.
13 Nehe fat'ajuạhнbн ra Rufo nú'ạ xi ra hoga cu ja ra jamfri; nehe
fat'ajuạhнbн rá nạnạ'ạ, nú'ạ dí øt'a ra uɛnda gue ma nạnạ nehe.
14 Nehe fat'ajuạhнbн ra cu Asíncrito y ra cu Flegonte, y ra cu Erma, y ra cu
Patroba, y ra cu Erme, y nehe nuya zi cu 'bнi con gue'н.
15 Nehe fat'ajuạhнbн ra cu Filologo y ra nju Julia, y ra cu Nereo ne rá nju'ạ,
y ra cu Olimpa, y nehe gatho ya zi cu nú'н 'bнi con gue'н.
16 Nehe fat'ajuạhнbн gatho nú'н ma'ra ya cu co 'nara nthнfi dega hmạte. Ri
fat'ajuạ'ihн gatho yá nijạ ra Zidada Jesucristo.
17 Nehe dí bạnte'ihн zi cuhн, gue gui thamfrihн ndunthi de nú'н ne da heca
ya cu y japi'н da 'yøt'a ya ts'oqui. Nu'ы́ hingui udi ngu nú'ạ ya xa t'u't'ahн,
hangue 'uegueh н de gue'н.
18 Nuya jạ'i'н ri mpɛfi hønsɛ pa yá hñosɛ'н; hingue pɛpabi ma zi Hmuhн ra
Jesucristo. Nu'ы́ mạnga 'raya noya xi ri nt'øde gue xi xá hño, pe hina, hingo
gue'ạ majuạni. Nu'ы́ hat'a nuya zi jạ'i hinte yá fạdi.
19 Gatho ya jạ'i pạdi gue xi gyá hoga 'yødehн, hangue njabн nugui xi drí
johya de gue'ahн. Pe nehe, nu'ạ dí ne, dí ne gue da nja ri mfạdihн pa gui
'yøthн ra hño, hingue pa gui 'yøthн ra 'ñн.
20 Y Ajuạ nú'ạ to'o faxcahн pa ga 'bнhн te rá entho, go gue'ạ da 'yøt'e 'bestho
pa gui ntạtehн de ra ts'ondạhi. Ma Zidadahн ra Jesucristo da max'a'ihн co rá
hmạte'ạ.
21 Nehe fat'ajuạ'ihн ma mfats'i ra cu Timu, nehe fat'ajuạ'ihн ra cu Lucio, ra
cu Jaso y ra cu Sosipate nú'н ya mengu ma hai.
22 Nugui drá Tercio, dí ofo nuna cartanạ, dí fat'ajuạ'ihн de rá thuhu ra
Zidada Jesucristo.
23 Nehe ra cu Gayo pɛhna'ihн ra nzɛnjua, nú'ạ to'o xa 'raca nsɛqui ja rá ngu.
Nehe xa umba nsɛqui gatho ya cu pa ja ri munts'iua. Nehe fat'ajuạ'ihн ra cu
Erasto, nú'á̱ go gue'ạ ra mɛ'tsbojạ de ra hnini. Nehe fat'ajuạ'ihн ra cu Cuarto.
24 Ma Zidadahн ra Jesucristo da max'a'ihн gatho'ihн co rá hmạte'ạ. Njabн
gue'ạ.

'Nara søcambeni bi 'yøt'a ra apostol Pablo nu mi uadi rá carta

25 Drá nsunda Ajuạ nú'ạ ja rá ts'ɛdi pa da ja'ahн gui zɛ ri jamfrihн ngu nú'ạ
ri udi ra mạca hoga noya dí mạ. Y nuna ra mạca hoga noyanạ go gue'ạ ra
mạca noya nú'ạ hmạmbya de ra Zidada Jesucristo. Y por nuna noyanạ Ajuạ
bi 'ñutcahн nú'ạ xqui beni'ạ desde rá mнdi ne xqui mɛ'tsa nt'ạgui, gue da unga
ra mpøhø pa ya jạ'i ja gatho ya hai.
26 Y nubyá po ra mạca hoga noya dí mạ, ya xa 'ñutcahн Ajuạ nú'ạ xqui beni.
Nehe njabн bi 'yofo maya'bн ja yá t'ofo yá 'mɛhni Ajuạ nú'н bi 'yofo gue da
mpøhø ya jạ'i hingyá xodyo. Ngue'ạ Ajuạ nú'ạ 'bнi pa nzạntho xa manda da
ts'ofo ya jạ'i ja gatho ya hai pa da gamfri'н ne da 'yøte'ạ.
27 ¡Ajuạ go guesɛ'ạ ja rá mfạdi, ga nsundahн pa nzạntho po ra Zidada
Jesucristo! Njabн gue'ạ.

RÁ MƱDI RA CORINTIO
RÁ MƱDI CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO BI 'YOPABI YA GAMFRI ME CORINTO

Ra apostol Pablo opabi ya gamfri me Corinto

1 Nugui drá Pablo, Ajuạ go rá paha'ạ pa bi zoncagui pa drá apostolgui ma
zi Hmuhɯ ra Jesucristo. Nugui ne ra cu Soste dí op'a'ihe nuna ra carta,
2 nú'ahɯ gyá gamfrihɯ guí 'bɯhɯbɯ Corinto. Nu'ahɯ bi zohn'ahɯ Ajuạ pa gá
camfrihɯ ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo, ne bi 'uec'ahɯ de ja ya ts'oqui pa go gui
pɛpabihɯ'ạ, ne bi t'axca ri mfenihɯ mahyɛgui con gatho nú'ɯ 'bɯ habɯraza
ri xøcambeni'ạ. Nú'ạ ma zi Hmuhɯ drí xøcambenihɯ go guet'ạ ri xøcambeni
nehe'ɯ.
3 Ajuạ ma Dadahɯ ne ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo da jạp'a'ihɯ ne da max'ahɯ
pa gui 'bɯhɯ te rá 'ñentho.

Ya jạpi xa thạni po ra Zidada Jesucristo

4 Nzạntho dí umba njamạdi Ajuạ por gue'ahɯ, ngue'ạ nu'ạ́ co rá hñojạ'i xa
pøhø'ihɯ po ra Zidada Jesucristo.
5 Ajuạ xa jạp'a'ihɯ ndunthi ngue'ạ xcá camfrihɯ ra Zidada Jesucristo,
hangue xa 'ra'ahɯ ra ts'ɛdi pa guí ñạhɯ de rá noya'ạ, ne xa 'ra'ahɯ ndunthi
rá hoga mfạdi'ạ nehe.
6 Nubya ri hnequi gue xcá camfrihɯ xá hño gatho nú'ạ dá xi'ahe de ra
Zidada Jesucristo.
7 Hangue nubyá hinte grí 'bɛhɯ de gatho ya hoga jạpi nú'ɯ ri 'racjɯ Ajuạ, ne
guí tø'mhɯ nú'ạ ra pa stua yopa pengui ma Zidadahɯ ra Jesucristo.
8 Nú'ạ́ go gue'ạ ma da su'a'ihɯ asta ra pa'ạ rá gạts'i ri tehɯ de guecua ja ra
ximhai, pa hinda za to da mạ gue nu'ahɯ guí tuhɯ ra ts'oqui nu stua yopa
penga ma Zidadahɯ ra Jesucristo.
9 Ajuạ nzạntho øt'a gatho nú'ạ xa mạ, y nú'ạ́ go gue'ạ xa huahn'ahɯ pa gui
'bɯhɯ co ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo rá T'ɯ'ạ.

Ya gamfri 'rama'na'ño beni

10 Zi cuhɯ dí bạnte'ihɯ de rá thuhu ma Zidadahɯ ra Jesucristo gue da 'nat'a
gui mạñhɯ, pa da 'ñotho ya hegue de gue'ahɯ. Nu'ạ gui 'yøthɯ, 'bɯhɯ mahyɛgui
co 'nada ra mfeni ne 'nada ra jamfri.
11 Dí xi'ahɯ njabɯ ma zi cu'ihɯ ngue'ạ xa xicagui nú'ɯ ja te yá njaui ra nju
Cloé gue ja ra ora grí ntunsɛhɯ.
12 Dí xi'ahɯ njabɯ ngue'ạ 'ra de gue'ahɯ guí mạñhɯ njaua: “Nugui drí dɛna
ra cu Pablo”, ha nu ma'ra guí eñhɯ: “Nugui drí dɛna ra cu Polo”, y nu ma'ra
guí eñhɯ: “Nugui drí dɛna ra cu Pedro”, ha nu ma'ra guí eñhɯ: “Nugui drí
dɛna ra Zidada Jesucristo.”
13 ¿Ha gue hingue gatho'ihɯ guí dɛnhɯ ra Zidada Jesucristo? ¿Ha gue bi du
ja ra pont'i ra Pablo po rá ngue'a'ihɯ? ¿Ha gue xcá nxistehehɯ de ja rá thuhu
ra Pablo? Hina.
14 Dí umba njamạdi Ajuạ gue nugui hønsɛ ra cu Crispo ne ra cu Gayo stá
xi'tsi de gue'ahɯ, y hinto ma'na stá xi'tsi.
15 Hangue hinda za gui mạñhɯ gue xcá nxistehehɯ de ma thuhuga.
16 Nehe dá xi'tsa nú'ɯ ya mengu de ja rá ngu ra cu Teba. Pe de guehni hinstá
xi'tsa ma'ra.

17 Ra Zidada Jesucristo himbá pɛncagui pa ga øt'a ra sistehe, nu'ą́ bá pɛncagui pa ga mąnga ra mąca noya. Pe hindí mą co 'raya noya xi mahotho
nú'ʉ de ma mfądisɛ, pa hinda t'ena gue xi ja ma mfądi ne da gamfri ya ją'i
hønsɛ co ma hoga noya. Nugui dí ne da gamfri'ʉ hønsɛ po nú'ą ra du bi thogui
ra Zidada Jesucristo ja ra pont'i.

Ra ts'ɛdi ne ra mfądi de Ajuą go ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi 'ñutcahʉ

18 Nujʉ́ dí mąñhʉ gue bi du ra Zidada Jesu ja ra pont'i pa ga mpøhøhʉ, ha
nu'ʉ tó'o hingui camfri'ą ma da 'mɛdi'ʉ ngue'ą mąñ'ʉ gue hinte ri muui nú'ą
dí mąñhʉ de rá du ra Zidada Jesucristo. Pe pa nújʉ stá mpøhøhʉ ri muui,
ngue'ą go gue'ą hąnpa rá ts'ɛdi Ajuą.

19 Mąnga njaua ja ra Mąca T'ofo:
Ma ga huatuabi yá mfądi ya bąmhyą,
ne ga hącuabi yá mfeni ya nimfeni.

20 ¿To'o nú'ą ra bąhmyąbya? O ¿to'o nú'ą xi ja rá mfądi? Ne ¿to'o nú'ą pądi
gatho te ja mapaya? Jo'o, ngue'ą ja rá thandi Ajuą hinte ri muui yá mfądi ya
ją'i.

21 Ngue'ą ya ją'i masque xi ja yá mfądi, hinxa za hanja da bądi'ʉ Ajuą. Pe
Ajuą rá paha'ą da pøhø nú'ʉ to'o da gamfri nú'ą ra noya dí mąñhʉ, masque
nú'ʉ ya bąmhyą ena gue hinte ri muui nú'ą dí mąñhʉ. Pe Ajuą xi ja rá mfądi
hangue bi 'yøt'a njabʉ.

22 Ya xodyo nząntho adi da t'utua 'nara nt'udi, y nuya griego hønsɛ ra mfądi
honi,

23 pe nujʉ dí mąñhʉ de ra Zidada Jesucristo nú'ą bi tho ja ra pont'i. Y
guehna 'nara mfe'tse pa ya xodyo, ne nú'ʉ hingyá xodyo ena gue hinte ri
muui nú'ą dí mąñhʉ de rá du ra Zidada Jesucristo.

24 Pe nújʉ xa huancahʉ Ajuą, gue dyá xodyohʉ gue hindyá xodyohʉ,
gathoguihʉ dí pąhʉ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi hñąnpa rá ts'ɛdi ne rá
mfądi Ajuą pa bi pøhøguihʉ.

25 Ajuą ma'na ja rá mfądi ne ma'na ja rá ts'ɛdi de gatho ya ją'i, masque eñ'ʉ
gue hinte ri muui nú'ą ra du bi thogui ra Zidada Jesucristo ja ra pont'i.

26 Zi cuhʉ, pąhʉ gue nu'ahʉ xa huahn'ahʉ Ajuą, masque hinga ndunthi de
gue'ahʉ guí pɛ'tshʉ ra mfądi de ra ximhai, ne hinga ndunthi de gue'ahʉ guí
hąhʉ ra ts'ʉtbi, y ne hinga ndunthi de gue'ahʉ guí pɛ'tshʉ 'nara dąnga nsu.

27 Ajuą bi huahna nú'ʉ hinte yá fądi de guecua ja ra ximhai pa da 'bɛtuabi
yá tsa ya bąmhyą. Ajuą bi huahna nú'ʉ hingui hą ra ts'ɛdiua ja ra ximhai pa
da 'bɛtuabi yá tsa nú'ʉ hą ra ts'ɛdibya.

28 Ajuą bi huahna nú'ʉ hinte ri muui ja ra ximhai ne nú'ʉ xi ya t'ʉtsa, ne
nú'ʉ to'o ni ts'ʉ yá nsu otho, pa da 'bɛtua yá tsa nú'ʉ to'o pɛ'tsa yá nsu,

29 pa njabʉ hinto da 'ñets'i ja rá thandi Ajuą.

30 Ajuą go gue'ą bi 'yøt'e pa dá 'nathohʉ co ra Zidada Jesucristo, ngue'ą
nusɛ Ajuą go gue'ą bá pɛhni'ą pa bi 'ñutcahʉ rá mfądi Ajuą, ne bi hñąsca ma
ts'oquihʉ, ne bi t'axca ma mfenihʉ pa bi za dá 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi Ajuą.

31 Ajuą bi 'yøt'e njabʉ pa da nja ngu nú'ą xa nt'ofo ja ra Mąca T'ofo habʉ
ena: “Nu'ą tó'o ne da 'ñets'i, dá 'ñets'i, pe de nú'ą xa 'yøt'a Ajuą, hingue de
nú'ą xa 'yøt'asɛ.”

2

Ra apostol Pablo bi mą de ra Zidada Jesucristo ne de rá du

1 Zi cuhʉ, nugui nu ndá mabʉ pa dá zo'ahʉ de rá noya Ajuạ, hindá zo'ahʉ
co 'raya dạnga noya xá hñei, nixi co ndunthi ra mfạdi de guecsɛhɛ.
2 Pe nu de nduá 'bʉpʉ, dá ja dá zo'ahʉ høns̄ɛ de ma Zidadahʉ ra Jesucristo
nú'ạ bri pont'a ja ra pont'i ne bi tho, ne hindá zo'ahʉ de ma'na ra noya.
3 Nu ndá zo'ahʉ mi otho ma ts'ɛdisɛ, ne mi 'racagui ndunthi ra ntsu pa ga
ñạ, asta ndrí huạt'i.
4 Hindá ne dá zo'ahʉ co ra mfạdi de ra ximhai pa gá camfrihʉ, nugui dá
zo'ahʉ co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi.
5 Dá zo'ahʉ njabʉ pa bi za gá camfrihʉ co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, hingue
ngue'ạ gá 'yødehʉ yá mfạdi ya jạ'i.

Ajuạ utcaguihʉ tengu rá 'mʉi'ạ co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi

6 Nú'ʉ to'o xa zɛ yá jamfri dí zofohe co ra mfạdi pe nura mfạdi'ạ go bra
'ñehe de Ajuạ, hingue de ra ximhai, nixi de yá mfạdi ya ndạ nú'ʉ ma da uadi
da thogui.
7 Dí mạñhe de nú'ạ bi 'yøt'a Ajuạ pa bi za dá mpøhøhʉ ne ga tsøñhʉ ja rá
nsunda'ạ. Y nú'ạ dí mạñhe go gue'ạ ra hoga mfạdi xqui beni Ajuạ desde ante
da nja ra ximhai, ne himi fạdihmạ, pe nubyá ya xa 'ñutcahʉ.
8 Ni 'na de nuya ndạ de ja ra ximhai himbi bạdi nuna ra mfạdi xa 'racjʉ
Ajuạ, ngue'ạ nu'bʉ xa bạdi'ʉ, hinxa hyohmạ ja ra pont'i numa Zidadahʉ xá
nsunda.
9 Bi nja ngu nú'ạ xqui t'ofo ja ra Mạca T'ofo habʉ ena:
Ni 'nara jạ'i himbi za bi hyandi, nixi bi 'yøde,
nixi bi zo rá mfeni tengu rá 'mʉi de ja rá ñạni Ajuạ,
ne hinto xa bạdi gatho nú'ʉ ya jạpi xa beni da umbabi nú'ʉ to'o ri mạdi'ạ.
10 Y nujú, Ajuạ bi 'ñutcaguihʉ gatho nuya t'øt'eya po rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi,
ngue'ạ nura Mạca Ndạhi go gue'ạ pạdi xá hño gatho, ne asta pạdi gatho nú'ạ
te benga Ajuạ.
11 Ni 'nara jạ'i hingui tsa da bạtua rá mfeni ma'na rá miqu'eiui, ngue'ạ cada
'na go pạdisɛ tengu rá mfeni. Njabʉtho nehe ni 'na hinto pạtua rá mfeni Ajuạ.
Nura Mạca Ndạhi hạ, go gue'ạ pạtuabi rá mfeni Ajuạ.
12 Y nura Mạca Ndạhi'ạ xuá mɛncahʉ pa da 'ñutcahʉ gatho nuya hño ri
'racjʉ'ạ, y hingo dí hạmfʉ rá mfạdi ra ximhai pa ga pạhʉ nuya hño'ʉ.
13 Nuje dí udihe ngu nú'ạ utcahe ra Mạca Ndạhi, hindí udihe co ma
mfạdisɛhe. Nú'ʉ to'o pɛ'tsa ra Mạca Ndạhi ja yá coraso, dí utuabihe co ya
noya nú'ʉ 'racaguihe ra Mạca Ndạhi.
14 Pe nú'ạ ra jạ'i hinxa gamfri Ajuạ hingui hạni nú'ạ udi rá Mạca Ndạhi
Ajuạ, ngue'ạ beni'ạ gue hinte ri muui. Ne hingui tsa da bạdisɛ'ạ, ngue'ạ
mahyoni go da 'ñutuabi ra Mạca Ndạhi pa da za da bạdi'ạ.
15 Pe nu'ạ tó'o xa gamfri Ajuạ ne pɛ'tsa ra Mạca Ndạhi ja rá coraso, nú'á hạ,
pạdi xá hño gatho nú'ʉ ya nt'udi'ʉ, ne pạdi nda'ạ ra hño y nda'ạ ra 'ñʉ. Pe
nu'ạ tó'o hingui pɛ'tsa ra Mạca Ndạhi, hingui tsa da xipabi te gra 'mʉi'ạ.
16 Enga ja ra Mạca T'ofo: ¿To ja gue'ạ xa bạtuabi rá mfeni ra Zidada? O ¿to
ja gue'ạ xa za xa 'ñutuabi te da 'yøt'e'ạ? Jo'o. Pe nujʉbya hạ, dí pạtuahʉ rá
mfeni ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

3

Ra apostol Pablo ne ra Apolo mahyɛgui yá mɛfi Ajuạ

1 Zi cuhʉ, dá zo'ahʉ ngu ts'ofo nú'ʉ hints'ʉ xa zɛ yá jamfri, ngu ya t'ʉbạtsi
hinte yá fạditho, ngue'ạ himbi za dá zo'ahʉ ngu 'raya cu nú'ʉ pạdi xá hño
nú'ʉ ya nt'udi udi ra Mạca Ndạhi.
2 Dá zo'ahʉ 'ramats'ʉ ngu 'raya zi bạtsi nú'ʉ tsʉtho, ngue'ạ himbi za dá
xi'ahʉ ya noya xá hñei, ngue'ạ mi otho ndunthi ri mfạdihʉ, y asta nubya
hinxa za stá xi'ahʉ gatho.
3 Ngue'ạ nu'ahʉ guí øt'athohʉ ngu nú'ạ øt'a nú'ʉ hingyá gamfri, ngue'ạ gyá
ndustehʉ, ne gyá necatsʉihʉ, ne gyá necatuhnihʉ. Hangue por gue'ạ hinxcá
'ueguethohʉ de ja ya ts'oqui, ngue'ạ guí 'yohʉ ngu nú'ʉ hinxa gamfri Ajuạ.
4 'Ra de gue'ahʉ guí eñhʉ: “Nugui drí dɛna ra cu Pablo”, ha nu ma'ra guí
eñhʉ: “Nugui drí dɛna ra cu Polo”. Xi de guí mạñhʉ njabʉ, ¿ha gue hinguí
øthʉ ngu nú'ʉ ya jạ'i hingyá gamfri?
5 Xi ¿te ma 'bɛfi dí pɛfi? Y ¿te ma 'bɛfi pɛfi ra cu Polo? Nugui ne ra cu Polo
dyá 'bɛgothohe de Ajuạ, ne go guecaguihe dá zo'ahe pa gá camfrihʉ'ạ. Nugui
ne ra cu Polo, cada 'na de guecje dí pɛfihe ra 'bɛfi xa 'racaguihe Ajuạ.
6 Nugui go rá mʉdi dá zo'ahʉ de rá noya Ajuạ, ha nura cu Polo go xa su'a'ihʉ
asta nubya, pe nu'ạ tó'o xa 'ra'ahʉ ra jamfri, go guesɛhɛ Ajuạ.
7 Hangue ni guequi ni ra cu Polo hinda za te ga pɛhe de guecsɛhe. Nu Ajuạ
go gue'ạ ja rá ts'ɛdi pa xa japi xa te ri jamfrihʉ.
8 Hangue guí njahʉ ngu 'nara huạhi habʉ stá mpɛhe, nugui go stá pot'i, ra
cu Polo go xa 'ñunthe. Hangue ngu ra mot'i ne ra 'ñunthe, Ajuạ ma da gutcahe
ngu nú'ạ stá pɛfihe.
9 Nuje dyá mɛfihe de Ajuạ, ha nu'ahʉ guí njahʉ ngu 'nara huạhi habʉ ri
mpɛfi'ạ.
Ne guí njahʉ ngu 'nará hoga ngu Ajuạ ri jʉ'tsuabi.
10 Nugui go dí nja ngu 'nara hoga hyocangu dá jʉ'tsua rá ua ra ngu, gue'ạ
ra 'bɛfi bi 'racagui Ajuạ, ha nu ma'na go jʉxa ra jạdo. Pe cada 'na mahyoni da
jamasu nú'ạ pɛfi.
11 Ngue'ạ otho ma'na ra cimiento da za dra jʉts'i, hønsɛ nú'ạ ya ja, y nura
cimiento'ạ go guesɛ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
12 'Bʉ to'o da gʉts'i de mañạ nú'ạ ra cimiento ya ja, pɛ'tsi da beni xá hño ua
da gʉts'i dega oro o dega t'axi o dega hoga do, o ua da gʉts'i dega za o dega
xot'o o dega xithi.
13 Cada 'na de ya gamfri ma da hnequi rá 'bɛfi'ạ, ngue'ạ nú'ạ ra pa de ra
nsʉca uɛnda gue'bʉ ma da fạdi tengu rá 'bɛfi cada 'na. Nú'ạ ra pa'ạ ma da
nzø ra tsibi, y nuni ja ra tsibi ja ma dra tsapabini rá 'bɛfi cada 'na nú'ạ xa
mɛfi.
14 'Bʉ 'na to'o bi hoca rá 'bɛfi mañạ de ra cimiento ne hinda zạt'a nurá 'bɛfi'ạ,
nu'bʉ́ nú'ạ to'o bi hoca nura 'bɛfi'ạ ma da hñạnga rá thạhạ.
15 Pe nu'bʉ 'na xa mpɛfi ne nurá 'bɛfi'ạ ma da zạt'i, nu'bʉ́ hinda ma da
t'umbabi rá thạhạ. Hinte ma da hñạni, ngue'ạ bi zạt'a nú'ạ xqui mɛfi, pe nu'ạ́
ma da mpøhø, nja ngu nú'ạ to'o bi tho ra nzạt'i ne bi 'bɛdi gatho nú'ạ xqui
mɛfi.
16 ¿Ha gue hinguí pạhʉ gue nu'ahʉ go gue'ahʉ rá nijạ'ihʉ Ajuạ, y nurá Mạca
Ndạhi'ạ 'bʉi ja ri corasohʉ?
17 'Bʉ 'na to'o da huatua rá nijạ Ajuạ, nu'bʉ́ Ajuạ da huati'ạ nehe, ngue'ạ rá
nijạ Ajuạ xi xá nsunda. Ne go gue'a'ihʉ nurá nijạ'ạ.
18 Osti ma da hya'ahʉ ri mfenihʉ gue gyá bạhmyạhʉ. 'Bʉ 'na de gue'ahʉ guí
beñhʉ gue xi guí pɛ'tshʉ ra mfạdi, y nu'bʉ nura mfạdi'ạ go de nuna ximhai,

'yøthɯ ra uɛnda gue 'besthó hinte guí pa̱hɯ, pa njabɯ ha̱, da za gui pɛ'tshɯ nú'a̱ xi ra hoga mfa̱di brí 'ñehe de Aju̱a̱.
19 Ngue'a̱ pa ja rá thandi Aju̱a̱ 'besthó hinte ri muui nú'a̱ ra mfa̱di de ra ximhai. Hangue enga ja ra Ma̱ca T'ofo: "Aju̱a̱ xi pa̱tuatho yá mfeni ya ba̱mhya̱ de ra ximhai gue nu'ɯ́ hatetho, hangue co yá mba̱mhya̱ ri 'mɛdisɛ'ɯ."
20 Nehe xa t'ofo njaua: "Aju̱a̱ pa̱di gue hinte ri muui nuyá mfeni ya ba̱hmya̱."
21 Hangue ogrí 'ñets'ihɯ gui 'ñeñhɯ gue grí dɛnhɯ 'na o ma'na, ngue'a̱ gatho nú'ɯ to'o xa mpɛfi con gue'ahɯ go pa ri hñohɯ.
22 'Bɯ rá 'bɛfi ra cu Pablo, 'bɯ rá 'bɛfi ra cu Polo, 'bɯ rá 'bɛfi ra cu Pedro, gatho pa ri hñohɯ. Nu'ahɯ gatho go o ja ri 'yɛhɯ pa ri hñohɯ, ra ximhai, ra te, ra du, gatho nú'a̱ ja mapaya ne nú'a̱ bra 'bɛfa.
23 Y nu'ahɯ guí ohɯ ja rá 'yɛ ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo, y ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo go o ja rá 'yɛ Aju̱a̱.

4

Nú'a̱ bi thogui ya apostol ja yá 'bɛfi

1 Dí nehe gui pa̱hɯ gue nuje yá mɛfiguihe ra Zidada Jesucristo, ne dí udihe nú'a̱ xa 'ñutcahe Aju̱a̱ nú'a̱ xqui beni maya'bɯ ne himi fa̱dihma̱.
2 Hangue mahyoni ga ma̱ñhe gatho nú'a̱ xa 'ñutcahe Aju̱a̱, ngue'a̱ go yá mɛfiguihe'a̱.
3 Nugui hingui tu ma mɯi de gatho nú'a̱ guí ma̱ñhɯ de guequi, nixi nú'a̱ ma̱nga ra ts'ɯtbi de guequi. Nixi nugaguisɛ hindí ena gue dí 'yo xá hño.
4 Masque nugui dí beni gue xá nt'axi ma mfeni, pe hingue por gue'a̱ ma da hma̱ gue hinte dí tu. Nura Zidada go gue'a̱ ma da hña̱bga nguɛnda'a̱.
5 Hangue ogo guí ha̱mfɯ nguɛnda te øt'a ri miq'ueihɯ, ngue'a̱ ma dua yopa penga ma Zidadahɯ ra Jesucristo, y nu'bɯ́ nú'á̱ ha̱, ma da hña̱bgahɯ nguɛnda. Ne nu'á̱ go gue'a̱ ma da japi da hnequi gatho nú'a̱ xa t'øt'e mant'a̱gui. Ne ma da ma̱ gatho nú'a̱ te xa beni ja yá mfeni ya ja̱'i. Y nura pa'a̱ Aju̱a̱ ma da 'ñe'tsua rá nsu ngu rí 'ñepabi cada 'na.
6 Zi cuhɯ, núna stá xi'ahɯ stá ma̱ de guequi ne de ra cu Polo, pa njabɯ gui pa̱hɯ nda'a̱ rí 'ñepi gui 'yøthɯ. Nuje hindrí ueñhe rá 'bɛfi Aju̱a̱. Hangue gui njahɯbɯ nehe hingui nueñhɯ 'nara cu. Stá xi'ahɯ njabɯ pa gui 'yohɯ ngu ma̱nga ra Ma̱ca T'ofo, pa njabɯ hingui 'ñe'tsuahɯ yá nsu 'ra, ha nu ma'ra go gui ɯtsahɯ.
7 ¿Hanja grí 'ñets'ihɯ? Xi gatho nú'a̱ te guí pɛ'tshɯ, ¿ha gue hingo xa 'ra'ahɯ Aju̱a̱? Nu'bɯ go xa 'ra'ahɯ'a̱, nu'bɯ́ ¿hanja grí 'ñets'ihɯ? Njabɯ ja ra uɛnda hingo xa 'ra'ahɯ'a̱.
8 Nu'ahɯ 'ñena hinte grí 'bɛhɯ, 'ñena ya guí pɛ'tshɯ gatho nú'a̱ guí hoñhɯ, ya ngu grí 'ñet'a nda̱hɯ, ha nuje go xcá hyɛgaguiheua, 'ñena hinte drí muuihe. Xi dí nehma̱he gue ya xcá nda̱hma̱hɯ, pa njabɯ ga nda̱hma̱hɯ mahyɛgui.
9 Nuje dyá apostolhe, dí beni gue Aju̱a̱ xa hñuxcahe ngu 'raya ja̱'i nú'ɯ hinte ri muui, ne xa sɛcuabi pa da tho ja yá thandi gatho ya ja̱'i ne ja yá thandi yá ɛnxɛ Aju̱a̱.
10 Nuje t'engaguihe gue dyá 'bɛmfenihe ngue'a̱ dí pɛpabihe ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo, ha nu'ahɯ xcá bensɛhɯ gue xi gyá ba̱mhya̱hɯ de rá noya'a̱. Nuje xa t'enje gue othoguihe ra ts'ɛdi, ha nu'ahɯ guí beñhɯ gue xi ja ri ts'ɛdihɯ. Ne guí beñhɯ gue xi t'e'ts'a ri nsuhɯ, ha nuje xi dyá t'ɯtsahe.

11 Asta nubya xi dí sufrihe nts'ɛdi, dí thohe ra thuhu ra nduthe ne ra 'ña̱he.
Nabgaguihe ya ja̱'i, ne hindí pɛ'tshe 'nara ngu nú'a̱ dua mɛtihe.
12 Xi dí thohe ra nzabi pa dí hoñhe nú'a̱ dí tsihe nehe. Nura ora dí øhe tsanje
ya ja̱'i, nuje dí aphe Ajua̱ por gue'ʉ. Y ra ora øtcahe ra nts'omʉi'ʉ, gatho dí
tsɛtathohe.
13 Nura ora ña̱ma'ñʉ ya ja̱'i de guecje, nuje dí zofohe co ndunthi ra t'equ'ei.
Pe nuje pa ja yá thandi'ʉ dí njahe ngu ra paxi xa føtbʉ hinte ri muui, ngue'a̱
pa gue'ʉ xá nts'oje.
14 Hindí op'ahʉ nuya ya noya pa ga 'bɛ't'a ri tsahʉ. Dí op'ahʉ pa ga zo'ahʉ
ngue'a̱ pa guequi ja ra uɛnda ma hma̱ca ba̱tsi'ihʉ, ngue'a̱ go dá xi'ahʉ rá noya
Ajua̱.
15 Masque gri pɛ'tshʉ 'rɛt'a 'mo nú'ʉ to'o di u't'ahʉ de ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo, pe sɛhɛgui go rá mʉdi dá ha̱'ts'ahʉbʉ rá noya Ajua̱ pa gá camfrihʉ
ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, hangue nugui ja ra uɛnda go drá dada de gue'ahʉ.
16 Hangue dí ba̱nte'ihʉ gui tɛngaguihʉ ma 'mʉi.
17 Hangue dá pɛhn'ahʉbʉ ra cu Timu nú'a̱ ma hma̱ca t'ʉ de ja ra jamfri, ne
nu'á̱ 'yo xá hño ja rá thandi ra Zidada. Y nu'á̱ go gue'a̱ ma da yopa ben'ahʉ
tengu ma 'mʉi ja ra Zidada Jesucristo. Guet'atho dí udi nehe habʉraza de ja
ya nija̱.
18 Pe nu 'ra de gue'ahʉ xi xa ñuxa ri mfenihʉ dega nt'ets'i, guí hu ri mʉihʉ
gue hinga ma ga yopa penguibʉ ga c'a̱'ts'a'ihʉ.
19 Pe nugui dí beni ga mabʉ 'bestho pa ga c'a̱'ts'ahʉ ma'na'qui 'bʉ njabʉ rá
paha ma Zidadahʉ. Nu'bʉ́ ha̱, ga pa̱di ua xi ha̱ ra ts'ɛdi nú'ʉ 'yobʉ ri 'ñets'i, o
hønsɛ 'yobʉ ma̱ntho.
20 Ngue'a̱ nu'a̱ tó'o da mɛpa Ajua̱, mahyoni di ha̱npa rá ts'ɛdi pa da za te da
mɛfi, hingue da ma̱ntho.
21 ¿Nda'a̱ guí nehʉ, ga mabʉ ga zo'ahʉ dega cuɛ, o ga zo'ahʉ dega hma̱te?

5

Ra ntha̱nga nguɛnda de 'nara gamfri nú'a̱ bi 'øt'a ra ts'oqui

1 Xa fa̱di xá hño gue 'nara cu de gue'ahʉ xa gʉxa rá høme ne 'bʉhui ngu rá
'bɛhña̱. Pøde nixi nú'ʉ hingyá gamfri hingui øt'a njabʉ.
2 ¡Pe nu'ahʉ xcá pa̱hʉ ne grí 'ñets'ihʉ guí eñhʉ gue guí 'bʉhʉ xá hño! ¡Rí
'ñep'a'ihʉ xa du ri mʉihʉ hma̱ha̱ ne ya xcá hña̱cjhma̱hʉ nú'a̱ to'o øt'a nú'a̱
ra ts'oqui'a̱!
3 Nugui masque hindí 'bʉi con gue'ahʉ, pe numa mfeni 'bʉi con gue'ahʉ,
y ja ra uɛnda dí 'bʉi con gue'ahʉ. Hangue nugui ya stá beni te ma ga øt'e co
nú'a̱ to'o øt'a nú'a̱ ra ts'oqui'a̱.
4 Hangue 'yøthʉ nú'a̱ ma ga xi'ahʉ. Gue da muntshʉ de rá thuhu ma
Zidadahʉ ra Jesucristo, y numa mfeni ma da 'mʉi con gue'ahʉ, ne rá ts'ɛdi
ma Zidadahʉ ra Jesu ma da 'mʉi con gue'ahʉ.
5 Ne 'yɛnt'uahʉ ja yá 'yɛ ra ts'onda̱hi nú'a̱ ra cu'a̱ øt'a nú'a̱ ra ts'oqui'a̱, pa da
thogui ya ts'othogui ja rá ndo'yo, pe nurá te'a̱ da mpøhø nura pa'a̱ stua yopa
penga ma Zidadahʉ.
6 Hanja grí 'ñets'ihʉ guí eñhʉ gue guí 'bʉhʉ xá hño, ha 'na de gue'ahʉ øt'a
nú'a̱ ra ts'oqui'a̱. Ngue'a̱ nu'á̱ nja ngu ra levadura masque 'na zi tʉi pe ri
ntsini gatho ja ra arina ora dra tha̱nts'i.
7 Hangue hña̱cjʉ nú'a̱ ra ts'oqui'a̱ ne gatho nú'a̱ nguí øthʉ ja ri nda̱xjua
'mʉihʉ, pa najabʉ da za gui 'bʉhʉ co 'nara 'ra'yo 'mʉi. Ngue'a̱ nu'ahʉ ya guí

pɛ'tshʉ ra 'ra'yo 'mʉi por ma Zidadahʉ ra Jesucristo nú'ą bi tho ngu 'nara zi dɛti nú'ʉ tho de ra ngo de ra pascua, pa njabʉ bi gutca ma ts'oquihʉ'ą.

8 Hangue mahyoni ga 'ueguehʉ de ma ndąxjua 'mʉihʉ pa ga 'bʉhʉ strá nt'axiguihʉ. Nja ngu ya xodyo mi øt'ango mi tsi ra thuhme nsi ra levadura, necjʉ nehe ngu ga ntsamgohʉ de ra pascua ne ga tsihʉ ra thuhme nsi ra levadura, nú'ą́ gue'ą ga 'ueguehʉ de ya ts'oqui de ja ma mfenihʉ ne de ja ma 'mʉihʉ.

9 Ja nú'ą ma'na ma carta dá pɛhn'ahʉbʉ ja dá xi'ahʉni gue hingui ntsixhʉ co nú'ʉ to'o ya 'ñe'bɛhñą, o nú'ʉ ya 'bɛhñą ya 'ñedąme.

10 Hingue dá xi'ahʉ gui 'uehʉ 'na'quitho de nú'ʉ hingyá gamfri ne ya 'ñe'bɛhñą, o ya nduste, o ya be, o nú'ʉ to'o camfri ya c'oi. Nu'bʉ stá xi'ahʉ njabʉ, nu'bʉ́ mahyoni gui mahʉ de guecua ja ra ximhai.

11 Pe nugui nu'ą dá xi'ahʉ, hingui ntsixhʉ ni 'nara cu nú'ą dra 'ñe'bɛhñą, o dra nduste, o nú'ą di camfri ya c'oi, o dra zante, o dra tixfani, o dra be. Nu'ʉ tó'o øt'a njabʉ dí xi'ahʉ gue hingui ho nixi gui ñuñhʉ con gue'ʉ.

12-13 Nujʉ́ hingo rí 'ñepi ga hą'mbahʉ nguɛnda nú'ʉ hingui o ja ma 'yɛhʉ, nu Ajuą go gue'ą da hñą'mba nguɛnda'ʉ. Pe nu'ahʉ mahyoni guí hñą'mbahʉ nguɛnda nú'ʉ o ja ri 'yɛhʉ, hangue dí xi'ahʉ gue gui hñącjʉ nú'ą to'o øt'e nú'ą ra ts'oqui'ą.

6

Ya gamfri ri nhyanthyą ja ya nzaya hingyá gamfri

1 'Bʉ 'na de gue'ahʉ guí pɛ'tshʉ 'nara tsʉi co ma'na ra cu, ¿hanja guí paha 'bestho ja ra ts'ʉtbi pa guí ñątehʉ co nú'ʉ hingyá gamfri? ¿Ha gue hingue 'nara 'bɛtsa'ą? ¿Hanja hingo guí paha guí ñątehʉ ja ya cu?

2 ¿Ha hinguí pąhʉ gue nújʉ dyá gamfrihʉ ma go ga hą'mbahʉ nguɛnda nú'ʉ hingyá gamfri? Nu'bʉ nújʉ ma ga hą'mbahʉ nguɛnda yá dąnga t'øt'e'ʉ, nu'bʉ́ ¿ha gue hingo da za ga hąñhʉ nguɛnda de nuya t'øt'e xi ya t'ʉqui?

3 ¿Ha hinguí pąhʉ nehe gue ma ga hą'mbahʉ nguɛnda asta ya ɛnxɛ? ¡Xihmą de nuya t'øt'e de ra ximhai!

4 Nu'bʉ nu'ahʉ guí pɛ'tshʉ ya tsʉi co nuya t'øt'e de nuua ja ra ximhai, 'bestho guí paha guí ñątehʉ co nú'ʉ hingyá gamfri ne hinte dri 'ñɛnt'i con gue'ahʉ. Hingui ho njabʉ ngue'ą nu'ʉ́ hingui pądi da hñą'mba nguɛnda ya cu.

5 Dí xi'ahʉ njabʉ pa gui 'bɛ ri tsahʉ ne pa ya hingui sigui gui 'yøthʉ. Xi de grí gathohʉ ¿ha gue jo'o ni 'na de gue'ahʉ nú'ą di ja rá mfądi pa da za da hñąp'ahʉ nguɛnda de nú'ą guí øthʉ?

6 Ha nu'ahʉ́ ora guí pɛ'tshʉ ya tsʉi co 'nara cu, 'bestho guí paha guí ñątehʉ co nú'ʉ hingyá gamfri.

7 Hiní 'ñep'a'ihʉ gui ñąpabihʉ 'na ngu ma'na co nú'ʉ hingyá gamfri. ¿Hanja hinguí tsɛtathohʉ nura ora t'ø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi, ne ora te fep'a'ihʉ?

8 Pe nu'ahʉ go gue'asɛhʉ guí ø'tuahʉ ra nts'o'mʉi ri cuhʉ, y asta guí pephʉ.

9 ¿Ha gue hinguí pąhʉ gue ya ts'oją'i hinda ma da yʉt'a nuni mahets'i habʉ bí manda Ajuą? Odi ha'ahʉ ri mfenihʉ. Ngue'ą gatho nú'ʉ ri hñuxui ya 'bɛhñą nú'ʉ hingue xi yá 'bɛhñą, ne gatho nú'ʉ camfri ya c'oi, ne nú'ʉ ya zinga medinthąti, ne nú'ʉ ya 'ñøhø ri hñuxui yá mi'ñøhøui, o ya 'bɛhñą ri hñuxui yá mi'bɛhñąui, gatho núyá hinda ma da yʉt'a nuni mahets'i habʉ bí manda Ajuą.

10 Nixi ya be, nixi ya nduste, nixi ya tixfani, nixi ya zante, nixi nú'ʉ ri mpe co ra nthate, ni 'na de gue'ʉ hinda ma da yʉt'a nuni mahets'i habʉ bí manda Ajuą.

11 Ante gui camfrihɯ Ajuạ nguí njahɯbɯ nehe 'ra de gue'ahɯ. Pe nubyá ya
xa t'axca ri mfenihɯ, ne ya xa t'ec'a'ihɯ de gatho nuya ya ts'oqui, ha nubyá
ya hinte ma ts'oqui guí tuhɯ ja rá thandi Ajuạ po rá ts'ɛdi ma Zidadahɯ ra
Jesucristo ne po rá ts'ɛdi rá Mạca Ndạhi Ajuạ.

Ga nsuhɯ xá hño pa strá nt'axi ma ndo'yohɯ

12 Da za ga beñhɯ gue dí pɛ'tshmạhɯ ra nsɛqui ga øthɯ nú'ạ go ga nehɯ. Pøde
hạ da za, pe hingue gatho rí 'ñepi ga øthɯ. Masque ja ra nsɛqui ga øthɯ nú'ạ
go ga nehɯ, pe hinga hophɯ ni 'nara t'øt'e da dạcjɯ pa ga øthɯ.
13 Ra hñuni thoqui pa da ma mbo ra mɯi, ha nura mɯi ja pa ra hñuni. Pe
gatho nú'ɯ yoho, Ajuạ ma da hñạcua yá 'bɛfi'ɯ. Numa ndo'yohɯ hinxa thoqui
pa ga hñuxhɯ co ya 'bɛhñạ nú'ɯ hingue xi ma 'bɛhñạhɯ, nixi ra 'bɛhñạ hinda
hñuxui ma'na ra 'ñøhø nú'ạ hingue xi rá dạme. Numa ndo'yohɯ xa hoca Ajuạ
pa ga pɛpabihɯ'ạ, y nu'ạ́ go gue'ạ supca ma ndo'yohɯ.
14 Nu Ajuạ bi japi bi yopa nte rá ndo'yo ma Zidadahɯ ra Jesucristo, njabɯ
nehe ma da japi da yopa nte ma ndo'yohɯ po rá ts'ɛdi'ạ.
15 ¿Ha hinguí pạhɯ gue numa ndo'yohɯ xa 'natho co ma zi Hmuhɯ ra
Jesucristo ngue'ạ stá camfrihɯ'ạ? Nujứ ya dí 'nathohɯ co ma zi Hmuhɯ ra
Jesucristo, nu'bứ ¿hanja da za ga hñuxhɯ co 'nara ts'o'bɛhñạ ne ga 'nathohɯ
con gue'ạ nehe? Ni ts'ɯ hinda za.
16 O ¿ha gue hinguí pạhɯ gue nu'ạ tó'o da hñuxui 'nara ts'o'bɛhñạ ya bi 'natho
rá ndo'yo con gue'ạ? Ngue'ạ enga ja ra Mạca T'ofo njaua: “Ra 'ñøhø co rá
'bɛhñạ, gue'ɯ ya ri 'natho.”
17 Pe nu'ạ tó'o ya ri 'natho co ma Zidadahɯ ra Jesu, ya ri 'natho con gue'ạ
pe dega Mạca Ndạhi.
18 Hangue oguí hñuxhɯ co ya 'bɛhñạ nú'ɯ hingue xi ri 'bɛhñạhɯ. Gatho ya
ts'oqui hingui ho, pe hinga gatho ya ts'oqui ri ts'ocua rá ndo'yo 'na. Pe nú'ạ
ra jạ'i da hñuxui 'nara 'bɛhñạ hingue xi rá 'bɛhñạ, nu'ạ́ hạ, ri ts'ocsɛ rá ndo'yo.
19 ¿Ha gue hinguí pạhɯ gue numa ndo'yohɯ gue'ạ rá nijạ ra Mạca Ndạhi
nú'ạ 'bɯi ja ma corasohɯ? Ajuạ go gue'ạ xa 'racaguihɯ'ạ. Hangue ya hingo
drí mandasɛhɯ.
20 Ngue'ạ Ajuạ bi gutc'aguihɯ xá mạdi co rá ji rá hmạca T'ɯ. Hangue 'øthɯ
ra ts'ɛdi gue da hneca rá nsunda Ajuạ ja ri ndo'yohɯ ne ja ri corasohɯ, ngue'ạ
numa ndo'yohɯ ne ma corasohɯ go rá mɛti Ajuạ.

7

Ya hoga ts'ofo pa nú'ɯ 'bɯ yá 'bɛhñạ ne pa nú'ɯ jo'o

1 Nubyá ma ga xi'ahɯ de nuya nt'ani grí 'ñanihɯ nu ngá 'yopcahɯ: Xá
hñohmạ 'bɯ ra 'ñøhø hinda mɛ'tsa rá 'bɛhñạ,
2 pe ndunthi ya 'ñøhø hinda za da 'mɯsɛ nsinque rá 'bɛhñạ. Hangue por
gue'ạ, pa hinda hñuxui ya 'bɛhñạ nú'ɯ hingue xi yá 'bɛhñạ, ma'na xá hño 'nara
'ñøhø dá nthạtui 'nara 'bɛhñạ pa gue'ạ drá mɛti. Ha 'nara 'bɛhñạ ma'na xá hño
dá nthạtui 'nara 'ñøhø pa gue'ạ xi drá dạme.
3 Ra 'ñøhø mahyoni da 'øt'e co rá 'bɛhñạ nú'ạ rí 'ñepi, nehe njabɯ da 'øt'a
ra 'bɛhñạ co rá dạme nú'ạ rí 'ñepi.
4 Y nura 'bɛhñạ ya hingo da mandasɛ rá ndo'yo, ngue'ạ nurá dạme go ri
mandabi rá ndo'yo'ạ. Njabɯ nehe ra 'ñøhø ya hingo ri mandasɛ rá ndo'yo,
ngue'ạ nurá 'bɛhñạ go ri mandabi rá ndo'yo'ạ.
5 Hangue 'øthɯ ngu nú'ạ rí 'ñep'a'ihɯ de gue'asɛhɯ, odi 'ra'ahɯ ra mfada
'na ngu ma'na. Pe 'bɯ xcá cohihɯ 'nara cohi pa gui 'yaphɯ Ajuạ, nu'bứ hạ,

da za gui 'uegueheɥ 'raya pa. Nepɥ de gue'ą da za gui 'bɥhɥ 'nadbɥ mahyɛgui ma'na'qui pa njabɥ hinda za da hya'ahɥ ra Satá gui hñuxhɥ co ma'na ra jąʼi.

6 Stá xi'ahɥ gue xá hño gui honga ri 'bɛhñąhɥ, pe hingo drí ja'ahɥ, go da huanhɥ nú'ą gui 'yøthɥ.

7 Pa guequi ga nehmą gue gatho da nja ngu dí nja hinstá nthąti jo'o ma 'bɛhñą, pe cada 'na 'rama'na'ño yá mfeni xa umbabi Ajuą.

8 Nú'ahɥ viudahɥ, ne gatho nú'ahɥ hinxcá nthątihɥ, jo'o ri 'bɛhñąhɥ nixi ri dąmehɥ, dí xi'ahɥ ga nehmą gui njahɥ ngu dí nja hinstá nthąti jo'o ma 'bɛhñą.

9 Pe nu'bɥ guí hanthɥ gue Ajuą hinxa 'ra'ahɥ ra ts'ɛdi pa gui 'bɥsɛhɥ, ma'na xá hño gui nthątihɥ, ngue'ą hingui ho gui 'bɥhɥ høns̈ɛ co ra nc'at'i.

10 Y nú'ahɥ 'bɥ ri 'bɛhñąhɥ, ha nú'ahɥ 'bɛhñąhɥ 'bɥ ri dąmehɥ, dí 'bɛp'ahɥ ngu nú'ą bi mąnga ra Zidada, gue ni 'na de gue'ahɥ hinda za gui nhyɛguihɥ. Hingo de guecsɛhɛ dí 'bɛp'ahɥ gui 'yøthɥ njabɥ, nura Zidada go gue'ą ri 'bɛp'a'ihɥ.

11 Nu'bɥ ra 'bɛhñą da hyɛpɥ rá dąme, odi jɥ ma'na ra 'ñøhø pa drá dąme, y nu'bɥ ra 'ñøhø da hyɛpɥ rá 'bɛhñą, odi jɥ ma'na ra 'bɛhñą pa da 'yøt'e drá 'bɛhñą. Nu'ą da 'yøt'e, ma'na xá hño dá mpumbabi ri yoho ne da yopa 'mɥi 'nadbɥ ma'na'qui.

12 Nubya nugui go ma ga xi'ahɥ nú'ą dí beni gui 'yøthɥ, hingo ra Zidada ri 'bɛp'ahɥbya. Nu'bɥ 'nara cu pɛ'tsa rá 'bɛhñą hingrá gamfri, ne nu'bɥ nú'ą ra 'bɛhñą hini ɥtsa rá dąme ngue'ą ra gamfri, osti hɛpɥ.

13 Y nu'bɥ 'nara nju di pɛ'tsa rá dąme hindra gamfri pe nu'bɥ nú'ą ra 'ñøhø hini ɥtsa rá 'bɛhñą ngue'ą ra gamfri, osti hɛpɥ rá dąme'ą.

14 Ngue'ą nu'bɥ 'nara 'bɛhñą ra gamfri ne rá dąme hingrá gamfri, nú'ą ra 'ñøhø'ą hąni rá jąpi Ajuą po rá 'bɛhñą, ngue'ą rá 'bɛhñą rá bątsi Ajuą. Y nu'bɥ 'nara 'ñøhø ra gamfri ne rá 'bɛhñą hingrá gamfri, nú'ą ra 'bɛhñą'ą hąni rá jąpi Ajuą po rá dąme, ngue'ą nurá dąme rá bątsi Ajuą. Nu'bɥ hindi njabɥ co ra 'ñøhø o ra 'bɛhñą hingrá gamfri, nu'bɥ́ nixi yá bątsi hingá njąpi. Pe nu'bɥ njabɥ hą, njąpi yá bątsi.

15 Pe nu'bɥ 'nara 'ñøhø hingrá gamfri ne da hyɛpɥ rá 'bɛhñą ngue'ą ra gamfri, o nu'bɥ 'nara 'bɛhñą hingrá gamfri ne da hyɛpɥ rá dąme ngue'ą ra gamfri, dá 'uegue, ngue'ą nú'ą ra cu o nú'ą ra nju pɛ'tsa ra nsɛqui da 'uegue de nú'ą hingrá gamfri, ngue'ą Ajuą bi zoncahɥ pa ga 'bɥhɥ 'nara hoga'mɥi.

16 Xi nu'i zi nju, ¿ha gri pądi ua da mpøhø ri dąme po rá ngue'i? Nehe nu'i zi cu ¿ha gri pądi ua da mpøhø ri 'bɛhñą po rá ngue'i?

17 Cada 'na de gue'ahɥ 'bɥhɥ ngu nú'ą xa 'yɛp'ahɥ ra Zidada ante da zohn'ahɥ'ą pa gá camfrihɥ. Nuna guehna drí 'bɛpabi da 'yøt'a gatho ya cu de habɥraza ya nijąʼ.

18 Nu'bɥ 'nara cu ya xa gamfri Ajuą ne xqui thu'tsua ra seña ja rá ndo'yo, hinte ja. O 'bɥ 'bɥi 'nara cu xa gamfri Ajuą ne hingui pɛ'tsa ra seña ja rá ndo'yo, ya odi huxa nú'ą ra señaʼą.

19 Hinte ri muui 'bɥ to'o pɛ'tsa ra seña o hingui pɛ'tsi. Nu'ą ma'na ri muui, nú'ą ga øthɥ nú'ą ri manda Ajuą.

20 Cada 'na dá sigui dá mpɛfi habɥ mri mpɛfi de ante da gamfri Ajuą.

21 Nu'bɥ xi ngrá nząi'bɛgo de ngá camfri ma zi Hmuhɥ ra Jesucristo, hini japi. Pe nu'bɥ da za gui pøni dega 'bɛgo, pøni 'bestho.

22 Nú'ą mi 'bɥi dega 'bɛgo ante da gamfri ra Zidada, ya nubyá hingrá 'bɛgo de 'nara jąʼi ja rá thandi Ajuą ngue'ą ya rá 'bɛgo ra Zidada. Nehe nu'ą ra jąʼi

bi gamfri ra Zidada ne himi 'bɯi dega 'bɛgo, nu'ą̃ go gue'ą̃ 'nara 'bɛgobya de ra Zidada Jesucristo.

23 Ajuą̃ bi gutc'aguihɯ xá mą̃di, hangue nubyá ma ga pɛphɯ'ą̃, hingo ma ga pɛpabihɯ ya ją̃'i.

24 Zi cuhɯ, sigui gui mpɛhɯ há ngrí mpɛhɯ de gá camfrihɯ ra Zidada Jesucristo, y Ajuą̃ ja da 'mɯhni con gue'ahɯ.

25 Y gatho nú'ahɯ jo'o ri 'bɛhñą̃hɯ, ha nú'ahɯ 'bɛhñą̃hɯ jo'o ri dą̃mehɯ, hinte xa 'bɛpcagui ra Zidada ga xi'ahɯ, høns dí 'ra'ahɯ 'nara ts'ofo de ma mfenis. Y nura ts'ofo'ą̃ gue'ą̃ majuą̃ni ngue'ą̃ Ajuą̃ po rá nthecate xa hñuxcagui pa ga mą̃nbabi rá noya'ą̃, hangue dí 'ra'ahɯ 'nara hoga ts'ofo.

26 Nugui dí beni gue xá hño gui 'bɯthɯ nsi ri 'bɛhñą̃hɯ nsi ri dą̃mehɯ ngu guí 'bɯhɯ, ngue'ą̃ xi ja ya ts'othogui nuya pabya dí 'bɯhɯ.

27 Nu'bɯ 'bɯ ri 'bɛhñą̃, oxqui hɛpɯ. Ha nu'bɯ jo'o, oxqui honi.

28 Ha nu'bɯ gui honga ri 'bɛhñą̃, hingrá ts'oqui. Ha nu'bɯ 'nara nxutsi da hyonga rá dą̃me, hingrá ts'oqui nehe. Pe nu'ą̃ tó'o da hyonga rá 'bɛhñą̃, o nura 'bɛhñą̃ da hyonga rá dą̃me, ma da thogui ndunthi ya dumɯi, hangue nugui ga nehmą̃ gue hingui thohɯ ya dumɯi.

29 Zi cuhɯ, dí ne ga xi'ahɯ gue ya hinga ndunthi ya pa dí 'bɯhɯua. Hangue nu'ą̃ tó'o pɛ'tsa rá 'bɛhñą̃, dá 'yøt'a ra uɛnda gue hingui pɛ'tsi, pa da za da mɛpabi Ajuą̃.

30 Nu'ą̃ tó'o zoni, odi oda rá mfeni nsøcta ra ts'oni, ne nu'ą̃ tó'o ri johya, odi oda rá mfeni nsøcta ra johya. Nu'ą̃ tó'o ri ntai, dá 'yøt'a ra uɛnda gue hinte pɛ'tsi.

31 Ha nu'ą̃ tó'o ri johya co nuna ra ximhai, dá 'yøt'a ra uɛnda gue hini johya, ngue'ą̃ nuna ximhai 'yo rí uadi rí thogui.

32 Nugui ga nehmą̃ hingui jamasu ya t'øt'e de nuna ra ximhai, ngue'ą̃ nu'ą̃ tó'o jo'o rá 'bɛhñą̃ xi ri jamasubi rá 'bɛfi ra Zidada, ne 'bɯi pa da 'yøt'a nú'ą̃ ri ho ra Zidada.

33 Pe nu'ą̃ tó'o 'bɯ rá 'bɛhñą̃ mahyoni da jamasu ya t'øt'e de nuna ra ximhai, ne da 'yøt'a nú'ą̃ ri ho rá 'bɛhñą̃.

34 Ha nuya 'bɛhñą̃, hinga mahyɛgui nú'ą̃ 'bɯ rá dą̃me co nú'ą̃ jo'o rá dą̃me. Nu'ą̃ jo'o rá dą̃me, ma'na ri jamasubi rá 'bɛfi ra Zidada, ne 'bɯi pa da mɛpabi Ajuą̃ con gatho rá ts'ɛdi ne con gatho rá mfeni. Pe nu'ą̃ tó'o 'bɯ rá dą̃me, mahyoni da jamasu ya t'øt'e de nuna ra ximhai, ne da 'yøt'a ngu nú'ą̃ ri ho rá dą̃me.

35 Núna dí xi'ahɯ guehna pa go ri hñohɯ. Dí zo'ahɯ pa gui 'yøthɯ ra hño ngu rí 'ñepi gui 'yøthɯ pa da za gui pɛpabihɯ Ajuą̃ con gatho ri mɯihɯ ne hinte da hyɯ'ts'ahɯ. Nugui hindí eñ'ahɯ gue 'bɯ gui honga ri 'bɛhñą̃hɯ hingui 'yø'tuahɯ rá paha Ajuą̃.

36 Nu'bɯ 'nara cu di 'bɯ rá t'ixu, y handi gue ya da za da nthą̃ti'ą̃, dá 'yøt'a ngu nú'ą̃ xa benga rá dada ante sta tho rá mbą̃tsją̃'i. Hingo 'nara ts'oqui nú'ą̃ xa beni da nthą̃ta rá t'ixu.

37 Pe nu'bɯ 'nara cu 'bɯ rá t'ixu, ne nura dada'ą̃ xa beni gue hinda thą̃ta rá t'ixu, ne 'bɯ 'nadra mfeni xa beni gue hinhya'mɯ da umba nsɛqui da nthą̃ta rá t'ixu, nú'ą̃ ra cu'ą̃ øt'e xá hño nehe.

38 Hangue nu'ą̃ tó'o ri unga rá t'ixu pa da nthą̃ti, xá hño øt'e. Nehe nu'ą̃ tó'o hingui ne da thą̃ta rá t'ixu, ma'na xá hño nú'ą̃ øt'e.

39 Nu'ą̃ ra 'bɛhñą̃ xa nthą̃ti, hingui tsa da 'uegue de rá dą̃me núbya te rá dą̃me, ngue'ą̃ njabɯ mą̃nga ra ley. Pe nu'bɯ ya da du rá dą̃me, nú'ą̃ ra 'bɛhñą̃'ą̃

'bʉ da beni da nthạti, da za da nthạti co nú'ạ da ne'ạ, høns̆ gue drá gamfri hạ, ne 'bʉ go rá paha Ajuạ.
40 Pe nu'ạ go dí mạngá, ma'na xá hño hinda yopa nthạtihmạ. Guehna dí bengá, y dí camfri gue dí hạnpabi rá Mạca Ndạhi Ajuạ.

8

Ya hñuni nú'ʉ thoqui pa da hñạ'tua ya c'oi

1 Nubyá ma ga xi'ahʉ de nuya hñuni thoqui pa da hñạ'tua ya c'oi. Dí pạhʉ gue gathoguihʉ ja ma mfạdihʉ. Pe nura mfạdi nsinque ra hmạte ri jacjʉ ga 'ñets'ihʉ, pe nura hmạte xa 'racjʉ Ajuạ go gue'ạ ri jacjʉ ga tetuahʉ yá jamfri ma miqu'eihʉ.
2 Nu'ạ tó'o beni gue xi ja rá mfạdi, go gue'ạ hingui pạdi gatho nú'ạ rí 'ñepi da bạdi.
3 Pe nu'ạ tó'o ri mạdi Ajuạ, Ajuạ mạ gue xá hño rá 'mʉi.
4 Nuya hñuni hñạ'tua ya c'oi 'bʉcua ja ra ximhai, hinte ri muui, ngue'ạ dí pạhʉ gue nuya c'oi'ʉ hinte ri muui. Ngue'ạ nujʉ dí pạhʉ gue 'nat'a Ajuạ 'bʉi, hingui 'bʉi ma'ra.
5 Masque t'ena gue nuni mahets'i ne nuua ja ra ximhai 'bʉi ndunthi nú'ʉ t'embabi gue go gue'ʉ Ajuạ, pe masque t'embi njabʉ, nu'ʉ́ hini mandaguihʉ.
6 Ngue'ạ pa guecaguihʉ dí pạhʉ gue 'nat'a Ajuạ 'bʉi, y go gue'ạ ma Dadahʉ. Nú'ạ́ go gue'ạ bi hyoca gatho ya t'øt'e, ne dí 'bʉhʉua pa ga nsundahʉ'ạ. Nehe 'nat'a ma zi Hmuhʉ 'bʉi, y go gue'ạ ra Zidada Jesucristo nú'ạ to'o bi t'ɛnt'ua ja rá 'yɛ pa go bi hyoca gatho ya t'øt'e, ne go gue'ạ bi 'racjʉ 'nara 'ra'yo te.
7 Pe hinga gatho ya cu xa bạdi xá hño gue 'nat'a Ajuạ 'bʉi. 'Ra astabya hinxa pumfritho yá nzại mi pɛ'tsi nu de mi camfri ya c'oi, ne ora da zi nú'ạ ra hñuni xa hñạ'tuabi ya c'oi, beni gue go gue'ạ 'nara ts'oqui, ngue'ạ bentho gue nehe ya c'oi ja yá ts'ɛdi, pe hina.
8 Pe hingue po ra hñuni da za ma'na ga 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi Ajuạ. 'Bʉ ga ñunihʉ, hinte ja, y nu'bʉ hinga ñunihʉ, nehe hinte ja.
9 Pe masque dí pɛ'tshʉ ra nsɛqui pa ga øthʉ 'na de guehya, mahyoni ga jamasuhʉ pa hinga japhʉ da 'yøt'a ya ts'oqui nú'ʉ otho ndunthi yá jamfri.
10 'Bʉ 'nara cu otho ndunthi rá jamfri, ne da hyant'a'i gri hudi gri ñuni ja 'nará ngo 'nara c'oi, nu'bʉ́ nú'ạ ra cu'ạ 'na tʉi rá jamfri, grí cadi pa da thogui da ñuni nehe'ạ.
11 Y njabʉ masque pa ja ri mfeni hingrá ts'oqui ngue'ạ guí pạdi nú'ạ guí øt'e, pe njabʉ guí japa nuri cu da menga ja ra ts'oqui. Y guí pạdi gue nehe po nura cu'ạ bi du ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
12 Hangue nu'bʉ njabʉ nú'i guí ts'ocua rá mfeni 'nara cu nú'ạ othotho ndunthi rá jamfri, pạdi gue numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo go gue'ạ guí ø'tua nú'ạ ra ts'ocate'ạ.
13 Hangue 'bʉ po 'nara hñuni ga tsi, ga japi da nts'oca 'nama cu, nu'bʉ́ ma'na xá hño hinhya'mʉ ga tsi nura hñuni'ạ.

9

Ra nsɛqui nú'ạ mi pɛ'tsa ya apostol

1 Pạhʉ xá hño gue nugui drá apostol de ra Zidada Jesucristo dí pɛ'tsa ra nsɛqui ga øt'a ngu nú'ạ rí 'ñepcagui ngue'ạ drá apostol. Nugui stá handa ma Zidadahʉ ra Jesu, ne go dá zo'ahʉ de gue'ạ pa gá camfrihʉ.

2 Nu'bʉ ma'ra ya cu beni gue hinga majuạni drá apostol, pe nu'ahʉ hạ, guí pạhʉ gue drá apostol ngue'ạ xcá camfrihʉ Ajuạ po ma noyaga.

3 Ne nú'ʉ to'o ñạma'ñʉ de guecagui, njaua dí xipabi:

4 ¿Ha gue hiní 'ñepcagui da t'aqui nú'ạ te ga tsi?

5 ¿Ha gue hindí pɛ'tsa ra nsɛqui 'bʉ ga ne ga honga ma 'bɛhñạ ne ga tsits'i habʉ dí 'yo ngu øt'a ra cu Pedro ne ma'ra ya apostol ne nú'ʉ yá cu ra Zidada Jesu?

6 Nugui ne ra cu Berhna ¿ha gue hønsɛguihe hiní 'ñepcahmạhe da t'acje te ga tsihmạhe nsinque ga mpɛhe?

7 ¿To'o gue'ạ 'bʉi dega soldado ne hingui t'umbi te da zi? ¿To'o nú'ạ pɛ'tsa 'nara uạ'obxi ne hinda zipabi rá fruta? ¿To'o nú'ạ pɛ'tsa ya mbo'ni, ne hinga ja ri ñuni ja yá mbo'ni?

8 Núna dí mạ, oguí beñhʉ gue go dí mạnsɛ, ngue'ạ njabʉ mạnga rá ley ra Moise,

9 ne ena njaua: “Oxqui tu'tuahʉ rá ne ra ndạmfri ora net'a ra trigo ja ra era.” ¿Ha gue Ajuạ bi mạ xi majuạni de ra ndạmfri?

10 Hina, nu'ạ́ bi mạ pa guecaguihʉ, ne bi t'ofo pa go ma hñohʉ, ngue'ạ nu'ạ tó'o fʉxa ra hai ne nu'ạ tó'o jʉxa ra sofo, rí 'ñepi da zi de nú'ạ pot'i'ʉ.

11 Hangue nu'ahʉ guí njahʉ ngu 'nara 'bot'i y nuje ngu go dyá mot'ihe ngue'ạ dá xi'ahe rá noya Ajuạ. Nu'bʉ́ ¿ha gue hiní 'ñepi gui faxcahe ne gui 'racje te ga tsihe?

12 Nu'bʉ nú'ʉ ma'ra ya cu ri mpɛfi con gue'ahʉ go guí faxhʉ ne guí umfʉ te da zi, xi nuje ¿ha gue hingo ma'na rí 'ñepcaguihe gui faxcahe?

Nuje, asta nubyá hinte stá a'a'ihe, masque rí 'ñepcaguihehmạ. Nu'ạ dí øthe, dí tsɛthe ra thuhu ra nduthe pa hinto da ñạma'ñʉ de rá noya ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

13 ¿Ha gue hinguí pạhʉ gue nu'ạ tó'o ri mpɛfi ja yá ndạnijạ ya xodyo ja da t'umbabini te da zi? Y nu'ạ tó'o ri mpɛfi ja ra ata tsi nú'ʉ ya mbo'ni tho dega hñạ'ti pa Ajuạ.

14 Njabʉ bi manda ra Zidada nehe gue nu'ạ tó'o mạnga ra mạca hoga noya rí 'ñepabi da t'umbabi te da zi.

15 Pe nugui masque rí 'ñepcagui, pe hinte stá a'ahʉ nixi hindí op'a'ihʉ pa ga a'ahʉ nú'ạ te dí honi. ¡Ngue'ạ nugui masque drí 'ñuni ga tu pe hindí ne to'o da 'ñena gue dí mạnga ra mạca hoga noya pa hønsɛ dí tạhạ nú'ạ dí tsi!

16 Hingui tsa ga 'ñets'i ngue'ạ dí mạnbabi rá noya Ajuạ, ngue'ạ nu'bʉ hinga mạ, ¿te ma ga thạdi ja rá thandi Ajuạ? Nu'bʉ hinga mạnba rá noya Ajuạ, guehna 'nara dumʉi pa guecagui.

17 Nu'bʉ núgui dí mạnba rá noya Ajuạ con gatho ma paha, nu'bʉ́ dí tø'mi gue go ma da gutcagui Ajuạ. Pe nu'bʉ núgui hinga nehmạ ga mạnbabi rá noya Ajuạ, pe guehna ma 'bɛfi xa t'acagui, hangue mahyoni ga øt'e.

18 Nu'bʉ́, ¿xi nda'ạ ma thạhạ? Nu'ạ ma thạhạhmạ, ga johya ga mạnba rá noya Ajuạ nsinque te da t'aqui de guecua, masque rí 'ñepcahmạ.

19 Nugui hindrá 'bɛgo de 'nadra jạ'i, nugui drá 'bɛgo pa gatho ya jạ'i, ngue'ạ dí zofo'ʉ pa njabʉ ndunthi de gue'ʉ da gamfri ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

20 Nugui dí øt'a ngu yá nzại ya xodyo pa da za ga zofo'ʉ, nehe dí øt'a ngu yá nzại nú'ʉ 'bʉ ja rá hmanda ra ndạxjua ley pa da za ga zofo nehe'ʉ, masque nugui ya hindí 'bʉi de ja ra ndạxjua ley.

21 Nehe dí øt'a ngu yá nzại nú'ʉ hingui 'bʉi ja rá hmanda ra ndạxjua ley pa
njabʉ da za ga zofo'ʉ nehe. Pe nugui hinstá 'uegue de ja rá ley Ajuạ, ngue'ạ
nugui dí 'bʉi de ja rá hmanda ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
22 Nehe dí øt'a ngu yá nzại nú'ʉ ya cu ts'ʉtho yá jamfri, pa da za ma'na ga
zofo'ʉ. Nugui stá nzại ga tɛmbabi yá nzại gatho ya jạ'i pa da mpøhø 'ra de
gue'ʉ, ngue'ạ cada 'na de gue'ʉ, 'rama'na'ño hanja gra zofoga'ʉ.
23 Dí øt'a njabʉ ngue'ạ dí ne gue ma'na da ntʉnga ra mạca hoga noya, ne pa
njabʉ da za ga hạni ndunthi ya jạpi bra hñạ nura mạca noya'ạ.
24 Ha gue hinguí pạhʉ gue gatho nú'ʉ ri ntsa'rihi, da ma mahyɛgui, pe 'mɛfa
'natho nú'ạ to'o ma da dạhạ. Nujʉ nehe ma ga øthʉ njabʉ, ga 'yohʉ xá hño ja
rá thandi Ajuạ pa njabʉ ga hạnga ma thạhạhʉ nehe nú'ạ ma da 'racjʉ'ạ.
25 Dí pạhʉ gue gatho nú'ʉ to'o ri ntsa'rihi xi ri su rá ndo'yo pa da nja rá
ts'ɛdi. Nu'ʉ́ øt'a njabʉ hønsɛ pa da dạhạ 'nara thạhạ nú'ạ ma da thegue. Pe
nujʉ dí pạhʉ gue ma ga hạñhʉ 'nara thạhạ nú'ạ hinhya'mʉ ma da thegue.
26 Hangue nugui drí hñạ ra 'rihi nehe, pe drá ma manjuạntho pa nuni
habʉ ma ga tsøni, ne co rá ts'ɛdi Ajuạ drí ntuhni pa ga ntạte, hingue hønsɛ
dí 'ñenitho.
27 Nugui xi drí su ma ndo'yo nehe pa hinte da 'øt'e, y drí japi da 'øt'e nú'ạ
go dí ne, ngue'ạ hindí ne ga 'bɛ ma tsa ja rá thandi Ajuạ, masque stá zofohmạ
ndunthi ya jạ'i.

10

*Ra ts'ofo pa hinda sø*cambeni *ya c'oi*

1 Zi cuhʉ, dí ne ga ben'ahʉ nehe gue nú'ʉ ndu ma xitahʉ nu de bá pønga
de Egipto bra zi ra Moise, ne mri 'bɛt'o 'nara guui, ne bi 'rax'ʉ ja ra Thɛnga
Ndehe.
2 Nu'ʉ́ bi dɛna ra guui ne bi 'ranga ja ra Thɛnga Ndehe, hangue nu'ʉ́ bi
'natho co ra Moise, go gue'ạ 'nara nt'udi de ra sistehe.
3 Ne dí pạhʉ gue gatho'ʉ mahyɛgui bi zi nú'ạ ra nzaqui bá ehe de mahets'i.
4 Ne gatho mahyɛgui bi zi nú'ạ ra dehe bá pɛhna Ajuạ ne bi bøhø de ja 'nara
do. Y nú'ạ ra do'ạ gue'ạ 'nara nt'udi de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo mi 'yo con
gue'ʉ habʉraza mi 'yo'ʉ.
5 Pe ndunthi de gue'ʉ, Ajuạ bi hyandi gue hinxmá hño nú'ạ mi øt'e'ʉ,
hangue ndunthi de gue'ʉ bi du ja ra mbonthi.
6 Gatho nú'ạ bi thogui'ʉ go gue'ạ ngu 'nara ts'ofo pa guecjʉ, pa hinga hyøcjʉ
nú'ʉ ya t'øt'e xá nts'o, ngu nú'ạ bi 'øt'e'ʉ.
7 Hinga beñhʉ ga nsundahʉ ya c'oi ngu bi 'øt'a 'ra de gue'ʉ, ngu enga ja
ra Mạca T'ofo: “Ya jạ'i bi hñudi bi ñuni ne bi ntsithe, nepʉ de gue'ạ bi 'mai bi
'yø'tua yá ngo ya c'oi co ya hnei.”
8 Ne hinga hñuxhʉ co ya 'bɛhñạ nú'ʉ hingue xi ma 'bɛhñạhʉ ngu bi 'øt'a 'ra
de gue'ʉ, hangue nu'ʉ́ 'nada ra pa bi du 'natemáhñu 'mo ya jạ'i.
9 Nixi hinga beñhʉ ga tsø'tuahʉ rá mʉi Ajuạ ngu bi 'øt'a 'ra de gue'ʉ,
hangue 'nara pa ndunthi de gue'ʉ bi mʉhna ya qu'eñạ, ne bi du'ʉ.
10 Ne hinga ñạma'ñʉhʉ de nú'ạ øt'e Ajuạ con guecjʉ ngu bi ñạma'ñʉ 'ra de
gue'ʉ, hangue 'nara pa Ajuạ bá pɛhna 'nara ɛnxɛ pa bi hyo'ʉ.
11 Gue'ạ gatho bi thogui ndu ma xitahʉ, ne bi t'ofo pa njabʉ ga beñhʉ gue
guehna 'nara ts'ofo pa guecjʉ nújʉ dí 'bʉhʉua ja ra ximhai de nuya ngạxa
pabya.

12 Hangue nu'ʉ tó'o beni gue xi 'bʉi xá hño, dá nsu pa hinda dąpi da 'yøt'a
ya ts'oqui.
13 Gatho nú'ʉ ya ts'othogui dí thoguihʉ, njabʉ thogui nehe gatho ma'ra ya
ją'i. Pe Ajuą nzątho sugaguihʉ, y nu'ą́ hinda hocjʉ ga thohʉ ya ts'othogui
nú'ʉ da hyandi'ą gue hinda za ga tsɛthʉ. Ha nura ora dí thohʉ 'nara thogui,
nu'ą́ ri 'racjʉ ra ts'ɛdi pa ga tsɛthʉ.
14 Hangue dí xi'ahʉ zi cuhʉ, ogrí nsundahʉ ya c'oi. 'Uegueh ʉ de nú'ą ra
nząi'ą.
15 Dí xi'ahʉ njabʉ ngue'ą dí pądi gue nú'ą dí xi'ahʉ 'bestho tso ri mfenihʉ,
y nu'asɛhʉ da za gui pąhʉ ua majuąni nú'ą dí mą ua hina.
16 Ora dí tsihʉ ra Mąca Nt'oxi, gue'ą 'nara nt'udi gue dí 'nathohʉ co ma
Zidadahʉ ra Jesucristo ne újʉ 'na ngu ma'na. Nu de dí aphʉ Ajuą dí tsihʉ
ra vinu, y nura vinu'ą go gue'ą 'nara nt'udi de rá mąca ji ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo nú'ą bi mani ja rá pont'i'ą po rá nguecjʉ. Y nú'ą ra thuhme dí
hñeguehʉ, go gue'ą 'nara nt'udi de rá zi ndo'yo'ą nú'ą bi uni pa bi tho po rá
nguecjʉ.
17 Masque nujʉ drí ndunthihʉ, pe 'nada nú'ą ra thuhme dí tsihʉ, hangue
por gue'ą drí 'nathohʉ.
18 Ngu dí pąhʉ gue nuya me Israel nú'ʉ to'o mi tsi nuya mbo'ni mi ts'ąt'i
dega hñą'ti, mi 'natho yá jamfri mi xøcambeni Ajuą, hangue nu'ʉ́ mi 'natho
nehe'ʉ po nú'ą mi tsi'ʉ.
19 Nugui hingo dí xi'ahʉ gue ya c'oi ja yá ts'ɛdi, ne hindí xi'ahʉ gue ri muui
nú'ʉ ya hñuni xa hñą'tuabi'ʉ, ngue'ą nu'ʉ́ hinte ri muui y nixi otho yá ts'ɛdi'ʉ.
20 Nu'ą dí xi'ahʉ gue nuya hñuni hoca nú'ʉ hingyá gamfri pa da umbabi ya
c'oi, nuya hñuni'ʉ go gue'ʉ pa ya ts'ondąhi, hingue pa Ajuą. Y nugui hindí ne
gui 'nathohʉ co ya ts'ondąhi.
21 Hinda za gui tsihʉ ra Mąca Nt'oxi ne gui tsihʉ nú'ą thocuabi ya ts'ondąhi.
Ne hinda za gui hñuhʉ ja rá mexa ra Zidada nepʉ ma grí huhʉ ja ya mexa habʉ
t'øtua yá ngo ya c'oi, ngue'ą nu'ʉ́ go gue'ʉ de ra ts'ondąhi.
22 ¿Ha gue guí nehʉ ga tsø'tuahʉ rá mʉi ra Zidada? O ¿ha gue guí beñhʉ gue
go ma'na ja ma ts'ɛdihʉ de gue'ą? Hina.

Ra gamfri pɛ'tsa ra nsɛqui da 'yøt'a nú'ą go da ne pe co ra hmąte

23 Zi cuhʉ, da za gui beñhʉ gue hą dí pɛ'tshmąhʉ ra nsɛqui ga øthʉ gatho
nú'ą ga nehʉ. Pøde hą da za, pe hinga gatho rí 'ñepi ga øthʉ, ne hingue por
gatho ya t'øt'e da za ma'na da te ma jamfrihʉ.
24 Oguí suhʉ hønsɛ ri tehʉ, supabihʉ rá te nehe ri miqu'eihʉ.
25 Tsihʉ gatho nú'ą te 'ba ja ra tai, ogrí 'ñanihʉ 'mɛt'o ua xa hñą'tuabi ya c'oi
o hina, pa hinda ts'oca ri mfenihʉ.
26 Ngue'ą ra Zidada go rá mɛti gatho ra ximhai ne gatho nú'ą ja ja ra ximhai.
27 Nu'bʉ 'nara ją'i hingrá gamfri da zix'ahʉ ja rá ngu pa gui ñuñhʉ con gue'ą,
ha nu'bʉ guí ne gui maha con gue'ą, rí maha ne tsihʉ gatho nú'ą da 'ra'ahʉ
nsinque gui 'yambabihʉ habʉ xuá hñą, pa hinda ts'oca ri mfenihʉ.
28 Pe nu'bʉ da 'mʉ 'na to'o da xi'ahʉ gue nú'ą te ma gui tsihʉ xa hñą'tuabi
ya c'oi, nu'bʉ́ oguí tsihʉ pa hingui ts'ocuahʉ rá mfeni nú'ą to'o bi xi'ahʉ.
29 Nugui hindí xi'ahʉ gue go ma da ts'oca ri mfenihʉ, dí xi'ahʉ pa nú'ą to'o
da xi'ahʉ gue hingui ho nú'ą ma gui tsihʉ, pa hingui ts'ocuahʉ rá mfeni'ą.
Pe da za da benga 'na ne da 'ñena: “¿Hanja go da za da thągagui hinga øt'a
'nara t'øt'e ngue'ą ma'na ra cu beni gue ra ts'oqui?

30 Nu'bʉ dí tsi te dí tsi ne dí umbabi njamạdi Ajuạ, ¿hanja ma go da nøngagui ma'na ra cu por nú'ạ te dí tsi?”
31 Pe nugui dí xi'ahʉ, gatho nú'ạ gui øthʉ, 'bʉ gri ñuñhʉ, 'bʉ gri tsithehʉ, 'bʉ gri øthʉ ma'na te gri øthʉ, 'yøthʉ gatho pa rá nsunda Ajuạ.
32 Jamasuhʉ nú'ạ gui øthʉ pa hingui ts'ocuahʉ yá mfeni ya xodyo, nixi nú'ʉ hingyá xodyo, nixi nú'ʉ ya cu 'bʉi ja rá nijạ Ajuạ.
33 Nugui dí øt'a ra ts'ɛdi pa ga øt'a nú'ạ xá hño pa ga hu'mbabi yá mʉi gatho ne hinga ts'ocua yá mfeni. Nugui hindí honsɛ ra hño pa guequi, dí øt'a nú'ạ xá hño qué pa da mpøhø ma'ra.

11

1 'Yøthʉ ngu núna dí øt'e, ngue'ạ nugui dí øt'a ngu nú'ạ bi 'yøt'a ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

Ra ts'ofo pa ya 'bɛhña nú'ʉ pa ja ya hmunts'i

2 Zi cuhʉ, nugui drí johya ne dí ex'ahʉ ngue'ạ hinxcá pumfrihʉ gatho nú'ạ stá xi'ahʉ, ne guí øthʉ gatho ngu nú'ạ stá u't'ahʉ gui 'yøthʉ.
3 Pe nugui dí ne gui pạdihʉ gue numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo go gue'ạ ra ñạxu de gatho ya 'ñøhø, y nura 'ñøhø gue'ạ ra ñạxu de rá 'bɛhña, y nu Ajuạ ra Dada go gue'ạ ra ñạxu de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
4 Nu'bʉ 'nara 'ñøhø xa go'ma rá ñạxu ora apabi Ajuạ de ja ya hmunts'i, o de ora ña de rá noya Ajuạ, njabʉ ri 'bɛtua rá tsa rá ñạxusɛ.
5 Pe nu'bʉ 'nara 'bɛhña hinxa go'ma rá ñạxu ora apabi Ajuạ ne ora mạnbabi rá noya'ạ, ri 'bɛtua rá tsa rá ñạxusɛ, tsʉtho xa 'ñạxi.
6 Nu'bʉ ya 'bɛhña hingui co'ma yá ñạxu, ma'na xá hño dá 'ñạxi, pe nu'bʉ gue'ạ 'nara 'bɛtsa da 'ñạxi, ma'na xá hño dá go'ma rá ñạxu ora apabi Ajuạ.
7 Nura 'ñøhø hiní 'ñepi da go'ma rá ñạxu ngue'ạ nura 'ñøhø bi hyoca Ajuạ ngu tengu rá 'bai'ạ ne ja ri hnequini nurá nsunda Ajuạ. Pe nu ja ra 'bɛhña, ja ri hnequini rá nsu ra 'ñøhø.
8 Ngue'ạ nura 'ñøhø hingue bi thoqui de ra 'bɛhña, nura 'bɛhña bi thoqui de ra 'ñøhø.
9 Y nura 'ñøhø himbi thoqui po rá ngue ra 'bɛhña, nura 'bɛhña hạ, bi thoqui po rá ngue ra 'ñøhø.
10 Hangue nura 'bɛhña rí 'ñepi da go'ma rá ñạxu po rá ngue ya ɛnxɛ handgahʉ, ngue'ạ gue'ạ 'nara seña gue 'bʉi to'o ma'na ri manda que ya 'bɛhña.
11 Pe de ja rá thandi Ajuạ gatho'ʉ ri muui mahyɛgui, gue dra 'bɛhña gue dra 'ñøhø, ngue'ạ nsinque ra 'ñøhø hinxa 'mʉ ra 'bɛhña, ha nsinque ra 'bɛhña hindi 'bʉ ya 'ñøhø.
12 Ngue'ạ desde ra mʉdi nura 'bɛhña gá 'ñehe de ja ra 'ñøhø, y nubyá, nura 'ñøhø rí 'ñehe de ja ra 'bɛhña, pe gatho go øt'e Ajuạ.
13 Xi da beñhʉ xá hño, ¿ha gue ri hnequi xá hño 'nara 'bɛhña ora apabi Ajuạ ne hinxa go'ma rá ñạxu?
14 ¿Ha gue hingrá 'bɛtsa 'bʉ 'nara 'ñøhø da hopi da te rá stạ?
15 Pe nu'bʉ ra 'bɛhña da hopi da te rá stạ, nú'ạ hạ, rá ntsøhui, ngue'ạ gue'ạ xa t'umbabi pa da go'ma rá ñạxu ngu 'ñena 'nara køni.
16 Pe nu'bʉ da 'mʉ 'ra to'o da ne da ntsanoya de núna dá mạ de yá stạ ya 'bɛhña, pạhʉ xá hño gue nuje gue'ạ ma nzạihe, ne yá nzại ma'ra ya cu nú'ʉ 'bʉi ja ma'ra yá nijạ Ajuạ.

Ya cu bi zi ra Mạca Nt'oxi ngu himi 'ñepabi'ʉ

17 De núna dí op'ahʉbya hingui tsa ga ex'a'ihʉ ngue'ạ stá øde de nú'ạ guí øthʉ ora grí muntshʉ, hinguí øthʉ nú'ạ xá hño, hønsɛ guí øthʉ nú'ạ hingui ho ja rá thandi Ajuạ.
18 Dí øde gue ora grí muntshʉ, guí øthʉ ya hegue, ngue'ạ hinga mahyɛgui nú'ạ guí mạñhʉ, y dí camfri gue ngu'bʉ gue'ạ guí øthʉ.
19 Pe pøde mahyoni da njabʉ, pa ja da hnequini nú'ʉ to'o hạnpa rá mfạdi Ajuạ, y nú'ʉ to'o hina.
20 Ora grí muntshʉ pa gui nt'oxihʉ nepʉ gui tsihʉ ra Mạca Nt'oxi, nú'ạ guí øthʉ hinguí øthʉ pa ra Zidada,
21 ngue'ạ nú'ạ guí hạxhʉ pa gui tsihʉ, grí 'bɛt'ohʉ gui dạma tsisɛhʉ, ne hinte guí xɛpabihʉ nú'ʉ ma'ra ya cu. Hangue 'ra de gue'ahʉ guí tuhʉ ra thuhu, ha nu ma'ra xi grí tithohʉ.
22 ¿Hanja guí øthʉ njabʉ? ¿Ha gue otho ri nguhʉ habʉ guí ñuñhʉ ne guí ntsithehʉ? ¿Ha gue grí ʉtsabihʉ rá mạca nijạ Ajuạ? ¿Ha gue hinguí 'bɛtuahʉ yá tsa nú'ʉ ma'ra othobi te da zi? Xibya, ¿te guí ne ga xi'ahʉ? ¿Ha gue ga e'ts'a ri nsuhʉ? Hina, ngue'ạ núna guí øthʉ hinxá hño.

Ra Mạca Nt'oxi
(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

23 Nugui ya stá u't'a'ihʉ hanja grí tsihʉ ra Mạca Nt'oxi ngu nú'ạ bi 'ñutcagui ra Zidada. Nú'ạ ra xuui bri da'ạ, bi gʉ ra thuhme,
24 nepʉ bi umba njamạdi Ajuạ. Ne de gue'ạ bi hyeca nura thuhme'ạ, nepʉ bi 'ñena: "Tsihʉ nuna ra thuhme, ja ra uɛnda go guehna ma ndo'yo núna ma da hna'mbabi po rá ngue ri ts'oquihʉ. Ne ora gui tsihʉ nuna ra thuhme, 'yøthʉ ngu 'nara feni de guecagui."
25 Nepʉ ngu bi uadi bi nt'oxi'ʉ, ra Jesu bi gʉ 'nara vaso habʉ mi po ra vinu, ne bi 'ñembabi'ʉ: "Nuna vinuna, go guehna 'nara nt'udi de nú'ạ ra 'ra'yo cohi ma ga øt'e co ma ji nú'ạ ma ga fani. Ora gui tsihʉ nuna vinuna, 'yøthʉ ngu 'nara feni de guecagui."
26 Hangue nú'ạ ra ora guí tsihʉ ra thuhme ne ra vinu gue'ạ ra ora guí udihʉ de rá du ma Zidadahʉ asta nú'ạ ra pa'ạ stua yopa pengui.

Hanja da za da ts'i ra Mạca Nt'oxi ngu ri ho ra Zidada

27 Hangue nugui dí xi'ahʉ gue nu'ạ tó'o da zi nú'ạ ra thuhme'ạ ne nú'ạ ra vinu'ạ ne hinda zi ngu rí 'ñehe, nú'ạ ra cu'ạ ma go da dạdi de rá zi ndo'yo ne de rá zi ji ra Zidada.
28 Hangue cada 'na de gue'ahʉ, beñhʉ xá hño 'mɛt'o ua guí 'bʉhʉ xá hño co Ajuạ pa gui tsihʉ ra thuhme ne ra vinu.
29 Ngue'ạ nu'ạ tó'o hinda zi nú'ạ ra thuhme ne nú'ạ ra vinu ngu rí 'ñehe, ne hinda beni xá hño te ri muui rá du ra Zidada, nú'ạ ra cu'ạ tuxasɛ ra ts'oqui.
30 Hangue por gue'ạ ndunthi de gue'ahʉ grí hñenihʉ ne otho ri nzaquihʉ, ha nehe xa du 'ra de gue'ahʉ.
31 Pe nu'bʉ ga bensɛhʉ de nú'ạ te stá øthʉ ne ga ntsø'mhʉ, nu'bʉ́ Ajuạ ya hindua pɛncaguihʉ nuya ya mfɛi.
32 Nu'ạ́ bí pɛncahʉ ya mfɛi pa da zocjʉ pa hinda condenaguihʉ mahyɛgui co nú'ʉ hingyá gamfri.
33 Hangue ma zi cu'ihʉ, ora grí muntshʉ pa gui ñuñhʉ, ntø'mhʉ 'na ngu ma'na pa gui ñuñhʉ mahyɛgui.
34 Nu'bʉ 'na de gue'ahʉ di tsʉ'ahʉ ra thuhu, ma'na xá hño ñuñhʉ 'mɛt'o ja ri nguhʉ pa nu xcrí muntshʉ gui 'yøthʉ ngu nú'ạ ri ho Ajuạ, pa hinda zʉ'ahʉ rá

mfɛi'ą. Y de nú'ʉ ma'ra ya t'øt'e xa nja, nu'ʉ́ asta hinga mabʉ pa ga ñąhʉ de gue'ʉ.

12

Ya mfądi ne ra ts'ɛdi nú'ʉ ri 'racjʉ ra Mąca Ndąhi cada 'na de guecjʉ

1 Zi cuhʉ dí ne gui pąhʉ de nuya mfądi ne ra ts'ɛdi ri 'racjʉ ra Mąca Ndąhi cada 'na de guecaguihʉ.
2 Guí pąhʉ xá hño gue nú'bʉ hingüí camfrithohʉ rá noya Ajuą ngrí hothohʉ da zix'ahʉ to'oraza pa nguí xøcambenihʉ nú'ʉ ya c'oi otho yá ts'ɛdi ne hingui ñą.
3 Pe nubyá dí ne gui pąhʉ gue nu'ą tó'o tsanga ra Zidada Jesu, hingui hąnpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi. Ha nu'bʉ to'o da 'ñena, dí camfri ra Jesu gue go gue'ą ra Zidada, nú'ą́ hą, hąnpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi.
4 'Rama'na'ño ya mfądi ne ra ts'ɛdi xa 'racjʉ ra Mąca Ndąhi pa ga pɛpabihʉ Ajuą, pe ra Mąca Ndąhi go gue'ą 'natho.
5 Y nehe 'rama'na'ño ya 'bɛfi xa 'racjʉ ra Zidada ga pɛfihʉ, pe ra Zidada go gue'ą 'natho.
6 Nehe 'rama'na'ño hanja drí mpɛfihʉ, pe nu Ajuą go gue'ą ri 'racjʉ ra ts'ɛdi gathoguihʉ, pa ga pɛhʉ ngu nú'ą xa 'racjʉ'ą, y nu Ajuą go gue'ą 'natho.
7 Cada 'na de guecjʉ dí hąnpahʉ rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi pa ga faxhʉ gatho nú'ʉ ma'ra.
8 'Ra de guecjʉ xa 'racjʉ ra ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi pa ga ñąhʉ co ndunthi ra mfądi, ha nu ma'ra de guecjʉ guet'atho ra Mąca Ndąhi xa 'racjʉ ra mfądi pa ga udihʉ te rí bønga rá noya Ajuą.
9 Nu ma'ra de guecjʉ guet'atho ra Mąca Ndąhi xa 'racjʉ ndunthi ra jamfri, ha nu ma'ra de guecjʉ guet'atho ra Mąca Ndąhi xa 'racjʉ ra ts'ɛdi pa ga øthehʉ ya da'thi.
10 Ma'ra de guecaguihʉ xa t'acjʉ ra ts'ɛdi pa ga øthʉ ya dąnga nt'udi. Ha nu ma'ra de guecjʉ xa t'acaguihʉ ra ts'ɛdi pa ga mąnbahʉ rá noya Ajuą. Ha nu ma'ra de guecjʉ xa t'acaguihʉ ra ts'ɛdi pa ga pąhʉ xá hño ua de ra Mąca Ndąhi ñą 'nara ją'i, o hina. Ha nu ma'ra de guecjʉ xa t'acjʉ ra ts'ɛdi pa da za ga ñąhʉ de ma'ra ya hñąqui. Ha nu ma'ra de guecjʉ xa t'acjʉ ra ts'ɛdi pa ga pąhʉ te rá 'bɛ mąnga nú'ą to'o gra ñą de ma'na ra hñąqui.
11 Pe go guet'ą ra Mąca Ndąhi ri 'racjʉ ya mfądi ne ra ts'ɛdi cada 'na de guecaguihʉ ngu nú'ą go da ne'ą.

Gathoguihʉ dí 'nada ra ndo'yohʉ co ra Zidada Jesucristo

12 Cada 'na de guecaguihʉ numa ndo'yohʉ xi pɛ'tsa ndunthi ya xɛni, pe masque njabʉ 'nada ma 'baihʉ dí pɛ'tshʉ. Dí njahʉbʉ nehe co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ngue'ą nujʉ́ ngu go dyá xɛnihʉ de rá ndo'yo'ą, pe rá ndo'yo'ą 'natho.
13 Ngue'ą gathoguihʉ 'bʉ dyá xodyohʉ o hindyá xodyohʉ, 'bʉ dyá 'bɛgohʉ o hindyá 'bɛgohʉ, gathoguihʉ stá nxistehehʉ pa dá 'nada ra ndo'yohʉ co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi, ne gathoguihʉ 'nat'a ra Mąca Ndąhi stá hąñhʉ.
14 Numa ndo'yohʉ xi pɛ'tsa ndunthi ya xɛni, hingue 'natho ra xɛni pɛ'tsi.
15 'Bʉ 'nama uahʉ da 'ñena: “Nuguí hindí 'bʉi ja ra ndo'yo ngue'ą hingo drá 'yɛ”, pe hingue ngue'ą mąnga njabʉ ya hingui 'bʉi ja ma ndo'yohʉ.
16 O nu'bʉ 'nama guhʉ da 'ñena: “Nuguí hindí 'bʉi ja ra ndo'yo ngue'ą hingo drá da”, pe hingue ngue'ą mąnga njabʉ ya hingui 'bʉi ja ma ndo'yohʉ.

17 'Bʉ gatho ma ndo'yohʉ dra da, ne di otho ma guhʉ, nu'bʉ́ ¿hanja da za ga ødehʉ? 'Bʉ gatho ma ndo'yohʉ dra gu, ne 'bʉ di otho ma xiñuhʉ, nu'bʉ́ ¿hanja da za da nja ma fa̱ha̱hʉ?
18 Pe Aju̱a̱ bi hñuscaguihʉ gatho ya xɛni de ma ndo'yohʉ pa hinte da 'yøtcahʉ ra 'bɛdi. Y bi hñuts'i ngu nú'a̱ go bi ne'a̱.
19 Nu'bʉ di 'nada ra xɛni ma ndo'yohʉ, ne di 'nada rá 'bɛfi, nu'bʉ́ hindri xøgue ma 'baihʉ.
20 Pe numa ndo'yohʉ masque pɛ'tsa ndunthi ya xɛni, pe 'nada ra 'bai pɛ'tsi.
21 Numa dahʉ hingui tsa da 'ñemba ma 'yɛhʉ: “Nugui hindí hoñ'aua.” Nixi ma ña̱xuhʉ hingui tsa da 'ñemba ma uahʉ: “Nugui hindí hoñ'aua.”
22 Hina, hinda za da 'ñʉtsa'ʉ, ngue'a̱ nú'ʉ ya xɛni de ma ndo'yohʉ ri hnequi ngu hinte ri muui, go gue'ʉ ma'na øt'a ra 'bɛdi.
23 Ha nuya xɛni de ma ndo'yohʉ nú'ʉ dí beñhʉ gue otho yá nsu, nú'ʉ́ go gue'ʉ ma'na xi dí japamasuhʉ. Y nú'ʉ ya xɛni ngu ra 'bɛtsa 'bʉ da hnequitho, nú'ʉ́ go gue'ʉ dí hethʉ pa da hnequi xá hño.
24 Pe nuya xɛni de ma ndo'yohʉ ri hnequi mahotho, nú'ʉ́ hinga mahyoni ga hethʉ pa da hnequi xá hño. Njabʉ Aju̱a̱ bi hyoga ma ndo'yohʉ gue nú'ʉ ya xɛni mi otho yá nsu go gue'ʉ ma'na da nja yá nsu,
25 pa njabʉ da mpɛfi mahyɛgui gatho ya xɛni de ma ndo'yohʉ, ne gatho'ʉ da mfats'i 'na ngu 'na.
26 Hangue 'bʉ ga tsama'ñʉhʉ 'nara xɛni de ma ndo'yohʉ, gatho ma ndo'yohʉ tsama'ñʉ nú'a̱ ra ʉgui'a̱. Y nu'bʉ 'nara xɛni de ma ndo'yohʉ ha̱nga 'nara hoga hño, nu'bʉ́ gatho ma ndo'yohʉ ri johya.
27 Nujʉ go guecjʉ rá ndo'yoguihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, y cada 'na de guecaguihʉ dí 'nara xɛnihʉ de rá ndo'yo'a̱.
28 Aju̱a̱ bi hñuxa ja rá nija̱ 'rama'na'ño ya mɛfi: Nu'a̱ xi rá mʉdi bi hñuxa ya apostol. Nurá ñoho bi hñuxa nú'ʉ to'o da ma̱nbabi rá noya'a̱. Nurá hñu bi hñuxa ya xahnate. Nepʉ de gue'a̱ bi hñuxa nú'ʉ to'o øt'a ya da̱nga nt'udi, nepʉ nú'ʉ to'o øthe ya da'thi. Nepʉ bi hñuxa nú'ʉ to'o faste ja rá 'bɛfi'a̱, nepʉ bi hñuxa nú'ʉ to'o ri su gatho nú'ʉ ya 'bɛfi'ʉ, nepʉ bi hñuxa nú'ʉ to'o da za da ña̱ de ya hña̱qui nú'ʉ hingui fa̱di.
29 Nde nu'bʉ́, ¿ha gue gatho ya cu go ya apostol? O ¿ha gue gatho xa t'umbabi ra 'bɛfi pa da ma̱nbabi rá noya Aju̱a̱? O ¿ha gue gatho pɛ'tsa ra 'bɛfi dega xahnate? O ¿ha gue gatho da za da 'yøt'a ya da̱nga nt'udi?
30 O ¿ha gue gatho xa t'umbabi ra ts'ɛdi pa da 'yøthe ya da'thi? O ¿ha gue gatho da za da ña̱ de ya hña̱qui hingui fa̱di? O ¿ha gue gatho da za da ba̱di da ma̱ te ma̱nga nú'a̱ to'o ña̱ de ya hña̱qui hingui fa̱di? Hina, hinga gatho da za.
31 'Yøthʉ 'nara ts'ɛdi pa da za gui pɛ'tshʉ ya mfa̱di ne ra ts'ɛdi nú'ʉ ma'na ya da̱ngui pa guí pɛphʉ Aju̱a̱. Pe nubyá ma ga u't'ahʉ hanja grí 'bʉhʉ co 'nara hoga'mʉi nú'a̱ ma'na xá hño de gatho.

13

Ra hma̱te

1 'Bʉ nugui gra ña̱ co 'raya noya xi mahotho, o gra ña̱ ngu 'nara ɛnxɛ, pe 'bʉ hindí pɛ'tsa ra hma̱te, nu'bʉ́ gra nja ngu 'nara 'bixfani nsøctho ri 'nohni o ngu 'nara t'ɛgui nsøctho zʉni.
2 O 'bʉ gra pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi pa ga ma̱nba rá noya Aju̱a̱, ne gra pa̱di gatho nú'ʉ ya t'øt'e xi xá hñei de rá noya'a̱, ne gra pɛ'tsa gatho ra mfa̱di, ne xi gra

pɛ'tsa ndunthi ra jamfri asta da za ga japi da mponga 'nara t'øhø, pe 'bʉ hindí pɛ'tsa ra hmạte, nu'bʉ́ hinte rá 'mɛcagui.
3 Nehe 'bʉ ga umbabi ya hyoya gatho nú'ạ dí pɛ'tsi, ne asta ga unga ma ndo'yo da ts'ạt'i, pe nu'bʉ hindí pɛ'tsa ra hmạte, nu'bʉ́ hinte ri muui nú'ạ dí øt'e.
4 Nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra hmạte, tsɛta gatho nú'ạ da 'ñepabi; xi ra hoja'i co yá miqu'eiui, ne hini hyøcua nú'ạ te pɛ'tsi'ʉ; hingrá 'ñets'i, ha nixi hini ndạngui de ma'ra.
5 Nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra hmạte hinto xaxi, hini nsu sɛhɛ, hingrá cuɛ ne hingui ɛte.
6 Nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra hmạte hini johya 'bʉ ri nts'oca 'nará miqu'eiui, ngue'ạ nu'ạ́ nzạntho ri johya hønsɛ de ra hño.
7 Nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra hmạte tsɛta gatho nú'ạ t'ø'tuabi, camfri gatho nú'ạ xá hño, nzạntho tø'mi de ra hño, ne tsɛta gatho ya ts'othogui.
8 Nura hmạte hinhya'mʉ ma da uadi, pe nura mfạdi dí pɛ'tshʉ pa dí mạmfʉ rá noya Ajuạ, nu'ạ́ hạ, ma da zø ra pa da 'ñotho. Nehe ma da uadi ra mfạdi dí pɛ'tshʉ pa xa za stá ñạhʉ de ma'ra ya hñạqui hingui fạdi. Ne ma da zø ra pa ya hinda 'yøtcahʉ ra 'bɛdi gatho nú'ạ ra mfạdi dí pɛ'tshʉ.
9 Ngue'ạ 'na tʉi nú'ạ stá pạdihʉ hangue hinxa za stá mạñhʉ gatho nú'ạ xa mạ Ajuạ.
10 Pe nu xcrá 'bʉhʉ co nú'ạ to'o rá mɛti ra mfạdi, nu'bʉ́ hạ, ja ma ga pạhʉni gatho nú'ạ hinxa za stá pạhʉua.
11 Nú'bʉ ndrá notsi ndí ñạ ngu ñạ ya bạtsi, ha ndí pɛ'tsa ya mfeni ngu rá mfeni ya bạtsi, pe ya de ndá ndạnga jạ'i, ya dá tsopʉ nú'ạ ra 'mʉi ndí pɛ'tsi dega bạtsi.
12 Hangue njabʉtho nehe numa mfạdi dí pɛ'tshʉ de guecua ja ra ximhai hini xøgue, nja ngu nú'ạ to'o ri yot'a rá hmi dega xuui ja ra hñe, pe hini hnequi xá hño. Pe nu xcrá 'bʉhʉ mahyɛgui co Ajuạ, gue'bʉ ma xi ga pạhʉ xá hño gatho, njabʉ ngu xa bạcaguihʉ xá hño Ajuạ.
13 Nura jamfri ne ra hoga nthø'mate ne ra hmạte, guehya ri hñu ma da nja pa nzạntho. Pe nu'ạ ma'na xi ra dạngui de gatho, ra hmạte.

14

Ya hñạqui hingui fạdi

1 Hangue xi da 'yøthʉ 'nara ts'ɛdi pa gui pɛ'tshʉ ra hmạte, nehe hyoñhʉ nú'ʉ ya mfạdi ne ra ts'ɛdi ri unga ra Mạca Ndạhi. Y de gatho nuya mfạdi'ʉ, ma'na go gui hyoñhʉ ra mfạdi pa gui mạnbahʉ rá noya Ajuạ.
2 Ora ñạ 'nara cu de 'nara hñạqui nú'ạ hingui fạdi, pạdihʉ gue nú'ạ ra cu'ạ ñạ co Ajuạ, hingui ñạ co yá mijạ'iui ngue'ạ nu'ʉ́ hingui pạdi nú'ạ mạñ'ạ. Nu'ạ́ ñạ co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, ne mạ de nú'ạ hingui pạdi ya jạ'i.
3 Pe nura ora mạnba rá noya Ajuạ 'nara cu de rá hñạqui'ạ, ñạ njabʉ pa da zofo ya cu, pa da te yá jamfri, ne pa da nupabi yá mfeni, ne pa da hñu'mba yá mʉi.
4 Nura ora ñạ 'nara cu co 'nara hñạqui nú'ạ hingui fạdi, nusɛ'ạ ma'na rí te rá jamfri. Pe nu 'nara cu mạnbabi rá noya Ajuạ de rá hñạqui'ạ, nú'ạ́ ri japi ma'na da te yá jamfri gatho ya cu.
5 Nugui ga nehmạ ga øde gui ñạhʉ de ma'na ra hñạqui nú'ạ hingui fạdi. Pe ma'na dí ne ga øde gui ñạhʉ de rá noya Ajuạ. Ngue'ạ nu'ạ tó'o mạnba rá noya Ajuạ, ma'na ri muui nú'ạ mạ que nú'ạ to'o ñạ co 'nara hñạqui hingui fạdi. Xá

hño to'o da ña̱ co 'nara hña̱qui hingui fa̱di, pe nú'bʉ di 'bʉi to'o da 'ra'tsa nú'ʉ ya noya de nú'a̱ ra hña̱qui'a̱, pa njabʉ ma'na da te yá jamfri ya cu.

6 Zi cuhʉ, nu'bʉ nugui ga mabʉ pa ga zo'ahʉ co 'nara hña̱qui nú'a̱ hinguí pa̱hʉ, ¿te 'bɛ da za gui pa̱hʉ njabʉ? Nu'a̱ ma'na xá hño pa gue'ahʉ, ga u't'ahʉ ngu nú'a̱ xa 'ñutcagui Ajua̱, ne ma'ra ya t'øt'e mahyoni gui pa̱hʉ, ne ga zo'ahʉ de rá noya Ajua̱, ne ma'ra ya hoga nt'udi.

7 Nuya 'bida ngu ra thʉza o ra arpa, 'bʉ hingui zʉni xá hño, nu'bʉ́ ¿hanja da za da fa̱di te ma thuhu'a̱ pɛi?

8 O nu'bʉ ra corneta hinda ña̱ xá hño pa da t'umbabi ra seña ya soldado 'yo ja ra tuhni, ¿ha di ba̱di'ʉ te ra ora da mʉdi da ntuhni?

9 Dí njahʉbʉ nehe, 'bʉ nujʉ hindí ña̱hʉ ngu yá hña̱qui nú'ʉ to'o dí zofohʉ, hinda za da ba̱di'ʉ nú'a̱ te dí ma̱ñhʉ, ne hinte ri muui nú'a̱ dí ma̱ñhʉ.

10 De guecua ja ra ximhai xi ja ndunthi ya hña̱qui, y cada 'na to'o pa̱di nú'ʉ ya hña̱qui'ʉ, pa̱di xá hño te ma̱.

11 Nu'bʉ nugui ga øde 'nara ja̱'i da ña̱ de ma'na ra hña̱qui nú'a̱ hindí pa̱di, nu'bʉ́ pa guequi ga beni gue nú'a̱ ra ja̱'i'a̱ hingrá mengu, ngue'a̱ hindí pa̱di nú'a̱ ra hña̱qui gra ña̱'a̱. Ne pa gue'a̱ da beni gue hindrá mengu nehe, ngue'a̱ nixi gue'a̱ hingui pa̱di nú'a̱ te dí ma̱.

12 Dí pa̱di gue xi guí hoñhʉ ya mfa̱di ne ra ts'ɛdi nú'ʉ ri unga ra Ma̱ca Nda̱hi, hangue 'yøthʉ ra ts'ɛdi gui hoñhʉ nú'ʉ ya mfa̱di ne ra ts'ɛdi nú'ʉ da za da japi da te yá jamfri ya cu.

13 Hangue nu'a̱ tó'o ña̱ de ma'na ra hña̱qui nú'a̱ hingui fa̱di, dá 'yapabi Ajua̱ da umbabi ra mfa̱di pa da za da 'ra'tsi nú'a̱ ma̱ pa da fa̱di te ma̱.

14 Nu'bʉ nugui dí apabi Ajua̱ co 'nara hña̱qui nú'a̱ hindí pa̱di, njabʉ dí xøcambeni Ajua̱, pe hingui tsa ma'na dí te ma mfa̱di ngue'a̱ nixi dí pa̱di nú'a̱ dí ma̱.

15 Nu'bʉ́, ¿te da za ga øthʉ? Da za ga aphʉ Ajua̱ co 'nara hña̱qui nú'a̱ hindí pa̱hʉ, pe nehe da za ga apabihʉ Ajua̱ co ma hña̱quisɛhɛhʉ pa da zo ma mfenihʉ xá hño nú'a̱ dí ma̱ñhʉ. Ga tutuabihʉ Ajua̱ co 'nara hña̱qui nú'a̱ hindí pa̱hʉ, pe nehe ga tutuabihʉ Ajua̱ co ma hña̱quisɛhɛhʉ pa da zo ma mfenihʉ xá hño nú'a̱ dí ma̱ñhʉ.

16 Ngue'a̱ 'bʉ ga xøcambenihʉ Ajua̱ co nuya hña̱qui hindí pa̱hʉ, nu'bʉ́ nu'a̱ tó'o hingui øde nuya hña̱qui'ʉ hingui tsa da xøcambeni Ajua̱ mahyɛgui con guecjʉ, ngue'a̱ hingui pa̱di te rí bøni nú'a̱ te dí ma̱ñhʉ.

17 Nu'bʉ dí xøcambenihʉ Ajua̱ njabʉ, nujʉ́ dí ma̱ñhʉ ra hño, pe nu'ʉ tó'o øcaguihʉ hindí tetuahʉ yá jamfri ngue'a̱ hingui pa̱di te rí bøni nú'a̱ dí ma̱ñhʉ.

18 Nugui dí umba njama̱di Ajua̱ ngue'a̱ ma'na dí ña̱ ndunthi que gue'ahʉ co ya hña̱qui nú'ʉ hingui fa̱di.

19 Pe de ja ya hmunts'i, ma'na xá hño ga ma̱nga cʉt'a ya noya de ma hña̱qui pa da fa̱di te dí ma̱, pa njabʉ da za ga utuabi ya cu de rá noya Ajua̱, que ga ma̱nga 'rɛt'a 'mo ya noya de ma'na ra hña̱qui hingui fa̱di ne hinda za da zo yá mfeni ni 'nara noya nú'ʉ ya cu.

20 Zi cuhʉ, nuri mfenihʉ odi nja ngu yá mfeni ya ba̱tsi. Njahʉ ha̱ ngu ya zi ba̱tsi hingui øt'a ya ts'oqui. Pe dá nja ndunthi ri mfenihʉ ngu rí 'ñep'ahʉ, ngue'a̱ ya gyá da̱nga ja̱'ihʉ.

21 Ajua̱ bi zofo ya ja̱'i de Israel co nuya ya noya xa t'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo ne ena njaua: “Ma ga pɛhn'ahʉbʉ 'raya ja̱'i hindya mengu pa da zo'ahʉ de ma'na'ño ra hña̱qui ngue'a̱ hindri ña̱ ngu grí ña̱hʉ, pe masque njabʉ hingui ma gui 'yøtcaguihʉ ma ts'ofo.”

22 Hangue nura ora dí ñąhн co ya hñąqui hingui fądi, gue'ą ngu 'nara nt'udi
pa nú'н hingyá gamfri. Pe nura ora dí mąnbahн rá noya Ajuą, dí umfн ra
ts'ofo de rá hmąte Ajuą nú'н to'o camfri, pe nu'н tó'o hingui ne da gamfri,
hingui ne nehe da hñąnga nú'ą ra ts'ofo'ą.
23 Nu'bн ja ri hmunts'ihн gatho'ihн guí ñąhн co ya hñąqui nú'н hingui fądi,
nepн da zøhø 'ra nú'н hints'a di pątua rá noya Ajuą, o da zøhø 'ra nú'н hindya
gamfri, ¿ha gue hinda 'ñena'н gue xcá 'bɛ ri mfenihн?
24 Pe nu'bн újн dí muntshн ne dí mąnbahн rá noya Ajuą ne da zøhø 'na
hindra gamfri, o 'na hints'a di pątua rá noya Ajuą, nu'bн́ co nú'ą da 'yøde di
hmą, da unsɛ nguɛnda de yá ts'oqui.
25 Nu'bн́ nú'н ya ją'i'н da bądi te gra 'mнi yá coraso, ne nu'н́ 'bestho da
ndandiñąhmu ne da xøcambeni Ajuą. Nepн nu'н́ da 'ñeñ'a'ihн, xi majuąni
Ajuą 'bнi con gue'ahн.

Beñhн gui 'yøthн gatho xá hño ngu rí 'ñehe

26 Nu'bн́ zi cuhн, ¿te da za gui 'yøthн ora grí muntshн? 'Ra de gue'ahн gui
tuthн ya jąhñą, nu ma'ra de gue'ahн gui nxahnatehн, nu ma'ra de gue'ahн
gui mąñhн nú'ą xa 'ñu't'ahн Ajuą. Nu ma'ra de gue'ahн gui ñąhн de ya hñąqui
nú'н hingui fądi, ha nu ma'ra de gue'ahн gui mąñhн te rí bønga nú'н ya noya'н.
'Yøthн gatho pa ma'na da te ri jamfrihн.
27 Nu'bн gui ñąhн de ya hñąqui hingui fądi, da za gui ñąhн hønsɛ yoho o hñu
de gue'ahн, pe 'rama'na gui ñąhн, ne da 'mнhni 'na nú'ą to'o da 'ra'tsi pa da
fądi te rí bønga nú'н ya noya'н.
28 Y nu'bн di jo'oni to'o da 'ra'tsa nú'н ya noya'н, nu'bн́ nú'н to'o ne da ñą de
'nara hñąqui hingui fądi, odi ñą ja ra hmunts'i, ma'na xá hño dá ñąsɛui Ajuą.
29 Y nú'н to'o mąnbabi rá noya Ajuą, dá ñą hønsɛ yoho o hñu, y nú'н to'o øde
nú'ą te mąñ'н, dá hñuxa nt'øde xá hño pa da bądi ua gue'ą mą o hina.
30 O nu'bн 'nara cu mąnbabi rá noya Ajuą, ne 'bн Ajuą da umbabi ra mfądi
ma'na ra cu di 'bнhni, nu'bн́, nú'ą to'o mi ñą ra mнdi, ya odi sigui da ñą, pa
njabн da za da ñą nehe nú'ą ma'na ra cu.
31 Nu'н tó'o xa t'umba ra mfądi pa da mąnbabi rá noya Ajuą, da za da
mąnbabi, hønsɛ gue 'rama'na da ñą hą, pa njabн gatho nú'н ya cu di øde da
za da bątua xá hño rá noya Ajuą, ne ma'na da za da te yá jamfri.
32 Nu'ą tó'o mąnba rá noya Ajuą, go pądisɛ ua rí 'ñepi da ñą o hina.
33 Ngue'ą Ajuą ri ho ga øthн ma hmunts'ihн ngu rí 'ñehe, ne di o rá 'ñu nú'ą
ga øthн.
Mahyoni ga øthн ngu xa nząi øt'a ja yá hmunts'i gatho nú'н ma'ra ya cu.
34 Oguí hopabihн ya 'bɛhñą da 'mai ne da mąnba rá noya Ajuą ja ya
hmunts'i, ngue'ą pa gue'н otho ra nsɛqui da 'yøt'a njabн. Dá hñoga'ñøde hą,
ngu mąnga rá ley Ajuą.
35 Nu'bн ya 'bɛhñą ne da 'yøt'a 'nara nt'ani, dá 'yamba yá dąme ja yá ngusɛ,
ngue'ą hini hnequi xá hño 'bн 'nara 'bɛhñą da 'mai ne da ñą madetho de ja ra
hmunts'i.
36 Bensɛhн gue nurá noya Ajuą hingo pa gue'asɛhн, ne hingo ja xa nexpн pa
go gui 'yøt'asɛhн nú'ą guí nehн.
37 Nu'bн nu'ahн xi majuąni guí hąnpahн rá ts'ɛdi ne rá mfądi ra Mąca Ndąhi
pa gui mąnbahн rá noya Ajuą, nu'bн́ ma gui pądihн xá hño gue nuya noya dí
op'ahн go guehya 'raya hmanda xa 'bɛpcagui ma Zidadahн ga xi'ahн.
38 Pe nu'ą tó'o hinda ne da gamfri núna dí mą, nixi gue'ą hinda ma da
jamfribi nú'ą da mą nehe.

39 Hangue ma zi cu'ihʉ, 'yøthʉ 'nara ts'ɛdi pa gui mạnbahʉ rá noya Ajuạ, ne
oguí hạcuahʉ nú'ʉ ya cu ñạ de ya hñạqui nú'ʉ hingui fạdi.
40 Ne 'yøthʉ gatho xá hño ngu rí 'ñehe.

15

Ra Zidada Jesucristo bi yopa nte de ra du

1 Ha nubyá zi cuhʉ, dí ne ga yopa ben'ahʉ de nú'ạ ra mạca hoga noya ya
stá xi'ahʉ. Y nu'ahʉ xcá hñạnihʉ ne xcá camfrihʉ xá hño.
2 Y po nuna ra hoga noya stá xi'ahʉ, ya xcá mpøhøhʉ. Hangue sigui gui
camfrihʉ, ngue'ạ hinda 'mɛditho nú'ạ ri jamfri xcá pɛ'tshʉ, ngue'ạ nú'ạ dá
xi'ahʉ gue'ạ majuạni.
3 Nugui dá u't'ahʉ ngu nú'ạ bi t'utcagui nehe. Nú'ạ ra nt'udi xi ra dạngui
dá u't'ahʉ, dá xi'ahʉ gue ra Zidada Jesucristo go gue'ạ bi du pa bi hñạsca ma
ts'oquihʉ, ngu xqui nt'ofo ja ra Ndạxjua T'ofo gue njabʉ mi ma da thogui'ạ.
4 Nehe dá xi'ahʉ gue nu'ạ́ bi t'agui, pe rá hñupa'ạ bi yopa nte de ja ra du,
ngu xqui nt'ofo nehe.
5 Ne 'mɛfa de ya xqui yopa nte'ạ de ja ra du, bi nthɛui ra cu Pedro pa bi
hyandi. Nepʉ 'mɛfa bi hyanda gatho nú'ʉ ma'ra yá nxadi.
6 Y de gue'ạ, 'na'qui xqui munts'a thogui cʉt'a nthebe ya cu, y gatho'ʉ bi
hyandi nehe'ạ. Y ndunthi de gue'ʉ tetho asta núbya dí op'a'ihʉ, ha nu ma'ra
ya xa du.
7 Nepʉ 'mɛfa bi hyandi nehe ra zi cu Cobo. Nepʉ gatho nú'ʉ ma'ra ya
apostol bi hyandi'ạ.
8 Y 'mɛfa de gatho'ʉ dá handi nehega, bi hnequi ja ma 'ñu'ạ, masque nugui
ndrí nja ngu 'nara zi ñaxca bạtsi.
9 Nú'ʉ ma'ra ya apostol xi ma'na ya dạngui yá nsu de guecagui, ngue'ạ
nugui, ni ts'ʉ hiní 'ñepcagui da t'engagui gue drá apostol, ngue'ạ xi stá ø'tua
ra nts'o'mʉi ya gamfri.
10 Pe nugui dí pạdi gue Ajuạ xi ra dạngui rá hmạte pa guecagui, ngue'ạ
nú'ạ ra 'mʉi ndí pɛ'tsa ma'mɛt'o ya hinga gue'ạ dí pɛ'tsbya. Ngue'ạ Ajuạ bi
patca ma 'mʉi ne bi 'racagui 'nara 'ra'yo 'mʉi. Y nú'ạ bi 'yøt'e con guecagui
hinxa 'mɛditho, ngue'ạ nugui ma'na stá mpɛfi de gue nú'ʉ ma'ra ya apostol.
Pe hingo de ma ts'ɛdisɛ stá øt'a nú'ạ ra 'bɛfi'ạ, nu Ajuạ xi ra dạngui rá hmạte
con guequi, go gue'ạ xa 'yøt'a gatho nú'ạ ra 'bɛfi'ạ.
11 Nu'bʉ nugui dí zo'ahʉ o nú'ʉ ma'ra ya apostol, guet'ạ ra noya dí mạñhe
mahyɛgui, ne go guet'ạ xcá camfrihʉ.

Ma da yopa nte nú'ʉ xa du

12 Nuje stá xi'ahe gue ra Zidada Jesucristo bi yopa nte de ja ra du. Nu'bʉ́,
¿hanja 'ra de gue'ahʉ guí eñhʉ gue ya hinda za da yopa nte nú'ʉ tu?
13 Nu'bʉ hinda za da yopa nte ma'na'qui nú'ʉ tu ngu guí mạñhʉ, nu'bʉ́ nixi
ra Zidada Jesucristo hinxa yopa ntehmạ 'bʉ.
14 Y nu'bʉ hinxa yopa nte ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, nu'bʉ́ hinte dri
muuihmạ nú'ạ dí u't'ahe, nixi hinte dri muui nú'ạ xcá camfrihʉ 'bʉ.
15 Nu'bʉ hinda za da yopa nte nú'ʉ tu, nu'bʉ́ hingue majuạni nú'ạ gra
mạhmạhe de nú'ạ xa 'yøt'a Ajuạ. Nuje dí mạñhe nú'ạ majuạni gue Ajuạ bi
'yøt'e pa bi yopa nte ma Zidadahʉ ra Jesucristo de ja ra du, pe 'bʉ hinga
majuạni gue Ajuạ ri japi da yopa nte nú'ʉ xa du, nu'bʉ́ njabʉ hinxa japi xa
yopa ntehmạ ra Zidada Jesucristo.

16 Nu'bʉ nú'ʉ xa du hinda ma da yopa nte, nu'bʉ́ nixi nusɛ ra Zidada
Jesucristo hinxa yopa ntehmą̱ 'bʉ.
17 Nu'bʉ Ajuą̱ hinxa japi xa yopa nte ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo de ja ra du,
nu'bʉ́ nuri jamfrihʉ hinte dri muuihmą, ne gri duda ri ts'oquihʉ nehe.
18 Nu'bʉ di njahmąbʉ, nu'bʉ́ gatho nú'ʉ xa du masque xa gamfri ma zi
Hmuhʉ ra Jesucristo, nu'ʉ́ xa 'mɛdihmą̱.
19 Nu'bʉ nsøctho núbya dí tehʉua ja ra ximhai dí tø'mhʉ ya hño da 'racjʉ ra
Zidada Jesucristo, ne nurá ñoho ra te ya hinte dí tø'mhʉ ga hą̱ñhʉ de gue'ą̱,
nu'bʉ́ nujʉ xi dyá huecatehʉ de gatho ya ją̱'i ngue'ą̱ hinte dí tø'mhʉ.
20 Pe nu'ą̱ xi majuąni, nura Zidada Jesucristo bi yopa nte de ja ra du, ne go
gue'ą̱ xi rá mʉdi bi nuhu de gatho nú'ʉ xa du.
21 Po rá ts'oqui 'natho ra 'ñøhø, hangue gatho ya ją̱'i pɛ'tsi te da du. Pe
'natho ra 'ñøhø nehe nú'ą̱ to'o bi 'yøt'e pa da yopa nte ma'na'qui nú'ʉ tu.
22 Ngue'ą̱ nujʉ́ yá bątsiguihʉ ra Adá, hangue dí tuhʉ nehe ngu bi du'ą̱,
ngue'ą̱ por nú'ą̱ ra ts'oqui bi 'yøt'e'ą̱ hangue bi nja ra du. Pe nubya ya drí
'nathohʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, hangue ma ga yopa ntehʉ nehe ngu
bi nja'ą̱.
23 Ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo go gue'ą̱ xi rá mʉdi bi yopa nte de gatho, ngu
xqui 'yɛ'mba Ajuą̱. Nepʉ nújʉ stá camfrihʉ'ą̱, nu stua yopa pengui'ą̱ ma ga
yopa ntehʉ nehe 'mɛfa con gatho nú'ʉ ma'ra xa gamfri. Go gue'ą̱ xa 'yɛ'mba
Ajuą̱ nehe.
24 Y de gue'ą̱ ma da nja ra ngą̱xhmai, nu sta uadi ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo
da huatua yá hmanda gatho nú'ʉ ri ndą̱ ne gatho yá nsu'ʉ ne yá ts'ɛdi'ʉ.
Numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo ma da ndą̱, nepʉ da yopa 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ Ajuą̱
rá Dada ma'na'qui nú'ą̱ ra hmanda xqui t'ɛnt'ua ja rá 'yɛ.
25 Ngue'ą̱ numa Zidadahʉ ra Jesucristo pɛ'tsi ma da ndą̱ asta hinda hyandi
gue ya xi bi ntą̱te de gatho yá ncontra.
26 Y nu'ą̱ rá ngą̱ts'i ra ncontra ma dra huati, go gue'ą̱ ra du.
27 Ja ra Mąca T'ofo mą gue Ajuą̱ bi 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo gatho nú'ą̱ te ja ne nú'ʉ 'bʉi nuni mahets'i ne nuua ja ra ximhai. Pe
nu habʉ ena gue gatho bi t'ɛnt'ua ja rá 'yɛ, dí pą̱hʉ gue Ajuą̱ ra Dada hingui
'bʉi de ja rá hmanda ma zi Hmuhʉ ra Jesu, ngue'ą̱ nura Dada go xa umbabi
ra ts'ɛdi'ą̱.
28 Y nu sta uadi da ntą̱te ra Zidada Jesu de gatho ya hmanda, nu'bʉ́ nu'ą́ ma
da 'mʉi nehe ja rá hmanda rá Dada nú'ą̱ to'o xa 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ gatho nú'ą̱
te ja ne nú'ʉ 'bʉi, pa njabʉ Ajuą̱ ra Dada go gue'ą̱ ma da manda gatho.
29 Nu'bʉ hinda yopa nte nú'ʉ xa du ngu guí mą̱ñhʉ, nu'bʉ́ ¿pa te ri nxistehe
'ra por nú'ʉ xa du? 'Bʉ xi majuąni hingui tsa da yopa nte nú'ʉ tu, nu'bʉ́ ¿hanja
'ra ri nxistehe por gue'ʉ?
30 Nuje nu'ą̱raza ra ora da za ga thąmfrihe ga thohe 'nara ts'othogui. Pe
nu'bʉ hinda yopa nte nú'ʉ tu, nu'bʉ́ hinte ri muui gra 'yohe njabʉ.
31 Nugui xi majuąni hyastho thongagui pa da thogui. Dí xi'ahʉ njabʉ zi
cuhʉ ngue'ą̱ dí pą̱di gue xi guí camfrihʉ xá hño ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
32 Xi stá ntun'be nuya ts'oją̱'i de guecua Efeso. Ha nu'bʉ stá øt'a njabʉ pa
ma hñosɛ de guecua ja ra ximhai, xi'bʉ xa hyogaguihmą, nu'bʉ́ ¿te dí tą̱hąga
'bʉ hinda yopa nte nú'ʉ tu? Nu'bʉ́, ma'na xá hño ga ena ngu enga 'ra: “Ma ga
ñuñhʉ ne ma ga ntsithehʉ, cabʉ rixudi ndamąni ma ga tuhʉ.”
33 Oxqui hophʉ to'o da hya'ahʉ, ngue'ą̱ nu'ą̱ tó'o da ntsixui ya ts'oją̱'i, da
japi da nts'oqui nehe.

34 Xi da pɛ'tshʉ 'nara hoga mfeni xá hño ngu rí 'ñehe. 'Yohʉ xá hño, oguí øthʉ ya ts'oqui. Dí mạ njabʉ ngue'ạ 'ra de gue'ahʉ nixi xcá camfrihʉ Ajuạ. Dí xi'ahʉ njaua pa xạmạ da nja ri tsahʉ de nú'ạ guí øthʉ.

Hanja ma da yopa nte nú'ʉ xa du

35 Tsa 'ra de gue'ahʉ gui 'ñeñhʉ: Nú'ʉ xa du, ¿hanja da za da yopa nte? ¿Tengu nú'ạ ra ndo'yo da mɛ'tsi'ʉ 'bʉ?

36 Pøde nu'ahʉ otho ri mfenihʉ. ¿Ha gue hinguí pạhʉ gue nú'ạ ra nda guí pothʉ, mahyoni 'mɛt'o da 'ya, nepʉ ja da c'onts'a nú'ạ ra 'ra'yo 'bai gá ndạpo?

37 Ora guí pothʉ ra trigo o ma'na ra nda, nú'ạ guí pothʉ gue'ạ 'nara ndatho, pe nu sta c'onts'i ya dra ndạpo.

38 Pe nu Ajuạ go gue'ạ ri japi da nte nú'ạ guí pothʉ ne ri umbabi rá 'bai cada 'nara nda ngu nú'ạ xa 'yɛ'mbi.

39 Njabʉ nehe numa ngøhʉ hinga mahyɛgui ngu yá ngø ya mbo'ni, y 'na'ño yá ngø ya ts'ints'ʉ nehe. Y ya huạ 'na'ño nehe yá ngø'ʉ.

40 Njabʉ nehe nú'ʉ bí 'bʉ mahets'i 'na'ño yá 'bai, ha nújʉ dí 'bʉhʉua ja ra ximhai 'na'ño ma 'baihʉ con gue'ʉ, y 'rama'na'ño yá hotho'ʉ con guecjʉ.

41 Nehe nura hyadi 'na'ño rá ñot'i, ha nura zạnạ 'na'ño rá ñot'i nehe. Nehe 'na'ño yá ñot'i ya tsø, ne cada 'na de gue'ʉ 'rama'na'ño gra yot'i'ʉ.

42 Nehe ma ga njahʉbʉ nu xcrá yopa ntehʉ de ja ra du. Numa ndo'yo dí hạhʉbya ma da nt'agui ja ra hai ne da 'ya, pe de gue'ạ nura ndo'yo'ạ ma da yopa nte ma'ra'yo y ya hinhya'mʉ ma da du.

43 Nubyá hini hnequi xá nsunda nuna ma ndo'yohʉ ma da nt'agui, pe nu sta yopa nte ma'ra'yo hạ, ma da hnequi xi strá nsunda. Nuna ma ndo'yohʉ hingui ja rá ts'ɛdi ma da nt'agui, pe nu sta yopa nte ma'ra'yo, ya di ja rá ts'ɛdi.

44 Ma da du nuna ma ndo'yo dí hạhʉbya, pe nu xcrá yopa ntehʉ ma ga pɛ'tshʉ ma'na'ño ma ndo'yohʉ. Nubya dí hạhʉ nuna ndo'yo ngue'ạ dí 'bʉhʉua ja ra ximhai, pe nu xcrá yopa ntehʉ ma ga pɛ'tshʉ ma'na ra ndo'yo ngue'ạ ma ga 'bʉhʉni mahets'i.

45 Xa nt'ofo ja ra Mạca T'ofo ne ena njaua: Nú'ạ ra mʉdi 'ñøhø go gue'ạ ra Adá, nú'ạ́ Ajuạ bi umbabi rá te, y 'mɛfa bi zøhø ma'na ra 'ñøhø mi ngu ra Adá, pe nusɛ'ạ umba ra 'ra'yo te ya jạ'i, y go gue'ạ ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

46 'Mɛt'o bi t'acjʉ 'nara ndo'yo de guecua ja ra ximhai, nepʉ 'mɛfa ma dí t'acjʉ 'nama 'ra'yo ndo'yohʉ nuni mahets'i.

47 Nu'ạ xi ra mʉdi 'ñøhø bi 'mʉi, Ajuạ bi hyoqui de guecua ja ra ximhai dega hai, ha nu'ạ rá ñoho ra 'ñøhø bi njạ'iua ngu ra Adá, nu'ạ́ bá ehe de mahets'i.

48 Ngu bi nja ra Adá bi thoqui dega hai nuua ja ra ximhai, necjʉ nehe drí nhyạxhʉ'ạ. Ha nura Zidada ra mengu mahets'i, hangue necjʉ ma grá menguhʉni ne ma grá hñạ'tsuahʉ rá 'bai'ạ.

49 Njabʉ ngu drí hñạts'ihʉbya ngu rá 'bai ra Adá xa thoqui dega hai, njabʉ nehe ma grá hñạts'ihʉ ngu rá 'bai ma Zidadahʉ nú'ạ bí 'bʉi mahets'i.

50 Dí xi'ahʉ zi cuhʉ gue hinda za ga cʉthʉ nuni mahets'i habʉ bí manda Ajuạ co nuna ma jihʉ ne nuna ma ndo'yohʉ dí hạhʉbya. Ngue'ạ nuna ndo'yo dí hạhʉbya ma da nhyai ne hingui tsa da nte pa nzạntho.

51 Nubya ma ga xi'ahʉ nú'ạ bi xica Ajuạ ne hinxcá pạthʉ, gue hinga gatho ya jạ'i de ra ximhai ma da du, pe gatho mahyɛgui ma dra patca ma 'baihʉ.

52 Masɛctho ma da njabʉ, ngu 'na ts'ạnt'i ma dahʉ, nú'ạ ra ora sta 'bɛ ra trompeta de Ajuạ de rá ngạts'i ra ximhai. Nu stí nt'øde nú'ạ ra trompeta'ạ gatho nú'ʉ ya cu xa du ante da yopa 'ñehe ma Zidadahʉ ra Jesu, ma da

yopa nte'ʉ co 'nara 'ra'yo ndo'yo nú'ą hinhya'mʉ ma da nts'oqui. Y nújʉ gra 'bʉthʉua ja ra ximhai, 'bestho ra ora'ą da mpadi ma 'baihʉ nehe.
53 Ngue'ą mahyoni da mpadi nuna ma ndo'yo dí hąhʉ ma da nhyai, pa ga pɛ'tshʉ 'nara ndo'yo nú'ą hinhya'mʉ da nts'oqui. Ha nuna ma ndo'yo dí hąhʉ núna ma da du, mahyoni da mpadi co ma'na ra ndo'yo nú'ą hinhya'mʉ da du.
54 Ha nu stí njabʉ ma ndo'yohʉ da mpadi co ma'na ra ndo'yo nú'ą hinhya'mʉ da nts'oqui ne hinhya'mʉ da du, nu'bʉ́ ma da nja ngu nú'ą huxa ja ra Mąca T'ofo habʉ ena njaua: “Nura du bi 'bɛdi ne bi nhuati pa nzą̨ntho.”
55 Ne ena: “¿Habʉ jabya rá ts'ɛdi ra du? ¿Habʉ jabya gatho nú'ą mi øt'e?”
56 Ra ts'oqui go gue'ą ri jacjʉ ga tuhʉ, ne ra ndą̨xjua ley go gue'ą ri umba ra ts'ɛdi ra ts'oqui.
57 Pe nubyá, ga umfʉ njamą̨di Ajuą ngue'ą numa Zidadahʉ ra Jesucristo go gue'ą bi 'yøt'e pa dá tą̨pabihʉ ra du.
58 Hangue nubyá, ma zi hmąca cu'ihʉ, xi da camfrihʉ xá hño con gatho ri mʉihʉ. Xi da mpɛfihʉ nzą̨ntho ja rá 'bɛfi ma Zidadahʉ, ngue'ą nu'ahʉ ya guí pą̨hʉ gue hinda ma da 'mɛditho gatho nú'ą ra 'bɛfi xa 'racjʉ'ą pa ga pɛfihʉ.

16

Ra mfats'i hmunts'i pa ma'ra ya gamfri

1 Nubya ma ga xi'ahʉ de nú'ą ra mfats'i guí muntshʉ pa guí pɛmpahʉ ya cu me Jerusale. 'Yøthʉ nehe ngu nú'ą stá 'bɛpa ya cu me Galacia da 'yøt'e.
2 Tat'a domingo cada 'na de gue'ahʉ 'uecjʉ 'na tʉi nú'ą xcá tą̨hą̨hʉ, ngu nú'ą rá ndunthi bi 'ra'ahʉ Ajuą. Ne gui hąxhʉ ja ra niją pa ja da hmunts'ini, pa njabʉ nu xcrá mabʉ hingue ja ra ora'ą gui munts'a ri mfats'ihʉ.
3 Ne de ante ga mabʉ, dí ne gui huanhʉ 'raya cu pa nu xcrá tsømbʉ ga umbabi'ʉ 'nara hɛ'mi pa da hñą̨'tsua nú'ʉ ya cu me Jerusale nú'ʉ to'o ma dua ts'ocua nú'ą ra mfats'i'ą.
4 Ha nu'bʉ ga handi gue xá hño ga ma nehe, ga mɛ'be'ʉ.

Ra apostol Pablo ri hñoqui pa da ma dua c'ą̨'tsa ya gamfri

5 Stá beni nehe ga ma ga c'ą̨'tsa ya cu nuni Macedonia, hangue 'mɛt'o ma ga 'rani de guehni.
6 Stá beni ga 'bʉi con gue'ahʉ ndunthi ya pa, y 'bʉ da zahmą, ga 'bʉi con gue'ahʉ asta hinda thogui ya pa de ya tsɛ, nepʉ de gue'ą da za gui faxcahʉ ne gui nexcaguihʉ nu habʉ grá ma.
7 Núbya xcrá mabʉ, hindí ne hønsɛ ga hant'a'ihʉ ne 'bestho ga thogui. Nu'ą dí ne, ga 'bʉi con gue'ahʉ 'raya pa 'bʉ njabʉ rá paha ra Zidada.
8 Pe ma ga cohi de guecua Efeso asta da zø ra pa de ra Pentecosté.
9 Ngue'ą nu de guecua xi xa xogui ya gosthi pa ga mą̨nbabi rá noya Ajuą, ne ndunthi ya xa gamfri. Pe nehe 'bʉi ndunthi ya ncontra.
10 Ne nu'ą dí xi'ahʉ, nu sta zømbʉ ra cu Timu, suhʉ xá hño pa da 'mʉi te rá 'ñentho ne hinda du rá mʉi, ngue'ą ne'ą pɛpabi Ajuą ngu dí pɛpabi nehe.
11 Hangue por gue'ą oxqui ma grí 'ñenithohʉ de gue'ą. Y nu stua pengui'ą, bá nets'ihʉ co ra johya pa da 'ñe da c'ą̨scagui ma'na'qui, ngue'ą nugui dí tø'mi da zøhø'ą co nú'ʉ ma'ra ya cu ma dua 'ñoui.
12 Ha nura zi cu Polo xi stá bą̨ntebi da mabʉ ne da mɛui núyʉ ma'ra ya cu dua tsøñ'ahʉ. Pe hinxa ne xa mabʉ. Bi xiqui gue ma da mabʉ da c'ą̨'ts'ahʉ nú'ą ra pa'ą da nja rá luga.

Ra nzɛnjua pɛhna ra apostol Pablo mi uadi ra carta

13 Xi da nsuhʉ de yá ts'o'bɛfi ra ts'ondạhi, ne xi da pɛ'tshʉ 'nara jamfri.
Oxqui tsuhʉ nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ, 'yøthʉ ra ts'ɛdi pa gui 'yøthʉ nú'ạ xá hño.
14 Gatho nú'ạ gui 'yøthʉ, 'yøthʉ co ra hmạte.
15 Zi cuhʉ, ya guí pạhʉ gue nura zi cu Teba ne con gatho yá jạ'i de rá ngu, go
gue'ʉ xi ya mʉdi gamfri de guepʉ Acaya. Ne guí pạhʉ gue nú'ʉ de yá pahasɛ
xa 'mʉi pa da maxa ya cu.
16 Dí bạnte'ihʉ gui 'yøtehʉ nú'ʉ ya zi cu'ʉ, ne nú'ʉ ma'ra to'o pɛpabi Ajuạ
ngu'ʉ. 'Yøtehʉ nehe nú'ʉ ma'ra to'o fax'ahʉ ja rá 'bɛfi Ajuạ ne gatho nú'ʉ to'o
pɛpabi'ạ.
17 Xi drí johya ngue'ạ bi zøhø de guecua ra cu Teba ne ra cu Nato ne ra cu
Acaico, ngue'ạ xa 'yøtcagui nú'ạ hinxa za xcá øthʉ.
18 Nuyʉ ya cuyʉ xi bi hñubga ma mʉi ngu xa hñup'a ri mʉihʉ nehe.
Numansuhʉ nuya cuyʉ ngue'ạ go guehyʉ 'rayá hoga mɛfi Ajuạ.
19 Nuya cu de guecua Asia ri fat'ajuạ'ihʉ. Nehe ra zi cu Aquila ne ra zi nju
Prisila xi pɛhn'ahʉ ndunthi ra nzɛnjua, nú'ahʉ guí 'bʉhʉ co ra Zidada ngu nja
nehe'ʉ. Nehe pɛhn'ahʉ ndunthi ra nzɛnjua nú'ʉ ya cu ri munts'i ja yá ngu'ʉ.
20 Ne ri fat'ajuạ'ihʉ gatho ya cu de guecua. Ne nzɛnjuahʉ 'na ngu ma'na co
'nara nthʉfi dega hmạte.
21 Nugui drá Pablo, de ma 'yɛsɛ dí op'a'ihʉ nuna nzɛnjua.
22 Nehe dí xi'ahʉ, nu'ʉ tó'o hini mạdi ma Zidadahʉ ra Jesucristo, dá t'eque
pa da zʉtua rá cuɛ Ajuạ. Ra Zidada ya ma da zøhø.
23 Y nubyá, ma Zidadahʉ ra Jesucristo da max'a'ihʉ.
24 Dí pɛhn'ahʉbʉ ma hmạte de ja rá thuhu ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Njabʉ
gue'ạ.

RÁ ÑOHO RA CORINTIO
RÁ ÑOHO RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO BI 'YOPABI YA GAMFRI ME CORINTO

Ra apostol Pablo opabi ya gamfri me Corinto

1 Núgui drá Pablo rá apostolgui ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo. Ajuạ go rá paha'ạ pa bi hñuxcagui dega apostol. Nugui co ra cu Timoteo dí op'a'ihe nuna carta, nú'ahʉ gyá gamfrihʉ guí 'bʉhʉbʉ Corinto, ne pa gatho nú'ʉ ma'ra ya gamfri 'bʉi ja ma'ra ya hnini de guepʉ ja ra hai Acaya.

2 Ajuạ ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da jạp'a'ihʉ ne da max'ahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá entho.

Ra apostol Pablo bi thogui ya nt'ʉtsate

3 Ga xøcambenihʉ Ajuạ nurá Dada ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ngue'ạ go gue'ạ ma Dadahʉ nú'ạ pɛscahʉ ra nthecate ne go gue'ạ nzạntho hubga ma mʉihʉ.

4 Nú'ạ́ hubga ma mʉihʉ ora dí thohʉ ya ts'othogui, pa njabʉ nujʉ́ da za ga hu'mbahʉ yá mʉi nú'ʉ ma'ra to'o thogui ya ts'othogui nehe, ngu bi hñubga ma mʉihʉ nehe Ajuạ.

5 Njabʉ ngu ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi thogui ndunthi ya ts'othogui, njabʉ nehe dí sufrihʉ por gue'ạ, pe por gue'ạ dí hạ̃ñhʉ ndunthi ra humʉi nehe.

6 Hangue nuje xi dí thohe ya ts'othogui pa njabʉ nu'ahʉ da za gui hạ̃ñhʉ ra humʉi ngu nú'ạ dí hạ̃ñhe ne pa da za gui mpøhøhʉ. Nuje Ajuạ hubga ma mʉihe pa njabʉ nu'ahʉ nehe da za gui hạ̃ñhʉ nuna ra humʉinạ ora guí thohʉ ya ts'othogui nehe, pa njabʉ da za gui tsɛthʉ.

7 Nuje xi dí camfrihe gue nu'ahʉ ma gui tsɛthʉ nuya ts'othogui ngu stá tsɛthe, ngue'ạ dí pạ̃he gue nura ora guí thohʉ ya ts'othogui, ra ora'ạ guí hạ̃ñhʉ ra humʉi ngu nú'ạ dí hạ̃ñhe nehe.

8 Zi cuhʉ, dí nehe gui pạ̃hʉ de nuya ts'othogui dá thoguihe de guehni Asia. Gue'ʉ 'raya ts'othogui xi ya dạngui, ya mi otho ma ts'ɛdihe pa ga tsɛthe, ya nixi ndi tø'mhe gue stá yopa ntehe ma'na'qui.

9 Nuje ya ndí njahe ngu 'raya jạ'i nú'ʉ xa t'ɛ'mbi pa da tho. Dá thohe njabʉ pa ma'na dá pạdihe gue Ajuạ go gue'ạ ñạngaguihe de ya ts'othogui, ngue'ạ de guecsɛhe hinte tsa ga øthe, y nu'ạ́ ja rá ts'ɛdi pa da japi da yopa nte nú'ʉ ya xa du.

10 Ajuạ go gue'ạ bi ñạngaguihe de nú'ʉ ya dạnga ts'othogui habʉ ma xa thogaguihe, y asta nubya ri sigui ri ñạngaguihe, ne dí tø'mhe gue ma da sigui da ñạngaguihe.

11 Nu'ạ́ ma da sigui da ñạngaguihe 'bʉ gui faxcahe gui 'yaphʉ'ạ por guecje. Y nu'bʉ ndunthi ya cu apabi Ajuạ por guecje, nu'bʉ́ 'mɛfa ndunthi ma da umba njamạdi'ạ por nú'ạ xa 'yøt'e'ạ con guecje por yá nt'adi'ʉ.

Hanja himbi ma 'bestho ra apostol Pablo pa Corinto

12 Co 'nara johya ne co 'nara mfeni xá nt'axi dí xi'ahe gue nuje stá 'yohe xá hño ja yá thandi ya jạ'i de gatho ya hnini habʉ stá 'yohe, ne ma'na ndunthi gá handgahe nu ndá 'bʉhebʉ. Co rá mfats'i Ajuạ nzạntho stá 'yohe xá nt'axi ja rá thandi'ạ, ngue'ạ nu'ạ́ xa 'racje ra ts'ɛdi pa dá øthe njabʉ, hingo de ma mfenisɛhe dá øthe.

13 Gatho nuya noya dí op'ahe de ja ma cartahe go guehna da za gui hñe'tihʉ
ne gui pa̱dihʉ, ne dí tø'mhe gue gui pa̱dihʉ xá hño.
14 Ya guí pa̱hʉ teraza de nú'a̱ stá xi'ahe gue nu stí yopa menga ma Zidadahʉ
ra Jesu nuua ja ra ximhai, ma gui esca ma nsuhe ngu nuje ma ga e'ts'ahe ri
nsuhʉ nehe, ne dí tø'mhe gui pa̱hʉ ma'na xá hño de guehna.
15 Nugui ndí humamʉi gue nguí numahñoguihʉ, hangue por gue'a̱ ndí beni
stá c'a̱'ts'ahʉ de ndá ecua Macedonia, ngue'a̱ ndí beni gue xcá johyahma̱hʉ
'bʉ stá thopʉ pa xa za stá c'a̱'ts'ahʉ yo'qui.
16 Nu nduá ehe pa nuua Macedonia, dá behma̱ gue de má 'ñu stá gathma̱bʉ
Corinto pa stá tsøñ'ahma̱hʉ, y ndí beni nehe gue nura pa stá ma de guecua,
stá yopa gathma̱bʉ ma'na'qui, y de guepʉ xcá nexcahma̱hʉ pa stá thogui asta
ja ra hai Judea.
17 Xi nu de ndá xi'ahʉ gue ga mabʉ, ¿ha gue gá beñhʉ gue ndí ma ga ha'ahʉ?
O ¿ha gue guí beñhʉ gue dí øt'a ngu nú'a̱ øt'a nú'ʉ hingyá gamfri? Ngue'a̱ nú'ʉ́
go gue'ʉ øt'a njabʉ, ts'ʉ da 'ñena ha̱, ts'ʉ da 'ñena hina. Pe nugui hindí njabʉ.
18 Aju̱a̱ pa̱di gue nuje hinda za ts'ʉ ga eñhe ha̱, ts'ʉ ga eñhe hina.
19 Nugui co ra cu Silvano ne ra cu Timoteo nza̱ntho stá xi'ahe rá noya ra
Zidada Jesucristo rá T'ʉ Aju̱a̱, y nurá noya'a̱, hingue ts'ʉ da 'ñena ha̱, ts'ʉ da
'ñena hina. Nu'á nza̱ntho øt'a nú'a̱ ma̱.
20 Ngue'a̱ gatho nú'a̱ xqui ña̱tcahʉ Aju̱a̱, bá pɛhna rá T'ʉ pa go bi 'øøt'e'a̱,
pa bi nja gatho ngu nú'a̱ xqui ña̱gui. Hangue po ra Zidada Jesucristo dí
xøcambenihʉ Aju̱a̱, ne dí eñhʉ, “Njabʉ gue'a̱”.
21 Nu Aju̱a̱ go gue'a̱ bi 'øøt'e pa dá 'bʉhʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne
go xa 'racjʉ ra ts'ɛdi pa ga pɛphʉ'a̱.
22 Ne xa 'racjʉ ra Ma̱ca Nda̱hi pa da 'mʉi ja ma corasohʉ, go gue'a̱ 'nara seña
gue yá mɛtiguihʉ'a̱. Y nú'á go gue'a̱ 'nara mʉdi ja̱pi dí ha̱ñhʉ de guecua ja ra
ximhai de dí t'acjʉ ma'ra ya ja̱pi nuni mahets'i.
23 Pe nugui hindá catbʉ Corinto ngu ndí behma̱, ngue'a̱ ndí tsu stá zo'ahʉ
nts'ɛdi y njabʉ xcá ʉhʉ. Aju̱a̱ pa̱di xá hño gue dá beni njabʉ, ne dí unga ma te
'bʉ hindí ma̱nga maju̱a̱ni.
24 Hindí ne ga mabʉ pa go ga xi'ahʉ nda'na̱ gui camfrihʉ pa go da ua'a̱ ga
ma̱, ngue'a̱ nu'ahʉ́ ya xcá camfrihʉ xá hño rá noya Aju̱a̱. Høns ɛ nu'a̱ dí ne, ga
nup'a ri mfenihʉ pa ma'na gui johyahʉ.

2

1 Hangue nugui hindá ne dá gat'ibʉ ga tsøñ'ahʉ, ndí tsu xi'bʉ stá ja'ahʉ xa
du ri mʉihʉ.
2 Ngue'a̱ nu'bʉ nugui ga ja'ahʉ da du ri mʉihʉ, nu'bʉ́ ¿to'o ja da hñubga ma
mʉiga? Ngue'a̱ 'bʉ go stá ja'ahʉ xa du ri mʉihʉ, ya hinxa za xcá hñubga ma
mʉihʉ.
3 Ne guet'atho ngu nú'a̱ ya stá op'ahʉ, dá xi'ahʉ nú'a̱ mahyoni gui 'øøthʉ, pa
njabʉ 'bʉ stá mahma̱bʉ hinxcá jacjʉ da du ma mʉi, ngue'a̱ nu'ahʉ rí 'ñep'ahʉ
gui jacjʉ ga johya. Y nugui ndí camfri gue gatho nu'ahʉ de xcá hyandgahʉ stá
johya, ne'ahʉ xcá johyahʉ nehe.
4 Y nu ndá op'ahʉ ra mʉdi, dá op'ahʉ co ndunthi ra dumʉi asta ndí zoni, pe
hingue pa ndí ne da du ri mʉihʉ nehe, høns ɛ dá op'ahʉ pa gui pa̱hʉ hangu rá
nda̱ngui nura hma̱te dí pɛ'ts'ahʉ.

Ra pumbate pa nú'a̱ ra cu xqui 'øøt'a 'nara ts'oqui

5 Nubyá, nú'ą ra cu bi jaqui bi du ma mɯi, hingue hønsɛgui, ne'ahɯ nehe, masque hinga gatho'ihɯ bi du ri mɯihɯ de gue'ą.
6 Y ya da zatho nú'ą gá ø'tuahɯ nura cu'ą.
7 Nubyá, nu'ą gui 'yøthɯ, pumbahɯ'ą ne hñu'mbahɯ rá mɯi, nu'bɯ hina, xi'bɯ da 'uegue de rá jamfri co ra dumɯi.
8 Y dí xi'ahɯ nehe, gui 'ñu'tuahɯ gue grí mądihɯ'ą.
9 Rá mɯdi dá op'ahɯ pa gui tsɯihɯ nura cu'ą pa njabɯ ga pą̱di ua gui 'yøthɯ gatho nú'ą dá 'bɛp'ahɯ gui 'yøthɯ.
10 Hangue nubyá, nu'ą tó'o gui pumbahɯ, necagui ga pumbabi'ą. Y po rá ngue'ahɯ ya stá pumbabi nura cu'ą ja rá thandi ma Zidadahɯ ra Jesucristo, ngue'ą ja ra uɛnda go xa 'yøtqui te xa 'yøtqui nehe.
11 Ma ga øthɯ njabɯ pa hinda dą̱cjɯ ra Satá, ngue'ą ya dí pą̱tuahɯ tengu yá ts'o'bɛfi'ą.

Bi du rá mɯi ra apostol Pablo nuni Ntroa

12 De ndá tsønga ja ra hnini Ntroa pa dá mą̱nba rá noya ra Zidada Jesucristo, xi bi xo ya gosthi pa dá zofo ndunthi ya ją̱'i, y ndunthi de gue'ɯ bi gamfri ra Zidada.
13 Pe nuni xi bi du ma mɯi ngue'ą mi jo'oni nuni ra cu Tito. Hangue dá 'ñedi 'bestho nú'ɯ ya cu ya mengu de guehni pa duá ehe pa guecua Macedonia pa ja dá nthɛ'beuani.

Co rá mfats'i ma Zidadahɯ ra Jesucristo ga nta̱tehɯ

14 Nujú ga umfɯ njamą̱di Ajuą̱ ngue'ą nú'ą́ nzą̱ntho faxcahɯ pa dí tą̱tehɯ ngue'ą dí 'bɯhɯ co ma Zidadahɯ ra Jesucristo. Nehe Ajuą̱ faxcaguihɯ pa dí mą̱ñhɯ ra mą̱ca noya de ra Zidada Jesucristo pa habɯraza da fą̱di de gue'ą. Y nura mą̱ca noya dí mą̱ñhɯ nja ngu 'nara hoga ñɯni xi tsɛ rá ñɯni.
15 Y nujɯ nehe dí njahɯ ngu 'nara hoga ñɯni ngue'ą dí mą̱ñhɯ de ma Zidadahɯ ra Jesucristo, y nú'ą dí mą̱ñhɯ gue'ą ri ho Ajuą̱. Ne dí zofohɯ nú'ɯ ma da mpøhø ne nú'ɯ hinda mpøhø.
16 Y nú'ɯ hinda ma da mpøhø, hini ho nú'ą dí mą̱ñhɯ, ngue'ą pa gue'ɯ, gue'ą ngu 'nara ñɯni dega du. Pe pa nú'ɯ to'o da mpøhø, go gue'ą 'nara hoga ñɯni dega te pa nzą̱ntho. Nu'bú ¿to'o ja da za da mą̱nba rá noya Ajuą̱ de guesɛ 'na?
17 Pe nuje co rá mfats'i Ajuą̱ dí mą̱nbahe rá noya'ą ngue'ą yá 'mɛhniguihe'ą ne dí mą̱ñhe con gatho ma mɯihe ja rá thandi'ą, ne dí hą̱npahe rá ts'ɛdi ma Zidadahɯ ra Jesucristo. Hindí njahe ngu ma'ra mą̱nba rá noya Ajuą̱ co ra nthate, hønsɛ pa da dą̱ ra boją̱.

3

Ra apostol Pablo mą de ra 'ra'yo cohi

1 Xibya ¿ha gue guí beñhɯ gue go dí mą̱nsɛhe de ma hoga'mɯihe pa gui yopa camfriguihe ngue'ą dí mą̱ñhe njabɯ? ¿Ha gue mahyoni ga u't'ahe 'nara hɛ'mi habɯ di mą tengu ma 'bɛfihe? O ¿ha gue mahyoni gui 'racje 'nara hɛ'mi 'mɛt'o habɯ di mą tengu ma 'bɛfihe pa njabɯ da gamfriguihe ma'ra ya cu? Ma'ra hą̱, øt'a njabɯ.
2 Pe nuje hina, hinga mahyoni ga øthe njabɯ, ngue'ą nu'asɛhɯ guí njahɯ ngu 'nara hɛ'mi xa t'ofo habɯ he'ta ya ją̱'i tengu ma 'bɛfihe, ne ja ri hnecni gue xi majuą̱ni yá 'mɛhniguihe Ajuą̱. Y nura t'ofo'ą ya xa t'ofo ja ma mfenihe.
3 Nu'ahɯ guí njahɯ ngu 'nara hɛ'mi bi 'yofo ma Zidadahɯ ra Jesucristo, ngue'ą nu'ą́ bi mpɛfi ja ri corasohɯ nu ndá zo'ahɯ de gue'ą. Guehna 'nara

hɛ'mi xa t'ofo co rá Mạca Ndạhi Ajuạ nú'ạ te, hingue xa t'ofo dega tinta, ne xa t'ofo ja ri mfenihʉ, hingue xa t'ofo ja 'raya xingdo.

4 Dí camfri gue núna dí mạñhe guehna majuạni ngue'ạ nura ts'ɛdi dí hạhe rí 'ñehe de Ajuạ ne go xa 'racje ra Zidada Jesucristo.
5 Nuje hingui tsa ga eñhe gue go dí pɛ'tsasɛhe ra ts'ɛdi, ngue'ạ gatho nú'ạ rá hoga 'bɛfi Ajuạ dí øthe, Ajuạ go ri 'racje ra ts'ɛdi.
6 Nehe go gue'ạ bi hñuxcaguihe pa ga udihe nú'ạ ra 'ra'yo cohi bi 'yøt'e, ne bi 'racje ra mfạdi pa dí udihe ngu rí 'ñehe. Nuna 'ra'yo cohinạ, mạ de ra 'ra'yo te ri 'racjʉ po ra Mạca Ndạhi, y hingui nja ngu nú'ʉ ya hmanda xqui t'ofo ja rá ley ra Moise, ngue'ạ nú'ạ xqui t'ofo ja nura ley'ạ mạ gue nu'ạ tó'o hinda 'yøt'e nú'ạ mạ, ma da ncondena pa da du, pe nuna ra 'ra'yo cohi mạ gue co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi da za ga pɛ'tshʉ ra te pa nzạntho.

7 Nurá ley ra Moise nú'ạ bi t'ofo ja ya xingdo, mi tsa da condena pa da du to'o hinda 'yøt'a nú'ạ mạ, y nu de mi t'umba ra Moise xi bi huɛxca rá hmi co rá hyats'i Ajuạ, y nuya me Israel himi tsa da hyandua rá hmi co nura hyats'i'ạ. Pe nura hyats'i mi huɛxca ja rá hmi, 'ramats'ʉ bi 'mɛdi.
8 Hangue 'bʉ xmá nsunda nú'ạ ra hyats'i mi huɛxca ja rá hmi ra Moise, ¡xi hmạhạ rá nsunda ra hyats'i xa 'racjʉ ra Mạca Ndạhi po ra 'ra'yo cohi bi 'yøt'a ma Zidadahʉ ra Jesucristo!
9 Nu'bʉ ra ley xi xmá nsunda masque mi tsa da condena pa da du to'o hinda 'yøt'a nú'ạ mạ, ¡xi hmạhạ rá nsunda ra 'ra'yo cohi, ngue'ạ go gue'ạ xicaguihʉ gue Ajuạ xa punga ma ts'oquihʉ pa ga 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi'ạ!
10 Ngue'ạ rá mʉdi, ra ley xi xmá nsunda, pe nubyá nuna ra 'ra'yo cohi ma'na xi xá nsundabya.
11 'Bʉ nura ley mi ja rá nsunda ne bi uadi bi thogui, ¡xi hmạhạ rá nsunda nuna ra cohi hinhya'mʉ ma da uadi!

12 Nuje dí pạhe xá hño gue nura 'ra'yo cohi ma da nja pa nzạntho, hangue habʉraza dí mạñhe de gue'ạ co ndunthi ra ts'ɛdi.
13 Hindí njahe ngu ra Moise, ngue'ạ nu'ạ́ mi co'ma rá hmi co 'nara velo pa njabʉ ya me Israel himi tsa da hyandi da 'mɛdi nú'ạ ra hyats'i xá nsunda mi ja ja rá hmi'ạ.
14 Pe nu'ʉ́ xi bi megui yá mfeni, y asta núbya mapaya ora he'ta ra ndạxjua t'ofo hingui pạdi te rí bøni nú'ạ mạ, ja ra uɛnda xra jutua yá mfeni co 'nara velo. Ha nura velo'ạ, pa da za da thạcuabi de ja yá mfeni'ʉ, mahyoni da gamfri ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
15 Pe asta mapaya ya me Israel hinxa bạditho te rí bøni rá ley ra Moise ora he'ti'ʉ, ngue'ạ hạda nú'ạ ra velo pa jutua yá mfeni pa hinda bạdi te rí bøni ra ley.
16 Pe nu'bʉ nú'ʉ da gamfri ra Zidada, nu'bʉ́ da thạcua nú'ạ ra velo xa jutua yá mfeni.
17 Y nú'ạ ra Zidada'ạ go gue'ạ ra Mạca Ndạhi, y nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra Mạca Ndạhi ja rá coraso ya hingui 'bʉi ja rá hmanda ra ndạxjua ley.
18 Pe nújúʉ stá camfrihʉ, ya hindí pɛ'tshʉ nú'ạ ra velo mi jutca ma mfenihʉ. Nujʉ́ ri hnequi rá nsunda ma Zidadahʉ ja ma 'mʉihʉ, nja ngu 'nara hñe ri yot'i. Ne 'na pa ngu 'na pa dí handuahʉ rá nsunda'ạ, y 'ramats'ʉ rí mpadi ma 'mʉihʉ asta hinga 'bʉhʉ 'nara 'mʉi ngu rá 'mʉi ma Zidadahʉ, y nurá Mạca Ndạhi ma Zidadahʉ go gue'ạ patca ma 'mʉihʉ.

4

1 Nuje hinxa zabiguihe ga ø'tuahe rá 'bɛfi Ajuạ ngue'ạ nu Ajuạ go gue'ạ xa
'racje nuna 'bɛfinạ po rá nthecate.
2 Y gatho nú'ạ dí pɛfihe hindí pɛfihe mant'ạgui nixi dí mpɛfihe co 'nara
'bɛtsa. Hindí udihe co 'raya nthate, nixi dí patuahe rá noya Ajuạ. Nu'ạ dí øthe,
dí mạñhe nú'ạ majuạni de ja yá thandi ya jạ'i. Y njabʉ da za da hyandgahe
gatho ya jạ'i gue dí pɛfihe 'nara 'bɛfi xá hño ja rá thandi Ajuạ.
3 Nu'ʉ tó'o hinxa mpøhø ne hingui ne da gamfri rá noya Ajuạ dí mạñhe, go
gue'ʉ hingui tso ja yá mfeni te rí bøni rá noya'ạ, ngue'ạ hạda ra velo pa jutua
yá mfeni.
4 Nu'ɨ́ xa go'tua yá mfeni ra ts'ondạhi nú'ạ di ndạ de guecua ja ra ximhai,
pa hinda yot'a ja yá mfeni rá noya Ajuạ nú'ạ utcahʉ rá nsunda ma Zidadahʉ
ra Jesucristo, nú'ạ́ xi xá nsunda rá 'mʉi'ạ ngu rá 'mʉi Ajuạ rá Dada.
5 Nú'ạ dí xi'ahe, hindí xi'ahe pa go gui camfriguihe, dí xi'ahe pa go gui
camfrihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Y nuje hønsɛ dyá 'bɛgohe de gue'ahʉ
po rá ngue ra Zidada Jesu.
6 Nu mi hyoca ra ximhai Ajuạ bi 'ñena: “Dá nja ra ñot'i ja ra 'bɛxuui.” Y
nu Ajuạ go guet'ạ xa yotca ma mfenihʉ nehe, pa njabʉ bi za dá handuahʉ rá
nsunda'ạ nú'ạ bi 'ñe bi 'ñutcahʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo co rá 'mʉi.

Ga 'bʉhʉ po ra jamfri

7 Nujɨ́ dí njahʉ ngu 'nara ts'øe dega dohmi xa t'øt'e dega 'mɛ'tsboja, dí
pɛ'tsuahʉ rá noya Ajuạ pa dí mạñhʉ. Y dí njahʉbʉ pa da hnequi gue nura
ts'ɛdi dí pɛ'tshʉ go xa 'racjʉ Ajuạ, hingo de ma ts'ɛdisɛhʉ.
8 Nuje masque habʉraza t'ʉtsaguihe, pe Ajuạ go gue'ạ ñạngaguihe. Ha
masque ya hindí pạhe te ga øthe, pe Ajuạ nzạntho faxcahe pa hinda du ma
mʉihe.
9 Masque ri dɛngahe ya jạ'i pa te da 'øtcahe, pe Ajuạ hingui hɛgasɛhe.
Masque ya ja pa da hyoje ya jạ'i, pe Ajuạ ri suje pa hinte ga thohe.
10 Nzạntho t'øtcahe ngu bi t'ø'tua ra Zidada Jesu y asta himbi tho, pe nu'ạ́ bi
yopa nte de ra du, y nubyá go gue'ạ ri ñạngaguihe de ya ts'othogui, y njabʉ ri
hneca rá ts'ɛdi ja ma 'mʉihe.
11 Nuje mientra dí tehe, 'na pa ngu 'na pa dí thoguihe njabʉ y asta da za
da thogaguihe po rá ngue ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Dí thohe njabʉ pa da
hnequi ja ma 'mʉihe gue ra Zidada Jesu bi yopa nte ne ri ñạngaguihe de ja ya
ts'othogui.
12 Nuje dí thohe ya ts'othogui ne asta da za da thogaguihe, pa njabʉ nu'ahʉ
da za gui pɛ'tshʉ ra te pa nzạntho.
13 Nuje dí pɛ'tshe ra jamfri ngu mi pɛ'tsa nú'ạ to'o bi 'yofo njaua ne bi
'ñena: “Nugui dá camfri Ajuạ da maxqui, hangue por gue'ạ dá mạ gue nu'ạ́
xi majuạni ja rá ts'ɛdi.” Necje dí camfrihe Ajuạ, hangue hindí tsuhe ga
mạnbahe rá noya'ạ.
14 Ngue'ạ nuje dí pạhe gue nu Ajuạ to'o bi japi bi yopa nte de ra du ma
Zidadahʉ ra Jesu, go guet'ạ ma da jacjʉ ga yopa ntehʉ nehe de ra du ngue'ạ
dí 'bʉhʉ co ma Zidadahʉ ra Jesu, ne da zixcahʉ, nguje ngu'ahʉ, pa grá 'bʉhʉni
ja rá thandi'ạ.
15 Gatho nuya ts'othogui stá thohe, stá thohe njabʉ po rá ngue'ahʉ, ne pa
da gamfri ma'ra ya jạ'i nehe, pa njabʉ gathoguihʉ ga umfʉ njamạdi Ajuạ, y
njabʉ ma'na da hnequi rá nsunda'ạ.

16 Hangue hinga 'bɛ ma ts'ɛdihʉ pa ga pɛphʉ'ą, masque 'yo rí the ma nzaquihʉ, pe numa 'ra'yo tehʉ 'na pa ngu 'na pa 'yo rí nja rá ts'ɛdi.
17 Nuya ts'othogui dí thohʉbya, 'bestho ma da thoguitho y hingyá dąngui ngu rá ndąngui nú'ą ra johya ma dí t'acjʉ, ngue'ą po nú'ą dí thohʉbya ma dí t'acjʉ 'nara dąnga johya nu xcrá tsøñhʉ nuni habʉ xá nsunda, y nura johya'ą xi dra dąngui ne hinhya'mʉ ma da uadi.
18 Hangue hinda 'yoda ma mfenihʉ ya t'øt'e nú'ʉ dí hanthʉ de guecua ja ra ximhai, ngue'ą gatho'ʉ ma da uadi da thogui. Go dá 'yoda ma mfenihʉ nú'ʉ ya hño bí ja mahets'i nú'ʉ hini hnequi, ne hinda ma da uadi da thogui.

5

1 Nuna ndo'yo dí hąhʉbya nja ngu 'nara ngu ma da nhuati. Y nu stí zø ra pa da nhuati, dí pąhʉ gue Ajuą ya xuá hyogahʉ 'nara 'ra'yo 'mʉi nuni mahets'i, nú'ą hinxa hyoca ra jąi, ne hinhya'mʉ ma da nhuati. Y nú'ą ra 'ra'yo 'mʉi'ą go gue'ą 'nama 'ra'yo ndo'yohʉ ma dí t'acjʉ.
2 Xi majuąni, de núbya dí hąhʉ nuna ndo'yo, xi dí thohʉ ndunthi ya dumʉi, hangue ga nehmąhʉ ya gra 'bʉhmąhʉ nuni mahets'i co ma'na ma 'ra'yo ndo'yohʉ.
3 Nuni ma grá pɛ'tshʉ ma'na ra 'ra'yo ndo'yo, hingue ma dí 'mʉsɛ ma tehʉ nsi ra ndo'yo.
4 Nújʉ dí 'bʉthʉua ja ra ximhai xi tu ma mʉihʉ ngue'ą dí hąthʉ nuna ndo'yo. Ga nehmąhʉ ga tsohʉua nuna ra ndo'yo dí hąhʉ, pe hingue pa ya hinga pɛ'tshʉ nuna ma ndo'yohʉ, hønsɛ pa ma grá hąñhʉ 'nara 'ra'yo ndo'yo nú'ą ma dí t'acjʉ, pa njabʉ ya hinhya'mʉ ga tuhʉ.
5 Nusɛ Ajuą go gue'ą bi hñuxcahʉ pa da 'racjʉ 'nara 'ra'yo ndo'yo, ne bi 'racjʉ ra Mąca Ndąhi pa da za ga pądihʉ gue xi majuąni ma da 'racjʉ nú'ą xa ñątcahʉ.
6 Hangue nujʉ́ dí tø'mhʉ ne dí camfrihʉ gue ma da njabʉ. Ne dí pąhʉ gue mientra dí 'bʉhʉua ja ra ximhai co nuna ndo'yoną, hingui tsa grá 'bʉhʉ 'nadbʉ co ma Zidadahʉ nuni mahets'i.
7 Dí tø'mhʉ gue ma da njabʉ ngu núna dí camfrihʉ, hingue po nú'ą dí hanthʉ, pe po ra jamfri nú'ą dí pɛ'tshʉ.
8 Hangue po nuna ra jamfrinąą, ya ga nehmąhʉ ga tuhʉ pa ga tsohʉua nuna ra ndo'yo dí hąhʉ pa grá 'bʉhʉ 'nadbʉ co ma Zidadahʉ nuni mahets'i.
9 Hangue nujʉ́ dí øthʉ ra ts'ɛdi ga 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi'ą nuua ja ra ximhai ne nuni mahets'i nu xcrá 'bʉhʉ con gue'ą, pa nu'ą́ da hopca ma 'mʉihʉ.
10 Ngue'ą pɛ'tsi ma grá 'bahʉni ja rá thandi ma Zidadahʉ ra Jesucristo pa da hñąbgahʉ nguɛnda 'na ngu 'na ua stá øthʉ ra hño nuua ja ra ximhai, ua hina. Ne cada 'na de guecjʉ ma da 'raca ma thąhąhʉ ngu nú'ą rí 'ñepcahʉ.

Ra apostol Pablo mą gue da za ga 'bʉhʉ xá hño co Ajuą

11 Dí tsuphe rá cuɛ ra Zidada, hangue dí øthe ra ts'ɛdi dí zofohe ya jąi pa da gamfri'ʉ. Ajuą pątca xá hño ma 'mʉihe, ne dí tø'mhe gue ne'ahʉ ya guí pątcahe tengu ma 'mʉihe.
12 Pe nuje, hindí mąnsɛhe tengu ma 'mʉihe pa njabʉ gui camfriguihe. Dí mąñhe njabʉ pa nu'ahʉ go da za gui mąñhʉ tengu ma 'mʉihe. Nu'bʉ́ hą, da za te gui thątuahʉ nú'ʉ ya jąi ri 'ñexasɛ gue 'bʉi xá hño pe yá 'baitho, ngue'ą hingui 'bʉi xá hño de yá coraso.

13 Nu'bʉ núje stá 'bɛ ma mfenihe ngu guí mąñhʉ 'ra de gue'ahʉ, dí njahebʉ
ngue'ą dí pɛphe Ajuą con gatho ma ts'ɛdihe. Pe hina, ngue'ą nuje ri xø ma
mfenihe, ne dí njahebʉ pa ga u't'ahe hanja grí 'yohʉ xá hño.
14 Numa Zidadahʉ ra Jesucristo xi ri mącjʉ'ą, hangue ringue'ą dí pɛphʉ'ą.
Nujʉ́ dí pąhʉ gue nu'ą́ bi du pa ya hingo ga tuhʉ, ha nu mi du'ą, ja ra uɛnda
dá tuhʉ mahyɛgui con gue'ą.
15 Nu'ą́ bi du po rá nguecjʉ pa njabʉ nújʉ dí tehʉbya ya hinga ma ga 'bʉhʉ
de ma pahasɛhʉ, ma ga 'bʉhʉ pa ga ø'tuahʉ rá paha nú'ą to'o bi du po ma
ts'oquihʉ y nehe bi yopa nte pa guecjʉ.
16 Hangue nubya ya hindí jamasuhe te gatho pɛ'tsa ra jąʼi pa ga pąhe te
gra 'mʉi, ngu ndí øthe ma'mɛt'o, asta nehe ma Zidadahʉ ra Jesucristo dá
hyɛcuahe ya meximhai, pe nubyá ya hindí øthe njabʉ.
17 Nu'ą tó'o xa gamfri ra Zidada Jesucristo go gue'ą ya xa yopa 'mʉi
ma'ra'yo, nurá ndąxjua 'mʉi ma'mɛt'o ya bi uadi bi thogui, y nubyá ya pɛ'tsa
'nara 'ra'yo 'mʉi.
18 Gatho gue'ą bi 'yøt'a Ajuą. Go gue'ą bi punga ma ts'oquihʉ po rá
du ra Zidada Jesucristo pa bi za dá 'bʉhʉ xá hño con gue'ą. Ne núje yá
'mɛhniguihe'ą bi 'racje ra 'bɛfi pa ga xiphe ya jąʼi de nura pumbate ri uñ'ą.
19 Ajuą bá pɛhna ra Zidada Jesucristo pa bi umbabi ra pumbate ya jąʼi, pa
da za da 'mʉi'ʉ xá hño con gue'ą, y nu'ą́ ya hinda ma da benbabi yá thai de
yá ts'oqui'ʉ. Ha nuje, bi 'racje ra 'bɛfi pa ga xipabihe ya jąʼi de nura pumbate
ri uñ'ą pa nu'ʉ́ da za da 'mʉi xá hño con gue'ą.
20 Hangue núje yá 'mɛhniguihe ra Zidada Jesucristo dí zo'ahe, ja ra uɛnda
go zo'asɛhʉ Ajuą, hangue dí bąnte'ihe de rá thuhu ma Zidadahʉ ra Jesucristo
gui 'yaphʉ ra pumbate Ajuą pa njabʉ da za gui 'bʉhʉ xá hño con gue'ą.
21 Numa Zidadahʉ ra Jesucristo himi tu ni 'nara ts'oquiʼą, pe po rá nguecjʉ
Ajuą bi 'yøt'e pa go gue'ą bi hñąsca gatho ma ts'oquihʉ ja rá zi ndo'yo'ą.
Ajuą bi 'yøt'a njabʉ pa bi za bi mą gue ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ ngue'ą
dí camfrihʉ ra Zidada Jesucristo.

6

1 Hangue núje yá 'mɛhniguihe Ajuą dí bąnte'ihe gue hinda 'mɛditho nuna
ra mpøhø xa 'ra'ahʉ Ajuą po rá hñojąʼi.
2 Ngue'ą Ajuą bi mąnga ja ra Mąca T'ofo ne bi 'ñena:
Nú'ą ra pa dá pɛhn'a ra mpøhø, gá hongagui ne dá ø't'a'i ri t'adi.
Y nú'ą ra pa dá ne dá ñąñ'a'i, gá honga ma mfats'i, y dá fax'a'i.
Ha nubya nugui dí xi'ahʉ gue nubyá guepya ya pa da za gui hyoñhʉ Ajuą pa
gui mpøhøhʉ.
3 Nuje hinto dí ø'tuahe ni 'nara nts'o'mʉi, pa njabʉ hinto da ñąma'ñʉ de rá
'bɛfi Ajuą nú'ą xa 'racje.
4 Nu'ą dí øthe, dí udihe 'nara hoga'mʉi pa da hnequi gue yá hoga mɛfiguihe
Ajuą. Hangue dí tsɛtathohe gatho nú'ą dí thohe, ya ts'othogui, ra nhyoya, ne
ya dumʉi.
5 Stá tsɛthe ya mfɛi, xa jocje fadi, xa nabgahe ya mundo jąʼi. Stá thohe ra
nzabi, stá 'ñąthąhe, stá thohe ra thuhu. Ne gatho dá tsɛtathohe.
6 Dí 'yohe co ma mfenihe xá nt'axi. Dí pątuahe xá hño rá noya Ajuą. Dí
tsɛtathohe nú'ą øtcahe ya jąʼi ne dí pɛ'tsuahe ra t'equ'ei. Ne dí 'yohe ngu
utcahe ra Mąca Ndąhi, ne xi dí pɛ'tsuahe ra hmąte ya jąʼi, hingue dí mąnthe.

7 Dí mạnbahe rá noya Ajuạ, ne gatho nú'ạ dí øthe, dí øthe co rá ts'ɛdi'ạ. Co
rá ts'ɛdi'ạ dí 'yohe xá hño pa da za ga ntạtehe ne ga ñạnbahe rá noya'ạ.
8 'Raya i'qui xi ri numahñoguihe ya jạ'i, ha nu ma'ra ya i'qui ri
numa'ñɨguihe. 'Raya i'qui esca ma nsuhe, ha nu ma'ra ya i'qui ñạma'ñɨ de
guecje. 'Ra pecaguihe gue dyá c'uambahe, pe masque ri jaje njabɨ ya jạ'i pe
nuje hindí tsaya dí mạñhe nú'ạ majuạni.
9 'Ra øt'e gue ngu hingui pạcje, pe Ajuạ go gue'ạ pạcje xá hño. 'Raya i'qui
ya 'ñena da thogaguihe, pe hina, 'yøt'a Ajuạ dí tethohe. Stá thohe ndunthi ya
ts'othogui pe asta nubya hinstá tuhe.
10 'Raya i'qui xi xa du ma mɨihe, pe ja rí hñusɛ ma mɨihe co nú'ạ ra johya
ri 'racje ra Zidada. Masque dí thohe ra nhyoya, pe ndunthi to'o stá zohe pa
xa hñạnga ya hño de Ajuạ. Masque 'ñena hinte dí pɛ'tshe, pe Ajuạ hạ pɛ'tsa
gatho nú'ạ dí hoñhe, hangue njabɨ hinte ri 'bɛtcahe.
11 Ma zi cu'ihɨ gyá menguhɨ Corinto xi drí mạ'ahe, hangue stá xi'ahe gatho
nú'ạ stá beñhe, ne hinte dí cøn'ahe.
12 Xi drí mạ'ahe con gatho ma mɨihe, pe nu'ahɨ hingrí mạcje con gatho ri
mɨihɨ.
13 Núgui dí zo'ahɨ dí nja ngu 'nara dada zofo yá bạtsi, hangue dí tø'mi gui
coscahɨ ra hmạte.

Nujɨ rá nijạguihɨ Ajuạ nú'ạ te

14 Nubyá dí xi'ahɨ, oguí ntsixhɨ co nú'ɨ hingyá gamfri. Ngue'ạ ¿hanja da za
da 'mɨi 'nadbɨ ra hñojạ'i co ra nts'o'mɨi? Ne ¿hanja da za da 'mɨ mahyɛgui ra
ñot'i ne ra 'bɛxuui?
15 Ne ¿hanja da za da mɛ'tsa 'nadra mfeni ra Zidada Jesucristo co ra Satá?
Ne ¿hanja da za da mɛ'tsa 'nadra mfeni ra gamfri ne nú'ạ hingrá gamfri?
16 Ne ¿hanja da za da nja ya c'oi ja rá nijạ Ajuạ? Hina, hinda za. Nugui
dí xi'ahɨ njabɨ ngue'ạ nujɨ go rá nijạguihɨ Ajuạ nú'ạ te, ngu bi 'ñena'ạ ja ra
Mạca T'ofo:
Nugui ma ga 'bɨi con gue'ahɨ, ne ma ga 'yo habɨ gri 'yohɨ;
nugui go dri Ajuạguihɨ,
ha nu'ahɨ́ go dua hnini'ihɨ.
17 Hangue Ajuạ bi 'ñena nehe ja ra Mạca T'ofo:
'Uegueh ɨ de nú'ạ øt'a ya ts'ojạ'i pa hingui tɛnbahɨ nuyá ts'ot'øt'e øt'e'ɨ, ena
njabɨ ma Zidadahɨ;
ne oxqui øthɨ nú'ạ xá nts'o,
pa njabɨ da za gui 'bɨhɨ con guequi, ha nugui con gue'ahɨ.
18 Ne go dri dadaguihɨ,
y nu'ahɨ dua t'ɨ'ihɨ ne dua t'ixu'ihɨ, njaua xicjɨ Ajuạ ma Hmuhɨ nú'ạ to'o
pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.

7

1 Ma zi cu'ihɨ, guehya ya dạnga hñạ'ti xa ñạtcahɨ Ajuạ, hangue mahyoni
ga 'uegueh ɨ de gatho ya ts'oqui de ma mfenihɨ ne de ma ndo'yohɨ. 'Na pa
ngu 'na pa ga t'axca ma mfenihɨ ne ga 'yohɨ co rá ntsu Ajuạ.

Ra apostol Pablo bi johya de hanja bi ñobri ya cu me Corinto

2 ¡Ogrí ɨtsaguihe! Xi da mạcje, ngue'ạ ni 'na de gue'ahɨ hinstá ø't'ahe ni
'nara nts'o'mɨi, nixi hinstá ɨ't'ahe, ne nixi hinstá ha'ahe pa ga hạn'ahe te ga
hạn'ahe.
3 Hingo 'nara nts'ɨi núna dí xi'ahɨ, ngue'ạ ja juadi dá xi'ahɨ gue xi drí
mạ'ahɨ con gatho ma mɨi, nubya y asta ma du.

4 Dí camfri gue guí øthʉ núʼa̱ dá xiʼahʉ, hangue dí eʼtsʼa ri nsuhʉ, y masque
dí thogui ndunthi ya tsʼothogui, pe nuʼahʉ guí hubga ma mʉihʉ ne xi drí
johya ndunthi por gueʼahʉ.
5 Desde ndá tsøhe de guecua Macedonia, himbi za dá ʼbʉhe xá hño, ngueʼa̱
xi ndí thohe ndunthi ya tsʼothogui, habʉraza mi ʼbʉi núʼʉ toʼo mi ʉtsaguihe
po rá noya Ajua̱, ne xi mi tu ma mʉihe por gueʼahʉ.
6 Pe Ajua̱ núʼa̱ huʼmba yá mʉi núʼʉ toʼo tu yá mʉi, bi hñubga ma mʉihe
ngueʼa̱ bá pɛncahe ra cu Tito pa da zønje.
7 Xi dá johyahe nu mi ʼñe bi zønje, ne bi xicje gue xi mri johya de gueʼahʉ,
hangue maʼna bi hñubga ma mʉihe. Ne bi xicje gue guí nehma̱hʉ gui
hyandgahe. Ne bi xicje gue xi xa du ri mʉihʉ por núʼa̱ xcá øtcahʉ. Ne bi
xicje gue xi guí øthʉ ra tsʼɛdi pa gui ʼyøthʉ núʼa̱ dá xiʼahʉ. Hangue maʼna xi
dá johyahe.
8 Dí pa̱di gue numa carta dá pɛhnʼahʉbʉ bi jaʼahʉ bi du ri mʉihʉ, nequi bi
duhma̱ ma mʉi nehe. Pe nugui hindí yohna ma mfeni, ngueʼa̱ dí handi gue
núʼa̱ ra cartaʼa̱ bi jaʼahʉ bi du ri mʉihʉ masque ʼraya zi patho.
9 Hangue nubyá drí johya co núʼa̱ ma carta dá pɛhnʼahʉbʉ ngueʼa̱ bi jaʼahʉ
gá tu ri mʉihʉ pa njabʉ gá øthʉ núʼa̱ dá xiʼahʉ, hingue dá johya ngueʼa̱ gá
thohʉ ya dumʉi. Xa du ri mʉihʉ, pe gá ñobrihʉ, y njabʉ gá øthʉ ngu núʼa̱ ri ho
Ajua̱. Hangue odi tu ri mʉihʉ de núʼa̱ dá opʼahʉ ngueʼa̱ hinte gá jahʉ.
10 Nuʼʉ tóʼo tu yá mʉi de yá tsʼoqui ne da ʼuegue de gueʼʉ pa go da ʼyøʼtua
rá paha Ajua̱, nuʼʉ́ go gueʼʉ ma da mpøhø ne hinhyaʼmʉ da beni gue go ʼnara
ʼñʉ núʼa̱ ra dumʉi bi thogui. Pe nuʼʉ tóʼo da du yá mʉi de yá tsʼoqui ne hinda
ʼuegue de gueʼʉ, go gueʼʉ ma da ʼmɛdi ja ra du pa nza̱ntho.
11 Nuʼahʉ ha̱, gá tu ri mʉihʉ ne gá øʼtuahʉ rá paha Ajua̱, ne gá ntsøʼmhʉ
ngueʼa̱ hinxqui tsʉithohʉ núʼa̱ ra cu bi ʼyøtʼa ra tsʼoqui. Hangue xi gá ʼyøthʉ
ra tsʼɛdi pa gá ʼyøthʉ núʼa̱ dá xiʼahʉ. Gá ma̱ñhʉ gue hinhyaʼmʉ gá tɛhɛhʉ núʼa̱
ra cuʼa̱. Gá ncuɛhʉ de núʼa̱ bi ʼyøtʼe, ne gá ntsuhʉ ngueʼa̱ hinte xqui xiphʉ,
ne ʼmɛfa gá zofohʉʼa̱ pa bi ñobri. Nubyá guí ne gui hyandgahʉ, ngueʼa̱ ya xcá
ʼyøʼtuahʉʼa̱ ngu núʼa̱ mri ʼñepi. Nubyá ha̱, dí pa̱di gue hinte guí tuhʉ de núʼa̱
ra tʼøtʼe bi nja.
12 Hindá opʼahʉ hønsɛ po rá ngue núʼa̱ xqui ʼyøtʼa núʼa̱ ra cu, nixi por núʼa̱
toʼo bi tʼøʼtua ra tsʼoqui. Nugui dá opʼahʉ pa gui da̱ma ʼyøthʉ núʼa̱ dá xiʼahʉ,
pa njabʉ da zo ri mfenihʉ gue xi guí ne gui ʼyøtcaguihʉ ja rá thandi Ajua̱ núʼa̱
dí xiʼahʉ.
13 Hangue nubyá xcá hubga ma mʉihʉ.

Ne maʼna xi stá johyahe ndunthi ngueʼa̱ nuni ra cu Tito gá huʼmbahʉ rá
mʉi nehe, hangue xi bi johyani.
14 Nugui xi stá eʼtsʼa ri nsuhʉ ja rá thandini, ne hinstá ʼbɛ ma tsa de núʼa̱ stá
xipabini de gueʼahʉ, ngueʼa̱ gatho bi njabʉ ngu núʼa̱ dá ma̱. Gatho núʼa̱ stá
xiʼahʉ go gueʼa̱ majua̱ni, ne núʼa̱ stá xipabini.
15 Ha nuni xi ri ma̱ʼahʉ, ngueʼa̱ bentho gue núʼa̱ ra paʼa̱ bi mabʉ bi zøñʼahʉ
gá umfʉ ntsaya co ndunthi ra tʼequʼei ne ra hma̱te, ne gá ʼyøthʉ núʼa̱ bi xiʼahʉ.
16 Hangue nubyá maʼna xi drí johya ngueʼa̱ dí pa̱di gue guí øthʉ gatho núʼa̱
stá xiʼahʉ.

8

Unga ri mfatsʼihʉ con gatho ri pahahʉ

1 Nubya zi cuhʉ dí ne ga xi'ahe gue Ajuą po rá hñojąʼi xa umba ra ts'ɛdi pa
xa 'yøt'a 'nara dąnga 'bɛfi gatho nú'ʉ ya cu ri munts'i habʉraza de guecua
Macedonia.
2 Nú'ʉ́ masque xa thogui ndunthi ya ts'othogui ne xi nts'ɛdi tho ra nhyoya,
pe xi ja yá johya'ʉ. Hangue masque hyoya'ʉ, pe con gatho yá paha xa unga
'nara dąnga mfats'i dega bojąʼ pa da mats'i ma'ra ya cu.
3 Nugui dí pądi xá hño nú'ą dí xi'ahʉ, gue nu'ʉ́ bi unga yá mfats'i con gatho
yá mʉi asta habʉ bi zʉpa yá ts'ɛdi, ne bi uni'ʉ masque mi ø'tuahmą ra 'bɛdi'ʉ.
4 Y asta mi acje ra favo ga umfe nsɛqui'ʉ pa da munts'a nú'ą ra mfats'i'ą ne
da 'racje pa ga hą'tsuahe nú'ʉ ya cu xi tho ra nhyoya nuni Jerusale.
5 Y hingue hønsɛ bi unga yá mfats'i dega bojąʼʉ, nehe bi 'yøt'a ma'na
ndunthi de nú'ą hinduí tø'mhe, ngue'ą ma'na xi bi du'tsua yá mʉi da mɛpabi
Ajuą, ne da 'yøt'a ngu nú'ą dá xiphe, ngu nú'ą bi xicje Ajuą.
6 Hangue nuni ra cu Tito ya dá xiphe da mabʉ Corinto pa da ben'ahʉ gui
sigui gui munts'a ri mfats'ihʉ nú'ą ya xcá fʉhʉ xcá muntshʉ ngu nú'ą bi
xi'ahʉni nura mʉdi.
7 Nu'ahʉ xi xcá pønga ri hmihʉ ngue'ą xi ja ndunthi ri jamfrihʉ, ne xi guí
pąhʉ gui 'ñudihʉ xá hño rá noya Ajuą, xi ja ri mfądihʉ, xi guí øthʉ xá hño nú'ą
mąnga rá noya Ajuą, ne xi grí mącje nehe. Nubyá, pa ma'na gui pønga ri
hmihʉ nehe, xi da sigui gui muntshʉ nú'ą ra mfats'i.
8 Pe nugui hindí ja'ahʉ gui 'yøthʉ. Hønsɛ dí xi'ahʉ nú'ą øt'a ya cu de guecua
Macedonia, pa 'bʉ gui 'yøthʉ njabʉ nehe, nu'bʉ́ hą, da hnequi gue xi majuąni
ja ri hmątehʉ.
9 Nu'ahʉ ya xcá pątuahʉ tengu rá hñojąʼi ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Nú'ą́
masque go rá mɛti gatho ya hño de mahets'i, pe bi 'ñe bi nhyoyaua ja ra
ximhai po rá nguecjʉ, pa njabʉ bi za bi 'racjʉ gatho ya hño de mahets'i pa
dua mɛtìhʉ.
10 Nugui njabʉ dí beni ga xi'ahʉ, gue xá hño pa gue'ahʉ gui sigui gui
muntshʉ nú'ą ra mfats'i gá fʉhʉ gá muntshʉ majɛya. Nu ngá fʉhʉ gá uñhʉ'ą,
gá uñhʉ con gatho ri mʉihʉ.
11 Hangue nubyá con gatho ri mʉihʉ juahʉ gui uñhʉ nú'ą ra mfats'i xcá fʉhʉ
xcá muntshʉ. Uñhʉ asta habʉ da zʉ ri ts'ɛdihʉ.
12 Ngue'ą nu'bʉ gui unga ri mfats'ihʉ con gatho ri mʉihʉ ne asta habʉ da
zʉ ri ts'ɛdihʉ, nu'bʉ́ hą, gue'ą ri ho Ajuą. Ajuą hingui a'ahʉ nú'ą hingui tsʉ ri
ts'ɛdihʉ.
13 Hindí xi'ahʉ gui umfʉ ra mfats'i ma'ra pa go gui nhyoyahʉ.
14 Nu'ą dí xi'ahʉ, nú̱bya ja te guí pɛ'tshʉ, da za gui faxhʉ ma'ra to'o hingui
pɛ'tsi, pa njabʉ ra pa'ą hingo gri pɛ'tshʉ, ne 'bʉ go di pɛ'tsi'ʉ, nu'ʉ́ da za go da
max'ahʉ nehe. Njabʉ gui mfaxhʉ 'na ngu ma'na pa hinte gui 'bɛhʉ.
15 Gui njahʉ ngu bi nja ya me Israel nu mi mɛnpabi Ajuą te da zi'ʉ, ngu ena
ja ra Mąca T'ofo: “Nu'ą tó'o bi go ndunthi, hinte bi bonguabi; ha nu'ą tó'o
ts'ʉtho bi go, himbi 'bɛpabi nehe.”

Ra Tito ne nú'ʉ ma'ra ri 'ñoui

16 Dí umba njamądi Ajuą ngue'ą nu'ą́ bi xocua rá mfeni nuni ra cu Tito pa
rí dagui rí du por gue'ahʉ ngugui.
17 Nuní bi 'yøde ma nt'adihe gue da mabʉ dua c'ą'ts'ahʉ, ne ma da ma de rá
paha sɛhɛ ngue'ą xi rí dagui rí du por gue'ahʉ.
18 Nehe dí pɛnhebʉ ma'na ra cu pa da mɛuini. Nuni ra cu xi xa t'e'tsua rá
nsu ja gatho ya nijąʼ, y gatho ya cu mą gue nuní xi mąnba xá hño rá noya Ajuą.

19 Y hingue hønsɛ ña̱mahño'ʉ de guehni, nehe bi hñuts'ini pa ga mahe
Jerusale ga tsohe nú'a̱ ra mfats'i dí muntshʉ. Y núna dí øthʉ guehna pa rá
nsunda Ajua̱, ne pa da ba̱di nú'ʉ ya cu ma ga ha̱'tsuahʉ ra mfats'i, gue nu'ahʉ
xi guí faxhʉ'ʉ con gatho ri mʉihʉ.
20 Y nuje xi drí jamasuhe nuna boja̱ ma ga ha̱xhe pa hinto da ña̱ma'ñʉ de
guecje.
21 Nuje nza̱ntho dí øthe ra ts'ɛdi pa ga suhe gatho ya t'øt'e xá hño ngu rí
'ñehe. Y hingue hønsɛ ja rá thandi Ajua̱ dí øthe njabʉ, nehe ja yá thandi ya ja̱'i.
22 Nehe dí pɛnhebʉ ma'na ra cu pa da mɛui nuni ra cu Tito co nuni ma'na
ra cu, ngue'a̱ stá hanthe ndunthi ya i'qui gue xi xa supabi yá 'bɛfi Ajua̱ con
gatho rá mʉi. Y nubyá xi ne da mabʉ dua c'a̱'ts'ahʉ ngue'a̱ camfrini gue nu
sta zømbʉ ma gui 'yøthʉ xá hño ngu rí 'ñehe.
23 Ha nu'bʉ to'o da 'yan'ahʉ de nuni ra cu Tito, xipabihʉ gue drí mpɛ'be
mahyɛgui ja rá 'bɛfi Ajua̱ ne go guehni stá pɛnpʉ pa da max'ahʉ. Ha nuyʉ má
yoho ya cu, go xa mɛhna ya nija̱ de guecua. Y nuya cuyʉ ri hnequi ja yá 'mʉi
rá nsunda ra Zidada Jesucristo.
24 Hangue 'ñutuahʉ 'nara hoga hma̱te nuya cuyʉ, pa njabʉ da ba̱di gatho
ma'ra ya cu gue xi majua̱ni ja ri hma̱tehʉ ngu nú'a̱ stí xipabi'ʉ de gue'ahʉ.

9

Ra mfats'i hmunts'i pa ma'ra ya cu

1 Ma zi cu'ihʉ, ya hinga mahyoni ga yopa op'ahma̱hʉ pa ga ben'ahʉ de nú'a̱
ra mfats'i ma ga umfʉ ya cu,
2 ngue'a̱ ya stá pa̱t'a ri hoga pahahʉ. Xi stá e'ts'a ri nsuhʉ ngue'a̱ stá xipabi
ya cu de guecua Macedonia de nú'a̱ ri hoga paha guí pɛ'tshʉ, nú'ahʉ gyá
menguhʉbʉ Acaya. Ne stá xipabi gue nu'ahʉ de majɛya gá fʉhʉ gá muntshʉ
ra mfats'i. Y co nuri hoga paha guí pɛ'tshʉ xcá nuphʉ yá mfeni ndunthi ya cu
de guecua Macedonia.
3 Pe masque'a̱, dí pɛhn'ahʉbʉ nuyʉ ya cu pa da ben'ahʉ gui sigui gui
muntshʉ nú'a̱ ra mfats'i ngu nú'a̱ stá xipabi ma'ra ya cu de gue'ahʉ, pa da
njabʉ ngu nú'a̱ stá xipabi'ʉ.
4 Dí xi'ahʉ njaua ngue'a̱ xi'bʉ ga mɛ'bebʉ 'raya cu de guecua Macedonia ha
nu xcrá tsøñhebʉ di othotho ra mfats'i de nú'a̱ stá ma̱ gue ya xcá muntshʉ.
Nu'bʉ́ ha̱, ja ga 'bɛhni ma tsahe, hinga hønsɛguihe, ne'ahʉ nehe.
5 Hangue dá beni gue ante ga mahebʉ, mahyoni ga pɛhn'ahebʉ da 'mɛt'o
nuyʉ hñu ya cu da ma da ben'ahʉ de nú'a̱ ra mfats'i xcá ma̱ñhʉ gui uñhʉ.
Nuyʉ ya cuyʉ guehyʉ ma da max'ahʉ gui muntshʉ nú'a̱ ra mfats'i'a̱. Y dí nehe
gui uñhʉ con gatho ri mʉihʉ, hingue dí nehe gue nu xcrá tsøñhe ja ga ja'ahe
pa gui uñhʉ, dí nehe gue nu xcrá tsøñhe, ya di ja.
6 Beñhʉ núna ma ga xi'ahʉ: Nu'a̱ tó'o da mot'a 'na tʉi, gue'a̱ 'na tʉi da xofo,
pe nu'a̱ tó'o da mot'a ndunthi, ma da xofo ndunthi nehe.
7 Hangue bensɛhʉ ja ri mfenihʉ nú'a̱ ma gui uñhʉ, y gue'a̱ gui uñhʉ'a̱. Pe
uñhʉ con gatho ri pahahʉ, ne ogrí hyøcjʉ nú'a̱ guí uñhʉ, ngue'a̱ Ajua̱ xi ri ma̱di
nú'ʉ to'o ri unga 'nara mfats'i con gatho yá paha.
8 Ajua̱ ja rá ts'ɛdi pa da ja̱p'ahʉ ne da xup'ahʉ gatho nú'a̱ te guí pɛ'tshʉ, pa
njabʉ hinte da 'yø't'ahʉ ra 'bɛdi, y njabʉ ma'na da xup'ahʉ pa da za gui faxhʉ
nú'ʉ ma'ra to'o hingui tsʉpabi.
9 Nu'bʉ gui øthʉ njabʉ, nu'bʉ́ ha̱, guí øthʉ ngu nú'a̱ xa t'ofo ja ra Ma̱ca T'ofo
habʉ ena:

'Nara hojạ'i con gatho rá mɯi xi hecuabi ya hyoya ndunthi ya hño,
y nurá hñojạ'i'ị hinhya'mɯ da 'mɛdi.
10 Ajuạ 'racjɯ ya nda pa ga pothɯ, ne ri japi da nte pa da nja te ga tsihɯ. Nehe
go gue'ị da xup'a'ihɯ nú'ị ra mfats'i guí uñhɯ, pa njabɯ ma'na da nja nú'ị te
gui uñhɯ.
11 De nú'ị ra mfats'i ma gui uñhɯ, ma'na ma da xup'ahɯ pa ma'na da za gui
uñhɯ. Y gatho nú'ị ri mfats'ihɯ ma ga hạ'tsuahe ya cu, nu stí hñạni'ɯ ma da
umba njamạdi Ajuạ po nú'ị ri mfats'ihɯ.
12 Y njabɯ hingue hønsɛ ma gui umfɯ nú'ị te ø'tua ra 'bɛdi'ɯ, pe nu'ɯ́ ma da
umba ndunthi njamạdi Ajuạ de gatho núna xcá 'yøthɯ con gue'ɯ.
13 Y nu sta hñạnga nú'ị ri mfats'ihɯ, ma da xøcambeni Ajuạ'ɯ ngue'ị ma da
bạdi gue xi xcá camfrihɯ rá noya ra Zidada Jesucristo ne guí øtehɯ. Nehe da
xøcambeni'ɯ Ajuạ ngue'ị guí umfɯ ri mfats'ihɯ con gatho ri mɯihɯ. Y nú'ị guí
øthɯ gue'ị 'nara hño pa gatho ya cu.
14 Y nuya cu'ɯ ma da 'yapabi Ajuạ ndunthi por gue'ahɯ, ne da mɛ'ts'ahɯ ra
hmạte ngue'ị Ajuạ xa 'ra'ahɯ ra ts'ɛdi pa guí uñhɯ ri mfats'ihɯ.
15 ¡Ga umfɯ njamạdi Ajuạ ngue'ị bá pɛncahɯ rá hmạca T'ɯ, y guehna 'nara
'baha ma'na xi ra dạngui de gatho!

10

Rá ts'ɛdi nú'ị mri hñạ ra Pablo ngue'ị mrá apostol

1 Núgui drá Pablo dí zo'a'ihɯ co ra t'equ'ei ne ra hmạte nú'ị ri 'racagui ma
Zidadahɯ ra Jesucristo. 'Ra de gue'ahɯ guí eñhɯ gue ora dí 'bɯi con gue'ahɯ
xi drá hojạ'i, pe nú'bɯ dí 'bɯi yabɯ de gue'ahɯ, guí eñhɯ gue hindí tsu pa te ga
xi'ahɯ.
2 Pe nugui dí xi'ahɯ oxqui jacjɯ ga zo'ahɯ nts'ɛdi nu xcrá 'bɯi con gue'ahɯ,
ngue'ị stá beni ga tsɯ́'ahɯ 'ra de gue'ahɯ nú'ahɯ xcá mạñhɯ gue dí mpɛfihe de
ma mfenisɛhe, hingue de nú'ị 'bɛpcahe Ajuạ.
3 Xi majuạni nuje dyá jạ'ithohe otho ma ts'ɛdihe pa ga ntunhe co ra nts'o.
Nuje drí ntunhe pe co nú'ị ra ts'ɛdi ri 'racje Ajuạ.
4 Y nú'ị dí hạhe pa ga ntuhnihe hingue ngu nú'ị hạ ya meximhai, ngue'ị
nú'ị dí hạhe, dí hạnpahe rá ts'ɛdi Ajuạ xa 'racje pa ga huatuahe yá 'bɛfi ra
ts'ondạhi.
5 Y con gue'ị hạ, dí co'tuahe yá ne nú'ɯ to'o hingui pạ Ajuạ ne xi ri 'ñets'i
gue xi ja yá mfạdi pe hinga gue'ị nú'ị mạ, ne ɯ'ta ma'ra ya jạ'i pa hinda
gamfri nehe. Nuje dí zofohe ya jạ'i da hyɛpɯ ya mfeni de nuna ra ximhai
pa da nhyoga 'yøde de ma Zidadahɯ ra Jesucristo.
6 Y nu xcrí hñạñhɯ nuna ra ts'ofo dí 'ra'ahe, ma ga hạmbahe nguɛnda nú'ɯ
hinda ne da 'yøtcahe.
7 Nu'ahɯ́ hinguí huxhɯ nguɛnda xá hño tengu gra 'mɯi 'nara jạ'i pa gui
camfribihɯ, nguetho nu'ahɯ́ guí camfrihɯ hønsɛ de nú'ị ri hnequi. Nú'ahɯ guí
pạhɯ gue rá mɛti'ihɯ ma Zidadahɯ ra Jesucristo, pạhɯ gue necje yá mɛtiguihe
nehe'ị.
8 Nugui hindí ntsa ga mạ de nú'ị ra ts'ɛdi bi 'racje Ajuạ pa dá zo'ahe, ngue'ị
nu'ị́ bi 'racje nura ts'ɛdi'ị pa ga zo'ahe pa ma'na da nja ri jamfrihɯ, hingo pa
da 'mɛ ri jamfrihɯ.
9 Ne nugui hindí ne gui 'ñeñhɯ gue dí ne ga pi'ahɯ co numa carta dí
pɛhn'ahɯbɯ.

10 'Ra de gue'ahʉ guí eñhʉ gue nú'bʉ dí 'bʉi yabʉ de gue'ahʉ xi dí tsʉ́'ahʉ
co ya carta dí pɛhn'ahʉ, nepʉ guí mąñhʉ nehe gue nú'bʉ dí 'bʉi con gue'ahʉ
othogui ra ts'ɛdi pa ga tsʉ́'ahʉ. Ne guí mąñhʉ gue nixi pa ga ñą hindí pądi.
11 'Bʉ nú'ahʉ guí mąñhʉ njabʉ, pąhʉ xá hño gue ngu nú'ą dí op'ahʉ núbya
hindí 'bʉi con gue'ahʉ, njabʉ nehe ga øt'e nu xcrá 'bʉi con gue'ahʉ.
12 Nuje hindí njahe ngu nú'ʉ 'yobʉ xi ri 'ñexa sɛhɛ. Nu'ʉ́ ri hñɛcua sɛhɛ 'na
ngu ma'na, ngue'ą ya 'bɛmfeni.
13 Pe nuje hindí njahe ngu'ʉ, hønsɛ nu'ą dí øthe, dí mąñhe nú'ą majuąni stá
pɛfihe, ngue'ą Ajuą go xa 'racaguihe nuna ra 'bɛfiną, ne bi hñuxcaguihe pa dá
mahebʉ Corinto dá zo'ahe de rá noya'ą.
14 Hingrá nt'ets'i nú'ą dí mąñhe gue go rá mʉdiguihe dá mahebʉ dá
hą'ts'ahe rá noya ma Zidadahʉ ra Jesucristo, ngue'ą nu'ą́ xi majuąni dá
mahebʉ.
15 Hindrí 'ñexhe gue go stá pɛfihe nú'ą xa mɛfi ma'ra, hønsɛ nu'ą dí nehe
gue ma'na da nte ri jamfrihʉ, pa njabʉ ma'na da ndąngui rá 'bɛfi Ajuą nú'ą
xa 'bɛpcahe ga pɛhe con gue'ahʉ.
16 Nehe dí tø'mhe gue 'mɛfa ma ga zofohe ma'ra ya ją'i de nú'ʉ ma'ra ya
hnini thogui de ri hninihʉ habʉ hinxa nt'ødetho rá noya Ajuą, pa njabʉ hinda
t'ena gue drí 'ñexhe co nú'ą ya xa mɛfi ma'ra.
17 Nu'bʉ to'o da 'ñets'i de nú'ą te xa mɛfi, dá 'ñets'i 'bʉ xa mɛfi co rá ts'ɛdi
Ajuą.
18 Nu'bʉ 'nara ją'i di 'ñexasɛ de nú'ą xa mɛfi, hinte ri muui rá nt'ets'i. Pe
nu'bʉ go Ajuą e'tsua rá nsu'ą, nu'bʉ́ hą, ri muui nú'ą rá 'bɛfi'ą.

11

Ra apostol Pablo ne nú'ʉ ya 'ñet'a apostol

1 ¡Xąmą hinda zøt'a ri mʉihʉ de núna dí xi'ahʉbya, masque gui beñhʉ gue
dí nja ngu 'nara 'bɛmfeni ngue'ą ma ga mą de nú'ą stá øt'e, pe osta zøt'a ri
mʉihʉ!
2 Nugui dí tagui dí tu por gue'ahʉ ne dí ne xi gui 'bʉhʉ xá hño ngu nú'ą ne
Ajuą, ngue'ą nugui go rá mʉdigui dá zo'ahʉ de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo pa
gá camfrihʉ'ą. Ne dí ne gui 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi'ą, gui njahʉ ngu 'nara
nxutsi xá nt'axi ma dra dapabi ja rá 'yɛ nú'ą to'o ma da 'yøt'e drá dąme.
3 Pe nugui dí tsu dra t'ʉ't'ahʉ pa dra ts'oc'a ri mfenihʉ ne gui 'uegueh ʉ de
nura hoga hmąte guí pɛ'tsuahʉ ra Zidada Jesucristo. Dí tsu gui njahʉ ngu ra
Eva bi hyat'a ra ts'ondąhi nú'bʉ bi mpʉnga qu'eñą.
4 Ngue'ą nu'ahʉ 'bestho guí camfrihʉ nuto pabʉ zo'ahʉ de ma Zidadahʉ ra
Jesu pe de ma'na'ño ra mfeni, hingo ngu nú'ą stá xi'ahʉ. Ne guí camfrihʉ
nuto zo'ahʉ de rá Mąca Ndąhi Ajuą, pe hingui u't'ahʉ ngu nú'ą stá u't'ahe.
Ne guí camfrihʉ nuto zo'ahʉ de ma'na ra noya hinga mahyɛgui co nú'ą ra
mąca noya stá xi'ahe, gatho xi guí camfrihʉ 'bestho.
5 Pe nugui dí camfri gue ma'na dí pɛ'tsa ra nsu que nú'ʉ ri 'ñet'a apostol.
6 Masque hindí pądi ga mąnga ya noya mahotho ngu mąñ'ʉ, pe dí pądi gue
nú'ą dí mą gue'ą majuąni ngu xcá 'yøhʉ stá mą, ngue'ą nzątho stá zo'ahʉ co
ra mfądi nú'ą xa 'racagui Ajuą.
7 ¿Ha gue 'nara ts'ocate dá øt'e ngue'ą hindá hąn'ahʉ nú'ą ra boją nguí 'racjʉ
nu ndá zo'ahʉ de rá noya Ajuą? ¿Ha gue bi ʉ ri mfenihʉ hønsɛ ngue'ą gá
handgahʉ dá mpɛfi pa dá tsʉdi nú'ą te mi 'bɛcagui pa bi za dá zo'ahʉ de rá
noya Ajuą?

8 Nu'ą ra mfats'i dá hąni, dá hąni de ma'ra ya niją pa bi za dá mabн dá zo'ahн de rá noya Ajuą.
9 Y nu nduá 'bнpн con gue'ahн, hindá ne dá xuhña'ihн ni 'na de gue'ahн de
nú'ą te mi øtca ra 'bεdi, ngue'ą nuya zi cu de guecua Macedonia go gue'н bi
hñąscabн nú'ą te mi øtca ra 'bεdi. Nugui xi dá øt'a ra ts'εdi pa hindá xuhña'ihн,
ne nząntho ma ga øt'a njabн.
10 Nugui dí mąnga nú'ą majuąni ngu nú'ą bi 'ñutcagui ma Zidadahн ra
Jesucristo ga øt'e, y dí xi'ahн gue hinda za to'o da jacagui ga hąnbabi yá boją
ya cu de guepн Acaya nsøcta por ngue'ą dí mąnba rá noya Ajuą.
11 ¿Te guí beñhн? ¿Ha gue guí beñhн gue dí нtsa'ihн ngue'ą hindá hąn'ahн ri
mfats'ihн? Hina, hindrí нtsa'ihн. Ajuą pądi gue xi drí mą'a'ihн.
12 Nugui ma ga sigui ga øt'a ra ts'εdi pa hinga hąn'ahн ni 'nara mfats'i, pa
njabн hinda 'ñenga nú'н ma'ra 'yobн ri 'ñet'a apostol gue nú'ą øt'н, gue'ą dí
øthe nehe.
13 Nu'ń 'yobн ri 'ñet'a apostol de ra Zidada Jesucristo ne ri 'ñet'a mεfi de
Ajuą, pe hinga majuąni, ngue'ą go ya hyate.
14 Y hinga 'yøhн de nú'ą øt'a nú'н ya c'uamba ją'i, ngue'ą asta ra Satá nehe
ri 'ñet'a εnxε de Ajuą.
15 Hangue hinga 'yøhн gue nuyá mεfi ra ts'ondąhi ri 'ñet'a mεfi de Ajuą. Pe
nuya mεfi'н ma da gu'tuabi Ajuą ngu nú'ą xa 'yøt'e'н.

Nú'ą bi thogui ra Pablo ngue'ą mrá apostol

16 Ma'na'qui dí yopa xi'ahн: Oxqui ma gui beñhн gue xi stá 'bε ma mfeni
ngue'ą dí mą de nú'ą stá øt'e, pe nu'bн njabн guí beñhн, ua beñhн. Pe 'racjн
nsεqui ga 'ñexa ts'н ngu ri 'ñexa nú'н ma'ra.
17 Núna dí mą, dí mąnsε de guecsεhε, hinga gue'ą xa 'ñutca hmąhą ma
Zidadahн, ne dí nja ngu 'nara 'bεmfeni drí 'ñexasε.
18 Ngue'ą ndunthi ya ją'i xi ri 'ñets'i co ya t'øt'e nú'н jaua ja ra ximhai,
hangue nequi ma ga 'ñexa ts'н.
19 Nu'ahн guí behmąhн gue xi ja ri mfądihн, pe hinga majuąni ngue'ą grí
ho gui 'yøthн nú'ą xi'ahн nú'н xi ya 'bεmfeni.
20 Nu'ahн hingui tsøt'a ri mнihн de nú'ą xi'ahн nú'н ya ją'i'н, masque ri
ja'ahн gui pεpabihн ne a'ahн ya boją, ne masque hą'ts'a'ihн gatho nú'ą guí
pε'tshн, ne masque ri 'ñet'a ndą'н pa da za da manda'ihн, ne ñąma'ñн de
gue'ahн, pe xcá hoptahн pa xa njabн'н.
21 Nugui dí mąnga majuąni gue nuje hinhya'mн stá beñhe ga ø't'ahe njabн
ngu nú'ą ø't'ahн nú'н ri 'ñet'a apostol, hangue 'ra de gue'ahн guí eñhн gue
hinte ma fądihe.
Pe nugui hindí tsu ga 'ñets'i ngu ri 'ñets'i nú'н ya 'ñet'a apostol, masque gui
beñhн gue dí nja ngu 'nara 'bεmfeni.
22 ¿Ha gue nu'ń ñąca ebreo? Nequi dí ñąca ebreo. ¿Ha gue nu'ń ya me Israel?
Nequi drá me Israel. ¿Ha gue nu'ń xquí 'ñehe desde yá ją'i ra Abrá? Nequi ja
stí 'ñehni nehe.
23 ¿Ha gue nu'ń mąñ'н gue yá mεfi ra Zidada Jesucristo? Nugui hą, go rá
mεfigui. Nubyá dí ñą 'ñena 'nara 'bεmfeni ngue'ą dí mąnga njabн. Nugui
ma'na stá mpεfi que gue'н, ne ma'na xra fεtc'agui que gue'н, ne ma'na
ndunthi ya i'qui xa jocagui ja ya fadi, y ndunthi ya i'qui stá c'ot'i ya pa xa
thogagui.
24 Cнt'a ma i'qui bi mεtc'agui ya xodyo, y cada ra inqui mi fεtc'agui, mi
'racagui 'natema'rεt'a ne gнto ya mfεi.

25 Hñu'qui bi hnabgagui co ya za. 'Na'qui ya ma xa thogagui co ya nc'ahni.
Hñu'qui bi yui nuya motsa habu ndí pa, ne de guehni 'na'qui dá o mbo ra dehe
'na pa ne 'na xuui.
26 Xi stá 'yo ndunthi. Stá 'raxa ja ya dạthe xá nts'uni. Stá c'ot'i de yá 'yɛ ya
dacate, ne stá c'ot'i de ja yá 'yɛ ma miqu'ei'be nú'u ya xodyo ne de ja yá 'yɛ ya
jạ'i hingyá xodyo. Stá thogui ya ts'othogui ja ya hnini ne ja ya mbonthi ne ja
ra ndehe. Ne xuá nts'uni pa guequi nura ora ndí 'ño'be nú'u mri 'ñet'a cu.
27 Stá thogui ndunthi ya nzabi ngue'ạ xi stá mpɛfi ndunthi. Stá 'ña'thạ. Stá
tho ra thuhu ra nduthe. Stá tho ra tsɛ ne stá tho ra 'ñạhe.
28 Hingue hønsɛ ndí thogui gatho nuya ya ts'othogui'u, nehe ndí tho ya
dumui ngue'ạ mi oda ma mfeni de gue'ahu ne de gatho ma'ra ya gamfri.
29 'Bu 'nara cu otho ndunthi rá jamfri, ja ra uɛnda gue nequi dí njabu nehe.
'Bu 'nara cu da t'u'ti pa da 'yøt'a 'nara ts'oqui, nugui xi ri u ma mfeni ne tsøt'a
ma mui co nú'u ya 'yu'tate.
30 Nu'bu mahyoni ga 'ñets'i, ma ga mạ gatho nú'ạ stá thogui habu xa hnequi
gue de guecsɛhɛ hinte xa za stá øt'asɛ.
31 Nu Ajuạ rá Dada ma zi Hmuhu ra Jesucristo xá nsunda pa nzạntho, nu'ạ́
go gue'ạ pạdi xá hño gue majuạni nú'ạ dí mạ.
32 Nu ndá 'bui de guehni Ndamasco mi 'bui 'nara gobierhnu de guehni nú'ạ
xqui hñuxa ra ndạ Arena. Nura gobierhnu'ạ go gue'ạ bi manda da thøbgagui
ja ya gosthi hnini pa dra jugaguihmạ.
33 Pe nuya cu bi 'yɛnc'agui ja 'nara dạnga 'bøts'e ne bi tonsc'agui ja 'nara
ventana mi ja ja ra jạdo nú'ạ mi cot'a maxøgue ra hnini, ne ja bi cạbgaguini'u
pa njabu bi za dá c'ot'i de rá 'yɛ ra gobierhnu.

12

Ya thedi ne ya nt'udi nú'u bi 'ñutua ra apostol Pablo ra Zidada Jesucristo

1 Hiní 'ñepcagui ga 'ñets'i, pe mahyoni ga øt'e njabu. Pe nubyá ma ga xi'ahu
de nú'u ya thedi stá handi xa 'ñutcagui ra Zidada.
2 Ma ga xi'ahu ngu 'ñena ma'na ra cu bi t'utua nú'u ya thedi'u, pe hina,
ngue'ạ nugui go bi t'utcagui'u. Nú'ạ ra cu'ạ ya øt'a 'rɛt'amagoho njɛya bi ts'ixa
asta xi mahets'i. Hønsɛ gue hindí pạdi ua bi ts'its'i co rá ndo'yo, ua hønsɛ rá
ndạhi bi ts'i'tsuabi. Hønsɛ Ajuạ go gue'ạ pạdi.
3 Nugui dí pạdi nú'ạ ra cu bi ts'its'i asta xi mahets'i, hønsɛ hindí pạdi ua bi
ts'its'i con gatho rá ndo'yo o hina, hønsɛ Ajuạ go gue'ạ pạdi xá hño.
4 Nu'ạ́ bi ts'ixa mahets'i nuni habu bá øde 'raya noya nú'u xá nsunda asta
hingui tsa da mạ, ngue'ạ Ajuạ hinxa umba nsɛqui pa da mạ.
5 Nugui dí e'tsua rá nsu nú'ạ ra cu'ạ, pe hingui tsa ga 'ñets'i de guecsɛ. Nu'ạ
ga øt'e, ga mạ gatho nú'ạ stá thogui habu di hnequi gue de guecsɛhɛ hinte xa
za stá øt'asɛ.
6 Pe nu'bu ga nehmạ ga 'ñets'i de nú'ạ te stá øt'e, pøde ni 'na hinto ma da
'ñengagui gue stá 'bɛ ma mfeni, ngue'ạ ga mạnga nú'ạ majuạni. Pe hinga
'ñets'i, ngue'ạ da t'esca ma nsu ne da t'engui gue xi drá dạngui pe hina. Nu'ạ
dí ne, dí ne gui pạtcahu xá hño tengu ma 'mui ngu nú'ạ guí handasɛhu ne guí
øsɛhu.
7 Y pa hinga dạma 'ñets'i de gatho nú'ạ xa 'ñutcagui ra Zidada, bá 'bɛncagui
'nara ts'o ugui xi xá 'ñu ngu 'nara nsuni. Dí pạdi xá hño gue nura Satá go gue'ạ
bá hạ nuna uguinạ pa ga tsama'ñu ne pa hinga 'ñets'i.
8 Hñu'qui stá apabi ra Zidada da hñạgahmạ nuna ts'o ugui.

9 Pe nu'ą̃ bi 'ñengagui: “Nugui dí 'bʉi con gue'i pa ga fax'a'i y ya hinte ma'na
guí honi, ngue'ą nura ora otho ri ts'ɛdi, gue'ą ra ora ma'na ri hnequi ma ts'ɛdi
ja ri 'mʉi,” njabʉ bi 'ñengagui. Hangue xi drí johya ngue'ą otho ma ts'ɛdi,
ngue'ą njabʉ tsa da hnequi ja ma 'mʉi rá ts'ɛdi ra Zidada Jesucristo.
10 Hangue nugui drí johya ga pɛpabi ma Zidadahʉ ra Jesucristo masque
otho ma ts'ɛdi, ne nøngagui ya jąʼi, ne dí tho ra nhyoya, ne t'ʉtsagui, ne dí tho
ya dumʉi, ngue'ą nura ora otho ma ts'ɛdi, gue'bʉ ma'na dí hąnpa rá ts'ɛdi
Ajuą.

Ra apostol Pablo rí dagui rí du po ra niją Corinto

11 Nugui dí nja ngu 'nara 'bɛmfeni ngue'ą dí mąnsɛ de nú'ą te stá øt'e, pe go
ri ts'oquihʉ pa dí øt'a njabʉ. Ngue'ą nu'ahʉ go mri 'ñep'ahmąhʉ xcá 'ñescahʉ
ma nsu, pe go guí e'tsuahʉ yá nsu nú'ʉ ri 'ñet'a apostol nú'ʉ mąnsɛ gue xi ya
dąngui'ʉ pe hingo ma'na ya dąngui que guequi, masque hinte drí muui.
12 Nu ndá hą'ts'ahʉbʉ rá noya Ajuą, ja bi hnequibʉ gue xi majuąni go
guequi 'nadrá apostol co nú'ʉ ya hoga nt'udi ne ya milagro gá hyanthʉ dá
øt'e co rá ts'ɛdi Ajuą, ne xi dá tsɛta ya nt'ʉtsate.
13 Nugui nzą̃ntho stá jamasu'ihʉ mahyɛgui ngu stá jamasu ma'ra ya niją
nehe. Hønsɛ nu'ą stá ø't'ahʉ, nú'ą hindá ne dá hąn'a'ihʉ nú'ą ra mfats'i nguí
'racjhmąhʉ, ngue'ą hindá ne ga xuhña'ihʉ. ¡Pe nu'bʉ guí beñhʉ gue gue'ą
'nara nts'o'mʉi dá ø't'ahʉ, dí a'ahʉ ra pumbate!
14 Y nubyá ya drí hñoqui pa ga mabʉ ga c'ą'ts'ahʉ, y con guehna i'quinąʼ, ya
rá hñu'qui dí pabʉ. Y nu xcrá tsømbʉ hindí ne ga xuhña'ihʉ. Ngue'ą nu'ahʉ go
dí hoñ'ahʉ, hingo dí honga nú'ą te guí pɛ'tshʉ, ngue'ą 'nara dada go gue'ą rí
'ñepi da munts'a ra boją pa da zocua yá bą̃tsi, hingue nuya bą̃tsi go da munts'a
ra boją pa da zocua yá dada.
15 Nugui con gatho ma johya ma ga tegue gatho nú'ą te dí pɛ'tsi, ne masque
dá thegue gatho ma nzaqui nehe, ngue'ą dí ne gui 'bʉhʉ xá hño co Ajuą. ¿Ha
gue ma gui ʉtsaguihʉ ngue'ą ma'na dí mąʼahʉ?
16 Nu'ahʉ guí pąhʉ xá hño gue hindá ne ga xuhña'ihʉ, pe 'ra de gue'ahʉ guí
mąñhʉ gue 'nadrá hyate, ne guí mąñhʉ gue nugui stá ha'ahʉ pa stá hąn'ahʉ
te stá hąn'ahʉ.
17 Xi nú'ʉ ya cu stá pɛn'ahʉbʉ, ¿ha gue stá pɛnpʉ pa da hya'a'ihʉ pa da
hñą̃n'ahʉ nú'ą te guí pɛ'tshʉ?
18 Dá pɛn'ahʉbʉ nuni ra cu Tito co nú'ą ma'na ra cu pa dua c'ą'ts'ahʉ. ¿Ha
gue xa hya'ahʉ? ¿Ha gue hingue 'nat'a dí beñhe ne 'nat'a ra 'bɛfi dí pɛhe?
19 Zą̃i da ne gui beñhʉ gue go dí da'ahʉ nguɛnda de nú'ą te stá pɛfi, pe hina,
nu Ajuą ra Dada go gue'ą drí dapa nguɛnda de nú'ą te dí øt'e, ne guehna dí
mą ja rá thandi'ą de rá thuhu ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo. Y gatho núna stá
xi'ahʉ, ma zi hmądi cu'ihʉ, stá xi'ahʉ pa njabʉ ma'na da nte ri jamfrihʉ.
20 Nu xcrá tsømbʉ, dí tsu xi'bʉ hingri øthʉ ngu nú'ą dí nega, o xi'bʉ hingo
gra øt'e ngu nú'ą go guí nehʉ. Dí tsu gri pɛ'tshʉ ya tsʉi, o gri nehʉ gui nsɛhɛhʉ,
gri ncuɛhʉ, gri pɛ'tshʉ ya hegue, gri njʉ'tsua nc'uambahʉ, gri nøñhʉ 'na ngu
ma'na, gri 'ñets'ihʉ, ne ya hinga 'na gri øthʉ.
21 Nu xcrá yopa mabʉ dí tsu ga 'bɛ ma tsa ja rá thandi Ajuą por nú'ą gri øthʉ,
y pøde da dąqui ga nzoni ngue'ą ndunthi de gue'ahʉ ya maya'bʉ guí øthʉ ya
ts'oqui, y hinxcá ñobrihʉ pa gui hyɛhʉbʉ ya ts'ot'øt'e, ne guí siguihʉ grí hñuxhʉ
ya 'bɛhñą nú'ʉ hingue xi ri 'bɛhñąhʉ, ne guí øthʉ nú'ą go guí nehʉ.

13

Ra apostol Pablo benba ya gamfri da 'ño xá hño ne pɛnpa ya nzɛnjua

1 Con guehna i'qui ma ga mabʉ, ya rá hñu'qui dí tsøñ'ahʉ. Y nu xcrá tsømbʉ
ma ga ha̱mp'ahʉ nguɛnda ngu nú'a̱ ma̱nga ra ley habʉ ena: Pa da za da jamfri
gue xa nja te xa 'øt'a 'nara ja̱'i nú'a̱ hña̱pabi, mahyoni di 'bʉhni yoho o hñu
nú'ʉ to'o damaju̱ni gue xi maju̱ni xa 'øt'e nú'a̱ te hña̱pabi.
2 Nu ndá mabʉ rá ño'qui, dá xi'ahʉ gatho'ihʉ nú'ahʉ xcá øthʉ ya ts'oqui,
gue nu xcrá mabʉ rá hñu'qui ma ga ha̱mp'ahʉ nguɛnda gatho nú'a̱ xcá øthʉ.
Y núbya hindí 'bʉitho con gue'ahʉ dí yopa ben'ahʉ ne gatho nú'ʉ ma'ra guí
'bʉhʉbʉ, gue ma ga ha̱mp'ahʉ nguɛnda ngu nú'a̱ ya stá xi'ahʉ.
3 Nu'bʉ́ ha̱, ma gui pa̱hʉ gue go ra Zidada Jesucristo ri 'racagui ra ts'ɛdi pa
ga zo'ahʉ. Y nu'á̱ go gue'a̱ pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da pa't'a ri 'mʉihʉ, nehe pa da
castiga'ihʉ.
4 Nu'á̱ masque bri pont'i ne bi thopa rá zi ndo'yo nú'a̱ mi otho rá ts'ɛdi, pe
co rá ma̱ca ts'ɛdi Aju̱a̱ bi japi bi yopa nte de ra du'a̱. Nuje nehe otho rá ts'ɛdi
ma ndo'yohe ngu rá zi ndo'yo. Pe dí pa̱he gue dí 'bʉhe con gue'a̱, hangue Aju̱a̱
ri 'racje ra ts'ɛdi pa ga zo'ahe.
5 Bensɛhʉ ja ri mfenihʉ ua xi maju̱ni guí camfrihʉ xá hño ra Zidada Jesu
o hina. Hangue bensɛhʉ xá hño. Nu'ahʉ go guí pa̱sɛhʉ ua 'bʉi ra Zidada
Jesucristo ja ri corasohʉ o hina, pa gui pa̱hʉ ua hingrí 'ñet'a gamfrithohʉ.
6 Ne nuje dí tø'mhe gui pa̱hʉ xá hño gue nuje hindyá 'ñet'a apostolhe.
7 Nuje xi dí aphe Aju̱a̱ pa gui 'yohʉ xá hño ja rá thandi'a̱. Dí nehe gue gui
'yohʉ xá hño, pe hingue pa da hnequi gue dyá hoga apostolhe. Nu'a̱ dí nehe,
dí nehe gui 'yohʉ xá hño masque dá t'enje gue dyá 'ñet'a apostolhe.
8 Ngue'a̱ nuje hingui tsa ga øthe 'nara t'øt'e nú'a̱ dri ncontraui nú'a̱
maju̱ni. Nuje dí øthe ra ts'ɛdi pa nza̱ntho go da nta̱te nú'a̱ maju̱ni.
9 Masque nuje xa t'acje ra ts'ɛdi pa ga castigahma̱'ihe, pe ga johyahe 'bʉ
nu'ahʉ gui 'yohʉ xá hño. Nuje hindí tsayahe dí apabihe Aju̱a̱ pa xi gui 'yohʉ
xá hño ja rá thandi'a̱.
10 Dí op'ahʉ nuna carta núbya ante ga mabʉ ga tsøñ'ahʉ, pa nu xcrá tsømbʉ
ya xcá øthʉ ngu nú'a̱ dí ne, pa ya hinga tsʉ́'ahʉ co nuna ra ts'ɛdi xa 'racagui
ra Zidada. Y nuna ts'ɛdina̱ xa t'aqui pa ga zo'ahʉ pa ma'na da nte ri jamfrihʉ,
hingue pa ga ja'ahʉ gui 'bɛ ri jamfrihʉ.
11 Nubyá, zi cuhʉ, núna ma ga xi'ahʉ ya go guehna rá nga̱ts'i. Xi da johyahʉ
ne 'yohʉ xá hño, dá hñu ri mʉihʉ, ne 'bʉhʉ te rá entho ne co 'nada ra mfeni.
Aju̱a̱ ri ma̱caguihʉ ne hubga ma mʉihʉ pa ga 'bʉhʉ te rá entho, nú'á̱ go gue'a̱
da 'mʉi con gue'ahʉ.
12 Ne nzɛnjuahʉ 'na ngu ma'na co 'nara nthʉfi dega hma̱te.
13 Nehe ri fat'aju̱a̱'ihʉ gatho ya cu de guecua Macedonia.
14 Y nubyá, ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da max'a'ihʉ, y Aju̱a̱ ra Dada da
su'ahʉ co rá hma̱te, ne da 'mʉi ra Ma̱ca Nda̱hi nza̱ntho con gue'ahʉ. Njabʉ
gue'a̱.

RA GALATA
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI YA GAMFRI ME GALACIA

Ra apostol Pablo opabi ya gamfri me Galacia

1 Núgui drá Pablo drá apostol. Hingo ya jạ'i xa hñuxcagui, nixi xa mɛncagui.
Numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo ne Ajuạ ma Dadahʉ go gue'ʉ xa hñuxcagui pa
dyá 'mɛhnigui'ʉ pa ga mạnga nú'ạ ra mạca noya xa 'racagui'ʉ. Ma zi Hmuhʉ
ra Jesucristo go gue'ạ xqui du y Ajuạ ma Dadahʉ go gue'ạ bi 'yøt'e pa bi yopa
nte ma'na'qui.
2 Nugui ne gatho ma zi cu 'bʉiua con guequi dí op'ahe nuna carta nú'ahʉ
grí muntshʉbʉ ja ya nijạ Galacia.
3 Ajuạ ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da max'ahʉ ne da jạp'a'ihʉ.
4 Ajuạ ma Dadahʉ go rá paha'ạ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi unga rá te
pa bi hñạsca ma ts'oquihʉ ne pa bi ñạngaguihʉ de nuna ts'oximhai mapaya.
5 ¡Ajuạ go gue'ạ rí 'ñepi dra nsunda pa nzạntho! Njabʉ gue'ạ.

Otho ma'na ra mạca noya pa da za da mpøhø ya jạ'i

6 Ajuạ bi zoncahʉ pa ga 'bʉhʉ xá hño con gue'ạ po nú'ạ bi 'yøt'a ma zi
Hmuhʉ ra Jesucristo po rá hñojạ'i'ạ. Y nubyá guí ne gui 'ueguehʉ de gue'ạ pa
gui tɛnhʉ ma'na'ño ra jamfri hingue ngu nú'ạ mạnga ra mạca noya. Y nugui
xi drí 'yø ngue'ạ 'bestho guí ne gui 'ueguehʉ.
7 Xi majuạni otho ma'na ra mạca noya. Pe de gue'ahʉbʉ 'bʉi 'raya jạ'i nú'ʉ
ri ts'oc'a ri mfenihʉ. Nú'ʉ́ xi nehmạ da patua rá mạca noya ma Zidadahʉ ra
Jesucristo.
8 Pe nuya jạ'i'ʉ hinda ma da mpont'ui rá cuɛ Ajuạ. Ha nu'bʉ nuje nehe ga
patuahe hmạhạ rá noya Ajuạ ne ga u't'ahe ma'na ra jamfri nú'ạ di 'na'ño de
nú'ạ ya stá u't'ahe, nu'bʉ́ necje hinga ma ga mponthe rá cuɛ Ajuạ. O 'bʉ 'nara
ɛnxɛ dua ehe de mahets'i ne da ne da 'yøt'a njabʉ nehe, nu'bʉ́ nú'ạ nehe hinda
ma da mpont'ui rá cuɛ Ajuạ.
9 Dí yopa xi'ahʉ nú'ạ ya stá xi'ahʉ: 'Bʉ da 'mʉi 'na to'o da zo'ahʉ de ma'na ra
jamfri nú'ạ di 'na'ño de nú'ạ ya stá u't'ahe, nú'ạ ra jạ'i'ạ hinda ma da mpont'ui
rá cuɛ Ajuạ.
10 Ya guí pạhʉ xá hño gue nugui hindí mạ njabʉ pa da numahñogui ya jạ'i. Dí
mạnga njabʉ pa da hyandgagui xá hño Ajuạ. Hindí øt'a ra ts'ɛdi pa ga pønga
ma hmi co ya jạ'i, ngue'ạ 'bʉ go ga pønga ma hmi co ya jạ'i, nu'bʉ́ ya drá 'bɛgo
de gue'ʉ y ya hindrá 'bɛgo de ra Zidada Jesucristo.

Hanja bi za bi mɛpa Ajuạ ra apostol Pablo

11 Ma zi cu'ihʉ, dí ne gui pạhʉ gue nú'ạ ra mạca noya dá xi'a'ihʉ hingo rá
noya 'nara jạ'i.
12 Nú'ạ ra mạca noya dá u't'ahʉ go gue'ạ bi 'ñutcagui ra Zidada Jesucristo.
Hingo bi 'ñutcagui ya jạ'i nú'ạ ra mạca noya dí mạ, y nixi dá hạni de gue'ʉ.
13 Nu'ahʉ gá pạtcahʉ ma 'mʉi ma'mɛt'o nú'bʉ ndá pɛ'tsta ra jamfri
mahyɛgui co ya xodyo. Nugui xi ndí ø'tua ndunthi ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o mi
camfri Ajuạ, ne ndí ne hmạhạ stá ho gatho.

14 Nugui hønsɛgui go ma'na dá tɛnba yá jamfri ya xodyo de ma'ra ma
compa nú'ʉ myá xodyo nehe, ngue'ą xi dá øt'a ra ts'ɛdi pa dá tɛnba yá nzą̱i
ndu ma xitahe ne ndu ma dadahe.
15 Pe nugui ante ga 'bʉi, Ajuą ya xqui huancagui. Y nu mi zø ra ora de nú'ą̱
xqui beni Ajuą, nú'ą́ bi zocagui con gatho rá hñoją̱'i.
16 Ajuą ma Dadahʉ bi zocagui pa dá camfribi rá mąca T'ʉ. Bi zocagui pa
bi za dá zofo nehe nú'ʉ hingyá xodyo. Y pa dá nzote, hingue 'mɛt'o dá anba
'nara ją̱'i.
17 Nixi dá ma Jerusale pa stá ñą̱'be 'mɛt'o nú'ʉ ya myá apostol 'mɛt'o de
guequi. Nu'ą̱ dá øt'e, dá ma ja ra hai Arabia. Nepʉ de guehni dá pengui pa
Damasco.
18 Ha nu mi thogui hñu njɛya de dá camfri, nu'bʉ́ hą̱, ja dá ma Jerusale pa
duá c'ą̱'tsa ra cu Pedro, y dá 'bʉ'beni'ą̱ 'nɛt'ocʉt'a.
19 Hinto ma'ra ya apostol dá nu de guehni. Hønsɛ ra apostol Cobo nú'ą̱ rá
cu ra Zidada, go gue'ą̱ dá nu'beni'ą̱.
20 Ajuą̱ go gue'ą̱ pą̱di gue hingrá nc'uamba nú'ą̱ dí op'ahʉ.
21 'Mɛfa dá ma pa ja ra hai Siria, y ja ra hai Cilicia.
22 Y asta ra pa'ą̱ himi pą̱caguitho nuya cu xqui gamfri ra Zidada Jesucristo
nuni Judea.
23 Nu'ʉ́ hønsɛ xqui 'yøde gue nuguí ma'mɛt'o ndí ø'tua ra nts'o'mʉi ya cu,
pe nubyá dí ñą̱ de ra jamfri, masque ma'mɛt'o ndí ne hmą̱hą̱ stá huata nuna
jamfriną̱.
24 Hangue nuya cu'ʉ xi bi xøcambeni Ajuą̱ ngue'ą̱ bi bą̱di'ʉ gue nugui ya stí
camfri ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

2

Nú'ʉ ma'ra ya apostol bi ncompaui ra apostol Pablo

1 Y mi thogui 'rɛt'amagoho njɛya de dá ma dá c'ą̱'tsa ra cu Pedro nuni
Jerusale. Ñepʉbya dá yopa mani ma'na'qui pa dá ñą̱'be ya apostol. Dá mɛ'be
ra cu Berhna, ne dá tsixa ra cu Tito nehe.
2 Dá mani ngue'ą̱ njabʉ bi xicagui Ajuą. Y ja dá ñą̱'beni ya apostol nú'ʉ
myá ndą̱ de ra niją̱ pa bi bą̱di'ʉ xá hño nú'ą̱ ra mąca noya dí xipabi nú'ʉ ya
ją̱'i hingyá xodyo. Dá øt'a njabʉ pa himbi 'mɛditho ma 'bɛfi nú'ą̱ stí pɛfi ne
astabya dí pɛfi.
3 Ha nú'ʉ ya apostol'ʉ bi 'ñena gue hą̱hą̱ xá hño nú'ʉ ya noya dá xipabi'ʉ.
Hangue nu'ʉ́ bi 'ñena gue hą̱hą̱ xá hño gue hinda mɛ'tsa ra seña ra cu Tito
ngu øt'a ya xodyo gue pɛ'tsa ra seña ja yá ndo'yo. Nura cu Tito hingrá xodyo,
pe ra me Grecia hą̱, y hinxa thu'tsua ra seña ja rá ndo'yo.
4 Nú'ą́ himbri japi da mɛ'tsa ra seña, masque 'raya 'ñet'a gamfri mi ne'ʉ
gue xa thu'tsua ra seña hmą̱hą̱'ą̱. Nú'ʉ ya 'ñet'a gamfri mi cʉt'a ja ra niją̱
y 'na'ño ra mfeni mi beni. Mi ne da bą̱di'ʉ ua ndí tɛnhe rá ley ra Moise ua
hina. Pe ra Zidada Jesucristo ya xqui pøngaguihe de nura ley'ą̱. Pe nu'ʉ́ hą̱, mi
tɛntho ra ndą̱xjua ley, y bi yʉt'i ja ra niją̱ ngue'ą̱ mi nehmą̱'ʉ xa jacje stá yopa
penjhmą̱he ja ra ndą̱xjua ley.
5 Pe nuje ni ts'ʉ hindá øthe nú'ą̱ mi mą̱ñ'ʉ. Hindá yopa tɛnhe ra ndą̱xjua
ley. Y dá øthe njabʉ pa nú'ahʉ hingyá xodyohʉ da za gui sigui gui camfrihʉ
nú'ą̱ ra mąca noya dá xi'ahʉ nú'ą̱ mą̱ gue ga mpøhøhʉ ngue'ą̱ stá camfrihʉ ra
Zidada Jesu.

6 Nú'ʉ ya apostol myá ndạ de ra nijạ hinte ma nt'utuate bi 'ñutcagui'ʉ. Pa guequi hinte ja 'bʉ ya myá apostol'ʉ 'mɛt'o de guequi 'bʉ hina, ngue'ạ ja rá thandi Ajuạ gatho ya jạ'i mahyɛgui.
7 Nuya apostol'ʉ bi bạdi xá hño gue Ajuạ xqui mɛncagui ga zofo nú'ʉ hingyá xodyo, ngu ra cu Pedro nehe xqui 'bɛhni da zofo ya xodyo.
8 Nu'ạ ra Zidada bi maxa ra cu Pedro pa bi zofo ya xodyo, go guet'ạ ra Zidada bi maxcagui nehe pa dá zofo nú'ʉ hingyá xodyo.
9 Nuya apostol bi bạdi gue Ajuạ xqui 'raca ra ts'ɛdi pa dá ma dá zofo nú'ʉ hingyá xodyo. Hangue nura cu Cobo ne ra cu Pedro ne ra cu Xuua nú'ʉ ya apostol myá ndạ de ra nijạ, bi 'racje yá 'yɛ pa nugui ne ra cu Berhna dá mip'yɛhe con gue'ʉ. Gue'ạ 'nara nt'udi pa dá ncompahe con gue'ʉ. Dá cohe 'nara cohi gue nugui co ra cu Berhna ga mɛ'be ga zohe nuya jạ'i hingyá xodyo, ha nu'ʉ́ da ma pa da zofo ya xodyo.
10 Nú'ʉ ya apostol nsøctho bi xicje gue ga sigui ga beñhe nú'ʉ ya zi cu hyoya. Hangue nugui dí øt'a ra ts'ɛdi pa dí fats'i'ʉ.

Ra apostol Pablo bi zʉi ra apostol Pedro

11 Ñepʉ nuje dá penje ma'na'qui pa Antioquía. Y 'mɛfa ra cu Pedro bi mani bá ntsønte. Hangue ja dá yopa nthɛ'beni ma'na'qui con gue'ạ. Y nuni ja dá tsʉini'ạ ngue'ạ mi ne da yopa dɛna ra ndạxjua ley ma'na'qui.
12 Nurá mʉdi hạ, mi øt'e xá hño, mi ñuni co ya cu hingyá xodyo. Pe 'mɛfa bi zønini ma'ra ya cu myá xodyo xqui mɛhna ra cu Cobo. Ha nu mi zønga nuya cu'ʉ, ra cu Pedro bi 'yøt'a ñohmi ne bi mʉdi bi 'uegue de nú'ʉ ya cu hingyá xodyo pa ya himbi ñuni con gue'ʉ. Bi 'yøt'a njabʉ ngue'ạ mi tsu te da mạ nú'ʉ ya cu mi tɛnba yá nzại ya xodyo.
13 Ha nu'ʉ ma'ra ya cu nú'ʉ myá xodyo bi 'yøt'a ñohmi mahyɛgui co ra cu Pedro, hangue asta ra cu Berhna bi cadi'ʉ pa bi ñohmi ne'ạ.
14 Pe nu ndá handi gue nu'ʉ́ bi 'yøt'a ñohmi ne himbi dɛna xá hño rá noya Ajuạ, dá xipabi ra cu Pedro ja yá thandi gatho ya cu, ne dá embi: "Nu'í grá xodyo, pe ya gá camfri ra Zidada Jesu y ya hinguí tɛnhmạhạ ra ndạxjua ley. Nu'bʉ́ ¿hanja guí nehmạ gue da dɛna ra ndạxjua ley nú'ʉ ya cu hingyá xodyo?"

Ya xodyo ne gatho ngu ma'ra ma da mpøhø nú'bʉ da gamfri ra Zidada Jesu

15 Nugaguiui dyá xodyoui desde dá 'bʉhʉ. Nu ma'mɛt'o nzạntho ndí øt'ui nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley, ne hindá njaui ngu nú'ʉ hingyá xodyo hindi dɛna ra ndạxjua ley, nú'ʉ enga ya xodyo gue nu'ʉ́ ya 'yøt'ats'oqui gá jạ'i'ʉ.
16 Pe rá ngạts'i dá pạdiui gue nu'ạ tó'o da gamfri ra Zidada Jesucristo ya hingui tu ra ts'oqui, hingue ngue'ạ da 'yøt'a ngu nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley. Hangue nugaguiui stá camfriui ra Zidada Jesucristo ne ya hinte dí tuui, ngue'ạ dí camfriui ra Zidada Jesu, hingue ngue'ạ dá øt'ui ngu nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley. Ra Mạca T'ofo ena gue ni 'na hinda za to da t'embi gue ya hingui tu ra ts'oqui masque da 'yøt'a gatho nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley.
17 Nugaguiui stá camfriui ra Zidada Jesu ne ya hinte dí tuui. Nubyá dí njaui ngu nú'ʉ hingyá xodyo ngue'ạ ya hindrí dɛnui ra ndạxjua ley. Hangue ya xodyo engaguiui gue dyá 'yøt'ats'oqui gá jạ'iui. Nu'bʉ́ ¿ha gue ri 'bɛpcaui ra Zidada Jesu ga øt'ui ya ts'oqui ngue'ạ ya hindrí dɛnui ra ndạxjua ley? ¡Hina, hingui tsa!
18 Pe 'bʉ ga yopa tɛnui nú'ạ ra ndạxjua ley ya stá tsohuibʉ, nu'bʉ́ hạ, ga yopa tuxui ra ts'oqui ma'na'qui.

19 Ma'mɛt'o nugui ndí 'bʉi ja rá hmanda ra ndạxjua ley. Pe ra ndạxjua ley himbi za bi pøhøgui. Hangue nubyá ya dá 'uegue de gue'ạ, y nubyá dí pɛpabi Ajuạ.
20 Nu mri pont'a ra Zidada Jesu, ja ra uɛnda nequi ja bri pontcaguini nehe. Hangue ya hindí 'bʉi de ma paha sɛhɛ. Nubyá go ra Zidada Jesu 'bʉi ja ma coraso. Y ya dí 'bʉi po ra jamfri nú'ạ dí pɛ'tsuabi rá T'ʉ Ajuạ nú'ạ to'o bi mạcagui ne bi unga rá te por guecagui.
21 Nugui hinstá ʉtsabi rá dạnga hmạte Ajuạ. Nu'ạ́ po rá dạnga hmạte bá pɛhna rá T'ʉ pa bi du ne pa njabʉ bi pøhøguihʉ. Pe nu'bʉ stá mpøhø hmạhạhʉ ngue'ạ dá tɛnhmạhʉ ra ndạxjua ley, nu'bʉ́ hinte dri muui hmạhạ rá du ra Zidada Jesu.

3

Ra ndạxjua ley y ra jamfri

1 ¡Xi gyá 'bɛmfenihʉ nú'ahʉ gyá me Galaciahʉ! ¡Hanja xcá hophʉ to'o xa 'yʉ't'a'ihʉ pa guí ne gui 'ueguehʉ de nú'ạ majuạni ne gui tɛnhʉ ra ndạxjua ley! Y nu'ahʉ ya xa t'u't'ahʉ xá hño pa te bi du ra Zidada Jesucristo nú'ạ bri pont'i.
2 Dí ne gui xicaguihʉ: ¿Ha gue gá hạñhʉ ra Mạca Ndạhi ngue'ạ gá øthʉ nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley? Hina. Nura Mạca Ndạhi gá hạñhʉ ngue'ạ gá camfrihʉ ra mạca noya nú'ạ gá ødehʉ.
3 ¿Hanja xcá 'bɛ ri mfenihʉ? Nu'ahʉ́ ya xcá cʉthʉ ja rá 'ñu Ajuạ po rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi. Nde nu'bʉ́, ¿ha gue guí beñhʉ da za gui nehʉ nura 'ñu'ạ co ri ts'ɛdisɛhʉ?
4 ¿Ha gue da njabʉtho gatho nú'ạ xcá thoguihʉ? ¡Hina, ngue'ạ nugui dí camfri gue hinda njabʉtho!
5 Ajuạ ri 'ra'ahʉ ra Mạca Ndạhi, ne xi u't'a'ihʉ ndunthi ya nt'udi. ¿Ha gue øt'a njabʉ ngue'ạ guí øthʉ ra ts'ɛdi pa gui 'yøthmạhʉ nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley? Hina. Nu'ạ́ øt'a njabʉ ngue'ạ guí camfrihʉ ra mạca noya nú'ạ gá ødehʉ.
6 Ndu ra Abrá nehe bi gamfri Ajuạ. Hangue por gue'ạ Ajuạ bi mạ gue ra Abrá ya hinte ma ts'oqui mi tu.
7 Hangue pạhʉ gue nu'ʉ tó'o pɛ'tsa ra jamfri go gue'ʉ hinte ma ts'oqui tu, y go gue'ʉ yá bạtsi ndu ra Abrá ngue'ạ camfri ngu mi camfri'ạ.
8 Maya'bʉ Ajuạ xqui beni gue hingue hønsɛ nuje dyá xodyohe ya hinte ma ts'oqui ga tuxhe, pe nú'ahʉ nehe hingyá xodyohʉ, 'bʉ gui camfrihʉ ngu mi camfri nehe ra Abrá, nu'bʉ́ ne'ahʉ ya hinte ma ts'oqui gui tuxhʉ. Hangue de maya'bʉ Ajuạ bi xipa ra Abrá ra mạca noya ne bi 'ñembi: “Po rá ngue'i ma ga jạpi gatho ya jạ'i 'bʉ ja rá ngʉni ra ximhai.” Njabʉ mạnga ra Mạca T'ofo.
9 Hangue nu'ʉ tó'o pɛ'tsa ra jamfri go gue'ʉ njạpi mahyɛgui co ra Abrá nú'ạ to'o bi mɛ'tsa ra jamfri.
10 Pe nu'ʉ tó'o hu yá mʉi gue ma da mpøhø ngue'ạ øt'a nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley, nu'ʉ́ hinda ma da mpont'ui rá cuɛ Ajuạ, ngue'ạ hingui 'bʉi ni 'na nú'ạ to'o tsa da 'yøt'a gatho nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley. Y ra Mạca T'ofo enga njaua: “Nu'ạ tó'o hingui øt'a gatho nú'ạ xa t'ofo ja ra ley, hinda ma da mpont'ui rá cuɛ Ajuạ.”
11 Nehe dí pạdihʉ gue nu'ʉ tó'o ri dɛna ra ndạxjua ley, Ajuạ hinda 'ñembi gue ya hinte ma ts'oqui tu, ngue'ạ nu'ʉ́ hingui pɛ'tsa ra jamfri. Y ra Mạca T'ofo ena gue nu'ạ tó'o pɛ'tsa ra jamfri, ya hinte ma ts'oqui tu, y nu'ạ́ pɛ'tsa 'nara 'ra'yo te.

12 Pe nu'ą tó'o ri dɛna ra ndąxjua ley hingui pɛ'tsa ra jamfri. Nú'ą́ mahyoni
da 'yøt'e hmąhą gatho nú'ą mąnga ra ndąxjua ley pa da za da mɛ'tsa hmąhą
ra te pa nzą̨ntho, ngue'ą ra Mąca T'ofo enga njaua: “Nu'ą tó'o da 'yøt'a gatho
ngu nú'ą mąnga ra ley, go gue'ą da zʉdi ra te ngue'ą xa 'yøt'e gatho ngu ri
manda.”
13 Pe ma Zidadahʉ ra Jesucristo go gue'ą bi ñą̨ngaguihʉ de rá cuɛ Ajuą nú'ą
mąnga ra ndąxjua ley gue da zʉdi nú'ą to'o hingui øt'e gatho nú'ą xa t'ofo
ja nura ley'ą. Bi ñą̨ngaguihʉ de rá cuɛ Ajuą ngue'ą go guesɛ'ą bi zʉdi rá cuɛ
Ajuą nú'ą mri 'ñepcahmąhʉ go xa zʉcjʉ. Nu'ą́ bi zʉdi rá cuɛ Ajuą nu mi du ja
ra pont'i, ngue'ą ja ra Mąca T'ofo xa t'ofo njaua ne ena: “Nu'ą tó'o da du ja
'nara za, go gue'ą ya bi zʉdi rá cuɛ Ajuą.”
14 Ra Zidada Jesucristo bi du pa bi ñą̨ngaguihʉ de rá cuɛ Ajuą. Bi njabʉ pa
hingue hønsɛ núje dyá xodyohe bi za dá hąñhe ra jąpi nú'ą xqui hña̱'tuabi ra
Abrá. Nehe nú'ahʉ hingyá xodyohʉ bi za gá hąñhʉ nú'ą ra jąpi'ą. Nehe bi za
dá hąñhʉ ra Mąca Ndąhi nú'ą xqui hña̱'tuabi nú'ʉ to'o da gamfri ra Zidada
Jesu.

Ra ndąxjua ley y rá hña̱'ti Ajuą

15 Zi cuhʉ, nubyá nurá cohi Ajuą bi gohui ra Abrá ma ga hyɛcuabihʉ ngu rá
cohi 'nara jąʼi. 'Bʉ 'nara jąʼi xa 'yøt'a 'nara cohi ne ya bi t'øt'e ngu nú'ą ra cohi
bi nja, nu'bʉ́ nura cohi'ą ni ts'ʉ hingui tsa to da huati nixi da pati, masque
nura cohi'ą go bi 'yøt'a 'nara jąʼi.
16 Nde nubyá, Ajuą bi gohui 'nara cohi ndu ra Abrá co rá 'roho, y bi ña̱'tuabi
'nara hña̱'ti. Ajuą himbi 'ñemba ra Abrá: “Nú'ʉ ri 'roho”, y nixi bi mą de gatho
yá 'bɛto yá mbong'bɛto ra Abrá. Nu Ajuą bi mą de 'nada rá 'roho ra Abrá,
hangue bi 'ñena: “Nuri 'roho.” Y nubyá dí pąhʉ gue nura 'roho'ą go gue'ą ra
Zidada Jesucristo.
17 Nubyá ma ga xi'a'ihʉ xá hño te rí bønga nú'ą dá mą de rá cohi 'nara jąʼi.
Ajuą bi gohui 'nara cohi ra Abrá nú'ą mi e da cumpli ra Zidada Jesucristo.
Y de mi gohi ra cohi bi thogui goho nthebe ne 'natema'rɛt'a njɛya, ñepʉ ja
bi thoca ra ndąxjua ley. Hangue nura ndąxjua ley hingui tsa da huata nura
cohi'ą pa go da njabʉtho nú'ą ra hña̱'ti xqui ña̱'ti Ajuą.
18 Pe nu'bʉ nú'ʉ ya jąpi xqui ña̱'ti Ajuą go di ehe hmąhą de ja ra ndąxjua
ley, nu'bʉ́ nuya jąpi'ʉ ya hindi ehe de ja ra hña̱'ti. Pe ra Abrá bi hña̱nga ra
jąpi ngue'ą njabʉ xqui ña̱'tuabi Ajuą, hingue bi hña̱nga ra jąpi ngue'ą bi 'yøt'a
nú'ą mąnga ra ndąxjua ley.
19 Nu'bʉ́ ¿pa te bi t'unga ra ley? Ra ley bi t'uni pa bi za dá pą̨dihʉ nda'ą
gue'ą ra ts'oqui. Nú'ą ra ley'ą bi muui asta nú'ą ra pa bi zøhø ma Zidadahʉ ra
Jesucristo nú'ą ra 'roho to'o xqui t'umba nú'ą ra hña̱'ti xqui ña̱gui Ajuą. Nura
ndąxjua ley bi t'uni njaua: Ajuą bá pɛhna yá ɛnxɛ pa bi umba ra ley ra Moise.
Ha nura Moise go gue'ą bi hña̱nga ra ley, ñepʉ bi umba ya jąʼi.
20 Pe nura cohi himbi t'uni ngu bi t'unga ra ley. Nura cohi go Ajuą sɛhɛ bi
hyoqui co ra Abrá ne bi xipsɛ de ra hña̱'ti. Hinto bi 'mande de gue'ʉ ngue'ą
go guesɛ Ajuą bi 'yøt'e, y nu'ą́ 'natho.

Nú'ą bi 'yøt'a ra ndąxjua ley

21 Nu'bʉ́, ¿ha gue nura ley ri ncontraui nurá hña̱'ti Ajuą bi ña̱'tua ra Abrá?
Hina, hingui tsa. Nura ndąxjua ley himbi t'uni pa da 'racjʉ ra te ma'ra'yo.
Nu'bʉ xa t'uni hmąhą 'nara ley nú'ą xa zahmą xa 'racjʉ ra 'ra'yo te, nu'bʉ́ xa
zahmą gue ya hinte gra tuhmąhʉ ngue'ą ndí dɛnhʉ nura ley'ą.

22 Pe nura ndạxjua ley hindi pøhø ya jạ'i. Nu'ạ́ ena gue gatho ya jạ'i pɛ'tsi te
da duxa yá ts'oqui. Bi mạnga njabʉ ra ndạxjua ley pa bi za dá hạ̃ñhʉ nú'ạ ra
jạpi bi ñạgui Ajuạ ngue'ạ dí camfrihʉ ra Zidada Jesu, hingue ngue'ạ dá øthʉ
nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley.
23 Pe ante da zø ra Zidada Jesu pa dá camfrihʉ'ạ, nujʉ́ ndí 'bʉhʉ ja rá
hmanda ra ndạxjua ley, y ja dá 'bʉhʉni asta mi zøhø ra Zidada Jesu nú'ạ xqui
hñuxa Ajuạ pa da 'ñehe.
24 Hangue nura ndạxjua ley bi nja ngu 'nara 'bɛmu bi sujʉ hmạhạ asta ra
pa bi zøhø ra Zidada Jesucristo. Bi sujʉ ra ley pa 'mɛfa bi za dá camfrihʉ ra
Zidada Jesu, y hangue nubyá ya hinte dí tuhʉ.
25 Ha núbya mi zøhø ra Zidada Jesu, ya hingo bi sujʉ ra ley.
26 Nubyá gathoguihʉ ya yá bạtsiguihʉ Ajuạ ngue'ạ dí camfrihʉ ra Zidada
Jesucristo.
27 Nujʉ́ stá nxistehehʉ ngue'ạ dí camfrihʉ ra Zidada Jesu, y nubyá ya dí
'bʉhʉ ngu gra 'mʉi'ạ.
28 Nubyá ya hingui thahni to'o ra xodyo, to'o hingrá xodyo, to'o ra 'bɛgo,
to'o hingrá 'bɛgo, nixi to'o ra 'ñøhø, nixi to'o ra 'bɛhñạ, ngue'ạ gathoguihʉ ya
dí 'nathohʉ ngue'ạ dí camfrihʉ ra Zidada Jesucristo.
29 Nujʉ́ dí 'nathohʉ co ra Zidada Jesucristo, hangue necjʉ dyá 'rohohʉ de ra
Abrá, y go ma mɛtihʉ nehe nú'ạ ra jạpi bi ñạ'ti Ajuạ.

4

1 Nubyá ma ga nhyɛcuahʉ ngu 'nara bạtsi nú'ạ bi ts'ocuabi rá tsogui. Nu'ạ́
masque go rá mɛti gatho nú'ạ bi ts'ocuabi, 'bʉ hingui tsøsta yá jɛya pa da
manda sɛhɛ rá tsogui, nú'ạ́ ja ra uɛnda ngu 'nara 'bɛgo ngue'ạ hindi manda
sɛhɛ.
2 Nura bạtsi'ạ 'bʉi ja yá hmanda nú'ʉ to'o su'ạ ne nú'ʉ to'o supabi nú'ạ bi
ts'ocuabi. Nu'ʉ́ ma da manda asta da zøxa yá jɛya nura bạtsi'ạ ngu nú'ạ bi
mạnga rá dada ra bạtsi.
3 Necjʉ nehe, ante da zøhø ra Zidada Jesu ndí njahʉ ngu nú'ạ ra bạtsi himi
tsøsta yá jɛya, ja ra uɛnda ndyá 'bɛgohʉ ndí pɛphʉ yá 'bɛfi ya ndạxjua jamfri
de ra ximhai.
4 Pe 'mɛfa bi zø ra pa de nú'ạ xqui beni Ajuạ. Ñepʉ nu'ạ́ bá pɛhna rá T'ʉ pa
bi 'ñe bi mbạtsi ja 'nara 'bɛhñạ ne bi 'mʉi. Nehe bi 'ñe bi 'mʉi ja rá hmanda rá
ley ra Moise.
5 Bi 'ñe bi 'mʉi ja rá hmanda rá ley ra Moise pa bi za bi zigaguihʉ de
rá hmanda nura ley'ạ pa njabʉ ya hinga 'mɛgohʉ ja nura ley'ạ. Bi 'ñe bi
mbạtsiua ja ra ximhai pa njabʉ Ajuạ bi za bi jabạtsiguihʉ.
6 Y nubyá nujʉ́ ya dyá bạtsihʉ de Ajuạ y nu'ạ́ go gue'ạ ma Dadahʉ. Y ya
stá hạ̃ñhʉ ra Mạca Ndạhi nú'ạ bá pɛncahʉ Ajuạ pa bi 'mʉi ja ma corasohʉ.
Hangue nubyá co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi dí emfʉ Ajuạ: “¡Nu'i go gue'i ma zi
Dada'ihe!”
7 Hangue nujʉ́ ya hindí njahʉ ngu 'nara 'bɛgo hingui t'umba ra tsogui. Ya
dyá bạtsihʉ de Ajuạ y go ma mɛtihʉ nú'ạ ra tsogui bi ñạgui Ajuạ. Nu'ạ́ go gue'ạ
bi 'racjʉ nú'ạ ra tsogui'ạ ngue'ạ dí camfrihʉ ra Zidada Jesucristo.

Ra apostol Pablo unga ra ts'ofo pa hinto da yopa 'mɛgo ja yá hmanda ya ndạxjua jamfri

8 Nu'ahʉ ma'mɛt'o xi majuạni hingüí pạhʉ Ajuạ. Nguí pɛphʉ nú'ʉ hingo
gue'ʉ Ajuạ majuạni.

9 Pe nubyá ha̱, ya gá pa̱hʉ Ajua̱. Nú'á̱ go gue'a̱ 'mɛt'o bi ba̱'ahʉ ne bi zohnahʉ
pa gá pa̱hʉ'a̱. Nu'bʉ́ ¿hanja guí ne gui yopa penjʉ ja yá nda̱xjua jamfri ra
ximhai nú'ʉ hingui pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da pøhøguihʉ ne hinte ri muui? ¿Hanja
guí ne gui yopa 'mɛgohʉ de nuya jamfri'ʉ?
10 Nu'ahʉ xi grí jamasuhʉ ya pa, ya za̱na̱, ya jɛya, ne guí øthʉ ma'ra ya ngo
pa guí eñhʉ gue njabʉ da za gui mpøhøhʉ.
11 Nugui dí tsu da njabʉtho nura 'bɛfi stá pɛfi con gue'ahʉ.
12 Zi cuhʉ dí ba̱nte'ihʉ gue gui 'ueguehʉ de ra nda̱xjua ley ngu stá njaga.
Ngue'a̱ nugui stá tsopʉ ra nda̱xjua ley pa stá nja ngu nguí njahʉ hingüí
tɛnhma̱hʉ ra nda̱xjua ley. Nu ndá zo'ahʉ de rá noya Ajua̱, nu'ahʉ xi gá
numahñoguihʉ.
13 Nu'ahʉ guí pa̱hʉ gue rá mʉdi dá zo'ahʉ de ra ma̱ca noya ngue'a̱ ndrí
hñeni, hangue rá ngue'a̱ dá 'bʉpʉ pa dá zo'ahʉ.
14 Hingá ʉtsaguihʉ nixi gá cujʉ masque numa hñeni mi xuhña'ihʉ. Gá 'racjʉ
ntsaya ha̱, ja ra uɛnda 'nará ɛnxɛ Ajua̱ xqui zøhø. Ne nguí øthʉ ra uɛnda gue
go gá umfʉ ntsaya ra Zidada Jesucristo.
15 ¿Habʉ bi ma nú'a̱ ra hma̱te nguí pɛscahʉ? Nugui drí damaju̱ni gue xi
nguí ma̱caguihʉ asta nu'bʉ xa za hma̱ha̱ pøde xcá ha̱ihʉ hma̱ha̱ ri dahʉ pa
xcá 'racjhma̱hʉ.
16 Nu'bʉ́ ¿te bi ja? ¿Hanja grí ʉtsaguihʉbya? ¿Ha gue grí ʉtsaguihʉbya ngue'a̱
dá xi'a'ihʉ nú'a̱ maju̱ni?
17 'Yobʉ 'ra to'o rí dagui rí du por gue'ahʉ, pe hingue pa ri hñohʉ. Nu'a̱ ne'ʉ,
ne gue da 'uec'a'ihʉ de guecje, pa njabʉ go gui tɛnhʉ'ʉ.
18 Nza̱ntho xá hño to'o da nu por gue'ahʉ pe nú'bʉ da nu pa ri hñohʉ. Nugui
xi grá tagui grá tu por gue'ahʉ, masque ya hindí 'bʉi con gue'ahʉ.
19 Ma zi cu'ihʉ, ja ra uɛnda ma ba̱tsi'ihʉ ngue'a̱ dá zo'ahʉ de rá noya Ajua̱.
Nurá mʉdi ndá zo'ahʉ xi dá sufri, ja ra uɛnda dá tho ya ʉgui ngu nja 'nara
'bɛhña̱ thogui yá ʉgui. Dá thogui njabʉ pa bi za gá 'bʉhʉ ma'ra'yo. Y nubyá
xi yopa tu ma mʉi ma'na'qui ngue'a̱ dí ne xi gui camfrihʉ xá hño ra Zidada
Jesucristo con gatho ri mʉihʉ.
20 ¡Hindí pa̱di te ga øt'e con gue'ahʉ, hangue ga ne hma̱ha̱ gue núbya 'bestho
ga 'bʉi con gue'ahʉ pa ga zo'ahʉ ngu nú'a̱ guí hoñhʉ!

Ra Sara ne ra Agar ri nhyɛcuabi nú'ʉ yoho ya cohi

21 Nú'ahʉ guí ne gui tɛnhʉ ra nda̱xjua ley, xicjʉ: ¿ha gue hinguí pa̱hʉ nú'a̱
ma̱nga ra Nda̱xjua T'ofo?
22 Ja ra Nda̱xjua T'ofo ma̱nga njaua: Ra Abrá bi mɛ'tsa yoho yá t'ʉ. 'Na
mrá t'ʉ rá 'bɛgo ra Abrá, ha nu'a̱ ma'na mrá t'ʉ nurá 'bɛhña̱'a̱, y nura 'bɛhña̱'a̱
himrá 'bɛgo.
23 Nurá ba̱tsi ra 'bɛgo bi 'mʉi ngu xi rá 'bʉi gatho ma'ra ya ba̱tsi, hingue bi
'mʉi dega hña̱'ti. Pe nurá ba̱tsi nú'a̱ himrá 'bɛgo bi 'mʉi dega hña̱'ti.
24 Nuya yoho ya na̱na̱ ga hyɛcuahʉ ngu nú'ʉ yoho ya cohi bi 'øt'a Ajua̱ co
ya ja̱'i. Nú'a̱ ra 'bɛhña̱ mrá thuhu ra Agar go gue'a̱ mrá 'bɛgo. Nú'á̱ gue'a̱ ri
nhyɛcuaui nú'a̱ ra cohi de rá ley ra Moise bi gohi Ajua̱ co ya xodyo nuni ja ra
t'øhø Sinaí. Y nu'ʉ tó'o ri dɛna nú'a̱ ra cohi'a̱ go gue'ʉ 'mɛgo ja rá hmanda ra
nda̱xjua ley ngu bi 'mɛgo nehe ra Agar co rá ba̱tsi ja rá hmanda ra Abrá.
25 Ra Agar gue'a̱ 'nara nt'udi de ra t'øhø Sinaí nuni Arabia. Nehe go gue'a̱
'nara nt'udi de ra Jerusale mapaya nuni habʉ yá hai ya xodyo, ngue'a̱ nuya
xodyo ri dɛna nura cohi de ra nda̱xjua ley nú'a̱ bi hoca Ajua̱ ja ra t'øhø Sinaí,
y go gue'ʉ bi 'mɛgo ja rá hmanda nú'a̱ ra ley'a̱.

26 Pe ra Sara nú'ạ ra 'bɛhñạ himrá 'bɛgo go gue'ạ 'nara nt'udi de nú'ạ ra
Jerusale bí ja nuni mañạ mahets'i. Y gatho nújн dí camfrihн go dyá menguhн
de guehni. Hangue hindyá 'bɛgohн ja rá hmanda ra ndạxjua ley.
27 Nu ja ra Mạca T'ofo bi mạnga njaua maya'bн de ra Sara ne ra Agar, ne
ena:
Johya nú'i hinxcá nda'thi, nixi hinxa 'mн ri bạtsi;
mafi co ra johya ne con gatho ri mнi, nú'i hinxcá thogui ya нgui ngu thogui
nú'н to'o 'bн yá bạtsi.
Ngue'ạ nú'i hinguí 'bнhui ri dạme bya, pe ñạ'tsi ma'na ma gui pɛ'tsa ri bạtsi
que nú'ạ to'o 'bнhui ri dạme bya.
28 Hangue nújн zi cuhн go guecjн yá bạtsiguihн Ajuạ ngue'ạ njabн bi
ñạgui'ạ, ngu ra Isaac nehe bi 'mнi ngue'ạ njabн xqui ñạgui Ajuạ.
29 Ra Ismae bi 'mнi ngu xi 'bнi gatho ya bạtsi, y nu'ạ́ xi bi нtsa ra Isaac nú'ạ
bi 'mнi dega hñạ'ti. Nepya mapaya njabн. Nújн stá yopa 'bнhн ma'ra'yo co rá
ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, jacjн hmạhạ nú'н to'o ri dɛna ra ndạxjua ley pa necjн
hmạhạ ga tɛnhн ra ndạxjua ley ngu tɛni'н.
30 Pe ¿te mạnga ra Mạca T'ofo? Ra Abrá bi sipi gue da guui rá 'bɛgo co rá
bạtsi, ngue'ạ nurá t'н ra 'bɛgo himbi za bi ts'ocua ra tsogui. Nurá t'н ra Sara
nú'ạ himrá 'bɛgo, nu'ạ́ hạ, go bi ts'ocua ra tsogui.
31 Hangue zi cuhн, dí njahн ngu rá bạtsi nú'ạ himrá 'bɛgo, hindí njahн ngu
rá bạtsi nú'ạ mrá 'bɛgo.

5

Ra apostol Pablo unga ra ts'ofo pa hinto da yopa menga ja ra ndạxjua ley

1 Ra Zidada Jesucristo go gue'ạ bi pøngaguihн de ra ndạxjua ley pa ya hinga
'bнhн ja rá hmanda nura ndạxjua ley'ạ. Hangue ma ga zɛdihн pa hinga yopa
'mɛgohн ja rá hmanda nura ndạxjua ley'ạ.
2 'Yøhн, núgui drá Pablo dí xi'ahн gue nu'bн da thu'ts'a'ihн ra seña, nu'bн́ ya
hinda za te gui hạñhн de ra Zidada Jesucristo.
3 Hangue osta ma da thu'ts'a'ihн ra seña, ngue'ạ nu'bн da thu'ts'a'ihн pɛ'tsi
te gui 'yøthн nehe gatho ma'ra ya hmanda nú'н mạnga ja ra ndạxjua ley.
Guehna dí yopa xi'a'ihн.
4 'Bн guí beñhн gue hingui ma gui tuhн ra ts'oqui ja rá thandi Ajuạ ngue'ạ grí
dɛnhн ra ndạxjua ley, nu'bн́ ya xcá 'ueguehн de ra Zidada Jesucristo, ne ya xcá
'ueguehн de ra mpøhø nú'ạ bi 'racaguihн Ajuạ po rá dạnga hmạte pɛscaguihн.
5 Pe hinga ma ga mpøhøhн ngue'ạ drí dɛnhн ra ndạxjua ley. Hina. Nujн́ dí
tø'mhн gue hinte ma ga tuhн ja rá thandi Ajuạ ngue'ạ dí camfrihн ra Zidada
Jesu ne ngue'ạ ra Mạca Ndạhi 'bнi ja ma corasohн.
6 Nújн dí camfrihн ra Zidada Jesucristo, hinte ri muui 'bн xa thuscaguihн
ra seña o hina. Numa jamfrihн ri hnequi ja ma 'mнihн po nuya hoga 'bɛfi dí
øthн dega hmạte, nu'ạ́ hạ, go gue'ạ ri muui.
7 Nu'ahн nguí camfrihн hmạhạ xá hño. Nu'bн́ ¿hanja guíophн to'o da
'yн't'ahн pa guí ne gui 'ueguehн de rá mạca noya ra Zidada Jesu ñepн gui tɛnhн
ra ndạxjua ley?
8 Ajuạ bi zohnahн pa xcá camfrihн, y hingo gue'ạ bi 'yн't'a'ihн pa guí ne gui
'ueguehн de ra mạca noya ñepн gui tɛnhн ra ndạxjua ley.
9 Nú'н to'o н't'ahн, gue'н nja ngu ra ixcajнni, ngue'ạ “co 'na zi tнi ra ixcajнni
da japi da ixca gatho ra jнni”.

10 Pe nuguí dí camfri gue nu'ahʉ, co rá mfats'i ra Zidada, hingui ma gui
camfrihʉ ma'na'ño de núˈa stá xi'ahʉ. Y nu'ʉ tó'o ri ts'oc'a ri mfenihʉ ma da
duxa ra ts'oqui, dá ngu'a dá ngu ra jaˈi.
11 Zi cuhʉ, nu'bʉ nugui gra udi thoho hmahá núˈa ra seña øt'a ya xodyo,
nu'bʉ́ hindri ʉtsagui hmahá'ʉ. Pe nu'ʉ́ xi ri ʉtsagui ngue'a dí ma gue ga
mpøhøhʉ nsøctho ngue'a dí camfrihʉ gue ra Zidada Jesu bi du ja ra pont'i pa
bi pøhøguihʉ.
12 ¡Nugui xi dí nehma da 'uegue de gue'ahʉ núˈʉ to'o ri ts'oc'a ri mfenihʉ!
13 Zi cuhʉ, nujʉ́ xa zoncahʉ Ajua pa ya hinga 'mɛgohʉ ja ra ndaxjua ley. Pe
hingue ngue'a hindí 'mɛgohʉ ja ra ndaxjua ley ma ga øthʉ núˈa go ga nehʉ.
Hina. Nu'a ga øthʉ ha, ga mádihʉ 'na ngu ma'na, ne ga mfaxhʉ 'na ngu ma'na.
14 Da za ga cumplihʉ gatho núˈa manga ra ndaxjua ley 'bʉ ga øthʉ nuna
hmandana, ena: “Madi ri miqu'eiui ne su ngu grí nsu sɛhɛ.”
15 Pe nu'bʉ drí 'ñʉtsahʉ ne drí ntunhʉ 'na ngu ma'na, nu'á ha, ma ga
nhuatihʉ 'na ngu ma'na.

Yá 'bɛfi núˈa to'o ø'tua rá paha rá ndo'yo, y yá 'bɛfi núˈa to'o ø'tua rá paha ra Maca Ndahi

16 Dí xi'ahʉ gue ga 'yohʉ ngu núˈa utcahʉ ra Maca Ndahi. Ha nu'bʉ ga
'yohʉ ngu núˈa utcahʉ ra Maca Ndahi, hinga ma ga umbabihʉ rá paha ma
ndo'yohʉ.
17 Ngue'a nurá paha ma ndo'yohʉ ri ncontraui rá paha ra Maca Ndahi, y
nurá paha ra Maca Ndahi ri ncontraui rá paha ma ndo'yohʉ. Nuri yohoya ri
ntuhni ja ma mfenihʉ, hangue rá ngue'a hingui tsa ga øthʉ núˈa dí beñhʉ ga
øthʉ.
18 Pe nu'bʉ dí 'bʉhʉ ja rá hmanda ra Maca Ndahi, ya hingo dí 'bʉhʉ ja rá
hmanda ra ndaxjua ley.
19 Nu'a tó'o ø'tua rá paha rá ndo'yo, faditho nuya ts'o'bɛfi øt'e: ra zinga
medinthati, xi ra 'ñe'bɛhña, øt'a ra nts'ʉdi, ne øt'a gatho núˈa go da ne.
20 Nura jaˈi'a xøcambeni ya c'oi ne camfri ra nt'ete, ra 'yʉtsate ne ra
'yøt'atuhni, nzantho ne go da nsɛhɛ, ra cuɛ, ra nehmya, ri ho to da ntsanoyaui,
ra 'yʉ'tate ne 'ueca ya jaˈi.
21 Ri hyøca ya t'øt'e, ra hyote, ra tixfani, ne øt'a ya ts'ot'øt'e ora ri ti, ne øt'a
ma'ra ya ts'ot'øt'e nguyatho. Dí xi'ahʉ ma'na'qui ngu ya stá xi'ahʉ gue nu'ʉ
tó'o xi ri ho da 'yøt'a nuya t'øt'eya, hinda za da 'mʉ nuni mahets'i habʉ bí
manda Ajua.
22 Pe nu'bʉ ga 'yohʉ ngu núˈa utcahʉ ra Maca Ndahi, nu'bʉ́ ga pɛ'tshʉ ra
hmate, ra johya, ra hoga'mʉi, ra ntsˈɛtuate, ra t'equ'ei, ra hoga paha, ra
jamfri,
23 ra hñojaˈi, ra ntsuni. Guehya gatho ri 'racjʉ ra Maca Ndahi. Y nura ley
hingui xicjʉ gue hinga øthʉ nuya t'øt'eya.
24 Nújʉ ya stá camfrihʉ ra Zidada Jesucristo, ya hindí umfʉ rá paha ma
ndo'yohʉ ngue'a ya stá pont'ihʉ ma ndo'yohʉ, y nubyá ya stá tsohʉbʉ ya
ts'omfeni ndí pɛ'tshʉ.
25 Nubyá nura Maca Ndahi go gue'a 'bʉi ja ma corasohʉ. Hangue ma ga
'yohʉ ngu núˈa utcahʉ'a.
26 Hinga ma ga 'ñets'ihʉ, y nixi ga nxastehʉ 'na ngu ma'na, y nixi ga
hyøcuahʉ núˈa pɛ'tsa ma'ra ma cuhʉ.

6

Ga mfaxhʉ 'na ngu ma'na

1 Zi cuhʉ, nu'bʉ 'nara cu sta dạmfri da 'yøt'a 'nara ts'oqui, nújʉ dí 'yohʉ ngu
nú'ạ utcahʉ ra Mạca Ndạhi, ma ga zofohʉ nura cu'ạ co ra hmạte pa da yopa
mengui. Ga jamasuhʉ de guecsɛhɛhʉ nehe, pa hinga øthʉ 'nara ts'oqui nehe.
2 Ma ga mfaxhʉ 'na ngu ma'na ga hñạcua 'bats'ihʉ, pa njabʉ ga øthʉ nú'ạ ri
mandaguihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo gue ga mạ́dihʉ 'na ngu ma'na.
3 Pe nu'bʉ 'nara cu ri 'ñets'i gue xi ma'na ra dạngui que ma'ra, nura cu'ạ ri
hñat'a sɛhɛ, ne hinga majuạni ra dạngui ngu beñ'ạ.
4 Hangue cada 'na de guecjʉ ga hanthʉ xá hño nú'ạ dí pɛfihʉ. Nu'bʉ́ hạ,
da za ga johyahʉ de nú'ạ gra 'bʉhʉ, hingue ga 'ñets'ihʉ ga eñhʉ gue ma'na dí
'bʉhʉ xá hño que ma'ra.
5 Ngue'ạ cada 'na ri hñạsɛ rá 'bats'i, ne ma da dạdisɛ.
6 Nu'ạ tó'o t'utuabi rá noya Ajuạ, mahyoni da umba 'nara hoga mfats'i nú'ạ
to'o utuate.
7 Hinda ma da hyacjʉ ma mfenihʉ. Ajuạ hingui tsa to dí 'ñeni. Gatho nú'ạ
ga pothʉ, gue'ạ ma ga xofohʉ.
8 Nu'bʉ nújʉ ga umfʉ rá paha ma ndo'yohʉ ne ga øthʉ ya ts'oqui, nu'bʉ́ ga
xofohʉ ra du pa nzạntho. Pe nu'bʉ ga ø'tuahʉ rá paha ra Mạca Ndạhi ne ga
øthʉ ra hñojạ'i, nu'bʉ́ ga xofohʉ ra te pa nzạntho.
9 Hangue hinga tsayahʉ ga øthʉ ra hñojạ'i, ngue'ạ ma da zø ra pa ga hạnga
ma sofohʉ, nú'bʉ hinxa zabiguihʉ.
10 Hangue núbya ja ma ts'ɛdihʉ, gatho ya jạ'i ga ø'tuabihʉ ra hño, ma'na
nuya gamfri.

'Nara ñạ'tsa ts'ofo ne ra nzɛnjua pa ya cu

11 Hyanthʉ hangu yá ndạngui ya letra dí op'ahʉbya co ma 'yɛ sɛhɛ.
12 Nú'ʉ to'o ri manda da thu'ts'ahʉ ra seña, go gue'ʉ ne da pønga yá hmi co
ya xodyo. Nu'ʉ́ da nehmạ gue da thu'ts'ahʉ ra seña pa njabʉ hinda t'ʉtsa'ʉ.
Ngue'ạ 'bʉ da mạñ'ʉ gue ga mpøhøhʉ nsøctho 'bʉ ga camfrihʉ gue ra Zidada
Jesu bi du ja ra pont'i pa bi pøhøguihʉ, nu'bʉ́ da t'ʉtsa'ʉ.
13 Pe nixi gue'ʉ, masque thu'tsua ra seña ja yá ndo'yo, pe hingui øt'a gatho
nú'ʉ ma'ra ya hmanda mạnga ja ra ndạxjua ley. Pe nu'ʉ́ da nehmạ gue ne'ahʉ
da thu'ts'a'ihʉ ra seña pa njabʉ da johya'ʉ ngue'ạ ya gui 'yøthʉ ngu øt'ʉ.
14 Pe nugui ga johya nsøctho ngue'ạ ma Zidadahʉ ra Jesucristo bi du ja ra
pont'i pa bi pøhøguihʉ, hingue ga johya de ma'ra ya t'øt'e. Nu mi du'ạ ja ra
pont'i, ja ra uɛnda nequi dá tuga, y nubyá ya stá tsopʉ gatho ya t'øt'e de ra
ximhai, y pa guequibya ya hinte ri muui nuya t'øt'e'ʉ.
15 Nújʉ dí camfrihʉ ra Zidada Jesucristo, hinte ri muui 'bʉ xa thuscaguihʉ
ra seña o hina. Numa 'ra'yo 'mʉihʉbya hạ, go gue'ạ ri muui.
16 Y nú'ahʉ guí camfrihʉ nehe ngu núna dí mạ, Ajuạ da hñup'a ri mʉihʉ ne
da mɛ'ts'ahʉ ra huecate. Y nújʉ dí camfrihʉ go guecjʉ majuạni rá hniniguihʉ
Ajuạ.
17 Pa rí 'ñepʉ hindí ne to da tsøtca ma mʉi, ngue'ạ nugui dí hạ ja ma ndo'yo
ya seña de ya mfɛi bi t'aqui ngue'ạ dí pɛpabi ra Zidada Jesu.
18 Ma Zidadahʉ ra Jesucristo da max'a'ihʉ, zi cuhʉ. Njabʉ gue'ạ.

RA EFESIO
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI YA GAMFRI ME EFESO

Ra apostol Pablo opabi ya gamfri me Efeso

1 Núgui drá Pablo rá apostolgui ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo. Ajuạ go rá paha'ạ pa bi hñuxcagui dega apostol. Dí op'ahʉ nú'ahʉ zi cuhʉ guí 'bʉhʉbʉ Efeso guí camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ne yá mɛti'ihʉ Ajuạ.

2 Ajuạ ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da jạp'ahʉ ne da max'ahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Ajuạ xa jạpi nú'ʉ to'o xa gamfri ra Zidada Jesucristo

3 Ga xøcambenihʉ Ajuạ ma Dadahʉ nú'ạ to rá Dada nehe ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ngue'ạ nu'ạ́ xa 'racjʉ gatho nú'ʉ ya jạpi ja pa guecjʉ ngue'ạ dí 'nathohʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ja ra uɛnda ya dí 'bʉhʉ con gue'ạ nuni mahets'i.

4 Ante da hyoca nuna ra ximhai, nu'ạ́ ya xqui huancahʉ pa ga 'nathohʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, pa njabʉ strá nt'axiguihʉ ne hingra pɛ'tshʉ ni 'nara ts'oqui ja rá thandi'ạ.

5 Ante da hyoca ra ximhai, nu'ạ́ ya xqui hñuxcahʉ po rá dạnga hmạte pa bi jabạtsiguihʉ'ạ. Hangue bá pɛhna ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo pa bi njabʉ ngu nú'ạ xqui hñuxcahʉ. Gue'ạ rá paha'ạ, hangue bi beni njabʉ da 'yøt'e.

6 Nú'ạ́ po rá hñojạ'i bá pɛncahʉ rá hmạca T'ʉ pa bi jabạtsiguihʉ, pa njabʉ nujʉ xi ga e'tsuahʉ rá nsu po nú'ạ ra hñojạ'i pɛscaguihʉ.

7 Ngue'ạ po rá hñojạ'i bá pɛhna rá hmạca T'ʉ pa bi manga rá ji ja ra pont'i, y njabʉ bi gutca ma thaihʉ'ạ, ne bi pungahʉ gatho ma ts'oquihʉ ngue'ạ ya dí 'nathohʉ con gue'ạ.

8 Nehe ngue'ạ ra dạngui rá hñojạ'i pa guecaguihʉ hangue bi 'racjʉ ndunthi ra mfeni ne ra mfạdi,

9 pa bi za dá pạhʉ nú'ạ himi fạdi ma'mɛt'o nú'ạ xqui beni da 'yøt'e'ạ de rá paha sɛhɛ. Y go bi hñuxa ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo pa go da 'yøt'e gatho ngu nú'ạ xqui beni maya'bʉ.

10 Nú'ạ́ go gue'ạ ma da ndạ de gatho nú'ʉ bí 'bʉ mahets'i ne nú'ʉ 'bʉcua ja ra ximhai. Go gue'ạ xqui beni Ajuạ da 'yøt'e. Y ma da njabʉ nú'ạ ra pa'ạ ngu xa beni Ajuạ da nja.

11 Ajuạ bi huancahʉ desde rá mʉdi pa dyá bạtsiguihʉ'ạ pa da 'racjʉ gatho ngu nú'ạ xqui beni da 'racjʉ ngue'ạ dí 'nathohʉ co ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Gue'ạ xqui beni da 'yøt'e Ajuạ, ne nu'ạ́ øt'e ngu nú'ạ xa beni ne ngu nú'ạ ri ho'ạ da 'yøt'e.

12 Ajuạ bi 'yøt'a njabʉ pa núje dyá mʉdi gamfrihe de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ga e'tsuahe rá nsu'ạ, pa njabʉ ma'ra da nsunda'ạ nehe.

13 Y nu'ahʉ nehe ya xcá 'yøtuahʉ rá noya'ạ nú'ạ xicjʉ hanja da za grá mpøhøhʉ, ne xcá camfrihʉ. Hangue nubyá guí 'nathohʉ nehe co ma Zidadahʉ ra Jesucristo ne guí e'tsuahʉ rá nsu Ajuạ nehe. Ne ra Mạca Ndạhi 'bʉi ja ri corasohʉ nehe, ngu nú'ạ xqui ñạtcahʉ Ajuạ da 'racjʉ. Y nú'ạ́ go gue'ạ 'nara señạ gue ya yá bạtsiguihʉ Ajuạ ngue'ạ 'bʉi ja ma corasohʉ.

14 Nehe ngue'ạ ra Mạca Ndạhi 'bʉi con guecjʉ dí pạhʉ gue Ajuạ ma da 'racjʉ nehe gatho nú'ạ xa ñạtcahʉ da 'racjʉ nu stí zixcahʉ de nuna ra ts'oximhai

pa ma grá 'bнhн 'nadbн con gue'ą. Gatho gue'ą da 'yøt'a Ajuą pa ma'na dra nsunda'ą ne da t'e'tsua rá nsu.

Ra apostol Pablo apa Ajuą pa da umba ra mfądi ya gamfri

15 Nuguí stá øde gue xcá camfrihн ma Zidadahн ra Jesucristo, nehe stá øde de nú'ą ra hmąte guí pɛ'tsuahн gatho nú'н ma'ra yá bątsi Ajuą.
16 Hangue desde dá øde njabн, cada dí apa Ajuą por gue'ahн, hindí tsaya ga umbabi njamądi'ą por gue'ahн.
17 Ajuą ma Dadahн go guesɛ'ą xá nsunda ne go gue'ą bá pɛhna ma zi Hmuhн ra Jesucristo pa bi 'ñutcaguihн tengu rá 'mнi'ą, dí apabi gue da 'ra'ahн ra mfądi ne ra hoga mfeni co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi, pa ma'na da za gui pąhн'ą.
18 Nehe dí apabi'ą da xoc'a ri mfenihн pa gui pąhн xá hño gue dí tø'mhн ga 'bнhн con gue'ą ngue'ą bi zoncahн pa dyá mɛtiguihн'ą. Nehe dí apabi pa gui pąhн tengu yá nsunda nuya hño xa ñątcahн da 'racjн ngue'ą yá bątsiguihн'ą.
19 Nehe dí apabi'ą pa gui pąhн hangu rá ndąngui rá ts'ɛdi'ą. Y nura ts'ɛdi'ą gue'ą faxcahн nújн stá camfrihн'ą.
20 Y guet'ą rá dąnga ts'ɛdi Ajuą bi japi bi yopa nte ma zi Hmuhн ra Jesucristo ne bi japi bi nangui de habн xqui nt'agui. Nepн bá umba rá hudi ja rá 'ñɛi'ą nuni mahets'i.
21 Nehe bi hñuts'i'ą pa da ndą de gatho ya ndą, ne de gatho nú'н to'o hą ra ts'нtbi ne ra ts'ɛdi ne ra hmanda nuua ja ra ximhai ne nuni mahets'i. Nehe bi umba 'nara nsu nú'ą xi ra dąngui de gatho ma'ra ya nsu nú'н ja ne nú'н ma da nja.
22 Nehe bi hñuts'i pa da ndą de gatho nú'ą te ja ne nú'н 'bнi. Nehe bi thuts'i'ą pa go dra ñąxu de ra niją, y nujн go guecjн rá nijąguihн'ą.
23 Ha nújн rá nijąguihн'ą go guecjн rá ndo'yoguihн nehe, hangue con guecjн ri nxøgue rá ndo'yo'ą, ne dí ohн ja rá 'yɛ'ą, ne o ja rá 'yɛ gatho nú'ą te ja ne nú'н 'bнi.

2

Nu'н tó'o xa gamfri, xa mpøhø po rá hñoją'i Ajuą

1 Nu'ahн xqui 'mɛdihн hmąhą ma'mɛt'o ja ya ts'oqui ne nguí øthн ya nts'o'mнi, pe Ajuą ya xa 'ra'ahнbya 'nara 'ra'yo te.
2 Nu'ahн nguí øthн ya ts'oqui ngue'ą ngrí dɛnbahн rá 'mнi ra ximhai, ne nguí ø'tuahн rá paha ra ndą de ya ts'ondąhi nú'ą ri mpɛfi ja yá mfeni nú'н hingui øta Ajuą.
3 Ma'mɛt'o gathoguihн ndí 'bнhн nehe ngu gra 'mн'н, ne ndí ø'tuahн yá ts'onc'at'i ma ndo'yohн, ne ndí øthн gatho nú'ą ndí benga ja ma mfenihн xá nts'o. Hangue nujн́ hønsɛ rá cuɛ Ajuą ndí tø'mbahн xa zнcjн ngu nú'ą ma da zнdi nú'н hingyá gamfri.
4 Pe Ajuą xi ra dąngui rá nthecate ne rá hmąte pa guecaguihн.
5 Hangue ngu bi japi bi yopa nte ma zi Hmuhн ra Jesucristo, njabн nehe bi 'racjн ma 'ra'yo tehн, ngue'ą ya stí 'mɛhmąhн ja ma ts'oquihн, ja ra uɛnda ya stí tuhmąhн. Hangue po rá hñoją'i Ajuą bi pøhøguihн.
6 Nehe ngu bi gнxa ma zi Hmuhн ra Jesucristo de habн xqui nt'agui, njabн nehe bi gнxcahн, ne ja ra uɛnda ya dí hudihн co ma zi Hmuhн nuni mahets'i, ngue'ą ya dí 'nathohн con gue'ą.
7 Bi 'yøtcahн njabн pa nuya pa bra 'ñepн ma da fądi tengu rá ndąngui rá hñoją'i bi mɛscahн, ne tengu ra hño bi 'yøtcahн ngue'ą bá pɛhna ma zi Hmuhн ra Jesucristo pa bi pøhøguihн.

8 Ajuạ po rá hñojạ'i bi pøhøguihʉ ngue'ạ dá camfrihʉ, y hingue de guecsɛhʉ,
nu Ajuạ go guesɛ bi 'yøt'a gatho pa bi pøhøguihʉ.
9 Hinto xa mpøhø po 'nara hoga 'bɛfi xa 'yøt'e, pa njabʉ hinda za to da 'ñets'i.
10 Ajuạ go gue'ạ bi hogaguihʉ ma'ra'yo ngue'ạ ya dí 'nathohʉ co ma zi
Hmuhʉ ra Jesucristo. Y bi hogaguihʉ ma'ra'yo pa da za ga øthʉ gatho nú'ạ
xá hño ngu nú'ạ xqui beni Ajuạ maya'bʉ ga øthʉ.

Nú'ʉ ya xodyo ne nú'ʉ hingyá xodyo ya bi mạ́di po ra Zidada Jesucristo

11 Hangue por gue'ạ nú'ahʉ hingyá xodyohʉ oguí pumfrihʉ gue desde
maya'bʉ gatho nú'ʉ ya jạ'i himyá xodyo mi 'bʉi yabʉ de Ajuạ, ne nixi himi
pɛ'tsa ra señạ ja yá ndo'yo ngu pɛ'tsa ya xodyo. Hangue nuya xodyo xi bi
ʉtsa'ihʉ ne bi hñump'ahʉ gue gyá jạ'ihʉ dega 'ñạseña, masque nura señạ'ạ go
'nara jạ'itho nú'ạ to øt'e.
12 Ma'mɛt'o nguí 'bʉhʉ yabʉ de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne nguí 'bʉhʉ
'nambʉ de ya me Israel nú'ʉ to'o ya xodyo. Nu'ahʉ himri 'ñep'ahmạhʉ
nú'ạ ra cohi bi 'yøt'a Ajuạ co ya me Israel, nixi hingo mri mɛtihʉ nú'ạ xqui
hñạ'tuabi'ʉ. Nixi te nguí tø'mahmạhʉ ngu nú'ạ guí tø'mhʉbya, ne nixi nguí
pạhmạhʉ Ajuạ.
13 Ma'mɛt'o nu'ahʉ nguí 'bʉhʉ yabʉ de Ajuạ, pe nubya ya gá jonihʉ con
gue'ạ ngue'ạ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi manga rá ji po rá ngue'ahʉ ne ya
guí 'nathohʉ con gue'ạ.
14 Núje dyá xodyohe ne nú'ahʉ hingyá xodyohʉ, po rá du ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo bi huata nú'ạ ra nthaqui dega nt'ʉtsate xqui 'uegahʉ. Y bi 'yøt'e pa
dá 'nada ra hninihʉ ne pa dá mạ́dihʉ.
15 Nu mi du ja ra pont'i'ạ, gue'bʉ bi huata nú'ạ ra nt'ʉtsate, ngue'ạ gue'bʉ
bi hñạcua rá ts'ɛdi ra ndạxjua ley con gatho yá hmanda ne yá nzại. Hangue
de nú'ʉ yoho ya hnini, nu'ạ́ bi hyoca 'nada ra hnini ngue'ạ ya bi 'natho con
gue'ạ. Hangue ya bi za bi mạ́di'ʉ.
16 Nu mi du ja ra pont'i'ạ, gue'bʉ bi huata nú'ạ ra nt'ʉtsate mi pɛ'tsa nú'ʉ
yoho ya hnini'ʉ. Hangue nubyá bi za bi mạ́di'ʉ ne bi za bi mạ́di'ʉ nehe co
Ajuạ, ngue'ạ ya bi 'nada ra ndo'yo'ʉ co ra Zidada Jesucristo.
17 Hangue numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi 'ñehe pa bi zocaguihʉ ne bi xicjʉ
gue ya bi za dá mạ́dihʉ co Ajuạ, nú'ahʉ nguí 'bʉhʉ yabʉ de gue'ạ ne núje dyá
xodyohe ndí 'bʉhe guetbʉ de gue'ạ.
18 Y nubyá ngue'ạ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi du por guecjʉ, gathoguihʉ
ngu ya xodyo ngu nú'ʉ hingyá xodyo da za ga jonihʉ co Ajuạ ma Dadahʉ co
rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi nú'ạ xa t'acjʉ mahyɛgui.
19 Hangue por gue'ạ nu'ahʉ ya hinguí 'na'ñohʉ nixi gyá nzøhøhʉ, ngue'ạ
nubyá ya gyá menguhʉ de ja rá hnini Ajuạ nehe, ne yá bạtsi'ihʉ nehe'ạ ngu
gatho ma'ra ya gamfri.
20 Y mahyɛgui ya dí 'bʉhʉ ja rá nijạ Ajuạ. Nurá nijạ Ajuạ nja ngu 'nara
ngu thoqui. Numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo nja ngu ra mʉdi do xa 'bɛgui pa bi
thoqui ra nijạ, y núje dyá apostolhe ne nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ go guecje
dí njahe ngu dyá mʉdi jạdohe, ha nu'ahʉ guí njahʉ ngu ya do ri he'tsa nú'ạ
ra jạdo.
21 Y ngu 'nara ngu rí bøts'e mahyɛgui yá jạdo, y nura mʉdi do go gue'ạ ri
ndude gatho rá hñʉ ra ngu, njabʉ necjʉ rá nijạguihʉ Ajuạ 'yo grá nntehʉ. Ne
dí 'yohʉ co 'nada ra mfeni co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, y nú'ạ́ go gue'ạ ri
'racjʉ ra ts'ɛdi pa nújʉ rá nijạguihʉ Ajuạ ga 'bʉhʉ strá nt'axi.

22 Ngu'ahн nguje dí 'nathohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo ne go grá 'yo
grá ntehн mahyɛgui con gatho ma'ra ya gamfri pa drá mạca nijạguihн Ajuạ
habн da za da 'mнi rá Mạca Ndạhi Ajuạ.

3

Ra apostol Pablo bi thuts'i pa da xipa rá noya Ajuạ nú'н to'o himyá xodyo

1 Hangue ringue'ạ dí apabi Ajuạ por gue'ahн, núgui drá Pablo dí jot'ua fadi
ngue'ạ dí pɛpabi ma zi Hmuhн ra Jesucristo, ne ngue'ạ dí zo'ahн de gue'ạ,
nú'ahн hingyá xodyohн.
2 Pødе ya guí pạdihн gue Ajuạ po rá hñojạ'i xa 'bɛpcagui pa ga xi'ahн de rá
mạca noya'ạ.
3 Nú'ạ́ go guesɛ'ạ bi xicagui pa go dá pạdi nú'ạ mi beni'ạ, y nú'ạ bi xicagui
himi fạditho. Y go gue'ạ ya stá op'ahн masque co 'na yoho ya noya ja nuna
cartanạ.
4 Y nu xcrí hñe'thн, ma da zo ri mfenihн gue Ajuạ go bi xicagui nú'ạ mi beni
go da 'yøt'a ma zi Hmuhн ra Jesucristo.
5 Y nú'ạ bi xicagui hinto xqui bạdi ma'mɛt'o. Pe nubyá hạ, po rá Mạca Ndạhi
Ajuạ stá pạhe nú'ạ mi beni'ạ, núje dyá 'mɛhnihe de gue'ạ ne dí mạmfe rá
noya'ạ.
6 Ne guehna nú'ạ bi xicagui Ajuạ gue nú'н hingyá xodyo ya da za da mbạtsi
de Ajuạ nehe, mahyɛgui ngu ya xodyo. Hangue núje dyá xodyohe ne nú'ahн
hingyá xodyohн ya dí 'nada ra ndo'yohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo. Ne
gathoguihн go ma mɛtihн nú'н yá hñạ'ti Ajuạ ngue'ạ dí 'nathohн co ma zi
Hmuhн ra Jesucristo ne dí camfrihн ra mạca noya.
7 Y nú'ạ ra mạca noya'ạ go xa hñuxcagui Ajuạ pa ga xi'ahн'ạ. Gue'ạ ra mạca
'bɛfi bi 'racagui Ajuạ po rá hñojạ'i co rá dạnga ts'ɛdi.
8 Pa guequi dí beni gue hinte drí muui de gatho ma'ra ya cu. Pe Ajuạ po
rá hñojạ'i bi 'racagui nuna ra hoga 'bɛfi pa ga xi'ahн nú'ahн hingyá xodyohн
de gatho ya dạnga jạpi nú'н drí t'acjн ngue'ạ dí camfrihн ma zi Hmuhн ra
Jesucristo. Xi ndunthi'н, ne hinda za ga pạhн hangu yá ndunthi'н.
9 Y Ajuạ xa 'bɛpcagui ga xipabi gatho ya jạ'i nú'ạ xqui beni maya'bн ne
hinxqui 'ñuditho. Nehe go guet'ạ Ajuạ bi hyoca gatho nú'ạ te ja ne gatho nú'н
'bнi.
10 Nú'ạ mi beni Ajuạ hinxqui 'ñudi maya'bн, pe nubyá hạ, ya xa 'ñutcaguihн
nújн rá nijạguihн'ạ. Y po rá nguecjн, asta nuya ɛnxɛ nú'н bí hạ ra ts'ɛdi nuni
mahets'i ya pạdi nehe'н nú'ạ xqui beni Ajuạ.
11 Ngu nú'ạ xqui beni Ajuạ maya'bн gue'ạ bi nja, y numa zi Hmuhн ra
Jesucristo xqui thuts'i pa go gue'ạ da 'ñehe da 'yøt'a nú'ạ xqui beni Ajuạ.
12 Nújн dí 'nathohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo hangue dí pɛ'tshн ra
nsɛqui ga ñạhн co Ajuạ nsi ra ntsu ni ra ntsa ngue'ạ dí camfrihн'ạ.
13 Hangue oguí tu ri mнihн ngue'ạ dí tho ya ts'othogui por gue'ahн. Nu'ạ
gui 'yøthн, johyahн, ngue'ạ nú'ạ dí thogui go 'nara hño pa gue'ahн.

Rá hmạte ma zi Hmuhн ra Jesucristo

14 Hangue ringue'ạ drí ndandiñạhmu ja rá thandi Ajuạ ma Dadahн nú'ạ
to'o rá Dada ma zi Hmuhн ra Jesucristo.
15 Go guet'ạ rá Dada nehe gatho nú'н to'o camfri ne 'bнcuatho ja ra ximhai
ne nú'н ya bí 'bнi nuni mahets'i.
16 Go gue'ạ ma Dadahн nú'ạ to'o xi ja ndunthi yá jạpi pa da 'racjн, dí apabi
da 'ra'ahн ndunthi ra ts'ɛdi po rá Mạca Ndạhi'ạ.

17 Nehe dí apabi gue da zɛdi ri jamfrihʉ pa da 'mʉi xá hño ri corasohʉ
ngue'ą ja guehni 'bʉi ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne pa gui 'bʉhʉ xá hño ja
rá hmąte Ajuą, nja ngu ya 'yʉza ri cʉna mbo ra hai.
18 Nehe dí apabi Ajuą pa da za gui pąhʉ xá hño hangu rá ndąngui ne rá
nsunda rá hmąte ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ngu dí apabi da bądi nehe gatho
ma'ra ya gamfri.
19 Dí apabi pa gui pątuahʉ rá hmąte'ą, masque nurá hmąte ma'na ra
dąngui que ma mfenihʉ. Nehe dí apabi Ajuą gue xi da 'yoda ri mfenihʉ'ą,
pa njabʉ da za gui hñąñhʉ gatho nú'ą ne da 'ra'ahʉ'ą, ne gui 'bʉhʉ ngu gra
'mʉi'ą.
20 Nubyá drá nsunda Ajuą nú'ą to'o hą ra ts'ɛdi pa ma'na xi da 'yøt'a
ndunthi de gatho nú'ą dí aphʉ ne nú'ą dí beñhʉ ngue'ą nu'ą́ xi ja rá ts'ɛdi,
y nurá ts'ɛdi'ą ri mpɛfi ja ma corasohʉ.
21 ¡Nújú rá nijąguihʉ Ajuą ne drí 'nathohʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo,
nzą̨ntho ga nsundahʉ Ajuą desde nubya y pa nzą̨ntho! Njabʉ gue'ą.

4

Dí 'nathohʉ po ra Mąca Ndąhi

1 Nuguí dí jot'ua fadi po rá noya ma zi Hmuhʉ, hangue hñuxhʉ nt'øde xá hño
núna dí xi'ahʉ. Dí bąnte'ihʉ gue gui 'yohʉ xá hño ngu rí 'ñehe ngue'ą Ajuą xa
zohn'ahʉ pa dyá bątsi'ihʉ'ą.
2 Ogrí 'ñets'ihʉ. Mpɛ'tsuahʉ ra t'equ'ei 'na ngu ma'na, ne ntsɛtuahʉ 'na ngu
ma'na, ne mą́dihʉ 'na ngu ma'na.
3 Nu'ahʉ guí 'nathohʉ ngue'ą ra Mąca Ndąhi 'bʉi ja ri corasohʉ, hangue
'yøthʉ ra ts'ɛdi pa gui pɛ'tshʉ 'nada ra mfeni ne gui 'bʉhʉ co ra hoga'mʉi.
4 Nujú dí 'nada ra ndo'yohʉ co ma zi Hmuhʉ. 'Nada ra Mąca Ndąhi 'bʉi ja
ma corasohʉ. Ajuą xa zoncahʉ pa ga pɛ'tshʉ 'nada ra nthø'mate.
5 'Nada ma zi Hmuhʉ dí xøcambenihʉ. 'Nada ra jamfri dí pɛ'tshʉ. 'Nada ra
sistehe stá hąñhʉ.
6 'Nat'a Ajuą 'bʉi, ne go gue'ą ma Dadahʉ ne ra Dada de gatho nú'ʉ ma'ra
to'o camfri'ą. Y nú'ą́ go gue'ą ri manda de gatho, ne go gue'ą 'bʉi con guecjʉ,
ne 'bʉi ja ma corasohʉ cada 'na de guecjʉ.
7 Cada 'na de guecjʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo xa 'racjʉ 'nara 'bɛfi pa ga
pɛhʉ y nehe bi 'racjʉ ra mfądi ne ra ts'ɛdi pa ga pɛhʉ nú'ą ra 'bɛfi xa 'racjʉ.
8 Hangue bi nja ngu nú'ą mąnga ja ra Mąca T'ofo habʉ ena:
Ma zi Hmuhʉ bi ntąte de nú'ą to'o xqui ntątehmą, nepʉ bi yopa mengui pa
mahets'i,
ne de guehni bá pɛmpa ra ts'ɛdi ya ją'i pa bi umba yá 'bɛfi cada 'na.
9 ¿Te rí bøni da 'ñena nú'ą ra noya ena gue ma zi Hmuhʉ "bi yopa mengui
pa mahets'i"? Ne da 'ñena gue nu'ą́ mbi 'bʉ mahets'i nepʉ bá cąi pa guecua ja
ra ximhai.
10 Y nú'ą bá cąi pa guecua ja ra ximhai, go guet'ą bi yopa menga mahets'i
pa da manda gatho nú'ą te ja ne nú'ʉ 'bʉi.
11 Nú'ą́ bi 'racjʉ ma 'bɛfihʉ ne bi 'racjʉ ra mfądi ne ra ts'ɛdi pa ga mpɛhʉ
ja rá 'bɛfi'ą. Bi hñuxcaguihʉ 'ra dega apostol, ma'ra pa da mąmba rá noya
Ajuą, ma'ra pa da zofo ya ją'i, ma'ra pa da ma'yo ja ya nijąą, y nu ma'ra pa
da nxahnate ja ya nijąą.
12 Hangue numa zi Hmuhʉ njabʉ bi hñuxa nú'ʉ ya mɛfi'ʉ co 'rama'na'ño yá
'bɛfi bi umbi pa da maxa gatho ma'ra ya cu, pa njabʉ nehe nú'ʉ ma'ra ya cu
da mɛfi nú'ą ra 'bɛfi xa t'umbi. Nú'ą́ bi 'yøt'a njabʉ pa ma'na da te rá nijąą.

13 Hangue njabʉ drí mfaxhʉ 'na ngu ma'na, asta hinga camfrihʉ xá hño co
'nada ra mfeni, ne asta hinga pa̱hʉ xá hño ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo rá T'ʉ
Aju̱a̱, ne asta hinga 'bʉhʉ xá hño ngu gra 'mʉ'a̱.
14 Ya hinga njahʉ ngu ya ba̱tsi rí maua rí mani pa go ga tɛnhʉ ma'ra ya
nt'utuate nú'ʉ xa bensɛ ya ja̱'i ja yá ts'omfeni ne utcaguihʉ 'ñena xi maju̱a̱ni
nú'a̱ udi pa da hyacjhma̱hʉ.
15 Nu'a̱ mahyoni ga øthʉ, ga sigui ga tɛnhʉ nú'a̱ xi maju̱a̱ni co ndunthi
ra hma̱te, pa njabʉ ma'na ga 'bʉhʉ xá hño ngu gra 'mʉ ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo nú'a̱ to ra ña̱xu de ra nija̱.
16 Nura nija̱ nja ngu rá ndo'yo 'nara ja̱'i ri mpɛfi mahyɛgui. Numa zi Hmuhʉ
ra Jesucristo go gue'a̱ ra ña̱xu de gatho, ne go gue'a̱ 'racjʉ ra ts'ɛdi pa ga pɛhʉ
nú'a̱ ra 'bɛfi xa 'racjʉ'a̱. Ha nujú drí mpɛfihʉ mahyɛgui ne drí mfaxhʉ 'na ngu
ma'na ne drí má̱dihʉ 'na ngu ma'na. Hangue njabʉ ma'na rí te rá nija̱ Aju̱a̱.

Ga 'bʉhʉ 'nara 'ra'yo 'mʉi ngue'a̱ dí camfrihʉ ra Zidada Jesucristo

17 Dí 'bɛp'ahʉ de rá thuhu ma Zidadahʉ, ne dí xi'ahʉ gue oguí 'yohʉ ngu gra
'ño nú'ʉ hingyá gamfri, ngue'a̱ gatho nú'a̱ benga ja yá mfeni'ʉ hinte ri muui,
18 ne xa zo ra 'bɛxuui ja yá mfeni. Nu'ʉ́ hinxa ne xa ba̱di nú'a̱ maju̱a̱ni
ngue'a̱ xi xá me yá coraso, hangue hingui pɛ'tsa ra 'ra'yo te ngu nú'a̱ ri 'racjʉ
Aju̱a̱.
19 Ni ts'ʉ otho yá tsa, hangue xi xa 'ñɛnt'a ja ya ts'oqui pa da 'yøt'a gatho
nú'a̱ go da ne'ʉ con gatho yá paha.
20 Pe numa Zidadahʉ ra Jesucristo hinxa 'ñu't'ahʉ gui 'yøthʉ njabʉ.
21 Ngue'a̱ xcá 'yøhʉ de gue'a̱ ne xa t'u't'ahʉ nú'a̱ maju̱a̱ni ngu nú'a̱ bi 'ñudi'a̱.
22 Hangue por gue'a̱ 'uehʉ de nú'a̱ ri nda̱xjua 'mʉihʉ guí pɛ'tshʉ, ngue'a̱
xi xá nts'o nú'a̱ ra 'mʉi'a̱, ngue'a̱ nuri ts'omfenihʉ go gue'ʉ ha'ahʉ pa gui
nts'ocjʉ.
23 Ne 'bʉhʉ co 'nara 'ra'yo mfeni xá nt'axi.
24 Nehe 'bʉhʉ 'nara 'ra'yo 'mʉi, ngue'a̱ Aju̱a̱ ya bi yopa hyoc'ahʉ ma'ra'yo
pa gui 'bʉhʉ ngu gra 'mʉi'a̱, pa njabʉ xi maju̱a̱ni da za gui 'yohʉ xá hño co
'nara mfeni strá nt'axi.
25 Hangue por gue'a̱ hyɛhʉbʉ ya nc'uamba, ma̱ñhʉ nú'a̱ maju̱a̱ni 'na ngu
ma'na, ngue'a̱ gathoguihʉ ya dí 'nada ra ndo'yohʉ.
26 Nu'bʉ gui ncuɛhʉ, oxcrí øthʉ 'nara ts'oqui co ra cuɛ, ne oxcrí ncuɛhʉ ya'a̱,
27 pa njabʉ hinda da̱'ahʉ ra ts'onda̱hi.
28 Nu'a̱ tó'o ra be, ya odri mpɛ. Ma'na xá hño dá gʉ 'nara 'bɛfi ne da mpɛfi
xá hño, pa njabʉ da za da mats'i nú'ʉ to'o hingui tsʉpabi.
29 Pa gui ña̱hʉ, oguí ña̱hʉ co ya ts'onoya, ña̱hʉ xá hño pa da za gui nuphʉ yá
mfeni nú'ʉ to'o da 'yø'ahʉ.
30 Ne oguí japhʉ da du rá mʉi rá Ma̱ca Nda̱hi Aju̱a̱ nú'a̱ to'o 'bʉi ja ma
corasohʉ, ne go gue'a̱ 'nara seña gue ya yá ba̱tsiguihʉ Aju̱a̱, ne nu'á̱ ri
sugaguihʉ asta hinda zixcaguihʉ Aju̱a̱ pa mahets'i pa grá 'bʉhʉni con gue'a̱.
31 Nu'bʉ te da t'ø't'a'ihʉ, osti tsøt'a ri mʉihʉ. 'Bʉ to da xax'ahʉ, oxqui ncuɛhʉ
nixi gui má'tihʉ ne nixi gui ntsanihʉ, ne oxqui øthʉ ma'ra ya ts'ot'øt'e.
32 Nu'a̱ mahyoni gui 'yøthʉ, gui nhyoja̱'ihʉ 'na ngu ma'na ne gui má̱dihʉ
'na ngu ma'na, ne mpumbahʉ 'na ngu ma'na, ngu Aju̱a̱ xa pun'ahʉ por nú'a̱
bi 'yøt'e ra Zidada Jesucristo.

5

Hanja rí 'ñɛpi da 'mɯi nú'ɯ to'o yá bạtsi Ajuạ

1 'Yøthɯ ra ts'ɛdi gui tɛmbahɯ rá 'mɯi Ajuạ, ngue'ạ gyá hmạca bạtsihɯ de
gue'ạ.
2 'Bɯhɯ co 'nara hmạte, ngu bi mạcaguihɯ ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo ne bi
du por guecjɯ. Bi unsɛ rá te pa bi tho pa bi gutca ma thaihɯ, y nurá du'ạ bi
hñạni Ajuạ ngu 'nara 'baha nú'ạ yɯni xá cɯhi ne bi ho'ạ.
3 Nújɯ dyá gamfrihɯ hinga hñuxhɯ 'nara 'bɛhñạ nú'ạ hingo ma 'bɛhñạhɯ,
nixi ga øthɯ ma'ra ya ts'onc'at'i de ma ndo'yohɯ, nixi ga øthɯ ra nduste co ra
ts'onc'at'i dí pɛ'tshɯ, y nixi ga beñhɯ pa ga mạñhɯ de nuya ts'ot'øt'eya.
4 Hinga mạñhɯ ya noya dega 'bɛtsa, nixi ga 'ñạnt'ɯhɯ co ya noya xá nts'o,
nixi ga thøta ma nehɯ te ga mạñhɯ, ngue'ạ hindí 'ñɛpcahɯ ga øthɯ njabɯ. Nu'ạ
ga øthɯ, ga xøcambenihɯ Ajuạ.
5 Ya guí pạhɯ gue nu'ɯ tó'o xi ya 'ñejạ'i hingui tsa da yɯt'a ja rá hmanda Ajuạ
ne de ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo, nixi nú'ɯ ma'ra to'o øt'a ma'ra yá ts'onc'at'i,
ne ya nduste hingui tsa da yɯt'a ja rá hmanda Ajuạ. Nura nduste ma'na go ri
mạdi ra ximhai que Ajuạ.
6 Hangue oto sta hyacjɯ da 'ñenjɯ gue rá cuɛ Ajuạ hinda zɯcjɯ 'bɯ ga øthɯ
nuya ts'oquiya, ngue'ạ majuạni rá cuɛ Ajuạ ma da zɯdi nú'ɯ to'o hingui øte'ạ.
7 Hangue hinga ntsixhɯ co nú'ɯ to'o øt'a nuya ya ts'ot'øt'e.
8 Ma'mɛt'o ndí 'bɯhɯ ja ra 'bɛxuui dega ts'oqui, pe nubyá ya dí 'bɯhɯ ja ra
ñot'i ngue'ạ stá camfrihɯ ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo. Hangue ma ga 'yohɯ
ngu rí 'ñɛpcahɯ ngue'ạ ya dí 'bɯhɯ ja ra ñot'i.
9 Nu'ạ tó'o ya 'bɯ ja ra ñot'i øt'e nú'ạ xá hño, ne 'yo ngu rí 'ñehe, ne mạnga
nú'ạ majuạni.
10 Hangue ma ga øthɯ ra ts'ɛdi pa ga pạhɯ ga øthɯ gatho nú'ạ ri ho Ajuạ.
11 Y hinga tɛmbahɯ yá 'mɯi nú'ɯ to'o 'yo ja ra 'bɛxuui dega ts'oqui, ngue'ạ
nú'ạ øt'e'ɯ hinte ri muui. Nu'ạ ga øthɯ, ga zofohɯ'ɯ pa hinda sigui da 'yøt'a
njabɯ.
12 Ngue'ạ asta 'nara 'bɛtsa 'bɯ ga mạñhɯ nú'ạ øt'e mant'ạgui nú'ɯ to'o 'bɯ ja
ra 'bɛxuui.
13 Pe 'bɯ dra yot'i co ra ñot'i nuya ts'ot'øt'e øt'ɯ, nu'bɯ́ hạ, da hnequi te rá
'bɛ gatho øt'e'ɯ, ngue'ạ co ra ñot'i ri hnequi gatho.
14 Hangue xa t'ena njaua:
Nuhu, nú'i guí ạhạ,
nangui de habɯ xa t'ac'a'i habɯ xa t'agui nú'ɯ xa du,
y ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo go gue'ạ da yo't'a ri mfeni pa gui 'bɯi ja rá ñot'i'ạ.
15 Beñhɯ xá hño hanja grí 'bɯhɯ. 'Bɯhɯ co ndunthi ra hoga mfạdi, oguí 'bɯhɯ
ngu nú'ạ gra 'mɯ nú'ɯ hinte yá fạdi.
16 Oguí 'yohɯbɯ grí 'bɛta ri orahɯ, nzạntho 'yøthɯ nú'ạ xá hño, ngue'ạ xi xá
nts'o ya pa dí 'bɯhɯbya.
17 Ogrí hñɛguithohɯ, 'yøthɯ ra ts'ɛdi pa gui pạhɯ nda'ạ go rá paha Ajuạ.
18 Ogrí ntihɯ, ngue'ạ nura nti ma'na da ja'ahɯ gui 'yøthɯ ya t'øt'e xá nts'o.
Nu'ạ gui 'yøthɯ, 'yø'tuahɯ rá paha ra Mạca Ndạhi.
19 Hñu'mba mɯihɯ 'na ngu ma'na gui tuthɯ ya salmo ne ya jạhñạ ne ma'ra
ya mạca thuhu. Tutuahɯ Ajuạ ne xøcambenihɯ'ạ con gatho ri mɯihɯ.
20 Nzạntho umfɯ njamạdi Ajuạ ma Dadahɯ de gatho nú'ạ da 'ñep'ahɯ de ja
rá thuhu ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo.

Ra hoga'mɯi ja yá ngu nú'ɯ to'o xa gamfri

21 'Ñøtuahʉ 'na ngu ma'na co rá ntsu Ajuạ.
22 Nu'ahʉ 'bɛhñạhʉ medinthạtihʉ, 'yøta ri dạmehʉ, y ja ra uɛnda go guí øthʉ ra Zidada Jesucristo.
23 Ngue'ạ nura 'ñøhø go gue'ạ ra ñạxu de rá 'bɛhñạ, nja ngu ma Zidadahʉ ra Jesucristo go gue'ạ ra ñạxu de ra nijạ, ngue'ạ go gue'ạ xa pøhø ra nijạ, y nura nijạ go gue'ạ rá ndo'yo'ạ.
24 Nja ngu ra nijạ øta ma Zidadahʉ ra Jesucristo, njabʉ nehe mahyoni gui njahʉbʉ 'bɛhñạhʉ, gui 'yøta ri dạmehʉ de gatho nú'ạ da xi'ahʉ.
25 Y nu'ahʉ 'ñøhøhʉ medinthạtihʉ, mạdi ri 'bɛhñạhʉ, nja ngu ma Zidadahʉ ra Jesucristo ri mạcaguihʉ nújʉ rá nijạguihʉ'ạ, ne bi unsɛ rá te pa bi za bi pøhøguihʉ.
26 Bi du pa bi 'uegaguihʉ de ma ts'oquihʉ. Bi xʉga ma corasohʉ co ra dehe, y nura dehe'ạ go gue'ạ rá noya'ạ.
27 Nu'ạ́ bi xʉga ma corasohʉ pa drá nijạguihʉ'ạ strá nt'axi. Bi 'uegaguihʉ de ma ts'oquihʉ ne de gatho ma nts'o'mʉihʉ, pa nu sta 'ñehe da zixcaguihʉ pa grá 'bʉhʉ con gue'ạ, ya hinga tuhʉ ni 'nara ts'oqui ngue'ạ ya strá nt'axiguihʉ.
28 Nja ngu ma Zidadahʉ ri mạcaguihʉ nújʉ rá ndo'yoguihʉ'ạ, njabʉ nehe nu'ahʉ 'ñøhøhʉ rí 'ñepi gui mạdi ne gui su ri 'bɛhñạhʉ ngu grí susɛ ri ndo'yohʉ. Nu'ạ tó'o ri su rá 'bɛhñạ, gue'ạ ngu ri susɛ rá ndo'yo.
29 Hinhya'mʉ to'o ri ʉtsasɛ rá ndo'yo. Cada 'na ri su rá ndo'yo ne ri umbabi te da zi, ngu ma Zidadahʉ ra Jesucristo ri sugaguihʉ nújʉ rá nijạguihʉ'ạ,
30 ngue'ạ go guecjʉ rá ndo'yoguihʉ'ạ, ne cada 'na de guecjʉ go dyá xɛnihʉ de rá ndo'yo'ạ.
31 Hangue ja ra Mạca T'ofo ena gue ra 'ñøhø da zogui rá dada ne rá nạnạ pa go da 'mʉhui rá 'bɛhñạ y de ri yoho'ʉ ya da 'natho.
32 Nuna nt'utuatenạ xi ra dạngui, ne mạ de ra Zidada Jesucristo ne de rá nijạ'ạ.
33 Hangue nu'ahʉ suhʉ ri 'bɛhñạhʉ ngu grí susɛ ri ndo'yohʉ. Y nu'ahʉ 'bɛhñạhʉ, umfʉ ra t'equ'ei ri dạmehʉ.

6

1 Nu'ahʉ bạtsihʉ, 'yøta ri dadahʉ ne ri nạnạhʉ ngue'ạ guí camfrihʉ ra Zidada y gue'ạ rí 'ñepi gui 'yøthʉ.
2 'Yøthʉ ngu mạnga ja rá noya Ajuạ habʉ ena: “Umba ra t'equ'ei ri dada ne ri nạnạ ne gui su.” Nuna guehna ra mʉdi hmanda ri 'ñoui 'nara hñạ'ti.
3 Y nura hñạ'ti'ạ go gue'ạ nú'ạ “gui 'bʉ co 'nara johya, ne gui 'bʉ ndunthi ya jɛya nuua ja ra ximhai.”
4 Ha nu'ahʉ dadahʉ ne nạnạhʉ, oxqui japhʉ da ncuɛ ri bạtsihʉ; zofohʉ co ya hoga ts'ofo, ne 'ñutuahʉ rá noya ma Zidadahʉ.
5 Nu'ahʉ 'bɛgohʉ, 'yøta ri hmuhʉ de nuua ja ra ximhai co ndunthi ra ntsu, ne co ndunthi ra t'equ'ei, ne con gatho ri mʉihʉ. 'Yøthʉ ra uɛnda gue go guí pɛphʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
6 Mpɛhʉ xá hño, pe hingue hønsɛ ra ora hant'a ri hmuhʉ pa gui pønga ri hmihʉ con gue'ʉ. 'Yøthʉ ngu rá paha Ajuạ con gatho ri mʉihʉ, ne pɛpabihʉ ri hmuhʉ ngu rí 'ñepi gui 'yøthʉ ngue'ạ gyá 'bɛgohʉ nehe de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
7 'Yø'tuahʉ xá hño yá 'bɛfi ri hmuhʉ co 'nara hoga paha. 'Yøthʉ ra uɛnda gue go guí pɛphʉ ma Zidadahʉ, hingo guí pɛphʉ 'nara jạ'i.
8 Beñhʉ gue ma Zidadahʉ ma da 'racjʉ ma thạhạhʉ ngu nú'ạ stá øthʉ, ngu ra 'bɛgo ngu nú'ạ hingrá 'bɛgo.

9 Nehe nu'ahʉ hmuhʉ, suhʉ xá hño ri 'bɛgohʉ. Ogrí pidihʉ'ʉ. Beñhʉ gue
ngu'ʉ ne ngu'ahʉ bí 'bʉ 'nari Hmuhʉ nuni mahets'i nú'ą to'o hingui huahna
ya jąʼi.

Ga hñehʉ co nú'ą ra he xa 'racjʉ Ajuą ngu ri hñe 'nara soldado

10 Nubyá zi cuhʉ, zɛdihʉ co nú'ą ra ts'ɛdi xa 'ra'ahʉ ma Zidadahʉ.
11 Ngu ri hñe 'nara soldado pa da ma ja ra tuhni, njabʉ nehe ma ga hehʉ ra
he nú'ą xa 'racaguihʉ Ajuą, pa hinda za da dącjʉ ra ts'ondąhi co yá nthate.
12 Ngue'ą numa ncontrahʉ hingo 'nama mijąʼihʉ. Nujń drí ntunhʉ co ya
ts'ondąhi nú'ʉ ri nhyaxa mañą ja ra ndąhi, ne co nú'ʉ ya ndą de ya ts'ondąhi
nú'ʉ ri manda ja ra 'bɛxuui jaua ja ra ximhai.
13 Hangue ngu ri hñe 'nara soldado, ga hñehʉ njabʉ nehe co nú'ą ra he xa
'racjʉ Ajuą, pa njabʉ nura ora da ne da hyacjʉ ra ts'ondąhi hinda za da dącjʉ,
nujń go ma ga tąphʉ'ą ne ga 'bʉhʉ ngu nząntho, ne hinda za te da 'yøtcahʉ.
14 Hangue ma ga zɛdihʉ. Nja ngu 'nara soldado ri ngʉt'a rá ngʉt'i pa da nja
rá ts'ɛdi ora 'yo ja ra tuhni, njabʉ nehe ga camfrihʉ nú'ą majuąni pa da za ga
zɛdihʉ. Ne ngu ri su rá coraso co nú'ą ra nthaqui hą ja rá tiñą, njabʉ nehe ga
nsuhʉ pa ga 'yohʉ xá hño pa hinte ga thohʉ.
15 Ngu ri su yá ua 'nara soldado pa da za da 'ño xá hño ja ra tuhni, njabʉ
necjʉ ma ga hñocjʉ pa da za ga maha habʉraza ga mąñhʉ ra mąca noya nú'ą
udi ra hoga'mʉi.
16 Nehe ngu 'nara soldado ri hñą rá nthaqui ja rá 'yɛ pa da ntaqui, necjʉ
mahyoni ga pɛ'tshʉ ra jamfri pa ga ntacjʉ de yá nthate ra ts'ondąhi.
17 Ne ngu ri su rá ñąxu 'nara soldado co ra fʉi dega bøją pa hinte da ja, njabʉ
nehe da za ga ntacjʉ ngue'ą dí pąhʉ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ya xa
pøhøguihʉ. Nehe nja ngu 'nara soldado dri hñą rá mahuai, ma xi ga pątuahʉ
xá hño rá noya Ajuą pa ga mąñhʉ, go gue'ą ra mahuai ri 'racjʉ ra Mąca Ndąhi.
18 Ne de gatho núna di øthʉ, nząntho ga aphʉ Ajuą. Ga aphʉ co rá ts'ɛdi ra
Mąca Ndąhi pa da maxcahʉ de gatho nú'ą da 'ñehe, ne nząntho ga ndø'mhʉ
ne hinga tsayahʉ ga aphʉ Ajuą, ne ga aphʉ por gatho ma'ra ya gamfri nehe.
19 Nehe 'yaphʉ Ajuą por guequi, pa nu xcrá ñą, ga ñą nsi ra ntsu ni ra ntsa,
ne go gue'ą da 'raca ya noya pa ga mąmba rá noya'ą ngu nú'ą xa 'ñutcagui,
nú'ą hinxqui fądi.
20 Nugui rá 'mɛhnigui Ajuą pa ga mąmba nuna rá mąca noya'ą, masque
núbya dí ofadi pe dí mąmba rá noya. Hangue 'yaphʉ Ajuą pa ga mąmba rá
noya'ą ngu rí 'ñepqui ga mą nsinque ra ntsu.

Ya nzɛnjua pɛhna ra apostol Pablo mi uadi ra carta

21 Pa gui pąhʉ de ma 'bɛfi ne te gra 'bʉi de guecua, nuni ra cu Tiquico go
guehni ma da xi'ahʉ gatho. Nuni ma zi cuhʉ go guehni 'nará hoga mɛfi ma
Zidadahʉ.
22 Dí pɛhn'ahʉbʉ pa da xi'ahʉ te gra 'bʉheua ne pa da hñupʼa ri mʉihʉ.
23 Ajuą ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da jąp'ahʉ ne gatho ma'ra
ya cu pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho, ne da max'ahʉ pa gui mpɛ'tsua hmątehʉ 'na
ngu ma'na ne pa gui pɛ'tshʉ ndunthi ra jamfri.
24 Ajuą da jąpabi gatho nú'ʉ to'o ri mądi ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo co 'nara
hmąte nú'ą hinhya'mʉ da uadi. Njabʉ gue'ą.

RA FILIPENSE
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI YA GAMFRI ME FILIPO

Ra apostol Nsan Pablo mi ofadi bi 'yopabi ya gamfri me Filipo

1 Núga drá Pablo ne ra cu Timu, yá 'bɛgoguihe ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo,
dí op'a'ihe nuna carta gatho'ihʉ zi cuhʉ guí 'bʉhʉbʉ ja ra hnini Filipo, ne guí
camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne gatho'ihʉ gyá ndạhʉ de ra nijạ ne
nú'ahʉ gyá mastehʉ.
2 Ajuạ ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da jạp'a'ihʉ ne da max'ahʉ
pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Ra apostol Nsan Pablo apabi Ajuạ po ya gamfri

3 Ora dí beni de gue'ahʉ dí umba njamạdi Ajuạ por gue'ahʉ.
4 Y ora dí apabi Ajuạ, dí apabi co ndunthi ra johya pa cada 'na de gue'ahʉ,
5 ngue'ạ desde gá camfrihʉ rá mạca noya Ajuạ asta nubya, xcá faxcahʉ pa
xa ntʉnga nura mạca noya'ạ.
6 Nuga dí camfri gue nu Ajuạ to'o xa mʉdi xa pa't'a ri 'mʉihʉ, ma da sigui
da 'yøt'a njabʉ pa sta yopa penga ma Zidadahʉ ra Jesucristo ya gri 'bʉhʉ xá
hño ja rá thandi'ạ.
7 Y xá hño nú'ạ stá beni de gue'ahʉ, ngue'ạ xi dí pɛ'ts'ahʉ ndunthi ra hmạte,
y ngue'ạ xi guí faxcahʉ co nú'ạ ra 'bɛfi xa 'racagui Ajuạ pa dí ñạnga ra mạca
noya ne pa dí mạ gue go gue'ạ majuạni, masque dí ofadi o dí 'bai ja yá thandi
ya ndạ.
8 Ajuạ pạdi xá hño gue nuga nts'ɛdi dí beñ'ahʉ co nuna hoga hmạte xa 'racjʉ
ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
9 Dí apabi Ajuạ pa ma'na da zi'ta ri hmạtehʉ, ne ma'na gui pɛ'tshʉ ra hoga
mfạdi pa gui pạhʉ ma'na xá hño nda'ạ gue'ạ ri ho Ajuạ.
10 Njabʉ da za gui pạhʉ gui huanhʉ nzạntho nú'ạ xá hño, ne gui pɛ'tshʉ
'nara te strá nt'axi, y njabʉ hinto da za te da mạ de gue'ahʉ nu stí yopa menga
ma Zidadahʉ ra Jesucristo nuua ja ra ximhai.
11 Njabʉ dí tø'mi gue ra Zidada Jesucristo da 'yøt'e pa da hneca ya hoga 'bɛfi
ja ri tehʉ. Y nú'ạ ra hoga 'bɛfi da hnequi ja gue'ahʉ go gue'ạ ngu 'nara hoga
sofo pa rá nsunda Ajuạ, pa njabʉ ma'na da t'e'tsua rá nsu'ạ.

De ga 'bʉcua, nzạntho ga øt'e nú'ạ go rá paha ra Zidada Jesucristo

12 Ma zi cu'ihʉ dí ne gui pạhʉ xá hño gue gatho nú'ạ xa t'øtcagui gue'ạ ma'na
xa umba ra ts'ɛdi ra mạca noya.
13 Hangue gatho nuya soldado 'bʉcua habʉ ja ra ts'ʉtbi, ne gatho ma'ra ya
jạ'i, pạdi gue nuga xa jocagui fadi po rá ngue ra Zidada Jesucristo.
14 Y hangue por guehna ndunthi ya cu ma'na xa gʉ ra ts'ɛdi pa xa mạmbabi
rá noya Ajuạ nsinque ra ntsu, ne ma'na xa nja yá jamfri ja ra Zidada.
15 Nuga dí pạdi xá hño gue 'ra de gue'ʉ ñạ de ra Zidada Jesucristo ngue'ạ ri
hyøca nú'ạ dí pɛfi, ngue'ạ nu'ʉ́ ne go da uadi nú'ạ da mạñ'ʉ. Pe nú'ʉ ma'ra hạ,
mạmbabi rá noya Ajuạ co yá mfeni xá nt'axi.
16 Pe nu'ʉ tó'o ri hyøca nú'ạ dí pɛfi, mạmba rá noya ra Zidada Jesucristo pa
yá hñosɛ'ʉ ne pa da t'embi gue go ma'na ri mpɛfi'ʉ. Nu'ʉ́ øt'a njabʉ hønsɛ pa
ma'na da hyondga ra 'ñʉ núbya de dí oua ja ra fadi.

17 Pe nu'ʉ ma'ra ha̱, ma̱mba rá noya Ajua̱ co ndunthi ra hma̱te ngue'a̱
pa̱di'ʉ gue nuga dí 'bʉcua pa ga ña̱mbabi rá ma̱ca noya Ajua̱.
18 Pe hinte rí 'yø'tuabi de nú'a̱ gra ña̱'ʉ. 'Bʉ ma̱ñ'ʉ con gatho yá mʉi o hina,
pe xi drí johya ngue'a̱ ma'na rí ntʉnga rá noya ra Zidada Jesucristo.
Ne ma xi ga johya ndunthi,
19 ngue'a̱ nuga dí pa̱di gue núna dí thogui ma ga pøni xá hño, ngue'a̱ guí
faxcahʉ guí aphʉ Ajua̱ por gueque, y nurá Ma̱ca Nda̱hi ma Zidadahʉ ra
Jesucristo ri 'racagui ra ts'ɛdi.
20 Nuga hindí ne ga ntsa, dí ne ga ña̱ con gatho ma jamfri, ngu xi stá nja
nza̱ntho. Ne dí ne ma'na da hnequi rá ts'ɛdi ra Zidada Jesucristo ja ma 'mʉi,
hinte rí 'yø'tuabi 'bʉ ga tu o ga sigui ga nte.
21 Ngue'a̱ nuga 'bʉ ga sigui ga 'bʉcua ja ra ximhai, gue'a̱ pa ga øt'e nú'a̱ go
rá paha ra Zidada Jesucristo, y nu'bʉ ga tu, ma grá ha̱nga ma tha̱ha̱.
22 Pe nu'bʉ ga sigui ga 'bʉcua ja ra ximhai, ga mpɛfi pa da gamfri ma'ra ya
ja̱'i, hangue hindí pa̱di nda'a̱ ga beni, ua ma'na xá hño ga sigui ga nte, o ma'na
xá hño ga tu.
23 De ri yoho hindí pa̱di nda'a̱ ga beni. Nu'a̱ dí nehma̱, ga ma de guecua
pa ma ga 'bʉ'be ra Zidada Jesucristo nuni mahets'i, ngue'a̱ pa gueque gue'a̱
ma'na xá hño de gatho.
24 Pe dí pa̱di gue ma'na xá hño pa gue'ahʉ ga sigui ga 'bʉcua.
25 Hangue dí pa̱di gue ma ga sigui ga 'bʉcua con gue'ahʉ pa da za ga fax'ahʉ
pa ma'na da nte ri jamfrihʉ ne ma'na gui johyahʉ.
26 Hangue nu xcrí yopa hyandgaguihʉ ga yopa 'bʉi con gue'ahʉ, ma xi
gui xøcambenihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo ngue'a̱ ma ga 'bʉi ma'na'qui con
gue'ahʉ.
27 'Yøthʉ ra ts'ɛdi gui 'yohʉ xá hño ngu nú'a̱ ma̱nga rá noya ra Zidada
Jesucristo. Y njabʉ tsa ga mabʉ ga c'a̱'ts'ahʉ o hina, pe ya ga øde gue gri 'bʉhʉ
xá hño co 'nada ra mfeni ne gri mpɛfihʉ mahyɛgui co ndunthi ra ts'ɛdi pa gui
ña̱ñhʉ nú'a̱ ra jamfri xcá hña̱nihʉ de ra ma̱ca hoga noya.
28 Ne oxquí hophʉ da pi'ahʉ nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ, ngue'a̱ nu stí hyandi'ʉ gue
hingri tsuhʉ, njabʉ da ba̱di'ʉ gue ma da 'mɛdi'ʉ, pe nu'ahʉ gui pa̱hʉ gue co rá
ts'ɛdi Ajua̱ xa pøhø'ihʉ.
29 Ngue'a̱ Ajua̱ bi hñux'ahʉ hingue hønsɛ pa gui camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo, nehe pa gui thohʉ ya nt'ʉtsate po rá ngue'a̱, y nú'a̱ guí thohʉ gue'a̱
'nara da̱nga hño pa gue'ahʉ.
30 Guí pa̱hʉ gue nuga ne nu'ahʉ mahyɛgui drí ña̱mbahʉ rá noya Ajua̱, y ya
gá pa̱hʉ xá hño gatho nú'a̱ stá thogui pa dá ña̱ni'a̱, ne ya xcá øhʉ te gatho dí
thoguibya.

2

Ra Zidada Jesucristo bi 'ñe bi nja̱'i, ne 'mɛfa Ajua̱ bi umba 'nara nsu xi ra da̱ngui

1 Nu'ahʉ xa nup'a ri mfenihʉ numa zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne xa hup'a
ri mʉihʉ co rá hma̱te'a̱, ne ra Ma̱ca Nda̱hi 'bʉi con gue'ahʉ, ne xa t'a'ahʉ ra
hma̱te ne ra huecate.
2 Hangue 'bʉhʉ co 'nada ra mfeni ne co 'nada ra hma̱te, pa njabʉ ha̱, gui
hubgahʉ ma mʉi pa ga johya.
3 Ote guí øthʉ pa ri hñosɛhʉ, nixi pa gui pønga ri hmihʉ. Ne ogrí 'ñexasɛhʉ.
Nu'a̱ gui 'yøthʉ, 'ñe'tsuahʉ yá nsu ma'ra.
4 Oguí hoñhʉ ra hño pa gue'asɛhʉ, hyoñhʉ pa ma'ra nehe.

5 Beñhʉ ngu bi benga ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo himbi 'ñets'i.
6 Ngue'ạ nu'ạ́ masque go guesɛ'ạ Ajuạ, pe bá tsopʉ rá nsu nú'ạ mbi pɛ'tsa
nuni mahets'i masque mri mandani'ạ mahyɛgui co rá Dada.
7 Pe bá tsogui rá nsu pa bi e bi njạ'i nuua ja ra ximhai, ne asta bi nja ngu
'nara 'bɛgo, ne bi mɛ'tsa rá 'bai ngu rá 'bai 'nara jạ'i.
8 Y ya de mi 'bʉcua, bi 'mʉi ngu himri 'ñepi da 'mʉhmạ, y bi 'yø'tua nú'ạ go
rá paha rá Dada asta xi bi du, ne nurá du'ạ xi xmá nts'o, ngue'ạ bi du ja 'nara
pont'i.
9 Hangue Ajuạ bi umba 'nara nsu xi ra dạngui, ne bi hñu'mba 'nará thuhu
nú'ạ ma'na ja rá nsu de gatho ya thuhu.
10 Pa njabʉ ma da ndandiñạhmu ne da xøcambenibi rá thuhu ra Zidada Jesu
maxøgue gatho nú'ʉ bí 'bʉi mahets'i ne nú'ʉ 'bʉcua ja ra ximhai ne nú'ʉ 'bʉi
rí nga'ti de ra ximhai.
11 Y gatho'ʉ ma da 'ñena gue ra Jesucristo go gue'ạ ma zi Hmuhʉ pa ma'na
dra nsunda Ajuạ ra Dada.

Nu'ʉ tó'o xa gamfri go gue'ʉ nja ngu 'nara ñot'i ri yot'a ja ra ximhai

12 Ma zi cu'ihʉ, ngu gá nhyoga'yødehʉ nu ndá 'bʉi con gue'ahʉ, dí ne nehe
núbya dí 'bʉi yabʉ de gue'ahʉ gue ma'na gui 'ramanuhʉ gui nhyoga'yødehʉ.
'Yøthʉ xá hño gatho nú'ạ rí 'ñepi gui 'yøthʉ ngue'ạ xcá mpøhøhʉ, ne nsuhʉ ja
rá thandi Ajuạ.
13 Ngue'ạ Ajuạ go gue'ạ ri 'ra'ahʉ ra ts'ɛdi ne ya hoga mfeni pa gui 'yøthʉ
nú'ạ xá hño, ngu nú'ạ ne'ạ.
14 Gatho nú'ạ gui 'yøthʉ, 'yøthʉ nsinque gui nøntehʉ ne nsinque gui
ntsanoyahʉ,
15 pa hinto da zʉ't'ahʉ ni 'nara ts'oqui. 'Bʉhʉ xá hño co ri mfenihʉ strá
nt'axi, ngue'ạ yá bạtsi'ihʉ Ajuạ, masque guí 'bʉhʉ madetho de ya ts'o'mʉi
gá jạ'i nú'ʉ hinxá nt'axi yá mfeni. Nuni ja da hnecni ri hoga'mʉihʉ ngue'ạ
nu'ahʉ guí njahʉ ngu ya tsø ri yot'a ja ra 'bɛxuui,
16 ne guí mạñhʉ ra hoga noya dega te pa nzạntho. Nu'bʉ gui 'bʉhʉ xá
hño ngu núna dí xi'ahʉ, ma ga johya ndunthi nu stua yopa penga ra Zidada
Jesucristo, ngue'ạ gue'bʉ ma ga pạdi gue gatho nú'ạ stá pɛfi hinxa ma 'mɛdi,
ma da hneca ra hoga sofo nú'ạ stá pɛfi ja gue'ahʉ.
17 Ha nu'bʉ ga tu po rá ngue'ahʉ, guehna ngu 'nara hñạ'ti dí umbabi Ajuạ
mahyɛgui co ri jamfrihʉ. Nu'bʉ́ ga johya ngue'ạ dí pạdi gue dí uñhʉ mahyɛgui
ma hñạ'tihʉ, y njabʉ ga johyahʉ mahyɛgui.
18 Hangue johyahʉ nehe, pa ga pɛ'tshʉ 'nada ra johya.

Ra Timoteo ne ra Epafrodito

19 Dí beni ga pɛmpʉ 'bestho ra cu Timu dua c'ạ'ts'ahʉ 'bʉ njabʉ rá paha ma
Zidadahʉ, pa nu stua pengui'ạ da xicagui de gue'ahʉ, pa njabʉ da hñu ma
mʉi, ne ga johya.
20 Ngue'ạ hønsɛ ra cu Timu go gue'ạ 'nada ra mfeni dí pɛ'tshe, ne dí tagui dí
tuhe por gue'ahʉ.
21 Ngue'ạ gatho nú'ʉ ma'ra ya cu oda yá mfeni de yá 'bɛfi pa yá hñosɛ'ʉ,
hingo oda yá mfeni de rá 'bɛfi ra Zidada Jesucristo.
22 Y nu'ahʉ guí pạtuahʉ rá 'mʉi ra cu Timu. Nú'ạ́ xi faxcagui pa dí mạmba
rá noya Ajuạ, nja ngu 'nara t'ʉ faxa rá dada ja rá 'bɛfi.
23 Hangue dí beni ga pɛmpʉ pa dua c'ạ'ts'ahʉ, hønsɛ dí tø'mi ga pạdi te grá
ma de núna dí thoguiua.

24 Dí camfri gue co rá mfats'i Ajuạ necagui ga mabʉ 'bestho ga c'ạ'ts'ahʉ.
25 Nehe dí beni gue mahyoni ga pɛmpʉ nehe ra cu Epafrodito, guehni 'nama hoga compa de ja ra 'bɛfi pa dí ñạmbaheua rá noya Ajuạ. Nuni ra cuni go guehni uá pɛnhʉ pa e bi maxcagui.
26 Y xa beni ndunthi de gue'ahʉ pa da mabʉ, ne xi tu rá mʉi ngue'ạ bi bạdi gue gá pạhʉ bi hñeni.
27 Xi majuạni bi hñeni nts'ɛdi asta ya mi ma xa duhmạ, pe Ajuạ bi mɛ'tsa ra huecate de guehni, y hinga hønsɛni, necagui nehe, bi mɛsca ra huecate, ngue'ạ 'bʉ xa duhmạni, nu'bʉ́ ma'na xa du ma mʉi.
28 Hangue por gue'ạ xi dí ne ga pɛmpʉ pa gui johyahʉ nu xcrí hyanthʉ ma'na'qui, y necá ga johya nehe.
29 Nu xcrí hyanthʉ da zømbʉni, xi da johyahʉ ndunthi, ngue'ạ guehni 'nama cuhʉ de ja rá thuhu ma Zidadahʉ, ne xi da umfʉ ra hmạte, ne numahñobihʉ gatho ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ di nguni.
30 Ngue'ạ nuní ya mi ma da du hmạhạ po rá 'bɛfi ra Zidada Jesucristo. Nuni himbi jamasu de ya ts'othogui, hangue e bi mɛfi 'nara 'bɛfi nú'ạ himbi za go gá pɛfihʉ ngue'ạ guí 'bʉhʉ yabʉ de guecua.

3

'Yohʉ xá hño ngu rí 'ñepi

1 Y nubyá zi cuhʉ, johyahʉ ja rá thuhu ra Zidada. Pa gueque hingui tsabigui ga xi'ahʉ ma'na'qui de nú'ạ ya stá op'ahʉ, y xá hño ga ben'ahʉ ngue'ạ go pa ri hñohʉ.
2 Nsuhʉ de nú'ʉ ya ts'ojạ'i hingui øt'e nú'ạ xá hño ne ri manda da thu'tsua ra seña ja rá ndo'yo 'na, ngu mạnga ra ndạxjua ley.
3 Ngue'ạ nujʉ́ go guecaguihʉ dí pɛ'tshʉ ra seña xi majuạni ja ma corasohʉ ngue'ạ stá camfrihʉ Ajuạ ne dí nsundahʉ'ạ po rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi ne drí johyahʉ ngue'ạ yá mɛtiguihʉ ra Zidada Jesucristo. Hindí camfrihʉ gue nú'ạ ra seña thu'tsua ja rá ndo'yo 'na gue por gue'ạ ma da mpøhø 'na.
4 Nuga da zahmạ ga beni gue ma ga mpøhø co ma hoga 'bɛfi ne ma hñojạ'i stá øt'e de ma ts'ɛdi sɛhɛ, asta ma'na da za ga beni ndunthi que ma'ra ya jạ'i.
5 Ngue'ạ rá hñạto ma pa de stí 'bʉi, bi thusca nú'ạ ra seña ja ma ndo'yo ngue'ạ drá me Israel, stí 'ñehe de yá jạ'i ndu ra Benjami, drá xodyo ngue'ạ ma dada ma nạnạ myá xodyo. Y nuga ndí øt'a gatho ngu nú'ạ mạnga ja rá ley ya xodyo, ngue'ạ ndrá fariseo.
6 Xi ndí øt'a gatho yá ley ya xodyo, hangue xi ndí ø'tua ra nts'o'mʉi nú'ʉ ya cu xqui gamfri ra Zidada Jesucristo. Y mi jo'o to'o da 'ñena gue hinduí øt'a gatho ngu nú'ạ mạnga ra ley.
7 Gatho nuya ya t'øt'e ndí øt'a ma'mɛt'o, pa guecagui xi mri muui ndunthi, pe núbya ndá camfri ra Zidada Jesucristo, dá pạdi gue nú'ạ ndí øt'a ma'mɛt'o hinte ri muui.
8 Y xi majuạni gatho ya t'øt'e nú'ʉ ja ja ra ximhai, pa guecagui hinte ri muui'ʉ, dí ʉt'a ra uɛnda ngu ya paxi dá føtbʉ pa go dá pạdi ra Zidada Jesucristo. Stá tsopʉ gatho pa go dá pạdi ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo,
9 ne pa bi za dá 'natho'be'ạ, y njabʉ dí 'bʉi xá hño ja rá thandi Ajuạ. Y hingue ngue'ạ dí øt'a ngu nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley dí 'bʉi xá hño ja rá thandi Ajuạ, nuga dí 'bʉi xá hño ja rá thandi'ạ ngue'ạ dí camfri ra Zidada Jesucristo. Hangue por gue'ạ Ajuạ handgagui gue xá nt'axigui ngue'ạ stá camfri.

10 Nubyá nu'ą dí ne, dí ne ma'na ga pądi ra Zidada Jesucristo. Dí ne ga pątua
rá ts'ɛdi de nú'ą ra 'ra'yo te bi mɛ'tsi de mi yopa nte'ą de ja ya du, ne dí ne ga
nja ngu bi nja'ą himbi mądi rá te, bi thogui ya ts'othogui ne asta bi du.
11 Dí ne ga njabʉ masque ga tu, pa njabʉ ga pɛ'tsa 'nara 'ra'yo te nehe ngu
nú'ą ra te bi mɛ'tsi nu mi yopa nte de ja ya du'ą.

Ga øthʉ ra ts'ɛdi pa ga tsøñhʉ asta rá ñąni nuna ra 'ñu drí nehʉ

12 Pe hindí ena gue ya xi dí 'bʉi xá hño ngu núna dí mą, dí pądi gue drí
'bɛtho pa ga 'bʉi xi xá hño, pe nuga dí sigui dí øt'a ra ts'ɛdi pa ga tsʉdi nú'ą ra
hoga'mʉi xi xá hño ngu nú'ą bi ne ra Zidada Jesucristo ga tsʉdi nu mi zʉcagui
ra mʉdi'ą.
13 Zi cuhʉ, nuga hindí ena gue ya dí pɛ'tsa nú'ą ra hoga'mʉi'ą, pe nu'ą dí ne,
ga pumfri gatho nú'ą ya stá øt'e, ne ga øt'a ra ts'ɛdi ga sigui ga honga nú'ą ra
hoga'mʉi asta hinga tsʉdi.
14 Ne dí øt'a ra ts'ɛdi pa ga tsøni asta rá ñąni nuna ra 'ñu drí nehi asta hinga
hąnga nú'ą ra thąhą xpá mɛscaguihʉ Ajuą nuni mahets'i, nú'ą xa ñątcahʉ da
'racjʉ ngue'ą dí camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
15 Gathoguihʉ nújʉ xa zɛ ma jamfrihʉ, mahyoni ga beñhʉ ngu nú'ą ja juadi
dá mą. Pe 'bʉ hinguí beñhʉ ngu dí bengá, Ajuą da 'ñu't'ahʉ pa gui beñhʉ ngu
dí bengá.
16 Pe nu'ą mahyoni ga øthʉ, ga tɛñhʉ nú'ą ya stá pąhʉ.
17 Ma zi cu'ihʉ, 'yøthʉ ngu nú'ą xcá hyanthʉ dí øt'e, ne hyanthʉ nú'ʉ ma'ra
to'o øt'e ngu nú'ą dí øt'e, pa njabʉ gui 'yøthʉ ngu øt'ʉ nehe.
18 Ngue'ą ngu stá xi'ahʉ ndunthi ya 'mi'qui ne dí xi'ahʉ ma'na'qui co
ndunthi ra dumʉi asta tąqui dí zoni, xi 'bʉi ndunthi nú'ʉ ri 'ñet'a gamfri, pe
co yá ts'o'bɛfi ri hnequi gue ri ʉtsabi rá du ra Zidada Jesucristo.
19 Pe nú'ʉ ya ją'i'ʉ hinda ma da mpont'ui rá cuɛ Ajuą. Nuyá ts'onc'at'i'ʉ go
gue'ʉ ja ra uɛnda ngu yá zidada'ʉ, ne ri johyatho'ʉ da 'yøt'a ya ts'ot'øt'e nú'ʉ
ri japi da 'bɛ yá tsa. Nu'ʉ́ oda yá mfeni ya t'øt'e de guecua ja ra ximhai.
20 Pe nujʉ́ oda ma mfenihʉ ya t'øt'e de mahets'i ngue'ą ya dyá menguhʉ de
guehni, ne dí tø'mhʉ nehe gue ja dí 'ñehni ma zi Pøhøtehʉ, y nú'ą́ go gue'ą ma
Zidadahʉ ra Jesucristo.
21 Nú'ą́ go gue'ą ma da patca nuna ma 'baihʉ dí hąhʉbya pa da za ga 'bahʉ
ngu rá 'bai'ą xá nsunda. Nu'ą́ ma da patca ma 'baihʉ co nú'ą ra dąnga ts'ɛdi
pɛ'tsi pa ri manda gatho ya t'øt'e de guecua ja ra ximhai ne mahets'i.

4

Johyahʉ nzątho ngue'ą guí camfrihʉ ma Zidadahʉ

1 Hangue por gue'ą ma zi hmąca cu'ihʉ, xi da sigui gui 'bʉhʉ xá hño co
nú'ą ra jamfri xcá hñąñhʉ de ma Zidadahʉ. Nu'ahʉ xi dí mą'ahʉ ne dí ne ga
hant'ahʉ ma'na'qui, ngue'ą por gue'ahʉ xi drí johya, ne po ri jamfrihʉ ma ga
hąnga 'nara thąhą.
2 Dí bąntebi ra nju Evodia ne ra nju Sintique da mpumbabi pa da 'mʉi'ʉ co
'nada ra mfeni ngue'ą ri 'natho'ʉ co ra Zidada.
3 Y nú'i ma hoga mfats'i'i de ja rá 'bɛfi Ajuą, dí bąnte'i gui faxa nú'ʉ ya
nju pa da mpumbabi, ngue'ą go gue'ʉ bi maxcagui ndunthi de ndí 'yobʉ ndí
mąnga ra mąca noya co ra cu Mente ne gatho nú'ʉ ma'ra ya cu mri mpɛfi con
guecagui. Nú'ʉ́ ya xpá t'opa yá thuhu'ʉ nuni mahets'i ja ra libro dega te.
4 Xi da johyahʉ nzątho ja rá thuhu ra Zidada, ne dí xi'ahʉ ma'na'qui: ¡Xi
da johyahʉ!

5 'Bɯhɯ nzạntho co ra hñojạ'i pa da bạdi gatho ya jạ'i gue nu'ahɯ xi gyá
hojạ'ihɯ. Ma Zidadahɯ ya ma dua yo pengui 'bestho.
6 Ne ote guí tu ri mɯihɯ. Nu'ạ gui 'yøthɯ, xipabihɯ gatho Ajuạ, ne 'yapabihɯ
te gatho ø't'ahɯ ra 'bɛdi, nehe umfɯ njamạdi de gatho nú'ạ te da 'ñɛ'ahɯ.
7 Nu'bɯ gui 'yøthɯ njabɯ, Ajuạ da 'ra'ahɯ 'nara humɯi nú'ạ xi ra dạngui asta
hingui tsa to da bạdi, y nuna humɯinạ da sup'a ri corasohɯ ne ri mfenihɯ
ngue'ạ guí 'bɯhɯ co ra Zidada Jesucristo.

Dá 'yoda ri mfenihɯ nú'ạ xá hño

8 Nubyá ma zi cu'ihɯ, dá 'yoda ri mfenihɯ gatho nú'ạ majuạni, ne nú'ạ xá
nsunda, ne nú'ạ xá hño, ne gatho nú'ạ xá nt'axi, ne ra hñogajạ'i, ne nú'ɯ ya
t'øt'e hmạ gue xá hño. Dá 'yoda ri mfenihɯ nú'ạ guí pạhɯ gue xá hño, ne nú'ạ
rí 'ñep'ahɯ.
9 'Yøthɯ ngu nú'ạ dá u't'ahɯ ne nú'ạ gá pạhɯ ndí øt'e, ne nú'ạ gá 'yøhɯ dá
xi'ahɯ, ne nú'ạ gá hyanthɯ ndí øt'e. 'Yøt'ehɯ njabɯ y nu Ajuạ da 'mɯi con
gue'ahɯ ne da 'ra'ahɯ ra humɯi.

Ya gamfri me Filipo pɛmpa ra mfats'i ra apostol Pablo

10 Drí johya ndunthi ja ra Zidada ngue'ạ nubyá ya xcá yopa benjɯ, ne xcá
faxcahɯ. Hingue xqui pumfriguihɯ, hønsɛ ngue'ạ himi tsa hanja gui faxcahɯ.
11 Nuga hindí mạnga njabɯ ngue'ạ te øtca ra 'bɛdi, nuga stá pạdi ga johya
co nú'ạ dí pɛ'tsi.
12 Stá pạdi ga tsɛta ra hñoya, ne stá pạdi ga 'bɯi co ra hño. Stá pạdi de gatho,
ra hniñạ o ra thuhu, ne 'bɯ di ja o di otho.
13 Co nú'ạ ra ts'ɛdi di 'racagui ra Zidada Jesucristo, nuga gatho da za ga tsɛti
nú'ạ da 'ñepqui.
14 Pe xi xcá øtcahɯ ra hño ngue'ạ gá faxcaguihɯ ja ma ts'othogui.
15 Ngu guí pạhɯ nú'ahɯ guí 'bɯhɯbɯ Filipo, nu de ndá fɯdi da mạnga ra mạca
noya, ne de ndá pømbɯ Macedonia, bi njo'o ma'ra to'o bi 'racagui ra mfats'i,
hønsɛ nuri nijạhɯ nguí pɛncahɯ ra mfats'i dega jamạdi ngue'ạ stí xi'ahɯ rá
noya Ajuạ.
16 Ne de nduí 'bɯ ja ra hnini Tesalononica, hingue 'na'quitho gá pɛncahɯ ra
mfats'i pa nú'ạ te ndí honi.
17 Nuga hindí ja po nú'ạ ra mfats'i gá 'racjɯ. Nuga dí ja pa gui hạñhɯ nú'ạ
ra thạhạ da 'ra'ahɯ Ajuạ.
18 Nuga ya stá hạni nú'ạ ri mfats'ihɯ asta ma'na ndunthi de nú'ạ ndí honi,
nú'ạ gá pɛncahɯ co ra cu Epafrodito, y con gue'ạ asta pongui. Nú'ạ gá pɛncahɯ
gue'ạ ngu 'nara 'baha yɯni xá cɯhi nú'ạ xcá umfɯ Ajuạ, ne nu'ạ́ ri ho'ạ.
19 Ajuạ ma Dadahɯ da 'ra'ahɯ gatho nú'ạ gui hyoñhɯ, ngue'ạ go gue'ạ tsa da
'racjɯ gatho ya hño xá nsunda por nú'ạ bi 'yøt'a ra Zidada Jesucristo.
20 ¡Drá nsunda pa nzạntho Ajuạ ma Dadahɯ! Njabɯ gue'ạ.

Ra nzɛngua pɛhna ra apostol Pablo mi uadi ra carta

21 Dí pɛñ'ahɯbɯ ra nzɛngua de rá thuhu ra Zidada Jesucristo gatho nú'ahɯ
gyá gamfrihɯ me Filipo. Nehe pɛñ'ahɯbɯ ra nzɛngua gatho nuya cu dí
'bɯ'beua.
22 Nehe pɛñ'a'ihɯbɯ ra nzɛngua nuya gamfri pɛpabi ra Cesa ra dạnga ndạ
de guecua Nroma, ne gatho ma'ra ya cu 'bɯi de guecua.
23 Ma Zidadahɯ ra Jesucristo da jạp'ahɯ gatho'ihɯ. Njabɯ gue'ạ.

RA COLOSENSE
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI YA GAMFRI ME COLOSA

Ra apostol Pablo opabi ya gamfri me Colosa

1 Núgui drá Pablo rá apostolgui ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo. Ajuạ go rá
paha'ạ pa bi hñuxcagui dega apostol. Nugui ne ra cu Timu
2 dí op'a'ihe nuna carta nú'ahʉ ma zi cu'ihʉ guí 'bʉhʉbʉ ja ra hnini Colosa,
guí camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne yá bạtsi'ihʉ Ajuạ. Ajuạ ma
Dadahʉ da jạp'a'ihʉ ne da maxʼahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá entho.

Ra apostol Pablo apabi Ajuạ pa da jạpi ya gamfri

3 Ajuạ ma Dadahʉ go gue'ạ rá Dada nehe ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo dí
apabihe por gue'ahʉ ne nzạntho dí umfe njamạdi'ạ
4 ngue'ạ stá øhe de ri jamfrihʉ guí pɛ'tsuahʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ne
de nú'ạ ra hmạte guí pɛ'tsuahʉ gatho nú'ʉ ma'ra yá bạtsi Ajuạ,
5 ngue'ạ guí tø'mhʉ ma gui 'bʉhʉ nuni mahets'i habʉ xuá hyoqui Ajuạ pa
gue'ahʉ. Nu'ahʉ guí pɛ'tshʉ ra hoga nthø'mate ngue'ạ xcá 'øhʉ ra mạca noya
nú'ạ mạnga majuạni, ne xcá camfrihʉ.
6 Nú'ạ ra mạca noya xcá 'øhʉ xa si'ahʉ, rí ntʉngui gatho rá ngʉni ra ximhai,
ne rí gamfri ndunthi ya jạ'i. Gue'ạ ngu 'nara hoga sofo ri unga rá noya Ajuạ
de habʉraza de ra ximhai, ngu bi nja de guepʉ Colosa nu ngá 'yødehʉ bi si'ahʉ
de nú'ạ bi 'øt'a Ajuạ po rá hñojạ'i, ne gá pạhʉ gue go gue'ạ xi majuạni nú'ạ
bi si'ahʉ.
7 Gue'ạ bi 'ñu't'a'ihʉ numa hmạca cuhʉ ra Epafra, guehni 'nará hoga mɛfi
ma Zidadahʉ ra Jesucristo stá 'ño'be ja rá 'bɛfi Ajuạ, ne bi zo'ahʉ de rá noya
Ajuạ.
8 Nuni go guehni bi xicaguihe de nú'ạ ra hoga hmạte guí pɛ'tshʉ ngue'ạ xcá
camfrihʉ.
9 Desde nú'ạ ra pa'ạ dá øhe njabʉ, hindí tsayahe dí apabihe Ajuạ por
gue'ahʉ, pa da 'ra'ahʉ 'nara hoga mfeni pa gui pạtuahʉ xá hño nda'ạ go rá
paha'ạ, ne da 'ra'ahʉ ra mfạdi pa gui pạhʉ xá hño gatho nú'ạ u't'ahʉ ra Mạca
Ndạhi, ne gui pạhʉ nda'ạ xá hño gui 'yøthʉ.
10 Dí apabihe gue nzạntho gui 'yøthʉ ngu nú'ạ rí 'ñep'a'ihʉ gui 'yøthʉ ngue'ạ
guí camfrihʉ ra Zidada, ne gui 'yøthʉ ngu nú'ạ ri ho'ạ, pa njabʉ da xup'a ri
hoga 'bɛfihʉ, ne ma'na gui pạhʉ'ạ.
11 Nehe dí apabihe gue da 'ra'ahʉ ndunthi rá mạca ts'ɛdi'ạ pa da za gui
tsɛthʉ gatho nú'ạ da 'ñep'a'ihʉ, ne gui tsɛthʉ co ra johya ne ra pacencia.
12 Ga umfʉ njamạdi Ajuạ ra Dada ngue'ạ nu'ạ́ xa 'racjʉ ra ts'ɛdi pa ga 'bʉhʉ
ja rá mạca ñot'i'ạ, ngu nú'ạ xa umbabi gatho ma'ra yá bạtsi'ạ.
13 Ajuạ go gue'ạ bi pøngaguihʉ de ja ra 'bɛxuui habʉ ndí 'bʉhʉ ja rá hmanda
ra ts'oqui, y bi hñuscaguihʉ ja rá hmanda rá hmạca T'ʉ, go gue'ạ ma zi Hmuhʉ
ra Jesucristo.
14 Nú'ạ́ go gue'ạ bi manga rá ji ne bi du pa bi pungaguihʉ gatho ma
ts'oquihʉ ne pa bi pøhøguihʉ.

Dí 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi Ajuạ po rá du ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo

15 Ajuạ hingui hnequi, pe bá ehe rá T'ʉ nú'ạ mahyɛguiui rá 'mʉi, ne xa thandi ne xa 'ñutcahʉ tengu rá 'mʉi rá Dada. Nu'ạ́ ya mi 'bʉi ante da nja gatho nú'ạ jabya, ne go gue'ạ ra ndạ de gatho.
16 Y Ajuạ bi 'yɛnt'ua rá 'yɛ'ạ pa go bi hyoqui gatho nú'ạ ja ne 'bʉi nuni mahets'i ne nuua ja ra ximhai, gatho nú'ạ ri hnequi ne nú'ạ hini hnequi, gatho nú'ʉ to'o ri manda ne ri ndạ, nú'ʉ ja yá ts'ʉtbi ne yá ts'ɛdi, gatho go bi hyoc'ạ, ne gatho pa rá nsunda'ạ.
17 Nú'ạ́ ya mi 'bʉi ante da nja gatho nú'ạ jabya, ne gatho go o ja rá 'yɛ pa ri su'ạ.
18 Ha nú'ạ́ nehe go ra ñạxu de ra nijạ. Y nura nijạ nú'ʉ to'o camfri'ạ, ne nu'ʉ́ go gue'ʉ rá ndo'yo'ạ. Y nu'ạ́ umbabi'ʉ ra 'ra'yo te nú'ʉ to'o camfri'ạ. Nu'ạ́ go rá mʉdi bi yopa nte de ja ya du, pa go bi ndạ'ạ de gatho.
19 Ajuạ go rá paha pa bi mahyɛguiui rá 'mʉi ne rá ts'ɛdi ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
20 Nehe Ajuạ go rá paha pa bá pɛhni'ạ pa njabʉ por nú'ạ bi 'yøt'e'ạ da za da yopa hogui gatho nú'ạ xqui ts'oqui nuua ja ra ximhai ne nuni mahets'i. Po rá ngue'ʉ bi manga rá ji ja ra pont'i'ạ ne ja bi duni, pa nu'ʉ́ bi za bi mạ́di'ʉ co Ajuạ ne bi za bi 'mʉi xá hño ja rá thandi'ạ.
21 Nu'ahʉ ma'mɛt'o nguí 'bʉhʉ yabʉ de Ajuạ ne ngrí ʉtsahʉ'ạ ja ri mfenihʉ, ngue'ạ nguí øthʉ ya ts'ot'øt'e, pe nubyá Ajuạ xa 'yøt'e pa gá mạ́dihʉ con gue'ạ ne gá 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi'ạ.
22 Ngue'ạ Ajuạ bá pɛhna rá T'ʉ y nú'ạ́ gue'ạ ra Zidada Jesucristo bi e bi njạ'i pa bi tho ja ra pont'i, pa njabʉ da za gui 'bʉhʉ strá nt'axi ja rá thandi Ajuạ, ne ya hinte ma ts'oqui gui tuhʉ, ne njabʉ hinto da 'bɛ't'a ri tsahʉ ja rá thandi'ạ.
23 Hangue mahyoni gui siguihʉ co nú'ạ ra hoga jamfri xcá hạ̃ñhʉ, ne gui zɛhʉ ngu ya 'yʉza ri cʉna mbo ra hai, ne nzạntho gui tø'mhʉ nú'ạ ra nthø'mate xa si'ahʉ ne ma gui hạ̃ñhʉ ngue'ạ xcá camfrihʉ ra mạca noya nú'ạ gá ødehʉ. Nuna ra mạca noyanạ xa nt'øde maxøgue rá ngʉni ra ximhai, y núgui drá Pablo xa thuxcagui pa ga xanga nuna ra mạca noyanạ.

Ra apostol Pablo bi t'umbabi ra 'bɛfi pa da su ya gamfri

24 Xi drí johya ngue'ạ dí tho ya thogui po rá ngue'ahʉ. Dí sufri ngu bi sufri ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, pa ga thogui nuya thogui hinxa njatho po rá ngue rá nijạ, y nú'ạ́ go rá ndo'yo'ạ.
25 Nugui 'nadrá mɛfi ja rá nijạ Ajuạ xa hñuxcagui pa ga xi'ahʉ gatho ngu nú'ạ mạnga rá noya'ạ.
26 Ajuạ bi hñuxcagui pa ga xi'ahʉ nú'ạ xqui beni'ạ desde maya'bʉ ne hinto xqui bạdi, pe nubyá hạ, xa 'ñutcahʉ nújʉ yá bạtsiguihʉ'ạ.
27 Ajuạ gue'ạ rá paha bi 'ñutcahʉ nú'ạ xquí beni'ạ ne hinxqui fạdihmạ, pa njabʉ da bạdi gatho ya jạ'i ja ra ximhai tengu rá ndạngui nú'ạ xquí beni Ajuạ da 'yøt'e. Y nú'ạ xquí beni'ạ go gue'ạ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo 'bʉi ja ma corasohʉ, y hangue dí tø'mhʉ ga 'bʉhʉ pa nzạntho ja rá nsunda'ạ.
28 Núje yá mɛfiguihe Ajuạ, habʉraza dí mạñhe de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne dí umfe ra hoga ts'ofo gatho ya jạ'i, ne dí utuahe'ʉ co nú'ạ ra hoga mfạdi xa 'racaguihe Ajuạ, pa njabʉ to gatho da gamfri'ạ da te yá jamfri pa da za da 'mʉ'ʉ ngu gra 'mʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
29 Hangue por guehna xi drí mpɛfi con gatho ra ts'ɛdi nú'ạ xa 'racagui ra Zidada Jesucristo.

2

1 Nubyá, dí ne gui pa̱hн gue nugui xi dí apabi Ajua̱ con gatho ma ts'ɛdi por gue'ahн ne por nú'н ya cu bí 'bнi ja ra nija̱ Laodicea, ne por gatho nú'н ma'ra ya cu hinstá mpa̱di'be.
2 Dí apabi Ajua̱ gue da nup'a ri mfenihн, ne pa gui 'bнhн co 'nada ra hma̱te, ne pa da 'ra'ahн ra hoga mfa̱di pa ma'na gui pa̱hн xá hño ma zi Hmuhн ra Jesucristo nú'a̱ bi 'ñe bi 'yøt'a nú'a̱ xqui beni Ajua̱ ne hinxqui fa̱dihma̱, ne ja dá pa̱dihн.
3 Ngue'a̱ ja guehni ja ma zi Hmuhн ra Jesucristo ja jani gatho ra hoga mfa̱di ne ra hoga mfeni.
4 Dí xi'ahн njabн pa hinda za to da hya'ahн co 'raya noya nú'н xi ri nt'øde mahotho pe hinga majua̱ni.
5 Masque nugui hindí 'bнibya con gue'ahн, pe dí ja ra uɛnda dí 'bнi con gue'ahн ngue'a̱ oda ma mfeni de gue'ahн, y xi drí johya ngue'a̱ dá øde gue guí øthн gatho nú'a̱ xá hño, ne xi xcá zɛdi ri jamfrihн nú'a̱ guí pɛ'tsuahн ma zi Hmuhн ra Jesucristo.
6 Hangue 'bнhн xá hño co ma zi Hmuhн ra Jesucristo ngu nú'a̱ xa t'u't'ahн nu ngá camfrihн.
7 Njahн ngu ya 'yнza xa cнna mbo ra hai, xi da nt'нthн con gue'a̱, ne dá zɛ ri jamfrihн ngu nú'a̱ xa t'u't'ahн. Ne umfн njama̱di Ajua̱ nza̱ntho.

Dí pɛ'tshн 'nara 'ra'yo te ngue'a̱ dí camfrihн ra Zidada Jesucristo

8 Xi da nsuhн, oxqui hophн da hya'ahн nú'н ya c'uamba ja̱'i 'yobн xi'ahн nú'a̱ te bensɛ de yá mfeni hønsɛ pa da hya'ahн, ngue'a̱ nu'ń hingui udi ngu nú'a̱ bi 'ñudi ra Zidada Jesucristo, nu'ń udi hønsɛ nú'a̱ xa bensɛ yá mija̱'iui de yá mfenisɛ ne xa 'ñudi.
9 Ja ma zi Hmuhн ra Jesucristo ja bi hnequini gatho tengu rá 'mнi Ajua̱ ngue'a̱ nu'á̱ mahyɛguiui rá 'mнi'a̱.
10 Y nu'ahн ya xcá tsнhн gatho ra te maxøgue, ngue'a̱ ya guí 'nathohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo nú'a̱ ri manda gatho nú'н to'o pɛ'tsa ra ts'ɛdi ne nú'н to'o pɛ'tsa ra ts'нtbi.
11 Nu ngá 'nathohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo, gue'bн gá ha̱ñhн ra seña ja ri corasohн ngue'a̱ Ajua̱ bi 'uec'a'ihн de ja ra ts'oqui. Y nú'a̱ ra seña gá ha̱ñhн hingue ngu nú'a̱ ra seña øt'a ya xodyo gue hønsɛ ri señabitho rá ndo'yo 'na. Nuna ra seña gá ha̱ñhн, gá ha̱ñhн ja ri corasohн ngue'a̱ gá camfrihн ma zi Hmuhн ra Jesucristo.
12 Ngue'a̱ nu ngá nxistehehн, ja ra uɛnda gá nt'aguihн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo ne gá yopa ntehн ma'na'qui con gue'a̱, ngue'a̱ xcá camfrihн gue Ajua̱ ja rá ts'ɛdi pa bi japi bi yopa nte ma zi Hmuhн ra Jesucristo de ra du.
13 Nu'ahн ma'mɛt'o xqui 'mɛhma̱hн ja ra ts'oqui, mi ja ra uɛnda ya xcá tuhma̱hн, ne hinguí pɛ'tshma̱hн nú'a̱ ra seña ja ri corasohн, pe nubyá Ajua̱ bi 'yøt'e pa gá yopa ntehн ma'ra'yo ngue'a̱ ya guí 'nathohн co ma zi Hmuhн ra Jesucristo, ne bi pun'a'ihн gatho ri ts'oquihн.
14 Ajua̱ ya xa putca gatho ma ts'oquihн, ngue'a̱ xi 'nandyá 'yøt'ats'oquihн hindá øtehн ngu nú'a̱ manda ja rá ley'a̱, hangue ma xa mɛncahma̱hн ja ra nidu. Pe gatho nuya ts'oqui ndí tuhн, go ma zi Hmuhн ra Jesucristo bi gut'a gatho ja ra pont'i.
15 Ne mi du ma zi Hmuhн ra Jesucristo ja ra pont'i, gue'bн bi nta̱te de gatho yá ts'ɛdi ya ts'onda̱hi ne yá hmanda'н, ne njabн bi 'bɛtua yá tsa'н ja yá thandi gatho ya ja̱'i, ne bi zixa nts'a̱hni'н.

Hyoñhʉ ya hoga hño bí ja nuni mahets'i

16 Ostí ma da du ri mʉihʉ 'bʉ nøñ'ahʉ ya ja̱'i ngue'a̱ hinguí øthʉ ngu yá nza̱i'ʉ, o de nú'a̱ guí tsihʉ, o ngue'a̱ hinguí øthʉ ya ngo ngu yá nza̱i ya xodyo, ne ngue'a̱ hinguí øthʉ ya ngo dega tat'a za̱na̱ ne de ya pa dega tsaya.
17 Ngue'a̱ gatho nú'a̱ mi øt'a ya xodyo go 'nara nt'uditho de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo hinxqui zøtho, pe nu mi zøhø'a̱, ja bi uahni gatho yá ts'ɛdi de nú'a̱ mi øt'a ya xodyo.
18 Oxqui hophʉ to'o da hya'ahʉ da xi'ahʉ gue hinte ma gui ta̱ha̱hʉ ngue'a̱ hinguí øthʉ ngu øt'ʉ, ngue'a̱ nú'ʉ ya hyate ja̱'i ri 'ñet'a hoja̱'i ne asta ri nsunda ya ɛnxɛ nehe, ne ma̱ te gatho xa hyandi dega thedi, ha ne gue hinte xa hyandi, ne xi ri 'ñets'i de yá mfenisɛ.
19 Nu'ʉ́ hingui camfri ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo nú'a̱ to'o ra ña̱xu de rá nija̱'a̱. Y nurá nija̱'a̱ gue'a̱ rá ndo'yo, ha nujʉ́ go dyá xɛnihʉ de rá ndo'yo'a̱ ne dí ha̱mphʉ rá ts'ɛdi'a̱ pa ga ntehʉ, y njabʉ rí te rá nija̱'a̱ ngu nú'a̱ xa benga Aju̱a̱.
20 Nu'ahʉ ja ra uɛnda xcá tuhʉ mahyɛgui co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ne xcá 'uguehʉ de nú'a̱ ri bensɛ de ja yá mfeni ya ja̱'i. Nu'bʉ́ ¿hanja guí øthʉ ngu yá nza̱i'ʉ, 'ñena hingyá gamfrihʉ? ¿Hanja guí øthʉ ngu nú'a̱ ri 'bɛp'a'ihʉ'ʉ?
21 Ngu nú'a̱ eñ'ʉ: “Oguí thañhʉ núná, oguí tsihʉ nú'á̱, oguí jʉxhʉ co ri 'yɛhʉ.”
22 Gatho nuya ya hmandaya ma̱ hønsɛ de nú'ʉ ma da uadi da thogui, ne hinte ri muui ngue'a̱ go 'raya hmandatho nú'ʉ xa zansɛ ya ja̱'i pa da 'ñudi'ʉ.
23 Nu'a̱ tó'o da 'yøt'a nuya ya hmanda, ri hnequi ngu øt'a xá hño ngue'a̱ øt'e co ra hñoja̱'i ne ndunthi ra søcambeni, ne asta da japi da sufri rá ndo'yo, pe nuya ya hmanda hinte ma ts'ɛdi umbi pa da za̱ma rá ndo'yo.

3

1 Nu'ahʉ ja ra uɛnda gá yopa ntehʉ mahyɛgui co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo nu mi yopa nte'a̱ de ra du, hangue hyoñhʉ nú'ʉ ya hoga hño bí ja nuni mahets'i habʉ bí 'bʉ'a̱ ne bí hudi ja rá 'ñɛi Aju̱a̱ rá Dada.
2 Dá 'yoda ri mfenihʉ de ya t'øt'e nú'ʉ bí ja nuni mahets'i, hingue de nú'ʉ ya t'øt'e jaua ja ra ximhai.
3 Ngue'a̱ nujʉ́ ngu 'ñena dá tuhʉ mahyɛgui co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo ne dá yopa ntehʉ con gue'a̱, hangue ja ra uɛnda ya dí 'bʉhʉ 'nadbʉ con gue'a̱ nuni habʉ bí 'bʉ Aju̱a̱ ra Dada.
4 Ne nu stua yopa pengui, ma ga hnequihʉ mahyɛgui con gue'a̱ strá nsunda ngue'a̱ 'nada ma tehʉ con gue'a̱.

'Uguehʉ de ri nda̱xjua 'mʉihʉ ngue'a̱ ya guí pɛ'tshʉ ra 'ra'yo 'mʉi

5 Hangue 'uehʉ de gatho ya ts'oqui nú'ʉ jaua ja ra ximhai. Oxqui ntsinga medinthatihʉ, ne oxqui pɛ'tshʉ ra ts'onc'at'aja̱'i, nixi ma'ra ya ts'onc'at'i, nixi oxqui øthʉ ma'ra ya ts'o'bɛfi. Ne oxqui c'at'ihʉ ra boja̱ ne ma'ra ya hño de ra ximhai, ngue'a̱ 'bʉ guí øthʉ njabʉ, nu'bʉ́ go grí nsundahʉ'ʉ, hingo grí nsundahʉ Aju̱a̱.
6 Por nuya ts'ot'øt'eya ma da zʉtua rá cuɛ Aju̱a̱ gatho nú'ʉ to'o ya ts'o'yøde.
7 Ne'ahʉ ja nguí ohʉnihma̱ ja nú'ʉ ya ts'ot'øt'e'ʉ.
8 Pe nubyá ya guí pɛ'tshʉ ma'na ra 'ra'yo 'mʉi, hangue nehe hyɛhʉbʉ gatho nú'ʉ ma'ra ya ts'ot'øt'e, ngu ra nt'ʉtsate, ra cuɛ, ra nts'o'mʉi, ra ts'ante ne ma'ra ya ts'onoya.
9 Oguí mpetua nc'uambahʉ 'na ngu ma'na, ngue'a̱ nú'a̱ ri nda̱xjua 'mʉihʉ ya xcá hɛhʉbʉ.

10 Nubyá ya xa mpata ri 'mɯihɯ, ne 'yo grí pa̱tuahɯ rá 'mɯi Ajua̱ nú'a̱ to'o
xa 'ra'ahɯ ra 'ra'yo te, asta xi ma gui 'bɯhɯ ngu rá 'mɯi'a̱.
11 Y ja nú'a̱ ri 'ra'yo 'mɯihɯ xcá pɛ'tshɯ, nuni hingui fa̱di ua ra griego ua ra
xodyo, ua pɛ'tsa ra seṉ̃a ja rá ndo'yo o hina, ua ra mengu ua ra nzøhø ja̱'i, ua
ra 'bɛgo ua hingrá 'bɛgo, ngue'a̱ ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo gatho o ja rá 'yɛ'a̱,
ne nu'a̱ 'bɯi mahyɛgui con gatho.
12 Ajua̱ xi ri ma̱'a'ihɯ ne xa huahn'ahɯ pa dyá mɛti'ihɯ'a̱. Hangue nubyá dá
nja ri nthecatehɯ, ne 'yøthɯ ra hñoja̱'i, ogyá 'ñets'ihɯ, dá nja ri t'equ'eihɯ, ne
ri pacenciahɯ.
13 Ntsɛtuahɯ 'na ngu ma'na, ha nu'bɯ 'na de gue'ahɯ to'o da 'yø't'ahɯ 'nara
nts'o'mɯi, pumbahɯ, ngu bi pun'ahɯ nehe ra Zidada.
14 Pe nu'a̱ ma'na mahyoni, nura hma̱te gui pɛ'tshɯ, ngue'a̱ go gue'a̱ ri jacjɯ
ga 'nathohɯ pa ga 'bɯhɯ co 'nada ra mfeni.
15 'Bɯhɯ co nú'a̱ ra hoga'mɯi xa 'ra'ahɯ Ajua̱ ja ri corasohɯ, ngue'a̱ Ajua̱ bi
zohn'ahɯ pa gui 'bɯhɯ co 'nara hoga'mɯi ngue'a̱ guí 'nada ra ndo'yohɯ co ma
Zidadahɯ. Ne nza̱ntho umfɯ njama̱di Ajua̱ de gatho nú'a̱ da 'ñɛ'ahɯ.
16 Dá 'yoda ri mfenihɯ rá noya ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo. 'Ñutuahɯ ne nupa
mfenihɯ 'na ngu ma'na co nú'a̱ ra hoga mfa̱di xa t'a'ahɯ. Ne tuthɯ ya salmo
ne ya ja̱hña̱ ne ma'ra ya ma̱ca thuhu. Tutuahɯ Ajua̱ ne umfɯ njama̱di'a̱ con
gatho ri corasohɯ.
17 Gatho nú'a̱ gui 'yøthɯ o nú'a̱ gui ma̱ñhɯ, 'yøthɯ gatho pa rá nsunda ma zi
Hmuhɯ ra Jesucristo, ne ja rá thuhu'a̱ umfɯ njama̱di Ajua̱ ra Dada.

Nú'a̱ rí 'ñɛpi da 'yøt'a ya gamfri pa da 'mɯi xá hño co yá miqu'eiui

18 Nu'ahɯ 'bɛhña̱hɯ, 'yøta ri da̱mehɯ ngu rí 'ñɛpi gui 'yøthɯ ngue'a̱ gyá
gamfrihɯ de ma Zidadahɯ.
19 Nu'ahɯ 'ñøhøhɯ, ma̱di ri 'bɛhña̱hɯ ne ogyá ts'o'mɯihɯ con gue'ɯ.
20 Nu'ahɯ ba̱tsihɯ, 'yøta gatho nú'a̱ da xi'a ri dada ri na̱na̱hɯ, ngue'a̱ guehna
ri ho ra Zidada.
21 Ha nu'ahɯ dadahɯ, oguí tsɯihɯ nts'ɛdi ri ba̱tsihɯ pa hinda du yá mɯi'ɯ.
22 Ha nu'ahɯ 'bɛgohɯ, 'yøtehɯ ri hmuhɯ nuua ja ra ximhai gatho nú'a̱ da
'bɛp'a'ihɯ, ne hingue hønsɛ ra ora hant'ahɯ xi grí mpɛhɯ pa gui pønga ri hmihɯ
con gue'ɯ, pɛphɯ con gatho ri mɯihɯ ngue'a̱ guí tsuhɯ Ajua̱.
23 Ne gatho nú'a̱ guí pɛhɯ, pɛhɯ con gatho ri pahahɯ, jahɯ ra uɛnda go guí
pɛphɯ ra Zidada, hingue nuya ja̱'i.
24 Ya guí pa̱hɯ gue numa Zidadahɯ ra Jesucristo ma da 'ra'a ri tha̱ha̱hɯ
ngue'a̱ go guí pɛphɯ'a̱.
25 Pe nu'a̱ tó'o øt'a ra nts'o'mɯi, ra Zidada da gu'tuabi ngu tengu nú'a̱ xa
'yøt'e, ne hinda ma da nja ra nsɯqui.

4

1 Nu'ahɯ hmuhɯ, manda ri 'bɛgohɯ ngu rí 'ñɛpi, ngue'a̱ guí pa̱hɯ gue ne'ahɯ
guí pɛ'tshɯ 'nari Hmuhɯ nehe nuni mahets'i.
2 Oguí tsaya gui 'yapabihɯ Ajua̱ con gatho ri mɯihɯ, ne umfɯ njama̱di'a̱
ngue'a̱ ø't'a'ihɯ ri nt'adihɯ.
3 'Yapabihɯ por guecje, pa da xogahe ya gosthi pa da za ga ma̱ñhe de
gatho nú'a̱ xa 'yøt'a ra Zidada Jesucristo ngu nú'a̱ xqui beni Ajua̱ ne hinxqui
fa̱dihma̱, pe Ajua̱ ya xa 'ñutcahɯ. Ne ngue'a̱ go dí ma̱ de gue'a̱, hangue dí jot'ua
fadi.
4 'Yapabihɯ Ajua̱ pa da za ga ma̱nga xá hño de gue'a̱ ngu rí 'ñɛpcagui ga ma̱.

5 Jamasuhʉ hanja gui 'yohʉ, 'yohʉ co ndunthi ra mfa̱di ja yá thandi nú'ʉ
hingyá gamfri. Ogrí 'bɛta ri orahʉ, zofohʉ'ʉ de rá noya Ajua̱.
6 Ña̱hʉ co ndunthi ra t'equ'ei ne ra hma̱te, ne beñhʉ xá hño hanja grí
tha̱tuahʉ cada 'na nú'ʉ grí ña̱uihʉ.

Ya nzɛnjua pɛhna ra apostol Pablo mi uadi ra carta

7 Nuni ma hma̱ca cuhʉ ra Tiquico guehni 'nará hoga mɛfi Ajua̱ stá mpɛhe
mahyɛgui, y nu sta zømbʉ dua c'a̱'ts'ahʉ, ma da xi'ahʉ gatho nú'a̱ te dí
thoguiua.
8 Hangue pa gue'a̱ dí pɛhn'ahʉbʉ pa da xi'ahʉ tengu gra 'mʉihe de guecua
ne pa da nup'a ri mfenihʉ.
9 Ma da mɛui nehe ma zi hoga cuhʉ Onesimo, nuni ja ra mengu de guepʉ
ngu guí pa̱hʉ. Nuyʉ́ ma da xi'ahʉ gatho nú'a̱ dí thoguihe de guecua.
10 Ne ri fat'ajua̱'ihʉ ra zi cu Aristarco nuni drí ncompa'beua ja ra fadi, ne ri
fat'ajua̱'ihʉ ra zi cu Marco nuni rá primo ra cu Berhna. Nu'ahʉ ya xa si'ahʉ
gue ma da mabʉ da c'a̱'ts'ahʉ ra cu Marco, ne sta zømbʉ umfʉ ra tsaya co
ndunthi ra hma̱te.
11 Nehe ri fat'ajua̱'ihʉ nuni ra cu Jesu xa thu'mbabi nehe ra Justo. De gatho
ya xodyo nú'ʉ xa gamfri hønsɛ nuyʉ ya cuyʉ faxcagui pa dí ma̱mbahe rá noya
Ajua̱ de guecua, pa njabʉ ndunthi to'o xa yʉt'i ja rá hmanda Ajua̱, y go guehyʉ
xi ri hubga ma mʉi.
12 Ne ri fat'ajua̱'ihʉ ra cu Epafra, guehni 'nará mɛfi nehe ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo, nehni ra mengu de guepʉ. Nuni nza̱ntho apabi Ajua̱ con gatho
rá mʉi pa hingui 'ueguehʉ de ri jamfrihʉ ne pa gui 'yohʉ xá hño ja rá thandi
Ajua̱ ne gui 'yø'tuahʉ nza̱ntho ngu nú'a̱ go rá paha'a̱.
13 Nugui go dí damajua̱ni xá hño de guehni, ngue'a̱ nza̱ntho tagui tu por
gue'ahʉ, ne por ya cu ya me Laodicea, ne nú'ʉ ya me Yerapoli.
14 Ri fat'ajua̱'ihʉ nehe ra cu Luca, nuni ra medico xi ra hma̱di, ne ra cu
Dema.
15 Fat'ajua̱hʉbʉ ts'ʉ gatho ya cu nú'ʉ ya me Laodicea, ne fat'ajua̱hʉbʉ ra cu
Nimfa, ne gatho nú'ʉ ya cu ri munts'i ja rá ngu'a̱ pa ri xøcambeni Ajua̱.
16 Nu xcrí juahʉ gui hñe'thʉ nuna ra carta, pɛmpabihʉ nú'ʉ ya cu ya me
Laodicea, pa da hñe'ti nehe'ʉ. Ha nú'a̱ dá pɛmpabi'ʉ da mɛn'a'ihʉ pa gui
hñe'thʉ nehe.
17 Nehe xipabihʉ ra cu Arquipo gue da mɛfi xá hño nú'a̱ ra 'bɛfi xa umbabi
ra Zidada, asta hinda juatbi gatho.
18 Núgui drá Pablo de ma 'yɛsɛ dí op'ahʉ nuna ra nzɛnjua. Oxqui pum-
friguihʉ gue dí oua ja ra fadi. Ha nubyá, Ajua̱ da ja̱p'a'ihʉ. Njabʉ gue'a̱.

RÁ MƱDI RA TESALONICENSE
RÁ MƱDI CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO BI 'YOPABI YA GAMFRI ME TESALONICA

Ra apostol Pablo ne yá compa opabi ya gamfri me Tesalonica

1 Núga drá Pablo, ne ra cu Silvano ne ra cu Timu, dí pɛhn'a'ihebʉ nuna
ra carta, nu'ahʉ gyá gamfrihʉ guí 'bʉhʉbʉ Tesalonica ne guí 'bʉhʉ co Ajuạ
ra Dada ne co ra zi Hmu Jesucristo. Ajuạ ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo da jạp'a'ihʉ ne da max'ahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Ra hoga'mʉi mi udi ya gamfri me Tesalonica

2 Dí aphe Ajuạ por gue'ahʉ ne nzạntho dí umfe njamạdi'ạ por gatho'ihʉ.
3 Nú'bʉ dí aphe Ajuạ ma Dadahʉ, nzạntho dí beñhe ra 'bɛfi de ri jamfrihʉ ne
ri 'bɛfihʉ dega hmạte, ne dí beñhe de gatho nú'ạ guí tsɛthʉ ngue'ạ guí tø'mhʉ
da 'ñehe ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
4 Ma zi cu'ihe yá hmạdi'ihʉ Ajuạ, dí pạhe gue xa huahn'a'ihʉ Ajuạ.
5 Nura mạca hoga noya dá xi'ahe hindá xi'a'ihe hønsɛ dega noya, dá xi'ahe
co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, nehe dí camfrihe gue go guehna xi majuạni.
Nu'ahʉ gá pạhʉ tengu ma 'mʉihe nú'bʉ duá 'bʉhebʉ con gue'ahʉ pa ri hñohʉ.
6 Ya guí tɛnga ma 'mʉihe, nehe guí tɛmbahʉ rá 'mʉi ra Zidada Jesu. Gá
hạñhʉ rá noya Ajuạ co ndunthi ra nt'ʉtsate, pe nehe co ra johya nú'ạ xa
'ra'ahʉ ra Mạca Ndạhi.
7 Hangue gatho ya cu me Macedonia ne ya cu me Acaya bi dɛn'a ri 'mʉihʉ.
8 Por gue'ahʉ bi ntʉnga rá noya ra Zidada hingo sɛhɛ Macedonia nixi sɛhɛ
Acaya; nehe habʉraza fạdi gue guí camfrihʉ Ajuạ. Nde nubyá, ya hindí
pɛ'tshe te ga mạñhe,
9 ngue'ạ ya jạ'i ri mpede hanja bi za dá cʉthe ra mạca noya con gue'ahʉ.
Nehe mạñ'ʉ gue gá tsohʉbʉ ya c'oi nú'ʉ hingo gue'ʉ Ajuạ pa gui pɛpabihʉ Ajuạ
nú'ạ te y go gue'ạ Ajuạ xi majuạni.
10 Nehe guí tø'mbahʉ rá T'ʉ Ajuạ nu stí 'ñehe de mahets'i. Ajuạ go bi 'yøt'e
pa bi yopa nte'ạ de ja ya du, ne go gue'ạ ra Zidada Jesu nú'ạ to'o ñạngaguihʉ
de rá cuɛ Ajuạ ma da 'ñehe.

2

Rá 'bɛfi ra apostol Pablo nuni Tesalonica

1 Zi cuhʉ guí pạhʉ gue himbi 'mɛditho ma 'bɛfihe nú'bʉ dá hạts'ahebʉ rá
noya Ajuạ.
2 Masque bi sicje ndunthi ya ts'onoya nuni Filipo ne bi hnabgaguiheni ngu
guí pạhʉ, pe Ajuạ bi 'racje ra ts'ɛdi pa dá xi'ahe ra mạca noya, hindá ntsahe
nixi dá ntsuhe, masque ndí thohe ya nt'ʉtsate.
3 Dá zo'a'ihe de nú'ạ xi majuạni, hindá zo'a'ihe dega ts'oqui nixi dega
nthate.
4 Ajuạ bi hyandi gue mi 'ñepcaguihe ga mạñhe ra mạca noya ne bi 'bɛpcahe
ga mạñhe. Hangue gue'ạ dí mạñhe, hingo pa go da t'ø'tua yá paha ya jạ'i,
hønsɛ pa go da t'ø'tua rá paha Ajuạ nú'ạ to'o pạtca ma mfenihʉ.
5 Hindá ha'ahe co 'raya hoga noya mahotho, ngu guí pạhʉ, nixi hindá
ha'ahe dega nc'at'aboja, Ajuạ go pạdi.

6 Ne hindá nehe to'o da 'ñesca ma nsuhe, nixi nu'ahʉ nixi ma'ra, masque
mri 'ñepcaguihe hmạhạ ngue'ạ dyá 'mɛhnihe de ra Zidada Jesucristo.
7 Nu'ạ dá øthe, ndí pɛ'ts'ahe ra hmạte ngu 'nara nạnạ su yá zi bạtsi.
8 Nts'ɛdi xi stá mạ'ahe, hangue hingue nsøctho dá 'ra'ahe rá hoga noya Ajuạ,
nehe xa za stá uñhe ma tehe po rá ngue'ahʉ ngue'ạ xi drí mạ'ahe.
9 Zi cuhʉ, nu ndá xi'a'ihe rá noya Ajuạ, guí pạhʉ gue ndí mpɛfihe ma pa ra
xuui co ndunthi ra nzabi pa hindá ø't'a'ihe ra xuhñạ ni 'na de gue'ahʉ.
10 Guí pạhʉ ne Ajuạ pạdi gue nu ndá 'bʉhebʉ dá 'yohe xi xá hño ne dá
nhyojạ'ihe con gue'ahʉ nú'ahʉ gyá gamfrihʉ, ne hindá øthe nú'ạ xá nts'o
hangue himbi za to bi c'ascahe.
11 Ne guí pạhʉ hanja ndí zo'a'ihe ne ndí nup'ahe ri mfenihʉ cada 'na de
gue'ahʉ, ngu 'nara dada zofo yá bạtsi.
12 Ndí 'bɛp'ahe gue gui 'yohʉ ngu rí 'ñep'a'ihʉ ngue'ạ Ajuạ xa zohn'a'ihʉ pa
gui 'bʉhʉ ja rá mạca hnini ne ja rá nsunda'ạ.
13 Nuje nzạntho dí umfe njamạdi Ajuạ ngue'ạ gá øhʉ ra mạca noya nú'ạ
dá xi'ahe ne gá pạhʉ gue go gue'ạ rá noya Ajuạ ne hingo rá noya 'nara jạ'i.
Ne majuạni go gue'ạ rá noya Ajuạ, ne ri mpɛfi ja ri corasohʉ nú'ahʉ gyá
gamfrihʉ.
14 Nu'ahʉ, zi cuhʉ, xcá thoguihʉ ya nt'ʉtsate mahyɛgui ngu xa thogui ya cu
de yá nijạ Ajuạ nuni Judea, nú'ʉ 'bʉi co ra Zidada Jesucristo. Xa ʉtsa'ihʉ ya
mengu ri haihʉ mahyɛgui ngu ya xodyo xa ʉtsa ya cu nuni Judea.
15 Nuya xodyo go gue'ʉ bi hyo ra Zidada Jesu, nehe bi hyo sɛhɛ yá bạdi'ʉ, y
necje bi guje. Hingui øt'e'ʉ nú'ạ rá paha Ajuạ ne ri ʉtsa'ʉ gatho ya jạ'i.
16 Mi hạgaguihe hmạhạ ga zofohe ya jạ'i nú'ʉ hingyá xodyo pa hinda
mpøhø'ʉ. Njabʉ ya xodyo xi bi 'yøt'a ya ts'oqui asta habʉ bi za, ne rá ngạts'i
rá cuɛ Ajuạ ya xa zʉdi'ʉ pa nzạntho.

Ra apostol Pablo xi mi ne da ma da c'ạ'tsa ya gamfri me Tesalonica

17 Nujʉ zi cuhʉ ya pɛ'tsa ya pa hinstá nuhʉ, pe de ma corasohe dí beñ'ahe.
Hangue xi ndí nehmạhe ga nuhʉ.
18 Ndí nehmạhe stá mahebʉ ga c'ạ'ts'ahʉ pe ra Satá himbi hocje. Núga drá
Pablo ndunthi ya 'mi'qui dá ne ga mahmạbʉ.
19 Nde, ¿te rá 'bɛ'ạ dí tø'mhe, nda'ạ ma johyahe, ne hanja da thuscahe ra
corona nu sta 'ñehe ma Zidadahʉ ra Jesucristo? ¿Ha gue hingue por gue'ahʉ?
20 Por gue'ahʉ ma da t'esca ma nsuhe ne ma ga johyahe.

3

1 Ya himbi za dá tø'mhe ma'ra ya pa pa dá pạhe te gri 'bʉhʉ, hangue dá
beñhe ga coheni Atena.
2 Ha numa zi cuhʉ ra Timu dá pɛhn'a'ihebʉ. Gue'ạ 'nará mɛfi Ajuạ ne ma
mfats'ihe ja rá 'bɛfi ra Zidada Jesucristo. Dá pɛhn'a'ihebʉ'ạ pa da nup'a ri
mfenihʉ pa ma'na da zɛdi ri jamfrihʉ,
3 pa da njo'o ni 'na de gue'ahʉ to'o da ntsu de ya nt'ʉtsate guí thohʉ. Nu'ahʉ
guí pạhʉ gue pa guehna dí 'bʉhʉua.
4 Nu nduá 'bʉhebʉ con gue'ahʉ dá xi'a'ihe gue mi pɛ'tsi te ga thohʉ ya
nt'ʉtsate ngu ya xa t'øt'e ne ya guí pạhʉ.
5 Por gue'ạ nuga ya himbi za dá tø'ma ma'ra ya pa, hangue dá pɛhn'ahʉbʉ
ra mɛfi pa dá pạdi te gra 'mʉ ri jamfrihʉ, xi'bʉ xqui hya'ahʉ ra ts'ondạhi y
nu'bʉ́ nú'ạ ma 'bɛfihe xa 'mɛdithoho hmạhạ.

6 Ra cu Timu ya bá pengui de guepʉ ne ja rí zøhø, hangue go bá hạncahe'ạ
ra noya de ri jamfrihʉ y de ri hmạtehʉ. Nzạntho guí bengaguihe co ra hmạte
ne xi guí nehmạhʉ ga nuhʉ mahyɛgui ngu dí nehmạhe nehe ga hant'a'ihe.
7 Zi cuhʉ, nu ndá pạhe te gra 'mʉ ri jamfrihʉ xi bi hñu ma mʉihe, masque
dí thohe ya nt'ʉtsate ne ya ts'othogui.
8 Nubyá hạ, xi dí johyahe ndunthi ngue'ạ xi majuạni guí 'bʉhʉ xá hño co ra
Zidada.
9 Nde nu'bʉ́, otho con te ga ju'tuabihe Ajuạ por gatho nú'ạ ra johya dí
pɛ'tshe ja rá thandi'ạ ngue'ạ guí 'bʉhʉ xá hño con gue'ạ.
10 Ajuạ dí aphe ma pa ra xuui con gatho ma mʉihe gue da 'racje nsɛqui ga
nuhʉ pa ma'na da nxøgue ri jamfrihʉ.
11 Ajuạ ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da zixcahe pa ga
tsøñ'a'ihe.
12 Ma zi Hmuhʉ da 'yøt'e pa ma'na da zi'ta ri hmạtehʉ pa xi gui mạ́dihʉ 'na
ngu ma'na ne xi gui mạdihʉ gatho ma'ra, mahyɛgui ngu nuje dí mạ'a'ihe.
13 Ne da max'a'ihʉ pa gui zɛdihʉ, ne gui 'ueguehʉ de ya ts'oqui pa da njo'o
to'o da c'a'ts'ahʉ ja rá thandi Ajuạ ma Dadahʉ nu stí 'ñehe ma zi Hmuhʉ ra
Jesucristo con gatho nú'ʉ to'o xa gamfri'ạ.

4

Ra hoga'mʉi gue'ạ ri ho Ajuạ

1 Nubyá zi cuhʉ, dí bạnte'ihe ne dí zo'a'ihe de rá ts'ɛdi ra Zidada Jesu gue
ma'na gui 'yohʉ xá hño ngu dá u't'ahe, njabʉ ngu ne Ajuạ.
2 Ya guí pạhʉ nuya hmanda dá 'bɛp'ahe de rá ts'ɛdi ra Zidada Jesu.
3 Nurá paha Ajuạ gue da t'axca ri mfenihʉ. Oxqui hñuxhʉ co ya 'bɛhñạ nú'ʉ
hingo xi ri 'bɛhñạhʉ, nixi ya 'bɛhñạ hinda hñuxui ya 'ñøhø nú'ʉ hingo xi yá
dạme.
4 Cada 'na de gue'ahʉ gui pạhʉ hanja gui pɛ'tsa ri 'bɛhñạhʉ, hingue gui
pɛ'tshʉ dega ts'oqui, gui 'ñøtehʉ 'na ngu ma'na.
5 Oxqui pɛ'tshʉ ra ts'onc'at'ajạ'i ngu øt'a ya 'ñạgamfri jạ'i nú'ʉ hinxa bạ
Ajuạ.
6 Oxqui ø'tuahʉ ni 'nara 'ñʉ ri cuhʉ nixi gui hyathʉ de nuya t'øt'eya, ngue'ạ
Ajuạ go gue'ạ unga ra nju'ti de gatho nuya, ngu ya stá xi'a'ihe ne stá zo'a'ihe
ndunthi.
7 Ajuạ xa zoncahʉ pa da nt'axca ma mfenihʉ hingue pa ga øthʉ ya ts'oqui.
8 Nu'ạ tó'o ri ʉtsa nuna ra noya, hingo ʉtsa 'nara jạ'i, pe ʉtsa Ajuạ nú'ạ to'o
'racjʉ rá Mạca Ndạhi.
9 Hingo mahyoni ga op'a'ihe pa gui mạdi ri cuhʉ, ngue'ạ Ajuạ ya xa
'ñu't'a'ihʉ gue gui mạ́dihʉ 'na ngu ma'na.
10 Ne majuạni ya guí øthʉ njabʉ con gatho ya cu 'bʉ gatho rá ngʉni
Macedonia. Pe dí zo'a'ihe zi cuhʉ gue ma'na da zi'ta ri hmạtehʉ.
11 'Yøthʉ ra ts'ɛdi pa gui 'bʉhʉ 'nara hoga'mʉi. Mpɛfihʉ sɛhɛ co ri 'yɛhʉ ngu
nú'ạ stá 'bɛp'a'ihe,
12 pa da ñạmahño de gue'ahʉ nuya 'ñạgamfri jạ'i, ne pa hinte gui 'bɛhʉ.

Rá yo'ehe ra Zidada

13 Zi cuhʉ, dí ne ga xi'ahe de nú'ʉ xa du pa gui pạhʉ ne pa hinda du ri mʉihʉ
ngu nú'ʉ ma'ra hinte tø'mi.

14 Nde, 'bʉ dí camfrihʉ gue ra Zidada Jesu bi du ne bi yopa nte ma'na'qui, nu'bʉ́ nehe dí camfrihʉ gue Ajuạ dua tsi co ra Zidada Jesu nu stí 'ñehe'ạ́ nú'ʉ to'o bi du ne mi camfri ra Zidada Jesu.
15 Dí xi'ahe rá noya ra Zidada, gue nújʉ gra 'bʉthʉua ja ra ximhai asta ra pa da 'ñehe ra Zidada, hingo ma ga 'bɛt'ohʉ de nú'ʉ ya xa du.
16 Pe ra Zidada ma dua cại de mahets'i co 'nara hmafi dega hmanda, ne co 'nara noya de 'nara ndạ'ɛnxɛ mahets'i, ne co rá nzʉni ra trompeta de Ajuạ. Nu'bʉ́ nú'ʉ ya cu ya xa du ante da 'ñehe ra Zidada Jesu, nu'ʉ́ 'mɛt'o da yopa nte'ʉ.
17 Nepʉ nújʉ gra 'bʉthʉua ja ra ximhai, 'bestho da gʉxcahʉ mahyɛgui con gue'ʉ pa mañạ ja ya guui pa ga ma ga nthɛhʉ ra Zidada mañạ ja ra ndạhi, ne njabʉ ma ga 'bʉhʉ nzạntho co ra Zidada.
18 Hangue hñu'mba mʉihʉ 'na ngu ma'na co nuya noyaya.

5

1 Zi cuhʉ, hingo mahyoni ga op'a'ihe pa ga xi'ahe de nuya pa xa 'ñepʉ ne ha'mʉ ma da nja nuya t'øt'eya.
2 Ngue'ạ nu'ahʉ ya guí pạhʉ xá hño gue nu sta dat'a ra pa da 'ñehe ra Zidada, nura pa'ạ ma da nja ngu øt'a ra be dega xuui.
3 Nura pa sta 'ñenga ya jạ'i gue ja ra hmetho ne ra hoga'mʉi, nu'bʉ́ sta dạmfri'ʉ da 'ñe 'nara nhuati pa gue'ʉ ngu yá ʉgui 'nara 'bɛhñạ, ne hinda mpont'ui'ʉ.
4 Pe nu'ahʉ zi cuhʉ ya hinguí 'bʉhʉ ja ra 'bɛxuui, hangue nura pa'ạ hinda ma da zʉ'ahʉ ngu 'nara be.
5 Gatho'ihʉ guí 'bʉhʉ ja ra ñot'i ne guí 'bʉhʉ dega pa. Nujʉ ya hindí 'bʉhʉ ja ra xuui nixi ja ra 'bɛxuui.
6 Hangue hinga ạhʉ ngu ma'ra, ga ndø'mhʉ nzạntho, ne di ja ma mfenihʉ.
7 Nuto ạhạ, ạhạ 'bʉ nxuui, ne nuto ri ti, ri ti dega xuui.
8 Pe nujʉ dí 'bʉhʉ dega pa ne di ja ma mfenihʉ. Ga hñehʉ co ma hehʉ dega jamfri y dega hmạte pa hinte ga jahʉ. Njabʉ ga hñehʉ ngu ri hñe nú'ʉ to'o 'yo ja ra tuhni. Ne ga pɛ'tshʉ ra nthø'mate pa ga mpøhøhʉ ngu 'nara nthaqui ja ma ñạxuhʉ.
9 Ajuạ hinxa hñuxcahʉ pa da zʉcjʉ rá cuɛ'ạ, xa hñuxcahʉ pa ga mpøhøhʉ por ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
10 Nú'ạ́ bi du por guecjʉ pa da za ga 'bʉhʉ con gue'ạ masque gra 'bʉthʉua o ya stá tuhʉ.
11 Hangue hñu'mba mʉihʉ ne nupa mfenihʉ 'na ngu 'na ngu ya guí øthʉ.

Ra apostol Pablo umba ra ts'ofo ya gamfri

12 Zi cuhʉ, dí bạnte'ihe gue gui pɛ'tsuahʉ ra t'equ'ei nú'ʉ brí mpɛfibʉ ja rá 'bɛfi ra Zidada ne su'ahʉ ne zo'a'ihʉ.
13 Pɛ'tsuahʉ ndunthi ra hmạte po yá hoga 'bɛfi. 'Bʉhʉ co 'nara hoga'mʉi 'na ngu 'na.
14 Nehe dí bạnte'ihe zi cuhʉ gue gui zohʉ ya cu nú'ʉ ya dạhñei, gui nupa yá mfeni nú'ʉ to'o tu yá mʉi, gui faxhʉ nú'ʉ to'o ts'ʉtho yá jamfri, ne gui tsɛtuahʉ gatho.
15 Jamasuhʉ gue hingui co'tshʉ ra nts'o'mʉi co ra nts'o'mʉi. 'Yøthʉ nzạntho ra hño 'na ngu ma'na nehe con gatho ya jạ'i.
16 Johyahʉ nzạntho.
17 Ja guetbʉ́ gui 'yaphʉ Ajuạ.

18 Umfɨ njamạdi Ajuạ de gatho nú'ạ da 'ñehe, ngue'ạ gue'ạ rá paha Ajuạ pa
gue'ahɨ nú'ahɨ guí 'bɨhɨ co ra Zidada Jesucristo.
19 Oxqui hạcuahɨ rá ts'εdi ra Mạca Ndạhi.
20 Oxqui ɨtsahɨ nú'ạ te u't'ahɨ nú'ɨ ñạ de rá noya Ajuạ.
21 Pạhɨ nda'nạ nú'ạ xá hño, ne tεñhɨ'ạ.
22 'Uehɨ de gatho nú'ạ xá nts'o.
23 Ajuạ hubga ma mɨihɨ, ne go gue'ạ da t'axca maxøgue ri mfenihɨ, pa
da 'bε'tsi xá hño ri hoga ndạhihɨ ne ri mfenihɨ ne ri ndo'yohɨ, pa hinto da
c'a'ts'ahɨ nu sta 'ñehe ma Zidadahɨ ra Jesucristo.
24 Hingui pata rá mfeni nú'ạ to'o xa zohn'a'ihɨ, ne go gue'ạ da 'øt'e.

Ra apostol Pablo ja rá ngạts'i rá carta ri yopa zεngua ya gamfri ne apa Ajuạ por gue'ɨ

25 Zi cuhɨ, 'yaphɨ Ajuạ por guecje.
26 Fat'ajuạhɨbɨ gatho ya cu co 'nara nthɨfi dega hmạte.
27 Dí 'bεp'a'ihɨ nts'εdi de rá thuhu ma Zidadahɨ gue gui hñe'tuabihɨ nuna
ra carta gatho ya cu.
28 Ma Zidadahɨ ra Jesucristo da max'a'ihɨ. Njabɨ gue'ạ.

RÁ ÑOHO RA TESALONICENSE
RÁ ÑOHO RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI YA GAMFRI ME TESALONICA

Ma'na'qui ra apostol Pablo ne yá compa opabi ya gamfri me Tesalonica

1 Núga drá Pablo, ne ra cu Silvano ne ra cu Timu, dí pɛhn'a'ihebʉ nuna ra carta nu'ahʉ gyá gamfrihʉ guí 'bʉhʉbʉ Tesalonica ne guí 'bʉhʉ co Ajuạ ma Dadahʉ ne co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

2 Ajuạ ra Dada ne ra zi Hmu Jesucristo da jạp'a'ihʉ ne da max'a'ihʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Ajuạ ma da castiga nuya 'yøt'ats'oqui nu sta yopa zøhø ra Zidada Jesucristo

3 Zi cuhʉ, pɛ'tsi te ga umfe nzạntho njamạdi Ajuạ por gue'ahʉ ngu rí 'ñepcahe ga øthe ngue'ạ xi rí te ri jamfrihʉ ne gatho'ihʉ ma'na rí zi'ta ri hmạtehʉ 'na ngu ma'na.

4 Hangue nuje dí e'ts'a'ihe ri nsuhʉ ja yá nijạ Ajuạ ngue'ạ xi ra dạngui ri jamfrihʉ masque guí thohʉ ya ts'othogui ne ya nt'ʉtsate.

5 Pe gatho nuya thogui guí thohʉ, ja ri hnecni gue Ajuạ øt'a nú'ạ xá hño ne ma da 'yøt'a ra hoga ts'ʉtbi, ngue'ạ por nuya ts'othoguiya Ajuạ da za da mạ gue rí 'ñep'a'ihʉ gui 'bʉhʉ habʉ bí manda'ạ, ne por gue'ạ grí sufrihʉ.

6 Ajuạ øt'a nú'ạ xá hño da co'tsuabi nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ.

7 Nehe nú'ahʉ t'ʉtsa'ihʉ, Ajuạ øt'a nú'ạ xá hño da 'ra'a'ihʉ ra tsaya mahyɛgui con guecje nu stua pengui de mạhets'i ra Zidada Jesu co ya ɛnxɛ nú'ʉ hạmpa rá ts'ɛdi'ạ.

8 Nu stí 'ñeheua'ạ, ma da hnequi 'nara dạnga tsibi ja rá nthets'i. Ma da 'ñehe pa da castiga nú'ʉ to'o hingui pạ Ajuạ nixi hingui øtuabi rá mạca noya ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

9 Nu'ʉ́ ma da gut'a yá thai ja ra nidu pa nzạntho, ne hinda za da 'mʉ'ʉ ja rá thandi ra Zidada habʉ ja rá nsunda ne rá ts'ɛdi.

10 Nura pa stí 'ñehe'ạ, gatho ya cu nú'ʉ to'o camfri'ạ ma da 'yø ne da nsunda'ạ. Ne'ahʉ ma gui 'øhʉ ne gui nsundahʉ'ạ ngue'ạ gá camfrihʉ nú'ạ dá xi'a'ihe.

11 Por guehna nzạntho dí aphe Ajuạ gue da max'a'ihʉ pa gui 'bʉhʉ ngu rí 'ñep'a'ihʉ ngue'ạ xa zohn'a'ihʉ'ạ, ne dí aphe gue da nup'a ri mfenihʉ co rá ts'ɛdi'ạ pa gui 'øthʉ co 'nara johya gatho nú'ạ xá hño ne pa gui 'øthʉ ya 'bɛfi dega jamfri,

12 pa njabʉ da hnequi rá nsunda ma Zidadahʉ ra Jesucristo ja ri 'mʉihʉ ne da t'e'ts'a ri nsuhʉ po rá hñojạ'i Ajuạ ne ra Zidada Jesucristo.

2

Ma da hnequi ra 'yøt'ats'oqui gá jạ'i

1 Núbya zi cuhʉ dí ne ga xi'ahe de rá yo'ehe ma Zidadahʉ ra Jesucristo nu xcrá muntshʉ con gue'ạ.

2 Dí bạnte'ihe zi cuhʉ gue hingui ntsuhʉ nixi to gui hophʉ da 'uec'a'ihʉ de ri hoga mfenihʉ ne da 'ñeñ'ahʉ gue ra Zidada ya bá yopa pengui, nixi dega thedi, nixi dega noya, nixi dega hɛ'mi nú'ạ di mạ gue go stá pɛnhe, ne nú'ʉ di mạ gue rá pa de rá yo'ehe ra Zidada ya bi zøhø.

3 Oxqui hophʉ ni 'na tʉi to da hya'ahʉ ne da 'ñeñ'ahʉ gue nura pa ya bi zøhø.
'Mɛt'o ma da nanga ndunthi to'o da ña ncontra de Ajuạ, ne da hnequi nú'ạ ra
'ñøhø dega 'yøt'ats'oqui ma da ma ja ra nidu. Nepʉ 'mɛfa de gue'ạ ma da zøhø
ra Zidada.
4 Nura 'yøt'ats'oqui gá jạ'i'ạ ma da ma ncontra de Ajuạ ne da 'ñexa sɛhɛ, ne
da ne da hñạmba yá luga gatho nú'ʉ t'embi gue go gue'ʉ Ajuạ, nú'ʉ ri nsunda
ya jạ'i, asta hinda hñudi ja rá ndạnijạ Ajuạ, ne da mạñ'ạ gue go gue'ạ Ajuạ.
5 ¿Ha gue hinguí beñhʉ gue nú'bʉ ndí 'bʉi con gue'ahʉ dá xi'a'ihʉ de
guehna?
6 Nu'ahʉ guí pạhʉ te rá 'bɛ'ạ hinxa hopi da hnequitho nura 'yøt'ats'oqui gá
jạ'i'ạ. Ma da hnequi asta nú'ạ ra pa da zø rá ora.
7 Nura ts'oqui ya ri mpɛfi mant'ạgui, hønsɛ tø'mabya da thạca nú'ạ to'o
hingui hopi da hnequi.
8 Nu'bʉ́ gue'bʉ da hnequi nú'ạ ra ts'ojạ'i, ne ra Zidada ma da hyo'ạ co 'nara
noya da mạ, ne da ma da huati co rá nsunda nu sta 'ñehe'ạ.
9 Nu sta hnequi nura ts'ojạ'i'ạ dri hñạmpa rá ts'ɛdi ra Satá ne ma da 'ñudi
ndunthi ya nt'udi ne da 'yøt'a ndunthi ya milagro dega nthate.
10 Ne ma da hyat'i co ya nthate xi xá nts'o nú'ʉ to'o ma da ma ja ra nidu.
Nu'ʉ́ mi tsa da mpøhø hmạhạ pe himbi ne bi gamfri nú'ạ xi majuạni hangue
ma da ma ja ra nidu.
11 Hangue ringue'ạ Ajuạ da pu'tua yá mfeni'ʉ pa da gamfri nuna ra
nc'uambanạ.
12 Pa njabʉ da duxa ra ts'oqui nuto gatho himbi ne bi gamfri nú'ạ majuạni,
nú'ʉ to'o ma'na bi ho ra ts'oqui que nú'ạ majuạni.

Ajuạ xa huancahʉ pa ga mpøhøhʉ

13 Pe nuje rí 'ñepcahe gue nzạntho ga umfe njamạdi Ajuạ por gue'ahʉ zi
cuhʉ yá hmạdi'ihʉ ra Zidada, nguetho Ajuạ bi huahn'a'ihʉ ante da hyoca ra
ximhai pa gui mpøhøhʉ. Ne gá mpøhøhʉ ngue'ạ ra Mạca Ndạhi bi 'uec'a'ihʉ
de ya ts'oqui, ne xcá camfrihʉ nú'ạ majuạni.
14 Pa guehna bi zohn'a'ihʉ Ajuạ por nura mạca noya stá xi'a'ihe pa da
hnequi rá nsunda ma Zidadahʉ ra Jesucristo ja ri 'mʉihʉ.
15 Hangue ringue'ạ zi cuhʉ oxqui 'uegueh̶ʉ. Pɛ'tshʉ xá hño ya nt'utuate nú'ʉ
stá u't'a'ihe dega noya o nú'ạ stá op'ahe.
16 Ajuạ ma Dadahʉ bi mạcaguihʉ ne bi huegaguihʉ hangue bi 'racjʉ ra
humʉi pa nzạntho ne bi 'racjʉ 'nara hoga nthø'mate.
17 Nú'ạ́ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da nup'a ri mfenihʉ ne da ja'ahʉ gui
'yohʉ xá hño de nú'ạ guí øthʉ ne nú'ạ guí mạñhʉ.

3

Ra apostol Pablo xipa ya cu gue da ora por gue'ʉ pa njabʉ ma'na da ntʉnga rá noya Ajuạ

1 Nubyá zi cuhʉ dí a'a'ihe gui 'yaphʉ Ajuạ por guecje pa da dạma ntʉnga rá
noya Ajuạ habʉraza, ne da jamfri ngu xcá camfrihʉ.
2 Nehe 'yaphʉ Ajuạ gue da ñạngaguihe'ạ de ya 'yøt'ats'oqui gá jạ'i nú'ʉ øt'a
ya nts'o'mʉi, ngue'ạ hinga gatho pɛ'tsa ra jamfri.
3 Masque njabʉ, nu Ajuạ hingui pata rá mfeni, nú'ạ́ da ja'ahʉ gui zɛdihʉ ne
da ñạñ'a'ihʉ de ra nts'o.
4 Dí camfrihe gue guí øthʉ nú'ạ stá 'bɛp'ahe ne ma gui sigui gui 'yøthʉ njabʉ
ngue'ạ Ajuạ ri 'ra'ahʉ ra ts'ɛdi.

5 Ra Zidada Jesu da xoc'a ri mfenihʉ pa gui pɛ'tshʉ rá hmạte Ajuạ ja ri
corasohʉ, ne pa gui tsɛthʉ ngu bi zɛta ra Zidada Jesucristo.

Ya cu rí 'ñepi da mpɛfi

6 Zi cuhʉ, dí 'bɛp'a'ihe de rá thuhu ma Zidadahʉ ra Jesucristo gue gui
'uegueh̶ʉ de gatho nú'ʉ ya cu xa mpʉnga dạhñei ne hingui 'yo ngu nú'ạ dá
u't'a'ihe.
7 Nu'ahʉ ya guí pạhʉ gue rí 'ñep'a'ihʉ gui tɛnga ma 'mʉihe. Nuje hindá
ndạhñeihe nu ndá 'bʉhʉbʉ.
8 Nixi to'o bi 'uinjethoho. Nu'ạ ndí øthe, ndí mpɛfihe ma pa ra xuui co
ndunthi ra nzabi pa himbi 'mɛ te dá tsihe, ne pa hindá ø't'ahe ya xuhñạ.
9 Hingue himrí 'ñepcaguihe pa gui 'racaguihe te ga tsihe. Dá øthe njabʉ pa
da za gui 'yøthʉ ngu nú'ạ dá øthe.
10 Ngue'ạ nú'bʉ nduá 'bʉhe con gue'ahʉ dá 'bɛp'ahe gue nu'ạ tó'o hinda ne
da mpɛfi hinda ñuni nehe.
11 Dí xi'ahe nuna ngue'ạ dí øhe gue 'ra de gue'ahʉ ya xcá mpʉnga dạhñeihʉ
ne hinguí ne te gui pɛhʉ, hønsɛ guí 'yohʉbʉ grí hñøthʉ habʉ hindí 'ñepi gui
hñøthʉ.
12 Nuya cu'ʉ to'o øt'a njabʉ, dí 'bɛphe ne dí zohe de rá ts'ɛdi ma Zidadahʉ
ra Jesucristo gue da mpɛfi te rá 'ñentho pa njabʉ da dạhạ nú'ạ da zi.
13 Zi cuhʉ odi tsabi'ihʉ gui 'yøthʉ ra hño.
14 Nu'ạ tó'o hinda 'yøtcaguihe nú'ạ dí mạñhe ja nuna ra carta, mạñhʉ to
gue'ạ ne ogrí ntsixhʉ'ạ pa njabʉ da ntsa.
15 Pe oguí ʉtsahʉ. Umfʉ ra ts'ofo ngu rí 'ñepi 'nara cu.

Ra apostol Pablo ja rá ngạts'i rá carta apa Ajuạ por ya cu

16 Nubyá, ra Zidada nú'ạ 'racjʉ ra humʉi, nzạntho da 'ra'ahʉ 'nara humʉi
de nú'ạ te gatho da 'ñehe. Ra Zidada da 'mʉi con gatho'ihʉ.
17 Núga drá Pablo dí op'ahʉ ra nzɛngua co ma 'yɛ sɛhɛ, guehna 'nara seña ja
gatho nú'ʉ ya carta dí ofo. Njaua dí ofo.
18 Ma Zidadahʉ ra Jesucristo da max'a'ihʉ gatho. Njabʉ gue'ạ.

RÁ MƱDI RA TIMOTEO
RÁ MƱDI CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO BI 'YOPABI RA TIMOTEO

Ra apostol Nsan Pablo opabi ra Timoteo

1 Núgui drá Pablo rá apostolgui ra zi Hmu Jesucristo. Ajuą ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo go gue'ʉ bi huancagui pa drá apostol. Ajuą go gue'ą bi pøhøguihʉ, y ra zi Hmu Jesucristo go gue'ą dí tø'mhʉ.

2 Dí op'a'i nu'i Timu dí ja ra uɛnda gue ma t'ʉ'i ngue'ą go dá zo'a'i de ra jamfri. Ajuą ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da jąp'a'i, da mɛ'ts'a ra nthecate, ne da max'a'i pa gui 'bʉi te rá 'ñentho.

Ra ts'ofo pa ya gamfri pa hinda dɛna ya nt'utuate nú'ʉ hinga majuąni

3 Ante ga ehe de guepʉ Efeso pa nuua Macedonia, dá bąnte'i gue gui cohibʉ pa gui zofo nú'ʉ 'raya cu 'bʉi de guepʉ udi ma'na'ño ra jamfri de nú'ą stá pądihʉ, gui hącuabi'ʉ gue ya hinda sigui da 'ñudi nú'ą udi'ʉ.

4 Nixi hinda sigui da mąnga nú'ʉ ya 'bede xa zansɛ ya ją'i de maya'bʉ, nú'ʉ xi xcra matho ne hingui o rá 'ñu nú'ą mą. Ngue'ą nú'ʉ ya cu udi nuya nt'utuate'ʉ, udi hønsɛ pa da ntsanoya'ʉ, hingui uti ya cu de rá noya Ajuą pa ma'na da nte yá jamfri'ʉ.

5 Dí 'bɛp'a'i gue gui zofo ya cu pa da mɛ'tsa 'nara coraso xá nt'axi ne 'nara hoga mfeni ne 'nara jamfri hingue maxøts'etho, pa njabʉ da za da mɛ'tsa 'nara hoga hmąte.

6 'Raya cu ya xa 'uegue de nuya hoga t'øt'e, hangue nubyá hønsɛ mąnga ya noya hinte ri muui.

7 Nu'ą́ ne hmąhą gue da nxahnate de ra ndąxjua ley, y mą gue go gue'ą xi majuąni nú'ą mąñ'ʉ masque nixi pądi nú'ą mąñ'ʉ.

8 Hąhą, nura ndąxjua ley xá hño, pe nú'bʉ da t'øt'e ngu nú'ą bi beni Ajuą.

9 Ga pąhʉ gue himbi thuxa ra ley pa ya hoją'i. Ra ley bi thuts'i pa ya ts'o'yøde ne ya 'ñąqu'equ'ei, pa ya ts'oją'i ne ya 'yøt'ats'oqui, pa nú'ʉ hingui tsu Ajuą ne ya 'ñągamfri, pa nú'ʉ to'o ho yá dada ne yá nąną, ne pa ma'ra ya hyote.

10 Nehe pa nú'ʉ to'o ya 'ñeją'i, pa nú'ʉ ya 'ñøhø ri hñuxui yá mi 'ñøhøui, ne pa nú'ʉ ya 'bɛhñą ri hñuxui yá mi 'bɛhñąui, pa nú'ʉ to'o pe ya ją'i, pa ya c'uamba, pa nú'ʉ to'o høxa ra thai rá miqu'eiui, nehe pa gatho nú'ʉ to'o øt'a ya ts'ot'øt'e nú'ʉ xicjʉ Ajuą gue hingui ho ga øthʉ'ʉ.

11 Gatho guehna mąnga rá mąca noya Ajuą nú'ą to'o xá nsunda. Nuna go guehna ra mąca noya bi t'acagui pa ga mą.

Ra jamądi po rá nthecate Ajuą

12 Nugui dí umba njamądi ma Zidadahʉ ra Jesucristo ngue'ą bi 'raca ra ts'ɛdi pa ga pɛpabi. Bi hyandi gue xá hño ga pɛpabi, hangue bi hñuxcagui pa ga pɛpabi'ą.

13 Nugui ma'mɛt'o xi ndí ñąma'ñʉ de ra Zidada Jesu y ndrí ʉtsa, nehe xi ndrá ts'o'mʉi co ya gamfri. Pe nu'ą́ bi mɛsca ra nthecate ngue'ą hindí pądi hmąhą nú'ą ndí øt'e nguetho hinstí camfri thoho'ą.

14 Pe nurá hmąte Ajuą xi ra dąngui pa guequi. Nú'ą́ bi xoga ma mfeni pa dá camfri ra Zidada Jesucristo ne pa bi za dá pɛ'tsua rá hmąte'ą.

15 Nuna noya ma ga xi'a'i go guehna majuạni, hangue rí 'ñepi gue gatho ya jạ'i da gamfri: gue ra Zidada Jesucristo bi 'ñeheua ja ra ximhai pa da pøhø ya 'yøt'ats'oqui, y nugui ma'na go ndrá 'yøt'ats'oqui.
16 Pe masque ndrá 'yøt'ats'oqui, nura Zidada Jesucristo bi mɛsca ra nthecate, pa núgui 'nandrá dạnga 'yøt'ats'oqui da hnequi ja ma 'mɯi gue Ajuạ bi zɛtca ma nts'o'mɯi ne bi pungagui. Bi 'yøt'a njabɯ con guequi pa njabɯ da hyanda ma'ra ne da gamfri'ɯ pa da mɛ'tsa ra te pa nzạntho.
17 Hangue nú'ạ 'nat'a Ajuạ rí 'ñepi dra søcambeni ne dra nsunda pa nzạntho. Go gue'ạ 'nat'a Ajuạ nú'ạ hindí hanthɯ, go gue'ạ pɛ'tsa gatho ra mfạdi, go gue'ạ ra Ndạ de maya'bɯ, de nubya ne pa nzạntho, nehe go gue'ạ 'bɯi pa nzạntho ne hinhya'mɯ da du. Njabɯ gue'ạ.
18 Ma zi t'ɯ'i Timu, dí 'bɛp'a'i gue gui pɛ rá 'bɛfi Ajuạ ngu rí 'ñehe, ngu 'nara soldado pɛ xá hño rá 'bɛfi ja ra tuhni. Ne dí ben'a'i de nú'ạ bi mạnga ra Mạca Ndạhi gue ma gui pɛfi, pa njabɯ da za gui sigui gui pɛ xá hño rá 'bɛfi Ajuạ.
19 Nehe su ri jamfri ne strá nt'axi ri mfeni. Nu 'ra bi ts'oca yá mfeni hangue xa 'bɛ yá jamfri.
20 'Ra de gue'ɯ go gue'ạ ra Imeneo ne ra Jandro nú'ɯ dá ɛnt'ua ja rá 'yɛ ra Satá pa da bạdi gue hinda ñạma'ñɯ de rá noya Ajuạ.

2

Hanja da za dra t'apabi Ajuạ

1 Rá mɯdi dí 'bɛp'a'ihɯ gue gui orahɯ por gatho ya jạ'i. Gui 'yaphɯ Ajuạ da mats'i'ɯ, ne gui umfɯ njamạdi'ạ.
2 Gui 'yaphɯ Ajuạ po ya dạnga ndạ ne por gatho nú'ɯ hạ ra ts'ɯtbi, pa njabɯ da za ga 'bɯhɯ 'nara 'mɯi te rá 'ñentho, ne pa da za ga pɛ'tsuahɯ rá ntsu Ajuạ ne ga 'yohɯ ngu rí 'ñepcahɯ ne hinte ga jahɯ.
3 Nuna go guehna xá hño, ne go guehna ri ho Ajuạ ma Pøhøtehɯ.
4 Nú'ạ́ ne gue gatho ya jạ'i da mpøhø ne da bạdi'ɯ nú'ạ xi majuạni.
5 'Nat'a Ajuạ 'bɯi, nehe 'bɯi 'natho nú'ạ to'o 'bande de Ajuạ co ya jạ'i, y nú'ạ́ go gue'ạ ra Zidada Jesucristo nú'ạ to'o bá e bi njạ'iua ja ra ximhai.
6 Nu'ạ́ bi unsɛ rá te pa bi du pa bi gu'tua yá thai gatho ya jạ'i. Ha nu mi zø ra ora, bi t'unga nt'øde pa bi fạdi gue nu'ạ́ bi du pa bi pøhø ya jạ'i.
7 Y pa gue'ạ bi thuxcagui dega apostol pa ga mạmba rá mạca noya Ajuạ. Hindí hate, dí mạnga majuạni. Bi thuxcagui pa ga nxahnate de ya jạ'i nú'ɯ hingyá xodyo pa ga utuabi'ɯ de ra jamfri nú'ạ majuạni.
8 Dí ne gue habɯraza ra luga habɯ ri munts'a ya cu, gatho ya 'ñøhø da gɯxa yá 'yɛ da 'yapabi Ajuạ co yá mfeni strá nt'axi, ne hindri ncuɛ, nixi da nehmyạ.
9 Nehe dí ne gue gatho ya 'bɛhñạ da jamasu pa da hñe ngu rí 'ñehe. Hinda hñe dega nt'ets'i. Hindí ne gue da 'ñeñạ dega nt'ets'i, nixi da 'ñets'i co ra oro, ni co ya do mahotho, nixi co ya he nú'ɯ xi xá mạdi.
10 Nu'ạ dí ne gue da 'yøt'e'ɯ, dá 'yøt'a ya hoga 'bɛfi ngu rí 'ñepa 'nara hoga 'bɛhñạ nú'ạ 'yo ja rá ntsu Ajuạ.
11 Ya 'bɛhñạ dá 'yødetho rá noya Ajuạ ja ra nijạ pa da bạdi, ne dá 'yøt'e ngu nú'ạ da sipabi.
12 Hindí ne gue go ya 'bɛhñạ da xahna ya 'ñøhø ja ya hmunts'i, nixi hingo ma'na da manda'ɯ que ya 'ñøhø. Dá 'yøstho.
13 Ngue'ạ Ajuạ bi hyoqui rá mɯdi ra Adá, nepɯ ra Eva.
14 Y hingo ra Adá bi thát'i. Nura 'bɛhñạ go gue'ạ bi thát'i, hangue bi dagui ja ra ts'oqui.

15 Hangue nubyá 'bɨi yá bạtsi co ndunthi ya ɨgui, pe ya 'bɛhña̱ da mpøhø 'bɨ hinda 'uegue de yá jamfri, 'bɨ da mɛ'tsa ra hmạte, 'bɨ da 'ño strá nt'axi, ne 'bɨ da 'mɨi ngu rí 'ñepi.

3

Nú'ạ rí 'ñepi da 'yøt'a ya ma'yo de ya nijạ

1 Nuna noyana̱ guehna majuạni: 'bɨ to'o beni da mɛpa Ajua̱ dega ma'yo gue'a̱ 'nara hoga 'bɛfi ne.

2 Pa to da ma'yo mahyoni di 'bɨi xá hño y di otho te di hmạ de gue'a̱. Dra medinthạti co 'nada ra 'bɛhña̱. Di su rá mfeni, di 'yo co ndunthi ra mfạdi ne di pɛ'tsa ra t'equ'ei. Di pạ da unga ntsaya, di pɛ'tsa ndunthi ra mfạdi pa da 'ñutuate.

3 Hindra ti, hindra 'yøt'atuhni, mahyoni di ja rá hmạte, hindra zøt'amɨi. Hindra nduste pa da dạha̱ ra bojạ dega nthate, nixi da ne da mɛ'tsa ndunthi ra bojạ.

4 Di pạdi da manda xá hño rá ngu, ne di pạdi da zofo yá bạtsi ngu rí 'ñepi pa da 'yøte'ɨ.

5 Ngue'a̱ nu'a̱ tó'o hingui pạdi da manda rá ngu, nu'bɨ́ ¿hanja da za da manda rá nijạ Ajua̱?

6 Hinda za da ma'yo 'nara 'ra'yo gamfri, ngue'a̱ xi'bɨ da 'ñets'i'a̱ ne njabɨ da ncondena ngu bi nja ra ts'ondạhi.

7 Mahyoni di udi 'nara hoga'mɨi pa njabɨ nehe nú'ɨ hingyá gamfri da ña̱mahño de gue'a̱, pa njabɨ hinda 'bɛ rá tsa nixi da zo ja rá 'yɛ ra ts'ondạhi.

Nú'ạ rí 'ñepi da 'yøt'a ya maste de ya nijạ

8 Nehe 'nara maste de rá nijạ Ajua̱ mahyoni dra 'ñequ'ei, hindi ña̱ maxøts'etho, hindra ti, hindra nduste pa da dạha̱ ra bojạ dega nthate.

9 Di camfri xá hño nú'a̱ ra jamfri xa t'utcahɨ co rá mfeni strá nt'axi.

10 Nehe mahyoni 'mɛt'o dra tsapabi pa da fạdi ua da 'ño xá hño ua hina. 'Bɨ da 'ño xá hño ne hinto da c'a'tsi, nu'bɨ́ ha̱, da za dra maste ja ra nijạ.

11 Nehe nú'ɨ ya 'bɛhña̱ pɛpabi Ajua̱ mahyoni di pɛ'tsa ra hoga'mɨi. Hindra gɨxa nc'uamba. Di su rá mfeni, ne nza̱ntho di øt'e gatho nú'a̱ xá hño.

12 Nura maste dra medinthạti co 'nada ra 'bɛhña̱. Nehe di pạdi da manda xá hño rá ngu ne yá bạtsi.

13 Nu'a̱ tó'o faste xá hño ja rá 'bɛfi Ajua̱, gue'a̱ da t'e'tsua rá nsu, ne ma'na da nja rá ts'ɛdi pa da ña̱ui ma'ra ya ja̱'i de ra jamfri pɛ'tsua ra Zidada Jesucristo.

Ra jamfri nú'ạ xa t'utcahɨ nú'ạ hinxqui fạdi maya'bɨ

14 Zi cu Timu, dí ne 'bestho ga mabɨ ga c'a̱'ts'a'i, pe dí op'a'i nuna carta

15 pa 'bɨ hingá 'me ga mabɨ, ma gui pạdi hanja da za gui mpɛfi xá hño ja rá nijạ Ajua̱ nú'a̱ te. Nu ja rá nijạ Ajua̱ ja jani nú'a̱ majuạni ne ja hmạni nú'a̱ majuạni.

16 Majuạni xi ra dạngui nú'a̱ ra jamfri xa t'utcahɨ nú'a̱ hinxqui fạdi ma'mɛt'o, ne ena:

Ajua̱ bi 'ñehe bi nja̱'i;
y ra Mạca Ndạhi bi 'ñudi gue majuạni go gue'a̱ rá T'ɨ Ajua̱.
Nehe ya ɛnxɛ bi hyandi'a̱.
Nú'ɨ ya ja̱'i hingyá xodyo bi ts'ofo de gue'a̱.
Nepɨ habɨraza ya ja̱'i ja ra ximhai bi gamfri'a̱.
Y nu'ạ́ bi ts'its'i pa mahets'i pa ja rá nsunda'a̱.

4

Nú'ʉ to'o da 'uegue de ra jamfri

1 Ra Mạca Ndạhi xa mạ xi xá hño ne ena gue nuyá ngạts'i ya pa 'raya cu ma
da 'uegue de ra jamfri ngue'ạ ma da hñuxa nt'øde nú'ạ di mạnga ya hyate jạ'i
nú'ʉ di udi ya nt'udi dega ts'ondạhi.
2 Nú'ʉ ya yohmi jạ'i ma da mạnga ya nc'uamba ne da ts'oca yá mfeni.
3 Nuya ts'ojạ'i'ʉ ma da hñạcuabi ya jạ'i pa hinda nthạti. Ne da hñạcuabi pa
hinda zi 'raya nzaqui, masque gatho ya nzaqui go bi hyoca Ajuạ pa ga tsihʉ
co ra jamạdi nújʉ dyá gamfrihʉ ne stá pạhʉ nú'ạ majuạni.
4 Ngue'ạ gatho nú'ạ bi hyoca Ajuạ, gatho xá hño. Hingui ho te ga ʉtsahʉ,
hønsɛ ga umfʉ njamạdi Ajuạ ora te dí tsihʉ.
5 Ngue'ạ rá noya Ajuạ ena gue gatho ya nzaqui xá nt'axi. Hangue ga aphʉ
Ajuạ da jạpi gatho nú'ạ te dí tsihʉ, y njabʉ xá nt'axi nú'ạ dí tsihʉ.

Rá hoga mɛfi ra Zidada Jesucristo

6 'Bʉ gui 'ñutua ya cu gatho nú'ạ dí xi'a'i, ne 'bʉ gui pạdi xá hño ra mạca
noya nú'ạ mạ de ma jamfrihʉ ne ra hoga nt'utuate nú'ạ xcá tɛni, nu'bʉ́ ma xi
gui hñoga mɛfi de ra Zidada Jesucristo.
7 Ogrí ho gui 'øde nuya ts'o'bede de ra ximhai ngu nú'ʉ mạnga ya 'ñạmfeni
jạ'i. 'Øøt'a ra ts'ɛdi pa ma'na gui 'bʉi 'nara hoga'mʉi.
8 Ngue'ạ nu'ạ tó'o japi da 'ñạnga rá ndo'yo pa da nja rá ts'ɛdi, hønsɛ 'na tʉi ri
muui rá 'bɛfi. Pe nu'ạ tó'o øt'a ra ts'ɛdi pa da 'mʉ 'nara hoga'mʉi, nurá 'bɛfi'ạ
ma'na ri muui, ngue'ạ hingue hønsɛ nuua ja ra ximhai ma da muui rá 'bɛfi'ạ,
nehe ma da muui ja rá ñoho ra 'mʉi.
9 Nuna noya stá xi'a'i go guehna majuạni, hangue rí 'ñepi gue gatho ya jạ'i
da gamfri.
10 Y hangue por gue'ạ xi drí mpɛfihʉ ne dí thohʉ ya ts'othogui ngue'ạ dí
camfrihʉ 'nat'a Ajuạ nú'ạ te. Y nú'ạ́ go gue'ạ ra Pøhøte pa gatho ya jạ'i, pe
ma'na pa nú'ʉ to'o camfri'ạ.
11 'Ñudi nuya ya noya dí xi'a'i, ne manda da t'øt'e.
12 Oto di dintstho nú'ạ guí mạ ngue'ạ grá bạsjạ'itho. Nu'i 'ñudi ra hoga'mʉi
pa gue'ạ da 'øøt'a ya cu nehe. Nura hoga'mʉi gui 'ñudi, nú'ạ gui mạnga ya
hoga noya, gui 'ñequ'ei, gui pɛ'tsa ra hmạte, gui pɛ'tsa ra jamfri, ne strá nt'axi
ri mfeni.
13 Mientra ga mabʉ, 'øøt'a ra ts'ɛdi pa gui hñe'tuabi ra Mạca T'ofo ya cu, pa
gui zofo'ʉ ne gui 'ñutuabi'ʉ.
14 Jamasu nú'ạ rá 'bɛfi Ajuạ bi t'a'a'i nú'ạ bi mạnga ra Mạca Ndạhi gui pɛfi
nu ndá hu'ts'ahe ma 'yɛhe núje dyá ndạhe de ra nijạ.
15 Pɛfi gatho nuya t'øt'eya. Ja da mpɛfini con gatho ri mʉi, pa gatho ya cu
ne ma'ra ya jạ'i da hyandi gue rí te ri jamfri ne ri mfạdi ja rá 'bɛfi Ajuạ.
16 Xi da nsu sɛhɛ, ne jamasu de nú'ạ guí udi. Oguí tsaya gui 'øøt'a njabʉ,
ngue'ạ nu'bʉ gui 'øøt'a njabʉ, nu'bʉ́ gui mpøhø ne da mpøhø nú'ʉ to'o da
'øde'i.

5

Nú'ạ rí 'ñepi da 'øøt'a ya gamfri

1 Oguí tsʉi ya zi ndạxjua. Umba ra ts'ofo, ja ra uɛnda ri dada. Y nuya
bạtsa'ñøhø umba ra ts'ofo, ja ra uɛnda ri cu.

2 Ha nuya zi tia umba ra ts'ofo, ja ra uɛnda ri nạnạ. Nehe ya bạs'bɛhñạ
umba ra ts'ofo co ri mfeni xá nt'axi, ja ra uɛnda ri nju.
3 Xipa ra nijạ da mats'i ya viuda nú'ʉ xi majuạni ya viuda ne jo'o to'o da
mats'i.
4 Nu'bʉ 'nara viuda 'bʉi yá bạtsi o 'bʉ yá 'bɛto, nuyá bạtsi o yá 'bɛto go yá
uɛnda da su'ʉ, hingo ra nijạ. Mahyoni gue nuyá bạtsi o nuyá 'bɛto da bạdi
da hñojạ'i co ya mengu ja rá ngu ne da co'tsuabi yá dada yá nạnạ de xa tede,
ngue'ạ gue'ạ xá hño ne gue'ạ ri ho Ajuạ.
5 Nú'ạ xi majuạni ra viuda ne 'bʉ sɛhɛ, nú'ạ jo'o to ri su, hønsɛ tø'mbabi rá
mfats'i Ajuạ, ne nzạntho ma pa ra xuui apabi Ajuạ, ne api da mats'i'ạ.
6 Pe nu'ạ ra viuda øt'e nú'ạ go da ne, ne hingui 'bʉtho, nú'ạ́ hiní 'ñepi da
t'umba ra mfats'i, ngue'ạ masque te, pe ja ra uɛnda ya xa du.
7 'Bɛpabi ya cu da 'yøt'a núna dí op'a'i nehe, pa hinda nja te da hmạ de gue'ʉ.
8 'Bʉ 'nara cu hini jamasu nú'ʉ ja te yá njaui, ne ma'na nú'ʉ ya mengu ja
rá ngu, nura cu'ạ hinte ri muui rá jamfri, ne ma'na xá nts'o nú'ạ øt'e que 'na
nú'ạ hingrá gamfri.
9 Nú'ạ ra lista habʉ thu'tsua yá thuhu nú'ʉ ya viuda pɛpa Ajuạ ne t'umba ra
mfats'i, nuni mahyoni ja gui hñu'tsuahʉni yá thuhu hønsɛ nú'ʉ ya viuda ya
pɛ'tsa thogui hñu'rate njɛya, ne bi mɛ'tsa 'nada rá dạme.
10 Nehe hñu'tsuahʉ yá thuhu ya viuda nú'ʉ thandi ne fạdi gue pɛ ya hoga
'bɛfi, ne bi tede xá hño yá bạtsi, pạdi da unga ntsaya ja yá ngu, ne bi xʉcua yá
ua nú'ʉ ya cu mí tsønga ja yá ngu, ne bi mats'i nú'ʉ mi tho ya ts'othogui, ne xa
bạdi xa mɛfi gatho ya hoga 'bɛfi.
11 Pe nu'ʉ ya viuda ya bạs'bɛhñạtho, oguí hu'tsuahʉ yá thuhu ja ra lista,
ngue'ạ ma da zø ra pa da ne da yopa nthạti 'ra de gue'ʉ, y njabʉ ya hinda za
da mɛpabi Ajuạ ja ra nijạ.
12 Y njabʉ da hnøma'ñʉ de gue'ʉ ngue'ạ bi 'uegue de nú'ạ ra cohi bi mɛ'tsi.
13 Nehe da nzại gue hinte dyá 'bɛfi ngue'ạ da nengu. Y hingue hønsɛ dya
dạhñei, nehe dya me'bede ne da hñøt'e habʉ hiní 'ñepi, ne da mạ nú'ạ hiní
'ñepi da mạhmạ.
14 Hangue nugui dí ne gue da nthạti nuya viuda ya bạs'bɛhñạtho, ne da
mɛ'tsa ya bạtsi, ne da bạdi da su yá ngu. Njabʉ hạ, hinda nja te da mạnga ma
ncontrahʉ de guecjʉ.
15 Dí xi'a'i njabʉ ngue'ạ 'raya viuda ya xa 'uegue de rá 'ñu Ajuạ ne xa dɛni
ra Satá.
16 Hangue 'bʉ 'nara cu o 'nara nju di pɛ'tsa 'nara viuda ja rá ngu, dá su pa
hinda t'apabi ra mfats'i ja ra nijạ, pa njabʉ nura nijạ da mɛ'tsa ndunthi te da
umba nú'ʉ xi majuạni ya viuda ne jo'o to'o da mats'i.
17 Nubyá nuyá mɛfi Ajuạ nú'ʉ ri manda xá hño ja ra nijạ, xi da hnu xá hño
por gue'ʉ, ma'na nú'ʉ to'o mạmba rá noya Ajuạ ne utuate.
18 Ngue'ạ ra Mạca T'ofo ena njaua: “Oxqui tu'tua rá ne nú'ạ ra ndạmfri
net'a ra trigo ja ra era.” Nehe enga njaua: “Nu'ạ tó'o ri mpɛfi rí 'ñepi da t'umba
rá thạhạ.”
19 'Bʉ da 'mʉi 'na to'o da ñạpabi 'nará mɛfi Ajuạ, oxqui camfri 'bʉ da njo'o
yoho o hñu pa da damajuạni.
20 Pe nu'bʉ 'nará mɛfi Ajuạ xi majuạni øt'a ya ts'oqui, tsʉi nts'ɛdi habʉ da
'yøde gatho ya cu, pa njabʉ da ntsu nehe nú'ʉ ma'ra.
21 Dí 'bɛp'a'i gue gui 'yøt'a njabʉ mahyɛgui con gatho yá mɛfi Ajuạ. Hingui
hñạ'mtho nú'ʉ to'o gui 'yø'tua ra ts'ʉtbi. Nehe pạdi 'mɛt'o xá hño nú'ạ te xa nja
pa njabʉ gue'ạ gui mạñ'ạ. Njabʉ dí 'bɛp'a'i ja rá thandi Ajuạ ne ja rá thandi

ma Zidadahʉ ra Jesucristo ne ja rá thandi yá ɛnxɛ Ajuạ̱ nú'ʉ xa thahni pa da mɛpabi'ạ̱.
22 Oxqui hu'tsua ri 'yɛ 'bestho nú'ʉ to'o ne da mɛpabi Ajuạ̱, ngue'ạ̱ xi'bʉ hingui 'yo xá hño, y njabʉ da hmạ̱ gue guí fats'i thoho'ʉ ja yá ts'oqui. Pe nu'í, 'bʉi nzạ̱ntho strá nt'axi'i.
23 Ya oguí tsi nsøctho ra dehe. Tsi 'na tʉqui ra vinu dega obxi por nú'ạ̱ ra ʉmʉi tsʉ'i.
24 Jamasu 'mɛt'o nú'ʉ to'o guí hu'tsua ri 'yɛ pa da mɛpabi Ajuạ̱, ngue'ạ̱ 'ra ri hnequi yá ts'oqui ante dra sʉcua ra uɛnda, pe nu ma'ra asta hinda thạ̱'mba nguɛnda ja da hnequi yá ts'oqui.
25 Nehe njabʉ nú'ʉ to'o øt'a ya hoga 'bɛfi. 'Raya hoga 'bɛfi ri hnequi 'bestho. Ha nu ma'ra da hnequi asta 'mɛfa, ngue'ạ̱ hingui tsa da gohitho mant'ạ̱gui ya hoga 'bɛfi.

6

1 Gatho nú'ʉ to'o 'mɛgo, dá umba ndunthi ra t'equ'ei yá hmu, pa njabʉ hinda hnøma'ñʉ rá thuhu Ajuạ̱ nixi da hnøma'ñʉ ma jamfrihʉ.
2 Nu'ʉ tó'o pɛ'tsa yá hmu ha ya gamfri, odri dintstho nú'ạ̱ xipa yá hmu hønsɛ ngue'ạ̱ nuyá hmu gue go ya gamfri nehe. Dá mɛpabi ma'na xá hño ngue'ạ̱ go ya hmạ̱di gamfri nú'ʉ to'o hocuabi yá 'bɛfi. 'Ñudi núna dí op'a'i ne njabʉ gui nzote.

Con basta ra jamfri di johya 'na co nú'ạ̱ te pɛ'tsi

3 Nu'bʉ 'nara jạ̱'i udi ma'na ra nt'utuate ne hingo udi rá hoga noya ma Zidadahʉ ra Jesucristo, ne hingo ri dɛni nú'ạ̱ ra nt'utuate nú'ạ̱ di mạ̱ de ma jamfrihʉ,
4 nura jạ̱'i'ạ̱ ra 'ñets'i ne hinte rá fạ̱di. Xa 'bɛ rá mfeni ngue'ạ̱ ri ho to da ntsanoyaui ne da ntsʉiui. Y nuni ja fʉhni ra nduste, ya hnecatuhni, ya ts'ante, ya nt'ɛnsfeni.
5 Nu'ʉ tó'o ri ntsanoya njabʉ, gue'ʉ xa ts'oca yá mfeni ne hingui pạ̱di nú'ạ̱ majuạ̱ni, ne di 'ñet'a gamfri pa da dạ̱hạ̱ ra bojạ̱. Pe nu'í, 'uegue de gue'ʉ.
6 Hạ̱hạ̱, numa jamfrihʉ xi ri muui ndunthi, pe nehe ga johyahʉ co nú'ạ̱ dí pɛ'tshʉ.
7 Ngue'ạ̱ nújʉ ndá tsøhʉua ja ra ximhai hinte duá hạ̱hʉ, y nehe hinda za te ga hạ̱xhʉ de guecua.
8 Hangue ga johyahʉ gue hindrí 'bɛ te ga tsihʉ nixi te ga hehʉ.
9 Ngue'ạ̱ nu'ʉ tó'o ne da memati, tagui ja ya ts'oqui ne thát'i pa da 'yøt'a nú'ạ̱ xá nts'o, ne pɛ'tsa ya ts'onc'at'i hinte ri muui, ne honsɛ ra 'ñʉ. Hangue gue'ạ̱ da japi da nhuati'ʉ ne da 'mɛdi.
10 Ngue'ạ̱ nura hmạ̱te de ra bojạ̱ ja bí ehni ndunthi ya ts'oqui. 'Raya cu xi xa mạ̱di ra bojạ̱, hangue xa 'uegue de yá jamfri ne xa thogui ndunthi ya dumʉi.

Ntuhni xá hño ja ra hoga tuhni dega jamfri

11 Pe nú'i rá mɛfi'i Ajuạ̱, 'uegue de gatho nuya ts'ot'øt'eya. Go da tɛna ra hoga'mʉi, ra hñojạ̱'i, ra jamfri, ra hmạ̱te, ra pacencia, ne ra ts'ɛtuate.
12 Ntuhni xá hño ja ra hoga tuhni dega jamfri. Su ra te pa nzạ̱ntho nú'ạ̱ bi 'ra'a Ajuạ̱ nu mi zohna'i'ạ̱, ne gá damajuạ̱ni de gue'ạ̱ ja yá thandi ndunthi ya jạ̱'i.
13 Dí 'bɛp'a'i ja rá thandi Ajuạ̱ nú'ạ̱ to'o ri umba yá te gatho nú'ạ̱ te 'bʉi. Y nehe dí 'bɛp'a'i ja rá thandi ra Zidada Jesucristo nú'ạ̱ to'o bi mạ̱nga majuạ̱ni ja rá thandi ra Pilato.

14 Guehna dí 'bɛp'a'i gue gui su xá hño nú'ą xra 'bɛp'a'i pa hinto da c'a'ts'a'i,
asta ra pa da yopa pengaua ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
15 Ngue'ą nu sta zø ra ora, Ajuą dua yopa pɛhna ra Zidada Jesucristo dua
ehe. Ajuą go guesɛ'ą xá nsunda, ne go guesɛ'ą ri manda. Go gue'ą ra dąnga
Ndą de gatho ya ndą, ne go gue'ą ra Hmu de gatho ya hmu.
16 Go guesɛ'ą ya mi 'bʉi ne nzą̨ntho da 'mʉi. Go gue'ą 'bʉ ja ra ñot'i nú'ą xi
tsɛdi, ne hinhya'mʉ to xa hyandi'ą nixi hingui tsa to da hyandi. ¡Nú'ą́ ja rá
ts'ɛdi pa nzą̨ntho, ne go gue'ą rí 'ñepi dra nsunda pa nzą̨ntho! Njabʉ gue'ą.
17 'Bɛpabi nuya memati de nuua ja ra ximhai gue odri 'ñets'i, nixi odi
pɛ'tsua ra jamfri ra boją nú'ą hate. Dá mɛ'tsua ra jamfri Ajuą nú'ą te ne xi
ri 'racjʉ gatho nú'ą te dí hoñhʉ pa ga johyahʉ.
18 Nuya memati'ʉ 'bɛpabi da 'yøt'e xá hño ne xi da mɛfi ndunthi ya hoga
'bɛfi. Nu'ą te da uni, dá uni con gatho yá mʉi ne con gatho yá paha.
19 Y njabʉ da munts'a 'nara thą̨hą̨'ʉ pa rá ñoho ra 'mʉi, ne njabʉ da su ra te
pa nzą̨ntho.

Yá ngą̨ts'i ya noya nú'ʉ bi 'bɛmpa ra Timoteo

20 Nde nubyá, nu'i zi cu Timu, su ra mą̨ca noya nú'ą xra 'bɛp'a'i gui mą̨.
Ne oxqui øde ya ts'o'bede nú'ʉ hinte ri muui, nixi oxqui 'yøde nú'ʉ to'o ri
ntsanoya, nú'ʉ mą̨ gue pɛ'tsa 'nara hoga mfą̨di hmą̨hą̨.
21 Y nu'ʉ tó'o xa dɛna nú'ą ra mfą̨di'ą, ya xa 'uegue de ra jamfri.
Ajuą da max'a'i. Njabʉ gue'ą.

RÁ ÑOHO RA TIMOTEO
RÁ ÑOHO RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI RA TIMOTEO

Ma'na'qui ra apostol Nsan Pablo opabi ra Timoteo

1 Núgui drá Pablo, rá apostolgui ra Zidada Jesucristo. Ajuạ go gue'ạ rá paha pa bi hñuxcagui drá apostolgui'ạ ne bi mɛncagui ga mạ de ra te pa nzạntho nú'ạ bi ñạ'ti da umbi gatho nú'ʉ to'o da gamfri ra Zidada Jesucristo.

2 Nú'i zi cu Timu ma hmạca t'ʉ'i ja ra jamfri, dí op'a'i. Ajuạ ma Dadahʉ ne ma Hmuhʉ ra Jesucristo da jạp'a'i, da mɛ'ts'a ra nthecate, ne da max'a'i pa gui 'bʉi te rá 'ñentho.

Ra apostol Nsan Pablo xipa ra Timoteo da mạ de ra Zidada Jesucristo

3 Ajuạ dí api ma pa ra xuui, ne ra ora'ạ nzạntho dí beñ'a'i, ne dí umba njamạdi'ạ por gatho nuya jạpi 'ra'a'i. Y nehe go gue'ạ dí pɛpabi co ma mfeni xá nt'axi, ngu mi pɛpabi nehe ndu ma mbøxita xi maya'bʉ.

4 Y nura ora tso ma mfeni de gue'i nú'ạ ra pa'ạ gá nzoni nú'bʉ dá nhyɛguiui, ga nehmạ ga hant'a'i pa njabʉ ma'na ga johyaga.

5 Nehe dí beni de ri hoga jamfri guí pɛ'tsi nú'ạ bi mɛ'tsa 'mɛt'o ri ngande ra nju Loida ne ri mạmạ ra nju Eunice, y dí pạdi xá hño gue ne'i go guet'ạ ra jamfri guí pɛ'tsbya.

6 Hangue por gue'ạ dí zo'a'i gue gui 'yøt'a ra ts'ɛdi pa gui pɛfi xá hño nú'ạ ra 'bɛfi bi 'ra'a Ajuạ gui pɛfi nu ndá hu'ts'a ma 'yɛ.

7 Ngue'ạ Ajuạ bi 'racjʉ 'nara ts'ɛdi pa ga zɛdihʉ, pa da nja ma hmạtehʉ, pa ga su ma mfenihʉ, hingue pa ga ntsuhʉ.

8 Hangue oxqui ntsa gui mạ gue guí camfri ma Zidadahʉ, nixi oxqui ntsa gui mạ gue dí ntsixhʉ núgui dí jot'ua fadi ngue'ạ dí mạmba rá noya ra Zidada. Nu'ạ gui 'yøt'e hạ, mạnga ra mạca noya masque gui tho ya ts'othogui ngu dí thoguiga, ne Ajuạ da 'ra'a ra ts'ɛdi pa gui tsɛti.

9 Nú'ạ́ go gue'ạ bi pøhøguihʉ ne bi zoncahʉ pa ga 'bʉhʉ strá nt'axi. Bi pøhøguihʉ po rá dạnga hmạte bi mɛscaguihʉ, y hingo por ma 'bɛfisɛhʉ bi pøhøguihʉ. Go gue'ạ rá mfeni sɛhɛ pa bi pøhøguihʉ, ngue'ạ ante da hyoca ra ximhai ya mi beni dua pɛhna ra Zidada Jesucristo pa da pøhøguihʉ.

10 Y nu mi zøhøua ja ra ximhai numa Pøhøtehʉ ra Zidada Jesucristo, ja gue'bʉ bi hnequi nú'ạ ra dạnga hmạte Ajuạ pɛscaguihʉ pa bi pøhøguihʉ. Ra Zidada Jesucristo go gue'ạ bi ntạte de ra du, ne bi 'racjʉ ra te pa nzạntho nú'ạ hinhya'mʉ da uadi. Y nurá noya Ajuạ go gue'ạ xicjʉ de gue'ạ.

11 Y nugui go bi thuxcagui pa ga mạnga nú'ạ ra mạca noya'ạ. Nehe bi thuxcagui dega apostol pa ga zofo nú'ʉ ya jạ'i hingyá xodyo, ne pa ga utuabi'ʉ rá noya Ajuạ.

12 Y hangue por gue'ạ dí thogui nuya ts'othoguiya. Pe masque dí ofadi, hindí 'bɛ ma tsa, ngue'ạ dí pạdi nú'ạ to'o stá camfriga, ne dí pạdi xá hño gue nu'ạ́ ja rá ts'ɛdi pa da supca ma te nú'ạ stá ɛnt'ua ja rá 'yɛ asta ra pa'ạ da yopa pengui.

13 Nu'i oxqui pumfri nú'ạ stá xi'a'i, pa njabʉ gue'ạ gui 'ñudi nehe, ngue'ạ go gue'ạ 'nara hoga nt'utuate. Ne gui 'ñudi co ra jamfri ne ra hmạte nú'ạ ri 'racjʉ ra Zidada Jesucristo.

14 Su nehe nú'ạ ra mạca noya xa t'ɛnt'a ja ri 'yɛ co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi
nú'ạ 'bʉ ja ma corasohʉ.
15 Nu'i guí pạdi gue nuya cu de guepʉ Asia bi zogaguiua sɛhɛ. 'Ra de gue'ʉ
go nura cu Figelo ne ra cu Ermogene.
16 Pe nura cu Onesiforo nú'ạ́ himbi ntsu bi e bi c'ạscaua ja ra fadi ne
ndunthi ya 'mi'qui bi hñubga ma mʉi. Y ra Zidada go gue'ạ da mats'i ne gatho
nuya mengu ja rá ngu'ạ.
17 Ngue'ạ nu mí zøcua Nroma nura cu'ạ, nú'ạ́ bi ja bi hyongagui asta himbi
zʉcagui.
18 Hangue ra Zidada da mɛ'tsua ra nthecate nura pa'ạ da nja ra nsʉca
uɛnda. Nu'i guí pạdi xá hño gue nu ndá 'bʉhʉbʉ Efeso xi bi maxcaguihʉ nú'ạ
ra zi cu'ạ.

2

'Nara hoga soldado de ra Zidada Jesucristo

1 Nu'i Timu ma zi t'ʉ'i ja ra jamfri, xi da zɛdi ja rá 'bɛfi Ajuạ co nú'ạ ra ts'ɛdi
'racaguihʉ ra Zidada Jesucristo.
2 Gatho nú'ạ dá u't'a'i ja yá thandi ma'ra ya cu, 'ñutuabi nehe nú'ʉ ma'ra ya
hoga cu pa nehe da bạdi'ʉ, y njabʉ da 'ñutuabi nehe nú'ʉ ma'ra ya cu.
3 Nehe tsɛta ya ts'othogui ngu 'nara hoga soldado de ra Zidada Jesucristo.
4 Nu 'nara soldado hønsɛ nú'ạ ra 'bɛfi xa t'umbi gue'ạ tsa da mɛfi. Hingui
tsa da mɛfi ma'na ra 'bɛfi. 'Bʉ da mɛfi ma'na ra 'bɛfi, hinda pønga rá hmi co
nú'ạ to'o bi umba rá nsu dega soldado.
5 Nehe nura 'ñeni 'bʉ hinda 'ñeni ngu rí 'ñehe, hinte ma thạhạ da t'umbi.
6 Nehe 'nara mot'i mahyoni 'mɛt'o da mpɛfi pa da za da xofo nú'ạ bi mot'i.
7 Beni xá hño nú'ạ dí op'a'i, y ra Zidada go gue'ạ da 'ra'a ra mfạdi de gatho.
8 Dá 'yoda ja ri mfeni ra Zidada Jesucristo nú'ạ bá e bi 'mʉi de rá ji ndu ra
Davi, ne bi du, nepʉ bi yopa nte ma'na'qui, ngu mạnga rá noya Ajuạ y dí mạ
nehe.
9 Dí tho ya thogui ngue'ạ dí mạmba rá noya Ajuạ, ne asta dí jot'a fadi ngu
'nara ts'ojạ'i. Pe nurá noya Ajuạ, nu'ạ́ hingui jot'i.
10 Nugui dí tsɛta gatho nuya ts'othogui pa njabʉ nú'ʉ xa huahna Ajuạ da za
da gamfri ra Zidada Jesucristo ne da mpøhø'ʉ, ne da 'mʉi pa nzạntho ja rá
nsunda Ajuạ.
11 Nuya ya noya dí op'a'i go guehya xi majuạni, ne ena:
'Bʉ stá tuhʉ co ra Zidada Jesu, nehe ga 'bʉhʉ con gue'ạ;
12 'Bʉ ga tsɛthʉ ya ts'othogui, nehe ma ga mandahʉ con gue'ạ.
'Bʉ ga cønihʉ'ạ, nehe da gøngaguihʉ'ạ.
13 'Bʉ núju hindí øthʉ nú'ạ dí mạ̃hʉ, nu'ạ́ hạ, nzạntho øt'e gatho nú'ạ mạ,
ngue'ạ nu'ạ́ hingui pata rá mfeni.

Rá 'bɛfi rá hoga mɛfi Ajuạ

14 Benbabi ya cu nuya noya dí op'a'i. 'Bɛpabi'ʉ ja rá thandi ra Zidada gue
hinda ntsanoya, ngue'ạ hinte ri muui, hønsɛ pa da ts'ocua yá mfeni nú'ʉ to'o
øde.
15 'Yøt'a ra ts'ɛdi gui nhyoga mɛfi pa da 'ñotho hanja gui ntsa, ne gui mạmba
xá hño rá noya Ajuạ nú'ạ mạnga majuạni, pa njabʉ da za gui 'bʉi xá hño ja rá
thandi Ajuạ.
16 'Uegue de nú'ʉ hingui o rá 'ñu nú'a mạ y nixi hinte ri muui nú'ạ mạñ'ʉ,
ngue'ạ nu'ʉ tó'o øt'a njabʉ ma'na rí duxa ya ts'oqui.

17 Y nú'ạ mạñ'ʉ da ts'ocua yá mfeni ya cu, nja ngu ra cance di ntsini
maxøgue ja rá ndo'yo 'na. 'Ra to'o øt'a njabʉ go gue'ạ ra Imeneo ne ra Fileto.
18 Nu'ɯ́ go gue'ʉ ya xa 'uegue de nú'ạ majuạni, ne mạñ'ʉ gue ya xa nuhu
nú'ʉ xa du, ne ri ts'ocua yá jamfri ma'ra.
19 Pe nu'ʉ tó'o majuạni 'bʉi ja rá nijạ Ajuạ hinda ma da ts'ocua yá jamfri,
ngue'ạ ra Mạca T'ofo enga njaua: "Ra Zidada pạdi to'o gatho yá mɛti'ạ."
Nehe ena: "Dá 'uegue de ya ts'oqui gatho nú'ʉ to'o di xøcambenibi rá thuhu
ra Zidada Jesucristo."
20 Y nurá nijạ Ajuạ gue'ạ ngu 'nara dạnga ngu habʉ ja ndunthi ya traste,
'ra dega oro, 'ra dega t'axi, 'ra dega za, ha nu ma'ra dega dohmi. Nu'ʉ xá hño,
gue'ʉ ma'na thoni'ʉ ne ma'na ri muui. Ha nu'ʉ hints'ʉ xá hño, hints'ʉ thoni
ngue'ạ hini muui.
21 Hangue njabʉ nehe ya cu, 'bʉ da 'uegue de gatho nú'ạ xá nts'o, nu'bɯ́
ri muui y thoni pa ya hoga 'bɛfi, ne strá nt'axi ne strá hño pa da mɛpabi ra
Zidada. Nehe di 'bʉi pa da mɛfi gatho ya hoga 'bɛfi.
22 Hangue nu'í oxqui tɛnba yá nts'o'mʉi ya bạsjạ'i. Go da tɛna ra hñojạ'i, ra
jamfri, ra hmạte, ne ra hoga'mʉi mahyɛgui co nú'ʉ ma'ra ya cu ri xøcambeni
ra Zidada co yá mfeni xá nt'axi.
23 Nehe oxqui øt'e ngu nú'ạ øt'a nú'ʉ ya necio ri ntsanoya ne hinte yá fạdi,
ngue'ạ ja fʉhni ya tsʉi.
24 Y nu 'nará mɛfi ra Zidada hiní 'ñepi dra necatsʉi. Dra hojạ'i con gatho hạ,
ne di pạdi da nxahnate, ne gatho tsɛtatho.
25 Nehe co ndunthi ra hñojạ'i da umba ra ts'ofo nú'ʉ to'o 'na'ño mạ. Xạmạ
Ajuạ da xocua yá mfeni'ʉ pa da ñobri ne pa da e da bạdi nú'ạ majuạni.
26 Ne da c'ot'i de yá 'yɛ ra ts'ondạhi nu habʉ o'ʉ pa ø'tua rá paha'ạ.

3

Nú'ạ ma da 'øt'a ya 'ñạgamfri de yá ngạts'i ya pa

1 Oxqui pumfri gue nuyá ngạts'i ya pa ma da hnequi 'raya pa xá nts'o.
2 Ngue'ạ ya jạ'i dri nsu sɛhɛ, xi da ne da mɛ'tsa ndunthi ra bojạ, dya
'ñets'i, dya c'at'i, dya zante, dya ts'o'yøde co yá dada, dya ts'oc'baha, dya
'ñạqu'equ'ei.
3 Hindi ja yá hmạte, dya zamʉi di otho yá nthecate, dya gʉxa nc'uamba,
hindi tsa da zạma yá mfeni pa hinda 'øt'a ya ts'oqui, dya ts'o'mʉijạ'i, ne di
ʉtsa gatho nú'ạ xá hño.
4 Dya betetho'ʉ, hindi tsu te da 'øt'e o te da mạ. Nu'ɯ́ ma'na da ne da 'øt'a
ya t'øt'e xá nts'o que da mạdi Ajuạ.
5 Dri 'ñet'a hojạ'i pe hindi pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da 'ñudi ra hñojạ'i.
Hangue nu'í gui 'uegue de gue'ʉ.
6 Go guehya ya jạ'i cʉt'a ja ya ngu pa cadi ya 'bɛhñạ nú'ʉ ri zʉtho, pa da
gamfribi nú'ạ xipabi'ʉ. Nuya 'bɛhñạ'ʉ xi tuxa ndunthi ya ts'oqui, ne pɛ'tsa
ndunthi ya ts'onc'at'i.
7 Nzạntho ri nxadi nú'ạ sipi, pe hinhya'mʉ da za da bạdi nú'ạ majuạni.
8 Nuya jạ'i'ʉ nzạntho ri nøt'a thoho ora sipa rá noya Ajuạ, nja ngu ra Jane
ne ra Jambre bi nø'tuabi ra Moise. Gue'ʉ ya jạ'i'ʉ xi xa ts'oca yá mfeni ne
hingui pɛ'tsa nú'ạ ra jamfri xi majuạni.
9 Nuya jạ'i'ʉ ya hinda ma da hyat'a ma'ra ya jạ'i, ngue'ạ gatho ya jạ'i ma da
bạtuabi yá necio, ngu bi nja nú'ʉ yoho ya 'ñøhø bi nø'tuabi ra Moise.

Yá ngạts'i yá noya ra apostol Nsan Pablo nú'ʉ bi mɛmpa ra Timoteo

10 Pe nu'í xcá tɛna ma nt'utuate, xcá tɛnga ma 'mʉi, xcá pạtca ma mfeni ne
ma jamfri, xcá tɛna ma pacencia ne ma hmạte, ne xcá pạdi gatho nú'ạ stá
tsɛti.
11 Xcá pạdi de ya nt'ʉtsate ne de ya ʉgui dá thogui nuni Antioquía, nuni
Iconio, nuni Listra. Pe de gatho nuya thogui'ʉ Ajuạ bi ñạngagui.
12 Xi majuạni, nu'ạ tó'o camfri ra Zidada Jesucristo ne xi ne da 'mʉi 'nara
hoga'mʉi, nu'á da thogui ya nt'ʉtsate.
13 Pe nuya ts'ojạ'i ne ya hyate ma'na rí ma xá nts'o. Nu'ʉ́ 'yo hate ne thát'i.
14 Pe nu'í oxqui 'uegue de nú'ạ xcá pạdi, ngue'ạ ya guí pạdi xá hño gue go
gue'ạ majuạni ngue'ạ guí pạdi nú'ʉ to'o bi 'ñu't'a'i.
15 Y desde gá mbạtsi gá pạdi ra Mạca T'ofo nú'ạ xicjʉ de ra Zidada Jesucristo
pa da za ga camfrihʉ ne njabʉ ga mpøhøhʉ.
16 Gatho ra Mạca T'ofo, Ajuạ go bi unga ra mfeni pa bi t'ofo. Hangue xá hño
ra Mạca T'ofo pa da 'ñutuate, pa da ntsʉte, pa da unga ra ts'ofo, ne pa da 'ñudi
ra hñojạ'i,
17 pa njabʉ nú'ʉ to'o xa gamfri Ajuạ da nxøgue yá mfạdi ne da bạdi da mɛfi
ya hoga 'bɛfi.

4

1 Dí 'bɛp'a'i ja rá thandi Ajuạ ne ja rá thandi ra Zidada Jesucristo, go gue'ạ
ma da hñạ'mba nguɛnda gatho ya jạ'i nú'ʉ di te ne nú'ʉ ya hindi te nu stua
yopa ehe pa da ndạ.
2 Guehna dí 'bɛp'a'i gue gui mạmba rá noya Ajuạ, ne gui ja gui 'yøt'e
nzạntho. Unga ra ts'ofo, ntsʉte ne nzote con gatho ri hñojạ'i, ne gui 'ñutuate.
3 Ngue'ạ ma da zø ya pa gue ya jạ'i hinda ne da 'yøde nura hoga nt'utuate.
Nu'ʉ́ ma'na da ho da 'yøde nú'ạ hinxá hño, hangue ma da hyonga 'raya
xahnate nú'ʉ di mạ ngu nú'ạ di ho da 'yøde'ʉ.
4 Nu'ʉ́ ya hinda ne da 'yøde nú'ạ xi majuạni. Ma da 'uegue'ʉ pa da yopa
dɛna ya 'bede nú'ʉ xa zansɛ ya jạ'i.
5 Pe nu'í, xi da su ri mfeni de gatho nú'ạ da 'ñehe, ne gui tsɛta ya dumʉi.
'Yøt'a ra ts'ɛdi pa gui mạmba rá noya Ajuạ, ne gui pɛfi gatho nú'ạ ra 'bɛfi xa
t'a'a'i.
6 Ngue'ạ nugui ya bi zø ra ora pa ga unga ma te. Ya bi zø ra ora ga tsocua
nuna ximhai.
7 Ya stá øt'a ra ts'ɛdi pa stá ntạte ja ra hoga tuhni. Ya stá juata nú'ạ ra 'bɛfi
bi t'aqui, ne stá su nú'a ra jamfri bi t'utcagui.
8 Hangue nubyá bí 'bɛscagui 'nara thạhạ nú'ạ ma da t'umba gatho nú'ʉ to'o
ri hñojạ'i. Ha nú'ạ ra thạhạ'ạ ma go da 'raca ra Zidada nú'ạ ra pa da yopa
'ñehe. Nú'á go gue'ạ ra hoga nzaya. Y hingo pa hønsɛgui nura thạhạ'ạ, nehe
pa gatho nú'ʉ to'o tø'mbabi rá yo'ehe'ạ.

Ra apostol Nsan Pablo xipa ra Timoteo te da 'yøt'e

9 Nde nubyá, 'yøt'a ra ts'ɛdi gue 'nitho gui 'ñe gui c'ạscagui.
10 Ngue'ạ ra cu Dema xa zogagui sɛhɛua ne bi ma pa Tesalonica, ngue'ạ nu'á
ma'na bi ho nuna ra ximhai. Ha nura cu Crecente bi ma pa Galacia y nura cu
Tito bi ma pa Dalmacia.
11 Hønsɛ ra cu Luca dí 'bʉ'beua. De má 'ñu gui tsincabʉ ra cu Marco ngue'ạ
xi xá hño'ạ pa da maxcagui ja ra 'bɛfi.
12 Y nura cu Tiquico dá pɛnpʉ pa Efeso.

13 Nu xcrí ehe gui hạncabʉ ma pat'i duá tsopʉ Ntroa ja rá ngu ra cu Carpo.
Ne gui hạncabʉ ya libro. Nehe oxqui ma gui pumfri gui hạncabʉ nuya libro
dega xifri.
14 Ra Jandro nú'ạ ra huiti xi xa 'yøtca ndunthi ra nts'o'mʉi. Ra Zidada go
gue'ạ ma da gu'tuabi de nú'ạ xa 'yøt'e.
15 Hangue ne'i nsu ndunthi de gue'ạ, ngue'ạ nu'ạ́ xi ri nøt'atho de nú'ạ dí
mạñhʉ.
16 Nurá mʉdi bi zonca ra ts'ʉtbi pa bi xʉga ra uɛnda, ni 'na hinto bi
maxcagui, ngue'ạ gatho bi hyɛgagui sɛhɛ. Ajuạ da punduabi'ʉ.
17 Pe ra Zidada himbi hyɛgagui sɛhɛ. Nú'ạ́ go bi 'raca ra ts'ɛdi pa dá mạ xá
hño gatho nurá noya'ạ, ne pa bi 'yøde gatho nú'ʉ ya jạ'i hingyá xodyo. Hangue
njabʉ ra Zidada bi ñạngagui pa dá c'ot'i de rá ne ra zate.
18 Nehe ma da ñạngagui de gatho nú'ạ xá nts'o, ne ma da zixcagui pa ga ma
ga 'bʉ nuni mahets'i habʉ bí manda'ạ. ¡Nú'ạ́ go gue'ạ dra nsunda pa nzạntho!
Njabʉ gue'ạ.

Rá ngạts'i rá carta ra apostol Nsan Pablo ri yopa zɛnjua ya gamfri ne apa Ajuạ por gue'ʉ

19 Fat'ajuạbʉ ra nju Prisca ne ra cu Aquila ne gatho ya mengu rá ngu ra cu
Onesiforo.
20 Nura cu Rasto bá cohi nuni Corinto, y nura cu Trofimo dá tsogui nuni
Mileto ngue'ạ bi hñeni.
21 'Yøt'a ra ts'ɛdi gui ja gui 'ñehe ante da dagui ya tsɛ. Fat'ajuạ'i ra cu Eubulo,
ra cu Pudente, ra cu Linu, ra nju Claudia ne gatho nuya cu 'bʉiua.
22 Ra Zidada Jesucristo da 'mʉi con gue'i. Ajuạ da max'a'ihʉ. Njabʉ gue'ạ.

RA TITO
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ạ BI 'YOPABI RA TITO

Ra apostol Nsan Pablo opabi ra Tito

1 Núgui drá Pablo rá 'bɛgogui Ajuạ ne rá apostolgui ra Zidada Jesucristo
núʼạ bá pɛncagui pa ga mạnga ra noya de ra jamfri, pa da gamfri núʼɥ xa
huahna Ajuạ. Ne bá pɛncagui pa ga utuabiʼɥ núʼạ majuạni ngu núʼạ dí
camfrihɥ, pa njabɥ da 'mɥiʼɥ xá hño ja rá thandi Ajuạ,
2 ne da mɛʼtsa ra nthøʼmate de ra te pa nzạntho núʼạ bi ñạtcaguihɥ Ajuạ
ante da hyoca ra ximhai. Nuʼá̱ pɛʼtsi da njabɥ ngueʼạ Ajuạ hinhyaʼmɥ hate.
3 Ha nu mi zø ra pa, Ajuạ ma Øøhøtehɥ bi 'ñudi núʼạ xqui ñạtcaguihɥ por
nuna mạca noya bi 'bɛpcagui ga mạ.
4 Nuʼi zi cu Tito, dí opʼaʼi nuna carta, dí ja ra uɛnda gue ma tʼɥʼi ngueʼạ go
dá zoʼaʼi de nuna ra jamfri dí pɛʼtshɥ. Ajuạ ra Dada ne ra zi Hmu Jesucristo
numa Øøhøtehɥ da jạpʼaʼi ne da maxʼaʼi pa gui 'bɥi te rá 'ñentho.

Núʼạ rá 'bɛfi ra Tito nuni Creta

5 Nu ndá tsocʼabɥ Creta, dá tsocʼaʼi pa gui juata núʼạ ra 'bɛfi ri 'bɛdi, ne pa
gui hñuxa ya cu pa da ndạ cada 'nara nijạ de ya hnini habɥ ri muntsʼa ya cu
ngu núʼạ dá 'bɛpʼaʼi.
6 Nuya cuʼɥ mahyoni di 'yo xá hño ne di joʼo toʼo da cʼaʼtsi, ne 'nada rá 'bɛhñạ
di pɛʼtsi, ne dya gamfri gatho yá bạtsi, ne di joʼo toʼo da mạ gue yá bạtsi te yá
mañaʼɥ ne ya tsʼoʼyøde'ɥ.
7 Ngueʼạ ya maʼyo de ya nijạ di supabi rá 'bɛfi Ajuạ, hangue mahyoni di
'yo xá hño pa hinto da cʼaʼtsi. Hindra 'ñetsʼi, hindra cuɛ, hindra ti, hindra
necatuhni, ne hinda ne da dạhạ ra bojạ dega nthate.
8 Nuʼạ di øtʼe, mahyoni di pạdi da unga ntsaya nzạntho, ne dri ho núʼạ xá
hño, ne di 'yo co ndunthi ra mfạdi, di 'yo ngu rí 'ñehe, di øtʼe ngu núʼạ ri ho
Ajuạ, ne dri nsu sɛhɛ.
9 Nuʼá̱ mahyoni di pạdi da su nura hoga noya núʼạ mạnga majuạni ngu
núʼạ bi tʼutuabi, pa njabɥ da za da zo maʼra co ra ntʼutuate núʼạ majuạni ne
da bạdi da dạtuabi nehe núʼɥ maʼra toʼo di ñạ de maʼnaʼño ra mfeni.
10 Ngueʼạ 'bɥi ndunthi ya tsʼoʼyøde mạnga ya noya hinte ri muui, ya hyate.
Maʼna øtʼa njabɥ núʼɥ ya xodyo tɛnda yá jamfri.
11 Nuya jạʼiʼɥ mahyoni da joʼtua yá ne ngueʼạ udi núʼạ hiní 'ñepi da 'ñudi, ne
habɥ udiʼɥ ri tsʼocua yá mfeni maxøgue núʼɥ to gatho 'bɥi ja ra ngu. Nuʼá̱ øtʼa
njabɥ hønsɛ pa da dạta ra bojạ.
12 Nuya me Creta, 'na de yá bạdiʼɥ bi mạ de yá mengu rá haisɛ ne bi 'ñena:
“Ya me Creta nzạntho xi ya cʼuamba. Xi ya tsʼoʼmɥi ngu ya zate, ne ya
tsʼoʼyoʼɥ, ne xi ya dạhñei.”
13 Núʼạ bi mạnga nura bạdiʼạ gueʼạ xi majuạni. Hangue ringueʼạ xi da zofo
ntsʼɛdi nuya cu pa da gamfri xá hño núʼạ majuạni.
14 Nehe xipi gue hinda hñuxa ntʼøde ya 'bede núʼạ xa bensɛhɛ ya xodyo, nixi
núʼạ ri manda de yá mfeni sɛhɛ núʼɥ ya jạʼi hingui camfri núʼạ majuạni.
15 Pa núʼɥ toʼo xá ntʼaxi yá mfeni, gatho ya tʼøtʼe xá ntʼaxi pa gueʼɥ. Pe pa
núʼɥ toʼo xá ntsʼo yá mfeni ne hingyá gamfri, gatho ya tʼøtʼe xá ntsʼo pa gueʼɥ,
ngueʼạ xá ntsʼo yá mfeni ne hingui tsa da bạdi ndaʼạ ra hño ndaʼạ ra 'ñɥ.

16 Nu'ɨ́ mạ gue pạ Ajuạ, pe co yá ts'o'bɛfi dri hnequi gue hina, ngue'ạ ya
ts'o'mɨi ne ya ts'o'yøde, ne hingui tsa da 'yøt'e nú'ạ xá hño.

2

Ra hoga nt'utuate

1 Pe nu'í, nu'ạ gui mạ, mạ ngu nú'ạ udi ra hoga nt'utuate.
2 Zofo nuya zi tio pa hinda nti, dya 'ñequ'ei, ne da 'ño co ndunthi ra mfạdi,
da 'mɨi xá hño ja ra jamfri, da mɛ'tsa ra hmạte, ne da zɛta nú'ạ da 'ñepi.
3 Nehe ya zi tia da 'ño xá hño co ra t'equ'ei, hindya gɨxa nc'uamba, hindya
tixfani, da 'ñudi nú'ạ xá hño.
4 Da 'ñutuabi ya bạs'bɛhñạ gue da mạdi yá dạme ne yá bạtsi.
5 Da 'ñutuabi gue da 'ño co ndunthi ra mfạdi, da 'ño strá nt'axi yá mfeni, da
bạdi da su yá ngu, dya hojạ'i, ne da 'yøte yá dạme. Mahyoni da 'yøt'a njabɨ
pa ni 'na hinto da ñạma'ñɨ de rá noya Ajuạ.
6 Nehe zofo ya bạtsa'ñøhø gue da 'ño co ndunthi ra mfạdi.
7 Ne'i nzạntho gui 'yo xá hño pa njabɨ nu ma'ra da 'yøt'a nehe ngu guí øt'e.
Ora guí utuate, 'ñudi nú'ạ xi majuạni, ne 'ñudi ngu rí 'ñehe.
8 Nehe gui mạnga ya hoga noya nú'ɨ hinda za to da c'a'ts'a'i. 'Bɨ gui njabɨ
da 'bɛta yá tsa nú'ɨ to'o ri ɨtsaguihɨ, ne hinda za da ñạma'ñɨ de guecjɨ.
9 Nehe zofo ya 'bɛgo gue da 'yøta yá hmu, ne nzạntho da mɛfi con gatho yá
mɨi nú'ạ dra 'bɛpi. Hindya dạdi.
10 Hinda bepi rá hmu, da supa nú'ạ te pɛ'tsa rá hmu, pa njabɨ ya 'bɛgo
nzạntho da 'ñe'tsua rá nsu rá noya Ajuạ ma Pøhøtehɨ.
11 Ajuạ ya xa 'ñudi rá hñojạ'i pa gatho ra meximhai da za da mpøhø.
12 Ne co rá hñojạ'i'ạ utcahɨ gue ga 'uegueh̶ de ya ts'oqui ne de yá ts'onc'at'i
ra ximhai, ne utcahɨ ga 'bɨhɨ ngu rí 'ñehe de dí 'yohɨua nuya pabya, ne ga
'yohɨ co ndunthi ra mfạdi, ne ga øthɨ nú'ạ xá hño ja rá thandi'ạ.
13 Nehe utcahɨ ga ndø'mhɨ co ra johya nú'ạ ra pa da yopa 'ñehe ma zi
Pøhøtehɨ ra Jesucristo co rá nsunda, ngu nú'ạ xa ñạtcaguihɨ. Y nú'ạ́ go
guesɛ'ạ Ajuạ ja rá dạnga ts'ɛdi.
14 Nu'ạ́ go gue'ạ bi unsɛhɛ rá te pa bi ñạngaguihɨ de gatho nú'ạ xá nts'o. Bi
du'ạ pa bi xɨgaguihɨ de gatho ma ts'oquihɨ pa dyá mɛtiguihɨ'ạ, nehe pa ga
ja ga øthɨ nú'ạ xá hño.
15 Nuna guehna gui mạ, ne gui nzote y gui ntsɨte. Ne gui mạ con gatho ra
ts'ɛdi nú'ạ xa 'ra'a Ajuạ pa hinto da 'ñena gue hinte ri muui nú'ạ guí mạ.

3

Nú'ạ rí 'ñepi da 'yøt'a ya gamfri

1 Nehe bembabi ya cu gue da 'yøta ya ndạ ne gatho ma'ra nú'ɨ to'o hạ ra
ts'ɨtbi, hinda nø'tuabi, ne di 'bɨi pa da 'yøt'a gatho nú'ạ xá hño.
2 Hinda ñạma'ñɨ de ni 'nayá miqu'eiui, hindya necatuhni, di ja yá hmạte,
ne xi da nhyojạ'i con gatho yá miqu'eiui.
3 Ngue'ạ nujɨ ma'mɛt'o ndyá 'ñạmfenihɨ, ndyá ts'o'yødehɨ, hinduí øtehɨ
Ajuạ. Stí 'mɛdihɨ ja ya ts'oqui. Ndí pɛ'tshɨ ndunthi ya ts'onc'at'i ne ya
ts'ojohya de ra ximhai. Ndí 'bɨhɨ ja ra nts'o'mɨi ne ndí hyøcuahɨ nú'ạ te mi
pɛ'tsa ma'ra. Ndyá nt'ɨtsahɨ ne ndrí 'ñɨtsahɨ 'na ngu ma'na.
4 Pe Ajuạ ma zi Pøhøtehɨ bi 'ñutcahɨ rá hñojạ'i ne rá dạnga hmạte nú'ạ
pɛscahɨ.

5 Hangue nu'ą́ bi pøhøguihʉ. Hingue bi pøhøguihʉ por ma hoga 'bɛfihʉ nú'ą stá øthmąhʉ. Nu'ą́ bi pøhøguihʉ ngue'ą bi huegaguihʉ ne bi xʉgaguihʉ de ma ts'oquihʉ nu ndá yopa 'bʉhʉ ma'ra'yo, ne bi 'racjʉ ra Mąca Ndąhi pa bi patca ma 'mʉihʉ.
6 Ajuą bá pɛncaguihʉ rá Mąca Ndąhi con gatho rá ts'ɛdi ngue'ą ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi pøhøguihʉ.
7 Hangue po rá dąnga hñojąi Ajuą ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ, ne dí tø'mhʉ ra te pa nzątho nú'ą bi ñątcahʉ.
8 Nuya noya dí mą go guehya majuąni, hangue dí ne ja guetbʉ gui mą pa da ja da 'yøt'e'ʉ xá hño gatho to'o xa gamfri Ajuą. Go guehya ya noya xá hño, go 'nara hño pa gatho ya jąi.
9 Oxqui hu'tsua nt'øde nuyá noya ya 'bɛmfeni gá jąi, nixi nuyá 'bede xa zansɛ'ʉ de maya'bʉ. Oxqui mpamhyąui'ʉ nixi gui ntsanoyaui de rá ley ra Moise, ngue'ą gatho nuya 'bede'ʉ hinte rí hñąqui y nixi hinte ri muui.
10 'Bʉ 'na to'o 'ueca ya cu ne ya xcá zofo yo'qui o hñu'qui ne hinxa ne xa 'yøde, 'ueque'ą.
11 Ngue'ą nu'í guí pądi gue nú'ą ra jąi'ą ya xa 'uegue de nú'ą majuąni ne øt'a ya ts'oqui, hangue po rá mfeni sɛhɛ'ą ya xa ncondena.

Ra Tito sipi da mats'i 'raya cu

12 Nu xcrá pɛhn'abʉ ra cu Artema o ra cu Tiquico, gui ja gui 'ñehe 'bestho pa Nicopoli pa ja grá nthɛuini, ngue'ą stá beni gue ja ma grá 'bʉhni nuya pa sta dagui ya tsɛ.
13 Bá nexa ra cu Sena nú'ą ra pønjyą, ne ra cu Polo, ne umbabi'ʉ gatho nú'ą te da 'yø'tua ra 'bɛdi má 'ñu.
14 Nehe numa zi cuhʉ bí 'bʉi de guepʉ gui zofo pa da nząi da mpɛfi xá hño, hingue da 'mʉtho, pa njabʉ da za da mfaste'ʉ habʉ mahyoni.

Rá ngąts'i rá carta ra apostol Nsan Pablo ri yopa zɛnjua ya gamfri ne apa Ajuą por gue'ʉ

15 Ri fat'ajuą'i gatho núyʉ dí 'bʉ'beua. Nehe fat'ajuąbʉ gatho nú'ʉ ma hmąca cuhʉ ja ra jamfri. Ajuą da jąp'a'ihʉ grí gathohʉ. Njabʉ gue'ą.

RA FILEMÓN
RÁ CARTA RA APOSTOL NSAN PABLO NÚ'Ą BI 'YOPABI RA FILEMÓN

Ra apostol Nsan Pablo opabi ra Filemón

1 Núga drá Pablo dí jot'ua ja ra fadi po rá ngue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo. Zi cu Fili, ma zi hmąca cu'ihe ne ma compa'ihe de ja rá 'bɛfi Ajuą, núga ne ra cu Timu dí op'a'ihe nuna carta.
2 Dí pɛmpabihe ra nzɛngua gatho ya cu nú'ʉ ri munts'ibʉ ja ri ngu. Nehe dí pɛmpahe ra nzɛngua ra nju Apia, ne ra cu Arquipo, go gue'ą faxcahe pa dí ñąmbahe rá noya Ajuą.
3 Ajuą ma Dadahʉ ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo da jąp'a'ihʉ ne da max'ahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Rá jamfri ne rá hmąte ra Filemón

4 Ora dí apa Ajuą, nzątho dí beñ'a'i nehe, ne dí umba njamądi'ą
5 ngue'ą dí øde de nú'ą ra hmąte ne ra jamfri guí pɛ'tsua ma Zidadahʉ ra Jesu, ne de ra hmąte guí pɛ'tsua gatho nú'ʉ xa gamfri Ajuą.
6 Nehe dí apabi Ajuą por nú'ʉ to'o xa gamfri ngue'ą xa hyant'a'i ri jamfri, pa da hñąni'ʉ gatho nú'ʉ ya jąpi ri 'racjʉ ra Zidada Jesucristo.
7 Nu'i ma zi cu'i, xi xcá jaqui ga johya ne xcá hubga ma mʉi, ngue'ą dí øde tengu ri hmąte, asta ma'ra ya cu xcá nupa yá mfeni.

Ra apostol Nsan Pablo apa 'nara favo ra Filemón pa ra Onesimo rá nzą'bɛgo

8 Núga rá apostolgui ra Zidada Jesucristo, hangue dí hą ra ts'ɛdi pa ga 'bɛp'a'ihmą gui 'yøt'e nú'ą rí 'ñep'a'i,
9 pe nu'ą ga øt'e, ma'na xá hño ga a'a'i 'nara favo co ra hmąte. Núga drá Pablo ya drá dąqu'ei y dí jot'ua ja ra fadi po rá ngue ra Zidada Jesucristo,
10 dí bąnte'i po ra cu Onesimo, núni ri 'bɛgohmą, ya bi gamfri Ajuą ngue'ą dá zofo de guecua ja ra fadi, y dí øt'a ra uɛnda gue ma t'ʉ ngue'ą bi gamfri nú'ą dá xipi.
11 Ya pa xa thogui, nuni ra Onesimo himrá hoga 'bɛgo himi pɛp'a'i ngu rí 'ñehe, pe nubyá hą, go 'nara hoga 'bɛgo pa gue'e ne pa gueque nehe.
12 Dí pɛn'a'ibʉ pa da yopa 'mʉpʉ ma'na'qui, hangue numahño, ja ra uɛnda go gueque dá tsømbʉ, ngue'ą xi drí mądini.
13 Nuga ga nehmą ga tsąmi pa da mɛpcaguiua ja ra fadi, pa nú'ą go gui pɛpcahmą, go da mɛpcani núbya de dí oua fadi po rá ngue ra mąca noya.
14 Pe hindí ne ga øt'a njabʉ nsinque ri nsɛqui, ngue'ą hindí ja'i gui faxqui, pe 'bʉ gui faxqui, dí ne gue de ri pahasɛ.
15 Pøde Ajuą bi 'yøt'e pa bi 'ba't'a'i 'raya pa ra Onesimo, pa njabʉ da yo menga ja ri ngu pa gui 'bʉhui pa nzątho,
16 ya hingue ngu 'nadra 'bɛgotho, nubyá ya go 'nara hmąca cu. Nugá xi dí mądini, pe nu'í ma'na rí 'ñep'a'i gui mądi ngue'ą nubyá hingo hønsɛ ri 'bɛgotho, nehe go ri cu de ja ma Zidadahʉ.

17 Nu'bʉ grí mạcagui ngu 'nara hoga compa ja rá 'bɛfi Ajuạ, nu'bʉ́ nu sta zømbʉ ra cu Onesimo, xi da numahño, 'yøt'a ra uɛnda gue go guecagui dá tsømbʉ.
18 'Bʉ xa 'yø't'a'i 'nara nts'o'mʉi, o 'bʉ tu'ạ 'nara thai, go da tsogagui de ma uɛnda.
19 Núga drá Pablo dí huxa ma thuhu co ma 'yɛsɛ gue go ma ga ju't'a'i. Nugá hinga ma ga eñ'a'i gue go guí tucagui ngue'ạ go dá xi'a'i rá noya Ajuạ.
20 Hangue dí bạnte'i gui 'yøt'a núna dí xi'i, ngue'ạ guí camfri ra Zidada Jesucristo, pa njabʉ gui jaqui ga johya, ngue'ạ dí ncuhʉ ja ra Zidada Jesu.
21 Dí op'a'i ngue'ạ dí pạdi xá hño gue xi grá hoga'yøde, ne dí pạdi gue ma'na ndunthi ma gui 'yøt'e que núna dí xi'a'i.
22 Y nehe dí ne ga xi'a'i gui hoqui habʉ ga tsaya, ngue'ạ dí tø'mi gue nú'ạ xcá 'yaphʉ Ajuạ ma da 'yøt'e pa ga mabʉ ga tsøñ'ahʉ.

Rá ngạts'i rá carta ra apostol Nsan Pablo ri yopa zɛngua ya gamfri ne apa Ajuạ por gue'ʉ

23 Pɛñ'a'i ra nzɛngua ra cu Epafra núni jot'ua fadi nehe mahyɛgui con gueque po rá ngue ra Zidada Jesucristo.
24 Nehe pɛñ'a'i ra nzɛngua ra cu Aristarco, ne ra cu Dema, ne ra cu Luca, nuyʉ go guehyʉ faxcagui ja rá 'bɛfi Ajuạ.
25 Ma Zidadahʉ ra Jesucristo da jạp'a'ihʉ guí gathohʉ. Njabʉ gue'ạ.

RA EBREO
RA CARTA NÚ'Ą BI 'BƐMPA YA EBREO

Ajuą bá pɛhna rá T'ʉ pa bi zocaguihʉ

1 Maya'bʉ Ajuą bi zofo ndu ma xitahʉ ndunthi ya 'mi'qui de 'rama'na'ño ya
modo. Go yá 'mɛhni bi xipabi rá noya 'na hangutho pa go bi zofo'ʉ ndu ma
xitahʉ.
2 Pe nubyá de yá ngąts'i ya pa, Ajuą bá pɛhna rá T'ʉ pa bi zocaguihʉ. Ajuą
bi 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ'ą pa bi hyoca mahets'i ne ra ximhai ne gatho nú'ą te ja, ne
xa dapabi'ą gatho nú'ą te ja pa rá mɛti'ą.
3 Y nurá nsunda rá T'ʉ Ajuą gue'ą rá nsunda rá Dada nehe, y nurá 'mʉi rá
T'ʉ Ajuą gue'ą rá 'mʉi Ajuą ra Dada. Gatho ya t'øt'e nú'ʉ bí ja mahets'i ne nú'ʉ
jaua ja ra ximhai o ja rá 'yɛ ra T'ʉ, ne nu'ą́ ri su'ʉ co rá ts'ɛdi rá noya. Go gue'ą
bi du pa bi xʉgaguihʉ gatho ma ts'oquihʉ, nepʉ bi ma mahets'i ne bá hudi ja
rá 'ñɛi de habʉ bí hudi Ajuą rá Dada to pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.

Rá T'ʉ Ajuą ma'na hą ra ts'ɛdi que ya ɛnxɛ

4 Rá T'ʉ Ajuą ma'na hą ra ts'ɛdi que ya ɛnxɛ, ne Ajuą bi hñu'mbabi'ą 'nara
thuhu ma'na ja rá nsu que nú'ą pɛ'tsa ya ɛnxɛ.
5 Ajuą hinhya'mʉ xa 'ñembabi 'nara ɛnxɛ ngu nuna ra noya bi xipa rá T'ʉ, bi
'ñembi:
Nu'i go gue'e ma T'ʉ'i,
ne nubyá ri hnequi ja yá thandi ya ją'i gue go ri Dadagui.
Ajuą hinhya'mʉ bi mą de 'nara ɛnxɛ:
Nuga go gueque drá Dadagui'ą,
ne nú'ą́ go di gue'ą ma T'ʉ.
6 Ha nu mbá pɛhna Ajuą rá 'ra T'ʉ ja ra ximhai, bi 'ñena njaua:
Gatho ya ɛnxɛ dá nsundabi ma T'ʉ.
7 Y de ya ɛnxɛ Ajuą bi 'ñena njaua:
Ya ɛnxɛ nú'ʉ pɛpcagui ne dí pɛhni, dí japi da nja ngu ra ndąhi,
ne dí japi da nja ngu 'nara tsibi.
8 Pe Ajuą bi 'ñemba njaua rá T'ʉ:
Nu'i grá Ajuą, ma gui ndą pa nzą̄ntho;
ne nuri hmanda gue'ą 'nara hmanda dega hoga ts'ʉtbi.
9 Xi grí ho 'bʉ t'øt'a ra hño, pe hingrí ho 'bʉ t'øt'a ra nts'o'mʉi;
hangue por gue'ą núga ri Ajuągui stá hux'a'i,
ne stá 'ra'a ndunthi ra johya que gatho ma'ra nú'ʉ to'o 'bʉi con gue'e.
10 Nehe Ajuą bi 'ñemba njaua rá T'ʉ:
Nu'i grá zi Hmu, go gue'e gá hoca ra ximhai de mi othotho gatho nú'ą te ja;
ne go gue'e gá hoca mahets'i.
11 Gatho'ʉ ma da uadi, pe nu'í ma gui 'bʉi pa nzą̄ntho.
Gatho'ʉ ma da thegue ngu thegue 'nara dutu;
12 ma gui pants'i'ʉ ngu 'nara he,
ne ma gui pati'ʉ ngu 'raya zɛhe.
Pe nu'í go di gue'atho pa nzą̄ntho,
y nuri te hinhya'mʉ ma da uadi.
13 Ajuą hinhya'mʉ bi 'ñembabi ni 'nara ɛnxɛ ngu nuna ra noya bi xipa rá T'ʉ,
bi 'ñembi:

Hñudiua ja ma 'ñɛi,
asta hinga tsogui ri ncontra rí nga'ti ri ua.
14 Gatho ya ɛnxɛ go dega ndạhitho ne pɛpabi Ajuạ, xuá mɛhni pa da mɛpabi
gatho ya nthahni nú'ʉ ma da mpøhø.

2

Jamasuhʉ ra mpøhø

1 Hangue por gue'ạ mahyoni ga huxhʉ nt'øde de nú'ạ stá ødehʉ, pa njabʉ
hinga 'uegueh ʉ de nú'ạ dí camfrihʉ.
2 Nú'ạ ra ley bi manda Ajuạ maya'bʉ po ya ɛnxɛ bi fạdi gue go gue'ạ
majuạni, ne Ajuạ bi castiga ngu mrí 'ñepi nuto bi 'øt'a ya ts'oqui ngue'ạ
himbi ne bi 'øte'ạ.
3 Nu'bá ¿hanja da za ga mponthʉ rá cuɛ Ajuạ 'bʉ nújʉ hindí huxhʉ nt'øde xá
hño nuya hoga noya xi di muui ndunthi ne xicjʉ hanja da za ga mpøhøhʉ?
Nuya hoga noya dega mpøhø go rá mʉdi bi mạnsɛ ra Zidada Jesu, nepʉ nú'ʉ
to'o xi bi 'yøde nuya noyaya bi xicjʉ gue go gue'ạ majuạni.
4 Nehe Ajuạ bi damajuạni mahyɛgui co nú'ʉ to'o bi xicaguihʉ nuya ya noya,
ngue'ạ bi 'ñudi 'raya nt'udi, ne bi 'øt'a ya dạnga milagro ne ma'ra ya dạnga
'bɛfi, ne bi 'racjʉ ra ts'ɛdi de ra Mạca Ndạhi ngu tengu rá paha Ajuạ pa ga
pɛphʉ'ạ cada 'na de guecjʉ.

Ra Zidada Jesucristo bi 'ñɛ bi njạ'i ngu nújʉ yá cuguihʉ

5 Nehe Ajuạ hinxa hñuxa ya ɛnxɛ pa go da ndạ ja nú'ạ ra 'ra'yo ximhai ma
ga xi'ahʉ.
6 Nu'ạ xa 'øt'e, xa hñuxa ya jạ'i pa go da ndạ'ʉ, ngu mạnga 'na xɛni de ja ra
Mạca T'ofo ne ena:
Nu'i Ajuạ ma Dada'i, ¿te ri muui ra jạ'i de ra ximhai pa guí beni de gue'ạ?
¿Te ri muui'ạ pa guí ne gui fats'i?
7 Go 'raya patho ma'na xcá umba yá nsu ya ɛnxɛ que gue'ạ,
ne 'mɛfa gá umba ra nsu xi ra dạngui ngu nú'ạ ra nsu t'umbabi 'nara ndạ.
Ne xcá hñuts'i pa da manda ya t'øt'e nú'ʉ xcá hoqui;
8 xcá hñuts'i'ạ pa da manda gatho.
Njabʉ Ajuạ xa hñuxa ya jạ'i pa da manda gatho nú'ạ te ja ja ra ximhai ne himbi
gotho ni 'nara t'øt'e nú'ạ himbi t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ'ʉ. Pe nubyá hinxa hnequitho
gue ya jạ'i dri ndạ de gatho ya t'øt'e.
9 Pe dí pạhʉ gue nura Zidada Jesu hạ, ri ndạ de gatho ya t'øt'e. Pe po 'raya
patho ma'na bi nja yá nsu ya ɛnxɛ que gue'ạ, y njabʉ bi du po rá ngue gatho
ya jạ'i po rá hñojạ'i Ajuạ. Pe nubyá ya xa t'umba 'nara nsu dega ndạ, ngue'ạ
bi sufri ne bi du por guecjʉ.
10 Ajuạ bi hyoca gatho ya t'øt'e pa rá nsunda'ạ, ne ri su. Hangue bi 'ñepi bi
mɛhna ra Jesu pa bi sufri, pa njabʉ bi nhyoga pøhøte pa da za da zixa gatho
nú'ʉ yá bạtsi Ajuạ pa da 'mʉhui'ʉ ja rá nsunda'ạ.
11 Ra zi Hmu Jesu go gue'ạ ri t'axca ya jạ'i de yá ts'oqui. Y nú'ạ́ ne nú'ʉ to'o
xa t'axqui, 'nada yá Dada. Hangue ra zi Hmu Jesu rá T'ʉ Ajuạ hindi ntsa da
'ñena gue go gue'ʉ yá cu.
12 Hangue enga ja ra Mạca T'ofo:
Nú'ʉ ma cu ma ga xipabi de gue'e,
y con gue'ʉ ma ga tu't'ahe ya jạhñạ ja ra hmunts'i.
13 Nehe ena:
Ma ga huxa ma jamfri ja Ajuạ.

Nehe ena:
Ja dí 'bʉcua co nuyʉ yá bạtsi Ajuạ xa 'yɛntc'a ja ma 'yɛ.
14 Nuyá bạtsi Ajuạ go ya meximhai pɛ'tsa ra ji co ra ndo'yo, hangue ra
Zidada Jesu bi 'ñe bi njạ'i nehe ngu'ʉ pa bi za bi du, ne co nú'ạ rá du bi thogui'ạ
bi za bi huatua rá ts'ɛdi ra ts'ondạhi nú'ạ to'o mi hạ ra ts'ɛdi de ra du.
15 Y njabʉ bi za bi 'bɛ ra ntsu nú'ʉ to'o nzạntho mi tsu ra du.
16 Dí pạdihʉ gue ra Zidada Jesu himbi 'ñehe pa e da mats'i ya ɛnxɛ. Nu'ạ́ bi
'ñehe pa e bi maxcaguihʉ nújʉ stí 'ñehehʉ de yá jạ'i ndu ra Abrá.
17 Y pa bi za bi maxcaguihʉ, mahyoni bi thogui gatho ngu nú'ạ dí thoguihʉ
nújʉ yá cuguihʉ'ạ. Hangue ja rá nthecate con guecjʉ, ne bi nhyoga ndạ gá
macjạ de guecjʉ ja rá 'bɛfi Ajuạ, ngue'ạ po nú'ạ ra du bi thogui, Ajuạ bi za bi
punga ma ts'oquihʉ.
18 Y nubyá nu'ạ́ tsa da maxa nú'ʉ to'o tho ya thogui, ngue'ạ nusɛ'ạ bi sufri
ne bi tho ya thogui nehe.

3

Ra Zidada Jesu ma'na ja rá nsu'ạ que ra Moise

1 Hangue ma zi mạca cu'ihʉ, nú'ahʉ xa zohna'ihʉ Ajuạ pa gui maha
mahets'i, xi da beñhʉ ra Zidada Jesucristo nú'ạ rá 'mɛhni Ajuạ pa bi 'ñutcahʉ
nú'ạ dí camfrihʉ, nehe go gue'ạ ma ndạ gá macjạhʉ de ma jamfrihʉ.
2 Ajuạ go bi hñuts'i'ạ pa da ndạ gá macjạ, y nu'ạ́ xi pɛpabi xá hño, nja ngu
ra Moise bi mɛpabi xá hño nu mí supa gatho rá hnini Ajuạ.
3 Y ra Zidada Jesu ma'na rí 'ñepi da nja rá nsu que ra Moise, nja ngu nú'ạ
to'o hoca 'nara ngu, ma'na ja rá nsu'ạ que ra ngu.
4 Ngue'ạ 'nara ngu, 'bʉi to'o xa hyoqui, pe nu Ajuạ go gue'ạ bi hyoca te gatho
ja.
5 Xi majuạni ra Moise mi gue'ạ 'nara hoga 'bɛgo mi supa rá hnini Ajuạ, y
nú'ạ mrá 'bɛfi'ạ mri damajuạni de nú'ạ mi ma da mạnga Ajuạ 'mɛfa.
6 Pe ra zi Hmu Jesucristo go gue'ạ ra ndạ de rá hnini Ajuạ, ngue'ạ go gue'ạ
rá T'ʉ'ạ, y nu'ạ́ nzạntho øt'a rá 'bɛfi xá hño. Y nujʉ́ go rá hniniguihʉ Ajuạ 'bʉ
xi ga suhʉ ma jamfrihʉ asta rá ngạts'i ra pa, ne xi ga tø'mhʉ co 'nara johya
nú'ạ ra nthø'mate dí pɛ'tshʉ.

Ra tsaya pa rá hnini Ajuạ

7 Ra Mạca Ndạhi bi 'ñena ja ra Mạca T'ofo:
'Bʉ núbya gui 'øhʉ, nú'ahʉ zo'ahʉ Ajuạ,
8 osti megui ri corasohʉ ngu bi nja nú'ʉ ya jạ'i mri 'ñoui ra Moise ja ra mbonthi
ne bi nø'tuabi Ajuạ y bi tsø'tua rá mʉi.
9 Nehe bi 'ñena Ajuạ: Ndu ri dadahʉ xi mi mfadagui'ʉ,
masque xqui hyanda ya dạnga nt'udi stí øt'a ja yá thandi de nú'ʉ ñote njɛya
bi 'ño'ʉ ja ra mbonthi.
10 Hangue por gue'ạ bi tsøtca ma mʉi'ʉ,
ne dá ena: “Nuya jạ'i'ʉ nzạntho 'yo 'nambʉ yá mfeni,
ne hinxa ne'ʉ xa 'yøt'a ngu nú'ạ stá xipabi.”
11 Hangue bi tsøtca ma mʉi'ʉ, ne dá jurabi
gue hinda ma da ntsaya'ʉ con gueque ja ma tsaya.
12 Ma zi cu'ihʉ, jamasuhʉ gue ni 'na de gue'ahʉ hinda nts'oca ri mfenihʉ po
ra 'ñạjamfri nú'ạ da ja'ahʉ gui 'uegueh ʉ de Ajuạ nú'ạ te.

13 Nu'ą gui 'yøthн, 'na pa ngu 'na pa gui nupa mfenihн 'na ngu ma'na de
núbya zocjн Ajuą, pa ni 'na de gue'ahн hinda hya'ahн ya ts'onthate de ya
ts'oqui ne da ja'ahн da megui ri corasohн.
14 Ngue'ą 'bн ga siguihн ga camfrihн asta rá ngąts'i ra pa, ne hinga 'ueguehн
de nú'ą stá camfrihн desde rá mнdi, nu'bы́ hą, ga johyahн ga 'bнhн mahyεgui
co ra Zidada Jesucristo pa nzątho.
15 Beñhн nú'ą ra xεni habн ena:
'Bн núbya gui 'yøhн, nú'ahн zo'ahн Ajuą,
osti megui ri corasohн ngu bi nja nú'н ya ją'i mri 'ñoui ra Moise ne bi nø'tuabi
Ajuą y bi tsø'tua rá mнi.
16 ¿To'o nú'н bi 'yøde rá noya Ajuą nepн bi nø'tuabi? ¿Ha gue hingo gue'н nú'н
bá pønga de Egipto, nú'н bá tsi ra Moise? Hąhą, go gue'н.
17 Ne ¿xi con to'o bi bø rá cuε Ajuą gatho nú'н ñote njεya? ¿Ha gue hingue
co nú'н bi 'yøt'a ya ts'oqui, hangue ja bi du de guehni ja ra mbonthi ne ja bi
gohini yá ndo'yo'н? Hąhą, go gue'н.
18 Ne ¿xi to'o nú'н bi mą Ajuą gue xi majuąni hinda ma da ntsayaui Ajuą ja rá
tsaya? ¿Ha gue hingo nú'н bi nts'o'yøde? Hąhą, go gue'н.
19 Hangue dí pąhн xá hño gue nu'ы́ himbi za bi ntsayaui Ajuą ja nú'ą rá tsaya
ngue'ą himbi ne bi gamfri'н.

4

1 Nubyá jatho nú'ą ra tsaya xquí hñą'tuabi nú'н ya ją'i mri 'ñoui ra Moise,
y go gue'ą ri ñątcaguihн Ajuą. Hangue mahyoni xi ga nsuhн pa ni 'na de
guecaguihн hinga 'bεhн nú'ą ra tsaya'ą.
2 Ngue'ą nú'ą ra hoga noya bi sipabi nú'н ya ją'i'н hinte bi muui pa gue'н
ngue'ą himbi gamfri'н.
3 Pe nújн dyá gamfrihн hą, ma ga cнthн ja rá tsaya Ajuą pa ga tsayahн con
gue'ą, pe nú'н to'o mri 'ñoui ra Moise, himbi ntsaya'н ja rá tsaya Ajuą, ngue'ą
Ajuą bi 'ñena:
Nú'н ya ją'i'н bi tsøtca ma mнi, ne dá jurabi
gue hinda ma da ntsaya'н con gueque ja ma tsaya.
Nu'ы́ himbi yнt'i ja rá tsaya Ajuą masque ya mi ja nú'ą ra tsaya'ą desde mi
uadi bi hyoca ra ximhai, hangue ja bi ntsaya'ą.
4 Ngue'ą ja ra Mąca T'ofo mą de rá yoto ma pa, habн ena njaua:
Rá yoto ma pa Ajuą hinte ma 'bεfi bi 'yøt'e, ngue'ą ya xqui ua gatho rá 'bεfi,
hangue bi ntsaya.
5 Ne ma'na ra xεni de ra Mąca T'ofo ena:
Nú'н ya ją'i'н hinda ma da ntsaya'н con gueque ja ma tsaya.
6 Nú'н to'o rá mнdi bi 'yøde ya hoga noya himbi yнt'i'н habн da ntsaya'н con
gue'ą, ngue'ą myá ts'o'yøde'н, hangue nubyá jatho ra hñą'ti pa to da yнt'i da
ntsaya con gue'ą.
7 Ngue'ą Ajuą bi hñuxa ma'na ra pa pa to da yнt'i da ntsaya con gue'ą, y nú'ą
ra pa bi mą go guepya ya paya. De ya xqui thogui ndunthi ya jεya Ajuą bi
zocaguihн po yá noya ndu ra Davi. Nu'ą́ bi mą ja ra Mąca T'ofo ja nú'ą ra
xεni habн stá mąñhн, ne ena:
'Bн núbya gui 'yøhн, nú'ahн zo'ahн Ajuą,
osti megui ri corasohн.
8 'Bн ra Josue xa zixhmą nú'н mri 'ñoui ra Moise pa xa ntsayahmą'н, nu'bы́
Ajuą hinxa yopa mąhmą de ma'na ra pa.

9 Hangue dí pa̱hʉ gue jatho 'nara tsaya pa gatho rá hnini Aju̱a̱, 'nara tsaya
hinhya'mʉ ma da uadi.
10 Ngue'a̱ nu'ʉ tó'o ya xa yʉt'a ja nú'a̱ ra tsaya'a̱, ya tsaya de gatho yá 'bɛfi, ngu
bi ntsaya Aju̱a̱ de gatho rá 'bɛfi'a̱.
11 Hangue nujʉ́ ga øthʉ ra ts'ɛdi pa ga cʉthʉ ja nú'a̱ ra tsaya'a̱. Xi ga nsuhʉ
gue ni 'na de guecjʉ hinga nts'o'yødehʉ ngu nú'ʉ mri 'ñoui ra Moise, hangue
himbi za bi yʉt'a habʉ mi ne Aju̱a̱ xa ntsayauihma̱'ʉ.
12 Ma ga nsuhʉ, ngue'a̱ rá noya Aju̱a̱ ja rá te, ne pɛ'tsa ndunthi rá ts'ɛdi, ne
pa̱tcahʉ asta mbo ma mfenihʉ. Nu'á̱ ma'na ja rá ts'ɛdi que nu'a̱raza ra huai
dega yo filo. 'Nara huai tsa da yʉt'a ja ya tøcando'yo ne tsa da hyeca ya ndo'yo,
pe nurá noya Aju̱a̱ ma'na ja rá ts'ɛdi, nú'á̱ tsa da xenga gatho ya mfeni pa da
japi da hnequi gatho nú'a̱ benga ja rá mfeni 'na, ne hanja ne da 'yøt'e nú'a̱
beni da 'yøt'e.
13 Aju̱a̱ handi ne pa̱di gatho nú'a̱ dí øthʉ ne dí beñhʉ, ngue'a̱ nu'á̱ gatho
go xa hyoqui ne pa̱di gatho nú'a̱ te ja. Ne hinda za te da t'a̱cuabi nixi te da
jømbabi'a̱, ngue'a̱ nu'á̱ ya pa̱di gatho, y go gue'a̱ ma ga daphʉ nguɛnda de
gatho nú'a̱ stá øthʉ.

Ra Zidada Jesu go gue'a̱ ra nda̱ gá macja̱

14 Ra Zidada Jesucristo rá T'ʉ Aju̱a̱ gue'a̱ ma da̱nga nda̱ gá macja̱hʉ y bi ma
bí 'bʉi ja rá thandi Aju̱a̱. Hangue por gue'a̱ mahyoni ga siguihʉ xá hño ja ma
jamfrihʉ.
15 Ngue'a̱ numa nda̱ gá macja̱hʉ pa̱di gue otho ma ts'ɛdihʉ ora dí thohʉ
ya ts'othogui o ra ora ne da thacjʉ pa ga øthma̱hʉ 'nara ts'oqui, hangue nu'á̱
pɛscahʉ ra nthecate, ngue'a̱ ne'a̱ bi thogui njabʉ ngu nú'a̱ dí thohʉ nehe, pe
nu'á̱ hinhya'mʉ bi 'yøt'a 'nara ts'oqui.
16 Hangue hinga ntsuhʉ ga joñhʉ ja rá thandi Aju̱a̱ nú'a̱ ra hoja̱'i, ne ga
xiphʉ gatho nú'a̱ dí thoguihʉ, y nu'á̱ da huegaguihʉ, ne da maxcaguihʉ ora
dí homfʉ rá mfats'i, ngue'a̱ nu'á̱ xi ra da̱ngui rá hñoja̱'i pa guecaguihʉ.

5

1 Cada 'nara nda̱ gá macja̱ de ja ra nda̱xjua ley xa thahni de ja ya ja̱'i, ne
xa thuts'i pa da mɛpabi Aju̱a̱ po rá ngue ya ja̱'i. Nu'ʉ́ xa thuts'i pa da umbabi
Aju̱a̱ nú'ʉ ya 'baha ha̱xa ya ja̱'i, ne gatho ya hña̱'ti dega mbo'oni nú'ʉ umbabi
Aju̱a̱ pa da pumba yá ts'oqui.
2 Nú'ʉ ya nda̱ gá macja̱ ja yá ts'oqui nehe. Hangue por gue'a̱ tsa da zofo co
ra nthecate nuya ja̱'i øt'a ya ts'oqui ne hingui pa̱di nú'a̱ øt'e'ʉ.
3 Hangue ya nda̱ gá macja̱ pɛ'tsi da hyo ya mbo'oni pa da umba Aju̱a̱,
hingue hønsɛ pa yá ts'oqui ya ja̱'i, nehe pa yá ts'oqui de guesɛ'ʉ.
4 Y hingui tsa de guesɛ 'na da gʉ ra nsu dega nda̱ gá macja̱. Ngue'a̱ Aju̱a̱
go huansɛ'a̱ nú'a̱ to'o da mɛ nú'a̱ ra 'bɛfi'a̱, njabʉ ngu ra Aarón, Aju̱a̱ go bi
huansɛ'a̱.
5 Ra Zidada Jesucristo bi njabʉ nehe. Nu'á̱ himbi hñuxasɛ rá nsu dega nda̱
gá macja̱, nu Aju̱a̱ go gue'a̱ bi umbabi nú'a̱ ra nsu'a̱. Xqui 'ñembabi ja ra Ma̱ca
T'ofo:
Nu'i go gue'e ma T'ʉ'i;
ne nubyá ri hnequi ja yá thandi ya ja̱'i gue go ri Dadagui.
6 Nehe ja ma'na ra xɛni de ra Ma̱ca T'ofo, Aju̱a̱ bi xipabi rá T'ʉ, bi 'ñembi:
Nu'i go gue'e grá macja̱ pa nza̱ntho
ngu bi macja̱ ra Melquisede.

7 Nu de mi 'bʉcua ra Zidada Jesucristo ja ra ximhai, bi 'yapabi Ajuạ rá Dada
nú'ạ mi tsahmạ xa ñạni'ạ pa hinxa duhmạ. Xi mi apabi rá Dada con gatho rá
mʉi asta mi zoni'ạ. Y nurá Dada bi 'yøtua rá nt'adi'ạ, ngue'ạ ra Jesu nzạntho
mi ø'tua gatho rá paha rá Dada.
8 Pe nu'ạ́ masque go guesɛ'ạ rá T'ʉ Ajuạ, pe ma'na mi 'yo mi pạdi da 'yø'tua
rá paha Ajuạ po nú'ạ bi sufri.
9 Hangue nu de mi pạdi da 'yø'tua gatho rá paha'ạ, nu'bʉ́ nu'ạ́ bi za bi pøhø
nú'ʉ gatho to'o øte'ạ.
10 Y Ajuạ bi umbabi ra nsu dega ndạ gá macjạ ngu bi macjạ ra Melquisede.

Xá nts'o pa to'o da 'uegue de rá jamfri

11 Dí pɛ'tsa ndunthi te ga xi'ahʉ de guehna, masque xá hñei ga xi'ahʉ xá
hño ngue'ạ hinxcá nehʉ da zo ja ri mfenihʉ xá hño rá noya Ajuạ.
12 Ya øt'a ndunthi ya pa xcá camfrihʉ. Y nubyá ya go gri xahnatehʉ hmạhạ
pa ma'ra, pe hinxa za te xcá 'yøthʉ. Nu'ahʉ mahyoni to da yopa 'ñu't'ahʉ
ma'na'qui nú'ʉ ya mʉdi nt'utuate hingui hei de ra Mạca T'ofo. Xcá yopa njahʉ
ngu ya bạtsi nú'ʉ tsʉtho, otho yá ts'ɛdi.
13 Hangue mahyoni da t'u't'a'ihʉ co ya noya hingui hei, ngu ra t'ʉca bạtsi
nú'ạ hønsɛ ra 'ba tsi, ne hingui pạdi da zi ma'ra ya nzaqui, ngue'ạ nu'ahʉ
hinguí pạhʉ tengu ra hoga te de ja rá noya Ajuạ.
14 Pe nú'ʉ ma'ra ya nzaqui, gue'ʉ pa ya dạnga jạ'i, njabʉtho nehe nú'ʉ ya
nt'utuate ma'na xá hñei gue'ʉ pa nú'ʉ to'o ya ja yá mfeni xá hño pa da bạdi
nda'ạ ra hño nda'ạ ra 'ñʉ.

6

1 Hangue hinga ñạhʉ hmạhạ de nuya ya mʉdi nt'utuate de ra jamfri de ra
Zidada Jesucristo, ma ga ndạnga jạ'ihʉ ja ma jamfrihʉ. Ya hinga yopa mạ̃ñhʉ
gue mahyoni ga ñobrihʉ de gatho nuya 'bɛfi tsixcahʉ ja ra du, y gue mahyoni
ga camfrihʉ Ajuạ.
2 Nixi ga yopa mạ̃ñhʉ de nura sistehe, nixi de nú'ạ dí hu'tsuahʉ ma 'yɛhʉ
nú'ʉ xa gamfri, nixi de nú'ạ ma da yopa nte nú'ʉ xa du, nixi de ra nsʉca uɛnda
nú'ạ ma da nja rá ngạts'i ra pa, pa da hñạnga cada 'na rá njut'i pa nzạntho.
3 Nu'ạ ga øthʉ, co rá mfats'i Ajuạ, ma'na ga pạhʉ nú'ạ da maxcahʉ pa ma'na
da nte ma jamfrihʉ.
4 Nu'ʉ tó'o ya bi hñạni ra hyats'i de rá noya Ajuạ, ne xa bạdi tengu nú'ạ ra
'baha dega te bí ja mahets'i, ne xa bạdi tengu ra jạpi ri unga ra Mạca Ndạhi,
5 ne xa bạdi tengu ra hño de rá noya Ajuạ, y co nuya dạnga nt'udi xa hyandi
xa bạdi'ʉ tengu rá nsunda nú'ạ ra te ma da nja 'mɛfa,
6 pe masque gatho nuya bi bạdi'ʉ, nu'ʉ́ himbi ne bi sigui, hangue bi 'uegue'ʉ
de rá 'ñu Ajuạ, y ya njabʉ hinda za da yopa mengui pa da ñobri'ʉ. Ngue'ạ go
gue'ʉ ngu ri yopa pont'ua rá T'ʉ Ajuạ co yá 'yɛ sɛhɛ'ʉ, ne ri 'bɛtua rá tsa ja yá
thandi ya jạ'i.
7 Gatho ya jạ'i nja ngu ra hai ri 'ñuni co nura 'ye 'uại. 'Bʉ nú'ạ ra hai da
umbabi 'nara hoga sofo nú'ạ to'o pɛfi'ạ, nu'bʉ́ ja ri hnequini rá jạpi Ajuạ.
8 Pe nu'bʉ nú'ạ ra hai da unga 'nara sofo dega 'mini ne dega ts'ondạpo,
nu'bʉ́ hinte ri muui'ạ, hønsɛ ra ts'one tø'mi ne ra tsibi pa da nzø.

Ra nthø'mate nú'ạ faxcaguihʉ pa hinga 'ueguehʉ de nú'ạ dí camfrihʉ

9 Pe nu'ahʉ, ma zi hmạdi cu'ihe, masque stá xi'ahe gatho nuya noyaya, dí pạhe xá hño gue nu'ahʉ hinxcá 'uehʉ de rá 'ñu Ajuạ ngu xa nja nú'ʉ ma'ra.
Dí camfrihe gue ma gui hñạñhʉ gatho ya jạpi de ra mpøhø.
10 Ajuạ xi ra hojạ'i, hinda ma da pumfri de nuri 'bɛfihʉ xcá pɛfihʉ dega
hmạte ja rá thuhu'ạ. Xcá faxhʉ ya cu y astabya guí sigui guí faxhʉ'ʉ.
11 Pe nu'ạ xi dí nehe, dí nehe gue cada 'na de gue'ahʉ mahyɛgui ngu guí
øthʉ ra ts'ɛdi guí faxhʉ ma'ra ya cu, nehe gui øthʉ ra ts'ɛdi gui pɛ'tshʉ xá hño
asta rá ngạts'i ra pa nú'ạ ra nthø'mate guí pɛ'tshʉ, pa njabʉ gui hñạñhʉ nú'a
guí tø'mhʉ.
12 Hindí nehe da zʉ'ahʉ ra ndạhñei. 'Yøthʉ ngu bi 'yøt'a nú'ʉ bi gamfri xá
hño ne bi dø'mi asta himbi hñạni nú'ạ xqui ñạ'tua Ajuạ.
13 Ajuạ, nu mi ñạ'tuabi ya jạpi ra Abrá, bi jurasɛ da umba nú'ạ bi ñạ'tuabi.
Himbi jura de ma'na, bi jura de rá thuhusɛ'ạ, ngue'ạ go guesɛ'ạ ra dạngui de
gatho ma'ra.
14 Hangue nu'ạ́ bi 'ñena: “Ma xi ga jạp'a'i pa da nxạnda ndunthi ri 'bɛto ne
ri mbong'bɛto.”
15 Ra Abrá bi dø'ma ndunthi ya pa asta himbi hñạnga nú'ạ xqui hñạ'tuabi.
16 Ya jạ'i di jura co 'nara thuhu nú'ạ pạdi gue ma'na ra dạngui de gue'ʉ, pa
da jamfri nú'ạ mạñ'ʉ, ne njabʉ hinda za to'o da 'ñembi gue hinga majuạni
nú'ạ mạñ'ʉ.
17 Hangue por gue'ạ Ajuạ bi jurabi nú'ʉ to'o xqui ñạ'tua ra hñạ'ti, pa da
'ñutui'ʉ gue nu'ạ́ hinda ma da pata nú'ạ xqui beni.
18 Hangue ga pạhʉ gue nú'ạ ra hñạ'ti bi ñạtcahʉ Ajuạ ne nú'ạ bi jura'ạ, gue'ʉ
yoho ya noya hinda za da mpadi, ngue'ạ Ajuạ hingui tsa da nhyate de nú'ạ xa
mạ. Hangue co nú'ʉ ya noya'ʉ Ajuạ 'racjʉ 'nara dạnga humʉi nújʉ stá joñhʉ
con gue'ạ pa da sugaguihʉ, ne dí tø'mhʉ ga hạñhʉ nuna ra hñạ'ti dega hoga
nthø'mate bi 'racjʉ'ạ.
19 Y nuna nthø'mateną faxcahʉ ndunthi pa hinga 'uegueh ʉ de Ajuạ. Nja
ngu nú'ạ ra bøjạ rá thuhu ra ancla di t'ɛnt'a ja ra ndehe pa tsạma ra barco pa
hinda 'uegue de habʉ 'bai'ạ, njabʉ nehe numa nthø'matehʉ xa zøni asta ra
Mạca Luga habʉ bí 'bʉ Ajuạ.
20 Nuni ja bí 'bʉhni nehe ra Zidada Jesu. Nú'ạ́ bi 'mɛt'o de guecjʉ pa bi
xogahʉ ra 'ñu, ne pa bi ndạ gá macjạ pa nzạntho ngu bi ndạ gá macjạ ra
Melquisede.

7

Ra Zidada Jesu bi thuts'i dega macjạ ngu bi macjạ ra Melquisede

1 Nura Melquisede mrá ndạ de ra hnini Salé, ne mrá macjạ de Ajuạ nú'ạ
bí 'bʉi mahets'i. Bi ma bá thạdi ra Abrá pa bá jạpi nu de ya mbá pengui bá
ntunhui 'raya ndạ ne bá ntạte'ạ.
2 Nepʉ nura Abrá bi umba ra Melquisede 'nara 'rɛt'a parte de gatho nú'ạ bá
hạnga ja ra tuhni. Nura thuhu Melquisede ne da 'ñena “ra hoga ndạ”, y nura
noya Salé ne da 'ñena “ra hoga'mʉi”. Hangue nura Melquisede mrá hoga ndạ
ne mrá ndạ dega hoga'mʉi.
3 Nú'ạ́ hingui mạnga ja ra Mạca T'ofo to'o mrá dada nixi to'o mrá nạnạ, y
nixi habʉ bá ehe. Nehe hingui mạ de rá 'bʉi, nixi hingui mạ ua bi du. Hangue
go gue'ạ 'nara nt'udi de rá T'ʉ Ajuạ nú'ạ to'o ra macjạ pa nzạntho.

4 Pa̱hʉ gue nura Melquisede xi mrá da̱ngui rá nsu. Hangue nura Abrá nú'a̱
mrá dada de ya xodyo bi umba ra Melquisede 'nara 'rɛt'a parte de gatho nú'a̱
bá ha̱nga ja ra tuhni.
5 Nú'ʉ yá t'ʉ ra Leví bi thuts'i dega macja̱ bi hmandabi ngu ma̱nga rá ley ra
Moise gue da 'yapabi gatho ya ja̱'i de ra hnini 'nara 'rɛt'a parte de ra nthebe,
y gatho ra hnini mi ncu con gue'ʉ, ngue'a̱ gatho ya ja̱'i de ra hnini mahyɛgui
co ya macja̱ bá ehe de ra Abrá.
6 Masque nura Melquisede hinte myá njaui nuya Levita, pe nura Abrá bi
umbabi ra Melquisede 'nara 'rɛt'a parte de ra nthebe, ha ra Melquisede bi
ja̱pa ra Abrá nú'a̱ to'o ya xqui ña̱'tuabi yá ja̱pi Aju̱a.
7 Y dí pa̱hʉ xá hño gue nu'a̱ tó'o ri unga ra ja̱pi, ma'na ra da̱ngui rá nsu que
nú'a̱ to'o ha̱ni.
8 Ya Levita mi t'umbabi 'nara 'rɛt'a parte de ra nthebe, pe bi du'ʉ. Ha ra
Melquisede nehe'a̱ bi t'umbabi 'nara 'rɛt'a parte de ra nthebe, pe nu'á̱ ja ra
uɛnda tetho, ngue'a̱ hingui ma̱nga ja ra Ma̱ca T'ofo ua bi du.
9 Ra Leví ne gatho yá t'ʉ nú'ʉ bi macja̱ mi t'umbabi'ʉ ra 'rɛt'a parte de ra
nthebe, ne da za ga ma̱ñhʉ gue nehe'ʉ bi umbabi ra Melquisede ra 'rɛt'a parte
de ra nthebe nú'bʉ mi øt'a njabʉ nehe ra Abrá.
10 Masque ra Leví himi 'bʉitho nu mi ma ra Melquisede bá tha̱di ra Abrá,
pe ja ra uɛnda ya mi 'bʉi'a̱, ngue'a̱ nu'á̱ mi 'bʉitho ja rá ndo'yo ra Abrá.
11 Ya Levita mi utuabi ya me Israel te mi mahyoni da 'øt'e pa da 'øt'a
nú'a̱ mi ma̱nga ra ley, ngue'a̱ nu'ú̱ go myá macja̱'ʉ. 'Bʉ co yá 'bɛfi ya Levita
mi tsa da 'mʉhma̱ xá hño ya me Israel co Aju̱a, nu'bʉ́ ya himi mahyoni xa
thuxhma̱ha̱ ma'na'ño ra macja̱. Pe bi thuts'i ma'na'ño ra macja̱, y nura
macja̱'a̱ bi thuts'i dega macja̱ ngu bi macja̱ ra Melquisede, hingue ngu ra
Aarón.
12 'Bʉ da mpadi ya macja̱, mahyoni da 'bata ra ley nehe.
13 Bi ma̱nga ja ra Ma̱ca T'ofo gue ma Zidadahʉ ra Jesucristo mi ma da macja̱
ngu bi macja̱ ra Melquisede. Ra Zidada Jesucristo hinte myá njaui ya Levita,
y nú'ʉ mi ja te yá njaui'a̱ hinhya'mʉ xqui macja̱'ʉ.
14 Ngue'a̱ xa fa̱di xá hño gue numa Zidadahʉ bá ehe de yá ja̱'i ra Judá. Ne
ra Moise nu mi ma̱ de ya macja̱, hinhya'mʉ bi ma̱ gue da 'mʉi ya macja̱ de yá
t'ʉ ra Judá.
15 Nu mi thuxa ma'na'ño ra macja̱ nú'a̱ di ngu ra Melquisede, nu'bʉ́ ma'na
bi fa̱di gue nuya Levita mi pɛ'tsi te da 'bati.
16 Nura macja̱'a̱ himbi thuts'i ngu ma̱nga ja ra ley gue mahyoni di ja te dyá
njaui ra Leví pa da za da macja̱, pe nu'á̱ bi thuts'i ngue'a̱ pɛ'tsa rá te nú'a̱
hinhya'mʉ da uadi.
17 Hangue Aju̱a bi ma̱ de gue'a̱ ne bi 'ñena:
Nu'i go gue'e grá macja̱ pa nza̱ntho,
ngu bi macja̱ ra Melquisede.
18 Bri 'bata ra nda̱xjua ley nú'a̱ mi ja, ngue'a̱ bi 'ñotho rá ts'ɛdi ne hinte bi
mfaste,
19 ne himbi za bi patua yá mfeni ya ja̱'i pa bi 'mʉi xá hño co Aju̱a. Pe nubyá
dí pɛ'tshʉ 'nara hoga nthø'mate ma'na xá hño, ngue'a̱ po ra Zidada Jesucristo
da za ga 'bʉhʉ xá hño co Aju̱a.
20 Aju̱a bi jura nu mi hñuxa ra Zidada Jesucristo dega macja̱.
21 Nu mi thuxa ya Levita dega macja̱, himbi 'mʉi to'o mri jura por gue'ʉ.
Pe nu mi thuxa ra Zidada Jesucristo ha̱, Aju̱a bi jura por gue'a̱, ngue'a̱ ja ra
Ma̱ca T'ofo bi 'ñena njaua:

Ajuą bi jura, ne hinda pata nú'ą bi mąñ'ą ne bi 'ñena:
“Nu'i go gue'e grá macją pa nzą̨ntho,
ngu bi macją ra Melquisede.”
22 Hangue ra Zidada Jesucristo go ra ndą gá macją ne bí 'bʉi ja rá thandi Ajuą,
hangue dí pąhʉ xá hño gue ma da t'øt'e nú'ą ra cohi dí pɛ'tshʉ co Ajuą, nú'ą
ma'na xá hño que nú'ą ra mʉdi.
23 Ja ra ndąxjua ley mi mahyoni da mpadi ya macją ngue'ą nzą̨ntho mi tu'ʉ.
24 Pe nura Zidada Jesu go gue'ą 'bʉibya pa nzą̨ntho, y hinhya'mʉ dra patua
rá nsu dega macją.
25 Hangue nu'ą́ tsa da pøhø pa nzą̨ntho gatho nú'ʉ to'o ri joni co Ajuą po rá
thuhu'ą, ngue'ą nu'ą́ go gue'ą 'bʉi pa nzą̨ntho pa da 'yapabi Ajuą por gue'ʉ.
26 Hangue ra Zidada Jesu gue'ą ra dąnga ndą gá macją ndí hoñhʉ, ngue'ą
xá nt'axi, hingrá hyate, himbi 'yøt'a ni 'nara ts'oqui masque xi bi 'ñouiua ya
'yøt'ats'oqui, ne 'mɛfa bri 'ueque de gue'ʉ, ne bri ts'its'i pa mañą mahets'i
habʉ bi t'umba rá nsu.
27 Nu'ą́ hinga mahyoni da hyo ya mbo'oni hyastho ngu mi øt'a ya ndą gá
macją ja ra ndąxjua ley. Nu'ą́ 'mɛt'o mi ho ya mbo'oni pa dra sʉcua yá ts'oqui
de guesɛ'ʉ, nepʉ 'mɛfa mi ho ya mbo'oni pa dra sʉcua yá ts'oqui ma'ra ya ją'i.
Pe ma Zidadahʉ ra Jesucristo hingui njabʉ, ngue'ą nu'ą́ 'na'quitho bi unsɛ rá
te pa da xʉcua yá ts'oqui ya ją'i.
28 Nuya ndą gá macją mi thuts'i ngu mąnga ra ley, myá 'ñøhø dega
'yøt'ats'oqui. Pe 'mɛfa de ra ley, Ajuą bi jura ne bi hñuxa rá T'ʉ pa bi ndą gá
macją, nú'ą́ bi nhyoga ndą gá macją pa nzą̨ntho.

8

Ma zi Hmuhʉ ra Jesu go gue'ą bi maxcahʉ pa dá hąñhʉ ya hñą'ti de ra 'ra'yo cohi

1 Nú'ą xi dí ne ga xi'ahʉ go guehna núna ma ga mą, gue dí pɛ'tshʉ 'nama
ndą gá macjąhʉ nú'ą bí hudi nuni mahets'i ja rá 'ñɛi de habʉ bí hudi Ajuą ra
Dada to'o pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.
2 Go gue'ą pɛ ra 'bɛfi dega macją nuni mahets'i habʉ bí ja nú'ą ra Mąca Luga
bi hyocsɛ Ajuą, hingo bi hyoca ya ją'i.
3 Gatho ya ndą gá macją xa thuts'i pa da umba Ajuą ya 'baha ne da hyo ya
mbo'oni pa da umbabi'ą, hangue ne ma Zidadahʉ ra Jesucristo mi pɛ'tsi da
uni te da uni nehe.
4 Nu'bʉ nú'ą di 'bʉcua thoho hmąhą ja ra ximhai, hindi tsa da macją'ą de
guecua, ngue'ą ya 'bʉiua ya macją nú'ʉ ri unga ya 'baha ngu mąnga ja rá ley
ra Moise.
5 Nuya macją 'bʉiua pɛ ra 'bɛfi dega macją pe nú'ą pɛfi'ʉ gue'ą 'nara
nt'uditho de nú'ą bí t'øt'a nuni mahets'i. Hangue Ajuą xqui xipabi ra Moise
ante da mʉdi da hyoca ra nija dega carpa, ne xqui 'ñembabi: “Beni gui 'yøt'a
gatho ya t'øt'e ngu nú'ą dá u't'a'i nuni ja ra t'øhø Sinaí.”
6 Pe numa ndą gá macjąhʉ bí øt'a 'nara 'bɛfi nú'ą ma'na xá nsunda, ngue'ą
po nú'ą bi 'yøt'e'ą, Ajuą bi 'yøt'a 'nara cohi con guecjʉ nú'ą ma'na xá hño que
nú'ą mi ja ja ra ndąxjua ley, y nuna 'ra'yo cohina bi mʉdi co ma'ra ya hñą'ti
ma'na xá hño.
7 Nu'bʉ nú'ą ra mʉdi cohi xa bøni xá hño hmąhą, nu'bʉ́ ya himi mahyoni
xa njahmą nuna ma'na ra cohi.
8 Pe Ajuą bi hyandi gue hinxmá hño nú'ą mi øt'a ya ją'i co nura mʉdi cohi,
hangue Ajuą bi mą de gue'ʉ ja ra Mąca T'ofo, ne bi 'ñena njaua:

Núga drá Ajuạ dí ena: Ma da zø ra pa ra ora
ga pɛ'tsa 'nara 'ra'yo cohi co ya me Israel ne ya me Judá.
9 Hingá ngu nú'ạ ra cohi dá pɛ'tsua ndu yá xita'ʉ
nu ndá pɛ'tsua ra nthecate de duá tsi de Egipto;
nu'ʉ́ himbi 'yøt'a nú'ạ ra cohi dá pɛ'tsi con gue'ʉ,
hangue nugá dá hɛpʉ'ʉ, njabʉ ena Ajuạ.
10 Nuna guehna ra cohi ma ga pɛ'tsi co ya me Israel nu sta thogui ya pa de ra mʉdi cohi, njabʉ ena Ajuạ:
Ma ga huxa 'nara 'ra'yo mfeni ja yá mfeni'ʉ pa da 'yøtca ma hmanda.
Y numa ley ma da 'mʉi ja yá coraso'ʉ pa njabʉ nura ley'ạ ma da 'yøt'e'ʉ con gatho yá paha.
Nepʉ ma da bạdi'ʉ gue go drá Ajuạ de gue'ʉ,
y nu'ʉ́ go ma hnini'ʉ.
11 Nuya pa'ʉ ni 'na hinda 'ñutuabi rá miqu'eiui
y nixi 'nará cu, pa da 'mʉi con gueque,
ngue'ạ gatho'ʉ mahyɛgui ma da 'mʉi con gueque,
ngu ya dạngui ngu ya notsi.
12 Ngue'ạ ma ga pumbabi'ʉ yá ts'ot'øt'e,
ne hinhya'mʉ ma ga yopa benbabi yá ts'oqui.
13 Nu mi mạ Ajuạ de nura 'ra'yo cohi, nu'bʉ́ nu'ạ́ ya bi zogui dega ndạxjua nura mʉdi cohi. Hangue nú'ạ ya bi ts'ogui dega ndạxjua, ne 'yo rí ndạxjua, nú'ạ́ 'bestho ma da 'mɛdi.

9

Ra Mạca Luga habʉ mi ja ra søcambeni nuua ja ra ximhai, ne nú'ạ bí ja mahets'i

1 Ja nura mʉdi cohi mi ja ya hmanda pa hanja da søcambeni Ajuạ, nehe mi ja 'nara nijạ nuua ja ra ximhai.
2 Nú'ạ ra nijạ'ạ xqui thoqui dega carpa, y madetho de nura nijạ xqui jot'i co 'nara xʉni dutu mrá thuhu ra cortina. Nura mʉdi ngu mi thu'mbi ra Mạca Luga, ne ja mi jani ra mfoxyo, ne ra mexa habʉ mi cʉxa ya thuhme nú'ʉ mi thuts'i ja rá thandi Ajuạ.
3 Y de mbo habʉ mi jot'i co nú'ạ ra cortina'ạ, ja mi jani nú'ạ rá ñoho ra ngu mi thu'mbi ra Mạca Luga Xá Nsunda.
4 Ne mbo de guehni ja mi jani ra ata dega oro pa ja mi ts'ạtni ra t'uts'i, ne ja mi jani ra caha de ra cohi nú'ạ mi tu ra oro maxøgue, y de mbo ra caha'ạ ja mi jani ra t'ʉca ts'øe dega oro habʉ mi 'bɛ'tsa ra maná. Nehe ja mi 'bɛ'tsini de mbo ra caha nurá ts'ʉt'o ra Aarón xqui 'roho. Ne ja mi 'bɛ'tsini nú'ʉ ya xingdo habʉ mi nt'ofo nú'ʉ 'rɛt'a ya mandamiento de ra mʉdi cohi.
5 Y mañạ de ra caha'ạ ja mi tøhni yoho ya ɛnxɛ xqui thoqui dega oro, y nuni ja guehni mri hnequi rá nsunda Ajuạ. Nuya ɛnxɛ mi co'ma co yá hua nú'ạ ra caha dega oro habʉ mi joxa ra ji pa ra pumbate. Y ya dá gue'ạ dá xi'ahʉ, ngue'ạ nubyá hinda za ga xi'ahʉ gatho de guehna.
6 Y ya de mi ja gatho nuya t'øt'eya, nuya macjạ nzạntho mi cʉt'a ja ra mʉdi ngu pa mi pɛ yá 'bɛfi dega macjạ.
7 Pe nurá ñoho ra ngu hønsɛ ra ndạ gá macjạ mi cʉt'ini 'na'quitho ra jɛya. Y nura ora mi cʉt'ini'ạ, gue'bʉ mi hạxa ra ji dega mbo'oni pa mi umbabi Ajuạ, pa 'mɛt'o dra sʉcuabi yá ts'oqui'ạ, nepʉ pa yá ts'oqui ya jạ'i.

8 Con guehna utcahʉ ra Mạca Ndạhi gue nú'ạ ra Mạca Luga Xá Nsunda
hinxqui xoguitho pa to da yʉt'ini nú'bʉ mi t'øt'etho ra søcambeni ja ra mʉdi
ngu.
9 Nú'ạ ra nijạ'ạ dega carpa gue'ạ 'nara nt'udi pa nújʉ dí xøcambenihʉ Ajuạ
núbya mapaya. Nuni ja t'uni ya 'baha ne tho ya mbo'oni ngu mạnga ra
ndạxjua ley. Pe hinga co nuya t'øt'e'ʉ da za da t'axca yá mfeni nú'ʉ to'o øt'a
ya søcambeni njabʉ.
10 Ngue'ạ nuya søcambeni'ʉ gue'ʉ hønsɛ dega hñuni, ne dega ts'ithe, ne dega
nsʉqui. Nú'ʉ ya hmanda mi øt'ʉ gue'ʉ hønsɛ pa mi t'axca yá ndo'yo. Nú'ʉ ya
hmanda'ʉ bi nja rá ts'ɛdi asta nú'ạ ra pa bri pata ra ndạxjua cohi pa bi nja
'nara 'ra'yo cohi nú'ạ ma'na xá hño.
11 Y nubyá ya xa zøhø ra Zidada Jesucristo y go gue'ạ ra ndạ gá macjạ de
gatho nú'ʉ ya hoga t'øt'e øt'a nura 'ra'yo cohi jabya. Nú'ạ ra Mạca Luga Xá
Nsunda nú'ạ bí ja nuni mahets'i habʉ bí 'bʉi dega macjạ ma Zidadahʉ, hingo
xa hyoca ya jạ'i y gue'ạ ma'na xá hño que habʉ mi øt'a yá søcambeni ya macjạ
nuua ja ra ximhai.
12 Ra Zidada Jesucristo 'na'quitho bi yʉt'a nuni ja ra Mạca Luga Xá Nsunda
mahets'i. Ne himbi unga yá ji ya t'ạxi, nixi ya t'ʉntfani, ngue'ạ nu'ạ́ go bi unsɛ
rá mạca ji, pa njabʉ da za da unga ra mpøhø pa nzạntho.
13 Ma'mɛt'o co ra jintfani ne ra ji'yo ne rá 'bospi ra t'ʉntfani nú'ạ mi ts'ạt'a
ja ra ata, mi hnạxa nú'ʉ ya jạ'i xqui nts'oqui pa mri yopa t'axca yá ndo'yo, pa
da 'mʉi xá hño ma'na'qui.
14 ¡Pe nubyá, xi ma'na ndunthi di muui rá ji ra Zidada Jesucristo! Ngue'ạ
nu'ạ́ po rá ndạhi'ạ nú'ạ pɛ'tsi pa nzạntho, bi unsɛ rá te ngu 'nara hñạ'ti pa
Ajuạ, y nsinque ni 'nara ts'oqui mi tu. Y njabʉ nurá ji'ạ xʉgaguihʉ gatho ma
mfenihʉ pa hinga siguihʉ ga øthʉ ya 'bɛfi nú'ʉ da za da zixcahʉ ja ra du, y
njabʉ da za ga pɛpabihʉ Ajuạ nú'ạ te.
15 Hangue po rá du ma Zidadahʉ ra Jesu bi nja ra 'ra'yo cohi, pa njabʉ gatho
nú'ʉ to'o bi zohna Ajuạ da hñạnga pa nzạntho gatho nú'ạ xa ñạ'tuabi Ajuạ'ʉ
ngu 'nara tsogui. Ngue'ạ ra Zidada Jesucristo bi du pa njabʉ Ajuạ bi za bi
pumbabi yá ts'oqui nú'ʉ to'o mi 'bʉi ja ra ndạxjua cohi.
16 Dí pạhʉ gue pa da muui 'nara tsogui, mahyoni 'mɛt'o da du nú'ạ to'o
tsogui ra tsogui.
17 Pe hinte di muui nú'ạ ra tsogui 'bʉ tetho nú'ạ to'o tsogui ra tsogui.
18 Hangue nu mi t'øt'e ra mʉdi cohi mi mahyoni da hnạ'ma ra ji pa bi mʉdi.
19 Ra Moise nu mi hñe'ta gatho ya hmanda de ra ley pa bi 'yøde gatho ya
jạ'i, bi gʉ 'nará 'yɛ 'nara ndạpo rá thuhu ra isopo, ne mi thu'ta ja rá ñạni co ra
thɛnga xi'yo, ne bi thint'a ja ra jintfani ne ra ji'yo nthạnts'i co ra dehe, nepʉ
bi nạxa habʉ mi nt'ofo ra ley, nepʉ bi nạxa gatho ya jạ'i.
20 Nu mi 'yøt'a njabʉ ra Moise bi 'ñena: “Nuna go guehna ra ji pa da mʉdi
ra cohi nú'ạ bi 'yøt'a Ajuạ con guecjʉ.”
21 Nehe bi nạxa ra ji ja ra nijạ dega carpa ne gatho ja ya t'øt'e mi jani pa mri
mpɛfi ja rá 'bɛfi Ajuạ de mbo nú'ạ ra nijạ'ạ.
22 Hangue mạnga ra ley gue casi gatho mahyoni da nt'axqui co ra ji, y nu'bʉ
hindra hnạ'ma ra ji hinda za da thạca ya ts'oqui.

Ra Zidada Jesu bi unsɛ rá te'ạ 'na'quitho pa bi hñạca gatho ya ts'oqui

23 Hangue co yá ji ya mbo'oni mi pɛ'tsi dra t'axca ra nijạ dega carpa ne
gatho ya t'øt'e mi jani, nú'ʉ́ gue'ʉ 'nara nt'udi de nú'ạ bí ja mahets'i. Pe gatho
nú'ạ bí ja mahets'i ma'na di muui que nuya t'øt'e'ʉ. Por gue'ạ mi mahyoni

da nt'axqui nú'ą bí ja mahets'i co ma'na ra ji nú'ą ma'na di muui que yá ji ya mbo'oni.
24 Ngue'ą ra Zidada Jesucristo himbi yʉt'a ja 'nara mąca luga nú'ą xa hyoca ya ją'i, ngue'ą nú'ą ra luga habʉ mi cʉt'a ya macją pa da hñąxa ra ji gue'ą 'nara nt'uditho de nú'ą bí ja mahets'i. Ra Zidada Jesucristo bi yʉt'a ja ra Mąca Luga nuni mahets'i, y nuni ja bí 'bʉhni'ą ja rá thandi Ajuą pa bí adi por guecjʉ.
25 Nu'ą́ himbi manga rá ji ndunthi ya 'mi'qui. Pe nú'ą ra ndą gá macją nuua ja ra ximhai tat'a jɛya mi cʉt'a ja ra Mąca Luga Xá Nsunda ne mi hąxa ra ji, pe hingo rá jisɛ'ą.
26 Nu'bʉ ra Zidada Jesucristo mi pɛ'tsi xa manga rá ji ndunthi ya 'mi'qui, nu'bʉ́ mi pɛ'tsi xa du hmąhą ndunthi ya 'mi'qui desde mi thoca ra ximhai. Pe nu'ą bi 'yøt'e'ą, de yá ngąts'i ya pa bá ehe ja ra ximhai pa bi unsɛ rá te'ą 'na'qui thoho pa bi hñąca gatho ya ts'oqui.
27 Ajuą xa hñʉts'i gue pɛ'tsi te da du 'na'qui nuya ją'i, nepʉ de gue'ą da thą'mba nguɛnda'ʉ.
28 Njabʉ nehe ra Zidada Jesucristo 'na'quitho bi du pa bi hñą'tsua yá ts'oqui ya ją'i. Y nurá ño'qui ma da menguiua ma'na'qui, ma da mengui pe ya hingue pa da yopa hñą'tsua yá ts'oqui ya ją'i, ngue'ą 'na'quitho bi 'yøt'e. Nu'ą́ ma da mengui hønsɛ pa da zixa nú'ʉ to'o tø'mi'ą.

10

1 Ra ndąxjua ley mi gue'ą 'nara nt'uditho de nuya ąpi mi ma da nja 'mɛfa. Nura ley'ą hingo xi mi gue'ą majuąni. Nura ley'ą co nuyá ji ya mbo'oni mi tho nzą́ntho tat'a jɛya himbi za bi t'axca yá ts'oqui ya ją'i pa xa za xa 'mʉi xá hño co Ajuą.
2 'Bʉ majuąni co yá ji ya mbo'oni xa za xa xʉcua yá ts'oqui gatho, nu'bʉ́ ya hinxa sigui xa thohmą ya mbo'oni, nu'bʉ́ co 'na'quithohmą. 'Bʉ xi majuąni xa t'axca yá ts'oqui nú'ʉ to'o mi hopa ya mbo'oni Ajuą, nu'bʉ́ ya hinxa behmą'ʉ gue mi tuda yá ts'oqui.
3 Pe co nuya mbo'oni mi ho'ʉ tat'a jɛya, ma'na mi beni'ʉ de yá ts'oqui mi tu,
4 ngue'ą hinda za da thąca ya ts'oqui co ya jintfani nixi co ya ji'yo.
5 Hangue nu mi zøhø ma zi Hmuhʉ ra Jesu nuua ja ra ximhai bi 'ñembabi Ajuą njaua:

Ma Dada'i, nu'i hingá ne gá hąni yá ji ya mbo'oni nixi ma'ra ya 'baha;
hangue gá hogagui co ma ndo'yo.

6 Nixi gá ho nú'ʉ ya mbo'oni tho pa da ts'ąt'i, nixi nú'ʉ tho pa da hñąca ya ts'oqui.

7 Hangue nugá dá ena: “Ajuą ma Dada'i, stá eheua pa ga ø't'a'i ri paha,
ngu nú'ą xa t'ofo ja ra Mąca T'ofo gue ga øt'e.”
8 Rá mʉdi, ra Zidada Jesu bi 'ñena: “Nu'i hingá ne gá hąni yá ji ya mbo'oni nixi ma'ra ya 'baha, nixi hingá ne nú'ʉ ya mbo'oni tho pa da ts'ąt'i, nixi nú'ʉ tho pa da hñąca ya ts'oqui. Hingá ho gatho nuya t'øt'eya.” Njabʉ bi mą ra Zidada, y gatho nuya t'øt'e'ʉ gue'ʉ ri manda nura ndąxjua ley.
9 Nepʉ bi 'ñena: “Ajuą ma Dada'i, stá eheua pa ga ø't'a'i ri paha.” Nú'ʉ ya noya bi mąnga ma zi Hmuhʉ ra Jesu ne da 'ñena gue nu'ą́ bi 'ñe bi hñąca nú'ʉ tho ya mbo'oni pa go bi unsɛ rá te'ą pa da xʉcua yá ts'oqui ya ją'i.
10 Hangue go rá paha Ajuą pa bi xʉgaguihʉ ngue'ą 'na'quitho bi unga rá ndo'yo ma Zidadahʉ ra Jesucristo pa gathoguihʉ.

11 Gatho ya macja̱ de ya xodyo hyastho mi pɛ yá 'bɛfi dega macja̱, mi ho ya
mbo'oni nza̱ntho y guet'ʉ ya hña̱'ti mi uni nza̱ntho. Mi sigui mi øt'a njabʉ'ʉ
masque co nuya mbo'oni mi ho'ʉ hinhya'mʉ bi za bi xʉca ya ts'oqui.
12 Pe nura Zidada Jesucristo 'na'quitho bi unsɛ rá te pa bi xʉca ya ts'oqui
pa nza̱ntho. Nepʉ de mi uadi bi 'øt'a njabʉ'a̱ bi ma bá hudi ja rá ma̱ca 'ñɛi
Aju̱a̱.
13 Y nubyá ja bí 'bʉhnitho tø'mi asta hinda 'mʉi gatho yá ncontra de nga'ti
ja yá ua'a̱.
14 Ngue'a̱ nu'á̱ bi unga rá te 'na'quitho pa njabʉ bi t'axca yá mfeni pa
nza̱ntho nú'ʉ to'o xa xʉcuabi yá ts'oqui.
15 Nehe ra Ma̱ca Nda̱hi damaju̱ani de guehna, ne ena:

16 Nu sta thogui ya pa de ra mʉdi cohi ma ga pɛ'tsa ma'na ra 'ra'yo cohi con
gue'ʉ, njabʉ ena Aju̱a̱:

Ma ga huxa ma ley ja yá coraso'ʉ pa njabʉ nura ley'a̱ ma da 'øt'e'ʉ con gatho
yá paha.

Nehe ma ga huxa 'nara 'ra'yo mfeni ja yá mfeni'ʉ pa da 'øtca ma hmanda.
17 Nehe ena:

Hinhya'mʉ ma ga yopa benbabi yá ts'oqui nixi yá ts'ot'øt'e.
18 Hangue nu'a̱ tó'o ya bri punduabi yá ts'oqui, ya hingue mahyoni da hyo ya
mbo'oni pa da tha̱cua yá ts'oqui.

Ga jonihʉ ja rá thandi Aju̱a̱ pa ga aphʉ te ga aphʉ

19 Hangue zi cuhʉ, dí pa̱hʉ xá hño gue nubyá da za ga cʉthʉ ja ra Ma̱ca Luga
Xá Nsunda nuni mahets'i ngue'a̱ bi manga rá ji ra Zidada Jesu por guecjʉ,
hangue hinga ntsahʉ nixi ga ntsuhʉ ga joñhʉ ja rá thandi Aju̱a̱ pa ga aphʉ te
ga aphʉ.
20 Ngue'a̱ ma Zidadahʉ ra Jesucristo po rá ndo'yosɛ bi xogaguihʉ 'nara
'ra'yo 'ñu pa da za ga cʉthʉ ja ra Ma̱ca Luga Xá Nsunda nuni mahets'i, ngue'a̱
nu mi du'a̱ bi ntʉnga nú'a̱ ra xʉni dutu mi cot'a ra Ma̱ca Luga Xá Nsunda
nuni ja yá nija̱ ya xodyo, y nura xʉni dutu'a̱ gue'a̱ 'nara nt'udi de rá ndo'yo
ra Zidada Jesucristo nú'a̱ bri sʉnbabi.
21 Ra Zidada Jesu go gue'a̱ ma nda̱ gá macja̱hʉ, ne go gue'a̱ ri sugaguihʉ
gatho nújʉ rá hniniguihʉ Aju̱a̱.
22 Hangue ma ga jonihʉ co Aju̱a̱ con gatho ma mʉihʉ, ne con gatho ma
jamfrihʉ, ne co ma mfenihʉ strá nt'axi, ngue'a̱ go guesɛ ma Zidadahʉ ra
Jesucristo xa na̱xcasɛhʉ rá ji pa njabʉ ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ, ja ra uɛnda
xa sʉga ma ndo'yohʉ co 'nara dehe xi xá nt'axi.
23 Hinga 'ueguehʉ de nú'a̱ stá camfrihʉ nixi de nú'a̱ ra nthø'mate dí pɛ'tshʉ,
y hinga dʉhʉhʉ, ngue'a̱ Aju̱a̱ xa ña̱tcaguihʉ nú'a̱ dí tø'mhʉ, y nu'á̱ hinda pata
rá noya.
24 Ne ga beñhʉ hanja da za ga nupa mfenihʉ 'na ngu ma'na pa ga má̱dihʉ
ne pa ga øthʉ ya hoga 'bɛfi.
25 Ne hinhya'mʉ ga 'ueguehʉ de ma hmunts'ihʉ, masque 'ra xa nza̱i hingui
pa. Nujú, nu'a̱ ga øthʉ, ga nzofohʉ 'na ngu ma'na. Y nubyá ma'na mahyoni
ga øthʉ njabʉ ngue'a̱ dí hanthʉ ya 'bʉi guetbʉ ra pa de rá yo'ehe ma Zidadahʉ
ra Jesucristo.
26 'Bʉ stá pa̱dihʉ xá hño te ma̱nga rá noya Aju̱a̱ ne dí siguihʉ dí øthʉ ya
ts'oqui, ya otho ma'na con te da za da put'a ma ts'oquihʉ.

27 'Bʉ ga sigui ga øthʉ ya ts'oqui, ya hinte dí tø'mhʉ. Nu'ą dí tø'mhʉ, hønsɛ
'nara castigo xi xá nts'o de rá cuɛ Ajuą, ne ra tsibi nú'ą ma da tsąt'i ne da huata
gatho nú'ʉ to'o yá ncontra Ajuą.
28 Nu'bʉ 'nara jąʼi bi nts'o'yøde de rá ley ra Moise, ne 'bʉ mi 'bʉi yoho o hñu
to'o bi damajuąni de nú'ą xqui 'yøt'e, nú'ą ra jąʼi'ą mi pɛ'tsi te da du nsinque
to da huequí.
29 ¡Xihmą nú'ą to'o ri ʉtsabi rá T'ʉ Ajuą! Handi ngu hinte di muui nú'ą ra ji
bi mfani pa bi nja ra 'ra'yo cohi, ne con gue'ą ra ji'ą bi sʉcua rá mfeni nú'ą ra
jąʼi'ą, ne da zani ra Mąca Ndąhi nú'ą utcahʉ rá hmąte Ajuą. ¿Ha gue hinguí
beñhʉ gue nura jąʼi'ą ma'na rí 'ñepabi dra dąngui rá castigo?
30 Nujʉ́ dí pąhʉ gue Ajuą bi 'ñena: “Nuga go ma uɛnda ga øt'a ra ts'ʉtbi, ne
ga ju'tuabi ngu rí 'ñepabi.” Nehe bi 'ñena'ą: “Nuga ma ga hą'mba nguɛnda ma
hnini.”
31 ¡Xi xá nts'o pa 'nara 'yøt'ats'oqui nu sta zo ja rá 'yɛ Ajuą nú'ą te!
32 Nu'ahʉ, beñhʉ de nurá mʉdi gá pąhʉ rá noya Ajuą gá tsɛthʉ gatho nuya
thogui gá thohʉ.
33 'Ra de gue'ahʉ mi ts'añ'ahʉ ne xi mi t'ʉtsa'ihʉ ja yá thandi ya jąʼi. Ha nu
ma'ra de gue'ahʉ gá ma gá faxhʉ nú'ʉ mi thogui ya ts'othogui.
34 Gá faxhʉ nú'ʉ mi ofadi. Nehe gá johyathohʉ nu mi thąn'ahʉ nú'ą te nguí
pɛ'tshʉ, ngue'ą guí pąhʉ gue guí pɛ'tshʉ nuni mahets'i ma'ra ya hño ma'na xá
hño nú'ʉ hinda ma da thąn'ahʉ.
35 Hangue ogrí 'bɛ ri jamfrihʉ, ngue'ą con gue nura jamfri'ą ma dí t'a'ahʉ
'nara dąnga thąhą.
36 Mahyoni gui tsɛthʉ ne gui 'yø'tuahʉ rá paha Ajuą, pa da 'ra'a'ihʉ nú'ą xa
ñą't'a'ihʉ'ą.
37 Ngue'ą Ajuą mąnga ja ra Mąca T'ofo ne ena:
Ya mero da zøhø nú'ą to'o ma da 'ñehe.
Ya ts'ʉtho ya pa ri 'bɛdi pa da zøhø'ą.
38 Nu'ą tó'o 'bʉi xá hño con gueque ma da mɛ'tsa ra te po ra jamfri.
Pe nu'bʉ da 'uegue de gueque, hindrí ho njabʉ.
39 Pe nujʉ́ ma ga pɛ'tshʉ ma jamfrihʉ pa ga mpøhøhʉ, hingue ma ga 'ueguehʉ
pa ga 'mɛdihʉ.

11

Ra jamfri

1 Co ra jamfri dí pąhʉ gue xi majuąni ma ga hąñhʉ nú'ą dí tø'mhʉ. Nehe co
ra jamfri dí pąhʉ xá hño gue xi majuąni ja nú'ą hingui hnequi.
2 Ajuą bi ñąmahño de ndu ma xitahʉ ngue'ą nu'ʉ́ bi mɛ'tsa ra jamfri.
3 Po ra jamfri dí pąhʉ gue Ajuą bi mą pa bi nja mahets'i ne ra ximhai.
Hangue gatho nuya t'øt'e dí hanthʉbya, ma'mɛt'o mi othotho, pe 'mɛfa bi
thoqui de nú'ą hinhya'mʉ xqui hnequi.
4 Po ra jamfri ra Abé bi hyo 'nara mbo'oni pa bi umbabi Ajuą dega 'baha,
y nura 'baha'ą gue'ą ma'na xá hño que nú'ą bi unga ra Caí. Y Ajuą bi 'ñudi
gue ra Abé mi 'bʉi xá hño ngue'ą bi hñąnba nú'ą rá 'baha bi uni. Masque
ya xa du ra Abé, pe gue'ą zocaguihʉ thoho, ngue'ą nú'ą rá jamfri bi mɛ'tsi'ą
utcaguihʉbya.
5 Po ra jamfri ra Enoc bi ts'ixa mahets'i ne hinxa du. Bi thoniua'ą pe himbi
ts'ʉdi ngue'ą Ajuą ya xqui zits'i pa mahets'i. Pe ante da ts'its'i'ą de guecua bi
hmą gue bi 'yøt'e nú'ą ri ho Ajuą.

6 Pe nu'ą tó'o hingui pɛ'tsa ra jamfri hingui tsa da 'yøt'a nú'ą ri ho Ajuą, ngue'ą nu'ą tó'o ne da joni co Ajuą pɛ'tsi da gamfri gue 'bʉi Ajuą, ne da gamfri gue ma da hñąni 'nara hño nú'ą to'o da hyoni'ą.

7 Ra Noé bi gamfri nú'ą bi xipabi Ajuą de nú'ą mi ma da nja, masque ni 'nara señą hinxqui hyandi de nú'ą ra dąnga nzøthe bi ñu'tsa ra ximhai. Pe ra Noé bi 'yøde nú'ą bi 'bɛpabi Ajuą, hangue bi hyoca ra arca pa bi yʉt'i con gatho ya mengu de rá ngu, pa njabʉ himbi jąt'i'ʉ ja ra dehe. Y co nú'ą bi 'yøt'e ra Noé po ra jamfri, ja bi hnecni gue nu'ą́ mi 'bʉi xá hño que gatho nuya 'yøt'ats'oqui bi du ja ra dehe. Y Ajuą bi mą gue ra Noé ya hinte ma ts'oqui mi tu ngue'ą xqui gamfri'ą.

8 Po ra jamfri ra Abrá bi 'yøte Ajuą nu mi xipabi gue da zogui nú'ą ra hai habʉ mi 'bʉi'ą pa da ma da 'mʉi ja nú'ą ra hai mi ma da t'umbi dega tsogui. Hangue ra Abrá bi ma, masque himi pądi habʉ mri ma.

9 Po ra jamfri bi 'mʉi ngu 'nara nzøhø nuni ja ra hai habʉ xqui ñą'tua Ajuą. Ja bi hyocni rá ngu dega carpa, ne ja bi 'mʉhni co ra Isaac ne ra Cobo, nehe ja bá hocni'ʉ yá ngu dega carpa, y nehe bi 'mʉhni'ʉ ngu 'raya nzøhø, masque gatho'ʉ xqui hñą'tuabi nú'ą ra hai'ą.

10 Ra Abrá mi tø'mi gue da ma da 'mʉi nuni ja ra dąhni habʉ nthoqui xá hño y hinda za to da huati. Y go guesɛ Ajuą bi beni hanja da hyoca nura hnini'ą, y go bi hyocsɛ'ą.

11 Nehe ra Sara hinxqui za xqui mɛ'tsa ra bątsi, nu'ą́ bi gamfri gue Ajuą himi tsa da pata rá noya nú'ą xqui xipabi'ą, hangue po nú'ą ra jamfri'ą bi t'umba ra ts'ɛdi pa bi 'mʉi 'nará bątsi masque ya mrá zi tia.

12 Hangue ra Abrá masque nehe ya mrá zi ndąxjua, pe bi 'mʉi 'nará t'ʉ, y co nú'ą ra t'ʉ'ą bi nxąnda ndunthi ya ją'i, y nubya ya hingui tsa to da mede, ngu yá ndunthi ya tsø, ne ngu rá ndunthi ra 'bomu nú'ą 'bonga ja rá hyo ra ndehe.

13 Ra Abrá ne gatho yá ją'i bi du, y himbi hñąni nú'ą xqui hñą'tuabi'ʉ de ante da du. Pe nu'ʉ́ bi gamfri Ajuą gue ma da umbabi 'mɛfa gatho nú'ą xqui ñą'tuabi'ʉ, hangue nu'ʉ́ bi dø'mi co ra johya. Hangue njabʉ mi mąñ'ʉ gue ngu myá ne'ñu ngue'ą himi ma da nzągua ja ra ximhai.

14 Nu'ʉ tó'o mąnga njabʉ, mą gue honga ma'na ra hai pa habʉ da 'mʉi'ʉ.

15 Nu'bʉ nú'ʉ mi behmąhą nú'ą ra hai de habʉ bá ehe ra mʉdi, nu'bʉ́ xa zahmą xa mengui'ʉ pa guehni.

16 Pe nu'ʉ́ mi honga ma'na ra hai ma'na xá hño, y nura hai mi hoñ'ʉ go gue'ą nú'ą bí ja mahets'i. Hangue Ajuą hindi ntsa pa da mą gue go gue'ą ra Ajuą de gue'ʉ, ne nu'ą́ xa hoca 'nara hnini pa gue'ʉ.

17 Po ra jamfri ra Abrá bi 'yøte Ajuą nu mi tsapi ua xi mi ja rá jamfri. Hangue bi zixa ra Isaac nú'ą rá 'ra t'ʉ pa xa hyohmą pa xa umba Ajuą ngu 'nara 'baha, masque Ajuą xqui ñą'tuabi gue de ra Isaac mi ma da nxąnda ndunthi ya ją'i, ne xqui 'ñembi:

18 “Go dri 'bɛto yá bątsi ra Isaac.”

19 Ra Abrá mi camfri gue Ajuą ja rá ts'ɛdi pa xa japi xa yopa nte ra Isaac. Y ra Abrá bi 'yøt'a ra uɛnda gue bi yopa nte ra Isaac ngue'ą ya mi 'bʉi pa da du, pe Ajuą bi ñąni'ą ne bi umbabi ra Abrá ma'na'qui.

20 Po ra jamfri ra Isaac bi ją́pabi nú'ʉ yoho yá t'ʉ, 'na mrá thuhu ra Cobo y nu ma'na ra Esaú, masque ya ją́pi mri 'bɛtho da nja.

21 Po ra jamfri ra Cobo nu ya de mi ma da du bi ją́pabi nú'ʉ yoho yá t'ʉ ra Jose, y nú'ą ra ora mri ją́pabi mi xøcambeni Ajuą, xqui ntø'tse co rá bordo.

22 Ra Jose nu de ya pa da du bi mạ̱ co ra jamfri gue ya me Israel mi pɛ'tsi da bøni de Egipto. Ne bi xipabi'ʉ gue ra pa'ạ̱ da bøni de guehni'ʉ, da hña̱'tsua rá ndo'yo'ạ̱ pa da nt'agui habʉ mi ma da 'mʉi'ʉ.
23 Po ra jamfri nu mi 'mʉi ra Moise, rá dada ne rá nạ̱nạ̱ himbi zu nú'ạ̱ ra dạ̱nga ndạ̱ de Egipto, masque nu'ạ́ xqui manda pa da tho ya zi t'ʉca ts'ʉnt'ʉ. Nu'ʉ́ bi hyandi gue ra Moise mrá zi hoga ts'ʉnt'ʉ, hangue bi 'ña̱gui'ʉ hñu nzạ̱nạ̱.
24 Po ra jamfri, nu de ya mi ndạ̱ngui ra Moise, ya himbi ne'ạ̱ bi t'embabi gue go mrá nạ̱nạ̱ nurá t'ixu ra ndạ̱ de Egipto.
25 Ra Moise ma'na bi ho bi sufri mahyɛgui co rá hnini Ajuạ̱ que xqui gohi ja rá ngu ra ndạ̱ pa xa johyahmạ̱ co nuya ts'ot'øt'e nú'ʉ da uadi ne da thogui.
26 Nú'ạ́ bi gamfri gue nu'bʉ da thogui ya nt'ʉtsate ngu nú'ʉ mi ma da thogui ra Zidada Jesucristo, nu'bʉ́ mi ma da t'umbabi ma'na ndunthi ya dạ̱nga hño de gatho nuya hño mi ja nuni Egipto, ngue'ạ̱ nú'ạ́ mi tø'ma 'nara hoga thạ̱hạ̱ nú'ạ̱ mi ma da umbabi Ajuạ̱.
27 Po ra jamfri ra Moise bi bøni de Egipto ne himbi zupabi rá cuɛ nú'ạ̱ ra ndạ̱ de guehni. Ne bi sigui co nú'ạ̱ xqui beni da 'yøt'e ngue'ạ̱ mi camfri gue mi 'ñoui Ajuạ̱ masque himi handi.
28 Po ra jamfri ra Moise bi 'yøt'a nú'ạ̱ ra ngo dega pascua, bi manda bi tho ya dɛti, y nuyá ji'ʉ bi hnạ̱xa ja ya gosthingu pa njabʉ nu mi thogui rá ɛnxɛ Ajuạ̱ pa da hyo yá mʉdi t'ʉ de cada 'naya ngu de Egipto, bi thoguitho ja yá ngu ya me Israel, y hinte bi ja'ʉ.
29 Po ra jamfri ya me Israel bi 'raxa ja ra ndehe rá thuhu ra Thɛnga Ndehe. Bi hyegue ra dehe pa bi net'i ra 'yonhyai ne bi thogui'ʉ, y de mi ma da thogui njabʉ nú'ʉ ya me Egipto, bi jạ̱t'i gatho'ʉ.
30 Po ra jamfri ya me Israel bi thexa yoto ma pa gatho ja rá nthets'i ra hnini de Jericó mi jot'i dega dạ̱nga jạ̱do. Y co yá jamfri'ʉ bi daguisɛ ya jạ̱do.
31 Ra Raab mi 'nara ts'o'bɛhña̱'ạ̱, pe co rá jamfri'ạ̱ himbi tho ngu bi tho gatho nú'ʉ ya 'ña̱gamfri mi 'bʉhni ja ra hnini Jericó, ngue'ạ̱ nura Raab xqui umba ntsaya nú'ʉ to'o xqui 'mɛt'o da c'ạ̱'tsa nú'ạ̱ ra hai'ạ̱.
32 ¿Te ja ma'na ga mạ̱? Hinga juadi ga mạ̱, 'bʉ ga mạ̱ de ra Gedeó, de ra Barac, de ra Samso, de ra Jefté, de ra Davi, de ra Samue, ne de ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ̱.
33 Nú'ʉ́ go gue'ʉ co ra jamfri bi ntạte'ʉ de ma'ra ya hnini, y bi 'yøt'a ra hoga ts'ʉtbi, y bi hña̱ñ'ʉ nú'ạ̱ ra mfats'i xqui ña̱'tua Ajuạ̱. Co ra jamfri hinte bi ja nú'ʉ bi t'ɛnt'ua ya zate.
34 Nehe hinte bi ja nú'ʉ bi t'ɛnt'a ja 'nara tsibi xi mi zø nts'ɛdi. Nehe ma'ra himbi za to bi hyo'ʉ co ra mahuai. Po ra jamfri mi t'umbabi ra ts'ɛdi ora mi othobi'ʉ. Himi tsu'ʉ nura ora mi 'yo ja ra tuhni, hangue mi japi mi nest'ihi gatho yá ncontra.
35 Po ra jamfri 'raya 'bɛhña̱ bi hyandi gue bi yopa nte 'ra de yá jạ̱'i xqui du.
Ha nu ma'ra bi t'ø'tuabi ndunthi ya ts'ot'øt'e pa xa ncøhmạ̱ de Ajuạ̱, pe masque bi tho'ʉ himbi ncøni, ngue'ạ̱ bi gamfri'ʉ gue mi ma da yopa nte'ʉ pa da mɛ'tsa 'nara te ma'na xá hño.
36 Nu ma'ra bi zɛta ya nt'ʉtsate ne ya mfɛi, ha nu ma'ra asta bi njot'a fadi ne bri thạ̱t'i co ya cadena.
37 Nu ma'ra bi tho dega nc'ahni. Nu ma'ra bi thɛcuabi madetho yá ndo'yo. 'Ra bri tsapi pa xa 'uehmạ̱ de yá jamfri. Ha nu ma'ra bi tho co ra huai. Ha nu ma'ra mri maua mri mani mi he ya xifri dega dɛti ne dega t'ạ̱xi ngue'ạ̱ mi otho te da hye, ne xi mi thogui ra nhyoya, ya ʉgui, ne ma'ra ya ts'othogui.

38 Masque nú'ɨ́ go mri 'ñepabi 'raya t'øt'e ma'na xá hño que gatho nú'ʉ ja ja
ra ximhai, pe nu'ɨ́ mi naxni ja ya mbonthi ne ja ya t'øhø, ne mri 'ña̱gui ja ya
ma'ye ne ja ya hña̱do.
39 Gatho nú'ʉ to'o bi sufri njabʉ, hma̱ xá hño de gue'ʉ ngue'a̱ bi gamfri xá
hño Aju̱a̱. Pe nu'ɨ́ himbi za bi hyanda gatho nú'a̱ xqui ña̱'tuabi Aju̱a̱,
40 ngue'a̱ Aju̱a̱ xqui beni de guecjʉ nújʉ dyá gamfrihʉ, gue da 'racjʉ 'nara
ja̱pi ma'na xá hño que nú'a̱ bi hña̱ni'ʉ, pa nú'ʉ ya 'bɛt'o gamfri da dø'mi pa
njabʉ ngu'ʉ ne nguj̱ʉ ga ha̱ñhʉ mahyɛgui gatho nú'a̱ xa ña̱tcahʉ Aju̱a̱, ne ga
'bʉhʉ xá hño ja rá thandi'a̱.

12

Ga huxa ma thandihʉ ja ra Zidada Jesu

1 Hangue nujɨ́ dí pa̱hʉ gue bi 'mʉi ndunthi nú'ʉ to'o bi gamfri, y nú'ɨ́ utcahʉ
gue xi bi 'ño xá hño ja yá jamfri. Hangue ma ga tsohʉbʉ gatho nú'a̱ hindi
hocaguihʉ ga ø'tuahʉ rá paha Aju̱a̱. Nehe ga 'ueguehʉ de ra ts'oqui drí duhʉ,
pa njabʉ hinda za̱mgahʉ. Ga njahʉ ngu nú'ʉ pa ra ta̱ha̱ dega 'rihi, ga tsɛthʉ
gatho asta ga tsøñhʉ habʉ drá maha.
2 Ma ga huxa ma thandihʉ ja ma Zidadahʉ ra Jesucristo nú'a̱ xa 'racjʉ ma
jamfrihʉ, ne go gue'a̱ faxcaguihʉ pa ga camfrihʉ xi xá hño. Nú'ɨ́ xi bi sufri ja
ra pont'i, pe himbi jamasu gatho nuya nt'ʉtsate de nú'a̱ ra du dega 'bɛtsa bi
thogui'a̱, ngue'a̱ mi pa̱di gue 'mɛfa de gatho nú'a̱ xqui thogui mi ma da mɛ'tsa
ndunthi ra johya. Hangue nubyá ya bí hudi ja ra 'ñɛi de habʉ bí hudi Aju̱a̱ rá
Dada.
3 Beñhʉ de gatho nú'a̱ bi zɛta ra Zidada Jesu, pa hinda zabi'ihʉ de nú'a̱ guí
thohʉ, nixi da du ri mʉihʉ. Nu'ɨ́ bi zɛta gatho ya ts'ot'øt'e bi 'yø'tuabi ya
'yøt'ats'oqui gá ja̱'i.
4 Nu'ahʉ, masque grí ntunhʉ nza̱ntho co ra ts'oqui, pe ni 'na de gue'ahʉ
hinxa tho'ahʉ.
5 ¿Ha gue ya xcá pumfrihʉ nú'a̱ ra ts'ofo bi 'ra'ahʉ Aju̱a̱ nú'ahʉ gyá ba̱tsihʉ
de gue'a̱? Ja ra Ma̱ca T'ofo enga njaua:
Ma zi t'ʉ'i, ogrí ʉtsabi rá ts'ofo Aju̱a̱,
nixi hinda du ri mʉi nú'bʉ tsʉ'a'i'a̱.
6 Ngue'a̱ Aju̱a̱ zofo nú'ʉ to'o ma̱di'a̱,
nehe ri castiga nú'ʉ to'o ri jaba̱tsi nú'bʉ hinda 'yøt'e xá hño'ʉ.
7 Ogrí ʉhʉ rá ts'ofo Aju̱a̱. Nu'ɨ́ ri su'a'ihʉ ngue'a̱ gyá ba̱tsihʉ de gue'a̱. Dí pa̱hʉ
gue gatho ya dada ha̱cuabi nú'a̱ ra maña di pɛ'tsa yá ba̱tsi, ¿ha ngue ha̱?
8 Gatho ya ba̱tsi t'umba ra ts'ofo 'bʉ hingui øde. Hangue 'bʉ Aju̱a̱ hingui
'ra'ahʉ ra ts'ofo, nu'bɨ́ hingue xi gyá ba̱tsihʉ de gue'a̱.
9 Nú'bʉ ndyá notsihʉ, numa dadahʉ mi tsʉcaguihʉ 'bʉ hinduí øtehʉ, y nujɨ́
ndí umfʉ ra t'equ'ei. Nu'bɨ́ ¿hanja hingo ma'na ga umfʉ ndunthi ra t'equ'ei
nú'a̱ ma Dadahʉ bí 'bʉ mahets'i, pa njabʉ da nja ma tehʉ nza̱ntho?
10 Nú'bʉ ndyá notsithohʉ, numa dadahʉ bi 'racjʉ ra ts'ofo po 'raya zi patho
y ngu nú'a̱ bi ne'ʉ. Pe nu Aju̱a̱ ri 'racjʉ ra ts'ofo pa ma hñohʉ pa nza̱ntho, pa
njabʉ ga 'bʉhʉ xá nt'axi ngu 'bʉ'a̱.
11 Xi maju̱a̱ni, ni 'nara ja̱'i hindi johya nura ora di ncastiga. Tu rá mʉi, ha̱. Pe
nu'a̱ tó'o da hña̱nga ra ts'ofo, 'mɛfa ma da mɛ'tsa 'nara hoga te ne da 'mʉi te
rá 'ñentho.

Xá nts'o ma da thogui nú'ʉ to'o hingui ne da 'yøde rá noya Aju̱a̱

12 Hangue nú'ahʉ guí tu ri mʉihʉ, dá nuhu ri mfenihʉ ne 'yøthʉ ra ts'ɛdi pa
gui siguihʉ co Ajuạ.
13 Ne 'yohʉ xá hño, pa njabʉ nú'ʉ ya cu hingui 'yo xá hño ja rá 'ñu Ajuạ, da
'ño xá hño, ne da zɛ yá jamfri.
14 'Yøthʉ gatho nú'ạ da za pa gui 'bʉhʉ 'nara hoga'mʉi con gatho. Nehe
nsuhʉ pa strá nt'axi ri tehʉ, ngue'ạ nú'ʉ hinstrá nt'axi yá te, hinda ma da
hyandi Ajuạ.
15 Nsuhʉ xá hño pa ni 'na de gue'ahʉ hingui 'bɛhʉ nú'ʉ ya jạpi ri 'racjʉ Ajuạ.
Y nsuhʉ pa hinda te ya ts'omfeni madetho de gue'ahʉ, pa hinda ts'ocua yá
mfeni gatho ma'ra, ngu 'nara ts'ondạpo xá nju.
16 Nu'ạ ma gui 'yøthʉ, gui jamasuhʉ pa ni 'na de gue'ahʉ hingui hñuxhʉ co
ya 'bɛhña nú'ʉ hingo xi ri 'bɛhñạhʉ, nixi ya 'bɛhña hinda hñuxui ya 'ñøhø nú'ʉ
hingo xi yá dạme. Nehe jamasuhʉ gue ni 'na de gue'ahʉ hingui ʉtsahʉ gatho
nú'ạ di muui ja rá thandi Ajuạ, ngu bi 'yøt'a ra Esaú bi unga rá jạpi hønsɛ po
'nara hñuni bi t'umbabi, y nura jạpi'ạ xqui umbahmạ Ajuạ ngue'ạ gue'ạ mrá
mʉdi t'ʉ de ra Isaac.
17 Guí pạhʉ gue ra Esaú nu mi nehmạ da yopa hñạnga ra jạpi de rá dada,
ya himbi za bi t'umbi ma'na'qui. Masque xi bi nzoni ra Esaú, pe ya himbi za
bi pata ra cohi pa xa yopa t'umba nura jạpi'ạ.
18 Nujʉ́ hindí njahʉ ngu nú'ʉ ya me Israel nu mi umbabi Ajuạ nura ley. Nu'ʉ́
bi zøni asta ra t'øhø Sinaí nú'ạ tsa to da net'i. Nura t'øhø'ạ mi zø, ne mi jani ra
'bɛxuui ne ra bʉnthi.
19 Nu'ʉ́ bi 'yøde nú'ạ ra trompeta bi nzʉni, nehe bi 'yøde rá noya Ajuạ mi
zofo'ʉ. Nu mi 'yøde'ʉ nura noya'ạ, bi bạntebi'ʉ ra Moise pa da xipabi Ajuạ
gue ya hinda sigui da zofo njabʉ'ʉ.
20 Ngue'ạ himbi za bi zɛta nú'a ra hmanda bi xipabi'ʉ Ajuạ ne bi 'ñena: "Asta
'nara mbo'oni, 'bʉ da net'a nuna t'øhønạ, pɛ'tsi da tho co ya nc'ahni o co ra
lansa."
21 Xi mi unga ra ntsu nú'ạ mri hnequini, asta ra Moise bi 'ñena nehe: "Asta
ri 'raca ra huạt'i co ra ntsu."
22 Pe nujʉ́ nu de dá camfrihʉ Ajuạ ya stá jonihʉ ja nú'ạ ra t'øhø rá thuhu
Sion habʉ bí ja rá hnini Ajuạ nú'ạ te, y nú'ạ́ go gue'ạ ra Jerusale nú'ạ bí ja
mahets'i habʉ bí 'bʉ ya 'motho dega ɛnxɛ.
23 Nú'ʉ́ xa munts'i pa brí nsunda Ajuạ. Ne stá muntshʉni con gatho ma'ra
ya bạtsi de Ajuạ nú'ʉ ya xa t'opa yá thuhu nuni mahets'i mahyɛgui con
guecjʉ, y stá hạñhʉ yá jạpi Ajuạ ngu t'umba nuya mʉdi t'ʉ. Ne stá tsøhʉ ja
rá thandi Ajuạ nú'ạ to'o ra Nzaya de gatho. Stá tsøhøhʉ habʉ bí 'bʉi nú'ʉ bi
hñojạ'i, nú'ʉ ya xa zits'i Ajuạ pa da 'mʉi xá hño ja rá thandi'ạ pa nzạntho.
24 Ne stá jonihʉ ja ra Zidada Jesu nú'ạ to'o po rá du bi nja ra 'ra'yo cohi, y
stá mpøhøhʉ po rá ji bi mfani nú'ạ utcaguihʉ nú'ạ ma'na xá hño que rá ji nú'ạ
ra mbo'oni bi hyo ra Abé dega hñạ'ti.
25 Por gue'ạ jamasuhʉ gui 'yøtehʉ Ajuạ nú'ạ zo'a'ihʉ. Nú'ʉ to'o himbi 'yøte
rá noya Ajuạ nú'ạ bi mạnga ra Moise nuua ja ra ximhai, nu'ʉ́ himbi mpont'ui
rá cuɛ Ajuạ. Xigaguihʉ, 'bʉ hinga øtehʉ nú'ạ bá ehe de mahets'i pa e bi
zocaguihʉ, ma'na hinga mponthʉ rá cuɛ Ajuạ.
26 Ajuạ co rá noya bi japi bi mbi ra hai nú'ạ ra pa bi unga ra ley. Pe nubyá
ena njaua: "Ma ga japi da mbi ra hai ma'na'quitho, nehe mahets'i ma ga japi
da mbi."
27 Nu mi 'ñena "ma'na'quitho", xicjʉ gue ma da 'mɛdi gatho nuya t'øt'e xa
hyoqui ne ri mpadi, pa go da gohi nú'ʉ ya t'øt'e hingui tsa da mpadi.

28 Hangue ma ga umfн njamạdi Ajuạ gue nurá hnini'ạ habн ma ga maha hingui tsa da mpadi. Ma ga pɛphн Ajuạ co ndunthi ra t'equ'ei ne co ndunthi ra ntsu ngu nú'ạ ne'ạ.
29 Ngue'ạ Ajuạ ma da huata gatho ya ts'oqui, nja ngu 'nara tsibi ri huata gatho nú'ạ ja.

13

Hanja da za ga øthн nú'ạ ne Ajuạ

1 Siguihн gui mpɛ'tsua hmạtehн 'na ngu ma'na.
2 Ne oxqui pumfrihн gui umfн ntsaya nú'н tsøñ'ahн ja ri nguhн, ngue'ạ bi njabн 'ra bi umba ntsaya 'raya ɛnxɛ masque himi pạdi'н ua myá ɛnxɛ.
3 Ne oxqui pumfrihн ya 'yofadi, 'yøthн ra uɛnda gue go guí ohн fadi. Nehe oxqui pumfrihн nú'н thogui ya nt'нtsate, ngue'ạ ne'ahн guí 'yothнua ja ra ximhai.
4 Gatho'ihн cumplihн nura cohi gá pɛ'tshн nu ngá nthạtihн. Xi da nsuhн pa hingui ts'oca ri nthạtihн, ngue'ạ Ajuạ ma da hñạ'mba nguɛnda nú'н ya zinga medinthạti ne nú'н ya 'ñe'bɛhñạ.
5 Odi oda ri mfenihн ra bojạ. Dá hñu ri mнihн co nú'ạ ya guí pɛ'tshн. Ngue'ạ Ajuạ ena: “Hinhya'mн ga tsoc'athohн, nixi ga hɛc'athohн.”
6 Hangue co ma jamfrihн da za ga eñhн:

Ajuạ go gue'ạ faxcagui;
hangue hinga tsu ni 'nara jạ'i de nú'ạ beni te da 'yøtcagui.

7 Oxqui pumfrihн nú'н ri ma'yohн bi zo'ahн de rá noya Ajuạ. Pạhн xá hño de yá te'н ne de yá hoga 'bɛfi. Tɛnhн nú'ạ ra jamfri xa mɛ'tsн.
8 Ra Zidada Jesucristo go guet'ạ de mande, de nubya, ne pa nzạntho.
9 Hangue oxqui hophн to da zix'a'ihн pa gui tɛnhн ma'ra ya nt'utuate nú'н 'na'ño. Ma'na xá hño ga hoñhн rá mfats'i Ajuạ que ga tɛnhн ya nzại dega hñuni nú'н t'øt'e pa Ajuạ, ngue'ạ nuya hñuni'н hingui faxa nú'н to'o ri dɛni'н pa da za da 'mнi xá hño co Ajuạ.
10 Ya macjạ de ya xodyo nú'н pɛpabi Ajuạ ja yá nijạ'н, ho ya mbo'oni pa umbabi Ajuạ dega hñạ'ti, nepн nura ngø go tsi'н. Pe nura hñạ'ti bi t'øt'e por guecjн, 'na'ño. Y nuya macjạ'н, pa gue'н hinte ri muui nú'ạ ra hñạ'ti bi t'øt'e por guecjн 'bн sigui'н ho ya mbo'oni dega hñạ'ti.
11 Nuyá ji nuya mbo'oni tho, hạxa ya ndạ gá macjạ pa mbo ra Mạca Luga Xá Nsunda pa da hñạca ya ts'oqui. Y nuyá ngø nuya mbo'oni'н ts'ạt'a møte ra hnini.
12 Hangue nehe ra Zidada Jesu bi du møte ra hnini pa bi xнgaguihн co rá mạca ji'ạ.
13 Hangue ma ga tɛnhн ra Zidada Jesu, ne ga tsohн gatho ma ndạxjua jamfrihн, ga øthн ra uɛnda gue necjн ya stá pøñhн de ra hnini pa ga sufrihн ra nt'нtsate mahyɛgui co ra Zidada Jesu.
14 Ngue'ạ nujú hindí pɛ'tshн 'nara hnini de guecua ja ra ximhai habн ga 'bнhн pa nzạntho. Nujú dí hoñhн 'nara hnini nú'ạ ma da hnequi 'mɛfa.
15 Hangue po rá thuhu ma zi Hmuhн ra Jesucristo ma ga xøcambenihн Ajuạ nzạntho. Nuna søcambeninạ guehna ngu 'nara hñạ'ti pa Ajuạ nú'ạ rí 'ñepi ga umfн co ma nehн.
16 Nehe oxqui pumfrihн gui 'yø'tuahн ra hño ma'ra, ne gui faxhн nú'н to'o hinte pɛ'tsi. Nu'bн gui 'yøthн njabн, gue'ạ ngu 'nara hñạ'ti guí umfн Ajuạ, y nú'ạ́ gue'ạ ri ho'ạ.

17 'Yøte ri ma'yohʉ. 'Yøthʉ nú'ą̱ da xi'a'ihʉ'ʉ, ngue'ą̱ go gue'ʉ ri su'a'ihʉ ne go gue'ʉ pɛ'tsi ma da dapa nguɛnda Ajuą̱. 'Yøtehʉ'ʉ pa da za da mpɛfi co ra johya, hingue co ra dumʉi. Nu'bʉ co ra dumʉi ri mpɛfi'ʉ, nu'bʉ́ hinte ma gui hąñhʉ.
18 'Yaphʉ Ajuą̱ por guecje. Nuje dí camfrihe gue dí 'bʉhe xá hño, ne dí nehe gue nzą̱ntho ga 'yohe xá hño de gatho nú'ą̱ dí øthe.
19 Y nehe xi dí bą̱nte'ihʉ gui 'yaphʉ Ajuą̱ pa 'nihi ga pengui ga tsøñ'ahʉ.

Rá ngą̱ts'i ra carta habʉ 'bɛnpabi ra nzɛngua ya gamfri ne t'apa Ajuą̱ por gue'ʉ

20 Ajuą̱ nú'ą̱ unga ra hoga'mʉi bi japi bi yopa nte de ja ya du ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, nú'ą́ go gue'ą̱ ma dą̱nga Ma'yohʉ, y po rá ji'ą̱ bi nja nú'ą̱ ra cohi pa nzą̱ntho.
21 Ajuą̱ da 'ra'ahʉ ra ts'ɛdi pa gui 'bʉhʉ xá hño pa da za gui 'yø'tuahʉ rá paha'ą̱, ne pa njabʉ co rá mfats'i ma Zidadahʉ ra Jesucristo gui 'bʉhʉ ngu nú'ą̱ ne'ą̱. ¡Drá nsunda ra Zidada Jesucristo pa nzą̱ntho! Njabʉ gue'ą̱.
22 Dí bą̱nte'ihʉ zi cuhʉ, gue osti tsabi'ihʉ gui 'yødehʉ xá hño nuna ra ts'ofo dí 'ra'ahʉ, ngue'ą̱ himbi za dá xi'ahʉ gatho nú'ą̱ ndí ne ga xi'ahʉ.
23 Ne dí ne ga xi'ahʉ gue ma zi cuhʉ ra Timu ya bi bøni de ja ra fadi. 'Bʉ 'nihi da zøhø de guecua'ą̱ ga mɛ'bebʉ pa ma ga c'ą̱'ts'a'ihe.
24 Fat'ajuą̱hʉbʉ gatho nú'ʉ to'o su'a'ihʉ, ne gatho nú'ʉ ma cuhʉ de ra jamfri. Ne ri fat'ajuą̱'ihʉ ya cu me Italia.
25 Ajuą̱ da max'a'ihʉ guí gathohʉ. Njabʉ gue'ą̱.

RA SANTIAGO
RA CARTA NÚ'Ạ BI 'YOFO RA SANTIAGO

Ra Santiago opabi ya gamfri nú'ʉ xa bøni de yá hai ne habʉraza 'bʉi'ʉ

1 Núga drá Yɛgo dí pɛpabi Ajuạ ne ra zi Hmu Jesucristo. Dí zɛngua'ihʉ gatho
nú'ahʉ xcá ehehʉ de nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá t'ʉ ra Israel, xcá pøñhʉ de ri haihʉ
ne habʉraza guí 'bʉhʉ.

Ra mfạdi nú'ạ bí ehe de Ajuạ

2 Ma zi cu'ihʉ, xi da johyahʉ ora guí thohʉ ya thogui.
3 Ngue'ạ guí pạdihʉ gue nura ora guí thohʉ ya thogui gue'bʉ ma'na da zɛ ri
jamfrihʉ pa ma'na gui tsɛthʉ.
4 Hangue osta zabi'ihʉ gui tsɛtihʉ, pa njabʉ ma'na da nja ri jamfrihʉ, ne
hinte gui 'bɛdihʉ pa xi gui 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi Ajuạ.
5 'Bʉ 'na de gue'ahʉ grí 'bɛhʉ ra mfạdi, 'yaphʉ Ajuạ y nú'ạ́ da 'ra'ahʉ, ngue'ạ
nu'ạ́ umba gatho nú'ʉ to'o da 'yapabi'ạ ne uni ndunthi, ne hingui uni dega
cuɛ.
6 Pe nuto adi ra mfạdi, dá 'yadi co ra jamfri, hinda dʉhʉ. Ngue'ạ nu'ạ tó'o
di dʉhʉ, nurá mfeni'ạ nja ngu ra dehe nú'ạ ent'a ra ndạhi rí maua rí mani.
7 Hangue nu'ạ tó'o njabʉ rá mfeni, odi hu rá mʉi gue da ma da hñạni te da
hñạni de Ajuạ. Nú'ạ́ hinte ma da hñạni'ạ.
8 Ngue'ạ nu'ạ tó'o di yohna rá mfeni, hingui pạdi nda'ạ da 'yøt'e.
9 'Bʉ 'nara gamfri hinte pɛ'tsi ne othobi ni 'nara nsu, dá johya'ạ ngue'ạ Ajuạ
e'tsuabi rá nsu.
10 Ha nu'bʉ 'nara gamfri pɛ'tsa ndunthi ya hño, dá johya'ạ 'bʉ da bạdi gue
nú'ạ pɛ'tsi hinte di muui ja rá thandi Ajuạ. Ngue'ạ nuya rico tu, nja ngu yá
døni ya ndạpo, hinte tsɛti'ʉ.
11 Nurá døni ra ndạpo, sta c'onts'a ra hyadi ne sta pat'i, da 'yot'a rá 'bai, ne
da hyøe yá døni, ya ja bi uahni gatho ra døni, y ya hingui hnequi mahotho.
Njabʉ thoho 'nara rico co rá nsu ne yá ndunthi yá hño, di mpɛfi y sta dạmfri
da uadi gatho.

Ya ts'othogui ne ya ts'omfeni

12 Njạpi nú'ạ to'o tsɛta ya thogui, ngue'ạ nu'bʉ da zɛti, Ajuạ ma da umbabi
ra te pa nzạntho ngu 'nara corona dega thạhạ nú'ạ xa ñạ'tui da umba nú'ʉ
to'o di mạdi'ạ.
13 'Bʉ 'na benga 'nara ts'omfeni pa te da 'yøt'e, odi mạ gue nú'ạ ra ts'omfeni
beni'ạ gue xqui 'ñehe de Ajuạ, ngue'ạ Ajuạ hingui beni ni 'nara ts'omfeni y
nixi japa 'nara jạ'i da benga 'nara ts'omfeni.
14 Pe rá ts'onc'at'i cada 'na ja eheni ya ts'omfeni ne di hñat'asɛ'ạ, y go gue'ʉ
japi da 'yøt'a ya ts'oqui.
15 'Bʉ rá ts'onc'at'i 'na japi da beni te da 'yøt'e xá nts'o, nepʉ da 'yøt'a nú'ạ
beni, nu'bʉ́ ya xa 'yøt'a 'nara ts'oqui, ne nura ts'oqui'ạ japi da 'mɛdi.
16 Hangue ma zi hmạdi cu'ihʉ, oguí hopa ri mfenihʉ da hya'a'ihʉ.
17 Ajuạ nú'ạ bí 'bʉi mahets'i, nú'ạ to'o bi hyoca ra hyadi ne ra zạnạ ne ya
tsø, go gue'ạ di 'racjʉ gatho ya hño. Ra hyadi ne ra zạnạ ne ya tsø di mpadi,
pe Ajuạ hinhya'mʉ xa pata rá 'mʉi y nixi hinhya'mʉ ma da pati.

18 Ajuạ po rá paha sɛhɛ bi 'yøt'e pa dá mbạtsihʉ de gue'ạ nu ndá camfrihʉ rá
noya nú'ạ majuạni. Y njabʉ go guecaguihʉ dyá mʉdi sofohʉ de nú'ʉ bi hyoca
Ajuạ.

Ra jamfri nú'ạ majuạni

19 Hangue ma zi hmạdi cu'ihʉ, hñuxhʉ nt'øde xá hño nú'ạ guí ødehʉ. Beñihʉ
xá hño nú'ạ ma gui mạñhʉ, ne oguí ncuɛhʉ 'bestho.
20 Ngue'ạ 'bʉ 'nara jạ'i xi ri ncuɛ, hingui tsa da 'yøt'a nú'ạ ri ho Ajuạ.
21 Hangue tsohʉbʉ gatho ya ts'ot'øt'e ne gatho nú'ạ xá nts'o. Camfrihʉ con
gatho ri mʉihʉ rá noya Ajuạ nú'ạ ya xa 'bot'i ja ri corasohʉ. Nura noya'ạ ja rá
ts'ɛdi pa da pøhø'ihʉ.
22 'Yøthʉ nú'ạ xi'ahʉ rá noya Ajuạ, hingue hønsɛ gui 'yødehʉ, ngue'ạ nu'bʉ
hingui 'yøt'ehʉ nú'ạ guí ødehʉ, njabʉ guí hñat'asɛhʉ.
23 Ngue'ạ nu'ạ to da 'yøde rá noya Ajuạ ne hinda 'yøt'a nú'ạ mạ, nu'bʉ́ nja
ngu 'nara jạ'i nú'ạ di yot'a rá hmi ja ra hñe.
24 Ha ngu bi uadi bi yot'a rá hmi, 'bestho bi pumfri mi tengu rá hmi.
25 Pe nuto da hñuxa nt'øde nú'ạ te mạnga rá noya Ajuạ ne hinda pumfri, ne
da 'yøt'e nú'ạ mạ, nu'bʉ́ Ajuạ da jạpi. Rá noya Ajuạ nja ngu 'nara ley nú'ạ dí
øthʉ co ma pahahʉ pa da nja ma hoga tehʉ.
26 'Bʉ 'na de gue'ahʉ guí beñhʉ gue guí pɛphʉ Ajuạ, ne hinguí handa nú'ạ
guí mạñhʉ, guí hu ri mʉihʉ gue guí pɛphʉ xá hño Ajuạ, pe hina.
27 Nuna guehna ra hoga 'bɛfi nú'ạ ri ho Ajuạ ma Dadahʉ: Gue nu 'na da
maxa ya hyoya bạtsi nú'ʉ jo'o yá nạnạ ni yá dada, ne nuya hyoya viuda, ne
da nsu pa hinda nts'oqui co ya ts'ot'øt'e de ra ximhai.

2

Hinga xʉ́cjʉ nú'ʉ to'o ga numansuhʉ

1 Ma zi cu'ihʉ, 'bʉ majuạni guí camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo xá
nsunda, oguí xʉ́cjʉ 'mɛt'o nú'ʉ to'o gui numansuhʉ.
2 Nu'bʉ da yʉt'i habʉ guí øt'a ri hmunts'ihʉ 'nara jạ'i xi dri hñe xá hño y dri
hñạ ya mfo'yɛ dega oro, ha nehe da yʉt'a 'nara hyoya di he ya zi zɛdutu,
3 y nú'ạ to'o dri hñe xá hño go gui umfʉ ntsaya co ra t'equ'ei ne gui
'ñembabihʉ: "'Yøtcahe ra mạte grí 'ñecua gui hñudi", ha nura zi hyoya gui
'ñemfʉ: "Nu'í ja da 'bahmạbʉ", o gui 'ñemfʉ, "Ja da hñupʉ ja ra hai."
4 ¿Hanja guí øthʉ njabʉ gue guí hạ'mdahʉ nú'ʉ to'o guí numansuhʉ? Hingui
ho nú'ạ ri mfeni gue guí xʉ́ctahʉ ya jạ'i.
5 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, 'yødehʉ: ¿Ha hinguí pạhʉ gue go Ajuạ xa huahna
ya hyoya nuua ja ra ximhai pa go gue'ʉ da hñạni ya jạpi de mahets'i po
yá jamfri? Nehe go gue'ʉ xa huahna Ajuạ pa da ma dí 'mʉhuini habʉ bí
manda'ạ, nehe xa hñạ'tuabi gue da 'mʉhuini gatho nú'ʉ to'o ri mạdi'ạ.
6 Pe nu'ahʉ́ guí numa'ñʉhʉ ya hyoya, ha nuya rico go guí numansuhʉ. Pe
¿ha gue hinguí pạhʉ gue go ya rico ha'a'ihʉ ne tsix'ahʉ ja ra ts'ʉtbi?
7 ¿Ha hingo gue'ʉ tsani nurá hoga thuhu ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo nú'ạ
to'o po rá thuhu'ạ xa thump'a'ihʉ gyá gamfrihʉ?
8 Ra Mạca T'ofo ena njaua: "Mạdi ri miqu'eiui ne gui su ngu grí nsu sɛhɛ."
Nu'bʉ xi majuạni guí øthʉ nuna ra mạca hmanda, nu'bʉ́ hạ, guí øthʉ xá hño.
9 Pe nu'bʉ guí xʉ́ctahʉ hønsɛ nú'ʉ to'o guí mạdihʉ, nu'bʉ́ guí øthʉ 'nara
ts'oqui, y nurá ndạxjua ley ra Moise mạ gue guí tuxhʉ ra ts'oqui ngue'ạ hingá
øthʉ nuna ra mạca hmandanạ.

10 Ngue'ạ nu'ạ tó'o øt'a gatho nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley, pe 'bʉ da 'mɛdi
'nara hmanda hinda 'yøt'e, nu'bʉ́ nura jạ'i'ạ ya bi duxa ra ts'oqui de gatho
nú'ạ mạnga ra ndạxjua ley.
11 Ngue'ạ Ajuạ bi mạnga ja ra ndạxjua ley ne bi 'ñena: "Oxqui nzinga
medinthạti", nehe bi 'ñena: "Oxqui hote." Nde'bʉ, 'bʉ hingrá zinga
medinthạti pe 'bʉ grá hyote, njabʉ ya hinxcá øt'e ngu nú'ạ mạnga gatho ra
ndạxjua ley.
12 Pe nujʉ́ dí camfrihʉ ra 'ra'yo ley nú'ạ dí øthʉ co ma pahahʉ, hangue ga
ñạhʉ ngu rí 'ñehe ne ga øthʉ gatho nú'ạ xá hño, ngue'ạ Ajuạ ma da hñạbgahʉ
nguɛnda ua stá øthʉ nú'ạ mạnga nuna ra 'ra'yo ley ua hina.
13 Nú'ạ ra pa Ajuạ ma da hñạ'mba nguɛnda ya jạ'i hinda ma da huequi nú'ʉ
to'o himbi hueca yá miqu'eiui. Pe nu'ʉ tó'o ri hueca yá miqu'eiui, Ajuạ ma
da huequi'ʉ nú'ạ ra pa'ạ.

'Bʉ da nja ra hoga jamfri da nja ya hoga 'bɛfi

14 Ma zi cu'ihʉ, ¿te di muui 'bʉ 'nara jạ'i da 'ñena gue camfri, pe hingui øt'e
nú'ạ xá hño? ¿Ha gue nú'ạ rá jamfri'ạ tsa da pøhø'ạ? Hina, hinda za.
15 'Bʉ 'nara cu o 'nara nju otho te da hye ni te da zi,
16 y 'na de gue'ahʉ gui 'ñemfʉ: "Nde, ga nzɛnguathohʉ, rí ma te rá 'ñentho
y Ajuạ da max'a'i", pe nu'bʉ hingui umfʉ nú'ạ honi nura cu'ạ, nu'bʉ́ hinte bi
muui nú'ạ gá xiphʉ'ạ.
17 Nehe njabʉ ma jamfrihʉ. Nu'bʉ hønsɛ ra jamfri dí pɛ'tshʉ ne hindí øthʉ
xá hño, nu'bʉ́ hinte di muui nú'ạ ra jamfri dí pɛ'tshʉ.
18 Da za njaua ga xiphʉ 'nara cu: "Nu'í hønsɛ guí camfri, y nugá go dí øt'a
nú'ạ xá hño. Guí nehmạ gui 'ñutca ri jamfri pe hinguí øt'a nú'ạ xá hño, ha
nugá ga u't'a'i ma jamfri ngue'ạ dí øt'a nú'ạ xá hño.
19 Nu'í guí camfri gue 'nat'a Ajuạ 'bʉi, y xá hño guí camfri njabʉ. Nehe ya
ts'ondạhi camfri gue 'nat'a Ajuạ 'bʉi, pe nu'ʉ́ di huạt'i co ra ntsu.
20 Nu'í grá 'bɛmfeni. ¿Ha hinguí pạdi gue hinte di muui ri jamfri 'bʉ nehe
hinguí øt'e xá hño?"
21 Ndu ma dadahʉ ra Abrá bi zixa rá t'ʉ mrá thuhu ra Isaac pa xa hyohmạ
ja ra ata, hangue Ajuạ bi mạ gue hinte ma ts'oqui mi tu ra Abrá ngue'ạ nu'ạ́
bi 'yøt'a nú'ạ bi xipabi Ajuạ.
22 Hangue njabʉ ya dí pạhʉ gue rá jamfri ra Abrá mi pɛui mahyɛgui nú'ạ ra
hoga 'bɛfi bi 'yøt'e nehe. Y co nú'ạ ra hoga 'bɛfi bi 'yøt'e bi 'ñudi gue xi mi ja
rá jamfri.
23 Hangue bi njabʉ ngu nú'ạ mạnga ra Mạca T'ofo, ne ena: "Ra Abrá bi
gamfri Ajuạ, hangue Ajuạ bi mạ gue ra Abrá ya hinte ma ts'oqui mi tu." Nehe
Ajuạ bi mạ gue mrá amigo'ạ.
24 Hangue dí pạhʉ xá hño gue Ajuạ mạ gue ya hinte ma ts'oqui dí tuhʉ
ngue'ạ hingue hønsɛ dí camfrithohʉ, pe nehe dí øthʉ nú'ạ xá hño.
25 Nehe ra Raab masque mi 'nara ts'o'bɛhñạ'ạ, pe Ajuạ bi mạ gue ya hinte
ma ts'oqui mi tu'ạ ngue'ạ xqui 'yøt'e xá hño nu mi umba ntsaya yá 'mɛhni ra
Josue, nehe bi mats'i'ʉ pa bi bøni pa ma'na ra 'ñu pa bi mengui'ʉ habʉ xqui
'ñehe.
26 Hangue njabʉ numa jamfrihʉ, 'bʉ hindí øthʉ nú'ạ xá hño, hinte di muui,
nja ngu ma ndo'yohʉ, 'bʉ ya xa du, ya hinte di muui.

3

Ya noya nú'ʉ dí mạñhʉ

1 Ma zi cu'ihʉ, hinxá hño gue ndunthi de gue'ahʉ guí ne gui nxahnatehʉ
ja ya nija̱, ngue'a̱ dí pa̱hʉ gue ma'na ma da tha̱bgahʉ ra uɛnda nújʉ dyá
xahnatehʉ.
2 Ngue'a̱ gathoguihʉ xi dí øthʉ ndunthi ya t'øt'e xá nts'o ne hingui tsa da
'mʉtho ma nehʉ. Pe nu'bʉ 'nara cu pa̱di da za̱ma rá ne, nu'bʉ́ nura cu'a̱ pa̱di
da za̱ma gatho rá ndo'yo nehe, ne xi øt'e gatho nú'a̱ xá hño.
3 Ngu 'nara fani ga hu'tsuahʉ 'nara frenu pa ga tsa̱mbahʉ rá ne pa da 'yøde,
nu'bʉ́ da za ga tsa̱mbahʉ gatho maxøgue rá ndo'yo.
4 O ngu 'nara barco, masque xi dra da̱ngui ne xi di tsɛdi 'nara bʉnthi pa da
'yent'i, pe 'nara ja̱'i da za da 'yɛt'a nura barco'a̱ co 'nara t'ʉca bøja̱, ne da zits'i
habʉ go da ne'a̱.
5 Njabʉ ma nehʉ nehe, masque xi ra notsi pe da za da japi da nja ndunthi ya
ts'ot'øt'e. Nja ngu 'nara zi xɛca tsibi, ¡hangu rá nda̱ngui hma̱ha̱ 'nara mboza
tsa da nzø!
6 Hangue njabʉ ma nehʉ, tsa da 'yøt'a ndunthi ya ts'ocate, y nja ngu ra
ximhai nehe xi xá nts'o, ngue'a̱ ma nehʉ ri ts'oga gatho ma ndo'yohʉ co nú'a̱
te ma̱. Co ma nehʉ da za da nts'oca ma hoga'mʉihʉ, ne 'bʉ te dí ma̱ñhʉ xá
nts'o, nuya noya'ʉ bí ehe de ja ra nidu.
7 Ra ja̱'i tsa da ma̱x'o gatho nu'a̱raza ra mba̱nga zu'ue, ngu ya ts'ints'ʉ, ngu
nú'ʉ ya zu'ue jʉt'a yá mʉi ja ra hai, ne ngu nú'ʉ ya zu'ue 'bʉi ja ra ndehe, ne
ya xa ma̱x'o'ʉ.
8 Pe numa nehʉ hingui tsa ga tsa̱mihʉ, ngue'a̱ xi xá nts'o, nja ngu rá ne ra
qu'eña̱ hote.
9 Co ma nehʉ dí xøcambenihʉ Aju̱a̱ ma Dadahʉ, y co ma nehʉ dí tsañhʉ ma
miqu'eihʉ masque gathoguihʉ xa hyógaguihʉ Aju̱a̱ ngu rá 'bai'a̱.
10 Hangue co ma nehʉ dí xøcambenihʉ Aju̱a̱, y co ma nehʉ dí tsantehʉ nehe.
Ma zi cu'ihʉ, hindí 'ñepcahʉ ga øthʉ njabʉ.
11 ¿Ha gue da za 'nada ra pøthe da bøhø ra t'asdehe mahyɛgui co ra
uxcadehe? Hina, hinda za.
12 Ma zi cu'ihʉ, ¿ha gue da za 'na 'bai ra igo da unga ya olivo? ¿O 'nara 'bai
gá obxi da unga ya igo? Hina, hinda za. Nixi 'nara pøthe hingui tsa da bøhø
ra ts'othe ne ra t'asdehe.

Ra mfa̱di nú'a̱ maju̱ani

13 ¿To'o 'na de gue'ahʉ ra nimfeni ne ra ba̱mhya̱? Nu'a̱ tó'o ra ba̱mhya̱ ne ra
nimfeni dá 'ñudi rá hoga'mʉi co ya hoga 'bɛfi, ne hinda 'ñets'i co nura mfa̱di
pɛ'tsi, ngue'a̱ nu'a̱ tó'o pɛ'tsa ra hoga mfa̱di hingrá 'ñets'i.
14 Pe nu'bʉ gyá ndustehʉ ne guí ne gui nsɛhɛhʉ, ogyá 'ñets'ihʉ gui 'ñeñhʉ
gue xi guí pɛ'tshʉ ra hoga mfa̱di, ngue'a̱ gue'a̱ 'nara nc'uamba.
15 Ngue'a̱ nú'a̱ ra mfa̱di guí pɛ'tshʉ gue'a̱ dega ximhai, ne dega ja̱'i, ne dega
ts'onda̱hi, hingo de Aju̱a̱.
16 Ngue'a̱ nu habʉ ja ra nduste ne habʉ ne da nsɛhɛ 'na, nuni ja guehni ja
ra tuhni ne gatho ya ts'ot'øt'e.
17 Pe nu'ʉ tó'o pɛ'tsa nú'a̱ ra mfa̱di bí ehe de mahets'i, gue'ʉ xá nt'axi yá
mfeni ne hingyá 'yøt'atuhni. Nu'ʉ́ ya hoja̱'i, ya hoga'yøde ne xi ja yá huecate
ne nza̱ntho øt'e xá hño. Hingui yohna yá mfeni, nixi hingyá yohmi.
18 Nu'ʉ tó'o 'bʉi te rá 'ñentho, ne hingyá 'yøt'atuhni, nu'ʉ́ udi 'nara hoga'mʉi
pa nehe ma'ra da 'mʉ 'nara hoga'mʉi, nja ngu 'nara 'bot'i nú'a̱ 'bot'i pa 'mɛfa
da nja 'nara hoga sofo.

4

Mahyoni hinga mạdihн ya ts'ot'øt'e de ra ximhai

1 ¿Hanja grí ntsнihн ne grí ntuñhн 'na ngu ma'na? Nu'ahн́ grí ntuñhн ngue'ạ guí pɛ'tshн ya ts'onc'at'i y nuya ts'onc'at'i'н gue'н ja'ahн gui ntuñhн.
2 Guí nehmạhн te gui pɛ'tshн, pe hingui tsa te gui pɛ'tshн, hangue guí ne gui hñotehн. Gyá ndustehн pe hingui tsa gui pɛ'tshн nú'ạ guí nehн, hangue asta grí ntuñhн pa gui pɛ'tshmạhн nú'ạ guí nehн. Hingui tsa te gui pɛ'tshн ngue'ạ hinguí aphн Ajuạ.
3 Hạhạ, guí adihн, pe hingui t'a'ahн nú'ạ guí adihн ngue'ạ hinguí adihн ngu rí 'ñehe. Guí adihн hønsɛ pa gui johyahн ja ya ts'ot'øt'e de ra ximhai.
4 ¡Nú'ahн guí mạdihн ya ts'ot'øt'e de ra ximhai ne hinguí mạdihн Ajuạ, guí njahн ngu ra zinga medinthạti! ¿Ha hinguí pạdihн gue 'bн grí mạdihн ya ts'ot'øt'e de ra ximhai, nu'bн́ grí нtsahн Ajuạ? Hangue nu'ạ tó'o xi ne da mạdi ya t'øt'e de ra ximhai, nú'ạ́ ya ri нtsa Ajuạ.
5 ¿Ha guí beñhн gue hinte ri muui ra Mạca T'ofo nu habн ena?: "Nurá Mạca Ndạhi Ajuạ bá pɛhni pa da 'mн ja ma corasohн, nú'ạ́ go gue'ạ mạdiguihн, y nu'ạ́ ne gue xi ga mạdihн Ajuạ."
6 Nehe Ajuạ go gue'ạ ri 'racjн ra dạnga mfats'i. Nu ja ra Mạca T'ofo ena njaua: "Ajuạ hingui faxa nú'н to'o ri 'ñets'i ne ri øt'e, pe nu'н tó'o hingyá øt'e ne hingyá 'ñets'i, nú'н́ hạ, fats'i."
7 Hangue 'yøtehн Ajuạ, ne nø'tuahн ra ts'ondạhi y nú'ạ́ da 'uegue de gue'ahн.
8 Jonihн co Ajuạ y nú'ạ́ da joni con gue'ahн. Nú'ahн guí øthн ya ts'oqui, 'ueguehн de gue'н pa strá nt'axi ri tehн. Ha nú'ahн guí yohna ri mfenihн, ntsø'mhн de nú'ạ guí øthн, pa njabн da za da t'axca ri corasohн.
9 Ntsø'mhн de ri ts'oquihн, ne dá du ri mнihн de gatho nú'ạ xcá 'yøthн, ne nzoñhн. Nuri thedehн, dá mpнnga ts'oni, y nuri johyahн, dá mpнnga dumнi.
10 Ogrí 'ñexhн ja rá thandi ra Zidada. Ñobrihн y nu'ạ́ go da 'ñex'a'ihн 'mɛfa.

Hiní 'ñepi ga 'yøhн ma cuhн

11 Ma zi cu'ihн, ogrí nøñhн 'na ngu ma'na. Nu'ạ tó'o nøni rá cu o ri 'yø de nú'ạ te øt'e, nú'ạ́ ja ra uɛnda go nøma'ñн ra ley ne ri 'yø. Nu'ạ tó'o ri 'yø ra ley, ya hingo øt'a ngu nú'ạ mạnga ra ley, ngue'ạ ya ri 'ñet'a nzayasɛ.
12 Ajuạ go bi hyoca ra ley y go gue'ạ ra nzaya. Y nu'ạ́ go gue'ạ tsa da ñạnga ya jạ'i, nehe tsa da mɛhna to da mɛhna ja ra tsibi. Pe xi'a'i, ¿to'o'igue pa gui 'yø ri miqu'eiui?

Hinto pạdi te da nja rixudi ndamạni

13 Nú'ahн guí eñhн njaua: "Núbya rapaya o rixudi ga maha ja nú'ạ ra hnini dí mạñhн, y ja grá 'bнhнni 'na njɛya, ne grá ntuquihн ne grá mpahн pa grá tạhạhн ra bojạ."
14 Njabн guí beñhн, pe nixi guí pạdihн te grá haxhн xudi. Nujн́ hindí pạhн hangu ya pa ma ga ntehнua, ngue'ạ dí njahн ngu ra 'bønguui ri hnequi ne hints'н ya'ạ da 'mɛtho.
15 Hangue ma'na xá hño gui 'ñeñhн njaua: "'Bн Ajuạ gue'ạ rá paha, ne 'bн da 'racjн ra te ne ra nsɛqui, nu'bн́ hạ, ga øthн gatho nú'ạ dí beñhн."
16 Pe nu'ahн́ grí 'ñets'ihн co ri mfeni sɛhɛhн. Y nu gatho ri nt'ets'ihн xi xá nts'o.
17 Ne nu'ạ tó'o pạdi da 'yøt'e nú'ạ xá hño pe hingui øt'e, nú'ạ́ go gue'ạ 'nara ts'oqui.

5

Ra ts'ofo pa ya rico

1 ¡Nú'ahн ricohн 'yødehн! Mamts'onihн ngue'ą ma gui thohн ya dąnga нgui.
2 Ma da 'ya gatho nú'ą te guí pɛ'tshн, ne ma da zip'ahн ra zu'ue gatho ri hoga hehн.
3 Ma da boxcua gatho ri bojąhн ngu ra t'axi ne ra oro nú'ą xcá muntshн ne xcá pɛ'tsthohн, ne ja da hnequini gue hinxá hño nú'ą xcá øthн gue xcá pɛ'tsthohн. Ne'ahн ma gui njahнbн ngu ri bojąhн gue ma gui juadihн, y nuri ts'onc'at'ihн pa xcá pɛ'tshн ri bojąhн, gue'ą ngu 'nara tsibi ma da juat'ahн. Ja nuya ya paya xcá muntshн ndunthi ri bojąhн, y ya yá gąts'i ya pa.
4 Ya xa nt'øde yá ts'oni ri mɛfihн nú'н to'o xa xop'ahн ri huąhihн. Nu'ú zoni ngue'ą xcá hyathн ne hinxcá ju'tuahн ngu rí 'ñepabi'н. Pe ma Zidadahн nú'ą to'o ra ndą de gatho ya ɛnxɛ mahets'i, ya xa 'yøtuabi yá ts'oni nú'н ri mɛfihн.
5 Nuua ja ra ximhai guí øthн nú'ą go ri pahasɛhн, ne hinte grí 'bɛhн, pe guí njahн ngu 'nara mbo'oni nú'ą xa hnoqui pa da tho.
6 Nu'ahú guí høxhн ra thai nú'н hinte ma thai tu, ne guí hohн'н masque hinte xa 'yøt'e, y nu'ú hingui nø't'ahн.

Rí 'ñepi ga tsɛthн gatho ya ts'othogui ne ga aphн Ajuą da maxcahн

7 Pe nu'ahн ma zi cu'ihн, tsɛthн gatho nú'ą da 'ñep'ahн mientra da zøhø ma Zidadahн. Njahн ngu ra mot'i nú'ą tø'ma ra mнdi 'ye ne ra 'bɛfa 'ye pa njabн da za da gнxa 'nara hoga sofo.
8 Ne'ahн ndø'mhн, ne zɛdihн ri jamfrihн ngue'ą ya 'nitho ma da zøhø ma Zidadahн.
9 Ma zi cu'ihн, ogrí hñøxa thaihн 'na ngu ma'na pa hingui tuxhн ya ts'oqui. Beñhн gue ma Zidadahн to'o ra nzaya, ya ts'нtho ya pa di 'bɛdi pa da zøhø'ą.
10 Ma zi cu'ihн, tsɛthн gatho nú'ą te guí thohн, ngu bi zɛta yá 'mɛhni Ajuą nú'н bi 'mн maya'bн ne bi mąmba rá noya'ą.
11 Dí pąhн gue Ajuą jąpi nú'н to'o tsɛta gatho ya thogui nú'н thogui'н. Stá øhн de ra Job, hangu ya thogui himbi zɛthmą'ą. Pe 'mɛfa Ajuą xi bi jąpi'ą ngue'ą Ajuą xi ja ndunthi rá huecate ne ja ndunthi rá hmąte.
12 Ma zi cu'ihн, jamasuhн oxqui jurahн, nixi por mahets'i, nixi po ra ximhai, nixi por ma'ra ya t'øt'e. Mąñhн nú'ą majuąni; nu'bн hą, gui mąñhн "Hą", y nu'bн hina, "Hina", pa njabн Ajuą hinda castiga'ihн.
13 'Bн 'na de gue'ahн grí sufrihн, 'yaphн Ajuą pa da max'ahн. O 'bн grí johyahн, tuthн ya jąhñą.
14 'Bн 'na de gue'ahн grí hñenihн, zoñhн ya ndą de ra niją pa da 'yapa Ajuą por gue'ahн, ne da gox'ahн ra aceite de rá thuhu ma Zidadahн.
15 Y 'bн gui 'yadihн con gatho ri jamfrihн, nu'bú gui ñąnihн y ra Zidada da 'ra'ahн ra nzaqui, y 'bн xcá 'yøthн 'nara ts'oqui, nu'ą́ da puñ'ahн.
16 Hangue njuąnihн de ri ts'oquihн 'na ngu ma'na, ne mfaxhн 'na ngu ma'na gui 'yaphн Ajuą da puñ'a'ihн, y pa njabн nu'ą́ da 'yøthe'ihн nehe. Ajuą øtuabi rá nt'adi nú'ą to'o 'bнi xá hño con gue'ą ne apabi con gatho rá mнi.
17 Nura bądi Elía 'namrá ją'i nehe ngujн, y nú'ą́ xi bi 'yapa Ajuą pa hinda 'uąi, hangue himbi 'uąi hñu njɛya made.
18 Nepн ma'na'qui bi yopa 'yapabi Ajuą pa da 'uąi y bi 'uąi, y nu'bú xi bi hogui ndunthi ra sofo ma'na'qui.
19 Ma zi cu'ihн, 'bн 'nara cu da 'uegue de rá noya Ajuą, nepн 'na de gue'ahн gui zofohн'ą pa da yopa mengui, y nu'ą́ da mengui,

20 nu'bú pa̱dihʉ gue nu'a̱ tó'o da co'tsa 'nara 'yøt'ats'oqui de ja rá ts'o'ñu,
nu'á̱ bi ña̱nga 'nara 'yøt'ats'oqui pa hinda ma ja ra nidu, y Aju̱a̱ go gue'a̱ bi
pumbabi yá ts'oqui nú'a̱ ra 'yøt'ats'oqui'a̱ masque xi ndunthi yá ts'oqui.

RÁ MƱDI RA PEDRO
RA MƱDI CARTA NÚ'Ą BI 'YOFO RA APOSTOL NSAN PEDRO

Ra apostol Pedro opabi nú'ʉ ya gamfri xa nxani habʉraza

1 Núgui drá Pedro, rá apostolgui ra Zidada Jesucristo. Dí op'ahʉ nuna carta
nú'ahʉ gyá gamfrihʉ xcá pøñhʉ de ri haihʉ ne xcá nxañhʉ habʉraza ma'ra
ya hai, 'ra de gue'ahʉ guí 'bʉhʉ Mponto, ma'ra Galacia, nu ma'ra Capadocia,
nu ma'ra Asia, ha nu ma'ra Bitinia.
2 Ajuą ma Dadahʉ bi huancahʉ ngu nú'ą xqui beni desde rá mʉdi pa dá
camfrihʉ ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo. Y po rá Mąca Ndąhi bi t'axca ma
mfenihʉ pa ga øtehʉ ra Zidada Jesu co 'nara mfeni xá nt'axi, y co rá mąca
ji'ą xa xʉga ma ts'oquihʉ. Ajuą da jąp'a'ihʉ ndunthi ne da max'a'ihʉ pa gui
'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Ya gamfri pɛ'tsa 'nara nthø'mate de ra te pa nzą̨ntho

3 Ga xøcambenihʉ Ajuą nú'ą to'o ma Dadahʉ ne go gue'ą rá Dada ma zi
Hmuhʉ ra Jesucristo. Nú'ą́ xi ja ndunthi rá huecate pa guecaguihʉ, hangue
xa 'racjʉ 'nara 'ra'yo te. Ne nubyá dí tø'mhʉ gue ma ga yopa ntehʉ ngue'ą ma
zi Hmuhʉ ra Jesucristo bi du nepʉ bi yopa nte ma'na'qui'ą.
4 Nehe dí tø'mhʉ ga hą̨ñhʉ nú'ą ra tsogui bí pɛscaguihʉ Ajuą nuni mahets'i
nú'ą hinda za da nhuati, nixi hinhya'mʉ da nts'oqui, nixi hinhya'mʉ ma da
'mɛdi ngu yá xi ya za.
5 Ajuą xi sugaguihʉ co rá ts'ɛdi ngue'ą dí camfrihʉ'ą. Nú'ą́ sugaguihʉ asta
nú'ą ra pa da ñą̨ngaguihʉ nuua ja ra ximhai pa dí 'racjʉ nuni mahets'i gatho
nuya jąpi de ma mpøhøhʉ nú'ʉ 'bɛscaguihʉ ne ma da hnequi rá ngąts'i ra pa.
6 Hangue por gue'ą xi drí johyahʉ masque dí thohʉbya ya ts'othogui nuua
ja ra ximhai ngue'ą go gue'ą rá paha Ajuą, pe nuya thogui'ʉ 'bestho ma da
uadi ngue'ą 'raya patho ma da njabʉ.
7 Nubya dí thohʉ ya ts'othogui pa ma'na da zɛdi ma jamfrihʉ, pa njabʉ nu
stua yopa penga ra Zidada Jesucristo, Ajuą ma xi da 'ñesca ma nsuhʉ ne da
johya'ą ngue'ą xa zɛdi ma jamfrihʉ. Nja ngu ra oro 'rani ja ra tsibi pa ma'na
da hogui, nújʉ nehe dí thohʉ ya ts'othogui pa ma'na da zɛdi ma jamfrihʉ.
Nura oro masque huadi ne thogui, pe 'rani ja ra tsibi pa ma'na da hogui, y
numa jamfrihʉ ma'na ri muui que ra oro.
8 Nu'ahʉ́ grí mądihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo masque hinxcá hyanthʉ,
ne guí camfrihʉ'ą masque nubyá hinguí hanthʉ'ą, hangue xi grí johyahʉ co
'nara dąnga johya xi xá nsunda.
9 Y nurá ngąts'i ra pa, ngue'ą xcá camfrihʉ, ma gui tsøñhʉ mahets'i habʉ
ma dí t'a'ahʉ gatho ya jąpi de ri mpøhøhʉ.
10 Maya'bʉ nuyá 'mɛhni Ajuą bi mą gue nujʉ́ ndí ma ga mpøhøhʉ po rá
hñoją'i Ajuą. Nuya 'mɛhni'ʉ himbi za bi bądi de nuna mpøhø xa 'racjʉ Ajuą
nubya. Nu'ʉ́ xi mi øt'a ra ts'ɛdi pa xa bądihmą te rí bønga nú'ą bi mą̨ñ'ʉ, pe
himbi za.
11 Nu'ʉ́ bi mą ngu nú'ą mi xipa rá Mąca Ndąhi Ajuą gue ra Zidada Jesucristo
mi ma da thogui ya ʉgui asta rá du, pe 'mɛfa mi ma da t'umba ra nsunda. Pe
nu'ʉ́ himbi za bi bądi ha'mʉ mi ma da njabʉ, nixi hanja mi ma da nja.

12 Nuya 'mɛhni'ʉ bi sipi gue himi ma da hyanda nú'ą mi mąñ'ʉ, pe nujʉ́ hą.
Pe bi sipabi'ʉ gue mi pɛ'tsi da nja gatho nú'ą mi mąñ'ʉ, pe asta 'mɛfa. Dí pąhʉ
gue nuya pabya xa nja gatho nú'ą bi mąñ'ʉ, ne gue'ą ya xa xi'a'ihʉ nú'ʉ to'o
mąnba rá noya Ajuą ne hąnpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi nú'ą xuá 'bɛhna de
mahets'i. Ne nuna mpøhønąą xi xá nsunda, hangue asta ya ɛnxɛ da nehmą da
bądi nehe.

Ajuą ne ga pɛ'tshʉ 'nara te strá nt'axi

13 Hangue beñhʉ xá hño de nú'ą te gatho gui 'yøthʉ, ne nsuhʉ xá hño, ne xi
da tø'mhʉ nú'ʉ ya jąpi ma da 'ra'ahʉ Ajuą po rá hñoją'i nu stua yopa penga
ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
14 Nubyá ya yá bątsi'ihʉ Ajuą ne guí øtehʉ'ą, hangue oxqui beñhʉ gui
'yøt'ehʉ ya ts'ot'øt'e ngu nú'ʉ nguí øthʉ ma'mɛt'o ante gui camfrihʉ ra Zidada.
15 'Yohʉ co ri mfenihʉ strá nt'axi ngu rá nt'axi Ajuą nú'ą xa huahn'ahʉ pa
da pøhø'ihʉ.
16 Ngue'ą Ajuą xicaguihʉ ja ra Mąca T'ofo ne ena: "'Bʉhʉ xá nt'axi, ngue'ą
nugui xá nt'axigui."
17 Ajuą go gue'ą ma Dadahʉ nú'ą to'o dí aphʉ ma nt'adihʉ, y nú'ą́ go gue'ą
nehe ma da hñąbgahʉ nguɛnda de gatho nú'ą te stá øthʉ. Nú'ą́ hinda ma da
xʉ́ctho nú'ʉ to'o ma da hñą'mba nguɛnda, hangue mahyoni ga 'yohʉ co rá
ntsu Ajuą gatho nú'ʉ ya pa ga 'bʉhʉua ja ra ximhai.
18 Dí pąhʉ gue Ajuą bi 'uegaguihʉ de ma nts'o'mʉihʉ nú'ą xqui 'ñutca ndu
ma dadahʉ. Nu'ą́ bi pøhøguihʉ, pe hingue co ra t'axi nixi co ra oro nú'ą juadi
ne thogui.
19 Bi pøhøguihʉ co rá mąca ji ra Zidada Jesucristo nú'ą bi mani nu mi tho'ą,
nja ngu 'nara zi t'ʉca dɛti xá nt'axi ne hinte ja.
20 Nú'ą́ de ante da thoca ra ximhai ya xqui t'eque pa da du ne pa da
pøhøguihʉ, pe hinga 'bestho bi 'ñehe, asta nuya pabya ja bi 'ñehe pa bi
pøhøguihʉ.
21 Nujʉ́ dí camfrihʉ Ajuą ngue'ą bá pɛncahʉ'ą ra Zidada Jesucristo pa bi du
por guecjʉ, y 'mɛfa de gue'ą Ajuą bi japi bi yopa nte ma'na'qui, ne bá umba
rá nsunda. Hangue dí camfrihʉ Ajuą, ne dí tø'mhʉ da zixcahʉ ja rá nsunda
nehe.
22 Y stá camfrihʉ rá noya Ajuą ne ya stá nxʉcjʉ de ma ts'oquihʉ pa xa za stá
mpɛ'tsua hmątehʉ 'na ngu ma'na, hangue xi ma ga mą́dihʉ 'na ngu ma'na
con gatho ma mʉihʉ.
23 Nubyá ya stá yopa 'bʉhʉ ma'ra'yo ngue'ą ya stá camfrihʉ rá noya Ajuą
nú'ą hinhya'mʉ ma da uadi. Nuna ra te dí pɛ'tshʉ de guecua ja ra ximhai ma
da uadi da thogui, pe nuna ra 'ra'yo te stá hąñhʉbya hinhya'mʉ ma da uadi.
24 Ra Mąca T'ofo ena njaua:
Rá te ra ją'i nja ngu 'nara ndąpo,
ha nú'ą gatho te pɛ'tsa nura ją'i'ą nja ngu 'nara døni.
Nura ndąpo da du y nura døni da hyøe,
25 pe nurá noya Ajuą hinhya'mʉ da uadi.
Y nura noya'ą go gue'ą ra mąca noya ya xa si'ahʉ.

2

1 Hangue ya hñącjʉ gatho nú'ą xá nts'o, ngu ra nthate, ra ñohmi, ra nduste,
ra nt'etsate, guehya dí xi'ahʉ ya hingui 'yøthʉ.

2 Njahʉ ngu 'nara zi bạtsi xi tsʉ ra thuhu dega 'ba, ne ne da zi ndunthi pa da
niñạ, ne'ahʉ dá zʉ'ahʉ ra thuhu de rá noya Ajuạ, pa njabʉ ma'na da ndạngui
ri jamfrihʉ,
3 ngue'ạ nu'ahʉ́ ya xcá pạtuahʉ rá hñojạ'i ra Zidada.

Ra Zidada Jesucristo gue'ạ ra mʉdi do bi mɛgui Ajuạ ja rá nijạ nú'ạ te

4 Jonihʉ co ra Zidada Jesu nú'ạ to'o ra mʉdi do bi mɛgui Ajuạ ja rá nijạ'ạ
nú'ạ te, y nú'ạ ra nijạ'ạ go guecjʉ újʉ stá camfrihʉ. Nja ngu nú'ạ ra mʉdi
do bi ʉtsa ya gạdo ne bi føte'ʉ, njabʉ bi t'ʉtsa nehe ma Zidadahʉ ra Jesucristo
asta bi tho ja ra ponza. Pe ja rá thandi Ajuạ xi ri muui, ne bi hñuts'i'ạ dega
mʉdi do.
5 Y újʉ nehe dí njahʉ ngu 'raya do nú'ʉ t'ets'i ja ra jạdo pa rí te rá nijạ
Ajuạ, y Ajuạ go gue'ạ ra gạdo. Nujʉ go guecjʉ dyá macjạhʉ majuạni ngue'ạ dí
pɛphʉ'ạ. Hangue ma ga umfʉ ma tehʉ'ạ ngu 'nara hñạ'ti, ngue'ạ gue'ạ ri ho
Ajuạ ga umfʉ de rá thuhu ra Zidada Jesucristo.
6 Ngue'ạ Ajuạ mi mạnga de ra Zidada Jesu ja ra Mạca T'ofo, ne ena njaua:
Nugui dí pɛgui ja ma hnini Sion nuna ra mʉdi do pa ma nijạ,
ngue'ạ guehna stá huts'i ne xi ri muui ndunthi;
y nuto gatho da gamfri, hinda ma da 'bɛ yá tsa.
7 Hangue újʉ dí camfrihʉ ra Zidada Jesu, dí pạhʉ gue xi xá nsunda, pe nú'ʉ
to'o hingui camfri'ạ, hingui pạdi ua xá nsunda. Ja ra Mạca T'ofo mạ njaua de
ra Zidada Jesucristo, ne ena:
Nú'ạ ra do bi føthmạbʉ 'na lado nuya hyøngu,
nubya gue'ạ ra mʉdi do de rá nijạ Ajuạ.
8 Ra Mạca T'ofo sigui mạ de ra Zidada Jesucristo ne ena:
Ya jạ'i da za da mfe'tse ja nura do'ạ, ne da dagui.
Y nu'ʉ tó'o ri mfe'tse, ri mfe'tse ngue'ạ hingui camfri rá noya Ajuạ. Nú'ʉ́ ma
da dagui pa da 'mɛdi ngue'ạ bi mạnga Ajuạ da njabʉ.

Ya gamfri gue'ạ rá hnini Ajuạ

9 Pe nujʉ́ go guecjʉ rá hniniguihʉ Ajuạ xa huancahʉ ne xá nt'axiguihʉ, ne
dyá ndạ gá macjạhʉ dí pɛphʉ Ajuạ ra dạnga ndạ, ne dí mạñhʉ de yá dạnga
'bɛfi nú'ạ to'o bá tsicjʉ de ja ra 'bɛxuui pa ga 'bʉhʉ ja rá mạca ñot'i'ạ, y nú'ạ́
go guesɛ Ajuạ.
10 Ma'mɛt'o himrá hniniguihʉ Ajuạ, pe nubyá hạ, ya rá hniniguihʉ'ạ.
Ma'mɛt'o hinstí tsʉhʉ ra huecate, pe nubyá hạ, Ajuạ xa huegaguihʉ.

Pɛphʉ Ajuạ co ri tehʉ

11 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, nú'ahʉ gyá nzøhøhʉ de guecua ja ra ximhai, dí xi'ahʉ
gue oxqui beñhʉ ya ts'omfeni de ra ximhai, ngue'ạ nuya ts'omfeni'ʉ go gue'ʉ
da za da ts'oc'a ri 'ra'yo tehʉ.
12 'Yohʉ xá hño ja yá thandi nú'ʉ hingyá gamfri. Nú'ʉ́ ri numa'ñʉ'ihʉ,
ne eñ'ahʉ gue gyá ts'ojạ'ihʉ, pe nu sta hyanda ri hoga'mʉihʉ, ne'ʉ ma da
xøcambeni Ajuạ nú'ạ ra pa'ạ da thạ'mba nguɛnda'ʉ.
13 'Yøtehʉ gatho nuya jạ'i hạ ra ts'ʉtbi, ngue'ạ guí camfrihʉ ra Zidada.
'Yøtehʉ nuri dạnga ndạhʉ,
14 ne gatho nuyá mfats'i'ạ nú'ʉ xa thuts'i pa da castiga nú'ʉ hingui øt'e xá
hño, ha nehe pa da ñạmahño de nú'ʉ øt'e xá hño.
15 Ajuạ gue'ạ rá paha gui 'yøthʉ gatho nú'ạ xá hño, pa njabʉ gui co'tuahʉ yá
ne nú'ʉ ya jạ'i ñạma'ñʉ de gue'ahʉ ne hinte yá fạdi.

16 Nubyá ya hinguí 'bʉhʉ ja rá hmanda ra ndạxjua ley, pe hingue ngue'ạ ya hinguí 'bʉhʉ ja rá hmanda ra ndạxjua ley ma gui 'yøthʉ ya ts'ocate. Nubyá ma'na mahyoni gui 'yøthʉ ra hño, ngue'ạ gyá 'bɛgohʉ de Ajuạ.
17 Hangue mahyoni gui umfʉ ra t'equ'ei gatho ya jạ'i ngu rí 'ñepi cada 'na de gue'ʉ, ne xi gui mạdihʉ gatho ya cu, ne gui 'yohʉ co rá ntsu Ajuạ, ne gui umfʉ ndunthi ra t'equ'ei ri dạnga ndạhʉ.

Ra Zidada Jesucristo bi zɛta ya ts'othogui, y njabʉ ga tsɛthʉ nehe

18 Nu'bʉ nú'ahʉ guí 'bʉhʉ dega 'bɛgo, 'yøta ri hmuhʉ co ndunthi ra t'equ'ei, hingue hønsɛ nú'ʉ ja yá hmạte ne ya hojạ'i, nehe nú'ʉ xi ya ts'o'mʉi.
19 'Bʉ guí tsɛthʉ gatho ra nts'o'mʉi t'ø't'ahʉ masque hinte go xcá øthʉ, hønsɛ ngue'ạ xcá camfrihʉ Ajuạ, nu'bʉ́ hạ, guí øthʉ xá hño ja rá thandi Ajuạ.
20 Pe nu'bʉ dra castiga'ihʉ ngue'ạ guí øthʉ nú'ạ hingui ho, ne guí tsɛtathohʉ, xí njabʉ, ¿ha gue da t'e'ts'a ri nsuhʉ? Hina, hinda za. Pe nu'bʉ guí sufrihʉ ngue'ạ guí øthʉ ra hño ne gatho guí tsɛtathohʉ, nu'bʉ́ hạ, guí øthʉ xá hño ja rá thandi Ajuạ.
21 Ajuạ bi huancahʉ pa ga tsɛthʉ ya ts'othogui ngu nú'ạ bi zɛta ra Zidada Jesucristo. Nú'ạ́ xi bi zɛta ya ts'othogui nsinque te ma ts'oqui mi tu, hønsɛ po rá nguecjʉ, hangue rí 'ñepcahʉ ga tsɛthʉ nehe ngu bi zɛti'ạ.
22 Nu'ạ́ hinhya'mʉ bi 'yøt'a ni 'nara ts'oqui, nixi to bi hyat'i.
23 Ora mi ts'ani'ạ, nu'ạ́ himi thạdi. Ora mi hna'mbabi, nu'ạ́ himbi nøt'e. Nu'ạ mi øt'e, hønsɛ mi tsocuatho ja rá 'yɛ Ajuạ ngue'ạ go gue'ạ pạdi da 'yøt'a ra ts'ʉtbi ngu rí 'ñehe.
24 Ma Zidadahʉ ra Jesu bi hñạsca gatho ma ts'oquihʉ nuni ja ra pont'i habʉ bi du'ạ. Bi du'ạ pa bi 'uegaguihʉ de ra ts'oqui pa da za ga 'bʉhʉ xá nt'axi. Nú'ạ́ xi bi thogui 'raya dạnga ʉgui pa go bi hñạsca ma ʉguihʉ.
25 Nujʉ́ ndí njahʉ ngu 'raya dɛti xqui nxani habʉraza, pe nubyá ya stá yopa penguihʉ co ma hoga Ma'yohʉ nú'ạ to'o ri supca ma tehʉ.

3

'Nara ts'ofo pa ya medinthạti

1 Nú'ahʉ 'bɛhñạhʉ, 'yøta ri dạmehʉ, pa njabʉ nu'bʉ ri dạmehʉ hingyá gamfri, da za da gamfri'ʉ nsinque gui zofohʉ, hønsɛ ngue'ạ da hyanda ri hoga'mʉihʉ.
2 Da gamfri'ʉ ngue'ạ da hyandi gue guí 'yohʉ xá nt'axi, ne ngue'ạ xi di ja ri t'equ'eihʉ.
3 Odi oda ri mfenihʉ ra nthoqui de ri stạhʉ, nixi de nú'ạ ra oro gui hñuxhʉ, ne nixi de nú'ạ ra he gui hñuxhʉ pa da hnequi mahotho'ihʉ.
4 Nu'ạ mahyoni gui 'yøthʉ, go da beñhʉ gui nhyocjʉ de mbo ja ri corasohʉ co 'nara nthoqui nú'ạ hinda ma da ts'oqui. Gui hñojạ'ihʉ ne gui 'bʉhʉ co 'nara hoga'mʉi, ngue'ạ guehna ri ho Ajuạ.
5 Njahʉ nehe ngu bi nja nú'ʉ ya hoga 'bɛhñạ mi 'bʉ maya'bʉ, xi mri hñoqui xá hño mbo ja yá coraso, mi camfri Ajuạ ne mi øta yá dạme.
6 Ngu ra Sara, xi bi 'yøta rá dạme nú'ạ mrá thuhu ra Abrá, ne xi bi jamasu'ạ, y asta mi embi gue go mi gue'ạ rá hmu. Nu'ahʉ da za gui njahʉ ngu nú'ạ ra 'bɛhñạ'ạ 'bʉ gui 'yohʉ xá hño, ne hingui tsuhʉ gatho nú'ạ da 'ñehe.
7 Nú'ahʉ 'ñøhøhʉ, 'bʉhʉ xá hño co ri 'bɛhñạhʉ ngu nú'ạ ri manda Ajuạ, ngue'ạ Ajuạ xa 'ra'ahʉ 'nada ra te mahyɛgui con gue'ʉ, ne ngue'ạ hinga mahyɛgui yá ts'ɛdi con gue'ahʉ. Hangue numansuhʉ'ʉ pa njabʉ Ajuạ da 'yøde nú'ạ gui 'yapabihʉ.

Mahyoni da sufri nú'ą̱ to'o øt'a ra hño

8 Nubyá, nú'ahʉ grí gathohʉ, pɛ'tshʉ 'nada ra mfeni, hñʊ'mbahʉ yá mʉi nú'ʉ to'o tu yá mʉi, mą́dihʉ 'na ngu ma'na, pɛ'tshʉ ra nthecate 'na ngu ma'na, ne oxqui 'ñexhʉ 'na ngu ma'na.

9 Oxqui ø'tuahʉ ra nts'o'mʉi nú'ʉ to'o ø't'ahʉ ra nts'o'mʉi, nixi gui tsañhʉ nú'ʉ to'o tsañ'ahʉ. Nu'ą̱ gui 'øthʉ, 'yaphʉ Ajuą̱ da jąpabi'ʉ, ngue'ą̱ Ajuą̱ xa huahn'a'ihʉ pa gui 'øthʉ njabʉ, ne pa da jąp'a'ĩhʉ'ą̱.

10 Xa nt'ofo ja ra Mąca T'ofo ne ena njaua:
Nu'ą̱ tó'o ne da 'mʉ 'nara hoga'mʉi gatho ya pa de rá te,
dá su rá ne pa hinda nhyate,
ne hinda mąnga ya ts'onoya.

11 Dá 'uegue de ya ts'oqui ne dá 'øt'a ra hño.
Dá 'øt'a ra ts'ɛdi pa da 'mʉ te rá 'ñentho, ne hindra necatuhni.

12 Ngue'ą̱ Ajuą̱ ri jąpa nú'ʉ to'o øt'a ra hño,
ne øtuabi yá nt'adi'ʉ.
Pe nuya ts'o'mʉi, hini jąpabi'ą̱.

13 ¿To'o gue'ą̱ da 'yø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi 'bʉ guí øthʉ ra hño? Jo'o.

14 Pe nu'bʉ guí sufrihʉ ngue'ą̱ guí øthʉ ra hño, nu'bʉ́ guí njąpihʉ. Hangue oxqui tsuhʉ te da t'ø't'ahʉ, nixi da du ri mʉihʉ.

15 Xøcambenihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo ja ri corasohʉ, ne gui ja gui pąhʉ hanja gui thątuahʉ nú'ʉ to'o da 'yan'ahʉ de ri jamfrihʉ. Hąhą̱, gui thądihʉ, pe co 'nara t'equ'ei ne hingue dega nt'ets'i.

16 Hangue 'yohʉ xá hño co ri mfenihʉ strá nt'axi, pa njabʉ da 'bɛ yá tsa gatho nú'ʉ to'o ñąma'ñʉ de gue'ahʉ. Nu'ʉ́ ñąma'ñʉ de gue'ahʉ ngue'ą̱ guí tɛnbahʉ rá 'mʉi ra Zidada Jesucristo.

17 'Bʉ Ajuą̱ go rá paha pa gui sufrihʉ, ma'na xá hño gui sufrihʉ ngue'ą̱ guí øthʉ nú'ą̱ xá hño, pe hingue gui sufrihʉ po 'nara nts'o'mʉi gui 'øthʉ.

18 Nehe ra Zidada Jesucristo bi sufri. Nú'ą́ 'na'quitho bi du pa bi hñąsca ma ts'oquihʉ. Nú'ą́ hinte ma ts'oqui mi tu pe bi du por guecjʉ nújʉ dyá 'øt'ats'oquihʉ. Bi njabʉ pa bi za dá jonihʉ co Ajuą̱. Dí pąhʉ gue xi majuąni bi thopa rá ndo'yo, pe rá zi ndąhi hina.

19 Ha nu mi du, bi ma bá ñą ja yá thandi nú'ʉ to'o ya mi jot'a ja ra nidu.

20 'Ra de gue nú'ʉ ya ją'i'ʉ go gue'ʉ mi 'bʉi de nú'ʉ ya pa mi 'bʉ ra Noé. Nuya ją'i'ʉ himbi ne bi 'øte Ajuą̱, y nú'bʉ mi hoca ra arca ra Noé, Ajuą̱ bi mɛ'tsa ndunthi ra pacencia pa 'bʉ xa ntsø'mahmą'ʉ, pe himbi ne. Hangue hønsɛ hñąto ya ją'i bi bongui de ra nzøthe ngue'ą̱ hønsɛ gue'ʉ xqui 'øte Ajuą̱, hangue himbi jąt'a ja ra dehe ngue'ą̱ bi yʉt'a ja ra arca.

21 Ha nu mi nhyaxa ja ra dehe nú'ʉ ya ją'i mi 'bʉ mbo ra arca, gue'ą̱ 'nara nt'udi de nú'ą̱ ra sistehe t'øt'ebya. Nura sistehe'ą̱ hingo gue'ą̱ pa da t'axca ma ndo'yohʉ, nú'ą́ go gue'ą̱ pa da t'axca ma mfenihʉ, ne go gue'ą̱ 'nara nt'udi de ma mpøhøhʉ. Stá mpøhøhʉ ngue'ą̱ bi du ne bi yopa nte ma Zidadahʉ ra Jesucristo.

22 Nepʉ nú'ą́ bi yopa mengui pa mahets'i, ne bí huhnibya ja rá 'ñɛi Ajuą̱. Ne bí o ja rá 'yɛ gatho ya ɛnxɛ nú'ʉ hą̱ ra ts'ʉtbi ne hą̱ ra ts'ɛdi.

4

Pɛphʉ Ajuą̱ co nú'ą̱ ra mfądi ne ra ts'ɛdi xa 'ra'ahʉ'ą̱

1 Ra Zidada Jesucristo xi bi sufri, hangue ne'ahʉ rí 'ñep'ahʉ gui hñąñhʉ gatho nú'ą̱ da 'ñep'ahʉ ne gui sufrihʉ ngu bi nja'ą̱. Ngue'ą̱ nu'ą̱ tó'o xa sufri, go gue'ą̱ ya xa 'uegue de ra ts'oqui.

2 De gui 'bʉhʉua ja ra ximhai, mahyoni gui 'ueguehʉ de ya ts'oqui, pa njabʉ
da za gui 'yø'tuahʉ rá paha Ajuạ, y hingo gui 'yø'tuahʉ rá paha ri ndo'yohʉ.
3 Ma'mɛt'o nguí øthʉ nehe ngu nú'ạ øtbya nú'ʉ hingyá gamfri. Nguí øthʉ ya
ts'ot'øt'e, nguí beñhʉ ya ts'omfeni pa nguí øthʉ gatho nú'ạ xi xá nts'o, nguí
'yohʉ ja ra ntixfani ne ja ra nts'o'yo. Nguí øt'atuhnihʉ habʉ ngrí ntihʉ. Nguí
xøcambenihʉ ya c'oi nú'ʉ ni ts'ʉ hiní 'ñepi dra søcambeni. Pe nubyá ya dá gue'ạ
xcá 'yøthʉ.
4 Nubyá nuya jạ'i hingyá gamfri hingui tsa da bạdi hanja ya hingrí 'ñohʉ'ʉ
ja yá ts'ot'øt'e nú'ʉ øt'e'ʉ, hangue nubyá ñạma'ñʉ'ʉ de gue'ahʉ.
5 Pe nuya jạ'i'ʉ pɛ'tsi te ma da dapa nguɛnda Ajuạ nú'ạ to'o ma da hñạ'mba
nguɛnda gatho nú'ʉ te, ne nú'ʉ ya xa du.
6 Nehe nú'ʉ ya xa du, ne'ʉ ya xqui ts'ofo de rá noya Ajuạ, pa njabʉ masque
ya xa du yá ndo'yo'ʉ, ma da yopa mɛ'tsa ma'na ra 'ra'yo te nú'ạ ma go da
umbabisɛ Ajuạ.
7 Ya ts'ʉtho ya pa ri 'bɛdi pa da nja ra ngạxhmai, hangue xi da nsuhʉ xá hño,
ne oguí tsayahʉ gui 'yapabihʉ Ajuạ.
8 Nu'ạ xi mahyoni gui 'yøthʉ, mạ́dihʉ 'na ngu ma'na, ngue'ạ co ra hmạte da
za gui mpunba ts'oquihʉ 'na ngu ma'na.
9 Nehe 'ñumba ntsayahʉ 'na ngu ma'na ja ri nguhʉ ne ote guí mạñhʉ.
10 Cada 'na de gue'ahʉ pɛhʉ nú'ạ ra 'bɛfi xa 'ra'ahʉ Ajuạ co nú'ạ ra ts'ɛdi ne
ra mfạdi xa 'ra'ahʉ, pa njabʉ da za gui mfaxhʉ 'na ngu ma'na ne gui nhyoga
mɛfihʉ de hangutho ya 'bɛfi xa 'ra'ahʉ Ajuạ po rá hñojạ'i.
11 'Bʉ 'na xa t'umba ra 'bɛfi pa da nzote, dá nzote xá hño ngu nú'ạ mạnga rá
noya Ajuạ. Ha nu'bʉ 'na xa t'umba ra 'bɛfi pa da mfaste, dá mfaste co nú'ạ ra
ts'ɛdi xa umbabi Ajuạ. 'Yøthʉ njabʉ pa da hnequi rá nsunda Ajuạ ja ri 'mʉihʉ
de rá thuhu ra Zidada Jesucristo, ngue'ạ nu'ạ́ go rá mɛti ra nsunda ne go ri
manda'ạ pa nzạntho. Njabʉ gue'ạ.

Ya gamfri mahyoni da sufri

12 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, odi tu ri mʉihʉ ngue'ạ guí thohʉ ya ts'othogui.
Nixi gui beñhʉ gue ngue'ạ gyá gamfrihʉ hinda za gui thohmạhʉ njabʉ, pe
mahyoni gui thohʉ njabʉ pa ma'na da zɛdi ri jamfrihʉ.
13 Nu'ạ gui 'yøthʉ, johyahʉ, ngue'ạ grí sufrihʉ ngu bi sufri ma Zidadahʉ ra
Jesucristo. Ngue'ạ nu'bʉ grí sufrihʉ, ma xi gui johyahʉ nu xcrí hyanthʉ stua
yopa penga ra Zidada Jesu con gatho rá nsunda'ạ.
14 'Bʉ tsañ'ahʉ ya jạ'i ngue'ạ xcá camfrihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo,
pạdihʉ gue guí njạpihʉ, ngue'ạ ra Mạca Ndạhi 'bʉi con gue'ahʉ ne fax'ahʉ.
Xi majuạni, nuya jạ'i tsani Ajuạ, pe pa gue'ahʉ ri hnequi rá nsunda Ajuạ ja ri
'mʉihʉ.
15 Pe ni 'na de gue'ahʉ oxqui sufrihʉ po 'nara nthote, nixi po 'nara mfe, nixi
po 'nara nts'o'mʉi, nixi por gui hñøthʉ habʉ hiní 'ñep'ahʉ.
16 Pe nu'bʉ grí sufrihʉ hønsɛ ngue'ạ gyá gamfrihʉ, hinga 'nara 'bɛtsa'ạ.
Xøcambenihʉ Ajuạ hạ, ngue'ạ gyá gamfrihʉ.
17 Ya bi zø ra ora gue rá ts'ʉtbi Ajuạ ma dí mʉdi co ya gamfri. Hangue nu'bʉ
rá ts'ʉtbi Ajuạ ma dí mʉdi con guecaguihʉ, ¿xihmạ nú'ʉ to'o ri ʉtsabi rá noya
Ajuạ, tengu sta thạ'mba nguɛnda'ʉ?
18 Nu'bʉ ya hojạ'i xá hñei pa da mpøhø'ʉ, ¿xihmạ nú'ʉ ya ts'o'mʉi ne ya
'yøt'ats'oqui gá jạ'i, tengu xi ma da thogui'ʉ?

19 Hangue 'bʉ dí sufrihʉ ngue'ą dí ø'tuahʉ rá paha Ajuą, ma ga siguihʉ
ga øthʉ nú'ą xá hño ne ga tsocuathohʉ gatho ja rá 'yɛ Ajuą, ngue'ą go bi
hyogaguihʉ'ą, y nu'ą́ hinda ma da hyɛgasɛhʉ.

5

'Nara ts'ofo pa ya gamfri

1 Nú'ahʉ gyá ndąhʉ de ya niją, dí zo'ahʉbya. Nugui drá ndą nehe de rá niją
Ajuą, ne dá handi ne dí damajuąni de nú'ʉ ya ts'othogui bi thogui ra Zidada
Jesucristo. Y ngugui ngu'ahʉ ma ga 'bʉhʉ mahyɛgui con gue'ą ja rá nsunda
nú'ą ma da hnequi nu stua yopa pengui'ą.
2 Jamasuhʉ nú'ʉ ya gamfri xa 'ra'ahʉ Ajuą gui suhʉ, ngu 'raya hoga ma'yo
xi ri jamasu xá hño yá dɛti. Suhʉ con gatho ri pahahʉ ngu nú'ą ri ho Ajuą.
Pɛhʉ nura 'bɛfi'ą con gatho ri mʉihʉ, hingue gui mpɛfihʉ pa gui tø'mhʉ gue
da t'a'ahʉ ra boją.
3 Oxqui ma gui ndąnguihʉ de nú'ʉ grí suhʉ. Nu'ą gui 'yøthʉ, 'yohʉ xá hño,
pa njabʉ da dɛn'a ri 'mʉihʉ'ʉ.
4 Y nu stua yopa pengui nú'ą ra ndą de gatho ya ma'yo, ma da 'ra'ahʉ 'nara
thąhą xi xá nsunda, ne hinhya'mʉ da thegue.
5 Nehe nu'ahʉ bąsją'ihʉ, dí xi'ahʉ gue gui 'yøtehʉ ya ndą de ra niją. Y
gatho'ihʉ, 'ñøtehʉ 'na ngu ma'na, ne oxqui 'ñets'ihʉ nixi gui nøt'ehʉ, ngue'ą
rá noya Ajuą ena njaua:
Ajuą hingui faxa nú'ʉ to'o ri 'ñets'i ne ri nøt'e,
pe nu'ʉ tó'o hingyá nøt'e ne hingyá 'ñets'i, nu'ʉ́ hą, fats'i.
6 Hangue ogrí 'ñets'ihʉ, nixi gui nøt'ehʉ. Nu'ą gui 'yøthʉ, hąnithohʉ gatho
nú'ą bí pɛhn'ahʉ Ajuą nú'ą hą ra ts'ɛdi, pa njabʉ nu'ą́ ma da 'ñe'ts'a ri nsuhʉ
'mɛfa nu sta zø ra ora.
7 Gatho ri dumʉihʉ go da tsocuahʉ Ajuą, ngue'ą go gue'ą ri su'ahʉ ne hup'a ri
mʉihʉ.
8 Xi da nsuhʉ, ngue'ą nura ts'ondąhi go gue'ą ma ncontrahʉ ne 'yo gatho
ja rá ngʉni ra ximhai honi to'o da hyat'i. Nu'ą́ nja ngu 'nara dumanthuhu gá
zate mafi ne 'yo honi to'o da za.
9 Hangue dá zɛdi ri jamfrihʉ ne gui nø'tuahʉ ra ts'ondąhi. Beñhʉ gue nuya
thogui guí thohʉ, gue'ʉ thogui nehe nú'ʉ ma'ra ya cu 'bʉi gatho ja rá ngʉni ra
ximhai.
10 Pe hinga nząntho ma gui thohʉ ya ts'othogui, hangue odi tu ri mʉihʉ,
ngue'ą Ajuą ra dąngui rá hñoją'i pa gue'ahʉ, y nu'ą́ go gue'ą da 'ra'ahʉ ra ts'ɛdi
pa ma'na da nja ri jamfrihʉ, ne pa gui tsɛtihʉ ya ts'othogui, pa njabʉ gui 'bʉhʉ
xá hño. Nu'ą́ po rá hñoją'i xa huahn'ahʉ pa gui 'bʉhʉ ja rá nsunda pa nząntho
ngue'ą guí 'nathohʉ co ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
11 Ajuą go rá mɛti ra nsunda, ne go ri manda'ą pa nząntho. Njabʉ gue'ą.

Ya nzɛnjua pɛhna ra apostol Pedro nu mi uadi rá carta

12 Dí pɛhn'ahʉbʉ nuna carta co nuni ma hoga cuhʉ ra Silvano. Hinga
ndunthi ya noya dí op'ahʉ, pe dí op'ahʉ pa ga nup'a ri mfenihʉ, ne pa ga
xi'ahʉ gue nú'ą ra mąca noya xcá camfrihʉ go gue'ą xi majuąni rá noya Ajuą,
ne go gue'ą xicjʉ de rá hmąte'ą, hangue dí xi'ahʉ gui sigui gui camfrihʉ xá
hño.
13 Ri fat'ajuą'ihʉ nuya cu 'bʉcua ja ra niją nuua ra hnini xa thu'mbabi
Babilonia. Nuyʉ guehyʉ ya cu xa huahna Ajuą ngu xa huahn'a'ihʉ nehe.
Nehe ri fat'ajuą'ihʉ ra cu Marco núni dí ja ra uɛnda gue ma t'ʉ.

14 Nubyá, go dí xi'ahʉ gui nzɛnjuahʉ 'na ngu ma'na co 'nara nthʉfi dega hmạte.
Gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho gatho nú'ahʉ guí camfrihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo. Njabʉ gue'ạ.

RÁ ÑOHO RA PEDRO
RÁ ÑOHO RA CARTA NÚ'Ạ BI 'YOFO RA APOSTOL NSAN PEDRO

Ra apostol Pedro opabi ya gamfri

1 Núgui drá Simu Pedro, rá 'bɛgogui ra Zidada Jesucristo ne drá apostol de gue'ạ. Dí op'ahʉ nú'ahʉ guí pɛ'tshʉ nú'ạ ra jamfri xi xá nsunda ngu nú'ạ dí pɛ'tshe nehe, ngue'ạ Ajuạ ma Zidadahʉ ra Jesucristo nú'ạ to'o ma Pøhøtehʉ øt'e gatho nú'ạ xá hño ne xa 'racjʉ nuna ra jamfri dí pɛ'tshʉ.
2 Ajuạ da jạp'a'ihʉ ndunthi ne da maxʼahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho ngue'ạ rí te ri mfạdihʉ de Ajuạ ra Dada ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.

Te mahyoni da 'yøt'a ya gamfri

3 Ajuạ co rá mạca ts'ɛdi xa 'racjʉ ma 'ra'yo tehʉ, ne xa 'racjʉ gatho nú'ạ te dí hoñhʉ pa da za ga 'bʉhʉ xá hño ja ma 'ra'yo tehʉ, ne xa 'racjʉ ra mfạdi pa dá pạhʉ nú'ạ to'o xa zoncahʉ po rá nsunda ne po rá ts'ɛdi.
4 Nú'ạ́ po rá nsunda ne rá ts'ɛdi bi 'racjʉ gatho nuya jạpi xa ñạtcahʉ, nú'ʉ́ xi ya dạngui, ne xi ri muui ndunthi. Y co nú'ʉ ya jạpi'ʉ faxcahʉ pa ga 'bʉhʉ ngu rá 'mʉi'ạ, ne pa ga 'ueguehʉ de gatho nuya ts'ot'øt'e jaua ja ra ximhai, nú'ʉ bí ehe de yá ts'onc'at'i ya jạ'i.
5 Hangue por gue'ạ 'yøthʉ ra ts'ɛdi pa gui 'yohʉ xá hño, hingue hønsɛ gui camfrithohʉ. Y hingue hønsɛ gui 'yohʉ xá hño, mahyoni gui pạtuahʉ xá hño rá noya Ajuạ nehe.
6 Y hingue hønsɛ gui pạtuahʉ rá noya Ajuạ, mahyoni gui nsusɛhʉ nehe. Y hingue hønsɛ gui nsusɛhʉ, mahyoni gui tsɛthʉ nehe gatho nú'ạ da 'ñehe de gue'ahʉ. Y hingue hønsɛ gui tsɛthʉ nú'ạ da 'ñehe de gue'ahʉ, nehe mahyoni gui 'yø'tuahʉ rá paha Ajuạ.
7 Y hingue hønsɛ gui 'yø'tuahʉ rá paha Ajuạ, nehe mahyoni gui mpɛ'tsua t'equ'eihʉ 'na ngu ma'na. Y hingue hønsɛ'ạ, nehe mahyoni gui mạ́dihʉ 'na ngu ma'na.
8 Nu'bʉ gui 'yøthʉ gatho nuya ya t'øt'eya con gatho ri mʉihʉ, nu'bʉ́ hạ, guí pɛphʉ xá hño Ajuạ, ne hinda ma 'mɛditho nú'ạ xcá pạhʉ de ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
9 Pe nu'bʉ hingui 'yøthʉ gatho nuya ya t'øt'eya, nu'bʉ́ ja ra uɛnda gyá godahʉ, ne otho ri mfenihʉ, ne ya xcá pumfrihʉ gue bri sʉc'a ri ts'oquihʉ nú'ʉ nguí øthʉ ma'mɛt'o.
10 Hangue zi cuhʉ, xi da 'yøthʉ ra ts'ɛdi pa da hnequi ja ri 'mʉihʉ gue xi majuạni bi huahn'ahʉ Ajuạ pa bi pøhø'ihʉ. Nu'bʉ gui 'yøthʉ njabʉ, nu'bʉ́ hạ, hinhya'mʉ gui 'ueguehʉ de gue'ạ.
11 Nehe nu'bʉ gui 'yøthʉ njabʉ, nu'bʉ́ Ajuạ co rá dạnga hmạte ma dí 'ra'ahʉ 'nara hoga tsaya nuni mahets'i, nuni habʉ ma grá 'bʉhʉ pa nzạntho co ma Zidadahʉ ra Jesucristo nú'ạ to'o bi pøhøguihʉ.
12 Hangue por gue'ạ nugui hinga tsaya ga ben'ahʉ nuya ya t'øt'eya, masque ya guí pạhʉ, ne ya xi xa zɛdi ri jamfrihʉ ja rá noya Ajuạ nú'ạ xa t'u't'ahʉ.
13 Hangue mientra dí te, nugui rí 'ñepqui ga nup'a ri mfenihʉ co ndunthi ra ts'ofo.

14 Ngue'ą dí pądi gue 'nitho ma ga tsocua nuna ma ndo'yo, ngu bi xicagui
ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
15 Nehe ma ga ja ga ben'ahʉ gatho nú'ą stá xi'ahʉ, pa hinhya'mʉ gui
pumfrihʉ, masque ya gra jo'oua ja ra ximhai.

Hñu de ya apostol bi hyandua rá nsunda ra Zidada Jesucristo

16 Nú'ą dá xi'ahe de rá ts'ɛdi ma Zidadahʉ ra Jesucristo, ne de rá yo'ehe,
hingue 'nara 'bedetho xa zana ya ją'i. Nuje dá xi'ahe nú'ą dá hanthe ngue'ą
nucsɛhe co ma hmi ma dahe dá handuahe rá nsunda'ą.
17 Ajuą ra Dada go gue'ą bi 'yøt'e pa bi hnequi rá nsunda ma zi Hmuhʉ ra
Jesu ne bi 'ñe'tsua rá nsu, ngue'ą nú'ą́ bá ñą desde mahets'i ne bi 'ñena: “Nuni
go guehni ma hmąca T'ʉ, ne xi drí johya con guehni.”
18 Nuje dá øhe nuya ya noya bá ehe desde mahets'i ngue'ą ndí 'bʉheni co
ma zi Hmuhʉ ra Jesu nuni ja ra mąca t'øhø habʉ bi pata rá 'bai'ą.
19 Hangue dí pąhʉ gue nú'ą bi mąnga yá 'mɛhni Ajuą maya'bʉ go gue'ą
majuąni. Hangue xá hño hinga pumfrihʉ nú'ą bi mąñ'ʉ, ngue'ą nú'ą bi mąñ'ʉ
gue'ą ri yotc'ahʉ nuua ja ra ts'oximhai, nja ngu 'nara ñot'i ri yot'i ja ra 'bɛxuui.
Pe dí tø'mhʉ gue ma da nja ra hyats'i nu sta yot'a ma Zidadahʉ ra Jesucristo
nuua ja ra ximhai. Nú'bʉ́ hą, gue'bʉ ma ga pɛ'tshʉ maxøgue ra hyats'i'ą ja ma
corasohʉ.
20 Mahyoni ga beñhʉ xá hño gue hingui tsa ga pąhʉ de guecsɛhʉ te rí bønga
nú'ą bi mąnga yá 'mɛhni Ajuą ne bi 'yofo ja ra Mąca T'ofo.
21 Ngue'ą ni 'na xɛni de ra Mąca T'ofo himbi 'yofo de rá mfenisɛ 'nara ją'i.
Pe nuya mąca hoga 'mɛhni de Ajuą mi hąnpa rá ts'ɛdi Ajuą ne mi mąñ'ʉ ngu
nú'ą mi xipa ra Mąca Ndąhi.

2

Ya hyate xahnate
(Juda 4-13)

1 Maya'bʉ ja ra hnini de Israel mi 'bʉi 'raya ją'i mi 'ñet'a 'mɛhni de Ajuą.
Nehe núbya mapaya ma da 'mʉi 'raya 'ñet'a xahnate madetho de gue'ahʉ.
Nu'ʉ́ ma da 'ñu't'ahʉ mant'ągui 'raya nt'udi xá nts'o nú'ʉ da za da ts'oc'a ri
mfenihʉ. Nehe ma da gøni ra Zidada nú'ą to'o bi du pa da pøhøhmą'ʉ. Hangue
Ajuą ma da huati 'bestho'ʉ po yá ts'o'bɛfi'ʉ.
2 Ndunthi to ma da dɛnba nuyá ts'ot'øt'e ma da 'yøt'e. Y po yá ts'oqui nú'ʉ
bi cadi'ʉ, ndunthi to'o ma da ñąma'ñʉ de nú'ą ra nt'utuate majuąni, y nú'ą́ go
gue'ą rá hoga noya Ajuą.
3 Nuya 'ñet'a xahnate'ʉ po yá nc'at'a boją ma da 'ñu't'ahʉ 'raya noya nú'ʉ
'ñena xi majuąni, pe hønsɛ pa da hñąn'a ri bojąhʉ. Pe nuyá castigo'ʉ hinda
ma da mpont'ui, ngue'ą ya maya'bʉ mi mą Ajuą gue ma da huati'ʉ, y ya ma
da zøhø ra pa pa da njabʉ.
4 Ngu nú'ʉ ya ts'o'ɛnxɛ bi 'yøt'a ya ts'oqui maya'bʉ nehe, Ajuą himbi
pumbabi'ʉ, hangue bi mɛhni pa ja ra nidu ne bi got'a ja ra 'bɛxuui, y ja bí
jot'ini'ʉ asta hinda zøhø nú'ą ra pa da t'øt'a ra ts'ʉtbi.
5 Ajuą himbi pumbabi nehe nú'ʉ ya ts'ojąi mi 'bʉi nú'ą ra pa'ą bi nja
ra dąnga nzøthe. Hangue co nú'ą ra nzøthe'ą, Ajuą bi huata gatho ya
'yøt'ats'oqui gá ją'i mi 'bʉcua ja ra ximhai. Hønsɛ ra Noé nú'ą to'o bi zofo
ya ją'i pa xa 'uehmą de yá ts'oqui, hønsɛ'ą bi ñąni Ajuą mahyɛgui co nú'ʉ má
yoto ya ją'i.

6 Nehe Ajuą bi huata ra hnini Sodoma ne Gomorra, y hønsɛ ra 'bospi bi gohi.
Ajuą bi 'yøt'a njabʉ pa da ntsu nú'ʉ ma'ra ya ts'oją'i bra 'bɛfa.
7 Pe Ajuą bi ñąni ra Lot nú'ą mi 'bʉhni Sodoma. Nú'ą́ mi 'nara hoją'i, y xi
mi tu rá mʉi ngue'ą mi handua yá ts'ot'øt'e nuya ts'oją'i mi 'bʉi de guehni.
8 Nú'ą ra hoją'i'ą mi 'bʉ madetho de nuya ts'oją'i. Hangue nzą̨ntho xi mri
'ñʉnga rá mfeni por nú'ą mi øde ne mi handi mi øt'a nú'ʉ ya ts'oją'i de guehni.
9 Hangue dí pą̨dihʉ gue Ajuą ja rá ts'ɛdi pa da ñąni de gatho ya ts'othogui
nú'ʉ to'o ya hoją'i. Nehe ja rá ts'ɛdi pa da 'ueca gatho ya ts'oją'i ne da castiga
nú'ą ra pa sta 'yøt'a ra ts'ʉtbi'ą.
10 Y ma'na ma dra castiga nú'ʉ to'o xi ri 'ñɛnt'i pa da 'yøt'a gatho nú'ą go da
ne, ne ri nø'tuabi gatho nú'ʉ to'o hą ra ts'ʉtbi, ne hinte tsutho, xi ya necio. Ne
hingui tsu pa da ñąma'ñʉ de nú'ʉ to'o hą 'nara dą̨nga ts'ʉtbi.
11 Pe nuya ɛnxɛ bí 'bʉ mahets'i, masque ma'na ja yá ts'ɛdi ne yá nsu que
nuya ts'oją'i'ʉ, pe hinhya'mʉ xa mą̨nbabi ja rá thandi Ajuą.
12 Nuya ts'oją'i'ʉ nzą̨ntho ñąma'ñʉ pe nixi pą̨di nú'ą mą. Ngue'ą nu'ʉ́ nja
ngu ya mbo'ni otho yá mfeni, ne xa 'mʉi hønsɛ pa dra jʉ ne da tho. Nuya ją'i'ʉ
po yá ts'oquisɛ ma da 'mɛdi pa nzą̨ntho.
13 Y ma da hñąnga yá thąhą po yá ts'o'bɛfi øt'e. Hyastho xi ri johya ja yá
ts'onc'at'i. 'Bʉi con gue'ahʉ pe hønsɛ ri 'bɛ't'a ri tsahʉ. Masque 'bʉi ne ri ñuni
con gue'ahʉ 'ñena xi ya cu, pe hønsɛ oda ja yá mfeni yá ts'onc'at'i, y ha'ahʉ
eñ'ahʉ gue xá hño nú'ą øt'e.
14 Nzą̨ntho oda yá mfeni nú'ʉ ya ts'oqui ne da 'yøt'e co ya 'bɛhñą. Hingui
tsaya da 'yøt'a ya ts'oqui, y hinhya'mʉ tsʉ yá nc'at'i. Nuya ją'i'ʉ cadi nú'ʉ
hingui pą̨di ua ra hño øt'e ua ra 'ñʉ. Xi ya c'at'aboją. Pe hinda ma da mpont'ui
rá cuɛ Ajuą.
15 Nú'ʉ́ xa 'uegue de rá 'ñu Ajuą, ne xa dɛnba rá nts'o'mʉi ra Balaam nú'ą
mrá t'ʉ ra Beor. Nura Balaam xi mi nehmą da dąhmą ra boją co yá ts'o'bɛfi.
16 Hangue Ajuą bi zʉi'ą po nú'ą mi beni da 'yøthmą. 'Nara pa Ajuą bi japi
bi ñą nurá burru ngu ñą 'nara jąʼi, ne bi zofo ra Balaam. Hangue njabʉ ra
Balaam bri japi bi pumfri nú'ą ra ts'omfeni mi beni'ą.
17 Nuya hyate jąʼi'ʉ nja ngu 'nara pøthe nú'ą xa xa. Nehe nja ngu ya guui ri
du ra bʉnthi. Ya xa t'eque'ʉ pa da ma da 'mʉ ja ra nidu habʉ bí ja 'nara dą̨nga
'bɛxuui pa nzą̨ntho.
18 Nú'ʉ́ mą̨nga ya dą̨nga noya, pe hinte ri muui nú'ą mą̨ñ'ʉ. Y co yá ts'ot'øt'e
cadi nú'ʉ ya 'ra'yo gamfri ya xqui 'ueguehmą de ja ya ts'oqui, cadi pa da 'yøt'e
ngu nú'ą øt'e'ʉ.
19 Nehe xipabi gue da za da 'yøt'a gatho nú'ą go da ne'ʉ, ngue'ą ya hinto
ri manda'ʉ. Pe go guesɛ'ʉ ya 'bɛgo de ra ts'oqui, hangue hingui mandasɛ'ʉ,
ngue'ą 'bʉ 'nara jąʼi da 'bɛdi, go gue'ą da 'mɛgo de nú'ą to'o da dąpabi.
20 Xi majuąni, 'bʉ 'nara jąʼi xa bą̨di ma Zidadahʉ ra Jesucristo nú'ą to'o bi
pøhøguihʉ, ne xa 'uegue de ya ts'oqui, pe 'mɛfa da yopa mengui da 'yøt'a ya
ts'oqui pa go da ntąte ra ts'oqui, nu'bʉ́ nura jąʼi'ą ya ma'na strá nts'o pa gue'ą
que rá mʉdi ante da gamfri.
21 Ma'na xá hño hinxa bą̨tuahmą rá 'ñu Ajuą, que nú'ą bi bą̨di ne bi yopa
menga ma'na'qui ja ra ts'oqui ne bi 'uegue de rá mą̨ca noya Ajuą nú'ą xqui
sipabi.
22 Nura jąʼi'ą bi nja ngu ra tsat'yo ne ra ts'ʉdi hmą ne t'ena: “Ra tsat'yo bi
yopa zi nú'ą xqui zogui, y nura ts'ʉdi xmá nt'axihmą, pe bi yopa nxa ja ra
bøhai.”

3

Ma Zidadahн ya ma da zøhø

1 Ma zi hmądi cu'ihн, nuna guehna rá ñoho ra carta dí op'a'ihн. Nu'ą rá mнdi ra carta dá op'ahн ja guehni dá ben'ahн nú'ą xcá pądihн, ne dá nup'a ri mfenihн. Y nepya dí yopa ben'ahн de gue'ą pa njabн hingui pumfrihн nú'ą xcá pądihн.

2 Dí ben'ahн nú'ą bi mąnga yá mąca 'mєhni Ajuą maya'bн, nehe dí ben'ahн nú'ą bi mąnga ma Zidadahн nú'ą to'o bi pøhøguihн. Y nú'ą́ go gue'ą bá pєncahe núje dyá apostolhe pa dá xi'a'ihe nú'ą bi mąñ'ą.

3 Pąhн gue nuyá ngąts'i ya pa ma da 'mн 'raya 'yøtbuhla gá jąi nú'н dya zistema ne di øt'a nú'ą go da ne'н.

4 Nu'ń ma da 'ñena: "¿Habн ja nú'ą bi mąnga ra Jesu gue ma da yopa 'ñehe?" Nu'ń ma da 'ñena gue ya hinda ma da 'ñehe ma Zidadahн, ngue'ą ma da 'ñeñ'н gue desde mi 'bн ndu ma xitahн asta mapaya, desde mi thoca ra ximhai guet'atho ngu nząi.

5 Nuya jąi'н ya hinda ma da ne da gamfri gue Ajuą go gue'ą bi hyoca mahets'i ne ra ximhai desde maya'bн, ne hindi camfri gue hønsє co rá noya Ajuą bi mą bi nja 'bestho ra ximhai, mi o mbo ja ra dehe, ne ja bi bøhøni.

6 Nepн nura ximhai'ą 'nara pa bi go'ma ra dehe ne bi nhuati'ą.

7 Pe nubyá nura ximhai ne mahets'i ja mapaya, Ajuą xa 'yєmbabi da tsøgue. Y de da zø ra ora da nzø, Ajuą ri su hmąhą, y nú'ą ra pa'ą da nja ra nsнca uєnda ne dra huata gatho ya ts'o'mнi gá jąi.

8 Pe nu'ahń, ma zi hmądi cu'ihн, oxqui pumfrihн gue pa ma Zidadahн, nu'ą 'na pa gue'ą ngu 'na 'mo njєya, ha nu'ą 'na 'mo njєya pa gue'ą ngu 'na patho.

9 Ra Zidada hinxa pumfri da 'yøt'a nú'ą xa ñątcahн gue ma da yopa 'ñehe, ngu mąnga 'ra gue ya xa pumfri. Hina, hinxa pumfri. Pe nu'ą́ pєscahн ra pacencia, ne hingui ne'ą gue ni 'nara jąi hinda 'mєdi. Nú'ą́ ne gue gatho da ñobri.

10 Pe dí pąhн gue nura Zidada ma da yopa 'ñehe, y sta dąmfri ya jąi ma da zø ra pa de rá yo'ehe ngu ra ora tsøhø 'nara be. Nu'bń mahets'i ne gatho nú'н te bí jani ma da nhuati co ra tsibi asta dri ñнni. Nehe nuna ximhai ma da ząt'i con gatho nú'н te jaua.

11 Hangue nu'ahń, mahyoni gui 'yohн xá hño ne gui pєpabihн Ajuą, ngue'ą gatho nú'ą jaua ja ra ximhai ne mahets'i ma da nhuati gatho.

12 Hangue xi da ndø'mhн, ne gui dąma mpєfihн ja rá 'bєfi Ajuą pa 'nihi dua yopa pengui ma Zidadahн. Y nú'ą ra pa'ą gue'bн ma da ząt'a mahets'i ne da nhuati, nehe gue'bн ma da ząt'a gatho nú'н te jaua.

13 Pe Ajuą xa mą gue ma da yopa hyoca mahets'i ne ra ximhai ma'ra'yo nú'ą habн ma da nja hønsє ra hño, ne hinhya'mн ma da nja ra ts'oqui. Hangue nujń dí tø'mhн gue ma da njabн.

14 Hangue ma zi hmądi cu'ihн, de gui tø'mhн da zø ra ora da yopa 'ñehe ra Zidada, 'yøthн ra ts'єdi pa strá nt'axi'ihн pa hinto da ñąp'ahн nu sta 'yøt'a ra nsнca uєnda ra Zidada, pa njabн gui 'bнhн xá hño ja rá thandi'ą.

15 Pąhн gue ma Zidadahн pєscahн ndunthi ra pacencia, hangue hinxa 'ñehetho ngue'ą tø'mi gue da mpøhø ndunthi ya jąi. Nehe ma zi cuhн ra Pablo co nura mfądi xa umbabi Ajuą, ya xa 'yop'ahн de rá yo'ehe ma Zidadahн, ngu núna dí op'ahн nehe.

16 Y ja nú'ą ra carta bi 'yop'a'ihн'ą, ne gatho nú'н ma'ra ya carta xa 'yofo'ą, mahyєgui nú'ą mą. Y 'raya xєni de nuya t'ofo'н xi xá hñei pa da zo rá mfeni

'na. Hangue nú'ʉ hingui pa̱tua rá noya Ajua̱ ne nú'ʉ ri yohna yá mfeni, 'na'ño ra mfeni beni'ʉ de nú'a̱ ma̱nga yá t'ofo ra cu Pablo, nehe de nú'a̱ ma̱nga nú'ʉ ma'ra ya xɛni de ra Ma̱ca T'ofo. Hangue nu'ʉ́ pɛ'tsi te da 'mɛdi.

17 Ma zi hma̱di cu'ihʉ, ya gá pa̱hʉ nú'a̱ stá xi'ahʉ te ma da nja. Hangue nsuhʉ pa hinda ca'ahʉ nú'ʉ ya ts'oja̱'i, ngue'a̱ nu'bʉ da ca'ahʉ, ma gui 'uegueh̶ʉ de ri jamfrihʉ.

18 'Yøthʉ ra ts'ɛdi pa ma'na gui pa̱dihʉ ma Zidadahʉ ra Jesucristo nú'a̱ to'o bi pøhøguihʉ, ne pa gui pɛ'tshʉ ma'na ndunthi rá hma̱te ja ri corasohʉ. ¡Nu'á̱ rí 'ñepi ga nsundahʉ nubya ne pa nza̱ntho! Njabʉ gue'a̱.

RÁ MƱDI RA XUUA
RA MƱDI CARTA NÚ'Ą BI 'YOFO RA APOSTOL NSĀNJUA

Ya noya dega te

1 Ma ga xi'ahɯ de ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo nú'ą to'o go guesɛ rá Noya Ajuą
ne ri unga ra 'ra'yo te. Nú'ą́ ya mi 'bɯi desde rá mɯdi, y go guet'ą dá hanthe
ne dá ødehe nú'ą te bi mą, dá nhyandahmihe con gue'ą ne dá thanihe'ą.
2 Nú'ą́ mbi 'bɯhui Ajuą ra Dada, nepɯ bá e bi nją'iua ja ra ximhai ne bi za to
bi hyandi. Y go guecsɛhe dá hanthe, ne nubyá dí damajuąnihe de gue'ą nú'ą
to'o nzą̄ntho ja rá te.
3 Nú'ą dá hanthe, ne nú'ą dá øtuahe rá noya, go gue'ą dí xi'ahe, pa nu'ahɯ
nehe gui pądihɯ'ą ngu nuje dá pąhe'ą, ne pa njabɯ ga 'bɯhɯ mahyɛgui co
'nada ra mfeni co Ajuą ma Dadahɯ ne ra zi Hmu Jesucristo rá T'ɯ.
4 Hangue dí op'a'ihɯ nuya noyaya pa xi ga johyahɯ mahyɛgui.

Ajuą go gue'ą ra ñot'i

5 Nuje dí xi'ahe nú'ą bi xicje ma Zidadahɯ ra Jesucristo, gue Ajuą xá nt'axi
nja ngu 'nara hyats'i ri yot'i, ne habɯ 'bɯi'ą otho ra 'bɛxuui.
6 'Bɯ dí eñhɯ gue dí 'nada ra mfenihɯ co Ajuą, pe 'bɯ dí 'yohɯ ja ra 'bɛxuui
ne dí øthɯ ya ts'oqui, nu'bɯ́ 'nadyá c'uambahɯ ngue'ą hindí øthɯ nú'ą xá hño.
7 Pe 'bɯ dí 'yohɯ ja ra hyats'i ngu nja'ą 'bɯi ja ra hyats'i, nu'bɯ́ dí pɛ'tshɯ
'nada ra mfeni, y co rá ji ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo rá T'ɯ Ajuą xɯgaguihɯ
gatho ma ts'oquihɯ.
8 'Bɯ dí eñhɯ gue hindyá 'yøt'ats'oquihɯ, dí nhyat'asɛhɯ ne hinxa yɯt'a ja
ma mfenihɯ nú'ą majuąni.
9 'Bɯ ga daphɯ ma ts'oquihɯ Ajuą, nu'ą́ da pungaguihɯ, ne da xɯgaguihɯ
gatho ma ts'oquihɯ, ngue'ą nu'ą́ øt'e gatho nú'ą xá hño ne øt'e gatho nú'ą mą.
10 'Bɯ dí eñhɯ gue hinstá øthɯ ya ts'oqui, nu'bɯ́ ja ra uɛnda dí ec'uambahɯ
Ajuą, y rá noya'ą hinxa yɯt'a ja ma mfenihɯ.

2

Ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo go gue'ą ñą̄ngaguihɯ

1 Ma zi bątsi'ihɯ, dí op'a'ihɯ nuya ya noya pa hingui 'yøthɯ ni 'nara ts'oqui.
Pe 'bɯ 'na de guecjɯ ga øthɯ 'nara ts'oqui, ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo da
ñą̄ngaguihɯ ja rá thandi Ajuą ra Dada, ngue'ą nu'ą́ hinte ma ts'oqui tu.
2 Nu'ą́ bi unsɛ rá te ngu 'nara hñą'ti pa bi gutca ma ts'oquihɯ; y hingue
hønsɛguihɯ, nehe gatho ya ją'i de ra ximhai bi gu'tua yá ts'oqui.
3 'Bɯ dí øtehɯ nú'ą ri manda Ajuą, nu'bɯ́ hą, majuąni stá pąhɯ'ą.
4 Nu'ą tó'o ena gue pądi Ajuą, pe hønsɛ mąntho, ne hingui øt'e nú'ą
ri manda Ajuą, nu'bɯ́ nú'ą́ go gue'ą 'nara c'uamba, ne hingui pądi nú'ą
majuąni.
5 Pe 'bɯ nújɯ dí øtehɯ nú'ą mąnga Ajuą, nu'bɯ́ xi majuąni dí mądihɯ'ą, ne
njabɯ dí pądihɯ gue dí 'bɯhɯ xá hño con gue'ą.
6 'Bɯ dí eñhɯ gue dí 'bɯhɯ co ra Zidada Jesucristo, nu'bɯ́ rí 'ñepcahɯ ga
tɛmbahɯ rá 'mɯi.

Ra 'ra'yo hmanda

7 Ma zi cu'ihɯ, nura hmanda dí op'a'ihɯ hinga 'nara 'ra'yo hmanda. Gue'ą
'nara ndąxjua hmanda nú'ą xcá pądihɯ desde ra mɯdi gá camfrihɯ, gue gui
mądihɯ 'na ngu ma'na.
8 Go guet'atho rá hmanda Ajuą dí yopa xi'ahɯ, pe nubyá gue'ą ngu 'nara
'ra'yo hmanda, ngue'ą rá hmąte ra Zidada Jesu himi fądi ma'mɛt'o, ne nixi
ri hmątehɯ himi fądi. Nubyá dí pądi gue guí mądihɯ 'na ngu ma'na ngu bi
mącaguihɯ ra Zidada Jesu, ngue'ą nu'ą́ ya 'yo rí yot'a ri mfenihɯ ne ya hinguí
'bɯhɯ ja ra 'bɛxuui.
9 Nu'ą tó'o ena gue 'bɯi ja ra ñot'i pe ɯtsa rá cu, gue'ą 'bɯta ja ra 'bɛxuui.
10 Nu'ą tó'o mądi rá cu 'bɯi ja rá ñot'i Ajuą, ne ni 'nara t'øt'e hinda zɯ rá
ts'ɛdi pa da 'ueque de rá 'ñu Ajuą.
11 Pe nu'ą tó'o ɯtsa rá cu, gue'ą 'bɯi ja ra 'bɛxuui. Nú'ą́ 'yo ja ra 'bɛxuui ne
hingui pądi habɯ 'yo ngue'ą ra 'bɛxuui xa pu'tua rá mfeni.
12 Nu'ahɯ bątsihɯ, dí op'a'ihɯ pa ga ben'a'ihɯ gue Ajuą ya xa pun'ahɯ ri
ts'oquihɯ. Xa pun'ahɯ ri ts'oquihɯ ngue'ą xcá camfrihɯ ra Zidada Jesucristo.
13 Nu'ahɯ dadahɯ, dí op'a'ihɯ nguetho xcá pądihɯ nú'ą 'bɯi nząntho.
Nu'ahɯ bątsa'ñøhøhɯ, dí op'a'ihɯ nguetho xcá ntątehɯ de ra ts'ondąhi.
Nu'ahɯ bątsihɯ, dí op'a'ihɯ nguetho xcá pądihɯ ra Dada.
14 Nu'ahɯ dadahɯ, dí op'a'ihɯ nguetho ya xcá pądihɯ nú'ą 'bɯi nząntho.
Nu'ahɯ bątsa'ñøhøhɯ, dí op'a'ihɯ nguetho ja ri ts'ɛdihɯ ne guí pądihɯ xá hño
rá noya Ajuą, ne xcá ntątehɯ de ra ts'ondąhi.
15 Oxqui mądihɯ ya t'øt'e nú'ɯ ja ja ra ximhai, nixi gui ne gui 'yøthɯ ngu
nú'ą øt'a ya ts'ojąi. Ngue'ą nu'ą tó'o ri mądi nú'ą ja ja ra ximhai, nu'ą́ hingui
mądi Ajuą ra Dada.
16 Oxqui mądihɯ ya t'øt'e de ra ximhai, ngue'ą gatho nú'ą ja ja ra ximhai,
ngu gatho ya ts'onc'at'i nú'ą benga ya ją'i ne nú'ą handi, ne ra nt'ets'i, gatho'ɯ
go gue'ɯ yá hmanda ra ts'oximhai, hingo gue'ą rá hmanda Ajuą.
17 Ra ximhai ma da uadi da thogui, nehe yá ts'onc'at'i ya meximhai. Pe nu'ą
tó'o ø'tuabi rá paha Ajuą gue'ą ma da 'mɯi pa nząntho.

Nú'ą majuąni ne nú'ą go ra nc'uamba

18 Ma zi bątsi'ihɯ, ya xa zøhø ra ora de yá ngąts'i ya pa. Y ngu nú'ą xa si'ahɯ
gue ma da 'ñehe 'na to'o ma da ncontraui ra Zidada Jesucristo, hangue nubyá
dí hanthɯ gue ya 'bɯi ndunthi de gue'ɯ. Hangue por gue'ą dí pąhɯ gue ya xa
zøhø ra ora de yá ngąts'i ya pa.
19 Nú'ɯ́ go gue'ɯ xa 'uegue de guecjɯ ngue'ą himbi gamfri xi majuąni ngu stá
camfrihɯ. 'Bɯ nú'ɯ xqui gamfrihmą xi majuąni ngujɯ, nu'bɯ́ hinxa 'uehmą'ɯ
de guecjɯ. Nú'ɯ́ bi 'uegue, y por gue'ą stá pąhɯ gue majuąni hingyá gamfri
ngu nújɯ dyá gamfrihɯ.
20 Pe nu'ahɯ xa t'a'ahɯ rá Mąca Ndąhi Ajuą ngu xa t'acje nehe, hangue guí
pąhɯ gatho nú'ą majuąni.
21 Dí op'a'ihɯ, hingue dí ena gue hinguí pądihɯ nú'ą majuąni. Xi majuąni
guí pądihɯ xá hño. Ne guí pądihɯ gue ni 'nara nc'uamba hingui mąnga
majuąni.
22 ¿To'o ra c'uamba? ¿Ha gue hingue nú'ą to'o mą gue ma zi Hmuhɯ ra
Jesu hingo ra Cristo nú'ą bá pɛhna Ajuą? Nu'ą tó'o ri ncontraui ra zi Hmu
Jesucristo go gue'ą mą gue Ajuą hingo rá Dada ra zi Hmu Jesucristo, ne mą
gue nu'ą́ hingo rá T'ɯ Ajuą.

23 Nu'ą tó'o mą gue ma zi Hmuhɯ ra Jesu hingo rá T'ɯ Ajuą, nu'ą́ nehe hingui camfri nú'ą bi mąnga ra zi Hmu Jesu de rá Dada. Ha nu'ą tó'o damajuąni gue ra zi Hmu Jesu go rá T'ɯ Ajuą, nu'ą́ hą, go gue'ą xa bątuabi rá Dada.
24 Hangue nu'ahɯ dá 'yoda ri mfenihɯ xá hño de nú'ą xcá pądihɯ desde rá mɯdi. 'Bɯ da 'yoda ri mfenihɯ xá hño, nu'bú ma gui 'bɯhɯ xá hño co ra T'ɯ ne co ra Dada.
25 Y ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo go gue'ą xa ñątcaguihɯ da 'racjɯ ra te pa nzątho.
26 Dí op'a'ihɯ ngue'ą dí ne ga xi'ahɯ te øt'e nú'ɯ to'o ne da hya'a'ihɯ.
27 Pe nu'ahɯ xcá hąnihɯ ra Mąca Ndąhi nú'ą xa 'ra'ahɯ ra Zidada Jesucristo, ne nu'ą́ 'bɯi con gue'ahɯ, y hingue mahyoni ma'na to da 'ñu't'a'ihɯ nú'ą majuąni, ngue'ą nura Mąca Ndąhi go gue'ą u't'a'ihɯ. Go gue'ą mąnga majuąni, hingui mąnga ra nc'uamba. Hangue 'bɯhɯ xá hño co ma Zidadahɯ ngu nú'ą u't'a'ihɯ ra Mąca Ndąhi.
28 Hangue nubyá ma zi cu'ihɯ, 'bɯhɯ xá hño co ma Zidadahɯ pa nu stí 'ñehe xi da 'ñesca ma nsuhɯ dí gathohɯ ne hinga 'bɛ ma tsahɯ.
29 Dí pąhɯ gue nu'ą́ øt'e nú'ą xá hño, hangue nehe dí pąhɯ gue gatho nú'ɯ to'o yá mɛti'ą øt'e xá hño nehe.

3

Nújɯ dyá gamfrihɯ yá bątsiguihɯ Ajuą

1 Benihɯ gue Ajuą xa mądiguihɯ ndunthi, ne xa hñubgaguihɯ yá bątsiguihɯ'ą. Y majuąni go guecjɯ yá bątsiguihɯ'ą. Y nu'ɯ tó'o hinxa gamfri Ajuą, hingui camfri'ɯ gue yá bątsiguihɯ Ajuą ngue'ą nu'ú hinxa bądi Ajuą ma Dadahɯ.
2 Ma zi hmądi cu'ihɯ, nubyá ya yá bątsiguihɯ Ajuą. Hønsɛ nu'ą hinxa sicaguihɯ, nú'ą tengu ma ga 'bɯhɯ 'mɛfa. Pe nu'ą dí pądihɯ gue nu stí 'ñehe ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo ma ga 'bɯhɯ ngu rá 'mɯi'ą, ngue'ą ma ga handuabihɯ rá 'mɯi.
3 Hangue nújɯ dí tø'mhɯ gue ma ga 'bɯhɯ ngu rá 'mɯi ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo, ma ga øthɯ ra ts'ɛdi pa ga 'bɯhɯ xá nt'axi ngu ra zi Hmu Jesu 'bɯi xá nt'axi.
4 'Bɯ dí øthɯ ya ts'oqui, ya hindí ø'tuahɯ rá hmanda Ajuą, ngue'ą nu'ą tó'o øt'a ya ts'oqui, hingui ø'tua yá hmanda Ajuą.
5 Guí pądihɯ gue ma Zidadahɯ ra Jesu bá e bi nją'iua ja ra ximhai pa bi putca gatho ma ts'oquihɯ. Nu'ą́ hinte ma ts'oqui tu.
6 Nu'ą tó'o 'bɯi xá hño co ma Zidadahɯ ra Jesucristo, hingui øt'a ya ts'oqui. Ha nu'ą tó'o xi øt'a ya ts'oqui hinxa bądi to'o gue'ą ra Zidada Jesucristo nixi hinxa gamfri'ą.
7 Ma zi bątsi'ihɯ, oxqui hophɯ to'o da hya'ahɯ. Ngue'ą nu'ą tó'o øt'e xá hño go gue'ą xá nt'axi rá coraso ngu rá nt'axi ma zi Hmuhɯ ra Jesucristo.
8 Nu'ą tó'o xi øt'a ya ts'oqui, ya go rá mɛti ra ts'ondąhi. Ngue'ą ra ts'ondąhi go gue'ą bi fɯta ra ts'oqui desde maya'bɯ, ne ri siguitho øt'e. Hangue ringue'ą bá e rá T'ɯ Ajuą bi nją'iua pa bi huatua yá 'bɛfi ra ts'ondąhi.
9 Nu'ą tó'o xa yopa 'mɯi ma'ra'yo ya hingui øt'a ya ts'oqui ngue'ą nurá 'mɯi'ą ya ngu rá 'mɯi Ajuą, ne ya hingui tsa da sigui da 'yøt'a ya ts'oqui ngue'ą ya xa yopa 'mɯi de Ajuą.
10 Hangue njaua da za ga pądihɯ ndañ'ɯ yá bątsi Ajuą ne ndañ'ɯ yá bątsi ra ts'ondąhi, ngue'ą nu'ą tó'o xi hingui øt'e xá hño ne nixi hingui mądi yá cu, nú'ą́ hingo rá bątsi Ajuą.

Ga mą́dihɨ 'na ngu ma'na

11 Nguetho guehna rá hmanda Ajuą stá ødehɨ desde rá mɨdi nu ndá camfrihɨ, gue ga mą́dihɨ 'na ngu ma'na.
12 Hinga øthɨ ngu bi 'øt'a ra Caí nú'ą mrá bątsi ra ts'ondąhi. Nu'ą́ bi hyo rá cu. ¿Y pa te bi hyo'ą? Ngue'ą nurá cu mi øt'a xá hño, ha nura Caí mi øt'a nú'ą xá nts'o.
13 Ma zi cu'ihɨ, oxqui 'yøhɨ 'bɨ ya meximhai da ɨtsa'ihɨ.
14 Nujɨ́ stá yopa 'bɨhɨ ne ya hindí njahɨ ngu ma'mɛt'o stí 'mɛdihɨ. Ne dí pądihɨ gue ya stá yopa 'bɨhɨ ngue'ą dí mądihɨ ma cuhɨ. Ngue'ą nu'ą tó'o hingui mą rá cu, nu'ą́ xa 'mɛditho.
15 Nu'ą tó'o ɨtsa rá cu, ja ra uɛnda bi hyo, ne dí pąhɨ gue 'nara hyote hinxa yopa 'mɨitho ne hingui pɛ'tsta ra te pa nzątho.
16 Ra Zidada Jesucristo bi 'ñutcahɨ nda'ą ra hmąte majuąni ngue'ą nu'ą́ bi du por guecjɨ. Nehe nujɨ́ dí 'ñepi ga tuhɨ po rá ngue ma cuhɨ.
17 Nu'ą tó'o tsɨpabi ne hingui faxa rá cu nú'ą 'bɛpabi, nu'ą́ otho rá hmąte ne nixi hingui mądi Ajuą.
18 Ma zi cu'ihɨ, hingui ho ga mą́dihɨ høns ɛ dega netho. Nujɨ́ mahyoni ga mą́dihɨ con gatho ma mfenihɨ ne ga mfaxhɨ.

Hinga ntsuhɨ ga jonihɨ ja Ajuą pa ga aphɨ te ga aphɨ

19 Ne 'bɨ majuąni ja ma hmątehɨ, njabɨ ga pąhɨ gue majuąni drí dɛnihɨ nú'ą majuąni, y ga pąhɨ nehe gue dí 'bɨhɨ xá hño ja rá thandi Ajuą.
20 Pe 'bɨ ga tu ma mɨihɨ gue hindí 'bɨhɨ xá hño ja rá thandi Ajuą, nu'bɨ́ Ajuą da hñubga ma mɨihɨ ngue'ą nu'ą́ pądi gatho, ne pątca ma mfenihɨ.
21 Ma zi hmądi cu'ihɨ, 'bɨ dí beñhɨ ja ma corasohɨ gue dí 'bɨhɨ xá hño ja rá thandi Ajuą, nu'bɨ́ hinga ma ga ntsuhɨ ga jonihɨ ja gue'ą ne ga aphɨ te ga aphɨ.
22 Ne nu'ąraza ma t'adi ga aphɨ'ą, nu'ą́ da 'racjɨ nguetho dí øthɨ nú'ą di manda'ą, ne dí øthɨ ya t'øt'e ngu di ho'ą.
23 Ne nu'ą́ bi manda ga camfribihɨ ra zi Hmu Jesucristo rá T'ɨ, ne ga mą́dihɨ 'na ngu ma'na ngu xqui manda nehe ma zi Hmuhɨ ra Jesucristo.
24 Y nu'ą tó'o ø'tuabi yá hmanda Ajuą, nu'ą́ 'bɨi xá hño co Ajuą, ne Ajuą 'bɨi con gue'ą. Ajuą bi 'racjɨ ra Mąca Ndąhi nú'ą utcaguihɨ gue Ajuą 'bɨi con guecjɨ.

4

Rá Mąca Ndąhi Ajuą ne ra ndąhi nú'ą rá ncontra ma zi Hmuhɨ ra Jesucristo

1 Ma zi hmądi cu'ihɨ, oxqui camfrihɨ gatho nú'ą da si'ahɨ. Pądihɨ xá hño ua go gue'ą xi majuąni xa mą Ajuą, pa go gue'ą gui camfrihɨ. Ngue'ą ndunthi ya hyate bądi 'yo ja ra ximhai, nu'ɨ́ 'yobɨ mą gue ñą co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi, pe nuya noya mąñ'ɨ hingo mahyɛgui ngu nú'ą mą Ajuą.
2 Ma ga xi'ahɨ hanja da za gui pądihɨ nú'ą to'o ñą co rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi. Nuto mą gue ma zi Hmuhɨ ra Jesucristo rá T'ɨ Ajuą bi 'ñe bi njąi, nú'ɨ́ go gue'ɨ hąmpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi.
3 Pe nu to'o mą gue ma zi Hmuhɨ ra Jesucristo hingo rá T'ɨ Ajuą bi 'ñe bi njąiua ja ra ximhai, nú'ɨ́ hingui hąmpa rá ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi. Nú'ɨ́ hąmpa rá ts'ɛdi nú'ą to'o ma da 'ñehe da ncontraui ra zi Hmu Jesucristo. Ya xcá 'yødehɨ ma da 'ñehe ja ra ximhai nú'ą ra ncontra'ą, y ya 'yo rí mpɛfi nú'ɨ to'o hąmpa rá ts'ɛdi'ą.

4 Ma zi cu'ihʉ, yá bạtsiguihʉ Ajuạ, ne ya stá ntạtehʉ de ya hyate jạ'i, ngue'ạ
Ajuạ to'o 'bʉi con guecjʉ ma'na ja rá ts'ɛdi'ạ que nurá ncontra'ạ to'o di manda
ya ts'o'mʉi jạ'i ja ra ximhai.
5 Nuya hyate jạ'i pɛpabi nú'ạ to'o di manda ya ts'o'mʉi jạ'i ja ra ximhai,
hangue mạ de nú'ạ ja ja ra ximhai, ne ya ts'o'mʉi jạ'i de ra ximhai øde nú'ạ te
mañ'ʉ.
6 Pe nujʉ́ yá bạtsiguihʉ Ajuạ, y gatho nú'ʉ to'o pạdi'ạ, nu'ʉ́ øtcaguihʉ nú'ạ
dí mạñhʉ. Ha nu'ʉ tó'o hingyá bạtsi Ajuạ, hingui ne da 'yøtcaguihʉ. Hangue
ringue'ạ tsa ga pạhʉ to'o mạnga nú'ạ majuạni, ne to'o mạnga nú'ạ hinga
majuạni.

Ajuạ xi ra mạte

7 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, ga mạ́dihʉ 'na ngu ma'na, ngue'ạ Ajuạ ri mạcaguihʉ.
Nu'ạ tó'o mạdi rá miqu'eiui, go gue'ạ ya rá bạtsi Ajuạ, ne nu'ạ́ pạdi xá hño
Ajuạ.
8 Nu'ạ tó'o ʉtsa rá miqu'eiui, nu'ạ́ hingui pạdi Ajuạ, ngue'ạ rá 'mʉi Ajuạ xi
ra mạte nzạntho.
9 Ajuạ bi 'ñutcaguihʉ gue xi majuạni nu'ạ́ mạdiguihʉ ngue'ạ bá pɛhna rá 'ra
T'ʉ ja ra ximhai pa da 'racjʉ ra 'ra'yo te.
10 Ma ga xi'ahʉ nda'ạ ra hmạte majuạni: Nujʉ hinstí mạdihʉ Ajuạ, pe nu'ạ́
xi mạdiguihʉ, hangue bá pɛncahʉ rá T'ʉ nú'ạ bi unga rá te pa bi gutca ma
ts'oquihʉ.
11 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, Ajuạ xi bi mạdiguihʉ asta habʉ bi za. Hangue nujʉ́
dí 'ñepcaguihʉ ga mạ́dihʉ 'na ngu ma'na.
12 Ni 'nara jạ'i hinhya'mʉ xa hyanda Ajuạ. Pe 'bʉ ga mạ́dihʉ 'na ngu ma'na,
nu'bʉ́ hạ, Ajuạ 'bʉi con guecjʉ, y njabʉ ma'na ga pạhʉ tengu rá hmạte'ạ.
13 Nujʉ dí pạhʉ gue dí 'bʉhʉ co Ajuạ ne Ajuạ 'bʉi con guecjʉ nguetho nu'ạ́
xa 'racjʉ rá Mạca Ndạhi.
14 Nuje stá hanthe rá T'ʉ Ajuạ bá pɛhna Ajuạ ra Dada pa da pøhø ya
meximhai, ne dí damajuạnihe njabʉ.
15 'Bʉ 'na to'o da damajuạni gue ma zi Hmuhʉ ra Jesu go gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ,
Ajuạ 'bʉi con gue'ạ ne nu'ạ́ 'bʉi co Ajuạ.
16 Ya dí pạhʉ gue ri mạcjʉ Ajuạ, ne gue'ạ dí camfrihʉ ngue'ạ nu'ạ́ 'bʉi con
guecjʉ. Nurá 'mʉi Ajuạ xi ra mạte nzạntho, y nu'ạ tó'o mạdi rá miqu'eiui, go
gue'ạ 'bʉi co Ajuạ ne Ajuạ 'bʉi con gue'ạ.
17 Dí mạdihʉ Ajuạ ne dí mạdihʉ ma miqu'eihʉ, hangue hinga ntsuhʉ nú'ạ
ra pa'ạ de ra nsʉca uɛnda, ngue'ạ numa 'mʉihʉua ja ra ximhai gue'ạ ngu rá
'mʉi ma zi Hmuhʉ ra Jesu.
18 'Bʉ dí mạdihʉ Ajuạ con gatho ma mʉihʉ, hinga ntsuhʉ nú'ạ da 'yøtcahʉ'ạ.
Ngue'ạ nura ntsu go gue'ạ rá 'ñoui ra castigo, y nu'ạ tó'o tsu ra nsʉca uɛnda,
tsu ngue'ạ hinxa mạdi Ajuạ.
19 Ajuạ go rá mʉdi bi mạdiguihʉ, hangue nujʉ́ go dí mạdihʉbya'ạ.
20 Nu'ạ tó'o ena gue ri mạdi Ajuạ, pe nu'ạ́ ʉtsa rá cu, nu'ạ́ go 'nara c'uamba.
Ngue'ạ 'bʉ 'na ʉtsa rá cu nú'ạ xa nhyandahmiui, nu'bʉ́ ¿hanja da za da mạdi
Ajuạ nú'ạ hinxa hyandi?
21 Nuna go guehna ra hmanda xa xicjʉ Ajuạ ga øthʉ: Nu'ạ tó'o mạdi Ajuạ,
mahyoni nehe da mạdi rá cu.

5

Stá ntạtehʉ de ya ts'ot'øt'e de ra ximhai

1 Nu'ạ tó'o camfri gue ma zi Hmuhʉ ra Jesu go gue'ạ ra Cristo nú'ạ bá pɛhna
Ajuạ, nú'ạ́ go gue'ạ rá bạtsi Ajuạ. Y nu'ạ tó'o ri mạdi Ajuạ ra Dada, go gue'ạ
da mạdi nú'ʉ to'o yá bạtsi Ajuạ nehe.
2 'Bʉ majuạni dí mạdihʉ Ajuạ, ne 'bʉ dí ø'tuahʉ yá hmanda'ạ, nu'bʉ́ dí
pạdihʉ gue dí mạtuahʉ yá bạtsi Ajuạ.
3 Ngue'ạ 'bʉ dí ø'tuahʉ yá hmanda Ajuạ, nu'bʉ́ xi majuạni dí mạdihʉ'ạ, ne
nuyá hmanda Ajuạ hingui hei ga øt'ehʉ.
4 Ngue'ạ nu'ạ tó'o rá bạtsi Ajuạ xa dạpa gatho ya ts'ot'øt'e de ra ximhai.
Nujʉ́ stá ntạtehʉ de ya ts'ot'øt'e de ra ximhai ngue'ạ dí camfrihʉ Ajuạ.
5 ¿To'o xa dạpa ya ts'ot'øt'e de ra ximhai? Nu'ạ tó'o camfri gue ma zi Hmuhʉ
ra Jesu go gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ, go gue'ạ xa dạpa ya ts'ot'øt'e de ra ximhai.

Nú'ʉ to'o damajuạni de rá T'ʉ Ajuạ

6 Ra Zidada Jesucristo bá eheua ja ra ximhai, bi nxistehe ne bi nạ'ma rá ji
bi du. Hingue hønsɛ bi nxistehe, pe nehe bi du'ạ. Ha nura Mạca Ndạhi xicjʉ
de gue'ạ ne nu'ạ́ mạnga majuạni.
7 Nuni mahets'i 'bʉi hñu nú'ʉ to'o 'nat'a mạ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo
go rá T'ʉ Ajuạ. 'Na go ra Dada, ma'na go gue'ạ nú'ạ to'o xa thu'mbabi gue go
gue'ạ ra Noya, ha nu ma'na go rá Mạca Ndạhi Ajuạ. Gatho'ʉ 'nat'a mạ.
8 Nehe nuua ja ra ximhai rá Mạca Ndạhi Ajuạ utcaguihʉ gue ma zi Hmuhʉ
ra Jesucristo go gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ. Y nu mi nxistehe'ạ, Ajuạ bi mạ gue go rá
T'ʉ'ạ. Ne dí mạñhʉ gue go gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ, ngue'ạ bi nạ'ma rá ji ne bi du
po rá nguecjʉ. Gatho dí mạñhʉ mahyɛgui gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo go
gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ.
9 'Bʉ ga camfrihʉ nú'ạ damajuạni ya jạ'i, ma'na mathoni ndunthi ga
camfrihʉ nú'ạ mạnga Ajuạ ra Dada, ngue'ạ nu'ạ́ go guesɛ'ạ mạ gue ma zi
Hmuhʉ ra Jesu go gue'ạ rá T'ʉ'ạ.
10 Nuto camfribi rá T'ʉ Ajuạ, nu'ạ́ ya xa bạdi ja rá coraso nú'ạ majuạni. Pe
nu'ạ tó'o hingui camfri Ajuạ, ja ra uɛnda ec'uamba'ạ, ngue'ạ hinxa gamfri
nú'ạ bi mạñ'ạ de rá T'ʉ.
11 Ne nuna guehna nú'ạ xa xicaguihʉ Ajuạ, gue bi 'racjʉ 'nara 'ra'yo te nú'ạ
da nja pa nzạntho. Dí pɛ'tshʉ nura 'ra'yo te'ạ ngue'ạ rá T'ʉ Ajuạ 'bʉi ja ma
corasohʉ.
12 Nu'ạ tó'o 'bʉi co rá T'ʉ Ajuạ, pɛ'tsa ra 'ra'yo te; pe nu'ạ tó'o hingui 'bʉi co
rá T'ʉ Ajuạ, hingui pɛ'tsa ra 'ra'yo te.

Ya ngạxa noya dega ts'ofo

13 Dí op'a'ihʉ pa da za gui pạdihʉ gue guí pɛ'tshʉ ra te pa nzạntho nguetho
guí camfrihʉ gue ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo go gue'ạ rá T'ʉ Ajuạ.
14 Y nújʉ dyá gamfrihʉ da za ga aphʉ Ajuạ nú'ạ ga ne ga aphʉ, y nu'bʉ gue'ạ
rá paha'ạ, nu'bʉ́ da 'yøde ma nt'adihʉ.
15 Y 'bʉ øde ma nt'adihʉ, nu'bʉ́ da 'racaguihʉ nú'ạ dí aphʉ.
16 'Bʉ gui pạhʉ gue 'nara cu xa 'øt'a 'nara ts'oqui, ne 'bʉ nú'ạ ra ts'oqui'ạ
hinda japi da 'mɛdi pa nzạntho, da za gui 'yapabihʉ Ajuạ por gue'ạ, y Ajuạ da
japi da ñobri. Ja 'nara ts'oqui nú'ạ japi da 'mɛdi pa nzạntho nú'ạ to'o øt'e'ạ.
Nú'ạ́ hindí xi'ahʉ gue gui 'yaphʉ Ajuạ por gue'ạ.
17 Cada ra 'mi'qui 'nara jạ'i øt'e nú'ạ hingo rá paha Ajuạ, nu'ạ́ øt'a 'nara
ts'oqui. Pe hinga gatho ya ts'oqui japi da 'mɛdi pa nzạntho nú'ạ to'o øt'e.
18 Dí pạdihʉ gue nu'ạ tó'o rá bạtsi Ajuạ, hingui sigui øt'a ya ts'oqui, ngue'ạ
rá T'ʉ Ajuạ su'ạ pa hinte da za da 'yø'tuabi ra ts'ondạhi.

19 Ne dí pa̱dihʉ gue nujʉ yá mɛtiguihʉ Ajua̱, ha nuya ts'oja̱'i ja ra ximhai o
ja rá 'yɛ ra ts'onda̱hi.
20 Ne dí pa̱dihʉ gue rá T'ʉ Ajua̱ xa 'ñeheua ja ra ximhai. Y nu'á̱ bi 'ñutcaguihʉ
pa ga pa̱dihʉ to'o gue'a̱ Ajua̱ majua̱ni. Dí 'bʉhʉ co Ajua̱ nú'a̱ majua̱ni ngue'a̱
dí 'bʉhʉ co ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo nurá T'ʉ'a̱. Nú'á̱ gue'a̱ Ajua̱ majua̱ni
ne 'racaguihʉ ra te pa nza̱ntho.
21 Ma zi ba̱tsi'ihʉ, oxqui ma gui camfrihʉ ni 'nara c'oi nú'ʉ t'embi gue go
gue'ʉ Ajua̱, nixi gui xøcambenihʉ'ʉ. Hønsɛ Ajua̱ bí 'bʉi mahets'i go gue'a̱ gui
xøcambenihʉ. Njabʉ gue'a̱.

RÁ ÑOHO RA XUUA
RÁ ÑOHO RA CARTA NÚ'Ą BI 'YOFO RA APOSTOL NSANJUA

Nú'ą majuąni ne ra hmąte

1 Núga drá Xuua ya drá ndąxjua, dí op'a'i co ri bątsi nú'i ma zi nju'i, xa huahn'ahн Ajuą. Dí mądi'ihн ngue'ą nujы́ mahyεgui dí tεñhн nú'ą majuąni. Ne hingue hønsεgui dí mą'ahн, nehe gatho nú'н to'o xa bądi nú'ą majuąni ri mądi'ihн, ngue'ą nu'ahы́ guí pądihн nú'ą majuąni.

2 Nu'ahы́ dí mądi'ihн ngue'ą gathoguihн dí pądihн nú'ą majuąni ne hinhya'mн ma ga pumfrihн'ą.

3 Ajuą ra Dada ne ma zi Hmuhн ra Jesucristo rá T'н, ma da jąp'a'ihн ne da mε'ts'ahн ra nthecate, ne da max'ahн pa gui 'bнhн te rá 'ñentho ngue'ą guí camfrihн nú'ą majuąni ne grí mądihн Ajuą.

4 Dá johya ndunthi nú'ą ra ora dá nthε'be 'ra de nuri bątsi nú'н 'yo xá hño ngu nú'ą bi xicaguihн Ajuą ra Dada gue ga 'yohн.

5 Nubyá ma zi nju'i, xi dí ne ga xi'a'i gue pε'tsi ga mądihн 'na ngu 'na. Dí op'a'ihн nuna ra ndąxjua hmanda nú'ą stá ødehн desde ra mнdi ndá camfrihн.

6 Ne ¿hanja da za ga mądihн 'na ngu 'na? Ga øthн gatho nú'ą xicjн Ajuą ga øthн, nu'bы́ njabн da za ga mądihн 'na ngu 'na. Ne go gue'ą bi sicjн desde ra mнdi ndá camfrihн gue nzą̨ntho ga mądihн 'na ngu 'na.

Ya hyate

7 Guehna dí xi'ahн ngue'ą ndunthi ya hyate 'yo'н habнraza ja ra ximhai. Nu'ы́ mą gue himbi nją'i ra Zidada Jesucristo nú'ą rá 'mεhni Ajuą. Pe nu'н tó'o mą njabн gue'н ya hyate ne yá ncontra ra Zidada Jesu.

8 Nsusεhн pa hinto da hya'a'ihн, pa hingui 'bεthн nú'ą ra 'bεfi xcá 'yøthн, pa njabн gui hąñhн ra thąhą nú'ą ne da 'ra'ahн Ajuą.

9 Nu'ą tó'o hingui øte nú'ą mąnga Ajuą, nu'ą́ hingui camfri nú'ą bi 'ñudi ma zi Hmuhн ra Jesucristo, ne nu'ą́ hingui pądi Ajuą. Pe nu'ą tó'o camfri nú'ą bi 'ñudi ma zi Hmuhн ra Jesucristo, nu'ą́ pądi ra Dada ne ra T'н.

10 Nu'bн 'nara ją'i da zøñ'a'ihн ne da xi'ahн 'nara nt'udi nú'ą hinxa 'ñudi ma zi Hmuhн ra Jesucristo, oxqui ma gui umfн ntsaya ja ri nguhн, nixi gui zεnguahн y nixi gui 'ñemfн: “Ajuą da max'a'i.”

11 'Bн 'na to'o da zεngua 'na de nuya ją'i'н o da 'ñembi: “Ajuą da max'a'i”, go gue'ą di mfaxui yá ts'o'bεfi nuya ją'i'н.

Ya ngąxa noya

12 Dí pε'tshmą ndunthi te ga xi'ahн, pe hønsε dí xi'ahн nuya ya noya dí op'a'ihн, ngue'ą dí beni ga tsøñ'a'ihн ne ga hñandahmihн pa ga ñąhн, pa njabн xi ga johyahн.

13 Pεñ'a'ihн ya nzεngua yá bątsi ri cu nú'ą to'o xa huahna Ajuą nehe. Njabн gue'ą.

RÁ HÑU RA XUUA
RÁ HÑU RA CARTA NÚ'Ą BI 'YOFO RA APOSTOL NSAÑJUA

Mi hmą xá hño de ra Gayo

1 Núga drá Xuua ya drá ndąxjua, dí op'a'i ma zi hmądi cu Gayo nú'i dí mą'i
ngue'ą mahyɛgui dí camfrihʉ nú'ą majuąni.
2 Ma zi cu'i, dí apa Ajuą da bøni xá hño gatho nú'ą guí øt'e. Ngu ri coraso
'bʉi xá hño co Ajuą, njabʉ nehe dí ne gui 'bʉi xá hño ja ri te.
3 Dá johya ndunthi nu mi zøhøua 'raya cu ne bi xicagui'ʉ gue xi guí 'yo xá
hño ne guí øt'e nú'ą majuąni ngu nú'ą ri manda Ajuą.
4 Nú'ʉ to'o xa gamfri nú'ą dá uti, nú'ʉ́ dí øt'a ra uɛnda gue ma bątsi, ne xi
dí johya ndunthi nura ora dí øde gue ri sigui øt'e nú'ą majuąni ngu ri manda
Ajuą.
5 Ma zi cu'i, nu'í guí øt'e 'nara hoga 'bɛfi ngue'ą guí umba ra mfats'i ya cu
masque hinguí pądi'ʉ.
6 Nura ora ndí munts'iheua ja ra niją, nuya cu bi zøhøua bi metcahe de
nú'ą ra hmąte xcá umbabi'ʉ. Xá hño gui sigui gui fats'i'ʉ ne gui umbi'ʉ nú'ą
mathoni pa da 'ño da mąmba rá noya Ajuą, ngue'ą nu'ʉ́ pɛpabi Ajuą.
7 Nu'ʉ́ xa zogui yá ngu ne 'yo zofo ya ją'i de ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo, ne
hinxa hñąni'ʉ ni 'nara mfats'i de nú'ʉ hingyá cu.
8 Por gue'ą nujʉ mathoni ga faxhʉ'ʉ. Ga mfaxhʉ 'na ngu ma'na pa da
ntʉnga rá noya Ajuą.

Rá nts'o'mʉi ra Diótrefe

9 Dá pɛñ'a'ihʉbʉ 'nara carta ja ri hmunts'ihʉ, pe nura cu Diótrefe nú'ą to'o
di 'ñets'isɛ pa da ndą de ya cu ja ri nijąhʉ, hingui ne da 'yøt'e nú'ą dí mąñhe.
10 Hangue nu xcrá mabʉ ga tsøñ'a'ihʉ, ma ga xi'a'ihʉ ja ri hmunts'ihʉ te øt'a
ra cu Diótrefe. Nu'ą́ nønje ne mą nú'ą hinga majuąni pa hinda 'yøtcaguihe ya
cu. Nú'ą́ ne gue go da t'øte'ą. Ne hinga hønsɛ'ą øt'e, nehe hingui umba ntsaya
nú'ʉ ya cu tsøñ'a'ihʉ, ne hącuabi ya cu gue hinda umba ntsaya nehe'ʉ. Nu'ą
tó'o ri unga ntsaya, ra cu Diótrefe ɛni de ra niją.
11 Ma zi hmądi cu'i, oxqui ma gui øt'e ngu øt'a ya ts'o'mʉi gá ją'i. Ma'na xá
hño tɛmba yá 'mʉi nú'ʉ to'o øt'e xá hño. Nu'ą tó'o øt'e xá hño, gue'ą rá bątsi
Ajuą, ha nu'ą tó'o hingui øt'e xá hño, hinxa bądi Ajuą.

Hmą mi øt'e xá hño ra Demetrio

12 Numa cuhʉ ra Demetrio, gatho ya cu ñą xá hño de gue'ą, ngue'ą nu'ą́ øt'e
nú'ą majuąni. Necje nehe, dí mąñhe gue nu'ą́ øt'e xá hño. Ne guí pądi gue
nú'ą dí mąñhe gue'ą majuąni.

Ya ngąxa noya

13 Ja ndunthi te ga xi'i, pe hindí ofoua gatho.
14 Ngue'ą dí beni ga mabʉ 'bestho pa ga hñandahmihʉ ne ga ñąhʉ.
15 Ma zi cu Gayo, Ajuą da max'a'i. Gatho ma mpądihʉ nú'ʉ 'bʉcua pɛñ'a'i
ra nzɛngua. 'Yøtca ra mąte gui fat'ajuą cada 'nama mpądihʉ nú'ʉ bí 'bʉi de
guepʉ. Njabʉ gue'ą.

RA JUDA
RA CARTA NÚ'Ạ BI 'YOFO RA APOSTOL NSAN JUDA

Ra apostol Juda opabi yá nthahni Ajuạ

1 Núga drá Juda rá cugui ra Cobo ne rá 'bɛgogui ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo.
Dí op'a'ihʉ gatho nú'ahʉ xa huahn'ahʉ Ajuạ. Ajuạ ma Dadahʉ xi ri mạdi'ihʉ,
ne ma zi Hmuhʉ ra Jesucristo su'a'ihʉ.
2 Ajuạ da mɛ'ts'ahʉ ndunthi ra nthecate ne ra hmạte, ne da max'ahʉ pa gui
'bʉhʉ te rá 'ñentho.

Nú'ʉ to'o udi ya nc'uamba
(2 Pedro 2:1-17)

3 Ma zi hmạdi cu'ihʉ, ndí beni ga op'a'ihʉ hmạhạ de nú'ạ stá camfrihʉ pa ga
mpøhøhʉ. Pe nubyá dí beni mathoni ga op'a'ihʉ pa ga xi'ahʉ gue oxqui hophʉ
to'o da 'uec'a'ihʉ de nú'ạ xcá camfrihʉ. Gui njahʉ ngu 'nara hoga soldado, xi
gui ñạnihʉ nú'ạ xcá camfrihʉ, nguetho Ajuạ ya xa 'yɛntc'a ja ma 'yɛhʉ nuna
ra jamfri dí pɛ'tshʉ nújʉ yá mɛtiguihʉ'ạ.
4 'Raya ts'ojạ'i ya xa yʉt'a mant'ạgui habʉ 'bʉi ya cu. Nu'ʉ́ øt'a ya ts'o'bɛfi ne
eñ'ʉ: "Ajuạ xi ja rá nthecate hangue hinte da 'øytcahʉ de nú'ạ dí øthʉ." Njabʉ
mạñ'ʉ, pe hingo majuạni. De maya'bʉ bi t'ofo gue mi ma da 'mʉi ya ts'ojạ'i
ngu'ʉ, ne Ajuạ xa 'yɛ'mbi pa da castiga'ʉ. Nú'ʉ ya ts'ojạ'i'ʉ gue'ʉ cønga Ajuạ
ma Hmuhʉ ne ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
5 Dí ne ga ben'a'ihʉ de nú'ạ ya guí pạdihʉ, gue Ajuạ bi ñạnga ya me Israel
pa bi bøni'ʉ de Egipto, pe 'mɛfa nu'ʉ himbi ne bi gamfri'ạ, bi huati'ʉ.
6 Nehe dí ne ga ben'a'ihʉ de nú'ʉ ya ɛnxɛ mbi 'bʉ mahets'i ne bi nts'o'yøde
ngue'ạ nu'ʉ́ mi ne ma'na ra ts'ɛdi xa t'umbi pa da ndạ, ne bi zogui'ʉ yá mạca
'mʉi habʉ mi 'bʉi'ʉ. Hangue Ajuạ bi mɛhni'ʉ pa ja ra 'bɛxuui habʉ thạt'i co ya
tøcbøjạ asta ra pa'ạ Ajuạ da hñạ'mba nguɛnda ne da castiga'ʉ.
7 Nehe dí ne ga ben'a'ihʉ nú'ạ te bi tho ya me Sodoma ne ya me Gomorra,
ne ma'ra ya hnini guetbʉ de gue'ʉ. Nuya jạ'i mengu de guehni bi nts'o'yøde
nehe ngu ya ts'o'ɛnxɛ. Nuya jạ'i'ʉ toraza mi hñuxui'ʉ, y nuya 'ñøhø mri hñuxui
yá mi'ñøhøui, ha nuya 'bɛhñạ mri hñuxui yá mi'bɛhñạui. Hangue Ajuạ bi
mɛmpabi'ʉ ra tsibi pa bi zạt'i'ʉ. Guehna 'nara nt'udi pa gatho nujʉ, hinga
nts'o'yødehʉ pa hindra castigaguihʉ ja ra tsibi nú'ạ zø pa nzạntho.
8 Nuya ts'ojạ'i to'o xa yʉt'a ja ya hmunts'i, gue'ʉ ri nhyɛcuaui ngu nú'ʉ ya
ts'o'ɛnxɛ ne nú'ʉ ma'ra ya ts'ojạ'i. Hingui tsạma yá mfeni, 'ñena 'ui'thạ, ne ri
ts'onga yá ndo'yo co ya ts'ot'øt'e øt'e. Hingui ne'ʉ to da manda, ne ñạma'ñʉ
de yá ɛnxɛ Ajuạ nú'ʉ to'o hạ ra ts'ɛdi.
9 Pe nurá dạnga ɛnxɛ Ajuạ nú'ạ rá thuhu ra Migue himbi 'yøt'e ngu øt'e'ʉ.
Nu mi ntsanoyaui ra ts'ondạhi pa himbi hopi bi hñạ'tsua rá ndo'yo ndu ra
Moise, himbi ne bi zʉi de nú'ạ xqui 'yøt'e'ạ, nu'ạ bi 'yøt'e, bi zofo co ya noya
xá hño, ne hønsɛ bi 'ñembabi: "Ra Zidada go gue'ạ da hñạn'a nguɛnda."
10 Pe nuya ts'ojạ'i'ʉ øtbuhlatho de nú'ạ hingui pạdi'ʉ. Hinte yá fạdi nja ngu
ya mbo'oni. Nu'ʉ́ øt'e nu'ạraza go da ne'ʉ, hangue njabʉ ma'na rí nts'ocsɛ'ʉ.
11 ¡Tengu ya ts'othogui ma da thogui'ʉ! Nú'ʉ́ gue'ʉ ya ts'o'yøde ngu ra Caí
nú'ạ to'o himbi ne bi 'yøt'a nú'ạ bi mạ Ajuạ. Nehe nu'ʉ́ nja ngu ra Balaam
nú'ạ to'o mi øt'a nú'ạ xá nts'o pa da dạ ra bojạ. Nehe nu'ʉ́ nja ngu ra Coré

núʼa̱ toʼo bi nøʼtuabi ra Moise. Hangue núʼá ne gatho núʼʉ toʼo mri dɛniʼa̱, bi dutʼa ra hai, bi duʼʉ.
12 Nuya tsʼoja̱ʼiʼʉ pa ja ri ngohʉ, ne ri ñuni con gueʼahʉ, ne xi ya tsʼoʼyoʼʉ, ne ri japi da tsʼoca ri ngohʉ. Nuʼʉ́ nja ngu ya guui ʼñena ma da ʼua̱i, pe di duda ra nda̱hi, njabʉtho nuya tsʼoja̱ʼi di hyatcʼua di hyatʼni. Núʼʉ́ nja ngu ya ʼbai gá fruta thøʼmi da unga ra fruta pe otho. Njabʉthoʼʉ. Nuʼʉ́ nja ngu ya ʼbai gá fruta xa du, xra cʼʉtsi con gatho yá ʼyʉ. Nuʼʉ́ ma̱ gue ma da ʼyøtʼa ndunthi, pe hinte øtʼe.
13 Núʼʉ́ gueʼʉ nja ngu ra ndehe ʼyonga ra nda̱hi asta rá fʉgui tsøni ja ra ñanthe ne ja bí tsohni yá paxi. Njabʉ ri hnequi yá tsʼoʼbɛfiʼʉ. Nehe nuʼʉ́ nja ngu ya tsø xa ponga yá ʼñu ne xa ʼmɛdiʼʉ ja ra ʼbɛxuui. Njabʉ nehe nuya tsʼoja̱ʼiʼʉ ma da ʼmɛdi pa nza̱ntho.
14 Nura Enoc go gueʼa̱ rá ʼbɛto de yá ʼbɛto ra Adá asta rá cʉtʼa, mayaʼbʉ bi ma̱ de nuya tsʼoja̱ʼi, ne bi ʼñena: “ʼYøhʉ gue ma da ʼñepʉ ra Zidada co ya ʼmotho gá ɛnxɛ.
15 Ma da ʼñehe pa da hña̱ʼmba nguɛnda gatho ya meximhai, ne pa da castiga ya tsʼoja̱ʼi de ya tsʼotʼøtʼe xa ʼyøtʼeʼʉ, ne ma da castiga núʼʉ ya nønte xa nønga Aju̱a.”
16 Nuya ja̱ʼiʼʉ te yá zɛya, y hinte ri hoʼʉ. Núʼʉ́ øtʼe nuʼa̱raza ra tsʼoqui go da neʼʉ, te yá ʼñetsʼi, y xi hoʼta ya ja̱ʼi pa ne te da tʼumbiʼʉ.

Ra tsʼofo pa ya gamfri pa da jamasu te øtʼeʼʉ

17 Pe nuʼahʉ́ ma hma̱di cuʼihʉ, beñhʉ núʼa̱ bi ma̱nga maʼmɛtʼo nuya apostol nuyá ʼmɛhni ma Zidadahʉ ra Jesucristo.
18 Nuʼʉ́ bi xiʼahʉ gue ma da ʼmʉi núʼʉ toʼo da ʼñøtbuhlatho de Aju̱a nu de yá nga̱tsʼi ya pa. Núʼʉ́ hønsɛ ri ho da ʼyøtʼa yá tsʼoncʼatʼi.
19 Ne ʼueca ya cu, ne hingui øtʼeʼʉ ngu núʼa̱ ri manda Aju̱a, hønsɛ øtʼe núʼa̱ go da neʼʉ. Nuʼʉ́ hingui ʼbʉhui ra Ma̱ca Nda̱hi.
20 Pe nuʼahʉ ma hma̱di cuʼihʉ, dá nja ri tsʼɛdihʉ de núʼa̱ ra ma̱ca jamfri xcá ha̱nihʉ xá nsunda, ne ʼyapabihʉ Aju̱a ngu núʼa̱ da ʼñuʼtʼaʼihʉ ra Ma̱ca Nda̱hi.
21 Nsusɛhʉ pa gui ʼbʉhʉ xá hño ja rá hma̱te Aju̱a. Hñuʼmba mʉihʉ. Tøʼmhʉ núʼa̱ ra te ma da tʼaʼahʉ pa nza̱ntho ngueʼa̱ ma Zidadahʉ ra Jesucristo bi yo rá mʉi con gueʼahʉ.
22 Zohʉ núʼʉ toʼo ri dʉhʉ. ʼÑutuahʉ pa maʼna da ba̱diʼʉ núʼa̱ maju̱ani ne da gamfriʼʉ xá hño.
23 Nehe zohʉ núʼʉ maʼra øtʼa ya tsʼoqui pa ya hinda sigui da ʼyøtʼe, ja ra uɛnda ʼna guí hanthʉ xa zo ja ra tsibi ne gui da̱ma jʉcjʉ. Huequihʉ núʼʉ toʼo xi ʼbʉi ja yá tsʼoqui, ne zohʉʼʉ. Pe jamasuhʉ pa hinda jaʼahʉ gui ʼyøthʉ ya tsʼoqui nehe. Ʉtsabihʉ yá ntsʼoʼmʉiʼʉ, ʼyøthʉ ra uɛnda ngu ʼnara tsʼodutu ni pa to da datʼi.

Ya nga̱xa noya dega ja̱hña̱

24 Aju̱a ja rá tsʼɛdi, nuʼa̱ da suʼaʼihʉ pa hingui ʼueguehʉ de núʼa̱ xcá camfrihʉ. Ma da ʼbapʼaʼihʉ ja rá thandiʼa̱ habʉ da za gui hyanduahʉ rá nsundaʼa̱ ngueʼa̱ ya hinte ma tsʼoqui gri tuhʉ, ne xi ma gui johyahʉ ndunthi.
25 Nubya ne pa nza̱ntho ga nsundahʉ Aju̱a núʼa̱ toʼo bi pøhøguihʉ ngueʼa̱ bá pɛhna ma Zidadahʉ ra Jesucristo pa bi du po rá nguecjʉ. Aju̱a xi ra da̱nguiʼa̱, ne xi ja rá tsʼɛdi ne ha̱ ra tsʼʉtbi, ne ri mandaʼa̱ desde rá mʉdi, asta nubya, ne pa nza̱ntho. Njabʉ gueʼa̱.

RA APOCALIPSI
RA LIBRO NÚ'Ạ BI 'YOFO RA APOSTOL NSANJUA DE NÚ'Ạ TE BÁ HANDI NE BÁ ØDE NUNI MAHETS'I

Ra Zidada Jesucristo bi 'ñutua ra apostol Xuua gatho nú'ạ te ma da nja

1 Nuna ra noyanạ bi mạ Ajuạ ra Dada, bi xipabi ma zi Hmuhн ra Jesucristo pa njabн nehe'ạ bi 'ñutcaguihн nújн dí pεpabihн'ạ. Nú'ạ́ bi 'ñutcaguihн nú'н ya t'øt'e ma da nja 'bestho. Hangue bá pεhna rá εnxε pa bi 'ñutcagui núga drá Xuua dí pεpabi'ạ.

2 Nuga dí damajuạni de rá noya Ajuạ ne de nú'ạ xa xicagui ra Zidada Jesucristo, ne de gatho nú'ạ stá handi.

3 Njạpi nú'н to'o da hñe'ti ne nú'н to'o da 'yøde nuya ya noya de nú'ạ ma da nja, ne da 'yøt'a nuya ya t'øt'e xa t'ofo, ngue'ạ ya ma da nja gatho.

Ra apostol Xuua opabi ya gamfri nú'н ri munts'a gatho nú'н yoto ya nijạ

4 Núga drá Xuua dí op'a'ihн nú'ahн gyá gamfrihн grí muntshн gatho nú'н yoto ya nijạ nuni Asia. Ajuạ nú'ạ 'bнi, ne nzạntho xa 'mнi, ne ma da 'mнi pa nzạntho, da jạp'a'ihн ne da max'ahн pa gui 'bнhн te rá 'ñentho. Nehe da jạp'a'ihн nú'н yoto ya ndạhi 'bнi ja rá thandi Ajuạ habн bí hudi'ạ.

5 Nehe da jạp'a'ihн ra Zidada Jesucristo nú'ạ to'o nzạntho mạnga nú'ạ majuạni. Nú'ạ́ go gue'ạ xi rá mнdi bi yopa nte de gatho nú'н xa du, y nú'ạ́ di manda gatho nú'н ya ndạ de ja ra ximhai. Nú'ạ́ mạcaguihн y co rá ji'ạ xa xнgaguihн ma ts'oquihн.

6 Ne xa hñuxcaguihн'ạ ngu dyá ndạhн ne ngu dyá macjạhн pa ga pεpabihн Ajuạ rá Dada. ¡Drá nsunda'ạ ngue'ạ ja rá ts'εdi pa nzạntho! Njabн gue'ạ.

7 ¡Pạhн gue nu'ạ́ ma da 'ñehe ja ya guui, y gatho ya jạ'i ma da hyandi'ạ! Nehe di 'bнhni nú'н to'o bi sнni'ạ pa bi du, hangue nehe'н ma da hyandi'ạ. Gatho ya jạ'i de gatho rá ngнni ra ximhai ma da nzoni co ra dumнi nu stí hyandi da zøhø'ạ. Ma da njabн, njabн gue'ạ.

8 "Nuga go gueque rá mнdigui ne asta rá gạts'i, ngu ya letra fнdi desde ra A asta ra Zeta", njabн ena Ajuạ nú'ạ 'bнi, ne nzạntho xa 'mнi, ne ma da 'mнi pa nzạntho. Go gue'ạ pε'tsa gatho ra ts'εdi.

Ra apostol Xuua bi hyanda ra Zidada Jesucristo xá nsunda

9 Núga drá Xuua ri cuguihн, ne mahyεgui drí sufrihн ya ts'othogui. Pe da za ga tsεthн ngue'ạ mahyεgui ma mfenihн co ra Zidada Jesucristo nú'ạ to'o faxcaguihн pa da za ga 'bнhн con gue'ạ habн di ndạ'ạ. Nuga ndí 'bнi ja 'nara zi hai rá thuhu Patmo, nura hai'ạ o madetho de ra ndehe. Ja guehni bá ts'ogagui, ja ra uεnda ndí jot'a fadi, ngue'ạ ndí mạmbabi rá noya Ajuạ ne ndí damajuạni de ra Zidada Jesucristo.

10 'Nará pa ra Zidada, dá handa 'nara thedi bi 'ñutca ra Mạca Ndạhi, ne dá øde 'nara noya de møte ma xнtha ngu rá nzнni 'nara trompeta,

11 ne mi ena:

—Nuga go gueque rá mнdigui ne asta rá gạts'i, ngu ya letra fнdi desde ra A asta ra Zeta. 'Yofo ja 'nara hε'mi gatho nú'ạ guí handi, nepн gui pεhni pa Asia nuni habн bí ja nú'н yoto ya nijạ, nu'ạ rá mнdi rá thuhu ra Efeso, nepн Esmirna, nepн Pergamo, nepн Tiatira, nepн Sardi, nepн Filadelfia, nepн Laodicea.

12 'Mɛfa dá mpɨnts'i pa dá handi to'o nú'ą̱ mi zocagui. Y nu ndá mpɨnts'i,
dá handa yoto ya mfoxyo dega oro mi jani.
13 Y madetho de nú'ɨ yoto ya mfoxyo dá handa 'nara 'ñøhø mi 'bahni ngu
nú'ą̱ bi 'ñe bi nją̱'i. Mi he 'nara he xmá ma, y asta mi tsønga ja yá ua, ne mi
ngɨt'a 'nara ngɨt'i dega oro, y asta mi tsønga ja rá tiñą̱.
14 Ha nuyá stą̱ xi xmá nt'axi ngu ra t'axa xi'yo o ngu ra tsɛ. Nuyá da mi zø
'ñena ra tsibi.
15 Nuyá ua asta mri huɛxqui ngu 'nara hoga c'ast'a bøją̱ rá thuhu ra bronse
xa t'ɛnt'a ja ra tsibi ne xá coni. Nurá noya mri nt'øde nts'ɛdi 'ñena ri nhyahni
ra nzøthe.
16 Ne mri hñą̱ ja rá 'yɛ ra 'ñɛi yoto ya tsø, y de ja rá ne mi pønga 'nara mahuai
dega yo filo. Nurá hmi mi yot'i co rá nsunda sɛhɛ'ą̱ 'ñena mi zø ra hyadi con
gatho rá ts'ɛdi.
17 Nu ndá handi'ą̱, 'bestho ra ora'ą̱ dá tagui ja yá ua, ne dá hødu, y nu'ą́ bi
dɨngagui co rá 'yɛ ra 'ñɛi ne bi 'ñengagui:
—Oguí tsu, nuga go gueque rá mɨdigui ne asta rá gą̱ts'i.
18 Nuga dí te. Dá tuhmą̱, pe nubyá stá yopa nte pa nzą̱ntho. Ne go drí
manda nú'ɨ xa du ne dí hą̱ ya nsoqui de habɨ jot'i'ɨ.
19 'Yofo gatho nú'ą̱ xcá hyandi, ne nú'ɨ jabya, ne nú'ɨ ma da nja 'mɛfa de
guehya.
20 Nú'ɨ yoto ya tsø xcá hyandi ndí hą̱ ja ma 'ñɛi, ne nú'ɨ yoto ya mfoxyo
dega oro xcá hyandi, ma ga xi'i te rí bøni'ɨ: nú'ɨ yoto ya tsø gue'ɨ yoto ya
ɛnxɛ de nú'ɨ yoto ya niją̱, ha nú'ɨ yoto ya mfoxyo xcá hyandi go gue'ɨ nú'ɨ
yoto ya niją̱.

2

Ya noya pa nú'ɨ yoto ya niją̱, y rá mɨdi Efeso

1 'Yopabi njaua nú'ą̱ ra ɛnxɛ de ra niją̱ nuni Efeso, ne 'ñembabi: "Nú'ą̱ to'o
hą̱ ja rá 'yɛ ra 'ñɛi nú'ɨ yoto ya tsø, go gue'ą̱ nú'ą̱ to'o 'bɨ madetho de nú'ɨ yoto
ya mfoxyo dega oro, nu'ą́ bi mą̱nga njaua:
2 Nuga dí pą̱di de gatho nú'ą̱ guí øthɨ, xcá mpɛfihɨ ndunthi, ne xi xcá tsɛthɨ
gatho ya ts'othogui, ne hinxcá ntsixhɨ ya ts'o'mɨi gá ją̱'i, ne nú'ɨ to'o ena gue
go gue'ɨ yá 'mɛhni Ajuą̱ pe hinga majuą̱ni, xcá unga nguɛnda nú'ą̱ te øt'e'ɨ
gue hinga majuą̱ni yá 'mɛhni Ajuą̱, ngue'ą̱ gue'ɨ 'raya c'uamba ją̱'i.
3 Xcá sufrihɨ ne xcá tsɛthɨ ne xcá mpɛfihɨ ndunthi po rá ngueque ne hinxa
zabi'ihɨ.
4 Pe stá unga nguɛnda gue hingrí mą̱caguihɨ ngu gá mą̱caguihɨ rá mɨdi.
5 Hangue beñhɨ hangu rá ndunthi gá mą̱caguihɨ rá mɨdi. Nubyá ñobrihɨ,
ne pɛfihɨ ya hoga 'bɛfi ngu rá mɨdi. Nu'bɨ hingui ne gui ñobrihɨ, 'bestho ma
ga mabɨ ne ga hą̱c'ahɨ ri mfoxyohɨ de habɨ ja'ą̱, nú'ą́ gue'ą̱ ga hą̱c'ahɨ nú'ą̱
ra 'bɛfi stá 'ra'ahɨ.
6 Xá hño gue xcá ɨtsahɨ yá ts'o'bɛfi ya nicolaita ngue'ą̱ nequi drí ɨtsa'ɨ nehe.
7 Nu'ą̱ tó'o ne da 'yøde, dá 'yøde nú'ą̱ mą̱nga ra Mą̱ca Ndą̱hi pa zofo ya niją̱.
Y nu'ą̱ tó'o da ntą̱te de nú'ą̱ hingui ho, ga umba nsɛqui da zipabi rá fruta nú'ą̱
ra 'bai gá za bí 'bai nuni mahets'i habɨ bí 'bɨ Ajuą̱. Nura 'bai gá za'ą̱ ri umba
ra te pa nzą̱ntho nú'ą̱ to da zipa rá fruta."

Ya noya pa nú'ą̱ ra niją̱ rá thuhu Esmirna

8 Nehe 'yopabi nú'ạ ra ɛnxɛ de ra nijạ Esmirna, y xipabi njaua: “Nú'ạ to'o gue'ạ rá mʉdi ne asta rá gạts'i, nú'ạ to'o bi du pe bi yopa nte, go gue'ạ bi xicagui gue ga xi'ahʉ njaua:

9 Nuga dí pạdi ri 'bɛfihʉ ne hanja xa t'ʉtsa'ihʉ. Gyá hyoyahʉ dega bojạ, pe gyá ricohʉ co Ajuạ. Nú'ʉ ya jạ'i ri 'ñet'a xodyo, dí pạdi gue nu'ʉ́ xa ñạma'ñʉ de gue'ahʉ, ngue'ạ gue'ʉ 'raya jạ'i de ra Satá.

10 Oguí tsuhʉ de nú'ạ te ma gui thoguihʉ. Pạhʉ gue ra ts'ondạhi ma da got'ahʉ fadi 'ra de gue'ahʉ pa ja da hnecni ua xi ja ri jamfrihʉ. 'Rɛt'a ma pa ma gui thoguihʉ nú'ʉ ya ts'othogui'ʉ. Pe dá zɛdi ri jamfrihʉ asta ri duhʉ, y nuga ma ga 'ra'ahʉ ra te pa nzạntho ngu 'nara corona dega thạhạ.

11 Nu'ạ tó'o ne da 'yøde, dá 'yøde nú'ạ mạnga ra Mạca Ndạhi pa zofo ya nijạ. Y nu'ạ tó'o da ntạte de nú'ạ hingui ho, hinda ma ja ra nidu habʉ bí ja rá ñoho ra du.”

Ya noya pa nú'ạ ra nijạ rá thuhu Pergamo

12 Nehe 'yopabi nú'ạ ra ɛnxɛ de ra nijạ nuni Pergamo, 'yopabi njaua: “Nú'ạ to'o hạ ra mahuai dega yo filo, nú'ạ́ gue'ạ xi'ahʉ njaua:

13 Nuga dí pạdi ri 'bɛfihʉ ne dí pạdi habʉ guí 'bʉhʉ. Guí 'bʉhʉ habʉ ri manda ra Satá, pe masque ja guí 'bʉhʉni, nu'ahʉ́ xcá camfriguihʉ xi xá hño, ne hinxcá cøngaguihʉ, nixi nu mi tho ra Antipa nú'ạ bi damajuạni xá hño de gueque. Nu'ạ́ bi tho nuni habʉ guí 'bʉhʉ, habʉ ri manda ra Satá.

14 Pe nuga dí pạdi gue 'bʉi 'ra de gue'ahʉ to'o camfri nú'ạ te mi udi ra Balaam, y nuga hindrí ho njabʉ. Ra Balaam bi 'ñutua ra Balac hanja bi za bi japa ya me Israel da 'yøt'a ya ts'oqui. Bi 'ñutuabi'ʉ da zi nú'ʉ ya ngø t'umbi dega hña'ti nuya c'oi, nehe bi 'ñutuabi da hñuxui nu'ạraza ra 'bɛhña.

15 Ne 'bʉi 'ra de gue'ahʉ nú'ʉ to'o camfribi yá nt'utuate ya nicolaita, nú'ʉ ya nt'utuate'ʉ gue'ʉ drí ʉtsa nehe.

16 Hangue ñobrihʉ ne 'ueguehʉ de gue'ʉ. Nu'bʉ hina, 'bestho ma ga mabʉ pa nú'ʉ to'o øt'a njabʉ ma ga castiga co nú'ʉ ya noya pønga de ja ma ne, gue'ạ ngu 'nara mahuai dega yo filo.

17 Nu'ạ tó'o ne da 'yøde, dá 'yøde nú'ạ mạnga ra Mạca Ndạhi pa zofo ya nijạ. Y nu'ạ tó'o da ntạte de nú'ạ hingui ho, ma ga umbi da zi nú'ạ ra maná xa t'ạgui, ne ga umba 'nara zi t'axa do, y de ja nú'ạ ra t'axa do'ạ xa t'ofo 'nara 'ra'yo thuhu, y hønsɛ nú'ạ to'o ma da hña̱ni'ạ, go gue'ạ ma da bạdi te di bønga nú'ạ ra thuhu di huxni.”

Ya noya pa nú'ạ ra nijạ rá thuhu Tiatira

18 Nehe 'yopabi nura ɛnxɛ de ra nijạ nuni Tiatira, 'yopabi njaua: “Rá T'ʉ Ajuạ nú'ạ to'o zø yá da ngu 'nara tsibi ne di huɛxca yá ua ngu 'nara bronse xá coni, gue'ạ mạ njaua:

19 Nuga dí pạdi te gatho guí øt'ehʉ, ne tengu rá ndạngui ri hmạtehʉ ne ri jamfrihʉ, ne grí mfaxhʉ 'na ngu ma'na, ne hinxcá tsayahʉ guí øthʉ ya hoga 'bɛfi. Nehe dí pạdi gue nú'ạ ri 'bɛfihʉ ma'na xa ndunthibya que rá mʉdi.

20 Pe dí pạdi gue guí øt'ehʉ ma'ra ya t'øt'e nú'ʉ hindrí ho. Guí hoptahʉ nú'ạ ra 'bɛhña̱ rá thuhu ra Jesabe da hyat'a nú'ʉ to pɛpcagui, ngue'ạ nu'ạ́ ena gue go gue'ạ 'nara 'mɛhni de Ajuạ, pe hinga majuạni, ngue'ạ nu'ạ́ 'nara hyate. Nu'ạ́ utuabi nú'ʉ to'o pɛpcagui gue da hñuxui nu'ạraza ra 'bɛhña̱, nehe utuabi da zi nú'ʉ ya ngø t'umbi dega hña̱'ti nuya c'oi.

21 Nú'ạ ra 'bɛhña̱'ạ stá tsocuabi 'raya pa pa da ñobri, pe hinxa ne xa ñobri de nú'ạ ra ts'o'bɛfi pɛfi.

22 Pa̱hʉ gue nú'a̱ ra 'bɛhña̱'a̱ ma ga japi da 'mɛnga ja ra mfidi co 'nara hñeni,
pa da thogui ndunthi ya ʉgui. Nehe ma ga japi da thogui ya ts'othogui gatho
nú'ʉ to'o xa hñuxui'a̱ 'bʉ hinda ñobri'ʉ nehe de yá ts'o'bɛfi'ʉ.
23 Nura 'bɛhña̱'a̱ nehe ma ga japi da du yá ba̱tsi. Y njabʉ da ba̱di gatho ya
nija̱ gue go gueque dí pa̱tuabi yá mfeni ne yá coraso gatho ya ja̱'i, hangue ngu
rá 'bɛfi cada 'nara ja̱'i, gue'a̱ ma da njabʉ rá njut'i nehe.
24 Ha nu'ahʉ guí 'bʉhʉbʉ Tiatira ne hinxcá camfrihʉ nuya ya ts'ont'utuate
hinga majua̱ni, y nixi hinxcá ne xcá pa̱hʉ nú'a̱ ra nt'utuate'a̱, ngue'a̱ nú'ʉ to'o
udi ma̱ñ'ʉ gue gue'a̱ rá nt'utuate ra Satá, y ma̱ñ'ʉ gue xi xá hñei pa to da ba̱di,
dí xi'ahʉ gue oxqui øthʉ nú'ʉ ya ts'oqui stá xi'ahʉ; y hinte ma'na drí 'bɛp'ahʉ.
25 Nu'a̱ gui 'øthʉ, siguihʉ co nú'a̱ xcá camfrihʉ asta hinga yopa pengui.
26 Y nu'ʉ tó'o da nta̱te de nú'a̱ hingui ho, ne da 'øt'e nú'a̱ ra 'bɛfi stá manda
asta rá ga̱ts'i, nuga ma ga umbabi ra ts'ɛdi pa da nda̱ ja gatho ya hai de ra
ximhai,
27 njabʉ ngu xa 'raca ra ts'ɛdi ma Dada pa ga nda̱. Ne nu'ʉ́ ma da nda̱ con
gatho ra ts'ɛdi, ja ra uɛnda di ha̱ 'nara ts'ʉt'o dega bøja̱ pa da huata ya hnini
de gatho ya hai de ra ximhai asta hinda gohi ngu 'raya dohmi xa dehmi.
28 Y nuga ga umbabi'ʉ nú'a̱ ra hyats'i ngu rá hyats'i ra haxatsø.
29 Nu'a̱ tó'o ne da 'øde, dá 'øde nú'a̱ ma̱nga ra Ma̱ca Nda̱hi pa zofo ya nija̱."

3

Ya noya pa nú'a̱ ra nija̱ rá thuhu Sardi

1 Nehe 'yopabi nú'a̱ ra ɛnxɛ de ra nija̱ nuni Sardi, 'yopabi njaua: "Nú'a̱ to'o
pɛ'tsua nú'ʉ yoto yá nda̱hi Ajua̱, ne nú'ʉ yoto ya tsø, ma̱nga njaua: Nuga dí
pa̱di ri 'bɛfihʉ, ri hnequi gue guí tehʉ, pe xcá tuhʉ de ja ra ts'oqui.
2 Nuhuhʉ pa gui nsuhʉ, ne 'uehʉ de ja ra ts'oqui, ne ma'na dá nja ri jamfrihʉ
nú'a̱ ya mi ja pa xcá 'bɛhma̱hʉ, ngue'a̱ stá pa̱di gue hingui ho ri 'bɛfihʉ ja rá
thandi ma Dada.
3 Hangue beñhʉ de nú'a̱ xcá ha̱ñhʉ. Camfrihʉ'a̱ xá hño, ne ñobrihʉ. Nu'bʉ
hingui nsuhʉ, xcrí da̱mfrihʉ ga tsømbʉ ngu ra ora tsønga 'nara be.
4 Pe 'bʉi 'ra de gue'ahʉ núbʉ Sardi nú'ʉ to'o hinxa hopi da ts'oca yá jamfri co
nú'ʉ ya ts'o'bɛfi guí øthʉ, nú'ʉ́ gue'ʉ xa su yá t'axa he nú'ʉ he pa hinxa nts'oni.
Go gue'ʉ ma ga 'ño'be ne ga nhyehe mahyɛgui dega t'axa he ngue'a̱ dí 'ñepi
da hñe njabʉ'ʉ.
5 Y nu'ʉ tó'o da nta̱te de nú'a̱ hingui ho, ma da hñe dega t'axi, y hinga ma
ga ha̱cuabi yá thuhu de ja ra libro habʉ huxa yá thuhu nú'ʉ to ma da mɛ'tsa
ra te pa nza̱ntho, nehe ga xipa ma Dada ne yá ɛnxɛ'a̱ gue dí pa̱di'ʉ.
6 Nu'a̱ tó'o ne da 'øde, dá 'øde nú'a̱ ma̱nga ra Ma̱ca Nda̱hi pa zofo ya nija̱."

Ya noya pa nú'a̱ ra nija̱ rá thuhu Filadelfia

7 Nehe 'yopabi nú'a̱ ra ɛnxɛ de ra nija̱ Filadelfia, 'yopabi njaua: "Nú'a̱ to'o
gue'a̱ Ajua̱ xá nsunda ne hønsɛ go gue'a̱ øt'a gatho nú'a̱ majua̱ni, nú'a̱ to'o
gue'a̱ ngu rá mpøte ndu ra Davi pa da nda̱, go gue'a̱ ha̱ ra nsoqui, hangue
gatho nú'a̱ ra gosthi da xoqui'a̱, hinda za to da got'i, y gatho nú'a̱ ra gosthi da
got'i, hinda za to da xoqui, nu'á̱ ena njaua:
8 Nuga dí pa̱di ri 'bɛfihʉ, ne stá xoc'ahʉ 'nara gosthi pa gui zofohʉ ma'ra, y
hinda za to da got'i. Ngue'a̱ masque hinguí pɛ'tshʉ ndunthi ra ts'ɛdi, pe xcá
'øthʉ nú'a̱ ma̱nga ma noya, ne hinxcá ntsuhʉ xcá ma̱ñhʉ de gueque.

9 'Bʉi 'ra ena gue ya xodyo, pe hinga majuạni, nu'ʉ́ hate, ngue'ạ nu'ʉ́ go gue'ʉ yá jạ'i ra Satá. Pạhʉ gue nuga ma ga hạcuabi'ʉ yá nt'ets'i pa da ndandiñạhmu ja ri uahʉ, pa da bạdi'ʉ gue drí mạ'ahʉ.
10 Ngue'ạ nu'ahʉ́ xcá tsɛthʉ gatho nú'ạ te xcá thohʉ ngu nú'ạ dá xi'ahʉ, hangue nuga ma ga su'ahʉ pa hingui thohʉ nuya ts'othogui ma da nja maxøgue ja ra ximhai. Ma da 'ñehe nú'ʉ ya ts'othogui'ʉ pa dra tsapi gatho ya jạ'i 'bʉ ja ra ximhai, pa ja da hnecni to'o nú'ʉ ma da zɛti, to'o hina.
11 Beñhʉ gue nuga ma ga ehe 'bestho. Siguihʉ gui camfriguihʉ xá hño, pa ni 'na hinda za to da hñạn'a ri thạhạhʉ.
12 Y nu'ʉ tó'o da ntạte de nú'ạ hingui ho, ga japi da nja ngu 'nara 'røts'e de ja ra mạca luga habʉ 'bʉ ma Dada, y hinhya'mʉ da bøni de guehni. Nehe ga opabi rá thuhu Ajuạ ma Dada ja gue'ʉ, ne rá thuhu de rá hnini'ạ. Nura hnini'ạ go gue'ạ ra 'ra'yo hnini de Jerusale nú'ạ dua cại de mahets'i po rá ts'ɛdi'ạ. Nehe ja ga ofo ma 'ra'yo thuhu ja nuto xa ntạte, ngue'ạ go dua mɛti'ʉ.
13 Nu'ạ tó'o ne da 'yøde, dá 'yøde nú'ạ mạnga ra Mạca Ndạhi pa zofo ya nijạ."

Ya noya pa nú'ạ ra nijạ rá thuhu Laodicea

14 Nehe 'yopabi nú'ạ ra ɛnxɛ de ra nijạ Laodicea, 'yopabi njaua: "Go gueque dí mạnga nú'ạ majuạni y nixi drí mpadi, go gueque rá mʉdigui de gatho nú'ạ bi hyoca Ajuạ ma Dada, dí xi'ahʉ njaua:
15 Nuga dí pạdi ri 'bɛfihʉ gue hingrí ʉtsaguihʉ y nixi grí mạcaguihʉ. ¡Dí ne gue strá tsɛ'ahʉ o strá pa'ahʉ!
16 Ngue'ạ guí njahʉ ngu ra dehe nú'ạ hinxá pa nixi xá tsɛ pe xá ndumapa, hangue dá gohi njabʉ.
17 Ngue'ạ nu'ahʉ́ guí eñhʉ gue gyá ricohʉ, ja ri bojạhʉ, ne hinte ø't'ahʉ ra 'bɛdi. Pe huecate'ihʉ ngue'ạ hinte guí pɛ'tshʉ, gyá hyoyahʉ, hinguí pạhʉ gue de ja rá thandi Ajuạ ngu gyá godahʉ ne gyá c'axfanihʉ.
18 Hangue dí xi'ahʉ tamgahʉ ra oro nú'ạ xa 'ranga ja ra tsibi, pa njabʉ gui nricohʉ. Tamgahʉ ya he dega t'axi pa gui hñehʉ ne hingui ntsahʉ ngue'ạ gyá c'axfanihʉ. Nehe tamgahʉ ra 'ñethi pa gui coxa ja ri dahʉ pa njabʉ gui hyanthʉ.
19 Nuga dí tsʉi ne dí japi da tho ya ʉgui gatho nú'ʉ to drí mạdi. Hangue beñhʉ hanja gui 'yøthʉ ra hño, ne ñobrihʉ.
20 Nehe pạhʉ gue nuga dí 'ba ja ra gosthi dí zote. Nu'ạ tó'o da 'yøtca ma noya ne da xoga ra gosthi, nuga ga cʉt'i ne ga nt'oxi con gue'ạ, ha nu'ạ́ con gueque.
21 Nu'ạ tó'o da ntạte de nú'ạ hingui ho, ga umba nsɛqui da hñudi con gueque habʉ gra hudi, njabʉ ngu stá ntạte nehe, ne dí hu'be ma Dada habʉ bí hudi.
22 Nu'ạ tó'o ne da 'yøde, dá 'yøde nú'ạ mạnga ra Mạca Ndạhi pa zofo ya nijạ."

4

Gatho nú'ʉ to'o bí 'bʉ mahets'i ri xøcambeni Ajuạ

1 'Mɛfa de dá handa nú'ʉ ya t'øt'e, dá handi nuni mahets'i 'nara gosthi mi xogui. Ne dá yopa øde nú'ạ ra noya xqui zocagui desde rá mʉdi, y nu mi ñạ bi nt'øde ngu mrá nzʉni 'nara trompeta, y bi 'ñengagui:
—Bá øts'e grí 'ñecua pa ga u't'a'i núyʉ te ma da nja 'mɛfa.
2 Y 'bestho nura ora'ạ ra Mạca Ndạhi bi 'ñutqui dega thedi 'na mi hudi ja 'nara hudi nuni mahets'i,
3 y nú'ạ to mi huhni mri hnequi ngu 'nara t'axa do nú'ạ t'embi ra jaspe, nehe mri hnequi ngu 'nara thɛnga do rá thuhu ra cornalina, xi mi huɛxqui

nts'ɛdi. Y de ja rá nthets'i nú'ạ ra hudi'ạ mi 'bahni 'nara 'bɛjri asta mi huɛxqui,
ne mi hnequi ngu 'ñena 'nara c'angdo rá thuhu esmeralda.
4 Nuni thoho ja rá nthets'i nú'ạ ra hudi dá handi mi jani má 'natemagoho
ya hudi, y de ja nuya hudi'ʉ dá handi mi huhni 'natemagoho ya ndạ mri hñe
dega t'axi ne mi hu'tsa yá corona dega oro.
5 Y nú'ạ ra hudi mi ja madetho, ja mi pønini ya huɛi, ne ja mri nt'ødeni ya
ñʉni ne ya ngani. Nehe mi zøni yoto ya ñot'i dega tsibi, gue'ʉ yoto yá ndạhi
Ajuạ. Nuya ñot'i'ʉ mi nhyandui nú'ạ ra hudi mi ja madetho.
6 Nura hudi'ạ mri nhyandui nehe ngu 'nara ndehe dega xito mi hnequitho
nú'ạ te mi ja mbo.
Nehe guetbʉ de nura hudi'ạ ne ja rá nthets'i mi 'bahni goho ya dạ'ɛnxɛ xi
mi pɛ'tsa ndunthi yá da ja yá hmi ne de rí møte.
7 Nu'ạ rá mʉdi ra dạ'ɛnxɛ mri hnequi ngu 'ñena 'nara zate. Nu'ạ rá ñoho ra
dạ'ɛnxɛ mri hnequi ngu 'nara ndạmfri. Nu'ạ rá hñu ra dạ'ɛnxɛ mri hnequi rá
hmi ngu rá hmi 'nara jạ'i. Ha nu'ạ rá ngoho ra dạ'ɛnxɛ mi ngu 'nara nxʉni ri
nhyats'i.
8 Y gatho nú'ʉ goho ya dạ'ɛnxɛ, mi pɛ'tsa 'rato yá hua cada 'na de gue'ʉ, y de
mbo yá hua ne de møte mi pɛ'tsa ndunthi yá da. Y ma pa ra xuui himi tsaya
mi ena'ʉ:
Xá nsunda'i, ma mạca Ajuạ'ihe ne ma Hmu'ihe,
nu'i guí pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi,
nu'i go gue'e guí 'bʉi, ne nzạntho xcá 'bʉi, ne ma gui 'bʉi pa nzạntho.
9 Y nú'ʉ ya dạ'ɛnxɛ'ʉ ngu da nsunda ne da 'ñe'tsua rá nsu ne da umba
njamạdi nú'ạ to'o mi hudi ja rá hudi, nú'ạ to'o 'bʉi pa nzạntho,
10 nehe nú'ʉ 'natemagoho ya ndạ mi huhni mi ndandiñạhmu'ʉ ne mri
xøcambeni nú'ạ mi hudi ja nú'ạ ra hudi mi ja madetho, nú'ạ to'o 'bʉi pa
nzạntho, ne mi hạca yá corona ne mi huxa ja rá ua nú'ạ to mi hudi ja nura
hudi'ạ, ne mi ena'ʉ:
11 Ma Hmu'ihe ne ma Ajuạ'ihe,
rí 'ñepi dra nsunda'i, ne da t'e'ts'a ri nsu, ne da hmạ gue go grá ndạ,
ngue'ạ go gue'e gá hoca gatho nú'ạ te ja,
y po ri paha bi njabʉ.

5

Ra 'bants'a hɛ'mi, ne ra T'ʉca Dɛti nú'ạ rá T'ʉ Ajuạ

1 Nepʉ dá handa 'nara 'bants'a hɛ'mi mi hạ ja rá 'yɛ ra 'ñɛi nú'ạ to hudi ja
rá hudi, ne xqui t'ofo de mbo ne de møte, ne xqui seyo co yoto ya seyo.
2 De guehni dá handa 'nara ɛnxɛ xi mi ja rá ts'ɛdi ne mi ñạ nts'ɛdi mi ena:
—¿Ha gue di 'bʉi to'o di pɛ'tsa ra nsɛqui da xø'tsa ya seyo ne da tʉnts'a ra
'bants'a hɛ'mi?
3 Pe mi jo'o ni 'na de gue nú'ʉ bí 'bʉ mahets'i nixi de nú'ʉ mi 'bʉcua ja ra
ximhai, nixi de nú'ʉ xa du, himbi za to bi tʉnts'a nú'ạ ra 'bants'a hɛ'mi, nixi
himbi za to bi hyandi'ạ.
4 Nuga xi dá nzoni ngue'ạ himbi ts'ʉdi ni 'na nú'ạ to'o mri 'ñepi da tʉnts'a
nú'ạ ra 'bants'a hɛ'mi'ạ pa da hñe'ti y nixi pa da hyandi.
5 Nepʉ 'na de nú'ʉ ya ndạ bi 'ñengagui:
—Oguí zoni, 'bʉi 'na xi ja rá ts'ɛdi ngu 'nara zate, nú'ạ́ xqui 'ñehe de yá jạ'i ra
Judá ne de ra ndạ Davi. Nú'ạ́ hạ, go gue'ạ xa ntạte, hangue nú'ạ́ go dí 'ñepabi
da xø'tsa nú'ʉ yoto ya seyo pa da za da tʉnts'a nú'ạ ra 'bants'a hɛ'mi.

6 Nepн de guehni dá handi madetho de nú'ą ra hudi 'nara T'нca Dɛti nú'ą rá
T'н Ajuą, mi hnequi ngu xqui tho, mi 'bahni madetho de nú'н goho ya dą'ɛnxɛ
ne de nú'н ya ndą. Y nú'ą ra T'нca Dɛti'ą mi pɛ'tsa yoto yá ndąni ne yoto yá
da. Y nú'н yoto yá da mi pɛ'tsi, gue'н nú'н yoto yá ndąhi Ajuą nú'н xa mɛhni
ja gatho rá ngнni ra ximhai.
7 Nú'ą ra T'нca Dɛti'ą bi joni pa bi hñąnga nú'ą ra 'bants'a hɛ'mi mi hą ja rá
'yɛ ra 'ñɛi nú'ą to'o mi hudi ja rá hudi.
8 Y nu mi hñąnga nú'ą ra hɛ'mi'ą, nú'н goho ya dą'ɛnxɛ ne nú'н 'natemagoho
ya ndą, bi ndandiñąhmu'н ja rá thandi ra T'нca Dɛti. Gatho nú'н ya ndą mi
hą ya arpa ne ya njнspi dega oro mi ñuts'i co ra t'uts'i; nura t'uts'i'ą gue'ą yá
søcambeni ya gamfri.
9 Nehe mi tuti'н 'nara 'ra'yo thuhu mi ena:
Nu'i go dí 'ñep'a'i gui hñąnga ra 'bants'a hɛ'mi, ne gui xø'tsa nú'н yoto ya seyo
pɛ'tsi,
ngue'ą nu'i go bi tho'a'i ne xcá tangaguihe co ri mąca ji, pa njabн bi za gue
Ajuą bi 'øtc'aguihe yá mɛtiguihe'ą
núje stí 'ñehehe de gatho ya 'mнi gá ją'i, ne de gatho ya hñąqui, ne de gatho ya
hnini, ne de gatho ya hai de maxøgue ra ximhai.
10 Ne xcá hñuxcahe dega ndą ne dega macją de ja rá 'bɛfi Ajuą,
nehe ma ga ndąhe ja ra ximhai.
11 Nepн dá øde 'ra mi ñą, y de guehni dá handa ya 'motho ya ɛnxɛ, ya 'mo
dega 'motho, ne xqui got'atho de habн mi hudi Ajuą, ne habн mi 'bн nú'н goho
ya dą'ɛnxɛ ne nú'н ya ndą,
12 ne mi ñą'н nts'ɛdi, ne mi ena:
Ra T'нca Dɛti nú'ą bi tho,
dí 'ñepi da ndą, ne dí 'ñepi da hñąni gatho ya hño,
ne ra mfądi, ne ra ts'нtbi,
ne dí 'ñepi'ą dra t'e'tsua rá nsu, ne dra nsunda, ne dra søcambeni.
13 Nehe dá øde bi ñą gatho nú'н to bí 'bн mahets'i ne ja ra ximhai, ne de nja'ti
ra ximhai, ne de ja ra ndehe, ne de mbo ra ndehe, gatho mi ena'н:
Drá søcambeni Ajuą nú'ą to'o hudi ja rá hudi, nehe drá søcambeni ra T'нca Dɛti.
Drá t'e'tsua rá nsu, ne drá nsunda, ne dá hmą gue pɛ'tsa ra ts'ɛdi
pa nząntho ne pa nząntho.
14 Nepн nú'н goho ya dą'ɛnxɛ mi ena:
—¡Njabн gue'ą!
Y nú'н 'natemagoho ya ndą bi ndandiñąhmu ne bi xøcambeni'н nú'ą to'o 'bнi
pa nząntho.

6

Nú'н yoto ya seyo

1 'Mɛfa dá handa ra T'нca Dɛti ora mi xø'tsa 'na de nú'н ya seyo, ne dá øde
'na de nú'н goho ya dą'ɛnxɛ bi ñą nts'ɛdi ngu 'nara ngani, ne bi 'ñengagui:
—¡Bá ehe pa gui hyandi!
2 Nepн de guehni dá handa 'nara tøgue mri tøgue 'nara t'axfani, y mi hą
'nara flecha pa ra tuhni, ne bi t'umbabi 'nara corona. Y nu'ą́ bi ma ja ra tuhni,
y nząntho bi ntąte.
3 Nu mi xø'tsa rá ñoho ra seyo nú'ą ra T'нca Dɛti, dá øde rá ñoho ra dą'ɛnxɛ
bi 'ñengagui:
—¡Bá ehe pa gui hyandi!

4 Ne de guehni bi bøni 'nara tøgue mri tøgue 'nara thɛnga fani, ne bi t'umba
ra ts'ɛdi pa da japi da nja ya tuhni ja ra ximhai, ne da japi da nhyosɛ ya ja̱'i,
ne bi t'umba 'nara da̱nga huai.
5 Nu mi xø'tsa rá hñu ra seyo ra T'ʉca Dɛti, dá øde rá hñu ra da̱'ɛnxɛ bi
'ñengagui:
—¡Bá ehe pa gui hyandi!
De guehni dá handa 'nara tøgue mri tøgue 'nara 'bofri, ne mi ha̱ 'nara
mbɛxo.
6 Ne dá øde 'nara noya madetho de habʉ mi 'ba nú'ʉ goho ya da̱'ɛnxɛ, mi
ena:
—'Na huada ra trigo o hñu huada ra cebada da 'ba pa rá tha̱ha̱ 'nara
mɛmapa. Pe oguí huata ya 'bai gá olivo nixi ya ua̱'obxi.
7 Nu mi xø'tsa rá ngoho ra seyo nú'a̱ ra T'ʉca Dɛti, dá øtuabi rá noya rá ngoho
ra da̱'ɛnxɛ, bi 'ñengagui:
—¡Bá ehe pa gui hyandi!
8 Nepʉ de guehni dá handa 'nara tøgue rá thuhu ra Du mri tøgue 'nara c'ast'a
fani, ne mri 'bɛfa 'na nú'a̱ xqui 'ñehe de habʉ 'bʉi nú'ʉ xa du. Bi t'umba ra
ts'ɛdi pa da hyo 'na de goho parte ya ja̱'i nú'ʉ 'bʉ ja ra ximhai, pa da hyo
dega huai, ne dega thuhu, ne dega ts'ohñeni, ne co ya mba̱nga zu'ue 'yo ja
ra ximhai.
9 Nu mi xø'tsa rá ncʉt'a ra seyo nú'a̱ ra T'ʉca Dɛti, de nja'ti ra ata dá handa
nú'ʉ ya ja̱'i xqui tho po rá noya Aju̱a̱ ngue'a̱ mi damaju̱ani'ʉ de yá jamfri.
10 Y mi ña̱ nts'ɛdi ne mi ena:
—Nu'i Aju̱a̱ ma Hmu'ihe, xá nsunda'i ne guí øt'a gatho nú'a̱ guí ma̱, ¿asta
ha'mʉ ma gui hña̱'mba nguɛnda ya meximhai ne gui co'tsuabi de nú'a̱ xa
'øtcahe gue bi hyogaguihe?
11 Nepʉ nu'ʉ́ bi t'umbabi ya t'axa he, ne bi t'embabi gue da dø'mahma̱ asta
hinda zʉdi ra 'bede de nú'ʉ ya cu xqui mpɛhui mahyɛgui, ngue'a̱ ri 'bɛtho da
tho ma'ra ngu xqui tho'ʉ.
12 'Mɛfa dá handi nu mi xø'tsa rá 'rato ra seyo nú'a̱ ra T'ʉca Dɛti, ne bi nja
'nara da̱nga mbimhai, ne bi 'mɛxuui nura hyadi ngu 'nara 'bohe dega behe,
ne bi thɛnga ra za̱na̱ ngu ra ji.
13 Nuya tsø bi dagui ngu ora ta yá fruta 'nara 'bai gá igo nú'ʉ hingui ta̱, sta
nja ra bʉnthi.
14 Ha nu mahets'i bi 'ñotho, ngue'a̱ bi mpants'i ngu 'nara 'bants'a hɛ'mi, ne
gatho ya t'øhø ne ya t'ʉca hai o madetho ja ya ndehe bi 'mɛdi de habʉ mi ja.
15 Y nú'ʉ mi 'bʉi dega nda̱ ja ra ximhai, ne nú'ʉ mi pɛ'tsa ndunthi ra nsu, ne
ya rico, ne nuya nda̱ gá soldado, ne nú'ʉ to mi ja yá ts'ɛdi, bi ma'ʉ bá 'ña̱gui
ja ya ma'ye. Nehe ya 'bɛgo ne nú'ʉ himyá 'bɛgo, gatho'ʉ bi ma bá 'ña̱gui.
16 Gatho nú'ʉ́ mi emba ya t'øhø ne ya do:
—Øt'ehʉ gui cobgahe pa ga 'ña̱guihe de rá thandi Aju̱a̱ nú'a̱ to hudi ja rá
hudi, ne de rá cuɛ ra T'ʉca Dɛti pa hinte da 'øtcahe.
17 Ngue'a̱ ya bi zø ra pa da hneca rá cuɛ Aju̱a̱, ne jo'o to'o da za da zɛti.

7

Bri seyo 'raya ja̱'i de ya me Israel

1 'Mɛfa de gue'a̱ dá handa goho ya ɛnxɛ mi 'bai 'na cada rá ña̱ni ra ximhai
pa mi tsa̱mi nú'ʉ goho ya nda̱hi pa hinda mbʉ ja ra hai nixi ja ra ndehe y nixi
da hma̱na ni 'nara 'bai gá za.

2 Nehe dá handa ma'na ra ɛnxɛ xqui 'ñe de bøxhyadi, ne mi hąmpa rá seyo
Ajuą nú'ą te, ne bi 'ñembabi nts'ɛdi nú'ʉ goho ya ɛnxɛ to xqui t'umba ra ts'ɛdi
pa da japi da nja ya ts'othogui ja ra hai ne ja ra ndehe, ne bi 'ñembabi'ą:
3 —Ote xqui ø'tuahmą ra hai ne ra ndehe nixi ya 'bai gá za ngue'ą ri 'bɛdi
ga seyohe nú'ʉ to pɛpabi ma Ajuąhʉ.
4 Ne bi sicagui hangu yá ndunthi nú'ʉ xcrí seyo, mi tsøxa 'na nthebe ne
ñotemagoho 'mo de gatho nú'ʉ ya ją'i xqui 'ñehe de ya ją'i de Israel.
5 De nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Judá, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo nú'ʉ xcrí
seyo, y de nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Rubé, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de
nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Gad, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo,
6 y de nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Aser, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de nú'ʉ
xqui 'ñehe de yá ją'i ra Neftalí, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de nú'ʉ xqui 'ñehe
de yá ją'i ra Manase, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo,
7 y de nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Simiu, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de
nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Leví, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de nú'ʉ xqui
'ñehe de yá ją'i ra Isacar, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo,
8 y de nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Sabuló, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de
nú'ʉ xqui 'ñehe de yá ją'i ra Jose, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo, y de nú'ʉ xqui
'ñehe de yá ją'i ra Benjami, mi tsøxa 'rɛt'amayoho 'mo.

Ra apostol Xuua bi hyanda 'nara hmunts'a ją'i xqui hñe dega t'axi

9 'Mɛfa de guehna dá handa 'nara dąnga hmunts'a ją'i nixi himi tsa to da
mede. Nuya ją'i'ʉ xqui 'ñehe de gatho ya hnini, ne de gatho ya hai, ne de gatho
ya hñąqui, ne de gatho ya 'mʉi gá ją'i. Mi 'bai'ʉ ja rá thandi Ajuą habʉ mi
hudi'ą ne ja rá thandi ra T'ʉca Dɛti, mi hñe'ʉ dega t'axi, ne mi hą ya dɛnthi.
10 Ne mi ñą nts'ɛdi, mi ena'ʉ:
Ajuą ma Dadahʉ nú'ą to'o hudi ja rá hudi,
ne ra T'ʉca Dɛti,
go guesɛ'ʉ bi za bi pøhø ya ją'i.
11 Nehe gatho nú'ʉ ya ɛnxɛ mi 'bai ja rá nthets'i ra hudi ne habʉ 'bʉ nú'ʉ ya ndą
ne nú'ʉ goho ya dą'ɛnxɛ, bi ndandiñąhmu asta bi mɛgui yá hmi manjuąntho
ja ra hudi ne mi xøcambeni Ajuą,
12 ne mi eñ'ʉ:
¡Njabʉ gue'ą! Drá søcambeni Ajuą ma Dadahʉ, ne drá nsunda, ngue'ą go gue'ą
ja rá mfądi.
Nehe dá t'umba ra jamądi ne dá t'e'tsua rá nsu, ngue'ą nu'ą́ ja rá ts'ɛdi, ne go
gue'ą ra ndą.
Dá njabʉ pa nząntho ne pa nząntho. Njabʉ gue'ą.
13 Nepʉ 'na de nú'ʉ ya ndą bi 'yangagui ne bi 'ñengui:
—Xi núyʉ 'bahni ri hñe dega t'axi, ¿to'oyʉ ne habʉ xqui 'ñeheyʉ?
14 Nuga dá thądi ne dá embabi:
—Nuga hindí pądi, nu'i go guí pądi.
Nu'bʉ́ nu'ą́ bi 'ñengagui:
—Nuyʉ go guehyʉ xqui 'ñehe de nuni habʉ mbi ja ya ts'othogui ne xuá
t'axca yá he co rá ji ra T'ʉca Dɛti.
15 Hangue nubyá nuyʉ́ 'bai ja rá thandi Ajuą habʉ hudi'ą, ne pɛpabi ma pa
ra xuui nuua ja ra mąca luga habʉ 'bʉ'ą. Y nu Ajuą hudi ja rá hudi 'bʉi con
guehyʉ ne ri suyʉ.
16 Y ya hinhya'mʉ ma da zʉ ra thuhuyʉ ngu nú'bʉ mbá 'bʉ ja ra ximhai, nixi
ra nduthe, nixi ra pahyadi, nixi ma'ra ya ts'othogui.

17 Ngue'a̱ nuni ra T'ʉca Dɛti 'bai habʉ hudi Ajua̱, go guehni ra ma'yo pa da
suyʉ ne da 'ñutuabiyʉ habʉ ja ya pøthe de ra dehe dega te. Y nu Ajua̱ ma da
hñu'mba yá mʉi ne da ducuabi yá guida de ja yá da.

8

Ra apostol Xuua bi hyanda rá yoto ra seyo ne 'nara njʉspi dega oro

1 Nepʉ de bi xø'tsa nú'a̱ rá yoto ra seyo ra T'ʉca Dɛti, bi nja ra hmetho
y 'besthó hinte bi nt'øde, ngu made ra ora himbi nt'øde ni 'nara noya nuni
mahets'i.
2 Nepʉ dá handa yoto ya ɛnxɛ mi 'bai ja rá thandi Ajua̱, ne bi t'umba 'ra
'nara trompeta.
3 Nepʉ bi zøhø ma'na ra ɛnxɛ mi ha̱ 'nara njʉspi dega oro, ne bi 'mai ja ra
ata. Nura ɛnxɛ'a̱ bi t'umba ndunthi ra t'uts'i pa bi umbabi Ajua̱ mahyɛgui co
yá søcambeni ya gamfri ja ra ata dega oro mri nhyandui nú'a̱ ra hudi habʉ mi
hudi Ajua̱.
4 Y de ja rá 'yɛ ra ɛnxɛ bi bøxa ja rá thandi Ajua̱ nurá 'bifi ra t'uts'i mahyɛgui
co yá søcambeni nuya gamfri.
5 Y nura ɛnxɛ'a̱ bi gʉ ra njʉspi, ne bi hña̱ca ts'ʉ ra tsibi nú'a̱ mi zø ja ra ata
pa bi ñu'tsa rá njʉspi, nepʉ bi føte pa ja ra ximhai. Y nu mi 'yøt'a njabʉ'a̱, bi
nja ya ngani ne ya huɛi ne ra mbimhai asta mi ñʉni.

Ya trompeta

6 Nepʉ nú'ʉ yoto ya ɛnxɛ mi ha̱ ya trompeta bi nhyoqui'ʉ pa da mist'i'ʉ.
7 Y nu mi mist'a rá trompeta nú'a̱ ra mʉdi ɛnxɛ, bi dagui pa ja ra ximhai ya
ndo co ra tsibi mi nthа̱nts'i co ra ji. Y nu mi njabʉ bi za̱t'a 'na de hñu parte ra
hai, ne bi za̱t'a 'na de hñu parte ya za, ne gatho ya nda̱po nú'ʉ xmá nc'ami bi
za̱t'i.
8 Nu mi mist'a rá trompeta nurá ñoho ra ɛnxɛ, 'bestho bi zo ja ra ndehe 'na
ngu ra da̱nga t'øhø mi zø, ne bi nji 'na de hñu parte ra ndehe.
9 Ne bi du 'na de hñu parte ya zu'ue nú'ʉ mi 'bʉ mbo ra ndehe, ne bi yʉi 'na
de hñu parte ya motsa.
10 Nu mi mist'a rá trompeta nurá hñu ra ɛnxɛ, 'bestho bi dagui de mahets'i
'nara da̱nga tsø ja 'na de hñu parte ya da̱the ne ya pøthe. Nura tsø'a̱ mri yot'i
ne mi zø,
11 y mrá thuhu ra Ajenjo. Ne bi mpʉnga ajenjo 'na de hñu parte ya dehe,
y co rá nju nura ajenjo'a̱ bi ju'tsa ya dehe, ne bi du ndunthi ya ja̱'i co rá nju
nura dehe.
12 Nu mi mist'a rá trompeta nurá ngoho ra ɛnxɛ, 'bestho bi 'mɛxuui 'na de
hñu parte ra hyadi ne ra za̱na̱ ne ya tsø. 'Na de hñu parte ra pa bi 'ñotho ra
ñot'i de ra hyadi, ne 'na de hñu parte ra xuui bi 'ñotho ra ñot'i de ra za̱na̱ nixi
de ya tsø.
13 Nepʉ dá handa 'nara nxʉni mri nhyats'i madetho de mahets'i, ne dá øde
mi ña̱ nts'ɛdi ne mi ena:
—¡Huecate nú'ʉ to 'bʉi ja ra ximhai, ngue'a̱ ri 'bɛtho da mist'a yá trompeta
má hñu ya ɛnxɛ!

9

1 Y nu mi mist'a rá trompeta nurá ncʉt'a ra ɛnxɛ, dá handa 'nara tsø xqui
dagui de mahets'i pa ja ra ximhai, y nura tsø'a̱ bi t'umbabi ra nsoqui pa bi
xoqui ne bi xo'tsua rá ne nú'a̱ ra o'tsi otho habʉ bí c'a.

2 Y nu mi xoˈtsa núˈa̱ ra oˈtsiˈa̱, bi bøtsˈe de guehni ˈnara ˈbifi ngu rá ˈbifi
ˈnara da̱nga utˈi, ne bi juta ra hyadi asta bi ˈmɛxuui co núˈa̱ ra ˈbifi mi ˈyo ja
ra nda̱hi.
3 Y ja ra ˈbifi ja mbra ehni ˈraya ncˈoto, nepн bi nxaniˈн ja ra ximhai ne bi
tˈumba ra tsˈɛdi ngu yá tsˈɛdi ya penzн pa da ntsate.
4 Nuya ncˈotoˈн bi sipi gue hinda zi ni ˈnara cˈama nda̱po, nixi ya za. Nuˈн́
bi sipi gue da za hønsɛ núˈн ya ja̱ˈi hingui pɛˈtsua rá seyo Aju̱a ja yá de.
5 Bi tˈumba nsɛqui da ˈyøtˈa njabн hønsɛ pa da japi da sufri ya ja̱ˈi cнtˈa za̱na̱,
pe hingue pa da hyo. Y nuyá ˈñн yá ne núˈн ya ncˈoto ngu rá ˈñн rá ne ˈnara
tsˈo penzн ora tsa ˈnara ja̱ˈi.
6 Nuya paˈн ya ja̱ˈi da nehma̱ da du, pe ma da ˈñotho ra du pa gueˈн.
7 NúˈН ya ncˈotoˈн mi hnequi ngu ˈraya fani xa hñoqui pa ra tuhni, y mi
huˈtsa ja yá ña̱xuˈн ngu ˈnara corona dega oro, y nuyá hmi mi ngu yá hmi
ya ja̱ˈi.
8 Ne xi xmá ma yá sta̱ ngu yá sta̱ ya ˈbɛhña̱, y nuyá tsˈi mi ngu yá tsˈi ya zate.
9 Y de ja yá ndoˈyo mi pɛˈtsa ˈnara nthaqui ngu dega bøja̱, ne nuyá mbнni
de yá hua mi ngu rá mbнni ya carro núˈн ri gнtˈa ya fani ˈyo ja ra tuhni.
10 Y yá cola mi nja ngu yá cola ya penzн co ya ˈbite, y nuyá ˈbite mi pɛˈtsa ra
tsˈɛdi pa da japi da sufri ya meximhai cнtˈa za̱na̱.
11 Y núˈa̱ ra tsˈoˈɛnxɛ ˈbн ja ra oˈtsi núˈa̱ otho habн bí cˈa go gueˈa̱ mrá nda̱
de nuya ncˈotoˈн. Nura ɛnxɛˈa̱ dega ebreo rá thuhu ra Abado, y dega griego
ra Apolyo núˈa̱ rí bøni da ˈñena ra hyote.
12 Nurá mнdi ra tsˈothogui ya bi uadi, pe ri ˈbɛdi má yoho.
13 Y nu mi mistˈa rá trompeta nurá ˈrato ra ɛnxɛ, ˈbestho dá øde ˈnara noya
mi pøni de ja núˈн goho ya nda̱hi de ra ata dega oro núˈa̱ mi ja de ja rá thandi
Aju̱a.
14 Y núˈa̱ ra noyaˈa̱ bi ˈñembabi núˈa̱ rá ˈrato ra ɛnxɛ to mi ha̱ ra trompeta:
—Xoˈta núˈн goho ya ɛnxɛ tha̱tˈa ja rá hyo ra da̱the Eufrate.
15 Y bi soˈta núˈн goho ya ɛnxɛ xqui hñoqui xqui dø'mi pa ˈbestho ra oraˈa̱ da
hyo ˈna de hñu parte ya ja̱ˈi de ra ximhai.
16 Y dá øde hangu yá ndunthi núˈн yá soldado mi tøgue yá fani, dá øde gue
mi yo nthebe ˈmo ya ˈmo.
17 Njaua dá handi gatho núˈa̱ bi ˈñutca ra Ma̱ca Nda̱hi dega thedi: Nuˈн tóˈo
mi tøgue yá fani, mi ha̱ yá nthaqui ja yá tiña̱, ne xi mi huɛxqui dega thɛni ne
dega cˈangui ne dega cˈastˈi. Ne nuyá ña̱xu ya fani mi ngu yá ña̱xu ya zate, y
de ja yá neˈн mi pøni ra tsibi ne ra ˈbifi ne ra asufre.
18 Nuˈa̱ ra tsibi ne ra ˈbifi ne ra asufre mi pønga ja yá neˈн, bi japi bi nja ya
tsˈothogui asta bi du ˈna de hñu parte ya ja̱ˈi de ra ximhai.
19 Hangue núˈн ya faniˈн mi ho ya ja̱ˈi co yá ne ne co yá cola, ha nuyá cola
mi ngu ˈnara quˈeña̱ mi ja rá ña̱xu ne mi tsate, y njabн mi øˈtua ra ˈñн ya ja̱ˈi.
20 Y nuˈн ya ja̱ˈi himbi du co nuya tsˈothoguiˈн, himbi ne bi ñobriˈн. Bi
siguitho bi xøcambeni ya tsˈonda̱hi ne núˈн ya cˈoi dega oro, dega tˈaxi, dega
bronse, dega do, ne dega za, núˈн hingui handi, nixi øde, nixi ri ˈyo.
21 Nixi himbi ne bi ñobriˈн de núˈa̱ mi øtˈн, ngu ra nthote, ne ya ntˈete, ne de
ra ntˈeˈbɛhña̱, ne de ya mfe.

10

Ra ɛnxɛ mi ha̱ ˈnara tˈнca libro

1 Nepʉ dá handa ma'na ra ɛnxɛ mi pɛ'tsa ndunthi rá ts'ɛdi bi gại de mahets'i,
ne mi pa madetho ja 'nara guui, ne mi ja 'nara 'bɛjri ja rá ñạxu. Rá hmi xi mri
yot'i nts'ɛdi ngu ra hyadi, y nuyá ua mi zø ngu ra faspi.
2 Ne mi hạ 'nara zi t'ʉca libro y bi xo'tsi. De guehni bi 'ba'ma rá ua ra 'ñɛi ja
ra ndehe, ha nurá ua ra ngạhạ bi 'ba'ma ja ra hai.
3 Nepʉ bi dø 'nara hmafi xi nts'ɛdi ngu rá hmafi 'nara zate ora mafi, y nu
mi mafi'ạ bi nt'øde yoto ya ngani.
4 Y nu ndá øde nuya ngani'ʉ, ndí ma ga ofo nú'ạ te mi mạñ'ʉ. Pe dá øde 'nara
noya de mahets'i, bi 'ñengagui:
—Dá gohitho njabʉ nú'ạ bi mạnga nú'ʉ yoto ya ngani, oguí ofo pa hinda
fạdi.
5 Nepʉ 'mɛfa, nú'ạ ra ɛnxɛ dá handi xqui 'ba'ma rá ua ja ra ndehe ne ja ra
hai, bi gʉxa rá 'yɛ ra 'ñɛi pa mahets'i,
6 ne bi jura de rá thuhu nú'ạ to'o 'bʉi pa nzạntho, nú'ạ bi hyoca mahets'i ne
ra ximhai ne gatho ra ndehe ne gatho nú'ạ te ja, ne bi 'ñena:
—Ya ts'ʉtho ya pa di 'bɛdi pa da uadi gatho.
7 Pe nu stí mʉdi da mist'a rá trompeta rá yoto ra ɛnxɛ, nuya pa'ʉ ma da uadi
nú'ạ bi beni da 'yøt'a Ajuạ ne himi fạdi, nú'ạ bi xipabi yá 'mɛhni'ạ nú'ʉ to'o
bi mɛpabi.
8 Y nú'ạ ra noya dá øde de mahets'i bi zocagui ma'na'qui ne bi 'ñengagui:
—Grí ma ne gui jʉ nú'ạ ra t'ʉca libro xa xo'tsa ja rá 'yɛ ra ɛnxɛ nú'ạ 'bai ja
ra ndehe ne ja ra hai.
9 Nepʉ dá ma habʉ mi 'ba ra ɛnxɛ ne dá embabi:
—'Racagui ra t'ʉca libro.
Ne nu'ạ́ bi 'ñengagui:
—Nạ, ne tsi. Ja ri ne ma gui tsa strá 'ñu ngu ra t'afi, pe nu ja ri mʉi ma gui
tsa strá nju.
10 Nu'bʉ́ dá hạnga ra t'ʉca libro de rá 'yɛ ra ɛnxɛ, ne dá tsi. Ne dá tsa ja ma
ne xi xmá 'ñu ngu ra t'afi, pe nu ndá tsi xi xmá nju de mbo ma mʉi.
11 Y nu'ạ́ bi 'ñengagui:
—Mahyoni gui yopa mạnga ma'na'qui nú'ạ te ma da t'ø'tuabi ya jạ'i de
gatho ya hñạqui ja gatho ya hai, ne ja gatho ya hnini, ne yá ndạ.

11

Mi 'bʉi yoho to bi damajuạni

1 Nepʉ bi t'aca 'nara xithi pa ra t'ɛni, ne bi t'engagui:
—Grí ma gui 'yɛni rá nijạ Ajuạ ne ra ata, ne gui pede nú'ʉ 'bʉhni ri
xøcambeni Ajuạ.
2 Pe nura patio nú'ạ ja de møte rá nijạ Ajuạ, oxqui ɛni, ngue'ạ nura patio'ạ
xa t'umba nú'ʉ ya jạ'i hingyá xodyo, y nu'ʉ́ ma da net'a ra mạca hnini
ñotemayoho nzạnạ.
3 Y ma ga pɛhna nú'ʉ yoho ma 'mɛhni pa da mạnga ma noya 'na 'mo ne yo
nthebe hñu'rate ma pa, y ma da hye yá he dega behe.
4 Nú'ʉ ya 'mɛhni'ʉ gue'ʉ ngu nú'ʉ yo 'bai ya olivo ne ngu nú'ʉ yoho ya
mfoxyo 'bai ja rá thandi Ajuạ nú'ạ to'o ra ndạ de ra ximhai.
5 'Bʉ da ne to'o te da 'yø'tuabi'ʉ, da bønga ya tsibi de yá ne'ʉ pa da hyo nú'ʉ
yá ncontra. Y njabʉ da du nú'ʉ to'o da ne te da 'yø'tua'ʉ.
6 Nu'ʉ́ pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa hinda hopi da 'uại nú'ʉ ya pa ma da xipa ya jạ'i de
nú'ạ ma da nja. Nehe pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da japi da nji ya dehe, ne da japi da

nja ya ts'othogui habʉraza ja ra ximhai. Y nu'ɨ́ da 'yøt'a njabʉ nú'ʉ ya 'mi'qui da ne'ʉ.
7 Pe nu stí uadi da mạnga nú'ạ te ma da nja, ma da bøxa 'nara mbạnga zu'ue de ja ra o'tsi nú'ạ otho habʉ bí c'a pa da ntunhui'ʉ, y ma da ntạte nú'ạ ra mbạnga zu'ue, hangue da hyo'ʉ.
8 Nuyá ndo'yo'ʉ ma da gohi di 'boni habʉraza ja ya 'ñu de ra dạnga hnini nuni habʉ brí pont'a ma Zidadahʉ. Nura hnini'ạ da za ga hyɛcuahʉ co ra hnini Sodoma ne de Egipto, y ja rá thandi Ajuạ xi xá nts'o nuya hnini'ʉ.
9 Ya jạ'i de gatho ya hnini, de gatho ya 'mʉi gá jạ'i, de gatho ya hñạqui, ne de gatho ya hai, ma da hyandua yá ndo'yo nú'ʉ yoho ya 'mɛhni da 'moni hñu pa made, pe hinda thopí to da 'yagui'ʉ.
10 Y nuya meximhai da johya'ʉ ne da 'ñumba 'baha sɛhɛ'ʉ ngue'ạ ya xqui tho nú'ʉ yoho ya 'mɛhni to'o xi xqui 'yøt'a ra xuhña pa gatho ya meximhai.
11 Pe 'mɛfa de nú'ʉ hñu pa made, Ajuạ bi japi bi yopa nte, nepʉ bi nangui'ʉ, y nú'ʉ to bi hyandi'ʉ xi bi ntsu.
12 Nepʉ bi nt'øde 'nara noya de mahets'i mi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñembabi nú'ʉ to'o xqui yopa nte:
—Bá pøxhʉ grí 'ñehʉua.
Nepʉ ja 'nara guui bi ts'its'i'ʉ pa mahets'i. Y nú'ʉ yá ncontra'ʉ bi hyandi.
13 Nura ora'ạ bi nja 'nara dạnga mbimhai, ne bi yunt'a 'na de 'rɛt'a parte de ra hnini co nú'ạ ra mbimhai, ne bi du yoto 'mo ya jạ'i, ha nu'ʉ tó'o himbi du xi bi ntsu, ne bi nsunda Ajuạ nú'ạ 'bʉi mahets'i.
14 Nurá ñoho ra ts'othogui ya bi uadi, pe 'bestho ma da nja nú'ạ rá hñu.

Rá yoto ra trompeta

15 Y nu mi mist'a rá trompeta nurá yoto ra ɛnxɛ, 'bestho bi nt'øde 'raya noya de mahets'i mi ñạ nts'ɛdi, mi ena:
Nubyá gatho nuya hmanda mi ja ja ra ximhai,
ya go o rá 'yɛ ma Ajuạhʉ ne ra Zidada Jesucristo
nuto xa hñuts'i'ạ pa da ndạ pa nzạntho.
16 Y nú'ʉ 'natemagoho ya ndạ mi hudi ja yá hudi de ja rá thandi Ajuạ, bi ndandiñạhmu'ʉ ne bi xøcambeni'ạ,
17 ne mi ena'ʉ:
Nu'i Ajuạ ma Hmu'ihe,
go gue'e guí pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi,
go gue'e guí 'bʉi, ne nzạntho xcá 'bʉi, ne ma gui 'bʉi pa nzạntho.
Dí 'ra'a'ihe njamạdi
ngue'ạ ya xi gá ndạ.
18 Ya jạ'i de ra ximhai xi xa bø yá cuɛ'ʉ con gue'e,
pe ya bi zø ra pa pa da hnequi ri cuɛ,
ne ma gui hñạ'mba nguɛnda gatho nú'ʉ xa du,
ne ma gui umba yá thạhạ nú'ʉ ri 'mɛhni bi mɛp'a'i,
ne gatho ya gamfri, ne gatho nú'ʉ to'o bi xøcambeni'i,
ngu ya notsi ngu ya dạngui.
Nehe ya bi zø ra pa pa gui huata nú'ʉ to xa ts'oca ra ximhai.
19 'Mɛfa de gue'ạ bi xogui ra mạca luga nuni mahets'i habʉ 'bʉ Ajuạ, y ja bi hnequini ra arca de ra cohi, ne xi mri yot'a ya huɛi, ne mri nt'øde ya ngani, ne xi bi dagui ndunthi ya ndo ne bi nja 'nara mbimhai.

12

Ra 'bɛhñạ ne ra mbạnga zu'ue

1 'Mɛfa bi hnequi ja mahets'i 'nara dạnga nt'udi, y nú'ạ́ mi 'nara 'bɛhñạ
mri hñe co ra hyadi ne mi 'bai ja ra zạnạ y mi hu'tsa 'nara corona mi tøgue
'rɛt'amayoho ya tsø.
2 Mi da'thi ne mi zoni nts'ɛdi co ya ʉgui ngue'ạ mi ma da 'mʉi rá bạtsi.
3 Nepʉ bi hnequi ma'na ra nt'udi ja mahets'i, y nú'ạ́ mi 'nara dạnga thɛnga
zu'ue mi ngu 'nara qu'eñạ. Y mi pɛ'tsa yoto yá ñạxu ne 'rɛt'a yá ndạni y cada
'nará ñạxu mi hu'tsa 'nara corona.
4 Y co rá cola bi gʉt'a 'na de hñu parte ya tsø de mahets'i, nepʉ bi føte pa ja
ra ximhai. Nepʉ nura zu'ue'ạ bi 'mai ja rá thandi nú'ạ ra 'bɛhñạ, pa ngu da
'mʉi rá bạtsi, da zipabi.
5 Nepʉ bi 'mʉi rá bạtsi mrá ts'ʉnt'ʉ, y nú'ạ́ con gatho rá ts'ɛdi ma da ndạ de
gatho ya hai, ja ra uɛnda di hạ 'nara ts'ʉt'o dega bøjạ, y 'bestho bi ts'its'i pa
habʉ bí hudi Ajuạ.
6 Y ra 'bɛhñạ bi ma bi 'bat'i pa ja 'nara mbonthi habʉ xqui hyoca Ajuạ pa
gue'ạ, pa ja da 'mʉhni ne ja da t'inini pa 'rɛt'amayoho nthebe hñu'rate ma pa.
7 'Mɛfa bi nja 'nara dạnga tuhni nuni mahets'i, y ra ndạ gá ɛnxɛ nú'ạ rá
thuhu ra Migue, mahyɛgui co yá ɛnxɛ'ạ bi ntunhui ra dạnga mbạnga zu'ue
ne yá ts'o'ɛnxɛ.
8 Y nura dạnga mbạnga zu'ue ne yá ɛnxɛ himbi ntạte'ʉ y nixi ya himbi thopi
dua 'bʉhni mahets'i.
9 Hangue brá juui ne brá føte de mahets'i pa ja ra ximhai con gatho yá
ts'o'ɛnxɛ. Nú'ạ ra dạnga mbạnga zu'ue'ạ go gue'ạ ra ndạxjua qu'eñạ xa
thu'mbabi ra ts'ondạhi ne ra Satá, ne go gue'ạ hat'a gatho ya jạ'i de ra ximhai.

10 Nepʉ dá øde 'nara noya nuni mahets'i mi ena:

—Nubyá hạ, ya bi zø ra ora de ra mpøhø, ngue'ạ ya bi ntạte Ajuạ nú'ạ to'o
ra ndạ ne ja rá ts'ɛdi, y nehe ya bi umba rá nsu ma Zidadahʉ ra Jesucristo pa
da ndạ, ngue'ạ ya xra juui ne xra føte de mahets'i pa ja ra ximhai nú'ạ to'o mi
mạmbabi ya cu ma pa ra xuui ja rá thandi Ajuạ.
11 Nehe ya cu ya xa ntạte de ra ts'ondạhi ngue'ạ bi mani rá ji ra T'ʉca Dɛti,
nehe xa ntạte'ʉ ngue'ạ xa damajuạni de rá noya Ajuạ, y himi tsu da du, ne
himbi 'uegue de nú'ạ bi gamfri.
12 Hangue johyahʉ nú'ahʉ ya guí 'bʉhʉua mahets'i. Pe huecate'ihʉ nú'ahʉ
guí 'bʉthʉbʉ ja ra ximhai ne ja ra ndehe, ngue'ạ ra ts'ondạhi xa juui xqui
mabʉ habʉ guí 'bʉhʉ, ne xi ja rá cuɛ ngue'ạ pạdi gue ts'ʉtho ya pa ri 'bɛdi pa
dra huati'ạ.
13 Y nu mbrá føte de mahets'i pa ja ra ximhai nú'ạ ra dạnga mbạnga zu'ue,
nu'bʉ́ nu'ạ́ bi hyonga nú'ạ ra 'bɛhñạ xqui 'mʉi rá t'ʉ pa xa 'yø'tua ra nts'o'mʉi.
14 Pe ra 'bɛhñạ bi t'umbabi yoho ya hua dega nxʉni pa bi za bi nhyats'i, ne bi
'ba'tuabi nú'ạ ra dạnga mbạnga zu'ue, nepʉ bi ma bá 'bʉ ja nú'ạ ra mbonthi
habʉ bi t'ini'ạ hñu njɛya made.
15 Nepʉ nura dạnga mbạnga zu'ue bi zogui ra dehe de ja rá ne pa bi nja
ngu 'nara dạthe. Bi 'yøt'a njabʉ'ạ pa nura dehe'ạ bi dɛna nú'ạ ra 'bɛhñạ pa xa
duts'i hmạhạ.
16 Pe ra hai bi xogui pa bi yʉi nú'ạ ra dạthe xqui zogui de ja rá ne nú'ạ ra
dạnga mbạnga zu'ue, y njabʉ ra hai bi mats'i ra 'bɛhñạ.
17 Nepʉ nú'ạ ra dạnga mbạnga zu'ue xi bi bø rá cuɛ co nú'ạ ra 'bɛhñạ, ne
bi ma pa da ntunhui nú'ʉ yá 'bɛto yá mbong'bɛto nú'ạ ra 'bɛhñạ, nú'ʉ to'o
ø'tuabi yá hmanda Ajuạ ne camfri ra Zidada Jesucristo.

13

Yoho ya ts'ozu'ue

1 Ndí 'bai ja rá ña̱ni ra ndehe y dá handi bi c'onts'i de mbo ra ndehe 'nara mba̱nga zu'ue mi pɛ'tsa yoto yá ña̱xu ne 'rɛt'a yá nda̱ni, ne cada 'nará nda̱ni mi tøgue 'nara corona, y cada 'nará ña̱xu xqui t'ofo 'nara thuhu dega ts'one nú'a̱ mi ña̱ma'ñʉ de Aju̱a̱.
2 Nú'a̱ ra zu'ue dá handi, mi hnequi ngu 'nara tigre, yá ua mi ngu yá ua 'nara 'muhu, y rá ne mi ngu rá ne 'nara zate. Nú'a̱ ra da̱nga mba̱nga zu'ue ngu ra qu'eña̱ mi umbabi rá ts'ɛdi ne ra nsɛqui pa da nda̱ ja rá luga'a̱.
3 Y dá handa 'na de nú'ʉ yá ña̱xu xqui ts'ɛni ngu pa da du, pe bi ña̱ni rá nts'ɛni, y gatho ya ja̱'i de ra ximhai bi hyandi ne bi 'yø'ʉ ne bi dɛni'a̱.
4 Nepʉ nu'ʉ́ bi xøcambeni nú'a̱ ra da̱nga mba̱nga zu'ue ngu ra qu'eña̱ ngue'a̱ xqui umba ra ts'ɛdi nú'a̱ ma'na ra zu'ue. Nehe bi xøcambeni'ʉ nú'a̱ ra zu'ue ne mi ena'ʉ:
—¿Toʼo ngu nuni ra zu'ue? Ne ¿toʼo ja rá ts'ɛdi pa da ntunhuini?
5 Ne bi t'umba nsɛqui pa bi nøt'e ne pa bi ña̱ma'ñʉ de Aju̱a̱. Nehe bi t'umbabi ra ts'ɛdi pa bi manda ñotemayoho nza̱na̱.
6 Bi njabʉ, bi ña̱ma'ñʉ de Aju̱a̱ y bi zanbabi rá thuhu, nehe bi zanga ra ma̱ca luga habʉ bí 'bʉ Aju̱a̱, ne gatho nú'ʉ toʼo 'bʉhni.
7 Nehe bi t'umba nsɛqui pa da ntu̱te'a̱. Ne bi t'umba ra ts'ɛdi pa bi nda̱ ja gatho ya 'mʉi gá ja̱'i, ja gatho ya hnini, ja gatho ya hña̱qui, ne ja gatho ya hai.
8 Nu'ʉ tóʼo ante da thoca ra ximhai bi t'opa yá thuhu ja ra libro habʉ xa thu'tsua yá thuhu nú'ʉ to ma da nte pa nza̱ntho, nu'ʉ́ hinda ma da xøcambeni nura zu'ue'a̱. Pe nu ma'ra ya ja̱'i ha̱, gatho'ʉ ma da xøcambeni'a̱. Nura libro habʉ huxa yá thuhu nú'ʉ toʼo ma da nte pa nza̱ntho go rá mɛti ra T'ʉca Dɛti nú'a̱ bi du.
9 Nu'a̱ tóʼo ne da ba̱di, dá ba̱di nú'a̱ ma ga ofobya.
10 Nu'ʉ tóʼo tsiste nts'a̱hni, nehe'ʉ da ts'ixa nts'a̱hni. Y nu'ʉ tóʼo hote co ra huai, nehe'ʉ da tho co ra huai. Hangue nuya gamfri dí 'ñepabi da zɛdi yá jamfri, pa hinte da 'yøt'e masque da ts'ixa fadi o da tho.
11 'Mɛfa dá handa ma'na ra mba̱nga zu'ue bi c'onts'i de mbo ra hai mi pɛ'tsa yoho yá nda̱ni ngu yá nda̱ni 'nara dɛti, pe rá noya mri nt'øde ngu 'nara da̱nga mba̱nga zu'ue 'ñena 'nara qu'eña̱.
12 Y gatho nú'a̱ mi øt'e'a̱, mi øt'e co nú'a̱ ra ts'ɛdi xqui umbabi nú'a̱ rá mʉdi ra mba̱nga zu'ue, ne mri mpɛfi ja rá thandi'a̱, ne mi japa gatho ya ja̱'i de ra ximhai da xøcambeni nú'a̱ ra mʉdi zu'ue nú'a̱ xqui mɛ'tsa 'nara nts'ɛni ne xqui ña̱ni.
13 Nehe mi øt'a ndunthi ya da̱nga nt'udi, y asta mi japi da dagui ya tsibi de mahets'i pa ja ra ximhai ja yá thandi ya ja̱'i.
14 Y co ya nt'udi nú'ʉ xqui thopi da 'yøt'e ja rá thandi nú'a̱ ra mʉdi zu'ue, mi hat'a ya meximhai. Nepʉ bi 'bɛpabi ya ja̱'i da hyoca 'nara c'oi de nú'a̱ ra mʉdi zu'ue xqui ts'ɛni co 'nara mahuai pe himbi du.
15 Nehe bi t'umba ra ts'ɛdi pa bi japi bi nte nurá c'oi nú'a̱ ra mʉdi zu'ue, pa bi za bi ña̱ ne pa bi manda da tho gatho nú'ʉ toʼo himbi ne bi xøcambeni nura c'oi'a̱.
16 Nehe bi manda da thu'tsuabi 'nara seña ja yá 'ñɛi o ja yá de gatho ya ja̱'i, ngu ya notsi ngu ya da̱ngui, ngu ya rico ngu ya hyoya, ngu ya 'bɛgo ne ngu nú'ʉ hingyá 'bɛgo.

17 Y nu'ʉ tó'o mi pɛ'tsa ra hmeya o rá thuhu ra zu'ue o rá numero rá thuhu,
hønsɛ'ʉ mi tsa te da dai ne te da pa. Pe nu'ʉ ma'ra, hina.
18 Pa da za to da bądi te dí bønga núna bi t'utcagui, mahyoni di ja ndunthi
rá mfądi pa da za da mede nura numero pɛ'tsa nura zu'ue, ngue'ą nura
numero'ą gue'ą ngu rá thuhu 'nara 'ñøhø, y nura numero'ą gue'ą 'rato
nthebe ne hñu'rate ne 'rato.

14

Ra thuhu nú'ą bi duta nú'ʉ 'na nthebe ne ñotemagoho 'mo ya gamfri

1 'Mɛfa dá handa ra T'ʉca Dɛti mi 'bai ja ra t'øhø nuni Sion, y mi 'bahuini'ą
'na nthebe ne ñotemagoho 'mo ya ją'i nú'ʉ xqui t'opabi ja yá de rá thuhu ra
T'ʉca Dɛti ne rá thuhu Ajuą rá Dada.
2 Nepʉ dá øde 'nara noya nuni mahets'i. Nura noya'ą bi nt'øde ngu yá
nhyahni ndunthi ya dąthe ne ngu 'nara ngani xi nts'ɛdi, ne ngu 'ra to'o mi
pɛi ya arpa.
3 Ne mi tuti'ʉ 'nara 'ra'yo thuhu ja rá thandi Ajuą habʉ bí hudi'ą, ne ja yá
thandi nú'ʉ goho ya dą'ɛnxɛ ne nú'ʉ ya ndą. Pe hønsɛ nú'ʉ 'na nthebe ne
ñotemagoho 'mo nú'ʉ to bi mpøhø ja ra ximhai bi za bi bądi nú'ą ra thuhu bi
nt'øde, ma'ra hina.
4 Nú'ʉ 'na nthebe ne ñotemagoho 'mo gue'ʉ hinxa 'mʉhui ni 'nara 'bɛhñą, y
nixi mi jo'o yá 'bɛhñą. Nu'ʉ́ di dɛna ra T'ʉca Dɛti, y pɛui habʉraza pa'ą. Nú'ʉ́
gue'ʉ bi mpøhø de gatho ma'ra ya ją'i pa ra mʉdi sofo pa Ajuą ne pa ra T'ʉca
Dɛti.
5 Ne nu'ʉ́ hinxa mąnga ya nc'uamba nixi hinte ma ts'oqui pɛ'tsi ja rá thandi
Ajuą.

Ya hoga noya nú'ʉ bi mąnga nú'ʉ hñu ya ɛnxɛ

6 Nepʉ dá handa ma'na ra ɛnxɛ mi nhyats'i madetho mahets'i, ne mi xipabi
ya ją'i de rá noya Ajuą nú'ą ma da nja pa nzątho y mą hanja da za da mpøhø
'na. Bá ehe'ą pa bi zofo gatho ya 'mʉi gá ją'i ja yá hñąqui, ja gatho ya hnini ne
gatho ya hai maxøgue ra ximhai.
7 Ne bi 'ñena nts'ɛdi:
—Tsuhʉ Ajuą ne nsundahʉ'ą ngue'ą ya bi zø ra ora pa da hñą'mba nguɛnda
ya ją'i. Xøcambenihʉ nú'ą to bi hyoca mahets'i ne ra ximhai, ra ndehe ne ya
pøthe.
8 Nepʉ bi sigui ma'na ra ɛnxɛ bi 'ñena:
—Ya bi 'mɛdi ya me Babilonia nú'ą ra dąnga hnini, ngue'ą xa japabi gatho
ya ją'i de ra ximhai da nts'oqui ngu xa nts'oqui'ʉ, nja ngu 'na to japa ma'na
da zi ra vinu asta hinda nti.
9 Nepʉ bi sigui rá hñu ra ɛnxɛ bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Nu'ą tó'o da xøcambeni ra mbąnga zu'ue o nú'ą rá c'oi, ne da hotho da
thu'tsua rá seña ja rá de o ja rá 'yɛ,
10 hinda za da mpont'ui rá cuɛ Ajuą nú'ą tø'mi, y yá mfɛi'ą xi xá nts'o. Nehe
ja rá thandi ra T'ʉca Dɛti, ne ja yá thandi ya mąca ɛnxɛ, ma da ntsaui ya ʉgui
ja ra tsibi faspi co ra asufre.
11 Y ma da c'onts'i pa nzątho nurá 'bifi nú'ą ra tsibi'ą habʉ ma da nzø'ʉ, y
hinda mɛ'tsa ra tsaya ma pa ra xuui nú'ʉ to da xøcambeni ra mbąnga zu'ue o
rá c'oi y da hotho da thu'tsua rá hmeya.
12 Hangue nu'ʉ tó'o yá mɛti Ajuą, ne ø'tuabi yá hmanda'ą, ne camfri xá hño
ra Zidada Jesucristo, mahyoni da zɛdi yá jamfri pa da zɛta gatho nú'ą da 'ñehe.
13 Nepʉ dá øde 'nara noya de mahets'i bi 'ñengagui:

—'Yofo njaua: “Njąpi nú'ʉ to tu ne xa gamfri ra Zidada Jesucristo.” Ra Mąca Ndąhi ena, hąhą xi majuąni njąpi ngue'ą ma da ntsaya'ʉ de yá 'bɛfi, ne yá hoga 'bɛfi ma da fądi nuni mahets'i.

Ra sofo ja ra ximhai

14 'Mɛfa dá handa 'nara t'axa guui, y ja nura guui'ą mi hudini 'na 'ñena nú'ą e bi nją'i, ne mi hu'tsa 'nara corona dega oro, ne mi hą 'nara t'ɛxʉ xi xmá hño yá ts'i.
15 Nepʉ bi bøni de ja ra mąca luga habʉ bí 'bʉ Ajuą ma'na ra ɛnxɛ bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñembabi nú'ą to mi hudi ja ra guui:
—Jʉ ri t'ɛxʉ bá xa ra trigo ngue'ą ya bi zø ra ora de ra sofo ja ra ximhai ne ya bi ñąts'i.
16 Nepʉ nú'ą to mi hudi ja ra guui bi ga'tsa rá t'ɛxʉ ja ra ximhai pa bi nja ra sofo ja ra ximhai.
17 'Mɛfa bi bøni ma'na ra ɛnxɛ de ja ra mąca luga nuni mahets'i habʉ bí 'bʉ Ajuą, mi hą nehe 'nara t'ɛxʉ xi xmá hño yá ts'i.
18 Nepʉ bi bøni ma'na ra ɛnxɛ de ra ata, nú'ą to mi su ra tsibi, ne bi zofo nts'ɛdi nú'ą ra ɛnxɛ to mi hą ra t'ɛxʉ, ne bi 'ñembabi:
—Jʉ ri t'ɛxʉ, bá hɛca ya nzʉdi gá obxi ja ra ximhai, ngue'ą ya bi dą.
19 Nu'bʉ́ ra ɛnxɛ bi ga'tsa rá t'ɛxʉ ja ra ximhai, ne bi hyɛca ya obxi, nepʉ bi 'yʉt'a ja ra dąnga nthɛ'ma'obxi. Bi 'yøt'a njabʉ ngue'ą gue'ą 'nara nt'udi de nú'ą ma da 'yøt'a Ajuą co nú'ʉ ma da mfɛi co rá dąnga cuɛ'ą.
20 Nura nthɛ'ma'obxi'ą mi ja møte de ra hnini, y nu mi thɛ'ma ya obxi bi bøni ngu yá ji ya ją'i, y co rá ndunthi ra ji bi 'ño hñu nthebe kilometro rá yabʉ y asta bi zøxa ja yá frenu ya fani.

15

Ya ɛnxɛ co nú'ʉ yoto yá ngąts'i ya ʉgui

1 Nepʉbya, dá handa nuni mahets'i ma'na ra nt'udi xi mrá dąngui, y xi dá 'yø. Mi yoto ya ɛnxɛ mi hą 'ra 'nara mfɛi pa da mfɛi ya meximhai, mi gue'ʉ yá ngąts'i ya ʉgui, ngue'ą ya gue'ą rá ngąts'i rá cuɛ Ajuą.
2 Nehe dá handa nú'ą ra ndehe dega xito mi nthąnts'i co ra tsibi, ne nú'ʉ to'o xqui ntąte de ra mbąnga zu'ue ne rá c'oi, ne himbi xøcambeni'ʉ nixi himbi hotho bi thu'tsua rá hmeya ni rá numero de rá thuhu nura zu'ue'ą, mi 'bai'ʉ ja nú'ą ra ñąnga ndehe dega xito, mi hą'ʉ ya arpa nú'ʉ xqui umbabi Ajuą.
3 Nehe mi tuti'ʉ nú'ą ra thuhu mi tuta ra Moise nú'ą mi pɛpabi Ajuą, ne go guet'ą ra thuhu tuta ra T'ʉca Dɛti, ne mi ena'ʉ:
Nu'i Ajuą ma Hmu'ihe, go gue'e guí pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.
Xi xá nsunda ne xi ya dąngui nú'ʉ ri 'bɛfi guí øt'e.
Y guí øt'e gatho nú'ą majuąni ne nú'ą xá hño.
Nu'i go gue'e grá ndą de gatho ya hai de ra ximhai.
4 Ma zi Hmu'ihe, ¿to'o gue'ą hinda zu'a'i nú'bʉ hinda 'yøt'e nú'ą guí mą?
Ne ¿to'o gue'ą hinda xøcambeni'i ri thuhu?
Ngue'ą hønsɛ'i grá mąca Ajuą, hangue gatho ya ją'i de gatho ya hai de rá ngʉni ra ximhai da 'ñe da nsunda'i,
ngue'ą xa hyandi'ʉ gue xi guí øt'e gatho nú'ą xá hño.
5 'Mɛfa dá handa nuni mahets'i mi xogui nú'ą ra mąca luga habʉ 'bɛ'tsa nuya xingdo habʉ xa t'ofo yá hmanda Ajuą.

6 Y nuni ra mạca luga'ạ ja bi bønini nú'ʉ yoto ya ɛnxɛ mi hạ nú'ʉ yoto ya mfɛi,
ne mi hñe co ya dutu dega linu xi xmá nt'axi ne mi huɛxqui, ne mi ngʉt'a 'nara
ngʉt'i dega oro asta mi tsøxa ja yá tiñạ.
7 Nepʉ 'na de nú'ʉ goho ya dạ'ɛnxɛ bi umba gatho nú'ʉ yoto ya ɛnxɛ 'ra 'nara
'bada dega oro mi ñuts'i co ya ʉgui nú'ʉ ma da uni Ajuạ co rá cuɛ, go gue'ạ Ajuạ
to 'bʉi pa nzạntho.
8 Nu'bʉ́ nuni ja ra mạca luga bi ñuxa ra 'bifi nú'ạ mi ehe de rá nsunda ne rá
ts'ɛdi Ajuạ. Y himi tsa to da yʉt'ini asta himbi uadi nú'ʉ yoto ya ʉgui mri hñạ
nú'ʉ yoto ya ɛnxɛ.

16

Rá cuɛ Ajuạ ma da zʉdi nú'ʉ to'o hinxa gamfri

1 Nepʉ dá øde bi ñạ 'nara noya xi nts'ɛdi mbo ra mạca luga, ne bi 'ñemba
nú'ʉ yoto ya ɛnxɛ:
—Grí maha gui xañhʉ ja ra ximhai nú'ʉ yá mfɛi Ajuạ xa mɛ'tsa ja nú'ʉ yoto
ya 'bada.
2 Nu'bʉ́ bi ma nú'ạ ra mʉdi ɛnxɛ bá xanga ja ra ximhai nú'ạ mi 'bɛ'tsa ja
nú'ạ ra 'bada mi hạ, hangue nú'ʉ ya jạ'i to mi pɛ'tsa ra hmeya de ra mbạnga
zu'ue ne mi xøcambeni rá c'oi'ạ, bi c'onts'a ja yá ndo'yo 'raya sạsi xi xmá nts'o
ne xi xmá 'ñʉ.
3 Nepʉ rá ñoho ra ɛnxɛ bá xanga ja ra ndehe nú'ạ mi 'bɛ'tsa ja nú'ạ ra 'bada
mi hạ, y nura ndehe'ạ bi nji ngu rá ji 'na nú'ạ xa tho, ne bi du gatho nú'ʉ mi
'bʉ mbo ra ndehe.
4 Y rá hñu ra ɛnxɛ bá xanga ja ya dạthe ne ya pøthe nú'ạ mi 'bɛ'tsa ja nú'ạ ra
'bada mi hạ, nepʉ nu'ʉ́ bi nji'ʉ.
5 Nepʉ dá øde nú'ạ ra ɛnxɛ mi su ya dehe, mi ena:
—Nu'i ma mạca Ajuạ'i ne ma zi Hmu'i, go gue'e gá 'bʉi desde ra mʉdi ne
asta nubya guí 'bʉi. Nu'i hinte guí tugue ngue'ạ xcá 'yøt'a ra ts'ʉtbi xá hño.
6 Ngue'ạ xcá castiga núyʉ to bi mamba yá ji nú'ʉ bi gamfri'i, ne nú'ʉ bi
mạnga ri noya. Hangue ngu bi 'yøt'e'ʉ njabʉ gá ø'tuabi nehe. Y dí 'ñepi da
njabʉ'ʉ.
7 Nehe dá øde ma'na ra ɛnxɛ mi ñạ mbo ja ra mạca luga habʉ ja ra ata, ne
mi ena:
—Nu'i Ajuạ ma zi Hmu'i, go gue'e guí pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi. Guí øt'a ra hoga
ts'ʉtbi ne nú'ạ majuạni.
8 Nepʉ rá ngoho ra ɛnxɛ bi xanga ja ra hyadi nú'ạ mi 'bɛ'tsa ja nú'ạ ra 'bada
mi hạ, y co rá ts'ɛdi ra hyadi bi zạt'a ya jạ'i.
9 Pe masque xi bi zạt'a ya jạ'i, nu'ʉ́ himbi ne bi ntsø'mi de yá ts'oqui, nixi
bi nsunda Ajuạ. Nu'ạ bi 'yøt'e'ʉ, bi ñạma'ñʉ de rá thuhu Ajuạ nú'ạ ja rá ts'ɛdi
pa bi mɛhna nuya ya mfɛi.
10 Nepʉ rá ncʉt'a ra ɛnxɛ bá xanga nú'ạ mi 'bɛ'tsa ja nú'ạ ra 'bada mi hạ, bá
xanga ja rá hudi nú'ạ ra mbạnga zu'ue, ne bi 'mɛxuui habʉ gatho mi ndạ'ạ. Y
nuya jạ'i mi 'bʉ ja rá hmanda'ạ asta mi tsa yá jạne co ya dạnga ʉgui mi thogui.
11 Pe himbi ne bi ntsø'mi'ʉ de yá ts'oqui. Nu'ạ mi øt'e'ʉ, mi tsani Ajuạ nú'ạ
bí 'bʉ mahets'i, ngue'ạ mi tsama'ñʉ ya dạnga ʉgui.
12 Nepʉ rá 'rato ra ɛnxɛ bá xanga ja ra dạnga dạthe Eufrate nú'ạ mi 'bɛ'tsa
ja nú'ạ ra 'bada mi hạ, y nura dạthe'ạ bi 'yot'i pa bi nja ra 'ñu pa bá ehe ya
ndạ me bøxhyadi.
13 Nehe dá handa hñu ya ts'ondạhi nú'ʉ mi hnequi ngu 'nara tsạn'uɛ. 'Na
bi bøni de ja rá ne ra mbạnga zu'ue nú'ạ ngu 'nara qu'eñạ, nu'ạ ma'na bi bøni

de ja rá ne nú'ą ma'na ra zu'ue mi ja yoto yá ñąxu ne 'rɛt'a yá ndąni, ha nu'ą
ma'na bi bøni de ja rá ne ra hyate bądi.
14 Nú'ɨ́ go gue'ɨ ya ts'ondąhi mi øt'a ya nt'udi, ne mi pa'ɨ ja ya ndą de gatho
ra ximhai pa da munts'i'ɨ mahyɛgui co yá soldado pa da 'ñøt'a tuhni'ɨ nú'ą
ra pa da hñąnga nguɛnda Ajuą nú'ą to pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.
15 Ra Zidada Jesu bi 'ñena: "Pąhɨ gue nuga sta dąmfri ya ją'i ga tsøhø ngu
'nara be. Xi da johya nú'ą to ga tsɨdi di ndø'mi ne di he yá he pa hinda 'ño
nsinque yá he, nixi hinda ntsa ja rá thandi Ajuą."
16 Y gatho nú'ɨ ya ndą bi munts'i'ɨ ja nú'ą ra luga rá thuhu Armagedo de
ra hñąqui ebreo.
17 Nepɨ rá yoto ra ɛnxɛ bá xanga ja ra ndąhi nú'ą mi 'bɛ'tsa ja nú'ą ra 'bada
mi hą, ne bi nt'øde 'nara noya de mbo ra mąca luga nuni mahets'i habɨ mi
hudi Ajuą, ne bi 'ñena:
—Nubyá hą, ya xa uadi.
18 Nu'bɨ́ bi nja ya huɛi ne ya ngani ne 'nara dąnga mbimhai. Y de gatho
ya pa xa 'mɨ ya ją'i ja ra ximhai hinhya'mɨ xa nja 'nara dąnga mbimhai ngu
nú'ą bi nja nura pa'ą, ngue'ą xi bi nja nts'ɛdi.
19 Y nura dąnga hnini bi 'yøt'a hñu hegue, y gatho ma'ra ya hnini de gatho
ra ximhai bi ñunt'i'ɨ, y Ajuą bi beni de ra dąnga hnini Babilonia gue mi pɛ'tsi
da zɨdi rá cuɛ'ą.
20 Y gatho nuya hai mi o madetho de ra ndehe bi go'ma ra dehe, ne ya t'øhø
bi 'mɛdi.
21 Nehe bi dagui ya dąnga ndo de mahets'i ne bi zɨdi ya ją'i. Xi myá dąta'ɨ,
y xi xmá hñɨ, mi pɛ'tsa ngu ñote kilo. Ya ją'i mi tsani Ajuą po nuya ndo bá
pɛhni'ą, ngue'ą nu'ą́ mi gue'ą 'nara dąnga ɨgui pa gue'ɨ.

17

Ra ts'o'bɛhñą ma da 'mɛdi pa nzą́ntho

1 Nepɨ bi 'ñe bi zɨcagui 'na de nú'ɨ yoto ya ɛnxɛ mi hą 'ra 'nara 'bada habɨ
mi 'bɛ'tsa yá mfɛi Ajuą, ne bi 'ñengagui:
—Bá ehe pa ga u't'a'i nú'ą ra castigo ma da t'umbabi nú'ą ra ts'o'bɛhñą bí
hudi mañą de ya ndehe.
2 Ya ndą de ra ximhai xa 'yøt'a ya ts'oqui co nú'ą ra ts'o'bɛhñą, nehe xa cadi
gatho ma'ra ya ją'i nú'ą ra ts'o'bɛhñą pa xi xa 'yøt'a ya ts'oqui'ɨ, nja ngu 'na
to cadi ma'na pa da japi da zi ra vinu asta hinda nti.
3 Nepɨ ja nú'ą ra thedi bi 'ñutca ra Mąca Ndąhi, nú'ą ra ɛnxɛ bi zixcagui ja
'nara mbonthi, y ja dá handini nú'ą ra ts'o'bɛhñą mi tøgue 'nara thɛnga zu'ue
habɨ mi huxa ndunthi ya thuhu nú'ɨ mi ñąma'ñɨ de Ajuą. Nú'ą ra zu'ue'ą mi
ja yoto yá ñąxu ne 'rɛt'a yá ndąni.
4 Y nú'ą ra 'bɛhñą mi he 'nará he mi nthąnts'a morado co ra thɛni, y xqui
øtua ya oro, ne 'raya hothodo ne 'raya hoga t'axa do yá thuhu ya perhla.
Nehe mi hą ja rá 'yɛ 'nara 'bada dega oro mi ñuts'i de ya t'øt'e xá nts'o ne
de yá ts'oqui nú'ą ra ts'o'bɛhñą.
5 Y ja rá de xqui t'opabi 'nara thuhu nú'ą hinto bi bądi te rí bøni, pe mi ena:
"Ra dąnga Babilonia, go gue'ą ra nąną de ya ts'o'bɛhñą, go gue'ą bi 'ñudi da
t'øt'e ja ra ximhai gatho nú'ą xá nts'o."
6 Nepɨ dá handa nú'ą ra 'bɛhñą ngu mri ti ngue'ą xqui hyo ndunthi yá mɛfi
Ajuą ne nú'ɨ bi dɛna ra Zidada Jesucristo ne bi damajuąni de gue'ą. Ne nu
ndá handi'ą xi dá 'yø nts'ɛdi.
7 Nu'bɨ́ ra ɛnxɛ bi 'ñengagui:

—¿Hanja guí 'yø? Nuga ma ga xi'i nú'ą hinto xa bą̱di de nú'ą ra ts'o'bɛhñą̱ ne de nú'ą ra zu'ue ri tøgue'ą̱, nú'ą pɛ'tsa yoto yá ñą̱xu ne 'rɛt'a yá ndą̱ni.

8 Nú'ą ra zu'ue gá handi mi 'bʉi, pe nubyá ya jo'o, pe 'mɛfa ma da c'onts'i de ja ra o'tsi nú'ą otho habʉ bí c'a, nepʉ da ma habʉ da thogui ya ʉgui pa nzą̱ntho, y nuni ja guehni rá gą̱ts'i. Ya meximhai nú'ʉ to'o desde ra mʉdi ra ximhai hinxqui t'opabi yá thuhu ja ra libro habʉ huxa yá thuhu nú'ʉ to'o ma da nte pa nzą̱ntho, nuya ją̱'i'ʉ ma da 'yø nu stí hyandi'ʉ da bøts'e nú'ą ra zu'ue de ja nú'ą ra o'tsi'ą̱, ngue'ą̱ nu'ą́ mi 'bʉi nepʉ bi njo'o, pe ma da 'mʉi ma'na'qui.

9 Pa da za to da zo rá mfeni núna ma ga mą̱, mahyoni di ja rá mfą̱di. Nú'ʉ yoto ya ñą̱xu, gue'ʉ ngu yoto ya t'øhø habʉ hudi nú'ą ra 'bɛhñą̱.

10 Nehe nú'ʉ yoto ya ñą̱xu gue'ʉ ngu yoto ya ndą̱. Cʉt'a de gue'ʉ ya xa thą̱cua yá ts'ɛdi. 'Na go gue'ą̱ ra ndą̱bya, ha nu ma'na hinxa t'umtho rá 'bɛfi, pe nu stí ndą̱'ą̱, 'na tʉi ya pa ma da ndą̱.

11 Nú'ą̱ ra zu'ue mi 'bʉi ma'mɛt'o pe nubyá ya jo'o, go gue'ą̱ ma da 'na de nú'ʉ yoto ya ndą̱, pe ja ra uɛnda go gue'ą̱ ma drá hñą̱to ra ndą̱, y 'mɛfa ma da ma habʉ ma dra huati pa nzą̱ntho.

12 Y nú'ʉ 'rɛt'a ya ndą̱ni xcá hyandi gue'ʉ ngu 'rɛt'a ya ndą̱ hinxa thuts'itho dega ndą̱. Pe ma da t'umbabi'ʉ da ndą̱ 'na ora mahyɛgui co ra mbą̱nga zu'ue.

13 Nú'ʉ 'rɛt'a ya ndą̱ 'nadra mfeni ma da mɛ'tsi'ʉ, hangue ma da umba ra ts'ʉtbi nura mbą̱nga zu'ue.

14 Ne da ntuhni'ʉ co ra T'ʉca Dɛti, y nura T'ʉca Dɛti go gue'ą̱ ma da ntą̱te, ngue'ą̱ go gue'ą̱ ra Hmu de gatho ya hmu, ne ra Ndą̱ de gatho ya ndą̱. Y nú'ʉ to'o 'bʉi co ra T'ʉca Dɛti ma da ntą̱te'ʉ, y nú'ʉ́ go gue'ʉ xa huahna Ajuą̱ pa da gamfri, y nu'ʉ́ xa gamfri xá hño.

15 Nehe bi 'ñengagui ra ɛnxɛ:

—Nú'ʉ ya dehe xcá hyandi habʉ hudi ra ts'o'bɛhñą̱, go gue'ʉ ngu nuya ją̱'i de gatho ya hñą̱qui 'bʉi ja gatho ya hnini ne ja gatho ya hai.

16 Y nú'ʉ 'rɛt'a ya ndą̱ xcá hyandi co ra mbą̱nga zu'ue, nu'ʉ́ ma da ʉtsa ra ts'o'bɛhñą̱, ne da hñą̱cuabi gatho yá hño, ne da zogui sinque rá he, ne da zipa rá ngø, y nuyá ndo'yo da tsą̱'tuabi.

17 Ngue'ą̱ Ajuą̱ xa umbabi yá mfeni'ʉ pa da 'yø'tua rá paha'ą̱, hangue 'nat'a bi mą̱ñ'ʉ pa bi umba ra ts'ʉtbi nú'ą ra zu'ue asta hinda nja nú'ą xa mą̱ Ajuą̱.

18 Y nú'ą̱ ra 'bɛhñą̱ xcá hyandi gue'ą̱ ra dą̱nga hnini habʉ 'bʉi 'na to'o di manda ya ndą̱ de ra ximhai.

18

Ra dą̱ta hnini Babilonia bi yøt'e

1 'Mɛfa de guehna dá handa ma'na ra ɛnxɛ bi gą̱i de mahets'i, xi mi ja rá ts'ɛdi, ne bi yot'a ra ximhai co rá nsunda.

2 Ne bi ñą̱ nts'ɛdi, bi 'ñena:

—Ra dą̱nga hnini Babilonia ya xa 'bɛdi rá nsu, nubyá ja 'bʉhni gatho 'rama'na'ño ya ts'ondą̱hi, nehe ja jani yá 'bafi nú'ʉ ya ts'ints'ʉ xá nts'o ne xi t'ʉtsa.

3 Ra Babilonia bi cadi ya ją̱'i de gatho ya hai de ra ximhai pa bi nts'oqui'ʉ, nehe gatho ya ndą̱ de ra ximhai xa nts'oqui'ʉ con gue'ą̱, y gatho ya ma ne ya duqui xa nrico'ʉ co yá ts'ot'øt'e øt'a nura hnini'ą̱.

4 Ne dá øde ma'na ra noya de mahets'i mi ena:

—Nú'ahʉ ma hnini'ihʉ, pøñhʉ de nura ts'ohnini'ą̱ pa hingui 'yøthʉ ya ts'oqui ngu øt'e'ʉ, ne pa hinda zʉ'ahʉ nú'ʉ ya mfɛi ma da zʉdi'ʉ.

5 Ngue'ạ xi xa ndạngui yá ts'oqui'ʉ y co yá ndạngui asta ya xa zøxa nuua
mahets'i, y Ajuạ hinxa pumfri de ya ts'ot'øt'e øt'e'ʉ.
6 'Yø'tuabihʉ nura hnini'ạ ngu nú'ạ xa 'yøt'e'ạ pa ma'ra, ne co'tsuahʉ yo'qui
rá ndunthi de nú'ạ xa 'yøt'e. Thạntshʉ yo'qui nú'ạ ma da t'umbi'ạ ngu nú'ạ
xi xa 'yøt'e'ạ co ma'ra.
7 Japhʉ da zama'ñʉ ne da tho ya ts'othogui ngu nú'ạ xa 'yøt'e'ạ co rá nt'ets'i
ngue'ạ xi pɛ'tsa ndunthi ya hño, ngue'ạ nu'ạ́ nja ngu 'nara 'bɛhñạ ri ndạ,
hangue ena: “Nuga dí hucua drá 'bɛhñạ dí ndạ, hinxa du ma dạme, nixi hinga
ma ga thogui ya dumʉi.”
8 Por gue'ạ 'na patho ma da t'umba ya mfɛi, y nuya mfɛi'ʉ go gue'ạ ra du ne
ya dumʉi ne ra thuhu, ne da zạt'a nura hnini'ạ, ngue'ạ xi ja rá ts'ɛdi Ajuạ ma
Hmuhʉ nú'ạ to'o da hñạ'mba nguɛnda'ạ.
9 Ne ya ndạ de ra ximhai nú'ʉ to'o xa 'yøt'a ya ts'oqui co ra hnini'ạ ne xa
johyaui ja ya ts'ot'øt'e øt'e'ʉ, nú'ʉ ya ndạ'ʉ ma xi da nzoni ne ma da du yá
mʉi nu sta hyandua rá 'bifi nú'ạ ra ts'ohnini ma da zạt'i.
10 Nú'ʉ ya ndạ ma da 'mai yabʉ ngue'ạ da ntsu de nú'ạ ma da nja, ne ma da
'ñena'ʉ:
—¡A, huecate'ihʉ nú'ahʉ guí 'bʉhʉbʉ ja ra dạnga hnini Babilonia! Nu'ahʉ́
mi ja ri ts'ɛdihʉ, pe 'na oratho xa zʉ'ahʉ rá castigo Ajuạ.
11 Ya ma ne ya duqui de ra ximhai ma da nzoni'ʉ ne da du yá mʉi de nú'ạ
bi nja co ra hnini'ạ ngue'ạ ya ma da njo'o to da dambi nú'ạ da pa'ʉ.
12 Mi hạts'i'ʉ da pa ja ra hnini'ạ ya t'øt'e dega oro ne dega t'axi, ne ya hoga
do ne ya perhla, ne ya hoga dutu dega linu ne dega seda, ne nú'ʉ ya hoga
dutu dega morado ne dega thɛni. Nehe mi hạts'i 'rama'na'ño ya za nú'ʉ yʉni
xá cʉhi, ne ya hoga t'øt'e xa thoqui dega marfi, ya hoga za, ra marmo, ne ya
bøjạ, 'na rá thuhu ra bronse, ha nu ma'na ra yerro.
13 Mi hạts'i nehe ya canela, ya hoga ndạpo yʉni xá cʉhi, ra t'uts'i, ra mirra,
ne ya dehe nú'ʉ xi yʉni xá cʉhi, ra vinu, ra aceite, ra hoga arina, ne ra trigo.
Nehe mi tsixa ya mbo'oni, ngu ya dɛti ne ya fani. Nehe mi tsixa ya carro, ne
asta ya 'bɛgo, y gue'ʉ ya jạ'i mi pa'ʉ ngu ya mbo'oni.
14 Ya ma ne ya duqui ma da 'ñembabi nú'ạ ra hnini:
—¡Ya otho'i nú'ʉ ya hoga fruta ngrí ho, y ya gá 'bɛdi pa nzạntho gatho nú'ʉ
ya hño ne ya nt'ets'i nguí pɛ'tshmạ!
15 Nú'ʉ ya ma ne ya duqui xa nrico ngue'ạ xa pa yá t'øt'e ja nura dạnga
hnini, ma da 'mai yabʉ ngue'ạ ma da zu nú'ạ ra castigo ma da nja. Ma da
nzoni'ʉ ne da du yá mʉi,
16 ne da 'ñena'ʉ:
—¡A, hyøctho nuni ra dạhni! Ngue'ạ mi ngu 'nara 'bɛhñạ mi he ya hoga dutu
dega linu ne dega morado ne dega thɛni, nehe xqui nhyoqui dega oro ne dega
hoga do ne dega perhla.
17 ¡'Na oratho bi uadi gatho yá ndunthi nuyá hño mi pɛ'tsi!
Nehe gatho nú'ʉ to'o mi manda ya motsa, ne nú'ʉ to'o mi ɛt'i, ne nú'ʉ ma'ra
mri mpɛfini, ne nú'ʉ to'o mi pani, gatho'ʉ ma da 'mai yabʉ,
18 y nu sta hyandua rá 'bifi nú'ạ ra dạnga hnini ma da zạt'i, da ñạ nts'ɛdi'ʉ
ne da 'ñena:
—Mi otho ma'na ra hnini xi mrá dạngui ngu nuni.
19 Nehe da hyøxa ya hai ja yá ñạxu ngue'ạ da du yá mʉi'ʉ, ne da nzoni'ʉ co
ra dumʉi, ne da ñạ nts'ɛdi ne da 'ñena:

—¡A, hyøctho nuni ra dạnga hnini! Ngue'ạ xi mrá dạngui rá tai, y ja xqui nriconi gatho nú'ʉ to mi pɛ'tsa yá motsa ja ra ndehe. ¡Pe 'na oratho bi zạt'a gatho nuni ra hninini!

20 Pe nú'ahʉ gyá gamfrihʉ ne gatho nú'ahʉ yá 'mɛhni'ihʉ Ajuạ, ne gatho nú'ahʉ ma'ra guí 'bʉhʉ mahets'i, johyahʉ de nú'ạ bi nja ja nú'ạ ra dạnga hnini, ngue'ạ Ajuạ xa hñạ'mba nguɛnda nuya jạ'i mi 'bʉhni, ne xa t'ø'tuabi'ʉ ngu nú'ạ xqui 'yø't'a'ihʉ nehe.

21 Nepʉ 'nara ɛnxɛ xi mi ja rá ts'ɛdi bi gʉ 'nara dạnga do nú'ạ ma'na xmá hñʉ que 'nara dạnga jʉni, ne bi 'yɛnt'a ja ra ndehe ne bi 'ñena:

—Njaua ma da yʉi nehe ra Babilonia nú'ạ ra dạnga hnini, ne ya hinhya'mʉ ma da hnequi ma'na'qui.

22 Nixi ya hinhya'mʉ ma da yopa nt'øde ma'na'qui ya nzʉni de ya arpa, nixi de ya thʉza, nixi de ya trompeta ja nura hnini'ạ. Ni 'nara mɛfi de nu'ạraza ra 'bɛfi hinda yopa 'mʉi ja nura hnini'ạ, nixi da yopa mpɛfi 'nara jʉni.

23 Ni 'nara ñot'i ya hinda hnequini, nixi hinhya'mʉ da nja ma'na'qui ya ngo dega nthạti. Nú'ʉ ya ma ne ya duqui to mi mpa ne mi ntai ja nura hnini'ạ, xi bi nja yá ts'ɛdi ja ra ximhai, y co yá nt'ete nuya mengu de guehni mi hat'a ya jạ'i de gatho ya hai de ra ximhai, pe ya bi uadi yá ts'ɛdi'ʉ.

24 Nura hnini'ạ ya bi hnequi gue go xi tu ra ts'oqui'ạ de nú'ʉ ya gamfri ne yá 'mɛhni Ajuạ xa tho, ne de gatho nú'ʉ ma'ra xa tho ja ra ximhai.

19

1 'Mɛfa dá øde mi ñạ nts'ɛdi ndunthi ya jạ'i nuni mahets'i, mi ena'ʉ:
¡Drá nsunda Ajuạ! Ngue'ạ xá nsunda ne ja rá ts'ɛdi ne bi za bi pøhø ya jạ'i.
2 Ngue'ạ nu'ạ́ øt'a ra hoga ts'ʉtbi ne nú'ạ majuạni.
Nu'ạ́ xa umba ra mfɛi nura ts'o'bɛhñạ
nú'ạ mi japa ya jạ'i da 'yøt'a ya ts'oqui.
Ajuạ bi co'tsuabi'ạ nú'ạ bi 'yøt'e gue bi hyo nú'ʉ to'o mi pɛpabi Ajuạ.
3 Nepʉ bi yopa 'ñena'ʉ ma'na'qui:

—¡Drá nsunda Ajuạ! Ngue'ạ hinhya'mʉ ma da ntsaya da bøxa rá 'bifi nú'ạ ra hnini bi zạt'i.

4 Nu'bʉ́ nú'ʉ 'natemagoho ya ndạ ne nú'ʉ goho ya dạ'ɛnxɛ bi ndandiñạhmu'ʉ, ne bi xøcambeni Ajuạ nú'ạ bí hudi ja rá hudi, ne mi ena'ʉ:

—¡Njabʉ gue'ạ! ¡Drá nsunda Ajuạ!

5 Nepʉ bi nt'øde ma'na ra noya de habʉ mi hudi Ajuạ, ne bi 'ñena:
Nsundahʉ Ajuạ,
gatho nú'ahʉ guí pɛphʉ
ne guí tsuhʉ'ạ,
ngu ya notsi ngu ya dạngui.

Ra ngo de rá nthạti ra T'ʉca Dɛti

6 Nepʉ dá øde 'nara ñạhni de 'nara dạnga hmunts'a jạ'i, 'ñena mri nhyahni ndunthi ya dehe, ne 'ñena 'raya ngani, ne mi ena:
¡Drá nsunda Ajuạ! Ngue'ạ nú'ạ́ go gue'ạ ma Hmuhʉ pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi, ne go gue'ạ ra Ndạ de gatho ra ximhai.
7 Johyahʉ ne nsundahʉ'ạ,
ngue'ạ ya bi zø ra pa de rá nthạti ra T'ʉca Dɛti.
Ra nạvia ya xa nhyoqui,
8 ya xa hye nú'ạ ra hoga dutu xqui t'umbi xá nt'axi y ri huɛxqui.
Nura t'axa dutu'ạ gue'ạ yá te xá nt'axi nú'ʉ to'o xa gamfri Ajuạ.
9 Nepʉ ra ɛnxɛ bi 'ñengagui:

—'Yofo nuya ya noya: “Dá johya nú'ʉ to da sipabi pa da ma ra ngo de rá nthąti ra T'ʉca Dɛti.”
Nehe bi 'ñengagui:
—Nuya guehya yá noya Ajuą, y guehya xi majuąni.
10 Nepʉ nuga dá ndandiñąhmu ja rá ua ra ɛnxɛ pa ga nsunda'ą, pe nu'ą́ bi 'ñengagui:
—Oguí øt'a njabʉ, ngue'ą necagui ne ma'ra ri cu dyá 'bɛgohʉ mahyɛgui de Ajuą, ne dí mąñhʉ rá noya ra Zidada Jesu. Go da xøcambeni Ajuą.
Nu'ʉ tó'o mąmba rá noya Ajuą gue'ʉ damajuąni nehe de nú'ą xa mą ra Zidada Jesucristo.

'Nara tøgue mri tø 'nara t'axfani

11 Nepʉ dá handa mahets'i mi xogui, ne dá handa 'nara tøgue mri tø 'nara t'axfani, y nú'ą ra tøgue'ą xa thu'mbabi 'nara thuhu nú'ą rí bøni da 'ñena: Nú'ą xa mą, nzątho da 'yøt'e. Ne ma'na ra thuhu rí bøni da 'ñena: Majuąni. Ngue'ą nu'ą́ xi ra hoga ndą, øt'e xá hño, ne øt'a ya tuhni ngu rí 'ñepi.
12 Yá da 'ñena mi zø ya tsibi, ne mi hu'tsa ndunthi ya corona, y nehe xqui t'opabi 'nara thuhu nú'ą hinto mi pądi te mi ne da mą, hønsɛ'ą go mi pą'ą.
13 Ne mi he 'nara dutu xqui 'bobo co ra ji, y rá thuhu gue'ą Rá Noya Ajuą.
14 Ne mri dɛni'ą ndunthi ya memahets'i nú'ʉ øt'a ya tuhni, mri hñe'ʉ dega hoga linu xi xmá nt'axi, ne mri tøgue ya t'axfani nehe.
15 Nu'ą ra mʉdi tøgue mi pøni de rá ne 'nara mahuai dega yo filo. Con gue'ą ma da na'mbabi ya ją'i de gatho ya hai de ra ximhai, ne ma da ndą de gue'ʉ con gatho rá ts'ɛdi, ja ra uɛnda di hą 'nara ts'ʉt'o dega bøją. Ne ngu 'nara ją'i net'a ya obxi pa da thɛ'mi, njabʉ'ą ma da huata ya ją'i nuto yá ncontra Ajuą nú'ą to pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi ne pø rá cuɛ con gue'ʉ.
16 Ne ja rá he de ja rá xinthe xqui t'ofo 'nara thuhu ena: “Ra Ndą de gatho ya ndą ne ra Hmu de gatho ya hmu.”
17 Nepʉ dá handa 'nara ɛnxɛ mi 'bai ja ra hyadi, ne bi mafi nts'ɛdi pa bi ma'ta gatho ya ts'ints'ʉ di nhyats'i, ne bi 'ñembi'ʉ:
—Bá ehʉ gui munts'ihʉ pa gui tsihʉ nú'ą ra dąnga hñuni ma da 'ra'ahʉ Ajuą.
18 Ma da t'a'ahʉ gui tsihʉ yá ngø ya dąnga ndą ne ya ndą gá soldado, ne yá ngø nú'ʉ to xi mi jahmą yá ts'ɛdi. Ma gui tsiphʉ yá ngø ya fani ne nú'ʉ to mi tøgue'ʉ. Xi ma gui tsiphʉ yá ngø gatho ya ją'i, ngu ya 'bɛgo ne nú'ʉ hingyá 'bɛgo, ngu ya notsi ne ya dąngui.
19 Nepʉ dá handa ra mbąnga zu'ue ne ya ndą de ra ximhai xqui munts'i'ʉ co yá soldado pa da ntunhui nú'ą to mi tøgue ra t'axfani ne nú'ʉ to mi dɛni'ą.
20 Nú'ą ra mbąnga zu'ue bri jʉ co nú'ą ra hyate bądi to xqui 'yøt'a ya nt'udi ja rá thandi nú'ą ra mbąnga zu'ue. Co nuyá nt'udi ra hyate bądi xqui hyat'a ya ją'i nú'ʉ xqui thu'tsua rá hmeya nú'ą ra mbąnga zu'ue ne xqui xøcambeni'ʉ rá c'oi'ą. Nú'ʉ ri yoho bi t'ɛnt'a ma tetho ja ra ndehe dega tsibi nú'ą faspi co ra asufre.
21 Y nú'ą to mi tøgue ra t'axfani bi hyo nú'ʉ ma'ra to mri dɛna ra mbąnga zu'ue ne ra hyate bądi. Bi hyo'ʉ co nú'ą ra mahuai mi pøni de rá ne, y gatho ya ts'ints'ʉ xi bi niñą co yá ngø'ʉ.

20

'Na 'mo ya jɛya

1 Nepʉ dá handa 'nara ɛnxɛ bi gąi de mahets'i mi hą ra nsoqui de ra o'tsi nú'ą otho habʉ bí c'a, nehe mi hą 'nara dąnga cadena.

2 Ne bi gʉ ra dạnga zu'ue nú'ạ́ go gue'ạ ra ndạxjua qu'eñạ mi 'bʉi desde maya'bʉ, nú'ạ rá thuhu ra ts'ondạhi ne ra Satá. Ne bi dạt'i pa 'na 'mo njɛya,
3 y ngu bi dạt'i bi 'yɛnt'a mbo ja nú'ạ ra o'tsi'ạ, ne bi got'i ne bi hñu'tsua 'nara seyo pa ya hinda za da hyat'a ma'ra ya jạ'i asta hinda uadi nú'ʉ 'na 'mo njɛya. 'Mɛfa ma dra thøgue pa 'raya patho.
4 Nepʉ dá handa 'raya hudi, y ja mi huhni nú'ʉ to'o xqui t'umba ra ts'ɛdi pa da 'yøt'a ra ts'ʉtbi. Nehe dá handa nú'ʉ xqui thɛcua yá 'yʉga ngue'ạ xqui damajuạni de ra Zidada Jesucristo ne xqui mạmba rá noya Ajuạ, ne hinxqui xøcambeni ra mbạnga zu'ue nixi rá c'oi'ạ, nixi hinxqui hopi to da meya'ʉ ja yá de o ja yá 'yɛ co rá hmeya ra zu'ue. Dá handi bi yopa nte'ʉ ne bi ndạ co ra Zidada Jesucristo pa nú'ʉ 'na 'mo njɛya.
5 Nú'ʉ́ go gue'ʉ xi ya mʉdi bi yopa nte de nú'ʉ xqui du. Y nu'ʉ ma'ra himbi yopa nte'ʉ asta himbi zøxa nú'ʉ 'na 'mo njɛya.
6 Njạpi ne xá nt'axi nú'ʉ to xa yopa nte ra mʉdi. Y rá ñoho ra du nú'ạ ma da nja ja ra nidu, hinda za te da 'yø'tuabi'ʉ. Gatho'ʉ da macjạ ja rá thandi Ajuạ ne ra Zidada Jesucristo, ne da ndạ'ʉ co ra Zidada Jesucristo pa nú'ʉ 'na 'mo njɛya.
7 Y nu sta uadi nú'ʉ 'na 'mo njɛya, ra Satá ma dra thøgue de habʉ xa jot'i.
8 Nu'ạ́ ma da bøni pa da hyat'a ya jạ'i 'bʉ ja gatho ya hai de ra ximhai. Da ma pa da hyat'a ra Gog ne ra Magog, nú'ʉ́ gue'ʉ yá ncontra ra Zidada Jesucristo, ne da hyat'i'ʉ pa da munts'i pa da 'ñøt'a tuhni, y nuyá ndunthi'ʉ ngu rá ndunthi ra 'bomu ja ja ra ñạnthe.
9 Gatho nuya jạ'i'ʉ dá handi bi ma'ʉ ja rá ngʉni ra ximhai pa bá thets'i'ʉ habʉ mi ja rá hmạca hnini Ajuạ ne mi 'bʉ ya gamfri. Pe Ajuạ bi mɛhna ra tsibi de mahets'i pa bi zạt'i'ʉ.
10 Ne ra ts'ondạhi nú'ạ to mi hat'a ya jạ'i bi t'ɛnt'a ja ra ndehe dega tsibi nú'ạ faspi co ra asufre, habʉ xqui t'ɛnt'i nehe ra mbạnga zu'ue ne nú'ạ ra hyate bạdi. Nuni ja guehni ma pa ra xuui da zama'ñʉ'ʉ ya ʉgui pa nzạntho.

Ma da nja 'nara nsʉca uɛnda ja rá thandi Ajuạ

11 Nepʉ dá handa 'na mi hudi ja 'nara dạnga hudi xmá nt'axi. Y ngu bi hnequi'ạ, 'bestho bi 'mɛtho mahets'i ne ra ximhai, y nixi bi fạdi habʉ bi ma.
12 Nehe dá handi nú'ʉ xqui du, gue notsi ndạngui mi 'bahni ja rá thandi Ajuạ. Nepʉ bi so'tsa ya libro, y nehe bi so'tsa nú'ạ ra libro habʉ huxa yá thuhu nú'ʉ to'o ma da nte pa nzạntho. Y nú'ʉ to xqui du bi thạ'mba nguɛnda de nuya t'øt'e xqui 'yøt'a ja ra ximhai, y nuya t'øt'e'ʉ xqui t'ofo ja nuya libro'ʉ.
13 Nú'ạ ra luga habʉ mi 'bʉ nú'ʉ xqui du, nura luga'ạ xqui da nú'ʉ mi 'bʉhni, ra ndehe xqui da nuya jạ'i xqui zo de guehni, y ra nt'agui xqui da nú'ʉ xqui nt'aguini, y cada 'na de nuya jạ'i'ʉ bi thạ'mba nguɛnda de nuya t'øt'e xqui 'yøt'e'ʉ.
14 Nepʉ ra nt'agui ne ra luga habʉ mi 'bʉ nú'ʉ xqui du ya bi 'ñotho, ngue'ạ bi t'ɛnt'a ja ra ndehe dega tsibi faspi. Y ra castigo ja nuna ndehe dega tsibi go gue'ạ rá ñoho ra du.
15 Hangue bi t'ɛnt'a ja ra ndehe dega tsibi nú'ʉ to'o hinxqui t'opabi yá thuhu ja nú'ạ ra libro habʉ xqui thu'tsua yá thuhu nú'ʉ to'o ma da nte pa nzạntho.

21

Ma da nja ma'ra'yo ra ximhai ne mahets'i

1 Nepʉ dá handi xqui nja ma'ra'yo ra ximhai ne mahets'i, nguetho nú'ạ ra mʉdi ximhai mi ja ne nú'ạ mahets'i bi 'mɛtho'ʉ. Nehe ya mi otho ra ndehe.

2 Núga drá Xuua, dá handa ra mạca hnini Jerusale nú'ạ xqui nja ma'ra'yo.
Dá handi bi gại de mahets'i po rá ts'εdi Ajuạ ne mi hnequi mahotho ngu 'nara
nạvia ya xa hñe pa da nthạtui nú'ạ ma drá dạme.
3 Ne dá øde 'nara noya de mahets'i mi ñạ nts'εdi, mi ena:
—Ndi, Ajuạ 'bʉhui ya jạ'i, y ma da 'mʉi con gue'ʉ pa nzạntho, y nú'ʉ́ go gue'ʉ
rá hnini'ạ. Ajuạ go guesε'ạ ma da 'mʉhui'ʉ ngue'ạ go gue'ạ yá Ajuạ'ʉ.
4 Ne Ajuạ ma da ducuabi gatho yá guida'ʉ. Ya hinda nja ra du, ni ya ts'oni,
ni ya dumʉi, nixi ya ʉgui, ngue'ạ nuya t'øt'e mi ja ma'mεt'o, nubyá ya otho.
5 Nepʉ nú'ạ to'o bí hudi mahets'i ja rá hudi bi 'ñena:
—Pạdi gue nuga dí japi gatho ya t'øt'e da nja ma'ra'yo.
Nehe bi 'ñengagui:
—'Yofo nú'ạ stá xi'i, ngue'ạ nuya ya noya go guehya majuạni ne ma da nja
ngu stá mạ.
6 Ne bi 'ñengagui:
—Ya xa t'øt'e. Nuga go gueque rá mʉdigui ne asta rá gạts'i, ngu ya letra fʉdi
desde ra A asta ra Zeta. Nu'ạ tó'o da zʉ ra nduthe, ga umbi da zi nú'ạ ra dehe
dega te pøhø ja ra pøthe ne t'untho.
7 Y gatho ya t'øt'e go dyá mεti nú'ʉ to ma da ntạte. Nú'ʉ́ go yá Ajuạgui'ʉ, y
nuga go ma bạtsi'ʉ.
8 Pe nuya zusε, ya 'ñạgamfri, ya ts'ojạ'i, ya hyote, ya 'ñejạ'i, ya 'ñete, ne nú'ʉ
to xøcambeni ya c'oi, ne gatho ya c'uamba, gatho'ʉ ma da t'εnt'a ja ra ndehe
dega tsibi nú'ạ faspi co ra asufre. Nú'ạ́ go gue'ạ rá ñoho ra du.

Ra 'ra'yo Jerusale

9 Nepʉ bi 'ñe bi zʉcagui 'na de nú'ʉ yoto ya εnxε mi hạ 'ra 'nara 'bada habʉ
mi 'bε'tsa nú'ʉ yoto yá ngạts'i yá mfεi Ajuạ. Ne bi 'ñengagui:
—Bá ecua pa ga u't'a'i ra nạvia nú'ạ ma da nthạtui ra T'ʉca Dεti.
10 Nepʉ ja nú'ạ ra thedi bi 'ñutca ra Mạca Ndạhi, nú'ạ ra εnxε xqui zocagui
bi zixcagui ja 'nara dạnga t'øhø xi xmá hñets'i, ne bi 'ñutcagui ra dạnga mạca
hnini Jerusale mi cại de mahets'i po rá ts'εdi Ajuạ.
11 Nú'ạ ra hnini'ạ xi mri yot'i co rá nsunda Ajuạ, ne ngu 'nara hothodo xi
mri huεxqui, ngu nú'ạ ra hoga do rá thuhu jaspe, ngu ra xito nú'ạ di hya'tsi.
12 Mi jot'i co 'nara dạnga jạdo xi xmá hñets'i, y mi pε'tsa 'rεt'amayoho ya
gosthi y mi 'ba 'nara εnxε cada ra gosthi. Ja nuya gosthi'ʉ xqui t'ofoni yá
thuhu nú'ʉ 'rεt'amayoho ya 'mʉi gá jạ'i xqui 'ñehe de nú'ʉ 'rεt'amayoho yá
t'ʉ ra Israel.
13 Mi ja hñu ya gosthi de bøxhyadi, y má hñu de yʉhyadi, má hñu de mahuifi,
y má hñu de mac'angui.
14 Ra jạdo de nura hnini'ạ mi pε'tsa 'rεt'amayoho ya mʉdi do, y ja nuya do'ʉ
xqui t'ofoni yá thuhu nú'ʉ 'rεt'amayoho yá apostol ra T'ʉca Dεti.
15 Nú'ạ ra εnxε to'o ndí ñạ'be mi hạ 'nara t'εni dega oro mri hnequi ngu
'nara xithi pa mi εnga nura hnini'ạ ne rá jạdo ne yá gosthi.
16 Ra hnini mi mahyεgui rá ma ne rá nxidi ne rá hñets'i. Ra εnxε bi 'yεni
ra hnini co nú'ạ ra t'εni mi hạ, rá ma bi zʉdi 'natemagoho nthebe kilometro,
nehe rá hñets'i ne rá nxidi bi zʉdi mahyεgui.
17 Ne bi 'yεni ra jạdo y bi zʉdi hñu'rate ne goho metro, go gue'ạ ra t'εni pạdi
ya jạ'i, hangue bi cupa ra εnxε.
18 Ra jạdo xqui thoqui dega jaspe, ne ra hnini xqui thoqui 'ra'tho dega oro,
y mi hya'tsi ngu ra xito.

19 Nehe ya mʉdi do de rá jạ̱do ra hnini gatho mi tu ya hoga do. Rá mʉdi ra
do mi tu nú'ạ̱ ra t'axa do rá thuhu ra jaspe, rá ñoho mi tu nú'ạ̱ ra ixca do rá
thuhu ra safiro, rá hñu mi tu nú'ạ̱ ra c'anga do rá thuhu ra agate, rá ngoho
mi tu nú'ạ̱ ra cʉhʉ do rá thuhu ra esmeralda.
20 Rá ncʉt'a do mi tu nú'ạ̱ ra do nthạ̱nts'i ra t'axi co ra thɛni rá thuhu ra
onice. Rá 'rato mi tu nú'ạ̱ ra do xá nthɛni rá thuhu ra coralina. Rá yoto ra do
mi tu nú'ạ̱ ra do xá nc'ast'i rá thuhu ra crisolito. Rá hñạ̱to mi tu nú'ạ̱ ma'na ra
c'anga do rá thuhu ra berilo. Rá gʉto mi tu nú'ạ̱ ra do xá nc'ast'i nthạ̱nts'i ra
c'angui rá thuhu ra topacio. Rá 'rɛt'a mi tu nú'ạ̱ ma'na ra c'anga do rá thuhu
ra crisoprasa. Rá 'rɛt'ama'ra mi tu nú'ạ̱ ra do ra 'bothɛni rá thuhu ra jacinto.
Ne rá 'rɛt'amayoho mi tu nú'ạ̱ ra do ra nzạ̱t'a thɛni rá thuhu ra amatista.
21 Nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya gosthi xqui thoqui co nú'ạ̱ ra t'axa do rá thuhu ra
perhla. Cada 'nara gosthi mi gue'ạ̱ 'nara perhla. Y nura 'ñu de mbo ra hnini
mi 'ra'tho dega oro ne mri hya'tsi ngu ra xito.
22 Nuni ja ra mạ̱ca hnini hindá handini ni 'nara nijạ̱, ngue'ạ̱ go guesɛ Ajuạ̱
ma Hmuhʉ 'bʉhni nú'ạ̱ to pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi. Nehe ja 'bʉhni ra T'ʉca Dɛti.
23 Nehe hinga mahyonini ra hyadi nixi ra zạ̱nạ̱ pa da yot'a ra hnini, ngue'ạ̱
rá nsunda Ajuạ̱ ne ra T'ʉca Dɛti go guesɛ'ʉ ri yot'a nura hnini'ạ̱.
24 Y gatho ya gamfri de maxøgue rá ngʉni ra ximhai ma da 'ño'ʉ ja ra ñot'i'ạ̱,
nehe ya ndạ̱ de ra ximhai nú'ʉ xa gamfri ma da zøni ja nura hnini'ạ̱, ne da
hñạ̱xa yá nsu pa da zogui ja nura hnini'ạ̱.
25 Ne ya gosthi hinhya'mʉ jot'i, nehe hinhya'mʉ ja ra 'bɛxuui.
26 Nehe ya gamfri de maxøgue rá ngʉni ra ximhai ma da hñạ̱xa yá nsu ja
nura hnini'ạ̱.
27 Pe hinda ma da yʉt'ini nú'ʉ to'o hinxá nt'axi, nixi nú'ʉ to'o øt'e xá nts'o,
nixi nú'ʉ mạ̱nga ya nc'uamba. Nuni ma da yʉt'ini hønsɛ nú'ʉ to'o xa t'opabi
yá thuhu ja rá libro ra T'ʉca Dɛti, habʉ huxa yá thuhu nú'ʉ to'o ma da nte pa
nzạ̱ntho.

22

1 Nepʉ ra ɛnxɛ bi 'ñutcagui 'nara dạ̱the xi xá nt'axi y nura dehe'ạ̱ gue'ạ̱ ra
dehe dega te. Mi hnequitho nú'ạ̱ te mi ja mbo ngu nja ra xito, ne mi pøni de
habʉ mi hudi Ajuạ̱ ne ra T'ʉca Dɛti.
2 Madetho de rá 'ñu ra hnini ne ja yá ñạ̱ni ra dạ̱the mi 'bahni nú'ạ̱ ra za dega
te, ne ri unga yá fruta 'rɛt'amayoho 'mi'qui ra jɛya, tat'a zạ̱nạ̱ uni yá fruta, y
nuyá xi ra 'ñethi pa bi ñạ̱ni nú'ʉ ya jạ̱'i xqui 'ñe de gatho rá ngʉni ra ximhai.
3 Nehe da 'ñothoni ni 'nara t'øt'e xá nts'o. Nuni ja ma da njani ra hudi habʉ
hudi Ajuạ̱ ne ra T'ʉca Dɛti, y nu'ʉ tó'o pɛpabi Ajuạ̱ ma da xøcambeni'ạ̱.
4 Nu'ʉ́ ma da hyanduabi rá hmi Ajuạ̱, y rá thuhu'ạ̱ ma da t'ofo ja yá de'ʉ.
5 Nuni ma da 'ñothoni ra 'bɛxuui, nixi hinga mahyoni rá ñot'i ra hyadi nixi
ma'na ra ñot'i pa da yot'i nuto gatho ma da 'mʉhni, ngue'ạ̱ Ajuạ̱ go gue'ạ̱ ma
da yot'i'ʉ, y nú'ʉ́ ma da ndạ̱ pa nzạ̱ntho.

'Bʉi guetbʉ rá yo'ehe ra Zidada Jesucristo

6 Nepʉ ra ɛnxɛ bi 'ñengagui:
—Nuya ya noya go guehya xi majuạ̱ni, ne ma da nja ngu xa hmạ̱. Ajuạ̱ ma
Hmuhʉ nú'ạ̱ ri umba ra mfạ̱di yá 'mɛhni, go gue'ạ̱ bi mɛhna rá ɛnxɛ pa da
'ñutuabi nú'ʉ to pɛpabi de nuya t'øt'e ma da nja 'bestho.
7 —¡Beñhʉ gue nuga ma ga ehe 'bestho!
Dá johya nú'ạ̱ to da hñuxa nt'øde nuna rá noya Ajuạ̱ xa t'ofo ja nuna libro.

8 Nuga go gueque drá Xuua, dá øde ne dá handi gatho nuya t'øt'eya. Y ngu dá juadi dá øde ne dá handi dá ndandiñąhmu ja rá ua nú'ą ra ɛnxɛ xqui 'ñutcagui gatho nuya ya t'øt'e pa ga nsunda'ą.

9 Pe nu'ą́ bi 'ñengagui:

—Oguí øt'a njabʉ, dyá 'bɛgohʉ mahyɛgui co nú'ʉ ma'ra ri cu mąmba rá noya Ajuą ne nú'ʉ to'o huxa nt'øde nú'ą xa t'ofo ja nuna ra libro. Go da xøcambeni Ajuą.

10 Nehe bi 'ñengagui:

—Oxqui ągui nuya ya t'øt'e xcá 'yofo ja nuna ra libro, ngue'ą ya ma da zøhø ra pa pa da nja nuya ya t'øt'eya.

11 Ya ts'o'mʉi dá sigui da nts'o'mʉi, nu'ʉ xá nts'o dá sigui da nts'oni, ha nu'ʉ to ya hoją'i, dá sigui da hñoją'i, y nu'ʉ tó'o øte Ajuą, dá sigui da 'yøte.

12 —Xi majuąni, ma ga ehe 'bestho ne ga ju'tuabi cada 'na ngu nú'ą xa mɛfi.

13 Nuga go gueque rá mʉdigui ne asta rá gąts'i, ngu ya letra fʉdi desde ra A asta ra Zeta.

14 Njąpi nú'ʉ to'o xa t'axca yá dutu pa da t'umba nsɛqui da yʉt'a ja ra mąca hnini ne da zipa rá fruta nú'ą ra za dega te.

15 Pe ma da gohi rí møte de ra mąca hnini nú'ʉ ya 'ñągamfri, ya 'ñete, ya 'ñeją'i, ya hyote, ne nú'ʉ to'o xøcambeni ya c'oi, ne gatho nú'ʉ to'o di ho da mąnga ya nc'uamba.

16 —Núga drá Jesu, stá pɛhn'ahʉbʉ ma ɛnxɛ pa da xi'ahʉ gatho nuya ya noya nú'ahʉ guí camfriguihʉ. Núga drá Hmu de ra ndą Davi, y stí 'ñehe de yá ją'i'ą. Go gueque dí ngu nú'ą ra haxatsø ri huɛxqui.

17 Ra Mąca Ndąhi ne ra nąvia nú'ą ma da nthątui ra T'ʉca Dɛti eñ'ʉ:

—Bá ehe.

Nehe nu'ʉ tó'o øde nuna ra noyaną dá 'ñena nehe'ʉ:

—Bá ehe.

Nu'ʉ tó'o tsʉ ra nduthe ne ne da ntsithe, dá 'ñehe da zi ra dehe dega te nú'ą t'untho.

18 Gatho'ihʉ dí xi'ahʉ gue nu'ʉ tó'o da 'yøde nuya ya noya xa t'ofoua ja nuna ra libro, ne da hñu'tsa ma'ra ya noya nú'ʉ hinxa t'ofoua, pąhʉ gue Ajuą ma da umba ya mfɛi nuya ją'i'ʉ, ngu nú'ʉ xa t'ofoua.

19 Nehe nu'ʉ tó'o da hñąca 'raya noya de nú'ʉ xa t'ofo ja nuna ra libro, Ajuą ma da hñącuabi nehe yá thuhu nuya ją'i'ʉ de ja ra libro habʉ huxa yá thuhu nú'ʉ ma da nte pa nzątho, nehe nuya ją'i'ʉ hinda yʉt'a ja ra mąca hnini, nixi da hñąnga nú'ʉ ya ąpi xa t'ofoua.

20 Go ra Zidada Jesucristo nú'ą to'o bi mąnga nuya ya noya, ne bi 'ñena:

—Xi majuąni ma ga ehe 'bestho.

Y nujʉ́ dí thądihʉ ne dí eñhʉ:

—Njabʉ gue'ą. ¡Bá ehe, ma Zidada'ihe!

21 Ma Zidadahʉ ra Jesucristo da max'ahʉ grí gathohʉ. Njabʉ gue'ą.